

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

III Э ФКАТЬ
(ŞEFKAT)
TRANSKRİPSİYON, AKTARMA, METİN GRAMERİ, SÖZLÜK

148202

YÜKSEK LİSANS TEZİ

148202

Gülsemin KAP

Enstitü Anabilim Dalı : TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
Enstitü Bilim Dalı : TÜRK DİLİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. M. Mehdi ERGÜZEL

EYLÜL 2004

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

III Э ФКАТЪ
(ŞEFKAT)
TRANSKRİPSİYON, AKTARMA, METİN GRAMERİ, SÖZLÜK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülsemin KAP

Enstitü Anabilim Dalı : TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Enstitü Bilim Dalı : TÜRK DİLİ

Bu tez 17/ 09 / 2004 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği /oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı
Prof. Dr. MEHMEDOĞLU

Prof. Dr. Mehmedoğlu
Türk Dil ve Edebiyatı Böl. Bşk.
MEHMEDOĞLU

Jüri Üyesi

Doç. Dr. M. Mehdi ERGÜZEL

Jüri üyesi

Yard. Doç. Dr.
Fikri OKU

ÖNSÖZ

Bugünkü Kıpçak şiveleri içinde, yazı dili geleneği en eski olan Kazan (Tatar) şivesidir. Tarihi vatanları, İdil boyu ile Urallar arasında olan Tatar Türkleri bugün Tataristan Cumhuriyeti merkez olmak üzere, Baltık ülkelerinden Orta Asya' ya kadar yayılan, çok geniş bir alana dağılmışlardır.

Yıllardır birbirinden uzak yaşayan Türk dünyası doksanlı yıllardan sonra birbirine yakınlaşma fırsatı bulmuştur. Türklerde dil ve kültür birliği için gösterilecek en büyük faaliyet kültürel iletişimin sağlanmasıdır. Aksi halde dil ve kültür alanında birleşemeyen Türk topluluklarının bir millet haline gelmesi zordur.

Bugün bağımsız birer devlet olan Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye ile kültürel muhtariyeti olan Türk toplulukları arasında dil ve kültür birliği çalışmalarına katkısı olacağını düşündüğüm bu çalışma Medine Malikowa isimli Tatar yazara ait bir romandır. 1984 Tatar basımı olan roman Türkiye Türkçesine "Şefkat" adıyla aktarılmıştır. Bu roman son dönem Tatar Türkçesi ve edebi dili hakkında da bize bilgi vermektedir.

Çalışma, Tatar Türkçesinin dil özellikleri, "ŞEFKAT" adlı romanın transkripsiyonu, Türkiye Türkçesine aktarımı ve ayrıca sözlükten oluşmaktadır.

Hocam Doç. Dr.Mehdi ERGÜZEL'in teşvikiyle başladığım bu çalışmayı yine kendisinin her türlü yardım ve desteği sayesinde sürdürdüm. Sayın hocam Doç. Dr. Mehdi ERGÜZEL'e en içten teşekkürlerimi bir borç bilir, saygılarımı sunarım.

Bu çalışmanın ortaya çıkışında ve yazım sürecinde benden her türlü yardımını esirgemeyen çok sevgili arkadaşım Özhan Aykut'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmaya konu olan "Şefkat" adlı romanın Tatar Türkçesinden Türkiye Türkçesine çevirisi aşamasında sürekli yanımda olan Damir Akhmetov'a da en derin saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans çalışmam boyunca bana gösterdikleri sabır ve sonsuz sevgi için aileme, arkadaşlarıma ve tüm sevdiklerime minnet duyar ve sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	III
ÖZET.....	IV
SUMMARY.....	V
GİRİŞ.....	2
1. DİL ÖZELLİKLERİ.....	3
1.1. Alfabe ve İmla.....	3
1.1.1. İmla ve Ses İlişkisi.....	3
1.2 Ses Bilgisi.....	5
1.2.1. Sesler.....	5
1.2.1.1. Ünlüler.....	5
1.2.1.2. Ünsüzler.....	6
1.3. Ses Olayları ve Ses Değişmeleri.....	10
1.3.1. Ünlü Değişmeleri.....	10
1.3.1.1. İlk Hecede Geniş Ünlülerin Daralması.....	10
1.3.1.2. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi.....	11
1.3.1.3. Düz Ünlülerin Genişlemesi.....	11
1.3.1.4. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması.....	11
1.3.1.5. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi.....	11
1.3.2. Ünlü Türemesi.....	11
1.3.3. Ünlü Elenmesi.....	12
1.3.4. Ünsüz Değişmeleri.....	12
1.3.5. Ötümlüleşme.....	14
1.3.5.1. Başta Ötümlüleşme.....	14
1.3.5.2. Ortada Ötümlüleşme.....	14
1.3.5.3. Sonda Ötümlüleşme.....	14
1.3.6. Ötümsüzleşme.....	14
1.3.7. Sızıcılaşma.....	14
1.3.8. Benzeşme.....	14
1.3.8.1. Çıkış Yerine Göre Benzetme.....	14

1.3.8.2 Uzaklığına Göre Benzetme.....	15
1.3.8.3. Derecesine Göre Benzetme.....	15
1.3.9. Türeme.....	15
1.3.9.1. Ünsüz Türemesi.....	15
1.3.9.2. Ünlü Türemesi.....	15
1.3.10. Elenme.....	15
1.3.11. Dudaklılaşma.....	15
1.3.12. Damaklılaşma.....	16
1.3.13. Göçüşme.....	16
1.3.14. Patlayıcılaşma.....	16
1.3.15. Hece Tekleşmesi.....	16
1.3.16. Büzülme.....	16
1.3.17. Yutulma.....	16
1.3.18. Erime.....	16
1.3.19.Ünsüz Kaynaşması.....	17
1.3.20. Karışma.....	17
1.3.21. Birleşme.....	17
1.4. Şekil Bilgisi.....	17
1.4.1. Ekler.....	17
TRANSKRİP (Tek Numaralı Sayfalar).....	31
AKTARMA (Çift Numaralı Sayfalar).....	32
SONUÇ.....	675
KAYNAKÇA.....	677
EKLER.....	678
ÖZGEÇMİŞ.....	847

ÖZET

Anahtar Kelimeler : Şefkat, transkripsiyon, aktarma, metin grameri, sözlük
Tez çalışmama konu olan metin, Medine Malikowa tarafından kaleme alınmış “Şefkat” adlı romandır. Söz konusu kitap, Tataristan Kitap Neşriyatı tarafından 1984 yılında Kazan’da Kril alfabesiyle yayımlanmıştır.

Tez çalışmam, metnin dil özellikleri, transkripsiyon ve çeviri olmak üzere üç temel bölümden oluşmaktadır. Ayrıca, metinde geçen anlamı bilinmeyen kelime ve deyimleri kapsayan sözlük hazırlanmıştır.

Gramer bölümü sesbilgisi ve şekilbilgisi olmak üzere iki bölümde hazırlanmış, Tatar Türkçesinin gramer yapısı metne bağlı kalınarak sınırlı bir şekilde sunulmuştur.

Transkripsiyonda Kril alfabesiyle yazılmış olan metnin Latin alfabesi ile okunuşu yer almaktadır.

Aktarmada ise metin Tatar Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

SUMMARY (ŞEFKAT)

TRANSKRIPSIYON, TRANSMISSION, TEXT GRAMMAR, DICTIONARY

Keywords : Şefkat, transkrip, transmission, text grammar, dictionary

The present study constitutes its scope of investigation as the novel called “Şefkat” written by Medine Malikiwa. The novel was published in 1984 in Kril alphabet in Tatar by Tatar Publications. Further, a dictionary which covers the Turkish equivalences of the unknown words and idioms in the source text has been prepared.

This study consists of three main chapters: transcription, translation and the grammatical and linguistic features of the text.

The introductory chapter puts forward the morphological and phonetic properties of Tatar Turkish on the basis of the text dealt with rather than a holistic presentation.

In the second chapter, the text written in Kril alphabet has been transcribed into Latin alphabet.

The third chapter presents the Turkey Turkish translation of the text from Tatar Turkish.

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı: Üzerinde çalıştığım “Şefkat” adlı bir romandır. Bu eseri incelemede amaç Tatar kültürü ile Türk kültürünün ortaklıklarına ışık tutmak ve Tatar dili ile Türk dilinin özelliklerini kıyaslamaktır.

Çalışmanın Önemi : Romanda bahsedilen olay ve konular, Tatar Türkleriyle Anadolu Türklerinin kültür bağlarının ortak paydasının ne kadar çok olduğunu göstermesi bakımından da önemli bir çalışmadır. Roman Tatar halkının yaşayışını, dil özelliklerini ve folklorik yapısını aksettirecek niteliktedir. Hikayede yer alan deyimler, halk söyleyişleri, özgün benzetmeler metni zenginleştirmektedir.

Metnin Dil Özellikleri: Tez çalışması Tatar Türkçesinin bir dil incelemesi değil, metinle sınırlı bir çalışmadır. Alfabe, imla, sesbilgisi ve şekilbilgisi olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Şekilbilgisi ve sesbilgisi bölümlerinde yer alan sözcüklerin karşılarında hangi sayfa ve satırda buldukları gösterilmiştir.

Transkripsiyon: Tatar Türkçesinde, otuz dokuz işaret bulunmaktadır. “Ya, yu, ts, şç” gibi Rusçadan alınma sözlerin orijinal imlasında kullanılmakta olan çift sesli harfler, Tatarca yerli sözlerin imlası için de kullanılmaktadır.

Türkiye Türkçesinden farklı olarak genizsi art ve ön damak η si korunmaktadır. Gırtlaktan çıkarılan “h” ve ünlülerin yanında, “o- u , ö - ü , e - ı - i “ ara sesler de bulunmaktadır. Bir işaretle birden fazla sesin karşılanması (Yı / Yi) ikiz ünlü barındırması (yulıp vb.) dikkat çeken özellikler arasında sayılabilir. Bazı imla hataları da (özel isimden sonra gelen eklerin ayrılmaması, soru edatının kelimeye bitişik yazılması, ikilemelerin arasına çizgi konulması gibi) görülmektedir. Transkripsiyonda metne sadık kalınmıştır.

Aktarma: Transkripsiyon ve aktarma karşılıklı sayfalara konulmuştur. Transkripsiyon sayfa numaraları tek basamaklı sayılarla aktarma sayfa numaraları çift basamaklı sayılarla verilmiştir. Transkripsiyon ve aktarmada sayfa ve satır numaraları her sayfanın

başında belirtilmiştir. Aktarmada metnin aslına ve yazarın üslubuna sadık kalınmaya çalışılmıştır.

Sözlük: Metinde yer alan anlamı bilinmeyen kelime, deyim ve ikilemeler bu bölümde yer almıştır. Çalışmanın tamamında paragraf yapısı, sayfa düzeni, yazı karakteri tez yörüngesi doğrultusunda düzenlenmiştir.

1. DİL ÖZELLİKLERİ¹

1.1. ALFABE VE İMLA

Metni çevirirken karşılaştığımız problemlerin başında bazı seslerin yapısı ve bu seslerin kullanılan alfabede ne şekilde temsil edildiği gelmekteydi. Bazı seslere Türkiye Türkçesinde karşılık bulmak gerçekten güçtü. Bu durumun başlıca nedeni ise Kril alfabesinde temsil edilen sesin Türkçeye nasıl aktarılacağı noktasındaydı.

Bu problemin kaynağında bazı seslerin bir sese değil iki sesin arasında bir sese karşılık gelmesi yer alıyordu. Gerçek telaffuz ve imla arasındaki bu durumu ancak bizim kullandığımız imlanın dışında başka imla işareti yardımıyla karşılamaya çalıştık.

1.1 1.İmla ve Ses İlişkisi

Kril

e

Transk:

é

Kelime başında ünlülerden sonra (yı) (yi) seslerine sahiptir. Kelime başında normalden kısa bir ünlü. Düz dar ünlü eklerde “ı”nın karşılığındadır. Dar bir fonemdir. Bizdeki “ı” nin yanında kısa ve e’ ye kaçır bir fonemdir.

Kril

x

Transk:

h

İnce telaffuz edilen “h” dir. Genellikle ince vokallerin yanında kullanılır.

Kril

H,

Transk:

η

Genizsi art ve ön damak “η” nin korunduğu görülmektedir.

¹ Bu bölümde yer alan Türkiye Türkçesi ve Tatar Türkçesine ilişkin karşılaştırmalı dil betimlemeleri için Develi, 1997; Gabain, 1988; Öner, 1998 ve Tuna, 1986’ dan faydalanılmıştır.

KAZAN (TATAR) TÜRKÇESİ ALFABESİ²

<u>KİRİL</u>	<u>LĀTİN</u>	<u>LĀTİN(Finlandiya)</u>	<u>ARAP</u>
А а	A a		آ
Б б	B b		ب
В в	V v		و
Г г	G g		غ
Д д	D d		د
Е е	İ i (yi)		آي
Ж ж	J j		ش
З з	Z z		ز
И и	İ i	آ	آي
Й й	Y y		ي
К к	K k		ك
Л л	L l		ل
М м	M m		م
Н н	N n		ن
О о	U u	O o	او
П п	P p		پ
Р р	R r		ر
С с	S s		س
Т т	T t		ت
У у	U u (v)		او (و)
Ф ф	F f		ف
Х х	H h		خ
Ц ц	Ts ts		ثس
Ч ч	Ç ç		چ
Ш ш	Ş ş		ش
Щ щ	Şç şç		شچ
Ы ы	I ı		اي
Э э	İ i		ي
Ю ю	Yu yu		يو
Я я	Ya ya		يا
Ә ә	E e		آ
Ө ө	Ü ü		او
Ү ү	Ü ü		او
Ж, ж,	С с		ج
Н, н,	Д д	ñ	ڭ
Һ һ	H h		ه

² Bkz.: Ercilasun, 1996.

1.2. SES BİLGİSİ

1.2.1. Sesler

1.2.1.1. Ünlüler

Metnimizdeki dokuz ünlüden bazıları Türkiye Türkçesindeki ünlülere göre farklılık göstermektedir. a,e,ı,i,u,ü sesleri Türkiye Türkçesindeki gibi telaffuz edilirken bunun dışında o-u arasında ö-ü arasında, ı,i,e arasında ses değerine karşılık gelen ünlüler de bulunmaktadır. Bir başka deyişle geniş-yuvarlak ünlünün bulunmadığını söyleyebiliriz. Bu yönüyle Türkiye Türkçesinden ayrılır. Ünlüleri tablo biçiminde şöyle gösterebiliriz.

	Düz		Yuvarlak	
	Ön	Art	Ön	Art
Dar	İ	I	Ü	u
Orta	é		θ	û
Geniş	e	a		

Tablo 1:Ünlüler

Metindeki ünlüler Türkçede aşağıda belirtilen ünlülerle karşılanmaktadır:

1. Kök hecedeki e ve é fonemleri i ile karşılanmaktadır.

Sigéz “sekiz” (72,42)

Min “ben” (74,20)

Bik “pek” (75,6)

Bazı kelimeler bu kurala uymaz.

Bér “bir” (76,11)

İké “iki” (115,1)

İndé “şimdi” (115,8)

Kök hece dışında ise “e” korunmaktadır.

Ürengé “akçaagaç” (3,6)

Tereze “pencere” (3,6)

Alıntı kelimelerde “e” ve “i” fonemleri korunur.

Nihayat “nihayet” (115,39)

mükatdes “mukaddes” (4,37)

2. Metnimizde, Eski Türkçe kelimelerde “i” ünlüsü olarak karşılaştığımız “ı” sesinin “ı, i, e arasında bir sese denk geldiği görülmektedir.

Bu ses kelime başında biraz daha kısa bir ünlüdür. Kelime başında “Ə” harfiyle , kelime içindeki “e” harfiyle gösterilir. Bilhassa düz – dar ünlülü eklerde “ı”nın ön sıradan karşılığıdır. Türkiye Türkçesindeki “e” ye göre daha dar bir fonemdir.

Béz	“biz”	(20,6)
ték	“dik”	(44,18)
ikénçé	“ikinci”	(57,16)
reşém	“resim”	(100,33)
bér	“bir”	(45,1)

3. “O” sesi ilk hecede u’ ya dönüşmektedir. Geniş yuvarlak bir fonem olan “O” sesinin darlaştığı görülmektedir. Normal uzunlukta bir fonemdir.

utır-	“otur-“	(46,10)
dus	“dost”	(81,14)
buy	“boy”	(81,44)
ul	“o”	(82,9)
suñ	“sonra”	(48,33)
urman	“orman”	(82,23)
urta	“orta”	(90,42)

Bazı kelimelerde “u”=“u” denkliği görülmektedir.

bul-	“bul-”	(91,5)
uç-	“uç-”	(96,10)
bu	“bu”	(96,17)

4. “ö” sesinin birinci hecede “ü” ye dönüştüğü görülmektedir. Normal uzunlukta bir fonemdir.

süyleş-	“söyleş-”	(100,6)
künjelédey	“gönüllü”	(3,5)
küzlék	“gözlük”	(105,26)
kün	“gün”	(107,17)

1.2.1.2. Ünsüzler

Yirmi iki tane ünsüz vardır. Bunlar b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z harfleriyle bunların yanında Rusçaya ait olan “ ts, şç, yu, ya “ gibi çift harflerle

karşılanmaktadır.

Patlayıcılar	Ötümsüz	p	T	k	ç	h* j* v* ts* sç* yu*ya*
	Ötümlü	b	D	g	c	
	Ötümlü sonant	m	N	ŋ		l, r(sızıcı)
Sızıcılar	Ötümsüz	f	S	h	ş	
	ötümlü	v	Z			y
		dudak	diş	damak	diş	damak

Tablo 2 Ünsüzler

 # b

bar-	“varmak”	(553)
bar	“var”	(511)
ber-	“vermek”	(515)

Bunların dışındaki kelimelerde E.T. K. nin kelime başı “b” fonemi her iki şivede de korunmuştur.

bul-	“bul-“	(578)
baş	“baş”	(599)
béz	“biz”	(601)

 # c

citdi	“ciddi”	(553)
can	“can”	(568)
çey	“çay”	(502)
cir	“yer”	(472)
ciñel-	“hafiflet-“	(158)

 # d

Daha çok yabancı asıllı kelimelerde görülmektedir.

dürés	“dürüst”	(388)
dip	“ diye”	(367)
dünya	“dünya”	(331)

t

tış	“dış”	(579)
tagın	“daha”	(584)
timér	“demir”	(576)
tüş-	“düş-”	(546)
tiren	“derin”	(509)

Hem Türkiye Türkçesinde hem metnimizde “t” ile başlayan kelimeler vardır.

ten	“ten”	(578)
tut-	“tut-“	(570)
tik	“tek”	(575)
taswir	“tasvir”	(518)
tılsımlı	“tılsımlı”	(519)

k

Türkiye Türkçesinde ötümlüleşen kelime başı “k” fonemi metnimizde korunmuştur.

kéne	“gene”	(329)
kün	“gün”	(330)
küz	“göz”	(344)
külmek	“gömlék”	(295)

g

Arapça kelimelerde bulunan ayın sesi de “g” ye dönüşmüştür.

gadeti	“adeti”	(300)
gasır	“asır”	(68)
gazap	“azap”	(157)
gadi	“adi”	(301)
gumer	“ömür”	(303)

ŋ

Genizsi art ve ön damak “ŋ” nin korunduğu görülmektedir.

suŋ	“sonra”	(329)
-----	---------	---------

iç	“en”	(298)
miña	“bana”	(270)
añlat	“anlat”	(258)

# p		
prufessur	“profesör”	(259)
prufid	“profil”	(256)

 # l
Daha çok yabancı asıllı kelimelerde görülür.

lekin	“lakın”	(582)
lezzetlen-	“zevklen-“	(120)

 # n
Yabancı asıllı kelimelerde ve Türkçe kelimelerde görülür.

nihayat	“nihayet”	(66)
nesre	“neyse”	(146)
nık	“sağlam”	(193)
ninde	“bilmem nasıl”	(284)

 # r
Yabancı asıllı kelimelerde görülür.

ruh	“ruh”	(591)
rektur	“rektör”	(211)

# s		
sin	“sen”	(591)

sigéz	“sekiz”	(57)
-------	---------	--------

sallı	“ağır”	(61)
-------	--------	--------

sengat	“sanat”	(75)
--------	---------	--------

süz	“söz”	(77)
-----	-------	--------

 # ş
Şu zamiri ve türevleri dışında yabancı asıllı kelimelerde bulunur.

şikelle	“gibi”	(583)
---------	--------	---------

şumlan-	“endişelen-”	(590)
---------	--------------	---------

sawlaş-	“uğuldaş”	(593)
---------	-----------	---------

sugış	“savaş”	(144)
şulay	“şöyle”	(143)
# y		
yahşı	“güzel”	(241)
yawız	“merhametsiz”	(150)
yaula-	“elde et-“	(157)
yaltır-	“parla-“	(171)
# z		
zıyan	“zarar”	(79)
zgıyf	“zayıf”	(131)
zal	“salon”	(160)
zur	“büyük”	(61)

1.3. SES OLAYLARI VE SES DEĞİŞMELERİ

1.3.1. Ünlü Değişmeleri

1.3.1.1. İlk Hecede Geniş Ünlülerin Daralması

o/ > u /		
uyna-	“oyna-“	(3 , 1)
kuridor	“koridor”	(3 , 2)
uk	“ok”	(3 , 7)
utur-	“otur-“	(3 , 16)
ö/ > ü /		
üz	“öz”	(3 , 10)
külmek	“gömlek”	(3 , 23)
künel	“gönül”	(3 , 12)
süyle-	“söyle-“	(5 , 35)
e / > i /		
di-	“de-“	(5 , 14)

it-	“et-“	(5 , 14)
işek	“eşik”	(120 , 8)
kil-	“gel-”	(22 , 39)
min	“ben”	(5 , 13)

1.3.1.2. Yuvarlak Ünlünün Düzleşmesi

ü>i		
mümkin	“mümkün	(23 , 16)

1.3.1.3. Düz Ünlülerin Genişlemesi

i / > ě/		
téli-	“dile-“	(23 , 7)
kèm	“kim”	(23 , 7)
isèm	“isim”	(23 , 9)

1.3.1.4. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

e / > ü /		
tügel	“değil”	(16 , 28)
θy	“ev”	(24 , 14)

1.3.1.5. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

u > ı		
utır-	“otur-“	(14 , 31)
hatın	“hatun”	(14 , 37)
anın	“onun”	(14 , 38)
unit-	“unut-“	(22 , 44)

1.3.2. Ünlü Türemesi

halık	“halk”	(208 , 45)
-------	--------	--------------

kırık	“kırk”	(217 , 41)
behèt	“baht”	(6 , 36)

1.3.3. Ünlü Elenmesi

bêrsé	“birisi”	(8 , 11)
-------	----------	------------

1.3.4. Ünsüz Değişmeleri

b > # m

mèn	“ben”	(8,43)
mèn-	binmek	12,4
mûn	“bu	13,1
mûyèn	“boyun	15,9
mul	“bol”	223,23

#c>#y

cey	“yaz”	40,14
ceyël-	“yayılmak”	64,41
citken	“yetkin”	71,17

#b>#p

apa	“aba”	82,17
pûşın-	“kaygı duymak”	97,19

#b: #b

bar	“var”	104,21
bar-	“varmak”	103,25
bir-	“vermek”	104,39

#s>#ç

çeç	“saç”	110,5
#z>#s		
kürmes	“görmez”	129,24
“bulmas	olmaz”	130,20
#k:#k		
küz	“göz”	130,27
külmek	“gömlek”	134,37
kük	“gök”	163,4
kün	“gün”	175,31
külege	“gölge”	192,30
küç	“güç”	175,21
η#:η#		
mûñ	“bun, sıkıntı”	12,7
miñ-	“bin-“	10,30
VpV>VbV		
Tabın	“tapınmak”	19,2
Tibre	“teprenmek”	172,35
VkV>VgV		
Yugarı	“yukarı”	38,12
kagıl	“kakılmak”	85,14
VgV>VvV		
avız	“ağız”	90,11
avır	“ağır”	102,41
avıl	“ağıl”	119,39

1.3.5. ÖtümlüleŒme

1.3.5.1. BaŒta ÖtümlüleŒme

#p:#b bik	“pek”	122,18
--------------	-------	--------

1.3.5.2. Ortada ÖtümlüleŒme

VkV>VgV çığıp	“çıkıp”	129,16
çığa tur-	“çıkmaya durmak”	83,37

1.3.5.3. Sonda ÖtümlüleŒme

k#>g# tamak	“damak”	83,5
----------------	---------	------

1.3.6. ÖtümsüzleŒme

kıska	“kısa”	99,35
-------	--------	-------

1.3.7. SızıcılaŒma

ey	“ev”	97,29
yahŒı	“iyi, yakıŒık”	101,37
uhŒa	“benzemek”	108,9

1.3.8. Benzetme

1.3.8.1. ÇıkıŒ Yerine Göre Benzetme

1.3.8.1.1. Dudak Benzetmesi

minem	“benim”	111,28
-------	---------	--------

1.3.8.1.2. Damak Benzetmesi

ey	“ev”	97,29
----	------	-------

1.3.8.2. Uzaklığına Göre Benzetme

1.3.8.2.1. İlerlek Benzetme

barınnan “varmasından” 7,31

1.3.8.2.2. Gerilek Benzetme

çeç “saç” 10,3

1.3.8.3. Derecesine Göre

aldınnan “önünden” 58,37

turgannan “duvardan” 72,1

1.3.9. Türeme

1.3.9.1. Ünsüz Türemesi

1.3.9.1.1. Başta Ünsüz Türemesi

gadet “adet” 83,27
gaziz “aziz” 113,45
gacep “acep” 200,44
cır “ır, türkü” 202,16

1.3.9.1.2. Ortada Ünsüz Türemesi

igtibar “itibar” 219,28

1.3.9.2. Ünlü Türemesi

behet “baht” 5,15

1.3.10. Elenme

eyde “haydi” 20,37

1.3.11. Dudaklılaşma

VgV>VvV

avır “ağır” 9,16

avız “ağız” 12,14

1.3.12 Damaklılaşma

V>Y,b>Y, g>y		
teyen	“dügüm”	39,13
ey	“ev”	97,29
beyle-	“bağlamak”	105,18

1.3.13 Göçüşme

külmek	“gömlek”	127,31
kübelek	“kelebek”	177,25

1.3.14 Patlayıcılaşma

#f>#p		
üpke	“öfke”	205,14

1.3.15. Hece Tekleşmesi

tur	“dur”	206,28
bar	“var”	207,29

1.3.16. Büzülme

dip	“deyip”	207,45
-----	---------	--------

1.3.17. Yutulma

kirek	“gerek”	8,29
-------	---------	------

1.3.18 Erime

sirek	“seyrek”	12,26
utır-	“oturmak”	12,35

1.3.19 Ünsüz Kaynaşması

yana “yeni” 8,28

1.3.20 Karışma

Nişle- “ne yapmak” 14,13

1.3.21 Birleşme

nerse “nesne” 16,2

nindi “nasıl ne zaman” 15,33

şulay “şöyle” 17,12

1.4. ŞEKİLBİLGİSİ

1.4.1. Ekler

1.4.1.1. Yapım Ekleri

1.4.1.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

+ II 2

Tür+le “türlü” 125,36

tiyeş+le “gerekli” 124,3

gazap+lı “azaplı” 122,28

ziyan+lı “ziyanlı” 125,29

uç+lı “uçlu” 123,1

sakal+lı “sakallı” 97,26

+ (I) nçl

unike+nçe “onikinci” 79,25

ike+nçe “ikinci” 79,24

ber+ençe “birinci” 6,10

+ II 2K

cinel+lek “hafiflik” 125,8

işler +lek “işlerlik” 125,16

yahşı+lık	“güzellik”	125,24
inkü+lek	“düzlük”	124,28
selamet+lek	“selametlik”	122,35

+sIz		
Künel+sez	“gönülsüz”	124,22
min+sez	“bensiz”	121,4
brak+sız	“kusursuz”	121,3
at+sız	“isimsiz”	4,8

+çAn		
uy+çan	“endişeli”	161,31

+çI2		
iş+çe	“işçi”	123,3
siber+çe	“sihirci”	6,39

+Iep		
utız+lap	“otuzlarca”	12,11
eybet+lep	“güzel şekilde”	140,12

+gI2		
zal+da+gı	“salondaki”	3,9
sun+gı	“sonki”	5,18
yag+ı+n+da+gı	“yanındaki”	3,4

+ker		
heyle+ker	“hilekar”	104,32

1.4.1.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler

+ Ian - sum+lan-	“hareketlen-“	3,12
baş+lan-	“başlanmak”	105,2
deva+lan	“devalanmak”	107,17
+ IA- baş+la-	“başlamak”	109,22
temam+la-	“tamamlamak”	111,26
+Ay- tur+ay-	“doğru olmak”	132,19
kart+ay	“yaşlanmak”	207,8
+A- til+e-	“dilemek”	98,1
+Iaş- kineş+leş-	“genişleşmek”	126,22
üz+leş-	“özleşmek”	107,25
teze+leş+ep	“tazeleşip”	121,29
+At- küz+et-	“gözet”	3,21
+Da- ey+de-	“dehlemek”	140,9
+Al- tar+al+ıp	“daralan”	151,42

1.4.1.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler

-İçİ bar- uçı	“varıcı”	208,24
tab-uçı	“tapıcı”	213,3
-mAK di-mek	“demek”	17,18
al-mak-çı	“alıcı”	36,22
-mA yap-ma+lar	“yapmalar”	36,34
-Im kiy-em	“giyim”	3,26
bel-em	“bilim”	45,7
-GAn oyna-gan	“oynayan”	3,1
otur-gan	“oturan”	3,16
-Ak kun-ak	“konuk”	128,31
bül-ek	“hediye”	221,25
-KIç bas-kıç	“merdiven”	227,1
-Ik aç-ık	“açık”	41,13

-k kükre-k	“kükrek”	6,31
----------------------	----------	------

1.4.1.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

-kır- - yat-kır-	“yatırmak”	11,1
----------------------------	------------	------

-set - kür-set-	“göster”	38,21
---------------------------	----------	-------

1.4.1.2 Çatı Ekleri

1.4.1.2.1. Ettirgenlik Ekleri

-Dır- ışan-dır-	“inandırmak”	42,3
kal-dır-	“kaldırmak”	44,37
arın-dır-	“arındırmak”	44,38
bas-tır-	“bastırmak”	38,29

-Ar- Kiç-er-	“geçirmek”	57,4
kayt-ar-	“kaytarmak”	59,1

-Ir- kit-er-	“getirmek”	59,44
Kiç-er-	“geçirmek”	7,37
peş-er-	“pişirmek”	12,25

-t- tukta-t-	“durdurtmak”	13,29
kuzga-t-	“kımıldatmak”	56,3

uza-t-	“uzatmak”	62,8
--------	-----------	------

1.4.1.2.2. Dönüştülük Eki -

(I)n-sal-ın	“salınmak”	103,32
tut-ın-	“tutunmak”	156,6
kür-en-	“görünmek”	166,27

1.4.1.2.3. Müşareket Eki

-(I)ş-sur-aş-	“soruşmak”	168,34
süyle-ş-	“söyleşmek”	169,4
utır-ış-	“oturuşmak”	215,4

1.4.1.2.4. Meçhullük Eki

-(Iz) I-aç-ıl-	“açılmak”	179,14
bur-ıl	“kıvrılmak”	180,44

1.4.1.3 Fiilimsiler

1.4.1.3.1. İsim Fiil

-mAK sal-mak	“salmak”	224,39
uy-mak	“düşünmek”	181,33

-mA caylan-ma	“düzenlenme”	219,39
key-me	“kayık”	90,35

-u bas-u	“basmak”	4,32
ıt-ü	“etmek”	4,34

1.4.1.3.2.Sıfat Fiil

-Gan		
ciyel-gan	“toplanan”	3,3
bet-me-gen	“çıkmayan”	4,6
ural-gan	“sarılan”	4,8
ki-gen	“giyen”	4,11
-Ir		
Bar-ır	“varır”	172,24
bir-er	“vermek”	3,3
-mAs		
süz-mes	konuşmaz	180,8
betmes	bitmez	177,7
-mİş		
tur-muş	durmuş	209,3
yaz-mış	yazmış	25,119
-UçI		
uzat-uçı	uzatıcı	33,22
tur-uçı	durucu	28,42

1.4.1.3.3.Zarf Fiiller

-A		
bul-a	bula	106,44
tur-a	durmak	107,23
-GAç		
aptıra-gaç	şşıırınca	112,19
baş-la-gaç	başlayınca	110,28
sal-gaç	bırakınca	122,12
uyla-gaç	düşününce	113,16
bul-gaç	bulunca	113,43
-mIyçA<mIçA		
al-mıyça	almadan	3,2

tur-mıyça	durmadan	123,7
çigar-mıyça	çıkarmadan	127,6
-Ip		
bül-ep	bölüp	3,2
taş-ıp	taşıp	3,2
şumlan-dır-ıp	hareketlendirip	3,12
küter-ep	getirip	3,18
-GAnDA<GAn+dA		
kara-ganda	bakıldığında	4,4
+rAk		
bul-a+rak	olarak	4,2

1.4.1.4. Çokluk Eki

	+lAr	nar	
		ner	
kuridur+lar	koridorlar		3,2
wraç+lar	doktorlar		3,3
cıyel-gan+nar	toplananlar		3,3
terezeler	pencereler		3,4
yaş+lar	gençler		3,5

1.4.1.5. Olumsuzluk Ekleri

al-mı-y-lar	olmıyorlar	5,26
bet-mes	bitmez	3,3
et-me-m	etmem	5,14
ukıt-ma-dı	okutmadı	5,39

1.4.1.6 Çekim Ekleri

Çekim ekleri isim ve fiil çekim ekleri olmak üzere ikiye ayrılır.

1.4.1.6.1.İsim Çekim Ekleri

1.4.1.6.1.1.İyelik Ekleri

	Teklik	Çokluk
1. Şahıs	+ (1) m	+ (I) bız
2. Şahıs	+ (1) ŋ	+ (I) gIz
3. Şahıs	+ (s) I (n)	+ Iar + I (n)

Tablo 3: İyelik Ekleri

awaz+ı	sesi	3,1
yag+ı	yanı	3,4
tap+ları	lekeleri	4,6
kulléga+lar+ıbız	meslektaşlarımız	4,33
ata+m	atam	4,44
gumér+ém	ömrüm	5,3
üz+leri	kendileri	3,1

1.4.1.6.1.2. Hal Ekleri

Yalın Hal	(+Ø)	
iş	iş	121,3
bala	çocuk	80,5
İlgi Hali	+nın	
zal+nın	salonun	3,4
a+lar+nın	onların	3,11
tabip+lar+nın	tabiplerin	3,7
Yükleme Hali	+nI2	
malay+lar+nı	oğullarını	23,3
kanat+lar+nı	kanatlarını	24,7

awıru+lar+nı	hastaları	25,37
a+lar+nı	onları	3,21

Yaklaşma Hali	+GA	
zal+ga	salona	3,2
dahi+lar+ga	dehalara	3,13
Zeytüne+ge	Zeytüneye	3,16
erak+ka	uzağa	3,9

Bulunma Hali	+DA	
ast+ın+da	altında	3,7
hak+ı+n+da	hakkında	3,11
yag+ın+da	yanında	3,16
mun+da	bunda	3,3
art+ı+n+da	ardında	3,4

Ayrılma Hali	+Dan	
	d örtümlülerden sonra	
D →	t ötümsüzlerden sonra	
	n geniz sesleri yani m,n'den sonra	
uç+ın+nan	ucundan	3,9
al+dan	önden	4,13
tereze+ler+den	pencerelerden	3,6
halat+lar+dan	önlüklerden	4,3
işek+ten	eşikten	4,1

1.4.1.6.1.3. Eşitlik Hali	+çaA	
urta+ça	ortaca	4,28

1.4.1.6.2. Fiil Çekim Ekleri

1.4.1.6.2.1.Şahıs Ekleri

Birinci Tipte Şahıs Ekleri

Birinci tipteki şahıs ekleri zamir menşeli olup şimdiki zaman, öğrenilen geçmiş zaman,gelecek zaman çekiminde kullanılmaktadır.

	Teklik	Çokluk
1. Şahıs	MIn	blz
2. Şahıs	Sèn	slz
3. Şahıs	Ø	IAr

Tablo 4: Birinci Tipte Şahıs Ekleri

İkinci Tipteki Şahıs Ekleri

İkinci tipteki şahıs ekleri iyelik menşeli olup bilinen geçmiş zaman ve şart çekiminde kullanılır.

	Teklik	Çokluk
1. Şahıs	(I) m	(I) K
2. Şahıs	(I) n	(I) glz
Şahıs	Ø	IAr

Tablo 5: İkinci Tipte Şahıs Ekleri

1.4.1.6.2.2. Haber Kipleri

Şimdiki Zaman: -A

Bu kip bazen geniş ve gelecek zamanları da ifade eder.

Ünsüz ile biten fiillerde: -A

Kalın ünlü ile biten fiillerde:-Y

İnce ünlü ile biten fiillerde:-Ø

tirbelder-e	sallanıyor	3,6
tur-a	duruyor	3,23
uyılı-y	düşünüyor	3,11
yangır-ı-y	yankılanıyor	4,36

Gelecek Zaman -(y)AçAk<Ir

İki tür gelecek zaman vardır.

1)Kesin gelecek Zaman

bul-acak	bulacak	54,34
küreş-ecek	güreşecek	182,24
kileş-ecek	gelişecek	23,16

2)Belirsiz Gelecek Zaman

san-ar	sanacak	4,44
tıyel-ır	alıkoyacak	5,3
ütker-er	geçirecek	5,4

Geçmiş Zaman

1)Bilinen Geçmiş Zaman

-DI

çık-tı	çıktı	3,2
türt-te	dürttü	3,15
men-de+ler	bindiler	3,18
küzet-te	gözetti	3,21
yönel-de+ler	yöneldiler	4,11
kutda-dı	kutladı	4,33

2)Öğrenilen Geçmiş Zaman

kuy-gan	koymuş	3,29
ilen-gen	asılmış	3,8
sal-gan	salmış	4,14
tübe-gen	yönelmiş	3,1

Geniş Zaman -r, -Ar, -Ir

Şimdiki zaman kipi bazen geniş zaman anlamı da ifade etmektedir.

çığ-ar	çıkır	6,2
kuy-a+lar	koyarlar	15,31
tur-a	durur	16,3
bul-mas	bulmaz	19,32
bet-mes	bitmez	3,3
bul-ır	bulur	5,7
bir-mes	vermez	4,26

1.4.1.6.2.3. Temenni (Dilek) Kipleri

▪ Emir Kipi

	Teklilik	Çokluk
1. Şahıs	-I (y) m << -A yIN	-Iyk
2. Şahıs	Ø	-Iglz
3. Şahıs	-sIn	-sIn + nAr

Tablo 6: Dilek Kipleri

kil-me-sen	delmesin	177,8
bul-sın	bulsun	5,7
it-egez	itiniz	7,14

İstek Kipi (AsI+İyelik ekleri+kile)

kaç-ası kile	kaçası geliyor	16,3
bul-ası kile	bulası geliyor	64,34

Şart Kipi -sA

bul-sa	bulsa	3,26
ker-se-m	girsem	5,4
bel-se-m	bilsem	5,12

Gereklilik Kipi (kirek) (tiyiş)

Fiil+(I)rgA+kirek

alırğa kirek	10,44
eyterge kirek	8,29

1.4.1.6.2.4. Birleşik Çekimler

Hikaye Şekli

Hikaye şekli i- fiilinin geniş zaman çekimiyle yapılmıştır.

uħsa-ma-gan ide	benzemiyordu	6,17
tarat-a ide	taratıyordu	177,28

Rivayet Şekli

dime iken	diyormuş	53,4
-----------	----------	------

TRANSKRİP

BËRËNÇË BÛLËK

(3,1-32)

1 Tınlı urkêstr uynagan dertlê marş awazı, irkên,
2 biyêk zalga sıyêşa almıyça kuridurlarga taşıp çıktı.
3 Bûgên munda yaş wraçlar ant birêrge cıyêlgınnar idê.
4 Zalnıñ ikê yağındağı tar, biyêk terezeler artında,
5 yaşlernêñ kuzgalan küñêlêdey tıngısız cil kuyê
6 öreñgê batakların tirbeldêre. Terezelerden üste tü-
7 şem astında uk diyarlêk, bûyêk tabiplarınıñ purtrêt-
8 ları ilengen. Kûbêsê sakallı, kırıñ çıraylı karaş-
9 ların zaldagılarınıñ baş uçınnan kayadır êrakka
10 tûbegenner, eytêrsêñ le üzlerêne gêne meglümülî bër
11 hakıykat hakkında uylıylar. Alarnıñ megrur kıya-
12 fetê Zeytünenêñ künelên şumlandırıp ciberde: Bu
13 dahilarga tıñleşü—tabip bulu gadi adem balası
14 üçen mümkün iş mikên?
15 ---Zyuzu, karalê nindi gladiuluslar! – diptürttê
16 Zeytünege uñ yağında utırgan Larisa
17 ikê kız retler arasınnan çeçekler tulı legen kü-
18 terêp baralar idê. Mêne alar biyêk sehnege mëndêler
19 kızıl bêrhêt ceyêlgen uzın üsteldegê sawatırlarga gla-
20 diwluslarını bülêp utırtıp kuydılar. Larisa muyênin
21 suzıp urınınnan kuzgala tüşêp, alarnı küzêttê. Ul-
22 bûgên bûtênêsên uzdırgan—kaprun halat kigen içten
23 çeçeklê külmek bizeklerê ayërmaçık kürênêp tura.
24 Kêçkêne başlığı cirênsu wak bûdrelerê üstênde kal-
25 fak kêbêk kêne ilênap tara. Gadette bik pûhte kilêş-
26 le kiyêne bêle Larisa, emma kiyêmede nindi de bulsa
27 tûgêlsêzlêk kaldıra: Ya üskê sedefên ilektêrmi , ya yaka-
28 sın kûterêp kuya. Bûgên de şulay: halat ciñnerên ter-

AKTARMA

Birinci bölüm

3/1-32

1 Bandonun (nefesli orkestranın) çaldığı neşeli marşın sesi, geniş
2 ve yüksek salona sığmayıp, koridorlara taşıtı.
3 Bugün burada genç doktorlar yemin etmek için toplanmıştı.
4 Salonun iki tarafındaki dar ve yüksek pencerelerin arkasında
5 gençlerin kalpleri gibi durma bilmeyen rüzgar
6 akağaç ağacının dalları ile oynuyordu. Pencerelerin üstünde,
7 tavanın tam altında denilecek kadar yüksekte, Büyük doktorların portreleri
8 asılı duruyordu. Çoğu sakallı, sert bakışlarını
9 salondakilerin üzerinden uzaklara
10 yöneltmişler, sanki sadece kendilerine belli büyük
11 hakikatleri düşünüyor gibiydiler. Onların gurur
12 resimleri Zeytüne'nin kalbine korku veriyor: bu
13 dehalara eşit olmak-doktor olmak sıradan insanoğluna
14 mümkün müydü acaba?
15 -Züzü, baksana ne kadar güzel çiçekler!- diye dürtükledi
16 Zeytüne'nin sağındaki Larisa.
17 İki kız sıraların arasından çiçeklerle dolu leğenle
18 geçiyorlardı. Şimdi onlar sahneye çıktılar,
19 kırmızı kumaş serili masa üzerindeki vazolara
20 çiçekleri eşitçe yerleştirdiler. Larisa, boynunu uzatıp,
21 yerinden hafif kalkıp onları seyretti. O
22 bugün herkesi geçmiş- naylon önlük giymişti. Önlük
23 içinden giydiği çiçekli gömleği apaçık belli oluyordu.
24 Başındaki şapka ince hafif kırmızı-sarı buklelerinin üzerinde tıpkı
25 oyuncak gibi duruyordu. Her zaman titiz ve güzel
26 giyiniyordu Larisa ama her zaman bir eksikliğe
27 yer bırakıyordu: ya düğmelerinden biri düğmelenmemiş kalıyordu,
28 ya da yakasını kaldırıyordu. Bugün de öyle: önlüğünün kollarını

29 segéne kadér sızganıp kuygan. Başka bérewge yatışıp
30 ta bétmes idé e méne Larisaga mundıy tügelsézlék te
31 yam üsténe yam géne birép tura!

32 Ul uzun kızıl tırnaklı barmakları bélen kane-

4,1-45

1. fer çeçeklerén bütére, atsız barmagındağ baldak
2. élik élik ite
3. kızlar barısında bér tüslé ak halatlardan, emma
4. igtibar bélen karaganda, kiyémnerénde nindidér ayérman-
5. lık ta sızéle: Kifayanıñ ene halat itegénde ywılıp
6. bétmegen margantsuwka tapları bar, e wére başlıgı-
7. na kızıl cép bélen méditsina imblémasın—uzın ayak-
8. lı sawıtka uralgen élan suretén çigep kuygan...
9. Kiñet urkéstr tındı, zalda tiren sulışka uhşagan
10. “ş-ş-ş” digen awaz işétéldé. İşékten pühte kastyum-
11. nar kigen bér türkém keşé kérép sehnege taba yuneldé-
12. ler. Bular yaşlernén ustazları, galım-wraçlar idé.
13. İñ aldan açık kuñgirt kostyumu üsténe aksıl kufta-
14. sınıñ kiñ yakasın cıgarıp salgan, kıska kisken kü-
15. pérénké çeçlé hanım—proféssor İlyasowa küteréldé.
16. Élmaya tüşép, zalga Şçinélçe géne baş idé burılıp,
17. yanındağ irlerge nidér eytép aldı, tégeler aña külé,
18. şép cawap birdéler. İr-at arasında, alar bélen bér-
19. tigéz derecede uzak éllar işlegen hatın-kızlar, ka-
20. gıyde bularak, kıyafetleré bélen de, üz-üzlerén tu-
21. tışları bélemde tupaslanıp, kırıslanıp kiteler.
22. Cemile Zakirowna bu yugıntıga biréşmegen idé. Seh-
23. nede alsu-kızıp gladiuslar artında, al, kümés yü-
24. zek kaşındağ asıltaş tüsté bar karaşlarını üzéne-
25. celép itép turdı. Bu minutta aña hiçkém illé sigéz
26. yaş birmes idé.

27. Tantanalı cıyéliş barsınıñ da ayagure basıp,

29 ileklerine kadar kaldırmıştı. Başka birine
30 böyle bir şey asla yakışmazdı ama Larisa için bunlar
31 güzelliğine güzellik ekliyordardı.

32 Kendisi kırmızı rujlu parmakları ile elindeki

4/1-45

1 leylak çiçeğini çeviriyor, isimsiz parmağındaki yüzük
2 parlıyordu.

3 Kızların hepsi beyaz önlük giymişler, ama

4 dikkatli bakılırsa, aralarındaki fark

5 açıkça hissediliyordu: Kifaya'nın önlüğünde tamamen

6 çıkmamış permanganat lekeleri kalmış, Vera ise şapkasına

7 kırmızı iplikle tıbbın simgesi olan uzun ince

8 vazoya sarılmış yılanı nakışla işlemişti.

9 Orkestra bir anda susuverdi, salonda derine nefes almaya benzer

10 “şşş” diye gürültü kaldı. Kapıdan özenli ceketler

11 giymiş birkaç kişi içeri girip, sahneye yönlendiler.

12 Bunlar gençlerin hocaları – alim-doktorlardı.

13 En önde gri ceketinin üstüne açık renkli kazağının

14 yakasını çıkarmış, kısa kesilen kabarık

15 saçlı hanım – profesör İlyasova sahneye çıktı.

16 Biraz gülümseyip, salona hafifçe başını eğdi, arkasındaki

17 hocalara dönüp bir şeyler söyledi, onlar da gülerek

18 cevap verdiler. Erkekler arasında, onlarla eşit şartlarda

19 uzun süre çalışmış kadınlar

20 genelde görünüşleri ile de, davranışları

21 ile de biraz sertleşiyorlar, ama

22 Cemile Zakirovna için böyle bir şey söz konusu değildi.

23 Sahnede, kırmızı-pembe çiçeklerin arkasında o gümüş

24 yüzüğün kıymetli taşı gibi, tüm bakışları kendine

25 toplayarak durdu. Bu dakikalarda ona kimse elli sekiz

26 yaşındasın demezdi.

27 Resmi toplantı, hepsinin ayağa kalkıp

28. bayraklarını karşı alwınnan başladı. Urtaca buy-
29. lı, karatut yüzende zur küzlégé hem sallı iyagé küzge
30. berélép turgan réktur, tribunaga ménép yumşak, emma
31. buysındırıuçan tawış bėlen yaşlerné diplom alıp,
32. müstekıyl turmışka ayak basuları, üzėnçe eytkende,
33. “bėznėñ kullėgalarıbız bulwıgız bėlen” kutdadı.
34. Nihayat, ant kabul itü minıstı kilėp cıttė. Barısı
35. da ayagure bastılar. Rékturıñ salmak, tantanalı ta-
36. wışı dıwarlarga bėrélép yañgırny, ėrak gasırlardan
37. kilgen, barça tabıplar üçėn mükatdes bulgan süzler-
38. ně – Gippukrat antın biyėktege dahilar da tın kalıp
39. tıñlıylar idė. řikėllė.
40. “Tabip Apollon, Asklepıy, Gigiya, Panatsėya bėlen
41. ant item”...--“Ant item...” dip, tıyėnki tawış bėlen
42. başkalarga kuşılıp kabatladı Zeytüne. “Ant”...--
43. didėler kėbėk kırs dahilar. “tabıplık sengatėne
44. üyretken keřėlernė atam – anam bėlen bėrtigez sanar-
45. mın...” Bu süzlernė Zeytüne sehnede, kızıl gladius-
5,1-45
1. lar artında basıp turgan profėssor İlyasowa karap
2. pışaldadı. “Awırularga hertürlė zıyan hem gadėlsėz
3. lėk kıludan tıyėlırmın... gumėrėmnė saf hem kėrsėz
4. ütkerėrmėn nindi gėne yurtka kėrsem de, min anda
5. awırunıñ faydası üçėn kėrėrmėn, aldan uylangan, ga-
6. dėlsėz hem zararlı nerselerden, bigrek te hatınnar
7. hem ırlar bėlen gıyşık işlerėnnen azat bulırmın...”
8. Zeytüne bėle bit indė bu süzlernė, küpten bėle,
9. lekiñ bügėn tantanalı yañgıraganda nige alar küñjelge
10. utlı kümėr bulıp tüřtė suñ elė? Gıyşık bulu, meheb-
11. betutında yanu gayėp işmėni?...
12. “Sėr bulıp saklanırğa tiyėřdė ni gėne bėlsem de.--
13. dip yañgıradı ant süzlerė, min anı bėrkėmge de faş

28 bayrakları karşılaması ile başladı. Orta boylu
29 esmer yüzündeki büyük gözlüğü ve sakallı çenesi dikkati
30 çeken rektör kürsüye çıkıp, yumuşak ve
31 büyüleyici sesi ile gençleri diplomalarını alıp,
32 bağımsız hayata ayak basmaları ile, kendi sözleri ile
33 “meslektaşlarınız olmaları ile” kutladı.
34 Sonunda doktor yemini etme zamanı geldi. Herkes
35 ayağa kalktı. Rektörün yavaş ama güçlü
36 sesi duvarlara çarpıp etrafa yayılıyor, asırlardan
37 beri gelen tabipler için en mukaddes kelimeler
38 olan Hipokrates Yeminini duvardaki dahilerin resimleri
39 de nefes almadan dinliyordu sanki.
40 “Doktor Apollo, Asklepius, Higeyus, Panaceus ile
41 yemin ediyorum...” “Yemin ediyorum”- diye başkalarla
42 birlikte tekrarladı Zeytüne. “Yemin”
43 - diye tekrarladı duvardaki dahiler. “Tabiplik sanatını
44 öğretmiş insanlara anne-babamla eşit saygı
45 duyacağım”. Bu kelimeleri kırmızı çiçeklerin

5/1-45

1 arkasındaki İlyasova’ya bakarak söyledi
2 Zeytüne. “Hastalara her türlü zarar ve adaletsizlik
3 yapmaktan kendimi alıkoyacağım... Ömrümü saf ve kirsiz
4 geçireceğim... Hangi eve girsem de, oradaki
5 hastanın iyiliği için gireceğim, önceden düşündüğüm
6 adaletsiz ve zararlı işlerden, özellikle erkek ve
7 kadınlarla aşk işinden uzak duracağım..”
8 Zeytüne bu kelimeleri çoktan biliyordu
9 ama neden bugünkü törende söylenirken bu sözler kalbi
10 kömür gibi yaktı? Aşk olmak, sevmek
11 neden o kadar ayıp iş sayılıyor ki?
12 “Sır olarak bildiğim ve korumalı olduğum şeyleri
13 kimse ile paylaşmam...-diye devam etti yemin.-

14. item. Bu antımnı kakşawsız tutkan üçen miŋa tur-
15. mışımnda hem sengatemde kesheler arasında behet hem
16. menjelék dan kilsen, antın buzgan yaki yalğan ant bir-
17. gennerge ise munıŋ kirésé bulsın!”
18. sunŋı süzler dehşet belen yangıraganday buldı.
19. –Ant item! Ant item! Ant item!—dip güledé zal.
20. Utırğaçlarını şıgırdatıp, urımarga utırdılar.
21. Ustazlar şekertlerene sunŋı tapkır télekleren eyte
22. başladılar.
23. Dutsent dewletşin turıp baskaç, zaldagılarnıŋ
24. başları tagında yugarıgak küteréldé, küzlér kiŋrek
25. açıldı. İzail Harisowiç turında student kızlartı-
26. nıç süyleşe de almıylar idé. Anıŋ kara çeçle-
27. ré astınnan agarıp kürengen kiŋ yüzennen güyaki kız-
28. larnıŋ küzene nur sibélde.
29. Ul tribunaga mêngeç, yüzen terezege taba burdı zal-
30. dagılarga üze belen suklanırğa mümkiñlekler tudırdı.
31. –Séz yaşlernêŋ küñelene izgê uçkın salu üçen bız
32. kuldan kilgençe tırıştık, --dip élmayu aşı başladı
33. ul süzen. Anıŋ kalın tawışı kulakka yağımlı yangı-
34. raşlı hem şul kader küçlé idé ki, artık nık yangıra-
35. masın üçen ana tıyelıbrak süylerge turı kile idé şı-
36. kállé. Anıŋ bütün kıyafetenen üz-üzene işanıç, eget-
37. lek küç bürkélép tura idé.
38. Küçle ! – didé Larisa küzlé ren annan ala al-
39. mıyça. –kızganıç, bıznenŋ gruppanı ukitmadı. Şu-
40. lay bit, Zyuzu?
41. E dutsent zaldan küterélgen suklanudulkının tuyép
42. tura, alay gına da tügél, bu dulkında küñelé belen
43. lezzetlenép yüze idé.
44. İndé hezer bu uçkınnı uçakka eweréldertü séz-
45. nêŋ üz kulıgızda. İmanım kamil: séznêŋ aradan da mên-

14 Bu yeminimi yerine getirdiğim için hayatımda
15 ve sanatımda insanlar arasında mutluluk ve
16 şöhret getirsin, yeminini bozan veya yalan yemin edenlere
17 de tam tersi olsun!”
18 Son sözler ayrıca etkili duyuldu:
19 -Yemin ediyorum! Yemin ediyorum! Yemin ediyorum!-diye kükredi salon.
20 Gürültü ile yerlerine oturdular.
21 Hocalar talebelerine en son dileklerini dile getirmeye
22 başladılar.
23 Doçent Devletşin ayağa kalkınca, salondakilerin
24 bakışları ona yöneldi, gözler daha geniş açıldı.
25 . İsaıl Harisoviç hakkında öğrenci kızlar sakince
26 konuşamıyorlardı bile. Onun siyah saçlarının
27 altındaki beyaz yüzünden sanki kızların
28 gözlerine nur serpildi.
29 Kürsüye çıkınca, yüzünü pencereye çevirdi ve
30 salondakilerin kendine bakmalarına izin veriyor gibi oldu.
31 - Siz gençlerin gönlüne kutsal kıvılcım çakmak için
32 elimizden geldiği kadar emek verdik.-diye gülümseyerek başladı
33 o konuşmasına. Güçlü ve kalın sesi kulağa hoş
34 geliyordu, ama aynı zamanda sanki aşırı sesli
35 olmasın diye biraz kısık sesle konuşuyordu sanki.
36 Durmasından ve hal-hareketlerinden kendine güven,
37 güç ve yiğitlik görünüyordu.
38 -Güçlü!-diye fısıldadı Larisa gözünü ondan
39 ayırmadan. – Ama maalesef bizim derslere girmede. Öyle
40 değil mi, Züzü?
41 Doçent ise salondan gelen hayranlık dalgasının
42 farkındaydı, sadece farkında olmayıp, o dalgada
43 lezzetle yüzüyordu.
44 -Şimdi o kıvılcımı ateşe dönüştürmek sizin
45 kendi ellerinizde. Şuna inanıyorum ki sizin aranızdan da tıbbın

6,1-40

1. ditsina kügênde yuldız bulıp balkırlık kêşeler üsêp
2. cıgar!
3. Kızlar uçların kızganmıyça kul çabarga kêrêştê-
4. ler. Profêssur İlyasowaga şul alkışlarastında tri-
5. bunaga küterêlêrge turı kildê.
6. Ul zalnıñ tınıçlanganın sabır gına küttê. Ce-
7. mile Zakirowna yüzêne yaktılıknıñ niçêk tüşkenên de
8. çamalamıy, tawışı da dutsênt Dewletşinnan suñ ar-
9. tık nêçke zegıyf bulıp tuyêldı şıbırdaşıp utır-
10. gan yaşler anıñ bêrêncê süzlerên işetmi de kaldı-
11. lar. Lekin ihlaslık, yürek türênnen çıkkan hıs bar
12. idê profêssor İlyasowanıñ kıyafêtende hem tınıç
13. tawışında. Zal anı işetü üçên, ihtiyarsızdan tınıp
14. kaldı.
15. Studêntlarga suñğı fatihamnı birgen sayên,
16. min üzemmêñ ustazımnı iske tüşêrem. Bêznêñ institut.
17. bêlen huşlaşwıbiz bügêngê tantanaga uşşamagan idê.
18. Bêz suñğı imtiħannı da tapşığa almadık. Dip-
19. lumnı bêzge ansız gına birdêler.
20. Kifaya Larisaga taba suzılıp:
21. –Bêzge de şulay itesêlerê kalgan! – didê.
22. Watan sugışınıñ başlangan künnere, kübêbêz
23. furuntka aşığı idê. Bêznêñ kart ukıtuçıbiz tribunaga
24. mêndê de: “Gazizlerê! Min sêzge bêr gêne nêrse têlim!
25. İsen- saw eylenêp kaytıgız!” –didê hem êlap cibêrdê.
26. min behêtlê, çünki şêkêrtlerême andıy têlek têlêrge
27. turı kilgêne yuk. Tınıç dünyada işlik, dim min sêzge .
28. Bêz bulay da ayawsız küreşte. Kêşêlêknêñ yawız duş-
29. mannarı bêlen küreşneñ algı sızığında bêz. Min sêz-
30. ge bu fruntta ciñüler têlim! Belki her ciñü üçên
31. sêznêñ kükreklerêgêzge urdên da takmaslar. İekin her

6/1-40

1 gökyüzünde yıldız olarak parlayacak kimseler
2 çıkacak!
3 Kızlar ellerine acımadan alkışlamaya başladılar.
4 Profesör İlyasova bu alkışlar altında kürsüye
5 çıktı.
6 O salonun sakinleştiğini sabırla bekledi.
7 Cemile Zakirovna aydınlatmanın yüzüne nasıl geldiğinin
8 farkında değil, ayrıca sesi de doçent Devletşin'den sonra
9 zayıf olarak duyuluyordu, gürültü yüzünden
10 gençler onun ilk sözlerini duyamadılar.
11 Ama yüzünde ve sesinde bir ihlaslık, kalpten gelen bir his
12 vardı profesör İlyasovanın kıyafetinde ve davranışlarında
13 Salon onu duyabilmek için bir anda
14 sessiz kaldı
15 -...Öğrencilere en son konuşmamı yaparken,
16 kendi hocalarım aklıma geliyor. Bizim enstitü
17 ile vedalaşmamız bugünkü törene benzemiyordu.
18 Hatta son sınava da girmedik. Diplomayı
19 bize sınavsız da verdiler.
20 Kifaya Larisaya doğru uzanıp:
21 -Keşke bizde de öyle olsaydı!- diye fısıldadı.
22 -Vatan savaşının başladığı günlerdi, çoğumuz
23 cepheye gitmeye hazırlanıyorduk. Yaşlı hocamız kürsüye
24 çıkıp "Azizlerim! Sadece bir şey diliyorum: sapaşğlam geri dönün!
25 dedikten sonra ağlamaya başladı.
26 Bense çok mutluyum çünkü öğrencilerime böyle dilekte
27 bulunmuyorum. Barış içinde çalışalım, diyorum sizlere.
28 Biz zaten zor savaştayız. İnsanların en büyük
29 düşmanları ile savaşta. Ben size
30 bu cephede zaferler diliyorum! Belki her zafer için
31 göğsünüze madalya takmazlar ama her

32. ciñü –ul keşé gumere! Wraç isémé zur bülek. Atalar
33. balaların uzatkanda bulay diler: min siña familiya
34. birdém, isémné üzén yawlap al. Béz sèzge bèlém birdék,
35. wraç isémén üzégéz yawlagız. Keşèlerner gazapların
36. Ciñjëlytüden kwaniç tabıp yaşegez, behètneñ iñ zurı-
37. sı şul.
38. Zal kul çabularga kümèldé.
39. –Siñèrçè ! – didé Larisa, suklanu katış künleşü
40. bèlen.

7,1-43

1. Tantana temamlanıp bayraklarını uzatkanda, kisek
2. “siskendèrèp, zal artındahı urkéstr uynap ciberdè—
3. zeñgèldep ciz telin keler bér-bèrsène bér èldé, truba-
4. larkükrep kaydı hem yane dertlé marş başlandı.
5. Rèktor başınçak kına iya tüşèp profèssor İlya-
6. sowaga yul birdé. Cemile Zakirowna zal kırlènnan
7. işèkke taba yuneldé, başkalar ana iyardé.
8. Ul ciñjèl adım bèlen atlap bara, terezeden tüşken
9. kuyaş teñkeleré anıñ çeçènde yaltırap kite, e yüzènde
10. kwaniç katış yamansulık çağıla idé. Uyasınnan bala-
11. ların uçırgan kuş yamansulığı idé bu.
12. Kuridurga çıkkaç, ul réktorga taba burılıp.
13. --Minèm sèzge süzèm bar idé, --didé.
14. –Rehım itégéz, Cemile Zakirowna, tèlesegéz. he-
15. zér ük söyleşerge mümkün.
16. Alar tuktalıp turgan arada başka galimner arı
17. uzıp kittè iñ suñğı bulıp dutsènt Dewletşin bara idé.
18. Cemile Zakirowna karaşı bèlen anı uzatıp kaldı.
19. Ene ul—pühte, kilèşlé zeñger djinsi kustyumu
20. arkılı muskulları sizèlep turgan atlèt gewdesè bèlen
21. kuridurnı iñlep bara, kustyum yakası üstènnen tar sı-
22. zık bulıp küznè kamaştırırlık ap-ak külmek yakası

32 zafer- insan ömrü o! Doktor unvanı büyük unvandır. Babalar
33 oğullarını gönderirken “ben sana soyadını
34 verdim adını da kendin kazan!” diyorlar. Biz de sizlere ilim verdik
35 doktor adını kendiniz kazanın! Başkalarının çilelerine
36 deva olmaktan zevk alarak yaşayın, en büyük
37 mutluluk budur!
38 Salon alkışlara gömüldü.
39 -Büyücü!-dedi Larisa hayranlık ve
40 kıskançlıkla.

7/1-43

1. Tören bitip, bayraklar gönderilirken salonun arkasındaki
2. orkestra aniden çalmaya başladı-
3. birbirine çarpan bakır ve boru sesleri duyuldu,
4. yine neşeli marş ortalığı doldurdu.
5. Rektör, kafasını azıcık eğip, profesör İlyasova`ya
6. yol verdi. Cemile Zakirovna salonun kenarındaki
7. kapıya yöneldi, başkalar da onun peşinden çıkışa yöneldi.
8. O hafif adımlarla yürüyor, pencereden giren
9. güneş ışınları saçlarından etrafa yansıyor, yüzünde
10. ise sevinçle üzüntü birlikte yer almışlardı. Yuvasından
11. yavrusunu uçurmuş kuş üzüntüsü idi bu.
12. Koridora çıkınca, o rektöre dönüp:
13. -Sizinle birkaç kelime sözümlerim var,- dedi.
14. -Tabii ki Cemile Zakirovna,-diye yanıtladı rektör,-
15. isterseniz hemen şimdi konuşabiliriz.
16. Onlar konuşurken diğer hocalar yollarına
17. devam ettiler. En sonda doçent Devletşin yürüyordu
18. . Cemile Zakirovna onu bakışı ile uğurladı.
19. İşte o: kendisine yakışmış mavi keten ceketini üzerinden
20. bile kasları belli olan atlet vücudu
21. ile tüm koridorda tek başına yürüyor sanki. Ceket yakasının
22. biraz üstünde dar ince kar beyazı çizgi olarak gömlek yakası

23. çıgıp tura, bu sızlık anıñ çeçen tagın da kararak itep
  24. kürsete. Karşı kilgen studént kızlar, ul üzip kit-
  25. keç, barır yulların unıtıp, üzara pışıldaşıp kala-
  26. lar, alarnıñ şıpirt tawışında, allangan bit uçla-
  27. rında suklanu, ulılaw yarılıp yata.
  28. Suklanmıy mümkin de tügél dutsént Dewletşinga!
  29. Anıñ uçarga talpıngan bürkét şikellé çak kına alga
  30. Awişkansıyında, kuñgırt butinkalar belen paret
  31. idenge nık basıp barwında uk küç, künè- ayè belen orta
  32. bargan gayret sizéle. Biyék, irkèn kuridurnı kısanlap,
  33. aşkınulı adım belen kileçek üzè baradır şikellé.
  34. Anıñ artınnan ciñél tawaşsız gına atlap kilgen
  35. aynak gewdelé profèssor İlyasowaga, üsèp-nıgıp cit-
  36. ken, ungan hem batır ulına karap kwangan ana şikél-
  37. le, içkè gururlık hisè kiçère idè. Adım sayèn gayretè
  38. orta bargan bu ègèt anıñ - profèssor İlyasowanıñ şe-
  39. kèrtè bit!
  40. Dewletşin baskıçka burılğançı Cemile Zakirow-
  41. na anıñ artınnan kayérılıp karap kaldı.
  42. Kabinétına kergeç, réktor “T” herèfè sıman kuyél-
  43. gan üstellernèñ türdegèsè artına – üz urımına tügél,
- 8,1-45

1. ya üstel kırıyèna barıp bastı işare belen Cemile
  2. Zakirownaga karşınnan urın kürsettè.
  3. Bèr atnadan min kitem bit indè, --didè Cemile
  4. Zakirowna , ikèsè de utırğaç. Anıñ suwèt hatın-kızla-
  5. rı kumitèti dèlègatsiyasè sustawında garep ilène ba-
  6. raçagın réktor bèle idè indè. Gaceplenèrlèk nerse
  7. tügél: profèssor çit illerde bulgalıy, munnan ikè èl
  8. gına ilèk ul, meselen, Wètnamda yürep kaytkan idè.
  9. Bülmede bèr èzga tınlık urnaştı, açık terezeden
-
10. ağaçlar şawı işètèle başladı.

23. çıkmış, bu onun siyah saçlarını daha da siyah
24. gösteriyor. Karşısındaki öğrenci kızlar onu
25. görünce giden yollarını şaşırıyorlar, o geçince
26. kendi aralarında fısıldaşıyorlar, onların fısıltılarından
27. ve kızarmış yüzlerinden ise hayranlık ve hürmet okunuyor.
28. Doçent Devletşin'a hayran olmamak mümkün değil!
29. Onun uçmaya hazır kartal gibi biraz öne eğik
30. vücudundan, kahverengi ayakkabıları ile parke
31. üzerinde emin yürüyüşünden etrafa güç, her geçen gün
32. artan kuvvet hissediliyordu. Yüksek, geniş koridorlardan yürürken
33. bu yürüyen sanki geleceğin ta kendisiydi.
34. Onun peşinden hafif, sessiz adımlarla yürüyen
35. profesör İlyasova büyümüş ve cesur
36. erkek olmuş oğluna bakıp sevinen anne gibi
37. içinden gururluk hissediyordu. Her adımda gücü
38. artan bu yiğit onun –profesör İlyasova'nın
39. öğrencisi ki!
40. Devletşin merdivenlerde kaybolana kadar Cemile
41. Zakirovna onun arkasından baktı.
42. Odasına girince, rektör kendi yerine- T harfi şeklindeki
43. masanın arkasındaki kendi koltuğuna değil de.

8/1-45

- 1 yan taraftaki sandalye yanına geçti, işaretle Cemile
- 2 Zakirovnaya karşısındaki yeri gösterdi.
- 3 -Bir hafta sonra ben gidiyorum,- dedi Cemile
- 4 Zakirovna ikisi de oturunca. Onun Sovyet Kadın
- 5 Komitesi delegasyonu ile Arap ülkelerine
- 6 gideceğini rektör zaten biliyordu. Sıra dışı
- 7 bir şey yok, profesör sık-sık yurtdışına gidiyor, bundan sadece iki
- 8 sene önce Viyetnam'a da gitmişti.
- 9 Odada birkaç saniyelik sessizlik hakim oldu. dışarıdaki ağaç
- 10 yapraklarının sesi bile duyuluyordu.

11. Alar diste èllar buyè bèrge işliler hem bër-bèrsèn
12. yakın iteler idè. Mundıy uçraklarda yagnı Cemile
13. Zakirowna bèrer yumış bèlen başkalaga barganda-bu
14. yulı da ikè üç künde Meskewge tuktalaçak- rëktor
15. aña bik mühim yumışlar kuşıp cibere turgan idè:
16. Ministrlıkka kèrèrge, WAKka sugılırga, kaybër galim-
17. nernè kürèp süyleşerge ahrır çikte, tanış—bèşlèşle-
18. rène selam kündere idè.
19. Cemile Zakirowna surawlı karaşın enjemedesè-
20. nèn küzlègène tübedè. Küzlék piyalasında çalşayèp te-
21. reze çağıda idè. Rëktor anıñ tël tübèn aňlap, çak kı-
22. na külemseredè:
23. ---Atna—un künnen Meskewge İzail Ĥarisowiç ta
24. baraçak. Analarınñ hem balalarınñ selametlègen sak-
25. lay institutına— ikè atnaga kumandiruwka surıy.
26. Alar bèlen üzè aldan süyleşep kuygan barısın da
27. Caylagan muludets ègèt sèznèn ul şekèrtègèz, Cemile
28. Zakirowna ! Ür-yaña ülkede izlenüler alıp bara, hem,
29. eytèrge kirek, şaktıy urışlı alıp bara. Fenni kun-
30. fèrèntsiyalerde tüpdè çığışlar yasıy zul galımner bè-
31. len kıyu suyleşe. Kıyafet bar, süyli bèle, inèrgiya de,
32. iruditsiya de citerlèk. Tèlese nindi awır meswelenè
33. èrip çıgarlık ègèt!
34. Cemile Zakirowna rëktornıñ eytmı kalğan cüz-
35. lerèn küñèlennen dewam ittè: “Bèznèn yumışlarını da
36. bik yahşı itèp üti”.
37. Cemile Zakirowna küñèlende ireksèzden kuzgalğan
38. küñleşü Ĥisèn basarga tırıştı: “Bigrek yahşı, miña
39. artık meşekat bulmas...”
40. Rëktur bèraz tınıp turdı da, tagın tëlge kildè:
41. --- E şulay da, dewletşinnı kafèdradan ciberèp,
42. Ĥata işledègèz, ahrısı, sèz, Cemile Zakirowna . Üzè-

11 Onlar on yıllardır birlikte çalışıyorlar ve birbirlerini
12 yakın görüyorlardı. Böyle durumlarda, yani Cemile
13 Zakirovna bir sebeple başkente uğradığında –bu
14 sefer de o iki-üç gün Moskova’da kalacak- rektör
15 ona önemli işler yüklüyordu:
16 bakanlığa veya akademilere uğramak, bazı alimlerle
17 görüşüp konuşmak... Hiç olmazsa bazı arkadaşlarına
18 selam yolluyordu.
19 Cemile Zakirovna soru ile arkadaşının
20 gözlerine baktı. Gözlük camları çarpık bir şekilde
21 pencereyi yansıtıyordu. Rektör, onun ne istediğini anlayıp
22 biraz gültümsedi:
23 -Bir hafta-on gün içerisinde İsaıl Harisoviç ta
24 gidecek. Çocuk ve anne sağlığı
25 enstitüsünde bir-iki hafta çalışmak istiyor.
26 Karşı tarafla da önceden anlaşmış,
27 görüşmüş. Aferin talebenize iyi çalışıyor, Cemile
28 Zakirovna! Yeni konularda araştırmalar yapıyor, ve söylemek gerek,
29 bayağı başarılı. Bilimsel konferanslara
30 katılıyor, saygıdeğer alimlerle de
31 ilişkileri iyi. Zaten kılık-kıyafeti çok iyi, enerjisi ve
32 engin bilgisi birkaç kişiye yetecek kadar. Her konuda güvenilir
33 her sorunu çözer o yiğit!
34 Cemile Zakirovna rektörün söylemediklerini
35 içinden devam etti:”Bizim işleri de çok
36 iyi yapıyor”.
37 Cemile Zakirovna kalbinde istemeden
38 uyanan kıskançlık hissini söndürmeye çalıştı:”Neyse benim için
39 daha iyi kendi işlerim için daha fazla zaman ayırıyorum”.
40 Rektör biraz sustuktan sonra devam etti:
41 -Yine de başka bölüme geçmesine izin vererek
42 hata işlediniz galiba siz, Cemile Zakirovna.

43. gëzge mène digen almaş bulıp ülgère idè.
44. Türle kazanda kaynap çınıgu yaş keşège fayda-
45. lı bulıp, dip sanıym min üzèm.—Cemile Zakirow-
9,1-41
1. na sër birmeske tırıştı, emma rëktor anıñ yaşèrèn
2. yarasına kağılgan idè.
3. Eyè , Dewletşın İlyasowa kafèdrasında üstè, kan-
4. didatlık dissértatsiyasèn anıñ kul astında yakladı.
5. Munnan bër èl ilék kène institutnıñ şul uk pru-
6. fildegè ikénçe kafèdrasında küçtè ul. Bu kararın:
7. “Min saylagan téma bèlen nıklap şügıllenü üçen
8. anda mümkinlèkler kübrek”, -- dip aqlattı. Profes-
9. surnıñ Dewltesını bërde ciberesè kilmegen ,idè
10. yugıyse...
11. İlyasowa rëktor kabinétınnan çıkkanda, İzail _____
12. Harisowiç kabul itü bülmesènde sèkretar kız bèlen
13. süyleşèp tura idè. Başın küterèp profèssorga kara-
14. gaç, anıñ yüzè kinet üzgerdè, küzlè rènde sagayu çağıl-
15. dı
16. –İzail Harisowiç, minèm sèzge bër awırını kür-
17. setesè kile idè.—didè Cemile Zakirowna .
18. –Yardemèm tiyarlık bulsa bik şatmın, Cemile
19. Zakirowna . Bèrer yakın keşègèzme elle?
20. –Yuk, miña bèrènce kilwe. Yardem surap hat yazgan
21. idè de, minèm cevapnı aluga kilèp te citken. Üzbek-
22. stannan, Dileram isèmlè bik süykèmlè kız.
23. –Eger tèlesegez, min sèznèñ klinikaga kilermèn.
24. –Min anıñ üzèn sèzge cibere alam. Wakıtın gı-
25. na eytègèz.
26. Awırınıñ diagnuzı, uçraşu wakıtı turında süy-
27. leşkende, Cemile Zakirownanıñ başına hiç kütèlme-
28. gen hër uy kildè: ikénçe kafèdraga küçkennen birlè,

43 tam sizin yerinizi alabilecek adamdı.
44 -Farklı kazanlarda kaynamak genç bilim adamları için
45 daha da yararlı olur diye düşünüyorum,-diye yanıtladı onu Cemile
9/1-41
1 Zakirovna, ama rektör onun gizli yarasına
2 dokunmuştu.
3 Evet Devletşin İlyasova'nın bölümünde yetişti,
4 doktora tezini de orada savunmuştu.
5 Bundan daha bir sene evvel enstitünün aynı
6 profildeki araştırmalar yapan bölümüne geçti o.
7 "Orada benim seçtiğim konu hakkında araştırma yapmak için
8 imkanlar daha fazla" diye açıklamıştı kararını.
9 Yoksa profesör onu başka bölüme yollamak
10 istememişti.
11 İlyasova rektör odasından çıktığında İhsail
12 Harisoviç danışmadaki sekreter kızla
13 konuşuyordu. Kafasını kaldırıp profesöre
14 bakınca suratı bir anda ciddileşti, gözlerinden kuşku gölgesi
15 geçti.
16 -İhsail Harisoviç size bir hastamı göstermek
17 istiyordum,-dedi Cemile Zakirovna.
18 -Yardımlım dokunursa çok memnun olacağım Cemile
19 Zakirovna. Bir yakınınız mı yoksa?
20 -Yok onu ilk kez kabul ediyorum. Yardım isteyip mektup yazmıştı,
21 yanıtlımı alır-almaz buraya gelmiş. Özbekistan'dan
22 Dilerem adında güzel bir kız.
23 -İsterseniz kliniğinize uğrayım?
24 -Hayır kendisini gönderirim. Sadece
25 zamanını söyleyin.
26 Hastanın teşhisi, randevu zamanı hakkında
27 konuşurken Cemile Zakirovna şunun farkına
28 vardı: diğer bölüme geçtiğinden beri

29. dutsént Dewletşinnın bér gène mertebe de yardım surap
  30. profëssor İlyasowaga mürecegat itkené bulmagan ikén.
  31. Kémder anıñ bit uçın hazlap suypın idé şikellé,
  32. Zeytüne şul hazga élmayép uyandı, sara, kèrféklerén
  33. Küterérge irénép naznıñ kabatlanganın kütép yattı.
  34. Nindiler tatlı tüş kürgen kèbék idé, tik unıtılğan,
  35. küñelde süyénéçlé his kene kalgan. Ul yüzene tüşken kuyaş
  36. nurınnan başın burıp, küzlé rên açtı. Tüşe tügél
  37. üné süyénéçlé bit anıñ. Ene üstelde, çeçeklé kléyénka
  38. üstende zeñger katırğı –diplum yata, anıñ yanındagı
  39. piyala sawıtta iké kanefër çeçegé. Urındık arkasına
  40. ak külmek ilengen, ak tufliler idén urtasında tegere-
  41. şép yatalar. Tulay turaknıñ bér bülmesende uzgan tan-
- 10,1-45

1. tana meclésé kün yakturğaç kına taraldı. Kiyémnerén
2. urınına retlep kuyarga Zeytünenenñ hëlé de kalmagan
3. idé.
4. Bu külmek belen tufliler Zeytünenenñ gumérde bér
5. Bula turgan zur beyreméne şahit bulgannar idé indé—
6. ul tuyéna da şularnı kigen idé. Kızlar cıgarış kiçe-
7. leréne de, tuylarga da aktan kiyénler. İñ tantanalı,
8. iñ istelékke küñnerénde alar—ap-ak. E mène tabip-
9. lar kün de aktan yüriler. Elle suñ alarnıñ gadeti,
10. gadi küñnere bulmıy da mikén?
11. Aktan kiyénep, iké tapkır ant birde Zeytüne. bérén-
12. çesende—gumeremne ireme, twaçak balalarımá barış-
13. ların, dip. İkençesende—akılımnı, seletemne, tı-
14. rışlıgımın keşelerne awırulardan saklaw işene
15. birermen, dip.
16. İké dünya üçen bik cawaplı keşé ul hezer. Anıñ
17. berse—Enwer –meħebbet belen tulı üy, ikénçese—
18. awırularnıñ zarı tulı bulnısa. Bérénçesende ul ħa-

29 doçent Devletşin bir kere olsun yardım için
30 profesör İlyasova'ya müracaat etmemiştii.
31 -Birisi yüzünü okşuyordu sanki.
32 Zeytüne bu okşamaya uyandı, bir süreliğine kirpiklerini
33 kaldırmaya erinip kımıldamadan yerinde okşamanın tekrarlanmasın
34 ı beklédi. Sanki tatlı bir rüya görmüş, ama rüya unutulup,
35 sadece mutluluk hatırında kalmış gibiydi. O yüzünü güneşten
36 öbür tarafa çevirip, yavaşça gözlerini açtı. Ama sadece
37 rüyada değil ki gerçek dünyada da sevinçli o. İşte orada çiçekli muşamba
38 örtmüş masanın üzerinde mavi karton kapaklı diploması yatıyor, onun
39 arkasındaki cam vazoda iki tane leylak çiçeği duruyor.Sandalyenin arkasına
40 beyaz gömlek asılı, beyaz iskarpinler odanın ortasında yerde
41 yatıyorlar. Yurdun bir odasında toplanan bayram

10/1-45

1 sadece hava aydınlanınca dağıldı. Elbiselerini
2 yerine asacak mecali bile kalmamıştı
3 Zeytüne'nin.
4 Bu gömlek ve iskarpinler Zeytüne'nin sadece ömürde bir
5 olan bayramına de şahitlik etmişlerdi-
6 düğününe bunları giymişti . Kızlar mezuniyet
7 gecesinde de, düğünlerinde de beyaz giyiniyorlar. En büyük
8 bayramlarında , hatırdá kalacak en güzel anlarında onlar beyaz giyiyorlar.
9 Ama doktorlar her gün beyaz giyiyorlar. Yoksa onların normal günleri
10 olmuyor muymuş?
11 Beyaz elbiseler içinde iki defa yemin etti Zeytüne. İlkinde-
12 kendi ömrümü eşime ve doğacak çocuklarıma
13 adayacağım diye. İkincisinde ise aklımı, sağlıgımı,
14 çalışmalarımı insanların sağlıkları için
15 kullanacağım diye.
16 İki dünya için de sorumlu insan o şimdi. Onlardan
17 birisi- Enver, aşkla dolu ev, öbürü –
18 insanların dertleri ile dolu hastane. Birincisinde o kadın...

19. tın hem... ana da bulaçak bit ele. E ikênçesinde ul bü—
20. gennen—tabip. Bu ikê dünyanı bér künelge sıyadiru
21. mümkün mikên?
22. Zeytüne turdı da sténadağı tögerek küzgê karışna
23. kilêp bastı. Bügennen ul—wraç, keşeler aña ümet hem
24. ışanıç bēlen tēkeleçekler. Lekin anıñ kıyafetê ul
25. ümetlernê aklarlık bulıp kürēnemê suñ?
26. Urta buy, nêçke sın. Ul bulay tūngê külmekten ba-
27. lasımak bulıp kürēne, ak h̄alat kigeç kēne citdilenêp
28. kite. E mēne yüz... Tögerek, ak yüz, nêçkerêp kitken sarı
29. kaşlar zeñger küz, tursaygan irēnner. İrēn çitēdege
30. miñ tagın... Çeçnê kistêrêp, Larisa kiñeş itkençe büd-
31. reletêp cibêrsêñ, ulısımanrak bulıp kitêr idêñ in-
32. dē... Emma Enwer rühset itmı Zeytüne üzede irh̄atını,
33. enisê kēbêk , çeçēn tulımlap ürêp yürêrge tiyêş, dip
34. uylyı. Kayber h̄alıklarda şundıy yula da bar bit:
35. kızlar bērtürlê yürte çeçnê, h̄atınnar ikēnçe türlê...
36. “Karurmanda adaşkanday, çeç tulımnarıñda adaş-
37. tım”, di aña Enwerê...
38. İh̄, nik kēne kittê suñ elê ul elle kaylarga nige
39. Bugende künde şul adaşkan h̄elēnde Zeytūnesê yanında
40. tūgêl? Ul da ikê dünyada yaşı şul. Anıñ ikēnçe dünya -
41. sı –iše, parniklar h̄ucalıgı. İnjēnêrUrazow ul
42. h̄ucalıkta tēplitsalar kuru turında h̄ıyallanıp yūri.
43. “Hēftçêler turba wegede ittêler elê , Zeytūngül, tiz-
44. rek barıp alırga kirek” . –“Timêr.tumır kaçmas, bēr-
45. ikê künge suñrak barsan da” –digen idê aña Zeytüne.

11,1-45

1. “Andıy zatlı malnı yatkıralarmı suñ. İlektêre alsañ
2. bik şep indê. İkê künnen kaytam min. sağıñıp kütêp
3. tur!”
4. Nige kirek ul timêr turbalar? Karurmannarda

19 ve anne de olacak, ikincisinde o bugünden itibaren
20 doktor. Bu iki dünyayı birlikte idare etmek
21 mümkün mü acaba?
22 Zeytüne kalkıp duvardaki yuvarlak aynanın
23 karşısına geçti. Bugünden sonra o doktor, insanlar ona umut
24 ve güven ile bakacaklar, ama görünüşü ile doktora
25 benziyor mu acaba?
26 Orta boy, ince beden. Yok böyle çocuksu görünmesi sadece pijamalı
27 olduğundan yoksa beyaz önlükle daha ciddi
28 görünüyor. Yüz... Yuvarlak beyaz yüz ince sarı
29 kaşlar, mavi göz, ufacık dudaklar. Dudak kenarındaki
30 ben... Saçı kısaltıp Larisa'nın dediği yeni modeli
31 yaptırırsan biraz daha yetişkinlere benzerdin
32 ama...Ama Enver izin vermiyor. Zeytüne kendisi de evlenmiş
33 kadınların annesi gibi saçlarını örmeli diye
34 düşünüyor. Bazı milletlerde öyle gelenek bile var ki:
35 kadınların saçları bir türlü, kızlarınsa başka türlü.
36 "Ormanda kaybolmuş gibi kayboldum saç örgülerinin
37 arasında" diyor ona Enver'i.
38 Neden ama neden gitti ki o uzaklara neden
39 bu kaybolmuş halinde Zeytüne'sinin yanında
40 değil? O da iki dünyada yaşıyor ondan olması gerek. Onun ikinci
41 dünyası- seralar çiftliği. Mühendis Urazov daha
42 fazla sera kurma hayalleri ile yaşıyor.
43 "Petrolcüler boru verecekler Zeytüneciğim hemen
44 gidip almam gerek"- "demirlerin hiçbir yere kaçmaz
45 bir-iki gün gecikersen hiçbir şey olmaz"- demişti ona Zeytüne.

11/1-45

1. "Öyle değerli şey fazla beklemez başka birisi almadan gidip
2. getirmem gerek. İki gün sonra dönerim bekle beni
3. olur mu?"
4. Niye lazım ki demir borular? Ormanda

5. adaşkan k b k , me bbet bak alarında adaşıp kına
6. yaşep bulmas id meni, şuşınday k merde g ne bulsa
7. da?
8. E Zeyt ne  ze Enwern j k z ne g ne karap turır id .
9. Lekin m ditsin  d nyası bulmasa, ul Enwern  u -
10. rata da almagan bulıp id . Minzelede m du il şe te-
11. mamlap, awılda     l i lege , munda kazanga kılme-
12. gen bulsa Wra  bulu t leg  munda kit rd  anı hem
13. me bbet n de ul şuşında taptı.
14. Uku Zeyt nege ci  l birele id . Ba kalarını   ze-
15. g ne  tken anatumoya, latin da b r—ik  kabatlaw-
16. ga iste kala, Şıgır k b k yatlıana id . “Aliis inserviy ndo
17. conumor”, --dip kabalarga yarata id  ul buringı b r
18. tabipnı  s zler n.—“Ba kalarga yaktı bulsın   n,
19. yanıp k l bulamın”.

---

20. Fenni t gereklerge y r , kunts rlarda katnaşu da
21. az tuy la, k   l kayadır a kına id . Airuklubta para-
22. şyut b len sik r  t gereg  barlıgın i  tke , ba ka
23. kızlarını da şunda barırga  g tli ba ladı. “Azabın
24. k  eygen ik n”, --did  ana Larisa. “Andıy Ő g l
25. i tiyarnı nıgıta, e wra ka i tiyar k    bik kirek”.
26. Larisa Zeyt nen j bu s zler ne kul gına s lted .
27. Airuklub uniwersit t karşındagı isk  binada id .
28. Zeyt ne anda yat  g tler, yat kızlar arasına yalgızı ba-
29. rıp k rd .
30. Paraşut b len sik r    n aldan    ay ukırga k -
31. rek ik n. Ukıti ısı instruktur dip atala, ul uku ı-
32. ları k b k  k Stud nt  g t, anı barsı da Enwer dip k -
33. ne y rteler id . Ba ta Zeyt ne anı t r k m ş tam ı-
34. sına u şatkan id . B r aymı, ay yarımını uzga , b d्रे
35.    l   tk n ku gırt k zlı bu tatar malay nnan k   lge

---

36. cılı nur ing ne sizele ba ladı. Şunnan su  Zeyt -

5. kaybolmuş gibi aşk bahçelerinde kaybolarak
6. geçiremez miydiler bu
7. günleri?
8. Zeytüne kendisi Enver'in gözlerinden gözünü ayırmazdı.
9. Ama... Tıp dünyası olmazsa, o Enver'i
10. bulamazdı bile. Minzele'de hemşirelik kurslarını
11. bitirip köyde üç sene çalıştıktan sonra buraya- Kazan'a
12. gelmemiş olsa. Doktor olma isteği getirdi onu buraya ve
13. aşkını da burada buldu o.
14. Okumak Zeytüne için kolay oldu.Diğerlerinin bir
15. türlü geçemediği anatomi, hatta Latin'ce bir-iki tekrarlayınca
16. sanki güzel şiir gibi hemen ezberleniyordu. "Aliis inserviando
17. conumor" diye tekrarlamayı seviyordu bir eskilerde yaşamış
18. doktorun sözlerini. "Başkalara aydınlık olması için
19. yanıp kül olmak gerek".
20. İلمي kulüplere üyelik, konserlere katılmak
21. az geliyor, gönül daha fazla bir şeyler istiyordu. Havacılık kulübünde
22. paraşütle atlama olduğunu öğrenince başka
23. kızları oraya gitmeye çağırırdı. "Yapacak
24. başka işin mi yok?" dedi ona Larisa. "Öyle hobiler
25. insanın benliğini geliştiriyor, doktorlar kendi benliklerine herkesten daha
26. çok ihtiyaç duyarlar". Ama Larisa ona katılmadı.
27. Havacılı kulübü üniversite karşısındaki eski bir binadaymış.
28. Zeytüne yabancı kız-erkeklerin arasına
29. yalnızı katıldı.
30. Paraşütle atlayabilmek için üç aylık kursları geçmek gerekiyormuş.
31. Öğretmene eğitmen diyorlarmış, o da
32. herkes gibi öğrenci, ona herkes Enver diye
33. hitap ediyordu. İlk gördüğünde Zeytüne onu cıva damlasına
34. benzetiordu. Bir ay ya da yarım ay bir süre geçince, kıvırcık
35. saçlı kahverengi gözlü bu tatar yiğidinden gönlüne
36. sıcak bir nur geldiğinin farkına vardı. Bundan sonra

37. ne anı nur şewlesene tiñli turgan buldı. Bula bit
  38. şundıy yaktı tap elle kayan gına sténaga kilép tüşe
  39. de, “tut miné, tut” dip karşında üçekli başlıy. Sin
  40. aña uçıñnı süzasıñ, e ul çıtke taypıla.
  41. Sabaknı da ürtegendey külémsérep kène ańlata idé
  42. ul “Paraşyut bawları butalsa, alarnı kiskende, pı-
  43. çaknı üzégézge karatıp tutmagız, yugıyse başıgız al-
  44. dan tüşép kitér”. –“İndé barısı da tertipte ikenéne
  45. ışangaç, caylap utırırız da, tugañ ilnėñ güzellégene
- 12,1-45

1. karap huzurlanıgız”. Aldan –arttan paraşyut takkan
2. Zeytünenėñ zal kırıyėndagı kėçkėne samulėt kabinası-
3. na kėre almıyça azaplanganın küzė tep turganda ul,
4. başkalarga karap: “kükke mėngeç, bik ciñel cıgıla
5. annan, e kėrüyė tagın da ciñelrek bula, --digen idė.
6. Kaybėrewler kurkundan niçek kirėkėrep utırgannarın
7. sizmi de kalalar. Dürės, kızlar arasında muñarçı
8. andıynıñ bulganı yuk elė” , hem Zeytünege şundıy
9. itėp külémsérep karap küydi, eytėrsėñ le nek mėne
10. anıñ bu işte bėrėnçė bulasıña işana idė.
11. utızlap kėşė ukıp yürgenner idė, e mėne airudrum-
12. ga Zeytüne bėrüzė barıp cittė, çünki anısına bik
13. zur ücėtlėk kirėk bulıp çıktı. Airuklubnın çiber,
14. emma çıtık çıraylı wraçı Zeytünenėñ awızın açtı-
15. rıp karadı da:
16. –Sėzge kükke mėnė turında tügėl, cirde yahşılap
17. dewalanu hakkında uylarga kirėk, --didė.
18. Çınnan da ul çakta Zeytünenėñ tamagı awırtıp
19. yüri idė.
20. Lekin bu karşılık kına Zeytünenė tuktata almıy
21. idė indė. Sikėrүнėñ üzėnnen de bigrek. nur şewlesene
22. uhşagan egėtnėñ ürtep eytken süzlerė ücėtlendėrdė

37. ona şafak gölgesi demeye başladı. Öyle
38. nurlar oluyor ya hani duvara
39. yansıyor, ve “beni yakala,yakala!” diye seni kendine çağırıyor. Sen
40. ona elini uzatınca, başka yere kaçıyor.
41. Dersi de şaka yapıyor gibi anlatıyordu
42. o. “Paraşüt ipleri karışır, onları keserken
43. bıçağın keskin tarafını kendinize doğrultmayın yoksa
44. başınız yere sizden önce iner”.- “Her şeyin yolunda olduğuna
45. inanınca, iyice oturup vatanın güzelliklerini seyredin”.

12/1-45

- 1 Önlü-arkalı paraşüt bağlamış
- 2 Zeytüne'nin salonun kenarındaki uçak kabinine
- 3 girmeye zorlandığını seyrederken,
- 4 başkalarına: “ Gökyüzüne çıkınca oradan çok daha kolay çıkarsınız,
- 5 inince girmeniz daha da kolaylaşır” demişti.
- 6 ”Bazıları korkudan nasıl içeri girip oturduklarının
- 7 farkında bile olmuyorlar. Ama kızların arasından
- 8 öyle birisi henüz çıkmadı”. Ve Zeytüne'ye bakıp
- 9 gülümsedi sanki onun ilk
- 10 olacağına inanıyordu.
- 11 Eğitime otuza yakın kişi başlamalarına rağmen hava
- 12 alanına Zeytüne tek başına ulaştı, çünkü buna da çok
- 13 inatçı olmak gerekiyordu. Havacılık kulübünün güzel
- 14 ama asık suratlı doktoru ağzını açtırıp
- 15 baktıktan sonra Zeytüne'ye:
- 16 -Senin Gökyüzüne çıkma değil, yeryüzünde iyice
- 17 tedavi görmene gerekir,- dedi.
- 18 Gerçekten de, o zamanlar Zeytünenin
- 19 bademcikleri şişmişti.
- 20 Ama bu onu durdurmaya yetmiyordu.
- 21 Atlamaktan daha çok o nur gölgesi
- 22 gibi yiğidin dediğinin tersini ispatlamaktı

23. anı.
24. Üzè urınına wraçka barırğa Larisanı künderü ci-
25. rjel bulmadı bulwın. Zeytüne aña atna buyè aş pèşèrèp
26. aşattı, bik sirek uçrıy turgan kitaplar tabış bir-
27. de.
28. –Wraç miña, paraşyutsız da sikère alasıñ, dip .
29. eyttè, --dip maktanıp kaytıp kèrdè Larisa.
30. Bu minutta ul üzènèñ nerse yugaltkanın bèlmi, Zeytü-
31. ne de üzènèñ ni tabaçagın arlamıy idè elè. Ul barı tik
32. üz ihtiyarın çıniktırı Enwer karşında nıklıgın
33. isbat itü turında gına uylyı idè.
34. Eye samulèttan sikèrü çınnan da bik kurkıniç bu-
35. lıp çıktı. Algı kabinaga utırgan uçuçı –ègètlerdey
36. nık bedenlè hatın—kız idè, ni sebeptendèr, ul Zeytü-
37. nenè kürüğe, cilde karalğan yüzèn çıtıp kıydı. Küre-
38. sèñ paraşyutlar awırlıgınnan bügele tüşèp , tupas
39. butinka başları bèlen çiremne tırnap küç-helge at-
40. lap kilgen kızınıñ kıyafetè aña uşamadı. (bu zur bu-
41. tinkalarını Zeytünege airudrumda kidèrdèler, busu-
42. nujkalar bèlen sikèrü rühset itelmi idè.)
43. Zeytüne kabinaga caylı gına kèrèp utırdı. Yuga-
44. rında uçuçı hatun zur pıyala küzlègèn eltıratıp burı-
45. lıp karagaç, kabinadan çıgarga wakıt ikènèn arñlap,
- 13,1-45
1. munı da ciñèl işlede. Lekin mène kanatka basıp, sı-
2. nın turaytkaç, ayak astında, upkın kèbèk tirenlèkte
3. agıp yatkan cirnè kürgeç, başı eylenep kittè, barmak-
4. lar kabına kırıyèna ayérıp bulmaslık itèp çıtırdap
5. yabaştı, kabinaga kirèkèresè, nık timer utırğıçka
6. bèrègèp utırası kile başladı.
7. Ul artka karap tura, arkadan, cil ite, can kabına
8. içène tarta idè. Gürèltè aş kıkırğan tawış işètèp,

23 istediği.
24 Larisa'yı kendi yerine doktora gitmeye ikna
25 etmek kolay olmadı. Zeytüne hafta boyunca yemek yaptı,
26 bulunması kolay olmayan birkaç nadir kitap
27 buldu.
28 -Doktor bana paraşütsüz bile atlayabilirsin
29 dedi,- diye övünerek girdi kapıdan Larisa doktordan dönerken.
30 Bu dakikalarda o kendinin ne kaybettiğinin ve Zeytüne'nin
31 ne kazandığının farkında değildi tabii. Zeytüne ise sadece
32 kendi benliğini geliştirmeyi, Enver adındaki o adam önünde
33 kendini ispat etmeyi düşünüyordu.
34 Evet, uçaktan atlamak o kadar da kolay değilmiş
35 meğer. Ön kabindeki pilot erkeksi
36 vücutlu kadındı, ve Zeytüne'yi
37 görünce rüzgarda sertleşmiş yüzünden gülümseme geçti.
38 Belki paraşütlerin ağırlığından biraz eğilip,
39 kocaman borularla çimi tırmalayarak zorla
40 yürüyen bu kızın kıyafetini beğenmedi (o botları Zeytüne'ye
41 havaalanında giydirdiler, terlikle atlamaya
42 izin verilmiyormuş).
43 Zeytüne kabine kolayca girip koltuğa oturdu.
44 Yukarıda, pilot kadın parlayan gözlüklü kafasını çevirip
45 bakınca, çıkma zamanı geldiğini anlayıp

13/1-45

1 bunu hemen yaptı. Ama uçağın kanadına basıp.
2 ayak altındaki derinliği görünce,
3 başı dönmeye başladı. Parmakları
4 kabin kenarındaki demire kimse koparamayacak
5 gibi yapıştı, içinde hemen içeri girip o sağlam demir koltuğa
6 oturma isteği uyandı.
7 O arkaya bakmış, arkasından rüzgar itekliyor. ama güdüleri
8 içeri girmesini tekrarlıyordu. Gürültü içinden bağırma

9. ul artına burılıp karadı. Anda gıyfrıt küzè tüslè
10. pıyala küz, zur açılğan awız kürèndè. Zeytüne uçucınıñ:
11. “Sikèr!” –dip kıkırğanın añladı.
12. –Sikèr! Sikèr! Sikèr!
13. Sikèrergeme? Bumı sikèrü? Bu bit üzèñné, her küzè -
14. negè bèlen samulèt timèréne çıtırdap yabışırga um-
15. tilğan tenèñné işanıçlı térékten ayèrıp, buşlıkka,
16. tüpsèz ulkınga ırgıtı digen süz!
17. Ul küzlerèn çıtırdatıp yumdı da, barmaklarını küç-
18. hel bèlen kayèrganday itèp , kabına kırıyènnan ıçkın-
19. dırdı. Tıgız hawa anı kanattan yulkıp aldı, yüzütü-
20. ben meteldèrdè...
21. instruktur añlatkanda, barısı da bik gadi idè iş-
22. kelle: samulèttan ayèrilgaç ta: “ Bèr —ikè —üç” ,dip
23. aşıkmiyça gına altıga kader sanıysıñ, annarı baş
24. üstèñe küterèlep karıysıñ. Eger de şuşarçı paraşyu-
25. tıñ açılmagan bulsa, kükregèñdegè kayèşka bèrkètèlgen
26. bucganı tartıp alasıñ—zapas paraşyutnı açasıñ.
27. E munda kaya ul sanawda kaya baş uçına küterèlep
28. karaw! İrèp yukka çıkkanday bulasıñ ikèn. Kèmdèr kul-
29. tik astınnan tutıp, kisek tuktatkanday itkeç kène,
30. isène kildè Zeytüne. Şunda gına küterèlep karadı: baş
31. uçında ak çatır bulıp- paraşyut çaykala idè. Şunda
32. anıñ küñèlèn hiçkayçan bulmagan uçınu, rehetlèk bi-
33. lep aldı, andıy rehetlèknè uçar kuşlar gına tuya ala
34. turgandır. Ul kiñ kayèşlarga rehetlenèp urnaştı da,
35. taganda atınganday çaykalıp kuydı.
36. Ul bèr urında tirbelèp tura, barı tik cir gène
37. üzgere: ufıklar taraya, ağaçlar zuraya, tuzanlı yul ki-
38. rjeya bara idè. Zeytüne elè yakınayèp kilgen alanlıkka,
39. elè biyègeyèp bargan kükke karadı, bèr külde, bèr cır-
40. ladı. Barı tik ormankırıyè çitke şwışıp, takır-

9 sesi duyunca, arkasına dönüp baktı ve orada iki
10 cam gözle büyük bir ağız gördü, pilotun
11 “atla!” diye bağırdığını anladı.
12 -Atla!Atla! Atla!
13 Atlamak mı? Bumu atlama? Bu vücudunun güvenle
14 yapıştığı uçağı bırakıp
15 boşluğa, dibi olmayan çukura
16 atlamak demek!
17 Gözlerini kapayıp, parmaklarını zorla
18 kabin kenarındaki demirden ayırdı. Sert
19 hava akımı onu kanattan alıp arkaya attı, baş
20 aşağı döndürdü.
21 Eğitimde her şey kolaydı
22 sanki: uçaktan ayrılınca “bir-iki-üç “ diye
23 altıya kadar sayacak ve kafasını
24 kaldırıp yukarı bakacaktı. Ona kadar paraşütün açılmamışsa
25 göğsündeki halkayı çekmen
26 gerekiyor- yedek paraşütü açıyorsun.
27 Burada nerede saymak, nerede başucuna bakmak!
28 Erip kayboluyorsun sanki. Sadece
29 koltuk altlarında biri yakalayıp kaldırmış gibi olunca
30 kendine geldi Zeytüne. İşte o zaman yukarı baktı: başının
31 üzerinde beyaz çadır olup paraşüt açılmıştı. O an
32 onun tüm vücuduna hiçbir zaman hissetmediği uçma,
33 zevk hissi yayıldı.Böyle hissi sadece kuşlar hissediyordur
34 herhalde. O geniş kemerlere daha rahat bir şekilde oturup,
35 sallanacakta olduğu gibi sallanmayı denedi.
36 O yerinde sallanıyor, sadece dünya
37 değişiyordu: ufuklar daralıyor ağaçlar büyüyor,
38 toprak yol hızla yaklaşıyordu. Zeytüne
39 yaklaşan orman alanına bakıp bir güldü bir şarkı söyledi-
40 sadece orman kenarı geride kalıp düz çimli tarla

41. çiremlék nık uk yakınaygaç kına, Enwernêj tagın bér
  42. kiñeleşen iske tüşêrdê: ul paraşyut bawların tartka-
  43. lap bu atınunı tuktatırğa tiyêş idê lebasa! Lekin
  44. indê suñargan idê, cir kiñet aña taşlandı, ul yanı bė-
  45. len bėrelmes üçen, çiremlėkke taba ayakların suzarga
- 14,1-41

1. çak ũlgêrdê. Katı bir ayak tabannarına kilêp berêlũ-
  2. ge, ul tegerep kittê.
  3. Kinet awıraygan butinkaların çaysızlıgın tuyêp,
  4. bėrazdan turıp bastı,cil uñayına suzılğan paraşyut
  5. bawların tartkalıy başladı.
  6. Taptalğan çiremlék buylap wêlusipêdka utırğan bė-
  7. rew kile idê. Zeytũne êraktan uk Enwernê tanıdı.
  8. Egêt bėrniçe adım kala uk wêlusipêdınnan tũştê, su-
  9. lışına kabıp:
  10. –İminlėkmê? –dip suradı. Anıñ tawışında
  11. burçılı sizêle idê.
  12. –Eybet!
  13. –Nişlep bulay êrak kitêrêp taşladı suñ ul
  14. sinê?
  15. –Ul gayêple tũgêl... Min ũzêm kurıktım.
  16. Enwer anıñ bu sũzlerên şayaru dip kabul itkendey
  17. êlmaydı.
  18. Paraşyutnı ikewlep cıygaç, alar wêlusipêdka utı-
  19. rıp çiremlék buylap kittêler. Zeytũne arkası bėlen
  20. êgêtnêj kaynar kũkregên, yũrek tibêşên tuyêp bardı.
  21. Hiç kũtmegende bulay êgêt kuçagına kêrũ barı tik şu-
  22. şı minutta, uçar kuşlar kėbêk kũkte talpınıp tũş-
  23. kennen suñ, kũñêlnêj uçıngan çagında mũmkin idê.
  24. Şuşı talpınunı, uçınunı Zeytũne bėlen berge Enwer
  25. kũñêlê de kiçergenge gène mũmkin idê bu.
-
26. Alar mène şulay yũrek tibêşlegê aşa gına, sũzsêz

41 yaklaşınca Enver'in verdiği
42 dersler aklına geldi: paraşütün iplerini çekip,
43 bu sallanmayı durdurmak gerek. Ama
44 biraz gecikti,yeryüzü aniden ona doğru geldi ve o
45 düşmemek için hızla ayakların uzattı.

14/1-41

1 Sert zemin ayak tabanlarına çarpınca, yine de
2 yuvarlanmaktan kurtulamadı.
3 Aniden ağırlaşan botlarının rahatsızlığını hissederek
4 birkaç saniye sonra ayağa kalktı. Rüzgarın kendi yönüne çekmeye çalıştığı
5 paraşüt iplerini toplamaya başladı.
6 Çim tarlada ona doğru gelen bisikletli
7 biri görüldü. Zeytüne uzaktan bile Bunun Enver olduğunu çıkardı.
8 Enver birkaç adım kala bisikletten indi, nefesini
9 tuttu:
10 -İyi misin?- onun sesinde
11 endişe vardı.
12 12 -Tabii ki evet.
13 13 -Neden seni böyle uzağa götürdü ki
14 14 o seni?
15 15 -O suçlu değil.Ben kendim... Korktum...
16 Enver onun sözlerini şaka kabul eder gibi
17 gülümsedi.
18 Paraşütü birlikte toplayınca onlar bisiklete
19 birlikte bindiler. Zeytüne sırtı ile yiğidin
20 sıcak göğsünü ve göğsünde çarpan kalbinin atışlarını hissediyordu.
21 Hiç beklenmedik bir anda böyle yiğit kucağına girmek sadece
22 bu anda, kuşlar gibi gökyüzünde uçup yere indikten sonra,
23 sadece gönlün uçtuğu anda mümkündü.
24 Ve aynı hisleri Enver'in de
25 hissetmesi ile de mümkündü.
26 İşte onlar ilk defa sessizce, sadece

27. gène bèrençe tapkın anlaştılar.
28. Kadérlé hatirelerden arınmaska tırıştı Zeytüne.
29. Şul bèrençe süzséz anlaşıunıñ yaktısında küñél nıg-
30. rak alınsın idé...
31. Emma çey içerge utırğaç, bu yaktılıknı yumşak kı-
32. na külege kaplaganday buldı. Üstel başında utırğan-
33. da, bülmenenğ iké yak sténasındagı iké resém bik yahşı
34. küreñe. Alarnın bér sèn—un yaktagı karawat üstende
35. ilenep turganın, tülây turakta berge yaşegen kızlar
36. tuy belege itép kitirgenner idé. Pikassuñın “Madam
37. Jaklin”ı. Karasızıklar belen gène yasalğan hatın-
38. kız resême. Anıñ yüzende tiren mun, yatlar belen tügél
39. duslar belen de urtaklaşıp bulmıy turgan yaşeren
40. sağış bar. Agarınan, swırılğan ul. Nerse ize anıñ
41. küñelén, niçek ciñeleytep bula anıñ sağışın? Lekin

15,1-45

1. bu hakta uylawçısı, kaygırtuçısı, helene kèrüçese yuk,
2. küresen, Madam Jaklinnın. Yalgız ul, yapa-yalgız, yal-
3. gızlığı bütün kıyafetene bèrep çıkkın.
4. Emma hislelege, uyçanlığı, sağışı belen matur,
5. süykemle üze... E mène gewdese... Madam Jaklinnın
6. buy-sının taswirlaganda, meşhür ressamnın kaleme
7. bütün sizgerlegen, tılsımlı küçen kiñet yugaltkan
8. diyarsen. Hatınnın gewdese uzınça zur şakmak, ayakla-
9. rı keçerek şakmaklar, muyeni—ulak. Ayak barmakla-
10. rı kiselgen butak tüplere kèbék tırpayeşıp turalar.
11. Şul şakmaklarnın bérse yanına ikènçese niçek kuyél-
12. ganga karap kına, hatınnın tezlerden kuçaklap utırğa-
13. nın çamalarga bula. Nerse bu –kubizm digen stil-
14. nen çağılışı gınamı. elle yugıyse ressamnın. bu ub-
15. razga üz münesebeten belderüyeme? Nige şulay cansız
16. itép taswirlagan ul bu sınını?

27 kalp atışları ile anlaştılar.
28 Tatlı hatıralarının içinden çıkmamaya çalıştı Zeytüne.
29 Bu ilk anlaşmanın ışığında kalbinin
30 ısınmasını istedi...
31 Ama çay içmek için masaya oturunca bu ışığı hafif
32 bir gölge kapattı. Masanın ucuna oturunca,
33 odanın iki tarafındaki iki tablo da
34 görülebiliyor. Onlardan birini- sağ taraftaki yatağın üstüne asılı
35 olanını yurttan birlikte kaldığı kızlar
36 düğün hediyesi olarak getirmişlerdi. Picasso'nun "Madamme
37 Jaqueline" tablosu. Sadece siyah çizgilerle yapılmış kadın
38 portresi. Onun yüzünden derin sır, yabancılarla değil,
39 hatta arkadaşlarla da paylaşamayacağı
40 gizli dert okunuyor. Beyazlamış, solmuş o. Ne rahatsız
41 ediyor gönlünü acaba, derdi nasıl hafifletilebilir? Ama
15/1-45

1. bu konu kimseyi ilgilendirmiyor, derdini paylaşacağı kimsesi yok
2. herhalde madam'ın. Yalnız, yapa-yalnız o
3. ve bu yüzüne yazılmış sanki.
4. Ama hisler, dertleri, düşünceleri ile
5. güzel kendisi. Vücudu... Madam Jaklin'in
6. vücudunu çizerken, meşhur ressamın kalemi
7. duyarlılığını, tılsımlı gücünü kaybetmiş sanki.
8. Vücudu- uzunca bir dörtgen, ayakları
9. biraz küçük dörtgenler, boynu- oluk.
10. Ayak parmakları kesilmiş ağaç dalları gibi hepsi ayrı taraflara bakmış.
11. Bu dörtgenlerin biri yanında öbürünün nasıl
12. durduğuna bakarak kadının dizlerini kucaklayıp
13. oturduğu belli oluyor. Ne demek istemiş ressam acaba: küp stilinin
14. yansıması mı yoksa bu resme olan
15. ilişkisini mi göstermek istemiş? Neden bu kadar cansız
16. çizmiş acaba bu vücudu?

17. Resémne bülek itép tapşırğanda, Larisa kiñaya be-
  18. len : “Zyuzyu! Nek sinén ruhta indè bu!” –digen idè.
  19. Hezèrgè kader şular isène tüşkeç sayèn munlanıp,
  20. Şumlanıp uylana Zeytüne: nerse eytmekçe buldı ikèn
  21. Larisa munın bèlen?
  22. Tuydan suñ bërme-ikème ay uzgaç, Enwer karşı ste-
  23. naga tagın bër resém alıp kaytıp ilde. Munısı tüs-
  24. ler bèlen yasalgan kız surete. Awtorı da tanılgannar-
  25. dan tügél. Almaları peşep kilgen agaç yanında bër kız
  26. tutkap kalgan da, başın bura tüşep , kemgeder karap
  27. elmaygan. Anıñ bizikle yawlgı şuma çeçennen şıu-
  28. şıp tulımnarı túbende gène tutılıp tura, gewdese
  29. şul kader tabıgıy sızlıklar hem tüslèr bèlen taswir-
  30. langan ki, sulış alganda, açık muyènnındağı ire gere-
  31. belere tibrelep kuyalar şikèllè. Resém ne ilgeç, Enwer
  32. megbnele itép :
  33. –Méne küresenme, hatın-kız nindi bula!—didè.
  34. –Her ressamnın üz stile, --dip karşı tüşte
  35. Zeytüne. –Bu realizm esere, e Pikassu yana métudlar
  36. İzlergen.
  37. –Métudnı éytemmeni min? Hikmet küñelgede, his-
  38. te, yürekte!
  39. Annarı başın iya tüşep , teke mangayè astınnan yağım-
  40. lı karadı da seyèr gène itép kaş sikèrtep kaydı. Sen-
  41. gat esere hakkında citdi süz barganda, anıñ kılınışı
  42. Zeytünege bikte uransız tuyèldı . Niçèk ter kıyèn bu-
  43. lıp kittèt hetta
  44. hezer de, resém nerge küz salgan sayèn, Enwer niçèk ter
  45. üzgerèp kite, ul, ikè resémnen suñ üçençesena karagan-
- 16,1-41
1. day itép , hatınına tekele, nindidèr surawına cawap
  2. izli, nerseder küte kèbèk . Andıy minutlarda anıñ kun-

17. Resmi hediye ederken Larisa
18. “ Züzü,tam senlik resim bu!” demişti.
19. Bu sözleri hatırlayınca hala akli
20. kuşkularla doluyor Zeytüne'nin: ne demek istedi acaba
21. Larisa bu sözleri söylerken?
22. Düğünden bir-iki hafta geçince Enve karşı
23. duvara bir tane kız tablosu astı. Bu tablo
24. renkli olarak çizilmişti. Ressamı ise meşhur
25. kimse değildi. Elmaları pişmiş ağacın yanında durmuş kız
26. kafasını hafif çevirip birine bakıp
27. gülümsemiş. Çiçekli başörtüsü boynuna düşmüş,
28. saç örgülerinin üzerinde duruyor, vücudu
29. öyle doğal renklerle o kadar gerçekçi yapılmış ki
30. nefes alınca boynundaki iri taneli kehlibar
31. takı sallanacak gibi oluyor. Enver resmi duvara
32. asınca:
33. -İşte gerçek resim böyle olur!- dedi .
34. - Her ressamın kendi stili,- diye karşılık
35. verdi ona Zeytüne.- Bu gerçekçilik eseri, Pikasso ise yeni stil ve metotlar
36. aramış.
37. -Metot olması neye yarar ki? İşin aslı
38. yürekte, gönülde!
39. Sonra Zeytüne'ye dik alnının altından manalı
40. bakıp kaşını oynattı. Sanat eseri
41. hakkında ciddi-ciddi konuşurken böyle yapması ise
42. Zeytüne'ye yersiz gibi geldi, hatta biraz rahatsız
43. edici gibi oldu.
44. Şimdi de resimlere her baktığında Enver hafiften
45. Değişiyor .iki resimden sonra üçüncü resme bakar

16/1-41

- 1 gibi eşine bakıyor, sanki bir soruya cevap
- 2 arıyor, cevap olarak nedir bekliyor. Öyle dakikalarda onun

3. girt küzlereken küydürgeç utınnan kaçası kile.
4. Resémnerne külegede kaldırıp, kiçleren yaşel tur-
5. şer yaktısında iké üden- ikéyü utırgan çaklarda bik
6. rehet Zeytünege.
7. Turşerdan tüşken yumşak yaktılık astında Enwer
8. Üstelge alsu kegazen ceya, gutuwalnyasın aç. Anıñ siz-
9. ger, neçke , hereketçen barmakları gutuwalnyanıñ kızıl
10. berhete içende yaltırap yatkan ak timer kalemnerge hem
11. cezbelerge can ürgendey iteler. Hem kegazde tügél,
12. pühte sıziqlar peyda bula.
13. Üstel yanıña kitabın tutıp Zeytüne kilép utıra.
14. Ul eleden elé başın küterep iren küzete. Enwer sızım-
15. narnı şıgır yazgan şugıyr yaqıñ cır cıgargan kumpu-
16. zitur kébék lezzetlenep sıza.
17. Eye, timerge can üre bele anıñ Enweré.
18. Tik mène utnı bütenley cünderep, karangıda kal-
19. gaç hatını yanıñda anıñ bu tılsımı küçe nigeler
20. bütenley yukka çıga. İrenen kaynar barmakları urnu-
21. ga Zeytünenenñ tene agaçlanıp kitkendey bula. İçte ut,
22. tısta –agaç... Tuydan suñğı bérénçé tünde ük barlık-
23. ka gilgen bu tartını, uyalu üter dip uylagan idé Zey-
24. tünew, künegermen, gadetlenermen, dip ümetlengen idé.
25. Lekıñ gadetlene almıy, kiré sençe, turgan sayén bu
26. tartını arta gına bargan şikéllé. Suñğı wakıtta bu
27. çitleşü tagın küçeyde sıman ele. Çünki alar ikéyü ge-
28. ne tügél indé, uzaklamıy üçew bulırğa tiyêş ler. Hem
29. bu üçençe can iyase hakına Enwer küñelge tagın da
30. yakınrak tuyêlsa da, annan uyalu, tartını hise tura turıp
31. küçeya gène bara.
32. Hezer mène madam Jaklının ağaç gewdesen kürgen
33. Sayén, küñelgeñe şumlandırıp Larisanıñ kiñayege süz-
34. leré iske tüşe: “sinén ruhta indé bu Zyuzu!”

3 kahverengi gözünün yakıcı bakışlarından kaçmak istiyor Zeytüne.
4 Resimleri bırakıp sadece ikisi akşamleyin yeşil
5 gece lambası altında oturma daha
6 zevkli tabii ki.
7 Yumuşak yeşil ışık altında Enver
8 masaya pembe kağıt serip, üstüne çizim takımını açıyor. Onun
9 duyarlı ve ince parmakları çizim takımı içindeki kırmızı
10 kumaşta paralayan kalem ve
11 pergellere hayat veriyor sanki. Ve yavaşça kağıt üzerinde ince
12 ama özenle çizilmiş çizimler doğuyor...
13 Masanın diğer ucundaki sandalyeye elinde kitabı ile Zeytüne yerleşiyor.
14 Zaman-zaman başını kaldırıp kocasını seyrediyor. Enver ise şiir
15 yazan şair veya müzik yazan besteci gibi işinden
16 lezzet alarak çizmeye devam ediyor.
17 Evet demire hayat verebiliyor Enver.
18 Ama ışıkları kapatıp karanlıkta kalınca
19 eşi yanında onun bu tılsımlı gücü
20 kayboluveriyor. Kocasının sıcak parmakları dokununca
21 Zeytüne'nin vücudu ağaçlaşıyor sanki. İçinde-ateş
22 dışında ağaç... düğünden sonraki ilk gecede hissettiği
23 bu çekinme, utanma geçer diye,
24 alışırım diye beklemişti Zeytüne.
25 Ama alışamadı, tam tersine çekinme zaman geçince
26 daha da artıyor gibi. Son zamanlarda bu
27 çekinme daha da arttı sanki, çünkü artık sadece ikisi
28 değil, üçüncü biri de var artık. Ve
29 bu üçüncü birinin olması Enver'i gönle daha
30 yakın etmesine rağmen ondan çekinme, utanma hissi
31 her geçen gün artıyor gibiydi.
32 Şimdi, madam Jaklin'in ağaç vücudunu
33 görünce, akla hemen Larisa'nın o sözleri geliyor:
34 " Züzü, tam senlik resim bu!".

35. Enwer kaytkaç, utırıp çey içken tabınnı cıyêp ta
36. ülgermegenner ele, tışkı yakta kemnemenler küñelgele
37. sawlaşkanı işetelde, kınırıaw zıngıldadı.
38. İşek açılığa, uçınıp, kügerçendey güreldep Lari-
39. sa kilêp kerde, Zeytünenêñ muyênına asılınındı.
40. –Zyuzu! Belêm bit min sêznêñ hezergene nişlep
41. utırganıgızni!

İ7,1-45

1. Ul başın burıp kisan kuridurga çıga almıy ba-
2. sıp turgan Enwerge karadı.
3. –Bezne sagınıp, bezne süyleşep utıra idêgez. Şu-
4. lay bit, Anwarçik?
5. Larisa artında Kifayanıñ dawıldagı kébêk tuzgan
6. çêçe, zür awızı kürêndê. Annarı işekne tutırıp zur
7. gewdele, tüz nık muyênli Hüseyn kilêp kerde.
8. –Mêne sêzge küçteneç!—didê Larisa uçlı barma-
9. gı bêlen anıñ tarafına işarelep. Kutıptan kayt-
10. kan ak ayu! Zyuzu, Anwarçik! Mine kutıbına alıp ki-
11. terge kaytkan bit ul! Alıp kitêrge de başka emni harap
12. iterge yüri! Şulay uk yulip kaluçı bulmas mikênni?
13. Hüseyn anıñ süzlerene tanıç kına êlmaydı, bilen
14. Büge tüşêp , sak kına Zeytünenêñ kulın kıstı hem En-
15. wernen innerennen kuçıp aldı.
16. Kunaklar kaysı urındıkka, kaysı karawatka urnaş-
17. kan arada, Zeytüne yandan tabın ezerlerge kereşte.
18. dimek Hüseyn Larisanı alırğa kaytkan, dip uyla-
19. dı ul. “Barıber minsez yuşi almayaçak!” –digen idê
20. Larisa, hak ikên. Elle kürezelege bar indê ul Larisa-
21. nın! Enwer turında eytkêne ras kile kürmesen tagın!
22. Niçêk digen idê elê ul? “Ah, Zyuzu, êgêtnêñ asılsın
23. iyêktergensen, yaktı utga kübelek küp uçuçan, sak bul!”
24. Bu kisetüde kızıgu, hetta künleşüde bar idê şikêllê.

35 Enver dönüp, çay içtikten sonra sofrayı
36 bile toplamamışlardı dışarıdan birilerinin neşeli
37 sesleri duyuldu, kapı zili çaldı.
38 Kapı açılınca, neşeli gürültünün sahibi
39 Larisa içeri girip Zeytüne'nin boynuna asıldı:
40 -Züzü az önce ne yaptığınızı
41 biliyorum sizin!

17/1-45

1 Kafasını çevirip küçük koridora geçemeyen
2 duran Enver'e baktı:
3 -Bizi özleyip, bizi konuşuyordunuz
4 değil mi Anvarçık?
5 Larisa'nın peşinden Kifaya'nın fırtına geçirmiş gibi
6 dağınık saçları, büyük ağzı gözüktü Sonra kapıya zor
7 sığarak kocaman bedenli düz kalın enseli Hüseyin içeri girdi.
8 -İşte size sürpriz!- dedi Larisa uzun ince
9 parmakları ile işaret edip.- Kutuptan dönmüş
10 beyaz ayı! Züzü, Anvarçık! Beni kendisi ile kutbuna
11 götürmeye dönmüş! Oraya sonsuza dek
12 götüreceksin! Kimse kurtarmaz mı beni ondan acaba
13 Hüseyin onun bu sözlerine sakince gülümsedi,
14 biraz eğilip Zeytüne'nin elini sıktı ve Enver'e
15 sarıldı.
16 Misafirler kimi sandalyelere, kimi yatağa oturdu,
17 Zeytüne yeniden sofrayı kurmaya başladı.
18 Demek, Hüseyin Larisa'yı götürmek için dönmüş,
19 diye düşündü o. "Nasıl da bensiz yaşayamaz!" demişti
20 Larisa doğruymuş meğer. Yoksa falcımı o Larisa?
21 Aman Enver hakkında söyledikleri gerçekleşmesin.
22 Nasıl demişti "Ah Züzü yiğidin gerçeğini
23 yakalamışsın, ışığa kelekler toplanıyor biraz dikkat et"
24 mi demişti? Bu uyarıda hem acıma, hem kıskanma vardı sanki.

25. Nek şul wakıtta Hüseýen bêlen anıñ arası swı-
26. nıbrak turgan idê. Larisa êgête yanıña çıkmıy, men-
27. derene kaplanıp karawatında yata, Zeytüne Enwer be-
28. len uramnarda uzaklap yürgennen suñ kaytıp kergeç,
29. Larisa sikêrep turıp, çeynekten salkın su içe. Anıñ
30. küz karaşı Zeytünenenñ küñelgeyene şum sala idê. Yarıy,
31. berazdan Larisa bêlen Hüseýennen araları caylaştı
32. tagın.
33. Araları caylanıs üçen mümkinleklere küp idê şul-
34. alarnın. İkêsede tulay turaknın bér ük katında yaşı-
35. ler, bér kuhnyada aş peşereler. Kiçleren karangı puç-
36. makta par kügerçendey güreldeşken tawış işetelse,
37. bütên bulmas, şul Hüseýen bêlen Larisa bulıp. Bahadır
38. gewdele emma karap turışka ywaş hulıklı Hüseýennen
39. paşabikêse buldı bu keçkêne buylı, çüyênke burınlı,
40. cirên büdre çeçlê Larisa ul üzên agaçtan bik ne-
41. fis itêp uyêlganday barmagı bêlenkay tarafka işare-
42. lese, yağımlı elmaygan êgêt şul tarafka atlap kitêr
43. idê. Kulga iyalesken filmeni!
44. Beyremnerde Larisa küñelgele meclesler uyêştırırğa
45. yarata. Nek mène ul ezerlegen tabınnarda küp kêne

18,1-45

1. kızlar, şul isepten Zeytüne de gumerlerende bérênçê
2. tapkır winu awızın itteler. Andıy tabınnarga êgêtler-
3. kızlar akça gına cıyalar, kalgan barısın Larisa
4. ezerli : Hüseýenne iyartep bazarga bara, bik usta satula-
5. şa, algan bér eybêr sên pühtelep türep, êgêtnenñ purtre-
6. lene sala, salat- felen yasaganda, balık tazartkanda da
7. êgêtne yanınnan cibermi idê.
8. Larisa bêlen duslaçgaç, êgêtnenñ üs-başı cıstardı,
9. İlek çalşayêbrak yüri turgan butinka başları turay-
10. dı. Yugıyse yahşı ukwı, fenni tügerektege işlere be-

25 Tam o sıralarda onların Hüseyin'le araları
26 soğumuştı. Larisa arkadaşının yanına gitmiyor, yastığına
27 kapanıp yatağında yatıyordu. Zeytüne ile Enver
28 dışarıda dolaşıp döndükten sonra
29 yatağından kalkıp, çaydanlıktaki soğuk suyu içiyor,
30 sonra tekrar yatağına kapanıyordu. Bakışları bile ürkütücü geliyordu
31 Zeytüne'ye. İyi ki biraz zaman geçince araları tekrar
32 düzelmişti.
33 Araları düzelmesi için bir sürü fırsatları vardı ki
34 onların. Her ikisi Yurdun aynı katında yaşıyor,
35 aynı mutfakta yemek pişiriyorlardı. Akşamleyin karanlık
36 köşelerde kimler güvercin gibi birbiriyle konuşuyor
37 dersin başka kimse olmaz, Larisa ile Hüseyin olurdu. Pehlivan
38 vücutlu ama yumuşak huylu olan Hüseyin
39 kraliçesi oluverdi bir anda küçük boylu kırmızı-sarı
40 kıvrık saçlı ucu yukarı kalkık burunlu Larisa. O kendisinin sanki ağaçtan
41 ustaca oyularak yapılmış beyaz parmağıyla
42 hangi tarafa işaret ederse, gülümseyen yiğit o tarafa yürürdü
43 sanki. Evcilleştirilmiş fil dersin!
44 Bayramlarda Larisa kalabalık partiler vermeyi
45 sever. İşte onun topladığı bu partilerde

18/1-45

1 çoğu kızlar, Zeytüne de buna dahil, ilk defa
2 şarabın tadına baktılar. Böyle partilere kalanlar
3 sadece kendi aralarında para topluyorlar, kalan işlerin hepsini Larisa
4 kendisi yapıyordu. Hüseyin'le birlikte pazara gidiyor, oradakilerle ustaca
5 pazarlık yapıp fiyatları indiriyor, almış eşyaları paketleyip yiğidin çantasına
6 yerleştiriyor, salata-falan yaparken veya balık temizlerken de
7 Hüseyin'i yanından bırakmıyordu.
8 Larisa ile arkadaş olunca, yiğidin elbiseleri daha temiz ve özenli
9 bir hal aldı, eskiden hafif eğri olan ayakkabıları da
10 düzleşti. Yoksa yüksek notları, ilmi kulüplerdeki yeri ile

11. len bten instituttadan tutkan, Lenin stipendiatı
12. Nigbmetullinnın anarçı kzgege kararga da wakıtı
13. kalmıy id bugay.
14. Barsı da anı, diplom algaç ta aspiranturaga ke-
15. rer, ik – ç eldan dissertatsiya yaklar, dip uylagannar
16. id. E ul, institutnı Larisadan br el ilek temamlap.
17. Tnyakka, Surgut kalasına naprawleniy aldı.
18. Larisanıñ getleren, yalwarın, htta kaherlewen
19. Tınıç kına elmayp tınladı da zeneken itte:
20. –Çın wraç bulıym disen, turmış kazanıñda kay-
21. narga, mstekıyl işlep kararga kirk. zenne sınar-
22. ga kirk başta!
23. Ul knnerde Larisa bterçekten burayga eylengen,
24. taş kñlgne de tişer kbk id yugıyse.
25. Heterde: Br kiçne Larisa tçe çigelgen tnge kl-
26. megen kiyp, karawatta ççn bigudige urap utıra id.
27. –Niçk suñ, çınlap ta kitrge buldımı ind H-
28. seyn? –dip suradı Zeytne.
29. –Kitse tagın, kende gem br ekmegen ele, --dip ca-
30. wap kaytardı Larisa. –Mın bit anı airuklublarga
31. barıp, kkke mnp izlep yrmedem! Ayakka ze kilp
32. uraldı. Kitse kitr, il betnese, ir betmes, di id mi-
33. nem ebi.
34. Larisanıñ bu rewşle yamsez itp dustın teşle-
35. we urınsız hem anlayşsız id, emma Zeytne anıñ awır
36. szn tkrp cibererge tırıştı. Keyfsez cagı, yal-
37. gış ıçkındırğandır, dip ywandı.
38. Aylar uzgaç, uku elının ahırına taba Larisanıñ
39. Hseynge awı braz basıla tşt bulsa kirk. Ul çak-
40. ta ind Zeytne tulay turaktan kitken, lektsiyalarda
41. gne, uçaşlar id, şulay da işette: Larisa Hseyn-
42. nen, ze kbk uk sabır, tınıç, yağımnlı yazılğan hatla-

11 tüm enstitüde şöhret kazanmış, Lenin Bursu
12 alan Nigmetullin'in aynaya bakacak zamanı
13 kalmıyordu herhalde.
14 Hepsi onu diplomasını alınca hemen yüksek lisansa başlar
15 ve iki-üç senede doktora unvanını alır diye
16 beklemişlerdi. Ama o, enstitüyü Larisa'dan bir sene önce bitirip,
17 kuzeye- Surgut kentine tayin yaptırdı.
18 Arkadaşların ve Larisa'nın ağlama, yalvarmalarını sakince dinledikten
19 sonra da yine kendi istediğini yaptı:
20 -Gerçek doktor olmak için kendini gerçek hayat kazanında
21 kaynatmalı, bağımsız olarak çalışmayı denemelisin. Kendini
22 böylece sınamalısın!
23 O günlerde Larisa dönüp durmaktan ne yapacağını şaşırılmış,
24 acısını çıkaracak birini arıyordu.
25 Hala hatırında bir gece yatmadan Larisa çiçekli geceliğini
26 giymiş saçlarını düzeltiyordu.
27 -Nasıl oldu gerçekten gidecek mi Hüseyin?-
28 diye sormuştu Zeytüne ona.
29 -Giderse gitsin bana ne,- diye
30 cevapladı onu Larisa,- Ben onu havacılık kulüplerine
31 gidip, gökyüzüne çıkıp bulmadım. Kendisi ayaklarıma
32 gelip kapanmıştı. Giderse gitsin, İl bitmezse koca bitmez
33 derdi babaannem.
34 Onun bu kadar nefretle cevap vermesini duymamış
35 gibi yaptı Zeytüne, zor günler yaşıyor,
36 keyifsiz vakti, anlayışlı olmak gerek
37 dedi kendine.
38 Aylar geçince, sene sonuna doğru Larisa'nın
39 Hüseyin'e olan küsmesi azaldı herhalde. O sıralar
40 Zeytüne yurttan taşınmış, sadece derslerde
41 görüşüyorlardı, yine de kulaklarına ulaştı: Larisa Hüseyin'in
42 kendisi gibi sabır, sakin, nazlı mektuplarına cevap

43. rına cawap bire başlagan, imeş...
44. Mène indê Hüsejên Larisanı alırğa kaytkan ikêSn.
45. Temam kileşkenner, dimek.

19,1-45

1. Zeytüne çeynegen küterep kuhnyadan bülmege kergen-
2. de, Enwer bēlen Hüsejên, izülegen çışep, idēn buylap
3. ürmelep yüriler idē. İden tulı kegaz, kegazlerde sı-
4. zım, sızımında elege de bayagı şul teplitlar.
5. Min ul parnik hucalığının isemen ük üzgert-
6. tereşekmen ele! –di Enwer kaynarlanıp. Suwhuz
7. iteçekmen min anı!
8. Karawat kırıyēna utırgan Larisa bütēn gewdese be-
9. Len ana taba awışkan, lekiñ sızımında tügēl, anıñ
10. yüzene tekēlgen idē.
11. –iskitkeç, gacep! –didē üze Enwernen süzēn hup-
12. lap.
13. Kifayenin kiçege meclesten suñ yukısı tuymagan,
14. ahrısı, kırıydağı urındıkta isneşterep utıra. Nige
15. iyartep yürü ikēn anı Larisa? Bēr de par tügēller bit
16. yugıyse.
17. Heyēr, çamalarga bula. Larisa dünyanı küp kürgen
18. Keşē, ufitser gailesinde üskende, ilne arkılığa –buyga
19. küp gizgen, akıl cıygan. Kifaya kebēk kileşsez kiyēmle
20. yamsez kız yanında üzenen balkıp turganıñ bele.
21. –Tuktawsız işē turında süylep turgan ir bēlen
22. yaşēgen hatınga pehmet indē, --didē. Kifaya üyne yargı-
23. ratıp. –Kunaklarını sızım bēlen sıylılılarını elle
24. sezde?
25. Enwer, başın küterep, ana gaceplenep karadı:
26. –İh sez! Üzegez wraç elēcitmese! Kışın –yazın
27. yaşēlçenen kırēklegen minnen de bigrek sez belerge
28. tiyēş !

43 yazmaya başlamışmış...
44 Şimdi ise Hüseyin Larisa'yı götürmek için dönmüş.
45 Sonunda anlaşılmışlar demek ki.

19/1-45

1 Zeytüne çaydanlığını alıp mutfaktan odaya döndüğünde
2 Enver ve Hüseyin gömlek yakalarını çözmüş yerde
3 emekliyordardı. Yerde ise her tarafta kağıtlar yatıyor,
4 kağıtlarda çizimler, çizimlerde ise hala o seralardı.
5 -Ben o sera çiftliğinin adını bile
6 değiştireceğim! Sovhoz yapacağım ben
7 onu!-diye anlatıyordu Enver.
8 Yatağın kenarına oturmuş Larisa tüm vücudu
9 ile ona doğru eğilmiş, ama gözleri çizimlere değil, onun
10 yüzüne bakıyordu.
11 -Acayip, inanılmaz! – diye destekliyordu kendisi
12 Enver'i.
13 Kifaya ise dünkü geceden sonra uykusunu alamamış,
14 kenardaki sandalyeye oturmuş, ara-sıra esniyordu. Neden
15 birlikte dolaşıyorlar acaba onlar Larisa ile yoksa birbirine hiç
16 uymuyorlar ki onlar?
17 Tamam, neden olduğu şundan herhalde: Larisa yüzbaşı ailesinde
18 büyüdüğüne göre dünyayı gezmiş, her şeyi görmüş, akıl toplamış
19 kız. Kifaya gibi çirkin yüzlü kız yanında kendisinin güneş gibi
20 parladığının farkında, o yüzden de onunla birlikte galiba.
21 -Durmada iş konusunu konuşan koca ile
22 yaşayan kariya çok-çok teşekkürler, dedi Kifaya tüm eve
23 duyurarak.- Yoksa siz tüm misafirlere çizim mi ikram
24 ediyorsunuz?
25 Enver kafasını kaldırıp hayretle ona baktı:
26 -Kendin doktorsun üstelik! Kış-ilkbaharda
27 sebzelelerin ne kadar gerekli olduğunu benden daha iyi bilmen
28 gerek!

29. –Anwarçik, belebez, bik belebez!—Larisa tiren
30. itep , yürek türe bëlen kürsenep kuydı. –Eydegez ele,
31. duslar, Enwernen izge hıyalları turmışka aşsın üçen
32. berer kase küterik ele. Günah bulmas, şulaybit? Ey
33. ak ayu! Sumkadan küçteneçne al! Zyuzuynçik, yardım itim-
34. me?
35. Yuk, sez cınlap betermisez ele, betermisez! –didè
36. Enwer idènnen sızımınarın cıyganda. –Bèznèñ huca-
37. lıkta işlewçe hatınnarın helen belsegez idè sez!
38. Kiñlege metr yarım, tirenlege yartı metrlıçukır tü-
39. bene martayènde yaşelça utırta başlıylar. Parnik
40. içene basarga yaramıy, alar çukır üstene arkılı tak-
41. talar kuyep şularga kükreklere bëlen yatıp işliler.
42. Billehi, andıy çakta min alar yanınnan uzarga uyalam,
43. Eylenep ütem. Hatın-kızga buzlı takta üstene kükrege
44. bëlen yatıp işlerge yarıymını? Şunnan suñ alar sez-
45. nen yanga yüri başlıylar indè.

20,1-45

1. –Bèznèñ Enwer бүten dünyanı бүгөн üzgertep ku-
2. rır idè, eger kulınnan kilse, --didè Zeytüne irene
3. suklanıp hem anıñ seyèrlègennen külèmsèrep . –Ul eyte,
4. şèherlerde de bér gène karış cir de erem yatmaska tiyèş ,
5. gazunnarga cırış çeçerge kirèk, skwèrlarda almagaç-
6. lar, çiyaler üstèrerge küpten wakıt, di. Bez elè anıñ
7. bëlen “Arış çeçege” digen islemay çıgargannarın kü-
8. tebez!
9. –E nige, arış serkesennen de de tatlı is dünya da
10. yuk. Min şakkatam: parfyumerlar şunu da anlamıy
11. mikènni suñ?
12. Enwer bëlen bez şèher uramnarında bér maşi-
13. na da kalmagan künerne kürege ümetlenebez ele,
14. dip dewam itte Zeytüne. –Yükleme cir astınnan sa-

29 -Anvarçik tamam, tamam biz biliyoruz!-dedi Larisa
30 derinden, ona destek çıkararak.- Haydi arkadaşlar
31 Enver'in hayalleri gerçekleşsin diye
32 birer kadeh kaldıralım. Günah olmaz, değil mi? Hey,
33 beyaz ayı! Çantadaki hediyeği çıkarsana! Züzünçik, yardım
34 edeyim mi?
35 -Yok, siz hala tamamen anlamıyorsunuz,-diye
36 çizimlerini toparlamaya başladı Enver. -Bizim çiftlikte
37 çalışan kadınların durumunu bilmiyorsunuz.
38 Mart ayı başında genişliği bir buçuk derinliği yarım metre
39 olan çukurların dibine sebze dikmeye başlıyorlar. Çukurların
40 içine basmak yasak olduğundan, çukur üzerine
41 tahta serip, oraya yatarak çalışıyorlar.
42 İşte o zaman ben onların yanından geçmeye bile utanıyorum,
43 etraftan dolaşıyorum. Kadınları neden buzlu tahta üzerine
44 yatarak çalıştırılır ki? İşte ondan sonra sizin
45 yanınıza gitmeye başlıyorlar.

20/1-45

1. -Bizim Enver tüm dünyayı değiştirdi herhalde
2. elinden gelse, -diye Zeytüne kocasına bir
3. hayranlık içinde bakıp ve onun sıra dışı biri olmasına gülümsedi.-
4. Şehirlerde bir metrekare toprak bile boş yatmamalıymış,
5. ot yerine çavdar, yol kenarlarına ise elma ve
6. vişne ağaçları dikilmeliymiş. Bir de onunla
7. "Çavdar çiçeği" adında parfüm çıkaracaklarını
8. bekliyoruz.
9. -Neden olmasın çavdar çiçeği dünyadaki en güzel kokulardan
10. biri! Şuna şaşıyorum: parfüm üreticileri neden bunu daha anlayamadılar
11. acaba?
12. -Enver'le biz şehir caddelerinde hiçbir arabanın
13. kalmadığı günleri de bekliyoruz,-
14. diye devam etti Zeytüne. Taşımacılığı yeraltında döşenmiş

15. İngan turbalar buylap kına yürteçekler, e keşeler
16. her bërse kanatlar tagıp uçıp yüriyaçekler.
17. Bu süzlerden kiyafa şarkıldap külep ciberde, Hü-
18. seyên üzaldına “hım” dip kuydı, Larisa küzlären tu-
19. tırıp tagın Enwerge tekelde.
20. –“Arış çeçege” digen islemaynın bërênçê şeşe-
21. sen üzem satıp alaçakmın! Telese nindi beyage, bütên
22. mal – mülketemne birêp bulsa da. E almagaç çeçeklere-
23. ne türengên, huş iske kümelgen şêher üstennen kanat
24. cilep üçü... İh, tatlı tüş kêne şul ul!
25. –E nige tüş kêne! Hezêrgê zamanda tehni kanıj mu-
26. na küçe citerlek. Alay karasan, bêznêj babaylarga te-
27. lewizur da tüş kèbêk tuyêlgan! –didê kızıp kitken
28. Enwer.
29. Hüseyên idên urtasında baskan kileş bu behesne tın-
30. lap turdı da:
31. –Anısı şulay, e mène Tünyakta işlewçelerne wi-
32. tamin bêlen kem teimin iter ikên? –dip kuydı. –An-
33. da bit çın batırlar işli. Neftçeler izge keşeler,
34. alar sinnen cannarın da kızganmayaçaklar. Akçasın
35. da birerler, materialın da tabarlar, rehmeten de ey-
36. terler.
37. Eyde bêznêj bêlen, Anwarçik! –didê kiñet üzelep
38. Kitken tawış bêlen Larisa.
39. Anıj bu süzlegennen bü süzlerennen bülmedegeler tınıp kaldı-
40. lar.
41. Tuktagız elémunda başlagan işne uçlıysı
42. bar... --didê kızarınıp, butalıp Enwer.
43. –Eydegez elé tabın yanında utırıyk, --didê Zeytü-
44. ne bülmedegelernen nidênder kıyênsınıp kalganıj kü-
45. rep.

15. borulardan yapacaklarmış, insanların hepsi
16. kanat takıp uçarak gidecekmiş.
17. Bu sözlere Kifaya gülerek yanıt verdi,
18. Hüseyin ise öksürmüş gibi yaptı. Larisa ise gözlerini
19. yine Enver'e dikti:
20. -"Çavdar çiçeğinin" ilk şişesini
21. ben satın alacağım. Fiyatı ne olursa olsun tüm
22. mülkümü verir satın alırım. Ve kanat takıp
23. elma çiçeklerine bürünmüş
24. şehir üstünden uçmak...
25. Ah, sadece tatlı rüya ki bunlar!
26. -Neden rüya olsun ki? Şimdiki teknoloji buna
27. uygun. Dedelerimiz için televizyon da
28. rüya olmuş! -diye durma bilmedi Enver.
29. Hüseyin odanın ortasında bu sohbeti
30. dinledikten sonra:
31. -Evet öyledir,-diye konuşmaya katıldı.- Ama kuzeydeki petrolcülerin
32. vitamin ihtiyacını kim karşılayacak? Orada
33. gerçek pehlivanlar çalışıyor, onlar kutsal insanlar,
34. senden canlarını bile esirgemezler. Parasını
35. da, materyalini de verir, parasına da acımazlar,
36. teşekkür etmeyi de unutmazlar.
37. -Haydi bizimle, Anvarçik!- diye
38. devam etti Larisa.
39. Onun bu teklifini duyunca odadakiler sessiz
40. kaldı.
41. -Durun burada başladığım işi bitirmeden
42. olmaz...-diye ne yapacağını şaşırdı Enver.
43. -Haydi sofraya geçelim, -diye odadakilere
44. seslendi Zeytüne odadakileri masaya davet ederek ve uygunsuz
45. bu durumdan kurtararak.

1. Üstel yanına utırganda, Hüseyn anıñ sul yagına tu-
2. tı kildè . Yannan karaganda ègètnèñ mangayè kalkurak,
3. iyage çıgıncırak, inbaşları kiñ –gumumen buten be-
4. dene tağın da gayretlerek kürène ikèn. Elle suñ Se-
5. bernen cil – burannarı şulay çınıktırğanmı anı?
6. Süzèn de ene niçèk ülçep kène, hucalarça nık itèp süy-
7. leşe. Surgutta ul bulnitsanıñ baş wraçı ikèn. Küre-
8. sen institutta ul üzene bağlangan ümitlerne aklıy al-
9. mas, fen yolında unışka ireşü ana nasıyp bulmas indè.
10. Fen sengat kèbèk bit ul: bar gumerne üzene bağışlaw-
11. nı talep ite, ıgı – zıgı kilgenne, kabalangannı yarat-
12. mıy. E baş wraçnıñ meşekate küp anıñ. İn katlawlı
13. awırularnı karaw, wraçların buldıksızların işke
14. üyretü, rentgen, UWÇ aparatları artınnan çabu, bul-
15. nitsa binasın tüzeklendew, yağulık buldıru işlere anıñ

---

16. bütèn waqtın, küçèn yutar. Tire – yunde hürmet bèlen
17. anı “ulı wraç” dip atarlar, emma tüşke gène kererdey
18. tatlı hıyallar bèlen mawıgırğa anıñ waqtı da, müm-
19. kiñlege de kalmas. Bularnı küz aldında kitèrsen, La-
20. risanıñ bu rewèşle algısawın anlarga da bula.
21. –Min hıyalı kanatkı keşèler hürmetene bukal kü-
22. terem, didè ul.
23. Tabın yanında wraçların işe hakında süz kittè.
24. –Bügèn de wraçnıñ herkaysı Ebugalisinadan yahşı-
25. rak dewalarga tiyèş , --didè Enwer. –Küpme darular,
26. yana aparatlar seznan kulda.
27. –Apparat keşène üze gène dewalıy almıy şul.--
28. didè Hüseyn kürsenep. –Ebugalisina kèbèklerge medi-
29. tsina mengè muhtac bulaçak.
30. –Gippukratlar, Ebugalisinalar zamanı uzdı in-
31. de, --didè kisek Larisa açulı tawış bèlen. –Hezer
32. spetsializatsiya zamanı. Meditsina ülkesende yüz ille

1 Masaya geçince, Hüseyin onun sol
2 tarafına yerleşti. Yandan bakınca, yiğidin alını ve çenesi
3 hafif çıkık, omuzları geniş- tüm
4 bedeni daha kuvvetli gözüküyordu. Yoksa
5 Sibiryâ'nın rüzgar ve soğukları mı bu kadar güç vermiş yiğide?
6 Konuşması da ölçekli, patronlar gibi her kelimesini tartarak
7 konuşuyor. Surgut'ta hastanenin başhekimiymiş.
8 Enstitüde kendine bağlanmış umutları boşa çıkarır,
9 ilim yolunda başarıya ulaşamaz herhalde şimdi.
10 İlim de, sanat gibi, kendine hayatını adamayı
11 talep ediyor, kaynaşmayı, acele etmeyi sevmiyor.
12 Başhekiminse işi çok. En zor
13 hastalara bakmak, beceriksiz doktorlara işi
14 öğretmek, röntgen, MR makineleri bulma,
15 binayı tamir etme, kışlık yakıt hazırlama-
16 bunlar onun tüm gücünü de, vaktini de harcar. Etrafta ona hürmet
17 ile "Başhekim" diye bakarlar, ama sadece rüyasında gördüğü
18 hayalleri gerçekleştirmek için ne vakit, ne imkan
19 bulabilir. Bunları düşünürsek, Larisa'nın
20 neden bu kadar istekli olduğu anlaşılıyor.
21 -Ben hayalleri kanatlı insanlar şerefine kadeh
22 kaldırıyorum!- dedi o.
23 asa başında yine doktorluk hakkında konuşma başladı.
24 -Ben bugünkü her doktorun İbn-i Sina'dan
25 daha iyi olmalı olduğunu düşünüyorum,
26 -dedi Enver. - Ne kadar ilaç,
27 ne kadar teknoloji sizin elinizde.
28 -Teknoloji sadece kendisi tedavi edemez,-
29 diye yanıt verdi ona Hüseyin. İbn-i Sina gibilere tıp
30 her zaman muhtaç olacak.
31 -Hippokrates, İbn-i Sina gibilerin zamanı çoktan geçti,-
32 diye tartışmaya girdi Larisa. Şimdi

33. türle belgeç bar. Yüz ille türle! Kendeh wraçı gına
34. yuk bugay ale. Anısın da buldırırlar, mügayèn. Eytik,
35. mène bëznëñ ifaya uçastuk wraçı bula indè. Bèrerse
36. iç awırtıp kilse, ul anıñ üçen üzè baş watıp utır-
37. mıy, hirurgka, ul infèktsiunitska ya başka bèrersène ci-
38. bege.
39. Kiyafa zeñger buylı yubka üstennen kigen kızıl
40. Çeçekle kuftasın tartkalap kuydı. Anıñ iş hakkında
41. Sünleşese de kilmi idè.
42. Ul şherde kalu üçen işne
43. Caylap, bër bulnitsandan çakıru kegaze de alıp kuygan
44. İde. Emma yaş belgeçlerne işke ciberü kumissiyasen-
45. de ministrlıktan kilgen ir urtası keşè ul kagazne
46. ikè barmagı bèlen gène tutıp selekkelede de:

22,1-45

1. –Bez belgeçlerne kaya cibererge ikènen üzebez hel
2. itebez, didè. –Halık sezne altı el ukıttı, ana in
3. kirèk cirde iştep kürse tegez ele.
4. Şulay itèp kifaya awıl cirène, anda da elèrayun
5. Üzegène tügèl üzekten egerme biş çakırım dime erak-
6. lıктаğı awılga kiteçek. Anıñ behetene karşı, anda
7. berniçe kulhuz bërleşep, üç katlı bulnitsa salıp kuy-
8. gannar ikèn
9. –Sin , Kifaya bër de aptırma, didè Larisa
10. dustın üçeklep. –Mundagı awıl seber tügèl elèyul.
11. Surgutta ene sularga hawa da citmi, diler. Sin “inu-
12. las”nı gına unitma.
13. Hüseyèn ana gaceplenep karadı:
14. –Nindi inulas ul tagın?
15. –Wraçka ikè “in”nı üç “ul”nı, bër “as”nı iste
16. tutarga gına kirèk.
17. Zeytüne, Hüseyènnen sagayèp, Enwernen İhlas kızık-

33 uzmanlaşma zamanı. Tıpta yüz elli
34 çeşit uzmanlık alanı var. Yüz elli çeşit! Sadece göbek kordonu
35 doktoru yok, o da zamanla olacak gibi. Diyelim ki,
36 Kifaya şimdi ilçe doktoru olacak. Mide
37 ağrısı şikayeti ile gelen biri olursa, o onu kendisi kafa yormadan
38 direkt ya cerraha, ya enfeksiyon bölümüne sevk
39 edecek.
40 Kifaya mavi etek üstüne giydiği kırmızı
41 çiçekli blüzünü düzeltti. İş konusunda konuşmak
42 istemiyordu o. Şehirde kalmak için her şeyi yapmış, hatta
43 bir hastaneden davetiye bile almıştı.
44 Ama genç uzmanları komisyon ile bakanlıktan
45 gelen orta yaşlardaki adam, o kağıdı iki
46 parmağı ile tutup salladıktan sonra:

22/1-45

1. -Biz uzmanları nereye yollayacağımıza kendimiz
2. karar veriyoruz,- dedi. Halk sizi altı sene eğitti, şimdi de
3. onun in çok ihtiyacı olan yerde çalışın!
4. Böylece Kifaya kırsal kesime, ilçe merkezinde
5. yirmi beş kilometre olan bir köye
6. gidecek. Onun şansına, orada
7. üç çiftlik birlikte üç katlı bir hastane inşa
8. etmişler.
9. -Sen, Kifaya, hiç dert etme.- dedi Larisa.
10. - Buradaki köy Sibiryaya değil ki.
11. Surgut'ta nefes almak için hava bile yetmiyormuş. Sadece
12. "inolası" unutma.
13. Hüseyin ona hayretle baktı:
14. -Nedir o "inolas" dediğin?
15. -Doktorların iki "in" üç "ol" bir "ası"
16. unutmamaları gerek.
17. Zeytüne Hüseyin ve Enver'in bir şey anlamadığını

18. sınıf tınlaganın kürgeç, şarkıldap külep ciberüden
19. çak tıyélıp utırdı.
20. –Awıl wraçına kilgen halık kübrek baş awırtu-
21. danya iç awırtudan zarlına, –dip bik citdi devam it-
22. te Larisa. –Baş awırtkanda aspirin ya analgin birer-
23. ge kirék. İké “in”buldımı? İç awırtsa –bessalul.
24. Mène sina bér “ul”. Urta yaştegelerne iké surtkı bülep
25. iş itü yahşı. İrlernen içe awırtsa –allahul yahşı,
26. hatın –kızlarga –nursulfazul.
27. –Nişlep andıy ayërma? –dip suradı Enwer.
28. –Censi ayërma! –didè Larisa külüden çak tıyé-
29. lıp. –İrlernen içü –tartu bawırların buzgan bula-
30. E hatın-kızın üz cefası. Üç “ul” buldımı? Ul gı-
31. na az tıyèlsa, karçık – kurçıkka hulusas tekdım itü yah-
32. şı. Bir yaratalar.
33. –Ansat ikèn!
34. Zeytüne siskènep kuydı. Hüseyènnen mundıy kırı
35. Süyleşkènen anıñ munaρχı işetkène yuk idè ale.
36. –Eye – e, ansat ... --dip suzdı Enwer.
37. Zıyansız da, didè kifaya –Anısınnan kane-
38. tat bulmagannarın şherge uzatırğa kirek. Uçastuk
39. wraçına kilgemernen unnan tugızına barıber bérniçèk
40. yardım itèp bulmıy. Praktıkada kürdem indè: anda teze
41. leşep pensiuner karçıklar utıra. Kartlık çirennen
42. kemne tereltkennere bar?
43. –Ebilernen rehmete zür bula aların. Bér yumşak
44. süzden de sızlanuların anıtar, bér elmayudan da
45. şifa tabalar, --didè. Zeytüne.

23,1-45

1. –Cina rehet, elle kaya kitèp , yatlar arasında inte-
2. gep yürise tügèl!
3. Mène şulay: Zeytünege awız açıp süz eyterge de

18. ve gerçekten ilgilenerek beklediğini
19. görünce gülmeden zor dayandı.
20. - Köy halkı en çok baş ağrısı veya
21. mide ağrısından şikayetçi,- diye gayet ciddi devam
22. etti Larisa sözüne. Baş ağrısına ya “aspirin” ya da “analgin”
23. vermek lazım. İki “in” oldu mu? Mide ağrısına “bessalol”
24. iyi gelir. İşte sana bir “ol”. Orta yaşlardakileri iki
25. gruba ayırmak gerek. Erkeklerde mide ağrısı olursa “allahol”,
26. kadınlara ise “norsulfasol”.
27. -Neden böyle farklı olmalı?
28. -Cinsel fark!- dedi Larisa kendini gülmeden zor
29. tutarak.- Erkeklerin alkol ve sigaradan karaciğerleri ağrıyor,
30. kadınlarınsa kendi hastalıkları. Üç “ol” oldu mu?
31. Bir de yaşlılara “halosas” vermek iyi gelir.
32. Çok severler!
33. Kolaymış...
34. Zeytüne Hüseyin’in bu kadar sert konuşmasını
35. ilk kez duydu.
36. - Evet kolay...-diye uzattı Enver de.
37. -Zararsız da,- diye devam etti Kifaya.- bunlarla tatmin
38. olmayanları şehre sevk etmek gerek. İlçe
39. doktorundan gelenlerin ondan dokuzuna hiçbir
40. şekilde yardım edemezsin zaten. Staj yaparken rastladım:
41. orada dizilmiş emekli teyzeler oturuyorlar. Yaşlanmadan
42. kimi kurtarmışlar bugüne dek?
43. - Nineler teşekkür etmeyi bilir. Bir-iki yumuşak
44. sözle sızılarını unutuyor, bir gülümsemeden de
45. deva buluyor onlar,- dedi Zeytüne.

23/1-45

1. -Senin iyi sen hiçbir yere gitmiyorsun
2. ki!
3. İşte böyle: Zeytüne bir şey derse birlikte ona karşı

4. irek birmiler. Ul caylı kiyaw ilektergen de, Kazan-
5. nın üzende, klinikada akuşep – ginekulug bulıp caylı
6. gına urnaşıp kaldı yanese. Dewalaw fakultetının
7. telese kaysı studéntınnan sura sin, kem bulırğa teli-
8. sen, dip. Ul ya terapawt, ya hirurg, ya akuşer – ginekulug
9. bulam, diyar. İsemnere de, işe de derecele ul belgeç-
10. lernen. E mène Larisa bēlen kifayaga kem bulırğı turı
11. kiler, anısı bilgesez ele. Düres: çista – pūhte Larisa
12. turında Studēntlar: “Haşa Lura budet lurum”, - dip
13. şayarışalar idē. Mangayēna elkıldap turgan tūgerek
14. küzge bēr ketep, keşēlernen açılğan awızına instru-
15. mentlar bēlen gēne ürelep utıru ana çınnan da bik
16. kileşecek idē. Lekıñ tūnyakta alay gına utıru müm-
17. kiñ bulır mikēn suñ?
18. Hüseyēn, Zeytūnege arkasın kuyēp, Larisaga taba bu-
19. rıldı:
20. –Sez nerse, instituttan şul “inulas”nı gına be-
21. lep çıktıgız mı elle?
22. –Ya indē, ul kader ayu bulma, --dip güreldede La-
23. risa . –Külüyēnne unıttırdıların mı elle? Şayarabız
24. gına iç bez. Anlıysın mı, şa – ya – ra – bız .
25. –Keşēnen selametlege bēlen, ecel bēlen şayar-
26. mıylar!
27. –Uf alla, nindi ecel bulsın, di! –Larisa anıñ
28. kükregēne sıyēnıp, kulları bēlen baş artın sıypa-
29. dı. –Seber cennere alıştırıp ciberdeme elle si-
30. ne? Peri alıştırğan malaylarnı, belesenme, nişle-
31. teler bezde? Miç aldına utırtıyalar. Şunnan suñ peri
32. üz balasın kızganıp alıp kite. E min sinē külderep
33. gacizlenderermen, keti-keti itermen, peri kızgangan-
34. çı külderermen...
35. Zeytūnege Larisanıñ ēgēt muyēfn tırnaştırğan

4. geliyorlar. O kendine iyi damat bulmuş, Kazan`ın
5. kendisinde, klinikte jinekoloji uzmanı olarak
6. güzel işe yerleşmiş. Tedavi fakültesinin
7. hangi öğrencisinden sorarsan sor hangi mesleği seçeceğini,
8. herkes ya cerrah, ya tedavi, ya da jinekoloji uzmanı
9. olmayı ister. İsimleri de, işleri de değerli o
10. mesleklerin. Larisa ile Kifaya`nın ise kim olacakları
11. daha belirsizdi. Temizlik ve düzeni çok seven Larisa
12. hakkında arkadaşları "Bizim Lara lor (boğaz uzmanı) olacak" diye
13. şaka yaparlardı. Alnına parlayan yuvarlak
14. ayna takmış sadece elindeki aletlerle
15. hastanın ağzına bakmak tabii ki ona çok
16. yakıştırdı ama kuzeyde böyle olması biraz
17. zor gözüküyordu.
18. Hüseyin, Zeyüne`ye sırtını çevirip Larisa`ya
19. döndü:
20. -Size enstitüde o "inolas" hariç bir şey
21. öğretmemişler galiba!
22. -Tamam tamam, ayılaşma,-diye işi şakaya döndürmeye
23. çalıştı Larisa.- Gülmeyi unuttun mu yoksa? Sadece
24. şaka yapıyoruz ki biz, sadece ş-a-k-a!
25. -İnsan sağlığı ile, ecel ile şaka mı
26. yapılır?
27. -Allahım, neden ecel olsun?- Larisa onun
28. göğsüne sığındı, elleri ile kafasını okşamaya başladı.-
29. Sibiryâ cinleri mi değiştirdi yoksa kendini?
30. Bizde cin değiştirmiş çocukları ne yapıyorlar
31. iliyor musun? Yanan fırın karşısına oturtuyorlar. Oradan cin
32. çocuğuna acıyı geri götürüyor. Bense seni
33. gıdıklayacağım, güldüreceğim,
34. cinler acıyı geri değiştirene dek...
35. Zeytüne sadece yiğidin boyunu okşayan

36. uçlı barmakları gına küréne idé. Gacebe şunda:
  37. Hüseyénen gurur başı şıl barmakların hareketene
  38. buysınıp iyéle bardı, iyéle bardı hem nihayat, tamam
  39. bügelep, Larisanıñ kükregéne terelde. Urınınnan tu-
  40. rıp baskan Larisa, égét başı arkılı Zeytünege gurur
  41. karaş taşladı.
  42. Lekij ul gına citmi idé eléLarisaga. Gayretle-
  43. égétneñ başı iyélü géne az idé ana. Arış hem almagaç
  44. İsene tÜrengén güzel kala üstende kanat cilpep uçu-
  45. turında hıyallana idé ul. Ni uylyını süyli bu üz-
- 24,1-42

1. süzle seber aywı? Neftçeleme witaminnar bélen tai-
2. min itü, alarnın rehmete turındamı? Nerse bélen
3. pügillene ul? Menge betmes hastaların zarların
4. tınlaw, seber burannarı içende anda-munda yücü be-
5. lenme? E başka bèrew kuşlar kébék uçı turında hıyal-
6. lana.
7. Bèrençe itép kanatlarını üzennen kala tagın kemge
8. kuyar ul?
9. İrtenge kunferentsiya temamlangaç, wraçlarga sunğı,
10. kiñeşlerne birgennen suñ Cemile Zakirowna üz bül-
11. mesene kèrèp , üsteldege kezalerna karaştırdı da,
12. ciyel sulap kuydı. Bette. Bügèn nen başlap bér – iké
13. atnaga ul klinika wayémnarınnan buşarıp turaçak.
14. Hezer üyge kaytırga da yulga cıyénırga. Kiçke puyèzdga
15. çaklı wakıt bar ele.
16. Şunda anıñ yürek türene utlı uçkın tüşèp küy-
17. dergendey itte. Nilekten bu? Cemile Zakirowna ba-
18. şın küterdehem su yagında, iké tereze arasındagı
19. resèm ge karap, tınıp kaldı.
20. Kızgılt-sarı metallga uyélgan bu gesemde sabıyèna
21. iyelgen ana suretlene idé. Profèssor İlyasowaga anı

36. parmakları görebildi. İlginç olan da o:
37. Hüseyin'in gurur kafası o ince parmaklara
38. teslim olarak yavaşça eğilmeye başladı
39. ve tamamen eğilip Larisa'nın göğsüne yaslandı.
40. Yerinden kalkıp, Zeytüne'ye gururla
41. baktı Larisa.
42. Ama sadece bu yeterli değildi Larisa için. Güçlü-kuvvetli
43. erkeğin kafasını eğmek az geliyordu onun için. Çavdar ve elma
44. çiçeği kokusuna doymuş şehir üzerinden kanatla uçma
45. hayalleri kuruyordu o. Ne düşünüyor ne konuşuyor

24/1-42

- 1 bu Sibiryaya ayısı? Petrolcülere vitamin sağlamak,
- 2 onlardan teşekkür duymak hakkında mı? Ne ile
- 3 uğraşılıyor o? Hiç bitmeyecek hastaların dertlerini
- 4 dinleme, Sibiryaya tipileri içinde oraya-buraya koşuşturmayı
- 5 mı? Başka birileri ise kanat takıp uçma konusunu
- 6 düşünüyor.
- 7 Kendinden sonra acaba kime takacak ikinci
- 8 kanatları o?
- 9 Sabah konferansı bitip, doktorlara son
- 10 tavsiyelerini verdikten sonra, Cemile Zakirovna kendi
- 11 odasına girip, masadaki evraklara baktıktan sonra sakin
- 12 bir nefes aldı. Bitti. Bugünden sonra o bir-iki
- 13 haftalık klinik meşakkatlerinden kurtulmuş olacak.
- 14 Şimdi ise eve dönüp yol için eşyaları toparlamaya başlamak gerekir.
- 15 Akşam trenine kadar vakit yeterli şimdilik.
- 16 O zaman kalbine bir ateş kıvılcımını düşmüş gibi
- 17 oldu. Neden bu acaba? Cemile Zakirovna kafasını
- 18 kaldırıp sol tarafta iki pencere arasında asılı
- 19 resme bakıp, sessiz kaldı.
- 20 Kırmızı-sarı metal bu resimde yavrusuna
- 21 eğilmiş anne çizilmişti. Profesör İlyasova'ya onu

22. Erewan şherende uzgan zur bër kişşmede bülek
23. itteler. Bik zurlagannar idè anda Cemile Zakiruwnanı:
24. nanı:
25. –Tabıgat serleren açu. Yulında tagın bër mühim
26. adım yasaganıgız üçen ... --digen süzlere heterde kal-
27. gan
28. –Tabıgat serlerern açu. Nindi megbnele süzler bu!
29. Dünyaga yaralgannan birle keşè üzenen kemlegen
30. hem nindilegen belerge tırışa. Lekin hezer de ele
31. galimner, bez uz – üzebezne kusmusnı belgennen de azrak
32. belebez diler. E keşènen yaşeyèşendege serlernen in
33. büyüge-ul bèznèñ yaktı dünya ga kilüyèbezler, mügayèn.
34. Kızgılt – sarı metallga uyèp yasalğan bu gesem şul
35. mugcizani: tennen – ten, kannan can yaralu mug-
36. cizasın iskerte idè. Ana bèlen bala ikèse yumşak, ne-
37. fis, sıgılmalı üzelmes bër sızlık yardımende taswir-
38. langannar, yaş ananıñ sabıyèna tekolgen karaşındagı
39. naz cılısınnan küz kabakları küperebrek tura.
40. Kayçaklarda, nersene de bulsa isène tüşererge tır-
41. rışkanda yaise zihene taralganda, Cemile Zakirowna
42. şuşı resèm ge karap uylana. İşekke karşı ilenep tur.

25,1-45

1. ganga, bülmege kergennernen de küzè in ilek şuna tüşe.
2. Dileram de bu kartınaga ıgıbar itkern idè.
3. Dileram! Cemile Zakirowna nın yürege sulkıldap
4. kuydı. Dileram! Mène kem üçen sıza ikèn bit anıñ kü-
5. nele!
6. Eye, Dileram sabıyèn kuçkan yaş hatın suretene
7. kerfeklerin sirpep bër küz saldı hem şundık buyégıp
8. kittè, anıñ wak sipkel bèlençuarlangan uzınça kara-
9. tut yüze timgellenep kızardı. Urındıkka utırğaç, wak
10. tulımnarının bèrniçese yanagına tüştè, başın tüben

22 Erivan'da geçen bir müşaverede hediye
23 etmişlerdi. Büyük bir ilgi göstermişlerdi Cemile Zkirovna'ya
24 orada:
25 -Tabiat sırlarını açmadaki önemli
26 başarılarınızdan dolayı...-dedikleri hatıralarda
27 kalmış
28 Tabiat sırlarını açmak! Ne kadar derin manalı kelimeler bunlar!
29 Dünyaya geldiğinden beri insanoğlu kendisinin kim olduğunu
30 ve nasıl olduğunu bilmeye çalışıyor. Ama hala alimler,
31 biz kendimizi uzayı bildiğimizden daha
32 az biliyoruz diyorlar. İnsanların yaşamasındaki en büyük
33 sır bu dünyaya gelmesi herhalde.
34 Kırmızı-sarı metali oyarak yapılmış resim bu
35 mucizeyi: bedenden beden, candan can yaratılmasını
36 gösteriyordu. Anne ve yavrusu ikisi de yumuşak,
37 ince, esnek tam bir çizgi ile çizilmişler,
38 genç annenin yavrusuna yöneltmiş bakışlarındaki
39 naz ısıısı ise gözlerin biraz kabarık çizilmesi ile gösterilmeye çalışılmış.
40 Bazen belli bir şeyi hatırlamaya veya ezberlemeye çalışırken,
41 veya fikrini toparlamaya çalışırken, Cemile Zakirovna
42 bu resme bakarak düşünüyor. Kapının karşısında
25/1-45

1. asılı olduğundan, odasına girerken gözü ilk bu resmi görüyor.
2. Dilerem de bu resme dikkatle bakmıştı.
3. Dilerem! Cemile Zakirovna'nın kalbinden bir
4. sızı geçti. Dilerem. İşte bu yüzden kalbi sızıyormuş
5. onun!
6. Evet, Dilerem çocuğunu kucaklamış genç kadın
7. resmine bir baktı da, hemen morali
8. bozuldu . Onun ufak çillerle dolu esmer
9. uzun yüzü kızardı, sandalyeye oturunca ufak
10. ince saç örgülerinin birkaç tanesi yüzüne düştü. kafasını aşağı eğdiğinden,

11. igenge, tübeteyé üstendege atlı – güllé çigeşnen bütün
12. bizeklere küréndé, ul üzбек efegennen tegelgen külme-
13. gènen kışka cinneren uzınaytırga telegendey, tart-
14. kalap kuyui.
15. Başkalar üçen bik gadeti tüyélğan bu resém dile-
16. ramnın begiren telde, güya ul anıñ keşèlerden kimle-
17. gen iskerte idé. Balalar turındagı her süz, cır yaise
18. resém anıñ turmışın agulıy idé – çünki Dileramnı
19. yazmış her hatın kızga tumıştan birele turgan ta-
20. bigıy seletten – ana bulu seletennen mehrüm itken.
21. Düres, bu kimçelek anıñ tenen sızlandırmıy, emma
22. küñelgeyèn hiç tındırmıy idé: kaysı gına kız bala gu-
23. meren kurıgan ağaç kèbék uzdırırğa telesen suñ?
24. Hesreteren açılığın, bütün ümete Cemile Zaki-
25. ruwnada gına ikènen anlatırğa süzler taba almadı
26. Dileram, butaldı, tutlıktı. Lekin profèssor anıñ
27. helen kıyafetennen ük anlıy idé. Bezge kilèp düres iş-
28. legensez, didé ul. Sèzge yardım iterdey operatsiyalerne
29. min üzèm yasamıym yasawın, lekin bezde ul işnen ta-
30. nılğan ustası bar. Bèrniçe keşège operatsiya yasadı in-
31. de, barısı da unışlı uzdı, hezer kızlar kiyawge çık-
32. tılar, eni buldılar.
33. Cemile Zakiruwa Dileramnı İzail Harisowiç
34. yanına üze alıp barıp, anıñ klinikasına urnaştırdı.
35. Bügen Dileramnga operatsiya yasayaçaklar. İzail Ha-
36. risuwiçka ısanıp bula – kulı usta bulu bèr hel ul
37. awırularnı operatsiyaden suñ küñelge birèp karıy.
38. Hetta alarnı üstelden katalkara da üze küterep sala
39. idé mundıy çakta. ul işne de bèr kemge ısanıp tap-
40. şırmıy idé. Tünneren üze telep klinikada ütkeren
41. çakları da küp buldı.
42. Lekin nige suñ yürek türendege utlı uçkın haman

11. kafasındaki tübetey'in rengarenk nakışlarının tümü
12. gözüktü, o özbek ipeğinden dikilmiş olan gömleğinin
13. kısa kollarını uzatmak istiyor gibi
14. çekti.
15. Başkalar için normal olarak algılanılan bu resim Dilerem'in
16. kalbini parçaladı, sanki onun başkalardan eksik
17. tarafını vurguluyordu. Çocuklar hakkındaki her kelime, her şarkı
18. onun hayatını zehirliyordu- çünkü Dilerem'i
19. kader kadınlar için gayet doğal olan bir
20. şeyden- anne olabilme yeteneğinden mahrum kılmıştı.
21. Doğru, bu eksiklik onun bedenini acıtmıyordu ama
22. ruhu hiç huzur bulamıyordu: hangi kadın ömrünü
23. kurumuş ağaç gibi geçirmek ister ki?
24. Derdinin acısını, tüm umudunun Cemile Zakirovna'da
25. olduğunu anlatacak sözler bulamadı, dili tutuldu
26. Dilerem'in. Ama profesör onun durumunu kıyafetinden
27. bile anlıyordu. Bize gelerek doğruyu
28. yapmışsınız, dedi o. Size yardım edecek ameliyatları
29. ben kendim yapmıyorum, ama o işin tanınmış
30. ustası var. Birkaç kişiye ameliyat yaptı
31. ve başarılı oldu, o kızlar şimdi evlenip
32. anne oldular.
33. Dilerem'i Cemile Zakirovna İsaıl Harisoviç
34. yanına kendisi götürdü, kliniğe kendisi yerleştirdi.
35. Bugün Dilerem' ameliyat yapacaklar. İsaıl Harisoviç
36. güvenilir ve usta biri, ve usta olması bir yana hastaları
37. ameliyattan sonra da gönül vererek tedavi ediyordu.
38. Hatta onları ameliyat masasından kendisi kaldırıp arabaya
39. yatırıyor, böyle durumlarda hiç kimseye
40. güvenmiyordu. Geceleri kendi isteği ile hastanede
41. nöbetçi kaldığı da sık oluyordu.
42. Ama neden kalbin dibindeki o ateşli kıvılcım hala

43. küyderüp tura, nigeDileramnın çık kungan yüzem ci-
44. meşe tüslé küzlére küñelgeden hiç kitêp turmıy?
45. Yazılmagan kagıydeler profëssorga, başka kafedre-
26,1-45
1. nın klinikasına barıp, andağılarnın işene katnaşıp
  2. yürerge kuşmıylar. Lekin küñelgeyendege bu sızlawıknı
  3. erak yulga alıp çıgıp kitse, kaytıp kergençe tıngı
  4. belmeyaçek idé Cemile Zakirowna .
  5. Kaguydene buzıp bulsa da Dileram yanına kérép
  6. çıkarga niyatlede ul. “Üyge kaytganda yul unayé bit,
  7. uperatsiya başlandı mikén, başlansa, niçegrek bara
  8. ikén, şunı gına beleşermen de kitêrmen”, - dip üz-
  9. üzên aklarga tırıştı.
  10. İkençe klinika Kazan kalasının yaşellekke kümel-
  11. gen buringı uramında, sırlap – bizep salıngan iké
  12. katlı buringı binaga urnaşkan idé.
  13. Tramwaydan tüşkeç, Cemile Zakiruwa uram ça-
  14. tındağı çuyên byust yanında adımınarın çak kına akırı-
  15. nayttı. Ataklı galim Wişnewskiynın sını dürtkir-
  16. lı kara baganadan kalkıp çıkkan tüslé itêp kuyêlgan.
  17. ul, üz içene yumılıp, büten ihtiyarın, ruhi küçên bër
  18. nuktaga tübegen. Kulına pêrçatka tartıp kiya – cit-
  19. di uperatsiyage ezerlene. Ceyge cılı, yaktı bu irtede,
  20. sarı telgeşlerennen bal kuyêp utırgan kuyé yukeler
  21. aşığındadı bu sin keşêlerge dünyada behetsezler
  22. barın, alarga yademkirêgen kisetepturadır sıman.
  23. Ginekulugiya bülege klinikanıñ ikênçe katına ur-
  24. naşkan. Anıñ irkên, biyêk kuridurına sul yaktagı tar
  25. terezelerden kuyaş tüşêp , iske parket idenge buy – buy
  26. suzılıp yatkan. İzail Harisowiç profëssornı eraktan
  27. uk kürep aldı da karşıısına atladı.
  28. –Heyerle irte, Cemile Zakirowna ! Bik wakıtlı

43. kalbi yakıyor, neden Dilerem'in yağmur damlacıkları
44. yapışmış gibi yüzü göz önünden gitmiyor?
45. Yazılmamış kural olarak, profesörler başka bölümün
26/1-45
1. kliniğine gidip oradakilerin işine
2. karışıyorlardı. Ama bu şekilde giderse
3. kalbindeki sızı yoldan geri dönünceye kadar huzur
4. vermeyecek Cemile Zakirovna'ya.
5. Yazılmamış kuralı bozarak Dilerem'i ziyaret
6. etmeye karar verdi o. "Eve dönerken yol üstü kalıyor,
7. ameliyat başlamış mı nasıl geçiyor,
8. diye bir bakıp, hemen çıkarım" diye düşündü o kendisini
9. haklı bulmak için.
10. İkinci klinik Kazan kentinin yeşillik içindeki
11. eski caddelerinden birinde iki katlı
12. eski bir binada yerleşmişti.
13. Tramvaydan inince, Cemile Zakirovna cadde başındaki
14. dökme demir heykel karşısında biraz adımlarını
15. yavaşlattı . Meşhur alim Vishnevsky'nin heykeli dört
16. kenarlı demirden başlayarak dökülmüş,
17. kendi içine kapanıp, tüm gücünü bir
18. noktaya odaklamıştı. Eline parmaklı eldiven giyip
19. ciddi ameliyata hazırlanıyordu sanki. Yazın sıcak, aydınlık bu sabahında
20. sarı çiçeklerinden bal damlayan sık titrek kavak ağaçlarının gölgesindeki
21. bu heykel bu dünyada mutsuz insanların da olduğunu,
22. onlara yardım gerektiğini hatırlatıyordu sanki.
23. Jinekoloji Bölümü kliniğin ikinci katına
24. yerleşmişti. Onun geniş yüksek koridorlarına sol
25. pencerelerden giren güneş ışıkları eski parke tabana
26. yol-yol uzanmışlar. İsaıl Harisoviç profesörü uzaktan
27. tanıyıp, karşısına yürüdü:
28. -Hayırlı sabahlar Cemile Zakirovna! Tam zamanında

29. kilép cittegez! Uperatsiyage ezerlenebez!
  30. Ustazın küpten kütep turgan diyarsen, uzın gewdesen
  31. algarak awıstıra tüşep , teşleren cemeldetep kar-
  32. şısına kilép te bastı.
  33. Elmayeşip isenleşkeç, Cemile Zakirowna dutsént-
  34. nın halatın bülteytebrek çıgıp turgan bil turısına.
  35. Imladı:
  36. –Üsebezme, İzail Harisowiç?
  37. –Derece üçen bėraz anısı da kerek, Cemile Za-
  38. kiruwna: Yugıysa awırular bala – çagaga sanıy.
  39. –E min bėr gene minutka. Bűgėn kitem, şuna ta-
  40. nışım belensawbullaşırğa dip kerdem. Anıñ munda
  41. başka bėrkeme de yuk bit, kűnėlgeyėn kűtererge kirėk
  42. beraz.
  43. Çınnan da, uperatsiya çeterekle, Dileram munda nik
  44. kilgėnen tugannarına da, yakınnarına da eytmegen idė,
  45. Cemile Zakirowna Dewletsinga çın kűnėlgeden unış-
- 27,1-45
1. lar telede de, kuridurnın kűlegele burılışına, an-
  2. dagı ak işeklernen in ahırğısına taba yunelde.
  3. Dilegam kulyugıçüstene stėnaga berketelgen kűz-
  4. ge karşında çeç tarap tura idė. Cemile Zakirowna
  5. kilėp kergeç, ul kulındagı süyak taragın idėnge tüşe-
  6. rep ciberde, üz kűzlė rene ışanmıyça, bėr tın profes-
  7. surnın kűzgedege çagılışına karap turdı, annarı, bu
  8. çagılışnı yugaltudan kurıkkandıy, ekren gėne bu-
  9. rıldı.
  10. –Cemile Zakirowna Cemile Zakirowna ! E min
  11. sez kilmessez dip kurıkkan idėm! Şul hetle kurıkkan
  12. idėm, Cemile Zakirowna !
  13. Ul profėssornın kuçagına taşlanuday kűçke tıyė-
  14. lıp tura, lekiñ ana yakın kilűge kara yüzėm cimeşe

29. geldiniz! Ameliyata hazırlanıyorduk!
  30. Hocasını çoktan beklemiş gibi onu uzun
  31. bedenini ileriye eğerek onun karşısına geldi.
  32. Dişleri inci gibi parlıyordu.
  33. Gülerek merhabalaşınca, Cemile Zakirovna doçentin
  34. midesindeki kabarıklığı işaret
  35. edip:
  36. -Büyüyor muyuz, İsaıl Harisoviç?-dedi.
  37. - Derece için ona da biraz ihtiyaç var, Cemile
  38. Zkirovna. Yoksa hastalar çocuk zannediyor.
  39. -Ben sadece bir dakikaya uğradım. Bugün gidiyorum, o
  40. yüzden de tanıdığımınla vedalaşmaya geldim. Yoksa
  41. onun burada başka hiç kimsesi yok. Ameliyattan önce
  42. biraz moralini yükseltmek gerek.
  43. Gerçekten de, geçireceği ameliyat zor, Dilerem buraya niye
  44. geldiğini hiç kimseye söylememişti.
  45. Cemile Zakirovna Devletşin'a en içten başarılar
- 27/1-45

1. diledikten sonra koridorun gölgeli tarafına.
2. beyaz kapıların en sonuna doğru yöneldi.
3. Dilerem lavabonun üstünde duvara asılmış
4. ayna karşısında saçlarını tarıyordu. Cemile Zakirovna
5. içeri girince, elindeki tarağını yere
6. düşürdü, bir an kendi gözlerine inanmayıp profesörün
7. aynadaki yansımasına baktı. Sonra bu
8. yansımayı kaybetmekten korkarcasına yavaşça
9. döndü:
10. -Cemile Zaikrovna... Cemile Zakirovna! Ben siz
11. gelmeyeceksiniz diye o kadar korkmuştum! O kadar
12. korkmuştum Cemile Zakirovna!
13. O profesörün neredeyse kucağına
14. atılacaktı, ama ona yaklaşıncaya, siyah üzüm

15. tsl kzlerennen ık tamılları tgele başlayaa-
16. gın da size id.
17. Mundi aklarda awırularga tamam cebep tşer-
18. ge irek bir yaramı, Cemile Zakirowna bik tını,
19. hetta braz kırış tawış blen:
20. –Burılırga brnindi sebep yuk, Dileram, --di-
21. de. –Sez awırtını sizmeyaqeksez, yuklap kına alasız,
22. e turuıgızga btenese tken bula. İzail Harisowiç bu
23. işke alıngan ikn, synerge gne kirk.
24. Dutsntnın isemem işetkeç, Dileram karaşın aska
25. tşerde.
26. –Uperatsiyage sez dekeresezder bit, Cemile Zaki
27. ruwna?
28. –Min munda bit ind, Dileram! Min munda...
29. Aşıgıp şefkat tutaşı kilp kerde.
30. –Ahunuwa, sez nişlep basıp turasız? Min szge
31. ukul yas agaç eyttm bit, yatıp turırğa kirk, dip! Eger-
32. me minuttan sez yukıga kiteeksez!
33. Dileram aynıp kitkendey buldı, idnnen taragın
34. alıp, een tararga kereşte. Anıı nke belezekle
35. kulı taragın baş tbesennen aska şudırğan sayn, tez
36. astına kader tşken e agımı aykalap kuya id. Me-
37. ne ul mangay turınnan kekne br tutam ayrıp aldı
38. da, tegerceptey nke itp re başladı.
39. –Sez nerse, kırık rem yasarga uylıysız mı el-
40. le? –did puşamanga tşken şefkat tutaşı. –Kaya-
41. gız, zm gne rep kuyam!
42. Dileram anı itke iterde, hereketlere yukımsıra-
43. gan keşneke kbk salmaklana başlagan id anıı.
44. --Aşıktırmağız, --did Cemile Zakiruwa şef-
45. kat tutaşına. –ze telegençe rsen.

28,1-4

15. gibi gözlerinden gözyaşları akmaya başlayacağını
16. biliyordu.
17. Böyle durumlarda kontrolü kaybetmemek
18. gerek, o yüzden Cemile Zakirovna sakin,
19. hatta biraz sert sesle ona:
20. - Korkacak hiçbir şey yok Dilerem!- dedi.
21. -Siz acı hissetmeyeceksiniz sadece uykuda olacaksınız.
22. Uyanınca her şey geçmiş olacak zaten. İsaıl Harisoviç bu
23. işe başladıysa, sadece sevinmek gerekir!.
24. Doçentin adını duyunca Dilerem aşağı
25. baktı:
26. -Ameliyata siz de gireceksiniz, değil mi Cemile
27. Zakirovna?
28. -Ben zaten buradayım Dilerem zaten buradayım...
29. O sırada kapıdan hemşire girdi:
30. -Ahunova, siz neden ayaktasınız? Ben size
31. iğne yapınca ne dedim? Yatmanız gerekiyor demedim mi? Yirmi
32. dakika sonra uykuda olacaksınız!
33. Dilerem ayılmış gibi oldu, yerden düşmüş tarağını
34. alıp saçını örmeye başladı. Onun tarak tutan ince elleri
35. aşağı inerken, dizlerinin altına
36. kadar uzamış saçları dalgalanıyordu
37. sanki. Saçını taradıktan sonra o alnından incecik bir tutam
38. açını aldı da, dikiş ipi gibi incecik örmeye başladı.
39. - Siz kırık örgü mü yapacaksınız
40. yoksa?-diye acele ile sordu hemşire.- Durun
41. ben kendim hemen öreyim!
42. Dilerem uykusuz kalmış insan gibi yavaşlamış
43. hareketleri ile onun elini geri itti.
44. -Durun acele etmeyin,-dedi Cemile Zakirovna
45. hemşireye. -Kendi istediği gibi örsün.

28/1-45

1. Dileramnın künekken néçke barmakları küz iyar-
2. Mes tizlek bélen hereketlene idé. Ul çeçen gadettegeçe,
3. enise, ebise ürgeñçe ürerge teli, rüyaki bu ana can tı-
4. nıçlığı, uperatsiyanen unıslı temamlanaçağına ısa-
5. nıç bire idé.
6. Cemile Zakirowna karawatlarında şım gına utır-
7. gan biş –atlı hatınını küzden kiçerde, kırıy tumbuç-
8. ka üstende üyelep yatkan külyawlıklarını kürep aldı.
9. Alar al, yaşel zeñger efek bélen çitlengen, üstegesenen
10. Çigeşene ine kadalıp annan sarı cep süzılıp tüşken
11. idé.
12. Prufëssor gaceplanap tam buçkaga yakınrak kildé .
13. –Çige ul, --didé, şıyrırt kına iyage bélen Dile-
14. ram tarafına ımlap, yaneşe karawatta utırgan Ha-
15. tın. –Tuyga ezerlene... Yareşken égëte bar ikén...
16. Dileram tulımnarın ürep beterde de, barısın bér -
17. ge cıyép, başı tireli kırşaw itép urap kuydı, üstē-
18. nen ak kıyékça beylede. Ul arada katałkanı teğeretep
19. kertteler. Dileram awırlık bélen ménép yattı –anı
20. tamam yukı baskan idé indé. Ul üzenen büten kileçe-
21. gen, mehebbeten, bulaçak tuyén gumeren –barısın , ba-
22. rısın da başkalar kulına ıšanıp tapşırğan, nindi
23. gēne kurkınıç yanasa da, ni bér hereket yasap üzēn yaklıy
24. almayaçak idé.
25. Anıñ suzılıp yatkan néçke sınına karagaç, Cemile
26. Zakirowna nın küñelge türendege tege uçkın tüşken nukta
27. tağın sızlıy başladı.
28. Ul katałka artınnan iyarde. Uperatsiunniy turına
29. Citkeç, kiñet, üze de sizmesten, şefkat tutaşına:
30. –Mina da çista halat tabılır bit sezde? –di-
31. de. –Kulnı da ywarga kirék bulır.
32. Ul bēraz suñararak kerde. İzail Harisowiç bélen

1 Dilerem'in alışıık parmakları hızlıca hareket
2 ediyordu. O saçını her zaman ördüğü gibi,
3 annesi, ninesi öğrettiği gibi örmek istiyordu, sanki
4 bu onu sakinleştiriyor, ameliyatın başarılı geçeceğine
5 güvenini artırıyor.
6 Cemile Zakirovna yataklarında sessizce oturan
7 beş-altı kadını gözden geçirdi, kenar komodinin
8 üstünde yatan mendilleri gördü.
9 Onlar mavi, pembe, yeşil,sarı ipekle nakışlanmıştı, en üstekine
10 sarı iplik geçirilmiş iğne
11 batırılmıştı.
12 Profesör ilgilenip biraz yaklaşıverdi.
13 -Nakışlıyor,-diye fısıldadı kadınların en yakın yatakta oturanı
14 Dilerem'e gözleri ile işaret ederek.
15 -Düğüne hazırlanıyor. Nişanlısı varmış...
16 Dilerem saçını örmeyi bitirdi, hepsini
17 toparlayıp kafasının etrafında doladı, üstüne
18 de başörtüsü bağladı. O sırada arabayı
19 getirdiler. Dilerem zorlukla ona geçti-
20 neredeyse tamamen uyuyacaktı. O kendisinin sevgisini,
21 geleceğini, olacak düğününü, ömrünü- her şeyini
22 başkaların eline emanet etmiş,
23 hiçbir tehlikeye karşı kendini koruyamayacak
24 duruma gelmişti.
25 Onun arabada yatan ince küçük bedenine bakınca, Cemile
26 Zakirovna'nın kalbindeki kıvılcım yine
27 acıtmaya başladı.
28 O araba peşinden gitti. Ameliyathaneye gelince
29 kendi de farkında olmaksızın hemşireye :
30 -Benim için temiz önlüğünüz bulunur mu?-diye sordu.
31 -Ellerimi de yıkamalıyım.
32 Ameliyata biraz gecikmeli olarak girdi. İsaıl Harisoviç ve

33. assistenet üstelge iyélgen başların küterep karamadı-
34. lar, tebenek iskemiyalarge tezelep baskan ak halatlı,
35. maskalı égétler –kızların kayberlege gène pruffessur
36. tarafına küz sirpep aldı –dutsént bu uperatsiyasene
37. distege yakın yaş wraçnı da çıkargan idé.
38. Cemile Zakirowna tawıssız adımnar belen alar-
39. dan çak kına çitkerek, assistent artına barıp bastı.
40. Ber karawda küñélgeyé tınıçlanıp kitté anı: üpera-
41. tsiunıyda tertip herkem –uperatsiya sestrası, narkuti-
42. zaturlar, hetta anı –munı cıyéstırıp turuçı sanitarka
43. da –hemnese üz işleren belep, türel başkaralar. Yana
44. urında da sınıatmagan idé. Dewletşın, zur gına kul-
45. lektiwnın usta bér uyéstırucısına ewerelgen idé...

29,1-45

1. üzenen de hereketlere pühte, citez hem –professor
2. şunısına ayéruça igtibar itte –yumşak, sak idé,
3. skalpel nek kiré gençe gène sıza, tamçı da artık
4. yara yasamıy. Tınıç, ciñél işli dutsént, şul arada bit-
5. lek astınnan bérhet kébék yağımlı bulıp çıkkan ta-
6. wış belen anlatmada birép ülerge.
7. Mène uperatsiyanen in tüp, in cawaplı üleşe baş-
8. landı. İzail Harisowiç skalpel belen uzun gına
9. itép sızıp ciberde.
10. Şunda kiñet nidér buldı: hawa isselenep kittéme,
11. Terezelerden tüşken yaktılık kimedeme, Cemile Zaki-
12. ruwnanıñ kulagı tumalandımı –dutséntnın tawışı
13. eragaydı, süzlere anlaşılmıy başladı. Niler üzger-
14. de, lekiñ munı profëssordan başka bérkem sizmi idé
15. ele
16. Cemile Zakirowna assistent yanıña uk bastı da bit-
17. lek astına kızışıp kitken irenneren awır hereket-
18. lenderep:

33 asistan eğilmiş kafalarını kaldırıp bile
34 bakmadılar, alçak sandalyelere çıkmış masanın etrafını sarmış olan beyaz
35 önlüklü maskeli gençlerden sadece birkaçı
36 profesöre baktı- doçent bu ameliyata on civarı genç
37 doktoru da davet etmişti.
38 Cemile Zakirovna sessiz adımlarla onların
39 biraz kenarına, asistanın yanına geçti.
40 Bir bakışta sakinleşiverdi o: ameliyathanede
41 her zamanki gibi düzen, herkes: anestezi uzmanından
42 ameliyat hemşiresine, hatta temizliğe bakan
43 hastabakıcı da kendi işlerini bilerek ve tam yapıyorlardı. Yeni
44 yerde de kaybolmamış Devletşin, büyük
45 bir kolektifin organizatörlüğünü başarı ile yapıyordu.

29/1-45

1 Hareketleri de özenli, temiz, hızlı ve – profesör
2 şuna dikkat etti- yumuşak ve dikkatli idi,
3 neşter tam gerektiği kadar kesiyor, bir milimetre bile
4 fazla kesik yapmıyordu. Sakin ve kolay çalışıyordu doçent, o arada maske
5 altında çıkan güçlü sesi ile yaptıklarını
6 anlatmaya bile yetişiyordu.
7 Ameliyatın en zor en sorumlu aşamasına
8 gelindi. İsaıl Harisoviç neşterle uzunca
9 bir çizik attı.
10 O sırada bir şeyler oldu: birden hava mı ısındı,
11 pencereden düşen aydınlık mı azaldı, Cemile Zakirovna'nın
12 kulağı duymuyor gibi doçentin sesi
13 uzaklaştı, konuştukları anlaşılmamaya başladı. Bir şeyler
14 değişti ama bunu profesör hariç kimse fark
15 etmemişti
16 Cemile Zakirovna asistanın yanına yaklaştı, maske
17 altında ısınmış dudaklarını zor hareket
18 ettirerek:

19. –İzail Harisowiç, un yaknı küterep karagız
20. ele, --didè.
21. Dutsèntnın sargılt perçetka içendege barmakları
22. kalın yarıga yulıktılar. Anıñ kuyè kaşları arasına
23. ikè burazna velip kerde, ul turarep bastı da manga en-
24. nan tir tamçıların sürtep alırga dip ürelgen operatsiya
25. sestrasının kılın iterep ciberde.
26. –Nerse karap turasız? –didè tupas itèp assis-
27. tentka. –Hirurglarga şaltıratagız, hezer ük bèrer-
28. se kèrèp citsen!
29. –Asistent, dutsènttan yaşè bèlen şaktıy ülken ha-
30. tın, ak külege kèbèk tawış- tınsız gına operatsiunnıy-
31. dan çıgıp kittè.
32. Hezer indè operatsiyane aldan uylagança dewam itü
33. mümkinj tügèl, çünki kalın yarı astında nı barlıgın,
34. ni sebepten hasil bulganlıgın belü üçen içen içekler
35. sistemasına kağılırğa kirèk, e munı barı tik tecri-
36. bele hirurg kına işla ala idè.
37. Dutsèntnın barmakları kiñet agaçtay katılandı,
38. ahrısı, alar urıngan urınga kan sawıp, kügergen tap-
39. lar kala başladı. Ni tiyèlirğa tırışsa da, Cemile
40. Zakirowna :
41. –Sagrak, dimi buldıra almadı.
42. Ul arada asistent burılıp kerde: kürşedege Hi-
43. rurgiya klinikasında operatsiya bara ikèn, bèrkem kere
44. almıy, digenner. İzail Harisowiç nidèr mıgırdandı,
45. süzlere anlaşılmadı.

30,1-44

1. Cemile Zakirowna cıgıp, unbişence bulnitsaga,
2. pufessur Petruwka şaltıratı. Şüker, ul urınında
3. bulıp çıktı.
4. İlyasowa eylenep kergende, yaş wraçlar idè

19 -İsail Harisoviç sağ tarafı kaldırıp bakabilir
20 misiniz?-dedi.
21 Doçentin sarı eldiven içindeki eli kalın bir
22 zar buldu... Onun kalın kaşlarının arasında iki derin
23 çizik peyda oldu, kendisi yerinden doğruldu.
24 Alnındaki ter damlalarını silmek için elini uzatan hemşirenin
25 elini geri itti, kabaca asistanına seslendi:
26 -Ne bakıyorsunuz?-dedi o kabaca.- Hemen
27 başka cerrahlara seslenin, birini
28 yollasınlar!
29 Asistan, yaşı doçentten oldukça büyük kadın,
30 gölge gibi ses-sedasız dışarıya
31 çıktı.
32 Şimdi ameliyatı önceden düşünüldüğü gibi
33 bitirmek imkansızdı, çünkü kalın zarın altında ne olduğunu,
34 onun neden ortaya çıktığını öğrenmek için
35 bağırsak sistemine bakmak gerek, ama bunu
36 sadece tecrübeli cerrah yapabiliyordu.
37 Doçentin parmakları bir anda sertleşti
38 galiba, dokunduğu yerlerde morluklar belirlenmeye
39 başladı. Kendini ne kadar tutmak istese de
40 Cemile Zakirovna:
41 - "Biraz dikkat et"-demeden duramadı.
42 O sırada asistan geri geldi: komşu klinikte
43 de ameliyat varmış, kimse gelemiyor
44 demişler. İsail Harisoviç bir şeyler söyledi
45 ama söyledikleri anlaşılmadı.

30/1-44

1 Cemile Zakirovna çıkıp, on beşinci hastanedeki
2 profesör Petrov'u aradı. Şükür, o
3 yerindeymiş.
4 İlyasova döndüğünde, genç doktorlar ameliyathaneden

5. indè.
6. Alar ikèse –zur galim wraçları –ber çarasız. Ka
7. ra –karşı basıp turdılar –alar arasında yardımge muh-
8. taç dileram yata, anıñ her sulış alvı yürek tibeşe
9. Cemile Zakirownanın çigesende sulkıdaw bulıp ça-
10. gıla idè.
11. Meditsinanıñ üç dewalaw çarası bar: süz, ülen, pi-
12. çak, diler. Profèssor Ewgeniy Mihayluwiç Petruw bu
13. çaralarga tagın bérne üstegen idè: kıyafete bèlen de
14. dewalıy idè ul –anıñ üzèn kürgeç ük sızlanur ki-
15. megendey bula idè.
16. Bu yulı da uperatsiunıyga kiñ cilkele, taza gew-
17. dele profèssor kilép kergeç, sulış aluları ciñelep
18. kittè, küñélgedege awır taşnı alıp taşladılarını.
19. Ul üstel yanında basıp turgan keşèlerne külemserewle
20. karaşı bèlen küzden kiçerde de, güreldep:
21. –Sez de bezge iş taptıgızmnı, kullegalar?-
22. didè. –nu, nerse ezerlep kuydıgız munda mina?
23. Lekin bér minuttan anıñ yüzennen almayı galemete
24. kaçkan idè indè.
25. Sez nerse, duslar, awırını tikşermi gène üstel-
26. ge saldıgızmnı elle?
27. –Syurpriz! –didè İzail Harisowiç bérni bulma-
28. ganday. –Bèznèñ işte Syurprizlar bulgalaptura şul,
29. Ewgeniy Mihayluwiç!
30. –Deresleklerne eşrak ukıştırırğa kirèk, syurp-
31. rizlarga siregrek yulıgırsız. Sez bit awırını upera-
32. tsiyage salgançı aşkazanı –içek sistemasın tikşererge
33. tiyèş idègez! Mètudikanı haman buzgalap turasız, kara
34. işne yaratmıysız, bèlèm min sezne!
35. Ewgeniy Mihayluwiç munı şayarganday itèp kène
36. eytte, emma barıber anıñ bulay eytüyè yukka tügèl idè.

5 çıkmışlardı.
6 Onlar ikisi- büyük alim ve doktorlar- çaresizce
7 karşı karşıya durdular, onların arasında çaresizce yardıma
8 muhtaç Dilerem yatıyordu, onun her nefes alması,
9 her kalp atışı Cemile Zakirovna'nın kafasında şakaklarında
10 yankılanıyordu sanki.
11 Tıpta üç tedavi çaresi var: söz, ot, ve bıçak
12 derler. Profesör Evgeniy Mihayloviç Petrov bu
13 çarelere bir tane daha eklemişti:
14 görünüşü ile iyileştiriyordu sanki hastaları- onu görünce
15 acılar azalmış gibi oluyordu.
16 Bu sefer de ameliyathaneye geniş omuzlu oldukça iri yapılı
17 profesör girince nefes alma kolaylaştı,
18 kalbin üzerindeki ağır taşı alıp fırlattılar sanki.
19 O masa yanına geçip gülümseyen bir
20 bakışla etraftakilere baktıktan sonra:
21 - Siz demi bana iş çıkardınız meslektaşlar?-
22 dedi. – Bakalım ne hazırlamışsınız bana.
23 Ama bir dakika geçer-geçmez yüzündeki gülümseme
24 kaybolmuştu.
25 -Arkadaşlar, siz hastayı hiç bakmadan ameliyat masasına mı
26 attınız yoksa?
27 -Sürpriz,- dedi İsaıl Harisoviç hiçbir şey
28 olmamış gibi.- Bizim işimizde bazen oluyor böyle sürprizler,
29 Evgeniy Mihayloviç!
30 -Ders kitaplarını biraz sık okusaydınız sürprizlerle
31 biraz daha az karşılaşırdınız. Siz hastayı ameliyata
32 almadan mide ve bağırsak sistemini kontrol
33 etmeliydiniz! Metotları ara-sıra bozuyorsunuz, kirli
34 işleri sevmiyorsunuz, biliyorum!
35 Evgeniy Mihayloviç bunu şaka gibi
36 söyledi ama böyle demesi boşuna değildi.

37. Küresen, ul dutsént Dewletşinnın nindiger günahların
38. bele idé...
39. –Heyèr, Cemile Zakirowna assistent bulıp bassa,
40. be –bu helden kutılı çarasın tabarbiz, dip uylıym,--
41. didé ul aldagi kiñayesen ciñeleytkendey itép . Lekin
42. bu süze de yukka tügél; şuşı bér cümlese belen ul
43. ansatkına itép dewtleşinnı uperatsiyaden bütenley
44. çitleşterde de kuydı.

31,1-42

1. Alar, suñğı cüyne salıp baş kalkıtında, upera-
2. tsiunıyda dutsént yak idé indé.
3. –Méne küpme iş yasadıgız bit sez mina hezer indé
4. künnen künende awıru yanıña kilép yürerge kala, --di-
5. de Ewgeniy Mihayluwiç.
6. –Sezdey ustalarını işsez tutmaslar indé! Mese-
7. len, eger üzeme uperatsiya kirék bulsa, bérkaç da bar-
8. mayaçakmın, sèznèñ bulnitsaga gına kèrèp yataçakmın,--
9. didé. Şayarıp Cemile Zakirowna .
10. Yu gène eytelgen bu süzlernen el yarımnan çinga
11. aşacagın alar bërse de başlarına da kitèrmedeler,
12. elbette
13. Larisa halık arasında elle kayan küzge taşlanıp
14. tura. Wukzal artına, perrunga çıgu bèlen, Zeytüne anı
15. kürep aldı da Enwerge:
16. –Ene, beznekeler! –didé.
17. Zur –zur çemudannarın ayak uçlarına kuyép, Hüseyn,
18. Kifaya, Larisa süyleşep turalar idé. Kifaya yanıda
19. Larisa balkıp kürène. Biyek ükçe kızı tufli, kı-
20. zıl çalbar, zeñger efek kufta, cirèn büdreler, biten
21. yartılaş kaplagan kara küzlég. Kuyaşta yangan nefis,
22. şuma tire awlında keçkène kalak süyüklere uynaklap
23. ala, alar arasındagi uyèntı, bilge taba tireneya tüşèp

37 Doçent Devletşin'in başka günahlarını da biliyordu
38 galiba...
39 -Cemile Zakirovna asistan olarak bana yardım ederse
40 bu durumdan kurtulacağız galiba,-dedi
41 o az önceki sözlerini hafifletmeye çalışarak. Ama
42 bu söylediği de boşuna değildi: bu sözleri
43 ile Devletşin'i kolayca ameliyattan
44 dışlayıverdi bir anda.

31/1-43

1 Onlar son dikişi atıp kafalarını kaldırdıklarında
2 ameliyathanede doçent yoktu.
3 -Ne kadar iş çıkardınız bana artık
4 her gün gelip bu hastaya bakmak zorundayım!-dedi şakasına
5 Evgeniy Mihayloviç.
6 -Sizin gibi ustaları işsiz bırakır mıyız hiç! Eğer
7 bana ameliyat gerekecekse, hiç düşünmeden sadece
8 sizin hastaneye geleceğim, başka hiçbir yere gitmeyeceğim!-
9 diye aynı tonda cevapladı onu Cemile Zakirovna.
10 Şaka olarak söylenen bu sözlerin yarım sene
11 sonra gerçekleşeceğini onlardan hiçbiri aklına getirmede
12 bile.
13 Larisa milletin içinde hemen göze
14 çarpıyordu. Tren garından çıkıp biniş peronlarına gelir-gelmez Zeytüne onu
15 hemen görüp Enver'e haber verdi:
16 -İşte bizimkiler!
17 Kocaman bavullarını yere yerleştirip, Larisa,
18 Hüseyin ve Kifaya bir şeyler konuşuyorlardı. Kifaya yanında
19 Larisa güneş gibi parlıyordu: yüksek topuklu kırmızı
20 iskarpinler, kırmızı pantolon, mavi ipek bluz, kırmızı-sarı bukeler, yüzünü
21 yarısını örtmüş siyah güneş gözlüğü. Güneşte yanmış ince,
22 yumuşak deri altında küçücük kürek kemikleri hareket ediyor,
23 onlar arasındaki çizgi daha da derinleşerek bele kadar

24. bar karaşlarını üzene tarta idé. Üz meşekatlere bēlen
25. tız –tız yürgen keşeler anıñ tarafına burılıp ka-
26. ramıyça üttiler. Hüseyn, anı uçraklı keşelernen
27. karışınnan ışıklarga telegendey, sumkasın arkasına
28. tabarak şudırdı. Larisa burılıp karadı, Zeytüne be-
29. len Enwerne ıskêrep , küzlêge astınnan élmaydı:
30. –Zyuzu, Anwarçik! Wut muludtı! bez indé kilêp
31. cite almassız dip kurkıp turabız tagın!
32. Yakın duslar bēlen sawbullaşkanda nı süyleşesen?
33. İn mühime indé küpten eytelgen, şul uk wakıtta kü-
34. nelne nêçke sagış utı küydere: dustın sinên turmış-
35. nın bér yamle üleşen üze bēlen alıp kiteder siman.
36. Seyêrlegen, bēraz ciñêl uylawın belse de, yarata idé
37. Zeytüne şat küñêlgele, hareketçen, açık hem pühte Lari-
38. sanı anıñ bēlen yaşew kızıgrak idé.
39. Alar elege yaneşe basıp tursalarda, bu yugaltunın
40. awırlığı künehe ize başlagan, lekiñ üzlere munı
41. sizlermeske tırışalar, küterenke tawış bēlen şayarı-
42. şalar idé.

32,1-45

1. –Minnen ahmak keşê bar m ikên, Zyuzu? Kem suñ
2. indé üze telep seber kite?
3. Küleşep, dekabrist hatınnanın iske aldılar,
4. –bez sindên isemme Wulkunskayalar, Trubetskayalar
5. bēlen retten tarihka yazıp kuyarbız, --didé Enwer.
6. –Eye –eye, anda nekmêne Nigmatullina fami-
7. liyase citmi idé!
8. Larisa küzlêk astınnan yumrı gına bulıp kürenep
9. turgan süykemle burının cıyêrip külde.
10. Barısı da derrü burılıp, üzıp bargan Cemile
11. Zakirowna bēlen baş iyêp isenleşteler: Prufessor
12. Yanıñda urta yaşlerdege bér hatın bēlen ir keşê bara-

24 devam ediyor, herkesin bakışlarını kendine çekiyordu. Kendi işleri
25 ile koşuşan yolcular ona bakmadan
26 geçmiyorlardı. Hüseyin, onu gelip geçenlerin
27 bakışlarından korumak istercesine çantasını biraz arkaya
28 doğru itti, bu sırada Larisa dönüp onlara baktı,
29 görünce gözlüğü altından gülümsedi:
30 -Züzü, Anvarçık! Aferin! Biz sizi geç kalacak siz gelmeden
31 biz gideceğiz diye korkmaya başlamıştık!
32 En yakın dostlarla ne konuşacaksınız?
33 En önemlisi çoktan söylenmiş, aynı anda kalbi
34 üzüntü ateşi de yakıyordu: arkadaşın senin hayatının
35 bir güzel parçasını kendisi ile götürüyor sanki.
36 Biraz farklı, düşünmeden çok konuşan, biraz kaba da olsa her zaman neşeli,
37 hareketli, herkese açık ve düzen seven arkadaşını seviyordu
38 Zeytüne, onunla yaşamak daha kolaydı sanki.
39 Hala yan yana dursalar da ayrılmanın
40 zorluğu gönüllerini ezmeye başlamış, ama kendileri bunu
41 fark ettirmemek için yüksek sesle şakalaşıyorlar,
42 konuşuyorlardı.

32/1-45

1 -Benden de aptal biri var mı acaba Züzü? Kim kendisi
2 isteyerek Sibirya'ya gider?
3 Gülüşerek dekabristların eşlerini hatırladılar
4 -Biz senin adını da Volkonskaya, Trubetskaya'larla
5 birlikte tarih kitaplarına yazacağız!-dedi Enver.
6 -Evet-eyet, orada sadece Nigmatullina soyadı
7 eksikti!- diye güldü Larisa.
8 Larisa'nın gözlük altında yuvarlak gözükken küçük
9 burunlu yüzünde gülümseme görüldü.
10 Hepsi birlikte dönüp yanlarından geçmekte olan Cemile
11 Zakirovna ile selamlaştılar. Profesörün
12 yanında orta yaşlarda bir erkekle bir kadın

13. idé.
14. –Kemne uzatasız? –dip suradı Cemile Zakiruw-
15. na. –Min unbêrençe wagunda: --didé annarı Larisa
16. bēlen Hüseýenge.
17. Wagunnarga utıra başladılar. Tar kuridur buylap
18. Kısırklanıp içke üzdılar.
19. Kupeda kara –karşı bér ir bēlen hātın utıralar
20. idé. İşek açılgaç, hātın turıp bastı. Karap turaga
21. egerme bişten uzmagan bu hātının iké çigesendege
22. çeç tutamnarı kümeş sıman agarıp tura, bu anıñ el-
23. mayudan balkıgan yaş çırayēna seyérlek bire idé.
24. –Dine! –dip kıkırdı kiñet arttan kilēp ker-
25. gen kifaya. –Elle sin bērer kaya barasınmı?
26. Kümeş çigele hātın süyēneçennen külep ciberde,
27. Larisa bēlen Zeytünene çitke itēp , Kifayanen kuçagına
28. sıyēndı.
29. –isenme, Kifaya! Yuk, min kitmim, cankaynı uza-
30. tam mēne ! Elaşıp hulaşıp utırabız!
31. Ul külep, ürtep, başın iyēp utırgan irnen yuka ak-
32. sız çeçlē tübesene karadı.
33. –İ, sinme suñ indē elıy turgan keşel. Sinē elata
34. almaslar, şulay bit, Müderris!
35. İsenēmsēz! –didé Müderris, başın küterēr-
36. kütermes kēne. Mañgaēna sibēlgen yumşak çeçē astın-
37. nan anıñ uçlı burını gına eltırap kürēnep kittē.
38. –Kite birsen, tutmıybız! –didé Dine tagın
39. külep. –Gel kaytmasa da süzebez bulmayaçak. Hürriyet
40. bezde!
41. –Müderrisēne ire burçak aşattınmı elle? Süy-
42. leşese dekilmi, --didé Kifaya. Müderris kıska cin-
43. le şakmaklı külmege astınnan yumrı inbaşın gına
44. sikértep kuydı. Ul kupeda kupkan ıgı-zıgıga da. ha-

13 vardı.
14 -Kimi uğurluyorsunuz?-diye sordu Cemile Zakirovna.
15 -Ben on birinci vagondayım,- diye ekledi sonra Larisa ile
16 Hüseyin'e dönüp.
17 Vagonlara binmeye başladılar. Dar koridordan
18 sıkışarak içeri geçtiler.
19 Kompartımanda bir erkekle bir kadın
20 oturuyordu. Kapı açılınca, kadın ayağa kalktı. Yaşı
21 yirmi beşten fazla olmayan bu kadının şakaklarındaki
22 saçları gümüş gibi beyazlamış, bu onun genç
23 yüzünü tuhaf gösteriyordu.
24 -Dine!-diye seslendi arkadaki
25 Kifaya.-Yoksa sen demi bir yerlere gidiyorsun?
26 Gümüş saçlı kadın ona gülerek cevap verdi,
27 Larisa ile Zeytüne'yi itip arkadaki
28 Kifaya'ya sarıldı.
29 -Merhaba Kifaya! Yok hiçbir yere gitmiyorum, sadece
30 sevgilimi uğurluyorum, burada vedalaşıp ağlaşıyorduk!
31 O gülerek oturmuş adamın beyaz-sarı saçlı
32 kafasına baktı.
33 - Sen mi ağlayacaksın? Seni kimse ağlatamaz,
34 değil mi, Müderis?
35 -Merhaba!-dedi Müderis kafasını
36 kaldırır-kaldırmaz. Onun alnını kapatmış saçlarının altından
37 sadece burunu parladi.
38 -Gitsin, kimseyi tutmuyoruz!-dedi Dine
39 gülerek.- Hiç Dönmezse de bir şey demeyiz, bizde
40 özgürlük var!
41 -Müderis'ine ne yaptın? Ağzına
42 su almış gibi oturmuş susuyor?-diye sordu Kifaya. Müderis cevap
43 olarak sadece kısa kollu gömleğinin altındaki yuvarlak omuzlarını
44 oynattı. O kompartımandaki vedalaşmalara da,

45. tınının üçeklep eytken süzlerene de biteref kaldı.

33,1-45

1. Huşlaşa başladılar. Larisa, küzlügen salıp, baş-
2. ta Kifayane, Zeytünene kuçaklap üpte, annarı Enwer-
3. nen muyénına sarıldı. Enwer de başın burmadı, awızın
4. Larisanıñ irennerennen tartıp alırğa aşıkmadı.
5. Zeytüne anıñ küzlê rende küñêlgene şumlandıra turgan
6. seyêr elmayu kabınganıñ kürep aldı.
7. Çıgıp kitgende gêne iskerdê ul: Bu ıgı –zıgıda ir
8. bêlen hatın irkênlep huşlaşa da almadılar bugay.
9. Müderris haman türde utıra, e Dine işek túbende kal-
10. gan. Ul “huş” dip ciñêlçe gêne kulın selektye de bêren-
11. çe bulıp çıgıp ta kittê.
12. Perrunga çıkkaç, şaktıy wakıt wagun terezese
13. karşında basıp turırğa, piyala aşa anlaşılmıy tur-
14. gan süzler eyteşerge, elmayêşırğa turı kildê . Tışta-
15. gılar da, içtegelêr de bêr zarıgu kiçere, bu kıyénsını,
16. küzlêren kısa tüşêp , yuka iren çitlegen üske kütêrep
17. karap turganMüderrisnen yüzende ayêruça nık çağıla
18. idê. Ul eleden –ele barmakların piyalada tıpırdatıp
19. nidêr anlatırğa teli, e Line ana külep kêne cawap bi-
20. re idê.
21. Nihayat, wagunnar dırkıldap aldılar da, alga
22. taba şuişa başladılar. Uzatuçılar yasalma elmayu
23. bêlen kulların bulgan, bêraz yaneşe bargaç. kaytır
24. yulga burıldılar.
25. Dine Kifayane kultıklap aldı da küle –küle nidêr
26. süyli başladı. Çitten karap turganda anektdot süyli-
27. der dip uylarga bula idê anı.
28. Tramway tuktalışına citerek, Kifaya Zeytünene
29. çakırıp aldı:
30. Zeytüne, Linene bêr beladen kutkar ele, zinhar

45 karısının söylediği şakalara da bitaraf kaldı.

33/1-45

1. Vedalaşmaya başladılar. Larisa, gözlüğünü çıkarıp
2. önce Kifaya'yı, sonra da Zeytüne'yi kucaklayıp öptü, sonra da
3. Enver'in boynuna sarıldı. Enver da kafasını çevirmedi, dudaklarını
4. da Larisa'nın dudaklarında ayırmak için acele etmedi.
5. Zeytüne onun gözlerinde gönle rahatsızlık veren tuhaf bir
6. gülümseme olduğunu fark etti.
7. Sadece çıkarken aklına geldi: bu kadar kalabalık içinde karı-koca
8. istedikleri gibi vedalaşamadılar bile.
9. Müderis en içte, Dine ise kapıda kaldı.
10. O güle-güle der gibi sadece elini salladı da,
11. ilk olarak çıkışa yöneldi.
12. Perona çıkınca onlar bir süre pencere
13. karşısında durdular, camdan duyulmayan şeyler söylediler,
14. birbirlerine gülümsemek zorunda kaldılar. Dışarıdakiler
15. de içeridekiler de bekleme duygusu içerisindeydiler.
16. Ayrıca başkalarından çekinme, istediği gibi vedalaşamama
17. Müderis'in yüzünden daha fazla belli oluyordu. O parmaklarını cama
18. vurarak bir şeyler anlatmak istiyor,
19. Dine ise ona gülerek cevap vermeye
20. çalışıyordu.
21. Sonunda, vagonlar hafif titreme ile yerinden
22. kalktılar. Uğurlayıcılar, yüzlerindeki yapay
23. gülümseme ifadesi ile biraz vagonla yan yana yürüdükten sonra
24. ellerini sallayıp geriye doğru gittiler.
25. Dine Kifaya'nın elinden tutup, ona bir
26. şeyler anlatmaya başladı. Kenardan bakılınca sanki fıkra anlatıyor
27. gibi geliyordu.
28. Tramvay durağına gelmeden Kifaya Zeytüne'ye
29. seslendi:
30. - Zeytüne, Dine'yi bir beladan kurtarır mısın acaba?

31. Dine, şayarganday itép , Kifayane çitkerek tarttı,
32. anıñ kiñ itép tegelgen cinsez yuka külmege tartılıp,
33. sınına silanıp aldı. Hatın yükle idé “Bu minnen al-
34. danrak tabaçak balasın, --dip uyladı Zeytüne.—
35. Biş aylık çaması bulır”.
36. –Sina bér süz eytsen, şul bulır indé, --didé Di-
37. ne Kifayane çinelçe şeltelegendey itép . –İlek awız!
38. –Kırékmegen keşege süylemin bit min anı! Zey-
39. tüne klinikada işli, büteneesen buldıra ala. Tecri-
40. bese zur anıñ yaşlegene karama!
41. Kifaya Enwerge karap aldı da, Zeytünenenñ kulagı-
42. na ürep hem kıtılğın kitèrep .
43. –Kutıldırıp çigar indé şunı, işle bér yahşı-
44. lık, buş itmes, --dip pışıldadı.
45. –Nersededen kutıldırıp? Şuşı helennenme?

34,1-46

1. –Helé şundıy bulmasa, ul miném bėlen sina yalı-
2. nıp ta yürmes idé indé!
3. Zeytüne artka taypıldı.
4. –Min andıy işler bėlen şugıllenmin. Nerse
5. ul, üz akılındamı suñ? Aldanrak karasın idé!
6. –İ, kılanmasana! Yahşılığını kızanasın in-
7. de, şul gına! Kaygırma, awıldaş, fidaya bėlen süy-
8. leşep kararbız. Eyde, ene dūrtençe tramway kildé !
9. Kifaya Zeytüne bėlen tüksegene sawbullaşıp, Dine-
10. ne tramway işegene taba eydede. Alarnı ite –türte
11. tramway işegennen bėrse ülkenrek, ikénçese yaşrek
12. iké hatın .ıktılar.
13. Kartrağı Zeytüneden:
14. –Harkuw puyézdı kilenedeme ikén? Belmisezme? –
15. dip suradı.
16. –Belmim şul.

31. Dine şaka yapıyor gibi geriye doğru çekti,
32. onun geniş dikilmiş kısa kollu ince gömleği bu sırada vücuduna yapışıp,
33. onun beden çizgilerini daha kesin belli etti. Kadın hamileydi. “Benden
34. daha önce doğuracak çocuğunu”-diye düşündü Zeytüne.-
35. ”Beş ay civarı herhalde.”
36. -Sana sır verirsen böyle olur işte!- dedi
37. Dine Kifayayı azarlıyorcasına.-Delik ağız!
38. -Ama gerekmeyen kimseye söylemiyorum ki ben!
39. Zeytüne klinikte çalışıyor, her şey
40. elinden gelir!Genç olduğuna bakma tecrübesi bayağı var!
41. ifaya Enver’e göz kenarı ile bakıp Zeytüne’nin kulağına
42. fısıldadı:
43. Bu durumdan kurtarabilir misin? Bir
44. iyilik yap boş bırakmaz!
45. -Neden kurtaracağım bu durumdan mı?

34/1-46

- 1 -Durumu böyle olmasa benimle sana
2 yalvarmazdı zaten!
3 Zeytüne geriye çekildi:
4 -Ben böyle işlerle ilgilenmem. O aklını
5 mı kaybetmiş? Daha önce düşünseydi.
6 -Şuna bak bir iyiliğini esirgiyor!
7 Gel hemşehrim Fidaya ile
8 konuşalım. Bak dördüncü tramvay geldi.
9 Kifaya Zeytüne ile vedalaşıp Dine
10 ile birlikte tramvay kapılarına yöneldiler. İçeriden onları iterek
11 biri yaşlı biri genç iki kadın
12 indi.
13 Daha yaşlı olanı Zeytüne’ye sordu:
14 -Harkov treni geldi mi acaba? Haberiniz
15 varmı?
16 -Bilmem.

17. –İ, budayem, sunğa kaldık m ikên indê! Kayçan şu-
18. şı puyézdlar baş katırmıy gına raspisanıyê bêlen yü-
19. ri başlar!
20. Ana iyargen yaş hatın kulındağı çeçek beylemen
21. baş üstene kütergen idê, kemnender tersegêne bêrelep-
22. küzlê gen tüşere yazdı. Anı kulına aldı da, yügere –at-
23. lıy kart hatın artınnan kitêp bardı.
24. Ul kiçne Zeytüne ire yanında gadettegeden nıgrak
25. uyalu sizde. Enwer de niçêk ter tınıp kalgan idê, sı-
26. zımnarın kulına almadı, yüzende tege wagon içendege
27. seyêr elmayunu saklagan kileş, tiz gêne iç şenep urını-
28. na yattı. Nur şewlesenen yaktısı Bûğên Zeytünege tûğêl,
29. kayadır çitke, e belki şuşı tünde karangılıknı erıp,
30. terezelere bêlen balkıp, küñêlgele tıkıldawı bêlen tın
31. kırlarnı, urmannarnı uyatıp, erakka aşkıngan puyézd-
32. ga yunelen idê bugay...
33. Zeytüne bêrêncê tapkır küñêlgeyêne künleşü ingenen
34. tuydı. Ul karangıda tünge külmegen kiyêp, ire yanına
35. yattı, bar kıyulıgın, batırlıgın cıyêp, ana elıştı.
36. –Sına urnırğa da kurkınc bit hezer, --didê
37. Enwer pışıldap.
38. –Ul çaklı tûğêl indê... Üç aylık kına bit ele...
39. –Yuk, barıber unıtılırğa yaramıy. Saklangannı
40. huday saklar, dı bêznêñ eni. Yukla tınıçlap. Sinên
41. helde yukı bik temle bula, diler.
42. Hem ul Zeytüneden çitleşte. Üzenen süzleren yum-
43. şartırğa telegendey, uçı bêlen hatınının inennen
44. sıypap kuyfi, lekiñ bu –nur sewlesenen şuwışıp ütüyê
45. gêne buldı, anıñ yaktılıgı yane karangıga, kayadır erak-
46. ka sikêrde.

35,1-42

1. Dürtêncê tramwaydan kabalanıp tüşken kart hatın

17 -Allah'ım geciktik mi yoksa? Ne zaman
18 bunlar programa uygun gelmeye başlar
19 anlamıyorum!
20 Onun peşine takılan genç kadın elindeki çiçek demetini başının
21 üstüne kaldırmıştı, kalabalıkta birine çarpıp
22 az kalsın gözlüğünü düşürüyordu. Gözlüğünü eline alıp
23 koşa-koşa yaşlı kadının peşinden gitti.
24 ...O gece Zeytüne kocasının yanında daha fazla
25 çekingenlik hissetti. Enver bu akşam normalden daha sakindi,
26 çizimlerine de el sürmedi, yüzünde o zaman vagondaki
27 tuhaf gülümseme ifadesini koruyarak elbiselerini çıkarıp
28 hemen yatağa girdi. Nur gölgesinin ışını bugün Zeytüne'ye değil,
29 başka tarafa, belki de bu gece karanlığı yırtarak,
30 parlak pencereleri ve neşeli gürültüsüyle
31 sakin kırları ve ormanları uyandırarak uzaklara koşan trene
32 yönelmişti...
33 Zeytüne ilk defa gönlünden kıskançlık geçtiğini
34 hissetti. O karanlıkta geceliğini giydi, var olan
35 tüm cesaretini toplayıp kocasına yaklaştı.
36 -Şimdi sana dokunmaya korkuyorum,- dedi
37 Enver fısıldayarak.
38 -O kadar da korkunç değil...daha üç aylık ki sadece...
39 - Yok yine de unutulmamak gerek. Korunanı
40 Allah korur diyor bizim annemiz. Uyu sakince. Senin
41 durumunda uyku çok tatlı oluyormuş.
42 Ve o Zeytüne'den uzaklaştı. Söylediklerini
43 yumuşatmak isteyip, karısının omuzlarını
44 okşadı, ama bu sadece ışık gölgesinin
45 yandan geçip, yine karanlığa, uzaklara atlaması
46 oldu.

35/1-42

1 Dördüncü tramvaydan acele ile inen biri yaşlı

2. blen yaş hatın nek minutında kilp citteler. Harb-
3. kuw puyzdi tuktagan gına, wagunnarın işege aılıp,
4. brn passajırlar tşe başlagan id. Kart hatın-
5. nın tecrbese citerlek ikn, wukzal artına ıguga:
6. –Eyde, Altınge, eyde, --dip, kzlekle hatını
7. sulgarak tarttı. –Bişene wagun mne munda ul.
8. Lekıj Altınge kişet ayagı awıraygan sımanrak
9. atlıy başladı, kulındağı ek beylemen seberke. şi-
10. kelle aska tşerde, kalın pıyalalı kzlek yaltırawın-
11. da uk aptıray, kawşaw sizelde.
12. –Eyde ind, --dip aşıktırdı anı tlken hatın.—
13. Ene, kresenme, wagunnan ıgıp kile canaşım! Linar,
14. Linar, bez munda!
15. Halık trkeme tstennen yumrı başı şaktıy uk kte-
16. relep turgan taza gewdele ir keş, emudannın bulgap,
17. bularga taba atladı.
18. –Savmısız, Mhime apa, iminlekme!
19. –İsenme, canaşım, sawmı! Mne , altın te
20. kild . Sin karşı alasamnı bege, tzgelende. min de
21. baram, dip. Karşı kilmedem, knlgeye bulsın, didm.
22. –Eybet, bik yaşı, --did Linar. Annarı tıgız
23. teşleren krsetep lmaydı: --Nu, Altınge, niheller
24. bar?
25. İre adımnar blen barıp, buş sul kul, blen Al-
26. tınnen arkasınan balasıtıp kagıp kuydı. Altın-
27.  kızarındı, kterlep br gne karardı da, gtnj
28. teşlerennen kz agılğanday, başın aska id.
29. –S priyzdum! –dip kulındağı ek beylemen
30. suzdı.
31. –Kaya, bir emudanışnı! –dip bterelde Linar
32. tiresende Mhime. --Yulda Arıgansındır!
33. –tu sin, Mhime apa! –dip, taza muynın teke ge-

2 öbürü genç kadınlar, tam zamanında yetiştiler.
3 Harkov treni daha yeni durmuş, ilk yolcular kapılardan
4 inmeye başlamışlardı. Yaşlı kadının tecrübesi iyi
5 imiş, garın arkasına çıkınca gözlüklü genç kadını kendisiyle sola çekti:
6 -Haydi Altınçeç, beşinci vagon bu tarafta.
7 Beşinci vagon burada o.
8 Ama Altınçeç adımlarını daha yavaş atmaya başladı,
9 elindeki çiçek demetini süpürge gibi aşağıya indirdi, kalın gözlük
10 camlarının arkasında kaybolma,
11 şaşırma gözüktü.
12 -Çabuk olsana,- diye acele etti yaşlı kadın.-
13 Görüyor musun, vagonun aşağı indi, Linar,
14 Linar, Biz buradayız!
15 Yuvarlak kafası başkalardan daha yüksekte
16 görünen iri yapılı adam, elindeki valizi ile onlara
17 doğru yöneldi.
18 -Nasılsın Mühime abla?
19 -İyiyim canım sen nasılsın? İşte Altınçeç
20 de geldi. Seni karşılamaya geldiğimi öğrenince, ben de
21 gelmek istiyorum diye öyle yapıştı
22 ki karşı gelemedim.
23 -İyi, çok güzel,-dedi Linar sık dişlerini
24 göstererek gülümseyip. - Ee nasılsın Altınçeç şimdi?
25 Sonra yaklaşıp çocuk sever gibicesine
26 Altınçeç'in omzuna dokundu. Altınçeç
27 kızardı, kafasını kaldırıp bir baktı ve sanki adamın
28 dişlerinden güneş yansıyor gibi gözlerini aşağı indirdi:
29 -Geri dönmen güzel,-deyip elindeki çiçekler
30 ona verdi.
31 -Çantayı versene!,-diye döndü Linar'ın etrafında
32 Mühime.-Yol yorgunsundur sen şimdi.
33 - Mühime abla olur mu öyle şey?- diye kalın boynundaki kafasını

34. ne burdı Linar. –Sina çemudan astırıp, üzëm iké kul-
35. seltep barırğa kem dip belden sin mine!
36. –Mêne şulay indé bëznëş Linar! –dip Altınçeç-
37. ke karap, açık semehe tüslé krimplen külmegëne küçke
38. sıygan kükrekleren dereldetep külep aldı Mühime.—
39. keşëge salına belmi, canaş!
40. Anıñ ırte sulgan kiñ, maylı bitende Linar bëlen
41. çiksez gururlanu yarılıp yata idé.
42. –Taksi alabız mı suñ? –dip suradı Linar

36,1-45

1. –İnde iké adımğa yallap turmabız, didé
2. Mühime. –Barası cirleregez bulır ele. Rehetlenep
3. İkéyü parlaşıp eylenersez kala uramnarın taksida!
4. Alar bërer –ikëşër katlı ağaç yurtlardan turgan,
5. tar şaw-şulı uram buylap kitteler. Yul buyé Mühime-
6. nen irlerneke kébék kalın tawısı tınıp turmadı.
7. Anıñ süzleren barı tik maşına ulawı gına kümep kit-
8. keli idé de, Linarnın tınıç tekebber twışı bülge-
9. li idé. Apasınnan kim digende egerme biş yaşke ke-
10. çerek bulsa da, ul üzën ulısımak tuta hem, balanı üy-
11. retkendey, Mühimëne akılğa üyrete idé.
12. Süz kwartir hakkında bardı. Mühimege yana kwartir-
13. nı keşë bëlen bireler, yani iké bülmele kwartirın,
14. keçe bülmesene küçerge tekdim iteler ikën
15. –Üydeş turır zamannar ütte indé, --didé Mühi-
16. me kızıp. –Eyttem elékwartbyurudagı Mihayluw di-
17. gen keşëge, atan malın üleşep utırmıysın, didëm.
18. Mineytem, gumer buyé fabrikta işlep sawlıgın yugalt-
19. kan keşë, hezmet weteranı min, didëm, tsıkaga barıp
20. citemen, üzegezge ütermen, mineytem.
21. –Kurkıtıp tutınma sin, apa! Bükey bëlen kemnen
22. kutın almakçı bulasıñ ! Sin keşënen küñelgeyën kürerge

34 etrafa çevirdi Linar.- Valizimi sana verip kendim elimi sallayarak
35 mı gideceğim?
36 -İşte böyledir bizim Linar!
37 Başkalara yaptırmaz kendi işini!-diye
38 açık lacivert gömleğine zor sığmış göğüslerini titreterek
39 güldü Mühime Altınçeç'e bakıp.
40 Onun erken yaşlanmış yağlı yüzünden Linar'la
41 sonsuz gururlanma ifadesi yansiyordu.
42 -Taksi ile mi gidelim?-diye sordu Linar.
36/1-45

1 -İki adım için taksi almayalım,-dedi
2 Mühime. Daha sonra taksi ile gideceğiniz yerler çok
3 olur. İkiniz birlikte istediğiniz gibi gezersiniz taksi ile şehir caddelerini!
4 Onlar iki tarafta da iki-üç katlı ağaç evlerin yer aldığı
5 dar ve gürültülü caddeden ilerlemeye başladılar. Mühime'nin
6 erkeğinki gibi kalın sesi yol boyunca durma bilmedi,
7 sadece ara-sıra geçen araba sesleri olduğu zaman
8 duyulmuyordu; ya da Linar'ın kendini beğenmiş
9 sesi duyulduğunda kesiliyordu. Ablasından yirmi beş
10 yaş küçük olsa da o kendini ablasından daha büyük görüyor ve çocuk
11 öğretiyor gibi ablasına akıl veriyordu.
12 Konuşma daire hakkında vardı. Mühime'ye yeni daireyi
13 başka birisi ile veriyorlar, yani iki odalı dairenin küçük
14 odasına taşınmasını istiyorlarmış.
15 -İki kişi yaşayacak vakitler çoktan geçti artık.- dedi
16 Mühime.- Daire bürosundaki Mihaylov
17 adındaki adama söyledim, babanın malını dağıtıyorsun dedim.
18 Ömür boyu fabrikada çalışıp sağlığını harcamış
19 insanım ben, hizmet gazisiyim, Merkez Komitesine
20 kadar gider, istediğimi alırım,dedim.
21 - Birilerini korkutmaya çalışarak bir şey elde etme zamanı çoktan geçti abla!
22 Öcü ile kimseyi korkutamazsın artık! Sen insanla ortak çıkarlar

23. tırış, küylew cayên tap! Zakun bēlen hezêrgé zamanda
24. durak kına yūri.
25. –Kwartir satıp alırlık akçam yuk şul minēm .
26. Balsa da birmes idēm. Üzēme kirék. Zakun bēlen üzek-
27. lerene ütem elēmin alarnın, hukuk dip aslarına su
28. yūgertem!
29. Alar ikē katlı agaç yurtnın tar-teke baskıçınnan
30. kütereldeler. Mühime üç yuzaknı bér-ber artlı şal-
31. tır-şultır açtı da kunaklarını içke çakırdı. Kuri-
32. durlı, miçle, ikē bülmele buringı kwartir idē bu.
33. üstelde aşyawlık, urındıklarda sitsı kiseklerin-
34. nen yasalğan kurama yapmalar, terezelerde çelterle ka-
35. şagalar, türde tūgerek küzge –kıskası, usta kullı
36. cingiler cihazlagan awıl üylegende gēne bula turgan
37. rehetlek, yam bar idē bu üyde hem mundagı gadilekten
38. künjēlge irkēneyēp kite idē.
39. Altınçeç şkaftan waza alıp, çeçek beylemen üstel
40. urtasına kuydı da ak kuftası bēlen küksel yubkası
41. üstennen Mühimēnen sitsı halatın kiyēp, külsu büdre-
42. lerene tastımal yaradı.
43. –Çalmaga uhşaganmı?
44. –Çın izge bulgansın, --didē Linar. –Kil, bér
45. pep item.

37,1-45

1. –Çü! –Altınçeç, Mühime kürmesen dip, kuhnya yağı-
2. na karap kuydı.
3. Alar Mühime bēlen ikēse, tatu kayēnana bēlen kiten
4. kēbēk çūkerdeşep, tabın kereşteler. Tiz
5. ülgerdeler: salatka digen yaşelçe turap suwıtkıçka kuyēl-
6. gan, şulpa peşken, tukmaç kiselgen, şampan şerabı
7. suwıtılğan idē.
8. Tabın yanında bu üç keşē tamam üz bulıp kittēler.

23 bulmaya çalış, onun gönlünü al, ayarla bir şeyler! Kanun
24 peşinde sadece aptallar koşar bugünlerde.
25 -Daire alacak param yok ki benim!
26 Olsa da vermezdim. Kendime lazım. Kanunla
27 istediğimi alacağım ben onlardan! Hukukla istediğimi
28 yaptıracağım!
29 Onlar iki katlı ağaç evin dar ve dik basamaklarından
30 yukarı çıktılar. Mühime üç kilidi de arka arkaya açtıktan
31 sonra misafirleri içeri aldı. Koridorlu,
32 sobalı eski daire idi bu.
33 Masada örtü , sandalyelerde ufak kumaş
34 parçacıklarından yapılmış ufak minderler, pencerelerde
35 nakışlı perdeler, koridorda yuvarlak ayna- kısacası sadece usta
36 elleri ile yengelerin düzenlediği köy evlerinde olan
37 rahatlık, sadelik ve güzellik vardı bu
38 evde de.
39 Altınçeç dolaptan vazo çıkarıp masaya koydu,
40 ona çiçekleri yerleştirdi ve beyaz bluzu ve gri eteği
41 üzerine Mühime'nin ev işlerinde kullandığı önlüğünü giydi,
42 açık kahverengi saçlarına havlı sardı.
43 - Nasıl sarığa benzedimi?
44 -Tam kutsal birine benzedin.
45 Gel bir öpeyim kendini.

37/1-45

1 -Sus!- dedi Altınçeç ve Mühime görmedi mi diye
2 mutfak tarafına baktı.
3 Onlar Mühime ile ikisi birlikte araları iyi olan gelin
4 ve kaynana gibi kendi aralarında konuşarak sofrayı kurmaya başladılar.
5 Kısa bir süre içinde her şeyi hallettiler: salata malzemesi
6 doğranmış, buzdolabında bekliyordu, çorba pişmiş,
7 tokmaç doğranmış, şampanya şarabı soğutulmuştu.
8 Masa yanında üç kişi tamamen rahatladılar.

9. Mühime –Ukrainada hawa hellere Lina. Kazandagı
10. bazar beyalere bëlen kızıksındı. Emma Linar turgan
11. cirèn artıgrak maktıy başlagan sayèn, Mühime awızın
12. büreşterep, sirek kerfekleren kakkalap, inesene nin-
13. diler işare yasarga azaplana idè.
14. Mühime buyawı sargayèp kırşılğan radiulanı açıp
15. tatar küylere uynata başladı. Linar diwanga kırın
16. yatkan kileş “Sandugaç”nı, “Gülcamal”nı, “Şahta”-
17. nı tınlap –tınlap turdı da, kuzgala tüşèp :
18. –Nu, munda dünya haman şul kileş ikèn, --di-
19. de. –İskergensen ikèn sin de, apa. Radiulan da kadimi
20. zamannıkı, cırların da. Kem cırlıyda kem tınlıy
21. hezer munın işene!
22. Ul işek yanındagı çemudanıñ açıp, annan magnitu-
23. fun tartıp çıgardı. Şart –şurt baskalagan idè, an-
24. nan karlıkkan bèrip tawışı tıgız ritimli küyge cır-
25. lıy başladı.
26. Linar Altınçeçne biyèrge çakırdı. Altınçeç gewde-
27. senen ciğèl, hareketlerenen nefis ikènlegen bele, le-
28. kij barıber hezèrgè zamanıñ munduy kızları işkel-
29. le bütünley ük taralıp kite almıy, tıyènkı kılana.
30. Linar ise biyèrge usta bulmasa da, üzèn irkèn tuta,
31. şuna küre anani kılansa da kileşe. Mühime, mayli
32. biten ilektr yaktısında eltıratıp, yaşler biyènge
33. suklanıp utırdı.
34. Alar kiyènep çıkkanda, uramnardagı ırı-zıgı ki-
35. megen, şeherserle kıyafet alğan idè. Mundıy segat-
36. lerde wakıtta üz ağışın ekreneytkenler kèbèk tuyèla.
37. Alar, bu tınlıkını buzudan kurıkkanday, ekren gène
38. atlapkittèler...
39. –Eyde, berge lep künyakka barabız, --didè Li-
40. nar. –Anapaga. Anda dingez, kumlık kuyaş. Annan

9 Mühime Ukrayna'daki hava durumu ile, Linar Kazan
10 pazarlarındaki fiyatlarla ilgili sorular sordular, Linar yaşadığı
11 yeri ne kadar fazla överse ablası gözlerini
12 kapatıp, ya da dudakları ile ona birşeyleri
13 işaret etmeye çalışıyordu sanki.
14 Mühime boyası dökülmüş radyoyu açıp
15 tatar radyosuna ayarladı. Linar divanda yan yatarak
16 "Sandugaç", "Gülcamal", "Şahıayı"
17 dinledikten sonra yerinden kalktı:
18 -Burada dünya hala aynıymış!
19 Abla eskimişsin sen! Radyon da, şarkıların
20 da kadimi zamanlardan kalma. Artık bu şarkıları kim dinler
21 de kim söyler?
22 O kapı yanındaki valizini açıp oradan
23 kasetçalar çıkardı. Birkaç düğmesine basınca,
24 oradan kalın sesli bir erkeğin normal bir ritme söylediği
25 şarkı duyulmaya başladı.
26 Linar Altınçeç'i dansa çağırıdı. Altınçeç kendi
27 hareketlerinin hafif ve güzel olduğunu bilse de,
28 şimdiki kızlar gibi kendini bağımsız
29 hissedemiyordu, çekiniyordu, ama
30 Linar o kadar güzel dans etmese de, hareketleri emin ve bağımsız,
31 o yüzden nasıl dans etse de ona yakışıyordu. Mühime'nin
32 yağlı yüzü elektrik lambası ışığında parlıyor, kendisi hayranlıkla
33 gençlerin dansını sandalyeye oturmuş izliyordu.
34 Onlar giyinip dışarı çıktıklarında caddelerdeki kalabalık
35 azalmış, şehir sihri bir kimliğe bürünmüştü. Böyle saatler
36 zamanı da yavaşlatıyordu sanki.
37 Onlar bu huzuru bozmaktan korkmuş gibi yavaşça
38 yürümeye başladılar.
39 -Birlikte güneye gidelim, ne dersin?-dedi Linar.
40 - Anapa'ya. Orada deniz, kum, güneş. Oradan

41. Huwurussiyskiga, Abraw-Dyursu ga barıp bula. Abraw-
42. Dyursu da bulğanıñ barmı sinèn?
43. –Yuk.
44. –Taw başındağı kül ul. Suı dingez kébék zep-
45. zeñger , yarlarında üyankeler üse. Üyanke butakları cir-
38,1-44
1. de suda yata. Butak astında kersen, çatır kébék , bérkem
2. kürmi. Übeşerge bula rehetlenep!
3. Ul Altınçeçne sınar kulı belen gène küterep aldı
4. da katı itép irennerennen üpte. Altınçeç küzlären çı-
5. tırdatıp yumdı, tenen –yalkın, küñelgeyèn uyalu hise
6. küylerde ... Kiñularda kürgene bar, kızlar übeşkende
7. küzlèklere salalar. Bulay, küzlèk kiyep übeşü kül-
8. keder...
9. Nihayat, Linar anıñ irennerennen ayırıldı, lekiñ
10. cirge bastırmadı, küterep inbaşına utırttı.
11. –Karale nıgıtıp, Abraw-Dyursu kürenmine?
12. Çınnan da bik bik yugarıda itép his kıldı üzen
13. Altınçeç. Tın hem serle şeher mahzarası küz aldın.
14. da kiñeyde. Şeher üstende kükke aşkınday kalkıp tur-
15. gan kremlen spas manarasında nek şul mizgelde
16. gült itép kızıl üt kabındı. Ul bér kabına, børsüne—
17. segayss uyıke sukkanıbeldere idè. E belki, bu segat
18. suguwı tügèlder, kart diwarların yürek tibeşeder?
19. E belki, alay gına da tügèlder: karangı kük yüze fu-
20. nında yaktırıp—sünep turgan bu ut –mayaktır! Güya
21. ul kurablarga yul kürsete, alarnı kurkıniçtan kise-
22. te. E belki, ul altınçeçne kiseteder? Yuk –yuk. bu ut
23. ana yul kürsete, behet teli. Hem şul yaktıga taba bargan
24. kurab kébék tirbelep bara Altınçeç.
25. –Küréndeme?
26. –Küréndè. Tünge dingez, mayak...

41 Novorossiysk'a, Abrau-Dyurso'ya gidebiliriz.
42 Abrau-Dyurso'ya daha önce gitmiş miydin?
43 -Hayır .
44 -Dağ başındaki bir göl o. Suyu deniz gibi mas-mavi.
45 Kenarında akağaçlar büyüyor, onların dalları

38/1-44

1 yerde de, suda da yatıyorlar. Dal altına girersen, çadır gibi oluyor,
2 kimse görmez, orada istediğimiz gibi öpüşebiliriz!
3 O Altınçeçi tek eli ile kaldırıp sertçe
4 dudaklarından öptü. Altınçeç gözlerini
5 kapattı, vücudunu ateş, kalbini utanç hissi
6 yaktı... Filmlerde izlemişti oradaki kızlar öpüşürken
7 gözlüklerini çıkarıyorlardı. Böyle, gözlükleri çıkarmadan öpüşmek
8 komiktir herhalde...
9 Sonunda Linar dudaklarını ayırdı ama onu yere değil,
10 kendi omzuna oturttu:
11 -İyice baksana, Abrau-Dyusso gözüküyor mu?
12 Gerçekten de, kendini çok-çok yukarıda hissetti
13 Altınçeç. Sakin ve esrarengiz şehir manzarası bir anda
14 genişleyiverdi. Kremlin'in gökyüzüne yönelmiş
15 Spas minaresinin ucunda kırmızı
16 ışık yandı. O yanıp sönüyor- saatin
17 on iki olduğunu belirtiyordu. Belki,
18 bu saatin işareti değil, belki bu yaşlı duvarların kalp atışlarıdır?
19 Belki karanlık gökyüzünde yanıp sönen bu ışık
20 değil de deniz feneridir? Sanki gemilere yol gösteriyor,
21 onları olası tehlikelere karşı uyarıyordur?
22 Belki, Altınçeç'i de uyarıyor bu fener? Yok-yok.
23 bu ışık ona yolunun gösterip, mutluluklar diliyor. Ve o ışığa doğru
24 gemi gibi sallanarak gidiyor Altınçeç.
25 -Görebildin mi?
26 -Göründü. Geceleyin deniz, fener...

27. –Uşadımı?
  28. –Uşadı.
  29. Linar Altınçeçne cirge bastırdı.
  30. –Barabızımı suñ dingezge, Abraw –Dyursuga –dürt
  31. su tarlawıgına?
  32. –Minëm yal nuyabrge turı kile şul bıyél, --didé
  33. Altınçeç.
  34. –Suñ, sura yaşılap. Mundiý fursat tagın kay-
  35. çan bula?
  36. –Nindi fursat? Kül urınınnan küçmes bit?
  37. Linar sul kulı bėlen galstuk tıyėnėn buşatıp, ba-
  38. şın burgalap kuydı.
  39. –Putewka tabu kıyėn hemanda. Bıyél tabıp
  40. bula. E kileçekne kem belgen?
  41. Altınçeçnen barmakları Linar yudrıgı içende
  42. Tıpırçınıp kuydı. Alarnın zawudında utpuskalarga
  43. Grafik el başında tüzelep kuyėla hem bik tıgėl ütele.
  44. Yalgız yaşıgen Altınçeçnen ul grafiknı üz gertterer-
- 39,1-45
1. Lek nindi sebebé bulsın? Gaile helé üzgerse gėne in-
  2. dė...
  3. Alar yanıñnan yaşėl uylı taksi mişanası uzıp ba-
  4. idė, Linar sızgırıp anı tuktattı. Maşına, buş
  5. uramnardan gadetten tış tizlek bėlen çabıp, Lėnin
  6. rayonındagı biş katlı yurt yanıña kilėp te tuktadı.
  7. Linar taksistka akça suzganda, Altınçeç anı tuk-
  8. tatmakçı idė:
  9. –Cibermi tur, şunın bėlen kaytarsın!
  10. Lekin Linar anı išetmede kėbėk , maşına kuzga-
  11. lıp kitkeç kėne burılıp karadı.
  12. –Nişlep ele, sin mine sagınmadıñmını?
  13. Altınçeçnėñ tamagına utlı tıyėn kilėp tıgıldı.

27 -Beğendin mi?
28 -Beğendim.
29 Linar Altınçeç'i yere indirdi.
30 -Gidiyor muyuz Abrau-Dyurso'ya-
31 dört su kanyonuna?
32 -Benim izin kasıma denk geliyor maalesef bu sene...-dedi
33 Altınçeç.
34 -Konuşup düzeltemez misin? Çünkü böyle fırsat daha ne
35 zaman elimize geçer?
36 -Fırsat mı? Göl yerinden kaçmaz herhalde?
37 Linar sol eli ile kravatının düğmesini boşaltıp, kafasını
38 sağa-sola çevirdi:
39 -Oraya turist bileti bulmak zor şimdiki zamanda. Bu sene
40 bulabilirim. Seneye ne olur bilemem.
41 Altınçeç'in parmakları Linar'ın elinde
42 kıpırdanıyordu. Onların fabrikasında yıllık izinler
43 sene başında belli oluyor ve çizelgeye göre düzenli yapılıyordu.
44 Yanlış yaşayan Altınçeç bunu nasıl

39/1-45

1 değiştirebilirsin? Aile durumu değiştiği takdirde
2 belki...
3 Onların yanından yeşil ışıklı taksi geçiyordu.
4 Linar ıslık çalarak onu durdurdu. Araba, boş
5 Caddelerden olağandışı hızla gidip, Lenin
6 Mahallesindeki beş katlı apartmanın yanında durdu.
7 Linar taksiciye para öderken Altınçeç onu
8 durdurmak istedi:
9 -Dur biraz beklesin onunla dönersin!
10 Ama Linar onu duymuyor gibi arabayı
11 gönderdi,araba gidince ona döndü:
12 -Beni özlemedin mi yoksa?
13 Altınçeç'in boğazında ateşli düğüm oluverdi sanki.

14. Sagınmagan kaya! Lekin anı mena şuşılay gadi gène
15. itep eytep bulamını.
16. –Kürşelerden uyat
17. –Yuklılardır didé. Bütènesén kürép turmasa-
18. larda yarar. Uzgan yulı bérni bulmadı bit ele.
19. Sunğısın egét ayéruça katı itep , tawışına şik salıp
20. eytte. Altınçeç ayak uçlarına basıp, anıñ küzene turı
21. kararga tırıştı, lekin Linarnıñ karaşı baganadagı
22. lampadan tüşken yaktılıknı gına çağıldıra, alarda
23. yumşaklık ta, kızganu –anlaw da kürenmi idé.
24. –Buldı... Uzaganında da buldı.
25. –Ni buldı? Kém alar sina? Bik tıqşına başla-
26. salar, cibersin alarnı érakkarak! Betmes munda
27. hanjalar...
28. Altınçeçnen tar inbaşları tunıp kalganday bü-
29. reşte, gewdesé kèçereyep kitkendey buldı.
30. –Alarda tügél hikmet, miném üzemde... Yana mena
31. munda, küydege. –Ul, kulların yumarlap, yudrikla-
32. rınnan da keçkenerek kükreklere kısıtı. Bu hareket
33. egétnéñ karaşın ihtiyarsızdan anıñ tüşene celep
34. itte.
35. –Nu, yarıy, irtege kayçan kilim suñ? –didé ul
36. salkın gına.
37. –Írtege şimbe bit ele. Eyde, Lukumutiw plyajına
38. barabız!
39. –Şunda uçaşırız mı?
40. –Eyé. Segat uybérde.
41. Linar katı uçı belen anıñ innerénen tuttı da
42. Awırttırıp üpté. “Tagın küzlégemné sala almadım. --
43. dip uydadı Altınçeç. –Salsañ da unaysız. Ersézle-
44. nep, üpkénen kütken kèbék bula... E bulay külkeder...”
45. Ul şaktıy wakıt anıñ artınnan karap kaldı. “Bu-

14 Hem de nasıl özledi! Ama bu kadar basit
45 olmaz ki her şey...
45 -Komşulardan utanıyorum...
45 -Onlar uyuyor artık. Hepsini görmeseler
45 de olur. Geçen sefer hiçbirşey olmamıştı...
45 Son sözlerini ayrıca sert olarak, süzerek, konuştu
45 Linar, sesinde kuşku vardı sanki. Altınçeç parmak uçlarına kalkıp
45 Linar'ın gözlerine bakmaya çalıştı, ama onlar sadece gece lambasının
45 ışığını yansıtıyordu, onlarda yumuşaklık ta,
45 acıma-anlama da görünmedi.
45 -Oldu... Geçen sefer de oldu...
45 -Ne oldu? Kim onlar senin işlerine karışıyorlar? Fazla karışırlarsa
45 sen onları gönder... uzaklara. Bitmez
45 burada... aptallar
45 Altınçeç'in küçük omuzları daha da küçüldü,
45 soğuktan üşümüş gibi oldu.
45 -Onlarda değil işin başı bende... Yanıyor
45 burası, yakıyor,-diye ellerini yumruklayıp yumruklarından
45 da küçük olan göğüslerini sıktı. Bu hareket
45 farkında olmaksızın yiğidin dikkatini onun göğüslerine
45 çevirdi.
45 -Tamam o zaman yarın saat kaçta geleyim?-dedi o
45 soğuk bir sesle.
45 -Yarın cumartesi. Haydi, yarın Lokomotif plajına
45 gidelim ne dersin?
45 -Orada mı buluşalım? Saat kaçta?
45 -Orada saat on birde.
45 Linar sert elleri ile omuzlarından tutup dudaklarını
45 acıtarak öptü ."Yine gözlüklerimi çıkaramadım"-
45 diye düşündü Altınçeç."Çıkarmak ta uygunsuz. sanki
45 öpmesini bekliyor gibi olacağım... Böyle ise komik..."
45 O bayağı bir süre onun arkasından baktı.

40,1-45

1. rılıp kara, burılıp bér , kara!” –dip yalwardı ul
2. karaşı bēlen ēgētnēñ kiñ cilkesēn tişerdey bulıp.
3. Lekin Linar burılmadı, ul tizrek ulı yulga cıgıp,
4. taksi maşinası tuktatırğa aşığa idē.
5. “Yuldan arıp kilgen şul...” –dip anı aklarga tı-
6. tıştı Altınçēç. Linarnın bu rewēşlē artıq yalın-
7. mıyça gına kitēp baruwına hem suñğı tapkır ūpkende
8. sizēlgen bitaraflıǵına hētērē kalǵan idē anıñ. Alar-
9. nıñ uçaşmagannarına dŭrt ay bit indē. Dŭrt ay.
10. Niler gēne uylap bētērmedē de ni gēne kiçērmedē bu
11. wakıt içende Altınçēç.
12. Ul, kürşēlerēn uyatmaska tırışıp, baskıçtan sak
13. kına mēndē, işēknēñ açkıçın bik ekrēn gēne burdı.
14. Cey kŭne bişēnçē katta su bulmıy intēktēre. Tŭnle su
15. kiljen ikēn, ul krannı çak kına açıp yuwındı, annarı
16. ūz bŭlmesene kērēp , tumbuçka içēnnen şıǵırdap tur-
17. gan ceymeleren aldı da diwangam urın ezērledē.
18. Alsu abajurlı lampa yaktısında ceymeler bigrek
19. ak, çista kürēneler. Munnan dŭrt ay ilēk, kışkı bér
20. tŭnde, şuşı ceymeler ūstēne şalkan kēbēk taza. ak,
21. tıǵız tenlē ir –ēgēt yatkan idē. Diwan –karawatnı kiñey-
22. tep, irkēnlep yatkan idē ul munda... Bu kürēneş isēne
23. tŭşkeç, Altınçēç ūz –ūzennen uyalıp, ceyme çite bēlen
24. yŭzēn kapladı. Annarı utnı sŭnderep, salkınça. bēraz
25. katırak ceymeler içene çumdı. Başınnan uk kapla-
26. nıp, isteleklere kuwarga, unıtırğa tēledē, emma kuz-
27. galǵan kŭñēlge tiz gēne tınıçlana almadı.
28. Mēna dŭrt ay indē anıñ tıñǵı kŭrgēne yuk, dŭrt ay
29. indē kŭñēlēn elē utka salǵan, elē buzday ūšetken tuy-
30. gılardan arına alǵanı yuk.
31. Bu uylanu –gazaplar Mŭhimenē tugañ kŭne bēlen kut-

40/1-45

1 “Dönüp bak, lütfen bir dönüp bak!”-diye yalvardı o
2 bakışları ile yiğidin geniş omuzlarını delmek ister gibi.
3 Ama Linar dönüp bakmadı, çabucak anayola
4 çıkıp taksi durdurmak için acele ediyordu o.
5 “Yol yorgunu” diye onu anlamaya çalıştı
6 Altınçeç. Linar’ın bu şekilde fazla isteksiz
7 davranması ve son öptüğünde o kadar kaba
8 davranması onun kalbini kırmıştı. Onların
9 son görüştüklerinden dört ay geçmişti. Dört ay!
10 Neler düşünmedi neler geçirmede bu süre içinde
11 Altınçeç.
12 O komşularını rahatsız etmemek için sessizce basamakları çıktı,
13 kapının anahtarını yavaşça çevirip açtı.
14 Yazın beşinci katta sular kesiliyordu, ama bugün su
15 varmış, o musluğu hafif açıp elini-yüzünü yıkadı.
16 Sonra kendi odasına girip dolaptan temizlikten
17 gıcırdayan yatak örtüsü çıkardı ve yatağını hazırladı.
18 Pembe gece lambası ışığında örtüler daha da
19 temiz gözüküyorlardı. Bundan dört ay önce bu örtülerin üstünde
20 kışın bir gecesi turp gibi beyaz, güçlü, sağlam
21 vücutlu bir erkek yatmıştı. Yatağı genişletip,
22 ev sahibi gibi rahatça yatmıştı o burada... Bu manzara
23 aklına gelince, Altınçeç kendinden utanıp. örtünün kenarı ile
24 yüzünü örttü. Işığı kapatıp, biraz soğun ve sert
25 örtülerin içine daldı. Başından örtünerek,
26 hatıralarını kovmak, unutmak istedi ama
27 gönlü hemen sakinleşmedi.
28 Dört aydır o huzur bulamıyor, dört ay
29 gönlünü ya ateşe, ya buzlu suya atan bu duygularından
30 kurtulamıyordu.
31 Bunların hepsi Mühime’nin doğum gününü kutlamak

32. larga bargan kiçten başlandı. Barıp kutlarga da, te-
33. lëwizurdan film başlangançı üyëne kirë kaytırga
34. ide anıñ niyate.
35. Lekin ul kiñu başlangançı da, ul bëtkeç te kuzga-
36. lıp kaytıp kite almadı. Nek şul küñne Mühimenenñ
37. tugannan tugan inese –Linar kaytıp tüşken bulıp
38. çıktı. “Maktap kına yürisën ikën, inñ yakın kేశëlerëm
39. cıyeldi Bügën “, --dip diwanga inesë belen yanaşe utırt-
40. tı anı Mühime, “İçmesen, rencim, indë minëm hürmet-
41. ke de bër bukal şampan kütürmeske”, --dip kıstıy-
42. kıstıy içërdë.
43. Ul küñne “Bëlgëçler tikşerü alıp bara” digen
44. filmnıñ çirattagı sèriyasën kürseteler idë. Kiñu bë-
45. len mawıgıp kitken Altınçeç sizmi de kalgan, bër

41,1-45

1. zaman isëne kilse, anıñ inbaşı ègëtnenñ belegëne te-
2. relgen hem üzën bu helende bik rehet his ikën. Ul
3. kıldaytartılıp çitleşe, burılıp Linarga karadı,
4. ègët te aña tekelerde, hem alarnıñ karaşları yakınnan,
5. bik yakınnan uçraştı.
6. Şul mizgelde Altınçeç gadettege kıyasızlıgın unı-
7. tıp ciberde: ul kiç buyë sizmi utırgan –ègëtnenñ uñ
8. küzë pıyala ikën lebası. Düres, ul şundiı matur yasal-
9. gan hem usta kuyëlğan, nek sul küzë tüslë, lekin barıber
10. cansız, nursız...
11. Altınçeç, gaceplenüyen sizdermes üçen, tizrek ikran-
12. ga burıldı, tetrengen barmakları belen itegen ret-
13. leşterde hem bu yulı indë anlı rewëşte inbaşın ègët -
14. ke taba awıştırdı.
15. Altınçeç unuç yaşannan küzlëk ki de, klassta bërden-
16. ber küzlë kle kız buldı, yaħşı ukıp, aldan yürerge.
17. büten cirde aldınğı bulırğa tırışkan kızga bu kim-

32 için evine gittiği akşam başladı. Evine gidip kutlayacak,
33 sonra televizyonda film başlamadan kendi
34 evine dönecekti.
35 Ama film başlayana kadar da, bittikten
36 sonra da evine dönemedi. Tam o gün Mühime'nin
37 küçük kardeşi – Linar dönmüştü.
38 “Kaynanan severmiş. Çok mutluyum sevdiğim insanların hepsi
39 burada”-diye kardeşinin yanına kanepeye
40 oturttu onu Mühime, “Benim hürmetime
41 bir kadeh şampanya damı kaldırmayacaksın?”- diye
42 zorla şarap içirdi.
43 O gün “Soruşturmayı uzmanlar yürütüyor” filminin
44 sıradaki bölümü vardı. Film
45 seyrederken Altınçeç farkında bile olmadan
41/1-45
1 omuzu ile Linar'ın eline yaslanmış
2 ve kendini oldukça mutlu hissediyordu. Farkına
3 varınca hemen çekildi, ve dönüp Linar'a baktı.
4 Yiğit te ona baktı, be onların bakışları bir
5 an karşılaştılar.
6 O anda Altınçeç her zamanki çekingenliğini
7 unuttu: tüm akşam farkına varmamış- yiğidin sağ
8 gözü cammış meğer! Güzel yapılmış,
9 sol gözüne de çok benzemiş ama yine de
10 cansız, nursuz...
11 Altınçeç şaşırdığını belli etmemek için ekrana
12 döndü, titreyen parmakları ile eteğini düzeltti,
13 ve bu sefer bilerek omzunu yiğidin
14 eline yasladı...
15 Altınçeç gözlüğü ilk kez on üç yaşında takmıştı. Sınıfta tek
16 gözlüklü kız olduğundan, iyi notlar almak, her şeyin öncüsü
17 olmak isteyen kız için bir hayli zordu

18. çelek bik nık kumaçawlıy idè. Gel kimsene idè ul na-
19. çar kürüyè arkasında, niçe ellar buyè “Dürtküz” digen
20. kuşamat tagıp yürdè!
21. Linarnıñ da kimçèlègè bar iken... Ul da Altınçeç
22. kèbèk ük kimsènèp üskendèr, malaylar –kızlar aña da
23. berer yamsèz kuşamat takkannardır...
24. Bu urtaklık hisè Altınçeçnèñ gadettegè şikçenlè-
25. gèn, tarsınuwın kimèttè, şunıñ üstène Mühime ilèkten
26. ük, institutnı temamlagan Altınçeç aña da fatirda
27. yaşegen çakta uk, Linarnı yaratıp hem kızganıp bik
28. küp suyli turgan idè. “Behètè bulmadı şul, atası içtè,
29. anası huluksızlandı, şunıñ arkasında elle kaya çit
30. cirlerge cıgıp kitèrde mecbür buldı, begır paresè,
31. annarı kilèp hatınnan uñmadı. Mèna ayèrılışalar
32. indè... Mvna ayèrılışkannar indè... Hatını, cünsèz,
33. bütenge cıgıp kitken... Sinnèñ kèbèk iple –tıynak, tël-
34. sèz –tèşsèz bér kızga tap bulgan bulsa, gül içènde yaşè-
35. teçek ègèt idè yugıyse...”
36. Bu kıyssalardan Altınçeç küñèlgeyènde şulay uk üz
37. yazmışına uşşaş yazmış – yaşten kıyèrsıtılğan. üs-
38. keç üz tinen taba almagan bér ubraz tudı.
39. Düres, çınbarlıқтаğı Linar –şalkan kèbèk tıgız
40. ak tenle, turı yuwan muyènlı ir –ègèt ul ubrazga uşsama-
41. gan idè. Lekin bu –tışkı kıyafet bit, dip uyladı.
42. Altınçeç, e belki ul içke sızlanularnı yaşarer üçen
43. maşsus kiyèlgen maska gınadır...
44. Hem Altınçeç üzenèñ hıyalıy canı bèlen, bu mas-
45. ka astında, başkalarga kürenmi turgan nèçke küñèlgène,
42,1-45
1. yalgız, kızkanuga hem yaratuga susagan cannı kürèrge
2. tırıştı. Tırıştı gına türèl, ul anı kürdè, şulay
3. ikènlegène üz üzèn tamam ışandırdı.

18 gözlükle dolaşmak. Her zaman kendini
19 başkalarından eksik gördü, kaç sene “dörtgöz” lakabına
20 dayandı o!
21 Linar’ın da eksiği vamiş... O da Altınçeç
22 gibi kendini başkalarından farklı hissetmiştir, arkadaşları ona
23 da bir çirkin lakap vermişlerdir...
24 Bu ortaklık hissi Altınçeç’in çekinme ve utanma
25 duygularını yok etti bir anda, üstelik Mühime’nin
26 daha öncelerden, Altınçeç enstitü bitirmeden onun
27 evinde kirada oturduğu zamanlarda da Linar’ı severek
28 ve acıyarak anlattıklarını hatırladı: “Mutlu olmadı, maalesef, babası
29 içiyordu, annesi ise kötü huylu biriydi. O yüzdende uzaklara
30 gitmek zorunda kaldı, zavallı. Üstelik karısı ile sorunları vardı,
31 evliliği başarılı olmadı, boşanıyorlar şimdi...
32 boşanmışlar şimdi... Karısı, geri zekalı,
33 başka birine gitmiş. Senin gibi terbiyeli,
34 fazla konuşmayan iyi birine denk gelirse, gül içinde
35 yaşatacak yiğit yoksa...”
36 Bu hikayeler sonunda Altınçeç’in aklında kendi
37 kaderine benzer kaderli biri- gençliğinden beri hep dargın,
38 başkalarından eksik olan biri peyda oldu.
39 Doğrusu, gerçek hayattaki Linar – turp gibi beyaz
40 tenli, düz, iri yapılı kalın enseli adam- o birine pek
41 fazla benzemiyordu. Ama dış görünüşe bakıp aldanmamak gerek, diye
42 düşündü Altınçeç, belki içindeki yaraları örtmek
43 için giyilmiş bir maskedir...
44 Ve Altınçeç tüm ruhu ile bu maske altındaki başkaların
45 göremediği, yalnız, acımaya ve sevmeye
42/1-45

1 susamış canı görmeye çalıştı.
2 Sadece çalıştı değil, onu gördü, öyle
3 olduğuna kendini tamamen inandırdı...

4. Tün urtasında, kal uramnarı buylap tıgız karnı
5. şıgırdatıp çitekleşep barganda, bu ışanıç artkan-
6. nan arttı. Ėgét üzenneñ bik cawaplı işte –zur zawud-
7. nın teiminat bülegende işlewen, kumandiruwkalarga
8. eş yürüyèn, kala çitende üz yurtı bèlen yaşewen-gumu-
9. men gap—gadi nerseler turında süyli, e kız anıñ kıys-
10. sasında eytelmegenne –Anıñ yaħşılıkka susawın, üzen
11. anlagan bër nèçke küñelgeyene gumere buye izlep taba al-
12. mawın işetkendey bulıp bara idè.
13. Ul çakta da Linar uzıp bargan maşınanı tuktat-
14. tı, ul çakta da Altınçeçneñ yurtı yanıña kaytıp cit-
15. keç, şuferga akça suzdı hem turayep basıp kızınıñ ter-
16. segennen tuttı.
17. –Nik ciberden? –didè ul çakta da Altınçeç –
18. Üzeñe kaytırga caylı bulır idè bit.
19. –Niçèk indè, şuşılay ayèrılışıykmını? –dip
20. suradı gacepdeneñ Linar. Çınnan da alar in, mühim
21. süzlerne bër–bër sene eytmegenner idè bit ele! Urtak
22. yazmıy, balaçaknın renceşlere, küñelgelernenñ yalgız-
23. lığı ĥakında süyleşeselere bar idè elè alarnıñ. Hem
24. Altınçeç egèt bèlen tün buye şeher buylap yürerge ezer
25. idè.
26. Lekıñ Linarnıñ ve başkada ikèn.
27. –Bu salkın tünde musafırğa bër çınayak çey de
28. içermes idèñme elle? –Ul yaltırawık butinkaları be-
29. len karnı katı şıgırdatıp taptandı. Ĥarkuw tire-
30. sende kış miherbanlırak, küreseñ, anıñ başında bu-
31. yak üçen yatışsız işlepe üstende kıska zamşa paltü
32. idè. –Ber stakan idèl suında jelliseñme elle min-
33. nen?
34. Altınçeç anıñ kıyafeten küzden kiçerde de işekke
35. yunelde .

4 Gece yarısı, el-ele tutunup şehir caddelerindeki karı
5 gıcırdatarak yürürken, bu inanç daha da
6 kuvvetlendi. Adam kendisinin sorumluluğu büyük işte- bir
7 fabrikanın mal sağlama bölümünde çalıştığını, iş gezilerine
8 çok çıktığını, şehir kenarında kendi evinde
9 oturduğunu – sıradan şeyleri anlatıyordu, kız ise
10 onun konuştuklarından söylenmemiş şeyleri- onun iyiliğe susadığını,
11 onu anlayan bir gönlü ömür boyu bulamadığını
12 duyuyor gibiydi sanki.
13 O sefer de Linar geçen arabayı durdurdu, o
14 sefer de Altınçeç'in evine gelince şoföre para uzattı, doğrulup
15 kızı elinden tuttu.
16 -Niye gönderdin?-diye sordu o sefer de Altınçeç.-
17 Dönmek için bekleseydi biraz?
18 -Burada vedalaşmak istemedim,- diye
19 yanıtladı onu Linar. Gerçekten de, onların birbirine söyleyecek olan önemli
20 sözleri daha söylenmemişti ki! Ortak
21 kader, çocukluk hatıraları, gönüllerin yalnızlığı
22 hakkında konuşacaklardı ki onlar.
23 Altınçeç adamla gece şehrini gezmeye de
24 razıydı.
25 Ama Linarın fikirleri başkadaymış:
26 -Bu soğuk gecede misafirine bir bardak çay damı
27 ikram etmeyeceksin?- o parlayan ayakkabılarıyla
28 karı gıcırdatarak yerinde duruyordu. Harkov
29 civarında kış daha sıcaktı herhalde: onun başında
30 bu tarafların kışı için çok ince şapka,
31 üstünde ise kısa süet palto vardı.- Misafir
32 için bir bardak suyuna acımazsın
33 herhalde?
34 Altınçeç ona bir daha bakıp kapıya doğru
35 yürüdü.

36. Kara—karşı utırıp, alsu abajur astında şıpırt
  37. kına süyleşkeç, égèt çıgıp kitérdip uylagan idé
  38. Altınçeç. Emma ül küzgalmadı, diwanga jeyélebrek
  39. utırdı, küçle kulları bēlen Altınçeçne tartıp kite-
  40. rep, tēzene utırttı. Elle nişlede Altınçeç, elle ni
  41. buldı aña. Küzlék kiyēp übeşkende uyaludan, buysındı-
  42. ruçan gayretle kullarınñ kükrekerne peşerüyēnnen he-
  43. le kittē. Şunıñ üstene şawlawdan, tawış çıgarudan,
  44. kürşelerne uyatudan kurıktı. Ya alla, annan suñgısın
  45. iske gēne tüşergende de bütēn tēne yalkın çurnıy.
- 43,1-45

1. Annarı... Lınar turıp utırğan idé. Ul kaplanıp yatkan
2. Altınçeçneñ arkasınnan sıypap, kulagina iyēlep kay-
3. nar pışıldadı:
4. –Ya, kerpe, nige inelereñne tırpayttıñ? Kayçan
5. da bulsa, kem bēlen de bulsa bulırğa tiyēş idēñ bit
6. indé sin! Rehmet, mine kütkenen. Bez behetle bügen ,
7. şulay bit? Namusıbiz da saf, bērkemge de hıyanet it-
8. medek! Eydele, urınnı eybetlebrek ceyik!
9. Altınçeç turıp basuga, ul diwannı kiñeytte, ak
10. ceymeler üstene ayakların kiñ erip çalkan yattı da
11. izrep yukıga taldı. Altınçeç aña kumaçawlamas üçēn
12. diwannın kırıyēna uk şuiştı. Anıñ uyları butalğan
13. idé...
14. Eye, ul çınnan da bērkemge de hıyanet itmede. Le-
15. kiñ nige suñ yürek awırtıp çençi, nige ul wücdan
16. gazabına uhşaş utta yana? Üz tenene üze huca, bērkem
17. karşında da yüze kara bulası yuk bit yugıyse!
18. Lekin yüze karalğanıñ size idé ul, barıber size
19. idé. Hıyanet itte ul tünde Altınçeç, başka bērewge
20. tügél, üz –üzene, hıyallarına hıyanet itte ul. Turmışın-
21. da mundıy burılışnı ul hiç te bu rewēşle bulır dip

36 Karşı karşıya oturup pembe ışık altında biraz konuşunca
37 gider diye düşünmüştü Altınçeç
38 adamı. Ama o kımıldamadı bile, kanepeye kendi
39 evinde oturur gibi oturdu. Güçlü elleri ile Altınçeç'i yakalayıp
40 kendine çekti, dizlerine oturttu. Altınçeç'e bir şeyler
41 oldu orada, tüm gücü kayboldu bir anda. Gözlükle öpüşmekten,
42 güçlü ellerin göğüslerini yakmasından
43 tüm gücü kaybolmuştu onun. Üstelik ses çıkarıp,
44 komşuları uyandırmaktan korktu. Ya Allah, daha sonra
45 olanları hatırlarken bile tüm vücut ateş içinde kalıyordu sanki...

43/1-45

1 Sonra...Linar kalkıp yatağa oturdu, yüzüstü yatan
2 Altınçeç'in sırtını okşadı, kulağına eğilip
3 fısıldadı:
4 -Ya, kirpi, neden iğnelerini çevirdin bana? Ne
5 zaman olsa da birisi ile birlikte olacaktın,
6 değil mi? Teşekkürler, beni beklemişsin. Biz bugün mutluyuz,
7 öyle değil mi? Namusumuz temiz, kimseye ihanet etmedik!
8 Dur biraz müsaade et te yatağı daha geniş serelim daha rahat olsun.
9 Altınçeç ayağa kalkınca, o kanepenin arkasını indirdi,
10 beyaz örtüyü serip üstüne sırtüstü yattı ve
11 hemen derin uykuya daldı. Altınçeç ondan kanepenin
12 en uzak kenarına kaçtı. Onun fikirleri
13 karışmıştı...
14 Evet gerçekten de hiç kimseye ihanet etmedi o.
15 Ama neden kalbi ağrıyor, neden vicdan
16 azabına benzer ateş içinde yanıyor ki o? Kendi vücuduna kendisi sahip
17 değil mi o? O zaman hiç kimsenin karşısında yüzü kara olmamalı...
18 Ama yüzünün karardığını hissediyor, nasılsa hissediyordu
19 o. İhanet etti o gece Altınçeç, başka birisine
20 değil, kendine, kendi hayallerine ihanet etti o gece. Hayatındaki
21 bu dönüşün böyle olacağını hiç düşünmemişti

22. küz aldına kitèrmi idè.
23. Anıj uyènça, bu burılışka bik zur ezerlek, tanta-
24. na, beyrem bèlen kilütiyèş idè. Kiçleren bülmesende
25. yalgızı yukısız yatkanda, anıj hıyalında mundıy kü-
26. reneş küzallana idè: ul, ayak uçlarına tüşken üzın
27. ak külmek kiyèp, can süygen yarı bèlen yanaşe basıp tu-
28. ra. alar biyèk, irkèn bina içende. Binanıj stenaları
29. usta ressamnarnıj kartinaları, sınnar bèlen bizel-
30. gen, tübese kükke aşkan. Tire –yunde bihisap şemner
31. yana, ilahi muzıka yañgırıy. Beyremçe kiyèngen ègètler
32. alarnıj baş uçında incele taclar tutıp turalar,
33. ukalı kiyèmner kigen ıspay agay: “Behet kilgende de,
34. kuygı –hesret, çir—çur bulganda da, gumer itkende de,
35. can birgende de berge bulıgız”, --dip küñèlgène şum-
36. landıra turgan tılsımlı süzler eyte hem baldak alı-
37. şırğa, annarı übeşerge kuşa. Bèrazdan alarnı sal-
38. mak atlatıp yarım karıñgı binadan yaktı işekke taba
39. alıp kiteler. Biyèk baskıç tübende par at cigelden küy-
40. mele arba küte. Atlar alarnı yalgız yurtka alıp kite.
41. E anda ezer tabın hem karday ak, yumşak yatak küte...
42. Hıyalları bu nuktaga citkeç, Altınçeç yanbaşları-
43. nın, ayaklarının kızışıp awırayganıj tuya, uyları
44. çualıp annanda gayresen küz aldına kitèrerge kurkıp,
45. mender puçmagın teşli turgan idè.

44,1-45

1. Anan suñgısın hıyal bèlen gène küzallaw mümkin
2. de tügél ikèn şul.. Başnıj bütenley buşap kaluwın,
3. tenneñ utta yawın, lekin bu yanunıj isketkeç lezzetle
4. buluwıp, bér mizgelde başka bèrewneñ tenende irèp be-
5. tüyenne hem yüregen tutkap, indè başka yaşemeske de
6. riza bulırlık derecege citüne niçek küz aldına ki-
7. termek kirèk?

22 daha önce.
23 Ona göre, bu dönüşe büyük hazırlık, tantana,
24 bayramla gelmeliydi. Uyku tutmadığı
25 yalnız gecelerde böyle manzara geliyordu
26 hayallerine: o ayaklarına kadar inmiş
27 uzun beyaz gelinlik giymiş, sevdiği adamla birlikte
28 duruyor. Onlar yüksek geniş binanın içindeler. Binanın duvarları
29 önlü ressamların resimleri ve heykellerle
30 süslenmiş, tavan gökyüzü kadar yüksekte. Etrafta bir sürü mum
31 yanıyor, ilahi müzik çalıyor. Bayram elbiseli yiğitler
32 onların başuçlarında inci taşlar tutmuşlar,
33 nakışlı elbise giymiş adam:”Mutlulukta-kaygıda,
34 selamet ve hastalıkta, yaşarken ve ölürken de
35 birlikte olun” diye gönlü kuşkulandıran
36 sihirli kelimeleri söylüyor, ve yüzüklerini değişip,
37 öpüşmelerini emrediyor. Birazdan onları
38 yavaş adımlarla yarım karanlık binanın aydınlık
39 kapısından dışarı çıkarıyorlar. Kapının öbür tarafında onları çift atlı
40 araba bekliyor. Atlar onları yalnız eve doğru götürüyor,
41 orada ise hazır sofra ve kar beyazı yatak bekliyor...
42 Hayalleri bu noktaya gelince Altınçeç ayaklarının
43 ve kalçalarının kızışıp ağırlaştığını fark ediyor,
44 bundan sonrasını hayal etmeye korkup,
45 yastığının ucunu ısıırıyordu...

44/1-45

1 Ondan sonrasını hayal etmek mümkün değilmiş
2 gerçekten...Fikirlerinin tamamen kaybolduğunu,
3 teninin ateş gibi yanmasını, ama bu yanmanın inanılmaz
4 derecede lezzetli olmasını, bir an başka birinin bedeninde
5 tamamen erimeni ve kalbinin durup, başka yaşamamaya
6 razı olacak dereceye gelmesini nasıl hayal
7 etmek mümkün?

8. Mène ul –anı tulısınça üzene buysındırgan, üye
9. üçen can birer derecege citkergen keşe yaneşe yata.
10. Lekıñnige suñ elébu tünde gamsez yuklap yata? Hette
11. çinelçe gène gırlaştırıp ta cibere? Kürşeler
12. işetse? Anlaşılmas karşılık idé bu Altınçeç üçen.
13. Tañ atkançı elle niler uylap beterde ul.
14. Kürşeler küzgalgançı dip, annarı sağışına da tü-
15. ze almıyça, Linarnı bik irte uyattı. Êgét kiyerelep
16. turdı, bülme buylap kulların selekkelep yürende.
17. Anıñ keyefe şep idé. “Bügén kiç turı munda kilim-
18. me?” –dip suradı ul gadi gène. Niçék kène tekelep
19. karasa da, Altınçeç anıñ isen sul küzende de üz üzen
20. tutışında da dulkınlanu sizmede.
21. Linar çıgıp kitkeç, ul başın tutıp üstel yanına
22. utırdı. Kürşe hatın Hekıya işke kitesli anıñ işe-
23. gen açtı da:
24. –Suñga kalasıñ tügélme? –didé. Annarı külem-
25. serep üstep kuydı: Tün bik küñélgele uzdı, ahrısı, si-
26. neñ...
27. Şul künnen Altınçeçneñ turmışı da, uyları da
28. ikége bülengendey buldı. Anıñ tışkı kabığı gadget
29. lengen yul buylap işke bardı, irenner künegelgençe
30. elmayép, laburaturiyadege kızlarga selam birde, kullar
31. tanış işne başkardı. E küñélgeden ak, tıgız kaynar
32. tenle êgét kitmede.
33. Anıñ tünnere, eléyürege tutkasa da ükenmeslek
34. derecedege lezzetle minutlarıiske tüşüden yalkınga
35. çurnalıp, elémıyén küydergen şik hem gazaplardan
36. kara sağışka uralıp uza turgan buldı.
37. Linar anı şul iké gazap arasında kaldırıp kitép
38. bardı. Şiklerennen de arındırmadı, ümitleren de
39. sündermede, ni yaktılıkka çıgarmadı, ni tünge kertme-

8 İŖte o- onu kendi isteğine boyun eğdiren,
9 kendisi için canını vermeye razı eden insan yanında yatıyor.
10 Ama neden bu gece hiçbir Ŗey olmamıŖ gibi uyuyor o? Hatta
11 ara-sıra horluyor bile? KomŖular
12 duyarsa? AnlaŖılamaz karıŖıklık bu Altınçeç için...
13 Sabaha kader çok Ŗey dŖündü o.
14 KomŖular uyanmadan diye, bir de derdine dayanamayıp
15 Linar'ı erken kaldırdı o. Yiğit esneyerek
16 kalktı, odada ellerini sallayarak sağa-sola yürüdü.
17 Onun keyfi yerindeydi. " AkŖam direkt buraya mı geleyim?"
18 diye sordu o sıradan bir Ŗey konuşuyor gibi. Ne kadar
19 istese de, Altınçeç ne onun kendisinde, ne sol gözünde
20 heyecan göremedi.
21 Linar çıkınca, o kafasını eline alıp masaya
22 oturdu. KomŖu kadın Nekıya iŖe giderken kapısını
23 aldı:
24 -Geç kalmıyor musun sen?- sonra
25 gülümseyip ekledi:- bu gece bayağı zevkli geçti herhalde senin
26 için.
27 Bu günden itibaren Altınçeç'in hayatı da,dŖünceleri de
28 ikiye bölünmüŖ gibi oldu. Onun dıŖ kabuğu
29 her zamanki yoldan iŖe gitti, dudakları
30 laboratuardaki kızlara gülümseyerek selam verdiler, elleri
31 tanıdık iŖi yaptılar. Gönül ise sıcak beyaz tenli
32 erkeği unutamadı...
33 Onun geceleri bazen kalbi dursa da piŖman olmayacak
34 kadar lezzetli dakikaları hatırlamaktan ateŖte
35 kavrularak, bazen beynini yakan Ŗüphe ve kuŖkularдан
36 doğan dertli dŖüncelerin siyahına bürünerek geçmeye baŖladı.
37 Linar onu bu iki ateŖ arasında bırakıp
38 gitti. KuŖkularından da kurtarmadı, ümitlerini de
39 söndürmedi, ne aydınlığa çıkardı, ne karanlıkta

40. de. “Uzaklamıy kilem min, küt!” didè. Altınçeç
41. anıñ bu süzleren bik megnele itèp , “kilgeç berge bulu
42. hakkında süyleşepbez”, --dip aqladı.
43. Wukzalda sawbullaşkanda, Linar pinjek kesesen-
44. nen bluknot cıgarıp, Altınçeçneñ adresin yazıp aldı.
45. Altınçeç ürelep. “ul struyètnaya” digen süzne kürep
45,1-44

1. aldı. Bèr süzde niçe hata... Düres, Mühime anıñ turın-
2. da, ata –anası yunsez bulu arkasında, retlep ukın da
3. almadı, dip süyli turgan idè. Lekin “Struitelnaya”
4. süzèn bişençe klass balası da düres yaza bit indè!
5. Altınçeç ruhına tagın bèr gazap üstelde. “Andıy
6. şıp nadan bèlen minèm nindi urtaklığım bulırğa
7. mümkün?...” –Mina aña üserge, bèlèmen arttırırğa yar-
8. dem itermen, --dip tınıçlandırdı ül üzen. –Berge
9. gène bulıyk, bütænley başka keşè itermen min anı.
10. Zihenle bit ul, süyleşkende bèrde yalgışmıy!”
11. Hatlar kütte Altınçeç, emma Linar, kitkennen suñ,
12. Ber heberde birmede. Tüzmede Altınçeç, Mühimege bar-
13. dı. “İ, ir zatının kaysı hat yazarga yarata suñ! –didè
14. Mihime. –Alayda mina bèrèñçè Maybèlen kutlap
15. utkırıtka cibèrgen ene, siña selam kündergen.”
16. Altınçeç üç tiyènlek utkırıtkanı sud kriminalıstı
17. kèbèk centeklep tikşerde. Linar hereflerne bèr —ber-
18. sene tıgızlap kısıp, tigizsez yaza ikèn. Süz cayèn ikè -
19. üç hata...
20. Şunda anıñ içe cınılıp kittè. Linarnıñ ni se-
21. bepten hat yazmaganı bilgele: ul üzeneñ nadanlığın-
22. nan uyala! Yazuwın! kürsetese kilmi!
23. Biçara yukka kimsene ul, bèrde yukka uyala. Mène
24. kilsen gène, alar bu hakta citdi süyleşerler. Bu işte
25. alarnıñ mehebbete yardım iter...

40 bırakmadı. “Uzun sürmez, dönerim!” dedi. Altınçeç
41 onun bu sözlerini manalı olarak, “dönünce birlikte
42 olma hakkında düşünürüz” diye anladı.
43 Garda vedalaşırken, Linar ceketinin cebinden
44 bloknot çıkarıp Altınçeç’in adresini aldı.
45 Altınçeç kafasını uzatıp bakınca, sadece ”Stroetlnaya” kelimesini görebildi.
45/1-44

1 Bir sözde kaç tane hata... Doğru onun hakkında Mühime
2 “anne-babası yüzünden okula bile adam gibi gidemedi” diye
3 anlatmıştı. Ama “Stroitel’naya” kelimesini
4 beşinci sınıf öğrencisi de hatasız yazıyor ki!
5 Altınçeç’in ruhuna bir kurt daha eklendi: “O
6 kadar cahil adam ile ne ortaklığım olabilir ki
7 benim?”- “ona okumaya, ilim öğrenmeye
8 yardım ederim,- diye sakinleştirdi kendisini sonunda.- Sadece
9 beraber olalım ben onu tamamen başka birisi yapacağım! Zeki
10 birisi o, konuşurken hiç hata yapmıyor!”
11 Mektupları çok bekledi Altınçeç ama Linar gidince
12 bir haber bile yollamadı. Dayanamadı Altınçeç, sonunda Mühime’nin
13 yanına gitti. “Erkeklerin hangisi mektup yazmayı sever ki?
14 Yine de bana Bir Mayıs dolayısı ile kart yollamış,
15 sana da selam söylemiş!”-diye sakinleştirmeye çalıştı onu Mühime.
16 Altınçeç üç kuruşluk kartı cinayet
17 uzmanı gibi inceledi. Linar harfleri birbirine yakın,
18 düzensiz olarak yazıyormuş. Her kelimedede
19 iki-üç hata...
20 Orada içi ısındı Altınçeç’in: Linar kendi cehaletinden
21 utanıyor, yazısını göstermek istemiyor! İşte bu
22 yüzden hiç mektup yazmamış!
23 Zavallı, boşuna utanıyor, boşuna kendini küçük düşürüyor. Sadece
24 dönsün, onlar bu konuda ciddi bir şekilde konuşacaklar. Bu işte
25 de aşk onlara yardım eder...

26. Nihayat kiçe mühime anıñ üyene kilép , Linarnıñ
27. telegrammasın kürsette. “Kilem, karşı alıgız”,
28. dip heber birgen égét . “Siné çakırğan, sez diyarlek ta-
29. gın keme bar suñ canaşımñı!” didé Mühime. Hem
30. Altınçeçne wukzalga barırğa künderde, hetta bazardan
31. çeçek alırğa da iyartep bardı.
32. İnde mena zarıgıp kütken uçaşu buldı. Lekin Li-
33. nar Altınçeç kébék ük tüzemsezlenep, yanıp –küyep küt-
34. megen ahrısı bu küñne. Yugıyse, bulay ansat kına bu-
35. rılıp kaytıp kitmes idé, bulay salkın üpmes idé.
36. Altınçeç anıñ başnı mingetep, kuçağında ireterlek
37. itep , yalkınga çurnap üpken çakların bik yahşı heterli
38. lebası!
39. Heyer, tege çakta ul anıñ saf kız ikènen belmi ker-
40. gen idé bit. Hezer Altınçeçke münesebete yahşırgan,
41. ihtiramı artkandır. Ul anıñ yüz aklığın saklıy,
42. kürşeler aldında uyatlı iterge telemidér... Çıñnan
43. da, kaya aşırırğa? Alarnıñ büten gumere alda bit
44. ele...

46,1-42

1. Kıştırdap turgan ceymeler arasında, bér kuyéga
2. tüşkendey, bér kuyaşka küterelgendey tirbelep yattı
3. Altınçeç.
4. Cemile Zakirowna Meskewge çaklı kızı Leyle be-
5. len berge bara idé. Puyézd kuzgaluga, Leyle yuldaşları
6. belen tanıştıpta ülgerde. Alar kupesına tagın bér
7. kız belen babay turı kilgen ikèn. Babakay üske kiyémne-
8. ren salıp kuygan, cılı külmek belen kiñ tüple ak
9. şannan gına kalğan kileş, keçkéne üstel kırıyena ka-
10. daklap kuyganday nıklap utırğan idé. Anıñ iké ayığı
11. arasına uzın ilmek bulıp salınıp tüşken ak bawnı
12. kürgeç, Leyle pırıldap külüden küçke tıyelıp, pru-

26 Nihayet, dün Mühime onun evine gelip telgrafını
27 gösterdi. “Dönüyorum karşılayın”-
28 diye haber vermişti yiğit. “Seni çağırılmış, “sizi”
29 diyecek başka kimsesi yok zavallımın”-dedi Mühime. Ve
30 Altınçeç’i gara gitmeye, hatta pazardan çiçek
31 almaya bile razı etti.
32 İşte beklenen karşılaşma oldu. Ama
33 Linar Altınçeç gibi dayanamayıp, yanıp-kavrulup
34 beklememiş herhalde bu karşılaşmayı. Yoksa böyle kolayca
35 geri döner miydi, bırakıp gider miydi o kadar kolay? Bu kadar soğuk
36 öpmezdi hiç olmazsa. Altınçeç onun akılları durdurup, kucağında eritecek
37 kadar ateşli öpücüklerini iyi hatırlıyor
38 ki!
39 Ama o sefer onun bakire kız olduğunu bilmeden gelmişti
40 ki o. Şimdi ise Altınçeç’e saygısı artmış,
41 o onun yüz aklığını koruyor,
42 onu komşuları önünde zor duruma düşürmek istemiyordur.
43 Gerçekten nereye acele edelim? Ömür önümüzde ki
44 daha...

46/1-42

1 Tertemiz örtüler altında bir çukura
2 düşüyor bir güneşe çıkıyor gibi düşünenen geçirdi bu geceyi
3 Altınçeç.
4 Cemile Zakirovna Moskova’ya kadar kızı Leyle
5 ile birlikte gitti. Tren hareket eder- etmez Leyle
6 kompartımandaki komşuları ile tanışıp, konuşmaya başladılar.
7 Onların komşuları – bir
8 kız ile yaşlı adamdı. Yaşlı adam elbiselerini
9 çıkarmış pijama takımını giyip masa yanında
10 çivilemiş gibi oturuyordu. Onun pijamasından
11 yere kadar uzamış beyaz ipi görünce, Leyle
12 gülmeden zor dayandı. Kondüktör

13. wudnitsa yanına yügerde. Yaneşe kupeda üç ir—at arasın-
14. da bér hatın bara ikén, Leyle anı üzlere yanına küçe-
15. rep, babaynı anıñ urınına uzatıp kuydı.
16. Cemile Zakirownanıñ ise zihene taralğan idé, yul
17. meşekatlerene kulı barmadı, kuridurga, açık tereze
18. yanına çıgıp bastı.
19. Puyézd tekeldép Kazannan eragaya bargan sayén, anıñ
20. inendege yük te ciñeleya bara idé şikéllé. Yügerep
21. uzgan çakrımnar, eytêrsêñ le anıñ burçuların bêrem-
22. berem yulkıp alıp kalalar idé. Barı bêrgene uynı
23. alar da unıtıra almadı –ul awır uy bûgên irten
24. bulgan heller turında idé. Burçılıwı Dileram üçên
25. gènede tûgél idé profêssor İlyasowanıñ –anı karar-
26. lar, klinika wraçları da aña ayêruça igtibar birer-
27. ge wegde itteler. Ewgeniy Mihayluwiçta kün sayén ba-
28. rıp turır. Profêssor İlyasowaga tıngı birmegen ke-
29. şe –dutsent Dewletşin, dürespege anıñ belen uperat-
30. tsiyaden suñ bulgan süyleşü idé.
31. Klinikadan çıgıp kitkençe, Cemile Zakirowna
32. anıñ bülmesene sugıldı. Dewletşin üstel artında
33. awır tarihı tutırıp utıra idé, profêssor kergeç,
34. ayagüre basıp, halatın tartkaladı.
35. –Yalikkansızdır, Cemile Zakirowna . Bêrer sta-
36. kan çey kitêrikme elle?
37. Bu minutta aru –talçıgu turında, çey turında süy-
38. leşerge ezer tûgél idé Cemile Zakirowna . Dûtsent aña
39. başka süzler eyterge –Bûgên de ayanıç. Helne niçêk te
40. añlatırğa, awırının helen, uperatsiyanêñ niçêk tamam-
41. langanıñ suraşırga, hiç bulmasa kızarınıp baş iyarge
42. tiyêş idé şikéllé. E ul ustazınıñ yüzene tup –turı
- 47,1-45
1. karap tura, anıñ ağı zeñger sulanıp turgan kuñğırt küz-

13 yanına gidip konuşunca, komşu kompartımanında bir kadın ve üç erkeğin
14 olduğunu öğrendi Leyle kadını kendi kompartımanlarına,
15 dedeyi ise yan kompartımana geçeme konusunda ikna edip, taşınmalarına
16 yardım etti. Cemile Zakirovna'nın akli hastanede kalmış,
17 fikirleri dağılmıştı. Yol işleri ile uğraşmak istemedi,
18 koridora çıkıp pencerenin karşısına geçti.
19 Tren Kazandan uzaklaştıkça, omuzlarındaki
20 yük te hafifliyordu sanki. Geçen kilometreler
21 sanki onun sorunlarını teker-teker kendilerine
22 çekiyorlardı. Sadece bir şeyi
23 onlar bile unutturamadı: o da olsa bugün
24 sabah olan olaylardı. Dilerem için
25 korkmuyordu profesör İlyasova- ona bakacaklardı,
26 klinikteki doktorlar da ona daha iyi bakma
27 sözü vermişlerdi. Evgeniy Mihayloviç ta her gün
28 gelip durumu kontrol edecekti. Profesörü kemiren
29 kurt- doçent Devletşin, daha doğrusu onunla ameliyattan
30 sonra olan konuşmaydı.
31 Klinikten gitmeden, Cemile Zakirovna
32 onun odasına uğradı. Devletşin masasının
33 başında, hasta dosyaları doldurmakla meşguldü, profesör içeri girince,
34 ayağa kalkıp, önlüğünü düzeltti.
35 -Yoruldu mu Cemile Zakirovna? Bir
36 bardak çay getirtelim mi?
37 Bu dakikalarda ne çay ne yorulma
38 konuşmak için gelmişti Cemile Zakirovna. Doçent
39 ona başka şeyler- bugün olan normal dışı durumu
40 anlatacak kelimeler söylemeliydi, hastanın durumu, ameliyatın nasıl
41 bittiğini sormalıydı. Hiç olmazsa yüzü kızarmalıydı.
42 Ama o hocasının gözlerine dik bakmış,
47/1-45
1 beyaz rengi biraz mavimsi gözüken gözlerinde

2. lege túbende burçılı, úkenü, kıyénsını kébék hislernen
3. esere de çağılmıy idè.
4. İzail Harisowiç professurnıñ süzsez turuwın úzençe
5. aňladı, üstel artınnan çıktı da, seňlesen yuwatkanday,
6. ústen aska karap, iyèle tüşèp :
7. –Artık awırğa almagız indè, Cemile Zakiru-
8. na, --didè. –Keçkène gène hata üçen sezdey zur galim-
9. ge kem süz eyte ala? Kem bele bit alay bulasıñ , mun-
10. dıy uçrak milliunga bér turı kile. Ewgeniy Mihay-
11. luwiçni çakırıp bik düres ittegez, sezge münesebete
12. yahşı, ser saklıy bele. E mın, úzegez belesez, sezne bér -
13. kayçan pudwudit itmeyaçekmen!
14. Profèssor baştarak dutsèntnıñ tel túbè kaya barga-
15. nın aňlıy almıy turdı. Ul üz kulaklarına úze işan-
16. mıy idè: Dileramnı tiyèş ençe tikşermi gène upera-
17. tsiyage saluda Dewletşin anı –İlyasowanı gayèpli idè
18. tügèlme? Eye şuli bütèn gayèpne anıñ üstene awdaga. Ul
19. gına da tügèl, profèssorPetruwnı da astırtın niyat
20. bèlen, hatagızni yulıp kalır üçen çakırdıgız, di-
21. mekçe bula...
22. E dutsènt haman suyli idè ele, ak başlıgın tügerek
23. başına kıngır salıp, bulme buylap yürene –yürene süy-
24. li idè:
25. –Sèznèñ bér nersege irtibar itkènegez yukmı, Ce-
26. mile Zakirowna ? Bula şundıy awırular, ni gène kı-
27. landırsañ da bütèn işeñ gel kirè ge gène kitèp tura,
28. ber dewa da şifa birimi. Andıylarnı dewalaw ifrat
29. kıyèn. Halıkta “kara içle” digen süz bar bit ele. Hak
30. suz ul, minèm çe. Andıylarnıñ kara içlelege uperatsiya
31. wakıtında da üzèn sizdere, bik sizdere. Bu... kem ele...
32. Añunuwa da şundıy tügèl mikèn?
33. –Belki, Kaybèrewler uperatsiyalerna kara küzlè k

2 ne utanma, ne pişmanlık, ne
3 çekince vardı.
4 Doçent onun sessiz durmasını kendine göre
5 yorumladı, masanın arkasından çıkıp, kardeşini sakinleştirir
6 gibi biraz aşağı bakıp konuşmaya başladı:
7 - Fazla zor kabul etmeyin, Cemile Zakirovna.
8 Küçük hata için sizin gibi büyük alimlere kim
9 ne der? Nereden bilebilirdiniz ki böyle olduğunu böyle
10 durum milyonda bir oluyor. Evgeniy Mihayloviçi
11 çağırarak doğru olanı yaptınız, o hiç kimseye
12 sır vermez. Ben de sizi zor durumda
13 bırakmam.
14 Profesör önce doçentin ne demek istediğini
15 anlayamadı. Kendi duyduklarına inanamadı
16 sonunda: Dilerem'in kontrolleri tam yapılmadan
17 ameliyat masasına atma suçunu ona atmaya çalışıyor
18 değil mi? Evet, aynen öyle, tüm hatayı ona atıyor.
19 Sadece bununla da kalmıyor, profesör Petrov'u kendi
20 hatanızı başka kimseler duymasın diye çağırdınız
21 demek istiyor...
22 Doçent hala konuşuyordu, başındaki yuvarlak
23 beyaz şapkasını yan yatırmış odada dolaşarak
24 konuşuyordu:
25 - Siz bir şeye dikkat ettiniz mi hiç
26 Cemile Zakirovna? Öyle hastalar oluyor ki ne
27 yaparsan yap her şey ters gidiyor,
28 hiçbir şeyle şifa veremiyorsun onlara. Onları iyileştirmek çok zor oluyor.
29 Halk "kara içli" diyor ya bence doğru söylüyor.
30 Öyleler ameliyat ederken bile kendilerini
31 fark ettiriyorlar, hatta çok fark ettiriyorlar. Bu ...adı neydi..
32 e tamam hatırladım Ahunova da öyle biri değil mi acaba?
33 -Belki bazıları ameliyatları güneş gözlüğü

34. kiyép yasıdır, şuna şulaytuyéladır? –didé Cemile
  35. Zakirowna .
  36. İzail Harisowiç tagın aña gamsez karaş taşla-
  37. dı. Cemile Zakirowna anıñ küz tüplegende muñarçı
  38. sizelmegen yaman şeş kürgendey tetrenep kittè.
  39. –Buldı, eni, tünle tınıçlanıp yuklarbız, ba-
  40. bakaynıñ. Gırıldawınnan kutıldık.
  41. Leyle enise yanıña çıgıp bastı da biten wagn te-
  42. rezesennen bérgeñ cilge karşı kuyép, rehetlekten küz-
  43. leren kıstı.
  44. E tışta ceyneñ iñ yamle çağı. Agaçlıklar, awıl-
  45. lar, béreñge kişerleklere, almaları tulışıp kilgen
- 48,1-45

1. bakçalar, tütellerdege güller –hemnese kaynar kuyaş
2. astında ceyrep, yaşeyèşneñ her küzè nekten tulıp taşı-
3. gan tantanası bulıp kükrep utıralar. Bèr-ber artlı
4. alışınıp turgan güzel manzaralarga karap tuymaslık
5. idè.
6. –Eni, min sinè üzème esirlekke alam Bùgeñ , --di-
7. de Leyle. –Studèntlarga da, aspirantlarga da, awırul-
8. larga da birmin. Munda telefon yuk, maşına bèlen de
9. kile almıylar. Bùrgeñ sin –minèm eniyèm, baştanayak
10. barı tik mineke gène! Profèssorlıgınıñnı bùgeñge unı-
11. tıp tur!
12. –Bik unıtıp idèm de, Leylùgem, mène mundagı uy-
13. larnı kul bèlen gène alıp taşlap bulmıy şul!—
14. Cemile Zakirowna kulın baş tübesene salıp kürsette.
15. –Uylarınıñnı mina süyle, üzèm taratışıtımın
16. –Dileram hakkında Leyle bele idè indè. Cemile
17. Zakirowna bùgeñge hellerne kıskaçça gına süylep birde.
18. Leyleneñ etisène uşagan, şerik tibındağı çıgın-
19. kırak yañaklı, iyak urtası çukırlı yüze, uzınça surı

34 . takip yapıyorlar belki ondandır?-dedi Cemile
35 Zakirovna
36 İsaıl Harisoviç ona dikkatsizce baktı.
37 CemileZakirovna onun gözlerinde buna kadar göremediği
38 hastalık görmüş gibi irkildi...
39 -...tamam anne dedenin horlamasından kurtulduk,
40 gece rahat uyuruz herhalde.
41 Leyle annesinin yanına gelip, pencereden gelen
42 hava akımının karşısına geçti ve rüzgardan
43 gözlerini kapadı.
44 Dışarıdaysa yazın en güzel vakti. Ağaçlar, köyler,
45 patates tarlaları, elmaları yetiştirecek olan
48/1-45
1 bahçeler, bahçelerdeki çiçekler- hepsi sıcak güneş
2 altında dağılmış, hayatın her hücreden dolup taşığının
3 ispatı gibi etrafa güzellik dağıtıyorlar. Birini öbürü
4 değiştiren manzaralar bakıp doyamayacak kadar
5 güzeldi.
6 -Anne bugün benim esirimsin,-dedi
7 Leyle.-Öğrencilere de, hastalara da,
8 stajyerlere de vermiyorum bugün seni. Bugün sen-
9 benim annemsin, burada ne telefon, ne araba var,
10 kimse seni gelip buradan almaz. Profesör olduğunu
11 bugün unut!
12 -Ben de unutmak isterdim Leyleciğim ama
13 buradaki düşüncelerimi elle alıp atamıyorum ki!-
14 diye kafasına işaretledi eli ile Cemile Zakirovna.
15 -O zaman onları bana da anlat, ben unutmama yardımcı olurum belki?
16 Dilerem konusunu biliyordu Leyle. Cemile
17 Zakirovna bugün olup bitenleri birkaç kelime ile anlatıverdi.
18 Leyle'nin babasına çekmiş şark tipi
19 uzun ve çenesinin ortası biraz çukurlu yüzü

20. küzlère enisen tınlagan arada külegelenep aldı, anda
21. siskenü, kurku, nefret çağıldı, kungırt büdreler be-
22. len yartılaş kaplangan mañgayèn wak cıyérçıklar sır-
23. ladı.
24. Ciñél, hareketçen, tere gewdele Leylene bérênçè
25. kürüde kırıkka citèp kile turgan hatındır bu, ka-
26. fedra citekçeseder dip, hiçkem eyte olmas idè. Hel-
27. buki, ul –Angliyanèj Uksfurd Uniwersitetında, Fran-
28. tsiyade, Amerikanıñ Miçigan Uniwersitetında bèlèm
29. alıp kaytkan zur ukıtuçı. Bu yulı dda Meskewge mühim
30. iş bèlen bara: tehnik wuzlarda ingliz telen ukıtu
31. buyènça üç kurs üçen dereslekler yazgan idè ul, şularnı
32. büten il institutları üçen çıgarır aldırnan gedak-
33. tur bèlen suñğı tapkır karap çıgarga kirèk idè.
34. Leyleneñ şerik kızlarına has bulgança kısıbrak
35. uyelgan ütker küzlère kayber uçaklarda enise kürme-
36. genne kürep ala hem ul profèssor İlyasowaga hiç kü-
37. teltmegen kiñeşler birèp kuya idè.
38. –Eni, sin üzeñe kilgen awırularnı yukka Dewlet-
39. şinga ciberesen, --didè ul bu yulı enisen tınlap be-
40. tergeç.
41. –Bu anıñ teması bit, Leylük, anıñ dukturlık dis-
42. sertatsiyase. Min andıy uperatsiyalerne üzleştirmedem, e
43. Dewletşin –alarnıñ ustası
44. –Eni, min aptırym, niçèk haman anlamıysız sez:
45. kurkıniç keşè bit ul Dewletşin! Kutuçkiç keşè. Bü-
49,1-45
1. tenner kaygısı yuk anda, çünki ul zur derecege ireşü
2. dan kazanu, küp itèp akça işlew turında gına uyliy.
3. Sinèj uringa ürmelerge mataşa! E sez –ilekke buwın
4. keşèlere, bér katlı idèalistlar, yawız ademnerne çalış
5. awızlı, tunık küzlè , kara çıraylı itèp küz aldınna

20 annesini dinlerken karadı, onda
21 irkilme, korku, nefret yansıdı, kahverengi bukleleri
22 yarısını kapatmış alnında ince çizgiler
23 peyda oldu.
24 İlk gördüğünde hiç kimse zarif vücutlu, hareketli
25 Leyle'nin bölüm başkanı kırkına
26 yaklaşan kadın olduğunu tahmin bile
27 edemezdi. Ama o – İngiltere'nin Oxford, üniversitesinde, sonra da
28 Fransa'da, daha sonra da Amerika'nın Michigan Üniversitelerinde
29 okumuş uzman. Bu sefer de Moskova'ya iş
30 gezisine- teknik üniversitelerde İngiliz dili eğitimi
31 için üç tane kurs kitabı yazmıştı, onların
32 tüm ülke genelinde enstitüleri için neşretmeden önce yayınevi
33 ile birlikte son defa gözden geçirmeye gidiyor.
34 Leyle'nin şark tarzı hafif çekik gözleri
35 bazen annesinin göremediğini görüyor
36 ve bazen de profesör annesine hiç beklenmedik
37 tavsiyeler veriyordu.
38 -Anne sen hastalarımı boşuna Devletşin'a
39 yolluyorsun,-dedi bu sefer annesini dinledikten
40 sonra.
41 -Bu onun uzmanlık alanı ki Leyle onun doktora
42 tezi. Ben öyle ameliyatları öğrenmedim,
43 Devletşin ise onların ustası.
44 -Anne hayret ediyorum: şunu nasıl hala anlamıyorsunuz siz:
45 korkunç insan o Devletşin! Korkulacak biri. Başkaları

49/1-45

1 düşünmüyor ki o, çünkü onun tek düşündüğü büyük dereceler
2 kazanmak, şöhret kazanmak, çok para kazanmak.
3 O senin yerine göz dikmiş. Siz- önceki nesil
4 insanlar- saf idealistler, kötü insanları eğri ağızlı. şaşkı
5 gözlü, siyah yüzlü diye düşünüyorsunuz. Ama

6. kitêrerge künekkensez. Cirge yaña buwın kildê , yaşıla-
7. rı da, yamannarı da yañaça hezer, eni! “her zamannıñ
8. bula üzene küre swuluçı, kaher sukkırı”, dip şagıyr
9. yukka gına eytmegen şul! Hezêrgê zaman swuluçlarının
10. ber işe çiber, temle tel le, uñgan, ülger, elgır, eni!
11. Üzlerene cay kilgende, alar yaşıllıknı da işliler,
12. tik yullarına arkılı tüşerge gêne yazmasın. Taptap
13. üteler, elmayêp, temle süz eytep, basıpsıtalar alar,
14. eni! Sêznêñ Dewletşinıgız şundıy kamırdan!
15. –Ber hata yasagan üçen keşene baştanayak karaga
16. buyarga yaramıy alay, --didê Cemile Zakirowna .
17. –Hatada tügêl bit iş, keşeneñ puzitsiyasende! Üz
18. hatasın başkaga yüklewende! Eni sin bu helne bulay
19. kaldırırga tiyêş tügêl. Faş iterge tiyêş sin munı,
20. gıylmi suwetka çıgarırga tiyêş !
21. –Uylap süylisenme suñ sin, Leylük yukmı? Çit ka-
22. fedranıñ işende kazınıp, gayêp izlew bulıp çıga bit
23. bu!
24. –Keşê ütergenne küterge kirêkmeni?
25. Leylenen Dewletşinnı bu çaklı yaratmawı Cemile
26. Zakirownaga anlaşılp citmi idê. Helbuki, bu fikêr
27. Leylede munnan şaktıy küp ellar ilek ük tudı.
28. Zamanıñda Studênt Dewletşin Leyleden ingliz te-
29. le dereslere alıp yürgen idê. Bulaçak galim çit tel-
30. lerde çıkkan meditsina basmaları bêlen tanışıp ba-
31. rırga tiyêş , e institut birgen bêlêm bêlen gêne bu ül-
32. kede elle ni maytarıp bulmıy, dip sanıy idê ul. Ce-
33. mile Zakirowna , şekertlere bêlen familyar münesebet-
34. lerge kererge bik ük yaratmasa da, Dewletşinnın tele-
35. gen hupladı, êgêt ne Leyle bêlen üze ük tanıştırdı.
36. Leyle karşında Dewletşin üzenen profêssorga
37. meglüm bulmagan yakları bêlen açıldı. İke üden –ikêwü

6 dünyaya yeni nesil geldi, her
7 şey yenilendi anne! “Kahretsin, her
8 zamanın kendine göre oluyor kötüsü!” diye boşuna
9 dememiş şair. Şimdiki zamanın kötöleri
10 de hepsi güzel yüzlü, tatlı dilli, hızlı, usta, becerikli anne!
11 Kendileri için ararı yoksa onlar iyilik te yapıyorlar
12 ama onların yollarını kesersen neler yapmazlar! Ezip
13 geçiyorlar, gülümseyip, güzel bir şeyler söyleyip üstüne basıp geçiyor onlar,
14 anne! Sizin Devletşin da aynı hamurdan!
15 -Yaptığı bir hatadan dolayı insana baştan ayağa çamur
16 atmamak gerek-diye yanıtladı onu Cemile Zakirovna.
17 -İşin aslı hatada değil ki işin aslı kendi hatasını
18 bir başkasına atmaya çalışmasında. Anne, sen bunu böyle
19 bırakmamalısın, herkese açmalısın. İlmi meclise
20 çıkarmak gerek bunu!
21 -Düşünerek mi konuşuyorsun sen bunları Leyle? Başka
22 bölüm işlerinde kazınmak, ayıp aramak olmaz
23 mı bu sence?
24 -İnsan öldürmesini mi bekleyelim?
25 Leyle'nin Devletşin'i bu kadar sevmemesini anlayamıyordu Cemile
26 Zakirovna. Ama bu fikirler Leyle'de
27 birkaç sene önceden doğmuştu.
28 O zamanlar öğrenci Devletşin Leyle'den İngilizce
29 dersleri alıyordu. Olacak alim yabancı
30 ülkelerin tıp dergilerini okumalı, ama
31 enstitünün verdiği İngilizce bunun için yeterli
32 değil diye düşünüyordu o. Cemile
33 Zakirovna talebeleri ile aile ilişkilerini
34 karıştırmayı sevmezse de, Devletşin'in
35 fikrini destekledi, hatta kendi kızı Leyle ile tanıştırdı.
36 Leyle karşısında Devletşin kendisinin profesör
37 karşısında belli olmayan tarafları ile açıldı. Birlikte

38. gène kalganda, irkèneyèbrek utıra, aldın –artın bik ùk
  39. uylap turmıyça süyleşe, çünki Leylene üz tişe
  40. itebrek sanıy idè ul. Dewletşinnın saksız
  41. ıçkıngan süzlere, kiñayelere, miskıllı itèp yaki tekeb-
  42. ber külemserewlere anıñ yaşeren üzegen, çın asılın
  43. açıp birdeler.
  44. Üstewene tagın şunısı: ègètnèñ küzlère maylı,
  45. küñelè uyènçak idè. Ul üzennen şaktıy ùlken,
- 50,1-45

1. indè kiyawge çıgıp, eni bulırğa ùlgergen leylege de
2. megnele karaşı, ballı tawışı bèlen nindidèr işa-
3. reler yasawdan tartınmadı.
4. İzailnen buydak çağı idè ele. Ul şaktıy suñ-
5. utızdan uzgaç kına bér yaş studèntkanı aldı hem üy-
6. lengeç te ilekkeçe ùk uyènçak bulıp kaldı, irekle,
7. gamsez yaşewen dewam itte. Çit tellerge seletle bulıp
8. çıktı üze. Süylem telen tagın da nıgrak çarlawnı sıl-
9. taw itèp , haman kilgelep yürerge telek beldergen idè
10. de, Leyle kırt kiste: “Kurs tamam ingliz telende
11. müztekıyl şugıl tabıgız. Meñgenlek Studèntlarını
12. yaratmıym min”.
13. İr keşèneñ kemlege hatın –kızga münesebetende bik
14. yahşı kürène, eger de hatın-kızga kimsetep karıy , alar-
15. nı rehçetüne ègètlekke sanıy ikèn, ul başkalarga da
16. miherbanlı bula almıy, dip sanıy idè Leyle, bu kara-
17. şının hezèrgèçe üzergène yuk.
18. –Sabıy küñelgele şul sin, --didè ul kızganulı ta-
19. wış bèlen enisène . –Hıyanet itülerne, astan kisülerne
20. munaççı belmi yaşegensen. Yazmış sinè andıylardan
21. saklap kilgen.
22. –Türlese buldı indè, Leylügem. Ümitlerem üzèl-
23. gen çaklar da, hıyallarım aldagan wakıtlar da buldı.

38 kaldıklarında kendi evindeki gibi rahat oturuyor, konuştuklarına
39 dikkat etmiyor, çünkü Leyle'yi
40 kendine eşit görüyordu. Devletşin'in ağzından
41 kaçan ifadeler, onun gülümsemeleri, davranışları
42 onun gerçek kimliğini ortaya
43 çıkardılar.
44 Üstelik yiğidin gözleri yağlı,
45 kalbi oynaktı. Hatta kendinden daha büyük
50/1-45

1 olan ve evlenip anne olan Leyle'ye de
2 manalı bakmaktan çekinmiyor, tatlı dili ile
3 işaretlerle konuşmaya çalışıyordu.
4 İhsail o zamanlar bekardı. O bayağı geç-
5 otuz yaşından sonra bir öğrencisi ile
6 evlendi ve evlenince de eskisi gibi özgür,
7 kolay yaşamına devam etti. Yabancı dil konusunda
8 bayağı yetenekli idi kendisi. Konuşmasını daha da
9 geliştirmeyi bahane ederek yine gelmek isteyince,
10 Leyle kısa kesti: "Kurs bitti. İngilizce başka
11 şeyler yapmayı deneyin. Uzun süreli öğrencilerle
12 çalışmam ben."
13 Erkeğin kadına olan davranışları onun
14 kimliğini ortaya çıkarıyor, diye düşünüyordu
15 Leyle, eğer kadına yukarıdan bakıp, kendini, onlara
16 kötü davranmayı normal sayıyorsa, o başkalara üstün hissediyorsa
17 karşı da öyle davranıyor diye düşünüyordu o. Hala o fikrini değiştirmede.
18 -Çocuk gibisin sen,-diye devam etti o
19 alçak sesle annesine bakıp.- İhaneti, sırtından bıçaklamayı
20 daha önce görmemişsin. Kader seni öylelerden korumuş
21 bugüne dek.
22 -Farklı durumlar oldu Leyleciğim. Umutlarımın
23 kaybolduğu zamanlar da, hayallerimin yok olduğu zamanlar

24. Meselen, bik yakın bér keşem, in yakınım...miném ümet-
25. leremne aklamadı... yaşlerne anlap citkermewem hak-
26. tır da, sin düres eytesender...
27. Cemile Zakirowna kızına megbnele itép uzak itép
28. karadı.
29. –Eni... –Leyle kızarınıp çıktı. –Eni... Eyde,
30. citdi süzlerne tuktatıp turıik ele. Kaytkaç irkênlep
31. süyleşerbez. Sin miném esirem bit Bügên , min sina ba-
32. rı tik seyaheten turında gına uylarga emer birem. Utır
33. ele! –Leyle stênaga terep kuyêlgan utırgıçnı cay-
34. lap, kulı bêlen sıpırıp aldı, üze de utırıp, enisêne
35. taba iyêlde. İçendegen tışında sinên eni, e bu za-
36. manda alay bér katlı bulıp yaşep bulmıy. Urını –wa-
37. kıtı bêlen uynıy belerge de kirék. Çit illerde gu-
38. mumen artık gadi bulırğa yaramıy, çünki anda eş kına
39. gadilekne meskenlekke şanıylar. Urını bêlen tekeb
40. ber bulu da kileşe. Kilgen –kitken keşêge karap, alar
41. büten il halkı turında Fikêr yürteler, diya turgan
42. idên bit üzên de. Mêne bulayrak yürsin anda!
43. Leyle başın artka taşladı da, çukırlı iyagen al-
44. Ga çıgarıp, küzlê ren kısa tüşep , enisêne gurur karaş
45. Saldı.

51,1-45

1. –Bulay itép me? –Cemile Zakirowna yak –yagına
2. karap aldı da yakındagılarnın terezegekarap turgan
3. nın kürgeç, Leylege uhşatıp yüreş kürsette.
4. –E sin külme! –digen buldı Leyle. –Niyê külke
5. bulsın anıñ. Mêne hezer min sina kufe kaynatam,
6. amerikançe sandwiçler yasıym, zagranıtsa turmışına
7. künege turırsın.
8. –Çey peşer, kuyê itép çey yasa mina! –dip, sukla-
9. nıp hem gururlanıp karap kaldı Cemile Zakirowna

24 da çok oldu. Örneğin, çok yakın bir kişim...en yakınım..
25 umutlarımı boşa çıkardı... Gençleri anlamamam doğrudur,
26 sen doğru konuşuyorsun galiba...
27 Cemile Zakirovna kızına uzunca manalı
28 baktı.
29 -Anne..-dedi Leyle kızarıp.- Anne...
30 ciddi konuşmaları bir kenara bırakalım ne dersin? Geri
31 dönünce doyusya konuşuruz. Sen bugün benim
32 esirimdin, o yüzden sana sadece gideceğin seyahat hakkında
33 düşünmeni emrediyorum! Otur lütfen. Leyle duvara
34 asılı oturağı indirip, eli ile temizledikten sonra kendisi de oturup,
35 annesine doğru eğildi. -Anne içinde neyse dışında o
36 senin, bu zamanda ise öyle saf olarak yaşayamazsın.
37 Zaman-zaman sahnedeki gibi oynamayı bilmen gerek.
38 Zaman-zaman ise kendini başkalarından üstün göstermek
39 te işe yarıyor. Yurtdışında ise hiç saf olmamak gerek,
40 orada sadeliği acınacak durum kabul ediyorlar.
41 Gelen-giden ülke insanlarına bakıp o ülke hakkında
42 bilgi alıyorlar derdin kendin. İşte bak böyle yürümelisin!
43 Leyle başını biraz geriye çekip, çukurlu çenesini
44 öne uzattı. Gözlerini hafiften kapatarak, annesine gurur bir
45 ifade ile baktı.

51/1-45

1 -Böyle mi?-diye Cemile Zakirovna etraftakilere
2 bakıp, onların pencereden dışarıya baktıklarından
3 emin olunca, kızına benzeterek yürüdü.
4 -Ama sen gülme!- diye ihtiras etti Leyle.-Neyi
5 komik olsun? Şimdi sana kahve pişireceğim,
6 sonra da amerikan usulü sandviçler yapacağım, yabancı
7 ülke hayatına alışmaya başlarsan iyi edersin!
8 -Çay demle, demli çay yap bana!- diye seslendi
9 ona arkasından hayranlıkla bakıp

10. kızı artınnan.
11. Eye, kaya barsa da yugala turgannardan tügël anıñ
12. Leylüge. E kem terbiyalede anı şuşındıy itép ? Etise
13. bëlen enise. Hezer mëne ul üze enisene akıl üyrete.
14. Üyreterlerge de bar şul. Çit illerde de elle nindi
15. hikmetler uylap çıgarıp yüri.
16. Amerikada Leyleler gruppası bëlen bargan un keşè-
17. nen unısına da ayırım papka –“dusbe” açkan bulgan-
18. nar. Ukudan buşap turganda, yal künnere de alarnın
19. herkaysın ayırım bër gailege alıp kiteler –“gadi
20. amerikalıların turmuşı bëlen tanıştıralar” ikèn,
21. e ul gadi gailede kilese kunaknın kemlegen belep tur-
22. sınnar üçen, şul papka –“dusbe”nı bire turgan bul-
23. gannar.
24. Ber tapkır şundıy “kunak”ka barganda, tışına
25. “Missis Mansurawa” dip yazılğan papkanı üze alıp
26. ukıgan Leyle. Anda bütenese terkelgen: keşènen mille-
27. te, nesel—ıruı, turgan cirè, belèm, hezmete... hulık-
28. figilene ayırım bit birelgen, ul bitke Leyle turında:
29. “bik bay, kıymmetle mehlar jıyu bëlen mawıga. Çete-
30. rekle, nezberek”, --dip yazıp kuygannar.
31. Leylenen kıyssası bu uringa çitkeç, Cemile Za-
32. kiruwna tıyela almıy külep citbergen idè:
33. –sinme çeterekle? Sinme nezberek? Nindi meh-
34. cıyu ul tagın?
35. E hikmety mëne nersede ikèn: anda baruga, her keşè-
36. den: “Nindi şügılb bëlen mawıgasız?” –dip surap
37. çıkkannar. Düresen gène eytkende, Leylenen büten ma-
38. wıkkanı –işe de gailese –ire bëlen ulı. Lekin alay
39. dise, derecese tüşer idè. Kıp uylap turmagan ul: “Meh-
40. lar yaratam, zatlı mehlar kullektsiyalim”, --dip cawap
41. birgen. “nindi meh ul ?” –“Ayèruça çeşka mehın yara-

10 Cemile Zakirovna.
11 Evet, hiçbir yerde kaybolmaz onun
12 Leyle'si. Kim verdi bu terbiyeyi ona dersin tabii ki onlar- babası
13 ve annesi verdi. Ama şimdi o annesine bir şeyler öğretmeye çalışıyor.
14 Öğretmesi normal tabii ki. Yurtdışında da bir dizi olaylar
15 yaşamış biri nasıl olsa.
16 Amerika'da eğitim alırken onların grubundaki on
17 kişinin her birine ayrı dosya açmışlar.
18 Tatil günlerinde, hafta sonlarında onları
19 "sıradan Amerikalıların hayatı biçimlerini daha
20 yakından öğrenmeleri" için her birini
21 ayrı ailelere misafir olarak götürüyorlarmış. O "sıradan ailede"
22 gelen misafirin kim olduğu hakkında bilgi sahibi olsunlar diye
23 dosyalarını daha önceden aileye veriyorlarmış.
24 Bir defa öyle misafir olurken dışında
25 Missis Mansurova yazılı dosyayı kendisi
26 okumuş Leyle. Orada hepsi yazılıymış:
27 doğum yeri, milleti, yaşadığı yer, mesleği... alışkanlık
28 ve hobileri için ayrı sayfa varmış, oraya da
29 Leyle hakkında "Çok zengin, kıymetli kürkler koleksiyoncusu.
30 Özenli ve kaprisli" diye yazıyormuş.
31 Leyle anlatırken bunu duyunca Cemile
32 Zakirovna gülmeden duramadı:
33 -Sen misin titiz, sen misin özenli? O kürk koleksiyonunu
34 nereden çıkardın?
35 İşin sırrı şu imiş: orada herkese hobinin nedir
36 diye soruyorlarmış. Doğruyu söylemek gerekirse, Leyle'nin
37 tüm hobisi- oğlu ve kocası. Ama öyle
38 demesi derecesini düşürdü tabii. Çok
39 üşünmemiş "Kürk koleksiyoncusuyum" demiş.
40 "Ne kürkleri?" diye sorduklarında ise: "Vizon kürkü.
41 Hepsini topluyorum: Avrupa vizonu, mavi vizon.

42. tam. Türlesen cıyam: kümeşsımanıñ, zeñger suın, surı-
43. sın, agın”. –“Kayan alasıñ ul çaklı meñni?” –“kü-
44. alar bezde. Bézneñ Tatarstanıñız zatlı meñları be-
45. len büten dünya da dan tuta. İšetkênegez yukmını?”—
52,1-45

1. “Kaya kayasıñ alarıñ?” – “Bürekler , tunnar, palbtu yaka-
2. ları tekterem, kışkı külmeklereme de kuydırmam.”
3. –Nige, düres tügelme elle? –didé Leyle munı
4. enisene süylegeç. –Yakasız – büreksez yürgenebez yuk bit
5. ele. Yatlarga ser birmibez!
6. Her ilde yürünen cayé, üz hikmete bar. Angliyade
7. Leylene haman bér suraw birép intektergenner: “Sez
8. Tatarınıñı? Eniyégez de tatarınıñı? Etiyégez deme? Anda
9. Tatarlarını kırıñ betemedelermeni ele?” Süz belen
10. gene ıñandırıp bulmıy, andıy suraw birüçelerne
11. Leyle kunakka çakırğan da üç puçmak, çekçek –beleşler
12. belen sıylagan. Çigüle çitek –başmaklar, kitap –alb-
13. bumnar, yüzek –belezekler hem başındağı büregen de
14. kuyép, keçkêne gene kürgezme de yasagan. Andıy işke usta
15. ul, ni kirék bulasıñ aldan çamalap, kazannan uk bér
16. çemudan tutırıp kitken idé, hezer mène enkese çemuda-
17. nına da nikader eyber –kara tüyade. “Anda bézneñ iseme-
18. bezne şunduk unıtaçaklar, e mène suwet keşése, Tatar
19. kızları ikenebez heterlerende kalaçak, --dı ul.—
20. Çit ilge çıkkın her keşé –üz halkının küzgesine ul.
21. Şuna küre, anda bargaç, kibetlerge çabıp, wak –tüyakke
22. mükibben kitken keşelerne cenem süymi!”
23. E ul üze kayçan nişlerge ikenen tüpten uylap hel
24. İte, kirék ikén, çeterekle de, nezberek te bula bele.
25. Amerikada, bér priyém wakitında ufitsiant her keşé-
26. den: “Ni telisez: kufemı, çeyme?” –dip suraşıp yüri
27. ikén. Beznekeler gadi, ni bulsa da yarıy, dip cawap

42 gri vizon, siyah vizon” diye cevap vermiş.
43 “Nereden buluyorsunuz o kadar kürkü?” diye
44 sorduklarına da “Bizde onlar çok. Tataristan’ımız kıymetli
45 kürkleri ile tüm dünyada meşhur duymadınız mı? “-
52/1-45
1 diye cevaplamış. “ Ne yapıyorsunuz onları?” –“Şapka, palto
2 yakaları, gömlek yakaları yaptırıyorum”.
3 -Niye, yanlış mı yapmışım?- dedi
4 Leyle bunları annesine anlatınca.- Kürksüz-şapkasız gezdiğimiz
5 oldu mu bugüne kadar? Yabancılara da çaktırmıyoruz!
6 Her ülke insanların farklı tavırlar kendine has incelikler varmış.
7 İngiltere’de her zaman aynı soruyu sormuşlar Leyle’ye: “Siz
8 tatar mısınız? Anneniz de tatar mı? Babanız damı? Orada
9 tatarları yok etmediler mi daha?” Sadece söze
10 inanmayanları ise evine davet edip,
11 onlara üçpoçmak, çekçek- belişler pişirmiş,.
12 Nakışlı ayakkabılar, kitap-albümler,
13 yüzük-takılar ve kendi şapkası ile onlara
14 küçücük bir sergi bile ayarlamış. Böyle işlere
15 eli yatkın, evden giderken de bir valiz hediye
16 eşya götürmüştü, şimdi ise annesinin valizine
17 de ufak-tefek hediyeleri tıka-basa doldurdu. “Orada
18 isimlerimizi hemen unutacaklar,-dedi o.- Ama Sovyet insanı,
19 tatar kadınları olduğumuzu unutmayacaklar. Yabancı
20 ülkede herkes- kendi ülkesinin aynası. O
21 yüzden de ufak-tefek eşyalar a hayran kalıp onlar
22 peşinden market-market koşan insanları sevmiyorum ben.”
23 Kendisi ise ne zaman ne yapmalı olduğunu derinden
24 düşünerek karar veriyor, zor kadın da, kaprisli de olabiliyor.
25 Amerika’da, bir davet sırasında garson her insandan
26 ne içmek istediğini soruyormuş: “ Ne isterdiniz
27 çay mı yoksa kahve mi?” Bizim insanlar, tabii ki. fazla meşakkat

28. bireler, hucalarga artık meşekatb yasıysıları kil-
29. mi yanese. “Min küz kırıyébelen gène küzè tep utıram.
30. Ufitsiantnın iren çitlerene mıskıllı külemserew be-
31. rep çıktı bër zaman, --dip süylede Leyle bu hakta.—
32. Ehe, min eytem, gadilerne sanga sukmysınmı? Kar-
33. şıma kilép baskan idè, min muna ire gène: “Kuyè kufe
34. peşeregez mina, -- didèm. –Yüz grammına bër balka-
35. şık kaymaki ikè balkaşık şikè r salıngan bulsın!”
36. Kürsen idè şunda anıñ niçek yalagaylanıp bügelge-
37. nen!
38. Leylenen “çeterekle, nezberék” digen danı şul wa-
39. kıygadan suñ tugan da ikèn indè.
40. Eye, Cemile Zakirowna kızının enise yulın devam
41. iteçegène şiklenmi de idè, ul Leylede keçkènedən wraç
42. hezmetene mehebbet uyatırğa tırıştı. Lekin Leyle üz
43. yazmışın enisène n başına da k,ilmegençe helitte: mek-
44. tepne temamlagaç, pedagugiya institutının çit teller
45. Fakultetına kerde.

53,1-40

1. Gumera buyè, üze uylagança, keşeler uçèn in. mühim
2. İşne başkarıp kilgen Cemile Zakirowna uçèn anla-
3. Şılmas bër hel buldı bu. Çit tel, ni gène disen de,
4. Çit bit indè ul! Dereslerde utırganda “infinitiw”,
5. “perfekt”, “gerundiy”,lar kemnen gène üzegène ütmegen
6. de, mektep işegen yabıp çıguga, kemnen gène başın-
7. nan uçıp çıgıp kitmegen! Leylenen de büten hez-
8. mete şulay cilge uçıp barırmı? Nilekten, ni sebep-
9. ten enise hezmetennen gayrete çikte suñ anıñ?
10. Düres, ellar üzgaç, Leyle üze saylagan yulnın dü-
11. reslegen isbat itte, bu yul anı dünya kiñleklerene alıp
12. çıktı. Ul bëznèñ ilde bërənçèlerden bulıp çit tel-
13. lerge tiz aranda üyretü métudın üzleşterde, zur galim

28 yapmamak için basitçe “ne olsa da olur” diye cevap
29 veriyorlarmış. “Gözümün kenarı ile seyrediyordum dudak
30 kenarlarında alay eder gibi gülümseme vardı garsonun,- diye
31 anlattı Leyle bu hakta.- Tamam
32 dedim basit insanlarla alay mı ediyorsun? Yanıma
33 gelince ona patron gibi:” koyu kahve
34 yapın bana” dedim. “Yüz gramına bir kaşık krema
35 iki kaşık şeker atın!” O zaman görecektin
36 adamın nasıl değiştiğini, nasıl yanımda
37 döndüğünü!”
38 Leyle’nin özenli, kaprisli olması o olaydan
39 sonra dosyaya geçmiş.
40 Evet, Cemile Zakirovna kızının annesinin yolundan
41 gideceğinden emindi, hiç kuşkusu yoktu. O yüzde Leyle’de
42 çocukluğundan beri doktorluk mesleğine sevgi yerleştirmeye çalıştı. Ama
43 Leyle kendi kaderini annesinin hiç düşünmediği şekilde halletti: pedagoji
44 enstitüsünün yabancı diller fakültesine başvurup, orada
45 okumaya başladı.

53/1-40

1 Ömrü boyu kendi düşündüğü gibi, başkalar için en gerekli
2 işi yapan Cemile Zakirovna için anlaşılması
3 zor bir olay oldu bu. Yabancı dil dediğin,
4 nasıl olsa da, yabancı demek! Derslerde “infinitif”,
5 ”perfect”, ”presentlar” kimi bıktırmamış ta,
6 okulun tamamlayıp, kapısını kapattıktan sonra kimin
7 kafasından uçup gitmemiş! Leyle’nin tüm hizmetleri
8 de öyle uçsun mu? Neden dolayı, hangi sebeple
9 annesinin mesleğini yakın etmedi o?
10 Doğru, seneler geçince Leyle kendi seçtiği yolun
11 doğruluğunu ispat etti, bu yol onu dünya
12 seviyesine çıkardı. Ülkede ilklerden biri olarak hızlı dil
13 öğrenme metotları geliştirdi, kendi alanında büyük alim

14. bulıp üsep citte, kafedra citekçese derecesene
15. ireşte.
16. E şulay da... Egerde mène hezer Dewletşin urının-
17. da üz kani –Leyle bulsa, hezèrgè wakıtta kafedranıñ
18. kileçege üçen profèssornın canı tınıçrak bulır idè...
19. Dileram bèlen de mundıy heller kilèp çıkması idè...
20. Tereze artınnan bér–ber artlı şuişıp uzgan man-
21. zaralarga bulıt külegese tüştè.
22. –Eni, sin mine işetmisen indè elle? –Leylenen
23. kaz kanıtıday yumşak uçı Cemile Zakirowna nın baş
24. tübesene yattı.
25. –Çey ezermeni, kızım? Yüz grammına ikè balka-
26. şık şikèr, bér bal kaşık süt üste salıp yasa mina!
27. Küleştelèr.
28. Çey yanıñda Cemile Zakirowna nın uyga çumğanıñ
29. kürep, Leyle:
30. –Eni, sin üzèn minèm yanda, e küñèlgeyèn elle kay-
31. larda, --dip kuydı. –Gumerge şulaybuldın sin, mi-
32. na in kirèk çaklarında taşlıy idèn de çıgıp kite-
33. idèn!
34. Şuyarlyı tawış bèlen eytelgen bu süzlerde bik ti-
35. ren yaşerengen üpke bar idè.
36. Cemile Zakirowna üze de burçuların Garebstanga
37. kader alıp barırğa telemegen idè de bit, lekiñ içke
38. kèrèp uyalagannar şul alar, artta kalmıylar.
39. Başlarına isep tüşse, kaçıp kına kutılam dime
40. iken!

54,1-43

1. –Nu, Zeytüngül, bez barası yullar açık hezer!
2. İkè bezge ikè diplom, bér zags yazul. Tüp mesbeleler hel
3. itelgen, yaşerge de işlerge gène! –Şulay didè Enwer
4. berkün irten.

14 oldu, bölüm başkanı görevine kadar
15 yükseldi.
16 Ama yine de.. Eğer şimdi Devletşin'in
17 yerinde kendi soyu- Leyle olsaydı, bölümünün
18 geleceği için gönlü daha rahat olurdu.
19 Dilerem ile de böyle zor durum ortaya çıkmamış olacaktı.
20 Camın arkasındaki manzaraların üstüne
21 bulut gölgesi yattı.
22 -Anne sen beni duymuyor musun yoksa?- Leyle
23 kuş tüyü gibi yumuşak elleri ile onun
24 omuzlarına dokundu.
25 -Çay hazır mı kızım? Yüz gramına iki kaşık
26 şeker bir kaşık krema...
27 Gülüştüler.
28 Çay içerken Cemile Zakirovna'nın yine kendi fikirleri ile baş
29 başa kaldığını gören kızı ona :
30 -Anne sen kendin buradasın ama gönlün bilmem
31 nerelerde,- dedi.- Ömür boyu öyle oldu,
32 bana en gerekli zamanlarda bırakıp gidiyordun
33 beni!
34 Onun şakadan söylediği bu sözlere çok az da
35 olsa dargınlık vardı.
36 Cemile Zakirovna kendisi de sorunlarını Arabistan'a
37 kadar götürmek istememişti ama onlar
38 artık unutulamayacak kadar beynine yerleşmişlerdi.
39 Kaçarak kurtulamazmışın
40 sorunlarından.

54/1-43

1 -Ee Zeytünegöl gideceğimiz yollar açık şimdi!
2 İkimize iki diploma ve bir evlilik cüzdanı. Temel sorunlar
3 halledilmiş, artık yaşamak ve çalışmak kalıyor!-dedi bir gün
4 sabah Enver.

5. Zeytüne işke küpten künekken nidé. Meduçilişe
6. temamlagannan suñ awılda işlep kilgenge, ul institut
7. klinikasında eş kına şefkatb tutaşı wazifaların
8. başkara idé, uperatsiya sestrası da buldı, aşığıç tün-
9. ge uperatsiyaler wakıtında assistent bularga da turı
10. kildé ana.
11. Başkalar, diplom algaç, yalga taraldılar, e Zey-
12. tüne üçen turmış üzgermede de şikèllé: tramway anı
13. künegelgen yuk buylap alıp kitté de iske uramnarnın
14. bərsəne kitèrəp kuydı. Zeytüne tuktawsız maşına yürep
15. turgan tar uram çatına kiləp bastı. Munda herçak
16. güreldew awazı, tüten –sürem, yakın—tıredege zawudlar-
17. nın Biyék turbalarınnan aksıl –zeñger su par burkelep,
18. sabın –selte ise tarata.
19. Uramnı çıgıp, üç katlı, uzın fabrika binasın
20. uzagaç keçkənegəne bakça yanına kiləp citesen. Bakça
21. artında “P” herefe yasap salıngan ikè katlı iske bi-
22. na. Bügən Zeytüne şuşında –institutnıñ akuşerlık-
23. ginekulugıya klinikasında tünge dejur bulaçak.
24. Ul algı bülmedege zur şkof yanında halat ki ep tura
25. idé, içke yaktan laburant. Süyembiké apa kiləp çıktı.
26. –Tün tınıç üteçek ikən Bügən , --didé Zeytüne
27. anıñ bəlen isenleşkeç.
28. –Eye şul, ayagım ciñəl minəm .
29. –Güberçekleregez ni helde kala suñ?
30. Süyembiké apa üzenen keçkəne laboraturiyasende, te-
31. reze túbendegepiyala bankalarda bakalar asrıy, alar-
32. nı nazlap “güberçekler” dip atıy idé.
33. –Güberçekler sayraşa, tamakları tuk... E sinən
34. ulın bulacak, Zeytüne. Açı tawışlı, tik turmas malayé-
35. gız bulır, eytkenidé, diyarsen. Ciberlenep, açılıp
36. kittèn, yüzene tap ta çıkmadı... Elle keyəfen kırıldı

5 Zeytüne işine çoktan alışmıştı. Hemşirelik
6 kurslarını bitirince köyde çalışmıştı, ondan sonra enstitü
7 kliniğinde de hemşire olarak bazen görev
8 alırdı. Bazen ameliyat hemşiresi, hatta birkaç
9 sefer ameliyatta asistan bile
10 olmuştu.
11 Diğerleri, diplomalarını alınca farklı yerlere dağıldılar ama
12 Zeytüne için hayat fazla değişmedi: tramvay onu
13 alışılmış yollardan götürüp, eski caddelerin
14 birinde bıraktı. Zeytüne hiç durmadan arabaların
15 geçtiği bir dört yolda kaldı, burada her zaman
16 gürültü, egzoz kokusu, etraftaki fabrika
17 borularından çıkmış mavi-beyaz buharın sirkeye
18 benzer kokusu olurdu.
19 Caddeyi geçip, üç katlı uzun fabrika binasını
20 geçince, küçücük bir parkın yanına geliyorsun. Parkın
21 arkasında n harfine benzer yapıda iki katlı eski bina
22 var. Bugün Zeytüne burada- enstitünün jinekoloji-ebelik
23 bölümünde gece nöbeti tutacak.
24 O ön odadaki büyük dolap yanında önlüğünü giyerken,
25 iç taraftan laborant Süyümbike abla çıktı
26 - Gecemiz sakın geçecek bugün,- dedi Zeytüne
27 onunla selamlaşınca.
28 -Evet, haklısın galiba.
29 -Kurbağacıklarınız ne durumda?
30 Süyümbike abla kendine ait olan küçük laboratuarda
31 pencere dibinde küçük kavanozlarda kurbağalar besliyordu,
32 onları severek “kurbağacıklarım” diye konuşuyordu.
33 -Kurbağacıklar ötüyor, karınları doydu onların... Senin
34 oğlun olacak Zeytüne. Durma bilmeyen sesi kesilmeyen
35 bir oğlun olacak. Bak söylemedi deme. Daha da güzelleştin,
36 yüzüne lekeler bile çıkmadı. Ne o moralin

37. indé?.. İkençege kız tabarsın, bér de aptırma. Kız
  38. balaga abıy bēlen üsü rehet.
  39. Süyembikē apa halatın, ak başlıgın salıp, şuma
  40. kara çeçen sıpırdı de, palbtusın kiyēp, altın teşle-
  41. ren cemeldetep, tınıç tün telede.
  42. anıj uçrawın çınnan da heyérlege yurap bula idé:
  43. Bügēn awır uperatsiyeler bulmagan, şeher buyēnça da alar
- 55,1-45

1. dejur tūgél –“aşıgıç yardım” awırularnı birege
2. kitermeyaçek. Sestralar bülmesene kérép , awırú tarih-
3. ların kulına algaç, Zeytüne şunı uyladı.
4. Heyér... Mēne heyrullina bar bit ele. İké kün ilek,
5. irtenge ubbud wakitında, altınçı palatada anı kürü-
6. ge tanıdı Zeytüne –Larısanı uzaktanda wukzalda
7. uçragan ak çigele hatın Dine idé bu. Kifaya süzende
8. turgan, palata wraçı Fidayanı yaramagan işke künder-
9. gen. Düres, awırú tarihında terapewtnın bala tapar
10. ga yaramıy, digen beleşmese bar barın. Yürege taza
11. tūgél, imeş, Heyrullinanıj. Hak mikēn? Bērēnçe bala-
12. sın tapkan bit, ul çakta yaragan. Belki yürek çire
13. şunnan suj belegender? Alay da bula.
14. Zeytüne zeñger se kuş bit arasına kıştırılğan
15. tagın bér kegazne tartıp aldı. Anda fidaya kulı be-
16. len –ire herefler kuyma taktası kēbēk turı utır-
17. tilğan –bu kiçne Heyrullinanı dewalaw tertibe bey-
18. ne –beyne yazılğan idé: yartı segat sayēn ukul. in suñın-
19. nan –“21seg. –yukı”. Dimek, şul wakitka Dine ku-
20. tılırga tiyēş .
21. Ykullarnı Anna İwanuwna tiyēş ençe yasap bara ikēn
22. indé, bér niçeseturına tamga kuygan. Urta yaşlerdege
23. bu şefkatb tutaşı kurıdurlarnı der selketep dın-
24. dın basıp yüri, katı tawış bēlen kıkırıp süyleşe.

37 mi bozuldu? Hiç dert etme, ikincin kız olur. Kız
38 çocuğun abisi ile büyümesi daha kolaydır.
39 Süyümbike abla beyaz şapkasını, önlüğünü çıkardı,
40 siyah saçlarını arkaya doğru kaydırды, paltosunu giyip
41 iyi geceler diledikten sonra evine gitti.
42 Onunla karşılaşmayı hayırlıya yorumlamak mümkündü:
43 bugün ağır ameliyatlar olmamış, şehirde de onlar

55/1-45

1. nöbetçi değil- ambulans hastaları buraya
2. getirmeyecek. Hemşireler odasına girip hasta
3. dosyalarını eline alınca, Zeytüne bunları düşündü.
4. Ama...Heyrullina var ki daha. İki gün önce
5. sabah odaları gezerken tanıdı onu
6. Zeytüne: Larisa'yı uğurlarken garda
7. gördüğü beyaz saçlı kadın Dine idi o. Kifaya sözünü
8. tutmuş doktor Fidaya'yı yasak işe ikna
9. etmiş. Doğru, hastanın dosyasında terapistten
10. aldığı "çocuk doğurmamalı" belgesi var. Kalbi sağ
11. değilmiş Heyrullina'nın. Doğru mu acaba? İlk çocuğunu
12. doğurmuş o zaman hasta değilmiş kalbi. Belki, daha sonra
13. belli olmuştur kalbi hasta olduğu? Öyle de olabilir.
14. Zeytüne mavi kağıtlar arasına sıkışmış
15. bir kağıdı daha eline aldı. Orada Fidaya'nın eli ile-
16. duvar gibi dik büyük harflerle-
17. Heyrullina için bugün yapılacak tedavi
18. belirlenmişti: her yarım saatte iğne,
19. en sonda-"saat 21-uyku" . Demek, bu saatte Dine
20. kurtulacak...
21. İğneleri Anna İvanovna çizelgeye göre yapmış,
22. birkaçının karşısında işaret konmuştu. Orta yaşlardaki
23. bu hemşire sert basıp yürüyor, tüm koridor
24. titriyor,yüksek kalın sesle konuşuyordu,

25. emma üz işen yahşı bele, usta, namuslı, kaybermesbele-
26. llerde diplumlı wraçlarını tüp başına utırtırlık
27. tecribese bar.
28. Şunu uylap, Zeytüne Heyrullina yanına kererge
29. aşıkmadı, kiçke ubhudnı üske kattan başladı.
30. Palatanıñ işege kırıyéndagı karawatta nêçke sın-
31. lı yaş hatın yata. Yabık yüzende küzlê regêne utırıp
32. kalgan. Ul Zeytünenenñ yüzen ikê funarb bêlen yaktırt-
33. kaday itte. Munnan biş el ilek bu hatın da başka ha-
34. tınnar bêlen mezek süyleşep, küleşep birede bér kiçen
35. ütkerêp çıkkan bulgan. Bala üstererge turmıñnın küyê-
36. citêp betmi, dip uylagan ul çakta. İndê mêne turmı-
37. şı küylengen, hezer bala kirêk ikên. Bik kirêk... Le-
38. kiñ tege tünnen suñ anıñ nıklığı beten kalgan. İnde
39. karındagı balanı niçêk te saklap kalu çarasın kü-
40. rerge kirêk...
41. Zeytüne karawat kırıyêna utırıp, hatının nêçke
42. Belezegen kulına aldı:
43. –Helebez niçêk bêznêñ Bügên , Rezile?
44. –İskeçe indê...
45. –Tınıç ütken her kün bêznêñ faydaga, Rezile.

56,1-44

1. Palatada urnaşkan tınlıkta kiñet kêne astan ba-
2. ka kıçkırgan tawış işetelde. Hatınnar küleşep al-
3. dılar. Rezile de süren gêne êlmaydı.
4. –İşetesenme, bakalar da sinên küñêlgêne küterer-
5. ge tırışa, --didê Zeytüne. –Matur tüşler kürep, iz-
6. rep yuklasan, irtenge almagaçların almaları tagın
7. da tulışkan bulır, alar kızarıp peşkende, bez, mü-
8. gayên, sinê bebibêlen uzatırız.
9. Rezile tar uçların kükrege turında azgına ayêrip
10. kürsette.

25. ama işini iyi biliyor, usta, namuslu, bazı meseleleri
26. diplomalı doktorları bile geçecek kadar iyi
27. biliyordu.
28. Bunu düşünüp, Zeytüne Heyrullina yanına girmeye
29. acele etmedi, akşam kontrolünü üst kattan başladı.
30. Oda kapısının hemen yanındaki yatakta ince
31. bedenli genç kadın yatıyordu. Zayıf yüzünde sadece iki gözü
32. kalmış sanki. Onun gözleri Zeytüne'yi iki fenerle
33. aydınlatıyor gibi baktılar. Bundan beş sene evvel
34. bu kadın da başka kadınlarla birlikte fıkralar anlatıp
35. gülüşerek bir gecesini geçirmiş. Çocuk büyütme için hayat
36. koşulları uygun değil diye düşünmüş o zaman. Şimdi hayat koşulları
37. uygun, çocuk istiyormuş... çok istiyormuş. Ama
38. o gecedен sonra onun sağlığı zayıflamış, şimdi
39. ise karnındaki çocuğu ne pahasına olursa olsun
40. doğurmak istiyor.
41. Zeytüne yatağın kenarına oturup, kadının
42. ince bileğini eline aldı:
43. -Durumumuz nasıl bugün, Resile?
44. - Eskisi gibi...
45. - Sakin geçen her gün bizim lehimize, Resile

56/1-44

- 1 Odadaki sessizliği aşağıdan gelen kurbağa
- 2 sesi bozdu. Kadınlar güldüler, Resile de sessizce
- 3 gülümsedi.
- 4 - Duydun mu kurbağalar da senin moralini
- 5 düzeltmek istiyorlar. Güzel rüyalar görüp, güzelce u
- 6 yursan, yarın elma ağacının elmaları biraz
- 7 daha büyümüş olacak, onlar kızarıp piştikleri zaman
- 8 biz seni bebek ile birlikte evine yollayacağız.
- 9 Resile ellerini biraz açıp Zeytüne'ye
- 10 işaretledi:

11. –İrem eyte, mène şuşınday gına kız tapsan da
12. min size uçımda gına biyètep yürter idém, di.
13. –E belki bez ana bahadır malay bülek iterbez?
14. Üzebezden gène tura bit!
15. Zeytüne Rezilenen nêcke barmakların sıypadı.
16. Rezile karawatı yanında tagın bér işek bar –anda-
17. gı üç keşèlek palatada uperatsiyaden kutılğan awırur-
18. lar yata. Zeytüne kilèp kèrü ge, utız biş yaşler tire-
19. sendege hatın anıñ kulın tutıp aldı da, küz yaşlere
20. bèlen çılatıp, übèrge tutındı:
21. –Rehmeyètleryawsın sèzge ! Bügèn kuridurnı urap
22. kerdem! Üz ayaklarım bèlen!...
23. Zeytüne kıyènsınıp kulın tartıp aldı.
24. Bu hatınını ana kilendeşe kewseriya cibèrge idè.
25. El buyè ayakları sızlap cefalangan, yüri almas helge
26. kilgen, newrupatugta dewalangan, faydası bulmagan,
27. Zeytüne anda şeş barlıgın açıkladı, hatına upe-
28. ratsiya yasadılar... Wraç üçen gadeti iş –e başka bèrew-
29. nen yazmışında nindi zur üzgereş... Yuk, tınıç bula
30. almyı wraçnın işe, palata sayèn küñèlgène kuzgatıp tu-
31. ralar.
32. Askı katkı tüşkende, bakalar tawışı açıgrak
33. işetelde. Alar munda izge wafıza başkaralar, kat-
34. lawlı uçraklardadiagnuznı açıklarga yardım iteler.
35. Bik awır heldege hatınlarını kutkarırğa yardım ite
36. Süyèmbikè apnınıñ “güberçek”lere. Emma ülemnen ku-
37. tilğan hatınnar, wraçlarga rehmet ukıganda, Süyèmbi-
38. ke digen keşènen dünya da barlıgın da belmi kalalar.
39. E bit bakalarını ul Kaban külennen üze tutıp ala,
40. üze asrın. Studèntlarga kürgezme esbaplar ezerlewçe
41. laburant bu işne üz üstene almasa da, süz eytüçe bul-
42. mas idè yugıyse.

11 -Bana Şu kadar cık bir kız çocuk doğurursan seni elimde
12 taŐıyacaęım dedi kocam.
13 -Peki biz ona pehlivan bir erkek çocuk hediye edersek nasıl olur?
14 Her Şey bize bağlı değil mi?
15 Zeytüne Resilenin ince elini okşadı.
16 Resilenin yatağının yanında bir kapı daha var-
17 oradaki üç kişilik odada ameliyattan cıkmiŐ hastalar
18 yatıyordu. Zeytüne içeri girince, otuz beş
19 yaŐlarındaki bir kadın gelip onun elini gözyaşları
20 ile ıslatarak öpmeye başladı:
21 -Size nasıl teşekkür edeceğim bilemiyorum! Bugün
22 tek başıma koridorda gezdim! Kendi ayaklarım üzerinde!
23 Zeytüne utanıp hemen elini çekti.
24 Bu kadını ona akrabası Kevseriye yollamıştı.
25 Kadının bir senedir ayakları aęrıyormuŐ. Sonunda yürüyemeyecek
26 duruma gelmiş, nevropatoloji bölümünde tedavi görse de faydası olmamış.
27 Zeytüne onda ödem olduğunu buldu, hastayı ameliyat ettiler.
28 Doktor içi sıradan bir iş ama başka birinin kaderinde ne
29 kadar büyük bir değişiklik... Yok hiçbir zaman sakın değil
30 doktorların işi biri olmazsa biri
31 duygulandırıyor...
32 Zemin kata indiğinde kurbağa sesleri daha açık
33 gelmeye başladı. Onlar burada kutsal görev yapıyor,
34 zor durumlarda teşhisi kolaylaŐtırıyorlardı.
35 Çok zor durumdaki kadınları kurtarmaya yardım ediyor
36 Süyümbike ablanın “kurbağacıkları”. Ama ölümden
37 dönen kadınlar doktorlara teşekkür ederken
38 Süyümbike adında birinin dünyada olduğundan
39 haberleri bile olmuyor. Ama o kurbağaları Kaban Gölü’nden yakalıyor,
40 kendisi besliyor. Öğrenciler için materyal
41 hazırlayan laborant bu işi yapmazsa da kimse bir
42 Şey demezdi...

43. Terelep üylerene kitkende, kayber hatınnar şef-
44. kat tutaşlarına tartmalı kunfêt yaki turt bülek
57,1-46

1. iteler. Bu küçteneç çey içkende tabın urtasına kuyêla.
2. Tik Süyembikê apaga alarnıawız itü de sirek ilege.
3. ...E şulay da altıncı palataga ayak tarmıy idê.
4. Lekıñ kererge kirêk.
5. Karawat yanında basıp turgan Anna İwanuwna ke-
6. rep baskan dukturnı kürmemeşke salışıp, Dinege
7. taba iyêlde, Zeytünene yanbaşı bêlen itkendew itte.
8. Awırlı hatınnın munda kêrû en küñelgeyê tartmıy idê
9. Anıñ. Zeytüneden Bêraz kalışıp, palatadan çıkkan-
10. da, şefkatb tutaşı şaktıy uk kıçkırıp:
11. –Altı aylık balanı yuk iterge tutınsan, şul
12. bula ul mêne ! –didê. –Belebez bez andıy uçraklarda
13. yürek naçar digen beleşmelernen niçêk alınganıñ!
14. Cemile Zakirowna gına yuk, ul barda bezde mundıy
15. işler bêlenşugıllenmiler idê!
16. Dinege bik awır buldı. Nihayat, segatb un ikênçe
17. kitkeç kêne, ul şeşenke irennere bêlen elmalep, Zey-
18. tünege karadı. Anıñ bu karaşında bér ciñeleyu ça-
19. gıldı. Lekıñ kızarıngan küzlêrenen túbende uyalu-
20. yalwaru da bar idê.
21. Zeytüne anıñ yanınan tudıru bülegêne aşıktı.
22. ... Bu dünyada her keşênen üz hulkı, üz figile. Be-
23. rewler tupas, hulıksız, çıdamsız, ikênçeler üşen,
24. angıra, üçênçeler elgır, tırış, buldıklı. Bêrewler
25. üz turmışındağı bu mühim wakıygaga bütên yaşeyêşe
26. hem akıl üşeşe bêlen ezerlekle kile, ikênçeler-
27. bütênley ezerleksez. Bêrewler üzlerene de, yakınnarı-
28. na da kaderle hem irke, ikênçelernen kaderen üzlere
29. de, yakınnarı da belmi.

43 İyileştikten sonra evlerine giderken bazı kadınlar hemşirelere
44 kutu çikolata veya pasta hediye ediyorlar.

57/1-46

1 Bu hediye çay içerken masaya konuyor.
2 Ama Süyümbike abla onların çok azını tadıyor.
3 ...Yine de gönlü altıncı odaya girmek istemiyordu.
4 Ama girmek zorundaydı.
5 Yatağın yanında duran Anna İvanovna giren
6 doktoru görmezden gelip, Dine'ye
7 doğru eğildi. Zeytüne'yi kalçası ile itiyor gibi yaptı.
8 Hamile kadınların buraya girmesini istemiyordu
9 o. Zeytüne'den biraz geride odadan çıkarken
10 oldukça yüksek sesle:
11 -Altı aylık çocuğu yok etmeye çalışırsan böyle
12 olur işte!-dedi.- Biliyoruz bu durumlarda
13 kalbi hasta belgesinin nasıl alındığını!
14 Cemile Zakirovna yok, o burada olursa böyle
15 şeyler yaptırmazdı!
16 Dine gerçekten çok zorlandı. Sonunda, saat
17 onikiye yaklaşırken, o şişmiş dudakları ile zorla gülümseyip
18 Zeytüne'ye baktı. Onun bu bakışında hafifleme de vardı.
19 Ama kızarmış gözlerinin içinde yalvarma ve utanma
20 da yanyordu.
21 Zeytüne onun yanından doğum bölümüne gitti.
22 ...Bu dünyada her kişinin kendi huyu, kendi fiili.
23 Birileri kaba, sert, dayanıksız, ikinciler tembel, zor hareket eden,
24 üçüncüler ise hızlı, usta, çalışkan. Birileri
25 hayatındaki önemli olaylara tüm
26 hayatı ve aklı ile hazırlıklı oluyor,
27 başkaları ise hiç hazırlıksız yakalanıyor.
28 Birileri kendilerine de, yakınlarına da çık değerli.
29 kıymetli, öbürlerinin ise ne kendileri, ne yakınları değerlerini bilmiyorlar.

30. Munda bérkemde çın yüzén yaşere almıy, bar kü-
31. neller ahırğaça açıla.
32. Lekin kile bér minut, bér mükatdes mizgel, sin
33. dünya ga kilgen keşene kütrep, ananıyüzene yakın
34. kitèresen, cirde yana awaz –sabıy awazı yangırıy.
35. Şuşı minutta eytersen le bér kudret belen ana ku-
36. nelendege barça kerle taplar yuıp alına hem yüreknen
37. türende yatkan izge, saf his çıga. Bu his—yana
38. can tudırgan keşenep tantanası, kuanıçı. Bezne bar-
39. itken, üstergen, yaşetken ul his barlık analar küne-
40. lene buınnan buınga küçep kile. Bu hisne kiçergende
41. hemme hatınnar da izge, suykemle hem güzel, alarnın
42. saflığı hem kuanıçı başkalarnı da üstere, kanat-
43. landıra.
44. Tün içinde dürt ananı şatlıktan balkıgan kara-
45. şın kürde Zeytüne, hem alar gayeple yalwarıp karagan
46. küzlérne tamam unıttırdılar.

58,1-42

1. Bulnitsada sersaklanmıy. Kayçak keşenen bér-
2. kemge sizdererge telemegen hellere de wraçlarga gına
3. tügél, yaneşe yatkan hatınnarga da faş bula.
4. Dine üzén çınnan da awırú dip, bütén bala tabar-
5. ga yaramıy dip buyga üzgaberénçé aylarında siz-
6. mi yürgen itep kürseterge telegen idé, suragannarga
7. şulay süylegen idé. Lekin anı şüzlere tınlawçılar-
8. ga nindidér transformaturdan uzgan ilektr tuğı iş-
9. kelle, üzgerez barıp ireşte. anı ire belen açulanı-
10. şıp, ana uç itep , kişet munda kerergeniyat itkéne
11. de, yalğan beleşme alğanı da, bu işke fıdaya Gali-
12. muwnanı katnaşı barlıgın da beleler.
13. Dine bérer sebep belen palatadan çıksa, artınnan
14. Gayeplep karap kalalar, üze, yugında gaybeten satalar,

30 Burada hiç kimse gerçek yüzünü saklayamıyor, tüm
31 gönüller sonuna dek açılıyor.
32 Ama bir zaman geliyor ki, bir mukaddes an- sen
33 dünyaya gelmiş insanı ellerinde tutup annenin
34 yüzüne yaklaşıyorsun, dünyaya yeni ses- çocuk sesi duyuluyor.
35 Bu dakikada sanki bir tılsım ile annenin
36 kalbindeki tüm kirli lekeler temizleniyor ve kalbin
37 derinlerinde yatan en kutsal, en saf hisler ortaya çıkıyor. Bu his-
38 yeni can doğurmuş insanın tantanası, sevinci. Bizi var
39 eden, büyüten, yaşatan o his tüm annelerin gönlüne
40 nesilden nesle aktarılıyor. Bu duyguyu tadan
41 annelerin hepsi kutsal, güzel ve sevimli, onların
42 saflığı ve sevinci başkaları da kanatlandırıyor,
43 sevindiriyor.
44 Bu gece dört kadının sevinçten parlayan
45 yüzünü gördü Zeytüne ve onlar suçlu yalvaran
46 yüzü tamamen unutturdular.

58/1-42

1 Hastanede sır saklanmıyor. Bazen insanın
2 hiç kimseye açmak istediği sırlar dahi sadece doktorlara
3 değil, aynı odayı paylaşan kadınlara da belli oluyor.
4 Dine kendisini gerçekten de hasta, çocuk doğurması
5 yasak diye, hamileliğin ilk aylarında fark etmedim
6 göstermek isteyip, soranlara da bunu anlatmıştı.
7 Ama onun kelimeleri dinleyicilere
8 bir çeşit transformatörden geçen elektrik akım
9 ı gibi değişerek ulaştı. Onun kocası ile tartışıp,
10 ondan intikam almak için buraya girmeye karar
11 verdiği, kalbi hasta diye sahte belge alması, bu işe
12 Fidaya Galimovna'nın karıştığı da herkes tarafından biliniyordu.
13 Dine bir sebeple odadan çıkarsa, arkasından
14 ayıpla bakıyorlar, kendisi yokta onun hakkında konuşuyorlar,

15. ul k r ge, kiŋet tınıp kalalar. Kayb rewler elmay p
16. s z kuŋkan bula, emma alarnın elmayu balı astında,
17. beleŋ kamırına katnaŋkan erem k b k nefret hem
18. kızganu a ısı sizelep tura.
19. Ul ser birmekse tırıŋa, id n yuw i Hetime apara
20. ak a bir p , bazardan tem –t m alıp kil y n  tende,
21. k rŋelerne  iklewek, alma, cilek  leŋte, tik barı-
22. berarada k n lge cılısı kabınmadı. H atınnarının
23. yaratmawı g yaki wra lara da yuktı.  rtenge ubhud
24. wakıtında Fidaya Galimuwna anıŋ yanıŋa kilge  s -
25. relep kitkendey buldı. Dinelen: “ ıgarıgız ind 
26. mine!” –diyuy ne: “ ıgarırbız, munda awnap yatuda
27. ni megbne hezer”, --dip kuydı. anıŋ tawıŋınnan
28. buz suıgı b rgendey buldı.
29. Lekin k n lge in kıynaganı Dinelen  z y rek t -
30. bendege sızlanu id . Gazaplı t nnen suŋ cinley p
31. kitke , ana gacey p t ŋ kerde. Bala  lmegen, isen tu-
32. gan, imeŋ. Ul tepilerene basıp kild  de Dinelen
33. y zene t kerde...
34. ul ŋabır tirge batıp, yukıŋınnan uynadı.
35. Tizrek bu t ŋne unıtırğa, malay k tep hıyallangan
36. M derris b len u raŋını uylamaska id . D res mun-
37. da k r p yatar aldınnan. Dine barısın da nıklap uy-
38. lagan k b k id  yugıyse. “Sin mine awır  akta taŋlap
39. kitt n, min m b len tam ı da iseplesmeden. Yanmas id 
40. ele gumer turgan zawudın! B r–ik  i ende ge e elle ni
41. bulmas id  el gumer buy  iŋlegen keŋ lerge! E min
42. munda k ysez kaynana b len, yaŋ bala b len, y kle ki-

59,1-45

1. leŋ, b ten turmıŋını tartıp barırğa tiy ŋ id mme-
2. ni?” dip karŋı alırğa niyatlegen id  ul ik  aydan
3. kayta ak iren. Hem anıŋ a ınganıŋ k rep kiŋenermen,

15 kendisi girince aniden susuyorlardı. Bazen kimileri
16 gülümseyip bir şeyler söylüyor, ama onun gülümseme balının altında
17 pasta hamuruna katılmış acı gibi nefret ve
18 acıma hissediliyordu.
19 O tabii ki bunları görmemeye çalıştı, temizlikçi Helime
20 ablaya para verip, pazardan meyve-falan getirmesini rica etti.
21 Komşularına ceviz, elma-portakal dağıtsa da, onlar
22 arasında bir ısınma olmadı. Kadınların
23 nefreti sanki doktorlara da geçti. Sabah kontrolünde
24 Fidaya Galimovna onun yanına gelince s
25 önmüş gibi oldu. "Dine'nin "çıkarın beni buradan
26 artık" demesine "çıkartırız artık burada olmanda ne
27 fayda"-diye cevap verdi. Onun sesi buz
28 soğuğu gibi geldi.
29 Ama en zoru Dine'nin kendi kalbindeki
30 acısıydı. Zor geçen geceden sonra rahatlayınca,
31 o acayip bir rüya gördü. Çocuk ölmemiş, yaşıyormuş.
32 O kendi ayakları ile yürüyerek gelip, Dine'nin
33 yüzüne tükürdü...
34 O ter içinde uykusundan uyandı.
35 Hemen bu rüyayı unutmalı, erkek çocuk hayalleri
36 ile yaşayan Müderis'le olacak karşılaşmayı düşünmemeliydi. Doğru,
37 buraya girmeden önce Dine her şeyi iyice düşünmüş,
38 her şeyi hesaba katmış gibiydi. " Sen beni en
39 zor zamanda bıraktın, benim dediklerimle hesaplaşmadın! Sanki
40 yanacaktı ömür boyu orada bekleyen fabrika! Bir-iki ay içinde
41 ne olacaktı ömür boyu orada çalışan adamlara.
42 Bense burada anlaşılamadığım kaynana ile küçük çocukla üstelik hamileyken
59/1-45

1 tüm hayat ipini çekmek zorunda mıydım? -
2 diye karşılamayı düşünmüştü o iki ay sonra dönecek
3 kocasını. Ve onun pişmanlığını görüp sevinirim

4. dip uylagan idè. Eye, anıñ da üzegène ütsen ele, ki-
5. leçekke sabak bulsın!
6. Şulay uylagan idè3 ul şul rewêşle uç alıp, küne-
7. len basarga telegen idè. Emma mène hezer, indè üç
8. alıngaç, rehetlek hise urınına sızlanu gına kildè .
9. Keçkene küzge karşında çeç tulımnarın taragan-
10. da, ul üz –üzene küñelge kaytargıç bulıp kürëndè. Anıñ
11. çeçlè rendege ak çeç tutamnarı –ulıgayu yaise hesret
12. tamgası tügèl, Tabigat şuklıgı gına: kümeş çeçlè r
13. minnerden üse. Lekıñ iletken bulmasalar, alar şuşı
14. tün içende kiçergennerden barıber agarır idè, mü
15. gayèn.
16. Ul palatadagılar bèlen tizrek huşlaşırğa aşık-
17. tı. Kiyènü bülmesende kabalanıp kiyènde. Lekıñ tiz
18. gène çıgıp kitèp bulmadı, nilektender anıñ beleşme
19. kegazbleren uzak birimi tuttılar. Ul kisan bulmede
20. utırğan arada, kün buzılıp kittè, işek açılğanda
21. salkınça hawa bèrep kere, yangır şawı işetele idè.
22. Künnen keyèfe kitken, ul da elıy idè şikèllè.
23. Nihayat, kirèkle kegazbleren algaç, Dine bèraz
24. işek tübende tuktap turdı. Yuka külmekten, İtaliyade
25. tegelgen matur, emma yuyèşke çıdamsız tuflidan gına
26. bulganga, şunduk tunıp kittè, beleklerene kaz tene
27. berep çıktı. Lekıñ kükne salınkı bulıt kaplagan,
28. yangır tiz gène üter sıman kürenmi, e küñelge bu yurttan
29. eraklaşırğa aşkına idè.
30. Dine işek tübendege küldeweknen nek urtasına
31. bastı. Üyden çıgıp kitkende, üç küñge awılga kaytıp
32. kilem, digeç, kaynana ana: “Yul helen belep bulmıy,
33. ayagına cılrak tuflı ki, üstene plasç al”, --digen
34. idè diyuyèn. Emma ul çakta karçıkın yanda çualu
35. ata çeben wıjlawı kèbèk açunı gına kabarttı.

4 demişti. Evet, onun ömür boyu unutamayacağı bir
5 ders olacaktı bu!
6 Evet böyle düşünmüştü, bu şekilde intikam alıp kendini
7 tatmin edecekti.ama şimdi, intikam alınmışken,
8 gönlünü tatmin değil, rahatlama değil, acı hissi doldurdu.
9 Küçük ayna karşısına geçip saçlarını tararken
10 kendisinden nefret ettiğinin farkına vardı. Onun
11 örgülerindeki beyaz saçlar- yaşlanma veya hasret
12 işareti değil, tabiat şakasıydı sadece: şakaklardan çıkan
13 saçları gümüş rengindeydi. Ama eskiden beyaz olmamış
14 olsalardı, bu gece yaşadıklarından sonra beyazlamış olurlardı
15 büyük ihtimal.
16 O odadakilerle hemen vedalaştı.
17 Giyinme odasında acele giyindi, ama hemen
18 Gidemedi . Nasıl oldu ise ona belgelerini vermeden
19 beklettiler. O dar odada oturmuş beklerken,
20 hava bozuldu, kapı açılırken serin hava
21 içeri giriyor, yağmur sesi geliyordu.
22 Günün morali bozulmuş, o da ağlıyordu sanki.
23 Sonunda, gereken kağıtları alınca, Dine biraz
24 kapı ağzında bekledi. İnce gömlek, İtalya’da
25 yapılmış, güzel ama yağmurlu hava için uygun olmayan
26 ayakkabılardan olduğu için, hemen üşümeye
27 başladı. Ama gökyüzünü bulut tamamen kapatmış,
28 yağmur yakında kesilir gibi görünmüyor, gönlü ise bu evden
29 çabucak uzaklaşmak istiyordu.
30 Dine kapının önünde toplanmış suyun tam ortasına
31 bastı. Evden çıkarken, üç günlüğüne köye gidip
32 geleceğim deyince, kaynanası “yol durumunu bilemezsin,
33 ayağına daha iyi ayakkabı giy, üzerine yağmurluğunu da al” demişti.
34 Ama yaşlı kadının sözleri sinek vızıldaması
35 gibi sadece öfkesini artırdı.

36. Dine uramnan barganda, ciñel maşinalarga kul
37. küterde –tuktawçı bulmadı. Ul tanış uramnarnı
38. butap, adaştı, tramway tuktalışına elle kayan urap
39. kilép çıktı. Wagunga kergende, üstende kurı cep
40. bürtege yuk idè. Plaşç kiger, zuntik tutkan keşeler
41. ana gaceplenep karadılar. Lekin Dine üzèn kızgan-
42. madı. “şul kirék mina, şul kirék!” –dip pışıldıy
43. idè anıñ kügergen irennere. E küz aldında tüşene
44. kergen sabıy şeylene, güyaki bulıtı da ul kitergen,
45. Dinene de yangır astında ul adaştırıp yürtken idè.

60,1-42

1. Zeytünege enise Gülzeynep bér kıyssa süylegen idè.
2. Zeytüne küñelgeyènde, kübelek turındağı, gali bèlen
3. kece turındağı şigırbler kèbèk , bik neni çakların
4. hatirese bulıp saklana ul kıyssa.
5. ...İlge yaw kilgen.
6. Kara bulıttay işle, dawılday küçle, yaşendey
7. ayawsız duşman yawı kilgen il üstene. Yarsu yürekle
8. batır ègèt ler, cilden citez atlarına mènèp, ütken
9. kılıç bulgap, dushmanğa karşı çıkkannar. Emma de
10. lekin dawılını yarsu at bèlen, yaşenne kılıç bèlen
11. tuktatıp bulamını? İlnen asıl ir –ègèt lere yaw kı-
12. rında yatıp kalgannar, alarnın anaları, hatınnarı,
13. balaları, derrew urınnarınnan kubıp, duşmannan
14. kaçıp kitken.
15. –Cinlek! –digen duşman buş kalgan kalalar-
16. ga, awıllarga basıp kergeç. –Bu baylıklar barsı da
17. bezneke hezer! –digen altın –kümeş tulı kaznalarnı,
18. kütü –kütü mallarnı kürgeç. –Bularnın ilekke huca-
19. ları cir yüzennen yuk itelde!
20. Hem ul kaçıp kitken hatın –kızlarını, bala –çaga-
21. larnı temamyuk iterge şefkatbsez ukçıların ci-

36 Dine caddede yürürken arabalara el kaldırdı ama
37 duran olmadı. O bildiği caddelerde kayboldu,
38 tramvay durağına uzaklardan dönüp geldi.
39 Vagona girdiğinde, üstünde kuru tek bir iplik
40 bile kalmamıştı. Yağmurluk giymiş, şemsiye tutmuş
41 insanlar ona hayretle baktılar. Ama Dine kendine
42 acımadı.” Hakediyorum ben bunları”
43 diye fısıldıyordu onun soğuktan mavileşmiş dudakları. Göz önünde
44 ise o bebek duruyordu, sanki bulutu da o getirmiş,
45 Dine’nin yağmur altında kaybolmasını da o sağlamıştı...

60/1-42

1. Zeyüne’ye annesi Gülzeynep bir hikaye anlatmıştı.
2. Zeytüne’nin kalbinde kelebek hakkındaki, Ali ile
3. keçi hakkındaki hikayeleri gibi, çok küçük olduğu
4. zamanların bir hatırası olarak kaldı o hikaye.
5. ...Ülkeye düşmanlar savaşıyla gelmişler.
6. Kara bulut gibi çok, fırtına gibi kuvvetli, şimşek
7. gibi acımasız savaş gelmiş ülkeye. Ülkenin olan
8. tüm erkekleri ellerine keskin kılıçlarını
9. alıp rüzgar gibi atlarına binmişler ve düşmanın karşısına çıkmışlar.
10. fırtınayı atla, şimşegi kılıçla
11. durdurmak mümkün mü ki? Cesur erkeklerin tamamı
12. cephede şehit olmuşlar, onların anaları, karıları,
13. çocukları ise hep birlikte toplanıp düşmandan
14. kaçmaya başlamışlar.
15. -Kazandık!- Demiş düşman boş şehir ve
16. köylere girince. – Bu zenginliklerin hepsi bizim
17. şimdi!- demiş hazine, altın-gümüşle dolu kapları
18. görünce. –Bunların eski sahipleri
19. yeryüzünden yok edildi!
20. Ve o kaçan kadınları, çocukları
21. ve yaşlıları tamamen yok etmeleri için şefkatsiz okçularını

22. bêrgen. Alar şul kader ayawsız bulgannar, kara tün
23. bulıp kara tün kaçaklarını kızgangan, alarnı kiñ ka-
24. natı astına alıp, duşman küzè nnen yaşergen.
25. Erak kite almaslar! –digenner ukçılar.—
26. İrtenge tan nurı tün kanatın iretep yuk itkeç ,bez ul
27. kaçaklarının bêr sènde kaldırmabız!
28. E hatın –kız, bala –çaga, erakkarak kitèrge tırı-
29. şıp, tüne buyè yügergen. Tan nurı tün kanatın yukarta
30. başlaganda, yaş hatın Gülcihan elga yarına barıp
31. egılğan.
32. Büten bêr adım da atlıy almıym, digen ul.—
33. Karınımdağı balam, bu gazaplardan suñ urınınnan
34. küzgalıp, wakıtsız dünya ga kilerge talpına.
35. anıñ yanına ırunun in ulı abise kilgen.
36. –Tüz! –digen ul yaş hatınga. –Adem balası
37. dünya ga kilgende de dünya dan kitkende de başkalarga
38. gazap –ernü kitère. Tüz, ıngıraşma.
39. Şefkat nurı küçeya, duşman ukçılarnın yulın
40. yaktırta bara ikèn. Lekıñ elga üz yarında kan kuyélun
41. telemegen, ak tuman perdesen ceyèp, kaçaklarını duş-
42. man küzènnen yaşergen. Gülcihan da tawışın. Çıgar-

61,1-45

1. magan. Ukçılar kaçaklarını kürmi çitletep ütep kit-
2. kenner
3. Şul elğanıñ yarında Gülcihan karlıgaç balası
4. kèbèk açık hem keçkène ir bala tapkan. Anıñ zegıyf
5. tawışın işetkeç.
6. –Bu balam citlekmi dünya ga, gumerle
7. bulmas indè, --digen
8. –Kara tün sinè kanatı bèlen duşman küzè nnen
9. kaçırđı, salkın elga ak tumanı bèlen helaketten
10. saklap kaldı. Sin –ana keşè, üz kanatın astında

22. göndermiş. Onlar o kadar acımasızlarmış ki, karanlık gece
23. bile kaçanlara acıyıp, kara kanadının
24. altına alıp, düşman gözünden saklamış.
25. -Uzaklara gidemezler!- demiş okçular.
26. – Sabahın ilk ışıkları gecenin kanadını eritip yok edince, biz o
27. kaçanların hiçbirini sağ bırakmayız!
28. Kadın-çocuk, yaşlılar gidebildikleri kadar gitmek için tüm
29. gece koşmuşlar. Sabahın ilk ışıkları gecenin kanadını yavaş-yavaş
30. başladığında, Gülcihan adında genç kadın nehir kenarında yere
31. yığılmış:
32. -Bir adım bile atamam daha!- demiş o.
33. - Karnımdaki çocuğum bu çilelerden sonra dayanamayıp,
34. erken dünyaya gelmek istiyor!
35. Onun yanına Kabilenin en yaşlı ebesi gelmiş.
36. -Dayan!- demiş o genç kadına.- İnsanoğlu dünyaya
37. geldiğinde de, dünyadan gittiğinde de başkalara acı ve
38. azap veriyor! Dayan, inleme!
39. Sabahın ışıkları artıyor, düşman okçularının yolu
40. her geçen saniye aydınlanıyormuş. Ama nehir kendi kenarında
41. kan dökülmesini istememiş, beyaz sis perdesini serip,
42. kaçanları düşman gözünden saklamış. Gülcihan da ses çıkarmamış.

61/1-45

- 1 Okçular onları görmeden yanlarından geçip
- 2 gitmişler.
- 3 Bu nehrin kenarında Gülcihan kırlangıç yavrusu
- 4 gibi ince ve küçük bir oğlan doğurmuş. Onun zayıf
- 5 sesini duyunca:
- 6 -Çocuğum zamanından önce dünyaya geldi,
- 7 ömrü olmaz galiba,- demiş.
- 8 -Siyah gece seni kendi kara kanadı altında düşman
- 9 gözünden sakladı, soğuk nehir seni beyaz sisi ile helak
- 10 olmaktan korudu. Sen- annesin, kendi kanadın altında

11. balannı saklap kala almassınmını? –digenana ken-
12. dek ebise. Hem inennen tunın salıp, Gülcihannın,
13. üstene yapkan, sabıynı ise yawlagına urap tun cinene
14. tığıp kuygan.
15. –Bu sabıy kanat yargan bürket bulıp citeşkençe,
16. ana ten hem can cılınnı bir, --digen
17. –Mumin etise yawda helak buldı, üzémde bik hel-
18. sezmen, yaşı de almam ahır, --dip zarlangan Gülcı-
19. han
20. –Sin sabıyennı tınla. Anıñ tawışı sina küç
21. birer, siné ayakka bastırır, ul sinén saklawçın da,
22. yaklawçın da bulır, digen kéndék ebise. yaş anaga
23. elgadan su alıp içergen, yakındağı urmannan cimeş-
24. ler üzep kitêrgen.
25. –Bu suñı iç, bu cimeşlerne kap, sabıyêna
26. kükrek sûtenné imez. Sinén süten aşa sabıy şuşı
27. tufrakka bér eksen –bu anıñ tugay ciré, --digen.
28. Künner, aylar ütken, bala indé tun cinene sıymıy
29. başlagan, üz wakıtında enisêne n tézêne mênêp utır-
30. gan, üz wakıtında, enkesenen itegêne tutınıp, elga
31. yarı buylap tepi kitken.
32. Mêne bér yaznın kuyaşlı künende kéndék ebise ma-
33. laynı citeklep, awıl başına alıp çıkkın.
34. –Tınla, ulım! –digen. Bulınlık üstende tur-
35. ganlar sayrıy, annan arı urmanda küke kıçkır
36. ikên. –ışettenme? –digen kéndék ebise. Her kuş-
37. nın üz cırı bar alar ul cırnı ata –analarinnan
38. utıp alagnar. Sinén atannın da üz cırı bar idé.
39. Min anı sina üyretmen.
40. Hem malaynın tawışı turgaylar cırına kuşılıp
41. çeçekle bulın üstende yangıragan.
42. Tagın küpmeder wakıtlar üzgan. Malay êgêt bulıp

11 yavrunun ömrünü koruyamaz mısın?-demiş ona
12 ebe ve kendi kürkünü Gülcihanın
13 omuzlarına örtmüş, başörtüsünü çıkarıp, çocuğu ana
14 sarıp kürkün koluna yerleştirmiş.
15 -Bu çocuk kanatlı kartal olup yetişene kadar
16 ona ten ısını ver,-demiş.
17 -Onun babası savaşta helak oldu, kendim de çok halsizim,
18 uzun yaşayamam,-diye şikayet etmiş
19 ona Gülcihan
20 -Sen yavrunu dinle. Onun sesi sana güç verir,
21 seni ayağa kaldırır, o senin koruyucun da,
22 evladın da olur,- demiş ona ebe. Genç anneye
23 nehirden getirip su içirmiş, yakındaki ormandan yemişler
24 koparıp getirmiş.
25 -Bu suyu iç, bu yemişleri ye, yavrunu
26 göğüs sütünle emzir. Senin sütünle yavru
27 bu toprağa bağlansın -bu onun doğum yeri,-demiş.
28 Günler, aylar geçmiş, bebek artık kürkün koluna sığmıyormuş,
29 zamanla annesinin dizinde oturmaya,
30 sonra da annesinin eteğine tutunup
31 yürümeye başlamış.
32 Bir baharın güneşli sabahında ebe çocuğu elinden
33 tutup köyün dışına çıkarmış.
34 -Dinle oğlum!-demiş. Ovanın üstünde kuşlar
35 uçuyor, biraz ötede orman kuşları ötüyormuş.
36 -Duydun mu?-demiş ebe.-Her kuşun kendi sesi kendi şarkısı.
37 O sesi anne-babalarından öğrenmiş
38 onlar. Senin babanın da kendi şarkısı vardı.
39 Ben onu sana öğreteceğim.
40 Ve çocuğun sesi bülbül sesleri ile birlikte
41 ovanın üzerine dağılmış.
42 Biraz zaman daha geçmiş, çocuk delikanlı

43. citeşken, anıñ tawışı şundıy küçle ikén, ul cır
44. başlağaç, bulınnarda turgaylar, urmanda kükeler
45. tın bulıp heyran kalıp anı tınlıylar ikén.

62,1-41

1. Ègét üylengen, anıñ cidé ulı, bér kızı tugan. Ul-
2. ları ilnen asıl ègètlere bulıp, kızı ilnen sıluwı
3. bulıp citeşken.
4. Şul çak duşman, bu halıknın yanadan terelep
5. ayakka baskanıñ, mantıganıñ kürep, yane yaw bèlen kil –
6. gen. Lekıñ bu yulı bér urınına cile batır ana kar-
7. şı çıkkın. Alar yawız duşmannı tar –mar itèp , ata –ba-
8. balarnın cirleren de annan uzat itkenner.
9. Hezer ul cirlerde Gülcihannın batır irennen
10. Kalgan cır yagırıy, her yazda yana sabıylar, kèndèk
11. Ebilerenen kullarına tutınıp, urman –bulınnarga
12. Çıgalar, ata –babalarnın cırlarınıyreneler hem
13. alarnın tawışı turgaylar, sandugaçlar cırına ku-
14. şılıp, küklerge ürele, di.
15. Mène şundıy kıyssa süylegen idè Zeytünege eni-
16. se. Ekiyatke uşatıp süylegen idè, emma ul ekiyet bul-
17. sa da, bik te çınga uşşagan üze.
18. İnstitutta çakta Altınçeç himiyaden bér ègèt ke
19. yardım itken idè. Bülmedeş kız künderde anı bu işke:
20. –Himayenesinnen eybet belgen keşe yuk, minem
21. ber tanışka bulış ele, --didè. –Armiyaden kaytkan
22. ègèt , bèleme sayègıp kitken.
23. Bu –uzın gewdesene karaganda keçerek tuyèlğan ba-
24. şın algarak iyèp yürı turgan, Nerkis isemle ègèt bu-
25. lıp çıktı. Alar atnaga ikè —üç tapkır uçraşa turgan
26. buldılar. Nerkis tırış, bikbkatble, üzen bik keçe-
27. lekle tuta, lekıñ hernalarsene kat-kat amlatkannı yara-
28. ta idè.

43 olmuş. Onun sesi o kadar güçlüymüş, o şarkıya
44 başlayınca ovadaki bülbüller, ormandaki guguk
45 kuşları bile susuyor, hayran kalıp onu dinliyorlarmış.

62/1-41

1 Yiğit evlenmiş, onu yedi oğlu, bir kızı olmuş.
2 Oğulları ülkenin en cesur erkekleri, kızı ise
3 ülkenin en güzel kızı olup yetişmişler.
4 O zaman düşman, bu halkın yeniden ayağa
5 kalktığını görüp, güçlenmeye başladığını görüp, yine savaş ile
6 onlara gelmiş. Ama bu sefer yedi pehlivan
7 ona karşı çıkmışlar. Onlar düşmanı yenip, atalarının
8 topraklarına geri dönmüşler.
9 Şimdi ise o yerlerde Gülcihan'ın cesur kocasının
10 şarkısı söyleniyor, her bahar çocuklar, ebelerin ellerine
11 tutunup, orman-ovalara gidiyor,
12 atalarının şarkılarını öğreniyorlarmış.
13 Onların sesleri bülbül sesleri
14 ile birleşip göklere yükseliyormuş.
15 ... Böyle bir hikaye anlatmıştı Zeytüne'ye annesi.
16 Hikaye gibi anlatmıştı ama hikaye olsa da gerçeğe
17 çok benziyordu.
18 Enstitüde okurken Altınçeç bir öğrenciye
19 kimya ile yardım etmişti. Oda komşusu ikna etmişti onu bu işe:
20 -Kimyayı senden daha iyi bilen kimse yok, benim bir
21 tanıdığıma yardımcı olur musun?-dedi.-Askerden yeni
22 dönmüş, biraz unutmuş bazı şeyleri.
23 Bu- uzun boyuna nazaran küçük görünen kafasını öne eğerek
24 yürüyen Nerkis adında bir
25 yiğitmiş. Onlar haftada iki-üç kere görüşmeye
26 başladılar, Nerkis çalışkan, dikkatli, efendi biriydi,
27 ama her şeyi birkaç kez anlatmayı
28 istiyordu.

29. Sigezeñçe Mart beyremène ul altınçeçke gaceyêp
  30. bülek kitêrde: Yudrıkka timer şar matur
  31. itêp çelterlengen, anıñ içende şulayuk çetlerle ta-
  32. gın bér şar tegerep yüri idê.
  33. Stanukta üzém yasadım, --didê nergis. –Tu-
  34. taş timer kisegennen işlengen ul.
  35. __Nersege yarıy suñ ul?
  36. __Açkıçka tagarga bula. Andıy nerse büten Bêr-
  37. kemde de yuk!
  38. Êgêt tügerék küzlê re belen Altınçeçnen yüzene te-
  39. kelgen, elle maktaw kütep, elle sınaş karıy idê. Al-
  40. tınçeç rehmet eyterge aşıktı. Açkıçına andıy zur,
  41. awır eyber tagıp yürmes ul yürüyên, lekiñ êgêt tırış-
- 63,1-45

1. kan bit. Annarı kulga kébék ir-atnın Nerkis isemle
2. bulı Altınçeçne se ersendere, anda hetta kızganaw hi-
3. se tudıra idê. Ul üze de gumere buyê şulay kıyafetene
4. yatışmıy turgan seyêr isem küterep yüri bit!
5. Şul künnen m ikên, elle annan da ilekrekme, alar
6. himiyaden tış büten nerseler hakkında da süyleşkeli
7. başladılar. Êgêt kitêrge cıyênıp, kitap – defterleren
8. bil kayêşına kıştırıp kuygaç ta – anıñ bu gadetten
9. Altınçeç yaratmıy, lekiñ eyterge yahşısınmıy idê-
10. alar temlep çey içeler hem dünya hellerene kêrêp ki-
11. teler idê. Kübrek kiñu – kitap turında bara idê süz.
12. Suñrak, açılıp kitêp , tanış – beleş, turmış – künkü –
13. reş turında da süyleşkeli başladılar.
14. Nerkis Altınçeçne kiñuga – mazar çakırmadı, aw-
15. lakta uçraşırğa tekdim yasadı. Lekiñ anıñ kite-
16. se kilmiçe uzaklap utırınnan, her süzne telekteşlek
17. belen tınlawınnan gadeti bulmagan yakınlık sizelep
18. tura idê. Ekrenlep kız üz küñelgeyêne de êgêtnêñ bik

29 Sekiz mart bayramına o Altınçeç'e acayip
30 bir hediye getirdi: avuca sığacak kadar demir top güzel
31 desenlerle işlenmiş, onun içinde ise aynen onun gibi işlenmiş
32 ikinci top vardı.
33 -Tezgahta kendim yaptım,-dedi Nerkis.-Tek
34 parça demirden yapılmış.
35 -Ne işe yarar ki bu?
36 -Anahtarlık olarak kullanabilirsin. Böyle şey
37 başka hiç kimsede yok!
38 Yiğit yuvarlak gözleri ile Altınçeç'in yüzüne bakıp,
39 ya övgü bekliyor, ya da sınıyor gibi bekliyordu.
40 Altınçeç teşekkür etti. Anahtarına o kadar ağır
41 anahtarlık takmaz, ama yiğit uğraşmış,

63/1-45

1 yapmış. Sonra da böyle uzun boylu birinin adının Nerkis olması
2 biraz garipti, hatta acıyordu ona Altınçeç.
3 Ömür boyu kendine yakışmayan isimle yaşamak
4 zor tabii ki.
5 Bu günden sonra mı, daha erken mi,
6 kimya hariç başka şeylerden de konuşmaya
7 başladılar. Yiğit gitmek için defterlerini
8 toparlayıp bel kemerinin altına sokunca- onun bu alışkanlığını
9 Altınçeç sevmiyordu, ama söylemek istemiyordu-
10 onlar birlikte çay içiyorlardı ve konuşurken
11 dünya işlerinden de bahsediyorlardı. Daha çok sinema-kitap
12 hakkındaydı konuları. Sonraları biraz açılıp, dünya,
13 hayat, tanıdıklar gibi şeylerden de konuşmaya başladılar.
14 Nerkis Altınçeç'i sinemaya-falan davet etmedi,
15 birlikte görüşme teklif etmedi. Ama onun gitmek
16 istemeyerek geç saatlere kadar oturmasından, her kelimeyi taraftar
17 olarak dinlemesinden normal dışı bir yakınlık
18 hissediliyordu. Yavaş-yavaş kız erkeği kendi gönlüne daha

19. yakın bulıp kitüyèn tuya başladı. Tura – bara ul égèt ne
20. sagına turgan bulıp kittè, ul kilmegen künnèr karangı
21. bulıp kürèndè. Ahırda, çın mehebbet şuşındıy bulıp-
22. ga tiyèş , dip uyly başladı Altınçeç, Nerkısne uzatıp,
23. çeçen bigudiga uraganda hem yukıga kite almıy yat-
24. kan segatblerende.
25. Düres, başkalar yaratunı bütènçerek anlıy. Ene,
26. kürşe karawat haman buş, Teslime tiz gène kermes
27. ele, KAÍ égèt e Tefıl belen karangı puçmakta tura-
28. lardır.
29. Ber kiçne Nerkis çıgıp kitkeç:
30. –Altınçeçi sin bik mawıkmai Nerkis sinèn kü-
31. le gènei balasıta ul sinè, --didè. Teslime. –Hezer
32. kaya kittè dip belesen sin anı? Ramilese yanıña kittè
33. ul.
34. –Bulmas! –didè Altınçeç urınınnan turıp.—
35. Bulmas! Ul andıy tügèl!
36. Ul tünnen Altınçeç yukısız ütkerde. Hem şunda
37. gazapnın in açısın kiçerdem, dip uyladı. Mehebbet
38. gazaplarının açılardan açıları barlıgın belmi
39. idè elèul.
40. İke künnen Nerkis kilgeç, ul annan tanış bulma-
41. gan Ramile hakkında suramakçı, hiç yugında kiñayelep
42. kène bulsa da bèrer süz eytmekçe idè. Lekin Nerkis
43. ana şındıy saf, bèr katlı itèp , her süzene inanganday
44. karap utıra idè ki, Altınçeç anıñ günahsızlığına
45. süzsez de işandı. Mundıy karaşnın aldawı mümkin
- 64,1-45
1. tügèl idè. Size idè bit ul Altınçeçnen küñelgeyènde ni-
2. ler kaynaganıñ! Eger de başka bèrew belen yürı tur-
3. gan bulsa, Altınçeç küñelgeyènde şındıy hisler tudır-
4. ga nigez birer idèmeni ul? Bu bit keşene celladlar-

19 yakın hissetmeye, sonunda yiğidi
20 özlemeye başladı, onun gelmediği günler karanlık
21 geçiyordu sanki. Sonunda, gerçek aşk bu olmalı diye
22 düşünmeye başladı Altınçeç Nerki's'i uğurlayıp
23 saçlarını taradığı ve uyuyamadan yatakta kıvrıldığı
24 zamanlarda.
25 Doğru, başkalar sevgiyi farklı anlıyordu. İşte,
26 karşı yatak boş, Teslime yakında gelmez,
27 havacılık enstitüsü öğrencisi Teftil ile birlikte
28 karanlık köşelerde duruyorlardır büyük ihtimal.
29 Bir akşam Nerki's çıkınca Teslime:
30 - Altınçeç sen fazla uğraşma, Nerki's seninle dalga
31 geçiyor, çocuk görüyor seni. Şimdi
32 nereye gitti dersin? Ramile'si yanına gitti
33 o,-dedi.
34 -Olamaz!-dedi Altınçeç yatağından kalkarak. –
35 olamaz! O öyle biri değil!
36 O geceyi uykusuz geçirdi Altınçeç. Ve azapların
37 en zorunu geçirdim, diye düşündü o zaman. Aşk
38 azaplarının daha ne gibileri olduğunu bilmiyordu
39 o zamanlar.
40 İki gün sonra Nerki's gelince tanımadığı
41 Ramile hakkında soracaktı , hiç olmazsa kinaye yolu
42 ile bir şeyler belli etmek istemişti. Ama Nerki's
43 onun söylediği her kelimeye inanıyor gibi öyle saf,
44 öyle temiz bakıyordu ki, Altınçeç onun suçsuzluğuna
45 sözsüz bile inandı. Böyle bakışın aldatması imkansızdı.

64/1-45

1 Duyuyordu ki o Altınçeç'in kalbinde neler
2 kaynadığını. Eğer başka bir arkadaşı olmuş
3 olsaydı, Altınçeç'in böyle şeyler hissetmesine
4 izin verir miydi? Bu insanı sadistçe

5. ça cezalaw bulır idé! Yuk, Nerkis küñélge celladı bu-
6. la almıy, ul namuslı keşe.
7. Şulay itép yuattı üzen Altınçeç.
8. Ecey başında, ukular beter aldınnan, kiçen, Al-
9. tınçeç çeçen bigudiga urap azaplanganda, sak kına
10. işek kaktılar.
11. __Altınçeç! Çık ele, didé kurstaş égèt cewdet.
12. __Çıkmıym. Süzenne Şunnan gına eyt.
13. __Çık inde... Alma birem... İşek süyle-
14. şe turgan süz tügél...
15. Altınçeç başına yawlık urap çıgarga mecbür bul-
16. dı. Baş tübesene sıya almaganday tırpayép turgan kuyé,
17. katı çeçlé Cewdet, çıgıncı mangayé astınnan sınap
18. karadı, alma suzdı hem:
19. __Sin burçılma, gadeti hel dip kabul it, --di—
20. de. Bügên Nerkis Ramile yanıña küçep kitté.
21. Altınçeç tın gına burılıp kerde de urınına me-
22. nep yattı.
23. Mehebbet gazaplarının çını mène şunnan baş-
24. landı.
25. İrtén turgaç, ul tüymeleren, bruşkaların saklıy
26. turgan tartmasınnan Nerkisnen bülegen izlep tabıp,
27. ikénçe kattan tıška ırgıttı. Timer şar asfalbtka
28. barıp tüşege ortalay ayérıldı. Ul kiseklerden tu-
29. taştırılğan bulğan ikén, Nerkis anı şunda da alda-
30. gan. Elle sınawı gına bulğanmı? Eger şulay ikén,
31. taş küñélgele keşenen sınawı bulğan ul!
32. “Nik alay itten?” dip surıysı kildé Altınçeç-
33. nen. Emma uçraşkan çaklarda ten kuirıla, yukka çı-
34. gası, küzge kürenmes bulası kile başlıy, ul
35. Nerkis bargan tranwayga utirmaska tırışa idé.
36. Mène hezer alar ikése bér zawytda işliler. Ner-

5 cezalandırmak olurdu. Yok, Nerkiş sadist olamaz,
6 o namuslu insan.
7 Böyle dedi o kendine...
8 Yazın, okul sona ermeye azcık kalmışken,
9 Akşam Altınçeç saçını düzeltirken
10 dikkatlice kapıyı çaldılar.
11 - Altınçeç! Çıksana buraya?-dedi aynı sınıftan Cevdet adında yiğit.
12 -Çıkmayacağım. Ne diyeceksen oradan söyle.
13 -Çıksana...Sana elma getirdim. Kapının iki tarafından
14 konuşulacak şeyler değil...
15 Altınçeç kafasını örtüp kapıyı açtı.
16 Kafasına sığamıyor gibi her biri ayrı tarafa
17 bakan saçlı Cevdet ona kaşlarının altından bakıp,
18 elma uzattı:
19 -Sen dert etme... Sıradan bir şey gibi kabul et.-
20 dedi.-Nerkiş bugün Ramile yanına taşındı.
21 Altınçeçbir şey demeden içeri girip yatağına
22 uzandı.
23 Gerçek azap dedikleri işte bu zamandan sonra
24 başladı.
25 Sabah kalkınca, o takılarını sakladığı
26 kutudan Nerkiş'in hediyesini alıp ikinci
27 kattan yere attı. Demir top yere düşünce
28 ikiye ayrıldı. O parçalar yapıştırarak
29 yapılmışmış, Nerkiş onu burada da kandırdı demek?
30 Yoksa denemek için mi böyle yaptı? Eğer öyle ise,
31 taş kalpli birinin denemesi olmuş o!
32 "Niye böyle yaptın?"-diye sormak istedi Altınçeç
33 ama karşılaştınca bedeni geriliyor, yok
34 olası, görünmez olası geliyor. Hatta
35 Nerkişin bindiği tramvaya bile binmek istemiyordu.
36 Şimdi ise onlar ikisi aynı fabrikada çalışıyorlar.

37. kis Negıymuwiç Badamşın zur keşe hezer, baş meha-
  38. nik. Gewdese turaydı, yuanaydı, başı iyélmes buldı.
  39. Tik Altınçeçnen küñelgeyè gene şul kileş kaldı. Kar-
  40. şısına baş mehanik kilép çıksa zawudnın çakrım-
  41. narga ceyélgen meydanı kiñet tarayép kite, kèrèp yaşe-
  42. rener urın bete...
  43. E belki, çınnan da Teslime haklıdır, ègèt belen
  44. kız arasındakiü münesebetaçık, gadi bulırğa tiyèş -
  45. ter, barısın da turıdan- turı süyleşerge hem telege-
- 65,1-44

1. nenne işlerge kirèkter? E belki, Altınçeçnen ih-
2. tıyarına karşı kilép bulsa da, ikè arada Linar ur-
3. naştırğan münesebet tabigıydır, ana künegerge gene
4. kirèkter?
5. Nerkis belen bulğan hellerden suñ küp waqıtlar
6. ütte bitinde, Altınçeç berkemne de küñelgeyène yakın
7. ite almadı. Nihayat, mène anıñ turmışına Linar
8. berep kerde...
9. anıñ turında uylagan çaklarında, Altınçeç Ner-
10. kisne iske tüşere, alar belen bulğan münesebetlerne
11. çağıştırıp, ikè ègètnèñ üzlegen kapma –karşı tutu-
12. ların küre, bu kapma—karşılık kileçekke ümetne
13. nıgıta idè.
14. Linarnın niyate citdi, elbette munda ikè le—mikè —
15. le uylarga urın da yuk. Ul hatını belen ayérılışuın
16. zakunlaştırır, yurtın satıp, işennen çıgıp, Kazan-
17. ga küçep kiler.
18. Eger de niyate şundi bulmasa, ul munda kilép at-
19. nalar buyè yaşep yatar idèmeni? Büten halık aldında
20. parlap plyajga yürer idèmeni?
21. İdel buyènda, tallar külegesende utırğanda şular-
22. nı uyladı Altınçeç. Linar kul-ayakların taratıp

37 Nerkis Nagimoviç Badamşin artık büyük insan, baş
38 makinist oldu. Vücudu düzelmiş, şişmanlamış, kafası eğilmez olmuş.
39 Ama Altınçeç'in gönlü aynı eskisi gibi kaldı.
40 Karşısında baş makinisti görürse, fabrikanın
41 kilometrelik sahası daralıyor, girip saklanacak
42 yer kalmıyordu.
43 Belki de Teslime haklıdır, erkekle
44 kız arasındaki ilişki açık, basit olmalıdır,
45 her şey doğrudan konuşulmalı ve istediğin

65/1-44

1 yapılmalıdır? Belki, Altınçeç'in
2 doğasına ters olsa bile, Linar'ın iki
3 arada yerleştirdiği davranış doğaldır, sadece ona alışmak
4 gereklidir?
5 Nerkis ile olanlardan sonra çok zaman geçti,
6 Altınçeç hiç kimseyi gönlüne yakın edemedi.
7 Sonunda, onun hayatına Linar
8 girdi...
9 Onun hakkında düşündüğünde, Altınçeç
10 Nerkis'i hatırlıyor, onlarla olan ilişkisini
11 karşılaştırıp, iki erkeğin ters davrandığını
12 görüyor, bu terslik te geleceğe olan umudu
13 artırıyordu.
14 Linarın niyeti ciddi tabii ki, farklı olması
15 düşünülemez zaten. O eski karısı ile boşanma
16 prosedürünü tamamlar, evini satıp, işinden ayrılıp,
17 Kazan'a taşınır.
18 Eğer niyeti böyle olmazsa buraya gelip
19 haftalarca kalır mıydı? Tüm milletin önünde
20 birlikte plaja giderler miydi?
21 İdil kenarında ağaç gölgesinde otururken,
22 bunları düşündü Altınçeç. Linar el ve ayaklarını dağıtmış,

23. taşlap, kumga çalkan yatkan da küzlé ren yumgan. Kuyaş-
  24. ta yanıp karalunı belmes ak tene alsulanıp çıkkan,
  25. kursağı kalkıbrak, sulış alğan sayén tirbelep tura.
  26. Yüzende gamsezlek, tuklık, küñélge tınıçlığı çağıla.
  27. Barı tik canga yakın keşe yanınđa gına üzenne şulay
  28. Gamsez rehet his itép buladır.
  29. Bar da yahşı, tik mène anıñ yanınđa kuyélan magni-
  30. tufun gına anlaşılmaz telde üzék-üzék küyler cır-
  31. lap açunı kitere, süyleşerge irek birmi.
  32. Altınçeç, tezleren büge tüşep , égét ke yanı belen
  33. utırgan da, kaynar kumnan tawçıklar yasıy, annarı
  34. alarnı işep taşlıy. Uyları da bér uyéşa, bér tarala
  35. anıñ.
  36. __Kayale, küzlé genne birép tur!
  37. Linar cawap kütmige, Altınçeçnen mangayénnan
  38. küzlé gen tartıp aldı da, başta yatkan kileş annarı
  39. turıp utırıp, yak-yagina karandı.
  40. Küzne awırttırı bit bu! Kara – kara , cirne kü-
  41. key kabıgı kébék kabartıp kürsete üze! E keşelerne
  42. tukmak het5le gene itép kaldıra!
  43. Altınçeç annan küzlé gen alırğa aşıktı. E magni-
  44. tufun haman elle nerse akıra. Nerse cebep utıra
- 66,1-45

1. suñ eléAltınçeç? Ul ürelep klawışka bastı da mag-
2. nitufun cırın yartı süzende tuktattı.
3. Turmış helleren süyleşik ele, --didé.
4. Yanadan ceyelep yatkan linar başın küterep ana
5. geceplenep karadı.
6. __Niyén süyleşesen anıñ?
7. __Niçék yaşisen, nişlerge uylıysın?...
8. Linar kiré yattı.
9. __Mène kaytkaç işegaldına bagana utırtam ele.

23 kuma sırtüstü yatıp gözlerini kapamış. Güneşte
24 yanıp kararmayı bilmeyen teni kızarmış.
25 Midesi biraz kalkık, her nefes aldığı anda kımıldıyor.
26 Yüzünden umursamazlık, doyma, memnuniyet yansıyor
27 . Sadece kalbe yakın biri yanında kendini böyle
28 hissedebilirsin.
29 Her şey güzel, ama sadece onun teybi
30 anlaşılmayan bir dilde kesik-kesik seslerle şarkı söyleyip,
31 öfkeyi kabartıyor, konuşmaya fırsat bırakmıyor.
32 Altınçeç dizlerini hafif büküp ona yanı ile
33 oturmuş, kumdan dağlar yapıp, onları
34 dağıtıyor. Fikirleri de aynen öyle, bir toparlanıp, bir
35 dağılıyor.
36 -Gözlüğünü versene!
37 Linar cevap beklemeye gerek duymadan Altınçeç'in
38 gözlüğünü alıp, kendisi taktı. Önce yatarken, sonra kalkıp
39 başını sallayıp etrafa baktı.
40 -Gözümü ağrıtıyor bu! Bak-bak, yeri yumurta
41 kabuğu gibi kabarık gösteriyor! İnsanları
42 parmak kadar küçülttü!
43 Altınçeç ondan gözlüğünü acele geri aldı. Kasetçalar
44 hala bağıyor. Neden kaybolmuş gibi oturuyor

66/1-45

1. ki o? Elini uzatıp düğmeye bastı ve
2. teybin sesi yarıda kesildi.
3. -Hayat hakkında biraz konuşabilir miyiz?
4. Yerine uzanmış Linar hayretle
5. ona baktı:
6. -Neyini konuşacaksın onun?
7. Ne yapacak, nasıl yaşayacaksın?
8. Yeniden yerine uzandı.
9. -Eve dönünce avluya bir direk dikeceğim.

10. Uramdagı tüslé Biyék ne, kekre başlanı. Belsenner
11. Şihapuwnın kemlegen!
12. __Kem belsem?
13. __Bütenese! Tire – kürşede andıy baganalı keşe
14. yuk ele.
15. __E nige kirék ul?
16. __Unganlıknı kürsete ul ungan keşenen бүten
17. eyberse yugarı surtlı bula. Bıyél işegaldına şundıy
18. tüteller yasadım, billehi, séznëñ irek maydanıııdagı
19. güllerden kim tügél!
20. Altınçeç küz aldında kuyaş tutılğanday buldı.
21. Barana artınnan yüri ikën, dimek, nigezennen kuzge-
22. lırğa niyate yuk munın! Altınçeç urınınnan turıp,
23. suga kerde de, kulaç salıpyüzep kittét. Linar bërni-
24. çe seltenüde anı kuıp citte.
25. __Nişlep bulay irelenden ele? Minem yandarak
26. tur, bata başlasam, kem kutkarıp?
27. __Hatının bar bit sinën, --didé Altınçeç çen-
28. çerге tırışıp.
29. Linar bër çumıp aldı. Annarı pırhıldadı da:
30. __Eyde, künnen yamen cibermik ele, --didé. __Ba-
31. la hakkında süz bara, anlıysınnı? Kızım bar bit mi-
32. nem!
33. Eye, Altınçeç munı bele: Linarnın cidé yaşlek
34. kızı bar. Baganası, güllere de, munaçrı şul kalada
35. yaşep yatıı da kızı hakınadır... eger de ul kızının
36. yazmışı turında uylamıyça, barısın kiñet kene
37. taşlap munda kilse, bu anıñ kızına karata merhe-
38. metsezlege bulmas idëmeni?
39. Altınçeç Linar belen yaneşe yüzep kitté, kiñet
40. küzë açılıp, kuya nurında tenkelenep yaltırgan
41. İdel kiñlegen kürde, tenesunın salkınça nazın

10. Caddedeki gibi yüksek, eğri uçlu direk. Bilsinler
11. Şihapov'un kim olduğunu!
12. -Kimler?
13. -Herkes! Komşuda öyle direği olan kimse
14. yok daha!
15. -Niye gerek ki o?
16. -İnsanın işi bilme seviyesini gösteriyor. İş bilen insanın
17. her şeyi yüksek kalitede olmalı. Bu sene avluya
18. öyle çiçekler diktim ki vallahi sizin Özgürlük Meydanı'ndan
19. daha güzel oldu!
20. Sanki güneş tutulması oldu Altınçeç'in göz önünde.
21. Direk dikmeye uğraşıyorsa, taşınmak gibi bir
22. niyeti yok bunun! Altınçeç yerinden kalkıp
23. nehre girdi ve hızla yüzmeye başladı. Linar onu birkaç
24. saniyede yakaladı.
25. -Neden kaçtın hemen? Benden fazla uzaklaşma,
26. batacaksam kim kurtarır?
27. -Karın var ki senin,-dedi Altınçeç ona
28. biraz kabaca.
29. Linar suyun altına dalıp, yüzeye çıktı. Sonra Altınçeç'e seslendi:
30. -Ne olur günün güzelliğini bozmayalım. Çocuğun
31. kaderi hakkında konuşuyoruz. Kızım
32. olduğunu biliyorsun.
33. Evet Altınçeç bunu biliyor: Linarın yedi yaşında
34. bir kızı var. Direkleri de, çiçekleri de o şehirdeki
35. kızı için galiba... Eğer kızının hayatını
36. düşünmeden aniden herşeyi bırakıp
37. giderse bu kızına karşı merhametsizlik
38. olmaz mıydı?
39. Altınçeç Linarın yanından yüzmeye başladı, gözü
40. bir anda açılıp su üstündeki
41. yakamozlara, geniş nehrin güzelliğini görmeye başladı,

42. tuydı.
43. Alar küñêlgelere belen bër- bërşen anlaşa ala, di-
44. mek. Bu anlaşu çın ruhi yakınlıkka ewerelsen üçen
45. bütên küçen kuyar Altınçeç. Tennernen bër-bersene um-
- 67,1-45
1. tılıp ta, küñêlgelernen anlaşmawı, ruhlarnın karşı-
2. lığı – ul mehebbet facigase digen süz bit! Altınçeç
3. bu facigase yul kuymas. Ul êgêtnêñ ruhın, anıñ bele-
4. men üz derecesene kütererge yardım iter.
5. Hem Altınçeç bu izge işne kiçekmiçe başlarga
6. buldı. Ul sumkasına bër şeşe “Yabluçnaya” digen su,
7. üslerene yuka gına sır kiseklere kuyêlgan ikê telem
8. arış ikmege belen bërge Antuan Sent-ikzyuperinin
9. “Neni Şahzade” isemle kitabın da salıp kilgen idê.
10. __Eyde, ekiyat ukıybız, didê ul kitapnı alıp.
11. __Walyay.
12. Lınar kumga kaplanıp yatkan idê, şıbirdaşkan
13. tal yafraklarına küz salıp aldı da başın kulları-
14. na saldı. Tal külegese alarnı yat küzlê rden saklıy,
15. êgêtnêñ alsutenene çelterle külege tüşken, saf, su ise,
16. eçkeltem yafrak ise kile—gumumen alar ekiyattege ke-
17. bek matur muhitta idêler hem bu hel, Altınçeç fikê -
18. rençe, ekiyatnen teisiren küçeyterge tiyêş idê.
19. “Altı yaşlek çağında min keşe ayagı basmagan
20. karurmannar turında ukıgan idêm”, --dip başladı.
21. Altınçeç hıslenep. Êgêt deşmi, kımıldamıy, yüze
22. kürenmese de kıyafetene karaganda, bik igtibar be-
23. len tınlıy idê.
24. __”Min şundıy bër planeta belêm. Anda kızıl
25. çıraylıber keşe yaşı. Ul gumere buyêna bër tapkır da
26. çeçke isnemegen. Bër mertebe de yıldızga karamagan.
27. Berwakıtta da bërkemne de yaratmagan. Bër kayçan da

42. teni serin suyun nazını hissetti.
  43. Onlar konuşmadan gönülleri ile de birbirini anlıyor,
  44. demek. Bu anlaşma gerçek ruhi yakınlığa dönüşsün
  45. diye tüm gücünü harcar Altınçeç. Bedenleri birbirine çekilip,
- 67/1-45

1. ruhların, gönüllerin anlaşılamaması-
2. aşk faciası ki o! Altınçeç bu
3. faciaya izin vermez. O yiğitin hem ruhunu, hem ilmini
4. kendi dercesine çıkarmasına yardım eder.
5. Ve Altınçeç gecikmeden işe başlamaya karar
6. verdi. O çantasına bir şişe “Yabloçnaya”(Elmalı) gazozu,
7. üstünde ince dilim peynirli iki dilim
8. çavdar ekmeği ile birlikte Antuan Saint-Ekzüper’in
9. “küçük Şehzade”sini de almıştı.
10. -Haydi masal okuyalım,- dedi o
11. -Oku.
12. Linar yüzüstü kumsala uzanmıştı, hafiften sallanan
13. söğüt dallarına bakıp başını ellerinin üstüne
14. koydu. Ağaç gölgesi onları yabancıların gözünden koruyor,
15. erkeğin pembe vücuduna kare gibi gölge düşmüş, su kokusu,
16. yaprak kokusu geliyor- onlar tam olarak masaldaki
17. gibi güzel tabiat ortamındaydılar ve bu durum, Altınçeç’e
18. göre, masalın etkisini artıracaktı.
19. “Altı yaşımdayken ben insan ayağı basmamış o
20. rmanlar hakkında okumuştum”-diye başladı
21. Altınçeç duygulu sesle. Adam ise susmuş
22. kımıldamıyor, yüzü görünmese
23. de büyük dikkat ile dinliyor gibi idi.
24. -“Ben öyle bir gezegen biliyorum. Orada kırmızı
25. yüzlü bir insan yaşıyor. O ömründe bir kez olsun bile
26. çiçek koklamamış. Bir defa olsun yıldızlara bakmamış.
27. Hiçbir zaman hiç kimseyi sevmemiş. Hiçbir zaman hiçbir

28. berni işlemegen. anıñ bérdenber şugıle –sannar
29. kuşu. İrteden kiçke hetle ul nek sinen şikelle ha-
30. man bér ük süzne kabatlıy: “Min citdi keşe! Min
31. citdi keşe”! Gururlanudan şarday kabara. E çının-
32. da ise keşe tügél, gümbe ul!”
33. Altınçeç şuşı urında tuktap sulış aldı. Linar
34. eylenep çalkan yattı da isenep:
35. __Ekiyat şındı bulamını! –didé
36. __Lekin bik ubrazlı bit, şigri, hisle... Tiren
37. megnele...
38. Altınçeç, bu süzlerenen égét zihenene barıp cit-
39. miçe, tal yafrakların şıbırdatkan akrın cilde uç-
40. kaday yukka çıkkanıñ tuyép , tınıp kaldı.
41. __Sanamıyça yaşep bulmıy... Çeçke isnep, yıldız
42. sanap kına yaşer idé herkem de... Elserette ele, tamak
43. kibep kitté...
44. Altınçeç kabalanıp sumkasınnan şeşe belen ipi
45. telemneren çıgardı.

68,1-43

1. __Şuşı gınamını? __didé gaceplenep Linar.
2. __Minem içese kilmi... Azmını?
3. Altınçeçnen üzene bu rizık kündezge de kiçke de
4. cite idé.
5. __İr tuydırgan keşe tügél şul sin, __didé Li-
6. nar anıñ gayeben gafu itkendey. Ul şeşe kapkaçın
7. taza teşe belen gene kayırıpaldı da, başın artka
8. taşlap, gult-gult içe başladı. Bu rewêşende ul zur
9. hem gayretle kırgıy canwarnıheterlete idé.
10. Altınçeç nersegeder uyalıp, külmegen kiyép kuydı.
11. Alay da bireşerge isebe yuk idé elé anıñ.
12. __Anékdut suyleşe bezme suñ elle? __didé ul.
13. __Eyde, süylep ciber! Sinen belen bér de anékdut-

28. şey yapmamış. Onun yaptığı tek bir şey- sayıları
29. birbirine eklemekmiş. Sabahtan akşama kadar tam senin
30. gibi tek bir kelimeyi tekrarlıyormuş.”Ben ciddi insanım! Ben
31. ciddi insanım!”. Gururundan balon gibi şişiyormuş. Ama gerçekte
32. ise insan değil, mantar o!”
33. Altınçeç durup nefes aldı.Linar
34. sırtüstü dönüp esnedi:
35. -Böyle masal mı olur?
36. - Ama kendine göre değişik, şiirsel, duygusal...
37. Derin manalı...
38. Altınçeç bu kelimelerinin adamın zihnine ulaşmadan
39. söğüt dallarını kımıldatan hafif rüzgar gibi havada
40. dağılıp kaybolduğunu görünce, sessiz kaldı.
41. -Sayıların yaşayamazsın... Çiçek koklayıp, yıldız
42. sayarak yaşardı herkes... Biraz sıcak
43. boğazım kurudu...
44. Altınçeç acele ile çantasından şişe ile
45. ekmeği çıkardı.

68/1-43

1. -Sadece bu mu?-dedi Linar hayretle.
2. Ben içmek istemiyorum... Az mı geldi?
3. Altınçeç’in kendisine bu erzak öğleye de,
4. akşama da yeterdi.
5. -Erkek beslemiş biri değilsin ki sen,-dedi Linar
6. onun ayıbını affeder gibi. O şişenin kapağını
7. sağlam dişleri ile çekip attıktan sonra kafasını kaldırıp
8. şişenin ağzından içmeye başladı. Bu durumda o büyük
9. ve kuvvetli yabani canavarı hatırlatıyordu.
10. Altınçeç neden olduğunu bilmeden utanıp, gömleğini giydi.
11. Ama pes etmeye niyeti yoktu onun.
12. -Yoksa fıkra mı anlatalım?-dedi o.
13. -Tamam dene o zaman. Seninle fıkralar

14. lar trawitb itken yuk bit ele.
15. Linar canlanıp kittè.
16. __Ber zaman awıldan şeherge bër abzıy kilgen,
17. di. Munı simfunik urkèstr kuntsertına alıp bargan-
18. nar. Abzıy dirijerni kürep: “Bu keşege şuşı re-
19. weşle urçık izep turgan üçen küpme tüliler?” dip
20. suragan . “Biş yüzlep bardır”, __dip cawap birgenner
21. ana. “Kit annan, --digen abzıy ise kitèp . __Ul hakka
22. min urçık tügél, bastırık bulgap turır idém!”
23. Laburaturiyade süylegende bu anekdut bik kızıq
24. bulıp tuyèlgan idè, kızlar tegereşep küldeler. Lekin
25. bu yulı Altınçeçnen irenene kungan elmayu kurıkkın
26. day yukka çıktı, çünki Linar citdi kaldı.
27. __Gadi halıktan külgenne yaratmıym min, __didè
28. ul aksıl kaşların clerıp. __Urçık selkep turgan
29. dirijerlar tügél, bastırık belen iş itken abzıy-
30. lar tuyëndıra halıknı!
31. Şundiı ürtelep eytte ki, eytersèn , üze de halıknı
32. Tuyëndıruçı idè!
33. __Alaysa, üzen süyle!
34. __Ber zamannı Çapayèw yanıña Petbka yügerep kil-
35. gen, __dip başladı Linar. __”Wasiliy İwanuwiç, __
36. di bu, __anda Anbka...”
37. __E min Çapayèw kèbèk izge keşeler turında anek-
38. dut süylegenne yaratmıym, __didè Altınçeç üçlelek
39. belen. __Gadi halık arasınnan küterèlep , izge küreş-
40. te canıñ birgen keşeden külerge yarıymını?
41. Linar: “Elesin teşli de belesenmeni? “ __digen-
42. dey ana gaceplenep karadı.
43. Süyleşer süz betkèn idè.

69,1-42

1. Alar Enwer belenkiç tayétrga barırğa süyleşken-

14. anlattığımız olmamıştı şimdiye kadar,-diye
15. canlandı Linar.
16. - Bir gün köylünün biri şehre gelmiş.
17. Bunu senfoni orkestrası konserine götürmüşler.
18. Adam orada orkestra şefini görünce: “ bu adama böyle
19. sopa salladığı için ne kadar maaş veriyorlar?” diye
20. sormuş. “Beş yüz civarı vardır” demişler
21. ona.”Şuna bak” demiş adam hayretle. “Bana beş yüz
22. verirlerse orada sopa değil kütük bile sallarım”.
23. Laboratuarda anlattığı zaman bu fıkra bayağı güzel
24. gibi idi, oradaki kızlar da beğenip, gülmüşlerdi. Ama
25. bu sefer Altınçeç’in dudaklarına konmuş gülümseme bir
26. anda yok oldu: Linar ciddi kalmıştı.
27. -Saf insanlardan gülenleri sevmiyorum ben,-dedi
28. o kaşlarını çatıp. -Sopa sallayan orkestra
29. şefi değil, kütük sallayan köylüler
30. doyuruyor milleti!
31. Öyle konuştu ki, sanki kendisi milleti
32. doyuruyordu.
33. -O zaman kendin anlat!
34. -Bir gün Çapayev yanına koşarak Pet’ka gelmiş,
35. -diye başladı Linar.- Vasiliy İvanoviç
36. orada An’ka
37. -Ben ise Çapayev gibi kutsal insanlar hakkında anlatılan
38. fıkraları sevmem!-diye onun sözünü kesti Altınçeç.
39. -Halkın arasından yükselip, kutsal savaşta
40. canını veren insanlardan gülünür mü?
41. Linar hayretle “Sen ısırmayı da biliyor muydun?”
42. der gibi ona baktı.
43. Konuşacak başka şey kalmamıştı.

69/1-42

1 Onlar Enver ile akşam Tiyatroya gitmek için

2. ner idè. Lekij Zeytüne işten wakitında kite almadı,
3. yanıña keşe kildè . Gamsez karaşlı, aksıl kerfekle
4. bu yaş hatınnı Zeytünege kilendeşe Kewseriya ciber-
5. gen idè.
6. Gadeti hel: her wraçka üzene tiyêş le awırulardan
7. tış, tanış—beleş, tugan –tumaçasın, tanışlarının
8. tugannarın hem tugannarın tanışların da kararga
9. turı kile.
10. Hatın İlzirek isemle ikèn, Zeytüne anı artkı
11. işekten kertep, studentlar ukıy turgan bülmede tar
12. üstel artına utırttı da helen suraşa başladı.
13. Hatınnın süylegennere __zamannın eldan el eş-
14. rak uçrıy turganzarı idè. Biş tapkırbalaga uzgan,
15. bersen de ahırınaça küterep betere almagan inde me-
16. ne altınçısın yürte. Munısına da işanıç zur tü-
17. gel... Suraşa turgaç, Zeytüne İlzirek isemle bu ha-
18. tınnın suşı helende üzen niçèk tutarga, nidèn sak-
19. lanırğa kirèklekne bütenley belmewen açıkladı.
20. __Sez mène , buhalterbulıp işlim, didègez, ukı-
21. gansızdır inde? __dip suradı Zeytüne.
22. __Hezèrgè zamanda andıy cawaplı işke diplom-
23. sız alırlar, bar. Tehnikum temamladım.
24. __E eni bulıp üçen nerseler ukıdığız?
25. İlzireknen munarçı wayèmsız kürengè n yüze citdi-
26. lende, küzlè retügereklende.
27. __anıñ üçen... uku kirèkmeni?
28. __E sez niçèk uylısız? Sannarnı kuşu, tapkır-
29. law üçen tehnikum belème kirèk, e ana bulu, keşe üste-
30. rü üçen nadanlık ta yarımı?
31. __İ, Zeytüne Mecituwna! Andıy işne diplumsız da
32. büten keşe buldıra labasa. Bèrènceşe bez tügèl. ata-
33. baba hünere.

2 anlaşmışlardı. Ama Zeytüne işten vaktinde gidemedi,
3 yanına hasta gelmişti. Gamsız bakışlı, bej kirpikli
4 bu kadını Zeytüne'ye akrabası Kevseriye
5 yollamıştı.
6 Normal bir durum: doktorlar kendi sorumlu olduğu hastalar
7 hariç, tanıdıklarını, akrabalarını, tanıdıklarının
8 akrabalarını ve akrabalarının tanıdıklarını da
9 bakarlar.
10 Kadın İlzirek isimliymiş. Zeytüne onu arka
11 kapıdan içeri alıp, öğrencilerin kullandığı dar
12 odadaki dar masaya oturttu ve durumunu sordu.
13 Kadının anlattığı- her sene daha sık
14 rastlanan şeylerden biri idi. Beş kere hamile kalmış,
15 ama hiçbirinde sonuna kadar gelip, çocuğunu doğuramamış.
16 Şimdi ise altıncı hamileliği. Ama buna da güveni yokmuş.
17 Konuştukça, Zeytüne İlzirek adındaki bu kadının
18 hamilelik durumundaki nasıl davranacağını, neleri
19 yapıp neleri yapmayacağını hiç bilmediğini anladı.
20 -Siz muhasebeci olarak çalışıyorum dediniz, eğitim almışsınızdır
21 tabii ki?-diye sordu Zeytüne.
22 -Elbette şimdiki zamanda böyle sorumlu işe diplomasız
23 alırlar mı? Kursları bitirdim.
24 -Peki anne olmak için nasıl bir eğitim aldınız?
25 İlzirek'in buna kadar umursamaz görünen yüzü bir anda ciddileşti,
26 gözleri dört açıldı:
27 -Bunun için...Okumak mı gerek?
28 -Siz nasıl düşünüyorsunuz? Sayıları ekleme-çıkarma-çarpma
29 için bile kurslara gitmek gerek, anne olmak, insan yetiştirmek
30 için cehalet olur mu?
31 -Hey Zeytüne Mecitovna! Bu işi diplomasız da
32 herkes yapıyor ki. İlki ben değil, atalarımızdan
33 kalma şey.

34. __Lekiñ mène nadanlıknın zıyanı tiren bit ele!
35. Gadi gêne nerselerne belsegez de mûgayèn, mundıy hel-
36. ge tüşmegen bulır idêgez!
37. Hem Zeytüne ana mundıy helde nerselerne iste tu-
38. targa kirêklegen beyne-beyne anlatırğa kereşte.il-
39. izrek küzlê ren zur açıp tınlıy, lekiñ klinika işe-
40. gen yabıp çıguga, wraç süylegennernen kübese anıñ tü-
41. gerek başınnan çıgıp çilge uçacağı kün kèbêk açık
42. idê.

70,1-45

1. Zeytüne ana her hatın—kız belergetiyêş le gap gadi
2. kagıydelerne anlata. Lekiñ ni üçen suñ elêbularnı
3. wraç her ayêrım keşege süylep utırırğa tiyêş ? Mène
4. hezer kul astında bütenses beyne—beyne, açık hem an-
5. layêşlı itêp yazılğan kitap bulsın idê de, İlzirekke
6. şunu gına birêp ciberese idê. Ul anıñ üzene kirêk
7. biten telegan wakıtında açıp, kat—kat ukıy alır
8. idê...
9. Awılda işlegende de munda yaş hatınnarnı ka-
10. raganda da bu uy bik eş kile idê Zeytünnen başına.
11. Kitap kirêk, anıherkemge taratırğa kirêk. Yugıyse,
12. kûpme gêne tırışsan da bêr utıruda telegênenne an-
13. latıp beterep bulmıy.
14. Şul wakıt, içke yaktan işek açılıp, kurkıngan
15. tawış:
16. __Zeytüne Mecituwna, sezne ug ikênçe palataga
17. çakıralar! __didê.
18. Zeytüne, İlzirekke ikê aydan tağın kilerge kuşıp,
19. aşığıp üske katkı mène p kittê. İşekne açuga, anıñ
20. karaşı Rezilenen şum baskan zur küzlê re belen uç-
21. raştı. anıñ karawatı yanıña Anna İwanowna tezlengen
22. idê.

34 -Ama cehaletin zararı dokunmuş!
35 Basit birkaç kuralı biliyor olsaydınız büyük ihtimal
36 çocuklarınızın hiçbirini kaybetmemiş olurdunuz!
37 Ve Zeytüne böyle durumlarda neleri hatırlamak gerektiğini
38 açık bir şekilde anlatmaya başladı. İlzirek
39 gözlerini açmış dinliyor, ama kliniğin
40 kapısını kapayıp çıktığında doktorun
41 anlattıklarından çoğu başından çıkıp rüzgara
42 uçacaktı.

70/1-45

1 Zeytüne ona her kadının bilmek zorunda olduğu basit
2 kuralları tek-tek anlatıyor. Ama neden bunları
3 doktor her farklı insana tekrar anlatmak zorunda? Şimdi
4 el altında her şey tek-tek, anlayışlı ve açık olarak yazılmış
5 bir kitap olsaydı ve İlzirek'e
6 onu verseydi. O ise kendi
7 istediği zaman gerekli sayfasını açıp tekrar-tekrar kendisi
8 okurdu...
9 Köyde çalışırken de, burada genç kadınları muayene ederken de
10 bu fikir sık geliyordu aklına.
11 Kitap gerek, onu herkese dağıtmak lazım. Yoksa,
12 ne kadar uğraşırsan uğraş bir defada istediğini anlatman
13 imkansız bir şey.
14 Tam o sırada kapı açılıp heyecanlı
15 bir ses:
16 - Zeytüne Mecitovna, sizi on iki numaralı odaya
17 çağırıyorlar,- dedi.
18 Zeytüne İlzirek'e iki ay sonra gelmesini söyleyip acele
19 yukarı çıktı. Kapıyı açınca, Resile'nin
20 korku sarmış gözleri ile karşılaştı.
21 Onun yatağının yanında Anna İvanovna bir şeyler yapmaya
22 çalışıyordu.

23. __Zeytüne Mecituwna, kan tamırına ilege al-
24. mıyımi –didé ul kulındagı şpritsnı kürsetep.
25. __Ni buldı, Rezile?
26. __İçem, içem...
27. Zeytüne şefkatb tutaşınnan şpritsnı aldı da
28. barmakların rezilenen neçke belezege buylap şu-
29. dırdı. Barmak bitlere belen tiresen üteli kürgen dey
30. buldı,kurıç ine eytersên de barmakların dewamı-
31. na ewerelde,tamırğa bik ciñel kerde.
32. İrenen telege kabul buldı, Rezile biyaley hetle
33. gène diyarlek bebi taptı. İr bala
34. __Nik elamıy ul nik elamıy? __dip ürselende
35. Rezile.
36. Bebi tereklek iyasenen in yumşak çağında –şı-
37. tımınn üsentege, bürenen çeçekle ewerelgen çurında
38. idé. İnde tırışa turgaç, can kertkenner idé ana, sa-
39. bıylar bülegene ilterge dip kütergeç, tagın sulışı
40. sizelmi başladı. Zeytüne anıñ yuka tire belen ürtel-
41. gen neni kükregene uçın kuyép, maska belen kaplagan
42. awızın irennerene terede. Yasalma sulış birép , yüre-
43. gène massaj yasaw uzak dewam itkendey tuyıldı. Ni-
44. hayat, balanıñ yürek tibeşe yanesizele başladı.
45. Ul uramga çıkkanda, cirge inger menger ingen idé

71,1-44

1. inde. Zeytüne bütên argannarın unitıp, aşığıp kay-
2. tıp kerde, busagadan atlawga, Enwerge Bügên ge heller
3. turında süylerge dip awızın açkan idé, anıñ karal-
4. gan yüzen kürgeç, süzlere tamak túbene utırıp kaldı.
5. Şunda gına iséne tüşté Zeytünenenêj : alar teatrğa
6. sunğa kalgannar idé.
7. Bu künne alar bérênçé tapkır süzge kildé ler. "sin
8. üzennen kemlegenne bütênley uyıtıp ciberesenkay-

23 - Zeytüne Mecitovna damarı
24 tutturamıyorum,-dedi o elindeki şırıngayı işaretleyip.
25 - Ne oldu Resile?
26 - İçim,içim...
27 Zeytüne hemşireden şırıngayı aldı
28 ve parmakları ile Resile'nin ince bileğini okşadı.
29 Parmakları sanki derinin içerisini görüyor,
30 çelik iğne sanki parmaklarının devamı gibi damara saplandı.
31 Adamın istediği oldu. Resile eldiven kadarcık
32 bir çocuk doğurdu. Erkek çocuk.
33 -Neden ağlamıyor o neden ağlamıyor?- diye sordu
34 Resile.
35 Bebek canın en zayıf noktasında, tomurcuğun
36 çiçeğe dönüştüğü noktadaydı.
37 Uğraştıkça, can inmişti bebeğe, ama bebekler
38 bölümüne götürmek için ele aldıklarında yine nefesi
39 kayboldu. Zeytüne ince deri ile örtülü
40 ufacık göğsüne elini koyup maske örtmüş ağzı
41 ile dudaklarına dokundu. Kalp masajı
42 ve suni solunum yapma uzun sürmüş
43 gibi oldu. Sonunda,
44 minik kalp yine atmaya başladı.
45 O dışarıya çıktığında, hava kararmaya

71/1-44

1 başlamıştı. Zeytüne, tüm yorgunluğunu unutup,
2 acele ile evine döndü, kapıdan içeri girince, Enver'e bugün
3 olanları anlatmak için ağzını açtı ama onun
4 kararmış yüzünü görünce, sözleri boğazından çıkmadı.
5 Sadece o zaman hatırladı Zeytüne:
6 onlar tiyatroya geç kalmışlardı.
7 Bu gün onlar ilk defa tartıştılar. "Sen
8 kim olduğunu tamamen unutuyorsun bazen"-

9. akta,--did  Enwer katı it p . __  ydesin n icen k -
10. tep tura, yurtın bar, cil kuyp kına yaşıp bulmıy
11. ul!” Zeyt ne b gen b r keşıge turmış birg nen, ur-
12. lıknın __ şıtımga, b renen eekke ewerelerge yardım
13. itk nen eyterge telegen id . “bulnitsada sin g ne t -
14. gel, başka wraçlar da bar”, did  Enwer. Zeyt ne  z
15. işe belen mawıgıp Enwernen de teplitsalardan kayta
16. almıy yatıın iske t şerde. “Sembyada b rew işe belen
17. mawıska bik citken, __ did  Enwer. __ Minenek  z m
18. t sl  keşe kir kmi. Hatın kir k mina! Eger yunble
19. it p yaşisen kile ik n, caylırak işe k !”
20. kıskası, bik katı  pkeleşteler alar. Zeyt ne be-
21. rene tapkır s zlerenen ire k n lgey ne barıp citmewen,
22. barıp citken kaderesenen de au, nefret k ne kuzgat-
23. kanıy k rep, aptıradı, rehcede, kurıktı.
24.  rtegesen yal k ne id . Emma Enwer deşmi tınmıy
25. Kiy nde de ey de imi çıgıp kitt .
26. Burulı aklarında k n lgey n tınılandıra turgan
27. ber çarası b r id  Zeyt nen n   ul da bulsa kul işe.
28. Bu ş g l wra  en bik te kir k- ig   teg  barmak-
29. larnın nıklıgın, sizgerlegen arttıra, Zeyt ne bebi
30.  en k lmek-başlıklar igerde utırdı. Kızıl t s-
31. kız balaga, zeņger t s-ir balaga, diler. Nindi cep
32. saylarga ik n Zeyt nege? Kemne alır ik n ul kulla-
33. rına? Zeyt ne caylap utırdı da k zl  ren yumdı, bu-
34. laak sabıy n k z aldına kit rerge tıştı.Kiņet
35. anıy b ten tenene lezzetle dulkın y gerde, ul karı-
36. nındagı bala tibeng nen tuydı.
37. Bez barıbız da kayçan da bulsa d nya dan kiteek
38. bez hem munı belep yaşıbez. Lekin keşenen gumerende
39.  zen mengelek it p his kılğan minutlar da bula. S y-
40. g ne belen kawışkanda hem karınında bala tibengen-

9 dedi Enver. “Evde senin kocan bekliyor,
10 evin var, sadece iş peşinden koşarak yaşaman
11 imkansız!” Zeytüne bugün bir insanı hayata
12 döndürdüğünü, tohumun-tomurcuğa, tomurcuğun-çiçeğe
13 dönüşmesine yardım ettiğini söylemek istedi, ama “Hastanede tek doktor
14 sen değilsin, başka doktorlar da var”-dedi Enver. Zeytüne
15 kendi işi ile uğraşıp seralardan geç
16 döndüğünü hatırlatınca “ailede bir insanın işi
17 ile uğraşması yeterli,-dedi Enver,-ben kendim
18 gibi insan istemiyorum. Ben karım olmanı istiyorum! Eğer adam
19 gibi yaşamak istiyorsan daha sakın bir işe geç”.
20 Onlar birbirine küstü. Zeytüne
21 kendi sözlerinin kocasının kalbine ulaşamadığını,
22 ulaşanlarının ise acı, nefret uyandırdığını
23 görüp şaşırıp, korktu, küstü.
24 Ertesi gün pazardı. Ama Enver sabah erkenden hiçbir şey
25 konuşmadan ve çay bile içmeden evden çıktı.
26 Kendini sakinleştirmek için bir
27 çaresi vardı Zeytüne’nin- o da olsa el işleri.
28 Bu doktor mesleği için de faydalı- dikiş-nakış
29 parmakların gücünü ve duyarlılığını artırıyor. Zeytüne bebek
30 için gömlek-şapkalar nakışlamak için hazırlandı. Kırmızı renk-
31 kız çocuğa, mavi renk- erkek çocuğa diyorlar. Zeytüne hangi
32 ipi seçeceğine karar veremedi. Kimi alacak acaba o
33 ellerine? Zeytüne biraz rahat oturdu, gözlerini
34 kapatıp, olacak çocuğunun kim olacağını görmeye çalıştı. Tam
35 o sırada onun tüm vücuduna lezzetli dalga dağıldı,
36 bu karnındaki çocuğun hareket etmesi idi.
37 Şunu hepimiz kesin olarak biliriz ki hepimiz
38 bir gün bu dünyadan gideceğiz. Ama öyle anlar oluyor ki,
39 insan o anlarda kendini sonsuz yaşayacak gibi hissediyor.
40 Sevgilisi ile buluştuğunda ve karnındaki bebek

41. de üzen mengelek dip his ite adem balası. Menge
42. yanarıp, mence yaşerep turgan Tabigat nek mène şu-
43. şındıy minutlarda béznêñ ruhibızda üzen ayêruça
44. nık sizdeler, ahrısı.

72,1-45

1. Kûpmeder şulay unıtılıp turgannan suñ, Zeytü-
2. ne kemnender karaşın tuyganday bulıp, kiñet aynıp
3. kittê. Siskênep küzlê ren açtı hem stenada ilenep tur-
4. gan kız resêm en kürde. Can ingen diyarsen, tumrap ka-
5. rap tura...
6. Zeytünenêñ enise Gülzeynep üyde ilenep turgan ikê
7. Resêm turında bik kızık kına süzler eytken idê.
8. __Kara kaygıga batkan bu şakmak gewdele ha-
9. tın, --didê ul madam Jaklinnı kürgeç. __Tenen agaç
10. bulıp, irene haceten kalmasa, nibuç karalıp çırayên!
11. __Nişlep alaydisen, eni? Nişlep irene hacete
12. kalmasın anıñ?
13. __İr keşe yasagan munı, hatın- kız bulay suretli
14. almıy. Hem belep yasagan, yaratmıyça, üçlenep yasagan.
15. Yarık balta sabı şikêlle, üzen utlarga atarday bul-
16. gan bu, biçara!
17. Annarı gerebele kız karşına kilêp bastı da:
18. __Gülcihan sabınnarının tışına yasıy turgan_
19. nar idê mundıy kilennerne, --didê. __İşten arıp
20. kaytkan irene sabın – sülge birgende şuşılay elmaya
21. turgannar idê béznêñ zamanıñ yaş kilennere... bér
22. elmayu belen dünyanı yaktırta beleler idê şul!
23. Gülcihan.. bu isem Zeytünenêñ heterende balaçak
24. istekleren uyattı.
25. __Eni, heterlisenme, sin mina cidê aydan tugan
26. ir bala turında süyli turgan idên... anıñ da enisen
27. Gülcihan diya idên ...Bik burıñgı kıyssa, di turgan

41 hareket ettiğinde kendini baki hissediyor insanoğlu. Sonsuza
42 dek kendini yenileyip, sonsuza kadar yaşaran tabiat tam bu
43 dakikalarda kendini daha fazla fark
44 ettiriyor galiba.

72/1-45

1 ...Ne kadar öyle kendinden geçmiş olarak oturmuştur Zeytüne,
2 sanki birinin bakışını hissediyor gibi olup, kendine
3 geldi. Hemen gözlerini açtı ve karşı duvara asılı
4 kız resmini gördü. Canlı gibi öyle bir bakıyor
5 ki...

6 Zeytüne'nin annesi Gülzeynep evde asılı olan iki
7 resim hakkında ilginç şeyler söylemişti.

8 -Kara kaygı içinde bu kare vücutlu
9 kadın,-dedi o Madame Jaqueline'i görünce.- Bedenin ağaç
10 olup kocan senden bıkmışsa tabii ki yüzün karalır!

11 -Neden öyle diyorsun anne? Neden kocası
12 ondan bıksın?

13 -Erkek çizmiş bu resmi, kadın böyle
14 çizemez. Ve bilerek çizmiş, sevmeyip, intikam alıyor gibi çizmiş.
15 Kırık balta sapı gibi, kendini ateşe atacak duruma
16 gelmiş bu zavallı!

17 Sonra takılı kızın karşısına geçti.

18 -Eskiden "Gülcihan" sabunlarının üzerine çiziyorlardı
19 böyle gelinleri. Yorulmuş işten dönen kocalarına
20 sabun-havlu uzatırken böyle gülümsüyordu
21 bizim zamanlardaki genç gelinler. Bir
22 gülümseme ile dünyayı aydınlatabiliyorlardı!

23 Gülcihan... Bu isim Zeytüne'nin aklında çocukluk
24 hatıralarını uyandırdı.

25 -Anne hatırlıyor musun sen bana yedi aylık
26 doğmuş erkek çocuk hakkında anlatıyordun. Onun da annesini
27 Gülcihan diyordun. Çok eski zamanlara ait hikaye

28. idén. Ul çakta uk Gülcihan digen isem buldı mi-
29. kenni?
30. Gülcihan idé inde, Gülcihan. Yugarı uç Şakir
31. kawemennen...
32. __Niçek inde yugarı uç bulsın... Kaysı yugarı uç...
33. __Suñ, anıñ malayé Cantimerne min üzém bele
34. idém bit ele! Anası Gülcihan bulgan. Şundiý baha-
35. dir adem idé, ul min sina eytim, peçen cıyganda ki-
36. ben başlarınnan cırlap ciberse, elle kaylarga
37. işetele idé. Urmanda cilek cıyganda adaşsak, anıñ
38. tawışınnan bulın yağın çamalıy turgan idék. Minem
39. ebi eyte turgan idé, şul Cantimer cidé aylık bulıp
40. tudı, üzém kabul itép aldım, tun cinene tıgıp kuty-
41. dım, di turgan idé. Cidé ulı, bér kızı üste şul
42. Cantimer abzıynın, sigezen de ayérata béznëñ ebi
43. yarata idé, uramda kürgen sayën başlarınnan sıypap
44. üte idé. Cidé egët bér yurttan sugışka kittêler.
45. İkese eléde isen.

73,1-41

1. __E sin mina ekiyat itép süylegen idén, didé
2. Zeytüne çak kına üpkelegen sıman itép .
3. __Suñ andıy hel burıngıda da bulıp turgan inde
4. ul. Minem üzême anı ebi süylegen, ana da ebise süyle-
5. gen. Şul Cantimer abzıy hakkında, ekiyattegedey bul-
6. dı bu hel, di turgan idé üze de bütün hikmettun ci-
7. nende. Citlekmi tusa, balanı iwn cinende gëne tu-
8. targa kirék. Sez belep betermisez eléburıngı gıylem-
9. leklerne. Mëne bér zaman bérer galim tun cinenen
10. sabıyga şıfası turında kitap yazar da bala tudıru
11. yurtlarında gel şunı faydalana başlarsız ele...
12. Yuk, hikmet tun cinende gëne tügél. Hikmet Gül-
13. cihanda, anıñ mengelek buluında.

28 diyordun. O zamanlarda da Gülcihan ismi kullanılıyor
29 muymuş?
30 -Gülcihan'dı elbette Gülcihan'dı. Yukarı tarafta
31 oturan Şakirin kavmi.
32 Yukarı taraf mı? Hangi yukarı taraf?
33 -Onun oğlu Cantimer'i kendim de
34 tanıyordum. Annesi Gülcihan'mış. Öyle pehlivan
35 adamdı ki ot biçerken
36 şarkı söylüyordu, sesi her tarafa
37 duyuluyordu. Ormanda çilek toplarken kaybolursak onun
38 sesinden ovanın ne tarafta olduğunu anlıyorduk. Ninem
39 anlatıyordu Cantimer'in yedi aylık
40 doğduğunu, kendim kabul ettim, kürk koluna koydum
41 diye. Yedi oğlu bir kızı büyüdü
42 Cantimer amcanın. Sekizini de çok severdi ninem
43 caddeden geçerken başlarından
44 okşardı. Yedi yiğit bir evden savaşa gittiler.
45 İkisi hala yaşıyor.

73/1-41

1 -Sen bana masal diye anlatmıştın,-dedi
2 Zeytüne küsmüş gibi.
3 -Eskilerde oluyordu böyle şeyler.
4 Bana ninem anlattı, ona da kendi ninesi
5 anlatmış. O Cantimer amca hakkında, sadece masalarda
6 olur böyle şey derdi kendisi de. Tüm hikmet kürk
7 kolunda. Zamanından önce doğan çocukları kürk koluna
8 koymak gerek. Siz eski ilimleri bilmiyorsunuz
9 hala. Bir gün bir alim kürk kolunun
10 bebeğe faydaları hakkında yazarsa, o zaman
11 kullanmaya başlarsınız doğumevlerinde...
12 Yok işin esprisi kürk kolunda değil, Gülcihan'da.
13 onun ebedi olmasında.

14. Küresen, ressam bu hakıykatbne anlagan. Ene ni-
15. çek taswirlagan bit ul yaş hatınn. İnene şıup tüş-
16. ken yawlıknı tutarga dip küterelgen kulı yartı yulda
17. tuktap alga suzılğan. Üzelep süygen yarına karşı at-
18. lagan nazlı hatın bu!
19. Kiñet Zeytünenêñ küñelgeyên bër uy küyderep uzdı:
20. Anıñ bër kayçan da Enwerge bulay elmayganı, ana ta-
21. ba bütên barlıgı belen talpınıp bulay atlaganı yuk
22. bit ele! Düres, ul iren yarata, anıñ belen berge çakta
23. üzen tınıç, rehet his ite. Emma Gülcihandagıça
24. balku, andagıça yalkın alarnın münesebeten munarçı
25. yaktırtkanı, cılıtkanı yuk bit ele
26. Enwernen kiçege süzlere túbende, anıñ küz kara-
27. şında nindidêr Zeytünege anlaşılmaz içke bër meg-
28. ne bar idê şikêlle. Hezer bu megbne kiñet açıldı.
29. Teatrga sunğa kalgan üçen gene tügêl idê enwernen üp-
30. kelewe. Anıñ túbende, mügayên, başka nerşe yata...
31. Stenadağı resêm deana sabıyêna ilekkeçe, çiksez
32. naz belen tekeln idê. Bülmege kergeç, dileram ana
33. karamaskatırıştı, İlyasowa karşına kilêp , urın-
34. dıkka caysız itêp , yanı belen utırdı.
35. Uperatsiyane ciñêl kiçerde Dileram, tiz terelde.
36. İnde hezer ana üyêne kaytıp kitse de bula, altı-cidê
37. aydan kiler, yandan uperatsiya yasarlar.
38. Şulay didê Cemile Zakirowna Dileramga. Barı
39. tik Dewletşinnın kirêksezge yasagan yarası turında
40. gına deşmi kaldı. E ul yara bulaçak uperatsiyane şak-
41. tıy katlawlandırırğa mümkün...

74,1-45

1. __ İn mühime, __sin burçulı uylar uylamaska tı-
2. riş, üzenne saw-selamet, gamsez bër kız dip his it.
3. Mina hat yazıp tur.

14 Ressam bu hakikati anlamış herhalde. Bak
15 nasıl çizmiş genç kadını. Omuzlarına
16 düşmüş başörtüsünü tutmak için uzattığı eli yarı yolda
17 durup ileri uzanmış. Herkesten daha fazla sevdiği yarının
18 karşısına yürüten nazlı kadın bu!
19 Aniden Zeytüne'nin kalbini yakıp şu düşünce geçti:
20 o hiçbir zaman Enver'e böyle gülümsemedi, hiçbir
21 zaman bütün varlığı ile isteyerek ona doğru böyle
22 yürümedi! Doğru, kocasını sever, onunla
23 birlikte kendini sakin, rahat hisseder ama Gülcihan gibi
24 parlama, ondaki gibi ateşin onların ilişkisini bugüne kadar
25 ısıtıp aydınlattığı olmadı.
26 Enver'in dün söylediği sözlerinin arkasında, onun bakışlarında
27 Zeytüne'nin anlamadığı bir çeşit gizli mana
28 vardı sanki. Şimdi ise bu aniden anlaşıldı gibi...
29 Sadece tiyatroya geç kalma için değildi çünkü tartışma.
30 Büyük ihtimal başka sebepleri de vardı onun.
31 duvardaki resimde anne yavrusuna eskisi gibi, sonsuz
32 sevgi ile bakıyordu. Odaya girince, Dilerem ona
33 bakmamaya çalışarak İlyasova'nın karşısına geçip, sandalyeye
34 yanı ile, zorlanıyor gibi oturdu.
35 Ameliyatı kolay geçirdi Dilerem, çabuk iyileşti.
36 Şimdi ise o evine gidebilir, altı-yedi
37 ay sonra geri dönüp, ona bir ameliyat daha yaparlar.
38 Böyle dedi Cemile Zakirovna Dilerem'e. Sadece
39 Devletşin'in gereksiz olarak yaptığı kesik
40 hakkında sustu. Bu kesik olacak ameliyatı biraz
41 zor duruma koyabilirdi...

74/1-45

1 -En önemlisi- sen iyi şeyler düşün,
2 kendini kuşkulu fikirlerle yorma. Kendin sapasağlam, gamsız kız
3 olarak gör. Tabii ki bana mektup yaz.

4. Berkatlı sin, içendege tışında, di Leyle enisène .
5. Emma awırular yanıñ da hisleren bik yaşere bele Ce-
6. mile Zakirowna . Awıru keşe wraçnın yüzendege, küzè n-
7. dege her üzgereşne dürt küz belen küzè tep tura, az
8. gına burçılı sizse de bik zur şikke tüşe. Wraç—
9. küpmeder derecede artist ta bula belerge tiyêş . Ce-
10. mile Zakirowna Dileramga bik şat hem kanegatb
11. kıyafette karap utıra idè.
12. __İh, Cemile Zakirowna , n,çek burçılmıydın.
13. Tagın uperatsiyage kerese iseme tüşken sayen İzail Ha-
14. risuwıç küz aldım kile cannarım üşep kite.
15. Elle niçek karangı çıraylı bulıp küréndè ul mina,
16. artık kıs bulıp tuyèldı.
17. __Sina bu uperatsiyane yasamı bulmıy idè, Dile-
18. ram. Dutsent düres işlede.
19. __İkè aydan tuy bulası idè, munda utpuskıga dip
20. kene kilgen keşe bit min. Ni yüzem belen kürènermen
21. inde hezer anır, küzè ne, ni eytermen?!
22. Dileram, çigüle tübeteyen salıp, tiz gene küz yaşen
23. sürtep aldı.
24. Anı niçek kirèk alay yuatıp uzattı Cemile Za-
25. kiruwna, emma üz küñelgeyèndege şumnı taratıp betere
26. almadı. Eger awıru keşe wraçka-kara içle bulıp,
27. wraç awıruga kara çıraylı bulıp kürène ikèn. dewa-
28. lawdan ümet kütme. Üze ışangan wraçta dewalanu gına
29. şifa bire keşege.
30. Kabinetka keşeler kèrèp -çığıp turdılar, profes-
31. sur alarga kiñeşen birde, awırularnı kararga weg bde
32. itte, irtegeşe küñge uperatsiya bilgelede, lekiñ küñelge
33. türennen haman da dileramnın çık küngan yüzem ci-
34. meşe tüslè küzlè re kitmede.
35. Nişlerge?

4 Saf birisin sen, senin içinde ne ise dışında o diyor Leyle annesine.
5 Ama hastaları yanında hislerini saklayabiliyor
6 Cemile Zakirovna. Hasta insan doktorun yüzündeki ve
7 hatta gözündeki her değişikliği dört gözle seyrediyor, hafif
8 bir değişiklik farketse de büyük tereddüde düşüyor. Doktor
9 belli bir derecede aktör de olabilmeli. Cemile
10 Zakirovna sevinçli ve kanaat bir yüz ifadesi
11 ile hasta ile konuşuyordu.
12 -Nasıl öyle yapabilirim ki Cemile Zakirovna?
13 Yine ameliyata gireceğim aklıma gelince İsaıl
14 Harisoviç'i hatırlayıp canım üşüyor sanki.
15 Bilmem neden karanlık süratlı biri gibi geldi o bana
16 biraz kaba da.
17 -Sana bu ameliyatı yapmamız kesinlikle gerekiyordu.
18 Doçent doğru olanı yaptı.
19 -İki ay sonra düğünüm olacaktı, ben buraya sadece tatile
20 diye gitmiştim. Şimdi nasıl görüneceğim
21 onun gözüne, ne söyleyeceğim?
22 Dilerem nakışlı tübeteyini çıkarıp, eli ile
23 gözyaşlarını sildi.
24 Onu sakinleştirmeye çalışıp gönderdi Cemile
25 Zakirovna, ama gönlündeki korku hala
26 dağılmamıştı. Eğer hasta doktora- kara içli,
27 doktor hastaya- kara yüzlü görünüyorsa bu
28 tedaviden umut beklenmez. Sadece güvendiği doktorun
29 yaptığı tedavi şifa veriyor insana.
30 Odaya kişiler girip çıktı, profesör
31 onlar farklı tavsiyelerde bulundu, yarın hastalarını bakmaya söz verdi,
32 ameliyat günü belirledi ama hala
33 Dilerem'in çiyli üzüm gibi gözleri bir
34 an olsun aklından çıkmadı.
35 Ne yapmalıydı acaba?

36. Dileramni ikênçe tapkırında Dewletşinga alıp
37. barırğa yaramıy. Başka keşege de kuşıp bulmıy, çün-
38. ki Kazanda andıy uperatsiyaleryasawçı bütên keşe bü-
39. tenley yuk. Heyêr, bulsa da, Cemile Zakirowna Dile-
40. ramni başka bêrewge ışanıp tapşıra almas idê. Ul
41. anı dewalawnı üz kulına aldı bit inde, uperatsiya wa-
42. kıtında uk bütênesen üzençe hel, hirurnın assis-
43. tenti buldı...
44. Yalgızı gına kalğan arada, ul telefonni alıp, mes
45. kewne, analar hem balalar selametlegen saklaw insti-
75,1-45

1. tutın suradı. Mundi uperatsiyalêrne anda da yasıy-
2. lar, profêssor İlyasowaga belêmen üstererge şunda
3. barırğa kirêk bulaçak.
4. Yana tür uperatsiyalêrne üzleştêrê—tiz gêne iş-
5. lemi. Dileram eylenep kilgençe, altı-cidê ay içen-
6. de, bik küp edebiyat ukırğa, anatumiya kafedrasına
7. yüerge hem, elbette, dutsent Dewletşinnın uperatsiya-
8. leren karap turırğa da kirêk bulaçak. Eye—eye, ustaz
9. üzenen şekertennen sabak alır, eger bu nerse awırını
10. terelter üçen kirêk ikên, min-minlek belen sanaşıp
11. turıp bulmıy.
12. Bularni uylagaç, awır sulap kuydı Cemile Zaki-
13. ruwna. Anıj küp ellardan birle işlep kilgen fenni
14. ülkese bar, ul awırularni başlangan çurında uk açık-
15. law hem dewalaw yuneleşende işli. Nigezde şuşı
16. yuneleşten tayçanmaska tırışa, başka mühim temalar
17. belenşekertleren kızıkındırırğa hem mawıktırır-
18. ga umtıla.
19. yaşrek çağında ana türle temalarga tutınırğa
20. turı kildê , çünki fenni işlerne ul üze saylap alma-
21. dı, işe saylarga mecbür itte. Gumumen, fen yulına

36 Dilerem'i ikinci defa Devletşin'a götürmek
37 kabul edilemez. Başka biri de yapamaz,
38 çünkü öyle ameliyatları Kazanda tek bir Devletşin
39 yapıyor. Ama olsa bile Cemile Zakirovna
40 Dilerem'i başka birisine inanıp ona teslim edemezdi. O
41 tedaviye kendisi başladı zaten, ameliyat
42 sırasında da herşeye kendisi karar verdi, cerrahın
43 asistanı oldu...
44 Yalnız kaldığı zaman o telefonu eline alıp,
45 Moskova'yı, anne ve çocuk sağlığı merkez enstitüsünü
75/1-45

1 aradı. Böyle ameliyatları orada da yapıyorlar,
2 ve profesör İlyasova ilmini geliştirmek için oraya gitmek
3 zorunda kalacak.
4 Yeni tür ameliyat yapmaya öğrenmek çabuk
5 olmuyor. Dilerem dönene dek, altı-yedi ay
6 içinde bayağı kitap okumaya, anatomi kürsüsüne
7 gitmeye, ve elbette ki Devletşin'in yaptığı ameliyatları
8 izlemeye ihtiyacı olacak. Evet-evet, usta
9 kendi çırağından ders alacak. Eğer bu hastayı
10 iyileştirmek için gerekirse, bunu da yapacak, gururunu kırarak olsa bile
11 bunu yapacak.
12 Bunları düşününce işin zorluğunu fark edip derin nefes aldı Cemile
13 Zakirovna. Onun kendisinin çalıştığı alanı
14 var, o hastalıkları başladığı anda teşhis ve
15 tedavi yönünde çalışıyor. Tamamen bu konudan
16 dışarı çıkmamaya, başka ilginç konularla
17 ise talebelerini ilgilendirmeye ve onları çalıştırmaya
18 özen gösteriyordu.
19 Daha genç olduğu zamanlarda ise farklı konularla çalışmıştı,
20 çünkü herhangi bir konuyu o kendisi seçmedi,
21 işi buna mecbur kıldı. Aslında, onun ilim

22. Cemilene awırular iterep kertte, diyarge bula.
23. Heterende: tudıru yurtında ul dejur turgan bér
24. tünde, nusilkaga salıp, yaş hatını kiterdeler. Ana
25. küz saluga Cemile kurkınıp kitté: hatının yüze
26. kürerep çıkkın, sulışı elle kayan işetelep tura idé.
27. Ul küzlé ren küçke açıp, üzék—üzék:
28. __Duktur... –didé. –Balanı ... balanı... kutkarı-
29. gız. Eger ul isen bulmasa, barıber... yaşew yuk mina...
30. Hatının tulgagı başlangın, e üzenen kerfegen kü-
31. tererlek te hele yuk idé. Mundiý uçraklarda wraç be-
32. rençe çiratta hatının üzen kutkarıp kalu çarasın
33. kürerge tiyêş . Balanı kurban itü béraberene bulsa da...
34. Meditsina kagıydelere şulay kuşa.
35. Lekin bu hatın yanadan küzè n açkaç, “balan yuk
36. inde”, --dip ni yüze belen eyter ana Cemile, küzè ne
37. niçék karar? Bu süzler ul hatını helak itü bul-
38. masını?
39. Üyènde iké sabiyé kütep utıra idé Cemilenen, bala
40. yugaltunın nindi açı hesret ikènen faraz itép kène
41. bulsa da küz aldına kiteré ala idé ul. Yuk, balanı
42. helak iterge kulı barmadı anıj. Lekin nişlerge suj?
43. Hezèrgè kèbèk , telefunnan, şaltıratıp kına bèrer
44. profèssornı çakırtıp kiterèp bulmıy. Herkem üz cil-
45. kesene tüşken awırlıkını üze kütergen çak—sugış

76,1-45

1. wakıtı idé bu. Cemilenen ire mübarek fruntta idé,
2. bu hatının da ire, mügayén, şunda bulgandır. Hatı-
3. nın hem tuaçak balasın yawız duşmannan saklap, ut
4. içlerene kergender ul, e munda alar wraçnın küçsez-
5. lere arkasında helak bulsınnarmını?
6. Bulırğa tiyêş alarnı kutkarı çarası, bulırğa
7. tiyêş ! Hem Cemile tewekkellede, mudiý uçraklarda

22 yolunda gitmesine hastalar ve hastalıklar vesile oldu.
23 Hala hatırlıyor: doğumevinde nöbetçi olduğu bir
24 gece ona sedyede bir genç bayanı getirdiler. Ona
25 bakınca, kalbi üşüdü: kadının yüzü
26 morarmış, nefesi uzaklardan duyuluyordu.
27 O gözlerini hafif açıp kesik-kesik konuştu:
28 -Doktor... Bebeği... bebeği kurtarın...lütfen...
29 o sağ kalmazsa...benim için hayat ..bitmiştir...
30 Kadının doğum sancıları başlamış ama kendisinin gözünü
31 açacak mecali bile yok. Bu durumlarda doktor
32 ilk önce kadının kendisini kurtarmalı,
33 bu bebeği kurban etme pahasına olsa bile.
34 Tıp kuralları öyle diyor...
35 Ama bu kadın yine gözünü açınca “ çocuğun
36 yok artık” kelimelerini nasıl söyler ona Cemile,
37 gözlerine nasıl bakar? Bu kadını helak etme
38 olmaz mı?
39 Evinde iki çocuğu bekliyordu Cemile'nin.
40 Çocuğunu kaybetmenin nasıl hasret olacağını sadece
41 düşünerek anlayabiliyordu. Yok, çocuğu helak
42 edemedi o. Ama ne yapmalı idi acaba?
43 Şimdiki gibi bir telefon edip bir
44 profesörü çağırıyor, herkes kendi
45 omuzlarındaki yükü taşımaya çalışıyor: savaş

76/1-45

1 zamanı idi. Cemile'nin kocası Mubarek savaşta idi,
2 bu kadının kocası da büyük ihtimal oradadır.
3 Eşini ve olacak çocuğunu düşmandan koruyarak ateş
4 içinde savaşıyordu, burada ise doktorların güçsüzlüğünden
5 dolayı bebeği mi ölsün?
6 Olmalıydı kurtarma çaresi, olmalıydı!
7 Ve cemile tevekkel kılıp, böyle durumlarda

8. elege kader kullanılmagan çaranı kullandı. Bu daru-
9. nı başka maksatlarda kullanganı bar idé inde, zıyan
10. kitèrmesene ışanıp işlede ul munı.
11. Ber ukul –barı bér ukul! –yasarga kirèkbuldı,
12. kalganıña akuşerka belen ikè se yardım itteler, hem
13. bala isen –saw tudı.
14. İrtegesen küzè n açkaç, yaş hatın in bèrençè süz
15. İtep sabiyèn suradı. Cemile ana balanı üze alıp ke-
16. rep kürsette. Hatın anıñ tınıç mıslagan burınına,
17. yumık küzlè rene, yukı aralaş imgendey mınıldagan
18. awızına karadı da elmayèp ciberde. Hem şul kara-
19. şın Cemilege küçerde.
20. Ul hatının tüsen—kıyafeten ütken ellar, akkan su-
21. lar küpten inde heterden yuıp alıp kitteler. Lekin
22. tege çaktağı elmayı küñelge türende haman saklana.
23. Yana açılğan gül çeçegènen saflığı, çıstalığı, matur-
24. lığı, yaşew tantanasıhem çiksez behet bar idé ul ka-
25. rašta.
26. Mundiý elmayı yana tugan sabiyèna karagan her ana-
27. nın yüzende balkıy, hem, şul karaşnın üzene de sir-
28. pelgènen tuygan sayèn, Cemile Zakirowna nın küñelgeyène
29. kuwanıç dulkını bèrep kere. Bu karaş anıñ üçen in zur
30. rehmet süzlerennen, in ulı büleklerden de kaderle-
31. rek.
32. E tege hatının kızı tugan idé. Kaylarda, niçèk -
33. ler işi ikèn hezer? Kırıkka citèp kile turgandır,
34. üzenen balaları üsep citkender inde. Üzenen bu
35. dünya ga isen—saw tuwı belen yaş wraç Cemilene fen
36. yulına itergènen bele m ikèn ul?
37. Kayan belsen! Ul tünde Cemile üze munı başına
38. kitèrmegen idé ele. Awır heldege hatınnar bala tudı-
39. ru yurtına kilgelep turdı, Cemile ul çaranı tagın da

8 bugüne kadar kullanılmayan çareyi denedi. Bu iğnenin
9 başka durumlarda kullanıldığı oluyordu, ve zarar
10 vermeyeceğine inanarak yaptı o bunu.
11 Bir iğne- tek bir iğne!- gerekliymiş kalan
12 her şeyi ebe ile birlikte yaptılar, ve bebek sapasağlam
13 dünyaya geldi.
14 Sabah gözünü açınca, genç kadın ilk kelime
15 olarak bebeğini sordu. Cemile kendisi ona çocuğunu
16 getirip gösterdi. Kadın onun küçücük burnuna,
17 kapalı gözlerine, uykuda emiyor gibi kımıldayan ağzına
18 bakıp gülümsedi. Ve Cemile'ye
19 baktı...

20 O kadının yüzünü geçen yıllar, akan sular
21 çoktan yıkayıp temizlediler hafızasından. Ama
22 o zamanki gülümsemesi hala aklında duruyor.
23 Yeni açılan gül çiçeğinin saflığı, temizliği,
24 güzelliği, yaşama tantanası ve sonsuz mutluluk vardı
25 o bakışta.

26 Bunların hepsi yeni doğmuş her annenin
27 yüzünde parlıyor, ve bu bakışın kendine yöneldiğini
28 her hissettiğinde Cemile Zakirovna'nın gönlünde
29 kıvanç dalgaları yükseliyor. Bu bakış onun için
30 teşekkür kelimesinden, en büyük hediyelerden bile
31 daha değerli.

32 O kadının kızı doğmuştu. Nerelerde ne durumda
33 yaşıyor acaba? Yaşı kırka yaklaşıyordur herhalde,
34 kendi çocukları büyüyordur artık. Kendisinin
35 bu dünyaya doğması ile Cemile Zakirovna'yı ilim
36 yoluna ittiğini biliyor mudur acaba?
37 Nereden bilsin? O gece Cemile kendisi de bunu
38 düşünememişti. Zor durumdaki kadınlar hastaneye
39 gelmeye devam etti, Cemile o çareyi kullanmadan

40. kullanmıy buldıra almadı. Ul darunı kayçan, küpme
41. mikdarda kullanırğa ikênlegen açıklarga kirek idè.
42. Cemile elege daru hakkında kitap-jurnallarda bulgan
43. bar meglümatnı belerge, anıj keşe urganizmına
44. yugıntısın centeklep üyrenerge, klinik küzè tüler
45. alıp barırğa tiyêş buldı.

77,1-44

1. Bu –zur prublemanı açuga eylende, suşınnan
2. anıj dukturlık dissertatsiyasene nigez bulıp yattı.
3. Hezèrgè wakıtta bu çaranı kullanunın tüple metu-
4. dikası işlengen, ul “pruffessor İlyasowa métud” dip
5. atala hem küp kène bulnitsalarda, klinikalarda kul-
6. lanıla.
7. Prufèssor İlyasow meditsiya edebiyatına ker-
8. gen tagın bérniçe métudı hem ısulı bar. Aları da
9. ülem çigène kilèp citken hatınnarga yardım itü tele-
10. gennen tudılar. Analar, sabıylarına karap, yana açıl-
11. gan gül çeçege kèbèk elmaysın üçen buldırdı ul çar-
12. ralar.
13. Kiçke taba Cemile Zakirowna kızına şaltırattı.
14. __İşten turı bezge kayt ele, Leylük.
15. E üze, yul unayènda kitaphanegè kèrèp , ikè kulına ikè
16. türgek kitap kütèrep kaytıp kerde. Bèrsen işek açkan
17. Leylege suzdı:
18. __buları sina, kızım. Min bilgelegen urınnarın
19. terceme itèp birersen.
20. __Nige bu çaklı küp suş bular, eni?
21. __Yanadan sabakka utıram min, kızım. Üzen bele-
22. sen bit inde, béznèj işte ansız mümkiñ tügèl, wraçnın
23. nadanlığı keşe ütère. Eydele, minem yana kures baş-
24. lawımni beyrem itèp , üçpuçmak peşerik.
25. Enilere belen bérlelep peşerenü Leyle belen Ra-

40 duramadı. O ilacı ne zaman ne kadar
41 kullanmak gerektiğini açıklamak gerekti.
42 Cemile bu ilaç hakkındaki kitap-dergilerdeki tüm
43 bilgileri okumaya, onun insan vücuduna
44 etkisini inceleyip öğrenmeye, klinik gözlemler
45 yapmaya başladı...

77/1-44

1 Bu büyük bir problemin çözümü idi, sonunda
2 ise onun doktora tezinin esasını oluşturdu.
3 Şimdi ise bu çareyi kullanmanın tüm metotları
4 araştırılmış, ve “profesör İlyasova metodu” olarak
5 adlandırılıyor, çoğu hastane ve kliniklerde
6 kullanılıyor.
7 Profesör İlyasova'nın tıp edebiyatına girmiş birkaç
8 metodu daha var ve bunlar da
9 ölüme yaklaşmış kadınları kurtarma isteğinden
10 yola çıkarak yapılan çalışmaların meyvesi. Anneler, bebekler ona bakıp
11 açılan gül gibi gülsünler diye yaptı o bu
12 metotları.
13 Akşama doğru Cemile Zakirovna kızını aradı.
14 -İşten direkt bize dön Leylecğim.
15 Kendisi ise yol üstündeki kütüphaneye girip iki
16 elinde iki çanta kitap ile döndü. Birini kapıyı
17 açan Leyle'ye uzattı:
18 -Bunları sana kızım. Benim çizdiğim
19 yerleri tercüme edersin.
20 -Neden bu kadar çok anne?
21 -Yeniden öğrenmeye başlıyorum, kızım. Kendin de iyi
22 biliyorsun, bizim işimizde bundan kurtulmak mümkün değil. Doktorun
23 cehaleti insan öldürüyor. Şimdi ise benim yeni kursumun
24 başladığını kutlamak için üçpoçmak pişirelim.
25 Anneleri ile birlikte pişirmek Leyle ile

26. wil üçen herçak küñelgele beyrem bula idè. Kızganiçka
27. karşı, balalar keçkène wakıtta andıy beyremner eş
28. ilekmede: irkèneyèp işke tutıngaç kına, algı bülme
29. stenasına ilep kuyèlgan kara telefon siskenderep zın-
30. gıldıy, enilere, kamır baskan yaise it turagan ciren-
31. nen ayérılıp, aşığıp kulın yuarga kereşe, annarı ka-
32. balanıp kiyèngen arada balalarga nerse işlerge ikè -
33. nen üyrete idè.
34. Hezer inde profèssor İlyasowanı iyèş burçımıy-
35. lar –şekeretlere üsep, ustarıp citte, emma üyde bër-
36. geleşep peşerenüler barıber sirek ilege –Leylenen
37. de, Rawılnen de üz turmışı, üz gailese. Bügèn ge tabın
38. yanıp da kızları bulu Mübarek Tahiruwiç belen Cemile
39. le Zakirowna üçen küñelgele wakıyga idè. İştege burçu-
40. lar turında küp süyleşmeske tırıştılar, Mübarek
41. Tahiruwiç –tanılğan galim, hatını eytmeşli, “ya-
42. çilkençekler kizüye ilektergen”-“jiguli” maşi-
43. nası satıp alğan, hezer maşına yürterge üygetü kurs-
44. larına yüri.

78,1-44

1. __ Ukırğa kerde etiyèn, “üçle”ler alıp kayta,-
2. didè Cemile Zakirowna .
3. __ Min gayèple tügèl, yul kağıdelere gayèple, --di-
4. de. MübarekTahiruwiç alarnın üz itèp külemserewle-
5. rene. –Yul tamgaları yugarıga ilengen, e asta –yulda
6. keşeler yüri. Kaysına kararga tiyèş suñ min? Aska da,
7. üske de bër yulı karap bulmıy bit!
8. __ Şufer bulu gına tügèl ul sina!
9. Tabınnı cıyèp algaç, Cemile Zakirowna iske kara
10. pianninunı açtı da eylenmele utırğıçka utırdı. La-
11. gı tunıklangan bu pianinu Leyle üçen tugan yurtını
12. yamle bër bizege bulıp kürène, balaçak isteklerin

26 Ravil için her zaman bayram oluyordu. Ama maalesef
27 çocuklar gençken böyle bayramlar
28 çok nadir oluyordu: tam işe
29 başlarken duvardaki siyah telefon çalıyor,
30 anneleri hamur yoğuran veya et doğrayan yerinden
31 acele ellerini yıkıyor, sonra da acele
32 giyindiği sırada çocuklarına hızlıca neyi nasıl
33 yapacaklarını anlatıyordu.
34 Şimdi ise Profesör İlyasova'yı o kadar çok rahatsız etmiyorlar:
35 talebeleri yetişti, ustalaştılar. Ama yine de evde
36 birlikte pişirme yine de nadir oluyor- Leyle'nin
37 de, Ravil'in de kendi hayatları, kendi ailesi. Bugünkü sofrada
38 kızlarının olması ise Mubarek Tahiroviç ile Cemile
39 Zakirovna için sevinçli bir olaydı.İşteki problemleri
40 konuşmamaya çalıştılar. Mubarek
41 Tahiroviç- tanınmış alim, hanımının dediği gibi,
42 gençler hastalığı kapmış- "Jiguli" arabası
43 satın almış, şimdi ise direksiyon kursları
44 alıyordu.

78/1-44

1 -Baban okula başladı üç alıp dönüyor bazen,-
2 dedi Cemile Zakirovna.
3 -Suç bende değil trafik işaretlerinde,- diye
4 cevapladı Mubarek Tahiroviç onların gülmelerini.-
5 İşretler yukarı asılmış, altta-yolda ise
6 insanlar yüyüyor. Hangisine bakmalıyım ki? Hem aşağı,
7 hem yukarı birlikte bakamıyorum aynı anda!
8 -Şoför olmak alim olmak kadar kolay değil!
9 Sofrayı toplayınca, Cemile Zakirovna eski siyah
10 piyanonun kapağını açıp yuvarlak sandalyeye oturdu.
11 Leyle için bu cilası bile aşınmış piyano doğduğu
12 evin bir güzelliği, çocukluk hatıralarının

13. saklıy idè.
14. Cemile Zakirownanın yumşak hem sizger barmak-
15. ları klavişlar buylap sak kına yügerep uzdı. Bik
16. küp muzıkantlarını tınlaganı bar Leylenen, emma
17. enisen tınlagandagı şikèlle hislengène bik sirek.
18. Muzıka kuralında uynaw barmakların hareketlençe-
19. gen, tügèllegen arttırta, di enise. Şunu iseplep, üzle-
20. gennen uynarga üyrenge ul, hem işe bik tıgız çak-
21. Larda da, azga gına bulsa da, pianinu yanına utırıp
22. uynap alırğa herwakit ülgere idè.
23. Leylede ul neni çaktan uk uk halık cırlarına me-
24. hebbet uyattı.
25. Mène hezer de Cemile Zakirowna tanış cır baş-
26. ladı:
27. Kara da gınay urman,
28. Karangı tün,
29. Yahşı atlar kirèk le uzarga...
30. Ellar ütken sayèn, Leylenen enise suklanı arta
31. bara. Kayan kilgen ana mundıy ulı küñelge, ihtıyar küçe,
32. talant? Gadi semyada üsken kız bit ul. Leylenen ebise
33. yaza da belmegen, babası üzlegennen gène ukırğa üyren-
34. gen. Alar buringıça yaşegenner, buringıça tuy itken-
35. ner: keleş üzenen kiyawen züfap kiçende bèrençe tap-
36. kır kürgen. Emma tatu gumer itkenner, biş bala üster-
37. genner.
38. Cemile –urtançısı. Kayan kilgen ana mundıy mun,
39. muzıka mekteplerende ukıp ta üyrenep bulmıy turgan
40. burılışlar, hislelek?
41. Buringıdan kayandır bik eraktan, ebi –babalardan
42. küçken mun –hislerder bu. Cemile küñelgeyènde alardan
43. küçken baylık, alardan küçken talant yaşı. Tik ilekke
44. buınnarda açıla gına almagan ul, barı tik Cemilede

13 bir parçasıydı.
14 Cemile Zakirovna duyarlı parmakları ile
15 tuşlar üzerinden geçti. Çok
16 müzisyenlerin çaldığını duydu bugüne dek Leyle ama
17 annesini dinlediği zaman hep başkaca hissedirdi kendisini.
18 Müzik aleti çalmak parmakların duyarlılığını
19 artırıyor diyor annesi. Bunu hesaba katarak,
20 kendiliğinden öğrenmiş piyano çalmayı. Ve işi çok
21 olduğu zamanlar bile az da olsa da piyano karşısına
22 oturma fırsatı buluyor.
23 Leyle'nin kalbinde milli şarkılara sevgiyi çocukluğunda
24 uyandırdı o.
25 Şimdi de Cemile Zakirovna tanıdık şarkıya
26 başladı:
27 [Kara da gınay urman Sim-siyah orman
28 karangı tön, karanlık gece
29 yahşi atlar kirek le uzarga...] İyiatlar gerek geçmeye...
30 Yıllar geçince, Leyle'nin annesine hayranlığı
31 artıyor. Nereden gelmiş bu gönül, istidat, öğrenme
32 isteği? Normal bir ailenin çocuğu ki o. Leyle'nin ninesi
33 okur-yazar olmamış, dedesi ise okumayı kendiliğinden
34 öğrenmiş. Eskice yaşamış onlar, eskice düğün yapmışlar:
35 gelin kendi damadını sadece ilk gecesinde görmüş
36 evliliğin... Ama güzel ömür geçirmişler, beş çocuk
37 büyütmişler.
38 Cemile- ortancası. Nereden almış o böyle
39 okullarda okuyup ta öğrenemeyeceği
40 hisler, istidatlar?
41 Eskilerde, çok uzaklardaki nine-dedelerinden
42 geçmiş şeyler herhalde bunlar. Cemilenin gönlünde onlardan
43 geçme ruhi zenginlik, istidat yaşıyor. Ama daha
44 önceleri dışarı çıkacak fırsat bulamamış, sadece Cemilede

79,1-41

1. bulgan ruh baylığına tulısınca açılırga mümkinlek
2. bulgan.
3. Sunğı ellarda Cemile Zakirowna nın venında hem
4. cırlarında yamansulık küçeya bargan şikelle tuyıldı
5. Leylege. Kızın uzata çıkkaç ta ul niçek ter yamansu
6. élmaydı:
7. __Nigeder wakıt-wakıt küñelgeyem tınıçsızlana mi-
8. nem, Leylük. Turmışım şulkader tügerek, mène bu yağı
9. üzgersen idé, dip telerlek te tügél. E turmış üzgereş-
10. sez bulmıy bit. Bèr-ber hel bulır dip kurkam. –Ul
11. bularnı elmayép eytte, yamansulawı da behet aralaş,
12. ciñélçe idé anı.
13. Leylege enise keçereyép kitkendey tuyıldı. Kayçan
14. gına eléul, enisène n itegène sarılıp, yuatu yaki naz
15. kütep, küzlé rene karıy idé. Hezer mène enise annan
16. küñélge tınıçlandırırılık süzler küte. Leyle anı in-
17. nerennen kuçtı.
18. __Eni, bez elébiik uzak, bik küp ellar nek mène
19. şuşılay yaşerbez. Bulay gına tügél, kuanıçlar küp
20. bulır elébéznëñ . Sinën yanadan sabakka utıruın, yana
21. işke tutınuın da yukka tügêlder bit?
22. Cemile Zakirowna başın küterep, kızı belen ti-
23. gezlenerge telegendey, turayébrak bastı.

İKÈNÇE BÜLEK

24. “Un ikénçe iyunde 425 reys belen Surguttan uçam,
25. Larisa”, --diyélgen idé telegrammada. Karşı alıgız,
26. dimegen, lekiñ anısı süzsez de anlaşıla idé.
27. Kışın kilgen hatlarının sunğısında ul:”Cey
28. başında Kazanga kaytam, gustinitsada urın alıp kuya
29. almassızımı?” –dip suragan idé. Zeytüne: “kil, üze-
30. bezde turırsın”, dip yazıp ciberde.

79/1-41

1 ortaya çıkmış bunlar, sadece Cemilede ruhi zenginlikler
2 tamamen açılmış.
3 Son yıllarda Cemile Zakirovna'nın düşüncelerinde ve
4 şarkılarında artan bir üzüntü vardı sanki
5 Leyle için. Kızını uğurlamak için kapıya çıktığında da
6 üzüntülü bir şekilde gülümsedi:
7 -Neden bilmem ama bazen gönlüm endişeleniyor
8 Leyleciğim. Hayatım o kadar yuvarlak ki, keşke
9 bu tarafı değişsin diyecek kadar değil. Ama hayat
10 değişmeden durmuyor, bir şeyler olacak diye korkuyorum.-o
11 bunları üzüntü içinde söyledi, üzüntüsü ve mutluluğu karışık,
12 hafifti.
13 Leyle'ye o küçülmüş gibi göründü. Daha
14 ne zamanlar o annesine sarılıp ondan iyi söz,
15 anlayış bekliyordu ama şimdi annesi ondan sakinleştirici
16 sözler bekliyordu Leyle onu
17 omuzlarından kucakladı:
18 -Anne biz daha çok uzun ve çok
19 mutlu yaşayacağız. Sadece böyle değil, sevinçlerimiz
20 de olacak daha. Senin böyle derse oturma
21 boşuna değildir ki?
22 Cemile Zakirovna başını kaldırdı, kızını
23 yakalayacak gibi doğrulup bastı.

İKİNCİ BÖLÜM.

24 “On ikinci haziranda 425 seferi ile Surguttan uçuyorum
25 Larisa” yazıyordu telgrafta. Karşılayın
26 dememiş, orası demeden de anlaşılıyordu.
27 Kışın yazdığı mektupların sonuncusunda o: “Yazın
28 Kazan'a gelirse misafirhanede yer rezervasyonu
29 yapabilir misiniz?” diye yazmıştı. “Gel bizde
30 kalırsın” diye yanıtlamıştı mektubunu Zeytüne.

31. İnde mène karşı alırga da kirék ikèn. Caysızrak
32. çakta kile kilüyèn. Yaş bala, Gülzeynep karçık, üzlere
33. iké ü—ber bülmele kwartırda kısıanrak bulaçak inde.
34. __Künjêlgeyèn kiñ bulsın! –didé bu hellerne belgeç,
35. kartaygan yüzende yaş, nurlı küzlé ren balkıtıp Gül-
36. zeynep karçık.
37. Garajnı birimi turgannarmı, maşına taba almagan-
38. narmı, --Larisa belen Enwer airupurttan tünge bér de
39. gêne kaytıp kerdeler.
40. Dünyaga citlegen tujan, selamet Timerbulat nindi-
- 80,1-45

1. der bilgesez sebepten sını katıp eliy, bér tutınsa,
2. segatler buyé tuktıy almıy idé Bala küterep, işkle-
3. türle Zeytüne yürene, anıñ artınnan, nişlerge belmi,
4. enise iyargen.
5. Nihayat, bala tınıp, ana belen kız helden tayép,
6. kaysı kaya hel alırga dip yatkannar gına idé, tıxkı
7. işeknen açılıp yabılğanı, gacep kür, dulkınlangan
8. tawış belen süyleşken awazlar işetelde, kınıraw
9. şaltıradı.
10. Larisa işetken tünyaknın tinnarnı kuıra turgan
11. salkın, saf cile kébék urgılıp kilép kerde. Kilép
12. te kerde, Zeytüne kuçağına bütterep te aldı, irenne-
13. rennen suırıp ta üpte.
14. Zeytüne kuhiya yagında çey yanartkan arada, kunak,
15. wannaga kérép , su şıbirdatırğa kereşte, tabın ezer
16. bulaga, kızarınıp, kaynarlanıp kilép te çıktı. Anıñ
17. üstende yüntes tukımadan tegelgen buylı halat, kiñ
18. cine içennen kulları tersekke kader çıgıp tura, uzın
19. bilbaw gewdesenen sılılıgın kürsete idé. Ul artsız
20. urındıkka utırganda, itege açılıp, ak, tıgız butları
21. yaltırıp kuydı. Larisa alarnı kaplamadı. Ul inde

31 Şimdi karşılamak gerekmiş. Biraz
32 uygunsuz zamanda geliyor maalesef.
33 Bebek, annesi Gülzeynep, kendileri
34 ikisi- tek odalı daire biraz sıkışık olacak.
35 -Gönlün geniş olsun!-dedi bunları duyunca
36 yaşlı yüzündeki genç nurlu gözleri ile gülümseyip
37 Gülzeynep nine.
38 Bagajı mı geç vermişler, araba mı bulamamışlar-
39 Larisa ile Enver havaalanından sadece gece
40 birde gelebildiler.Dünyaya sapasağlam olarak zamanında doğmuş Timerbulat
80/1-45

1 ne olduğu belirsiz bir sebepten durmadan ağlıyor, bir başlarsa,
2 saatlerce durma bilmiyordu. Çocuğu ellerine alıp evde
3 bir duvardan öbür duvara yürüyordu Zeytüne, onun peşinden
4 ne yapacağını şaşırılmış annesi bakıyordu.
5 Sonunda çocuk susup anne ile kızı biraz dinlenmek için oturmuşlardı,
6 dış kapının açılıp kapandığı,
7 heyecanlı konuşma sesleri duyuldu. Sonunda
8 zil çaldı.
9 Larisa kapıdan kuzeyin soğuk rüzgarları,
10 saf havası gibi uçarak girdi. Girdi de,
11 Zeytüne'yi kucağına
12 alıp, öptü.
13 Zeytüne mutfak tarafında çay hazırlarken, misafir
14 banyoya girip, duş aldı, sofraya hazır
15 olunca kızarmış dışarı çıktı. Onun
16 üstünde kaba kumaştan dikilmiş bornoz, geniş
17 kollarını dirseklerine kadar sıvamış, uzun
18 kuşak vücudunun güzelliğini gösteriyordu. Tabureye
19 oturduğunda, bornozun eteği iki tarafa açılıp beyaz,
20 güzel bacakları görüldü. Larisa
21 onları örtmeye gerek duymadı. O artık

22. ciren bdrelere yuyş kileş tertipke salgan, kalku
  23. yaşkelt kzl re syneç, tıngısızlık brkiler id.
  24. Zeytne brniçe tapkır blmede ebi belen bebi
  25. yuklaganı eytep karasa da, Larisa wakıt –wakıt dnya-
  26. sını utııp kıçkırıp syleşe başıly. Muna tabın
  27. urtasına utırgan şerab ta sebep buldı. Larisa brer
  28. ryumka içerge Zeytnene de kıstıy başıladı, anıy bala
  29. imezgnen belgeç:
  30. __Niştyak! –dip kıçkırıp ciberde. Bu –anıy
  31. tnyaktan yrenep kaytkan yana sze id –haman ime-
  32. zesenmeni ele? Cid aylık disenme? Bu zamanda kem
  33. inde balanı şul hetle imeze? Ayrsin anı, zyuzu!
  34. Zaman balasına kibet ste yramagan tagın! zenne
  35. sakla! İrler alar taza—selamet hatınnarı yarata, b-
  36. ten slen balasına birp , ze kurıp kalgannarı t-
  37. gel!
  38. ze şundiş şayarıp ta rtep te yakın itp te karıy
  39. Enwerge, hiç kne de açulanırlık tgl! Çınnan da
  40. zeneken itte bit, kıstıy turgaç, Zeytnege br ryumka
  41. şerab içerde. Hem şunda uk Zeytnene yukı bastı.
  42. Larisanıy ise kzl re turgan sayn kişrek açıla,
  43. uçkınlana bardı, ul irkneyp, tabınnı zençe kyler-
  44. ge kereşte. Ak kmeçne yuka telemnerge, turap, ana may
  45. yagıp stene tçe turma telemnere, yaşel sugan saldı
- 81,1-45

1. da, “firmennıy buterbrud” dip, stel aşı Enwerge suz-
2. dı. Enwer anıy tırpayp turgan, kızıl tırnaklı çen-
3. ti barmagına karap seyr elmaygan id. Alarının ik se
4. arasında kzge krenmes cep suzılğanday buldı,
5. yukımsırap utırgan Zeytne artık hem çit tuyla baş-
6. ladı.
7. Larisa yulda kiçergenneren kızık itp sylede.

22 kırmızı-sarı buklelerini toparlamış,
23 yeşil gözlerinden ise sevinç, mutluluk okunuyordu.
24 Zeytüne birkaç kez odada bebek ve annesini
25 uyuduğunu hatırlatmasına rağmen Larisa bazen dünyasını
26 unutup tüm sesi ile konuşmaya başlıyor, buna sofranın
27 ortasında duran şarap şişesi de sebep oluyordu herhalde. Larisa
28 Zeytüne'nin bir kadeh şarap içirmek istedi, ama onun
29 çocuk emzirdiğini duyunca:
30 -Aferin!-dedi. Kuzeyden döndüğünde bu
31 kelimeyi çok sık kullanıyordu. -hala
32 emziriyor musun? Yedi aylık mı dedin? Bu zamanda kim
33 bebeğini o kadar emziriyor? Ayır sen onu Züzü.
34 Zaman çocukları artık inek sütü ile idare etmeli! Koru
35 kendini! Erkekler onlar sağlam kadınları sever,
36 her şeyini bebeğine verip kendisi kuruyanları
37 değil!
38 Enver'e hem şakadan, hem yakın birisi gibi bakıyor
39 ki hiçbir şey denecek kadar değil! Sonunda
40 istediğini yaptı: Zeytüne'ye bir kadeh
41 şarap içirdi. Şarabın etkisi ile Zeytüne'yi uyku bastı.
42 Larisa zaman geçtikçe gözleri daha da açıldı,
43 o sanki kendi evinde gibi sofrayı kendisi
44 yönetmeye başladı. Ekmek üstüne yağ sürüp,
45 onun üstüne turp dilimleri, soğan koydu ve
81/1-45

1 "yeni çeşit sandviç" deyip Enver'e uzattı.
2 Enver onun kırmızı uzun tırnaklı eline bakıp
3 gülümsüyor gibi yaptı. Onların ikisi
4 arasında görünmez bir ip uzamış,
5 uykulu oturan Zeytüne fazla gözükmeye
6 başladı sanki.
7 Larisa yolda başına gelenleri oldukça komik anlattı.

8. Niçek Swerdluwska uzak turganı, karşı almaslar
9. dip burçılğanı, annarı Enwer belen aymılış
10. bulgannarın kat-kat kabatladı.
11. __ İnde kitem dip airupurttan çıkkaç, kiré ker-
12. dem de tanıdım bit min munı! Çeçen kıskartıp kis-
13. kengeder inde, karangıda gel büten bulıp kÜrengé n!
14. Minem küñelge tüşken idé inde. Niştyek, min eytem, dus-
15. lar unıtkan mine!şunnan suñ kürep algaç, sü eneçem-
16. nen nişlegénemne belmedem. Bér zaman iseme kilsem,
17. min munın muyénında asılınıp turam. Sin, Zyuzu, y,
18. açulanma, günah dip uylama, yalgış kına kilép çıktı
19. bu. Minem kébék el buyé sürgende bulsan, helemne an-
20. lar idén...
21. Zeytüne kiñet bastırıla başlaganday siskênep kuy-
22. dı, urınnarın turıp, bülmege çıktı, ceyélmeme yatak-
23. ka urın ezerlerge kereşte.
24. E kuhnyada Larisa anıñ sayén canlanıp süyli idé:
25. –Bişençe bun intelligent bit min. Zyuzu sina
26. süylegender inde. –“Kayçan hem nik süylerge tiyüş
27. idém ikén min ul ħakta ireme?” –dip uyladı Zey-
28. tüne. __ Bèznèñ nesel burın –burınnan zur kalalarda
29. gumer sürgen. Urbanist kanı aga minde.
30. Kan kalaga tarta,dimek, __ Enwernen tawışında
31. külemserew sizele, emma bu yaratıp, üz itép külemserew
32. idé.
33. __ Kan üzeneken ite ul, anı bér nişletep bulmıy!
34. __ E Hüseýennen kanı niçek suñ?
35. __ Anda saf tatar kanı. Tatar ul burın –burınnan
36. kayda teli, şunda yaşı. Kayda ecel kürense, anı şunda
37. tartalar. Duktur Nigmatullinnın danı anda tünyak
38. balkışınnan yaktırak yana.
39. Nige bér ge kaytmadıgız suñ? Yal itép kitèr

8 Sverdlovsk'ta uzun süre beklediklerini, karşılamazlar
9 diye endişelendiğini, havaalanında Enveri
10 bulamadığını- herşeyi tekrar-tekrar anlattı.
11 -Artık gideceğim diye havaalanından çıkınca geri içeri
12 girdim ve tanıdım ben Enver'i! Saçını kısa kestirdiğinden
13 herhalde karanlıkta başka birisi olarak görünüyormuş.
14 Moralim bozulmuştu artık. Aferin, dostlarım unutmuş
15 beni!-demiştım. Sonra seni görünce sevincimden
16 ne yapacağımı bilemedim. Bir zaman kendime geldiğimde
17 ise bunun boynuna asılmışım! Sen, Züzü,
18 kızma, günah diye düşünme, yanlış oldu bu.
19 Benim gibi bir sene sürgünde beklersen, halimi
20 anlarsın!
21 Zeytüne uykuya daldığımı hissedip aniden yerinden
22 kalktı. Odaya çıkıp, yatağı hazırlamaya
23 başladı.
24 Mutfakta ise Larisa daha da canlı konuşuyordu:
25 -Beşinci nesil aydınım ben, Züzü
26 sana anlatmıştır.- "Ne zaman ve niye söylemeliydim
27 ben bu hakta kocama?"-diye düşündü
28 Zeytüne.- Bizim nesil eski zamanlardan beri büyük şehirlerde
29 yaşamış. Damarlarımda kentli kanı akıyor.
30 - Kanın şehre çekiyor demek istiyorsun,demek,- Enver'in sesinde
31 gülümseme var, ama bu gülümseme yakın görüp, severek
32 gülümsemeydi.
33 -Kan istediğini yapıyor bir şey yapamazsın!
34 -Hüseyin'in kanı nasıl peki?
35 -Onda saf tatar kanı akıyor. Tatar ise eskiden
36 beri nerede isterse orada yaşıyor. Nerede ecel görünürse,
37 oraya çekiyorlar. Doktor Nigmatullin'in şöhreti kutup
38 yıldızından daha parlak yanıyor orada!
39 -Neden birlikte dönmediniz ki? O da biraz

40. İdè, --didè Zeytüne alar yanıña kèrèp hem pışıldap
  41. Kına. Ul niçèk te bulsa Larisanı ekrenrek süyleş-
  42. Tererge tırışa idè. Balanı uyata kürmesen tagın!
  43. __Ewliya yalga çıgamını! Ewliyage utpusk yuk ana.
  44. Akıllı başlar cey citü belen künyakka, dingez buyè-
  45. na kaçça, ewliyaler alar salgan kamıtı kiyèp tünyakta
- 82,1-45

1. kala. Duktur Nigmatullin hastaların taşlap kiteme
2. suŋ?
3. __Sinde de dewalanuçı keşeler bardır bit? –dip
4. suradı Zeytüne sak kına.
5. __Ber cembyaga ikè ewliya kübrekke kitmesme? Hü-
6. seyèn cıygan sawap ikè bezge de citer ele. Durak ul!
7. Elle kemernen irleren –hatınnarın küz –kulaksız
8. kaldıra almıy, e mène üz hatının yalgız cibere ala!
9. Anasına wücdanı karşı kilmi! –dip ul, huplawını
10. kütep, Enwerge tekelde.
11. ...Ul kilgeç, üyde turmış şaw –şulırak, ıgı –zıgı-
12. lırak bulıp kittè. Larisa bülek itken uyênçıklar
13. belen idèn tuldı, ul taraktan huş isten baş eylende
14. irten wanna bülmesennen priçeska yasap, innék sürtep,
15. ak mehbelen bizelgen yumşak başmakların kiyèp çıga,
16. “A-a, batır!” –dip, Timerbulatını küterep ala. Yahşı
17. yukladınımı, apa!” –dip, Gülzeynep karçıkının helen
18. beleşe, anı tınlap ta betermiçe, kuhnyaga kèrèp , sawıt-
19. saba şaltırata başlıy. Anıŋ artınnan bala –gülep,
20. karçık elmayèp kala.
21. Kiç Zeytüne kaytuga üyde yat rızıklar peşken bula:
22. ya kuzgalak aşı, ya gümbe belen bèrenge. “Aşa, apa, aş,
23. urman cimeşe, günahı yuk”, dip, ul gumere buyè güm-
24. be kapmagan Gülzeynepne de kıstap aşata aldı.
25. Wazadan çeçekler, şkaftan kunyak üzelmis

40 dinlenirdi,-dedi Zeytüne onların yanına gelip fısıldayarak.
41 O nasıl olsa da Larisayı biraz düşük sesle konuşurmaya
42 çalışıyordu: amam bebeği uyandırmasin!
43 -Evliya izine çıkar mı hiç? Evliyalar dinlenmez.
44 Akıllı başlar yaz gelince güneşe, denize
45 kaçıyor, evliyalar ise onların attığı yükü omuzlayıp kuzeyde
82/1-45

1 kalıyorlar. Doktor Nigmetullin hastalarını bırakıp gider
2 mi ki?
3 -Senin hastaların yok muydu?-
4 dedi Zeytüne dikkatle.
5 -Bir aile için iki evliya çok fazla.
6 Hüseyin'in topladığı sevap ikimize de yeter. Aptal o!
7 Bilmem kimlerin karı ve kocalarını göz-kulaksız
8 bırakmıyor, ama kendi karısını yalnız gönderiyor!
9 Bunu vicdanı kabul ediyor!- o destek
10 bekler gibi Enver'e baktı.
11 ...O gelince, evde hayat biraz daha sesli, daha
12 karmaşık hale geldi. Larisa'nın hediye ettiği oyuncaklarla
13 ev doldu, onun dağıttığı güzel parfüm kokusundan baş döndü.
14 Sabah banyodan saçını düzeltip, ruj-falan sürüp
15 beyaz kürkten dikilmiş yumuşak terliklerini giyip çıktıktan sonra
16 "E pehlivan!" diye Timerbulat'ı eline alıyor,
17 "Nasıl uyudun anne?" diye Gülzeynep'in yanından geçiyor, onu
18 dinler-dinlemez mutfağa girip bulaşıklarla
19 uğraşmaya başlıyor. Peşinden nine gülüyor,
20 bebek seviniyor.
21 Akşam Zeytüne eve döndüğünde ise evde farklı yemekler hazır bekliyor:
22 mantarlı patates, ıspanak çorbası. "Anne neden
23 günah olsun ye korkma" diye ömür boyu ağzına
24 mantar almamış Gülzeynep nineye bile mantar yedirdi.
25 Vazodan-çiçekler, dolaptan kanyak hiç eksilmedi bu

26. buldı.
27. Tabın ezerlegeç, Larisa belen Enwer şkof yanıñ da
28. mıştım gına bérer ryumka içep kuyalar, annarı gına
29. karçıkını aşarga çakıralar. E kayçakta bérer ryumka
30. gına citép betmi, bér emlep bülmege çıgıp kererge
31. turı kile, bu kıska seyahettensuñ Larisanıñ tawışı
32. tağı da küreya, awızı erıla. Bér katlı karçık bérniçe
33. künnen gène: “Sinén bu kunagin elle tüşergelep te ala
34. inde?” –dip kuydı.
35. Başkalarga gafu itelmeslek kimçepek –kızmaça
36. bulu da Larisaga kileşep tura, hetta şul helende de
37. ul küñelgène kaytarmıy idé.
38. E bér kiçne ul ebi belen bebine uramga çıgarıp
39. Ciberde.
40. __Swjiy hawa kirék, apa! Ulıga da, keçege de ki-
41. rek!
42. _Fu, kulların, -didé Zeytünege alar çıgıp kit-
43. keç. __Fermada işlisenmeni? Sin wraç hem zur keşe
44. hatını. Çeçene priçeska yasalgan, tırnak tüpleren ta-
45. zartılğan bulsın! Yale, utır!

83,1-45

1. Ul bala eyberleren yuarga dip wanna bülmesene
2. Yunelgen Zeytünenenñ kulınnan ilekterep aldı da üstel
3. Yanıña utırttı.
4. __Sin mène hezer kiyenep –yasanıp kuyda, irenne
5. biyép, külep karşı al. Tamagın tuydır. Şunnan suñ ul
6. niçek itép wanna bülmesene kérép kitkènen, niçek itép
7. bala eyberleren yuıp atkanıñ sizmi de kalır!
8. Ul kuhnyadan camayak belen kaynar su alıp çıktı
9. da, ker puruşuğı salıp, Zeytünenenñ barmakların ba-
10. tırdı. Çemudannan kün sawıt alıp açtı. Anda kızıl
11. berhet üstende yaltırap tırnak çıstardu üçen kirék-

26 aralar.
27 Sofra hazır olunca, Larisa ile Enver dolap yanında
28 sessizce birer kadeh kaldırıyorlar, sonra da
29 nineyi sofraya davet ediyorlar. Bazen bir kadeh yeterli
30 olmuyor, o zamanlar sıra ile odaya çıkıp
31 giriyorlar. Ve bu kısa seyahat sonrası Larisanın sesi
32 daha da yüksek çıkıyor, daha da gülümsüyor. Annesi sadece birkaç
33 gün sonra farkına vardı durumun:”senin misafir biraz içiyor
34 galiba?” diye sordu.
35 Diğerler için affedilmez bu eksiklik- azcık
36 olsa da sarhoş dolaşmak- Larisa’ya yine yakışıyor,
37 sarhoşken bile normal oluyordu.
38 Bir akşam ise nine ile bebeği dışarıya gezmeye
39 gönderdi:
40 -Temiz hava herkese gerek anne! Büyüklere de, küçüklere
41 de gerek!
42 -Bak şu ellerine,- dedi Zeytüne’ye onları dışarı
43 yollayınca.-Çiftlikte çalışıyorsun sanki. Sen doktor ve büyük bir
44 insanın karısısın. Saçına şekil verilmiş, tırnakların
45 bakımlı olsun! Gel, otur buraya!

83/1-45

1 O çocuk bezleri yıkamak için banyoya giden
2 Zeytüne’yi elinden tutup masa
3 karşısına oturttu.
4 -Sen şimdi güzelce bir makyaj yap, üstünü-başını düzelt.
5 Kocanı gülererek karşıla. Yemeğini yedir, sonra görürsün
6 hemen banyoya girip çocuk bezlerini nasıl
7 yıkadığının farkında bile olmaz!
8 O mutfaktan küçük tasla sıcak su getirip,
9 deterjan ekledi ve Zeytüne’nin ellerini oraya
10 soktu. Valizinden küçük deri çanta alıp içini açtı. Onun kırmızı
11 kumaş içinde ise manikür için gerekli

12. yarak yata idé. Alar Enwernen sızım esbapların iske
13. tüşerdeler
14. __Sinén belen bér mesele turında kişese bar
15. idé bit ele, Zyuzu. Belesenme ,min kitmeske kaydım
16. bit.
17. __Niçek kitmeske?
18. __Kafedraga urnaşası idé. Min zur gına fenni
19. iş başladım. Bik aktual temaga.
20. Zeytünege bu gacep tuyıldı. İnstitutta çakta Lari-
21. Sa fenni iş belen bütlenley kızıksınmıy turgan idé.
22. __Şul aradamı? –dip suradı Zeytüne.
23. __Nu, andağı mümkiñleklerne munan turıp küz
24. aldına kitèrep te bulmıy. Anda kunkurentsiya yuk. Mun-
25. dağı şikèlle, nişlim ikén, nerse belen Şakkattı-
26. rıym ikén, dip baş watası tügél. __Şuşı rewêşle
27. hiç kütmege de çençep kuya turgan gadete bar Larisa-
28. nın. Zeytüne anıñ bu süzen ütkèrep cibererge buldı.
29. __Mina hezer tecribele galim kul astında işne
30. tügèllep kuyarga gına kaldı. Abruylı citekçe kirék.
31. Üzen belesen, hezèrgè zamanda kükrege belen aldan yul
32. yarıp barır keşen bulmasa, ecelden daru uylap çıgar-
33. san da, bar dipte belmeyaçekler. Acış yasaganıñnı zur
34. keşe awızınnan eytterü mühim
35. __Nindi tema suñ ul? –Zeytünenenñ küñelgeyènde kün-
36. leşü tuygısı uyandı. Ul üze student çağınnan birle
37. ber zuwudta hawaga bülenep çıga turgan matdelernen
38. hatın –kız urganizmına teisiren üyrenüde katnaşa.
39. Lekin müstekiyl iş belen üzen kürsete alğanı yuk
40. ele.
41. __Tuksikuzların üyrenem min, -didé Larisa Zey-
42. tünenen sul kulın camayaktan alıp, yumşak sülge belen
43. surtkende. Tuksikuzların küçen kan sustawına ka-

12 aletler yatıyordu. Bir taraftan onlar Enver'in çizim
13 takımını hatırlattılar.
14 -Seninle bir meseleyi konuşmak
15 istiyordum Züzü. Biliyor musun, ben geri dönmek
16 için geldim.
17 -Nasıl geri dönmek için?
18 -Buradaki bölüme yerleşmek istiyorum. Ben büyükçe bir ilmi
19 konuya başladım. Çok gündemdeki bir konuya.
20 Zeytüne için bu hayret verici geldi. Enstitüde iken
21 Larisa ilimle hiç ilgilenmiyordu.
22 -O kadar süre içinde mi?-diye sordu o.
23 -Nasıl diyeyim orada rekabet yok. Oradaki imkanları
24 buradakilerle karşılaştırmak bile imkansız. Buradaki
25 gibi ne yapsam da milletin hayrete düşürsem diye
26 uğraşmaya gerek yok.- Bu şekilde
27 hiç beklemezken "ısıрма" gibi bir alışkanlığı vardı arkadaşının.
28 Zeytüne her zaman olduğu gibi bunu da kulağının yanından geçirdi.
29 -Şimdi sadece tecrübeli alimin gözetiminde bu işi
30 tamamlamak kalıyor. Dereceli bir patron gerek.
31 Kendin de biliyorsun, şimdi önünden yolu
32 açarak ilerlemeyen biri olmazsa ecelin çaresini
33 bulsan da kimse bakmayacak. Buluş yaptığını
34 derecesi olan birilerinin söylemesi gerek.
35 -Konun nedir peki?- Zeytüne'nin kalbinde
36 kıskanma duygusu uyandı. O kendisi öğrencilik zamanlarından
37 beri bir fabrikada havada bulunan maddelerin
38 kadın bedenine etkilerini öğrenme yolundaki grup çalışmalarına
39 katılıyor, ama kendi başına iş yaptığı
40 olmamıştı.
41 -Toksinleri inceliyorum ben,- dedi Larisa
42 Zeytüne'nin sol elini tastan çıkarıp yumuşak havlu
43 ile silerken. Toksinlerin gücünü kanın içeriğine

44. rap bilgelew metudin.

45. __Nindi tuksikuzlar?

84,1-45

1. __Sunğı tuksikuzlar. Kanda alarnın bilgelere
2. bik irte belene.
3. Zeytünenenğ sını turaydı. Ul bala tudıru yürtin-
4. da küpten işlegen keşe, bu meselenen mühimlegen bik
5. yahşı bele idè. İlek-ilekten bala tapkanda helak bul-
6. gan hatinnarnın ülemene nek mène şul sunğı tuksi-
7. kuzlar sebep bulgan da inde. Düres, hezèrgè wakıtta
8. ülemge ük citkermiler, andıy uçrak bik sirek bula,
9. şulay da tuksikuzlarını wakıtında dewalaw mümkiñ-
10. lege açılsa, küp behetsezlekler buldırmıy kalınıp
11. idè.
12. __Minde material citerlek, --didè Larisa gadi
13. gène itep . __Yüzlerçe awıru tarihları. Barısın
14. kannarı daimi tikşerep turılğan, neticelere cen-
15. teklep yazılğan
16. __Ber el içende yüzlerçe tuksikuz küzè tlenme?
17. __Kızık sin,Zyuzu. Belesen bit inde, fenni neti-
18. celerne galimner üzlere küzè tkennen gène kiterèp çı-
19. garmıylar. Utız el işlegen bër ginekulug belen dus-
20. laştım min anda. Hezer ul pensiyage çıktı da Belgu-
21. rudka kitèp bardı. Cıygan materialların mina bi-
22. rep kaldırdı. Bulay alar barıber faydasız yukka çı-
23. gaçak, min üzere fenni işler belen şugillenerge su-
24. nardım inde, d,. Sin yaş ele, uçlap çıgarsın, keşe-
25. lerge faydası tiyar, belki, di. Pusılka belen saldım
26. min alarnı munda. Sigez kiludan artık buldı, puçta-
27. da almıybiz dip karışıp mataştılar. Mina hezer
28. ber galim yardımende alarnı işkerte, gıylmi hezmet
29. rewèşene kitererge gène kirèk... Zyuzu, sèznenğ klini-

44 bakıp belirleme metodu.

45 -Hangi toksinler?

84/1-45

1 -Son toksinler. Kanda onların belirtileri

2 erken biliniyor.

3 Zeytüne doğrulup ayağa kalktı. O doğumunda

4 çoktan beri çalışan biri olarak bu meselenin ne kadar mühim

5 olduğunu iyi biliyordu. Eskilerden beri doğum yaparken ölen

6 kadınların ölmesine bu son toksinlerin

7 sebep olmasını da iyi biliyordu. Doğru, şimdi ölüm

8 olayları çok az oluyor ama yine de

9 toksinleri vaktinde anlayıp tedavi etme

10 yöntemi bulunursa, bayağı tatsız olayları önlemek mümkün

11 olabilirdi.

12 -Bende yeterli kadar materyal var,- dedi Larisa

13 basit bir şekilde.- Yüzlerce hasta dosyası. Hepsinin

14 kanları daima kontrol edilmiş, sonuçlar

15 özenle kaydedilmiş.

16 -Bir sene içinde yüzlerce kan zehirlenmesi mi gördün?

17 -İlginç birisin sen Zeytüne. Bilirsin, ilmi neticeleri

18 alimler sadece kendi gözlemlerini esas alarak

19 yapmıyorlar. Otuz sene çalışmış bir jinekolog ile

20 arkadaş oldum ben orada. Şimdi ise emekli olup

21 Belgrad'a taşındı. Topladığı materyallerin hepsini

22 bana bıraktı. Böyle olursa onlar

23 faydasız çürüyecek, ben ilimsel çalışma için yaşlandım

24 artık dedi. Sen daha gençsin, sonuna kadar gidersin,

25 ve belki insanlara faydası dokunur, dedi. Posta ile gönderdim

26 ben onları buraya. Sekiz kilodan fazla olur herhalde, posta çalışanları

27 tek kutu olarak almak bile istemediler. Şimdi ise

28 onları bir alimin yardımını ile analize edip, ilmi

29 çalışma şekline sokmak gerek. Züzü sizin

30. kaga urnaşıp bulmas m ikèn? Beleş ele, e? __Larisa
  31. ana küterélèp , yalwarıp karadı.
  32. __E işennen cibereleme suş?
  33. __Cibererler? Min üzémnen grajdanlık burı-
  34. çımnı ütedem dip sanıym. Herberegez bèrer el şunda
  35. barıp işlep karagız ele?
  36. Zeytüne munısın da küñelgeyene yakın almaska tı-
  37. rıştı.
  38. __E Hüseýen?
  39. __Ul dekabrist tügél, min dekabrist hatını tügél.
  40. Yaratı hak bulsa, üze minem arttan kaytsın.
  41. Zeytüne Larisanıñ ciren büdrele yumrı başına
  42. karadı. Munaρχı ul dustının curlıgın, unganlıgın,
  43. pühtelegen, gène küre idè, hezer mène yana yakları belen
  44. açılıp kitkendey buldı. Bèrençe karaşka taylar da
  45. şulay karlı tübelere belen yaktırıp, küñelgène ımsın-
- 85,1-43
1. dırıp, yaltırıp tura, yakınrak kilgeç kène alar ara-
  2. sındağı upkınnarnı küresen. Niler yata ikèn Lari-
  3. sanıñ küñelge upkannarında? İremes buzlarmı? Salkın
  4. taş üyémnerémè?
  5. __Balgız da bulmagan ikèn, dip kuydı Zeytüne.
  6. __Bulay ikè le –mikè le yaşep yatkanda niçek bala
  7. buldırasın!
  8. __Bala dünyanı bütünley üzgertebit ul. Belesen-
  9. me, Larisa, Timerbulat tugannan birlemin kileçek
  10. turında bik burçılıp uyly başladım ele. İller
  11. arasında degwa çıkkanıñ işetken sayèn, küñelgène şum
  12. basa. İlegrek min pulitikaga bik ük ehemiyat birmi
  13. idém. Hezer mène dünyada bulgan her yanalık minem
  14. turmuşıma kilèp kağıla kèbèk . Min ana turmuş bir-
  15. dem, min üzémne anıñ kileçege üçen de cawaplı sa-

30 kliniğe yerleşebilir miyim acaba? Bir sorsana lütfen?- dedi
31 larisa ona yalvaran bakışla.
32 -İşinden bırakırlar mı ki?
33 -Bırakırlar!. Kendi vatandaşlık görevimi
34 yaptım diye düşünüyorum ben. Hepiniz keşke oraya gidip birer sene
35 çalışsaydınız o zaman bilirdiniz!
36 Zeytüne bunu da kalbine yakın almamaya
37 çalıştı.
38 -Hüseyin ne olacak?
39 -O dekabrist, ben dekabrist karısı değilim.
40 Sevmesi gerçek ise peşimden gelir.
41 Zeytüne Larisa'nın kırmızı sarı saçlı yuvarlak kafasına
42 baktı. Bugüne kadar o arkadaşının ustalığını,
43 şaka yapmasını, özenli olduğunu görebiliyordu. Şimdi ise yeni
44 tarafları açılmış gibi oldu. İlk bakışta dağlar da
45 böyle karlı uçları ile parlayıp, gönlü

85/1-43

1 kendilerine çekerler. Sadece yanlarına
2 yaklaşınca aralarındaki uçurumları görüyorsun. Neler var acaba
3 Larisa'nın gönül uçurumlarında? Erimeyecek buzlar mı yoksa soğuk
4 kaya parçaları mı?
5 -Çocuğunuz da olmamış...
6 -Ne olduğu belli olmayan bir hayat sürerken ne gereği
7 vardı çocuğun?
8 -Çocuk dünyayı tamamen değiştiriyor. Biliyor
9 musun Larisa Timerbulat doğduğundan beri gelecek
10 hakkında düşünmeye başladım. Ülkeler
11 arasında çıkan her sorunda, korkmaya
12 başladım. Eskiden politika ile hiç ilgilenmezdim.
13 Ama şimdi dünyada olan her olay benim
14 hayatımı direkt etkiliyor sanki. Ben ona hayat verdim,
15 ve artık onun geleceği için kendimi sorumlu

16. nıym. Şundıy uylar belen burçılıp,tün yuklamıy
17. çıkkan çaklarım bula. Bala üzgerte ikèn keşene, bü-
18. tenley başka karaşlı ite ikèn.
19. Larisa ana gaceplenep karadı:
20. __Niştyak! Tapkansın hesretlener nerse! Sugiş-
21. nın bulırın –bulmasın sinnen surap turmıylar inde!
22. Eniler bezne tapkan bit ele, ellar ciñel bulmagan.
23. Lekıñ mène yaşıbez! Naçar yaşıbez dip bulmıy.
24. __Lekıñ sin üzen ük mène kileçek üçen tırışa-
25. sın bit. İzlenesen, açış yasarga umtilasın...
26. __Sin mina şunı eyt: İlyasowa belensüyleşüden
27. megne barmı? Kayçan barsam caylırak bulır?
28. Zeytüne dustuna gaceplenep karadı.
29. __Min beleşermen. Lekıñ...
30. __Ul mine caylı wakıtta kabul itsen, __didè La-
31. risa tagın anı bülep. __Kalganıñ min üzem karar-
32. mın.
33. Galinnernen üzlerene ayırım bişellıkları bar:
34. biş eldan biş elga kafedra müdirlegene kunkurs bu-
35. lıp tura.
36. Uzgan yulı saylangaç, Cemile Zakirowna , bu suñ-
37. gısı bulır inde, dip uylagan idè. Kilese saylawga ka-
38. der gumer bik uzın bulıp tuyélgan idè ana.
39. Hezer mène artka burılıp karagaç, anıñ kay arada
40. uzganıña heyran kalasın. Ulıgaygan sayen, ellarnın
41. yügereşe kızulana bara: çılık –ber el uzgan, çılık –
42. ikènçese... Ul arada sinèn turmnında bérni üzgerme-
43. gen de şikèlle.

86,1-45

1. Heyer, Kaybér ewler üçen bu ellar megnele buldı,
2. Dutsent Dewletşin üçen, meselen. Küzge kürènep üste
3. ul. Munı Kazanda gına tügél, Meskeude de beleler

16 hissediyorum. Böyle şeyler düşünüp, sabaha kadar
17 uyumuyorum bazen. Çocuk değiştirmiş insanı,
18 tamamen başka bakışlı birisi yapıyormuş...
19 Larisa ona hayretle baktı:
20 -Aferin! Bulmuşsun üzülecek şey. Savaşın
21 çıkıp çıkmayacağını sana mı soracaklar?
22 Annelerimiz bizi doğurmuşlar, zamanın zorluklarına bakmamışlar.
23 Biz de hala yaşıyoruz! Hatta kötü yaşıyoruz diyemem.
24 -Ama sen kendin de gelecek için çalışıyorsun ki,
25 araştırma yapıyor, buluş yapmak istiyorsun...
26 -Sen bana şunu söyle: İlyasova ile gidip konuşmaktan
27 fayda olur mu sence? Ne zaman gidersem daha iyi olur?
28 Zeytüne arkadaşına baktı:
29 -Tamam ben sorayım. Ama...
30 -O beni uygun bir zamanda kabul etsin,-dedi
31 Larisa onun sözünü kesip. – Kalanımı ben kendim
32 hallederim.
33 Alimlerin de kendilerine göre beş yıllıkları var:
34 beş seneden beş seneye bölüm başkanlığı için seçimler
35 oluyor.
36 En son seçildiğinde, Cemile Zakirovna bu
37 sonuncusu diye düşünmüştü. Gelecek seçime
38 kadar daha çok uzun süre var gibi gelmişti ona.
39 Şimdi ise geriye dönüp bakınca, onun ne kadar
40 çabuk geçtiğini görüp, şaşırıyorsun. Yaşlandıkça, senelerin
41 geçmesi de hızlanıyor: tak-bir sene geçmiş tak-
42 ikinci sene... O arada hayatında hiçbir şey değişmemiş
43 sanki...

86/1-45

1 Ama bazıları için bu seneler çok manalı oldu,
2 doçent Devletşin için mesela. Göze görünür
3 olarak büyüdü o. Bunu sadece Kazan'da değil, Moskova'da da

4. ikèn. Uzgan elni analarnın hem balalarnın selamet-
5. legen saklaw institutına tecrube urtaklaşırğa
6. bargaç, profëssor İlyasowa munı bik açık sizder-
7. deler:
8. __Sez Kazannanmını? İzail Harisowiçnı belesez-
9. der inde alaysa? U-u, mène digen spetsialist, zur galim
10. bulaçak!
11. Profëssor İlyasowanıñ nindi prublema belen kı-
12. Zıksınganıñ belgeç, barısı da gacepke kaldılar.
13. __E nige İzail Harisowiçka müreçegat itmede-
14. gez? Ul barlık yanalıklardan heberdar tura hem upe-
15. ratsiyalerne de bik yaħşı yasıy.
16. Arada, tırnak astınnan ker islep yürmime bu,
17. dip, profëssorgaşıklenep hem ünemiçe karagannar da
18. bulmadı tügël:
19. __Sëznëñ anda talantlı yaşlerne üstererge bik
20. tırışmıylar bulsa kirék, didè sarı çeçlè , çıra
21. kèbék yabık uzın buylı yaş bër galime. __İzail Hari-
22. suwiç bulıp ul da haman elëprofëssor tügël ikèn!
23. Bu süzlerne ul Profëssor İlyasowaga şehsen üpkese
24. bar sıman eytte. Dutsent Dewlentşin fen yulınnan gına
25. tügël, yaşeyëşnen başka sukmaqlarınnan da cinüle
26. adımnar belen bara idè, küresen. Sarı çeçlè galime-
27. nen açuın anlap ta bula, çınnan da, dünyada şundi
28. ustazlarda uçrap tura bit: başta maktıy-maktıy
29. üstergen şekertlere üzleren uzıp kite başlasalar,
30. tübeleren tüyarge kereşeler.
31. Helbuki, Dewletşin profëssor İlyasowadan üze
32. kittè, hiç kütmegende kitèp bardı, hem munı Cemile
33. Zakirowna üz wakitında şaktıy awır kiçerde, munın
34. sebeplere turında da kat-kat uydandı. Kayta –kayta
35. uylana turgaç, İzail Harisowiçnın ilekten ük kil-

4 biliyorlarmış. Geçen sene anne ve çocuk sağlığı koruma
5 enstitüsüne tecrübe paylaşmaya gittiği
6 zaman bunu profesör İlyasova'ya çok açık belli
7 etiler.
8 -Siz Kazan'dan mısınız? İsaıl Harisoviç'i
9 tanıyorsunuzdur o zaman. O çok iyi uzman, büyük
10 alim olacak.
11 Profesör İlyasova'nın hangi problemle ilgilendiğini
12 öğrenince, hepsi hayrete düşüdü:
13 -Ama neden İsaıl Harisoviç'a sormadınız?
14 O tüm yeniliklerden haberdar ve ameliyatları da çok
15 iyi yapıyor.
16 Aralarında profesöre acaba tırnak altından kir mi
17 arıyor gibisinden kuşku ile bakanlar
18 da oldu:
19 -Sizin orada elinden iş gelen gençleri pek
20 fazla yükseltmeye çalışmıyorlar herhalde,- dedi sarı saçlı
21 zayıf uzun bir alime. İsaıl Harisoviç
22 bile hala profesör değil!
23 Bu sözleri profesör İlyasova'ya şahsi bir sebepten dolayı küsmüş
24 gibi söyledi. Doçent Devletşin sadece ilim yolundan
25 değil, hayatın başka yollarından da başarı ile yürüyordu
26 herhalde. Sarı saçlı alimi de anlamak
27 mümkün çünkü dünyada öyle hocalar
28 da oluyor: önce överek yetiştirdiği talebelerini
29 kendisini geçmeye başlayınca kafalarına
30 vurarak geri indirmeye çalışıyorlar.
31 Ama Devletşin profesör İlyasova'dan kendisi
32 gitti, ve bunu Cemile Zakirovna zamanında
33 bayağı zor geçirdi, bunun sebeplerini
34 tekrar-tekrar düşündü. Düşündükçe,
35 İsaıl Harisoviç'in eskiden olan

36. gen seyërleklere iske tüşté: ul, meselen, zawudlarga
  37. barırğa yaratmıy, şeflık işene katnaşmaska tırışa
  38. idé. Tünneren klinikadan Şaltıratsalar, ul bér kay-
  39. çan da telefonın almıy, suñınan, üyde yuk idém,dip
  40. aklana idé.
  41. Düres, üz temasına turı kilgen awırularnı zur ig-
  42. tibar belen kariy, emma, anıñ karaşınça, gadetileren
  43. başkalarga awıştırırğa tırışa idé.
  44. __Uramnan kilép kergen her keşene dewalap kına
  45. erak kitép bulmıy, --digen idé ul bér wakit. __Alay
- 87,1-45

1. waklansani rayun wraçı derecesennen küterele almas-
2. sın. Galimner telene kererlek iş başkarırğa kirék!
3. Telge kérü , isem kazanu turında uylıy idé dutsent
4. Dewletşin. Şuna küre ana bérênçe kafedranıñ tut-
5. kan yuneleşe gumumen uşamıy idé.
6. Awırular turında unır-tıp cibere idé ul kayçakta.
7. Şuna küre Cemile Zakirowna ana Dileramnı ikênçe
8. tapkır cibere almadı. Yartı eldan suñ yana uperatsiya-
9. ne ul Dileramga üze yasadı.
10. Hezer Dileram ana rehmetler ukıp hatlar yazıp
11. tura, kiyawge çıktı, eni bulırğa uylasa, tağın Kazanga
12. kilerge tiyüş .
13. Ber awırunun yazmışın ıñanıp tapşıra almagan-
14. nı, tulı bér kafedranıñ kileçegegen Dewletşinga ışa-
15. nıp tapşıra ala idéme suñ profëssor İlyasowa?
16. E Dewletşinga profëssor bulu bik kirék, nek mène
17. Kazanda, ilge danı taralğan meditsina üzegende pru-
18. fessur bulu kirék idé ana. Meskew institutının uram
19. kébék uzın, irkên kuridurlarında yürgende, idënnen
20. tüşemgeçe dünyadagı in yaħşı priburlar hem appa-
21. ratlar belen cihazlangan laburaturiyalerene ker-

36 bazı ters alışkanlıklarını da hatırladı: o mesela, fabrikalara
37 gitmeyi sevmiyordu, yardım işlerine pek fazla katılmıyordu.
38 Gece klinikten ne kadar ararsan ara
39 telefonunu açmıyor ve sonradan evde yoktum diye
40 kendini temize çıkarmaya çalışıyordu.
41 Doğru, kendi konusuna uygun hastaları büyük
42 dikkatle inceliyor, ama yine de sıradan hastaları
43 başka birilerine göndermeye çalışıyordu.
44 -Dışarıdan gelen her hastayı tedavi ederek
45 uzak gidemezsin,-demişti o bir kere.- Öyle

87/1-45

1 uğraşırsan, ilçe doktorundan fazla yukarı çıkamazsın.
2 Alimlerin dilinde olacak bir şeyler yapmak gerek!
3 Adının duyulmasını, isim kazanma hakkında düşünüyordu doçent
4 Devletşin. Bu yüzden de o birinci bölümün
5 tuttuğu yönü beğenmiyordu.
6 Hastalar hakkında tamamen unutuyordu o bazen.
7 O yüzden de Cemile Zakirovna Dilerem'i ikinci
8 defa ona gönderemedi. Yarım sene sonra ona
9 ameliyatı kendisi yaptı.
10 Şimdi ise Dilerem teşekkür dolu mektuplar yazıyor,
11 evlendi, ve anne olmaya karar verirse yine
12 Kazan'a gelecek.
13 Bir hastanın kaderini onun ellerine veremedi,
14 tam bir bölümün kaderini nasıl olup ta onun ellerine teslim
15 edecekti ki profesör İlyasova?
16 Devletşin ise profesör olmayı çok istiyordu. Tam olarak
17 Kazan'da, adı tüm ülkeye duyulmuş tıp merkezinde
18 profesör olmak istiyordu o. Moskova enstitüsünün cadde
19 gibi uzun ve geniş koridorundan geçtiğinde, tabandan
20 tavana yeni ve son teknoloji aletlerle
21 döşeli laboratuarlara

22. gende, nihayat, andağı keşelernen tuktawsız çit il-
23. galimneren telge alıp suyleşüleren tınlaganda, Ce-
24. mile Zakirowna Dewletşinnın bu telegen bik yağşı
25. anladı. Ana profëssor bulu şuşı institutka urmelew,
26. annarı, belki, dünyakülem arenaga umtılu üçen ki-
27. rektekter de.
28. E Dewletşinnın baş üstende, ikênçe kafedrada ille
29. Yaşendegë keşe utıra, ul elëtiz gëne kitmeyaçëk, şulay
30. itëp , Dewletşinnın büten ümete profëssor İlyasowa
31. urındıgında idë.
32. Cemile Zakirowna ise zihene açık, küçe citerlek
33. çakta, citekçëlek meşekatlerennen arınıp, küp ellar
34. ilek başlagan fenni hezmetentemamlaw turında hıyal-
35. lana idë.
36. Emma ul hezerüz işennen kitse, kafedra başına
37. Dewletşin mëne p utıraçak, başka bërkeşge de yul kuy-
38. mayaçak.
39. Bu turıda nıklap uylagaç, Cemile Zakirowna kat-
40. gıy bër kararga kilerge tiyëş buldı. Garizalar kabul
41. itünen suşğı künende ul Rëktor yanına kerde.
42. Bu yulı Rëktor anı “T” herefe yasap kuyëlğan üstel-
43. lernen türdegese artına basıp karşı aldı. Cemile
44. Zakirowna ana yanı belenrek utırdı da, süzen turıdan
45. başladı:

88,1-42

1. ___Kafedra müdirliğëne min tagın üz kandidatu-
2. ramnı kuyarga niyatlep turam ele.
3. Ul, tekelep, Rëktor nın şakmaklap yasalğan kara kı-
4. salı küzlë gëne karadı, emma kalın pıyala küz alma-
5. ların zurayıp kürsetgende, alar herwakıttığıça ga-
6. ceplengen këbëk tuyëlar, asılda Rëktor nın ni uyla-
7. ganıñ belep bulmıy idë.

22 girdiğinde, ve, nihayet, oradaki bilim adamlarının
23 yabancı alimleri isimlerini ekleyerek konuştuğunu
24 dinlerken Cemile Zakirovna Devletşin'in bu isteğini çok
25 iyi anladı. Onun için profesör olmak bu enstitüye geçmek,
26 buraya geçmek ise uluslararası arenaya çıkmak için
27 gerekiyordu galiba.
28 Devletşin'in üstünde, ikinci bölümde ise elli
29 yaşlarında birisi oturuyor, ve o kısa sürede oradan gitmeyecekti.
30 Böylece Devletşin'in ümidi sadece profesör İlyasova'nın
31 koltuğundaydı.
32 Cemile Zakirovna ise zihni açık, gücü varken
33 yönetim yükünden kurtulup, onyıllarca topladığı
34 tecrübesi ile başlamış olduğu ilmi hizmetini tamamlamayı
35 düşünüyordu.
36 Ama şimdi işinden ayrılırsa, bölüm başına
37 Devletşin gelecekti. Buraya gelirse, o kimseye yol
38 vermeyecekti.
39 Bu konuyu iyice düşündükten sonra, Cemile Zakirovna
40 kesin bir karar alıp, dilekçe vermenin
41 son günü rektörün odasına girdi.
42 Bu sefer rektör onu "T" harfi gibi yerleştirilmiş masaların
43 arkasında ayakta karşıladı. Cemile
44 Zakirovna ona yanı ile oturduktan sonra doğrudan
45 konuya girdi:

88/1-42

1. -Bölüm başkanlığına bek yine kendi adaylığımı
2. koymak istiyorum.
3. O rektörün kare şeklindeki siyah çerçevesi
4. gözlüğünün arkasındaki gözlerine baktı. Ama kalın cam
5. gözleri büyük gösterdiğinde, onlar her zaman
6. şaşırmış gibi görünüyorlar, aslında rektörün ne düşündüğü
7. belli olmuyordu.

8. __Ulıgayabız, Cemile Zakirowna , __didé ul.
9. Sezne eléyana gına saylagan idék.
10. Réktor fiké ren eyterge aşıkmadı. Helbuki, bu ga-
11. deti wakıyga tügél idé. İnstitut tarihinde İlyasowa
12. yaşendege hatın-kızınn mundıy uringa saylanganı
13. yuk idé ele. Şunun üztene, Réktor üze de cawaplı pust-
14. larga irlerne kuyunu hul küre, ul hetta institutka da
15. égét lerne kubrek alu kiréklege hakkında tribunalardan
16. kıçkırıp eyte idé.
17. __Garizamnı tapşırğançı, bu hakta séznêñ fiké r-
18. ne belese kilgen idé, --didé Cemile Zakirowna .
19. __Kafedranıñ işe munarçı yağşı beyalenep kildé
20. bit, cemile Zakirowna . Düres Dewletşin de gariza
21. birde, emma gıylmi suwet séznêñ küçegezne, inergiya gez-
22. ne isepke almıy kalmas.
23. Gadette, işen yağşı alıp bargan citekçene tura
24. salıp urınınnan kuzgatmıylar, gıylmi suwetnın
25. kararı aldan uk unay bulaçagına işanıç zur idé.
26. Emma proféssor İlyasowa kem yulına arkılı bas-
27. kanıñ anlap betermi idé ele.
28. Yal küñne, barısı berge cıyélışıp, akkuş külene
29. kittéler. Zeytüne belen Timerbulat, Gülzeynep kar-
30. çık, Enwer hem Larisa bér maşınaga sıydılar, taksi
31. alarnı urman yulınnan cilteretep, unbiş minutta kul
32. buyéna iltep te kuydı.
33. Biyék narat ışığına ceyme cayêp, irkênlep urnaş-
34. tılar. Kuyaş nurında yaltırapyatkan sudan, hetfe
35. ülennen, naratlardan ankıgan huş is sulıñnı ireke-
36. neyte, irkênlek karaşlarnı uk üzgerte idé. Timer bulat
37. ceyme buylap urmeli, küle şayara başladı. Gülzey-
38. nep karday ak çeçe üstennen artkarak şuişkan yawlı-
39. gın tüzetep, kül suday yaltıragan karaşın Zeytünege

8. -Yaşlanıyoruz, Cemile Zakirovna,- dedi o.
9. –Sizi daha yeni seçmiştik sanki.
10. Rektör fikrini söylemeye acele etmedi. Halbuki,
11. bu sıradan bir olay değildi. İlyasova yaşındaki bir
12. kadının böyle bir yere seçildiği olmamıştı
13. bugüne kadar. Üstelik rektör böyle sorumluluğun büyük olduğu
14. pozisyonlara erkekleri getirilmesini daha fazla destekliyor, o hatta
15. enstitüye erkekleri daha fazla alalım diye tribünlerdeki konuşmalarında
16. bile söylemeyi ihmal etmiyordu.
17. -Dilekçemi vermeden sizin fikrinizi sormayı
18. gerekli buldum,-dedi Cemile Zakirovna.
19. -Bölümün işi buna kadar iyi olarak yürüdü,
20. Cemile Zakirovna.doğru, Devletşin da dilekçe
21. verdi ama ilmi meclis sizin gücünüzü, enerjinizi
22. hesaba katacaktır, bundan eminim.
23. Normalde, işi iyi yürüten yöneticiyi yerinden
24. koparmıyorlar, ilmi meclisin de bu
25. konuda kararının pozitif olacağı olasılığı daha fazla idi.
26. Ama profesör İlyasova kimin yolunu kestiğinin
27. farkında değildi daha...
28. Pazar günü, herkes toplanıp Kuğulu göle
29. gittiler. Zeytüne ile Timerbulat, Gülzeynep nine.
30. Enver ve Larisa- hepsi bir taksiye bindiler, ve taksi
31. onları rüzgar gibi orman yolundan on beş dakikada
32. Kuğulu göle bıraktı.
33. Yüksek çam ağacının dibine battaniye serip,
34. oturdular. Güneş ışığında parlayan sudan, kilim
35. gibi ottan, çam ağaçlarından gelen güzel koku
36. nefesi açıyor, genişlik bakışları bile değiştiriyordu. Timerbulat
37. battaniyede emeklemeye, gülmeye, oynamaya başladı.
38. Gülzeynep ise kar gibi beyaz saçından kaymış olan başörtüsünü
39. düzelterek, göl suyu gibi parlayan bakışını Zeytüne'ye

40. túbede de:

41. __İ, rehmet kızım, munda da alıp çıktığımız,-

42. didé. __Urman kürmegende bik küptennen bit inde.

89,1-45

1. Bèznèj awıl tiresendege bulınnar, eremekler sağı-
2. nıp süylerge gène kaldı. Mundiı sahralarını kürsen
3. şul kala tiresende gène küresen.
4. Ul arada Larisa sarafanıñ narat tünene salıp
5. taşladı da açık bizikle kuyènu kustyumınnan gına kal-
6. dı. Enwer de çışenep taşlagan, zeñger trusiktan gına,
7. tik kıyènsına bugay, çitterek tulgana. Ene ul ağaçlar
8. arasında kürènep turgan yaşel budkaga taba kitté.
9. Zeytüne ana suklanıp karap kaldı: Enwer, buyga urtaça
10. gına bulsa da, gewdese tüz, şuma tireseastında mus-
11. kulları uynap tura. Ene ul ciñel adımnar belen kiré
12. kile, narat yabaldaşları aşa tüşken nur anıñ yüzen-
13. de uynıy. Eraktan uk:
14. __Su wedusipedı bar, eyde yüzebez! –di.
15. Zeytüne Timerbulatnı küterep baskan idé, enise:
16. __Balanı nişletmekçe bulasız tağın? –didé. –
17. Su çeçrer, salkın tiyar, yalgış külge çumdırırısız,
18. Alla saklasın. Üzègèzge ne yüregez! –Hem ul Timer-
19. bulatnı elatıp diyarlek alıp kaldı.
20. Enwer belen Zeytüne kül urtasınnan bér eylenep
21. kildé ler.
22. Kızık üze: su çeçri, tegermeçler eylene, lekiñ Zey-
23. tüne minut sayèn artına eylenep karamıy tüze almadı.
24. Anda bala etise belen enisène taba talpına, ebise
25. anı tıyarga azaplana, e çitterek Larisa kulların
26. ceyèp, kızınıp yata idé. İntege idé Gülzeynep, canı
27. kıynala idé anıñ: ul çışengen keşege kararga uyla,
28. plyajlarını “şürele uyası” dip atıy, şher halkının

40. çevirdi:
41. -Kızım nasıl odlu da buraya geldik,- dedi.
42. -Orman görmeyeli ne kadar oldu artık.

89/1-45

- 1 Bizim köy kenarındaki ovaları, tarlaları sadece özlemek
2 düşüyor artık. Böyle yerleri artık sadece şehir
3 kenarında görebiliyoruz.
4 O arada Larisa gömleğini çıkarıp çamın dibine
5 attı, sadece bikiniden kaldı, güneşe uzandı.
6 Enver de sadece mayo ile kaldı, ama
7 biraz utanıyor herhalde, kenarda dolaşiyor. İşte o
8 ağaçların arasındaki kulübeye doğru gitti.
9 Zeytüne onun peşinden hayranlıkla baktı: Enver orta boylu
10 olmasına rağmen vücudu düz, derisinin altındaki kasları
11 açıkça belli oluyor. İşte o hafif adımlarla geri
12 geliyor, çam dallarının arasından düşen
13 güneş ışınları yüzünde oynuyorlar. O uzaktan bağırdı:
14 -Su bisikleti var haydi yüzelim!
15 Zeytüne Timerbulat'ı eline alıp ayağa kalkmıştı, ama annesi:
16 -Ne yapacaksınız çocuğu?-dedi.-
17 Su sıçrar, soğuk alır, ya da Allah korusun yanlışlıkla
18 suya düşürürsünüz.. Sadece kendiniz yüzün!
19 ve Timerbulat'ın ağlamasına rağmen onlardan aldı.
20 Enver ve Zeytüne gölün ortasından bir dönüp
21 geldiler.
22 Enteresan: su sıçrıyor, tekerlekler dönüyor, ama Zeytüne
23 her dakika dönüp bakmadan duramıyor:
24 orada çocuk annesi ile babasına gitmek istiyor, ninesi
25 ise onu tutmuş. Biraz kenarda ise Larisa ellerini
26 uzatıp yatmış güneşleniyor. Gülzeynep zorlanıyor
27 soyunmuş insanlara bakamıyor, utanıyor,
28 plajları ise "şeytan yuvası" diye konuşuyor. Şehir halkının

29. bu kılanışın kırıgıylık dip sanıy idé.
30. Zeytüne tizrek yarga çıgarda aşıktı.
31. __Eyde, eni, çey içik, --dip termustan çey sal-
32. dı. __E sin kunaknı yürtep kil, --didé Enwerge.-
33. Mina çılanırğa yaramıy.
34. Ene alar iké se yaneşe utırıp yüzep te kittêler. La-
35. risa cıynak gewdesen artka kayırıbrak utırğan, tıgız,
36. yumrı baltırları tamçılar arasınnan eltırap, pe-
37. dalerne kızı eylendere, alar Enwer belen yarışıp,
38. yüreşne tizletteler, küleşken, şayarışkan tawış-
39. ları gına işetelep kaldı.
40. Arğı yarga citerekwelusiped yanteyep kitté, alar
41. iké ülep suga siké rdeler hem uzışa-uzışa yüze baş-
42. ladılar. Gülzeynep alarga arkası belen burılıp
43. utırdı, uzak kına itép karşındagı naratka karadı,
44. annarı şul naratka tekelgen kileş:
45. __Üzleren gène... cibermeske idé, --didé.

90,1-44

1. __anıñ işege igtibar itme sin, eni!
2. __İterge kirék, bik iterge kirék! __Karaçık kül-
3. mek itegennen nidér çüplegendey itenep, tıyélırğa tı-
4. rışıp karadı, lekiñ tıyêla almadı. --Turmışıgız
5. bik tügerék, kızıguçılar küp bulır. Üz hatının yarat-
6. kan irge başka hatınnar yalmanıp karıy. Merhemetle,
7. neçke küñelgelei kulıma tüşere alsam, mine de rencet-
8. mes, baş iyép kene turır, dip uyly. İh, üz akıllarım
9. bulsa! --didé karçık kiñet yürek türennen çıkkan
10. kisetüle tawış belen. __Üz akılını telegençe itép
11. balana da birép bulmıy şul. Awızın açıp yuklagan
12. keşenen içene elan kere, bér yutım su içken kébék
13. kene ittere, diler. Bu da bik yuha, ay --yay yuha!
14. HERNERSENE KÜÑELGE TÜRENNEN KIÇERE TURGAN GEDETEN

29 bu yaptığının fazla olduğunu düşünüyor.
30 Zeytüne hemen annesinin yanına gitti.
31 -Anne, haydi çay içelim,- dedi o termostaki çayı
32 bardaklara doldurarak.-Sen ise misafirle ilgilen,-dedi Enver'e.
33 - Benim ıslanmamam gerek.
34 Onlar ikisi yan yana oturmuş gölün ortasına doğru yüzdüler.
35 Larisa bedenini biraz geriye yatırmış, güçlü,
36 yuvarlak bacakları damlaların arasında parlayarak
37 hızlıca pedalları çeviriyorlar, Enverle yarışarak
38 iyice hızlandılar. Gülen, şakalaşan sesler
39 duyuluyordu.
40 Öbür kıyıya az kalmışken, bisiklet bir anda yan yattı, onlar
41 ikisi de suya atladılar ve yarışarak yüzmeye
42 başladılar. Gülzeynep onlara sırtı ile dönüp
43 oturdu, uzun bir sür karşısındaki çam ağacına
44 baktı. Sonra o çama bakmış yavaşça konuştu:
45 -Sadece ikisini ... göndermemeliydin.

90/1-44

1 -Böyle şeylere fazla dikkat etme sen, anne!
2 -Ama dikkat etmek gerek, hatta çok dikkatli olmak gerek!- yaşlı
3 kadın eteğinden bir şeyler topluyor gibi kendisini
4 sakinleştirmeye çalıştı ama yapamadı.-Hayatınız
5 çok yuvarlak, kıskananlar çok olur. Kendi karısını
6 seven erkeğe başka kadınlar da bakarlar. Merhametli,
7 ince kalpli, kendi ellerime alırsam beni de böyle
8 sever, kafasını eğmiş durur önümde diye düşünüyorlar. Keşke benim
9 aklım sende olsa!-dedi nine derinden gelen
10 bir sesle.-Kendi aklını istediğin gibi
11 evladına veremiyorsun maalesef. Ağız açık uyuyan
12 insanın ağzından içine yılan giriyormuş. Sadece bir yudum
13 su içmiş gibi oluyormuş. Bu yılan da çok kurnaz, çok!
14 Her şeyi gönlünün derininden geçirdiğine

15. belgenge, Zeytüne enisene n bu süzleren artık burçı-
16. luga sanarga tırıştı. Anıñ uyênça, künleşü- yamsez
17. gadet, yaratkan keşene ıñanırga kirék, ıñanmaw ke-
18. şene kimsete idè. Ul bu suyleşüğe çik kuyarga, tegeler-
19. ge de igtibar itmeske tırışıp, Timerbulatnı kulı-
20. na aldı da, yawlık belen kaplap izüyèn çışte. Sabıynın
21. yumşak irennere belenkükrekke urını buldı, üzen-
22. nen balaga sulkıdap yaşew küçe agılğanıñ tuyémlaw
23. gına kaldı, argı yaktan çitliklanıp küleşken tawıñ
24. işetelmes buldı. Ekren gène tirbelgen narat yabal-
25. daşlarıarasında, yar buyëndagı çeçekler üstennen
26. uçkan kübelek, su kırıyena siké rep çıkkın baka malayè
27. yanıñ da __şuşı güzellek, saflık içende alar güyaki
28. ulı belen ikè üden ikè ü gène kaldılar.
29. Alar yanıña eylenep kilgende, Larisa belen Enwer
30. ikè se de bik tıyênkı idèler. Elmayusız, süzsez gène ta-
31. bın yanıña utırdılar, gumuyèn, üzleren bik tıynak,
32. duslarça açık hem edeple tuttılar, hetta Gülzeynep-
33. nen sınawlı karaşı da alardan gayép tabaşılk tügèl
34. idè.
35. Sunrak alar barısı berge küymede yüzep kilerge
36. buldılar. Açık tüşle uçar külmegen kiyép kuygan La-
37. risa bu yulı alga utırdı. Artka balanı kütergen Gül-
38. zeynep belen Zeytüne urnaştılar, Enwer alarga yüz
39. belen utırıp işkeklerge tutındı. Küymènen bér ba-
40. şında tigez gailenen berge urnaşuı Gülzeynep kar-
41. çıkının küñelgeyèn şunda uk tınıçlandırıp ta ciber-
42. de, ul tire –yagına kararlık helge kildè . Urman urta-
43. sında uyélıp yatkan kül çınnan da suklanıp tuymaslık
44. idè şul.

91,1-44

1. Mène alar karşı yak yarga cittelèr, inde küyme bu-

15 göre, Zeytüne annesinin bu sözlerine fazla kulak
16 asmamaya çalıştı. Onun düşündüğüne göre, kıskançlık- sadece
17 kötü bir alışkanlık, sevdiğin insana güvenmek gerekir.
18 Güvenmemek insanı küçük düşürüyor gibi sanki. O bu konuşmayı
19 noktalamak, öbür taraftakileri düşünmemek için Timerbulat'ı
20 eline aldı. Eşarpla örtüp, gömleğinin düğmelerini açtı. Bebeğin
21 yumuşak dudakları dokununca, sadece kendinden
22 bebeğine hayat gücü geçmesini hissetti.
23 Öbür kıyıdağilerin gülme sesleri de duyulmaz
24 oldu. Yavaşça sallanan çam dalları,
25 kıyıdaği çiçeklerin üstünde uçan kelebek,
26 su kenarına çıkıp kumda oturan kurbağa yavrusu- bu
27 güzellik, saflık içinde sanki sadece onlar:
28 oğlu ile ikisi kaldılar.
29 Onlar yanına geri döndüklerinde, Larisa ile Enver
30 ikisi de sessizdiler. Sofraya da sessiz,
31 gülümsemesiz oturdular, edepli, dostça,
32 hatta biraz çekingen gibi davrandılar hatta Gülzeynep'in
33 sınavı baksa da onlarda ayıp
34 bulamadı.
35 Sonra onlar hepsi birlikte sandala
36 bindiler. Açık önlü renkli gömleğini giymiş
37 Larisa bu sefer en öne yerleşti. Arkaya ise çocukla Zeytüne
38 ve Gülzeynep yerleşti. Enver onlara karşı yüzü ile
39 oturup kürekleri eline aldı. Sandalın bir
40 ucunda ailenin birlikte yerleşmesi Güzeynep
41 nineyi hemen sakinleştirdi, o etrafı
42 görebilecek duruma geldi. Orman ortasında
43 yatan bu göl gerçekten bakıp doyamazlık kadar
44 güzeldi.

91,1-44

1 Onlar karşı kıyıya yaklaştılar. Sandalın

2. rını terele digende gène, alda erım barlıgı belende.
3. anıñ çitlerende araçlar butakların suga tüşergen-
4. ner, alarnın şewlelere erımda üzlere kèbèk ük açık
5. bulıp çağıla idè. Yafraklar arasınnan tenkelenep
6. tüşken kuyaş nurı su üstende tirbelep uynap tura hem
7. anı tüşsez, serle itèp , tübende su kızların hem su
8. patşalığın yaşergendey kürsete idè.
9. Barısı da tınıp kaldılar, Enwer işkeklerne sal-
10. mak kına kütèrep, tawışsız tüşererge tırıştı.
11. Küyme tallar arasınnan, suda uynagan nur şewlelere
12. üstennen tın gına şudı.
13. Méne erım tebenek araç künep yanıña kitèrèp çı-
14. gardı. Zeytüne belen Enwer ikè yaktan müklenep betken,
15. laylalı ağaç subaylarga tutınıp, küymène argı yakka
16. iterdeler. Künep artına tagın urman belen eylende-
17. rep alıngan zur kül açıldı. Anıñ urtasında balık
18. sırtları kèbèk bülteyèp, ikè -üç utraw kütèrelgen, alar-
19. ga kuaklar, alsu hem sarı saz çeçeklere üsken idè.
20. Utrawlarga yakın kilèp bulmıy, yarları lem ikèn.
21. __Eydegez, bu isemsez atawlarga isem kuşabız, bez
22. bèrèncè bulıp açtık bit alarnı! –didè Enwer.
23. Bu uyènga hetta Gülzeynep te kuşıldı “İzge Zey-
24. tüne atawı”, “İzge Larisa” hem, ebinen karşı kilüyène
25. karamastan, “İzge Gülzeynep” dip isem kuştılar ataw-
26. larga.
27. Nihayat, yarga çıgıp, ceymène ceyuge, Gülzeynep ah
28. itèp , kıtırşı hem cılı narat kewsesene arkasın te-
29. rep utırdı. Timerbulat izrep yukıga taldı.
30. Alar üçese bèraz yürep kilerge buldılar. Larisa
31. uzın bawlısumkasın üze belen aldı.
32. Yaş usaklar arasınnan ütep, karçıkının küzènnen
33. ıçkingaç, ul tuktadı da:

2 burnu kuma saplanacak derken az ileride bir su yolu olduğunu gördüler.
3 Onun kenarındaki ağaçlar dallarını suya kadar indirmişler,
4 su üstünde ise onların gölgeleri tam kendileri kadar açık
5 yansıyor. Yapraklar arasından pul-pul
6 inen güneş ışığı su üstünde titreyerek oynuyor ve
7 onu dibi olmayan, sırlı, dibinde su kızları ve sualtı krallığını
8 saklıyor gibi gösteriyordu.
9 Hepsi sustular. Enver de küreklerini ses
10 çıkarmadan yavaşça indiriyordu.
11 Sandal dalların arasından, sudaki ışık parçaları
12 üzerinden sessizce ilerledi.
13 Nehir ufak bir köprüye doğru
14 getirdi. Enver ile Zeytüne elleri ile kaygan yeşil ağaçlara tutunarak
15 sandalı ileri ittiler. Köprünün arkasında etrafı ormanla çevirili
16 büyük göl açıldı. Onun ortasında balık
17 sırtları gibi iki-üç ada görünüyor, onların üzerinde ise
18 küçük çalılar, bataklık otu ve çiçekleri
19 büyüyordu. Adalara yaklaşmadılar,
20 çünkü kenarları bataklıktı.
21 -Haydi bu adalara isim verelim, ilk önce biz
22 bulduk ki onları! –dedi Enver.
23 Bu oyuna hatta Gülzeynep te katıldı. “Kutsal
24 Zeytüne”, “Kutsal Larisa” ve ninenin karşı olmasına
25 rağmen “Kutsal Gülzeynep” diye adlandırdılar
26 adaları.
27 Nihayet, kıyıya geri döndüler. Battaniyeyi yere serince Gülzeynep
28 çam ağacına sırtını yaslayıp hemen yere
29 oturdu. Timerbulat ise çoktan uyumuştü.
30 Onlar üçü birlikte biraz dolaşmaya karar verdiler.
31 Larisa uzun ipli çantasını da kendisi ile aldı.
32 Genç ağaçları geçip, ninenin gözünden
33 kaybolunca o durdu:

34. __Minem munda bér syurpiz bar bit ele, --didé.
35. __Kirékmi idé, --dip karşı tüşté Zeytüne.
36. __Niştyak! Sin bala imezgeç te, Enwer belen bez
37. bala imezmibez bit ele. Min utpuskadagı keşe.
38. Enwer karşı kilmede. Zeytüneden ayérmadı bularak,
39. alarnın mène şundiı urtaklığı da bar idé bit ele!
40. Stakan da, kabar nerse de yuk idé, alar ikése bér şe-
41. şeden şerab içteler. Kara şeşenen tışına süzerge
42. dip başın igen simez hem küçle ügez surete yasalğan
43. idé. Larisa şeşene kütergende, ügez başın iyép, tuyak-
44. ları belen kükke kizende.

92,1-42

1. Şeşene buşatıp, zelpe kuagı astına yaşergeç, En-
2. wer:
3. __Eydegez, min sezge mehebbet agaçı kürsetem,-
4. didé.
5. Cawap ta kütmiçe, uçınıp, karşıdagı kalkulikka
6. mène p kitté.
7. Mehebbet araçı digene kalkulık üstendegé açık-
8. lıkta ikén. İké yaş ağaç.—kayén belen usak –ber ta-
9. mırdan çıkkanday, bér–bersene sarılıp üskenner. Heyér,
10. üsüden bigrek, uralışkannar alar, eytêrsên le Kêmdêr
11. yuri alarnı baw urınına çebelegen. Bu çebelenü şun-
12. dıy tıgız ki, kaysının kewse –bnutağı kayda ikéne
13. belerlek te tügegl. Alarnın tamırlarınnan küterelgen
14. dım da adaşıp bér sennen ikênçesene küçeder sıman
15. tuyéla. Urını –urını belen butaklarkullarnı –ayak-
16. larnı heterlete, igtibar belen karagankada, bu iké te-
17. reklek iyasene can ingender de, alarda mehebbet hise
18. kabıngandır hem alar, kawışıp, bér–bersene birelgen
19. mizgelde uyép kalgannardır kébék tuyéla. Bu his şul-
20. kader küçle bulğan ki, alar hetta barça üsemlekler-

34 -Benim burada sürprizim var!
35 -Gerek yoktu,- diye karşı geldi Zeytüne.
36 -Aferin! Sen çocuk emziriyorsun diye Enverle biz
37 de çocuk emzirmiyoruz ki. üstelik ben tatildeyim.
38 Enver karşı gelmedi. Zeytüne'den farklı olarak,
39 onların böyle bir ortaklığı da var ki!
40 Ne kadeh, ne yiyecek vardı, onlar ikisi aynı şişenin
41 ağzından şarap içtiler. Siyah şişenin dışına süzmek
42 için kafasını eğmiş semiz ve güçlü boğa resmi
43 çizilmişti. Larisa şişeyi kaldırdığında, boğa kafasını eğip,
44 nallarını gökyüzüne kaldırdı.

92/1-42

1 Şişe boşalıp, çalının altına saklayınca
2 Enver:
3 -Haydi size aşk ağacını göstereyim!-
4 dedi .
5 Cevap beklemeden öndeki yokuşa
6 doğru yürüdü.
7 Aşk ağacı dediği- akağaç ve titrek kavak ağacıymış- onlar
8 bir kökten çıkmış gibi birbirine sarılarak büyümüşler. Daha
9 doğrusu, birbirine bağlanmışlar onlar,
10 onları birisi sanki ip gibi birbirine
11 dolamış. Bu dolanma o kadar
12 fazla ki hangisinin dalı nerede olduğu
13 belli değildi. Onların köklerinden yükselen nem
14 bile kaybolup birinden diğerine geçiyor gibi
15 sanki. Yer-yer dallar el-ayakları
16 hatırlatıyorlar, ve dikkatle bakınca, bu iki
17 ağaca ruh inmiş birbiriyle buluşup, birbirlerine
18 sarıldıkları zaman donup kalmışlar
19 gibi görünüyor. Bu sarılma
20 o kadar güçlü olmuş ki hatta onlar her bitki için

21. nen izge kağıydesen –kuyaşka taba ürelep üserge ki-
22. reklegen de unıtkannar, başların tüben igenner.
23. Enwer ağaçlarını kat –kat eylenep çıktı, anıñ küz-
24. lere gadetten tış yaltırığ, yüze timgellenep çıkkan,
25. hereketlere artık irkên hem bu rewêşende ul yamsez-
26. lenep kitken idê.
27. __bu yaktan karagız ele! Nersene heterlete, e?—
28. dip suradı ul. –sezge, mediklarga gına kürsetep bula
29. munın işene!
30. Larisa ağaçlarını ekren gène eylenep çıktı da su-
31. zıp: “Niştya –ak! –didê. –İnde ağaç bulıp ağaçlar
32. bulay kılanişkaç, tenende kaynar kan akkan adem ba-
33. lası niçêk tüzerge tiyêş !”
34. Enwer belen Zeytüne külge eş kileler, lekiñ bér-
35. kayçan da bu kalkulıka mengennere, bu ağaçnı kür-
36. gennere bulmadı. Kayçan kürgen Enwer bu ağaçnı, kem
37. belen izlep tapkan hem ni üçen nek mène Bügen anı
38. kürseterge bulgan?
39. Uyatsız lezzetten başı iyêlgendey bügelep tüşken
40. kayennın kewsese gadettegeçe ak tügêl, kügelçem idê.
41. Anıñ kayên ikênen de yafraklarınnan gına belep bula.
42. Aklığın yugaltkan idê kayên.

93,1-44

1. Laburaturiyade herkemnen urını kişteler belen bü-
2. lenep kuyêlgan. Altınçeçnen üstele –işekten kergeç te
3. sulda, tür puçmakta. Ak plastik belen kaplangan uzın
4. üstel, yaltırıp turgan pıyala prubirkalar, türle pri-
5. burlar, kiñ tereze túbende çeçek atıp utırgan yaran-
6. nar hem milewşeler, bulnitsalarga has çistalık hem
7. fenol ise, bigrek te urınnın awlaklığı –barısı kü-
8. nelge küpten yakın. Munda kilêp , üs kiyémnerenne alı-
9. tırğaç, ak halat belen başlıgını kiyêp kuyasın da

21 kutsal olan kuralı- güneşe yönelme kuralını
22 bile unutmuşlar, başlarını aşağı eğmişlerdi.
23 Enver ağacın etrafını döndü, onun gözleri normalden
24 fazla parlıyor, yüzü kızarmış,
25 hareketleri sınırsız ve bundan dolayı o
26 çirkinleşmiş gözüküyordu.
27 -Bu taraftan bakar mısınız! Neyi hatırlatıyor? -
28 diye sordu o.- Siz tıpçılara gösterilebilir
29 böyle şeyler.
30 Larisa ağacı dolanıp arkasına geçti
31 ve: “Aferin!-dedi.-Ağaç olup ağaçlar
32 böyle yaparsa bedeninde sıcak kanı akan
33 insanoğlu neler yapmalı!”
34 Enver ve Zeytüne göle sık gelirlerdi, ama hiçbir
35 zaman bu yokuşa çıkıp bu ağacı görmediler.
36 Ne zaman görmüş Enver bu ağacı, kiminle bulmuş
37 ve neden sadece şimdi göstermek
38 istemiş acaba?
39 Yasak zevkten başını eğmiş gibi görünen akağacın
40 gövdesi normal gibi beyaz değil, mavimsi-siyahtı.
41 Akağaç olduğunu sadece yapraklarından belli oluyordu.
42 Akılığını kaybetmişti akağaç.

93/1-44

1 Laboratuarda herkesin yeri raflarla
2 ayrılmış. Altınçeç’in masası girince
3 solda ileride. Beyaz plastikle kaplı uzun
4 masa, parlayan yeni cam şişeler, aletler,
5 pencerelerde ise çiçek açmış güller,
6 sadece hastanelere ait temizlik ve
7 fenol kokusu, özellikle yerinin kenarda olması- hepsi cana
8 yakındı. Buraya gelip, üstünü değiştirip
9 beyaz önlük ve şapkayı takınca,

10. turmıŝnıkalğan wayemnarınnan arınıp turasın, küz-
11. ge kürenmi turgan, üzgerüçen hem katlawlı dünyaga,--
12. tabigatnen in wak kisekçeklere dünyasına ütep ker-
13. gendey bulasıñ . Bu dünya üzenen tüzeklege, zakunna-
14. rının taypılıŝsız hem tügél bulı belen suklan-
15. dıra Altınçeçne. Atumnar, mulekulaler üz zakunna-
16. rına, tabigatlerene herwakıt tugrı bulıp kalalar,
17. berkayçan da aldamıylar, alar ışanıçlı hem gadel
18. dusların kébék , iké yüzlelenüne belmiler. Tabigat
19. üzenen çın asılında zakunnarına tugrılıklı hem
20. ihlas, e aldaw –yalgannı, iké yüzlelekne keşeler uylap
21. algargannar. Naçar keşeler... Linar kébék ler...
22. Mulekulalar hem atum –ilektrunnar dünyasında re-
23. het Altınçeçke. Ul küzge kürenmes cisemnen prubir-
24. kalardagı katlawlı hereketen, kisekçeklennen bér-
25. bersene tartılıŝın hem bér–bersennen çitke iterele-
26. çen küñelgeyè belen tuya ŝikèlle. Anıñ keçkène, emma nık,
27. süyakçel kulları bu hereketne üzene buysındıra bele.
28. Himiklar arasında “kulları yaşı” digen süz bar.
29. Hereketlerne tügél yasıy, reaksiyalerne pühte üti, digen
30. Süz gène tügél bu. Himıknın laburaturiyade işe –ul
31. muzıkantnın pianinuda uynawı kébék . Bèrew, belki,
32. klawıŝlarga tiyèŝ le tertipte de basa turgandır, ul
33. uynagan nerse küyge de uhşıy turgandır, lekiñ ul küy-
34. nen munı yuk, küñelgelerne tetrendergeç küçe yuk. Küyne
35. munlı itü, keşe küñelgelerene citkèrü üçen üzene ayırım
36. talant, yürek hise kirèk. Himiyade de şulay. Kayberew-
37. ler matdelerne tiyèŝ le mikdarda ülçi ala, tamçı-
38. larını nek kirè genç tamıza, lekiñ matdelernen wak-
39. kisekçelere ul kuŝkannı üterge telemi. Reaksiya bar-
40. mıy. Sin anı teleşe niŝlet, barmıy.
41. Andıy çaklarda gadette Altınçeçne yademege çakı-

10 hayatın diğer sorunlarından kurtulmuş gibi oluyorsun.
11 Gözle görülmeyen, değişken ve kendine has yapısı olan
12 dünyanın en küçük parçacıkları dünyasına geçmiş
13 gibi oluyorsun. Bu dünya kendinin düzeni, kuralların
14 tam ve istisnasız yürümesi ile kendine çekiyor
15 Altınçeç'i. Atomlar, moleküller kendi kurallarına,
16 tabiatlarına her zaman sadık kalıyorlar.
17 Hiçbir zaman yalan söylemiyorlar, onlar güvenilir ve adil
18 Arkadaşların gibi ikiyüzlülük diye bir şeyi bilmiyorlar. Tabiat
19 aslında kendi kurallarına sadık ve ihlaslı,
20 yalan-kandırmaları ise insanlar bulmuşlar.
21 Kötü insanlar...Linar gibi...
22 Moleküller ve atomların dünyasında rahat
23 Altınçeç'e. O gözle görülemez cisimlerin
24 hareketlerini, parçacıklarının birbirlerini
25 çekişini ve itişini duyuyor gibi.
26 Onun küçük, ama kemikli, güçlü
27 elleri bu hareketi yönetebiliyor sanki.
28 Kimyacılar arasında "İyi elli" diye bir deyim var.
29 Hareketleri tam, reaksiyonları özenle yapıyor manasına
30 gelmiyor bu sadece. Kimyacının laboratuardaki işi-
31 müzisyenin piyano çalması gibi. Birisi belki
32 tuşlara sırasıyla basıyor, onun
33 çıkardığı sesler müzik gibi bir şeye benziyordur. Ama
34 o müzik gönülleri titretmiyor, çünkü böyle bir gücü yok. Müziği başkaların
35 dinlemesi için, kalplerine girebilmesi için çalanda müziğe yatkınlık,
36 yetenek gerekiyor. Kimya da aynen öyle. Bazıları
37 maddeleri tam olarak gerekli kadar ölçüyorlar, damlaları
38 tam gerekli kadar damlatıyorlar ama maddelerin ince
39 parçacıkları birleşmek istemiyorlar. Reaksiyon olmuyor,
40 ne yaparsan yap olmuyor.
41 Böyle durumlarda normalde Altınçeç'i yardıma

42. alar. Laburaturiya naçanıgı Naciya Nekıypuwna
43. anıñ altın kullı ikênlege işangan. Ene ul işekne
44. açtı da:

94,1-44

1. __Altınçeç! –didé . –Bügén telewidéniyeden kile-
2. ler! Şakkatırılık pribur ezerlep kuy ele!
3. Altınçeç burılıp karaganda, ul inde işekne yabıp
4. mataşa idé, küperep turgan kızgılıt çeçlé re gène küre-
5. nep kaldı. Katgıy süyleşe citekçe –süzen eytte, ca-
6. wapnı tınlap turmadı.
7. Munnan bérniçe ay ilek, Naciya Nekıypuwna nek
8. mène şuşılay işekten başın tagıp:
9. __Altınçeç İngilizler yanıña barıp kil ele! İş-
10. lere barmıy, --dip kıkırğan idé.
11. Sagat biş cite idé inde. Altınçeç halatın salıp,
12. ikênçe kattan üçengene, çit ilden kilgen belgeçler
13. üçen mahsus cihazlangan bülmege mène p kitté. Üstel
14. yanıña cıyélğan bérniçe ir keşe ana gaceplenep kara-
15. dılar: keçkêne buylı, kalın küzlé kle bu hatın –kız
16. alarga uşap betmede bulsa kirék. Altınçeç rusçe se-
17. lam birép , alarga karamıygına alga uzdı.
18. __Nikaruşi pribur? –didé şunda neçke barmagı
19. belen üsteldege futuilektrikalurimetrğa kūrsetep,
20. uzın buylı, arık gewdele égét .
21. __Nişlep nikaruşi bulsın! __Altınçeç anıñ yabık
22. ak yüzene şelte belen karadı. Égétneñ izüyé çişelgen,
23. kısta halatı tawşalğan, mamık kébék yumşak, yuka
24. çeçe çualğan –gumumen, ul tışkı kıyafetene elle ni
25. igtibar birmegendey kūrène idé. Ezeñger küzlé re
26. içkersez karıy.
27. Tercemeçe kitép ülgergen ikên inde, Altınçeç pri-
28. bur üstene iyélde. Ul çit illerde, şul isepten angliya-

42 çağırıyorlar. Laboratuvar müdürü Naciye Nekiypovna
43 onun ellerini altın olduğuna inanıyor. İşte o kapıyı
44 açtı da:

94/1-44

1 - Altınçeç!- dedi.- Bugün televizyondan
2 geliyorlar! Onları şaşırtacak birşeyler hazırla!
3 Altınçeç dönüp baktığında, o kapıyı kapatıyordu,
4 sadece kabarık kırmızı-sarı saçları
5 göründü. Kaba ve sert konuşuyordu yönetici- sözünü
6 söyledi ise bu yeterli cevabı duymasına gerek yok.
7 Bundan birkaç ay önce Naciye Nekiypovna tamamen
8 aynı şekilde seslenmişti:
9 - Altınçeç! İngilizlerin yanına gider
10 misin işleri yürümüyor.
11 Saat beşe yaklaşıyordu. Altınçeç önlüğünü çıkarıp
12 ikinci kattan üçüncüye, yabancı ülkelerden gelen bilim
13 adamları için özel yapılandırılmış odaya gitti. Oradaki
14 birkaç erkek ona hayretle baktı:
15 küçük boylu kalın gözlüklü bu kız
16 onlar beğenmedi galiba. Altınçeç Rusça
17 selam verip onlara bakmadan içeri geçti.
18 -Kötü alet!- dedi o zaman ince beyaz parmağı
19 ile masadaki fotoelektrokalorimetreye işaret edip
20 uzun boylu zayıf erkek.
21 -Neden kötü olsun?- deyip onun zayıf yüzüne
22 baktı Altınçeç. Adamın düğmelerinin bazıları çözülmüş,
23 kısa önlüğü kırışmış pamuk gibi yumuşak ince
24 saçları dağılmış- o dış görünüşüne fazla
25 önem vermiyor herhalde. Mavi gözleri ise
26 direk bakıyordu.
27 Tercüman gitmişti. Altınçeç
28 aletin üzerine eğildi. O yabancı ülkelerde, ve İngiltere'de

29. de işlene turgan şundi uk priburlardan tüzeleşe
  30. belen bêraz ayêrlca da, bêr de alardan kim tûgêl idê.
  31. E –e, mène hikmet nersede ikên. Bu êgêt yasalma katnaş-
  32. mada sulfat mikdarın açıklıy, zawudtan çıkkın
  33. suların sustawın tikşerew buyênça işli, küresen. Mun-
  34. dıy uçrakta priburga üsteme swetufiltrını kuyarga kirêk,
  35. e ul anı unıtkan.
  36. Altınçeç, pribur astındağı kyuwetnı –uzınça sa-
  37. wıtın alırga ürelde. Anı algaç, swetufiltrnı kuyu
  38. bik ansat. Lekin iyêlerge kirêk. E ul Bûgên üç itken-
  39. dey izüyê açık külmegen kigen idê. İelgeç, ul tagın da
  40. nıgrak açılacak, e arttan bu keşeler karap tura... Ul,
  41. burıldı da, kulı belen izep:
  42. __Kitêp turıgız! Kitegez! Kit! –didê. Üç ir –at,
  43. gaceplengenneren belderep, aptırap, artkarak çigen-
  44. deler. Altınçeç tiz gêne swetufiltrnı urnaştırdı.
- 95,1-45
1. Küterêlep karasa, arık êgêt anıñ artına kilêp te bas-
  2. kan. Altınçeç kızarınıp çıktı.
  3. Lekin êgêt citdi, ul altınçeçnen nerse işlegenen
  4. anlarga tırışa idê.
  5. __Mena bulay...
  6. Altınçeç kulı belen suzılıp, Swetufiltrnı kür-
  7. sette.
  8. Êgêt içke suzıldıı lekin zur kulı anda sıymıy
  9. idê.
  10. Ul elmayêp, suraw belen, küterêlep karadı...
  11. __Sin alay buldıra almıysın. Sina üske kapka-
  12. çın açıp kuyarga kirêk idê.
  13. Êgêt anlaganıñ belderep, rehmet hise belen başın
  14. kakkaladı. Kyuwetnı kirê urınına kuyêp, titruwaniyêne
  15. başladılar. Altınçeç üstelden kegaz –kalem aldı da:

29 yapılanlardan yapısı ile biraz farklı olsa
30 da onlardan eksik olan tarafı yoktu.
31 İşte buradaymış işin başı. Adam yapay mahluldeki
32 sülfür miktarını bulmaya çalışıyor, fabrikadan çıkan
33 atık suları denetleme yolunda çalışıyor herhalde. Böyle
34 durumlarda alete ek ışık filtresi takmak gerek, o
35 ise bunu unutmuş herhalde.
36 Altınçeç aletin ortasındaki uzunca dar tası
37 almak için eğildi. Onu alınca filtreyi takmak
38 kolay. Ama eğilmek lazım. Bugün ise
39 açık yakalı gömleğini giymişti. Eğilince, o daha da açılacak,
40 adamlar ise ona bakmış bekliyorlar... O
41 onlara dönüp eli ile işaret etti:
42 -Gidin! Biraz geriye gidin! Git! Üç adam
43 şaşırtdıklarını gizleyemedi geriye çekildiler.
44 Altınçeç hızlıca filtreyi yerleştirdi.

95/1-45

1 Kafasını kaldırıp bakınca, o uzun adamın karşısında
2 durduğunu görüp, kızardı.
3 Ama adam ciddi, o Altınçeç'in ne yaptığını
4 öğrenmeye çalışıyordu.
5 -İşte böyle...
6 Altınçeç elini uzatıp ışık filtresini
7 gösterdi.
8 Adam elini içeri uzatmak istedi ama büyük eli içeri
9 giremedi.
10 O gülümseyip soru sorar gibi baktı...
11 -Sen böyle yapamazsın, senin üst kapağı açıp
12 yerleştirmen gerekirdi.
13 Adam anladığını belirterek teşekkür ediyor gibi kafasını
14 salladı. Tası geri yerleştirip işe
15 başladılar. Altınçeç masadan kağıt-kalem alıp üzerine

16. “__WaS1-0,001?” –dip yazdı
  17. __Da,da! –dip başın idé égét .
  18. Akıl belen, yürek hislere belen anlaşı üçen tel-
  19. leren türlelege de kumaçawlıy almıy. Keşe üzener
  20. akıl kazanışların urtaklaşkanda furmulalar, sim-
  21. wullar belen anlaşı. His –tungıların awazlar nuta-
  22. lar, tüslér belen, elmayu, hereketler belen anlata.
  23. Altınçeç titruwanıyener niçék barganıñ béráz kü-
  24. zetep turdı da işekke yunelde. Pribur yahşı işli idé.
  25. emma yabık égét anıñ artınnan kilép , sak kına inene
  26. tutındı. Altınçeç burılıp karagaç:
  27. __Uliwer! –dip üzener kükregende türtte.
  28. __Altınçeç, --dip başın ciñelçe gene idé kız.
  29. __Altınçeç, --dip kabatladı égét üze üçen yat
  30. isemne. __Altınçeç! –didé zur ihtiram hem saklanu
  31. belen.
  32. Düresen gene eytkende, munarçı Altınçeçnen ise-
  33. men bulay ulılap hem suklanıp karagan keşe yuk idé
  34. ele. Kem belén gene tanışsan da, in ilek başına ka-
  35. rıylar. E Altınçeçnen çeçe –kül tüslé, yuka, kıska.
  36. Karıy keşe, külemseri. “Tuganda minem çeçem sap-
  37. sarı bulgan, eti belen eni süyékke kızlarına berkem-
  38. de yuk isem kuşarga tırışkannar”, --dip keşe sayén
  39. anlatıpyürep bulmıy bit inde!
  40. Şunnan suñ, utnaga iké bulmasa da, bér tapkır
  41. Naciya Nekıypuwna işekne açıp:
  42. Altınçeç! Siné inglizler çakıra! –dip yarıp
  43. sala turgan buldı. Çakırucu gadette Uliwer bula. Kay-
  44. dadıp bik erakta, dingezler, tawlar artında, küz kür-
  45. megen ilde tuıp –üsken, yat telde süyleşe turgan bu égét
- 96,1-45
1. üz hüneren Altınçeç kébék ük yarata hem, in mühime, bu

16 ‘BaC1-0, 001?’ diye yazıp adama gösterdi.
17 -Da,da!- diye kafasını salladı adam.
18 Akıl ile, kalpteki hislerle anlaşmak için dil
19 farkı engel olmuyor. İnsan kendi
20 bilgilerini paylaşırken formülle,
21 sembollerle paylaşabiliyor. His-duyguları sesler, notalar,
22 renklerle, gülümseme, hareketlerle de anlatmak mümkün.
23 Altınçeç çalışmayı biraz seyrettikten sonra
24 kapıya yöneldi. Alet iyi çalışıyordu.
25 Ama zayıf adam gelip onun omzuna dokundu.
26 Altınçeç kafasını çevirip bakınca kendine işaret edip:
27 -Oliver!-dedi.
28 - Altınçeç! -diye kafasını hafiften öne eğdi kız.
29 Altınçeç!-diye tekrarladı yiğit kendi için yabancı
30 olan bu isimi. – Altınçeç!-dedi o büyük ihtiram ve
31 hayranlık ile.
32 Doğruyu söylemek gerekirse, Altınçeç’in a
33 dını böyle hayranlık ve saygı ile söyleyen kimse
34 olmamıştı. Kim ile tanışırsa tanışsın ilk olarak başına
35 bakıyorlardı. Altınçeç’in saçları ise gri, ince ve kısa.
36 Ona bakıp ta gülümsüyor insanlar. “Doğduğumda saçım sarıymış,
37 anne-babam sevgili kızlarına kimsede
38 olmayan isim vermeye karar vermişler” diye
39 herkese anlatamazsın ki!
40 Bundan sonra haftada iki olmasa da, en az bir
41 Naciye Nakiypovna kapıyı açıp:
42 -Altınçeç! Seni İngilizler çağırıyor!- diye
43 sesleniyordu. Çağırana normalde Oliver oluyor.
44 Uzaklarda, deniz-dağların arkasında, göz görmeyen
45 ülkede doğup büyümüş, yabancı dilde konuşan bu yiğit
96/1-45

1 kendi işini Altınçeç gibi seviyor ve en önemlisi bu

2. işte ustalıkını, talantını beyali bele idè.
3. Anarçı Altınçeç zawud territoriyesinde içke bër
4. sagayu belen yüri turgan idè. Çünki laburaturiyaden
5. tsehlarga barganda, kiñ asfalt yulını ikè yaklap ışık-
6. lap turgan ağaçlık artınnan bërer burılıştı baş
7. mehanik Badamşinnın uzun gewdese kilèp çıguı ihti-
8. mal. Ul sinèn yanan uzıp kitkençe, kuak bulıp tura-
9. sı, yaki sukmak çitendege gülge ewerelese ya kübelektey
10. uçıp kitesse –kıskası, yuk bulası kile, lekiñ sin yuk
11. bula almıysın, kirè burılıp yügererge ayaklar irek
12. birmi, alar, nibdidèr mutur yardemende hereketle kite-
13. relgendey, alga taba atlıy bireler. Altınçeç bik te-
14. kelep asfalttağı yarıklarga karıy, e üze baş tübe-
15. sende nerkisnen küydergeç karaşın tuya. Mundıy uç-
16. raşulardan kalgan his atna buyè yürekne sızlandıra,
17. bu sızlanu ikènçe uçraşuga kader cite idè.
18. Bigrek te Linar belen tanışkannan suñ yüze kara
19. itèp tuya başladı ul üzen. Tege çakta, tulay turakta,
20. ègèt e belen übeşep yürgen uçen Teslimène ninçek gayèpli
21. idè bit ul! E hezer üze de şundıy bulıp çıkmadı mı-
22. ni? Anıñ yüz karalığı tizden büten zawudka faş bu-
23. laçak, uçraşkanda, baş mehanik anıñ baş tübesene
24. gène tügèl, gewdesene tekeleçek. Çünki kilese kışka
25. ana bulaçak Altınçeç, hem, mügayèn, bu süz aldına “yal-
26. gız” digène de üsteleçek. “yalgız ana Altınçeç Wafi-
27. na” bulaçak ul kilese kışka.
28. Bu hele anı ikè türle his arasında yürte. Bër yak-
29. tan ul gururlana: mène bit, min başkalardan kim tü-
30. gel, ana bulaçak mın! ikènçe yaktan kimsene: ul büten-
31. nerden kim, çünki keşeçe gaile kurıp, balasın etile
32. ite belmede. Şulay da bu kimsenüne kimete turgan bër
33. ümet yaşı küñelgede. E belki, sabıy etisez kalmas ele.

2 işte ustalığa, yeteneğe değer veriyordu.
3 Ona kadar Altınçeç fabrika içinde bir iç
4 korku ile yürüyordu. Çünkü laboratuardan
5 üretim ünitelerine doğru yürürken, geniş asfalt yolun iki tarafını
6 kapatmış olan ağaçların arkasındaki bir dönüşten baş
7 makinist Badamşin'in uzun bedeni çıkma ihtimali
8 vardı. O yanından geçene dek çalı olmak,
9 ya da çiçeğe veya kelebeğe dönüşmek,
10 kısaca yok olmak istiyor, ama yok
11 olamıyorsun, geri dönüp koşmaya ise ayaklar izin
12 vermiyorlar, sanki farklı bir motor yardımıyla
13 hareket eder gibi ileriye atlıyorlar. Altınçeç yerdeki
14 asfaltta oluşan çatlaklara bakıyor, kendisi ise başucunda
15 Nerkis'in yakıcı bakışını hissediyor. Böyle
16 karşılaşmalardan kalan his haftalarca kalbi acıtıyor,
17 bir sonraki karşılaşmaya kadar yetiyordu.
18 Özellikle Linar ile karşılaştıktan sonra yüzünü siyah
19 olarak hissetmeye başladı. O zamanlar,
20 Teslime sevgilisi ile öpüştüğü zaman, onu nasıl da ayıp
21 olarak karşılıyordu! Şimdi ise kendisi öyle olmadı mı?
22 Yakında onun yüzünün karalığı tüm fabrikaya
23 belli olacak, baş makinist karşılaşınca onun başucuna
24 değil, bedenine bakacak. Çünkü bir sonraki
25 kışa anne olacak Altınçeç, ve büyük ihtimal, anne kelimesinin önüne
26 yalnız kelimesi de eklenecek. "Yalnız anne Altınçeç
27 Vafina" olacak o bir sonraki kış.
28 Bu durumu onu iki farklı duygu arasında bırakıyor. Bir taraftan
29 gururlu: işte ben kimseden eksik değilim,
30 anne olacağım! Öbür taraftan ise utanıyor, çünkü hala
31 başkalardan eksik, aile kurup çocuğunu babası ile büyütemeyecek.
32 Yine de büyük bir umut var içinde:
33 belki bebek babasız kalmaz.

34. Mühime haman yuatıp tura, Linar yalgız, di tik mène
  35. urınınnan kubıp, bütenleyge küçep kilerge cayé gına
  36. çıkmıy, di. Andıy iş derrew géne işlenmi bit ul, dip
  37. kuya. Mène balanı kürgeç, canı tüzmes, kiler, allahı
  38. buyérsa, dip yuata. Linarnın taş begırle bulı müm-
  39. kiñ tügél. Kızı bar bit anıñ, e kız balası bulgan ir-
  40. ler hatın –kızının helen anlarga tiyêş ler, çünki baş-
  41. kalarnın yüzmışın üz kızlarına ülçep karamıy bul-
  42. dıra almaslar...
  43. Altınçeç, uyların şunda bülep, telewidéniyê keşe-
  44. lere kilüge ezerlene başladı. Katlawlı iş başkara
  45. turgan pribur ezerlerge kirék. Eytik, mène deflegma-
- 97,1-45

1. tur. Katnaşmadagı matdelerne ifrat yahşı ayêra. Tış-
2. tan karaganda kulbaga tutaşkan pıyala küpşe kébék
3. kène üze...
4. Laburaturiyadege kızlar Altınçeçnen helen küpten
5. sizeler inde, tik tel belen surarga gına kıymıylar.
6. E mène Uliwer anıñ kıyafetene bér de igtibar be-
7. len karamıy idé, ul barı tik “altın kullar”nın usta-
8. lıgın, sengaten, cırın utıp alırga gına tırışa idé.
9. Münesebetlernen gadi hem işlekle bulı, bér–bersenen
10. küñélgelerene tiren kererge umtılmaw keşelernen çın
11. behasen belerge mümkinlek bire ikén. İngiliz inje-
12. nerinin ihtiramı Altınçeçnen derecesen üsterep
13. ciberde. Bu çurda Altınçeç zawudta irkênep yüri
14. başladı, hetta badamşinnan da ilekkeçe kutı uçıp
15. turmıy idé inde.
16. Munnan bér ay ilek, inglizler, işleren tamamlap,
17. üz illerene kaytıp kittêler. Elle şul da béráz sebep
18. buldı inde, elle hele üzgere bargangamı, Altınçeçnen
19. puşınıu suñı wakıtta ayêruça küçeyde...

34 Mühime hala konuşuyor, Linar çok yalnızmış, ama yerinden
35 kopup tamamen buraya taşınmaya vakti
36 yetmiyormuş. Böyle iş bir anda yapılmıyor,
37 çocuğu görünce, dayanamaz, taşınmış.
38 Linar'ın taş kalpli olması imkansız,
39 onun kızı var ki, kızı olan erkekler
40 kadınların durumunu anlamalılar, çünkü başka
41 kadınların durumunu kendi kızlarının olacak
42 hayatı ile karşılaştırıp bakıyorlar...
43 Altınçeç düşüncelerine ara verip televizyon kanalından
44 gelecek insanlar için hazırlanmaya başladı. Zor bir iş yapan
45 makine hazırlamak gerek, diyelim ki, deflegmatör.

97/1-45

1 Karışımındaki maddeleri çok güzel ayırabiliyor, dıştan
2 bakınca sadece ince cam boruya benziyor
3 kendisi...
4 Laboratuardaki kızlar Altınçeç'in durumunu
5 çoktan fark etmişlerdi, ama sormayk için cesaretleri yoktu.
6 Oliver ise ona dikkatle bakmıyor,
7 o sadece "altın ellerin" ustalığını,
8 sanatını, müziğini öğrenmeye çalışıyordu.
9 İlişkilerin basit ve sadece işi kapsamı, birbirlerinin
10 gönüllerinin derinliklerine girmeye çalışmamak insanların
11 gerçek pahasını bilme imkanı veriyormuş. İngiliz
12 mühendisin ona ihtiramı Altınçeç'in derecesini
13 yükseltti. O fabrikada daha cesur dolaşmaya
14 başladı, hatta Badamsin'dan da eskisi kadar
15 korkmuyordu.
16 Bundan bir ay civarı önce İngilizler çalışmalarını
17 tamamlayıp kendi ülkelerine döndüler. Bu mu sebep
18 oldu, yoksa durumunun değişmesi mi, Altınçeç'in
19 morali son zamanlar bozuldu...

20. İşek artında şaw –şu, düpeldegen, kışkırıp süy-
21. leşken tawışlar işetelde, bülmege, sakal –mıyıklı
22. yaş keşe iyartep, Naciya Nekıypuwna kilép kerde.
23. __Mène béznëñ tecribele injenerıbız Altınçeç
24. Wafına. Ezerme, Altınçeç?
25. __Biş minutlık kadr yasıybız. Telewidëniyë üçen
26. bu bik küp, --d,de sakallı kalın tawış belen. Elle
27. kayan sizelep tura: küp türle halık arasında aykalıp,
28. ul inde tarsınunun, uyalunun ni ikënen de unitkan,
29. ayagı kaya bassa, şunda üzen üyëndege kébék his iterge kü-
30. nekken idé.
31. __Şuşımı? –dip suradı ul deflegmaturga tür-
32. tep- --İşletep kürsetegez.
33. __Ul işlep tura, --didé. Altınçeç kırku gına. Bu
34. keşe priburdan da bigrek Altınçeçnen kıyafetennen
35. kanegat tügël idé, ahrısı, karaşınnan şul sizelde.
36. __Bumı işlep tura? Bez tamaşaçıga nerse kürse-
37. terbez suñ? Bër pıyala kulbamı?
38. __Eger belesegez kilse, bu kulba üze bër zawud ka-
39. der iş başkara.
40. __Karagız ele, béznëñ wakıt canawlı. Hezer kame-
41. ralarnı kertebez de...
42. İşekten uzın timer tutkalarga bër ketelgen sufit-
43. larnı Frep kerte başlagannar idé inde. Alar artın-
44. nan kara elan bulıp rezile küpşeler idenge süzılıp
45. yattı.

98,1-45

1. __Kaya munda ruzetka? –dip yak –yagına karandı
2. taza gewdele ir keşe.
3. Laburaturiyade munarçı bër kayçan bulmagan ıgı-
4. Zıgı kuptı.
5. __Altınçeç, sin alarga su üçen distillyatur kuy!—

20 Kapı arkasında ses, gürültü, yüksek sesle
21 konuşma duyuldu. Odaya sakal-bıyıklı biri ile birlikte
22 Naciye Nakiypovna girdi.
23 -İşte tecrübeli mühendisimiz Altınçeç
24 Vafina. Hazırmısın Altınçeç?
25 -Beş dakikalık bir çekim yapacağız. Televizyon için
26 oldukça büyük bir çekim,-dedi sakallı kalın sesle. Hemen
27 fark ediliyor: halkın arasında dolaşmaktan,
28 o utanma, çekinme gibi duyguları unutmuş, ayağı
29 nereye basarsa, orasını kendi evi gibi kullanmaya
30 alışkındı.
31 -Bumu?-diye sordu o deflagmatöre
32 işaretleyip.- Çalıştırın.
33 -Zaten çalışıyor,-dedi Altınçeç. Bu
34 insan aletten öte Altınçeç'in kıyafetinden
35 memnun değildi herhalde, bakışlarından bu belli oluyordu.
36 -Bumu çalışıyor? İzleyiciye ne göstereceğiz
37 biz? Bu cam boruyu mu?
38 -Bilmek isterseniz, o cam boru bir fabrika
39 kadar iş yapabiliyor.
40 -Bakın zamanımız kısıtlı. Şimdi kameraları
41 içeri alacağız...
42 Kapıdan lambaları içeri getiriyorlardı
43 zaten. Onların peşinden
44 kara yılan gibi siyah kablolar yerden
45 kayıyordu.

98/1-45

1 -Priz nerede burada? Diye etrafına bakıp
2 sordu iri vücutlu adam.
3 Laboratuarda bun kadar olmayan canlılık
4 vardı.
5 - Altınçeç sen onlara su için distilatör göster!-

6. didé Naciya Nekıypuwna.
7. __Distillyatur? Keşe aldında uyat bit, Naciya Ne-
8. kıypuwna. Himiklar kürer!
9. Naçalnik kul gına seltede.
10. __Akıllı himik kürse de küler de beterer, e tile-
11. ge barıber. Tügélmeni!
12. Çınnan da şul tile üçen bulsa gına inde. Distil-
13. tyatur –zur kulba, astına spirtuwka kuyép, şunun
14. içende su kaynatasın. Tizrek kaynaşın üçen ana kaliy
15. permayganatı, yagni margantsuwka da üstiler. Karap
16. turışkagel harap bula inde: pıyala sawıt içende ürle-
17. kırılı siké rep açık şemehe tüstege sıyékça kaynıy!
18. Çınnan da rejissernın, yüze açılıp kitté:
19. __Méne içmasam, bu çınnan da zur himiyane küz
20. aldına kitére!
21. __Himiya tügél bu, fizika, --didé Altınçeç.
22. Lekinj anıy süzene kulak saluçı bulmadı, çünkü
23. üstel yanıp da, gıyfrit küzê kébék ubektiwların akay-
24. tıp, telewidëniyê kamerası şuişıp yüri idê, rejisser
25. uperaturga kürsetmeler bire başladı.
26. Alar uramga çıkkaç, Altınçeç, tereze túbendege
27. gül çülmekleren kırıygarak şudırıp, işek aldına
28. karadı. Kameranı asfaltka caylap kuygannar, zawud
29. kürëneşen tüşerep mataşalar. Annan ni kürëne şuñ?
30. E, gradirnyalar! Çınnan da harap bit kıyafetlere, bi-
31. nihaya zur çülmek rewêşende üzlere, üslerennen türle
32. tarafka par bürkele...
33. Tıştan karaganda zawudnın in şakkatırğıç ku-
34. rılmaları bulıp tuyéla alar. E çınında ise barı tik
35. par cıyğıçlar gına ul. Alar parnı suga eyelendereler.
36. Zawudnın tüp işen başkara turgan kulunnalarnın
37. ise kıyafete tıştan karaganda bik gadi. Alar tsehlar

6 dedi Naciye Nakiypovna.
7 - Distilatör mü? İnsanlardan utanıyorum
8 Naciye Nakiypovna. Kimyacılar görür!
9 Patron sadece elini salladı:
10 -Akıllı kimyacı görse de gülüp, unuttur.
11 Deliye ise ne fark eder!
12 Gerçekten deli için olsa olur. Distilatör-
13 büyük cam şişe. Altına ispirtolu ısıtıcı konuyor, içinde
14 su kaynatılıyor. Daha çabuk kaynasın diye ona potasyum
15 permanganat ekliyorsun. Bakmak
16 için güzel bir olay: mavi-kırmızı arası sıvı cam içinde
17 fokur-fokur kaynıyor.
18 Gerçekten gazetecinin yüzü açıldı:
19 -İşte bu gerçek kimyayı
20 gösteriyor!
21 -Kimya değil fizik!- diye düzeltti Altınçeç.
22 Ama onun sesini duyan olmadı, çünkü
23 masa yanında ifrit gözü gibi parlayan objektifli
24 kamera dolaşüyor, yönetmen kameramana yapması
25 gerekenleri anlatıyordu.
26 Onlar dışarı çıkınca, Altınçeç penceredeki gülleri
27 kenara itip dışarıya baktı.
28 Kameraları asfalta yerleştirmişler, fabrika
29 manzarasını çekiyorlardı. Ne vardı ki orada çekecek?
30 Tamam, gradirnyaları çekiyorlarmış. Gerçekten dış görünüşleri güzel:
31 kocaman çanak gibi kendileri, üstlerinden etrafa
32 buhar dağılıyor...
33 Dışarıdan bakınca, fabrikanın en önemli
34 parçaları gibi görünüyörlardı onlar. Gerçekte ise onlar sadece
35 buhar toplama işini yapıyorlar. Onlar buharı suya dönüştürüyorlar.
36 Fabrikanın gerçek işini yapan cihazlar
37 ise dışarıdan bakıldığında sıradan bir yapıya sahipler. Onlar tesislerin

38. içende tawış –tınsız gına üzlerenen katlawlı hem bik
39. mühim wazifaların ütiler.
40. Altınçeç yade rejissernın megnesezlegene külem-
41. serede. Lekin şunda uk citdilene: “Min üzem de
42. şundiy tügélmeni? –dip uylap kuydı. __Keşenen çın
43. asılın kürmim, şul gradırnya kébék kepreyep par bür-
44. kerennerene kızığam tügélme min de? Küzne kızıktı-
45. ra, aldıy bele şul alar!”

99,1-43

1. İnstitutka ukıganda Zeytüne bér zawud puliklini-
2. kasındagı wraçlar belen bérlekte fenni tikşerenüler
3. alıp baruda katnaşkan idé. Ul hawaga bülenep çıga
4. turgan gaz katnaşmasınının hatın –kız urganızınatei-
5. siren üyrenüde katnaştı.
6. Bu iş belen profëssor İlyasowa citekçelek itte,
7. zawud wraçları anı klinika belen bér gelep başkar-
8. dılar. Şuna küre Zeytüne zawudta da üz keşe bulıp
9. betken idé inde.
10. Lekin mène Timerbulat belen üyde utırgan arada
11. ul bu işlerden çitte kaldı. Tikşerenülernen, netice-
12. se yugarı uyéşmalarga citkerelgenen,ber tsehka tulı-
13. sınça rekunstruktsiya yasalğanıñ işetse de, barıp küre
14. alğanı yuk idé ele.
15. Tsehka hawanıñ çistaruna ireşe aldılar mı ikén?
16. Zeytünenenëj munı üz küzlé re belen kürese kile idé. Bér
17. künne klinikada işe tamamlangannan suñ, ul zawudka
18. sugılırga buldı.
19. İleкке prupuskısınının spugı çıkkın ikén. Ul Zawud
20. puliklinikasına şaltıratı. Emma paliklinikada da
21. kabul itüsegatlere betken, wraçlar kitken idé. Zey-
22. tüne tsehka şaltıratı. Anda da naçalnik alışıngan
23. ikén, neçkerek kene yat tawış cawap birde, Zeytünenenëj

38 içinde sessiz-sedasız kendilerinin zor ve çok
39 önemli işlerini yapıyorlar.
40 Altınçeç yönetmenin manasızlığına
41 gülümsedi. Ama hemen ciddileşip şunu düşündü: “Ben kendim de
42 öyle değil miyim? İnsanların gerçek değeri
43 olanlarını görmüyorum, sadece o gradırnya gibi gösteriş
44 ile etrafa buhar saçanlarına bakıyor değil miyim?
45 Gözü kendine çekiyor, kandırabiliyor ki onlar!”

99/1-43

1. Zeytüne enstitüde okuduğunda bir fabrikanın
2. polikliniğindeki doktorlarla birlikte bilimsel araştırmalara
3. katılmıştı. O havaya yayılan
4. gaz karışımının kadın vücuduna
5. etkisini öğrenmişti
6. Bu işi profesör İlyasova yönetmiş,
7. fabrika doktorları ve onların kliniğinin çalışanları araştırmaları
8. birlikte yürütmüşlerdi. O yüzden de Zeytüne fabrikada
9. tanıdık biri oluvermişti.
10. Ama Timerbulat ile evde oturduğu zamanlar
11. bu işten ayrı kaldı. Araştırmaların sonucunun
12. yukarıdakilere iletildiğini, bir tesisin yeniden
13. yapılandırıldığını duysa da daha
14. gidip görememişti.
15. Tesislerdeki havanın temizlenmesini sağlayabildiler mi acaba?
16. Zeytüne bunu kendi gözleriyle görmek istedi. Bir
17. gün klinikte işi bittikten sonra o fabrikaya
18. uğramaya karar verdi.
19. Eski giriş kartının süresi dolmuşmuş. O fabrika
20. kliniğini aradı. Ama kliniğin
21. çalışma saatleri bitmiş, doktorlar gitmişti.
22. Zeytüne tesisi aradı. Orada da yönetici değişmiş.
23. yabancı ince sesli biri cevap verdi, Zeytüne'nin

24. kamlagan anlap citkermese de, prupusk yazdırırğa
25. wegde itte.
26. Zawud işegaldında da küz üzen –sizdere. Sukmak kı-
27. rıylarındağı Ürengè lernenyafraqları yaşel ele, le-
28. kiñ nıqlabrak karasan, alar da tūs sala başlagannar,
29. kungırtlangannar, katılangannar, salkınça cil kilép
30. berelgende, yumşak kına leperdeşmiler, kalaydan
31. yasalğanday katı bëreleşep kıştırdıylar. Ene, tseh-
32. nın bütün tartmanı heterletken yana binası karşın-
33. dağı tütellerde de ceyge güller şingen inde, barı tik
34. kaşkıraylar, kızgıt –sarı bérhèt güller gène balkıp
35. utıra.
36. Binaga yakın kilgen sayèn, yat is –temsezgaz ise kü-
37. nelge nıgraktiya başladı. Zeytüne çeçeklerge ürelde.
38. kaşkıraylar issez bula, e mène bérhèt gülnen ise,
39. yakın kilsen, hetta şul temsezisne de kümep kite ala
40. ikèn.
41. Lekin bu –iyélgen mizgelde gène, turayép basuga bu-
42. rını yarıp, tagın küñélgene bulğandıra turgan is an-
43. kıldı.

100,1-45

1. Eye, tsehnı bütünley ür-yanadan işlegenner ikèn. İçe
2. irkèn, Biyek . Un yakta idènde tezelep turgan. Çannar
3. üstennen şuişıp krannar yüri, alar üzlerene bér ke-
4. telgen fúrmalarını çannarga çumdırıp kına alalar-
5. tüp işne şul rewèşle awtumatlar başkara. Suldağı
6. üstel yanıp da ikè hatın süyleşeputırılar idè –tseh-
7. ta bütün keşe kürenmede. Zeytüne içke kèrü ge, sargut
8. plaşçının sedeflery ıçkırdı: birede cılı, te-
9. ge hatınnar da kıska cinle külmeklerden, yalan bal-
10. tırlı ideler.
11. Kilép kèrü ge temsez is küñélge kaytargıç bulıp tuyél-

24. kimliğini anlamasa da ona yeni giriş kartı çıkarmaya
25. söz verdi.
26. Fabrika avlusunda sonbahar kendini hissettiriyordu. Yolun
27. kenarındaki söğütlerin yaprakları yeşil, ama iyice
28. bakarsan, onların renkleri solmaya başlamışlar,
29. sertleşmişler, sert kalay gibi olmuşlar,
30. yumuşak rüzgar onlara dokunduğunda birbirine çarpıp
31. yumuşak ses çıkarmıyorlar. İleride, fabrikanın
32. beton kutuyu hatırlatan yeni binasının karşısında
33. da yaz çiçekleri solmuş, sadece
34. soğuğa dayanıklı birkaç gül
35. kalmış.
36. Binaya yaklaştıkça, yabancı koku-iğrenç gaz kokusu
37. gelmeye başladı. Zeytüne çiçeklere uzandı.
38. Bazılarının kokusu hiç yok, bazılarının kokusu ise o
39. gaz kokusunu bile hissettirmeyecek kadar
40. fazlaydı.
41. Ama bu sadece saniyelik,
42. kalkınca yine o zehirli koku ciğerlere
43. doldu.

100/1-45

- 1 Evet, her şeyi yeniden yapmışlar. İçi
- 2 geniş, yüksek. Sağ tarafta dizili tankların
- 3 üzerinde vinçler kayıyor, onlar kendilerine bağlanmış
- 4 formları içeri batırıp kendileri dolduruyorlar,
- 5 bu şekilde temel işi robotlar yapıyordu. Soldaki
- 6 masanın kenarında ise iki kadın oturmuş konuşuyorlar- tesiste
- 7 başka kimse yoktu. Zeytüne içeri girince, sarı
- 8 pardösüsünün düğmelerini çözdü: içerisi sıcak,
- 9 o kadınlar ise kısa kollu gömlek ve
- 10 başörtüsüzdüler.
- 11 Girdiği an o koku iğrenç gelse de

12. sa de, b razdan k negezen ik n, Şuna k re hatınnarının
13. da ana ise kitmi, kalın veklar, uzın cinle k lmekler
14. kiyarge kir klegen de unıtıp cibergenner. M ne alar-
15. nın b rse krannın t rdege  an yanına Şu ıŐkanın k -
16. rep,aŐıkmıy a gına Şunda taba kitt ,  an i endege
17. sıy klık  stene utırgan ilpene tayak belen sıdırıp
18. alıp, kırıydağı sawıtka taşladı. Temsez is tağın
19. da k  eyde, kran t beney p, zur tukmaktay b ltey p turgan
20. furmalarnı  an i ene  umdırdı...
21. Furmalarga rezina yabıŐıp  ıga, kran artka  igen-
22. gen arada ul rezina kibep, Şap hasil bula...
23. Zeyt ne bularnık z  tep turganda, artında K md r :
24. __Ni ek suş, wra  ipteŐ, uŐıymı? --dip suradı.
25. Zeyt ne sisk nep burıldı hem kara diagunalden
26. tegelden kustyumlu keşe belen kara --karşı basıp
27. kaldı.
28. __ senmesez. Sez kem bulasız?
29. __Tseh na alnığı Heyrullin bulam.
30. Na alnik  cen Heyrullin yaşrek k r ne id , big-
31. rek te ilekken a alnik Galiwlla abzıy belen  ađıŐ-
32. tırganda. Citmese balalar Őik lle burının tartıp,
33. ciğ l e gene inbaŐların sik  rtep kuydı tağın. Emma
34. inbaşları taza, kiÇ cin i ende nık muskullar uyna-
35. ganı sizelep tura.
36. __Min klinikadan. Zeyt ne Mecituwna, --dip ku-
37. lın suzdı ana Zeyt ne Heyrullin anın barmakların
38. ilekterep alıp, kisek k ne kıstı da:
39. __M derris Selehuwi , --did . __Eydegez,  ske me-
40. nep s yleŐik.
41.  ze cawap ta k tmi e burıldı da, ire hem nık ba-
42. sıp işekke yunelde. Ul cilkeleren algarak awıştı-
43. rıp, tecribele  lken keşe k b k atlarga tırışa. e

12 biraz vakit geçince, alışılıyormuş. O yüzden kadınların
13 umurunda değil, kalın çoraplar, uzun kollu
14 gömlekler giymeli olduklarını unutmuşlar. Onlardan
15 biri bir vincin kenardaki tanka doğru kaydığını görünce,
16 acele etmeden oraya doğru gitti, tank içindeki
17 sıvı üzerindeki tabakayı sopa ile alıp,
18 kenardaki kovaya attı. O koku biraz
19 daha arttı, vinç aşağı inip ucundaki
20 formu tank içine batırdı...
21 Formlara lastik yapıyor, vinç geri çekildiğinde
22 ise o kuruyup balona dönüyordu.
23 Zeytüne bunları seyrederken arkadan biri seslendi:
24 -Nasıl doktor arkadaş beğendiniz mi?
25 Zeytüne arkasına döndü ve karşısında siyah çizgili
26 ceket giymiş birini karşısında
27 buldu.
28 -Merhaba. Siz kimsiniz?
29 -Ben bu tesisin müdürü Hayrullin.
30 Müdür için Hayrullin genç gözüküyordu, özellikle
31 eski yönetici Galiulla amca ile
32 karşılaştırılırsa. Üstelik çocuklar gibi burunun çekip,
33 hafiften omuzlarını oynattı. Ama
34 omuzları geniş, güçlü, içeride sert kasların
35 olduğu belli oluyordu.
36 -Ben klinikten Zeytüne Mecitovna,-diye elini
37 uzattı ona Zeytüne. Hayrullin onun elini
38 biraz sert sıktı:
39 -Müderis Salahoviç.-dedi.-İsterseniz bir üst
40 kata çıkıp orada konuşalım.
41 O cevap beklemeden dönüp iri ve sert
42 adımlarla kapıya yöneldi. O omuzlarını biraz öne çıkarıp
43 tecrübeli büyük biri gibi yürümeye çalışıyor,

44. yumşak çeç belen kaplangan yumrı başı malay –şalay-
45. nı heterlete idè.

101,1-45

1. Liftka utırıp, üçençe katka süyleşmişe gene men-
2. deler. Tseh naçalnigının keçkène gene bülmesende ta-
3. gın ikè hatın—kız utıra ikèn. Heyrullin tür tereze
4. bu endagı üstel artına kèrèp utırdı da, Zeytünege
5. karşısındagı urındıknı kürsette.
6. Terezeden zawud kurpusları, turbalardan çıgıp
7. cil unayèna awışkan sıyèk tüten tasmaları kürènep
8. tura. “Küpme hawanı agulıylar!” Zeytüne arkası be-
9. len hatınnarnın karaşın tuyèp , tartınıp utırdı.
10. __Mın bu tseh hawasındagı zararlı matdelerlen
11. hatın –kızlar urganizmina yugıntısın tikşerüyède kat-
12. naşkan idèm, --dip anlata başladı ul naçalnikka.—
13. Şaktıy küç kuyèldı bu işke. Mène rekunstruktsiya de
14. yasalıp betken ikèn ... Citekçeler bezne, rekunstruktsiya-
15. den suñ hel tamırdan üzgereçek, dip ışandırgannar
16. idè.
17. __Nu, bez wegde birgen hetlesen işledek anısı,
18. dip anıñ süzen tükse gene bülderde Hyrullin. __Tseh
19. binası irkèneteydele, wentilyaturlar işli, pruiz wud-
20. stwe mümkiñ bulgança mehani kalaştırdı.
21. __Lekiñ hawa! Hawada üzgereş sizelmi bit! Niçèk
22. alay buldı suñ?
23. Zeytüne bu süzlerne hiç te Heyrullinga üple rewe-
24. şende eyterge telemede, ul barı tik wraçların, inje-
25. nerlarının şuşıluy bèrelep tırışuı neticesez ka-
26. luga gaceplengen, barı tik şuşı ayanıç helnen serene
27. gene tüşenerge teli idè. Lekiñ naçalniknın kırıs
28. karaşını kawşatıp ciberde, şunlıktan surawı
29. durfarak çıktı, ahrısı. Üstewene ul arttan ikè ha-

44 ama yumuşak saçla kaplı kafası çocuk gibi
45 gösteriyordu.

101/1-45

1 Asansöre binip, konuşmadan üçüncü kata çıktılar.

2 Müdür odasında iki kadın

3 oturuyorlardı. Hayrullin dipteki

4 masanın arkasına geçti, eli ile işaretleyip Zeytüne'ye

5 karşısındaki sandalyeyi gösterdi.

6 Pencereden fabrika binaları, borulardan çıkan

7 rüzgarla yayılan duman bulutları görüldü.

8 "Ne kadar havayı zehirliyorlar!" Zeytüne sırtı

9 ile kadınların bakışlarını hissedip, çekinerek oturdu.

10 -Ben bu tesisin havasındaki zararlı maddelerin

11 kadın vücuduna etkisini araştırma aşamasına katılmışım,-

12 diye başladı o sözüne. -Bayağı zaman ve

13 güç sarf edildi bu işe. İşte rekonstrüksiyon

14 bitmiş. Yöneticiler bize rekonstrüksiyon bitince

15 durum kökünden değişecek diye söz

16 vermişlerdi.

17 - Biz söz verdiğimiz kadarını yaptık,-

18 diye kabaca kesti onun sözünü Hayrullin.- Tesis

19 genişletildi, vantilatörler çalışıyor, üretim

20 mümkün olduğu kadar otomasyonlaştırıldı.

21 -Ama hava! Havada bir değişiklik yok ki!

22 Neden öyle oldu bu?

23 Zeytüne bu sözleri hiç de Hayrullin'a öfke

24 ile demek istememiş, sadece doktorların,

25 mühendislerin o kadar çalıştığının neticesiz kalmasını

26 anlayamamış, bunun neden olduğunu öğrenmek ister gibi

27 sormuştu. Ama müdürün sert yüzü

28 onu şaşırttı, ondan sorusu biraz kaba

29 çıktı herhalde. Üstelik arkadaki iki kadının

30. tının külémsérep küzetep utırganıñ haman tuyép tura
31. idé.
32. __Hawa! Hawa! Bez kuldán kilgènen işledek. Eger
33. de hatın –kızga bezde işlew zıyanlı ikèn, kitsenner!
34. Başka, zıyansız işke urnaştırabız, pujaluytsa! Me-
35. ne şulay dip karagız elesez alarga, awız açarga da
36. irek birmiler. Utızar el şuşında işliler. İş hakı
37. yahşı, pensiyage irte çığalar. Sez, wraçlar, üzegez ük
38. berkemnen de munda işlegennen inwalid bulğanı yuk,
39. disez bit.
40. __Gel karap, dewalap turganda şulay inde ul.
41. __Ansi séznèñ iş. Bütenegez de béznèñ kèbèk birgen
42. süzen ütep tursın idé ele! ... __Naçalnik bu süzlerne
43. ayèruça üçeklep, irenneren yana tugañ ay rewèşene kite-
44. rep eyte başlagan idé, üsteldege kara telefon zıngıl-
45. dadı. __Heyrullin tınlıy, -didé ul trubkanı alıp.

102,1-45

1. Bu yulı anıñ familiyase bik tanış bulıp işetelde.
2. Kayda kürde suñ elèbu keşene Zeytüne? Yüze de bik
3. Tanış şikèlle bit!
4. Trubkanı kuygaç, Heyrullin Zeytünege astan karap,
5. küzlé ren buzlı su kèbèk eltıratıp:
6. __Şul uk séznèñ klinikadagılar munda kilép kür-
7. setme birèp yürerge irenmiler, e üz burıçların her-
8. wakıtta namus belen üti belmiler. Nerse di elèGippu-
9. krat? Niçèk elé anıñ bérèñçè wasıyate? –didé
10. zeytüne Heyrullinnın tel tübe kaya barganıñ an-
11. lawdan gaciz idé. Citmese, arttan ikè tamaşaçı ka-
12. rap, mügayèn, awız erip utıra!
13. __Zıyan kitèrme, digen Gippukrat, şulay bit? –
14. didé naçalnik nadan ukuçıga sabagın iskertken ukı-
15. tuçı tawışı belen. __Sez keşege zıyan kitèrmeske ant

30 gülümseyip seyrettiğini
31 hissediyordu.
32 -Hava! Hava! Biz elimizden geleni yaptık. Eğer
33 kadınlar için burada çalışmak zararlı ise, gitsinler!
34 Zararsız işe yerleştiririz! İşte
35 böyle demeyi deneyin siz onlara ağız açmanıza
36 bile izin vermezler. Otuzar sene burada çalışıyorlar.
37 Maaşları iyi, erken emekli oluyorlar. Siz doktorlar
38 kendiniz de burada çalışan birinin sakat
39 kaldığının olmadığını söylüyorsunuz.
40 -Her zaman muayene edip, tedavi uyguladığımızdan öyle oldu.
41 -Orası sizin işiniz. Hepiniz de bizim gibi vermiş
42 olduğunuz sözleri tutsaydınız!.. -Müdür bu kelimeleri
43 ayrıca bastırarak, dudaklarını dolunay gibi yuvarlayıp
44 söyledi. O sırada masadaki siyah telefon çaldı.
45 -Hayrullin dinliyor,- dedi o telefonu alıp.

102/1-45

1 Bu sefer onun soyadı ayrıca tanıdık geldi.
2 Nerede görmüştü Zeytüne bu insanı? Yüzü de
3 tanıdık gibi!
4 Ahizeyi bırakınca o Zeytüne'ye kaşlarının altından baktı,
5 gözleri buzlu su gibi parladı.
6 -Sizin kliniktekiler buraya gelip ne yapacağımızı
7 öğretiyorlar, ama kendi işlerini namusla
8 yapmıyorlar. Ne diyor Hippokrates?
9 Ne diyor ilk vasiyetinde?
10 Zeytüne onun ne demek istediğini anlamaktan
11 acizdi. Üstelik, arkasında iki seyirci gülümseyip
12 izliyorlardı galiba.
13 -Zarar verme, demiş Hippokrates, öyle değil mi? -
14 dedi müdür dersini okumamış öğrenciye unuttuklarını hatırlatan
15 ses ile.-Siz insana zarar vermemeye and içmiş

16. itken keşeler. E suñ klinikagızda gel faydalı iş
17. kène başkarasızımı sez? Bêr de zıyan kitêrmesezme?
18. Zeytüne küzlê ren zur açıp, şakkatıp ana karap
19. utırdı. Bu heyrullin...tege bılıtır klinikada yatkan
20. Heyrullinanıñ ire bit! Şul üze! Zeytüne alarnın
21. ikê sen bêrge puyêzdda, Larisalarını uzatkanda kürgen
22. idê.
23. Lekin nige renci ul Zeytünege, ni üçen gayêpli?
24. Tege gazaplı tünde anıñ dejur turganıñ bele mi-
25. kenni?
26. __Berewnen işennen gayêp tabu ikênçenen gayêpleren
27. aklamıy ele, --didê ul. __Kimçelegebezne kürsengez
28. ikên, turısın gına eytegez. Lekin tsethagı hawanıñ da
29. bu helde kawlına bez rizalaşıp turırğa tiyêş tûgêl.
30. Ul kawşaganıñ sizdermeske tırışıp, kul kuyarga
31. dip prupuskısın Heyrullinga taba şudırdı.
32. İkençe küñne klinikaga işke kilü belen, ul altın-
33. çı palata wraçı Fidaya Galimuwnadan dine hakkında
34. suradı.
35. FidayaGalimuwna, süykemle, uzınça çıraylı, dul-
36. kınlanıp turgan kara çeçlê , utızlartiresendege ha-
37. tın:
38. __Ay, ul Heyrullina belen ewere bulıp bettek bit
39. bez, __didê. __Sin dekretta çakta tagın kerde bit ul
40. bezge. Nusilka belen kitêrdeler. Tırnakları kügerep
41. çıkkan idê. Bik awır uperatsiya buldı. anıñ işlere
42. bütênley kirê kitken, dip işettem elêmin. Balası da
43. ülgen ikên.
44. __Balası ülgenmeni?
45. __Eye, bêrkilse kile bit ul. Uperatsiyaden sunğı

103,1-43

1. çurnı bik awır kiçerde. Alay da yürege taza ikên.

16 insanlarsınız. Yoksa sizin klinikte sadece faydalı
17 işler mi yapılıyor? Hiç zarar vermiyor musunuz?
18 Zeytüne gözlerini büyük açıp karşısındaki adama
19 baktı. Bu Hayrullin... geçen sene klinikte yatan
20 Hayrullina'nın kocası ki! Ta kendisi! Zeytüne onların
21 ikisini trende, Larisaları uğurlarken
22 görmüştü.
23 Ama neden böyle kötü bakıyor Zeytüne'ye ne ile suçluyor acaba?
24 O zor gecede onun nöbetçi olduğunu biliyor mu
25 acaba?
26 -Birinin işinden ayıp bulmak başkaların ayıbını
27 aklamaz.-dedi o.- Eksiğimizi görmüşseniz direkt söyleyin.
28 Ama tesisteki havanın bu
29 durumda kalmasına biz razı olmayız.
30 O ellerinin titrediğini fark ettirmemeye çalışarak
31 giriş kartını Hayrullin'a uzattı.
32 Bir sonraki gün kliniğe gelince, o altıncı
33 odanın doktoru Fidaya Galimovnadın Dine'yi
34 sordu.
35 Fidaya Galimovna güzel, uzunca yüzlü, dalgalı
36 siyah saçlı otuz yaşlarında
37 kadın:
38 -O Hayrullina ile neler çektik neler,-
39 dedi.- Sen izindeyken onu yine buraya getirdiler.
40 Sedyeye ile. Tırnakları bile morarmıştı.
41 Çok zor bir ameliyat yaptılar. Onun işleri
42 tamamen ters gitmiş diye duydum ben. Üstelik çocuğu
43 da ölmüş.
44 -Çocuğu mu ölmüş?
45 -Evet, öyle olmuş. Ameliyat sonrasında
103/1-43
1 çok zor yaşadı. Yine de kalbi sağlamış.

2. Cemile Zakirowna üze karadı.
3. Cemile Zakirowna yürek –kan tamırları sisteme-
4. sın kaysıber terapewtlardan da yahşırak bele idé.
5. __E şulay da zarlanmadı, --didé fidaya Galimuw-
6. na. __Berde çırayén sıtmadı, küle de şayara üze.
7. Zeytüne atege tünde sızlanu aşá elmayganıñ
8. iséne tüşerep, tetrenep kuydı.
9. Usta kul belen yasalgan hem açık tüslérge buyalğan
10. ağaç uyénçık tüslé bu kız student çakta uk proféssor
11. İlyasowada yahşı teisir kaldıran idé. Saylap alğan
12. teması bik mühim, kıska gına wakıt içende üze şak-
13. tıy material tuplagan, başkaların tecribese belen
14. de tanışırğa ülgergen.
15. Kıskası, Cemile Zakirowna Larisa Süngatuwnanıñ
16. işene ümetledip karıy idé.
17. Zur zawudnıñ puliklinikasında ayéna bér tap-
18. kır proféssor İlyasowaawırularını kabul ite.
19. Şundiý bér küñne grafik buyénça anıñ belen bérge
20. Nigmatullina barırğa tiyêş bulgaç, Cemile Zakiru-
21. na anı bu işte de sınap kararga mümkinlek tugañıñ
22. uylap kuydı.
23. Bu zur zawud erak, kalanıñ büténley ikénçe çitende,
24. e proféssornıñ mahsus maşınası yuk. Alar başta
25. tramwayda, annarı trulleybusta bardılar. Cemile
26. Zakirowna utırğan, Larisa anıñ yanıña baskan, iké se
27. de terezeden yangır çılatkan uramnarnı, küzge kıraw-
28. lardan küygen ağaçlarını süzsez küzê te, herkaysı üz
29. uylarına çumğan idé.
30. Mène uy el inde aysayén bu uzın yulnı uza Cemile
31. Zakirowna . Şuşı ellar içende kala bik nık üzgerde.
32. Mène bu urında Kazan elgası aşá salingaç dambanı
33. ütege, terezelerne kader cirge sengen yurtlar tezelep

2 Cemile Zakirovna kendisi baktı.
3 Cemile Zakirovna kalp-damar sistemini bazı uzmanlardan
4 daha iyi biliyordu.
5 -Yine de şikayetçi olmadı,- dedi Fidaya Galimovna.-
6 Her zaman gülümser, şakalaşır.
7 Zeytüne onun o gecede sızı karışık
8 gülümsemesini hatırlayıp, canı titredi.
9 Usta elle yapılmış ve açık renklere boyanmış
10 bu kız öğrenciyken de profesör
11 İlyasova'da iyi izlenim bırakmıştı. Seçmiş olduğu
12 konusu da güncel, kısa süre içinde kendisi de
13 iyi materyal biriktirmiş, başkaların tecrübesi ile
14 de tanışmış.
15 Kısaca, Cemile Zakirovna Larisa Süngatovna'nın
16 işine umutla bakıyordu.
17 Büyük bir fabrikanın kliniğinde ayda bir
18 kere hastaları kabul ediyordu Cemile Zakirovna.
19 Böyle bir gün onunla birlikte gitmek için
20 Nigmetullina'nın gitmesi gerektiğini duyunca, Cemile Zakirovna
21 onu işte sınamanın mümkün olduğunu
22 düşündü.
23 Bu büyük fabrika oldukça uzak, şehrin öbür ucunda,
24 profesörün ise kendi arabası yoktu. Onlar önce
25 tramvay ile, sonra trolleybüsle gittiler.
26 Cemile Zakirovna oturmuş, Larisa onun yanında ayakta ikisi
27 de pencereden yağmurun ıslattığı caddeleri, sonbahar soğukunda
28 üşümüş ağaçları sessizce izliyor, herkes kendi
29 fikirlerine dalmıştı.
30 On senedir bu uzun yolu geçiyor Cemile
31 Zakirovna. Bu seneler içinde şehir çok değişti.
32 Burada, Kazan nehrinin kenarındaki kaldırılmış yolu
33 geçince, pencerelerine kadar toprağa batmış eski evler

34. utıra idé. Alarnı sütep urının sürdeler de, ülen çe-
35. çep, ağaç utırtılar, kalku itêp çeçek tütellere yasa-
36. dılar. Eçterek funtan atıp utıra, annan da arıarak,
37. yaşler üzegänen surı betun binası. Unda ise tezelep
38. kitken terezelere belen unuç katlı neşpiyat binası
39. kalıkkın. Uram kiñ, küz küreme irkên, Biyêk binalar
40. ber –bersennen erak utırtılğan.
41. Eye, dünya bik nık üzgerde, tik Cemile Zakirowna
42. üze gène üzgermegen şikêlle. Zawudka ul haman ilek-
43. keçe telep bara, ana yakınaygan sayên kayêfe ük yahşıra.

104,1-45

1. İlek –ilekten profëssor yanıña awırular üzlere ki-
2. le turgan bulğannar. Temam sabırlığı tükengeç, baş-
3. ka ümete kalmagaç kına kilgen adem balası galim
4. tabip yanıña hem eş kına anıñ bu kilüyê inde suñ
5. bulğan.
6. E mène profëssor İlyasowa üze keşeler yanıña bara.
7. Saw –selamat dip sanalğan, stanuklarda düberdetep iş-
8. lep turgan ħatın-kızlar belen uçaşırga bara ul.
9. Baştarak anıñ bu niyate Kaybêrewlerge seyêr tuyêlğan
10. idé. Kafedra bér zawudta profilaktik iş alıp bara
11. idé bit inde. Helbuki profëssor İlyasowanıñ bu za-
12. wudka kilêp yürüyê uçraklı tügêl idé, anda ħatın –kız-
13. lar küp işli, alar himik matdeler belen iş iteler
14. hem, üstewene, di Réktor Lukyanuw Mübarek Tahiruwiç-
15. nın küptenge tanışı idé.
16. İnde ülkéneyêp kilüne karamastan, yaşlek algır-
17. lıgın saklagan, zawudtağı ħatın –kızların kim di-
18. gende yartısın mehebbet utında yandırgan Lukyanuw ta
19. baştarak seyêrsenep kuydı.
20. __Bézneñ zawudnıñ puliklinikası bik yahşı bit,
21. bütên belgeçler bar, --didé.

34 dizilmişlerdi. Onları söküp, yerlerini düzelttiler, ot
35 ve ağaç diktiler, bazı yerleri biraz yükseltip çiçek
36 diktiler. İçeride ise fiskiye yapılmış,
37 ondan biraz ileride gençler merkezinin gri renkli binası yerleşmiş. Sağda ise
38 dizilmiş büyük pencereleri ile merkez
39 matbaasının on üç katlı binası kalkmış. Cadde rahat,
40 bakış açısı geniş, yüksek binalar birbirinden uzak yerleştirilmişler.
41 Evet, dünya çok değişti, sadece Cemile Zakirovna
42 kendisi değişmedi gibi. Fabrikaya o eskisi
43 gibi isteyerek gidiyor, oraya yaklaşınca morali yükseliyor.

104/1-45

1. Eskilerden beri hastalar profesörün yanına kendileri
2. geliyorlarmış. Tamamen sabırları bitince, başka
3. umudu kalmayınca geliyor insanoğlu alim
4. doktorun yanına ve sıkça onun bu gelmesi de geç
5. olmuş.
6. Profesör İlyasova ise kendisi insanların yanına gidiyor.
7. Sapasağlam zannedilen, tezgahlarda
8. çalışan kadınlarla görüşmeye gidiyor o.
9. Önceleri onun bu niyeti başkalar için biraz enteresan
10. geliyordu. Bölüm zaten bir fabrikada profilaksiyon işi
11. yapıyordu zaten. Ama profesör İlyasovanın buraya gelmesi
12. sıradan bir iş değildi, burada çok kadın
13. çalışan vardı ve onlar zehirli maddelerle de çalışıyorlar,
14. üstelik müdür Luk'yanov Mübarek Tahiroviç'in
15. eski arkadaşıydı.
16. Yaşlanmasına rağmen, gençlik çizgileri tamamen
17. silinmemiş, fabrikadaki kadınların en az yarısın
18. ı aşk ateşinde yakmış Luk'yanov bile
19. başta işi hayretle karşıladı:
20. -Bizim fabrikanın kliniği de iyi, tüm uzmanlar
21. var zaten,-dedi.

22. __ Alar awırgan keşelerne dewalıylar, e bez awır-
23. masınnar üçen tırışacakbız.
24. __ Yarıy, sez bezde mahsus kabinet açasız,di, e
25. bezden şunun üçen ni surıysız?
26. Dirëktor nın tiren akılçagılğan küzlê rende hey-
27. leker külemserew kabındı.
28. __ Sez duguwur belen bezge akça tülersez.
29. __ Kúpme?
30. __ Baylıgızga karap.
31. DiRëktor külepc iberde:
32. __ Heyleker sez!
33. Zawud şherdege in bay predpiyatiyélernen bërse
34. idê.
35. __ E bez ul akçaga Klinika üçen yana cihazlar ala-
36. çakbız, --didê Cemile Zakirowna .
37. E yartı eldan, bër mecleste uçraşkaç, Lukyanuw
38. Cemile Zakirowna ga şayartıp barmak yanadı:
39. __ Sez mina awırularnı kimeterge werde birgen
40. idêgez, e üzegez distelegen işçene bulnitsaga salgansız.
41. Alay plan ütep bulmıy bit!
42. __ Eger de sez ellar buyê remuntlamagan stanukları-
43. ızın bër yulı remuntlıy başlasagız, planıgız niş-
44. ler idê suñ? Elle keşelernen bütenley watılğanıñ
45. kütêp turıykmı?

105,1-45

1. Çınnan da başarak alar şaktıy keşene işten
2. azat itteler, çünki alarda başlanıp kilgen awırular
3. taptılar. E bërëldan suñ bulniçmiyga çıguçı hatın-
4. kızlarınun samı bik nık kimede. Prufëssor İlyasowa-
5. ga munın üçen küz yaşê tügêp rehmet ukuçı da, kuçak
6. kuçak çeçek kitêrüçe de bulmadı. Lekin nek mène
7. şuşı kazanışı –bik küplerne awır çiriden, kurkı-

22. -Onlar hastalanmış insanları tedavi ediyorlar, biz ise
23. insanlar hasta olmasın diye çalışacağız.
24. -Tamam, siz bizde özel muayene odası açacaksınız.
25. Karşılığı olarak ne istiyorsunuz peki?
26. Müdürün gözlerinde derin akıl karışık
27. kurnaz gülümseme görüldü.
28. -Siz bize anlaşma ile para ödeyeceksiniz.
29. -Ne kadar?
30. -Paranıza göre.
31. Müdür dayanamayıp güldü:
32. -Kurnazsınız siz!
33. Fabrika şehirdeki en zengin şirket
34. sayılıyordu.
35. -Biz ise o paraya klinik için yeni cihazlar
36. getirmeceğiz,-dedi Cemile Zakirovna.
37. Yarım sene sonra bir partide karşılaşınca Luk'yanov
38. Cemile Zakirovnaya şaka ile:
39. -Siz bana hastaları azaltma sözü vermişsiniz
40. ama bakıyorum siz onlarca kişiyi hastaneye yatırmışsınız!
41. Planımıza ulaşamayacağız!-dedi.
42. -Eğer siz senelerce tamir etmediğiniz tezgahlarınızı
43. tamir etmeye başlarsanız, planınız ne
44. olurdu acaba? Yoksa insanların da bozulmalarını
45. mı bekleyelim?

105/1-45

- 1 Gerçekten de önceleri onlar bayağı insanı
- 2 hastaneye yatırdılar, çünkü başlayan hastalıkları
- 3 vardı. Bir sene sonra hastalıktan işe çıkamayan kadınların
- 4 sayısında gözle görülür bir azalma oldu. Bunun için Cemile Zakirovna'yı
- 5 kimse kucaklayıp gözyaşlarıyla teşekkür etmedi, kucak-
- 6 kucak çiçek getiren de olmadı. Ama onun
- 7 kazandığı şey- çoğu insanı

8. nıç uperatsiyalardan saklap kalı Cemile Zakirowna -
9. ga in zur kuaniç bire de inde. Ul her awır uperatsiyane
10. wraçların işlep citkermew neticese dip sanıy idè.
11. Kileçekte awır uperatsiyaler sirek wakiyga bulıp ka-
12. laçak, çünki keşeler üzleren üzlere karıy belerge
13. üyreneçekler.
14. Yaş wraçlarını da işnen nek mène şuşı yunele-
15. şene üyreterge kirék.
16. Cemile Zakirowna küz kıryé belen gène Larisaga
17. karap aldı. Bil turınnan gına turgan kara kün pin-
18. jek, ire şakmaklı kiñ, uzın yubka, beylegen bèret ki-
19. gen, muyénına salgan şarf uçları tezene tüşèp tura.
20. Trulleybustagılarnın kübese ana tekolgen. Larisa –
21. mundıy kiyémnerne in bèrèñçelerden bulıp kiyarge kü-
22. nekken.
23. Pluklinikanıñ medsestrası, yaş, uyalçan wesile
24. Alarnı pruhudnuynın işek túbende ük kütep tura idè
25. inde. Alar içke kèrèp , yan kuridurga burılgaç, yanna-
26. rınnan küzlekle yaş hatın uzıp kittè, anıñ kügerenke
27. yüze sağışlı idè.
28. __Kem bu? –dip suradı Cemile Zakirowna wesi-
29. deden.
30. __Bumu? __Wesile turnikè tke kergen hatınga bu-
31. rılıp karadı.
32. __E –e, Altınçèç apa. Üzek laburaturiyaden. “Al-
33. tın kullılaburant” yarışlarında gel kumissiyade
34. utıra, kızlar annan kurkıp tetrep turalar.
35. __Ul sezge uçetka baskandır inde, eyeme?
36. Kemmender küzge kürenmes kulı wesilenen yüzen
37. alga manganday itte.
38. Yu –uk, -didè kız suzıp. __Altınçèç apanıñ bu
39. aylarda bezge kilgène yuk. Nu ... ul yalgız bit. Şuna

8 tedavisi zor hastalıklardan, zor ameliyatlardan korumasıydı.
9 Bu ona büyük sevinci veriyordu. O her zor ameliyatı
10 doktorların eksik çalışmalarına bağlıyordu.
11 Gelecekte ise zor ameliyatlara çok nadir olaylar
12 olacak, çünkü insanlar kendilerine bakmayı
13 öğreneceklerdi.
14 Genç doktorları tam bu yönelişe
15 yönlendirmek gerekiyordu.
16 Cemile Zakirovna gözünün kenarı ile
17 Larisa'ya baktı. Sadece beline kadar inmiş deri
18 ceket, büyük kareli uzun geniş etek, başında örmüş
19 şapka, boynundaki eşarabının uçları dizine kadar
20 inmiş. Trolleybüstükilerin çoğunun gözleri ona bakıyor. Larisa-
21 modayı ilk takip edip, ilk olarak
22 giyenlerden.
23 Polikliniğin hemşiresi, genç, utangaç Vesile
24 onları giriş kapısında bekliyordu.
25 Onlar içeri girip yan koridora dönünce, yanlarından
26 gözlüklü genç kadın geçti, onun değişik renkli
27 yüzü hüznüydü.
28 -Bu kim tanıyor musun?-diye sordu Cemile Zakirovna
29 Vesile'ye.
30 -Bu mu?-diye sordu Vesile turnikelerden geçen
31 kadına bakıp.
32 -Altınçeç abla. Merkez laboratuardan. "Altın
33 elli laborant" yarışmalarında her zaman jüri oluyor,
34 kızlar ondan korkup, titriyorlar.
35 - Tabii ki kayıtlara aldınız onu, değil mi?
36 Birisi görünmez eli ile Vesile'nin yüzünü
37 kırmızıya boyamış gibi oldu.
38 -Yook...-dedi kız uzatarak. -Altınçeç abla bu
39 aralarda bize gelmedi. Şey... o yalnız yaşıyor. O

40. kilmi turgandır, dıbez. Üzebez barıp eyterge yaḥşı
  41. tügél.
  42. Wesile, yalg,ş süz ıçkındırğanday kürkınıp, pru-
  43. Fessurnın yüzene tekelde.
  44. __Méne nerse, Wesile, sin Altınçeç apannı minem
  45. yanga çakır ele. Priyém bütege kerse, yaḥşı bulıp idé.
- 106,1-45

1. ...Ul işekten alga taba awışıbrak, kıyusız gına
2. kerde. Busaga yanıñ da uk tuktalıp, kalın küzlék aşı
3. profëssornın yüzene kerfek te kakmıy tekelde, eyter-
4. senle karaşı belen: “Yüzeme kara, yüzeme gene, gew-
5. deme küze nne tüşermen”, -dip yalwara idé.
6. __Utırgız, -didé profëssor karşındagı urın-
7. dıkka işarelep.
8. Altınçeç üstelnen ikénçe başında yazıp utırgan
9. Larisaga arkası belen urnaşırga tırıştı. Profes-
10. sur bër hakıykatne anladı: bu ḥatının küñelgeyende
11. şeş bulıp sağış utıra, kisep cibermiçe, yagni awırt-
12. tırmıyça gına ul şeşne dewalap bulmıy. E canı ciz-
13. ger, küñelgeyë neçke, sabırsız, anéstëziya çaraları fayda
14. birmeyaçek. İn yaḥşısı –kiskeñ hereket belen şeşne
15. yarıp ciberü. Hem Cemile Zakirowna skalpe belen
16. kisek sızganday itép :
17. __Sez awırılı, didé. __Bu helegezde sez wraçnın
18. igtıbarın celep itesez. Uçetka bastıgızmnı ele?
19. __Ülgerermen ele, aşıgıç tügél... __Altınçeç bu-
20. rılıp, cilkese aşı Larisaga sagayulı karaş taş-
21. ladı, anıñ baş küterep karap turganıñ kürgeç, kuı-
22. rılıp kilgendey buldı. Profëssor anıñ helen
23. anladı.
24. __Larisa Süngatuwna, unitıp turam ikén, minem
25. diRëktor nı küresém bar idé. Sekretardan beleşegez

40 yüzden gelmiyor herhalde. Kendimiz çağırmak
41 istemiyoruz.
42 Vesile, yanlış bir şey söylemiş gibi korkup
43 profesörün yüzüne baktı.
44 -Bak ne diyeceğim Vesile, sen Altınçeç ablanı yanıma
45 çağırabilir misin? Kabul bittikten sonra gelirse, daha iyi olur.

106/1-45

1. O kapıdan biraz öne eğilip, cesaretsizce içeri
2. girdi. Kapıyı geçince durup kalın gözlük
3. camlarının arkasından “lütfen yüzüme bak, sadece
4. yüzüme, bedenime değil”dercesine profesöre baktı.
5. -Oturun,-dedi profesör karşısındaki sandalyeye
6. işaretleyip.
7. Altınçeç masanın öbür ucunda yazı yazan
8. Larisa’ya sırtı ile dönüp oturdu. Profesör
9. hakikati anladı: bu kadının gönlünde
10. tümör gibi hüznün var, kesmeden, yani acı vermeden
11. o tümörü tedavi etmek imkansız. Canı duygusal,
12. gönlü ince, sabırsız, anestezi çareleri yadım
13. etmeyecek. En iyisi- hızlı bir hareketle tümörü
14. kesivermek. Ve Cemile Zakirovna neşterle
15. çizik atmış gibi:
16. -Siz hamlesiniz,-dedi.- Bu durumunuzla doktorun
17. dikkatini çekiyorsunuz. Kaydınızı yaptırdınız mı?
18. -Yetişirim, daha acelesi yok...-Altınçeç dönüp,
19. omzunun üstünden Larisa’ya baktı, onun
20. bu tarafa baktığını görünce,
21. üşüyüp, küçülmüş gibi içine çekildi.
22. Profesör onun durumunu
23. anladı.
24. -Larisa Süngatovna, unutmuşum, benim
25. müdürü görmem gerekiyordu. Sekretere sorabilir

26. ele, munda m ikèn ? bulmasa, kayçan kile.
27. Larisa prufèssorga megnele karaş taşlap, kabi-
28. nettan çıgıp kittè.
29. __Sèznèj üçen hezer in mühime balanıj nurmal
30. üşeşe, şulak bit? –didè Cemile Zakirowna Altın-
31. çeçke. __Anıj üçen bèrènçe çiratta sèznèj selamet
32. hem şat bulugız kirèk. Küñelgeyègez bik tüşenke küre-
33. ne, işte bèr—ber hel buldımı elle?
34. Altınçeç yuk digenne anlatıp başın selkede.
35. __Ananıj keyèfe balaga bik nık teisir ite, --dip
36. dewam itte Cemile Zakirowna . –Sèznèj mundıy helde
37. yürüyègez anıj faydasına tügèl. Eytegez ele, dindi bur-
38. çuğız bar? Belki, min yardım ite alırmın?
39. Altınçeç başın iyèp:
40. __Dünyada behetsez mehebbet digen nerse de bar
41. bit, --didè. __Eytik, kız ègèt ne yarata, e ègèt ikènçe
42. ber kızga gaşyık...
43. __Bula andıy heller. Lekıj andıymehebbet üçen,-
44. çe bèrewnen yaraluına nigez bula almıy bit ele,__
45. didè Cemile Zakirowna sak kına.

107,1-44

1. __Anı salkınakıl belen süylew ciñèl. E yangan
2. yürek nigezen –niyèr tikşerep turamını? Ègèt başka
3. berewge üylene, erakka kitèp bara...
4. Altınçeç, butala –butala, aralarnın mengege üzel-
5. gènen anlatırğa tırıştı. Cemile Zakirowna anı bül-
6. dermiçe tınladı. Ul inde skalpenen üstèn gène
7. şuıp ütkènen, hesret şeşen tübeneçe yara almaganıj
8. anlagan idè. Busı –üsterek yatkını, süylep bula tur-
9. ganı. İn içke seren Altınçeç, belki, bèrkemge de
10. açmaktır.
11. __Süykemle süyagagez bar dımek bèr karaş, bèr el-

26. misiniz burada mı acaba? Değilse, kaçta dönecek?
27. Larisa profesöre anlayışla bakıp,
28. dışarı çıktı.
29. -Sizin için en önemlisi bebeğin normal
30. olarak büyümesi, öyle değil mi?-dedi Cemile Zakirovna
31. Altınçeç'e. -Bunun için ilk önce sizin sevinçli ve sağlıklı
32. olmanız gerek. Ama sizin moraliniz bozuk herhalde,
33. işinizde bir olay mı oldu?
34. Altınçeç hayır der gibi kafasını salladı.
35. -Annenin morali bebeğine çok büyük etki yapıyor,-diye
36. devam etti Cemile Zakirovna.- Sizin bu durumda olmanız
37. onun faydası için değil. Bana söyleyebilirsiniz
38. ne gibi sorunuz var? Belki, ben yardımcı olabilirim?
39. Altınçeç başını eğdi:
40. -Dünyada mutsuz aşk diye bir olay var
41. ya,- dedi. -Diyelim kız yiğidi sever, yiğit ise
42. başka kıza aşk...
43. -Oluyor. Ama bu üçüncü.
44. birinin oluşması için esas olamıyor,-
45. dedi Cemile Zakirovna dikkatlice.

107/1-44

1. -Onu sonradan düşünmek kolay. Yanan
2. yürek esas-falan arar mı ki? Yiğit başka
3. birisi ile evlenip uzaklara gider...
4. Altınçeç, her şeyi karıştırıp, onların aralarının
5. sonsuza dek koptuğunu anlatmaya çalıştı. Cemile Zakirovna
6. onun sözünü kesmeden dinledi. O neşterin sadece hafif
7. bir çizik attığını, hasret tümörünün içine kadar
8. geçmediğini anlamıştı. Bunlar- anlatılabilecek olanlar,
9. en içteki sırrını Altınçeç kimseye
10. anlatmayacaktı.
11. -Sevimli birisiniz, bir bakış, bir gülümseme

12. mayu belen keşelernen küñélgeyèn irete alasız.
13. Prufèssornın şuşı bér cılı süzede Altınçeç-
14. nen yüzene can kertte. Yüzemen ük kürènep tura –sa-
15. lametlege bik şepten tügél idé bu hatınnın. Lekin
16. kurkıtırğa yaramıy, Cemile Zakirowna bik saklık be-
17. len gène anı tikşerelerge, kirékçe dewalanırğa künde-
18. rerge tırıştı.
19. Larisa –zirek hatın ikèn. Altınçeç çıgıp kitkeç
20. kène kerde.
21. __Dirèktor irtege gène bula, didèler, __didè ul
22. megnele itép
23. Alar kiyènep çıkkanda, pruhudnuyda Altınçeç tura
24. idé. Ul kulındağı kegazge stenadağı iglannan nidér
25. küçere idé. “İngliz süylem telen tiz arada üzleşterü
26. buyènça kurs... Çit il belgeçlere belen işlewçe barlık
27. injener –tehnik persunalga mecbürü ... İnstitut bina-
28. sında... dutsent Mansuruwa...” dip ukıdı Cemile Za-
29. kiruwna uzıp barışlıy gına. Larisa iglan karşın-
30. da tuktalıp kaldı. Cemile Zakirowna nı uramda
31. gına kup citte.
32. __Cemile Zakirowna , bèznèñ kafedrada da şındıy
33. kurslar uyèştirılmas m ikèn?
34. __Planda Andıy nerse yuk idé ele.
35. __Cemile Zakirowna , sez niçèk uylıysız, eger
36. min Leyle Mübarekuwnaga barıp, mine şuşındıy bér
37. kurska yazıñutensem, karşı kilmes m ikèn? Nindi-
38. rek ul, bikkırıs tügélme?
39. __Minem anıñ studentıbulganım yuk bit ele,-
40. didè bu süzlerne şayaruga burıp, Cemile Zakirowna .
41. __Artta kalabız bit, Cemile Zakirowna , bu zaman-
42. da ingilizçe süyleşe belmew bik zur nadanlık bilgese.
43. Eger min üzèm kızıgız yanıña barıp süyleşsem, sez

12. ile herkesin gönlünü eritebiliyorsunuz.
13. Profesörün bu sözleri sanki Altınçeç'e
14. can üfledi. Yüzünden bile belli idi:
15. bu kadın sağlıklı değildi.
16. Ama hemen böyle deyip korkutmaya gerek yok, Cemile Zakirovna
17. dikkatlice onu muayene etmeye, gerekirse, tedavi olmaya
18. ikna etmeye çalıştı.
19. Larisa anlayışlı kadınmış, içeri sadece
20. Altınçeç çıkınca girdi.
21. -Müdür sadece yarın gelecekmiş,-dedi o
22. gülümseyip.
23. Onlar giyinip dışarı çıktıklarında girişte Altınçeç
24. duruyordu. O elindeki kağıda duvardaki ilandan not
25. almaya çalışıyordu. "İngilizce konuşmayı hızlı öğrenme kursu...
26. yabancı uzmanlarla çalışan tüm
27. teknik- mühendis personele zorunlu... Enstitü binasında...
28. Doçent Mansurova.." diye okudu geçerken Cemile
29. Zakirovna geçerken. Larisa ise ilanın
30. karşısında durdu, Cemile Zakirovna'yı
31. sadece dışarıda yakalayabildi.
32. - Cemile Zakirovna, bizim bölümde böyle kurslar
33. organize edilir mi acaba?
34. -Planlarımda öyle bir şey yoktu aslında.
35. - Cemile Zakirovna, siz ne düşünüyorsunuz, eğer
36. ben Leyle Müberekovna'nın yanına gidip beni
37. böyle bir kursa kaydetmesini rica edersen karşı gelmez mi? Nasıl
38. birisi o, sert birimi?
39. -Daha önce onun öğrencisi olmadığım için, bilemem,
40. -dedi bu sözleri şakaya çevirerek Cemile Zakirovna.
41. -Geride kalıyoruz yoksa, Cemile Zakirovna, bu zamanda
42. İngilizce bilmemek büyük cehalet sayılıyor.
43. Ben kendim kızınızla konuşursam,

44. açulanmassızımı?

108,1-43

1. __Nık açulanıym? Üzara kileşesez ikên, bik,
2. yahşı.
3. Cemile Zakirowna nın uyları bütênley başkada
4. idè.
5. Uyênni balalar gına yaratamını? Yuk, uyênni keşe
6. citlekkeç te, ulıgaygaç ta yarata.lekiñ ellar uzgan
7. sayên, bez uynarga uyala başlıybız, annarı anıñ retên
8. bütênley unıtabız. Ülkennernen uyên digen de citdi
9. işke uhşap kala. Bez her kılğanıbıznu tırışıp,
10. küçenep başkarırğa umtılabız.
11. Helbuki, küp kene uçraklarda bezge uynaw heyêrle
12. bulır idè. Uynap kına işlengen iş ciñel birele, re-
13. het başkarıla.
14. Leylenen ukıtu mutudı nigezde uyêna kurulgan.
15. Munda ul üze”Ledi Leyle”, anıñ tiresendege-
16. ler __şahlar, ministrlar, ataklı artistlar, seyahet-
17. çeler. Munda gadi keşe yuk.
18. Kurslarını Ledi Leyle üz kafedrasında alıp ba-
19. rırğa yarata. Birede anıñ ikè diste elga yakın iş de-
20. werende buldırgan üz dünyası, üz ruhı. Kuridurga
21. kèrü belên üzênne yana bér dünyada itêp tuyasın. Ste-
22. naga zur stend yasalgan: urtada Lundunnın Temza elga-
23. sı aşâ salıngan küpere, anda, bér–bersene sıyênıp,
24. ègèt belên kız basıp tura. E tireli ingliz mekalere:
25. “Yahşı irne kulga tüşerer uçen hatın sukır bulır-
26. ga tiyêş ”, “Telsez hatın belên çukrak ir gêne yahşı par
27. bula alalar...” Dünya halıkları şayara bele!
28. Aydituriya stenasına Westminstep sarayê, Zur Ben
29. manarası yasalgan. Herkemge tanış bu siluitlarda
30. içke bér megne, sağış hem ümet bardır şikèlle, yakın-

44 kızmazsınız,değil mi?

108/1-43

1 -Niye kızayım? Kendi aranızda anlaşırsanız,
2 çok iyi olur.
3 Cemile Zakirovna b anda tamamen başka şeyler
4 düşünüyordu.
5 Oyunu sadece çocuklar mı sever? Hayır, oyunu insan
6 büyüyünce de, yaşlanınca da sever. Ama yıllar geçtikçe,
7 biz oynamaktan utanmaya başlıyoruz, oyunun kurallarını
8 unutuyoruz. Yaşlıların oyun dedikleri ciddi
9 işe benzemeye başlıyor. Ve biz yaptıklarımızı çalışarak,
10 zorla yapmaya başlıyoruz.
11 Ama çoğu zamanlar bizim için oyun daha
12 iyi olurdu. Oynayarak yapılan iş daha kolay oluyor,
13 daha rahat yapılıyor.
14 Leyle'nin eğitim metodu da esasında oyuna kurulu.
15 Burada o kendisi Lady Leyle, onun yanındakiler-
16 padişahlar, bakanlar, tanınmış şarkıcılar, yolcular.
17 Burada sıradan insan yok.
18 Kursları Lady Leyle kendi bölümünde yapmayı
19 seviyor. Burada onun yirmi yıldan fazla iş
20 hayatında yapmış olduğu kendi dünyası, kendi ruhu.
21 Koridora girince, kendini yeni bir dünyaya geçmiş gibi hissediyorsun.
22 Duvarda büyük resim: Londra'nın ortasından akan nehir
23 üzerindeki köprü, onun üstünde birbirine yanaşmış
24 yiğit ve kız duruyorlar. Etrafta ise İngiliz atasözleri:
25 "İyi koca bulmak için kadın kör
26 olmalı", "Sadece dilsiz kadın ile kulaksız erkek iyi çift
27 olur!". Şakayı seviyor dünya milletleri!
28 Sınıfın duvarına Westminster sarayı, Big Ben
29 kulesi çizilmiş. Herkese tanıdık bu resimlerde
30 bir iç mana, hüznün ve umut var sanki, biraz daha

31. rak kilsen, andağı kürelcem tuman artında Şekspir
32. hem Walter Skutt geruyların küfersen k b k .
33. Bu res m ner, stendlar, k rgezme esbaplar barısı
34. da studentlar kulı belen yasalğan. Kayçak yumıkıy
35. gına k reng  n studentlar da a ılıp kit p , Şundıy be-
36. rer hikmetle eyber işlep kuyalar.
37. B gen ukitu ının da k n lgey  ay ruça k terenke: Mes-
38. kewden anış u en e dereslegen ciberdeler. Dimek, zur
39. iş turmışka aşkan, kitaplar u ese de d nya k rgen,
40. digen s z.
41. Mundadı awdituriyalerde urındık- steller gadet-
42. tege tertipte tezelep turmıylar, deres say n urınnan
43. uringa k  ereleler.

109,1-45

1. Leyle b r n   tapkır u raŐkanda uk  z ukı ıları-
2. na Şulay anlatıp kuya.
3. __B r n   kursnı temamlaga , sezne bik eraklarga
4. iltep taŐlarga bula, sez inde adaşıp y rmeye eksez,
5. a tan  lmeye eksez. İpi –tuz surap alırlık, yul surar-
6. lık s zler bele eksez...
7. Her uku elının prugramması Şul rew Őle a ık
8. it p kuy la.
9. __Şunun  stene bez s zn Ő belen ul halıklarının
10. fik  rlew  zen eklerden anlarga turıŐa akbız. T r-
11. le telde s yleŐken halıklar b r –bersennen ay rmalı
12. fik  r de y rteler bit.
13. Alay da dutsent Mansuruwa  zenen t p maksatın ey-
14. tep betermi. Ul yaŐlgerge tel  yret  belen g ne  ikle-
15. nep kalmıy, munı terbiya  arası iterge, yaşlerne un-
16. gan, kiÇ karaşlı, ulı y rekle it p  ster   arası
17. iterge umtıla.
18. ZamanıŐda b r n   tapkır kafedraga ukıtırğa

31 yaklaşırsan, oradaki pembe duman arkasından Shekspeer
32 ve Walter Scott'un roman kahramanlarını görebilirmişsin oluyor.
33 Bu resimler, duvarlar, fuar esbapları- hepsi
34 öğrencilerin eli ile yapılmış. Bazen uyuşuk
35 görünen öğrenciler bile açılıp, böyle bir
36 şeyler yapabiliyorlar.
37 Bugün öğretmenin morali daha da iyi:
38 Moskova'dan onun ders kitabının üçüncü cildini yolladılar. Demek, büyük
39 iş sonuca ulaşmış, kitaplar üçü de dünyaya
40 çıkmışlar.
41 Buradaki masa ve sandalyeler normaldeki gibi düzenli
42 olarak yerlerine dizilmiş durmuyorlar, her zaman başka
43 yerlere taşıyorlar.

109/1-45

1 Leyle birinci defa karşılaştığı öğrencilere
2 durumu böyle anlatıyor:
3 -İlk kursu bitirince, sizi uzaklara bırakabiliriz, siz
4 artık kaybolup, açlıktan ölmeyeceksiniz.
5 Ekmek-tuz isteyecek, sorarak yolunuzu bulacak
6 kadar kelimeler bileceksiniz.
7 Her senenin eğitim programı bu şekilde
8 açıklanıyordu.
9 -Bunlar hariç sizinle o milletlerin
10 düşünme özelliklerini anlamaya çalışacağız.
11 Farklı dillerde konuşan milletlerin düşünme tarzları
12 da birbirinden ayrılıyor.
13 Yine de doçent Mansurova ana maksadını
14 öğrencilerine söylemiyor. O gençlere sadece dil öğretmek
15 değil, bunu terbiye çaresi yapmaya gençleri her konuda usta
16 geniş bakış açılı, büyük kalpli olarak yetiştirmeye
17 çalışıyor.
18 Zamanında ilk defa bölüme

19. kilgeç, ul, çit tel dereslerenen yalıktırgıç hem awır
20. ikénen kürep, bik burçılğan idé. Ul dereslerne can-
21. lırak, küñelgelerek, neticelerek itü çaraların izli
22. başladı. Studentlar kübrek süyleşsenner, tele açıl-
23. lıp kilgen bala şikélle, yalgıssalar da uyalmasın-
24. nar, niçék te üz fiké rleren anlatırğa tırışsınnar.
25. Balanıñ tele bér el içende açılıp bete diyarlek.
26. E nige suñ zihene ütker, akıllı, citlekken yaşler çit
27. telne unar el tukıpta üyrenealmıylar? Sabıy çak-
28. tagı selet keşede eldan –el kimi bara, şuna, dip an-
29. lata Kaybér ewler . Yuk, hikmet anda tügél, uncidé –eger-
30. me yašte telgeselet iké –üç yaşlektan kim bulmıy,
31. barı tik telge üyrenü mutudların unıssız bulun
32. gına kürsete bu hel.
33. Leylenen métudı çit telde süyleşewge tiz wakıt
34. içende üyretü kursları üçen de bik yahşı bulıp
35. çıktı.
36. Bügén leyle yana cıyélğan şundıy gruppa belen dür-
37. tençe deresen ütker. Ul awdituriyage kilép kergeç, ba-
38. rısı da elmayéstılar, tik Wafına Altınçeç digen ha-
39. tın gına citdi kaldı.
40. Leyle urtaga bastı da, kulın üç tapkır çebeklep:
41. __Başlıybız! –didé.
42. Şul çak işek açılıp, nigmetullına kilép ker-
43. de. Üze gene tügél, bér ir keşe belen.
44. __Ledi Leyle, min sezge tagın bér şakert alıp
45. kildém.

110,1-45

1. __Ledi inglizçe gene anlıy. Séznëñ yuldaşığız
2. ledi belen niçék süyleşerge uyly suñ? Sez mina çar-
3. kırılmagan kileş priyémga kilgensez. Yagez ele. üze-
4. gezne bu helde niçék tutarga tiyësh sez?

19 geldiğinde, yabancı dil ders kitaplarının yorucu ve zor
20 olduğunu görüp, morali bozulmuştu. O dersleri canlı,
21 eğlenceli, neticeli etme çarelerini aramaya
22 başladı. Öğrenciler daha çok konuşsunlar, dili
23 açılan çocuk gibi hata yapsalar da utanmasınlar,
24 nasıl olsa da kendi fikirlerini anlatmaya çalışsınlar.
25 Çocuğun dili bir senede tamamen açılıyor.
26 O zaman neden zihni keskin, akıllı, yetişmiş gençler yabancı
27 dili onar senede de öğrenemiyorlar? Çocukluktaki
28 yetenekler insanlarda yıllar geçtikçe azalmaya başlıyor diye anlatmaya
29 çalışıyor bunu bazı adamlar. Ama işin aslı orada değil, on yedi-yirmi
30 yaştaki dil öğrenme yeteneği iki-üç yaşındaki çocuktan fazla ayrılmıyor,
31 sadece dil öğrenme metotlarının başarısız olmasını
32 gösteriyor.
33 Leyle'nin metodu kısa zaman içinde yabancı dilde konuşmayı
34 öğrenenler için de uygun olduğunu
35 gösterdi.
36 Bugün Leyle yeni toplanan böyle grupla dördüncü
37 dersini yapmak için toplandı. O sınıfa girince, herkes
38 gülümsedi, sadece Altınçeç Vafina adındaki
39 öğrenci ciddi kaldı.
40 Leyle ortaya basıp ellerini üç kere birbirine çarptı:
41 -Başlıyoruz!.42 Tam o sırada kapı açılıp oradan Nigmetullina girdi.
43 Yalnız değil, yanında bir erkek vardı.
44 -Lady Leyle, ben size bir yeni talebe
45 getirdim.

110/1-45

1 -Lady sadece İngilizce anlıyor. Sizin yoldaşınız
2 benimle hangi dilde konuşmayı düşünüyor acaba? Üstelik ben
3 davet etmeden kokteyle gelmişsiniz. Haydi, bu
4 durumda nasıl duracaksınız neler yapacaksınız?

5. Türe –yundegeler büdre çeçlé , urta buylı, içten yak-
6. tırıp turganday açık yüzle ir keşege elmayêşıp ka-
7. radılar. E Leyle ana gurur karap basıp tura: Anıñ
8. sını megrur, şukulad tüsendege külmege gewdesene
9. bik kileşle. İre itêp büdreletken çeçe pühte, lekiñ
10. gadi. Künçığış hatın –kızlarına tartım yüzende ga-
11. dilek belen bêrsge üz derecesen belü, künbatış keşe-
12. lerene has üzen irkên tutu da sizele.
13. __Eydegez, alıp kilgensez ikên, anı mina tiyêş en-
14. çe tekdım itegez, --didê ul Larisaga burılıp.
15. __U, merhemetle ledi!
16. __Gadirek. Bezge, inglizlerge, yapun itikê tına has
17. tüçelek kileşmi.
18. __Hürmetledi ... rühset itegez ... minem yulda-
19. şım...
20. __İnjener Urawuz, --dip başın idê keşe hem
21. wekar belen gêne kilêp ledinın kulın üpte.
22. __Eytegez, gumumi engemege katnaşığız, --didê
23. Leyle. Ul urtaga ikê êgêt ne çakırıp, alarga himik
24. ilementlar hakkında engeme kurırğa tekdım itte.
25. Bu dünyada kızıklı nerseler şul kader küp, alar-
26. nı belerge un gümer citmes. Keşe akılı ireşken ner-
27. seler her ülkede tan kaldıra. Himiya belen kızıksına
28. başlağaç, Leyle muna tagın bêr tapkır heyran kal-
29. dı. Alarnın institutu himik –injenerlar ezerli, şu –
30. na küre ul dereslerene şuşı fen buyênça tekstlar kert-
31. te. Munın üçen institut kitaphanesende teze belen
32. şuşıp şaktıy küp yürde, çünki ingliz telendege hi-
33. miya kitapları askı kiştelerge tüzelgen idê. Alarnı
34. ukıty turgaç, Leyle bu fenge şerik kaynarlığı belen
35. gaşyık buldı. Mendeleyêw tablitsası gına da “Men de
36. ber kiçe” kébêk ikên, her ilement turında ekiyat. pui-

5 Etraftakiler kıvrırcık saçlı, orta boylu, sanki içeriden aydınlatılan
6 gibi beyaz yüzlü erkeğe gülümseyip
7 baktılar. Leyle ise ona gururla baktı, ona
8 çikolata rengi gömleği çok yakışıyordu.
9 İri bukleleri özenli, sade.
10 Şark kadınlarına benzer yüzü ile sadelik,
11 batı ülkeleri insanları davranışları ile kendini
12 özgür hissetme vardı onda aynı anda.
13 -Artık buraya getirmişken, onu bana takdim
14 etmelisiniz,-dedi o Larisa'ya dönüp.
15 -O merhametli Lady...
16 -Biraz sade lütfen. Biz, İngilizler,
17 Japonlar gibi abartmayız...
18 -Saygıdeğer Lady, izin verin. Benim
19 yoldaşım...
20 -Mühendis Urazov,-diye başını eğdi adam ve
21 gururla gelip Lady'nin elini öptü.
22 -Tamam, umumi konuşmaya katılınız,-dedi
23 Leyle. O iki yiğidi ortaya çağırıp onların kimyasal
24 elementler hakkında konuşmalarını söyledi.
25 Bu dünyada ilginç şeyler o kadar çok ki onların
26 hepsini öğrenmek için on insan hayatı yetmez. İnsan aklının eriştiği
27 her şey hayranlık uyandırıyor. Kimya ile ilgilenmeye
28 başlayınca, Leyle bunu bir kez daha anladı.
29 Onların enstitüsü kimyacı-mühendisler hazırlıyor. o
30 yüzden o derslerine kimya konusunu da
31 eklemek zorunda kaldı. Bunun için enstitü kütüphanesinde dizlerinin
32 üstünde sürünerek çok gezdi, çünkü İngilizce kimya
33 kitapları en alttaki raflara yerleştirilmişti. Onları
34 okumaya başlayınca, Leyle onlara tüm Şark sıcaklığı ile
35 aşk oldu. Sadece Mendeleev tablosu "bin ve
36 bir geceymiş", her element hakkında masal. şiir ya da

37. ma, kıyssa yazıp bula. Himiyadege açışların tarih-
38. ları üzlere bër detèktiw ruman şikèlle.
39. Leyle ul kitaplardagı tarihlardan çittel deres-
40. lerende uynaw üçen engemeler tüzede. İkè ègèt şul
41. engemelernen bër sen uynıylar. Bërse himiyage gaşyık
42. keşene, ikènçese –bitarafnı. Leyle rulerne kap-
43. ma –karşı ruhtagı keşelerge tapşıra. Uyalçannan—
44. çayanı, dertlé rekten –sabırnı uynata ul. Alay kı-
45. zıgrak, keşenen hulkı da terbiyalene.

111,1-45

1. Bu engeme betüge, ul çitterek turırğa tırışkan
2. Wafınanı urtaga çakırdı.
3. Ègètler anıñ karşına üstel kitèrèp kuydılar, de-
4. recelerek kürensen üçen, Leyle üstelge üzenen yana
5. çıkkın kitabın kitèrèp saldı.
6. __Sez teiminat ministrı. E sez, ledi Larisa, an-
7. nan pensiya surarga kilesez.
8. __Pensiya üçen min yaşrek ele, --didè Larisa rus-
9. çalap.
10. __E sez –biyuçe. Cidè yaşten başlap, unbiş el
11. biyèdem, zakun minem yatka, d,egez. Sèznèñ işlemi gène
12. akça alasıgız kile, yaki kiyawge çıgarga cıyénasız!
13. __Nu inde, bez egermeden uzgan keşelerne de cem-
14. gıyat cilkesende asrıy başlasak, --dip wata –cimere
15. inglizçe karşı tüştè Altınçeç.
16. __Ledi Wafına! Herkemge tügèl, mina gına! Min
17. büten ilge bër! Min elètagın biyèrmen, tik mène bebi
18. kirèk bit. Ansız da bulmıy, e irlerge ışanıç, üzegez
19. belesez...
20. Larisa kiñaya belen büdre başlı injenerga küz
21. saldı.
22. __Belki, Angliya irlere mundıy kiñayane kütermi-

37 hikaye yazılabilmiş. Kimyasal buluşların tarihleri
38 ise kendileri detektif roman gibi.
39 Leyle o kitaplardan yabancı dil derslerinde
40 kullanmak için metinler yazdı. İki yiğit
41 şu metinleri oynuyorlar. Biri- kimyaya aşık biri,
42 diğeri ise – kimyayı fazla sevmeyen. Genelde Leyle rolleri
43 ters karakterli insanlara veriyor. Utangaç insanla-
44 utanma bilmeyen birini, hızlı biriyle- sabırlı birini eşleştiriyor
45 genelde. Böyle insanın karakteri de yetişiyor.

111/1-45

1 Bu konuşma bitince, o biraz kenarda duran
2 Vafına'yı ortaya çağırdı.
3 Yiğitler onun karşısına masa koydular, Leyle biraz
4 dereceli görünsün diye masaya kendisinin yeni basılmış
5 kitabını yerleştirdi.
6 –Siz çalışma bakanısınız. Siz, Lady Larisa, ondan
7 emeklilik maaşı bağlanmasını isteyeceksiniz.
8 -Emeklilik maaşı için biraz gencim,-dedi Larisa
9 Rusça.
10 -Siz- dansçısınız. Yedi yaşınızdan itibaren on beş
11 sene dans ettim, kanunlar benim tarafımda deyin. Siz çalışmadan
12 para kazanmak istiyorsunuz, ya da evlenmek istiyorsunuz.
13 -Ama yirmiye yeni geçmiş insanları da bütçe
14 üzerine atarsak ne olur?- diye karşı geldi
15 ona zayıf İngilizce ile Altınçeç.
16 -Lady Vafına! Herkesi değil sadece beni! Ben
17 daha da dans ederim, ama bebek
18 doğurmam gerek! Onsuz olmuyor, ama erkeklere güven,
19 kendiniz biliyorsunuz...
20 Larisa şakadan yanında getirdiği adama
21 işaretledi.
22 -Belki İngiliz adamlar böyle şakaları

23. der? –didè Kèmdér kırydan.
24. Kittè gadettegeçe behes, şayaru, külü.
25. Larisa üzsüzle idè, lekiñ minidtr da katı turdı,
26. nihayat, süzne temamlaganıñ anlatıp, urınnarınnan tu-
27. rıp bastı.
28. __Gafu itegez, ledi Nigmatullina, minem kabul
29. itü segatem tamamlandı. Tgın egerme eldan rehim
30. itegez!
31. __Sez eléegerme el şuşı urında utırmakçıımı?
32. Min sezge karşı tawış bireçekmen!
33. Karale, Leyle Wafinanı yumıkıyga sanap yüri idè,
34. minuti citse, kıyafete nindi gurur bula ala ikèn.
35. Larisanıñ suñğı süzleren sange sukmaganıñ belderep,
36. iyagen küterep, küzlè kpiyalaların gına eltıratıp
37. kuydı. Yüze nurlandı, selamet kıyafet aldı.
38. __Şep ministr bu, muna işarırga bula! –diyêšte-
39. ler tire –yakta. Leyle Larisanı çakırdı.
40. __Sez mène bu şeyèhnen dürt hatını arasınnan in
41. süyèklese. –Ul Enwerne işarelep çakırdı. __Ul sezne
42. üze belen çit ilge seyahetga alıp bara. Şeyèh efende,
43. séznèñ Garebstanda tagın üç hatıngız, alardan tu-
44. gan şaktıy küp balalarıgız, çüllerde bihisap kuy hem
45. düya kütüleregez, bérniçe sarayégız bar. Garep şeyèhe-

112,1-43

1. bik bay hem gurur keşe. Séznèñ hatınıgız... ay –yay, ga-
2. rep şeyèhe hatının bulay yürteme? Cin cedefleren
3. kaptırırğa, tüşne kaplarga kirèk bulıp. E başı-
4. gızga perence kiyègez. Yaylık bürkensegez de yarap tu-
5. rıp...
6. __Hatın şep, şeyèhnen zewıgı bar ikèn, didè
7. şaktıy işetterep Kèmdér .
8. Larisanıñ başına yawlık bürkedeler, bér ègèt alar

23 sevmiyordur?-dedi kenardan biri.
24 Şimdi konuşma ve şakalar başladı.
25 Larisa çok uğraştı ama “bakan” kendini savunmayı
26 bildi. Sonunda, sözün bittiğine işaret edip
27 yerinden kalktı:
28 -Afedersiniz Lady Nigmetullina kabul saatim
29 sona erdi. Yirmi sene sonra yine
30 beklerim!
31 -Siz burada yirmi sene kalmayı mı düşünüyorsunuz?
32 Ben oyumu size karşı kullanacağım!
33 Baksana, Leyle Altınçec’i uyuşuk biri diye biliyordu,
34 ama zamanı gelince, gurur olabiliyormuş.
35 Larisa’nın son kelimelerini hesaba katmamış gibi
36 çenesini kaldırdı, sadece gözlük camları parladı.
37 Yüzü nura büründü, sağlıklı bir ifade göründü.
38 -İyi bakan bu buna güvenilir!-dediler
39 etraftan. Leyle Larisa’yı yanına çağırdı.
40 -Siz bu şeyhin dört karısından birisiniz.-
41 O işaretle Enver’i yanına çağırdı.-O sizi
42 kendisi ile yabancı bir ülkeye seyahate götürecektir. Şeyh efendi,
43 sizin Arabistan’da daha üç karınız, onlardan
44 doğan bir sürü çocuğunuz, çölde hesapsız koyun
45 ve deve sürüleriniz, birkaç sarayınız var. Arap Şeyhi-

112/1-43

1 çok zengin ve gururlu biri. Sizin karınız... şeyh
2 karısı böyle olur mu? Gömlek düğmelerini
3 bağlayın, buynunu örtün, perence
4 giydirin. Bir seferlik başörtüsü de
5 olabilir.
6 -Karı fena değil, şeyh zevkli adammış,-dedi
7 kenardakilerin biri.
8 Larisa’nın kafasına başörtüsü kapattılar. Bir genç on-

9. karşına basıp:
10. __E bu kem? Ni üçen ul çik aş yaşernep uzmak-
11. çı bula? Yüzen açıp kürsetsen! Min kem uzganıñ be-
12. lerge tiyêş ! –didê.
13. İnjener Urazuw elê bêniçe tapkır gına bulganga,
14. rullerge kêrêp bete almagan, süzlerde butala idê:
15. __Nuw, yaramıy... Minem hatın...
16. __E min kaya bêlêm? E belki sez hatın dip bêrer
17. şpiwn ya kuntrabandist alıp kermekçeder? __Êgêt La-
18. risanıñ yawlıgına kulın suzdı.
19. __Yaramıy... Nemehrem! –didê aptıraf Enwer.
20. __Marihuana!.. didêtamujennik rulen uynagan
21. êgêt .
22. Şundiı uyên –külke belen deres sizelmi de ütep
23. kittê.
24. __Karale mina, karale!
25. Larisa bilene tayanıp, uрам funare yaktısına ke-
26. rep bastı.
27. __Nıgıtıp kara!
28. Gewdesen kısıp turgan kün pinjek, kiñ itek, yüntes
29. beret kigen Larisa elêgene muda jurnalınnan sikê -
30. rep tüşken kébêk kürêne idê. Yaş, çiber, çaya! Uрам fu-
31. narenın aldawıç yaktısı anı kurçak kébêk kürsete
32. idê.
33. __Eyt, minem kay cirem annan kim?
34. __Kemnen, Luruçka?
35. __Ledi leyleden kimne min?
36. __Nu, Lura, Taptın çağıştırır keşe. Ul bit...
37. Ul bit...
38. __Nerse; ul hatın –kız tügélme elle?
39. __Ul bit bütênley ikênçe dünya keşese! Bu inde
40. peşken cir cilegen ... niçêk dip eytim ... __Enwer yak-

9 ların karşısına geçti.
10 -Bu kim? Neden o sınırdan yüzünü
11 kapatıp geçmek istiyor? Yüzünü gösterin
12 ben kimin geçtiğini görmeliyim!
13 Mühendis Urazov sadece ilk defa böyle derse katıldığından,
14 rolünü iyi yapamıyor, kelimeleri karıştırıyordu:
15 -No yasak benim karım...
16 -Ben nereden bileyim? Belki karım diye bir ajan
17 veya kaçakçıyı ülkeye sokmak istiyorsunuzdur?- Yiğit
18 Larisanın örtüsünü açmak istedi.
19 -Yasak! Namahrem! -dedi Enver sonunda başka söz bulamayıp.
20 -Eroin!-dedi adam gümrükçü rolü yapan
21 yiğit.
22 Böyle oyun-şakalarla dersin geçtiğinin farkında bile
23 olmadılar.
24 Baksana bana, bak!
25 Larisa ellerini beline dayayıp cadde lambasının
26 dibine geçti.
27 -İyice bak!
28 Bedenini biraz sıkan deri ceket, geniş etek, kıllı
29 şapka giymiş Larisa sanki moda dergisinden atlayıp
30 buraya düşmüştü. Genç, güzel, çevik! Cadde
31 lambasının yalancı aydınlığı onu kukla gibi
32 gösteriyordu.
33 -Söyle benim nerem ondan eksik?
34 -Kimden Loroçka?
35 -Lady Leyle'den eksik miyim ben?
36 -Lora bulmuşsun karşılaştıracak insan..
37 o... o...
38 -Ne o kadın değil mi yoksa?
39 -O tamamen farklı dünya insanı. Bu
40 pişmiş çileği...nasıl desem... e... -Enver

41. yagina karandı, --nu, tulgan ay belen çağıştırgan
42. şikêlle.
43. __E min kem sinênçe? Cilekme, aymı?

113,1-45

1. Enwer tamak tübe belen gêne külep kuydı.
2. __Eyde, anıklap betermik ele. Minem üçen sin
3. tulgan ay da, tatlı cilekte. Min siné berkem belen
4. de çağıştıırğa cıyênımıym.
5. __Min annan kim tügél, şulay bit?
6. __Yuk inde, yuk inde, --dip şayarıp anıñ arkasın-
7. nan sıypadı Enwer.
8. __E nişlep anıñ büten işe şulay küyle gêne bara
9. da, nişlep mineke haman tupikka kilép terele ikên
10. suñ?
11. __Nu , Luruçka! İnde sin de zarlansan! Égét lernen
12. mène digennere süya üzenne, saylap al. Kúpme keşelep
13. kererge hıyallanıp ta kere almagan institutta ukı-
14. dın, nindi maktawlı profëssor kul astında işlisen.
15. Kanegat bula belerge kirék!
16. __Niştyak! İnde sin de minem haktı bulay uylagaç,
17. kenge zarımını süylermen! İrge çıktım –yalğıştım..
18. Üzen belesen bit inde ... Hüner sayladım –yalğıştım!
19. Profëssorda –anısında da yalğıştım!
20. __Nige? Keşelerne dewalawuşamıymını? Alarnın
21. gazapların ciñeleytü kanegatlek birmimeni?
22. __Üz ihtiyarın belen gumerenne hastalar arasın-
23. da uzdırasın inde, şul! Sızlanu, sıkranu, şakşılık!
24. Kaybersenen yanıña barısı kilmi. Tir ise ankıy, teş-
25. Lere tazartılmagan, çeçlé re tuzgan, halatları şakşı!
26. Üzennen herwakit bulnıtsa ise kile! Fu!
27. Alar uramnan baralar idé. Bu süzlerne eytkende,
28. funar turısınnan uzıp kitkenge, Larisanıñyüze kü-

41 etrafına baktı.-Şey. Dolunayla karşılaştırma
42 gibi oluyor!
43 -Ben kimim sence dolunay mı yoksa çilek mi?

113/1-45

1 Enver güldü:
2 -Dur orasını kesinleştirmeyelim. Benim için
3 sen dolunaysın da, tatlı çileksin de. Ben seni hiç kimse
4 ile karşılaştırmak istemiyorum.
5 -Ben ondan eksik değilim, değil mi?
6 -Tabii ki hayır!-diye severek onun sırtını
7 okşadı Enver.
8 -Peki neden o zaman onun tüm işleri iyi gidiyor
9 da benimkiler çıkmaz sokağa
10 giriyor?
11 -Lorochka sen de şikayet edersen ne olacak? Yiğitlerin
12 en asılları seviyor kendini, istediğini seç. Kimselerin
13 ne kadar hayal edip te kazanamadıkları enstitüyü
14 bitirdin, en dereceli profesörün eli altında çalışıyorsun.
15 Kanaat olmayı bilmek gerek!
16 -Aferin! Sen de benim hakkımda böyle düşünürsen,
17 kime şikayet ederim? Evlendim-hata yaptım...
18 Kendin biliyorsun zaten...Meslek seçtim -yanıldım!
19 Profesörde- onda da yanıldım ki!
20 -Neden? İnsanları tedavi etmeyi sevmiyor musun? Onların
21 acılarını azaltmak sana kanaatlilik hissi vermiyor mu?
22 -Kendi isteğinle hastaların arasında hayatını
23 geçiriyorsun işte bu kadar! Acı, sızı, inilti, pislik!
24 Bazılarının yanına gitmek bile istemiyorum! Ter kokuyor, dişlerini
25 fırçalamamış, saçları kirli, elbisesi pis!
26 Kendileri her zaman hastane kokuyor!İğrenç!
27 Onlar caddede yürüyorlardı. Bu sözleri söylerken.
28 onlar lambanın altından geçiyorlardı, Larisa'nın yüzü

29. legede kaldı. Enwer aptırap ana karadı, süz tabalmıy
30. bernıçe adım atladı. Annarı gaceplenüyen bik ük siz-
31. dermeske tırışıp:
32. __E mina... wraçlardan bütlenley başka süz işe-
33. terge turı kile, --didé.
34. __Şul bér yağı bar inde: hastalar arasında ayka-
35. lıp kaytaç, yaşewnen kaderen nıgrak bele başlıy-
36. sın. Bér yutım su içü de ulı behet bulıp tuyéla. Bu
37. İlyasowa da bik wakçıl keşe bulıp çıktı. İnde bü-
38. ten nerse açık bit yugıyse, e ul yanadan yana tikşere-
39. nüler talep ite, fenni işne dünyaga çıkarırğa rühset
40. birmi, elle kaya zawudlarga barıp yürerge mecbürmen.
41. __Bala tabarga kirék sina, --didé kiñet Enwer.—
42. E –e ...__ul Bèraz tutlıgıp turdı, __wraçlar eyte... ana
43. bulgaç, keşelerge münesebet bütlenley ikênçelene, di.
44. Awırularnı üz balan kébék küre başlıysın ikên. Bala
45. nindi helende de küñelge gaziz bit.

114,1-45

1. __Sanıñ cıya almagan kart, yamsez hatınnarnı ba-
2. lan itép kürü üçen akıldan şaşkan bulırğa kirék!
3. Kem eytte sina ul süzne? E –e, Zeytüne, albette!
4. __Kem bulıp idén suñ sin? –dip aşıgıp anıñ
5. süzen bülde Enwer.
6. __Hezèrgè akılım bulsamı? Çitteller institu-
7. tına kerer idém. Tercemeçe bulıp kitèr idém. Ya ma-
8. nekenşçitsa. Matur kiyènep, çiber keşeler arasında
9. bütlen dünya gizep yürer idém rehetlenep. Elle buldıra
10. almas idémme?
11. Larisa, başın kütèrep, anıñ karşına çıgıp bastı.
12. Funarlarnın küzne almaştıra turgan yaktısında
13. küñelgène ileslendere turgan dert, his bürkele idé. Anıñ
14. yüzennen.

29 karanlıkta kaldı. Enver hayretle ona baktı, diyecek bir şey bulamadan
30 birkaç adım sessiz yürüdü. Sonra hayretini belli
31 etmemeye çalışarak:
32 -Ben... doktorlardan başka şeyler
33 duyuyordum,-dedi.
34 -Sadece bir iyi tarafı var: hastalar arasında gezip,
35 eve dönünce, hayatın değerini daha çok anlıyorsun.
36 Bir yudum su içmek mutluluk veriyor. Bu
37 İlyasova çok ufak şeylere de önem veriyor. Artık
38 her şey açık gibi ama o yine de araştırmalarımın devam
39 etmemi talep ediyor, bilimsel hizmetimi sonuçlamama izin
40 vermiyor, uzaklara fabrikalara gidip hastalarla uğraşmamı istiyor.
41 -Çocuk doğurman gerek senin,-dedi ona Enver
42 -.Şey...-o biraz sustu.-Doktorlar diyorlar ki.. anne
43 olunca insan tamamen değişiyor, insanlara ilişkisi tamamen
44 başka oluyormuş. Hastaları kendi çocuğun gibi görmeye başlıyormuşsun.
45 Çocuk her durumda da yakın oluyor ki insana.

114/1-45

1 -Kendini taşıyamayan yaşlı çirkin kadınları
2 çocuğun olarak görmen için aklını kaybetmen gerek!
3 Kim demişti bunu sana? A-a tamam anladım Zeytüne tabii ki!
4 -Kim olurdun sen peki?-diye onun sözünü
5 böldü Enver.
6 -Şimdiki aklım olsaydı? Yabancı diller enstitüsüne
7 girerdim. Tercüman olurdum. Ya da manken.
8 Güzel giyinip, güzel insanların arasında
9 yürürdüm dünya gezip. Yapamaz
10 mıydım yoksa?
11 Larisa başını kaldırıp onun karşısına çıkıp durdu.
12 Fenerlerin gözü değiştiren ışığının altında
13 gönlü oynatan, insanı alıp götüren bir his, istek
14 geliyordu ondan.

15. Enwernen irennere kipşende.
16. __Türle millet égét lerenen yüreklere tüşelgen
17. yuldan gına yürer idén, --didé ul.
18. __Eyt ele. Anwarçık, eyt elédüresen gêne, nige
19. berewlernen behete ayagina uralgan da, nige minem
20. turmuş haman çalış –çalış bara? Balaçagımda eti
21. belen eni iké se yakka kitép , mine eléebiyeme kay-
22. tarıp taşlap eléüzlerene alıp başımnı katırdı-
23. lar. Anda kaysına kararga belmi idém. E bu Leyle ata
24. anasın da üze saylap algan diyarsen. Atası profèssor,
25. anası profèssor. İlyasowa da heyleker, meditsina yağı-
26. na tartmagan, kürènekle hüner saylatkan kızına!
27. __Canı telegenne üze saylagandır, enise awızı-
28. na karap turmagandır, belki, --dip Leylene yakladı
29. Enwer. –Hünerde tügél hikmet, minemçe, keşenen
30. Üzende!
31. Enwer süzne ikênçege burırğa tırıştı:
32. __Bir elesumkanı, inenne basa. Nişlep bu het-
33. le awır, taş tutırdınnı elle?
34. __Eye, yaşı bele keşeler! Akıl belen yaşiler!
35. Enwer yumşak sumkanı kapkaş, şeşe barlıgın ça-
36. Maladı.
37. __Zapas belen yürisen ikén.
38. __Prèmiya ul mina, yahşı işlegen üçen, didé La-
39. risa.
40. __Sezge prèmiyane naturalata birelermeni?
41. __Akçalata almıybız, pişwet bula. E mundıyé.—
42. çeçek, kunfèt işese günah tügél.
43. __Küpme wakıt wraç belen yaşep, andıy prèmiya
44. birelgènen belmi idém.
45. __Nerse belesez suñ sez? Ni belesez?!

115,1-45

15 Enver'in dudakları kurudu.
16 -Farklı millet erkeklerinin kalpleri döşeli
17 yoldan yürürdün,-dedi o.
18 -Söylesene Anvarçik, ama sadece doğruyu söyle, neden
19 mutluluk bazıların ayağına dolanıyor da neden benim
20 hayatım çukurlu yoldan ilerliyor? Çocukken anne-babam
21 beni nineme bırakıp ikisi iki tarafa gider, sonra da
22 dönüp kendilerine alırlar, böylece kafamı karıştırırlardı.
23 O zaman hangisini daha çok seveceğim diye düşünürdüm. Bu Leyle
24 ise anne-babasını kendisi seçmiş sanki. Babası profesör,
25 annesi profesör! İlyasova da kurnaz, tıp tarafına
26 çekmemiş, istenen bir meslek seçtirmiş kızına!
27 -Canı isteyen kendisi seçmiştir, annesinin ne dediğini
28 beklememiştir!-diye Leyle'yi savundu
29 Enver. İşin başı hünerde değil, işin başı insanın
30 kendisinde bence!
31 Sözü başka yöne çevirmeye çalıştı Enver:
32 -Versene çantayı omzunu bastırıyor. Neden bu kadar
33 ağır taş mı yükledin?
34 -Yaşamayı biliyor insanlar, akılla yaşıyorlar!
35 Enver yumuşak çantayı elleyip içeride şişe olduğunu
36 anladı:
37 -Yedeksiz gezmiyorsun görüyorum.
38 -O iyi çalıştığım için prim,- dedi
39 Larisa
40 -Size primi para ile veriyorlar mı?
41 -Para ile alırsak rüşvet oluyor. Böylesi-
42 çiçek, şekerleme gibisi günah değil.
43 -Doktorla ne zamandır oturuyorum ama böyle prim
44 olduğunu ilk defa görüyorum.
45 -Zaten ne biliyorsunuz ki siz ne biliyorsunuz?

115/1-45

1. Alar tramway tuktalışına kilép çıktılar. İke-
2. Sene bér yakka barısı, çünkü Zeytüne Larisaga kwartir-
3. Nı karşı yurttan tabıp birgen idé. Bér student kız
4. Belen keçkêne gêne bülmede yaşı Larisa. Baş tıgar
5. urını bar emma şunısı caysız, telegen kunagın alıp
6. kérép kêne bulmıy.
7. Enwer, tramwaydan tüşmiçe, arıarak kitêrge buldı.
8. __Min sinén belen şuşında huşlaşam inde, Lu-
9. ruçka. Mundan üzen gêne kaytırga kurıkmassın bit?
10. __E sin kaya?
11. __Teplitsularga cılını Bügên gêne ciyêrdek. Tur-
12. balar çıdarmı, karap kaytırga kirék. Tünle türle hel
13. bulı ihtimal. Üze yuknın küzê yuk.
14. Larisa üpkelegendey itte:
15. __Minem sıydan baş tartasınmını?
16. Ul sumkanı alıp, uzın hawın inene kidé.
17. __Başka wakıtta, Luruçka.
18. __Anwarçik, min siné üzém belen çakırdım bit
19. Bügên , nindi küñélgele dereske alıp bardım. Eyde, sin
20. de mine öakır.
21. __Kaya?
22. __Teplitsaga. Minem gumeremde bér tapkır da tep-
23. litsa kürgenem yuk. E kürese kile. Kıyar –pumidurlar
24. niçék üse ikén anda?
25. __Hezer anda kıyar da, pumidur da yuk ele. Utır-
26. tırğa ezerlenebez gêne.
27. __Minem belen küñélgesez bulıp, dip kurkasın inde.
28. __Eyde alaysa, --dip eytep taşladı Enwer üze de
29. sizmesten.
30. Larisa ine belen anıñ kükregene sıyandı. Anıñ bu
31. hereketennen ten isselenep kitté. Enwer keşe –kara kü-
32. zennen yaşerenerge telegendey, kurtka kapyuşunun kü-

1 Onlar tramvay durağına geldiler. İkisi
2 de aynı tarafa gideceklerdi, çünkü Zeytüne Larisa'ya
3 evi karşıdaki apartmandan bulmuştu. Bir genç öğrenci kız
4 ile küçük bir odada yaşıyordu Larisa. Başını
5 sokacak yeri var ama istediği misafirini getiremiyor,
6 o tarafı zordu.
7 Enver tramvaydan inmeden ileri gitmek istedi:
8 -Seninle burada vedalaşıyorum Loroçka.
9 Buradan eve kadar gitmeye korkmazsın herhalde?
10 -Sen nereye peki?
11 -Seralara ısıyı sadece bugün verdik. Borular
12 dayanır mı ona bakmak gerek. Gece her
13 şey olabilir. Kendisi olmayanın gözü de olmaz.
14 Larisa alınıyor gibi yaptı:
15 -Benim ikramımdan yüz çeviriyor musun?
16 O çantayı alıp uzun iplerini omzuna astı.
17 -Başka bir zaman Loroçka.
18 -Anvarçik ben seni kendimle davet ettim
19 bugün ne güzel derse götürdüm. Haydi, sen de
20 beni davet et.
21 -Nereye?
22 -Seraya. Hayatımda bir kez olsun sera
23 görmedim. Ama görmek istiyorum. Hıyar-domatesler
24 nasıl yetişiyormuş orada?
25 -Şimdi orada ne hıyar ne domates var. Sadece
26 dikmeyi planlıyoruz.
27 -Benim gelmemi istemiyorsun öyle mi?
28 -Tamam o zaman haydi gidelim-dedi Enver kendisi
29 de istemeden.
30 Larisa omzu ile onun göğsüne yaslandı. Onun bu
31 hareketinden teni bir anda ısındı Enver'in. İnsanlardan kaçmak
32 istermiş gibi başını yağmurluğunun içine biraz

33. zene tüşerebrek kidé. Ul küzè maylı eltıraganıñ,
  34. içke megne belen elmayép barganıñüze de size, munı
  35. tramwaydagılar da küreler dip şumlana, lekiñ kara-
  36. şın da, elmayıñ da üzgerte almıy idé. Üze telemese
  37. de, tene Larisaga tartılıp isselene idé anıñ.
  38. Tramwaydan suñ trulleybuska küçep utırdılar.
  39. Şeher çitene çikkaç, nihayat, ul kap –karangı bér tüş-
  40. te tuktadı. Un yakta cirden şaktıy kütertep suzılğan
  41. yuan –yuan turbalar şeylene, alda zawud utları ce-
  42. meldi.
  43. Enwer Larisanıñ tunıp kitken kulın katı itép
  44. kıstı da, sulga, Biyèk kuymaga taba alıp kittè. Kapka
  45. karşıda gına idé, şaktıy uzak şakıgannan suñ, içke
- 116,1-45

1. yakta laştır –luştır ayak tawışları, annarı kart ke-
2. şenen: “Kem anda?” –dip suraganı işetelde.
3. Kapka açkan karawılçı yulga arkılı basıp, cen-
4. teklep Larisaga tekelde.
5. __Min teplitsalarını karap çıgam ele, --didé.Ey-
6. wer hem karttan ışıklabrak Larisanı içke ütkerde.
7. Alar karangıda agarıp kÜrengè n uzın kurulmaga taba
8. kittèler. Teplitsa işege túbene citkeç, Enwer kırı
9. gına:
10. __Ayagınıñnı sürtep ker, --didé. __Bèznèñ masterlar
11. gumumuyèn çit keşelerne teplitsalarga kertmiler.
12. __Alaysa, kermen.
13. Enwer anı küylep mataşmadı, munı sizgen Larisa
14. ayagın nıklap sürtte.
15. Gültitèp ut kabıngaç, ul bèraz küzlè ren çelt –çelt
16. yumdı da, yak –yagına karandı. Teplitsanıñ içeyamsez,
17. küñèlgesez bulıp kürèndé. Puliitilen tüşem, pıyala ste-
18. nalar, ikè yaktan suzılğan turbalar, baganalar. kara

33 daha çekti. O gözlerinin iç bir mana ile yağlı gibi
34 parladığını, kendisinin ise gülümsediğini hissediyor, bunu
35 tramvaydakilerin görmesinden korkuyor, ama
36 bakışlarını da, gülümsemesini de değiştiremiyordu. Kendisi
37 istemese de bedeni Larisa'ya çekilip ısınıyordu.
38 Tramvaydan sonra onlar trolleybüse geçtiler.
39 Şehir kenarına çıkınca, sonunda, o kap-karanlık bir yerde
40 durdu. Sağ tarafta yerden biraz yüksekte döşenmiş
41 kalın borular, ileride ise parlayan fabrika ışıkları
42 görünüyor.
43 Enver Larisa'nın biraz üşümüş elini sıkıp,
44 sola, yüksek duvara doğru gitti. Kapı
45 karşıdaydı, biraz çalınca içeriden

116/1-45

1 gelen ayak sesleri ve yaşlı bir sesin
2 "Kim var orada"? diye sesi duyuldu.
3 Kapıyı açınca bekçi karşılarında durup
4 gözlerini Larisa'ya dikti.
5 -Ben seraları kontrol edeceğim,-dedi Enver
6 Larisa'yı ihtiyardan koruyor gibi içeri alırken.
7 Onlar karanlıkta beyaz görünen uzun seralar doğru
8 yürüdüler. Sera kapısına gelince Enver ona biraz
9 kabaca seslendi:
10 -Ayakkabılarını içeri girmeden sil. Bizim ustalar
11 normalde yabancılardan kimseyi almazlar içer.
12 -Öyleyse girmem.
13 Enver ona bir şey demedi, onun yalvarmayacağını anlayan
14 Larisa ayakkabısını iyice sildi.
15 Işıklar yanıp her tarafı aydınlatınca , o biraz gözlerini
16 açıp-kapayıp etrafı seyretti. Seranın içi çirkin,
17 hatta iğrençti. Cam duvarlar, naylon tavan,
18 iki tarafta uzayan borular, direkler, kara

19. cip. Citmese isse, bürkü, bër mizgelde kullar, bit
20. hem kara kün pinjek suga mançılğanday dımlanıp
21. çıktı.
22. __Şuşımını inde sinèn can atıp yürgen tep-
23. litsan?
24. __Sin anı mart aylarında kürsen idè. Kara urman
25. kèbèk bula ul. Yafrak arasında kaçkın yatarlık. Sa-
26. baklardan uzun –uzın kıyarlar asılınıp tura. Mène
27. bılıtır, urtaga bër ret bulıp raykum sekretarları
28. tezelep baskan idè. Rèspublika citekçelere alarnı
29. nindiler bër kişeşme wakıtında munda ikskursiyage
30. alıp kildè ler. Küzlè re dürt buldı naçalnik abzıy-
31. larnın...Relska abına kürme. Şunnan... tege abzıy-
32. larga bèrer kıyar üzep alırğa da rühset ittek. Bala-
33. larına küçtenekçe.
34. __Nige bèreme gène?
35. __Citken. Masterlar anı belesenme küpme hezmet
36. kuyèp üstereler. Her üsemlekne sabıy karagan kèbèk
37. terbiyaliler.
38. Teplitsa hakkında süyli başlağaç, Enwer tınıçla-
39. nıp, dertlè nep kittè.
40. __Rumantiçnu. Tik bürkü gène. Tagın da bèraz tur-
41. sak, min tamam peşep citeçekmen, sin mine şul kileş
42. tutıp aşıy alaçaksın.
43. __Eye şul, bürkürek, --didè küñelgesezlenebrek En-
44. wer. __Üsemleklerge dım kirek, cılı kirèk. Nişli-
45. sen masterlar çişenep işliler.

117,1-45

1. __Ègèt lerge küzlè rge caylıdır inde.
2. __Yuk, eytem iç, munda kuyèlık, bèrni kürenmi.
3. Alar işekne içten biklep kuyalar. Bılıtır kışkı sal-
4. kınarda küzge yukı kermede inde. Eger şunda utırt-

19 toprak. Üstelik havasız ve sıcak, bir anda ceket,
20 gömlek, el ve yüz- her şey ter
21 içinde kaldı.
22 -Bumu senin canın kadar değer verdiğin
23 sera?
24 -Sen burayı mart ayında göreceksin. Kara orman
25 gibi oluyor. Yaprak aralarında kaçak saklanabilir.
26 Uzun uzun hıyarlar saplarında bekliyorlar.
27 Geçen sene buda tek sıra olup ilçe başkanları
28 dizilmişti. Cumhuriyet yöneticileri onları
29 bir eğitim sırasında gezmek için buraya
30 getirmişlerdi. Gözleri dört oldu amcaların.
31 Dikkat et ayağın raya takılmasın...Sonra... o amcalara
32 sadece birer hıyar koparmalarına izin verdik.
33 Çocuklarına hediyelik.
34 -Neden sadece birer?
35 -Yeter. Ustalar biliyor musun ne kadar emek
36 veriyor onlara. Her bitkiyi bebek gibi bakıp
37 büyütüyorlar.
38 Sera hakkında konuşmaya başlayınca, Enver
39 rahatlama hissetti.
40 -Çok romantik. Ama biraz havasız. Biraz daha beklersek,
41 ben tamamen pişeceğim, o zaman beni
42 öylece yiyebilirsin.
43 -Evet biraz havasız,-diye yavaş konuştu
44 Enver. Bitkilere nem ve sıcak gerekli. Ne yapacaksın,
45 ustalar da soyunarak çalışıyorlar.

117/1-45

1 -Yiğitlere seyretmek kolay o zaman?
2 -Hayır, dedim ya burası orman gibi oluyor diye.
3 Onlar kapıyı içeriden kapatıyorlar. Geçen seneki
4 soğuklarda gözüme uyku girmedi. Eğer diktiğimiz

5. kan eyberlerebez üşese, hur bula idék. İké kün karıy-
6. bız, üç kün –cılı! Pıyala astında sugannar üşep
7. bette, mundagılar kaldı. Şundıy küñner üçen gene
8. bulsa da dünyada yaşerge bula, Luruçka.
9. Enwer anıñ innerennen kuçıp kükregene kıstı. La-
10. risa ayak uçlarına bastı da, anıñ irennerene ürelde.
11. Wukzallardagı işe gene tügél, katı itép , uzak itép ,
12. tınnı bulıp üpte ul bu yulı.
13. __Uzganelnı cinüyèn belen kutlap, --didé annarı
14. tiren sulış alıp.
15. Enwer ana cawap bire almadı, tizrekçıgu yağın
16. karadı. İké nçe bülemnen işege yanıp da ut kabızıp
17. kına karadı ul, üçençesenen yanıp da tınıp kına tur-
18. dı, başkaları yanıp barmadı.
19. __Yarıy, siné yalıktırıp yürmin inde, --didé. –
20. Ul –bu bulsa sizeler ele.
21. __Alar barsı da şuşılay buşmı?
22. __Sugan utırttıq inde. Uzaklamıy tişelep çıga-
23. çak suganda da irterek ele, bértüleşe gene tişelep
24. çıga, kalganı uyanıp citmegen bula. Alarnı kiré alıp
25. yandan utıtırğa turı kile. Andıynı nedugun diler.
26. __Uyanmagan? –Larisanıñ tawışında zur kızık-
27. sinu işetelde. –Sugannın da uyanganı, uyanmaganı bu-
28. lamını?
29. __Bula şul.
30. __Sugan da şulay bulgaç, keşege ni kala, --dip
31. kürsende Larisa. __Sugan başımında herkaysının üz
32. cılılığı, üz wakıtı, dimek. Alar üçen de tügél gene
33. kağıde yuk. E keşeler üçen zakun kuyélgan! Kızlar un-
34. sigezden alda kiyawge çıkmasın, annarı iren gene süy-
35. sen, başkalarga küz salmasın... E yürek, e keşenen ta-
36. bigate andıy zakunga turı kileme? E belki minem yü-

5 bitkiler üşümüş olsaydılar rezil olmuştuk! İki gün geçti,
6 üç gün- sıcak! Cam altındaki soğanlarımız üşüdü
7 burada ise hiçbir şey yok! Sadece böyle günler için
8 olsa bile yaşanmalı Loroçka!
9 Enver onu omuzlarından alıp kucakladı.
10 Larisa ayak uçlarına basıp onun dudaklarına uzandı...
11 Sadece gardaki gibi değil, uzunca
12 ve başka türlü öptü bu sefer.
13 -Senin geçen seneki galibiyetinle kutlamak istedim,-dedi sonra
14 derin nefes alıp.
15 Enver ona cevap vermedi, çıkışa
16 yöneldi. İkinci bölüme sadece ışığını açıp baktı,
17 üçüncüsünün yanında sessiz kaldı, başkalarının
18 yanına gitmedi.
19 -Seni yormak istemiyorum,-dedi o.-
20 bir şey olursa fark edilir zaten.
21 -Onların hepsi böyle boş mu?
22 -Soğanları diktik onlar biraz sonra
23 çıkarlar. Soğan için biraz erken, onların sadece bir kısmı
24 çıkıyor, kalanlarını ise uyanmamış oluyor. Onları çıkarıp
25 yeniden dikmek gerek. Onlara “nedogon” diyoruz.
26 -Uyanmamış mı?- Larisa'nın sesinde merak
27 duyuldu.-Soğanın da uyanmış-uyanmamış mı
28 oluyor?
29 -Oluyormuş işte.
30 -Soğan da öyle olunca, insanlar nasıl olmalı,-diye
31 başladı Larisa.- Soğanın bile herbiri için kendi
32 kanunu. Onlar için tam bir kural yok
33 .İnsan içinse kanunlar konmuş!
34 Kızlar on sekizden önce evlenmesin, onlar sadece kocalarını
35 sevsin, başkalara bakmasın... Yürek ise kanun
36 anlamıyor ki! Belki benim kalbim şu

37. regem şındıy nedugun şikêlle uyanmagandır ele!
  38. E belki mine ırte utirtkannardır! Hezer gêne wakı-
  39. tım citkender minem!
  40. HERNERSEDEN ŞINDIY BİR KÖTELMEGEN NETİCE ÇIĞARA
  41. bele Larisa, keşe başına kilmes rewêşle uyly.
  42. Çınnan da şulay bit. Zeytüne belen Enwernen münese-
  43. betende de şındıy nedugun kèbék rek nerse bar. Citlek-
  44. megen alarnın mehebbete, canlanmagan. Uyanmagan ele
  45. Zeytüne ... Şulay da ... Şulay da Enwer anıj uyanacağı-
- 118,1-45

1. na ışana. Mêne anıj da yazı şawlap kiler hem gürle-
2. wekler bulıp gaile turmışına bêrep kerer. Sabır
3. iterge kirék Enwerge. Künêlgene kuzgata turgan, kara-
4. şını keşelerden uyalırlık derecede üzgerter, iren-
5. nerende yat elmayı tudıra turgan bu ĥatınnan citterek
6. bulırğa kirék. Ĥıyanetke barırğa yaramıy. elêde suñ
7. tügêl, kapka túbene çıgarga da trulleybuska utırırğa,
8. üyêne uzatıp sawbullaşırğa... Kapkan gına çıgarga
9. kirék, kalganı üzennen –üze işlener...
10. __Bu şeşende kaya kuyabız suñ? –didê Larisa. __
11. Kirê taşıp yürmebez bit inde. Sinêm teplitsada üsken
12. unışın üçen bukal küteresêm kile minem. Düres, za-
13. kuskanı ezerlep kuymagansın ikên.
14. Bu citdi sebep idê. Enwer kaynarlangan miyê belen
15. şunu uyladı zakuska yuk , e Larisa kèbék neçke tabi-
16. tatle ĥatın zakuskasız gına, uram urtasında şeşe
17. awızınnan şerab içmes.
18. __Yanımda sin bulganda, zakuskaga aptıramabız, --
19. didê Larisa. __Baş injenernın munda bér puçmağı
20. bardır bit inde.
21. __Bar, --didê Enwernen irennere ihtıyarsız. –Ni –
22. çek bulmasın, bar, elbette.

37 nedogon gibi uyanmamıştır daha?
38 Belki beni erken dikmişlerdir? Ama vaktim daha
39 yeni gelmiştir belki?
40 Herşeyden böyle beklenmedik sonuç çıkarabiliyor
41 Larisa, insan aklına gelmez şeyler düşünüyor.
42 Gerçekten de öyle, Zeytüne ve Enver'in ilişkisinde
43 de öyle nedogon gibi bir şey var.
44 Yetişmemiş daha onların aşkı, uyanmamış. Uyanmamış
45 daha Zeytüne.. Yine de.. Yine de Enver onun uyanacağına

118/1-45

1 inanıyor. İşte onun baharı gelir ve akarsular
2 gibi aile hayatına girer. Sadece sabır
3 etmesi gerek Enver'in. Gönlü değiştiren, bakışını
4 başkalarından saklayacak kadar utandırıp, yüzüne farklı
5 gülümseme çıkararak bu kadından uzak durmak gerek.
6 İhanete yaklaşmamak gerek. Hala geç değil,
7 kapıdan çıkıp trolleybüse binecek,
8 vedalaşıp evine yollayacak... Sadece kapıdan çıkmak gerek,
9 kalan her şey kendisi yapılacak zaten...
10 -Bu şişeyi ne yapacağız?-diye sordu Larisa.-
11 Geri götürmeyeceğiz herhalde. Senin seralarında büyüyen
12 ekinler için kadeh kaldırmak istiyorum. Doğru,
13 yiyecek birşeyin yokmuş...
14 Bu ciddi sebepti. Enver ısınmış beyni ile
15 bunu düşündü. Yiyecek yok, üstelik Larisa gibi
16 ince ruhlu kadın dışarıda şişe
17 ağzından şarap mı içer?
18 -Yanımda sen varken yiyecek bulmada zorlanmayız herhalde.-
19 dedi Larisa.- Baş mühendisin odası yok mu
20 buralarda?
21 -Var, -dedi Enver'in dudakları onun isteği dışında. – Neden
22 olmasın, var tabii ki.

23. Munı ul baş injener bularak derecemne küterem,
24. şunun üçen gene eyttem, dim aklanırğa tırıştı. Le-
25. kiñ yürek şaşıp tibe, yürek munın ni üçen eytelgönen
26. yahşı bele, ul aldanmıy idé.
27. Keçkêne bülmene n Stenalarına yamsez yaşkelt –surı
28. ubuy yabıştırılğan, üstelkırılıp betken; anda ter-
29. tipsez rewêşte sızım bitlere, kegazler awnap yata.
30. Enwer bérênçé tapkır bülmesenen küñelgesezlegen kürep
31. uyladı, lekiñ Larisa sténaga tügél, yan—yaktağı iske di-
32. wanga karagan idé.
33. __naçar tügél, --didé ul. –Cılı, lekiñ tegendege
34. işe bürkü tügél. Eytesede yuk, naçalstwu yahşı yaşı
35. inde ul!
36. Ul sumkasınnan biş yulduzlı kunyak tartıp çı-
37. gardı. Enwer puçmaktağı tumbuçka üstennen stakan,
38. yartılaş su salıngan grafin aldı. Grafin küpten
39. yuılmagan, stakan taplı idé, emme Larisa burının
40. cıyérmadı, kegaz surap aldı da, anı çıtlatıp, stakan-
41. nı yaltırıp ta kuydı.
42. __Bukallar tutarga kirék, iptes baş injener.
43. Zur naçalniklar kile üzégézge , karşıgızda piwnerlar
44. kébék tezelep raykum sukretarkarı basıp tura, e sez
45. alarnı kunak ta itmisezmeni suñ?

119,1-45

1. __Kirék bulsa, küñelge açarga munnan yahşırak urın
2. tabarlar.
3. Enwer stakanga yartılaş kunyak saldı.
4. __Tutırıp! –didé Larisa. __İkebezge de citer-
5. lek bulsın. Utnı da sündererge wakıt. Elle sin karan-
6. gıda mine tapmam dip kurkasınnı? Kaçış –kaçış uy-
7. narbız, kızık bulır. Ya, mène yanıma diwanga utır.
8. Kunyak açı bulıp tuyéldı. Emma zakuska __Larisa-

23 Bunu baş mühendisin derecesini yükseltmek için söyledim
24 diye kendisini aklamaya çalıştı o.
25 Ama kalp çıldırmış gibi atıyor, kalbi bunun neden
26 olduğunu biliyor, o kandırmıyordu.
27 Küçük odanın duvarlarına yeşil-sarı duvar
28 kağıdı yapıştırılmış, masanın boyası kopmuş, onun üstünde düzensiz
29 şekilde çizimler, kağıtlar yatıyor.
30 Enver ilk defa odanın çirkinliğinden
31 utandı, ama Larisa duvara değil, duvar kenarındaki
32 eski yatağa bakıyordu.
33 -Fena değil,-dedi o.-Sıcak ama içerisi
34 gibi havasız değil. Yaşamayı biliyor
35 patronlar!
36 O çantasından beş yıldızlı konyak
37 çıkardı. Enver köşedeki sehpa üstünden
38 suyu yarım kalan sürahi ve bardak aldı.
39 Bardak ve sürahi kirli idi ama Larisa ondan
40 kağıt istedi, kağıdı ıslatıp iki saniyede bardağı
41 temizleyip parlattı.
42 -Kadehlerin olmalı sayın başmühendis.
43 Büyük patronlar geliyor size, karşınıza acemi asker
44 gibi başkanlar diziliyor, siz
45 onları misafir etmiyor musunuz?

119/1-45

1. -Gerek olursa, eğlenecek daha iyi
2. yerler bulurlar.
3. Enver bardağın yarısına kadar konyak döktü.
4. -Tam doldur!- dedi Larisa.- İkimize de
5. yetecek olsun! Işığı kapatma vakti geldi sanırım. Yoksa karanlıkta
6. seni bulamam diye korkuyor musun? Saklambaç
7. oynarız ne dersin? Şimdi yanıma otur kanepeye.
8. Konyak acı idi. Ama Larisa'nın dudakları

9. nın irennere tatlı da, utlı da idé. Alayda Enwernen
10. anı bütênley ük tumalanmagan idé ele.
11. __Teşleme... –dip pışıldadı ul.
12. __Çın lezzet sızlanu belen bula, --didé Larisa
13. hem karşı eyterge irek birmiçe, yane awızın sulışı
14. belen tumaladı. Enwernen küz aldında haman eléZey-
15. tüne belen Timerbulat şeylene: “Kitêrge kirék, ele-
16. suş tügêl”, --digen uy aykala idé.
17. Larisa anıñ inene yumşak kına sıyëndı da, bütên-
18. ley munarçı bulmagança itép :
19. __Enwer, eyt ele, tege çakta airklubka Zeytüne be-
20. len min de kilgen bulsam, sin bêznêñ kaysıbızın say-
21. lagan bulır idên? –didé. __Ul mine üze belen çakır-
22. gan idé bit. Suşınnan min anıñ üçen beleşme de alıp
23. yürdem ele. Heterlisenme? İh, şunda nik kene barma-
24. dım ikên suş min? Behetenne kayçan tabasınmı bel-
25. sen ikên! Belmedem şul min, belmedem! Hezer şunun
26. gazabın kürem inde mène !
27. Enwer anıñ büdreleren sıypap kulın aska şudır-
28. gan idé, barmakları yaşke çılandı. Larisa elıy idé.
29. __Suğrak ta bu hatanı tüzetep bula idé, e sin tü-
30. lay turakka kilgen çaklarında da mine kürmegendey
31. kılana idên. Niçék gazapladın sin mine, Enwer, nindi
32. utlarda yandırdın! Sin minem bérden berem idên bit!
33. Gumerlekke şulay bulaçak idên! __Larisa amuyê-
34. nınnan kuçıp aldıda, kükregene yatıp üksi başla-
35. dı. __Hezer sin mine bér buzık hatın dip uylıysın-
36. dır inde. Minem başka çaram yuk bit, Enwerém, yuldı-
37. zım! Sin mine üzen çakırmıy idên bit. Ebiyém eyte
38. turgan idé, Enwer yulduz digen süz ul dip. Minem En-
39. wer isemle kardeşem bar idé awılda. Sin şul minem
40. buy citmes yulduzım bulıp kalırsın m ikenni inde?

9. tatlı da, ateşli de idiler. Yine de beyni tamamen
10. kaybolmamıştı.
11. -Isırma..- dedi o.
12. -Gerçek lezzet acı ile olur, -dedi Larisa
13. ve konuşması için şans bırakmadan onun dudaklarına
14. yapıştı...Enver'in göz önünde hala
15. Zeytüne ve Tmerbulat duruyor, kafasında "daha gitmek
16. için geç değil" diyen bir kıvılcım yanıyordu.
17. Larisa onun omzuna sığındı ve buna kadar
18. olmamış bir nazla:
19. -Enver, söylesene, o zaman havacılık kulübüne Zeytüne
20. ile ben de gelmiş olsaydım hangimizi
21. seçerdin?-dedi.- O beni kendisi ile gitmeye
22. çağırmişti, sonradan ben onun için belge
23. bile aldım. Hatırlıyor musun? Keşke o
24. zaman gelmiş olsam! Şansını ne zaman bulacağını
25. bilsen keşke! Bilmedim ben, bilmedim! Şimdi
26. onun cezasını çekiyorum!
27. Enver onun saçını okşayıp elini biraz aşağı indirdi.
28. Parmakları yaşla ıslandı: Larisa ağlıyordu.
29. -Sonra da bu hatayı düzeltmek mümkündü, ama sen
30. yurda geldiğinde de beni görmüyor gibi
31. yapıyordun! Nasıl cezalandırdığını bir bilsen, Enver,
32. hangi ateşlerde yandığımı bir bilsen! Sen benim tek aşkımdın!
33. Ömür boyu böyle olmalıydın!- Larisa onun
34. boynuna elleri ile sarıldı, göğsüne yatıp hıçkırıqlarla ağlamaya
35. başladı.- Sen şimdi benim bozuk kadın olduğumu
36. düşünüyorsundur. Ama başka çarem yoktu benim, Enverim,
37. yıldızım! Kendin çağırımıyordun beni... Ninem derdi
38. Enver- yıldız demekmiş. Benim Enver
39. adında bir kardeşim bardı köyde. Sen benim
40. uzanıp yetişemeyeceğim yıldızım olarak mı kalacaksın?

41. Erak yuldızım bulırsınmı? Sinên belen bulay bër
42. utıru üçen başlarımını cülerge salırğa turı kildé
43. bit mina. __Ul kiñet başın küterde de, Enwerne inne-
44. rennen tutıp selekte. __Nişlep utırasın inde bulay!
45. Kuıp çıgar mine! Tutıp sugıp ciber! Gayretemne çi-

120,1-43

1. gererlek bërer nerse işle içmasam! Gumer buyé bu ut-
2. larda yana almıym bit inde min!
3. Muna kadergesene Enwer tüze idé ele. Munısı su
4. tamçı buldı. Enwer anı kuçagına aldı da bütén dünyay-
5. sını unıttı.
6. Küzè ne ni buldı sinên? –dip suradı Zeytüne
7. irte belen.
8. __E, bumı? __Enwer tışkı işek yanına bër ketel-
9. gen küzgege karadı. Çınnan da, anıñ küzlè re kızarıp
10. çıkkın idé. __Bu suñ salkın tiyu belase inde. Teplitsa
11. bik isse bit.
12. __Sin ul teplitsalarını selametlek çıganagı dip
13. maktangan idén bit ele.
14. __Masterlarga çınnan da şulay. Alar bër kergeç
15. çıkmıy işliler. E mina kèrèp –çıgıp yürerge turı ki-
16. le. Bër isse, bër saklın.
17. __Katı çey belen yuıp ciber, --didé Zeytüne. –
18. Ene, çeynekten salıp al üzen.
19. Ul inde irterek turıp kiyènep kuygan, hezer Timer
20. bulatnı kiyèndere idé. İrtenge sigezge balanı yaslege
21. iltep citkererde kirèk, e yasle erak, tramway belen
22. barası.
23. __Haman şul teplitsa da teplitsa, --didé Zeytüne
24. Mina da ciñèl tügèl bit. Balanı yasleden alır idén
25. içmasam.
26. Anıñ ire belen suyleşer süze kup idé. Lekin Enwer

41. Uzak yıldızım mı olacaksın benim? Seninle olabilmek için
42. böyle numaralar yapmak zorunda
43. kaldım ben. –O kafasını aniden kaldırıp, Enver’i
44. omuzlarından tutup sallamaya başladı:-Ne diye oturuyorsun böyle!
45. Dışarı at beni! Tokatla! Kendinden bezdirecek

120/1-43

- 1 bir şeyler yap bari! Ömür boyu bu
2 ateşte yanamam ben!
3 Buna kadar Enver dayanmıştı. Bu ise son
4 damla oldu. Enver onu kucağına alıp tüm
5 dünyasını unuttu.
6 -Gözüne ne oldu senin?-diye sordu
7 sabahleyin Zeytüne.
8 –Bu mu?- Enver kapı kenarına asılı
9 aynaya baktı. Gerçekten de, gözleri
10 kızarmıştı.- Bu soğuk alma belirtisi. Seralar
11 çok sıcak ondan herhalde.
12 -Ama kendin seralarını övüp bitiremiyordun
13 sağlık çeşmesi diye?
14 -Ustalar için gerçekten de öyle. Onlar bir girince
15 akşama kadar çalışıyorlar.Ben ise girip-çıkıp
16 çalışıyorum. Bir sıcak bir soğuk.
17 -Demlikte dem var onunla yıkayıver.
18 İşte orada,-dedi Zeytüne.
19 O daha erken kalkıp giyinmiş, şimdi
20 Timerbulat’i giydirdiyordu. Sabah sekizde çocuğu kreşe
21 vermek gerek, kreş ise uzak, tramvayla
22 gidilecek.
23 -Her zaman sera da sera, -dedi Zeytüne.-
24 Bana da kolay değil. Hiç olmazsa çocuğu kreşten
25 alırdın.
26 Onun kocası ile konuşacak çok şeyi vardı. Ama Enver

27. tünle suñ kayta. Teplitsalarını caylap cibergende ul
28. bılır da şulay küñne tünge yalgap işlegen idé. Ul
29. kaytkanda Zeytüne yuklagan bula. E süyleşese kilge-
30. nen bér-iké süz belen gêne eytep betererlek tügél. Bér -
31. niçe kün inde awırıp yüri ul. Üçençe küñne de işten
32. kaytkanda temperaturası utız tuğızdan artkan idé.
33. Darular içep yatkaç, ten issese irtenge betken idé.
34. Cıyénıp işke kitté. Lekin yütkegelep turı betmede.
35. Zeytünenen şüylise kilgène –anı bik zur naçar-
36. Lıkta, antına hıyanette gayéplewlere.
37. __Mina bik zur gayép taşladılar bit ele, --didé
38. ul, küysezlengen Timerbulatnın paltu tüymeleren
39. ilektererge tırışıp. __Ber awırú hatını süylegen
40. idém bit eléuzgan elni? Biş aylık balasın tüşerde?
41. __Andıy heller sezde bulgalap tura inde, __didé
42. Enwer. Anıñ başı awırta idé. __Ulım! Ulı-ım! Kil
43. ele mina!

121,1-45

1. __Şunın iré eyte, séz, di, awırularga zıyan kitè-
2. reséz, di.
3. __Braksız iş bulamını hezergé zamanda? Cıyén
4. aħmaknıñ süzen tınlasan, başın katar. Tırlama sin
5. andıylarını. Minem ulım tü –tü bara... Bebiler yanıña,
6. tetiler belen uynarga. Kuçakla ele, ulım, etiyenne.
7. Mène şulay, mène şulay...
8. Enwer belen anlaşıp bulmadı.
9. __Kaya kitèr, suñga kalabız, --didé Zeytüne. Kü
10. gege yalt kına karap, şuma çeçen artka taba sıpırıp
11. kuyép, bér etına tulımın tutırıp kidé de, sargılt pla-
12. şçın bala butinkalarınnan saklarga tırışıbrak,
13. ulın kulına aldı. __Belki, sin alırsın Timerbu-
14. latnı?

27 geceleri geç geliyor, seraları çalıştırırken geçen sene de
28 aynısı olmuştu, geceyi güne ekleyip çalışıyordu. O
29 döndüğünde Zeytüne uyumuş oluyor. Konuşmak istediği
30 konular ise öyle iki-üç kelime ile bitecek kadar değil. Bir
31 kaç gündür hasta üstelik. Bir önceki gün işten
32 dönerken ateşi otuz dokuzu geçmişti.
33 İlaçlar alınca, sabah ateşi düşmüştü.
34 Sabah işe gitti ama öksürükten hala kurtulamadı.
35 Zeytüne'nin konuşmak istediği- onu çok büyük
36 kötülükle, andına ihanetle suçlamalarıydı.
37 -Beni çok büyük bir şeyle suçladılar,-dedi
38 o ağlamaya çalışan Timerbulat'ın palto düğmelerini
39 iliklerken.- Bir hasta kadın hakkında anlatmıştım
40 ya geçen sene? Beş aylık bebeğini aldırıldı?
41 -Öyle şeyler oluyor, -dedi
42 Enver. Onun başı ağrıyordu. -Oğlum!
43 Gelsene buraya! Gel!

121/1-45

1 -Şunun kocası diyor ki hastalara zarar
2 veriyormuşuz.
3 -Kusursuz iş olur mu bu zamanda? Her
4 aptalın söylediğini dinlersen, başka iş yapacak zamanın kalmaz. Dinleme
5 sen öyleleri. Benim oğlum tü-tü gidiyor. Bebekler
6 yanına, te-telerle oynamaya. Kucaklasana oğlum
7 babanı. İşte böyle, işte böyle...
8 Enver'le anlaşamadılar.
9 -Haydi ver geç kalıyoruz,-dedi Zeytüne.
10 Aynaya bakıp, saçlarını arkaya torparlayıp
11 başına şapkasını giydi. Sonra sarı pardösüsünü
12 kirletmemeye çalışarak dikkatle
13 bebeği eline aldı.-Belki sen alırsın bugün
14 Timerbulatı?

15. __Üzen belesen bit, Zeytüne, turbalarnın bër cü-
16. gène yarılsa da küpme hezmet yukka çıgaçak.
17. __Kaytıp aşap kitersen.
18. __Alay itsen bula. Sawu bul, ulım. Huş –huş. di-
19. gen. Méne şulay, mène şulay...
20. Yaslede Timerbulat tagın elap kaldı. Zeytüne a-
21. gıp kitkende, anıñ büten biten awızı gına teşkil ite
22. idé şikelle. Biçara sabıy. Nihel itesen, ebiyén awılga
23. kaytıp kitté şul. Üç ay içende unıgın bik küp hünér-
24. lerge üyretip kitté: diwanga ménerge, kul –ayagın kürse
25. terge, çülmekke utırırğa, kulın çebeklerge. Tagın da
26. küp nersege üyretken bulır idé ele. Tik mène küzge
27. taba şeherde karçıklar üçen turmış küñelgesezlene.
28. İnde işegaldındagı iskemiyelerde ak yawlık beylegen
29. karçıklar tezeleşep utırmıy. Gülzeynep karçık şun-
30. dıy karçıklar yanına batırayêp barıp utıra idé de
31. dünya helleren, uzgan gumerlerne süyleşep kere idé.
32. İnde hezer bala belen uzaklap tıšta yürep bulmıy-
33. suıttı, yangırlar başlandı. “Awılta min içmasam
34. işegaldına çıgıp çebilerem belen süyleşem, kazlar-
35. ga selam birem, buzaw muyéninnan sıypıym”. dip awı-
36. lıy sagına başladı karçık. “Bër gène küze negamnen
37. de munda turası kilmi”, --didé ul bër küñne. Şunın
38. üstene kilene münireden, çügender alırğa yürü baş-
39. ladık, digen heber de kilép tüşkeç, küñende kızdı-
40. rıp kaytıp ta kitté. Alar anda minsez yaşı almıylar,
41. didé.
42. Timerbulatnı yaslege urnaştırırğa turı kildé .
43. Cimeşten uzgan karçık işnen in kızu cirene
44. aşkına, elé kızına, elé ulına yardım iterge aşı-
45. ga idé.

122,1-45

15 -Kendin de biliyorsun ki Zeytüne sadece bir boru
16 patlarsa ne kadar hizmet yok olacak.
17 -Ama eve dönüp yemek yerken zaman buluyorsun.
18 -Öyle yaparsam olur. Hoşça kal oğlum. Güle güle de.
19 İşte böyle, işte böyle...
20 Kreşte bırakırken Timerbulat yine ağlayıp kaldı. Zeytüne
21 çıkarken, sanki bütün yüzünü ağzı oluşturuyor
22 gibiydi onun. Zavallı bebek. Ne yapsın, ninesi
23 köye döndü. Üç ay içinde torununa çok şey
24 öğretti ninesi: kanepeye çıkmayı, elini ayağını
25 göstermeyi, tuvaletini lazımlığa yapmayı, alkışlamayı. Daha çok
26 şey öğretmiş olurdu. Ama sonbahara doğru
27 şehirde nineler için hayat rengini yitiriyor.
28 Artık dışarıda bahçede beyaz eşarbını bağlamış
29 yaşlılar oturmuyor. Gülzeynep onların yanına
30 çıkıp oturuyor, dünya haberlerini,
31 geçen hayatlarını konuşuyorlardı.
32 Ama artık çocukla dışarıda uzun süre dolaşamıyor
33 havalar soğudu, yağmurlar başladı. “ Köyde hiç olmazsa
34 çıkıp civcivlerle konuşuyorum, kazlarıma
35 selam veriyorum, buzağı okşayıp seviyorum” diye
36 köyünü özlemeye başlamıştı nine. “Tek bir hücrem
37 bile burada durmak istemiyor, dedi o bir gün. Üstelik
38 gelini Münire’den, pancar toplamaya hazırlanıyoruz
39 diye haber geldiğinde hemen o gün
40 yola çıktı.onlar orada bensiz yaşayamıyorlar,
41 dedi.
42 Timerbulatı kreşe vermek zorunda kaldılar.
43 Yetmiş geçen nine işin en çok olduğu yere gitmeye
44 çalışıyor, bazen kızına, bazen de oğluna
45 yardım ediyordu.

1. Zeytüne işke bër tramwaydan ikênçesene küçep ba-
2. ra. Kün bulıtlı, yawıp turmasa da, küñélge awır, cil-
3. le, salkınça. Tagın Heyrullinnar iske tüşté.
4. Enwerge, igtibarga alma, dip eyterge ciñél. Le-
5. kiñ Heyrullinnın süzende haklıkta bar. Çınnan da,
6. zeytüne zıyan kiterde. Düres, bu işne ul başkalar ih-
7. tuyarına buysınıp kına kıldı. Eger Dine üze munı
8. telemese, Kıfaya ana yalğan beleşme tabuda bulışma-
9. sa, fidaya palatasına salıp, in katı çaralarını küre
10. başlamasa, Zeytüne üze gene bër kayçan da bu işke bar-
11. mas idé. Lekin bular da anıñ gayèben aklamıy. Dine-
12. ne palataga salgaç ta kürde bit. Anıñ hata işlewen de
13. sizde. Nige suñ şul çakta uk anıñ belen nıgıtıp süy-
14. leşmede? Nige üretlemede, niyatennen waz kiçtermede?
15. Bu uyların açısı mène niçe kün inde tıngı bir-
16. mi Zeytünege. “Ütken iş kaytmıy, üken sin, ül. ela”,-
17. di şağıyr. Lekin kileçek bar bit ele. Kileçek şu-
18. lay uk bik ışanıçlı tügél. Heyrullinaga bër upera-
19. tsiya yasap, gumeren küçke saklap kalgannar bit inde.
20. Yanadan tagın bër şundıy uk uperatsiya yasarga turı
21. kilse –e andıy heller bulgalıy, bulnitsaga bër ker-
22. gen keşe haman eylenep kaytuçan bula! –ul çakta
23. Anıñ ana buluga suñğı ümete de üzeleçek.
24. Mundıy ükèneçle uylar her wraçnın başına kilge-
25. nen de bele Zeytüne. Tabiplar hataların tagın da
26. ayanıçların kiçereler ele. Kaysı gına tabip, eger
27. başkaça işlegen bulsam, belki mundıy hel bulmas
28. idé, digen gazaplı uylar belen başın iyèp tabut yanıñ-
29. da basıp turmagan!
30. Mundıy ükèneçlermen üz başına da tüşeçegen bele
31. idé ul, lekin munın belen hiç te rizalaşırğa telemi
32. idé. Anıñ nidér işlise, niçèk te gayèben yulası kile

1 Zeytüne işine bir tramvaydan inip, ikincisine
2 binip gidiyordu. Hava bulutlu, yağmur olmasa da ağır,
3 serin. Yine Hayrullin ailesi akla geldi.
4 Enver için, dikkat etme demek kolay.
5 Ama Hayrullin'in kelimelerinde de
6 hakikat yatıyor. Gerçekten, Zeytüne zarar verdi. Doğru, bu işi
7 sadece başkalara boyun eğerek yaptı. Ama eğer Dine
8 kendisi bunu istemese, Kifaya ona sahte belge bulmada yardım
9 etmezse, Fidaya ise kendi odasına alıp en etkili
10 çarelere başvurmazsa o hiçbir zaman bu işe
11 karışmamış olurdu. Ama bunlar onun suçsuz olması demek değil. Dine'yi
12 hastaneye yatırınca gördü o, onun hata yaptığını
13 da biliyordu. Neden onunla konuşmadı,
14 neden ikna etmeye çalışmadı onu?
15 Bu düşüncelerin acısı kaç gündür rahat bırakmıyor
16 Zeytüne'yi. “ Olan iş geri dönmez, pişman olsan da, ağlasan da”
17 diyor şair. Ama gelecek var ileride. Gelecek
18 te o kadar güvenli değil. Hayrullina'ya bir ameliyat
19 yapmışlar, hayatını zor kurtarmışlar.
20 Yine öyle bir ameliyat gerekirse-
21 böyle durumlar çok sık oluyor, hastaneye bir girmiş
22 adam tekrar dönüyor- o zaman anne olma
23 umudu tamamen kesilecek.
24 Böyle düşüncelerin her doktorun başından
25 geçtiğini biliyor Zeytüne. Doktorlar hataların daha
26 ağırlarını da yapıyorlar. Hangi doktor
27 keşke bunu yapmamış olup da şunu yapmış olsaydım
28 diyen azaplı düşüncelerle başını eğip tabutun yanında
29 durmamış!
30 Böyle şeylerin başına geleceğini biliyordu
31 o ama hiç buna razı olmaya niyeti yoktu.
32 Onun bir şeyler yapası, nasıl olsa da suçunu affettiresi

33. idé.
  34. Nişli ala ul hezer? Dinene çakırıp kitèrerge,
  35. selametlegen nıklap tikşererge, kirék bulsa, dewalaw
  36. çaraların kürerge kirék. Mène şunu işli ala Zeytüne!
  37. Bu –az tügél.
  38. İre aş a çakırtırğa da kitèrerge. Awır iş tügél.
  39. Zeytüne bügèn ük zawudka, Heyrullınga şaltıratırğa
  40. buldı.
  41. Lekıñ kiç citkeç, şaltıratu belen gène çiklen-
  42. meske, üze barıp kilerge kirék taptı. Tsehtagı heller
  43. hakkında da süleşese bar idé bit ele.
  44. Pruhudnuyg a kèrüge, turnikètten anıñ karşına
  45. Heyrullin üze kilép çıktı. Mangayèn küksel işlepe
- 123,1-45

1. helen kaplapkuyganga, uçlı burını eltırap kürène,
2. iren çitlere, ürtegendey, üske küterelgen.
3. __ İsenmesez, doktor. Tagın bezgeme?
4. __ Eye, sezge.
5. __ Unıtmıysız bezne, e? Hezer eytermen, prupusk
6. yazarlar.
7. Ul, cawap ta kütep turf, tar kuridurga taba
8. burıldı.
9. __ Minem sezneñ belen süleşese bar idé, --didé
10. Zeytüne, anıñ artınnan kuwıp citèp .
11. __ Min kitem şul inde.
12. Heyrullin kurı süleşe idé. Zeytüne nik kilgènene
13. ükène başladı. Bu keşe anı anlamas, küler gène, mü-
14. gayèn.
15. __ Alaysa, mina da prupusk kirékmi, meşekatlen-
16. megez.
17. Zeytüne tışkı işekke burıldı. Bu yulı Heyrullin
18. anı üze kuwıp citte.

33 geldi.
34 Ne yapabilir ki o şimdi? Dine'yi çağırıp,
35 onu iyice muayene edebilir, gerekiyorsa
36 tedavi çarelerine bakabilir. İşte bunu yapabilir
37 Zeytüne. Bu da az değil!
38 Kocası aracılığı ile çağırmalı. Zor iş değil.
39 Zeytüne bugün akşam fabrikayı aramaya
40 karar verdi.
41 Ama akşamleyin sadece arama değil,
42 kendisi fabrikaya gitmeye karar verdi. Tesisteki
43 hava hakkında ada konuşmaları gerekiyordu nasıl olsa.
44 Giriş turnikelerinde onun karşısına
45 Hayrullin kendisi çıktı. Alnını gri şapka

123/1-45

1 ile örtmüş, sadece uçlu burnu parlayıp görünüyordu.
2 Dudaklarının kenarları gülüyor gibi yukarı kalkmış.
3 -Merhaba doktor, yine mi bize?
4 -Evet, size.
5 -Unutmuyorsunuz biz. Şimdi söylerim, giriş
6 kartı yazarlar.
7 O cevap beklemeden uzun koridordan dışarı
8 doğru yürüdü.
9 Zeytüne onun peşinden koştu:
10 -Ben sizinle ciddi bir konuşma yapmak istiyorum.
11 -Ama ben gidiyorum.
12 Hayrullin kuru konuşuyordu. Zeytüne neden
13 geldiğine pişman oldu. Bu insan neden geldiğini
14 anlamaz, güler herhalde.
15 -O zaman giriş kartına gerek yok, meşakkat
16 etmeyin.
17 Zeytüne dış kapıya yöneldi. Bu
18 sefer onu Hayrullin yakaladı:

19. __Sez kaya kaytasız?
20. __Barıber tögelmeni?
21. __Eydegez, min sezne uzatıp kuyam.
22. Tıştı, betun baskıçka burını belen türtelep di-
23. yarlek, çiya tüslé”Muskwiç” tura idé.
24. Heyrullin kıska kün paltusı kesesennen bér bey-
25. lem açkış çıgardı.
26. Ul maşınanı heter kızu yürte ikén. Şulay da en-
27. gemenen ceben üzmi üzé, salmak süyleşe.
28. __Sez tağın şul mesbele hakkında süyleşmekçe
29. idégez inde, bilgele, --didé ul. __Tseh hawasında gaz
30. nın mikdarın kimetüğe ireşerge, işçelerge respira-
31. turlar kigezerge.
32. __Yuk, min sezden gafu ütenerge telegen idém, --di-
33. de Zeytüne nık tawış belen.
34. __Gafu? Nerse üçen?
35. __Sez üzegez tege çakta mina eyttegez bit. Bik zur
36. gayép taşladığız mina. Ul tünne min dejur idém. Bu
37. hel minem küz aldımında buldı.
38. Nindi hel? –dip, Tukay puçmagında maşınasın
39. kisek tuktattı Heyrullin. Ul Zeytünege zur gayép taş-
40. laganıñ, ana begır yarası yasaganıñ güyaki bütenley
41. unıtkan idé!
42. Lekin Zeytüne süzen ahırınıça devam iterge buldı:
43. __Bez barısın da tiyêş ençe işledek, didé ul.
44. Müderris Selehuwiçnın küzlère kük, kérfekläré kıs-
45. ka bulsa da kuyé ikén, hem eger de üçeklegendey üske.

124,1-44

1. Küterelgên yuka irén çitlerene karamasan, karaşı
2. berkatlı ikén.
3. ____Hatıngız tiyêşlê belêşmeler alıp kergen idé.
4. durmal yaktan karaganda béz aña nek şuşındıy yar-

19 -Ne tarafa gidiyorsunuz?
20 -Ne farkeder?
21 -Sizi bırakabilirm diye düşünmüştüm.
22 Dışarıda, beton merdivenlere burnunu dayamış
23 vişne rengi Moskvich duruyordu.
24 Hayrullin paltosunun cebinden birkaç
25 anahtar çıkardı.
26 Arabayı bayağı hızlı kullanıyormuş. Yine de
27 konuşmayı kesmiyor, konudan uzaklaşmıyordu, yavaşça konuşuyordu.
28 -Siz yine o mesele hakkında konuşmaya
29 eldiniz sanırım,-dedi o.- tesislerdeki
30 havanın gaz miktarını azaltma, işçilere özel
31 elbiseler giydirme...
32 -Hayır ben affetmenizi istemek için gelmişim,-
33 dedi Zeytüne sağlam sesle.
34 -Affetmek mi? Neyi?
35 -O zaman kendiniz demiştiniz bana. Büyük
36 suçlama attınız. O gece ben nöbetçiydim. O
37 şey benim gözlerimim önünde oldu.
38 -Ne oldu?-diye arabasını Tukay caddesinin köşesinde
39 durdurdu Hayrullin. O Zeytüne'yi ne ile suçladığını,
40 onun nasıl bir yarasını açtığını sanki
41 unutmuştu!
42 Ama Zeytüne sonuna kadar gitmeye kararlı idi.
43 -Biz her şeyi gerektiği gibi yaptık,-dedi o.
44 Müderis Selehoviç'in gözleri mavi, kirpikleri kısa
45 olsa sıkılmış, ve gülüyor gibi

124/1-44

1 yukarı bakan dudakları olmazsa, yüzü çok
2 saf görünecekmiş.
3 -Eşiniz gerekli belgeleri toplamış,
4 resmi taraftan bakarsak, biz ona aynen öyle

5. dem kürseterge tiyêş idék. Lekîñ şulay da min Dine
6. belen açıktan –açık süyleşerge, anı niyatennen waz
7. kiçtererge tiyêş idém.
8. Heyrullin aña gaceplenep karadı:
9. __Ah, sez mène nerse hakında süyleşmekçe ikênsez!
10. Ul maşinasın sak kına kuzgattı da karşığa kil-
11. gen tramwaynı uzdırıp ciberde. Anıñ karap turuga
12. uk katı, emma cıynak kulları rul tegermeçen yum-
13. şagrak tuta başladı, maşına yüreşen akreneytte.
14. __Kızık, __didé ul alga karagan kileş. __min de
15. sezne iske algaladım bu arada, duktur Zeytüne. Sezge
16. isemegez belen gêne deşerge yarımı? E mina Müderris
17. kène diyêgez. Yaşke bér çama bit bez.
18. Ul tınıp kaldı. Rühset te suramıyça, sınar kulı
19. belen kesesennen sigarét alıp kaptı, maşinadan ka-
20. bızgıç alıp kabızdı. Maşına damba buylap bara
21. başladı. Anı uzgaç, yaşler üzegene taba burıldı da,
22. hezer inde sudan buşap kalgan, küñelgesezlegen bassey
23. yanında tuktadı.
24. __İnde bez iké bez bér nerse hakında bérniçe kün
25. buyé uylanganbız ikén, eydegez tınıçlap kına süyleşep
26. alıyk.
27. Ul maşinanıñ işegen açıp kuydı.
28. Sul yakta –elga yarındağı inkülékte ağaclar şere-
29. lenep kalgan, sorgaygan yafraklar da anda –sanda gına
30. küréne. Uñdağı gül tütellere kap –lara itép kazıp taş-
31. langan. Üsten surı bulıt yurganı küñelgène basıp tura,
32. tire –yun yamansu idé. Barı tik yaşler üzegenen küksel
33. betun binası yanına utırılğan zeñger çırşılar gı-
34. na, el fasıllarına bireşmiçe, üzlerenen gadeti tüsen
35. saklagannar idé.
36. Zeytüne küptenen inde üzenen şuşındıy bér aw-

5 yardım vermeliydik. Ama yine de Dine
6 ile açıkça konuşmalı, onu niyetinden
7 vazgeçirmeliydim.
8 Hayrullin ona hayretle baktı:
9 -Tamam siz bunu konuşacakmışsınız...
10 O arabasını yavaşça sürüp karşıya gelen
11 tramvayın geçmesine izin verdi. Onun ilk bakışta sert,
12 ama bakımlı elleri direksiyon simidini daha
13 yumuşak tutmaya başladı, araba da hızını düşürdü.
14 -İlginç,-dedi.-Ben de
15 bu sıralar sizi hatırlıyordum doktor Zeytüne. Size
16 Zeytüne diyebilir miyim? Siz bana Müderis
17 deyin. Yaşımız bir civarda yanılmıyorsam.
18 O sustu. İzin bile istemeden elini
19 cebine atıp oradan bir sigara çıkardı, arabanın çakmağı
20 ile onu yaktı. Araba nehir kenarındaki yoldan
21 ilerliyordu. Biraz ileriden, gençler merkezine doğru dönüp,
22 boşalmış hüzünlü havuzun karşısında
23 durdu.
24 -İkimiz de aynı şey hakkında birkaç gün
25 düşünüyormuşuz, artık bu hakta iyice bir konuşalım,
26 ne dersin?
27 O arabanın kapısını açtı.
28 Sol tarafta- nehir kenarında düz yerde ağaçlar çıplak
29 kalmışlar, sadece bazı yerlerde sarı yaprakları
30 görünüyor. Sağdaki çiçek olan yerleri de kazmışlar.
31 Üste ise bulut yorganı göle bastırıyor,
32 bu yüzden de biraz hüzün vardı. Sadece geçler
33 merkezi tarafındaki mavi
34 çam ağaçları, fasıllara bakmadan, kendi rengini
35 korumuşlardı.
36 Zeytüne, çoktan beri kendinin böyle yalnız bir köşede

37. lagrak urında tuktalıp, uylanıp, kem belen bulsa da
38. tınıç kına süyleşep turganı yuklugin uylap kuydı.
39. Anıñ barlık burçuları urın üstende, karangı bülme-
40. de, küzè ne yukı kermiçe, talçıkkan ayakları gülewen
41. tınlap yatkanda kiçerele.
42. E tabigat şundıy mehabet, tınıç hem şuşındıy
43. sulıp bargan çağında da küñélgene irkèneytep ciberer-
44. lek matur.

125,1-45

1. __Duktur Zeytüne, Zeytüne, --didè. Müderris, ana
2. taba burılıp. __Séz gafu itegez mine. Tege çakta ürte-
3. gènem üçen gafu itegez.
4. Zeytüne anıñ ütken yaktı küzlèrene tutırıp kara-
5. dı. Eye bu keşe anı birege alıp kèrèp , azga gına bul-
6. sa da turmış ıgı –zıgısınnan ayèrıp, bèraz yal itte-
7. rerge uylagan ikèn, süznen de ul kütelmegènen hem kü-
8. nelge ciñèllek kitère turgan eyterge tiyèş idè, el-
9. bette...
10. __Sez haklı, duktur, min sezne üçeklerge tiyèş tü-
11. gel idèm. Tsehta hawa zararlı, bigrek te hatın –kızlar-
12. ga. Lekin bit ul mène niçèk kilèp çıga. Bu şarlarnı
13. yasaw ısulın tapkançı, anıñ tügèl téhnulugiyasèn bul-
14. dırgançı, injenerlar mèn türle katlawlı meselene
15. çişerge tiyèş bulgannar. Latèks nık bulsın, suzıla
16. turgan bulsın, küplep işlerlek bulsın, arzanga tüş-
17. sen. Bu meselelernèn barısın da hel itèp betergençe
18. injenerlar üzlere ul sıyèk lateksta baştanayak kuyènip
19. işlegenner inde, bilgele. Selametlégèbèzge zıyan kile,
20. dip turmagannar. Anıñ zararlı ikènlege de kemnerder
21. zarar kürgeç kène açıklana bit. Kyuri –Skcluduws kaya be-
22. len Juliw –Kyuri sukıraygaç kına atum nurlarının
23. zararlı ikènlege belengen.

37 durup, düşünüp, birisi ile sakin bir şekilde
38 konuşmadığını düşündü. Onun
39 bütün sorunları karanlık odada
40 uyuyamadan yorulmuş ayaklarının dinlenmesini
41 hissederek yatakta yatarken aklına geliyordu.
42 Tabiat ise öyle sakin, sessiz ve
43 böyle solduğu zaman bile gönlü rahatlatabilecek kadar
44 güzeldi.

125/1-45

1 -Doktor Zeytüne, Zeytüne,-dedi Müderis ona
2 dönüp.- Lütfen siz de affedin beni. O gün
3 konuştuklarım için affedin.
4 Zeytüne onun aydınlık gözlerine
5 baktı. Evet, bu insan onu buraya getirip, aza olsa
6 bile hayatın gürültüsünden ayırarak biraz
7 dinlenmesini istemişse, o sözün beklenenini ve
8 gönülleri rahatlatacak kadar hafifini söylemeliydi
9 tabii ki.
10 -Haklısınız doktor ben sizinle öyle
11 konuşmamalıydım. Tesislerin havası zararlı, özellikle
12 kadınlar için. Ama bak nasıl oluyor. Bu topları
13 yapma teknolojisini bulmadan, onun usullerini bulmadan
14 önce mühendisler binlerce zor sorunu
15 çözmek zorunda kalmışlar. Lateks güçlü olsun, elastik
16 olsun, üretimi çok olsun ve ucuz
17 olsun. Bunların hepsini halletmeden o
18 mühendisler kendileri de sıvı lateks içinde
19 bayağı yüzmüşlerdir, tabii ki. sağlığımız için zararlı
20 diye durmamışlar. Onun zararlı olması sadece
21 bazıları zarar görünce açıklanıyor, değil mi? Kyüri-Skladovskaja
22 ile Jolio-Kyüri sadece kör olunca atom ışınlarının
23 zararlı olduğunu öğrenmişler.

24. __Her yahşılıknın bër naçar yağı bula, dimekçe
 25. elle sez?
 26. __Meditinadağı şikêlle, her daru bër yaktan Fay-
 27. da birse, ikênçe yaktan zıyan kitêre, diler bit.
 28. __Küpke kitse.
 29. __Küpke kitmese, sez anıñ zıyanlı ikênen üzegez
 30. de belmisez, şulay bit?
 31. __Min sezne anladım, --didê Zeytüne. __Nerse-
 32. nen de bulsa zıyanlı ikênen böz zıyan kürgeç kene be-
 33. lebez.
 34. __Hezer, tulı zawudlarını işlete başlağaç, kıyên
 35. şul inde, --didê. Müderris. __Min bu ħakta küp baş
 36. wattım, türle zawudlarda da buldım. Yana çaralar uy-
 37. lap tabarga kirék. Böz kürgen çaralar fayda birmi.
 38. __E sez ul çannarnı kaplap tura turgan itegez,--
 39. didê Zeytüne.
 40. __Başığız yumrı ikên! --Müderris külep kuy-
 41. dı. __Bulmıy şul, kapkaç astında da ilpe hasil bula,
 42. anı barıber sıdırıp alırga kirék, şunsız furmanı
 43. mançıp bulmıy. İlpene algandagaz nık bülenep çıga.
 44. Nek şul mumentta, bezge tüç itkendey, sez kilép hawa-
 45. nın analizın alasız da inde.

126,1-45

1. Ul küñelgesez gene külep kuydı.
2. __Suñ ul ilpené téhnika sıdırsın, keşe yakın kil-
 3. mesen!
4. Müderris maşına işegen yaptı.
5. __Rehet sezneñ belen, duktur Zeytüne. Elle üzem-
 6. nen bulaçak ratstekdimnen suawturı itép alası inde
 7. sezne. Min de nek şul ħakta baş watıp yürim bit.
8. Lekin anıñ bër kıyênlığı bar: çandagı sıyêklıkñın
 9. küleme yagni biyêklege üzgerip tura.

24 -Her iyiliğin bir kötü tarafı oluyor mu demek
25 istiyorsunuz?
26 -Tıptaki gibi, her ilaç bir taraftan
27 fayda verse de, bir taraftan zarar veriyor, demek istiyorum.
28 Fazla olursa.
29 -Fazla olmazsa, onun zararlı olduğunu siz de bilmiyorsunuz,
30 değil mi?
31 -Ben sizi anladım.-dedi Zeytüne.- Bir
32 şeylerin zararlı olduğunu sadece bize dokunan zararı belli olunca
33 anlıyoruz.
34 -Şimdi ise kocaman fabrikaları işletirken, daha
35 da zor,-dedi Müderis.- Ben bu konuda çok düşündüm,
36 diğer fabrikaları da gezdim. Ama yeni çareler bulmak
37 gerek, bizim kullandıklarımız fayda vermiyorlar
38 -Siz o tankların üzerini kapatın!-
39 dedi Zeytüne.
40 -Senin kafan yuvarlak herhalde!-diye güldü
41 Müderis.- Olmuyor, kapak altında da tabaka oluşuyor.
42 O tabakayı toplamak gerek, yoksa formu
43 batıramıyorsun. Tabakayı çıkarırken, gaz normalden
44 daha fazla çıkıyor. Tam o anda siz gelip gaz
45 miktarını ölçüyorsunuz!

126/1-45

1. O isteksizce gülümsedi.
2. - O zaman o tabakayı makine alsın insan
3. yaklaşmasın!
4. Müderis arabanın kapısını kapattı.
5. -Rahat sizinle konuşmak, doktor Zeytüne. Yoksa kendimin
6. olacak danışmanım olarak sizi mi işe
7. alsam? Ben de tam bu konuyu düşünüyordum.
8. Ama onun da bir zor tarafı var: sıvı seviyesi
9. zamana göre değişik oluyor.

10. __Üzgermi turgan itegez!
11. __Séznèñ iregez injenermı elle!
12. __İnjener, --didè Zeytüne külep. __Tik başka
13. ülkede. Teplitsalar kura.
14. __Nu ul inde gel zıyansız açışlar gına yasıy tur-
15. gandır.
16. __Alay uk tügèl zıyansız açışlar gına yasıy tur-
17. nan cefalana idè, hezer, teplitsa kurgaç, isseden in-
18. tegeler.
19. __Mène kürdegezme? Hernerse ikè yaklı bula şul.
20. Hezer kaya barabız?
21. __Sez mine tınlap betarmedegez bit ele. Dine bez-
22. ge kilsen idè. Kiñeşleşerge, kararga kirék anı.
23. __Dinene sez gène tınlata turganmısuñ? Psi-
24. hiatrga cibererge kirék anı!
25. İrenneren kısıp, katı itèp eytte bu suzlerne Mü-
26. derris. Zeytünenenñ canıña buz tiyèp kitkendey buldı.
27. İrenen begiren şuşı hetle katırır üçen nişlerge
28. tiyèş ikèn hatın --kız? Zeytüne Dinenen tégè tünde ki-
29. çergerenren heterene kitèrde.
30. __Ul da üz hatası üçen men cezasın aldı inde.--
31. didè. __Sez, irlar, hatınnarın helen anlamıyız
32. gına.
33. __E sez, sez anlıyız mı suñ? --didè Müderris,
34. şaktıy uk kışkırıp. Zeytüne artka çaykalıp kuydı.
35. __Gafu itegez. __Müderris işlepesin salıp man-
36. gayèn uldı. Anıñ mangayènda işlepe kırıyènin ize kızı-
37. rıp tura, ul hesret sızıgı bulıp tuyèla idè. Gafu
38. itegez. Min sezge tagın keşe gayèben yüklim. Belki, bar-
39. lık hatınnar da andıy tügèlder. Belki, sez andıy tü-
40. gelder.
41. Zeytüne, çıgarga telep, maşına tutkasın tartka-

10. -Siz değişmez yapın!
11. -Eşiniz mühendis mi yoksa?
12. -Mühendis,- dedi Zeytüne gülüp.- Ama başka
13. şeylerle meşgul: seralar.
14. - O zaman tamamen zararsız buluşlar
15. yapıyordur o?
16. -Tam olarak öyle denmez. Eskiden çalışanlar soğuktan
17. donuyorlardı, şimdi ise aşırı sıcakla
18. uğraşıyorlar.
19. -İşte gördünüz mü? Her şey iki uçlu oluyor.
20. Şimdi nereye gidiyoruz?
21. -Siz beni sonun kadar dinlemediniz. Dine'yi
22. bize gönderir misiniz? Onunla konuşmak, muayene etmek gerek!
23. -Dine'ye sadece siz söz geçiremezsiniz.
24. Onu psikiyatriste yollamak gerek!
25. Dişlerini sıkarak kabaca söyledi o
26. bunu. Zeytüne'nin canına buz dokundu sanki.
27. Kocasını bu kadar kızdırmak için neler
28. yapmalı acaba kadın? Zeytüne o gece Dine'nin başından
29. geçenleri bir kez daha hatırladı.
30. -O kendi hatası için cezasını fazlası ile çekti,-
31. dedi.-Siz erkekler kadınların durumunu
32. anlamıyorsunuz.
33. -Siz, peki siz anlıyor musunuz?- dedi Müderis
34. yüksek sesle. Zeytüne biraz geri çekildi.
35. -Özür dilerim,-dedi Müderis ve şapkasını çıkartıp
36. kafasını ovdu. Onun alnında şapkanın kırmızı izi kalmış,
37. bu onun hasret çizgisi gibi duruyordu.- Özür
38. dilerim. Ben yine başkasının suçunu size yüklemeye çalışıyorum. Belki,
39. tüm kadınlar öyle değildir. Belki, siz öyle
40. değilsinizdir.
41. Zeytüne çıkmak için kapının kolunu

42. ladı.
43. __Min sezne iltep kuyam, dip anıñ kulınnan ka-
44. tı itep tuttı Müderris. Anıñ barmakları kaltırana
45. idè. __Hezer iltep kuyam...

127,1-43

1. Altınçeç kış ukuga barmadı. Bulay da ul anda kü-
2. nel küterü üçen gène yürü idè. Anıñ hezer inglizçe
3. süyleşüye kemge kirék?
4. İngliz tele kaygısı kittè elèAltınçeçten. Aku-
5. şer –ginekulug ana bügèn ük bulnitsaga yatarga kuştı.
6. Kabinetınnan da çıgarmıyça, aşığıç yardım maşına-
7. sı belen ük uzatmakçı idè. Andıy çakta akuşerlar
8. küp süleşep turmıylar. Altınçeç anıñ kulınnan çak
9. kına kutıldı. “Wanna kuyénmıyça kermin bulnitsa-
10. ga, --didè. __Telse nişletgez, bu kileş kermin. Anda
11. bügèn yuwinu mümkünlege etle bula, elle yuk. Bèlèm min
12. bulnitsa helleren”. Şunduk kulınnan yazu da yazıp
13. birde: “Bügèn ük profèssor İlyasowa klinikasına ba-
14. rıp yatam”.
15. Elbette, kuyénuda tügèl idè sebep. Anda kèrèp yatkan-
16. çı, Altınçeçnen Mühimène kürep süleşese kile idè.
17. Linardan bèrer heber yuk mikèn. Ul bulnitsada çakta
18. kilèp , küreşmi kitmesen tagın...
19. Mühimènen terezelerende ut yuk idè. Uramda kütep
20. yürerge Altınçeçnen sabırlığı citmede, ul wukzal
21. yanıñdagı kibetten eylenep çıktı. Neniler kirék –yara-
22. gı sata turgan bülek yanıñda uzak basıp turdı. Kayber
23. eyberlerne wraçlar aldan uk alıp, yuıp, ütüklep ku-
24. yarga kuşalar. Lekin şul uk wakıtta halık arasında
25. ırım bar: aldan eyber –kara ezerlep kuyu heyèrlege bul-
26. mıy, imeş. Düres ırım tügèller, mügayèn kaysı gına
27. hatın bebi kütkende neni külmek –başlıklar tekmege

42. çekti.
43. -Durun sizi evinize bırakıyım.-diye onu
44. elinden çekti Müderis. Onun parmakları hafiften
45. titriyordu.-Hemen bırakıyorum...

127/1-43

- 1 Altınçeç akşam derse gitmedi. Zaten oraya sadece moral
2 bulmak için gidiyordu. Onun İngilizce
3 konuşması şimdi kime gerek?
4 İngiliz dili sorunu kayboldu şimdilik.
5 Jinekolog onun hemen hastaneye yatmasını söyledi.
6 Odasından bile bırakmadan, ambulansla
7 yollamak istemişti, böylesi durumlarda fazla konuşmayı
8 sevmezler ama Altınçeç onun elinden
9 zorla kurtuldu: “Banyoya girmeden hastaneye gitmeyeceğim.
10 Ne yaparsanız yapın girmeyeceğim. Orada
11 bugün yıkanma imkanı olmaz zaten. Biliyorum
12 ben hastane durumlarını.” Ve hemen eli ile yazı yazıp doktora
13 verdi: “Bugün profesör İlyasova’nın hastanesine
14 gideceğim.”
15 Tabii ki duş alma değildi sebep. Oraya girmeden
16 Altınçeç Mühime ile görüşüp konuşmak istedi.
17 Linar’dan haber var mı acaba? O hastanedeyken gelip
18 görüşmeden gitmesin...
19 Mühime’nin pencerelerinde ışık görünmüyordu. Caddede
20 beklemek istemedi Altınçeç, o tren
21 garı yanındaki dükkanları dolaştı. Minikler için eşyalar
22 satılan bölümün yanında uzun süre eşyalara bakıp durdu. Bazı
23 eşyaları önceden alıp, yıkayıp-ütüleyip hazır bulundurmak gerek
24 diyor doktorlar. Ama halkta batıl bir
25 inanç var: Önceden eşya hazırlamak hayırlıya
26 değilmiş. Doğru inanç değildir bu tabii,
27 çünkü hangi anne bebeğine gömlek-başlıklar dikmemiş,

28. de kaysı gına alarga allı –gülle bizekler çıkmegen.
29. Tik mène Altınçeç bu lezzetten üzen mehrüm ite, ırım-
30. narga ışanmasa da, e belki turı kilép de, suşınnan
31. ükènermen, çigüle neni külmekler üstene küz yaşe tü-
32. gerge turı kilmegeyè, dip yuk –yuk ta şiklenep kuya. “Ba-
33. la isen –saw tusa, yalangaç yürtmem ele, laburaturiya
34. kızları bulsa da ezerlep kitèrerler”, dip yuwattı
35. ul üzen bu yulı da.
36. __Bik yahşı külmekler bar mène , mundıy cılı-
37. yumşakları yalan bulıp turmıy, --didè ana satuçı
38. hatın.
39. __Kurkam __didè Altınçeç açıktan –açık. Aldan
40. ezerlerge kuşmıylar.
41. __Ana karap turmıy halık, ezerli. Ükengènen kür-
42. gen yuk ele. Hezer sabıylarını bik karıylar bit. İsen
43. kalmagannarı bik sirek.

128,1-45

1. Alay da Altınçeç eyber –kara almadı. Neni külmek-
2. lerge suklanıp karap turdı da ekren gène atlap kitép
3. bardı.
4. Mühimènen utı kabıngan idè. Üy içe bu yulı bütèn-
5. ley başkaça bulıp kürèndè: bülmederden taşlandık
6. is kile, e kurama yapmalar yalgız keşenen buşka wakıt
7. uzdırı çarası gına bulıp tuyèla idè.
8. Mühime de bu yulı Altınçeçnen kilüyène artık su-
9. enmede şikèlle. Düres, çey kuydı kuyun, emma anıç
10. helen suraşmadı, üz zarın tügerge kereşte. Yurtka
11. kergen ulınnan, kilenennen zarlandı, hezèrgè zaman
12. yaşlerenen igeleksezlegen, mensezlegen kargadı.
13. Tabın da şaktıy yarlı idè: çey yanıña may belen
14. sır gına kuyèldı. Altınçeç Linar hakkında süz baş-
15. larga wakıtın caysızlığın çamalıy, e Mühime ise

28 onlara rengarenk nakışlar yapmamış?
29 Ama Altınçeç böyle bir şey yapmak istemiyor,
30 batıl inançlara inanmazsa da ya denk gelirse, sonra
31 pişman olur, nakışlı gömlekleri göz yaşlarıyla
32 yıkarım diye kendini bu işten durduruyor.
33 “Çocuk sağlam doğarsa, çıplak olmaz, laboratuardaki
34 kızlar da hazırlayıp bir şeyler getirir” diye düşündü o
35 kendi kendine.
36 -Çok güzel gömlekler var, böyle sıcak
37 ve yumuşakları her zaman olmuyor burada, -dedi ona satıcı
38 kadın.
39 -Korkuyorum, -dedi ona açıkça Altınçeç.-Önceden
40 hazırlamamalıymışım.
41 -Millet ise bunlara inanmıyor, hazırlıyor. Pişman olduğunu
42 da hiç görmedim. Şimdi bebekleri çok iyi bakıyorlar, ölümler
43 çok nadir oluyor.

128/1-45

1 Yine de Altınçeç bir şey almadı. Küçücük
2 gömleklere biraz bakınca,yavaşça kendi yoluna
3 gitti.
4 Mühime'nin ışıkları yanmıştı. Evin içi bu sefer
5 tamamen başkaca göründü: Odalar eski eşya
6 kokuyor, örtüler ise yalnız kişinin vakit
7 geçirme çabaları olarak algılanıyorlardı.
8 Mühime bu kez onun gelmesine pek fazla
9 sevinmedi gibi. Doğru, çay koydu ama onun
10 durumunu bile sormadan kendi sorunlarını anlatmaya başladı.
11 Evlenmiş oğlunu, onun yaşlı karısını anlattı, şimdiki
12 gençlerin manasız hayatlarını, onların iyilikten uzak olmalarından yakındı.
13 Sofra da çok zengin değildi: çayın yanına sadece yağ ile
14 peynir kondu. Altınçeç Linar hakkında konuşmaya
15 başlamanın uygun olmadığını biliyor. Mühime ise

16. inesen bütlenley unıtkan sıman kılana idè. İnde Al-
17. tınçeç ikè çınayak çey içte, helbuki, ana sıyèklık içü-
18. den tıyèlırğa kirèk, bër çınayaktan artıknı içerge hiç
19. yaramıy idè. Tabın yanında çeyden suñ da şaktıy
20. utırdılar, kilenen kargıy –kargıy Mühimènen tamagı
21. karlıktı. E kirèk temaga alar bütlenley yakınlaşma-
22. gannar da idè ele. Mühime tüsen cuygan iske halat
23. tüymesen yalgış ilektergen, şuna küre ul cıyérılıp
24. tura. Anıñ çeçe tuzgıgan krem sürtken bite maylı
25. kuymak kèbèk yaltırıy idè.
26. Suramaska kirèk idè Altınçeçke Linar turında.
27. Lekıñ suramıy da buldıra almadı.
28. __Linar kayçanrak kiler ikèn? __didè ul ayak üste
29. baskaç.
30. __Belmim şul, bërde bu arada gına kiler sıman
31. kürenmi. E hat kilgen idè, mine kunakka çakırğannar.
32. Hatını yazgan.
33. __Hatını? __didè Altınçeç.
34. __İyè şul, kaytkan, mürtet. Temam başın katırdı
35. şul meskenemnen. Nihel itesen, şundiı ajdaha ha-
36. tınnar aşın inde asıl irlernen başın! Bër nişli
37. almıy bezneke de, kızın bik yarata şul, begır parese,
38. ansız yahşi almıy.
39. Şundiı şartlatıp süyli, eytersèñ le Altınçeçne
40. munda çakırıp kitèrèp Linar belen üze tanıştıрма-
41. gan, eytersèñ le hezèrgè minutta Altınçeçnen kıyafe-
42. ten kürmi, anıñ helen bütlenley belmi!
43. __Minem anı kürep süyleşese bar idè, __didè Al-
44. tınçeç
45. __Bik süyleşer idèn de, niçèk kürersem ikèn suñ?

129,1-45

1. Belmim şul inde, belmim. Kilèp çıgar bër kilüyèn de,

16 sanki kardeşini unutmuş gibi yapıyordu. İki
17 bardak çay içti Altınçeç, ama onun sıvı içmemesi gerekiyordu,
18 bir bardaktan fazla ise kesinlikle yasaktı.
19 Sofrayı kaldırınca da masada uzun süre
20 oturdular, gelinini söve söve Mühime'nin sesi kısıldı.
21 Gerekli konuya onlar hiç de
22 yaklaşmıyorlardı. Mühime rengi solmuş gömleğinin
23 düğmelerini yanlış düğmelemiş, ondan o çirkin
24 görünüyordu. Saçı dağılmış, krem sürmüş
25 yağlı yüzü parlıyordu.
26 Sormamalıydı Altınçeç Linar hakkında ama
27 kendini tutamadı:
28 -Linar ne zaman döner acaba?- dedi o gitmek için
29 ayağa kalkınca.
30 -Bilmem daha bu aralarda gelecek gibi
31 görünmüyor. Mektuplarını aldım, beni oraya davet etmişler.
32 Karısı yazmış.
33 -Karısı mı?-dedi Altınçeç.
34 -Evet dönmüş mürtet. Tamamen kafasını karıştırdı
35 zavallımın. Ne yapacaksın, öyle ejderha kadınlar
36 yiyor gerçek erkeklerin başını! Bizimki
37 de bir şey yapamıyor, kızını çok seviyor zavallı.
38 Onsuz yaşayamıyor.
39 Öyle konuşuyor ki sanki Altınçeç'i
40 buraya çağırıp Linar ile tanıştırmamış, sanki Altınçeç'in
41 şimdiki durumundan haberi yok,
42 sanki onu şimdi görmüyor!
43 -Ben onu görüp konuşmak istiyorum,-dedi
44 Altınçeç.
45 Konuşurdun ama nasıl göreceksin ki?

129/1-45

1 Bilmem ki, bilmem. Gelir gelmesine de ne zaman

2. tik kayçan ikène gêne bilgesez. Hatka da yazıp bulmıy.
3. Hatını açıp ukısa, kün kürsetmez üzene. Naçar hatın
4. belen beylengen irnen kün kürese yuk inde!
5. Busı inde Altınçeçke de bér elde. “Çınnan da, min
6. Hezer üzemne de retle keşe dip sanıy alammını?”—
7. dip uyladı Altınçeç karangı uramga çıkkaç. Tram-
8. waydagı keşeler, uramda anıy yanınnan uzuçılar, het-
9. ta bagana başlarında yangan lampuçkalar da anıy na-
10. çar hatın ikèneni keşe irennen kursak kütergènen be-
11. lelerder sıman tuyıldı.
12. Anıy kürşese, uzın, arık buylı Nekıya sunğı wa-
13. kıtta gadetlegeden de katırak basıp yüri, zur kulla-
14. rında sawıt –sabanı ayèruça nik şaltırata idè.
15. Baştarak ul Altınçeçnen ir keşe belen tanışuwın
16. huplaganday küréndè. Eger de Altınçeç kiyawge çıgıp
17. kuysa, bu tar, kısan bülmede mence yaşemesler, niçèk
18. te bulsa awlagrak kwartir tabu cayèn kararlar, dip uy-
19. lagan idè ul. Lekin ègèt aylar buyè kürenmi turgaç, e
20. Altınçeçnen gewdese küzge kürènep kalınaygaç, kürşe-
21. nen münesebete üzgerde. Yaş balalı yalgız hatın belen
22. ber kwartırada yaşew kemge rehet?
23. Altınçeç üsten alıştırdı da uringa yattı. Anıy
24. kürmesen tügèl, üz –üzèn de kürese kilmi idè.
25. Eger de mundıy heller başka bèrer kız başına
26. kilse, Altınçeç, mügayèn, anı gayèpler idè. Üzene tin
27. bulmagan, hatınlı balalı ir belen niçèk şulay bu-
28. zılıp yürü mümkün? Başka kızını Altınçeç gayèpler
29. idè, e üzen ul gayèplep kène kalmıy, üz tenennen üze
30. nefretlene!
31. Yaratmıy idè bit ul Linarnı! Alar arasında ul
32. kütken, ul belgen mehebbet kabınırga wakıt ta bulma-
33. dı, bulsa da ul Linar kèbèk yarlı küñelgele. bar Hıya-

2 olduğu belli değil. Mektuba da yazamam.
3 Karısı açıp okursa rahat bırakmaz kendisini. Kötü kadına
4 bağlanmış erkeğin durumu zor elbette...
5 Bu ise Altınçeç'e de dokundu. "Gerçekten ben
6 kendimi iyi insan sayabiliyor muyum?"
7 diye düşündü o karanlık caddeye çıkınca.
8 Tramvaydaki insanlar, caddede yanından geçenler,
9 hatta direklerin ucundaki lambalar bile onun kötü
10 kadın olduğunu, başkasının kocasından hamile kaldığını
11 biliyorlardı sanki.
12 Onun komşusu, uzun, ince Nekiye
13 son zamanlar normalden daha sert basarak yürüyor, büyük
14 ellerindeki tabakları da normalden daha gürültülü
15 yıkıyordu. Önceleri o Altınçeç'in bir erkekle tanışmasını
16 onuyor gibiydi. Eğer Altınçeç birisi ile evlenirse
17 bu sıkışık dar odada sonsuza dek yaşamazlar, nasıl
18 edip te bir daire bulma yolunu bulurlar diye
19 düşünmüştü o. Ama sonraları adam aylarca gözükmeyince,
20 üstelik Altınçeç'in bedeni gözle görülerek kalınlaşınca, komşusunun
21 davranışları değişti. Küçük çocuklu yalnız anne ile
22 aynı evi paylaşmak kimin için güzel olur ki?
23 Altınçeç üstünü değiştirip yatağına yattı. Onun
24 komşusunu değil, kendisini bile göresi gelmiyordu.
25 Bu durum başka bir kızın başına gelmiş olsaydı,
26 Altınçeç, büyük ihtimal, onu suçlardı. Kendine eşit
27 olmayan, evli, çocuklu erkek ile nasıl böyle
28 bozukluk yapılabilir? Başka kızı suçlardı Altınçeç,
29 ama kendini sadece suçlamakla kalmıyor, kendinden
30 nefret ediyor o!
31 Sevmiyordu ki o Linar'ı! Onların arasında onun
32 beklediği, onun hayal ettiği aşkın oluşması için zaman
33 bile olmadı, olsa da Linar gibi fakir ruhlu sadece

34. lı –işegaldına biyek bagana kuyép, şunun başına.
35. Uram lampası asu bulgan, ikzyuperni anlamıy turgan,
36. hetta retlé anékduttan küle de belmegen keşene yaratu
37. mümkiñmeni?
38. Nige suñ Altınçeç anıñ belen uçraştı? Uçraşkaç
39. ta bérénçé karawda kémlégén tanımadı. Yarıy, anısı
40. şulay da bulsın, di. Bér tapkır uçraşıp, yalgışka-
41. nın anlağaç, nige suñ ul anıñ belen tağın küreşerge
42. rıza buldı, nige?
43. Méne şuşı tene, kaynar tene, anıñ ruhına buysın-
44. madı. Kirékmi, barmıym, diyarge tiyêş bulgan irenner
45. akılnı tınlamadılar, kullar, Linarnın kulların

130,1-44

1. itese urınga, anıñ uçında yumarlanıp tın kaldı,
2. irenner anıñ katı irennerene urınıp sızlanunı tü-
3. zemsezlek belen kütteler. Anıñ tene Linar kuçağında
4. irêp beterge hem şul minutta yuk bulırğa rıza idê.
5. Eger munaççı kem de bulsa Altınçeçke mundıy
6. helnen –ruh belen tennen bér–bêrsene karşı halette
7. buluwın süylegen bulsa, ul ısanmas idê. Muna ıšanu
8. mümkiñ tügél. Keşe bulay bér türle uylap, ikénçe
9. türle yaşı almıy!
10. Akılğa buysınmaganı üçen, zihene tumalap lezzet
11. yalkınında yanganı üçen kuralmıy Altınçeç üzen. Anıñ
12. tene mundıy günah belen cirde yaşerge haklı tügél.
13. Lekıñ ul hezer izge bér canga, günahsız canga kabık
14. bulıp hezmet ite. Barı tik şuşı wazıfanı üter üçen
15. gène yaşerge hukukı bar anıñ yaktı dünyada.
16. Ene ul tenne tibrenderep tibene. Altınçeçnen ga-
17. zapların unıttırıp, irenneren elmayêrga mecbür ite,
18. küñélgene baskan taşnın awırlıgın unıttıra. Ul kız
19. bulır, enisennen safrak yaşer. Kızı behetle, selamet

34 avlusuna direk dikip ona lamba asma
35 gibi hayallerle yaşayan fakir gönüllü, Ekzyüperi'yi anlamayan,
36 hatta adam gibi fikraya bile gülmeyen insanı sevmek
37 mümkün mü?
38 Neden onunla buluştu Altınçeç? İlk
39 görüşüklerinde onun kimliğini göremedi. Neyse,
40 orası öyle olsun. Bir görüşüp, yanıldığını
41 anlayınca, neden yine görüşmeye razı
42 oldu, neden?
43 Bu teni, bu sıcak teni, onun ruhuna boyun
44 eğmedi. Hayır, istemiyorum demeli dudaklar aklını
45 dinlemediler, eller, Linar'ın ellerini

130/1-44

1. itme yerine onun ellerinde kaldılar.
2. Dudakları onun dudakları ile buluşmayı sızlayarak
3. beklediler. Onun teni Linarın kucığında
4. erimeye ve o an yok olmaya bile razıydı.
5. Eğer buna kadar birisi Altınçeç'e böyle durumun-
6. ruh ile tenin farklı, hatta ters
7. durumlarda olabileceğini söylemiş olsa, inanmazdı. Buna inanmak
8. imkansız. İnsan bir türlü düşünüp, diğer
9. türlü yaşayamıyor!
10. Aklını dinlemediği için, zihnini kapatıp lezzet
11. ateşinde yandığı için kendinden nefret ediyor Altınçeç. Onun
12. teni böyle bir günahla yeryüzünde yaşamayı hakketmiyor.
13. Ama onun vücudu şu an kutsal bir cana, günahsız bir cana kabuk
14. hizmetini yapıyor. Sadece bu vazifeyi yapabilmek için
15. yaşama hakkı var onun dünyada.
16. İşte o bedenini titretiyor. Altınçeç'i işkencelerini
17. unutup, gülümsemeye mecbur ediyor,
18. gönlü bastıran taşın ağırlığını unutturuyor. O kız
19. olup, annesinden daha temiz bir hayat sürdürür. Kızı mutlu, sağlıklı

20. üssen üçen, ul mundiy gazaplarga duçar bulmasın üçen,
21. bütensesen işler Altınçeç.
22. İrtük profëssor İlyasowa yanına barır ul.
23. İrtenge rapurt wakitında fidaya Galimuwna kesesennen hat awıgarıp Zeytünege birde. Adresi yat kul
24. belen yazılğan, familiyase kuyélmagan. Wraçlarga sirek
25. kène bulsa da rehmet hatları kilgeli. Zeytüne kunwert-
26. tagı. Ştempelge küz saldı: hat kazannan idé. Ul, ra-
27. purttan suñ açıp ukırmıy dip, kunwertnı kesesene tı-
28. gıp kuydı.
29. Bügën Wafina Altınçeç digen hatın turında şak-
30. tıy uzak süz buldı. Utız biş yaşende bérênçé tapkır
31. buyga uzgan, yuklelege egerme tugız atna, anamnezı na
32. çar. Hezer yukleleknen suñğı çurında bula turgan tuk-
33. sikuznın awır yurması belen yata. Wraçlarnın kiñeş-
34. üretlerene cawabı haman bér “balanıñ isen tuwına
35. garantiya bire alasız mı?” Andıy garantiyane mundiy
36. uçrakta huday üze de bire almas!
37. Larisa, ayagüre basıp, wafinanıñ kanıñdağı üzge-
38. reşlerne beyne –beyne süylede. Süze nigezle, tügél,
39. ıñanıçlı idé. Profëssor İlyasowanıñ küz karaşın-
40. nan duktur nigmetullınanı huplawı sizelep tura
41. idé.
42. __ Wafinanıñ ire kilse, mina çakırız ele, üzem
43. süyleşep kararmıy, __ didé Cemile Zakirowna .

131,1-45

1. Ana Wafinanıñ ire elege kader bérde küzge küren-
2. megänen eytteler.
3. Larisa, tağın urınınnan kalkına tüşep :
4. __ Alarnın nikahları zakunlaştırılmagan. Wa-
5. finanıñ helene tiskere kiçereşler bik zur yugıntı
6. yasıy, şunlıktan dewalaw kütelgen iffektı birmi,-

20. büyüsün diye, böyle şeyler başına gelmesin diye her
21. şeyi yapar Altınçeç.
22. Sabah o profesör İlyasova'nın yanına gider.
23. Sabah raporu zamanında Fidaya Galimovna
24. cebinden çıkarıp Zeytüne'ye mektup uzattı. Adresi tanımadık
25. bir elle yazılmış, soyadı yok. Doktorlar nadiren
26. olsa bile teşekkür mektupları alıyorlar. Zeytüne zarfın
27. dışındaki kaşeye baktı: mektup Kazan'dan yollanmıştı. O
28. daha sonra, rapor bitince okurum diye mektubu cebine
29. koydu.
30. Bugün Vafina Altınçeç adındaki kadın hakkında
31. uzunca konuştular. Otuz beş yaşında ilk kez
32. hamile kalmış, hamileliği yirmi dokuz haftalık,
33. tahlilleri iyi değil. Şimdi ise hamileliğin son dönemlerinde
34. olan ağır toksikozla hasta. Doktorların öğüt
35. ve tavsiyelerine sadece bir şey söylüyor: "Bebeğin sağlıklı
36. doğma garantisini veriyor musunuz?" böyle garantiyi bu durumda
37. sadece tanrı kendisi verebilirdi!
38. Larisa ayağa kalkıp Vafinanın kanındaki değişiklikleri
39. tüm ayrıntıları ile anlattı. Konuşması tam, ilimsel destekli,
40. inanılırdı. Profesör İlyasovanın bakışlarından
41. onun doktor Nigmetullina'yı desteklemesi
42. anlaşılıyordu.
43. -Vafina'nın kocası gelirse, bana haber verin,
44. onunla kendim konuşmayı deneyeceğim,- dedi Cemile Zakirovna.

131/1-45

- 1 Ona Vafina'nın kocasının bugüne kadar
- 2 görünmediğini söylediler.
- 3 Larisa biraz yerinden kalkıp:
- 4 -Onların nikahları resmileştirilmemiş.
- 5 Vafina'nın durumuna yaşadığı durum ters
- 6 etki yapıyor, bu yüzden de verdiğimiz tedaviler istediğimiz

7. dip kuydı.
8. Bu hakta süzne yumgaklap, tagın nindi çaralar kü-
9. rerge mümkiñlegen anıklağaç, profëssor:
10. __Birede süz awır kiçereşler turında bardı,-
11. didé. __Bügenge engemënen teması –tiskere kiçereş-
12. ler.
13. Profëssor her çerşembe küñne irtenge rapurttan-
14. suñ yartı segatlek engeme ütkere idé.
15. __Berkemnen de turmışı tigez gëne barmıy, tür-
16. lesen kiçererge turı kile, --dip başladı ul bügenge
17. süzen. __Keyéfsezlenü, kaygı –hesret, küñleşü, aru –talı
18. urganizmga bik nık teisir ite.
19. Zeytüne uñ yagında utırgan Larisaga karadı. Lari-
20. sa, dikkaten profëssorga yunelterge tırışıp, küzlé -
21. ren zur açkan, lekiñ kerfeklere awırayép, eleden –ele
22. yumılalar, Cemile Zakirowna nın süzlere anıñ zihe-
23. nene barıp cite almıy idé. Anıñ küz almaları süyëm-
24. biké apanıñ bankalarda asrıy turgan bakaların he-
25. terlette. Bu çağıştırıwınnan Zeytüne üze ük kurkıp
26. kitté: “Nişlewem bu? Ni üçen bulay yaratmıy başla-
27. dım elé min anı? İşe unışlı barganda küñleşemme?”
28. __Bër wakıt Ebugalisına mundıy teciribe yasagan:
29. iké kecene iké abzarga yabıñkuygan da, bër senen kar-
30. şına puçmakka büre beylegen. İké kecene de bër ük
31. türle karagan, aşatıp turgan ul. Buş abzardagı kece
32. küzge kürenep küreygen, e karşıında büre turganı
33. tiz arada yabıñkan, helsezlengen, uzaklamıy egılıp
34. ülgen. Yürekne yandırıp, begırne talagan kaygı –sa-
35. gıış, yarsular nek inene şul karşıbızda teşen şı-
36. gırdatıp turgan büge kébék teisir iteler de inde...
37. Alar yugıntısında kanga küp miklarda adrenalin
38. bülenep çıga...

7 sonucu vermiyor,- dedi.
8 Bunun hakkında konuşma bitip, onlar nasıl çareler
9 görüleceğine karar verince, İlyasova:
10 -Bugün söz yaşananların ters etkileri hakkında oldu,-
11 dedi.- Bugünkü konuşmanın konusu- yaşananların
12 insana etkisi.
13 Profesör her çarşamba sabah raporundan sonra
14 yarım saatlik tartışma yapıyordu.
15 -Hiç kimsenin hayatı eşit raylar üzerinden gitmiyor, bazen
16 farklı şeyler insanın başına gelebiliyor,- diye başladı o bugünkü
17 konuşmasına.- Moral düşüklüğü, hasret, kıskançlık, yorgunluk
18 insan vücuduna çok büyük etkiler yapabiliyor.
19 Zeytüne sağında oturan Larisa'ya baktı.
20 Larisa dikkatini profesöre yöneltmek için gözlerini
21 büyük açmış, ama bazen kirpikleri ağırlaşmış, gözleri
22 kapanıyor, Cemile Zakirovna'nın sözleri zihnine
23 ulaşamıyorlardı. Onun gözleri
24 Süyümbike ablanın kavanozlarda tuttuğu kurbağa
25 gözlerini hatırlattı. Bu karşılaştırmadan Zeytüne kendisi bile
26 korktu: "Ne yapıyorum ben? Neden onu sevmiyorum
27 artık? İşleri iyi yürüdüğünden mi?"
28 -Bir zaman İbn-i Sina böyle bir tecrübe yapmış:
29 İki keçiyi iki ahıra koymuş. Birinin karşısına
30 köşeye kurt bağlamış. İkisini de aynı şekilde
31 beslemiş, bakmış. Boş ahırdaki keçi
32 iyice büyümüş, semirmiş, karşısında kurt olan
33 keçi ise günden-güne zayıflamış, halsizleşmiş, uzun sürmeden
34 ölmüş. Kalbi yakıp, gönlü tırmalayan kaygı-hasret,
35 kızgınlık tam olarak karşımızda dişini gıcırdatıp bekleyen
36 kurt gibi etki yapıyor bize.
37 Onların etkisi sonucunda kana yüksek miktarda
38 adrenalin salgılanıyor...

39. Zeytüne tağın Larisaga karadı. Temam uyép –uyép kite
40. tege, tünen yukısız uzdırgan, ahrısı. “Mène min ana
41. karadım da, kanıma adrenalin bülenep çıktı inde”,
42. dip uyladı Zeytüne.
43. __Tiskere imutsiyaler nikader küçle bulsa, alar-
44. nın zararı da şul kader zurrak. Şuna küre üz –üzenne
45. tıyarga, kaygı –hesretke bireşmeske kirék. Tıgızlap
132,1-45

1. yabıp su kaynatsan, çuyén kazan da şartlıy. Açuwımnan
2. şartlıy yazdım, digen süz halıkta da bar. Kaybér ewler
3. keşelerden üç alıp, başkalarını burçuga, hesretke,
4. gazapka salıp, üz küñelgeyén buşata.
5. Bu süzlerne profèssor Zeytünege mahsus karap eytte
6. kèbèk . Zeytüne kızarınıp çıkkanıñ tuydı. Ul da, La-
7. risaga açulanıp, üz burçuların ciñeleyterge mayaşa
8. tügélme suñ?
9. __Kaygı –hesret kilgende, küñelge sızlanganda niş-
10. lerge suñ? __dip, tınlawçılarga küz yürtep çıktı
11. Cemile Zakirowna . Cawap kütkeney, béráz tınpı
12. turdı da: __İn ilek hareketlenü cayén kararga ki-
13. rek, --dip devam itte. __Saf hawada yürep kersen, bas-
14. kıçtan yügerep ménep tüşsen, keşe arasına çıksan,
15. yürek yarsuwı basıla tüşe. Buringıdan halık munı an-
16. lagan, keşelerge kürsetmigène, mendere kaplanıp
17. küz yaşe tükken kızlarını gayeplemegen. Kayçak yaşeren
18. gène elap alu da faydalı.
19. Larisa siskènep, turayép kittè, awır kerfekleren
20. Küterep, profèssornın yüzene tekelde.
21. __Açulanu, küñelge sızlaw –gumerne kısıkarta.--
22. dip süzen yumgakladı.profèssor. __Süyeneç, şatlıklar,
23. ihlas küñelgeden külü selamtlekne nıgıta. Cır –bıyu,
24. matur kartınalar karaw, munlı küyler tınlaw, baş-

39 Zeytüne yine Larisa'ya baktı. Tamamen uykuya dalacakmış
40 gibi, geceyi uykusuz geçirmiş herhalde. "İşte ben ona baktım
41 ve kanıma adrenalin salgılandı" diye
42 düşündü Zeytüne.
43 -Negatif duygular ne kadar güçlü olursa,
44 onların verdiği zarar da o kadar büyük. O yüzden de kendini
45 kaybetmemeli, hasret-kaygılara teslim olmamalı. Eğer

132/1-45

1 tamamen kapatıp içinde su kaynatırsan, çelik bile patlıyor. Nefretimden
2 patlayacaktım, diye bir deyim var. Bazı insanlar
3 başkaları derde sokarak, onlara azap vererek
4 kendi gönlünü boşaltıyorlar.

5 Bu sözleri profesör özellikle Zeytüne'ye bakıp
6 söyledi sanki. Zeytüne kızardığını fark etti. O
7 Larisa'ya kızıp, sorunlarını hafifletmeye çalışıyor
8 değil mi?

9 -Kaygı-hasret geldiğinde, gönül yerinde olmadığına ne
10 yapmalıyız?-diye dinleyenlere baktı

11 Cemile Zakirovna.Cevap bekler gibi biraz sustuktan
12 sonra devam etti: -İlk önce hareket etmeye çalışılmalı,-
13 dedi.- İlk önce temiz hava almalı,
14 merdivenlerden inip çıkmalı; insanlar arasına çıkarsan,
15 kalbin ateşi biraz sönüyor. Eskiden halk bunu
16 anlamış, diğerlerine göstermeden yastığına kapanıp
17 gözyaşı dökmüş kızları da ayıplamamış. Bazen gizlice
18 ağlamak da faydalı.

19 Larisa irkilip, doğruldu, ağır kirpiklerini
20 kaldırıp profesörün yüzüne baktı.

21 -Kızgınlık, gönlün rahat olmaması ömrü kısaltıyor,-
22 diye sözünü tamamladı profesör.-İhlstan gülmek, sevinç, mutluluk
23 sağlığa iyi geliyor. Dans şarkılar,
24 güzel tiyatrolar, milli müzikler, başkasının

25. kalar kılğan yaşıllıkka suklanu küñelge yaralarına şi-
26. fa bire.
27. “Külü şifalı, dimek, --dip uyladı Zeytüne.—
28. Mène min, Enwer suñ kayttı dip, tawış kuptarmıym,
29. anıñ küñelgeyèn cerehetlemeske tırışam. Elmayép –külep
30. karşı alğan çaklar da bula. Lekin küñelge sızlawın
31. annan gına ciñeleygène yuk şul”.
32. Aşıkmy gına taralışa başladılar. Cemile Za-
33. kiruwna tudıru bülegène, Wafina yanıña ménep kitté
34. Larisa Zeytünege iyarde:
35. __Sinèn palatada bér hatın tuksikuz belen yata,
36. şunı ikewü berge karık ele.
37. Alar kuridur buylap yaneşe atlap kitteler.
38. __Fen ülkesende talantlı bezněj profëssor, lekin
39. turmuş meselelerende arttarak kalıp bara, bigrek
40. berkatlı, --didé Larisa. __Hezergé zaman keşese kece
41. tügél, anı büre belen gène karkıtıp bulmıy! Hezer er-
42. lenner zamanı. Şeher halkı üyende erlen asrıy, bele
43. ul üzenen kem belen urtaklıgın!
44. Nişlepter anıñ her süze Zeytüneněj açuwın kabarta
45. idé.lekin ul bu haleten sizdermeske tırıştı. Zey-

133,1-45

1. tüne nerwılanıp halat kesesene kulın tıktı hem an-
2. dağı kegazne yumardadı. Nerse bu? E, hat ! irten hat
3. birdeler bit, e ul anı haman ukımagan. Ul tuktap kun-
4. wertnı ertti, Larisa anıñ cilkese aşa hatnı ukırğa
5. ürelde:
6. __Mène hezer sinèn gumeren uzaya inde. Rehmet
7. hatı ukıysın bit.
8. “Kaderle Zeytüne Mecituwna! –dipyazılğan idé
9. puçmagına çeçek tüşken ak kegaz bitene karandaş
10. belen. __Bez, sezneněj ilekke awırularıgız, hezer inde

25 yaptığı iyiliğe hayranlık gönül yaralarını
26 iyileştiriyor.
27 “Gülmek şifalı,demek ki,- diye düşündü Zeytüne.-
28 Sadece ben Enver eve geç döndü diye ses çıkarmıyorum,
29 onun gönlünü yaralamamaya çalışıyorum. Bazen gülüp gülümseyip
30 karşılıyorum. Ama gönlümün sızısı
31 ondan dolayı hafifleşmiyor.”
32 Acele etmeden dağılmaya başladılar. Cemile
33 Zakirovna doğum ölümüne, Vafina'nın yanına gitti.
34 Larisa Zeytüne'ye takıldı:
35 -Senin bölümde bir kadın toksikozla yatıyormuş,
36 ona birlikte bakalım.
37 Onlar koridordan yan yana gittiler.
38 -İlim konusunda yetenekli bizim profesör ama
39 hayat meselelerinde biraz geride kalmış, aşırı
40 saf,- dedi Larisa.- şimdiki insanlar keçi
41 değil, onları kurt ile korkutamazsın. Şimdi
42 sıçanlar zamanı. Şehir halkı da evlerinde sıçan
43 besliyorlar, biliyorlar kiminle ortak olduklarını!
44 Nedendir ama onun her sözü öfkesini kabartıyordu.
45 Ama o bu durumunu belli etmemeye çalıştı.

133/1-45

1 Sinirlerine hakim olmak için elini cebine soktu,
2 eli oradaki kağıdı kırıştırdı. Nedir bu? Tamam o mektupmuş.
3 Sabah vermişlerdi, o hala okumadı. O durup zarfı
4 yırttı, Larisa onun omzuna kafasını yaslayıp mektuba
5 baktı.
6 -Şimdi ömrün uzayacak senin. Teşekkür
7 mektubu okuyorsun.
8 “ Değerli Zeytüne Mecitovna!-diye yazıyordu
9 köşesinde çiçek resmi olan beyaz sayfaya
10 kurşun kalemle. -Biz, sizin eski hastalarınız, şimdi

11. selamet hatınnar, sezge men rehmetler ukınbız”.
12. __Eyttem iç! __Larisa algerak kitté. Anıñ üçen
13. hatnın kızığa betken idé inde.
14. Tagın bérniçe wraçka hem şefkat tutaşlarına
15. rehmet süzlerennen suñ hatta: “sez keşelerge bik küp
16. yahşılıklar işlisez, bez séznëñ üzegeznen de behetle
17. buluwıgızını, turmışıgızın tigez –imin bulıın teli-
18. bez, --diyélgen idé. __Şuşı his bezne kulıbizga kalem
19. alırga mecbür itte de inde”. __Zeytunenëñ küñelgeyè
20. sızga başladı. Profëssornın kiñeşlere bügën ük ki-
21. rek bulmagayè! “Sëznëñ gailegeznen iminlegen çagarga
22. ugın çıgargan elan şuwışa, Zeytüne Mecituwna! Sezge
23. menge tüzelmeslek yürek yarası salırga, balagızını
24. etisennen ayérırga, behetegezne tartıp alırga umtıla
25. ul elan. Uyaw bulıgız, Zeytüne Mecituwna, iregezne ul
26. elannın siherennen kutkarıgız! Esez bér katlılıgı-
27. gız belen haman anı üz yanıgızga sıyëndırasız. Niçëk
28. inde sez, başkaların sızlanuwına şul kader sizger
29. bula turıp, üzégözge yanagan kurkıniçni sizmisez?
30. İnde haman da bele almasagız, bez anıñ initsialla-
31. rın kuyabız: LSN”. “Larisa Süngatuwna Nigmatul-
32. lina, dip üstede Zeytüne üzennen. __Mine belmi dip
33. uyladılar mikënni?”
34. __Eyde inde, rehmet süzennen helen kittême elle?—
35. didé kuridurnın argı başında, baskıç astındağı ka-
36. rıngılıkta tuktagan Larisa.
37. “Yüregeme kan sawdı”, dip kem bérëncè itép eyt-
38. te ikën? Sez haklı tügél, Cemile Zakirowna , kanga
39. adrenalin bülenep çıgu gına tügélbu, __nerse ul adre-
40. nalin! __bu nek mène şul yürekke kan sawu. Nindi ki-
41. neşler birdegez elé sez bügën , şühretle profëssor
42. inteş? Nişlerge tiyëş inde Zeytüne şuşı minutta?

11 ise tamamen sıhhatli kadınlar, size bin teşekkür borçluyuz.”
12 -Teşekkür mektubu dedim ya!-diye yoluna devam etti Larisa. Onun için
13 mektuba olan ilgisi kaybolmuştu.
14 Daha birkaç doktor ve hemşire
15 için yazılmış teşekkür sözlerinden sonra mektup devam ediyordu: “Siz
16 insanlara çok büyük iyilikler yapıyorsunuz, biz de sizin kendinizin mutlu
17 olmanızı, hayatınızın düzgün ve güvenli olmasını
18 diliyoruz. Bu isteğimiz bizi elimize kalem
19 almaya mecbur etti de.” Zeytüne’nin gönlü
20 sızlamaya başladı. Profesörün tavsiyeleri bugün bile
21 gerek olabilir herhalde! “ Sizin ailenizin güzelliğini sokmak
22 için dilini çıkarmış yılan sürünüyor, Zeytüne Mecitovna! Sizin
23 kalbinize hiç düzelmeyecek yara açmaya, çocuğunuzu
24 babasından ayırmaya, mutluluğunuzu elinizden almaya çalışıyor
25 o yılan! Uyanık olun, o yılanın sihrinden
26 kurtarın kocanızı! Siz ise saflığınızla
27 o yılanı yanınıza sığdırmışsınız. Nasıl
28 olup ta siz, başkalarının sızılarına o kadar duyarlı
29 olup ta, kendinize olan tehlikeyi fark etmiyorsunuz? Hala anlamadıysanız,
30 onun adının baş harfleri
31 yazıyoruz: LSN.” . “Larisa Süngatovna Nigmatullina”
32 diye düşündü Zeytüne. “Beni bilmiyor diye
33 mi düşünüyorlar?”
34 -Biraz çabuk olsana, yoksa teşekkür mektubundan gücünü mü kaybettin?-
35 dedi koridorun öbür ucunda, karanlık merdivenler yanında
36 bekleyen Larisa.
37 “Kalbimi kanattı” diye kim demiş acaba
38 ilk kez? Siz haklı değilsiniz Cemile Zakirovna, kana
39 adrenalin salgılanması değil bu, -ne ki o adrenalin!-
40 bu tam olarak kalbin kanaması. Nasıl bir
41 tavsiyede bulunmuştunuz bugün sabah, şöhretli profesör
42 arkadaş? Ne yapmalı bu durumda Zeytüne?

43. İkençe katka yügerep mênep tüşergeme? Lekin ayaklar-
44. nın atlar hele yuk. Cırlap cibergege yaki biyêp kitêr-
45. geme? Lekin tamaktan tawış çıgarlık tügél, tüyêr tı-
134,1-45
1. gılğan. Mender puçmagın teşlep, tawışsız gına elar-
2. gamı? Lekin küzde –yaş, yanda mender yuk. Ah Cemile
3. Zakirowna , sez süylegende barısı da şul hette an-
4. layêşlı idê, üz başına tüşkeç, bér çarasız kalasın
5. ikên le!
6. Yarıy ele, kuridurnın bu başında tereze yuk, bas-
7. kık astınnan uzganda, yüznen agarganı kürenmi, tez
8. buwınnarnın yumşaganı sizelmi.
9. Çıntap turıp yardım kürgen keşe rehmetne sirek
10. eyte ul, --didê Larisa anı kütep algaç. __Awırular
11. seyêr halık, sihetlense, min wraçsızda tereler idêm,
12. dip isepli, dewalawnın faydası timese, wraçlar yalgış
13. daru birgen, dip uyly. Belesenme, bér unkulug mina
14. nerse süylede. Kükregêne uperatsiya yasap, raktan kutıl-
15. gan bér hatın ana beyrem sayên utkritka ciberep tura
16. ikên. Haman bér türle süz yaza di: “Minde nindi rak
17. bulmagan, sez mina uperatsiyane yalgışıp yasedıgız, mine
18. gumerlekke imgetêp kaldırdıgız. Açı kargışım tüş-
19. sen sezge!” Un el buyê şundıy utkritka alıp kara ele
20. sin! Yana elga da, sigezençe martka da, may beyremêne
21. de. Eger tege wraç uperatsiya yasap intekmegen bulsa, üz
22. başına mundıy kargış almagan bulır idê.
23. __Çünkü ul hatın küpten kanerde bulır idê inde,--
24. didê Zeytüne.
25. __Anısı inde hatınnın üz işe!
26. __Ul wraç andıy utkritkanı algan sayên kuwanır-
27. ga tiyêş . Raktan terelgen patsiyentın un eldan artık
28. yaşesen ele! Bu üze zur behet bit!

43 İkinci kata çıkıp inmeli mi? Ama ayakların
44 atlayacak mecali yok. Şarkı söyleyip dans mı edelim?
45 Ama boğazdan ses çıkmıyor, düğüm tıkamış.

134/1-45

1 Yastık köşesini ısırıp sessizce ağlamak
2 mı? Ama gözlerde yaş, yanda da yastık yok. Ah, Cemile
3 Zakirovna, siz anlatırken her şey basit ve o kadar anlaşılıyordu,
4 ama kendi başına gelirse, bir çaresiz
5 kalıyormuşsun!
6 İyi ki koridorun bu ucunda pencereler yok,
7 merdivenlerin yanında yüzün beyazlığı, dizlerin
8 titrediği görünmüyor.
9 -Gerçekten de yardım görmüş kişi çok nadir teşekkür
10 ediyor,-dedi Larisa onu bekleyip birlikte yürümeye başlayınca. -Hastalar
11 enteresan millet, iyileşirse, ben doktorsuz da iyileşirdim
12 diyor, tedavi fayda vermezse, doktor yanlış ilaç
13 vermiş diyorlar. Biliyor musun, bana
14 bir onkoloji uzmanı arkadaşım ne anlattı. Göğsünden ameliyat olup,
15 kanserden kurtulmuş bir kadın ona her bayram kart
16 yolluyormuş. Her karta da aynı sözleri yazıyormuş: “ Bende hiçbir kanser
17 olmamış, siz bana ameliyatı yanlış yaptınız, beni
18 ömür boyu sakat bıraktınız. Allah kahretsin
19 sizi!” On sene her bayram öyle kart alıyormuş.
20 Yılbaşında da, Sekiz martta da, Bir mayısta da.
21 Eğer o doktor ameliyat yapmamış olsaydı,
22 böyle şey başına gelmezdi.
23 -Çünkü o kadın çoktan mezarda olurdu,-
24 dedi Zeytüne.
25 -Orası o kadının kendi işi!
26 -O doktor aldığı her kart için sevinmeli.
27 Kanserden kurtulmuş hastanın on seneden fazla
28 yaşaması kendisi büyük bir mutluluk zaten!

29. Minem belen küzge –küz karaşıp tınıp kalmas üçen
30. şuşlay takıldıy bit bu”, __dip uyladı ul Larisa
31. turında.
32. __Niştyak! Siné üzmi –kuymıy kargasınnarda, sin
33. behetle bul, imeş!
34. __Zeytüne Mecituwna! __dip kıçkırdı kuridurnın
35. argı başınnan şefkat tutaşı. Anda İwanuwa. __Sez-
36. ne surıylar.
37. Anıñ yanınđa kızıl külmekle hatın –kız küréndé.
38. Ul, başın kırın salıbrak, elmayép basıp tura idé.
39. Zeytüne eraktan uk anıñ iké çigesennen suzalıp kit-
40. ken kümeş tasmalarını kürep aldı.
41. __Sagındıgızımı? Tagın kunakka kildém mène ! Ça-
42. kırılmagan kunak şundiý bula ul!
43. __Ele üzém çakırırğa tura idém, __didé Zeytüne.
44. __Künjélgeyém sizde bit mène .
45. Dine Zeytünege tügél, anıñ cilkese aşa karagan,
135,1-44

1. irennere elmayérğa tırışa, amma tügereklenep kilgen
2. küzlérerde kisetüle sagayu çağıla idé. Larisadan şik-
3. lene, anıñ aldında süyleşese kilmi idé anıñ.
4. __Larisa Süygatuwna, gafu itegez! Bez tege awır-
5. nı bérızdan kararbız inde, __didé Zeytüne, başın
6. arta bura tüşebrek. Ul awırú yanınnan üzenen. Kul-
7. legasın kuwa, bu dewntulugiyage __wraçların hem awı-
8. rularnıñ üzara mügamele itü kağıyelerene bér niçék
9. te sıtmıy idé. Kullegannı awırú karşında kimsetü
10. idé bu! Zeytüne içke bér üçlenü belen Larisanıñ küz-
11. lerendege gaceplenüne-küzette.
12. __Awırú belen iké üden –ikewü gène süyleşe turgan
13. süzebez bar, dip kabaladı Zeytüne.
14. __Mène niçék ! Ser, dimek?

29 “Benimle göz göze gelmemek için
30 böyle durmadan konuşuyor bu” diye düşündü o Larisa
31 hakkında.
32 -Aferin! Seni durmadan lanetlesinler, sen de
33 mutlu ol!
34 -Zeytüne Mecitovna!-diye bağırdı koridorun
35 öbür ucundaki hemşire Anna İvanovna.
36 -Sizi soruyorlar!
37 Onun yanında kırmızı gömleklili kadın göründü.
38 O başını hafif yana eğmiş, gülümseyip
39 bekliyordu. Zeytüne uzaktan onun iki şakağından aşağı
40 inen ipek gibi beyaz saçlarını gördü.
41 -Özlemediniz mi? Yine misafir geldim işte!
42 Davetsiz misafir böyle olur!
43 -Kendim davet edecektim zaten,-dedi Zeytüne
44 -Gönlüm sezdi demek ki.
45 Dine Zeytüne’ye değil, onun omzuna bakmış,
135/1-44
1 gülümsemeye çalışıyor, ama yuvarlak gözlerinde
2 ise ikaz eder gibi bir gerginlik vardı. Larisa’nın burada
3 olmasını istemiyor, o buradayken konuşmak istemiyordu.
4 -Larisa Süngatovna, affedersiniz! O hastaya daha
5 sonra birlikte bakarız!-dedi o biraz kafasını
6 çevirip. O hastanın yanında meslektaşını
7 kovuyor, bu ise deontoloji –hasta ve doktor
8 ilişki kurma- kurallarına hiç te
9 sığmıyordu.meslektaşını hasta karşısında küçük düşürme
10 oluyordu bu. Larisa içinde intikam duygusu ile Larisa’nın
11 gözlerindeki hayreti seyretti.
12 -Hasta ile sadece ikimiz konuşacağımız birkaç
13 konu var,-diye tekrar etti Zeytüne.
14 -Öyle mi? Sır demek?

15. __Ser!
  16. Hem Zeytüne ana arkası belen burıldı.
  17. __Min sezge naprawleniyé belen kildém, --didé.
  18. Dine. Hem Zeytünege keçkène gène kegaz kisege suzdı.
  19. Uçka sıyarlık bu zeñger su kegazge heter süz yazılğan:
  20. Uçastuk wraçı Dineden şeş tapkan ikén.
  21. Zeytünenenñ ayak astında idén çaykalıp kitkendey
  22. buldı.
  23. Lekin bérızdan ul üze de uçastuk wraçnın mun-
  24. dıy diagnuz kuyarga sebebe barlıgına ışandı. Alay
  25. da dinege üzenen burçılıwın sizdermesçe, küterenke
  26. küñelgele bulıp kürénerge tırıştı.
  27. __Hezer, üsleregezne alışıgız da palataga kérép ,
  28. tınıç kına yal itegez. Bügén ük min sezne profëssorga
  29. kürseterge tırışırın, analizlar alırbız, annan
  30. suñ nişlerge ikénen hel iterbez.
  31. Tizrek Cemile Zakirownanı tabarga kirék idé. Zey-
  32. tüne tudıru bülegéne kitté. Kuridurda ana süyembiké
  33. apa uçradı.
  34. __Süyembiké apa, bişençe palatadan Heyrullinaga
  35. analiz yasagız ele, __didé Zeytüne. Mundıy analiz yasaw
  36. dinege bütünley kirék te tügél idé yugıyse, Zeytüne
  37. munı üze de kütmeğinde eytep kuydı.
  38. __Minem güberçeklerem piwner kébék , her wakıt
  39. ezer, __didé Süyembiké apa.
  40. Zeytüne tudıru bülegéne kërüge, karşı işekten ak
  41. halatlı iké kız kilép çıktı. İkese de, terseklerin
  42. bügep, uzınça turgekler tutkannar. Yana tugan sabıy-
  43. larnı balalar bülegéne iltüçe akuşerkalar idé bular.
  44. Zeytüne alarga yul birép , sténaga süyalde. Mundıy hel-
- 136,1-42
1. ne küp kürgen bulsa da gayat mühim wakıyanıñ şa-

17 -Sır!
18 Ve Zeytüne sırtını döndü.
19 -Ben size sevk ile geldim,-dedi
20 Dine ve Zeytüne'ye kağıtlarını uzattı.
21 Avuca sığabilen yazıda korkunç şey yazıyordu:
22 İlçe doktoru Dine'de tümör bulmuş.
23 Zeytüne'nin ayak altında yer sarsılmış
24 gibi oldu.
25 Ama birkaç dakika sonra o ilçe doktorunun
26 böyle teşhis koymak için sebepleri olduğuna inandı. Yine
27 de Dine'ye kendisinin üzülmesini hissettirmemek için neşeli
28 olmaya çalıştı.
29 -Hemen üstünüzü değiştirip odaya gidiniz, orada
30 rahatça dinleniniz. Ben bugün sizi profesöre
31 göstereceğim, testler de yapacağız, sonra
32 ne yapacağımıza karar veririz.
33 Hemen Cemile Zakirovna'yı bulmak gerekiyordu.
34 Zeytüne doğum bölümüne doğru yürüdü. Koridorda o
35 Süyümbike abla ile karşılaştı.
36 -Süyümbike abla, beşinci odadaki Hayrullina'ya
37 test yapabilir misiniz lütfen- dedi o. Böyle test yapılmasına
38 aslında gerek yoktu. Zeytüne
39 kendisi de istemeden bir anda söyleyiverdi nedense.
40 -Benim kurbağacıklarım her zaman
41 hazır,-dedi Süyümbike abla.
42 Zeytüne doğum bölümüne girdiğinde, karşısına karşı bölümden beyaz
43 önlüklü iki kız çıktı. İkisi de dirseklerini
44 büküp, uzun ince bez sargılara sarılmış ikişer bebek tutmuşlar. Yeni doğan
45 bebekleri bebekler bölümüne götüren ebelerdi bunlar.
46 Zeytüne onlara yol verip duvara yaslandı. Böyle durumu
136/1-42
1 çok defa görmüş olmasına rağmen, çok önemli

2. hitı bulğanıñ tuyêp , basıp turdı.
3. Mêne tagın cirde dürt keşenen gumer yulı sızıla
4. başladı. Tın, buş kuridurda basıp turgan Zeytüneden
5. başka bêrkem bu büyük wakıyğanı kürmede. Şulay da
6. akuşerka kızlar, mennernen karaşı astında bargan-
7. day, başlarınıyugarı tutıp, mehabet altıylar, çünki
8. üzlere başkargan wazifanıñ izgelegen anlıylar idê.
9. Bez gumer yulıbızın başın da ahırın da keşe
10. kullarında uzabız. Eye, adem balası üzenen gumer
11. yulın başkalar kulında başlıy, başkalar kulında
12. temamlıy.
13. Nikader merhemetle, rehim şefkatle bulırğa
14. tiyêş bez bêr–berebezge!
15. Balalarını imezerge irkên arbalar belen taratalar.
16. Arbalarga, bêr–bersene terep, uzınça sarı türgekler
17. salıngan. Aların kübese tın gına yata kaysıları
18. kıymıllaşa, elıy.
19. Kaybêrewler yana tugay sabıylarını bêr tüslê dip küz
20. aldına kitêre. Hiç yuk. Tuganda uk her adem balasının
21. üz kıyafete, üz hulkı. Bêrse cırıldap elıy, ikênçese
22. kalın tawış belen talepçen itêp kıkıra, üçençese
23. pıh –pıh itêp bürgerlene, lekiñ elamıy! Kaysının bite
24. uzınça, kaysının tügerek. Kaysı kara kerfekle, kay-
25. sının kerfege bütenley üsmegen. Bêrse askı irenen
26. bülteyken, ikênçesenen üske irene çıgıp tura. Çağış-
27. tırıp karasan, herbersende ata –anasın çalımnarı
28. yarılıp yata.
29. E bêr kırıydarak hareketlenmi –tawışlanmıy gına
30. keçerek üç türgek yata, aların bite çüprek puçmagı
31. belen kaplangan.
32. __Nişlep bulay kaplandagız? __dip suradı. Altın-
33. çeç balalarını enilerene üleşep yürüçe yaş kene şef-

2 bir olayın şahidi olarak orada bekledi.
3 Dünyada dört insanın daha ömür yolu çizilmeye
4 başladı. Sessiz, boş koridorlarda duran Zeytüne
5 hariç bunu kimse görmedi. Yine de
6 kızlar, binlerin bakışları altında yürüyor
7 gibi başlarını gururla yukarı kaldırıp, güçlü adımlarla atıyorlar, çünkü
8 kendi yaptıkları vazifenin kutsallığını anlıyorlardı.
9 Biz ömrümüzün başını da, sonunu da başka insanların
10 ellerinde geçiyoruz. Evet, insanoğlu ömrünü
11 başkaların elinde başlayıp başkaların elinde
12 bitiriyor.
13 E kadar da merhametli, ne kadar da şefkatli
14 olmalıyız biz birbirimize!
15 Bebekleri emzirmek için geniş arabalarla dağıtıyorlar.
16 Arabalara birbirlerine yaslayıp uzunca sarı kumaşa sarılı
17 olarak yatıyorlar onlar. Çoğu sessiz, ama bazıları kımıldıyorlar,
18 ağlayanları da oluyor.
19 Bazı insanlar yeni doğmuş bebeklerin hepsi aynı
20 olduğunu düşünüyorlar. Hiç de öyle değil. Doğduğunda bile insanoğlunun
21 kendi yüzü, kendi huyu farklı oluyor. Biri ince sesle, başkası
22 kalın sesle ağlıyor, bir başkası ise
23 “pıh pıh” gibi sesler çıkarıyor ama ağlamıyor. Birinin
24 yüzü yuvarlak, diğerininki ise uzun.
25 Bazılarının kirpikleri siyah, bazılarınıninki ise hiç yok. Birinin alt dudakları
26 kalkık, diğerlerinin ise üst dudakları yukarıya işaret ediyor.
27 Karşılaşırsan, her birinde anne babalarının yüzlerine benzer
28 bir şeyler bulunabilir.
29 Bir kenarda ise üç tanesi sessizce
30 yatıyor, onların yüzleri de bezle
31 örtülü.
32 -Neden yüzlerini örttünüz?- diye sordu Altınçeç
33 bebekleri annelerine dağıtan genç

34. kat tutaşınnan.
35. __Alar irterek tujan, didé kız yumşak kına
36. itép , irkelegen tawış belen. “citlekmi tujan”, dime-
37. de, “irte tujan”, __dip, maturlap eytte.
38. Şuna karamastan, Altınçeç başkalargan şaktıy
39. keçkéne,bütenley cansız tuyélgan ul türgeklerge tetre-
40. nep karadı. Yuk –yuk, anıñ sabıyè, anıñ kızçıgı, anıñ
41. Gazizese bulay bulıp tumas! Ene, kalın tawış belen
42. kıkıra turgan, kaşları sızılıp kitken, kerfeklere

137,1-45

1. tırpayèn turgan, şuşı zur kızıl awızlı bala kèbèk
2. bulıp bu! Eye, şundıy citlekken, hereketçen bulır,
3. tumrap turır anıñ balası. Ana karınında tiyèşençe
4. yatkan, citlekken babalar gına kaş –kerfek, kuyè çeç
5. belen tuwa. Altınçeçnen sabıyè kaş –kerfek üsterep tuwar.
6. Mène şuşındıy bulıp... Altınçeç tüşene “35”le
7. kleyènka kisege tagılğan sabıyga uzaklap karap tura,
8. kırıylagı bite yabulı türgeklerge yalgış ta küz tü-
9. şermeske tırışa. Mène şefkat tutaşı anı çitkerek
10. itte de balanı alıp, palatada, karawatta yata turgan
11. hatinga kertep birde. Hatın bitlek kigen bulsa da,
12. ak, şuma mangayènnan, küzlèrennen uk bik yaş ikènlege
13. küreñep tura. Ul sabıyèn mender üstene ceyélgan kleyèn-
14. kara saldı da halat tüşen çişte, yumrı kükregèn çı-
15. garıp, kükrek urtasında küreleyèmlenep turgan tüwime-
16. ne sabıy awızına kitèrde. Altınçeç sabıynın üz kük-
17. regène uringanıñ tuyganday, küzlèren yumdı.
18. __Sezge munda yürerge yaramıy, __digen tawışka
19. küzè n açtı ul. Şefkat tutaşı palata işegen yabıp
20. kuygan idè. __Sezge üz palatagızda yatarga kirèk.-
21. didé kız.
22. Altınçeç telep –telemes kène kuridurnın argı ba-

34 hemşireye.
35 - Onlar erken doğmuş olanlar,- diye cevap verdi
36 hemşire yumuşak sesle. “Yetişmeden doğmuş” demedi,
37 güzelce “erken doğmuş” dedi.
38 Buna da bakmadan, Altınçeç başkalarından oldukça
39 küçük, tamamen cansız görünen o bebeklere korkarak
40 baktı. Yok yok, onun bebeği, onun kızı, onun
41 Azizesi böyle doğmaz! İşte oradaki, kalın sesiyle
42 bağırın, kaşları belli olmuş, kirpikleri

137/1-45

1 çıkmış büyük kırmızı ağızlı bebek gibi
2 olur o! Evet öyle yetişmiş, hareketli olur
3 onun bebeği. Sadece anne karnında gerektiği
4 kadar yatan bebekler kirpik-kaşlı, koyu saçlı
5 olarak doğuyor dünyaya. Altınçeç’in bebeği de kaş kirpikli olarak doğacak.
6 İşte bunun gibi olacak...Altınçeç göğsüne “35”
7 diye yazılı bebeğe uzunca baktı,
8 kenardaki küçüklere ise bakmamaya
9 çalıştı. Şimdi ise hemşire onu eline aldı,
10 kenardaki yatakların birinde yatan
11 kadının yanına gidip ona verdi. Kadın maskeli olsa da,
12 onun beyaz, düz alından, gözlerinden genç olduğu
13 belli oluyordu. O bebeğini yastık üstüne serili muşambanın
14 üzerine koydu, gömleğinin üst tarafını açtı.
15 Göğsünün ortasındaki kırmızı düğmeyi
16 bebeğin ağzına getirdi. Altınçeç bebeğin kendi
17 göğsüne dokunduğunu hisseder gibi gözlerini kapattı...
18 -Sizin burada olmanız yasak,- diyen
19 sese gözlerini açtı o. Hemşire odanın kapısını
20 kapatmış.- Siz kendi odanıza gidip yatmalısınız,-
21 dedi kız.
22 Altınçeç ister istemez koridorun öbür

23. şındağı palatasına kittè. Bala tudıru yurtında üç
24. segat sayèn kabatlanıp tura turgan ilehi tınlık ur-
25. naştı. Bu tınlık ulı, büyük megnege iya, ul üze bër tan-
26. tana bulıp yangırıy idè şikèlle: bu segatte eniler
27. bebileren imezeler idè.
28. Altınçeç, palataga kèrèp , karawatına utırdıda
29. menderen sıypadı. Anıñ saf, behetle dewamı yatar bër
30. küne bu menderde. Altınçeç ana gadi hem halıkçan,
31. ulı megnele hem balaçakta da, ulıgaygaç ta kileşe
32. turgan, anıñ kaderen arttıra turgan isem birer-
33. gazize dip atar hem bër kayçan da bèrkemnen de ul
34. isemne buzdırıp eyttermes, bèrkem de ul isemne işet-
35. keç külemseremes.
36. Anıñ şuşı uyların raslaganday, karınında bala-
37. sı tibene başladı. Wraçlar:
38. __Balanıñ yürek tibeşe bik yahşı işetele,--
39. dip maktıylar, tik mène malay bulırmı, kızmı ikènen
40. gène açık eytmiler. Heyèr, alar kayan belsen! Altınçeç
41. üze bele, üze kız buluwin teli!
42. Düres, wraçlar türle hel buluwi ihtimal, diler. Le
43. kiñ alarnın yalgışkanı azmını? Ene kiçleren kuri-
44. durda cıyêlışıp utırganda, hatınnar niler gène süy-
45. lemi.

138,1-45

1. Bar türle behetsezlek Altınçeçke gène kilmes inde!
2. Ul wraçların kuşkanı cirene citkèrèp üti, birgen
3. daruların içe, küz alarında yata. Keyèfe naçar tügèl,
4. ber cire de sızlanmıy, başı aylangan çak sirek. E yü-
5. rek kagu, tın betü işese mundıy çakta herkemge bula.
6. Ene, kuridurda arba kirège, balalar bülegène taba
7. tegerep kittè, tınlıkni kür sabıy tawışı yarıp sal-
8. dı. Altınçeç kuridurga çıktı.

23 ucundaki kendi odasına yöneldi. Doğum evine her
24 üç saatte bir tekrarlanan ilahi sessizlik
25 yerleşti. Bu sessizlik büyük manaya sahip, o kendisi
26 bir tören gibi oluyor, bu saatte anneler
27 bebeklerini emziriyorlardı.
28 Altınçeç odasına girip, yatağına oturdu ve
29 yastığını okşadı. Onun saf, mutlu devamı yatacak bir gün
30 bu yastıkta. Altınçeç ona basit ve milli,
31 ulu manalı ve küçükken de, büyüünce de
32 yakışacak olan, onun değerini artıracak bir isim verir-
33 Azize der ona ve hiç kimsenin bu isimi
34 bozarak söylemesine izin vermez, hiç kimse o ismi
35 duyunca gülümsemez.
36 Onun düşündüklerini hisseder gibi karnındaki bebek
37 hareket etti. Doktorlar:
38 “Bebegin kalp atışları iyi duyuluyor”
39 diye övüyorlar, ama kız ya da erkek olacağını
40 söyleyemiyorlardı. Nereden bilebilir ki onlar! Altınçeç
41 kendisi biliyor, kendisi kız olmasını istiyor!
42 Doğru, doktorlar farklı durumlar olabilir diyorlar.
43 Ama onlar az mı yanılıyorlar? İşte akşamları, kadınlar
44 koridorda toplanıp neler neler
45 anlatmıyorlar.

138/1-45

1. Tüm şanssızlıklar Altınçeç’e mi gelecek?
2. O doktorların söylediklerini hiç eksiksiz yapıyor, ilaçlarını
3. içiyor, yerinden fazla kalmıyor. Keyfi yerinde gibi,
4. hiçbir yeri acımıyor, başı döndüğü de çok nadir oluyor. Kalbin
5. hızlanması, nefes darlığı böyle durumlarda herkeste de olan şey.
6. İşte, koridorda araba geriye, bebekler bölümüne doğru
7. gitti. Sessizliği o kalın, güçlü ses bozdu.
8. Altınçeç koridora çıktı.

9. __ Utız bişençe tagın şul utız bişençe! __ diyêş-
10. teler anda hatinnar. Annarı tege şuma mangaylı yaş
11. hatinga:
12. __ Balan tuymıy bit! __ didêler.
13. __ Nişle –ep? Tuktaawsız suwıra yugıyse!
14. __ Eyutamı suŋ? Yutamı?
15. __ Anıŋ yutkanıŋ –yutmaganıŋ kayan belesen inde?
16. __ Sütên citmidêr sinên.
17. Hem hatinnar yaş enine üyreterge kereşteler.
18. Yuk, Altınçeç mundıy bulmas, ul küp itêp süt içer,
19. sabıyênın tamagın tuydırır!
20. Tudıru bülegêne bérkemne de kertmiler. Barı tik
21. Altınçeçke gène bér–iké tapkır laburaturiyade berge
22. işlewçe kızlar belen uçramıp süyleşerge mümkinlek
23. birelde.
24. Mêne bügên de, balalarını cıyêp algaç, anı ülken
25. şefkat tutaşı bulmesene çakırıp kertteler. Anda
26. ak halat kigen Mühime basıp tura idê: Altınçeçke
27. küçteneçler tutırılğan pluitlen kapçık suzıp:
28. __ Ni helleren bar? Kürerge kildêm elê mêne ,--
29. didê ul.
30. Altınçeç yaşeren ürnet belen karadı, lekiŋ Mühi-
31. mênên keçkêne küzlêre ana turı karamıy, çitke tübel-
32. gen idê.
33. Alar yaneşe urındıklarga utırdılar. Altınçeç,
34. suŋŋı baruwında kimsengennen isende tutıp, Linar ha-
35. kında turı bèrep suraşudan tıyêla idê. E şunnan baş-
36. ka Mühime belen ni süyleşsen suŋ ul? Mühimênên ise
37. tele tik turmıy, hel –ehwelne suraşa. Annarı ul Altın-
38. çeçke kaynar sulışın ürep, yakınrak iyêle tüşte de:
39. __ Üz kızım kébék yakın keşem bit sin minem.--
40. didê. __ Küñêlgeden bér de çıkmıysın. Elê mêne wraç-

9. -Otuz beşinci, yine o otuz beşinci!- dediler
10. kadınlar. Sonra o düz beyaz alınlı
11. kadına tavsiyeler vermeye başladılar:
12. -Bebegin doymuyor herhalde?
13. -Neden? Durmadan emiyor ama?
14. -Yutuyor mu ki? Yutuyor mu?
15. -Onun yutup yutmadığını nereden bileyim!
16. -Sütün yetmiyor herhalde senin!
17. Ve onlar kadına her biri bir şeyler tavsiye etmeye başladılar.
18. Yok, Altınçeç böyle olmaz. O çok süt içer,
19. bebeğini doyurur!
20. Doğum bölümüne kimseyi almıyorlardı. Ama sadece
21. ona laboratuarda birlikte çalıştığı
22. kızlarla görüşme izni
23. vermişlerdi.
24. Bugün ise bebekleri toplayınca onu başhemşire
25. odasına çağırdılar. Orada
26. beyaz önlük giymiş Mühime bekliyordu.
27. Altınçeç'e içi yiyeceklerle dolu poşet uzattı.
28. -Nasılsın? Görmeye geldim seni,-
29. dedi o.
30. Altınçeç gizli umutla ona baktı, ama Mühime'nin
31. küçük gözleri ona direk bakmıyorlar, başka yere
32. bakıyorlardı.
33. Onlar yan yana sandalyelere oturdular. Altınçeç,
34. son gittiğinde yaşadıklarını hatırlayıp, direkt Linar
35. hakkında sormak istemedi. O hariç
36. Mühime ile ne konuşacaksın? Mühime'nin dili
37. durma bilmiyor, hal hatır soruyordu. Sonra o
38. Altınçeç' biraz yaklaşıp:
39. -Kendi kızım gibisin sen bana,-
40. dedi.- Hiç gönlümden çıkmıyorsun. Şimdi de doktorlarla

41. lar belen de süylestem. Alar eyte, süzne tınlamıy,
42. haman üzeneken ite, bu helende bez anıñ isenlege uçen
43. cawap birmibez, diler. Nişlep alay karşı kilesen,
44. Altınçeç? Alar galim keşe, belmi eytmesler. Gumerle
45. bulıp tusa, bala da yaşer...

139,1-44

1. __Minem helen eybet, __didè Altınçeç anıñ süzen
2. bülep. Anıñ içe puşa başlagan idè. Bu hatın haman
3. şul bër ük süzne tekrarlar uçen gène kildè mikènni
4. munda? __Üzèm uçen üzèm cawap birem min.
5. __Tuksikuz bik astırtın nerse, di profèssor.
6. Anıñ kayçan ayaktan egarın bez de eyte almıybız, keşe
7. Üze de belmi, di.
8. __Beleler. Kün sayèn tikşerep turalar.
9. Altınçeç kuzgala başladı.
10. __Tukta ele, __didè Mühime. __İ, min üzèm de
11. ana keşe bit, yürek türleremnen kitmisen! Eytmeske
12. de bulgandır inde, şulay da küñelgeyèm tüzmi: Linar
13. kile bit, Altınçeç! Tagın zawudınnan kumandıruwkaga
14. cibergenner. Bik süyleşesen kilederiyè bugay, mène
15. kile üze. Tik munda, bulniska kile alırmı, anısın
16. gına aldan eyte almıy minde. İş keşese bit. Süyleş-
17. segez, üzegez hel iter iyègez tagın! Küreşsegez, min
18. eytte dimessen inde, yame.
19. __Rehmet, Mühime apa, __didè Altınçeç anıñ ku-
20. lına upınıp. Ul şunduk ana bulgan büten üpkeleren
21. unıttı.
22. Linar kile, dimek. Bik yahşı. Düres, ul hezer Al-
23. tınçeçten çitleşe, anıñ belen aranı bütenley üzerge
24. niyatli bulsa kirèk. Lekin balanıñ atası bit ul!
25. Kızın yarata bu balasın da bütenley ük çit itmes.
26. Eger de Altınçeç belen bër–ber hel bula kalsa, bala-

41. konuştum. Onlar diyorlar ki dediklerini dinlemiyormuşsun,
42. hala istediğini yapıyormuşsun. Bu durumda onlar senin sağlığın için
43. sorumlu değiliz diyorlar. Neden öyle yapıyorsun ki
44. Altınçeç? Onlar alim insanlar, bilmeden söylemezler. Ömürlü
45. doğarsa, bebek yaşar...

139/1-44

- 1 -Ben kendimi iyi hissediyorum,-dedi Altınçeç onun sözünü
2 kesip. O artık sıkılmaya başlamıştı. Bu kadın yine aynı şeyleri tekrarlamak
3 için mi gelmiş buraya?-
4 Kendim için kendim sorumluyum ben.
5 -Toksikoz çok ciddi bir şey diyor profesör.
6 Onun ne zaman insanı yatağa düşüreceğini biz de bilemeyiz,
7 insan kendisi de diyor.
8 8 -Biliyorlar. Her gün kontrol ediyorlar.
9 9 Altınçeç ayağa kalktı.
10 -Dursana,- dedi Mühime.- Ben kendim de
11 anneyim, sen de kalbimden çıkmıyorsun. Söylememem
12 gerekirdi ama dayanamıyorum: Linar
13 geliyor Altınçeç! Fabrikasından yine iş
14 için yollamışlar. Çok konuşmak istiyordun kendisi ile,
15 işte geliyor kendisi. Ama buraya, hastaneye gelebilir mi bilmiyorum
16 çünkü iş adamı. Konuşursanız, kendiniz
17 hallederdiniz her şeyi! Görüşürseniz, ben
18 söyledi deme olur mu?
19 -Sağ ol Mühime abla!- dedi Altınçeç onun
20 eline dokunup. O artık ona küstüğünü
21 unutmuştu bile.
22 Linar geliyor demek. Çok iyi. Doğru, şimdi
23 Altınçeç'ten ayrılmayı, tamamen ayrılmayı
24 düşünüyordur. Ama olacak çocuğunun babası ki o!
25 Kızını seviyor, demek, bu bebeğe de yabancı gözüyle bakmaz.
26 Eğer Altınçeç'e bir şey olursa, çocuk

27. yatim kalmas. Ni bulsa da sabıyga ata kirék, isem
  28. üçen gêne bulsa da kirék bit.
  29. __Kayçan kile suñ ul?
  30. __Bügên kiç kilép citerge tiyêş ... __didê Mühime,
  31. nik eytkênene ükengen sımanrak itêp .
  32. __Alaysa kitmi tur, min hezer ük sinên belen çı-
  33. gam. Nyanya kitêp ülgergen bulsa, kiyêm –salımnı bir-
  34. mesler, sin mina paltunnı birêp tırırısın ya taki
  35. çakırırısın. Şuşı halat belen gêne kaytırmın.
  36. __Ay alla, ul hetle kaya kabalanasın? Bügên kirê
  37. kitmes ele! İртеge de suñ tügél!
  38. Lekin Altınçêç, anı tınlamıyça, bülmeden çıgıp
  39. kittê. Ul şunduk rezeda Ferituwnanı kürep aldı.
  40. Tudıru bülegênên müdire kayadır aşığıp, burçulı
  41. kıyafet belen ütep bara idê. Ul şaktıy wakıt fikê ren
  42. cıya almıyça, Altınçêçnen süzen anlamıyça turdı.
  43. __Mühim mesele bu Wafina, __didê, nihayat.—
  44. Anı bulay aşık –puşık kına hel itêp bulmıy. Sezne
- 140,1-42

1. wraç küzê tüyê astınnan çıgarırğa yaramıy, anlagız
2. şunı!
3. __Min raspiska birem, sêznêñ mine küçlep tutar-
4. ga hakıgız yuk!
5. Altınçêçnen ahır çikke citêp dulkınlanganıñ,
6. telese nindi tewekkellekke ezer ikênen kürep, rezeda
7. ferituwna da yumşardı
8. __Hezer tuta –kaba çıgıp kitü –balanı kurkıniç
9. astına kuyu digen süz. Eydegez, bez bulay itik: irtege
10. irten sezge kirêkle darularnı tabıp birerler, niş-
11. lerge ikênen yahşılap anlatırbız. Yanadan bér tapkır
12. analiz yasarbız. E hezer tınıçlanıgız, eybetlep
13. yuklagız. Sezne bu helde çıgargan üçen bez de ca-

27 yetim kalmaz. Ne olsa da çocuğa baba gerekli, soyadı
28 için hatta.
29 -Ne zaman geliyor o?
30 -Bugün akşam gelmeli...-dedi Mühime
31 söylediğine pişman oluyor gibi.
32 -O zaman bekle seninle birlikte çıkacağım.
33 Gardırop kapanmış olursa, elbiselerimi vermezler,
34 senin paltonu ödünç alırım veya taksi
35 çağırır, onunla gideriz. Üstümdeki gömleğimle giderim.
36 -Dur neden o kadar acele ediyorsun? Bugün geri
37 gitmez, yarın da geç değil!
38 Ama Altınçeç onu dinlemeden odadan çıktı.
39 Ve hemen Rezeda Feritovna'yı gördü.
40 Doğum bölümü müdürü acele ile bir yerlere gidiyor, kendi
41 düşüncelerinin etkisindeydi galiba, o bayağı bir zaman fikirlerini
42 toparlayamayıp, Altınçeç'in ne demek istediğini anlamadan bekledi.
43 -Önemli bir mesele bu Vafina,-dedi nihayet.-
44 Onu böyle acele halletmemeliyiz. Sizi

140/1-42

1 doktor gözetiminden çıkaramam,
2 anlayın!
3 -Ben taahhütname imzalarım, siz beni burada zorla
4 tutamazsınız!
5 Altınçeç'in çok heyecanlı olduğunu,
6 her şeye hazır olduğunu gören doktor
7 yumuşadı:
8 -Şimdi apar topar çıkmak – bebeği tehlikeye
9 atmak demek. Şimdi şöyle yapalım tamam mı: yarın
10 size gerekli ilaçları verirler, ne yapacağınızı
11 anlatırlar. Yine birkaç tahlil yaparız.
12 Şimdi ise sakinleşin, rahatça dinlenin.
13 Sizi bu durumda dışarı gönderirsek, sizin için biz sorumlu

14. wap birêrge tiyêş bulaçakbiz bit! Anlagız şunı!
15. Tınıçlanıgız!
16. Ul aşığıp kitmekçe idè, Altınçêç anıñ artınnan
17. iyarde:
18. __E sez süzegezde turırsız mı? İrtege çıgarır-
19. sız mı mine?
20. __Herhelde, min sezge yerdem iterge tırışır mın.
21. Altınçêç şunan artıgına ireşe almasın, ni-
22. hayat anlap, kirè burıldı. Anıñ hezer gène çıkma-
23. sın belgeç; Mühime, ciñél sulap, sawbullaşırğa
24. aşıktı.
25. Profèssor kabinatında rèspublikanıñ baş aku-
26. şer –gine kulugı utıra idè. Meskew üçen utçetlar ezer-
27. li, kiñşerge kilgen. Gadette alar institutta uçraşa
28. turgan idèler, bu gulı Taliya Gafaruwnanıñ birege
29. kilüyè profèssornı bèraz sagayttı.
30. Şige yukka bulmagan ikèn. Utçetlar turında süz
31. temamlangaç, Taliya Gaferuwna stenadağı ana belen
32. bala resèm ène karap kürsenep kuydı. Çal çeçe, sulgan
33. yüze anı ulı gaytım kürsete, şuna küre ul profèssor
34. İlyasowaga bèraz gına ulılarçarak karıy idè.
35. __Eytese kilmi kilüyèn de, eytmi de bulmıy, Ce-
36. mile Zakirowna . Sezne Meskew haman raslamadı bit
37. ele!
38. Eye, çınnan da, Gıylmi suwetnın İlyasowanı ka-
39. fedra müdire itèp yanadan saylaganıña şaktıy wakıt
40. uzdı inde, e Meskewden haman raslaw kilgène yuk ele.
41. Şulay da muna citdi sebep bardır, dip uylamıy idè
42. Cemile Zakirowna .

141,1-45

1. __Citekçelernen işe küp bula, citeşe almıy-
2. lardır, __didè ul ciñél gène itèp .

14 olacağız! Lütfen anlayın şunu!
15 Sakinleşin!
16 O acele gidecekti, ama Altınçeç onun elini
17 tuttu:
18 -Siz sözünüzü tutacak mısınız? Yarın çıkaracak
19 mısınız beni?
20 -Herhalde, ben size yardım etmeye çalışacağım.
21 Altınçeç bundan fazlasını alamayacağını anlayınca,
22 geri döndü. Onun şimdi çıkmayacağını
23 öğrenen Mühime rahat nefes alıp acele
24 vedalaştı.
25 Profesör odasında Cumhuriyetin
26 baş Jinekologu oturuyordu. Moskova için raporlar
27 hazırlamaya, konuşup fikir öğrenmeye gelmişti. Normalde onlar enstitüde
28 görüşüyordular, bu sefer Taliye Gaffarovna'nın buraya
29 gelmesi profesörü biraz kuşkulandırdı.
30 Kuşkullanması boşuna değilmiş, raporlar hakkında söz
31 tamamlanınca, Taliye Gaffarovna duvardaki anne
32 ve bebek resmine bakıp derin nefes aldı. Beyazlamış saçı, solmuş
33 yüzü onu olduğundan daha da yaşlı gösteriyordu, o yüzden de o profesör
34 İlyasovaja biraz büyük gibi davranıyordu.
35 -Söylemek istememiştim ama söylemeden de olmuyor
36 Cemile Zakirovna. Sizi Moskova hala
37 onaylamadı.
38 Gerçekten de, İlmi meclisin İlyasova'yı
39 başkan olarak seçmesinden sonra bayağı bir süre
40 geçmiş, ama Moskova'dan onay hala gelmemişti.
41 Yine de bunun ciddi bir sebebi var diye düşünmüyordu
42 Cemile Zakirovna.

141/1-45

1 -Yöneticilerin işi çok, yetişemiyorlar
2 herhalde,- dedi o sıradan bir şey gibi.

3. Sèznèj üsten jaluba yata anda Cemile Zaki-
4. ruwna. Bik citdi hem uzın jaluba.
5. __Anunimkadır inde?
6. __Awturı kulin kuygan.
7. “Dewletsin”, --dip neçke bér tamır sulkıldap
8. kuydı İlyasowanıj küñelge türende. Lekıj bu isemne
9. kıkırıp eyterge tele barmadı. Ustazına kul küter-
10. gen şekert... Mümkıj işme bu?
11. __Dewletsin, __didè Taliya Gafaruwna.
12. Cemile Zakirowna ,cılıtırğa telegendey itèp ,
13. kulların uraladı.
14. __Mina şundıy zur üpkese bar mikènni?
15. __Kafedrada yaşlerge üserge mümkinlek yuk, çün-
16. ki İlyasowa bèrewne de üzennen uzdırırğa telemi, di-
17. gen. Yaşler kafedradan kite, dip misallar kitèrgen.
18. Üzen ...Mine...
19. __Sezne demeni?
20. Zamanında Taliya Gafaruwna şuşı kafedrada
21. aspirantura temamlagan idè. Lekıj dissertatsiyasen
22. yaklıy almadı, çünki kiyawge çıktı, bala taptı, üç el
23. buyè urın üstende yatkan iren terbiyalerge tiyèş buldı.
24. Kwartırını alarga Lenin rayonınnan birgenner idè,
25. Taliya Gafaruwna üyène yakınrak urırğa işke küçerge
26. mecbür buldı. Ellar uzıp, balası üsep, ire ayakka
27. baskanda, anıj fenni işke umtılışı süngen idè in-
28. de. “Yazu –sızudan bulay da garık, kegazden küzne kü-
29. terep, awırularga karaga da wakıt yuk”, __di ul. Ha-
30. tın –kızın gedeti yazmışı, nişlisen. Düres, Taliya
31. gafaruwna ungan hem keşelekle wraç, yugalıp kalma-
32. dı, abruy kazandı, réspublikanıj baş akuşer –gineku-
33. lugi derecesinè citte.
34. Hezer mène anıj, üserge zur mümkinleklere bulgan

3 -Orada sizin üzerinize yazılmış şikayet yatıyor, Cemile
4 Zakirovna. Ciddi ve uzun bir şikayet.
5 -Kim yazdığı belirsiz tabii ki.
6 -Hayır yazan imzalamış bile.
7 “Devletşin” diye ince bir damarı titredi
8 kalbinde Cemile Zakirovna’nın. Ama bu isimi
9 sesli söyleyemedi. Ustasına el kaldırmış bir
10 talebe... Mümkün mü bu?
11 -Devletşin,- dedi Taliye Gaffarovna.
12 Cemile Zakirovna ısıtmak ister gibi
13 ellerini ovaladı:
14 -Bana o kadar mı küsmüş?
15 -Bölümde gençlerin çalışmasına, yükselmesine izin vermiyorlar,
16 çünkü İlyasova hiç kimsenin kendini geçmesini istemiyor,
17 demiş. Gençler bölümden gidiyor, diye örnekler vermiş.
18 Kendisini, beni...
19 -Sizi demi?
20 Vaktinde Taliye Gaffarovna bu bölümde yüksek lisans
21 eğitimini tamamlamıştı. Ama tez savunmasını yapamadı,
22 çünkü evlenip, çocuk doğurdu. Üç sene
23 yatakta yatan hasta kocasına bakmak zorunda kaldı.
24 Üstelik onlara daireyi Lenin mahallesinden vermişlerdi,
25 Taliye Gaffarovna evine daha yakın işe geçmek
26 zorunda kaldı. Seneler geçip, çocuğu büyümüş, kocası iyileşmişti
27 ama o zamana kadar bilimsel işlere isteği çoktan sönmüştü:
28 “Yazı-çizimlerden zaten bıktım, kağıttan gözümü alıp
29 hastalara bakacak vaktim bile yok”-dedi o.
30 Kadınların sıradan olan kaderi, ne yapacak. Doğru, Taliye
31 Gaffarovna doktor olarak da kaybolmadı, usta
32 ve insancıl bir, Cumhuriyetin baş Jinekologu
33 oldu.
34 Şimdi ise onun, yükselmesine izin verilmemiş

35. keşenen kafedradan nik kitkènen yugarı uyêşmalarga
  36. anlatıp kara inde sin!
  37. __ Üzème kağılgan kaderesene min üzèm cawap bi-
  38. rermen birüyèn, __ dip devam itte Taliya Gafaruwna.—
  39. E mène Dewletşin, İlyasowa mine izerleklewen haman
  40. devam ite, dip bara. Awturitetimni tüşerü üçen, mi-
  41. nem awırularını üzene ala, dip yazgan, ahunuwa fani-
  42. liyasen telge algan.
  43. __ Anısı hak, __ didè Cemile Zakirowna . __ Ahu-
  44. nuwanı min annan aldım.
  45. __ Sez alay dimegez inde, Cemile Zakirowna ! Mes-
- 142,1-45

1. kewde Dewletşin turında bik yahşı fikèr yaşı, bel-
2. geç bularak ta maktıylar, süze de üte.
3. Cemile Zakirowna Meskewdege uçraşularını küz
4. Aldına kitèrep külèmserede:
5. __ Bèlèm, bèlèm.
6. __ Külmegez elèsez, Cemile Zakirowna . Munda
7. bik citdi itèp , tüpten uylap birèrge , turı kileçek
8. cawapnı. Anda elè kafedra klinikasında tertip yuk,
9. diyèlgen, tiyèş bulmagan keşelerne uringa salu uçrak-
10. ları kitèrelgen. Aları çep –çi yalğan, mügayèn!
11. __ Yu –uk İzail Harisowiç bërde yuknı yazmas-
12. tır, __ dip Cemile Zakirowna külèmserèp başın
13. çaykadı. __ Anı alay ansat kına kaptıra almassın!
14. Tikşerep kararga kirèk.
15. __ Cemile Zakirowna , sezni süylisez!
16. Prufèssor İlyasowanıñ bu rewèşle üz –üzennen kül-
17. gendey süyleşep utıruı Taliya Gafaruwnanıñ başı-
18. na saymıy idè. Ul hamam meselenen citdilegen, yüz
19. aklığı üçen küreşerge kirèklegen anlatırğa tırış-
20. tı.

35 insanın, neden bölümünden gittiğini anlatabilir misin
36 yukarıdakilere?
37 -Benimle ilgili olarak kendim cevap
38 veririm,- diye devam etti Taliye Gaffarovna.-
39 Ama Devletşin, İlyasova hala peşimi bırakmıyor
40 diyor. Dereceyi düşürmek için, benim
41 hastalarımı da kendine alıyor diye yazmış, Ahunova
42 soyadını da dile getirmiş.
43 -Orası doğru, Ahunova'yı
44 ben kendime aldım,- diye yanıtladı Cemile Zakirovna.
45 -Siz öyle demeyin, Cemile Zakirovna!.Moskova'da

142/1-45

1 onun hakkında çok da iyi izlenimi olan insanlar var, hem
2 de uzman olarak ta övüyorlar, bir dediğini iki etmiyorlar.
3 Cemile Zakirovna Moskova'daki görüşmeleri
4 hatırlayıp, gülümsedi:
5 -Biliyorum, biliyorum.
6 -Ya gülmeyin siz Cemile Zakirovna! Burada
7 ciddi olarak derinden düşünmemiz gerekiyor.
8 Orada bölümde düzen yok,
9 gereksiz insanları hastaneye yatırma olayları
10 da yazılmış! İşte orası tamamen yalan!
11 -Yok yok, İsaıl Harisoviç olmayan şeyi
12 yazmaz,- diye kafasını salladı Cemile Zakirovna
13 gülümseyip.- Onu öyle rahat yakalayamazsın!
14 Öyle kolay kurtulamayız ondan! Kontrol etmek gerek.
15 -Cemile Zakirovna, siz ne diyorsunuz?
16 Profesör İlyasovanın bu şekilde kendinden gülüyor
17 gibi konuşmasını Taliye Gaffarova'nın aklı
18 almadı. O hala meselenin ciddiliğini, yüz
19 aklı için savaşmak gerektiğini anlatmaya
20 çalıştı.

21. Anı uzatkanda da, kiyenep uramga çıkkanda da, Cemile Zakirowna nın yüze şat, adımnarı ciñel idè.
22. Bakça kırıyènda zeñger su maşinasında anı Mübarek Tahiruwiç küteptura, alar airupurтка barıp, bèr tanışların karşı –alırğa tiyèşler idè.
23. Cemile Zakirowna maşına işegen açkaç, Mübarek Tahiruwiç gaceplenep:
24. __Ni buldı sina? __dip suradı.
25. __E nerse?
26. __Tüsen kaçkan.
27. __Bulay gına... Bèznèñ işte bula inde. Altıncı ruddumga sugılıp çıgıyk ele. Bèr gène minutka.
28. __Bèlèm min sinèn minutlarını, __didè Mübarek Tahiruwiç kenagatsez tawış belen.
29. __Tiz gène çıkmısam, üzen gène barırsın.
30. Tatarıstan uramında burılgaç, Mübarek Tahiruwiç kisek kène turmuzga bastı.
31. __Ene, İzail Harisowiç kile, __didè. __anı da alıyk, belki, yul unayèdır.
32. Dewletşin alarnın üyène kilèp yürgen çaktan uk,
33. Mübarek Tahiruwiç bu açık, tırış ègèt ne yaratıp kalgan idè. Cemile Zakirowna üzenen şiklere turında yumşak, sak kına eytep karasa da, Mübarek Tahiruwiç alarnı zurga almadı. Dileram belen bulgan hel turında işetkeç te, bende hatadan hali tügèl, di-
- 143,1-44
1. de. Kafedra müdirlegène Dewletşinnın da gariza biruyène de ise kitmede: yaş keşe, üserge telewe bik tabıgıy, e sin işenne annan kim başkarmasına ısan-san gına urınında, kal, didè, mundıy helne turmuşnın gadeti karşılığı dip anlattı.
2. Münesebetlernen çın asılı anıñ üçen karandagı bu-

21 Onu uğurlarken de, üstünü giyinip dışarı çıktığında da
22 Cemile Zakirovna kendini iyi, rahat hissediyordu.
23 Bahçe kenarındaki mavimsi arabada onu Mubarek
24 Tahiroviç karşıladı, onlar daha sonra havaalanına gidip
25 arkadaşlarını karşılayacaklardı.
26 Cemile Zakirovna arabanın kapısını açınca, Mubarek
27 Tahiroviç ona hayretle baktı:
28 -Ne oldu sana böyle?
29 -Ne olmuş?
30 -Yüzünün rengi kaçmış.
31 -Önemli bir şey yok...bizim işte olan sıradan şeyler. Altıncı
32 doğum evine uğrayabilir miyiz birkaç dakikalığına?
33 -Biliyorum ben birkaç dakikalığınızı,-dedi Mubarek
34 Tahiroviç .
35 -Çabuk çıkmazsam tek başına gidersin.
36 Tataristan Caddesine dönünce, Mubarek Tahiroviç
37 frene bastı.
38 -Bak, İsaıl Harisoviç geliyor. Onu da
39 alalım belki yolu aynı tarafadır.
40 Devletşin onların evine geldiği zamanlarda da
41 Mubarek Tahiroviç bu güler yüzlü, çalışkan adamı
42 sevmiştir. Cemile Zakirovna kendi kuşkularını
43 yumuşakça söylemeye çalışsa da, Mubarek Tahiroviç
44 onları ciddi kabul etmedi. Dilerem ile
45 olan durumu duyunca da, hatasız kul olmaz,dedi.

143/1-44

1 Bölüm başkanlığına Devletşin'in da dilekçe
2 verdiği duyunca da fazla kötüye yorumlamadı: genç insan,
3 yükselmek istiyor, bu da doğaldır, sen ise sadece işini ondan
4 daha iyi yapacağına inanırsan yerinde kal, bu durum hayatın
5 sıradan olan bir engeldir dedi.
6 İlişkilerin gerçeği onun için karanlıkta kaldı,

7. lıp kaldı, lekiñ munı Dewletşin üze yaħşı bele, ul,
8. elbette inde, maşınanı çitletep üterge tiyêş idè.
9. Emma ul alarnı kürmemeşke salışırğa telemede.
10. Eraktan ul elmayêp, adımnarın kızulatıp kildè , te
11. rezege iyêlep, gadet tegeçe açık çıray belen selam bir-
12. de. Annarı işekne üze açıp, artkı utırğaça utır-
13. dı.
14. İrler hawa helleren, yullarnın naçarlıgın süy-
15. leşteler, lekiñ süzlere Cemile Zakirowna nın zihe-
16. nene bik tumanlı gına barıp citte. Karşıdağı
17. küzgeden ul dutsentnın tügerek, şuma üz –üzänen ka-
18. negat yüzen, ağı zeñger sulanıp turgan kungırt küz-
19. leren, yana tür cenlekke karaganday, dikkat belen
20. kat –kat küzden kiçerde. İzail Harisowiçnın bütün
21. kıyafetennen wucdan saflığı bürkele idè.
22. Şunda Cemile Zakirowna nın küñelgeyènde yaşen yaş
23. negendey buldı: bu keşe profèssor İlyasowa karşın-
24. da, ustazı karşında üzen tamı da gayêpledip sana-
25. mıy idè. Uyalu da, kıyénsını da, bu mina üpkelemede
26. mikèn, digen şik eşerge de yuk idè bugay anda. Mène ul
27. maşınanı tuktatunı suradı, rehmet eytep kitêp bar-
28. dı. Anıñ artınnan işekne yaħşıláp yabarga ürelgen
29. mübarek Tahiruwiç tagın burçılıp:
30. __Karale, Cemile, awırıysın tügélme sin? –di-
31. de.
32. __Awırğannan tügél ul...
33. __E nerseden? Üzenne de kararga kirék bèraz. Me-
34. ne hezer baruga kan basımını ülçetep kara ele.
35. Alar Prufsuyuz uramınakerdeler. Alda uram ça-
36. tı, kırıydağı yurtnın puçmagına, cirden ikè metr
37. çaması biyék terek, zur tügerek küzge bér ketelgen. ar-
38. kılı uramnan kilgen maşınalar şunnan küreñe idè.

7 çünkü ama Devletşin bunu iyi biliyor, o
8 yüzden de arabayı görmemiş gibi yapıp, yanından geçmeliydi.
9 Ama o görmemiş gibi yapmak istemedi.
10 Uzaktan gülümseyip, adımlarını hızlandırarak geldi de,
11 her zamanki gibi açık yüzle selam verip,
12 kapıyı kendisi açtı ve arka koltuğa
13 oturdu.
14 Erkekler hava durumunu, yolların kötülüğünü
15 konuştular, ama sözleri Cemile Zakirovna'nın zihnine
16 sis içinde gibi uzaktan ulaştılar. O karşısındaki
17 aynadan doçentin yuvarlak, parlak yüzünü,
18 beyazı hafif mavi olarak görünen gözünü
19 yeni bir canavara bakıyor gibi dikkatle gözden
20 geçirdi. İsaıl Harisoviç'in tüm yüzünden
21 vicdanının saflığı okunuyordu.
22 O zaman Cemile Zakirovna'nın gönlünde şimşek
23 çakmış gibi oldu: bu insan kendini profesör İlyasova önünde,
24 hocasının önünde hiç suçlu saymıyordu.
25 Utanma da, çekinme de, bu bana küstü mü
26 acaba diye merak etme de yoktu onda. İşte o
27 arabayı durdurmasını istedi, teşekkür edip arabadan
28 indi ve kendi yoluna gitti. Onun peşinden kapıyı daha iyi kapatmak için
29 uzamış Mubarek Tahiroviç kuşkulayıp sordu:
30 -Baksana, Cemile, hasta mısın
31 yoksa?
32 -Hastalıktan değil...
33 -Neden o zaman? Biraz dikkat et kendine.
34 İşte şimdi varınca hemen tansiyonunu ölçtür...
35 Onlar Profsoyuz caddesine döndüler. İlerideki
36 evin köşesinde, yerden iki metre civarı yüksekte,
37 büyük yuvarlak ayna koymuşlar, o aynadan
38 yandaki caddeden gelen arabalar görünüyordu.

39. Cemile Zakirowna küzgede küksel “Wulga”nın çağı-
40. lışın kürep aldı, ul zuraygannan –suraya idè. E Mü-
41. Barek Tahiruwiç burçılıp hatınına karıy.
42. __Tuktat... –diyarge telede Cemile Zakirowna .
43. lekiñ eyterge tülgerdeme, yukmı, anısın belmi kal-
44. dı, dünya karanlıkka çumdı...

144,1-43

1. Nail Heyderuwiç kilèp kergende, zeytüne awıru
2. tarihların tutırıp utıra idè.
3. __Yanalıklar barmı, Zeytüne Mecituwna?
4. Bèrèncè karaşka Nail Heyderuwwiçni hiç kène de
5. wraç dip uylamassın. Anıñ makmaklap yasalğandan
6. kiñ, bilsez, tebenek gewdesende, kıska muyèn, yumrı
7. başında, miçte peşken ak kümeç kèbèk tögerek açık
8. çırayènda nıklık, krèstyán sabırlığı yarılıp yata,
9. yumşak tawışında küñelge kiñlege sizele. Eytèrsèñ le
10. ul munda yaraklı keşe, terelep kilgen hatınına süyè-
11. neçle heber kitèrgen bu bülmege ise ak başlıgın tög-
12. gerek baş tübesende kırın gına salıp, halat tüymele-
13. ren ilekterep te turmıyça, wraçlarga rehmet eyterge
14. gène kergen. Anı kürüğe, küñelgène şumlandırıp turgan
15. nerseler keçereyèp kitkendey bula, yaşewnen küñelgele
16. yakları küzge nıgrak kürène başlıy. Wraçların da,
17. awırularnı da keyèfen kütère bele ul. Heyèr, anıñ hü-
18. nere şul –uperatsiya wakıtında sızlanularnı cine-
19. leytüçe, keşenen can sagında turuçı –anèstèziwluğ
20. Nail Heyderuwiç. Sugiş wakıtında hirurg bulgan, e
21. tınıçta üzene yana hüner saylagan.
22. Zeytüne ana burılıp yamansu gına èlmaydı.
23. __Mène yana awıru kerde bit, Nail Heyderuwiç.
24. Şeş belen.
25. __Kayale, awıru tarihın biregez ele.

39 Cemile Zakirovna aynada mavi “Volga”nın
40 geldiğini gördü, o her an büyüyordu.
41 Mubarek Tahiroviç ise kuşkulanıp karısına bakıyordu.
42 -Durdur...-demek istedi Cemile Zakirovna.
43 Ama söyleyebildi mi, yok mu- orasını bilmiyor,
44 dünya bir anda karardı...

144/1-43

1. Nail Haydaroviç geldiğinde, Zeytüne hasta
2. dosyaları dolduruyordu.
3. -Haberler var mı, Zeytüne Mecitovna?
4. İlk bakışta Nail Haydaroviç’i hiç doktor
5. diye düşünmezsin. Onun kare gibi
6. geniş, belsiz, kısa bedeninde, kısa boyun, yuvarlak
7. kafasında, fırında pişmiş beyaz ekmek gibi yuvarlak
8. açık yüzünde, yuvarlak kafasında sertlik, çiftçi sabırlığı,
9. yumuşak sesinde ise gönül derinliği apaçık belli oluyordu. Sanki
10. o burada sıradan bir insan, iyileşmiş karısına haber
11. getirmiş, bu odaya ise şapkasını yan yatırıp,
12. önlük düğmelerini düğmelemeden doktorlara teşekkür etmek
13. için girmiş. Onu görünce, gönle kuşku veren
14. şeyler küçülüp kalıyor, hayatın güzel
15. tarafları daha açık görünmeye
16. başlıyordu. Doktorların da,
17. hastaların da moralini yükseltebiliyor bu adam. Ama zaten onu görevi
18. de bu: ameliyat vaktinde ağrıları hafifleştirici,
19. insanın canının bekçisi- anestezi uzmanı
20. idi Nail Haydaroviç. Savaş zamanında cerrah olmuş,
21. sonradan ise kendine yeni meslek seçmiş.
22. Zeytüne ona dönüp hüzünlü gülümsedi:
23. -Yeni bir hasta geldi, nail Haydaroviç.
24. Tümör ile.
25. -Dosyasını verir misin onu?

26. Zeytüne kuridurdagı şkaftan Dinenen ilek yatkan-
  27. da tutırılğan tarihin tabıp aldı. Nail Heyderuwiç
  28. urındıkka bërsekkendey caylap utırdı da zengger su
  29. kegaz üstene iyélde.
  30. __Sin Mundamını ele? __dip, işekne açıp suradı
  31. Süyëmbikè . Ul Nail Heyderuwiçnın hatını idè.—
  32. Kaytkanda ipi al, dimekçe idèm.
  33. __Tuktale, karçık, zihenno taratasın.
  34. Süyëmbikè içkerek, Zeytüne utırğan üstel yanırarak
  35. uzdı.
  36. __Analiz buldı, Zeytüne Mecituwna. Minem gü-
  37. berçek Heyrullınanı yükle itèp kürsete.
  38. __Yükle itèp ? Yalgışmıysız mı?
  39. Süyëmbikènen tiz üpkeli turgan gadete yuk, şulay
  40. da elmayı yaktısı kimedede. Kaban külende hem Bulak
  41. buyènda üsken güberçekler bër kayçan da yalgışmıy.
  42. Herhelde, andıy uçraknın munarçı bulğanı yuk, E bel-
  43. ki, bu alarnın bërèncè yalgışuwıdır, bu métud ta yur-
- 145,1-44
1. maga kere turgan yüzden ikè uçraknın bërseder? Eger
  2. yalgışmasalar?
  3. __Tagın tikşertep karıysız mı elle, Süyëmbikè
  4. apa?
  5. __Anısın işlibez inde, gadettegeçe.
  6. Ul çıgıp kitkeç, Nail Heyderuwiç ufıldap urı-
  7. nınnan kuzgaldı.
  8. __Alaysa, min awıru belen tanışıp çıgıym ele.
  9. Eger uperatsiya yasarga niyatlesegez, tünge kaldıruda
  10. megne bulmas. Şulay bit?
  11. Mundıy uçraklarını profëssor üzene heber iterge
  12. kuşa. Ul altınçı bala tudıru yurtına kitken ikèn.
  13. Zeytüne munı baya uk belgen idè. Dimek, şunda şal-

26. Zeytüne koridordaki dolaptan Dine'nin önceki
27. geldiğinde doldurulan dosyasını buldu. Nail Haydaroviç
28. sandalyeye oturup mavimsi kağıt
29. üstüne eğildi.
30. -Sen hala burada mısın?-diye kapıyı açıp sordu
31. Süyümbike. O Nail Haydaroviç'in hanımıydı.-
32. Eve dönerken ekmek al diyecektim.
33. -Dur karıcığım aklımı dağıtıyorsun.
34. Süyümbike içeri girip Zeytüne'nin
35. yanına geldi.
36. -Tahlil yaptık Zeytüne Mecitovna. Benim kurbağacık
37. Hayrullina'yı hamile gösteriyor.
38. -Hamile mi? Yanılmıyor musunuz?
39. Süyümbikenin hemen küsme diye bir alışkanlığı yoktu,
40. ama gülümsemesinin dozu azaldı. Kaban ve Bolak
41. yanında büyümüş kurbağalar hiçbir zaman yanılmaz,
42. herhalde bugüne kadar böyle olay olmadı. Yanılırlarsa,
43. onların ilk yanılmasıdır, bu metotta normal sayılan

145/1-44

- 1 yüzde iki hatanın biridir? Eğer
- 2 yanılmıyorlarsa?
- 3 -Yine de bir bakar mısınız Süyümbike
- 4 abla?
- 5 -Onu her zamanki gibi yapacağız.
- 6 O çıkınca, Nail Haydaroviç yerinden
- 7 kalktı:
- 8 -Öyleyse, ben gidip hasta ile tanışayım.
- 9 Eğer ameliyat yapacaksanız, geceye bırakmaya
- 10 gerek yok. Öyle değil mi?
- 11 Böyle durumlarda profesör kendine haber vermelerini
- 12 istiyordu. O altıncı doğumevine gitmiş.
- 13 Zeytüne bunu daha önce öğrenmişti. Demek, orayı

14. tıratırğa kirék. Zeytüne trubkanı aldı. Telefonnu
15. tege başta tiz gène almadılar, e inde profëssor ilya-
16. suwanıñ familiyasen işetkeçi şunduk trubkanı kiré
17. kuydılar. Zeytüne yanadan şaltıratıp, baş wraçnı
18. suradı. Anısı Zeytünenëñ kemlegen, profëssornı nin-
19. di maksat belen izlegänen beleşkeç kène, kürsenep:
20. “bu meselene sezge müstekıyl hel iterge turı ki-
21. ler, --didè. __ Cemile Zakirowna awır helde unbi-
22. şençe buşnıtada yataş”. __ ”Niçék alay bulsın! Ul ele
23. irten gène munda rapurtta buldı! Sez başka bèrew
24. belen butıysızdır!” Baş wraç tagın tınıp turdı.
25. Annarı tawışın ekreneyte tüşep : “Sezden elègène
26. Şaltıratıp beleşteler bit inde, __ didè. __ Awariyage
27. İlekte ul. İre ülgen, üze reanimatsiyade”.
28. __ Bu __ Tiz gène başka sıya turgan yanalık tügél idè.
29. Şunnan sugıısı tuman içendege kèbék işlende. Wraç-
30. lar , şefkat tutaşları ah iteşteler.
31. Tudıru bülege müdire Rezeda Ferituwna şunda
32. kitken ikèn. Dutsent wiktur efımuwıç: “Barıbız da
33. anda kitèp , awırularnı kaldıra almıybiz bit in-
34. de! __ didè. __ Anda mümkiñ bulgannı bezden başka da
35. işlerler”. Heyrullina turında işetkeç, ul da Nail
36. Heyderuwıçnın fikèren kabaladı: eger çınnan da
37. çitte uranaşkan yaralgı ikèn, uperatsiyane kiçekmesten
38. yasarga kirék. Yugıyse içke kan sawuwı bar.
39. Kurıdurdağı keçkène üstelde, kaynar sulı kas-
40. tryulde “munça” yasap, kannarnın katnaşu –katnaşma-
41. wın tikşerep turganda, fidaya:
42. __ Belki, bu __ milliwunga bër uçrıy turgan üzen-
43. çecelekle uçraktır? __ dip süylende. __ Ber kağıydege
44. de buysınmıdır? Bër analiz belen de belenmidèr?

146,1-45

14 aramak lazım. Zeytüne telefonu aldı. Öbür
15 tarafta ise ahizeyi kaldırmak için acele etmediler, profesör
16 İlyasovanın adını duyunca, hemen
17 kapattılar. Zeytüne yeniden arayıp başhekimi
18 sordu. O ise Zeytüne'nin kimliğini, profesörü
19 hangi amaçla aradığını sordu. Cevap alınca, ağır nefes alıp:
20 -Bu meseleyi kendiniz halletmeniz gerekecek,-
21 dedi.- Cemile Zakirovna zor durumda
22 on beşinci klinikte yatıyor. “-Nasıl öyle olsun? Sabah
23 raporunda buradaydı! Siz başka birisi
24 ile karşılaştırıyorsunuz herhalde?” Başhekim biraz sessiz durduktan sonra
25 kısık sesle:-Sizden daha yeni arayıp
26 öğrendiler ya,-dedi.- Kaza geçirmişler.
27 Kocası ölmüş, kendisi yoğun bakımda.
28 Bu aklın kolayca alabileceği bir haber değildi.
29 Sonrası sis içinde gibi yapıldı.
30 Doktor-hemşireler de inanamadılar.
31 Doğum bölümü Müdürü Rezeda Feritovna biraz önce
32 oraya gitmiş. Doçent Viktor Efimoviç: “Hepimiz oraya
33 gidip hastaları bakıcısız bırakamayız”,
34 dedi. “Orada mümkün olan her şeyi biz olmadan da
35 yaparlar”. Hayrullina hakkında duyunca, o da Nail
36 Haydaroviç'in fikrini destekledi: eğer gerçekten
37 de kenarda olan embriyonsa, ameliyatı gecikmeden
38 yapmak gerek, yoksa iç kanama geçirebilir.
39 Koridordaki küçük masada, sıcak sulu tencerede
40 “hamam” yapıp kanların karışıp karışmadığını
41 öğrenirken, Fidaya:
42 -Belki bu milyona bir denk gelen özel
43 durumdur?-dedi.-Bir kurala da
44 boyun eğmiyordur? Hiçbir tahlille belli olmuyordur?

146/1-45

1. Uperatsiyage salmasan –suŋga kaluwın bar, salıp ta
2. diagnuz raslanmasa, yukka kisüyén ihtimal...
3. __E şulay da sin Heyrullinaga ikénçe tapkır
4. uperatsiya yasawdan kutıla almassın, ahrısı, __didè
5. Zeytüne.
6. __minme? Heyrullinanıŋ yanıŋa baru tügél, ise-
7. men gène işetsem de kulımnan eyber tüşep kite mi-
8. nem.
9. Dutsent Wiktur Efimuwiç tudıru bülegennen kite
10. Alımıy ikén.
11. __Üzegezne sınaŋ karagız, Zeytüne Mecituwna,--
12. didè ul tınıç kına. __Tecribegezciterlek, kulıgız
13. bu işke yatıp tura. Min séznèŋ mümkinleklerne belen
14. bit inde! __Dutsent Zeytüne uperatsiyalarda assistent
15. bulıp turgan çaklarında ilek te maktıy idè. __Ul –bu
16. kilèp çıksa, mine çakırırız!
17. Mundiŋ işanıçnı yaş wraçnın telese kaysı kuwa-
18. nıp kabul iter, üz yazmışında zur burılış dip sa-
19. nar idè. Zeytüne munı anlıy idè, elbette. Lekin kü-
20. ne, küne nindi bit! Niler gène kiçererge turı kil-
21. mede ana bügèn !
22. Nail Heyderuwiç belen süyleşkennen suŋ, dinede
23. tınıçlanıp kitken idè inde. Elmayerga tırışa, iren-
24. nere erilgan, emma barıber küzlère tügerek kül ke-
25. bek müldereme.
26. __Bik küp meşekatledem inde min sezne, duktur.
27. Gayèplemegez, busı, mügayèn, suŋgısı bulır. Mina he-
28. zer barıber inde, __didè ul açı elmayèp.
29. Tawışında şundiŋ zar işetelde ki, timerbulat-
30. nın elaganıŋ işetkendege kèbèk , Zeytüne içke sıkra-
31. nu belen ana taba iyélde:
32. __Çıkmagan canda ümet bar, Dine. İşanıç be-

1 Ameliyata almazsan, geç kalabilirsin, alıp ta
2 sonuç onaylanmazsa, boşuna kesmiş olacaksın...
3 -Yine de Hayrullina'ya ikinci kez
4 ameliyat yaptıktan kurtulamazsın galiba, -dedi
5 Zeytüne.
6 -Ben mi? Hayrullina'nın yanına gelmek değil, adını
7 duyunca elimdekini düşürüyorum
8 ben.
9 Doçent Viktor Efimov doğum bölümünden
10 gidemiyormuş.
11 -Kendiniz denesiniz Zeytüne Mecitovna,-
12 dedi o sakince.- Tecrübeniz yeterli, eliniz
13 böyle işlere yatkın. Sizin ne yapabildiklerinizi
14 biliyorum!- Zeytüne daha önceleri ameliyatlarda asistan
15 olarak çalıştığında, onu her zaman överlerdi.- Bir
16 şey olursa beni çağırırsınız!
17 Böylesi güveni her genç doktor sevinerek
18 kabul ederdi, kendi hayatının dönüm noktası
19 sayardı belki de. Zeytüne de bunu anlıyordu, ama
20 bugün yaşadıklarından sonra...Neler yaşamadı ki
21 o bugün!
22 Nail Haydaroviç ile konuştuğundan sonra, Dine
23 biraz sakinleşmiş. Gülümsemek istiyor, dudakları
24 açılmış, ama iki gözü göl gibi
25 doluydu.
26 -Sizlere çok iş çıkardım ben doktor!
27 Ayıp etmeyin, bu sonuncusu olur herhalde. Artık
28 benim için fazla bir şey fark etmiyor.
29 Sesinde öyle şeyler hissedildi ki, Timerbulat'ın
30 ağladığını duyar gibi Zeytüne'nin iç sızı
31 ile ona doğru eğildi:
32 -Çıkmamış canda ümit var, Dine. İnalarak,

33. len, ümet belen tutınyk bez bu işke.
  34. Zeytüne dine yanıñnan çıguga, Anna İwanuwna
  35. stakan belen kuyè çey kertep birde:
  36. __Uperatsiya aldınnan hel aldığımız, duktur!
  37. Şaktıy küp operatsiyalarda katnaşkanı buldı
  38. Zeytünenen . Uperatsiya sestrası bulıp ta, assistent bu-
  39. lıp ta. Lekin bér kayçan da ul bu bülmege tınıç kı-
  40. na kere almadı. Bügên ise busaganı ayéruça dulkınla-
  41. nıp atladı.
  42. Uperatsiya yasawçı wraçlarını gadette şikérdey ak
  43. kiyémnen dip küz aldına kitèreler. Awıruwın baş-
  44. uçında, sulış appartı hem kan salu caylanması
  45. yanıñda basıp turuçı Nail Heyderuwıç belen narku-
- 147,1-44

1. lugiya sestrası Anna İwanuwnanıñ halatları çınnan
2. da çem –ak. E mène hırurğların kiyème karap turuga
3. ilemsez hem kügergen salam tüslé yamsez. İdennen süy-
4. relep turgan halat, başlarında küz turıgına uyélğan
5. bürkençek. Bu kiyémner stérilizatsiyalewden şulay yam-
6. sez tüske kereler. Uperatsiya wakıtında hırurğnın kiyé-
7. me matur bulu ul çaklı mühim tügél, emme hatın –kız
8. küñélgeyè mundıy yamsezlek belen barıber rizalaşmıy,
9. ten caysızlık tuya. Rezin pèrçatkalar içende. Kul tir-
10. li. Mahsus lampalar isselekne arttırıp, sulış alu-
11. nı kiyênlaştıra. Lekin barınnan da bigrek Zeytünene
12. içke dulkınlanu yandıra idè; alar kuygan diagnuz dü-
13. resme? Zeytüne barısın da tiyêş ençe başkarıp çıra
14. alırmı? Anıñ kulındağı skalpel tenge bér gène
15. millimetr da artık cerehet yasarga tiyêş tügél, şul
16. uk wakıtta zararlagan küzè neklerde kalırğa tiyêş
17. tügél.
18. Başta süzsez gène işledeler. İrkên bulmede barı

33 ümitle başlayalım biz bu işe.
34 Zeytüne Dine yanından çıkınca, Anna İvanovna ona ince
35 bardakla çay getirdi:
36 -Ameliyat öncesi biraz dinlenin doktor!
37 Az ameliyata katılmadı Zeytüne,
38 asistan olarak ta, hemşire olarak ta.
39 ama yine de bu odaya sakin giremedi o.
40 Bugün ise daha fazla heyecanla attı
41 adımını içeriye.
42 Ameliyat yapan doktorları her zaman
43 bem-beyaz elbiseli diye düşünüyorlar. Hastanın başucunda,
44 nefes alma ve kan verme aletleri
45 yanında duran Nail Haydaroviç ile narkoloji

147/1-44

1. hemşiresi Anna İvanovna gerçekten
2. öyleydiler. Cerrahların elbiseleri ise ilk bakışta çok
3. büyük ve paslanmış saman gibi çirkin. Etekleri yerden
4. sürünen önlük, başlarında sadece gözleri açık olan
5. örtü. Sterilizasyondan dolayı böyle renk alıyor
6. elbiseler. Ameliyat sırasında cerrahın elbisesinin
7. güzel olması değil, temiz olması önemli, ama kadın
8. gönlü hiçbir zaman bu çirkinliğe razı olmuyordu.
9. Vücudu rahatsızlık hissediyordu. Lastik eldivenler içinde eller
10. terliyor. Özel lambalar sıcaklığı artırıp nefes almayı
11. zorlaştırıyordu. Ama hepsinden fazla Zeytüne'yi
12. içinden yakan şeyler rahatsız ediyordu: onların koyduğu teşhis
13. doğru mu? Zeytüne her şeyi gerektiği gibi yapabilir
14. mi? Onun elindeki neşter bedeni
15. bir milimetre bile fazla kesmeyecek,
16. aynı anda bir tane bile zarar görmüş hücre
17. bırakmayacaktı.
18. Başta konuşmadan sessizce çalıştılar. Geniş odada sadece

19. tik sulış apparatnın tigez ritm belen işlegene,
20. Zeytüne kuyganda, instrumentların bér–bersene bère-
21. lep çınlaganığına işetelep turdı. Hırgıya sestra-
22. sı kirêkle kuralnı üze birêp tura, fıdaya Galimuwna-
23. nın neçkebarmakları citez hem tügél hareketlene
24. idé. Nihayat, bar surawlarga açık cawap birer mizgel
25. citte.
26. __Méne ul!
27. Fıdaya Galimuwna küterêlep Zeytünege karadı. Sar-
28. gılt tukıma arasınnan anıñ küzlere şatlıklı elmaya
29. idé. Alar yalgışmadılar: Dinede çınnan da şeş. Tü-
30. gel idé. Diagnuznı da düres kuydılar, uperatsiyane de
31. nek wakitında yasıylar, eger azga gına kiçekken bul-
32. salar da, Dineneñ hele tagın da awıraygan bulıp
33. idé.
34. Zeytüne belen fıdaya süyeneçlerden küz karaşı belen
35. gene anlaştılar da yane aska iyeldeler.
36. Hezer inde tınıç küñjelge belen uperatsiyane meglüm
37. metudika buyença devam iterge bula idé.
38. Lekıñ skalpelne kütergeç, Zeytünenenñ kılı üzen-
39. nen –üze tuktap kaldı. Ul Dineneñ: “Mina barıber
40. inde”, --dip elmayerga tırışıp, müldereme küzlere
41. belen karap yatkanıñ küz aldına kitêrde. Niçek barı-
42. ber bulsın! Méne hezer Zeytüne anıñ sunğı ümeten
43. yukka çığaraçak. Galim wraçlar tekdım itken metu-
44. dika zararlagan tukımalarnı kışep alganda, alar
148,1-40

1. tiresendege tukımlarnı da bêraz alırga kuşa. Hem
2. küpme alırga ikênlegen de kürsete.
3. Emma bu uçrak kitapta kürsetelgennen üzgerek.
4. Eger de zararlangan urınnı bik tügél, pühte ke-
5. ne alsan, ul çakta az gına bulsada ümetne kaldırır-

19. nefes aldırma aletinin düzenli ritimli çalışması,
20. Zeytüne koyduğunda aletlerin birbirine
21. çarpıp çınlaması duyuluyordu. Ameliyat hemşiresi
22. gerekli aletleri kendisi veriyor, Fidaya Galimovna'nın
23. ince parmakları ustaca ve hızlı hareket ediyorlardı.
24. Nihayet, tüm sorulara cevap verecek an
25. geldi.
26. -İşte burada o!
27. Fidaya Galimovna kafasını kaldırıp Zeytüne'ye baktı.
28. Sarımsı kumaşın arkasındaki gözler sevinçle gülümsüyordu.
29. Onlar yanılmadılar: Dine'deki gerçekten tümör değildi.
30. Teşhisi doğru koydular, ameliyatı da
31. tam zamanında yaptılar, biraz daha gecikmiş olsalardı,
32. Dine'nin durumu daha da
33. ağırlaşabilirdi.
34. Zeytüne ile Fidaya bakışları ile anlaştıktan
35. sonra yine aşağı eğildiler.
36. Şimdi ameliyatı sakın olarak belli metotla
37. devam etmek mümkündü.
38. Ama neşteri alınca, Zeytüne'nin eli
39. kendi-kendine durdu. O Dine'nin "Artı fazla
40. bir şey fark etmez" diye gülümsemeye çalışıp dolu gözlerle
41. baktığını hatırladı. Nasıl fark
42. etmesin ki! Şimdi Zeytüne onun son umudunu
43. yok edecek. Alim doktorların önerdiği yöntem,
44. zarar görmüş dokuları keserken, onların

148/1-40

- 1 yanındaki dokuları da biraz almayı tavsiye ediyor. Ve
- 2 ne kadar alınacağını da gösteriyor.
- 3 Ama bu durum kitaptaki durumlardan farklı.
- 4 Eğer zarar görmüş bölgeyi çok ince, özenle
- 5 kesersen, biraz umut

6. ga mümkiñ bulır idé. Ana bulu ümeten...
7. Zeytünenëñ skalpele tenge yakın kilüğe, Fidaya Ga-
8. limuwna anıñniyaten anlap aldı, kurkınıp:
9. __Eger bër–ber hel bulsa? Mëtudikanı buzğanıbiz
10. üçen... __didé.
11. __Cawabın üzém birermen, __didé Zeytüne hem
12. operatsiya sestrasına burılmıy gına: __Tampun! __dip
13. üstede.
14. Marlyya tüyene kısırılğan timer kısıkıç anıñ
15. uçında idé inde. Fidaya Galimuwna citez hareketler
16. belen kan tamırların beyli idé. Zeytüne nazlı itép
17. mangayën sürtep algannarın tuydı. Dininen baş uçın-
18. nan Nail Heyderowıçnın tınıç tawışı işetelde:
19. __Bèznëñ heller eybet, yürek tibeşe de, sulış ta
20. nurmada.
21. Bülmedege kiyärenkelek kimede, barısı da üz işle-
22. ren ciñel itép , küñelge küterenkelege belen başkardı-
23. lar . zeytüne sunğı cüylerne pühte, tigez itép salırğa
24. tırıştı. Uzgan operatsiyaden sunğ, Fidaya Galimuwna
25. Dininen tenen bik pühte tekken, ul cüy sul yakta, ne-
26. fis tenne elle ni buzımıy da diyarlek. Matur bulsın
27. Dinayën tene, e belki, ana elé eni bulırğa da turı
28. kiler.
29. Nihayat, Zeytüne sının turaytıp, gumerende bëren-
30. çe tapkır izge süzlerne eytte:
31. __Uperatsiya tamam. Barıgızğa da bik zur rehmet
32. büteneşe elmeyêşıp aldılar. Uperatsiya sestrası
33. zur ak imal tazğa şaltıratıp instrumentlarını tu-
34. tıra başladı. Anna İwanuwana Dininen üstene ceyme
35. yaptı da, baş uçına kilép , bitene sukkaldı:
36. __Dinuçka, Dinuçka, uyan inde! Kurıkkan idén,
37. mène kutıldın da.

6 bırakılabiliyor. Anne olma umudu...
7 Neşter tene yaklaşınca, Fidaya Galimavna
8 onun niyetini anlayıp korkarak sordu:
9 -Bir şey olursa? Metotları
10 bozduğumuz için...
11 -Sorumluluk bana ait,- dedi Zeytüne ve
12 hemşireye dönmeden ekledi-
13 Tampon!
14 Tampon sıkıştırılmış demir alet onun
15 elindeydi zaten. Fidaya Galimovna hızlı hareketlerle
16 damarı bağlıyordu. Zeytüne kendi alnındaki teri
17 sildiklerini hissetti. Dine'nin başucundaki
18 Nail Haydaroviç sakın sesle ekledi:
19 -Durumumuz iyi, kalp atışlarımız da, nefesimiz
20 de normal.
21 Odadaki gerginlik azaldı, hepsi işlerini
22 kolayca, yüksek moral ile yaptılar.
23 Zeytüne son dikişleri ince, düzgün yapmaya
24 çalıştı. Önceki ameliyat sonrası Fidaya Galimovna
25 dikişleri özenle yapmış, o sol tarafta,
26 Dine'nin beyaz derisi hiç
27 bozulmamış. Güzel olsun Dine'nin teni, belki ileride
28 anne olacak o...
29 Sonunda, Zeytüne doğrulup hayatında ilk kez
30 kutsal sözleri söyledi:
31 -Ameliyat tamam, herkese teşekkür ederim.
32 Hepsi gülümsedi. Ameliyat hemşiresi
33 büyük demir tasa aletleri gürültü ile doldurmaya
34 başladı. Anna İvanovna Dine'nin üzerini örtü ile örtüp
35 onu yavaşça tokatlamaya başladı:
36 -Dine, Dinoçka, uyan artık! Korkmuştun,
37 artık kurtuldun!

38. “Kutıldı m ikèn?” dip uyladı Zeytüne. Upera-
39. tsiyanen çın neticese şaktıy wakıtlar uzgaç kına be-
40. leneçek idé ele.

149,1-43

1. Zeytüne kiyénep, tışkı işetken çıguga, karşısına
2. ir keşe uçradı.
3. __Heyérle kiç, Zeytüne. Eydegez, min sezne iltep
4. kuyam.
5. Bu Müderris idé. Anıñ başın iyép, küzén kısa tü-
6. şep, karawında iletken tanış suklanu hem yalwaru kü-
7. rep, Zeytüne gaceplenep kuydı. Bügén bütün dünya üz-
8. germedemeni suñ? Anda elé kiçegeçe yaşewçeler barmı-
9. ni? Bu keşe bügén ge hellerne belmegenge gène şuşı-
10. laysataşıp karıydır!
11. __Sez mine iltep yüri almassız inde bügén . Hatı-
12. nıgız yanıña kersegez yañşırak bulır idé. Tünne anıñ
13. yanında ütkersegez bigrek te eybet.
14. __Hatın –kız bulnitsasındamı?
15. Anıñ Dine helen suramıyça, hatın kız bulnitsa-
16. sına kererge kurkuı Zeytüne tagın her tapkır sis-
17. kenderep ciberde. Heyér, ir keşelernen küñelgeyén anlap
18. citkermidér ul, şuna gına seyérseneder. Dine yanında
19. şefkat tutaşı da bar, elbette. Lekıñ ul küzè n aç-
20. kanda yanında İröp kürse, keyèfe kütereler idé. Mundiý
21. awır çakta hatını yanında bulu Müderrisnen üze üçen
22. de faydaga gına bulır, dip uyladı Zeytüne.
23. __Sez burçılmagız, __Didé ul Müderriske. __Upe-
24. ratsiya yañşı uzdı, bütünese eybet. Hezer anı yañşılap
25. kararga kirék.
26. __Nindi uperatsiya? Tagın şundiý uperatsiyame?
27. __Şundiý uk.
28. __Ümet betken ikèn inde alaysa...

38 “Kurtuldu mu acaba?” diye düşündü Zeytüne. Ameliyatın
39 gerçek sonucu vakit geçince belli
40 olacaktı.

149/1-43

1 Zeytüne giyinip dış kapıdan çıkınca,
2 bir erkekle karşılaştı.
3 -İyi geceler, Zeytüne. Haydi, sizi
4 bırakayım.
5 Bu Müderis idi. Onun başını eğip, gözlerini biraz kapatıp
6 bakışında eskiden belli hayranlık ve yalvarma
7 görüp, Zeytüne hayret etti. Bugün dünya
8 değişmedi mi? Onda dünkü gibi yaşayanlar da
9 mı var? Bu adam bugünkü olayları bilmediğinden
10 böyle davranıyor herhalde!
11 -Siz beni bırakamazsınız bugün. Hanımınızın
12 yanına giderseniz daha iyi olur. Geceyi onun
13 yanında geçerseniz daha da iyi.
14 -Kadın hastanesinde mi?
15 Onun Dine'nin durumunu sormadan kadın hastanesine
16 girmeye korkması Zeytüne'yi şaşırttı.
17 Ama, erkekleri anlamıyordur, o
18 yüzden de şaşıyor o herhalde. Dine'nin yanında
19 hemşire var, tabii ki. Ama gözünü açtığında
20 kocasını görürse, daha iyi olurdu. Böyle
21 durumda Müderis için de karısının
22 yanında olması faydaya olur, diye düşündü o.
23 -Siz merak etmeyin,- dedi o Müderis'e.-
24 Ameliyat iyi geçti, artık her şey normal. Şimdi ona
25 daha iyi bakmalıyız.
26 -Nasıl ameliyat? Yine aynısı mı?
27 -Aynısı.
28 -Umut bitmiş, demek...

29. Müderris başın iyép, işlepese astında keçereyép
30. kalaganday.
31. __İsen kalğanıña şüker iterge kirék, __didé Zey-
32. tüne, Dine üçen ürtelep. __Türle heller bula. E ümet-
33. ne üzerge aşıkmağız ele.
34. Lekij Müderris anıñ süzleren işetmi de idé bu-
35. gay, haman şılay başın iyép basıp turuwında buldı.
36. Keçkêne, küçsez, çarasız bulıp tuyéldı ul bu minutta.
37. Zeytüne üpelep anıñ katı salkın barmakların tutıp
38. aldı.
39. __Kiç aşadığızını suñ elésez?
40. __Ber kiré kitse kite inde ul. Behetsezlek yalğız-
41. yürmi, diler.
42. Hezer bez bulay itebez. Sez aşap kilegez, anna-
43. rı tereze çirtersez de dejur sestra sezne artık işek-
150,1-43
1. ten géne kerter. Min sestraga eytermen. Artkı işekne
2. belesezme? Eydegez, küpsetem.
3. Ul Müderrisnen kulınnan tarttı, e tegese kiré
4. malay şikélle artka tayıldı.
5. __Bulay yaramıy, dip ügetlerge kereşte anı
6. Zeytüne. __Hatingız küzè n açıp, séznèñ mundıy çı-
7. rayégızını kürse, ür –yanadan huşınnan yazaçak. Bügèn
8. sez –anıñ wraçı, e wraç az gına bulsa da artist ul!
9. Müderrisnen haman kuzgalmaganıñ kürgeç, Zeytüne-
10. nen sabırlığı tükène başladı:
11. __İr keşeme sez, yukmı? Nerse cebep tüştègez?
12. min de munda séznèñ belen tün kuna almıym, yaslede
13. balam küte!
14. Müderris kiñet anıñ barmakların şundıy katı
15. itèp kıstı, Zeytüne ıngıraşıp kuydı.
16. __Anıñ yanında keşe barmı?

29 Müderis başını eğdi, şapkasının altında
30 Küçülüp kalmış gibi oldu.
31 -Yaşamasına şükretmelisiniz,-dedi
32 Zeytüne Dine'yi düşünüp.- Değişik durumlar oluyor.
33 Umudunuzu kesmeye acele etmeyiniz.
34 Ama Müderis onun sözlerini duymuyor gibiydi.
35 Başını eğmiş hala öyle duruyordu.
36 Küçük, çaresiz, güçsüz göründü o şimdi.
37 Zeytüne eğilip onun soğuk parmaklarını
38 eline aldı.
39 -Akşam yemek yediniz mi?
40 -Şans bir geri giderse, durmak bilmiyor herhalde...
41 kaygı yalnız gezmezmiş..
42 -Şimdi böyle yapalım. Siz yemek yiyip gelin, sonra da
43 pencereye vurun. Nöbetçi hemşire sizi arka

150/1-43

1. kapıdan içeri alır. Ben ona söylerim. Arka kapıyı biliyor
2. musunuz? Haydi göstereyim.
3. O Müderis'in elinden tuttu ama adam
4. çocuk gibi elini geri çekip arkaya adım attı.
5. -Böyle olmaz,- diye onu öğütlemeye çalıştı
6. Zeytüne.- Hanımınız gözünü açıp, sizi bu durumda
7. görürse, yine bayılacak. Bugünlük
8. onun doktoru sizsiniz, doktor ise biraz aktör de olabilmeli.
9. Müderis'in hala yerinden kıınıldamadığını görünce,
10. Zeytüne'nin sabrı tükenmeye başladı:
11. -Erkek misiniz siz, değil mi? Ne duruyorsunuz böyle?
12. Ben burada tüm gece sizi bekleyemem, kreşte
13. çocuğum bekliyor benim!
14. Müderis onun parmaklarını aniden öyle sıktı ki,
15. Zeytüne inledi bile.
16. -Yanında kimse var mı?

17. __Narkulugiya sestrası utıra didem bit. İšten
  18. suñ kalıp!
  19. __Tagın bër segatke gène tüzer ele. Eydegez!
  20. Müderris küç belen anı uram yagına tarttı.
  21. __Sez dejur sestranı kürmedegez bit ala. İšekne
  22. kem açar? __didé Zeyytüne.
  23. __Üzèm kerese işeklerne sezden açtırgan yuk bit
  24. ele munarçı, tabarımın!
  25. Hem Müderris anı citeklep bakça aşa alıp kitté,
  26. ayak astında karga katkan yafraklar gına şıgırdap
  27. kaldı.
  28. Awırularga küçteneçler, kirék –yarak birü,alarnın
  29. helen beli üçen bilgelengen wakıt betep kile, segat
  30. altınçı kitken idé inde. Şulay da, “P” herefe yasap
  31. salıngan iske binanıñ urta üleşende, tudıru bülege
  32. karşında keşe haman üzelmı idé ele. Bërse kitté ise,
  33. anıñ urınına başkası kilép basa, başın küterep,
  34. ikênçe katka tekele. E anda, ut balkıgan terezelerde,
  35. bumazı halat kigen hatınnar bër–bersen alıştırıp
  36. tura, alar, uçları belen yaktılıktan ışıklanıp,
  37. tıstagılarga elmaylar, irenneren ekren hareketlen-
  38. derep nidër eyteler, emma pıyala arkılı süzlere an-
  39. laşılmıy idé.
  40. Unda , “P” herefenen bër teregen hasil itken üleş-
  41. te, ginekulugiya bülegene kere turgan işek, anıñ üstene
  42. yüz illele lampa asılğan. İr-at halkı ul işekten
  43. başın iyep, büreşep kilép çıga hem, yak –yakka karamıy,
- 151,1-45

1. tiz—tiz atlap uram karanlığına aşıga. Keçkéne
2. bakçada, şere araçların küzne aldıy turgan külege-
3. sende basıp turgan Enwer, kıygaçlap salıngan suk-
4. maktan, karga katkan yafraklarını kıştırdatıp be-

17. -Narkoloji Hemşiresi oturuyor dedim ya.
18. İşten sonra kalıp!
19. -Bir saat daha dayanır herhalde. Haydi!
20. Müderis onu caddeye doğru çekti.
21. -Siz daha nöbetçi hemşireyi görmediniz.
22. Kapıyı kim açar?-dedi Zeytüne.
23. - Gireceğim kapıları sizden açtırmadım bugüne kadar,
24. bulurum bir çaresini!
25. Ve Müderis onu elinden tutup bahçeden ileri doğru yürüdü.
26. Sadece ayak altındaki yapraklar
27. gıcırdadı.
28. Hastalara yiyecek, hediye, malzeme verme, onların
29. durumunu öğrenmek için ayrılmış zaman bitmek üzere idi, saat
30. beşi geçmişti. Yine de “n” harfine benzer
31. yapılı eski binanın ortasında, doğum bölümünün
32. karşısında insan eksik olmuyor, hatta artıyordu. Biri gidince,
33. onun yerini başkası alıyordu. Gelince, kafasını kaldırıp
34. yukarıya, ikinci kata bakıyor, orada
35. ise pamuk gömlekleli kadınlar birbirini değiştiriyor,
36. onlar elleri ile ışıktan korunarak,
37. dışarıdakilere gülümsüyorlar, bir şeyler söylemeye
38. çalışıyorlardı. Ama sadece dudakları kımıldıyorlar, kalın
39. camdan sesleri dışarı gelmiyordu.
40. Sağda, “n” harfinin bir kenarını oluşturan
41. kısımda, jinekoloji bölümüne giren kapı var, onun üstünde
42. ise yüz elli vatlık ampul asılmış. Erkekler bu kapıdan
43. başlarını eğip, saklanıyor gibi dışarı çıkıyor ve etrafa bakmadan

151/1-45

1. hızlıca cadde karanlığına doğru yürüyorlar. Küçük
2. bahçede, çıplak ağaçların gözü kandıran gölgesinde
3. bekleyen Enver, kenardaki yaya yolundan karı
4. gıcırdatıp birisi geçtiği zaman, duvara sığınyordu. O jinekoloji

5. rerse uzgan sayèn, kuyma yanıña elıŝa idè. Ana gineku-
6. duriya bñlegènen artkđ işege yanıña üterge kirèk, le-
7. kiñ ul külegeден çıgıym digende gène işekte yene ke-
8. şe kürène idè.
9. Bulay yurise kalmagan, dip uyladı ul Larisa be-
10. len başka urında uçraŝası kalgan. Lekin bñgèn wa-
11. kıtnı tegayèn bilgelew kıyèn buldı şul. Enwernen ukı-
12. tuçı bulıp işlewçe bër tanışı mektep teplitŝası
13. kurırğa niyatlegen ikèn de, bik ütenep kiñeŝke çalır-
14. gan idè. Mektep şuşı tirede. Telefunnan Larisa be-
15. len süyleşkende. Enwer, buŝgaç sinè üzèm kèrèp
16. alırmın, dip werde birgen idè. Zeytünenen işe biş-
17. te uk bete, içte dejur wraç belen seŝtra gına kala, e
18. Larisa kütep turaçak.
19. Nihayat, iŝegaldı urtasında baŝıp turuçılar
20. bette, terezeden karap turgan ħatınnar da küzden
21. yugaldı, undağı işek te açılmıy başladı. Lekin en-
22. wer açağ ıŝıgınnan çıgam digende gène, bakça yanıña
23. kızıl “Muskwıç” kilèp tuktadı. İŝlepele ir keşe,
24. maşına işegen şartlatıp yabıp, kızu atlap yan işekke
25. taba yunelde hem karşına kilèp çıkkan ħatın –kız be-
26. len bër eleŝe yazdı. Alar kızıp –kızıp nidèr süyleş-
27. teler, emma, süzlere Enwerge kilèp citmi idè.
28. Ak yakalı kara paltu, ak bñrek kigen bu ħatınnın
29. Zeytüne ikè dege Enwernen başına bèrazdan gına
30. barıp citte. Ul gaceplenüyènnen saklıknı da unıtıp,
31. baskan urınında hereketsez kaldı. Mène Zeytüne tege
32. keşenen kulına yabıŝtı, artına burılıp, üze belen
33. alıp kitmekçe buldı. Terese, ana karışıp, artkarak
34. kayèrıldı. Alar tağın behesleŝteler, ahırđ, nihayat
35. ip keşe, Zeytünenen kulın ıçkındırmıyça, mecbür
36. itèp diyarlek, maşınaga taba alıp kittè. Alar, açağ

5. bölümüne giren arka kapıdan girmek zorunda,
6. ama o gölgeden tam çıkacağım derken içeriden
7. biri kapıdan çıkıyordu.
8. Burada değil de, başka bir yerde görüşmeliydik Larisa
9. ile diye düşündü o. Ama zamanı tam
10. belirleyemedi, o yüzden burayı seçmek zorunda kaldı. Enver'in
11. eski arkadaşı okul için sera kurmak
12. istemiş, ve onun yardım etmesini rica etmişti.
13. Okul yakınlardaydı, Enver
14. telefonda konuşurken Larisa'ya işim
15. bitince seni alırım diye söz vermişti.
16. Zeytüne'nin işi saat beşte
17. bitiyor, içeride ise nöbetçi doktor ve hemşire kalıyordu,
18. Larisa da bekleyecekti.
19. Nihayet, kapıdakiler dağıldı, yukarıdaki
20. kadınlar da dağıldı içeriden
21. çıkanlar bitip kapı açılmıyordu. Enver tam
22. ağaçların yanından çıkacağım derken bahçe yanına
23. kırmızı Moskvich durdu. Şapkalı adam,
24. kapıyı kapatıp, hızlıca içeriye doğru yürüdü
25. ve az kalsın içeriden çıkan kadınla
26. çarpışıyorlardı. Onlar durup bir şeyler konuşmaya başladılar,
27. ama sözleri Enver'e kadar ulaşmıyordu.
28. Beyaz yakalı siyah palto, beyaz şapka giymiş bu kadının
29. Zeytüne olduğunu Enver sadece biraz vakit geçince
30. anladı. O hayretinden sessiz kalıp olduğu yerde beklemeye
31. başladı. İşte Zeytüne o adamın elini
32. tuttu, onu kendisi ile hastaneye çekti,
33. ama adam elini çekip geriye adım attı.
34. Onlar tartışmaya devam ettiler ve sonunda
35. adam, zorla denecek gibi, Zeytüne'nin elinden tutup
36. onu arabaya çekti ve onlar karı

37. tübende basıp turgan enwernen klegesen taptap, suk-
38. maktan aşığıp uzdılar hem “Muskwiç” ka utırıp ki-
39. tep te bardılar. Maşınanıñ kızıl utları Enwerne
40. mısıkillap cemeldeşter hem ulı uram burılışın-
41. da İrep yukka çıktılar.
42. Enwernen inhene taralıp kittè: bu ni diğen sz?
43. Zeytne balanı yasleden alıp, üyge kaytkan bulırğa
44. tiyèş bit inde...
45. Mğayèn, ul suñargandır da, şuşı keşeden maşı-
- 152,1-45
1. na belen iltep kuyun tengender. Lekin. nik suñ Zey-
2. tüne anı binaga taba tarttı, e terese ana karışıp
3. diyarlek, maşınası yanıña eydede? Kılanmışları da
4. bik yakın keşeler şikèlle idè...
5. Bakçada Enwernen gène basıp kaldı, küñelgeyè
6. ise maşına artınnan aşkındı. Belese idè: ni syle-
7. şeler, kaya baralar ikèn...
8. Elle suñ bèrer maşına tutıp, artlarınnan kuwaçı-
9. gargamı? Hi, bu segatte Kazan uramında maşına tap-
10. kançı, alar inde elle kaylardan urap kile alalar. Kala
11. buylap hatınnın izlep çapkan irden de klke hem kç-
12. sez adem dünyada bar mikèn? Alay risway buludan ni
13. megne?
14. Enwer bakça puçmagıman kirè burıldı da, sak
15. bulırğa kirèklegen de unıtıp, bina artına çıktı.
16. Trderek keçkène buldır şeylene, terezede tunık kı-
17. na ut yana idè. Enwer, pèrçatkasın salıp, uçın pıylar-
18. ga kuydı. Perde açılıp, Larisa kürèndè, ul, burının
19. pıyalaga terep èlmaydı da kirè çigende –işek açargı
20. kittè.
21. Enwer busaganı atlawga, Larisa anıñ kuçagına ke-
22. rep,kkregène sende. Annarı barmaklarınnan kısıp

37. gıcırdatıp Enver'in yanından
38. geçtiler. Arabaya binip, hızla uzaklaştılar.
39. Sadece arabanın stop lambaları Enver'le
40. dalga geçer gibi parladılar ve ilerideki dönüşte
41. eriyip kayboldular.
42. Enver ne yapacağına şaşırıldı: bu ne demek?
43. Zeytüne çocuğu kreşten almış evde
44. olmalıydı...
45. O herhalde, gecikmiştir ve o adamın araba

152/1-45

- 1 ile bırakmasını rica etmiştir? Ama.. Neden o
- 2 zaman Zeytüne adamı hastaneye doğru çekti, adam
- 3 ise onu tam tersine arabaya çekti? Davranışları da
- 4 yakın kişiler gibiydi...
- 5 Bahçede Enver'in sadece bedeni kaldı, gönlü
- 6 ise arabanın arkasından gitti. Acaba nereye gidiyorlar
- 7 ne konuşuyorlardı?
- 8 Eğer bir araba bulup peşlerinden
- 9 giderse... Bu saatte Kazan caddelerinde araba bulana
- 10 dek onlar istedikleri yerden dönüp gelmiş olacaktı.
- 11 Karısını arayıp şehirde koşan adamdan güçsüz
- 12 ve komik biri var mı acaba dünyada? Öyle rezil olma
- 13 niye gerek?
- 14 Enver bahçe köşesinden geri dönüp saklanmayı
- 15 bile unutup binanın arkasına gitti.
- 16 İçeride giriş belli oluyor, pencerede ışık
- 17 vardı. Enver, eldivenini çıkarıp elini cama
- 18 koydu. Perde açılıp, Larisa gözükte, o cama yaslanıp
- 19 gülümsedi ve geriye -kapıyı açmaya
- 20 gitti.
- 21 Enver içeri adım atınca, Larisa onun kucağına
- 22 atladı. Sonra elinden tutup içeri

23. tutıp, bulmege alıp kerde, Enwernen kurtka sedefle-
24. ren ıçkındırğanda, muyénın kıtıkılap aldı:
25. __ Tunıp betkensen bit, yuldızım! Cılınırga ki-
26. rek sina. Cıtırlıga kirék siné!
27. Enwer kurtkasınanıñ kulına birép , artsız urın-
28. dıkka utırdı. Timer abajurlı tebenek üstel lampa-
29. sı gına yanganga, bülme irkén, külegele puçmaklar
30. serle bulıp küréne idé. Enwer uzın, tar üstelnen ka-
31. rangıda kalğan orgı uçına, anda şeylengen ştatıw-
32. larga, pıyala sawıtlarga şiklenep kaaradı. Bu başka,
33. yaktıga nilerder kuyélıp, üstane ak kegaz yabılğan, kı-
34. rıydarak şuma stakanda kızgılt –sarı hem açık –sarı
35. kipken çeçekler tura idé. Şuşı keçkéne gène meydan-
36. da da Larisa küzge yam bire, küñélgene kuzgata turgan
37. dünya buldıra alğan idé.
38. __ Yum küzénne, yuldızım! Hezer mugciza yasıym!
39. Tılsımlı aşyawlık, reyél!
40. __ Enwer küzén açkanda, üstelden kegaz alıngan,
41. cıynak kına tabınnın üste açılğan idé. Kulbasa
42. yuka itép turap tezelgen, sır kiseklerennen çeçke
43. yasap kuyélgan, kara ipi telemnere, nefis itép kiselgen-
44. ge, küzéneklere belen ımsındırıp, awızından sular ki-
45. tere idé. E urtada, ut yaktısında tılsımlı balkıp,

153,1-45

1. üte kürenmele sıyéklik tulı keçkéne kulba utıra.
2. Spirt, dip uyladı Enwer.
3. __ Tagın awırular prèmiya birmede?
4. __ Keşe birgenne gène kütep turmıybız, üzebez de
5. taba belebez!
6. Larisa üstelnen argı başınnan yüzer grammı gı-
7. na sıyêşlı iké şuma stakan alıp kildé .
8. __ Analiz ala turgan sawıtlarmı bu şinen?

23 götürdü. Enver'in düğmelerini çözerken, onun
24 boynunu gıdıkladı:
25 -Üşümüştün yıldızım! Isınman gerek
26 senin! Seni ısıtmam lazım!
27 Enver montunu ona verip arkasız sandalyeye
28 oturdu. Demir masa lambası çok kısık
29 yanıyor, o yüzden de oda geniş, gölgeli köşeler
30 sırlı olarak görünüyordu. Enver uzun dar masanın öbür
31 ucuna, oradaki cam kaplara kuşku
32 ile baktı. Bu tarafa, aydınlığa
33 bir şeyler konup üzeri kağıtla örtülmüştü.
34 Kenardaki bardakta kırmızı-sarı ve açık sarı
35 kurumuş çiçekler duruyordu. Bu küçücük odayı
36 da Larisa göze güzel görünecek kadar düzeltebilmiş,
37 gönlü uyandıracak bir dünya yapmıştı.
38 -Kapa gözlerini yıldızım! Şimdi mucize yapacağım!
39 Tılsımlı sofrayı, seril!
40 Enver gözünü açtığı anda, sofranın kağıdı alınmış,
41 küçük sofranın üstü açılmıştı. Salamlar
42 incecik doğranmış, peynir ise çiçek şeklinde
43 kesilmiş, siyah ekmek dilimleri, ince kesilmiş,
44 kabarcıkları ile iştahı kabartıyordu.
45 Ortada, tılsımlı parlayıp,

153/1-45

1 şeffaf sıvı dolu uzun cam kap duruyordu.
2 İspirto, diye düşündü Enver.
3 -Yine hastalar ikramıya mi verdi?
4 Başkalar vereni beklemiyor, kendimiz
5 de bulabiliyoruz!
6 Larisa masanın öbür ucundan yüzer gramlık
7 iki bardak getirdi.
8 İdrar tahlili için değil mi bunlar?

9. __Buları yana, kullanuda bulmagannarı.
10. Larisa yartılaş kına itêp stakannarga spirt sal-
11. dı, grafin belen su alıp kildê .
12. __Sin basıp turasınmını__ dip suradı Enwer.
13. __Munda urındık bêrgêne şul. Eyde, min şula
14. buyênça kaderle kunagımını ayak üste suylarmu.
15. __Utır munda. __Enwer tezene kürsette.
16. __Awır bulmamımı suş?
17. __Munnan awırrakların saldın inde sin mina!
18. __Çın süyu cişêl bulmıy şul ul, yıldızım! Suş
19. ele anış çın gazapların küz aldına da kitêrmisen!
20. Larisa cişêl, hisle hereket belen anış tezene me-
21. nep utırdı. Ul bûğên bik tıynak kiyêngen: kan muriter
22. küksel yubka. Bu kiyême anış buy –sınının isertken a-
23. lulıgın ayêruça. Küzge taşlandırıp kürsete idê. Ul
24. yanagın Enwernen başına terede, anış alkası êğêt -
25. çigesen sıdırgaladı, emma bu da bik rewyêl idê
26. __Belesenme, Anwarçık, minem üz gumeremde bru-
27. derşaft içkênem yuk bit ele.
28. Larisa kulındagı stakannı ut yaktısından utıp
29. eylendergelede.
30. __Tekdim itüçeler bulmadımını
31. __Heterlemin... Tekdim itseler de çimegan bu-
32. lır idêm. E mêne hezer...
33. Enwer anış neçke belegennen tutıp üzene taba
34. tarttı.
35. Spirt ankawnı ütte, uyları çuwaltıp ciberde. En-
36. wer Larisanış iremerene ürelde, şul çak anış küz
37. aldıy kızıl. Tap tumaladı, ul tap maşına rewêşen
38. aldı. Bruderşaftı anı maşına içende de içep bula...
39. Kızıl “musliwiç” ta da ... Enwer anış kilerge tırı-
40. şıp, başın çaykadı: Zeytünegede tagın! Bulay kaynar-

9 -Yeni, kullanılmamış.
10 Larisa bardakların yarısına kadar ispiroto
11 doldurdu, sürahi ile su getirdi.
12 Sen ayakta mı duracaksın?-diye sordu Enver.
13 Burada tek bir sandalye var maalesef. Ben geleneklere
14 göre değerli misafirime yer verir, kendim ayak üstü ona ikram ederim.
15 -Otur buraya,- diye dizine gösterdi Enver.
16 -Ağır olmam mı sana?
17 -Daha ağır şeyler yaptırttın sen bana!
18 Aşk kolay olmaz, yıldızım! Sen
19 daha onun gerçek azaplarını düşünemiyorsun bile!
20 Larisa hafif bir hareketle onun dizine
21 oturdu. O bugün oldukça sıradan giyinmiş: siyah kazak,
22 koyu mavi etek. Ama bu elbise onun vücudunun
23 güzelliğini daha fazla belli ediyordu.
24 O yanağını Enver'in kafasına yasladı, küpesi adamın şakağını
25 tırmalıyor, ama bu da çok zevkliydi.
26 -Biliyor musun Anvarçik ömrümde hiç
27 bruderşaft içmedim.
28 Larisa bardağı lamba ışığında
29 döndürdü.
30 -Teklif edenler olmadı mı?
31 -Hatırlamıyorum... Teklif etseler de içmezdim
32 zaten. Ama şimdi...
33 Enver onu ince bileğinden tutup kendine
34 çekti.
35 İspirto ağzını yaktı, fikirleri karıştırdı.
36 Enver Larisa'nın dudaklarına uzandı, ama tam o sırada onun
37 göz önünü kırmızı leke kapattı, o leke araba şeklini
38 aldı. Bruderşaftı arabada da içebilirsin...
39 Kırmızı Moskvich'ta da... Enver kendine gelmek için
40 kafasını salladı: Zeytüne mi bunu yapacak? Böyle ısınıp,

41. lanıp, bér yumardam may kébék kuyènda İrèp bete ala-
42. mini suñ ul, bütenley sinèke bula alamını?
43. Enwer, sır alırğa ürelgen bulıp, Larisanıñ tar-
44. arkasınan uçın aldı da, hatınnı az gına üzennen
45. çitlette.

154,1-45

1. __Luruçka, séznèñ wraçlar arasında kızıl “mus-
2. kwiç”lı keşe barmı?
3. Larisa, iyèle tüşèp , anıñ yüzene tekelerde:
4. __”Muskwiç”? Kızıl? E nerse?
5. __Min suraganga cawap bir sin başta.
6. __İlyasuwlar maşına alğan, digenner idè. “Jigu-
7. li” algannar. Eye, zeñger su “Jiguli”. E “Muskwiç”...
8. Kürgen yuk. Ay –hay, bulır m ikèn. Wraçnın hezmet ha-
9. kına maşına alıpbulmıy... Kayda kurden sin anı?
10. Enwer eytergeme –yukmı dip ikè lenep turdı da te-
11. wekkelede:
12. __Ele gène minem hatınnı kızıl “Muskwiç” ka
13. utırtıp alıp kittèler.
14. __E –e ...
15. Larisa ègètnèñ tezennen tüşèp , bulmène n argı ba-
16. Şınnan, külege de tunik kiña şeylengen pıyala sawıt-
17. Lar yanıñnan eylenep kildè .
18. __Şuna sinèn içen bik puşti inde, e?
19. __Uylap kara eger Hüseyèn şulay işlese?
20. __Taptın çağıştırır nerse! Eger Zeytüne riza
21. bulsa, min sezne bügen ük alıştırıram! İh, bar bulgan
22. nersemne üstep birer idèm ele! Sin üzen eytesen bit,
23. ul mine abıysı kébék küre, dip. Abıy yanıña başka
24. berew sıya. Sinèn küñelgeyène min sıyam bit ele!
25. __Larisa!
26. __Alaysa surama minnen! Yalğanlıy belmim. düre-

41 yağ gibi koynunda eriyemez ki o,
42 tamamen seninki olamıyor...
43 Enveri peynire uzanmış gibi yapıp, elini kadının
44 sırtından çekti, kadını biraz kendinden
45 uzaklaştırdı.

154/1-45

1 -Loroçka, sizin doktorlardan kırmızı
2 Moskvich'i olan var mı?
3 Larisa, biraz eğilip, onun yüzüne baktı:
4 -Moskvich? Kırmızı? Niye sordun?
5 -Sorduğuma cevap ver önce.
6 -İlyasovlar araba almışlardı ama onlar
7 Jiguli almış...Evet mavi Jiguli. Moskvich...
8 hayır gördüğüm olmadı. Zaten olmaz doktor maaşı
9 ile araba alınamaz. Nerede gördün sen onu?
10 Enver söylesem mi-yok mu diye biraz
11 susunca:
12 -Az önce karımı kırmızı Moskvich'la
13 götürdüler,- dedi.
14 -Öyle mi...
15 Larisa adamın dizinden inip odanın öbür
16 ucundan, cam kapların karanlıkta parladığı
17 tarafından dolaşıp geldi:
18 -Sen o yüzden rahat değilsin şimdi?
19 -Bir düşün: eğer Hüseyin öyle yaparsa?
20 -Sen de bulmuşsun karşılaştıracak şey! Eğer Zeytüne razı
21 olursa ben sizi bugün bile değiştirmeye razıyım! Olan her
22 şeyimi verirdim üstelik! Kendin diyordun ya
23 beni abisi gibi görüyor diye. Abisi yanına başka
24 biri de sığıyor demek. Senin gönlüne ben sığıyorum ya!
25 -Larisa!
26 - O zaman bana sorma! Yalan söyleyemem. doğruyu

27. sen eytsem, yuri süyli diyarsen...
28. Şul çak kulak tübende diyarlek kakhahelep külgen-
29. dey yat tawış yangıradı, Enwer urınınnan siké rep tu-
30. rıp, argı baştağı pıyala sawıtlarga tekelde: alarga
31. can kergen şikelle tuyıldı. Tawış tagın kabatlandı:
32. “Baka –ka –ka, ba –kaka –ka!” stena artında gına baka
33. kıçkırma idé. Larisa awızın kaplap, tawışın çıgar-
34. maska tırışıp, enwernen kıyafetennen külep ciberde.
35. __Ni ul? __didé Enwer.
36. __Baka... Gap –gadı baka!
37. __Kayan kilgen ul munda?
38. __Béznêj bér s tilemse laburant bar, şul asrıy.
39. Kalın tawışlı bérêncé bakara neçkerek tawış
40. belen ikênçese kuşıldı. Enwer, kawşawın siz dermeske
41. tırışıp, üsteldege kulbaga ürelde:
42. __Şuşındıy cirde de ireler belen uçraşu cayén
43. tabasız, e?
44. __Eger de sin yahşırak urın tapsan, bez munda
45. utırmas idék.

155,1-44

1. Larisa munı yumşak itép , ernü belen eytte. Enwer
2. anı kıstamıyça, stakanıñnan sprit kabıp kuydı, yü-
3. zen çiyérdı.
4. __Sin “Duktur Fransuaza Gayan” digen filmnı
5. karagan idénme? __dip suradı Larisa.
6. Enwer ul filmnı Zeytüne belen berge karagan
7. idé fransuaza Zeytünege uşamadı: “Ul Gippukrak an-
8. tına hıyanet ite, wraç üzenen patsiyentları belen gıy-
9. şık –mıyşık uynarga tiyêş tügél”, __didé Zeytüne.
10. __Fransuaza bik süykemle hatın hem eybet keşe,
11. şulay bit? __didé Larisa.
12. __Anıñ bezge ni katnaşı bar? Sez hatın –kızlar—

27 söylersem, yalan söylüyor dersin...
28 Tam o anda arkada sanki kahkaha ile gülüyor
29 gibi bir yabancı ses duyuldu Enver yerinden fırladı
30 ve öbür taraftaki cam kaplara baktı: sanki onlar
31 canlanmıştı! Ses yine tekrarlandı:
32 “vurak! vırak!” . Duvarın arkasında kurbağa
33 bağıırıyordu. Larisa, ses çıkarmamak için
34 ağzını kapatıp, Enver’in kıyafetine gülüyordu.
35 -Ne o?-dedi Enver.
36 -Kurbağa! Normal kurbağa işte!
37 -Ne yapıyor o burada?
38 -Bizim biraz deli bir laborantımız var da o besliyor.
39 Kalın sesli kurbağaya ince seslisi de
40 katıldı. Enver, masadaki cam
41 kaba uzandı:
42 -Böyle yerlerde bile buluşma imkanı
43 buluyorsunuz ha?
44 -Sen daha iyi yer bulsaydın, burada
45 olmazdık.

155/1-44

1 Larisa bunu yumuşak ama bir acı ile söyledi. Enver
2 ona teklif etmeden ispirtoyu yuttu, yüzünü
3 çevirdi...
4 -Sen “ Doktor Fransuaza Gayan” diye film
5 izlemiş miydin?- diye sordu Larisa.
6 Enver o filmi Zeytüne ile birlikte izlemişti.
7 Fransuaza’yı beğenmedi Zeytüne: “O Hippokrates
8 yeminine ihanet ediyor, doktor kendi hastaları ile
9 aşk oyunları yapmamalı” demişti sonradan.
10 -Fransuaza güzel kadın ve iyi insan, öyle
11 değil mi?- dedi Larisa.
12 -Onu karıştırma, siz sadece kadınları

13. nı gına dewalıysız bit!
14. __Munda alarnın irlere de kilgeli şul!
15. Kirékmi idé Larisga haman bér nuktaga béberge!
16. Bulay itép , Zeytünene karaltudan da bigrek, üzene
17. külege tüşere idé lebasa ul! Citmese, bu tukty bel-
18. megen bakaları tagın! Enwer mangay astınnan ka-
19. rap:
20. __Sina da kilelerme? –dip suradı. Larisa ana
21. taba bér adım atladı, lekiñ bütenley ük yakın kilerge
22. kıymadı, iké yurıgın kükregende kuyép:
23. __Anwarçık, duldızım, nige minem begiremne
24. pare –pare telgelep, haman anı süylep utırasın? –di-
25. de. __Nigène bulmasın, ul minem dustım bit! Mina
26. ciñél dip belesenme? Belém, yaramıy siné yara-
27. tırğa, yaramıy, tik yaratam, nişlim! Yalgıştık bez,
28. Anwarçık, yalgıştık! Tege çakta minem üzeme sinen
29. yanıña kilergikirék bulgandır! E min kıymadım!
30. İnde ul da bu hatanı anlıyır, belki...
31. Ul küñélge türennen aktarılgan tawış belen süyli,
32. bu rewêşende ul izge ruh, mehebbetne raslawçı, ana
33. iman kitêrerge üydewçe fereşte bulıp kûreñe idé.
34. __Mingayêple, Anwarçık, lekiñ, üz ihtıyarımda
35. tügél bit min! Min sinen kulin sin minem cirem,
36. kügem, kuyaşım, ayém, yürek tibeşem! Sin minem yüzem
37. ne karalta da, agarta da alasın!
38. Larisa, sıngan tal kébék bilennen sıgılıp. Ey-
39. wernen kuçagına awdı.
40. __Kayçanga hetle bulay gazaplarsın sin mine?
41. Gumer buyê şuşılay üçewlep yaşerbezmeni inde? Min
42. gène citmim, sina ul da kirékmeni? Sinen minnen
43. başka bêrew belen yaşewen üze buzıklık, ehlaksızlık,
44. çünki mehebbet yuk séznêj aragızda! Ul sinen senelen

13 tedavi ediyorsunuz!
14 Buraya kocaları da geliyor bazen!
15 Larisa'nın yine aynı yere vurmasına gerek yoktu.
16 Böylece Zeytüne'yi lekelemiyor, kendini
17 çamura boyuyordu o. Üstelik bu durma
18 bilmeyen kurbağalar! Enver kaş altından
19 bakıp:
20 -Sana da geliyorlar mı?- diye sordu. Larisa ona
21 doğru bir adım attı, ama daha da yaklaşmaya
22 cesaret etmedi, iki elini göğsüne koydu:
23 -Anvarçik, yıldızım, niye benim gönlümü
24 ince ince doğruyor gibi hala bir şeyi tekrarlıyorsun? -
25 dedi.- Ne olsa da o benim dostum. Bana
26 da kolay değil. Biliyorum, seni sevmem
27 yasak ama seviyorum, ne yapayım! Yanıldık biz,
28 Anvarçik, yanlış yaptık! O zaman ben kendin senin
29 yanına gelmeliydim! Ben ise utandım, geledim!
30 Şimdi o da bu hatayı anlıyordur, belki...
31 O kalbinden çıkan bir sesle konuşuyor,
32 bu şekilde o kutsal ruh, aşkı ispatlayıcı, ona
33 iman getirmeye davet edici melek olarak görünüyordu.
34 -Suçluyum, Anvarçik, ama benim ellerimde
35 değil artık! Ben senin kölenim, sen benim yerim,
36 göğüm, güneşim, ayım, kalp atışımsın! Sen benim yüzümü
37 istersen kara, istersen ak çıkarabilirsin!
38 Larisa kırılmış dal gibi Enver'in
39 kucağına düştü.
40 -Ne zamana kadar böyle işkence edersin bana?
41 Ömür boyu böyle üçümüz mü yaşayacağız? Ben
42 yeterli değil miyim sana o da mı gerekiyor? Senin ben
43 hariç birisi ile yaşamam kendisi bozukluk, ahlaksızlık!
44 O sensin kardeşin olarak

156,1-45

1. bulıp kala birsen, lekiñ yarın, hatının, bérdenberen
2. min gêne! Min gêne!
3. Kipken çeçek tacları Enwernen küz aldında al,
4. Kızıl, sarı taplar bulıp biyêsteler.
5. __E Timerbulat? __didê ul suga batkanda salam-
6. ga tutıngan şikêlle.
7. __Bala üz urınında bulır. Ul sinêke bulıp ka-
8. lır. Zeytüne ata belen bala arasın buzmayacak, ul kiñ
9. küñêlgele. İртеge ük mehebbetebezne bütènesene faş
10. itebez de berge yaşı başlıybız. __Larisa idenge tez-
11. lenep, astan ürelep Enwernen küzlê rene karadı, ikê
12. yanagından kısıp tuttı da:
13. __Wegdeme? __didê.
14. Anıñ küzlê rene karaw awır, lekiñ ul karaşni
15. üzenen cibermi, tılsımlı kudret belen tuta idê.
16. __Wegdeme?
17. Ul Enwernen kuçagında utlı kisew bulıp büterel-
18. de. Mehebbet utında ruñı yanıp kül bulgan bérêñçê
19. êgêt Enwermeni? Şundiý bér riwayat te bar bit: Bér
20. êgêt ke meğşukası:”Süyuyên hak bulsa, aniyênnen yüre-
21. gen kitêrêp bir!” __digen hem êgêt anıñ telegen üte-
22. gen.
23. Wegde, yal künne abıylarga kunakka barır-
24. bız, __didê Enwer sataşkan keşe sıman. Bu minutta
25. ul Zeytüne küz aldına kitêrêp kiñende: Anıñ da
26. üzege üzelsen ele!
27. Kiñet tışkı yaktan bik katı itêp işek şakiy
28. başladılar. İkese de şım buldılar. İçke yatkan
29. işek açıldı, Kêmdêr tışkı işekke taba uzdı:
30. __Heyrullina yanıñamı?
31. Tışkı yaktan sangırawlanıp irlir tawışı işe-

156/1-45

1 kalsın ama yarın, karın, tek sevgilin
2 benim! Sadece ben!
3 Kurumuş çiçek taçları Enver'in gözleri önünde sarı,
4 kırmızı lekeler olup oynadılar.
5 -Timerbulat ne olur?- dedi o suya batarken samana
6 tutunmuş gibi.
7 -Çocuk kendi yerinde olur, o seninki
8 zaten. Zeytüne baba ile çocuğunun arasını bozmaz, o dar
9 gönüllü değil. Hemen yarın aşkımızı herkese ilan
10 edip birlikte yaşamaya başlıyoruz.-Larisa tabana
11 diz çöküp aşağıdan Enver'in gözlerine baktı, iki
12 yanağından tutup sordu:
13 -Söz mü?
14 Onun gözlerine bakmak zor, ama bakışı başka bir şeye çevirmeye
15 izin vermiyor, sanki tılsımlı bir güçle kendine bağlamıştı.
16 Söz mü?
17 Larisa onun kucağında ateşe dönüştü.
18 Aşk ateşinde yanıp kül olmuş ilk erkek mi
19 sanki Enver? Böyle bir rivayet te var ki: Bir
20 adama sevdiği kadın "Gerçekten seviyorsan, annenin
21 kalbini söküp getir!" demiş. Adam da onun istediğini
22 yapmış.
23 -Söz pazar günü amcamlara gidiyoruz,-
24 dedi Enver kötü rüya görüyor gibi. Bu dakikada
25 o Zeytüne'yi düşünüp sevindi: Biraz o
26 da üzülün!
27 O anda dışarıda sertçe kapıya vurmaya
28 başladılar. İkisi de sessiz kaldılar. İçeriden
29 kapı açıldı, biri kapıya doğru gitti.
30 -Hayrullina'nın yanına mı?
31 Dışarıdan erkek sesi duyuldu.

32. Telde. Laburaturiyanen işegen tartıp karadırlar, an-
33. Narı kalın hatın –kız tawışı:
34. __Larisa Süngatuwna, işek açkıçın biregez ele,
35. awıru yanıña dejur turırğa kilgenner, __didé.
36. Larisa, Enwerne tar arkası belen ışıklarga tırı-
37. şıp, işek yarığınnan gına açkıçını suzdı. Enwer büre-
38. şep utırdı, anıñ bu minutta bütenley yuk bulası kile
39. idé. Uyat, eytep betergesez uyat idé ana. Yakında gına,
40. stena artında Kémder ülebelen küreşe, e alar mun-
41. da... Nindi işke itere anı Larisa? Mène alar –ha-
42. tınnar! Bér sene de işanırılık tügél, børsene de!
43. Ul aşığıp işek yanındagı kadaktan kurtkasın
44. aldı.
45. __Hezer, hezer! __didé Larisa üstelne kaplap. Ak
157,1-42

1. kegaz kırında kızıl, al sarı çeçekler gene cemel-
2. lep kaldı. Kipken çeçekler! Alar tışkı işekne yabıp
3. çıkkanda kähkahalep külgendey bakalar bakıldawı
4. işetelde.
5. Enwer aşığıp aldan atlıy, larisa anıñ artınnan
6. kile idé. Bakça yanında kızıl “Muskwıç”nı kürgeç,
7. Enwernen içen kaynar şırıp sızıp ütte: bu şul, Zey-
8. tüne utırıp kitken maşına.
9. Larisa yumşak kına itép Enwernen tersegennen
10. tutıp aldı. Enwer karışmadı.
11. Awızın tulı kan bulsa da, keşe aldında tükerme.
12. di halık. Lekin her uçrakta da yarıy turgan kagıyde
13. tügél bu. Wraç yanına kilgen sırhaw awız içendegen
14. gene tügél, yürek türendegen de yaşermeske tiyêş .
15. Yugıyse anı niçek dewalıysın?
16. Emma wraçların üzlere üçen düres bu kagıyde.
17. Alar ten sızlanuların da, can gazaplarını da yaşere

32 Laboratuvarın kapısını açmak isteyip
33 çektiler, sonra kalın kadın sesi geldi:
34 -Larisa Süngatovna anahtarı verir misiniz?
35 Hasta yanına nöbet tutmaya gelmişler.
36 Larisa Enveri dar bedeni ile saklamaya çalışıp
37 kapıyı çok az açıp anahtarı uzattı. Enver
38 küçülmek, tamamen yok olmak istedi.
39 Utanıyor, söyleyemeyecek kadar utanıyordu o. Yakında,
40 duvarın arkasında biri ölümle savaşıyor, onlarsa burada...
41 Nelere itti onu Larisa? İşte böyle onlar-
42 kadınlar! Hiçbirine güvenmeyeceksin, hiçbirine!
43 O acele kapı yanındaki çiviye asılı
44 montunu aldı.
45 -Bekle, bekle!- dedi Larisa masayı örterken. Beyaz
157/1-42

1 kağıt yanında sadece kırmızı, pembe, sarı çiçekler
2 kaldı. Kurumuş çiçekler! Onlar dış kapıyı kapatıp
3 çıkarken, arkada kahkaha ile gülüyor gibi kurbağaların sesi
4 duyuldu...
5 Enver hızla önde yürüyor, peşinden ise acele ile Larisa
6 geliyordu. Bahçe yanındaki kırmızı Moskvich'i görünce
7 Enver'in içini sıcak kibrit yakmış gibi oldu: bu o.
8 Zeytüne'nin binip gittiği arabaydı.
9 Larisa yumuşakça onun koluna girdi.
10 Enver karşı koymadı.
11 Ağzın dolu kan olsa da başkaları önünde tükürme,
12 diyor millet. Ama her konuda da uygun deyim
13 değil bu. Doktor yanına geldiğinde, hasta sadece
14 ağzındakini değil, kalbinde olanları da saklamamalı.
15 Yoksa onu nasıl iyileştireceksin?
16 Ama doktorların kendileri için her zaman doğru bu kural.
17 Onlar can acılarını da, ten acılarını da

18. belerge tiyêş ler.
19. Kara sin alarnın iş urınında çakların, ak ha-
20. lat kiyêpkabinetlarda utırganıñ, awırü keşe üstene
21. iyêlgen minutların, hetta kuridur buylap uzgan çak-
22. ların gına kara. Alar başkalargan gewdelerek, biyêg-
23. rek bulıp tuyêla, bütennerbelmegenne alar bele, baş-
24. kalar kürmegenne alar küre, alarnın yüzennen üzene bér
25. şefkat nurı sirpeleder şikêlle. Yaşew belen ülem
26. arasında iş yürte turgan bu keşelerge bütengerge
27. gafu itelgen kimçekekler, yalgış –hatalar kiçerelmi,
28. gadeti turmısta bula turgan wakçılık, urınsız
29. şayarular, uylamıy eytken süzler alarga kileşmi,
30. çünki bez alarga ilahi zatka karagan kébék kırıybız.
31. “Keşelernen talepçelegen bez adım sayên iste tutarga
32. tiyêş bez, bulnitsada, awırular karaganda gına tügêl,
33. uramda da kunakta da, yal itkendebez üzebezne ak ha-
34. lat kigendey tutarga tiyêş bez”, dip kabalarga yara-
35. ta idê Cemile Zakirowna .
36. Tabıp üzenen tabıplığın bér kayçan da unıtmaska
37. tiyêş . Lekin halatın salıp, dünyaga çıkkaç, belmegen
38. keşeler arasında ul küplernen bérse bulıp kala.
39. Tramwayda anıñ ayagına basalar, kibet çiratında, min
40. munda tura idem, dip ite –türte anıñ aldına kereler,
41. satuçılarnın durfaları, küzê n çıkkanmı elle, sez
42. munda küp, min bérgeñe, dip tirgep cibereler. Andıy

158,1-45

1. çakta nişlerge wraç keşege? Halatı belen berge üze-
2. nen abruyên da işende kaldırıp, üz derecesen unıtıp,
3. iteşerge, tüteşerge, tirgeşerge –erleşergeme? Elle
4. tın gına çigènergeme?
5. Andıy uçraklarda Zeytüne durfa –tupas keşelerge
6. de awırularga karata bulgan sabırlık belen kızga-

18 saklayabilmeliler.
19 Bak sen onların iş yerinde olduğu zamanlarına, beyaz
20 önlükle odalarında oturduklarına, hasta insanın üstüne
21 eğildiği vakitlerinde, hatta koridordan nasıl geçtiklerine
22 bile bak! Onlar her zaman başkalardan daha iri, daha
23 uzun görünüyorlar, başkaların bilmediğini onlar
24 biliyorlar, başkaların görmediğini onlar görüyor,
25 onların yüzünden sana şefkat nuru serpiliyor gibi. Hayatla ölüm
26 arasında iş yapan bu insanların başkalar
27 için affedilen eksiklikleri, yanlış-hataları affedilmiyor,
28 normal hayatta olan yersiz şakalar, düşünmeden söylenen
29 sözler, aşırı titizlik onlara yakışmıyor,
30 çünkü biz onlara ilahi bir zata bakıyor gibi bakıyoruz.
31 “İnsanların isteklerini biz her adımda hatırlamalıyız,
32 sadece burada, hastalara bakarken değil,
33 dışarıda, misafirliğe gittiğimizde, tatil yaptığımızda- her yerde
34 kendi davranışlarımızı beyaz önlük giymiş
35 gibi yapmalıyız”- diye tekrarlamayı seviyordu Cemile Zakirovna.
36 Doktor kendi doktorluğunu hiçbir zaman unutmamalı.
37 Ama önlüğünü çıkarıp, dışarı çıktığında, o
38 sıradan bir insan gibi görünüyor.
39 Tramvayda onun ayağına basıyorlar, market sırasında ben
40 daha önce burada duruyordum diye önüne geçiyorlar, satıcıların
41 kabalıkları bir şey sorulduğunda ise gözün mü çıktı, ben
42 tekim burada siz çoksunuz gibi laflar söylüyorlar. Öyle

158/1-45

1 durumlarda ne yapmalı doktor? Önlüğü ile kendi
2 saygınlığını da işinde bırakıp, kendi derecesini unutup,
3 sırada itişmeli mi, başkaları ile uygunsuz laflar kullanarak tartışmalı
4 mı? Yoksa sessizce ger adım mı atmalı?
5 Böyle durumlarda Zeytüne bu tip insanlara
6 hastalarına karşı olan sabır ve acıma

7. nıp kary, bu anıñ üzenede ciñellek bire, kızıp
8. kitêp duamallık işlewden saklıy idê.
9. Lakiñ mène Müderris mecburi diyarlek maşınaga
10. utırtkaç, ul üzen niçegrek tutarga belmi yugalıp kal-
11. dı. Rulge ikê kullap yabışkan, iren çitennen tüten
12. bürkep bargan bu keşe karşında kem ul hezergê mi-
13. nutta? Wraçmı, elle argan –talgan, bér kün içende
14. ber keşe gumerene citerlekne kiçergen hatınmı?
15. Çın wraç üz gururlıgın –derecesen saklaw belen
16. gène çiklenmi, ihtıyarına başkalarını buysındıra,
17. başkalar belen idare ite. Bu minutta Zeytünenêñ an-
18. dıy küçe kalmagan, wraçbulası da kilmi, hatın –kız,
19. barı tik hatın –kız gına bulası kile idê anıñ. Can-
20. ga yakın hem küçle bèrewnen kiñ kükregene sıyênıp, bü-
21. tenesen de: irten kilgen hatnı, gumerende bèreñçê
22. müstekıyl uperatsiyane, üzenen başka sıymas tewek-
23. kellegen, Cemile Zakirowna nın facigage yulıgıñ
24. süylise, küz yaşê tügep zarlanası kile idê.
25. Müderrisnen de hesrete zur, ul da ümetlere kisel-
26. gen dip bele. Munlı –zarlı ikê keşe, maşınanı tuk-
27. tatıp, bér–bersene elışıp, hesretleren buşatsalar,
28. ikê sene de ciñel bulıp idê, mügayên.
29. Lekin tuktarga yaramıy. Yaslede sabıy kütep tura.
30. Awızın açsa hesret buası açılır, dip ahrısı, Mü-
31. derris te yaslege barıp citkençe bér süz de deşmede.
32. Alar ikê se de, bér–bersenen helleren süzsez anlap,
33. berdemlek tuyêp bardılar.
34. Yaslenen aslı –üsle ikê terezesinde gène uy yana, ter-
35. biyaçeler kitêp betken idê. Timerbulat kuridurda
36. karawılçı kart yanında utıra idê. Büregen kırım sal-
37. gan babay anıñ kulına şırpı kabı tuttırgan, nidêr
38. süyleştergen bula, e sabıynın yüze bik munsu idê.

7 ile bakıyor, bu ona kendisini iyi hissettiriyor, kızıp,
8 bir yanlışlık yapmaktan koruyordu.
9 Ama Müderis zorla arabaya bindirince,
10 ne yapacağını şaşırıldı.
11 Direksiyona iki eliyle yapışmış, dudak kınarından sigara
12 dumanı üfleyerek arabasını süren bu insan karşısında
13 kim o şimdi? Doktor mu, yoksa bir gün içinde
14 bir ömür boyunca yetecek kadar olay yaşamış kadın mı?
15 Gerçek doktor kendi gururluğunu-derecesini korumakla
16 kalmıyor, başkaları da kendi iradesine boyun eğdirebiliyor,
17 onları yönetebiliyor. Bu dakikada Zeytüne'nin
18 öyle gücü kalmamış, doktor olmak istemiyor, kadın,
19 sadece kadın olmak istiyordu. Cana
20 yakın ve güçlü birinin göğsüne sığınıp, her
21 şeyi: Sabah gelen mektubu, ömründe ilk defa
22 yaptığı ameliyatı, kendisinin yaptığı akıl almaz
23 metot ihlali, Cemile Zakirona'nın kaza geçirdiğini
24 anlatmak, gözyaşı dökmek istiyordu.
25 Müderis'in de hasreti büyük, o da umutları kesildi
26 diye biliyordu. Hasreti iki insan, birbirleri ile konuşup,
27 hasretlerini paylaşırlarsa, ikisi de
28 hafiflerdi herhalde.
29 Ama durmamaları gerek, çünkü kreşte çocuk bekliyor.
30 Ağzılarını açarlarsa, hasret nehirleri akmaya başlar, herhalde.
31 Müderis de kreşe gidene kadar bir şey söylemedi,
32 onlar birbirlerinin durumunu sessiz de anlayarak,
33 birbirini destekleyerek kreşe kadar gittiler.
34 Kreşin sadece iki penceresinde ışık yanıyor,
35 bakıcılar evlerine gitmişlerdi. Timerbulat koridorda
36 bekçi ihtiyarla birlikte oturuyordu. Şapkasını eğri
37 giymiş dede onun eline kibrit kutusu vermiş. kendisi
38 bir şeyler konuşuyor, bebeğin gözlerinde ise hüzün vardı.

39. Barı tık wayémsız, gamsez üz burıçın unıtkan ata –ana-
40. nın balası gına şuşı rewêşle buyégıp utıra aladır!
41. __Bebekeççeyém!
42. Zeytüne anı küterep kükregéne kıstı.
43. __Gafu it, ulım! Üpkeleme, begrem!
44. __Balalar kitép betkeç, elap aldı bér awık, __di-
45. de karawılıçı. __Annarı nişlesen, tıyıldı inde!
159,1-45

1. __Rehmet, babay!
2. Balanıñ yüzennen Müderrisnen çırayéna da nur
3. küçte, ul da irenneren urak –ay kébék tügereklerendep,
4. bit uçların çukıraytıp élmaydı, Timerbulat rulge
5. ürelgeç: “Ehe, şufer bulasıñ kilemeni, düres, égét
6. işe!” __dip süylende. Maşına içene tulgan hesret-
7. burçular, sabıy sulışınnan kurıkkanday, yarıklar-
8. dan çıgıp kaçtı, karangı uramnarda kaldı.
9. Zeytünenenñ suñğı burçuın da taratası kile idé.
10. __Unbişençe bulnitsaga barıp kilik ele, __didé
11. ul.
12. Bulnitsanıñ biş katlı zur binası şeher kwar-
13. tallarınnan çitterek, zur bakça içene salıngan. Ul
14. ayërmaçık bulıp, zurayép, kalkıp tura, anıñ yanına kil-
15. gende, dürtkırılı Biyék baganalar arasınnan uzıp,
16. awır işekne açkanda, keşe ireksezen şumlanu katış
17. dulkınlanu kiçere idé. Kün sayén bulnitsaga barıp
18. künekken Zeytünege de teisir itte bu halet.
19. Méne hezer ul Cemile Zakirowna yanına kérép , anıñ
20. helen tegayén beler. İnde anıña kilgender, dip üzen
21. yuwatırğa tırıştı ul. Andıy çakta awırının hele bér
22. segat içende de yaşıraçı ihtimal.
23. Yaktı westibylde basıp turuçı ak halatlı, yum-
24. şak çüyekler kigen apanıñ tınıç tawışı anıñ bu üme-

39 Sadece sorumluluk kelimesini bilmeyen, kendi borcunu unutmuş
40 Anne babaların çocukları böyle küsmüş oturabiliyordur herhalde!
41 -Yavrucuğum!
42 Zeytüne onu kucağına aldı.
43 -Affet oğlum! Lütfen, küsme!
44 -Çocuklar gittikten sonra biraz ağladı ama sonra
45 ne yapsın durdu,- dedi bekçi.

159/1-45

1. -Sağol ,dede!
2. Çocuğun yüzünden Müderis'in yüzüne de nur
3. geçti. O da dudaklarını dolunay gibi yuvarlayıp
4. gülümsedi. Timerbulat direksiyona uzanınca
5. "şoför olmak mı istiyorsun, iyi, doğru, tam yiğit
6. işi" diye konuştu. Araba içine dolan hasret-
7. sorunlar çocuğun nefesinden korkmuş gibi arabadan
8. kaçtılar, yok oldular, karanlık caddelerde kayboldular.
9. Zeytüne son sorununu da çözmek istedi:
10. -On beşinci hastaneye de uğrayabilir miyiz,-
11. dedi o.
12. Hastanenin beş katlı binası şehir apartmanlarının
13. kenarında, büyük bahçe içinde yerleşmiş.
14. Uzaklardan apaçık belli oluyor kocaman bina, onun yanına gelirken,
15. dört kenarlı yüksek direklerin arasından geçip,
16. ağır kapıyı açarken, kalpten kuşku karışık
17. heyecan geçiyordu.Hergün hastaneye gidip
18. gelen Zeytüne'yi de etkiledi bu durum.
19. Şimdi o Cemile Zakirovna'nın yanına gidip,
20. durumunu kesin olarak öğrenir. Artık ayrılmıştır,
21. diye kendini sakinleştirmeye çalıştı o. Böyle durumlarda hastanın
22. durumu bir saat içinde bile iyileşebiliyordu.
23. Aydınlık girişte karşılayan beyaz önlüklü, yumuşak
24. terlikler giymiş kadın sakin güçlü sesi ile onun bu

25. ten tagın da nıgıttı:
26. __Rehim itegez, profëssor ikënçe katta, unaltın-
27. çı palatada, __didé ul Zeytüne kemlegen eytkëç. Apa-
28. nın tawışı tınıç idé.
29. __Niçék suñ, hele bik awır tügélme?
30. __Munda isen kergen keşege ülerge birmesler.
31. Yanıñda wraçlar küp bit. Barıgız, küñelgeyëgezne tınıç-
32. landırıp çıgıgız.
33. Unaltınçı palata argı başta uk ikën. Ekren gëne
34. Şakıgan tawışka içten halatlı bër hatın –kız çıktı.
35. Ul işekke arkılı bastı da süzsezgëne Zeytünenëñ ni
36. eytken kütte. Anıñ kemlegen belgeç:
37. __Munda ul kafedradan keşeler bar bit inde,__
38. didé. __Sez gafuitegez, bülme keçkëne, anda tiyëş le
39. yardım kürsetele, hel belü üçen gëne kërëp turunun ki-
40. rege bar mikën? Huşına kilmede elé ul...
41. Şunda gına Zeytüne Cemile Zakirowna nın kızı
42. Leylene tanıp aldı. Artık dulkınlanudanmı, elle
43. kuridur yarım karangı bulgangamı, alar bër–bersen
44. tanımyrak turdılar. Heyër, alar nık aralaşkan ke-
45. şeler de tügél bit!

160,1-45

1. Zeytüne anıñ künaıgış kızlarına has uyëm belen
2. kıygaçlap uyélğan küzlé rene, ak yüzene karap turdı.
3. Bu hatın üstene tüşken awırlıkını nıklık belen kü-
4. terü, sıgılıp tüşmew mümkinhelme?
5. Lekin Leylenen küzlé re kurı, irennere kısılgan,
6. yüze kırı, sını tartılğan idé. Bu minutta ul büten.
7. Barlıgı belen barı bër maksatka –enise gumere üçen
8. küreşke gëne bağışlangan idé.
9. Kuridurda ayak tawışları işetep, alar ikëse de
10. burılıp karadılar. Argı baştan, halat iteklerin

25. fikirlerini destekledi:
26. -Buyurun profesör ikinci katta on altıncı
27. odada,- dedi o Zeytüne kimliğini söyleyince.
28. Onun sesi sakindi.
29. -Durumu nasıl, zor mu?
30. -Buraya canlı giren adamın ölmesine izin vermezler.
31. Yanında birçok doktor var. Siz içeri girin, kendiniz
32. görüp sakinleşin.
33. On altıncı oda koridorun ta öbür ucundaymış. Yavaşça
34. kapı çalınca, içeriden beyaz önlüklü bir kadın çıktı
35. ve kapıda durup sessizce Zeytüne'nin bir
36. şeyler söylediğini bekledi. Onun kimliğini öğrenince:
37. -Burada zaten sizin bölümden insanlar var,-
38. dedi.- Kusura bakmayın oda küçük, orada gerekli
39. tıbbi yardım veriliyor, sadece durumunu öğrenmek için girmenize
40. gerek yok. Daha ayılmadı o...
41. Sadece şimdi Zeytüne Cemile Zakirovna'nın kızı
42. Leyle'yi tanıdı. Fazla heyecandan mı, yoksa
43. yetersiz aydınlatmadan dolayı mı onlar birbirini
44. tanımamışlardı, zaten fazla yakın tanışmıyorlardı
45. ki onlar.

160/1-45

- 1 Zeytüne onun şark kızlarına has
- 2 biraz çekik gözlerine, beyaz yüzüne baktı.
- 3 Bu kadının üstündeki ağırlığı, zorluğu kaldırabilmek,
- 4 kırılmamak mümkün şey miydi acaba?
- 5 Ama Leyle'nin gözleri kuru, dudaklarını sıkmış,
- 6 yüzü biraz sert, bedeni ise biraz gergindi. Bu dakikada o kendini
- 7 olduğu her şeyi ile sadece bir şeye- annesinin ömrü için
- 8 savaşa adanmıştı.
- 9 Koridorda ayak sesleri duyunca, onlar ikisi
- 10 de dönüp baktılar. Öbür taraftan önlük eteklerini

11. cilbegey ciberep, uçıp bargan kuş kèbèk ciñel adım
12. belen mehabet gewdele ir keşe kile idè. Zeytüne erak-
13. tan uk İzail Harisuwçını tanıp aldı. Şundıy tal-
14. pınıp, atlıgıp kile idè dutsent, eytèrsèñ le barlık
15. sızlawlardan, hesretlerden kutılı çarasın kitère
16. idè.
17. __Leyle Mübarekuwna! __didè ul eraktan uk gü-
18. reldek tawış belen. Anıñ büten kıyafetende. Üzen kü-
19. te –küte kütèk bulgannarına hem ul kilgeç süyeneçekle-
20. rene şiksez ışanu yarılıp yata idè. __ışetkeç te
21. kile almadım, kiçeregez! Kaygıgızını çın yüregemnen
22. urtaklaşam! __Ul uzun barmaklı, ire, matur kulla-
23. rın kükregène kuydı. Aşıgıç uperatsiya! Bèrkemge
24. ışanıp tapşıra turgan tügèl! Hezer gène buşadım.
25. İnde mène tün buyèna min sèznèñ karamakta.
26. __İsenmesez, __didè Leyle. __Hezèrgè eni yanınğa
27. reanimaturlar tura. Annan başka da eninen kullega-
28. ları dejur turunun çiratın tüzep kuydılar inde.
29. İzail Harisowiçnın işek tutkasına suzılğan ku-
30. lı hawada asılınıp kaldı, yüzende seyèr elmayı ka-
31. bındı. Leyle ana yul birèrge uylamıy idè.
32. Zeytüne ,Leylene kutkarırğa telep:
33. __İzail Harisowiç! __didè. __Min maşına belen.
34. Eger kaytırğa telesegez...
35. Lekin dutsent anıñ süzleren işetmede. Ul herbiler-
36. çe ükçelerende burılıp kitèp bardı. Zeytüne telek-
37. teşlek hem kaygısın urtaklaşın belderep, Leylenen
38. kulın kıstı. Bu minutta ul cemile Zakirowna nın
39. helen ciñeleytü üçen bütenesen birèrge , Leylene bas-
40. kan awır hesretene kütèreşerge ezer idè. Ah, telek bul-
41. gan her uçrakta yardım itèp bulsa ikèn! Şuşın-
42. dıy minutlarda çarasızlığı cannarnı kıynıy bit

11 kuş kandı gibi bırakmış, kendisi ise uçan kuş gibi hafif
12 adımlarla büyük bedenli bir adam buraya doğru geliyordu. Zeytüne
13 uzaktan İsaıl Harisoviç'i tanıdı. Öyle istekli,
14 öyle uçarak geliyordu ki doçent sanki tüm
15 hasret ve sıkıntılardan kurtulma çaresini elinde
16 taşıyordu.
17 -Leyle Mübarekovna!- dedi o uzaktan güçlü
18 sesi ile. Onun tüm kıyafetinden kendisini çok
19 beklediklerine ve gelmesine çok sevineceklerine
20 olan sonsuz inanç yansıyordu.- Duyunca hemen
21 geledim, affedin!Acınızı derinden
22 paylaşıyorum!-o uzun parmaklı, büyük, güzel ellerini
23 göğsüne koydu.- Acil bir ameliyat, kimseye
24 bırakamadım! Daha yeni bitirdim!
25 Artık tüm gece sizin emrinizdeyim!
26 -Merhabalar, -dedi Leyle.-Şimdi annemin yanında
27 reanimatörler bekliyor. Onlar hariç annemin meslektaşları
28 ise nöbet sırasını belirlediler zaten.
29 İsaıl Harisoviç'in kapı koluna uzamış eli
30 havada asılı kaldı, yüzüne değişik bir gülümseme
31 ifadesi çıktı. Leyle ona yol vermeyi düşünmüyordu bile.
32 Zeytüne Leyle'yi bu durumdan kurtarmak için:
33 -İsaıl Harisoviç!- dedi.-Aşağıda araba bekliyor,
34 dönmek isterseniz...
35 Ama doçent onun sesini duymadı. O asker
36 gibi yerinde dönüp geri gitti. Zeytüne kaygısını
37 paylaştığını belirterek ve yardımlarını teklif edip Leyle'nin
38 elini sıktı. Bu dakikada Cemile Zakirovna'nın
39 durumunu hafifletmek için her şeyi vermeye, Leylenin
40 omuzlarına yüklenmiş hasreti paylaşmaya hazırdı Zeytüne. Ama
41 keşke istek olan her zaman yardım edilebilse!
42 Böyle dakikaların çaresizliği canı yakıyor

43. anıñ!
44. Tışta üzek –üzek itep maşına kıçkırtkanı işetel-
45. de. Timerbulat kükrege belen gulge yatkanda signalga
161,1-45
1. basıp uynıy, e Müderris radiwdan suñğı heberler tın-
2. larga tırışa ikén.
3. Zeytüne ulın kulına aldı.
4. __Niçek suñ? __didè Müderris, maşınanı kuzgat-
5. kaç.
6. Zeytünenenñ küz aldına Leylenen agarından, lekiñ
7. sabır yüze kilép bastı. Anıñ hesreten başkalarga
8. ansat kına süylep taşlarga mümkiñme?
9. __Anıña kilmegen ele, __didè Zeytüne.
10. Heberçe Şumlı tawış belen şerik illerendegе
11. tıngısızlık, dñnyanıñ türle taraflarındağı kanlı
12. bereleşler, keşelernen helakete turında süyli
13. idè.
14. __Beruylasan, başka sıymıy, __didè, radiw muzı-
15. ka tapşıra başlagaç, Zeytüne. __Keşenen gumere şul
16. hetle kıska, gumer azagı şundıy ayanıçlı, hesretle,
17. annan kutılı çarası da yuk. Barıbız da bu cirge wa-
18. kıtışa gına kilgenbez. Nige bez, keşeler, tınıç kı-
19. na yaşı belmigez, nige bér–berebezge hesret artınnan
20. hesret kitèrebez, nige? Keřeleknen urtak duşmannarı
21. da küp bit elèyugıyse: çir –çur, kartlık, ülem... Cir
22. tetrewler, tufan, dawıllar, kurılık... Şulardan ku-
23. tılı uçen bér gelep tırışırğa, ülemne çigen derü, yaş-
24. lekne uzaytu turında uylarga tiyèř bit adem balaları!
25. Kemnernerender suğış açarğa tırışuı, keşelerne üte-
26. rü kuralları yasawı minem başıma sıymıy! Mennerçe
27. ellar buyè gadellek, duslık, merhemet –şefkat turında
28. süyli keşelek, e şulay da bu hakıykatne barça ba-

43 işte!

44 Dışarıdan araba kornası sesleri geldi.

45 Timerbulat göğsü ile direksiyona yatmış, kornaya

161/1-45

1 basıp oynuyor, Müderis ise radyodan son haberleri

2 dinlemeye çalışıyordu.

3 Zeytüne çocuğu eline aldı.

4 -Nasıl?- diye sordu Müderis arabayı hareket

5 ettirince.

6 Zeytüne'nin göz önüne Leyle'nin beyazlamış,

7 ama sabırlı yüzü geldi. Onun hasretini başkalara

8 söyleyip anlatmak mümkün mü?

9 -Ayılmamış daha,-dedi Zeytüne.

10 Spiker korku verici bir sesle şark ülkelerindeki

11 karışıklığı, dünyanın her tarafındaki kanlı

12 çatışmaları, insanların ölümü hakkında

13 konuşuyordu.

14 -Bir düşünürsen, akıl almıyor,- dedi radyo

15 müzik çalmaya başlayınca Zeytüne.- İnsan ömrü o kadar

16 kısa, ömrün sonu o kadar kaçınılmaz, hasretli,

17 ondan kaçmanın çaresi yok. Hepimiz dünyaya geçici

18 olarak gelmişiz. Neden biz, insanlar, rahat ve

19 barış içinde yaşayamıyoruz, neden birbirimize hasret peşinden

20 hasret getiriyoruz, neden? İnsanlığın ortak düşmanları

21 çok zaten: hastalık, yaşlılık, ölüm...

22 Depremler, tayfun, fırtına, kuruluklar... Onlardan

23 kurtulmak için birlikte çalışma, ölümü geriye itme, gençliği

24 uzatma hakkında düşünmeli insanoğlu!

25 Birilerinin savaş açmak için uğraşması, insanları öldürmek

26 için silahlar yapmasını aklım almıyor! Binlerce

27 yıl adalet, dostluk, merhamet-şefkat hakkında konuşuyor

28 insanlık, ama bu hakikati çocuklarının

29. lalarına sendere almıy...
30. __Çünkü keşe __dünya kébék katlawlı hem karşı-
31. lıklı, __didé uyçan tawış belen Müderris. Anıñ
32. küñelgeyende yañşılık ta bar, yawızlık ta citerlek.
33. __Herkemde deme?
34. __Bu dünyada nersenen tigez bülengene bar suñ?
35. Bar anıñ kara yawızları, bar kersez küñelgele izge ke-
36. şeler. __Müderris irenneren kısıp tınıp turdı da,
37. hiç kütmegende, tawışın ekreneytep: __Séznñ kébék -
38. lere, --dip üstende. __Ízge hem behetlerene.
39. Anıñ tawışında künleşü sizelde.
40. __Sez şulay uylıysız mı?
41. __Kuçağında balası tıpırçınıp utırğan ana be-
42. hetsez bula almıy.
43. Alar Zeytüneler turınakaytıp citkenner idé in-
44. de. Müderris ürelep, karangı terezerge karadı. Anıñ
45. suñğı süzlere, eléde üyene kaytmagan, awır küñnerende

162,1-45

1. de hatınına yardım itmi turgan keşe __Enwer turında
2. idé.
3. Zeytüne anıñ belen huşlaşırğa aşıktı. kayan
4. belgen bu keşe karangı terezele, karangı üyge kaytıp
5. kèrü nen şuşı hetle çiten ikènen? Enise munda çakta
6. bik benetle bulğan ikèn Zeytüne.
7. Arılğan, kulların hele yuk, kükrek içene kaynar
8. kum kergen şikèlle, nerseder awırttırıp kırıp tura.
9. Lekin yatıp turırğa wakıt yuk, üyde men türle iş küte.
10. Barısı da küñelgeyengen çirat belen: balanı çışenderer-
11. ge, su birerge , kulına bèrer türle rizık tuttırırğa,
12. itne wak kına turap şulpa kuyarga... İpi alıp bulma-
13. dı inde, yarar, tukmaçlı aşnı ipisez de aşap bula...
14. Kuhnya idènen sürtep alırğa, annarı bala eyberleren

29 hepsine öğretemiyor...
30 -Çünkü insan karışık ve karşılıklı,-
31 dedi Müderis düşünceli sesle.-Onun
32 içinde iyilik te, kötülük te yeterli kadar var.
33 -Herkeste de mi?
34 -Bu dünyada ne eşit olarak paylaşılıyor ki?
35 Var insanın kara içli kötülükleri, var insanın kirsiz kalpli kutsal
36 gönüllüleri.-Müderis susup biraz durduktan sonra
37 düşük sesle ekledi:- Sizin gibileri.
38 Kutsal ve mutluları.
39 Onun sesinde kıskanma vardı.
40 -Siz böyle mi düşünüyorsunuz?
41 -Kucağında kıpırdayıp bebeği oturan anne
42 mutsuz olamaz.
43 Onlar Zeytüne'nin evi yanına
44 gelmişlerdi. Müderis başını uzatıp, karanlık pencereye baktı. Onun
45 son sözleri hala evine dönmemiş, zor günlerinde

162/1-45

1 bile eşine destek olmamış ve yardım etmeyen insan- Enver
2 hakkındaydı.
3 Zeytüne onunla acele vedalaştı. Nereden
4 anlamış ki bu adam karanlık pencereli, karanlık eve dönmenin
5 o kadar zor olduğunu? Annesi buradayken çok
6 mutluymuş Zeytüne.
7 Yorulmuş, ellerin gücü kalmamış, göğsünün içine sıcak kum
8 girmiş gibi bir şeyler tırmalıyor.
9 Ama yatıp dinlenecek zaman yok, evde bin çeşit iş bekliyor.
10 Hepsi alışılmış sıra ile: çocuğun elbiselerini çıkarmak,
11 su vermek, eline yiyecek bir şeyler vermek,
12 eti ufak doğrayıp çorba pişirmek... Maalesef ekmek alamadı
13 ama neyse tokmaçlı çorba ekmeksiz de yeniyor...
14 sonra mutfakta yeri silmek, çocuk bezlerini

15. yuarga.
16. Lekin suŋısına aklı tağın br iş bar ele-
17. anısı inrehete, teme –cannı yal ittereturganı.
18. Zeytne ulın karawatka sala da, kultıksaga belegen
19. kuyp, tenende irknlek, canıŋda tınılık tuyp , sabıy-
20. na taba iyle. Turmışnın bten kere –karası –kne-
21. lek, ir, hıyanet, lem –barısı, barısı eraklaşa,
22. turşernın yaşel abajurınnan tşken yaktılık dnya-
23. sında ana belen bala ik den –ik  gene kalalar. Ak
24. menderden elmayp Zeytnenŋ z cılısı, kileçege,
25. mengelege karap yata.
26. Elli –belli it, balam,
27. Sin yukıga salam,
28. Sin yukıga kitkençe
29. zm yanıŋda kalam,___
30. dip eytep betermeslek naz belen ekren gene cırlıy
31. Zeytne. Kpten, bik behetle knnerende işetken naz-
32. lı tawışnı, tanış cırnı kabatlıy ul. Enise cırın
33. r –yanadan kabatlıy ul bu minutlarda.
34. Sabıynın sulışı salmaklana, kerfeklere yumıla
35. başlıy. Anı inde yukı baskan, lekin ul eleden –ele
36. kz kabakların kterep kuya, enkesenen yaneşede ikne-
37. ne tağın br tapkır işanası, tawışın tağı br tap-
38. kır işetese kile anıŋ.
39. Kisek ul nersedender sisknep kitt. Kzlren zur
40. açıp, kurkınıp tmemge karadı, irenneren tursayttı.
41. Bdre başınmenderden ktere tşp , neni kulların
42. Enisne suzdı.
43. ___Kil, bebiym, kil mina. Nidn kurıktın bulay?
44. Zeytne anı kuağına alıp, arkasın terep karawat-
45. ka utırdı.

163,1-43

15 yıkamak...
16 Ama sonuncusuna kadar bir iş daha var:
17 o teni ve ruhu dinlendiren. En zevkli olanı.
18 Zeytüne oğlunu yatağa yatırıp, kenarına
19 yaslanıyor ve teninde rahatlık, canında sakinlik hissedip
20 çocuğuna eğiliyor. Hayatın bütün kırı ve karası:
21 ihanet, kıskançlık, hastalık, ölüm- hepsi birden uzaklaşıyor.
22 Duvar lambasının yeşil avizesinden gelen hafif ışık
23 nurunda onlar sadece ikisi kalıyorlar: anne ve çocuk.
24 Beyaz yastıkta gülümseyip Zeytüne'nin geleceği, kendi ısı, sınırsızlığı yatıyor.
25
26 [Elli-belli it balam, [uyu benim çocuğum
27 Sine yokıga salam, seni uyumak için yatırdım
28 Sin yokıga kitkençe sen uyuyana kadar
29 Üzem yanında kalam] senin yanında kalacağım]
30 diye anlatılamayacak zevkle söylüyor
31 Zeytüne. Çoktan, çok mutlu günlerinde duymuş olan bu
32 nazlı sesi, tanıdık ninniye tekrarlıyor o. Annesinin ninnisini
33 yeniden tekrarlıyor o bu dakikalarda.
34 Bebeğin nefesi yavaşlıyor, gözleri kapanmaya
35 başlıyor. Onun artık uykusu bastırılmış, ama yine de o bazen
36 gözünü açıp kapatıyor, annesinin yanında
37 olduğuna bir kez daha inanmak, onun sesini bir kez daha
38 duymak istiyor sanki.
39 Aniden o nedendir korkmuş gibi kalktı. Gözlerini büyük
40 açıp tavana baktı, ağlayacak gibi dudaklarını yuvarladı.
41 Kıvrıkcık saçlı kafasını biraz kaldırıp ufak ellerini
42 annesine uzattı.
43 -Gel bebeğim gel bana. Neden korktun böyle?
44 Zeytüne onu kucağına alıp yatağa oturdu, sırtını
45 duvara yasladı.

1. __Kurıkma, bebiyém, eniyén yanınđa çakta bér nerse-
2. den de kurıkma!
3. Sabıy cılı yumgak bulıp anıñ kuçagına sıyéndı.
4. E tışta cil tınıp kalgan, alt ayaz kük yúzene ire
5. yulduzlar sibelgen, alarnın kıypılığı kébék , uрам
6. baganalarındagı utlar turında cemeldep sıkı kuyéla
7. idé. Tın idé tün; tantanalı, mengelek kébék mehabet
8. hem kudretle idé. Cemeldegen ire yulduzlar, kayadır
9. aşkıngan kumetalar, galaktikalar arasınnan cir şa-
10. rı úzenen mengelek yulın dewam ite, salkın hem ıksez
11. galem urtasında ul yařeyéřnen cılı atkısın alıp
12. bara, úzendege barlık sabıylarının ortak bişege bu-
13. lıp tirbele idé.
14. Tınlık şartlar yarıldı –tışkı işek açılıp
15. yabıldı. Kémder , Zeytúnenéñ igelegéne baskanday dü-
16. peldep, baskıçtan méne başladı. Méne ayak tawışla-
17. rı işek turına citte, méne alar uzıp, úske méne p
18. kitté. Yúrek, helsezlenep, tibéřén ekreneytte.
19. Zeytúne, sak kına kuzgalıp, Timerbulatnı úz urı-
20. nına saldı.
21. Turmıştan bér kaya da kaçıp bulmıy ikén. Yangan
22. yúrekne kiser taşlarday bulasıñ ! Nige kirék idé ana
23. düreslekne belú? Úlem túřegende yatuıga tizden bu
24. dünyadan kiteegen eyterge yaramagan kébék , keşege süy-
25. gen yarının hıyaneten eyterge de kirékmidér, mügayén.
26. Düres, baştarak Zeytúne úze úk hakıykatne belerge
27. tırışa idé. Teplitsaga şaltıratkan çakları da bul-
28. galadı, lekin andagı telefon yúrekne úřete turgan
29. salkın hem suzınkı tawış belen: “Yu –u –u –uk. yu, u –u –
30. uk”, __dip kéne cawap bire. Enwer kaytkaç, surasan:
31. “Nişlep telefon saklap utıym min anda? __dip
32. kéne cibere. __Teplitsalarını karap yürimde min. He-

1. -Korkma bebeğim, annen yanıdayken hiç
2. kimseden korkma!
3. Bebek sıcak yumak gibi onun kucağına sığındı.
4. Dışarıda ise rüzgar durmuş. Ayaz gökyüzüne iri
5. yıldızlar saçılmış, onların parçaları gibi cadde
6. lambalarının ışıklarında parlayarak kar tanecikleri yavaşça yere
7. düşüyorlardı. Gece sessizdi, tantanalı, muhteşem, ezeli ve
8. kudretliydi. Parlayan iri yıldızlar, bir yerlere
9. acele ile uçan kuyruklu yıldızlar, galaksiler arasında dünya
10. kendi yoluna devam ediyor, soğuk ve sonsuz
11. uzayda o hayatın sıcak kıvılcımını kendisi ile
12. götürüyor, kendindeki tüm bebeklerin beşiği
13. olarak sallanıyordu.
14. Sessizlik gürültü ile patladı- dış kapı açılıp
15. kapandı. Birisi Zeytüne'nin şakaklarına basarak yürüyor gibi ayak
16. sesleri ile yukarıya çıkmaya başladı. Ayak sesleri
17. kapıya kadar geldi, burayı geçip, yukarı çıktı.
18. Kalp, halsiz kalıp, atışlarını yavaşlattı.
19. Zeytüne yavaş ve dikkatlice Timerbulat'ı yerine
20. yatırdı Kaderden.
21. hiçbir yere kaçamazmışsın. Yanan kalbi kesip atacak
22. gibi oluyorsun! Niye gerekiyordu ki ona bu hakikati
23. öğrenmek? Ölüm hastası ile yatan hastaya uzun sürmeden
24. bu dünyadan gideceğini söylemenin gereksiz olduğu gibi, insana da
25. sevgili yarının ihanet etmesi söylenmemelidir herhalde.
26. Doğru, ilk başlarda Zeytüne kendisi de bu hakikati öğrenmek
27. istiyordu. Serayı aradığı zamanlar oldu,
28. ama oradaki telefon kalbi üşüten
29. uzun sesle "yook...yook"
30. diye cevap veriyordu. Enver eve dönüp ona sorduğunda
31. ise "Neden telefon başında bekleyim?-"
32. diyordu.-Ben seraları kontrol ediyorum ki.

33. terlisenme, uzgan elni bër turba tişelep, kıyar tanır-
34. ların kaynar su peşerde. Küpme hezmet erem buldı.
35. Masterlar utırıp elarday buldılar”. Bügên de şulay
36. diyar m ikèn?
37. Mundiý kiçler bütênley helen ala Zeytünenenëj . Ü-
38. melep yürise kile başly: alay ciñelder, sabıylar
39. yukka gına dürt ayaklap yürmilerder... sularga hawa
40. citmi, uramga çıgası kile.
41. Yakın keşennen gazapların küñelge eraktan size, di-
42. ler. Enwer anı yakın itmi, küresen, yugıyse bu helge
43. niçek tüzer idè?

164,1-45

1. Zeytüne aşık –puşık kiyèneptışka çıktı.
2. E tışta –tün, katı cir üstene galem salkınlığın
3. sipkendey, gazap –yanularga bitaraf ay karap tura, anıj
4. nurın eşetke algan uram funarlarınıj küz yaşedey
5. bulıp, aksıl sıkı kuyéla.
6. Tramway tuktalışı yagınnan ikew uzıp kittè, ègèt
7. kızını injennen kuçıp algan. Tuñmıylar, aşıkmylar,
8. alar kèşè behètèn taptap barmıylar, cannarı tınıç,
9. rehet alarga!
10. Ene tagın ikew kile, buları da parlı... Heyèr... Zey-
11. tüne artkarak, ay nurınnan çitke, üy külegesene çigên-
12. dé. Buyga kalkurak, kapyuşınlı kurtka kigen kèşenëj
13. Enwer ikenen tanıdı ul. Adımı, yürèşè anıkı idè
14. Mène alar ekrèn gène atlap kilgen cirlerennen bütên-
15. ley tuktadılar, mène ikè urınına bër kara şewlege
16. eyelendèler; kuçaklaşıp übèştèler. Mène ayérılışıp
17. ikèsè ikè yakka yuneldèler; Enwer Zeytünege taba, Lari-
18. sa, - kıyèklap karşıga. Lekin ul da tügèl, Larisa bu-
19. rıldı. “Tukta!” –dip kışkırdı. Hem, ikè kulın ka-
20. nat itèp ceyèp, Enwerge taba yügèrdè. Yügèrèp kilgen

33. Hatırlıyor musun, geçen sene bir boru patlamış,
34. hıyarları yakmıştı. Ne kadar emek boşa gitti.
35. Ustalar ağlayacaklardı az kalsın. Ne kadar emek boşa gitti.” Bugün demi
36. öyle der acaba?
37. Böyle akşamlar tüm gücünü alıyordu Zeytüne'nin. Emeklemek
38. istediği de oluyordu: öyle daha kolay olmalı, yoksa bebekler
39. boşuna mı dört ayak üstünde yürüyorlar? Nefes almak
40. için hava yetmiyor, dışarı çıkmak istiyordu.
41. Yakın insanın azaplarını gönül uzaktan hissediyor
42. diyorlar. Enver onu yakın etmiyor, herhalde, yoksa buna
43. nasıl dayanırdı?

164/1-45

1. Zeytüne hızlıca üstünü giyinip dışarı çıktı.
2. Dışarıda- gece, sert yeryüzü üstüne uzay soğukluğunu
3. serpiyor gibi azap-yanmalara bitaraf ay yukarıdan bakıyor, onun
4. ışığını borç almış cadde lambalarının gözyaşı gibi
5. hafif kar yağıyor.
6. Tramvay durağı tarafından iki insan gelip geçti, yiğit
7. kızı omuzlarından kucaklamıştı. Üşümüyor, acele etmiyorlardı,
8. onlar başkasının mutluluğunu ezerek gitmiyorlar, canları rahat,
9. kendileri sakin onlar!
10. İşte iki tane daha, bunlar da çift... Ama...
11. Zeytüne biraz geriye, ay ışığının olmadığı apartman gölgesine
12. sığındı. Boyu biraz uzun olan, şapkalı mont giymiş adamın
13. Enver olduğunu tanıdı o. Adımı, yürüyüşü onunki idi.
14. İşte onlar yavaşça yürüdükleri yerden durup,
15. iki yerine bir siyah gölgeye dönüştüler:
16. kucaklayıp öpüştüler. İşte şimdi ise ayrılıp
17. iki tarafa yürüdüler: Enver- Zeytüne'ye doğru,
18. Larisa – karşıya. Ama bir-iki saniye sonra Larisa dönüp:
19. “Dur!” diye bağırdı, ve iki elini kanat
20. edip Enver'e koştu. Koşarak gelip

21. uŋayga Enwerge bérékté, sêŋdê. Zeytünege çıgırdatıp küz-
  22. lerèn yumdı.
  23. Enwer Zeytünené, kiré kilgeç, işékné açkanda gına
  24. kürép aldı. Bu minutta ul yugalıp, kawşap kalır, ak-
  25. lana başlar dip uylagan idé Zeytüne. Lekin Enwernén
  26. tawışı bik tınıç yaŋgıradı:
  27. __Nerse, kunagıŋnı uzatkaç, kèresêŋ kilmi yüri-
  28. senme elle?
  29. __Nindi kunaknı?
  30. __Siné kem kitêrp kuydı suŋ? Hem béréncé tapkır
  31. gına da tügél!
  32. __Ul bit ... Ul bit...
  33. Lekin Enwer anıŋ süzen tınlap turmadı, işekne
  34. açıp, içke üzdi, Zeytüne gayeple bala şikélle anıŋ
  35. artınnan iyarde. Şunda ul bik zur mümkiŋlekne içkın-
  36. dırğanıŋ anladı: ul irenen gayeben sizderep, anda wüc-
  37. dan gazabı uyata almadı hem şuna küre Enwernen hıya-
  38. nete tabıgıy, nırmal bér hel sımanrak kilép çıktı.
  39. Herhelde, Enwer munı şulay itép kuydı.
  40. Ene ul turşer yaktısında rehetlenep çisêne , gayeple
  41. keşe itép tügél, gayeplewçe itép tuta üzen! Ul hatını-
  42. nın süzen yunlep tınlamıy da, güyaki baştan uk anıŋ
  43. ni eytesen de, bu süzlernen arzanlıgın da belep tura.
  44. Zeytüne açırğalanıp eytken süzlerenen, cil uçırğan
  45. kibek kébék , ire kulagına ilekmiçe uçkanıŋ kürép, tı-
- 165,1-43
1. nıp kaldı. Ya huda, sinén belen bér bülmede yaşegen ke-
  2. şenen, sinén belen turmısın bér itken keşenen bu ka-
  3. der çit hem şefkatsez bulwı mümkiŋme?
  4. Zeytünenéŋ üyne der selketese, kük kükretese. yaşen
  5. yaşnetese, irenen yüzendege gamsezlekne yudrıkları
  6. belen tüyep kwası kildé .

21. ona sarıldı, bağlandı, eridi. Zeytüne olan var gücü
22. ile gözlerini kapadı...
23. Enver Zeytüne'yi sadece geri geldiğinde, kapıyı açarken
24. gördü. Bu anda o kendini kaybeder, şaşırır, ne yapacağını bilmez
25. diye düşünüyordu Zeytüne ama Enver'in sesi
26. gayet sakindi:
27. - Ne oldu misafirini uğurladıktan sonra içeri girmek
28. istemiyor musun?
29. -Hangi misafiri?
30. -Seni kim bıraktı araba ile? Ve ilk
31. defa da değil!
32. -Ama o...Ama o...
33. Ama Enver onun sözlerini dinlemedi, kapıyı
34. açıp içeriye yürüdü. Zeytüne suçlu çocuk gibi onun
35. peşinden gitti. Burada o büyük bir imkanı elinden kaçırdığını
36. anladı: o kocasının suçunu hissetmesi, onun vicdan
37. azabının uyanmasını sağlayamadı, ve ona göre Enver'in
38. ihaneti doğal, normal bir durum gibi ortaya çıktı.
39. Herhalde, Enver bunu böyle göstermeye çalıştı.
40. İşte o gece lambası ışığında rahatça soyunuyor, kendini
41. suçlu değil, suçlayıcı olarak hissediyor! O karısının
42. söylediklerini dinlemiyor bile, sanki onun ne
43. söyleyeceğini de, onun sözlerinin ucuzluğunu da önceden biliyor.
44. Zeytüne kalbinden söylediği şeylerin kocasının kulaklarının yanından
45. rüzgarın uçurduğu yaprak gibi uçup gittiğini

165/1-43

1. görünce sustu. Ya Allah, seninle bir odada yaşayan bu
2. insanın, seninle hayatını birleştirmiş birinin
3. bu kadar yabancı ve şefkatsiz olması mümkün mü?
4. Zeytüne evi titretmek, gök gürültüsü yapıp, şimşek
5. çakıp kocasının yüzündeki bu gamsızlığı yumrukları ile vurarak
6. kovalamak istedi.

7. Emma ul bu helden alay çıgıp bulmaganıñ anlıy
8. id . Tıy lırğa kir k id , sabır it den başka ara yuk
9. id .
10. Bilgesezlekten de awır nerse d nyada yuktır. Al-
11. tınçeç t n  tk nen k te –k te tamam gaciz buldı. ı-
12. garırlarmı anı, yuk? Linarnı k rerge nasıyp bu-
13. lırmı, k rse, k n lgey n yumşarta, alırmı?
14. Ul ana niler eytesen kat –kat k n lgey nnen kierep,
15. s zler izlep ıktı. Anıñ y rek t rennen kaynap ık-
16. kan s zler taşnı da ireter k b k id !
17. T nneren bulnitsada wakıt  ze tuktalıp yuklap
18. ala dip belersen. Niler geçe uylap betermeye. Altın-
19. e! Lekin b r nerse –kılğannarına  ken  anıñ k ne-
20. len kıynamadı bu yulı. Eger ul g nahka barmasa, ka-
21. rınında bala yaralmagan bulır id , cirde yaşeyaek
22. ber keşenen gumere başlanmas id . Munın  en ul  zen
23. gayepli alamını? Lekin eger de balasının hakın ahır-
24. gaa haklıy almasa, Linarnı  z s zlerene ışandıra
25. almasa, m ne şunda bulaçak inde Anıñ in zur g nahı
26. hem yulıp bulmaslık gayebe!
27. şuna k re bu uçraşuga Altınçeç bik nılap ezer-
28. lende.  rten ul  etta sabıylarnı kararga kuridurga
29. da çıkmadı. Awız iennen geçe Linarga eytese s zle-
30. ren kabaladı.
31. M ne , nihayat, b lmege anıñ zarıgıp k tk ne –La-
32. risa S ngatuwna kil p kerde. Ul barında, palata ni-
33. ekter  zgerek kitkendey bula, anıñ p hte kıyafeten-
34. nen kersez halatı belen ak başlıgı astınnan b selep
35. ıkkın ciren b drelerennen, neke  kele tuflileren-
36. nen  zene b r ciņ llek cirpele, dartu isleren zatlı
37. huşbuy ise k mep kite, awırularnıñ y zende cilbe-
38. zek elmayukabına turgan id . Eyt rs n le keyefetsezle-

7. Ama bu durumdan öyle çıkılamayacağını anlıyordu.
8. Durmalıydı, sabretmek hariç başka çaresi
9. yoktu.
10. Belirsizlikten daha zor hiçbir şey yoktur bu dünyada.
11. Altınçeç gecenin geçtiğini bekleye-bekleye yoruldu.
12. Çıkmasına izin verirler mi, yok mu onun? Linar'ı görme nasip
13. midir ona? Görürse, gönlünü yumuşatabilir mi onun?
14. O ona neler söyleyeceğini birkaç kez aklından geçirip,
15. yeni kelimeler aradı. Onun kalbinin derinliklerinden çıkan
16. bu sözler taşı bile eritirdi herhalde!
17. Geceleyin hastanede vakit kendisi durup
18. uyuyordu sanki. Neleri düşünmedi ki bu gece Altınçeç!
19. Ama bir şey- yaptıklarına pişmanlık onun kalbini
20. acıtmadı bu gece. Eğer o bu günahı yapmazsa,
21. karnında çocuk oluşmamış olurdu, yeryüzünde yaşayacak
22. bir insanın ömrü başlamamış olurdu. Bunun için o kendini
23. suçlayabilir miydi ki? Ama olacak bebeğinin hakkını sonuna
24. kadar koruyamazsa, Linar'ı kendi sözlerine inandıramazsa,
25. işte orada olacak onun en büyük günahı ve
26. silinemeyecek ayıbı!
27. O yüzden bu karşılaşmaya Altınçeç iyice hazırlandı.
28. Sabahleyin o hatta bebekleri izlemek için koridora
29. bile çıkmadı. İçinden Linar'a söyleyecek olan sözlerini
30. tekrarladı.
31. İşte, sonunda odaya onun ne zamandır beklediği kişi- Larisa
32. Süngatovna girdi. O varken, oda değişmiş
33. gibi oluyor, onun özenli kıyafetinden,
34. tertemiz beyaz önlüğü ile kırmızı-sarı saçlarının üstündeki şapkasından,
35. ince topuklu ayakkabılarından etrafa bir tür hafiflik
36. yayılıyor, ilaç kokularını ise pahalı
37. parfüm kokusu örtüyor, hastaların
38. yüzlerine ise gülümseme konuyor. Sanki keyifsiz

39. nep yatkan sabıylarga matur uyençik kürsetep ywatalar.
40. Ul üze de keşenen swalığına, gumerene beyle mühim
41. iş başkarıp tügél, e belki bula – çaga uyenı gına kurıp
42. yürı siman tuyela, bulnitsanıñ bütén cıtdilege yukka
43. çıga idé.

166,1-44

1. Hatınnar anı bu uyenı üçen gayeplemiler, emma üzle-
2. re ana katnaşırğa bik umtulıp turmıylar: çünki La-
3. risa Süngatuwnanıñ kılı katı ikénlegen, kan alganda
4. awırttırıp çençegennen yahşı beleler. Dewalaw işende
5. kul yatu digen nerse bar bit: Bér şefkat tutaşı ukul-
6. nı sizdermi yasıy bele, ikénçese ise şüpşe teşlegen-
7. nen de bulayrak ite, bér wraç tenge irkelep kene urı-
8. na ikénçese awırtmagan cirne sızlandıra. Larisa
9. Süngatuwna şul ikénçelerennen idé. Anıñ küterepke
10. tawış belen barısına bér yulı: “Nu, nazlıkaylar,
11. haman irkelenep yatasızdı ele, irleregez yanıña kayta-
12. sıgız kilmime?” __digen surawına şayarışıp cawap
13. bireler, emma başka wraçlarga süylegen şikélle ana
14. turmuş helleren açılıp süylerge aşıkımıylar idé.
15. Bu yulı da ul Altınçen karawatı yanıña kilép
16. utırğaç, palatada tınlık urnaştı. Ul kulındağı
17. ştatıwnı tumbuçkaga kuydı da yaltırıp turgan keçkêne
18. peke aldı. Altınçen barmak bite awırtkanıñ büténley
19. tuymadı. Mène Larisa anıñ cerehetene pıyala küpşe
20. uçın yakın kitérde, anıñ buyença üske taba kızıl kara
21. yügergendey buldı. Mène ul küpşe ştatıwka kuyeldı.
22. Ni eyter andağı kızıl kara? Altınçene Linar belen
23. uçaştırırğa –yarıy, diyarme, yukmı? Ya alla, bėznėñ yaz-
24. mıylar nindi yuk nersege beyle kayçakta!
25. Altınçen wraçnıñ yüzene tekelep karadı. Larisa
26. Süngatuwnanıñ çıraye karangı, küz tüplere kügerep

39. çocuğu güzel oyuncak ile kandırıyorlar.
40. O kendisi de insanın sağlığına, ömrüne bağlı önemli
41. mesleği yapmıyor, sadece çocuk oyunları kuruyor,
42. hastanenin tüm ciddiliği
43. kayboluyordu.

166/1-44

1. Kadınlar onu bu oyunu için ayıplamıyorlar, ama
2. kendileri katılmak için de fazla istekli davranmıyorlar: Lrisanın
3. eli ağır olduğunu, kan alırken bile
4. iğneyi eli acıtıp soktuğunu biliyorlar. Tedavi işinde
5. öyle bir şey var: buna el yatkınlığı diyorlar herhalde: bir hemşire iğneyi
6. hissettirmeden yapabiliyor, diğeri ise arı sokmuş gibi acıtıyor,
7. bir doktor bedene yumuşakça dokunuyor, diğeri
8. ise acımayan yerleri bile acıtıyor. Larisa
9. ikinci gruba aitti. Onun keyifli
10. sesle hepsine birlikte:”Hala nazlanıp burada
11. mı yatıyorsunuz, kocalarınızın yanına evinize dönmek istemiyor
12. musunuz hala?” diye sormasına hepsi birlikte şakadan cevaplar
13. veriyorlar, ama hiçbiri başka doktorlarla olduğu gibi kendi
14. hayat ayrıntılarını ona tam olarak açılıp anlatmıyorlardı.
15. Bu sefer o Altınçeç’in yatağının kenarına oturunca,
16. oda sessizliğe büründü. O elindeki aletleri
17. sehpaye yerleştirdi ve eline parlayan küçük
18. metal kesiciyi aldı. Altınçeç parmağının acıdığını hiç
19. duymadı. Larisa onun yarasına cam boruyu
20. yaklaştırdı, ondan yukarıya doğru kırmızı mürekkep
21. yükseldi. Boru sonunda masadaki yerini aldı.
22. Ne der oradaki kırmızı mürekkep? Altınçeç’i Linarla
23. karılaştırabilirsiniz mi der, yok mu? Ya Allahım. bazen
24. kaderimiz öyle küçük şeylere bağlı ki!
25. Altınçeç doktorun yüzüne baktı. Larisa
26. Süngatovna’nın yüzü kararmış, gözlerinin altı biraz morarmış,

27. çıkkan, tün yuklamagan, iseple keşe kebék kürène idé
28. ul Bùgèn . Ul küpşelerne ştatiwka çirkangan kıyafet
29. belen kuydı, neni pekesen idenge tüşerep ciberde, anı
30. ala almıy şaktıy azaplandı. Tarkaw idé Bùgèn Lari-
31. sa Süngatuwna. Altınçeç anıñ belen nıgıtıp kiñeşer-
32. ge de uylagan idé bér melnè, ni disen de alar ilek
33. kurslarda uçaşkan keşeler bit, lekiñ wraçnın şuşı
34. karangı çiraye bu niyatten waz kiçerde.
35. “Hiç bulmasa, degwalaşıp, raspiska birèp bulsa
36. da çıgarımın”, __dip uyladı Altınçeç.
37. Wraç çıgıp kitkeç, palatadağı dürt hatın berge
38. Cıyelişıp, bulnitsa helleren, düresrege –gaybet süy-
39. leşe başladılar. Larisa Süngatuwna kèrèp çıksa, ni
40. sebeptender hatınnar üz helleren unitıbrak turalar,
41. başkalarının hel –ehwele belen kızıksına başlıylar
42. idé.
43. Altınçeç Bùgèn süzge katnaşmadı, tüzèmsezlenep
44. analiz neticesen kütte.

(167, 1-45)

1. Berer segatten palataga, zeñger ştempelle kegaz
2. kisege tutıp, Rezede Ferituwna kilèp kerde.
3. __Analigız yarısı Bùgèn , __didé ul kegazden
4. küzè n almıyça. Anıñ yüzende şiklenü yarılıp yata
5. idé. __Uzak dewalawnın neticese kiñet sizelgen uçrak-
6. lar bula bulın. Şulay da aşıkmaska idé, tagın bér
7. kün bulsa da sabır iterge, analizni tagın bér kat ka-
8. batlarga idé.
9. Lekıñ Altınçeç nık turdı: ana Bùgèn , mène hezer
10. ük çıgarga kirèk bik mühim meselene hel itese bar.
11. AhırdaRezeda Ferituwna kiñeşleren bire başla-
12. dı: burçılmaska, darularnı üz wakitında içerge. az
13. gına üzgereş sizelse, tizrek munda kilerge, hiç bul-

27. gece bir işi olup ta uyumamışa benziyordu o
28. bugün. O boruyu öğrenerek yerine koydu,
29. küçük kesiciyi yere düşürdü, onu
30. oradan bir süre bulamadı. Dağınıktı bugün Larisa
31. Süngatovna, Altınçeç onunla konuşup fikir almak istemişti,
32. nasılsa birlikte kurslara gitmişlerdi, eskiden
33. tanışıyorlardı, ama onun karanlık suratı
34. onu bu niyetinden vazgeçirdi.
35. “Hiç olmazsa tartışır, taahhütname verir,
36. öyle çıkarım” diye düşündü Altınçeç.
37. Doktor dışarı çıkınca, içerideki dört kadın
38. birlikte toplanıp, hastane hallerini, daha doğrusu dedikodularını
39. konuşmaya başladılar. Larisa Süngatovna odaya girip çıkara,
40. kadınlar kendi durumlarını unutup,
41. başkaların durumları ile
42. ilgilenmeye başlıyorlardı.
43. Altınçeç konuşmalarına katılmadı, sabırla
44. teşhis sonuçlarını bekledi.

167/1-45

1. Bir saat sonra eline mavi mühürlü
2. kağıt tutmuş Rezeda Feritovna girdi.
3. -Test sonuçlarınız bugün iyi sayılır,- dedi o kağıda
4. bakarak. Onun yüzünde kuşku
5. vardı.-uzun süre tedavinin sonuçlarının aniden belli olduğu
6. durumlar oluyor tabii ki. Ama yine de acele etmemenizi,
7. hiç olmazsa bir gün beklemenizi öneririm. Testi yeniden
8. yapmamız sizin faydanıza olacak.
9. Ama Altınçeç kendi sözünden dönmedi: onun hemen
10. bugün çıkması gerek, çok önemli bir meseleyi halletmesi lazım.
11. Sonunda Rezeda Feritovna tavsiyelerini vermeye başladı:
12. fazla duygulanmamalı, ilaçlarını vaktinde almalı,
13. küçücük bir değişiklik olsa da buraya gelmeli veya

14. masa telefonnan şaltıraturga. Lekij Altınçeç anı
15. retlep tınlamadı, küñelgeyende sulkıldap bër üksüz ka-
16. batlandı: “Çıgam! Çıgam! Bügën barısı da hel itele!”
17. Uramda çınnan da büten dünya ür –yanaça kürëndé.
18. Ayaz , rehet, sulış alwı ciñél, küz küreme irkên! Bina
19. içende çakta burçular da sténaga larga bër gelenep zuraya
20. ikên, munda alar az bulsa da taralıp kitkendey bul-
21. dılar. Bulnitsa karşındagı keçkêne bakçanıñ şere-
22. lengen ağaçları, tun cirne kaplapta betermiçe ker-
23. lenep ülgergen kar, biyék fabrika binaları –barısı
24. da canga yakın bulıp tuyeldı.
25. Tramwayda ana şunduk turıp urın birdeler, e tüş-
26. kende yaş kêne bër égèt , kulın suzıp, yüzene kaygırtu-
27. çan kıyafet çıgarıp, bik kaderlep yardım itte. Annarı
28. kızı –kızı atlap kitép te bardı. Altınçeçnen küzè ne
29. yaş kildé . Anıñ elè bër kayçan da mundıy kader –hür-
30. met tuyep yürgene yuk idé. Küzgege karasa, ul üzenen yam-
31. sezlegen küre, lekiñ mène keşelernen yüze ana karagaç
32. yaktırıp kitkënen size idé. “Hatınnarın büten matur-
33. lığı, büten kürke –ana buluda”, __digende şagıyr
34. ana bulası hatının tışkı kıyafeten küz aldına ki-
35. termegender, ul munı analarga bulgan şuşı yaktı
36. ihtiram hisen uylap eytkender. Yüzlerne aç, münese-
37. betlerne pakli turgan bu his analar yanında her ige-
38. lekle keşenen karaşında kabına.
39. Altınçeç şuşı yaktı hisne Linarda da kabızırğa
40. tiyeş idé. Yaş égëtnëñ yul unayenda gına kürsetken kay-
41. gırtuçanlığı Altınçeçnen büten ruhın yanartıp ci-
42. bergendey itte.
43. Kürşeler işte idé, Altınçeç üyde tulı huca bu-
44. lıp yürde. Wanna kuyendi, çeçlé ren bigudiga uradı, yal
45. ite –ite bülme idënen yuıp çıgardı, hetta wannalarını.

14. telefon etmeli. Ama Altınçeç onu
15. dinlemedi, gönlünde sadece bir söz kalp gibi
16. atıyordu: “Çıkıyorum! Çıkıyorum! Herşeyi hallediyorum bugün!”
17. Dışarıda gerçekten de her şey başka türlü göründü.
18. Ayaz, rahat, geniş, nefes almak bile daha kolay! Binadaki
19. büyük sorunlar da sadece binaya çarpıp
20. büyüyormuş, burada onlar azcık olsa da
21. küçülüyorlarmış. Hastane karşısındaki küçük bahçenin
22. çıplak ağaçları, donmuş toprağı tamamen kapatamamış,
23. o yüzden de kararmış kar, yüksek fabrika binaları- hepsi
24. cana yakın duyuluyordu.
25. Tramvayda ona hemen yer verdiler, inerken
26. ise bir genç yiğit elini uzatıp ona isteyerek
27. yardım etti. Sonra hızlı
28. adımlarla yoluna gitti. Altınçeç’in gözleri
29. yaşlandı: ona daha önce hiçbir zaman böyle
30. davranmamışlardı. Aynaya bakınca,
31. o kendi çirkinliğini görüyor, ama insanların yüzü ona bakınca
32. aydınlanıyordu gibi. “Kadınların güzelliği
33. anne olmalarında” diyen şair anne
34. olacak kadının yüzünü değil de,
35. analara olan bu hürmet hissini düşünerek demiştir o
36. sözleri. Yüzleri aydınlatan, ilişkileri
37. pekiştiren bu his içinde az olsun iyilik
38. parçası olan herkesin bakışlarından okunuyor.
39. Altınçeç bu hissi Linar’da da
40. yakmalıydı. Genç adamın yolda gösterdiği saygı.
41. Altınçeç’in tüm ruhunu aydınlattı, yeniden
42. yaktı.
43. Komşuları işte idiler. Altınçeç evin sahibi
44. olup istediğini yaptı. Banyoya girdi, saçlarını şekillendirdi, dinlenerek
45. odasında yerleri yıkadı, hatta banyoyu,

(168, 1-45)

1. kuhnyalarını tazarttı. E belki Linar kiler? Nige kil-
2. mesen? Kiler, elbette! Alar Mühime karşında tügél,
3. iké üden –iké ü gêne kalıp süyleşerge tiyeşler bit inde.
4. “Kiçke kader gêne bulsa da ümet belen yaşıım ele!”__
5. dip, Altınçeç üz küñélgeyennen büten şikleren kudı.
6. Ul, Mühiméne n işege yuzaklı ikénen kürse, küñélgeyé
7. bik tüşesen bele idé, şuna küre kiç kéne bardı. İşek-
8. ne Mühime açtı. Üyde yat telde üzep –üzep cırlagan ta-
9. wışlardan uk Linarnın kilgène belenep tura idé. Ene
10. ul diwanda irkénéyep, kırım yatıp tura, işek açılgaç
11. ta başın burıp karamadı.
12. __Kunak! __dip şaktıy kışkırıp
13. deşte Mühime, magnitufun tawışın basarga tırışıp.
14. Şunnan suñ gına.linar urınınnan kuzgaldı, sargılt
15. külmegéne çalbar üstemen ıgarıp salgan itegen
16. tartkalap kuydı. Anıñ yüzende süyenü de kawşaw da
17. sizelmi, iké küzè de tunık eltırıy, kaysı küzè pıyala
18. ikénen de belerlek tügél idé.
19. Elbette, üze üçen bulsa, altınçeç bu üynen busaga-
20. sın gumerende başka bér tapkır da atlap kermegen
21. bulır idé. Ulse üler idé, kilmes idé ul munda! Lekıñ
22. bala! Hezèrgè minutta tibenep, enisène hel kertep kuy-
23. gan bala! Ana eti kirék. İnde eti bulmasa iseme gêne
24. bulsa da kirék. Ul zinadan tujan bulırğa tiyeş tügél.
25. Ul tumıştan uk başkalardan kim bulırğa tiyeş tügél.
26. Şunun hakına Altınçeç iké Küzè nen uk tübegen-
27. dey –yürekne yaralıy turgan uk tübegendey! __karap
28. turgan keşenen, bütenley çit –yat keşenen karşına el-
29. mayen bara. Anıñ küñélgeyén yumşartırğa kirék. Ul bala-
30. ga isemen birsen, familiyasen gêne birsen ul ana, atası
31. digen grafaga isemen gêne yazdırsın. Kalganıñ bérni

168/1-45

1 mutfağı temizledi. Belki Linar kendisi gelir? Neden
2 gelmesin? Gelir tabii ki! Mühime karşısında değil,
3 sadece ikisi birlikte konuşmalılar onlar.
4 “Akşama kadar olsa da umutla yaşayayım!”
5 dedi Altınçeç kendi gönlünden tüm kuşkuları kovarak.
6 O Mühime’nin kapalı kapısı ile karşılaşmak istemiyord
7 u o yüzden sadece akşam gitti onlara. Kapıyı
8 Mühime açtı. Yabancı dilde kesik-kesik bağırın teyp sesinden
9 Linar’ın geldiği belli oluyordu. İşte
10 o orada, kanepede yan yatmış, kapı açılınca dönüp
11 bakmadı bile.
12 -Misafir geldi, misafir!- diye seslendi Mühime,
13 teyp sesini bastırarak.
14 Sadece bundan sonra Linar kalkıp oturdu,
15 pantolon üstüne giydiği sarı gömleğini hafiften
16 düzeltti. Onun yüzünde ne sevinme, ne şaşırma
17 vardı, iki gözü aynı şekilde parlıyor, hangisinin
18 cam olduğunu bile ayırmak mümkün değildi.
19 Elbette, kendisi için olsa, Altınçeç bu eve ömründe
20 hiçbir kere adımını bile atmazdı. Ölse
21 de gelmezdi o bu eve! Ama
22 bebek! Bu anda bile kıyıdayıp, annesine moral
23 veren bebek! Ona baba gerek. Babası kendisi olmazsa bile onun
24 ismi gerek. Zinadan doğmuş olmamalı o bebek.
25 O doğuştan başkalardan eksik olamamalı.
26 Onun hakkına Altınçeç gülümseyip
27 yabancı birinin karşısına- sanki iki gözünden
28 iki oku ona doğru yöneltmiş adamın
29 karşısına gidiyor. Onun gönlünü yumuşatmak lazım.
30 O çocuğa sadece adını versin, sadece “babası”
31 denen yere adını yazdırsın yeter. Başka bir şey

32. de suramayaçak annan Altınçeç, sabıynı üze terbiyalı-
33. çeç. Lekin ul çakta bala –ata balası bulaçak!
34. Linar anıñ helen suraşunı kirék tapmadı. Ayakla-
35. rın ceyep, diwanga urnaştı. Anıñ bu kıyafeten utırdı
36. dip te, yattı dipte eyterge bula idé. Ul Altınçeçne
37. sanga sukmawın, ihtiram itmewen kürsetü üçen şulay
38. utıradır sıman tuyela idé.
39. Mühime kuhnyagakêrep kitken idé. Altınçeç pal-
40. tusın çüyge ilep, anıñ yanıña uzdı. Mühime:
41. __Yuk, yuk, üzem karıym, sin reten belmessen, --dip,
42. anı bér nersege de yakın cibermeye. Altınçeç zalga
43. çıgıp, diwannın ikênçe başına utırdı. Linar süz
44. başlamadı.
45. Çeyler içep, inde iş betkeç, Mühime tır –tır yürep

(169, 1-45)

1. tabın cıya başlağaç, bér yaktan magnitufun uynatıp,
2. ikênçe yaktan telewizurda hukkeyçılarnın arı –bire
3. çapkanıñ karaştırıp, diwanda kursağın bülteytep
4. yatkan Linarga karagaç, Altınçeç süyleşep üçen şun-
5. nan da caylırak waqıtın bulmasın anladı. Linar
6. anı uzatmayaçak, üze süz başlamayçak –bu kün kébék
7. açık idé.
8. __Minem sinén belen süyleşese bar idé, __didé
9. Altınçeç.
10. __Da, lapuçka, tınlıym, süyleş.
11. __İkê bez gene.
12. __Munda başka keşe yuk bit.
13. Çınnan da, Mühime Kuhnyada sawıt __saba Şaltırata
14. idé.
15. __Munda üy tulı keşe, __didé Altınçeç, idéndege
16. magnitufunga hem türdege telewizurga işarelep.
17. __Sin alarga igtibar itme. Min siné tınlıym

32 istemeyecek ondan Altınçeç, çocuğu kendisi yetiştirecek.
33 Ama o zaman çocuk babalı çocuk olacak.
34 Linar onun durumunu sormaya gerek duymadı. Ayaklarını
35 geniş açıp, kanepeye yerleşti. Onu bu şekline oturdu
36 da, yattı da denebilirdi. Sanki Altınçeç'e saygı duymadığını,
37 ona insan gözüyle bakmamasını göstermek için mahsus
38 yapıyordu o sanki bunu.
39 Mühime mutfağa gitmişti, Altınçeç paltosunu
40 askıya asıp, onun yanına gitti. Mühime:
41 -Yok-yok, kendim yaparım. Sen anlamazsın,-
42 diye onu hiçbir şeye yaklaştırmadı. Altınçeç salona geçip,
43 kanepenin öbür ucuna oturunca da Linar
44 konuşmaya başlamadı.
45 Çay içilip, işler bitince, Mühime oraya-buraya

169/1-45

1. koşup sofrayı toparlamaya başladı. Bir taraftan
2. teyp dinleyen,öbür taraftan televizyonda hokeycilerin
3. maçını kanepede yatıp izleyen Linar'a bakınca,
4. Altınçeç konuşmak için bundan daha iyi
5. vakit olmayacağını anladı. Linar
6. kendisi onunla konuşmayacak, onu uğurlamayacak,
7. bu gün gibi açtı.
8. -Ben seninle konuşmak istiyorum,- dedi
9. Altınçeç.
10. -Evet, dinliyorum seni.
11. -Sadece ikimiz.
12. 12 -Burada başka kimse yok ki.
13. 13 Gerçekten de, Mühime mutfakta bulaşıkla
14. 14 uğraşıyordu.
15. 15 -Burada ev dolusu insan var,-dedi Altınçeç yerdeki
16. 16 teyp ile karşıdaki televizyona işaretleyip.
17. -Sen onlara dikkat etme, ben seni dinliyorum

18. bit.
19. Alay da üze yantaya tüşep , magnitufun tawışın ek-
20. reneytte. Telewizurga karagan kileş:
21. __Tınlıym, __didé.
22. Şul rewêşle, bala yazmışın, keşe yazmışın hel
23. ite turgan, Altınçeç aylar buye hıyallanıp yürgen süy-
24. leşüne “adyu, adyu, adyu” dip kürsenep hem astırtın
25. ber megne belen arlangan süzler funından hem tele-
26. wizur ikranında ewere kilgen taza égèt ler karşında
27. başlarga turı kildé .
28. Lekin Altınçeç anısına da rıza idé. Bala hakına
29. digende ul üzenen gurırlığın, keşelegen, gumeren şu-
30. şı ademnen ayak astına salırğa, burını belen cir sü-
31. rerge, telese nindi kimsetelüğe ezer idé.
32. __Uzaklamıy benzen balabız bulaçak, __didé ul
33. üze de bu süzlernen megnesezlegen anlagan helde. Hıya-
34. lında ul bu süyleşüne bütlenley başkaça başlarga
35. n,yatlep kuygan idé yugıyse. Ul Linarga sıyenıp uyu-
36. rırğa, anıñ sirek aksıl çeçen sıyparga, innerenen
37. nıklığın tuyarga hem: “Ni isemle kuyarbız ikén?” __
38. diyarge tiyeş idé.
39. Lekin Linarga yakınlaşıp bulmıy, eytersen le ul
40. nindidér akıl ireşmes kudret belen üzennen çitke
41. iterep tura. Hem hetta şul helende de Altınçeç anı
42. bütlenley çit ite almıy, ul anıñ üçen bérdenber keşe
43. bulıp kalgan idé.
44. Altınçeç süznen asılın eyterge kiré gen anladı.
45. __Linar, __didé ul anıñ yanırarak Swışıp. __Me-
- 170,1-45
1. ne Mühime apa eytte, sin munda kuçep kilerge niyatle-
2. misen ikén inde.
3. Ul égètnen küñelgeyèn niçek te yumşatırğa umtılıp

18. ki.
19. Yine de elini uzatıp teybin sesini biraz
20. kıstı. Televizyona bakarak:
21. –Dinliyorum, -dedi.
22. Bu şekilde çocuğun kaderini, insan kaderini halledecek
23. Olan, Altınçeç’in aylar öncesinden düşündüğü konuşmayı
24. yabancı şarkı fonunda ve
25. televizyon ekranında hızla oyunlarına
26. devam eden iri adamların yanında
27. başlamak zorunda kaldı Altınçeç.
28. Ama o buna da razıydı. Olacak çocuğu için
29. o kendi gururunu, insanlığını, ömrünü bu
30. insanın ayak altına sermeye,
31. herhangi alçaklığa dayanmaya hazırды.
32. -Uzun sürmeden bizim bir çocuğumuz olacak,- diye söze başladı o
33. bu sözlerin manasızlığını anladığı halde. Hayallerinde
34. ise konuşmaya başka türlü
35. başlayacaktı, Linar’ın yanına oturacak,
36. onun saçlarını okşayacak, omuzlarının
37. sertliğini hissedecek ve “Adını ne koyalım?”
38. diye soracaktı.
39. Ama Linara yaklaşmıyor, sanki o
40. aklın alamadığı bir güçle kendinden
41. itiyordu. Ama bu hali ile de Altınçeç onu
42. tamamen yabancı görmüyor, onun için o tek insan
43. olarak kalıyordu.
44. Altınçeç söylemek istediklerinin özünü söylemeli olduğunu anladı.
45. -Linar,- dedi o onun yanına yaklaşıp.

170/1-45

- 1 -Mühime abla dedi ki sen buraya taşınmak
- 2 istemiyormuşsun.
- 3 O adamın gönlünü yumuşatmak için onun omzuna dokundu.

4. anıñ inbaşına urındı. Lekin Linarnın ine kigewen
5. teşlegendey çitke tayıldı.
6. __Kurıkma, mina sinen bérni kirékmi, __didé. Altınçëç.
7. __Min sinen her gène nesre ütenem: balaga
8. isemenne bir, ul etile bulsın. Sinen balan bit ul!
9. Linar erken gène başın burıp, salkın tawış belen:
10. len:
11. __Alimént alasın kilemenii? __dip suradı.
12. Altınçëçnen sulışı kısıldı:
13. __Yuk, ant item, akça suramam! Birsen de almas
14. idém min anı! __dip kiñet kıçkırıp kuydı ul. Annarı üz –üzen kulga alırga, yumşak süyleşerge tırışıp:
15. __Bala atasız bulmasın, __dip üstede. __sin balakaderen bele turgan keşe bit!
16. la kaderen bele turgan keşe bit!
17. __Nu, lapuçka, minem helne de anlarga kirék. Min munda bik sirek bulam. Üzene minem uringa kuyep kara!
18. Bez iké me –üçme tapkır uçaşkanbız ikén, anan mundıy citdi netice çıgaru kıyen bit ele. __Linar başın telewizurga burdı da içende kaynaganıñ eytep
19. aldı. __Yuk nesre arkasında başını gumerlek kamıtka tırga sin mine ahmak beldenme elle?
20. tırga sin mine ahmak beldenme elle?
21. Altınçëç tınsız kaldı. E Linarnın süze betmegen idé ele:
22. __Sin üzen de sabıy tügél. Aldarak uylarga kirék idé. İrler kulınnan kimli turgan işler bar bu dünyada. Wraçka sinen uringa min bara almıym!
23. Altınçëç suñgısın __tünneren başına kilép te Linarga eytmem digen awır süzne –Anıñ yüzene bérép
24. eytte:
25. __Sinen kızın bar. Küz adlına kitér: eger de ul buy çitkeç sinen şikélle bėrewge yulıksa? Minem helge kalsa? Ni diyarsen ul çakta?

4 Ama Linar arı sokmuş gibi yana
5 çekildi.
6 -Korkma senden bir şey istemiyorum. -dedi
7 Altınçeç.- Sadece bir şey: bebeğe
8 adını ver, babalı olsun! Senin Çocuğun ki o da!
9 Linar başını çevirip soğuk
10 sesle:
11 -Nafaka almak mı istiyorsun?- dedi.
12 Altınçeç'in nefesi kısıldı:
13 -Hayır, yemin ediyorum para istemem! Versen de
14 almazdım zaten!-diye bağırdı o, sonra
15 hemen sakinleşti, yumuşak konuşmaya
16 çalıştı:- Çocuk babasız büyümesin.
17 Sen çocuğun kıymetini bilen adamsın!
18 -E, güzelim, benim halimi de anlamalısın. Ben
19 burada fazla sık olmam. Kendini benim yerime koy!
20 İki-üç kez karşılaşmışsak, bundan
21 böyle netice çıkarman doğru değil.- Ve Linar
22 kafasını televizyona çevirip içindekini
23 söyledi:- Yok bir şey yüzünden başımı derde sokacak
24 kadar aptal olduğumu mu sanıyorsun?
25 Altınçeç nefessiz kaldı. Ama Linar'ın konuşması
26 bitmemişti:
27 -Sen artık çocuk değilsin. Daha önce düşünmeliydin.
28 Erkekler yapamayacak işler de oluyor bu
29 dünyada. Doktora senin yerine ben gidemezdin ki!
30 Altınçeç ona son sözünü- geceleyin aklına gelip te
31 Linara söylemeyeceğine karar verdiği ağır sözü-
32 yüzüne vurdu:
33 -Senin bir kızın var. Bir düşün: eğer büyüyünce o
34 da senin gibi biri ile karşılaşırsa, o da benim durumuma
35 düşerse ne olacak? Ne dersin o zaman?

36. Linar kiñet prujinaday tartılıp siké rep turdı.
37. Altınçeçke anıñ küzlere iké küpşele mılık bulıp
38. küréndé, alardan uty çeçelgendey buldı:
39. __Citer sina. Ciyen cilbezek hatın minem kızım
40. belen awız çaykamıy tursın ele!
41. Altınçeçnen dünyası sünde , ul kiñetyukka çıkan-
42. day buldı. Diwan kultıksasına yanı belen bèrelep
43. idenge şup tüşken hatının awızınnan kübek kile,
44. başı üstel ayagina bérgelele idé.
45. __Apa! __dip kıçkırdı Linar. __Apa!

171,1-42

1. Kuhnyadan yügerep çıkan Mühime üstelden kaşık
2. alıp Altınçeçnen teş arasına kıstırdı.
3. __Bar, yüger, “skurıy” çakır!
4. __Munnan tyarar m ikén? Uramnan uzatsak, yahşırak
5. bulmamı? __didé Linar.
6. __Sin kürenmesen, üzem uzatırmin.
7. __Nu, apa, rehmet sina! Sin minem başnı buma
8. hatinga beylerge yürgensen ikén ele!
9. Linar işekne dink itép yabıp, baskıñnı der sel-
10. ketep çıgıp kitté. Üyde magnitufunnın irler tawışı
11. belen çınap arlaganı gına işetelep kaldı.
12. Anıña kilép , karaşı yaktırğaç, ul kızın kürep el-
13. maydı, anarı küz almaların yürtepkéne, tire __yagina
14. koradı.
15. __E Mübarek? Etiyen kayda?
16. Leyle ana taba iyelde.
17. __Helen niçék , eniyem?
18. __Ni buldı mina? Kayda min? Etiyen nik yuk?
19. __Sez maşınaga bér eldegez bit, eni. Heterlisenme?
20. __Maşına? __Cemile Zakirowna küzè n yumıp, be-
21. raz anıñ cıyep yattı. __Yuk, bérni heterlemim. Etiyen

36 Linar aniden yay gibi yerinden fırladı.
37 Onun iki gözü ateş saçmaya hazır çift namlulu
38 tüfek gibi göründü Altınçeç'e, oradan ateş püskürdü:
39 -Tamam yeter! Her hayat kadını kızımın adını ağzına
40 bile alamaz anladın mı?
41 Altınçeç'in dünyası karardı.
42 Kanepe kenarına yanı ile çarpıp yere
43 yığıldığında ağzından köpük geliyor,
44 kendisi titriyordu.
45 -Abla!- diye bağırdı Linar.-Abla!

171/1-42

1. Mutfaktan koşarak gelen Mühime kaşık
2. alıp Altınçeç'in dişleri arasına sıkıştırdı.
3. -Koş ambulans çağır!
4. -Buradan mı yollayalım? Caddeden yollarsak daha
5. iyi olmaz mı?- dedi Linar.
6. -Sen görünmezsin, ben kendim yollarım.
7. -Sağol ablacığım, astım hastası
8. kadınla tanıştırmışsın beni!- diye
9. kapıyı sert kapatıp dışarı gitti Linar.
10. Evde sadece teybin ince sesli erkek sesi ile
11. bağırdığı duyuluyordu sadece.
12. Ayılıp, gözleri açılınca o kızını görüp
13. gülümsedi, sonra sadece gözlerini kımıldatıp
14. etrafa baktı.
15. -Mübarek? Baban nerede?
16. Leyle ona doğru eğildi:
17. -Nasıl hissediyorsun kendini anneciğim?
18. -Ne oldu bana? Neredeyim ben? Baban niye yok?
19. -Siz araba kazası geçirdiniz anne. Hatırlıyor musun?
20. -Araba?-Cemile Zakirovna gözlerini kapayıp
21. biraz sessiz yattı.- Hayır bir şey hatırlamıyorum

22. kayda suŋ?
23. __Burçılma, eni. Sin iké tewlek huşsız yattın bit.
24. İké tewlek.
25. Cemile Zakirowna nın yüzenede kanegatsezlek ça-
26. gıldı. Ul Leyleden etise turında süz küte idé. Küñelgeyê
27. size idé, küresen.
28. __Maşına sin utırgan yaktan bergeŋ, eni. Etige
29. bütlenley diyarlek zıyan timegen. Tik anıŋ yürege gene...
30. Yuk, yuk ... sin eytep betergenne küt. Mikruinfarkt bul-
31. gan ana. Giduwta yata. Ul da siné gel suraştırıp kına
32. tura. Tik üze kile almıy, turırğa rühset itmiler.
33. __Yanıŋda keşe barmı suŋ?
34. __Rawil gel şunda utıra inde. Ul __anda, min-
35. sinen yanda. Üzebez şulay yaŋşırak bulır didék.
36. __Bar, tizrek şaltırat, minem hel yaŋşırğanı
37. eyt. Burçılıp yata kürmesen!
38. __Hezer, eni.
39. Leyle bülmeden çıkkaç, Bêraz stênaga terelep, hel
40. alıp turdı. Anıŋ gumerende bér tapkır da enisene
41. yalğan süz süylegene yuk idé ele. Eytmi kalğan serlere
42. buldı, andıylar bulmaw mümkin tügél, lekiŋ küze ne

172, 1-45

1. karap yalğanlaganı bulmadı. Hezer mène elmaylep, şat
2. kıyafet belen enisen aldawı ifrat awır ana. Üzene ci-
3. nellek kitêrü üçen ul munı bér kayçan da işli almas
4. idé, lekiŋ süz enise turında bara, anıŋ isenlegen sak-
5. lap kalu hakkında bara!
6. Leyle enisen şiké salmas üçen, kuridur buylap
7. çitkerek kitté. Bêrazdan eyleneŋ kildé . Enise anıŋ ayak
8. tawışların işetsen. Kergende yüz bik tınıç bulsın,
9. süylegende kerfektetibrenmesen. Bigrek sizger, küz
10. karaşı aşa canı küre Leylenen enise.

22. Baban nerede?
23. -Merak etme anne. Sen iki gün bayılmış yattın.
24. İki ün.
25. Cemile Zakirovna'nın yüzünde kanaatsizlik belirtileri
26. göründü. O Leyle'den babası hakkında sormuştu.
27. Kalbi hissediyordu herhalde.
28. -Araba senin taraftan çarpmış, anne. Babam
29. neredeyse hiç zarar görmemiş. Ama sadece kalbi dayanmamış...
30. Yok-yok, sen dinle. Kalp krizi geçirmiş, şimdi kardiyojide
31. yatıyor. O seni sürekli soruyor.
32. Kendisi ise gelemiyor, kalkmasına izin vermiyorlar.
33. -Yanında birisi var mı?
34. -Ravil hep orada. O- orada, ben-
35. burada, senin yanıdayım.
36. Böyle daha iyi olacağına karar verdik. Tamam o zaman
37. - gidip hemen haber ver. İyileştiğimi söyle. Merak etmesin.
38. -Tamam, anne.
39. Leyle odadan çıkınca biraz duvara yaslanıp
40. dinlendi. O ömründe hiçbir zaman annesine
41. yalan söylememişti. Söylemediği sırları
42. oldu, onların olmaması imkansızdı zaten, ama gözüne

172/1-45

- 1 bakarak yalan söylediği olmamıştı. Şimdi ise gülümseyip, sevinçli
2 yüzle annesini kandırmak çok zor onun için. Kendine
3 rahatlık vermek için o bunu hiçbir zaman yapamazdı,
4 ama şimdi durum farklı, söz konusu annesinin hayatı,
5 onun sağlığını koruma olunca durum farklıydı.
6 Leyle annesini kuşkulandırmamak için
7 biraz ileriye gidip bekledi de, geri geldi. Annesi ayak seslerini
8 duysun. Gिरerken yüzü sakın olsun,
9 tek kirpiği bile titremesin. Hemen fark ediyordu
10 annesi farklı bir durumu, gözlerine bakıp canını görebiliyordu.

11. __Eti üze telefon yanıña kile almıy ele, eni. Ra-
12. wilne çakırıp süylestem. Eti üzen yahşı his ite, inde
13. sinèn Helen yahşırgannı belgeç, küñelgeyè kütereler.
14. Cemile Zakirowna kızının küzè ne tekelep karadı,
15. emma anı –munı sizenmede, tınıçlanıp, menderene ba-
16. şın caylabrak saldı. İre üçen burçıu kimegeç, ul üz
17. tenensızlawların size başladı ahrısı, mangaye
18. cıyerçıkkanıp çıktı.
19. __Sul yanbaşım bik sıızly, __didè ul. Niçèk
20. ayakka basarmın suñ min?
21. __Wraçlar, süyakler isen, diler. Anıña kilse, tiz
22. tereleçek, didèler sinè.
23. __Tiz kirèk şul. Etiyenne bèrkem de minem kèbèk
24. karıy almıy. Anıñ yanıña barırğa kirèk.
25. __E anıñ üçen sına küñelge tınıçlıgı kirèk, şulay
26. bit. Sin üzen eyte idèn bit: can tınıçlıgı bik ši-
27. falı, küñelgele uylar uylarga kirèk, dip. Şulay tü-
28. gelme?
29. __Sin bar ele, etiyen yanıña üzen barıp kil. Minem
30. sıızlangannı eytme, hele bik eybet, digen.
31. Leyle dejur şefkat tutaşın çakırıp kerte de,
32. enisen elmayulı karaşı belen yuatıp, çıgıp kitèrge
33. cıyendı. Cemile Zakirowna nın süyleşerlek hele kal-
34. magan idè, ak ceyme üstende üte kürenmele bulıp tuyel-
35. gan barmakların tibretep kène işare yasadı: “Bar tiz-
36. rek!”
37. Leylenen barır yulı erak tügèl, wètèrinariya insti-
38. tutının ak binası yaneşede, bes sargan, tezden karga
39. çumıp utırğan agaçlık artında gına. Dünya şundıy
40. ak, pak uyep, tirbelep yabalak kar yaw, yakındağı timer
41. yuldan, terezelerne tunık kına elkıldatıp, yaşel puyezd
42. yügerep üzdı. Uramnarda maşınaların kayadır üzlek-

11 -Babam kendisi telefon yanına gelemiyor,
12 Ravil ile konuştum. Babam iyi durumdaymış, senin
13 de iyileştiğini duyunca, morali yükselir biraz!
14 Cemile Zakirovna kızının gözlerine baktı,
15 ama bir şey fark etmedi. Sakinleşip,
16 başını yastığa koydu. Eşini merak ederken
17 duymadığı acılarını hissetmeye başladı herhalde,
18 alnında ince çizgiler oluştu.
19 -Sol taraf kalçam ağrıyor,-dedi o.- Nasıl
20 ayağa kalkacağım ben acaba?
21 -Doktorlar kemikler sağlam dediler. Ayılınca, çabuk
22 iyileşir dediler seni.
23 -Çabuk iyileşmem gerek tabii ki. Yoksa ona benim gibi kimse
24 bakamaz. Onun yanına giderim iyileşince.
25 -Senin içinse gönül sakinliği gerek.
26 Rahat olman. Sen kendin öyle derdin: can rahatlığı
27 şifalı, neşeli şeyler düşünmek lazım diye. Öyle
28 değil mi?
29 -Sen kendin babanın yanına gidip gelsene! Benim
30 sızılarımı anlatma, durumu iyi de.
31 Leyle nöbetçi hemşireyi çağırıp, annesine gülümseyere
32 bir şeyler söyledikten sonra gitmeye
33 hazırlandı. Cemile Zakirovna'nın konuşacak hali
34 kalmamıştı, o sadece beyaz örtü üstünde şeffaf gibi
35 görünen eli ile " Çabuk, git!" diye işaret
36 etti.
37 Leyle'nin gidecek yolu uzakta değildi. Vetrenerlik enstitüsünün
38 beyaz binası yakında, sadece dizlerine kadar beyaz
39 kar içinde duran ağaçların arkasındaydı. Dünya o kadar
40 beyaz, saf, uykulu, hafiften kar yağıyor, yakındaki demir
41 yolundan parlak pencereci yeşil tren
42 geçiyordu. Caddelerden durmadan bir yerlere acele eden arabalar

43. sez aşıkkanı kürène, esirek uzgıncılar, yakalarına,
44. büklerene kar mamıgı cıyep, salmak kına atlıylar.
45. Yukısız uzgan tüner Leylenen Helen alğan, sunğı
173, 1-45
1. minutlarda enise yanında şat, hareketçen, wayemsız bu-
  2. lırğa tırışudan canı –tene talçıkkan idé. Hezer mène
  3. enisène n de başkalarının da karaşınnan çitleşkeç,
  4. ana bütenses tün kébék tuyela başladı. Zihene yarım
  5. tumanlanıp, hıyalıy dünyada itép sizde ul üzen. Min-
  6. gereygen helde, agaçlık arasınnan salıngan sukmak
  7. buylap uzdı. İnstitutnıñ işegaldına kergeç, nıklı-
  8. gın kaytarırğa telep, iyelep uçına kar aldı, yancıkla-
  9. rın, mangayen ışkıldı, salkın dımnı telene tidérde.
  10. kayçan aşagan idé sunğ eléul? Şefkat tutaşı çey
  11. kertken idé bit ana, tamagınnan ütmede.
  12. Aktlar zalınnan urındıklarını algannar, urtasına
  13. biyek yatak yasap, ana tabut kuygannar. Tubat kırıyları
  14. bihisap wénuklar belen uratılğan, e alarnı haman
  15. bér–bér artlı kérte turalar. Zal tulı halık, ekrén ta-
  16. wış belen süyleşew de tutaş güjlew bulıp işetele.
  17. Bu güjeldewge mikrufunnan kilgen üzek üzgeç skripka
  18. munı kilép kuşıla.
  19. Leyle zaldagı türkemge küz yügertep çıktı, bér-
  20. kemnetanımadı. Kemnerder anıñ kulın kısa, kaygı-
  21. lı tawış belen nidér eyte, lekiñ zihende alarnın
  22. yüzlere de süzlere de tutkarlanmıy, baştağı tumanga
  23. uralıp şunduk yukka çıga idé.
  24. uralıp şunduk yukka çıga idé.
  25. Tabutnın dürt yagında puçetlı karawıl tura. Leyle
  26. çeçekler arasınnan ürelep etisène n yüzene karadı. Ul
  27. tınıç, lekiñ helsez bulıp küréndé. Şuşı helende
  28. anı cirge iltep kümergeme? Lekin bu ul –eti bit!

43 geçiyordu, nadir olarak yoldan geçen yayaların omuzlarına ise pamuk yaka
44 gibi beyaz kar pamuğu toplanıyordu, onlar acele etmeden yürüyorlardı.
45 Uykusuz geceler Leyle'nin gücünü almış, son

173/1-45

1 dakikalarda annesinin yanında sevinçli, hareketli, gamsız
2 rolü yapmaktan canı-teni yorulmuştu. Şimdi ise,
3 annesinin de, başkaların da bakışlarından kurtulunca,
4 her şey ona rüya gibi görünmeye başladı. Aklı yarım
5 kapalı, sis içinde yüzüyor gibi hissetti o kendisini. Artık
6 uykuya benzer bir halde ağaçların arasındaki yoldan geçti.
7 Enstitünün yanına gelince, biraz
8 kendine gelmek için eğilip eline kar aldı,
9 yüzünü karla ovaladı, soğuk nemi diline dokundurdu.
10 Ne zaman yemek yemişti o? Hemşire çay getirmişti,
11 boğazından geçmedi.
12 Konferans salonundan sandalyeleri almışlar, ortasına
13 yüksek bir yer yapıp oraya tabutu koymuşlar. Tabutun kenarları
14 çiçeklerle kapatılmış, onları ise hala
15 getiriyorlar. Salon insanlarla dolu, kısık sesle
16 konuşmalar birleşince bir uğultu olarak duyuluyor,
17 üstelik buna kemanın kalpleri dilim-dilim kesen
18 sesi ekleniyordu.
19 Leyle etrafa baktı, ama kimseyi
20 tanımadı. Birileri onun elini sıkıyor, ona kaygılı
21 sesle bir şeyler söylüyorlar, ama zihninde onların
22 yüzleri de, sözleri de kalmıyor, başındaki sisle
23 birlikte yok oluyorlardı.
24 Tabutun dört köşesinde dört koruma duruyor. Leyle
25 çiçekler arasında yatan babasının yüzüne baktı. O
26 sakın, ama halsiz göründü. Bu halinde
27 onu götürüp toprağa mı gömecekler? Ama o –baba ki!
28 Yüzü, burnu, saçları o kadar yakın, o kadar aziz...

29. bite, çeçlê re, kaşları, burını şul hetle gazız,tik
  30. küzlê re gêne yumık, tik irennere gêne kügergen. E bel-
  31. ki, enine huşına kitêrgen şikêlle, anı da bu helennen
  32. aynıtıp buladır! Mümkînder andıy iş, tik keşeler
  33. bu çaranı munçarı tapmagannardır gına. Eger de
  34. Leyle wraç bulsa, ul şındıy çaranı izler idê. Tabar
  35. idê ul andıy çaranı. Büten gumeren şul işke kuyar
  36. idê, barıber tabar idê!
  37. şunda ul işek yanında büregen kulına tutıp basıp
  38. turgan Rawilne kürep aldı. Mangay turınnan çeçe nık
  39. sireklengen başın tüben igen, arkası belen işek yana-
  40. gına süyalgen, mène –mène egılır şikêlle. Leyle kiñet
  41. aynıp kitkendey buldı, inese yanına aşıktı.
  42. __Rawil nık bul, bez de egılsak, eni niçek tüzêr!
  43. Rawil gewdese belen apasına taba awışa tüştê,
  44. anıñ küzennen ikê bürtek yaş tegerep çıktı. Küpten
  45. inde elaganı yuk idê anıñ. Kayçan kürde suñ elêLeyle
  46. inesenen küz yaşen? Bakçaga yürgen çagında bugay uram-
- 174, 1-45
1. dağı yawız malaylar başın tişep kertkeç. Leylenen
  2. şul çaktağı kêbêk anıñ başın kükregene kısıası. “He-
  3. zer min yawızların kirê gen birem!” dip yügerep ki-
  4. tese kildê .
  5. Lekin ülemne kwıp citêp üçne alıp bulmıy şul.
  6. Leyle üçen çarasızlıktan da awırrak hel yuk idê.
  7. __Adem balasının başına gumer içende kile turgan
  8. hesret bit, nihil itesen. Min de küpten tügêl etiyemne
  9. cirledem...
  10. Kem süyli bu süzne?
  11. Alar yanına İzail Harisowiç kilel baksan ikên.
  12. Leyle ana karşı süz eyterge awızın açtı. Ni süyli ul?
  13. Leylenen etise kütmegende helak buldı, wakıtsız, uç-

29 sadece gözleri kapalı, dudakları morarmış. Belki,
30 annesini ayılttıkları gibi onu da bu halinden
31 ayıltabiliyorlardır? Belki mümkündür öyle şey,
32 sadece insanlar bilmiyordur onun çaresini. Eğer Leyle
33 doktor olmuş olsaydı, o böyle çareyi arardı.
34 Tüm ömrünü harcardı böyle çareyi
35 bulmak için!
36 O sırada kapı yanında şapkasını eline
37 almış Ravil'i gördü. Alnındaki saçları oldukça seyrelmiş
38 başını eğmiş, sırtı ile kapıya yaslanmış,
39 az kalsın düşecek gibi. Leyle aniden
40 ayılmış gibi, kardeşinin yanına gitti.
41 -Ravil, kendine gel, biz de düşersek annemiz nasıl dayanır?
42 Ravil bedeni ile ablasına doğru eğildi.
43 Onun gözlerinden iki damla yaş çıktı. Çoktan
44 ağlamamıştı o. Ne zaman gördü Leyle
45 acaba onun en son ağladığını
46 Kreşe gittiği zamandı herhalde,

174/1-45

1. cadedeki çocuklar onun kafasına taş atmışlardı. Leyle
2. o zaman olduğu gibi onu kucaklayıp sakinleştirmek, “Şimdi
3. göstereceğim ben onlara!” deyip o günkü gibi koşup dışarı
4. çıkmak istedi.
5. Ama ölümü yakalayıp intikam alamıyorsun.
6. Leyle için çaresizlikten de zor şey yoktu.
7. -İnsanoğlu için hayatında bir kez yaşanan olay,
8. yapacak bir şeyimiz yok maalesef.
9. Ben de az önce babamı toprağa verdim...
10. Kim diyor bunları?
11. Onların yanına İsaıl Harisoviç gelmiş,
12. o konuşuyormuş. Ne konuşuyor o?
13. Leylenin babası beklemediği bir an vefat etti,

14. raklı reweçte!
15. ___Minem eti de kiñe tülde. Yaş idé ele.
16. İzail Harisowiçnın gadette eltırap turgan küzlé -
17. re tirennen, yürek türendege yarasın açıp karıylar,
18. alardan çın –çınlap ulı hesret çağıla idé. Leyle anıñ
19. üzlerene kilép yürgen çalkarın iséne tüşerde. Niçék
20. suklanıp, zurlap, kızığıp karıy idé bu keşe profes-
21. sur İlyasuwka! Anıñ belen süyleşep utırırğa, niçék
22. işlegänen, nindi açışlar yasaganıñ, çit illerdege ga-
23. limner belen ni rewêşle iletme tutkanıñ suraşırga
24. yarata idé. İhlas idé andıy çalkarda İzail Harisowiç
25. hem büğen de bu yugaltını ul çın yürege belen kiçere
26. idé.
27. Düres, şul uk walıtta bu fasıga ana yulnı açá idé.
28. Leyle bér gène minutka: yürek türende süyleneçle cine-
29. leyu kiçere m ikên bu keşe, dip üz –üzenen surap kuydı.
30. Lekin bu suraw cawapsız yukka çıktı. Hezer anısı ul
31. hetle ük mühim tügél kébék tuyıldı. İzail Harisowiç-
32. nın sul cinene kızıl tasma beylep puçetlı karawıl-
33. da turwına da, merhumnen yakını yaki hezmetteşe bul-
34. mawına karamastan, anıñ barlık galimner üçen yaktı
35. ürnék bulwı hakkında süz eytüylene de, tabutnı alıp
36. çıkanda kütereşüylene de renci almadı Leyle.
37. Uramga çıkkaç, urkêstr nı kürep, Leyle siskênep
38. kuydı. Bulıtılı künde de eltırap turgan turbalar, ba-
39. rabannar hezer anıñ hesreten büten kalaga ıglan ite-
40. çekler, yakın –tiredede hemme keşenen küñelgeyene şum sa-
41. laçaklar. Bu hesretle mun ağaçlık artındagı zur bul-
42. nitsa binasına da barıp ireşecek bit! Enilere tetre-
43. nep küzê n açar: “Nindi tawış bu? Matem marşımı?
44. Kemne kümeler? Kayda?” Alarnın enise hernalenen
45. túbene tüşmiçe tuktamıy, sebeben belmiçe tınıç-

14. kaza sonucunda!
15. -Benim babam da aniden öldü. Gençti daha.
16. İsaıl Harisoviç'in normalde parlak gözlerinde
17. derinden, kalp yarasından olan büyük hasret yansyordu,
18. gerçekten de büyük bir hasretti bu. Leyle onun
19. kendilerine geldiği zamanlarını hatırladı. Nasıl da
20. hayranlık ile, saygı ile, büyük biri olarak bakıyordu bu insan
21. profesör İlyasov'a! Onunla konuşurken, onun nasıl
22. çalıştığını, hangi buluşları nasıl yaptığını, yabancı ülkelerdeki
23. bilim adamlarıyla hangi şekilde iletişim kurduğunu
24. soruşturmayı seviyordu o. İhlsalıydı o zamanlar İsaıl Harisoviç
25. ve bugünkü kaybetmenin acısını da gerçek kalbinden
26. yaşıyordu.
27. Doğru, aynı zamanda bu facia onun yolunu da açıyordu.
28. Leyle sadece bir an için acaba sevinçli rahatlama
29. yaşıyor mu bu insan diye düşündü,
30. ama bu soru cevap olmadan kayboldu. Şimdi o soru
31. o kadar da önemli değildi sanki. İsaıl Harisoviç'in
32. sol eline kırmızı kurdele bağlayıp tabut kenarında koruma
33. olarak dururken de, merhumun yakını veya meslektaşı olmamasına
34. rağmen onun tüm alimler için parlak
35. örnek olacağı hakkında konuşmasına da, tabutu dışarı çıkarırken
36. kaldırmaya yardım etmesine de bir şey demedi Leyle.
37. Dışarı çıkınca, orkestrayı görüp irkildi
38. Leyle. Bulutlu günde bile parlayan borular,
39. davullar onun hasretini tüm şehre ilan edecekler,
40. duyan herkesin kalbine kuşku yerleştireceklerdi.
41. Bu üzüntülü müzik ağaçların arkasındaki
42. hastaneden de duyulacak! Anneleri ise titreyip
43. gözlerini açar: "Ne sesi bu? Matem marşı mı?
44. Acaba kimi defnediyorlar? Nerede?" Annesi her şeyi
45. sonuna kadar açıklamadan durmayacak.

175, 1-42

1. lanmıy. “Yakın –tiredede uynıy bu urkêstr , dip uylar
2. ul. __E munda zur yurtlar yuk. İnstitut kına ...Kemne
3. kümeler anda şundıy zur tantana belen?”
4. Leyle baskıçtan atılıp tüşte de urkêstr ga emer
5. birü üçen kulin kütergen ufitser karşına barıp
6. bastı.
7. Ufitser ana gaceplenep karadı.
8. __Munda uynarga yaramıy. Eyiym işete. Anlatıgız
9. ele şuna! --didè ul artına burılıp. İzail Harisowiç,
10. ufitser yanıña kilèp , anıñ belen süyleşe başladı.
11. Leyle, başın küterep, yüzen kar bürteklerene kar-
12. şı kuydı da küzlè ren yumdı. Karlar cirge yawar, irer,
13. ağaçlar besen kuyep, yafrak yarıp, cir yaşerer, kütken
14. kuyaş küler. Tik anıñ etise gène bulmas... Ansız dünya
15. bula ala m ikènni suñ? .
16. Yuk –yuk, bu hakta küp uylarga yaramıy Leylege. Küz-
17. lere kızarıp, irennere şeşense, şiklener...
18. Zirattan Leyle turı bulnitsaga kayttı. Prutsedu-
19. ralar bülmesene kerde de:
20. __Mina hel kerte turgan ukul yasagız ele, __didè.__
21. kücleregen!
22. Wraç belen şefkat tutaşının yüze anıñ küz al-
23. dında ak tap bulıp kına şeylene idè.
24. “Eger üzèm wraç bulsam, darunun kücleregen say-
25. lar idèm, __dip uyladı Leyle. __Eger wraç bulsam,
26. enige de nıgrak yardım ite alğan bulıp idèm. Eger
27. wraç bulsam...”
28. Berniçe minuttan ana enise yanıña dertlè adımnar
29. belen, şat kıyafette, elmayep barıp kererge kirèk idè.
30. İrtten tereze perdeleren açkaç, işegaldınaşaktıy
31. karap turdı Zeytüne. Tıştawyep yumşak kar yawa, kün

175/1-42

1. “Hemen yanımda çalıyor. Yakınlarda apartmanlar yok.-
2. diye düşünür o.- Sadece enstitü. Kimi
3. defnediyorlar orada büyük orkestra ile?
4. Leyle merdivenlerden inip orkestraya emir
5. vermek için elini kaldıran yüzbaşının karşısına
6. geçti.
7. Yüzbaşı hayretle ona baktı.
8. -Burada almamalısınız! Annem duyacak! Anlatın
9. lütfen ona!-dedi o arkasına dönüp. Arkadan İsaıl Harisoviç
10. gelip yüzbaşı ile konuşmaya başladı.
11. Leyle, başını kaldırıp yüzünü kar tanelerine karşı
12. koyup gözlerini kapadı. Karlar yağar, erir,
13. ağaçlar yaprak açar, dünya yaşarır, gökyüzünden
14. güneş güler. Sadece onun babası olmaz...Onsuz
15. dünya olabilir mi acaba?
16. Yok-yok, bunları düşünmemeli Leyle.
17. Gözleri kızarmış, dudakları şişmiş halde annesi görürse, kuşkulandır...
18. Mezarlıktan doğru hastaneye döndü Leyle. Prosedür
19. odasına girip oradakilere seslendi:
20. -Bana güç veren iğne yapın lütfen!
21. En güçlüsünü!
22. Doktor ile hemşire onun göz önünde sadece
23. beyaz leke olarak görünüyordı
24. “Eğer kendim doktor olsaydım, en güçlüsünü
25. seçerdim,- diye düşündü o.- Eğer doktor olsaydım,
26. anneme daha fazla yardım ederdim. Eğer
27. doktor olsam...”
28. Birkaç dakika sonra o gülümseyip neşeli ve güçlü adımlarla
29. annesinin yanına girmeliydi.
30. Sabah perdeleri açınca, uzun bir süre dışarıyı
31. seyretti Zeytüne. Dışarıda yumuşak kar yağıyor. gün

32. sunarip, bik erken kile, dünya serle hem pak idè.
  33. Mundi künnere yaş künelgelerde dert kuzgala, kart-
  34. larnı sağış basa, awırularnın hastası küçeya.
  35. Yamasu da, yarsu da Zeytünenen künelgeyè. Anı artın-
  36. da Enwer Timerbulatnı tüşemge çüyep uynata, balanı
  37. külgene, güreldegene işetele. Bügën yal, Enwer üyde
  38. bulır, şulay bala belen gene süyleşep, uzara deşeş-
  39. miçe, bër–bersene karamaksa tırışıp uzar m ikèn künnere?
  40. nere?
  41. Alay da yışka karap, yamansulap uzak turırğa yara-
  42. mıy. Yal künene men iş cıyalgan bula. Yana kilgen me-
- 176, 1-45

1. ditsina jurnalın ukıysı, küpten başlangan fenni hez-
2. metnetügellep, mekale rewende yazıp betereş, ci-
3. teşe alsa, kız balalar üçen mahsus yaza başlangan ki-
4. tapçıgın dewam itese bar. Barsına da ülgererge kirèk!
5. Zeytüne kuhnyaga çıgıp, balaga butka peşerde, çey
6. kuydı. Enwer anı belen süyleşmi, lekiñ Zeytüne taş
7. ,atkanga taş atıp cawap birü yagında tügèl: üstelge
8. üç çınayak kuydı.
9. Emma ul burılıp karasa, Enwer kiyenep te kuygan,
10. Timerbulatka: “Saw bul, saw bul!” __dip kul bulgadı
11. da çıgıp ta kittè.
12. Bala baştarak anı uynıy gına dip, mène –mène
13. kirè kerer dip işekke karap kütte, anarı nıgıp cit-
14. megen tepilere belen işek yanına talpındı, abınıp
15. egıldı da elap ciberde. Başka çaktağıça irkeleneş,
16. yuri kışkırıp tügèl, bër çarasız kalganday neçkeitèp ,
17. erken gene elıy, ikè bit uçınnan mülder –mülder yaş
18. bürteklere teğeri. Zeytüne anı kükregene alıp kıstı:
19. “Elama, bebkeççeyem, elama. Etiyen hezer kayta, memi
20. alıp kayta...”

32. gecikip, çok yavaş doğuyor, dünya ise temiz ve gizemli idi.
33. Böyle günler gençleri uyandırıyor, yaşlıları
34. dert basıyor, hastaların ağrıları artıyordu.
35. Hüzünlü de, şaşkın da Zeytüne'nin gönlü. Arkasında
36. Enver Timerbulat'la oynuyor, çocuğun
37. gülmesi, neşeli sesi duyuluyordu. Bugün pazar, Enver evde
38. olur, sadece çocukla konuşup ü
39. birbirlerine bakmadan mı geçer günleri
40. acaba?
41. Yine de dışarı uzun süre hüzünle bakıp, işsiz
42. duramıyorsun, Pazar günü için binlerce iş toplanmış oluyor. Yeni aldığı

176/1-45

- 1 tıp dergisini okuyacak, çoktan başladığı ilmi
2 hizmetini tamamlayıp, makale şeklinde bitirecek,
3 yetişirse, kız çocuklar için mahsus yazdığı
4 kitabı devam edecekti. Hepsine yetişmeliydi!
5 Zeytüne mutfağa çıkıp bebeğe mama pişirdi, çay
6 koydu. Enver onunla konuşmuyor, ama Zeytüne taş
7 atana taş atarak cevap verenlerden değildi: masaya
8 üç tane bardak koydu.
9 Ama o dönüp baktığında, Enver üstünü giyinmişti.
10 Timerbulat'a "güle-güle!" deyip elini salladı ve
11 dışarı çıktı.
12 -Çocuk başta onu oynuyor diye kapıdan geri
13 girmesini bekledi. Sonra güçsüz ayakları
14 ile kapıya doğru yürümek istedi, ama ayakları takılıp,
15 yere düştü, ağlamaya başladı. Başka vakitlerde olduğu gibi nazlı
16 kendini zorlayarak ağladığı gibi ağlamıyor, çaresizce
17 ağlıyordu. Yüzünün iki tarafından gözyaşları
18 aşağıya yuvarlanıyordu. Zeytüne onu kucağına aldı:
19 "Ağlama, yavrum, ağlama. Baban şimdi döner, sana
20 mama getirir..."

21. üzennen in yakın keşelerenne gazaplı yaş kuyarga
22. mecbur iterlek sebep bulırğa mümkiñ. Bu hesretne
23. aklarlık sebepten bulwı mümkiñme? Nindi küç alıp
24. çıgıp kittè Enwerne üyennen?
25. içkèçene __arakıga, temekèçene –temekège, buzık
26. gaşıyknı süyarkesene tapta turgan küç idè bu hem ba-
27. lanıñ zegıyf kullarında da, Zeytünenèñ üpke belen
28. eytelgen süzlerende de anı cinerlek kudret yuk idè.
29. Bariber bala kuçıp, yas tügep utırırğa yaramıy.
30. İçende ut yansa da elmay, kül, balanı uynat, işene
31. kara. Ana işlep yürgende, sabıy üzen tınıç his ite,
32. uyen belen mawıga, gamsez bula Cemile Zakirowna
33. haklı: hareketlensen, kaygı ciñélrek kiçerele. Gel
34. uylanıp kına utırsan, pıskıp yangan kisew kèbèk sı-
35. zarsın. Yarıy elèiş küp ker yuarga, üyne ciyarga, ki-
36. bekte barırğa, bala belen yürep kererge. Anarı ki-
37. tap –defter alıp utırırğa. Üzene tın alırğa da bir-
38. meske kirèk!
39. İ, uyep ta yawasun yabalak karlar, şularnı erıp.
40. adaşkan ademdey, kaya kittè ikèn Zeytünenèñ En-
41. were?
42. kiñet telefon şaltıradı. Zeytünenèñ kilendeşe
43. kewseriya ikèn.
44. __Nişlisen elèsin?
45. __Yuwam, cıyam, tazartam.

177, 1-45

1. __Bar işene taşla, matur itèp bizen, baalannı
2. kurçak itèp kiyender de hezer ük bezge kil.
3. __Hezer gène bara almıym bit, Kewseriya iş bik
4. küp.
5. Zeytünenèñ bu helende keşe küzè ne kürènep yürise
6. kimli idè.

21 Kendine en yakın olan insanları azaplı yaş
22 dökmeyle mecbur edecek sebeplerin olması mümkün. Bu hasreti
23 aklayacak sebebin olması mümkün müydü? Hangi güç
24 çıkardı Enver'i evden?
25 Alkoliği- içkiye, sigaracıyı- nikotine, bozuk
26 insanı zinaya çeken güç idi bu ve
27 bebeğin zayıf ellerinde de, Zeytüne'nin küserek söylediği sözlerde
28 de bunu yenecek kudret yoktu.
29 Ama yine de bebeğini kucağına almış yaş dökerek oturamazsın.
30 İçinde ateş yansa da gülümse, gül, bebeğinle oyna, işini
31 yap. Anne çalıştığında, bebek kendini sakın hissediyor,
32 oyunla uğraşılıyor, gamsız oluyor. Cemile Zakirovna
33 haklı: hareketlenirsen, kaygı daha kolay geçiyor.
34 Sadece düşünüp yerinde oturursan, tüterek yanan ateş gibi yakacak
35 o seni yavaşça. İyi ki iş çok: çamaşırları yıkamak, evi toplamak,
36 mağazaya gidip gelmek, bebekle dışarıda gezmek lazım. Sonra da
37 eline kitap-defter alıp derse oturmalı. Kendine nefes alacak
38 vakit bile tanımamalı.
39 Dışarıda bolca kar yağıyordu. Onların içinden kaybolmuş adam gibi
40 nereye doğru gitti acaba Zeytüne'nin
41 Enver'i?
42 Aniden telefon çaldı. Arayan Enver'in abisinin hanımı
43 Kevseriye imiş.
44 -Ne yapıyorsun?
45 -Temizliyorum, yıkıyorum...

177/1-45

1 -Tüm işini bırak, güzel bir makyaj yap, bebeğini
2 kukla gibi giydir ve hemen bize gel.
3 -Hemen gelemem Kevseriye. İşim gerçekten çok
4 fazla.
5 Zeytüne bu durumda başkalarının gözüne görünmek
6 istemiyordu.

7. __Üyde iş betmes, ülgende de üç künlek kala di ul.
8. E mcne şuşı minutta bezge kilmesen, gumerlek üke-
9. neç bulaçak. İşettenme: gumer buye ükêneçeksen. İde-
10. nene yuwardsını kitabını ukırsın ,e bu künne kaytara
11. almasın bel anı!
12. Kewseriya bëraz tınıp turdı da, Zeytüne anı –munı
13. deşmegeç:
14. __Gül itép kiyenegez de elmayeşıp kilép keregez, --
15. didé. __Tikmin çakırdı dimessen, hel belerge kildé m,
16. diyarsen.
17. Şuşı süzlere belen ul Zeytünene sayersenderde de,
18. işandırdı da. Turmışını küylep alıp baru mesele-
19. sende Kewseriya profëssor idé. Üstewene kilendeşen
20. yarata, ihtiram ite, ana yahşılık telep yaşı. İnde bu-
21. lay çakıra ikén, citdi sebebe bar, dimek. E belki, ku-
22. naklar kilgender de Zeytünenenëj küñelgeyën açarga tele-
23. weder.
24. Tıšta dünya bütênley ikênçe ikén. Yabalak kar ayak
25. astına mamık bulıp tüşe, tire-yunde kübelek bulıp
26. büterele idé. Uyep yawgan bu. Paklekten bar muhit çis-
27. tapgan, sihri haletke kergen, ak dawwıl küzne alıştı-
28. ra, awır uylarını tarata idé.
29. işekne Enwernen abıysı Ezher açtı. Ul kıyafete,
30. yüz sızıqlarıbelen enwerge uhşagan, tik bëraz yuwan-
31. tıgrak, tebenegrek, çeçe de sirageygen, yüzennen cılı
32. nur da ul hetle yaktırıp sirpelmi. Zeytünene kürgeç,
33. ul kıyensınıp kitkendey buldı, artkarak çigende,
34. __E –e, kilen, sinmeni elébu? __dip, sızganıp
35. kuyelgan cinnerentüşere başladı. Zeytüne, anıñ in-
36. başı aşa ürelep, içke karadı: zal urtasına tabın
37. ezerlengen idé.
38. __Wakıtsızrak kildé kmelle? __didé ul, katanega-

7 -Evde işin bitmez, ölürken de üç günlük işi kalıyormuş insanın.
8 Eğer hemen gelmezsen, ömür boyu pişman
9 olacaksın. Duydun mu: ömür boyu pişman olacaksın! Evini
10 temizlersin, kitabını okursun ama bu günü
11 geri getiremezsin, anla şunu!
12 Kevseriye biraz sustuktan sonra Zeytüne de
13 konuşmayınca ekledi:
14 -Güzelce giyinip gülümseyip hemen gelip kapımızı çalın.
15 Ama ben çağırdı deme, kendim geldim dersin. Hal-hatır
16 sormaya.
17 Bu sözleri ile Zeytüne'yi kuşkulandırdı da,
18 inandırdı da. Hayatı ayarlayıp normal yolda sürme
19 konusunda Kevseriye profesördü. Üstelik Zeytüne'yi
20 seviyor, onu ihtiram ediyor, onun iyi olmasını istiyordu.
21 Böyle çağırıyorsa, demek ciddi sebebi var. Belki
22 misafirleri gelmiştir ve Zeytüne'yi de onlarla eğlenmek için
23 çağırmıştır?
24 Dışarıda dünya tamamen farklıydı. Bolca yağan kar
25 ayakların altına yorgan gibi seriliyor, kelebek gibi
26 dönüyordu. Bu yağın beyazlıktan sonra dünya tertemiz
27 olmuş, gizemli bir hal almış, beyaz fırtına
28 gözleri kamaştırıyor, ağır fikirleri dağıtıyordu.
29 Kapıyı Enver'in abisi Ezher açtı. O yüzü, yapısı
30 ile Enver'e benziyor, ama saçı daha seyrek,
31 biraz kısa ve biraz daha şişman, yüzünden o kadar
32 sıcak nur da saçılmıyordu. Zeytüne'yi görünce,
33 biraz şaşırmış gibi oldu, geri adım attı.
34 -Sen misin gelin?- diye sıvanmış
35 gömlek kollarını indirmeye başladı. Zeytüne onun arkasındaki
36 salona baktı: içeride salonda sofrası
37 hazırlanmıştı.
38 -Vakitsiz mi geldik?- dedi o Ezher'i

39. sını kıyan helden çıkarırğa telep. Ul arada kuhnyadan
40. kızılı –zeñger le alyapkıç beylegen, büdreletken ka-
41. ra çeçen şundıy uk kıyekça belen ayep kuygan, tügerek
42. bit uçları allangan Kewseriya kilêp çıktı:
43. __İ__i, kütelmegen tansık kunaklar kilgen ikên!
44. Matkâp yürisez, behetle awızlar, miçten beleş çigura
45. ülgerdegez! Eyde, çißen, türge üz, kilendeş!

178 1-45

1. __Kunak kütesez, ahrısı. Bez belmedek, hel beler-
2. ge dip kene kilgen idék, --didé Zeytüne, üzene tapşı-
3. rılğan rulne işandırılık itêp başkarırğa tırı-
4. şıp.
5. Lekîñ Ezher anı retlep tınlamıy, kaya basarga
6. belmegendey, işek túbende taptana, külmek cinen bér
7. kütere, bér tüşere idé. Kısan kuridurga Kewseriya çı-
8. gıp, iren içkerek itte:
9. __Bar ele, kérép tur. Kunakları çişenderik.
10. Kewseriyane bérênçé karaşka çiber dimessen: kıska
11. buylı, zur başlı, çeçen küpertep yürgenge başı ta-
12. gın da zurrak kürêne. Kiñ yüzende kiñ burın, kalın
13. irenner. Ak bitende su çeçegennen kalgan neni uyemnar
14. bar. Taza turmış hem wayemsız hulık anı tagın da tü-
15. gereklenderep cibergen idé. Lekîñ ul bér karawda üzene
16. mehebbet tudıra, çünki başın artkataşlap, tigez
17. teşleren cemeldetep, kıçkırıbrak süleşüyennen ök
18. gadilege, içkersezlege, yardımçellege kürênep tura idé.
19. Ul turmıştağı hertürle küysezleklerne ciñel ütkere,
20. başkalarının hesretende küperep turgan kıska bar-
21. maklı yumşak kulları belen taratıp taşlaganday ite
22. idé. Kıskası, kilendeşler kapma –karşı kıyafetle
23. hem figille bulularına karamastan, e belki şunun
24. arkasındadır, baştan uk kileşep yaşedeler.

39 bu durumdan kurtarmak isteyip. O sırada içeriden
40 kırmızı-mavi kareli önlük takmış, kıvrıkcık şekilli saçlarını
41 aynı kumaştan örtü ile bağlamış, yuvarlak yüzü
42 kızarmış Kevseriye çıktı:
43 -Hey misafirler, hoş geldiniz,
44 tam zamanında yetiştiniz, fırından belışı yeni
45 çıkardım! Haydi, çıkarın paltolarınızı, salona geçin!

178/1-45

1. -Misafir bekliyorsunuz herhalde, bizim haberimiz yoktu, sadece bir
2. hal-hatır sormak için uğramıştık!-dedi Zeytüne kendine verilmiş
3. rolü inandırıcı yapmaya
4. çalışarak.
5. Ama Ezher onu dinlemiyor, nereye bastığını
6. bilmiyor, kapı girişinde bekliyor, gömlek kolunu
7. bir katlayıp, bir indiriyordu. Sıkışık koridora Kevseriye
8. çıkıp kocasını içeri gönderdi:
9. -Sen içeriye geç, misafirler üstündekileri çıkarsınlar.
10. Kevseriye ilk bakışa o kadar da güzel değil: kısa boylu , kocaman
11. başlı, başının üstüne topladığı kıvrıkcık saçları onun başını daha da
12. büyük gösteriyordu. Geniş suratının ortasında geniş burun, kalın
13. dudaklar. Beyaz yüzünde su çiçeğinden kalma derin izler
14. var. Yeterli ve bol hayat onu daha da yuvarlamıştı.
15. Ama ilk bakıştan kendine bir sempati uyandırıyor,
16. çünkü başını biraz arkaya yatırıp, beyaz
17. dişlerini göstererek biraz yüksek sesle konuşması onun
18. basitliliği, iki yüzlü olmadığını, yardımsever olduğunu gösteriyordu.
19. O hayattaki her pürüzü kolayca düzeltiyor,
20. başkalarının hasretini de kabarık kısa parmakları
21. ile çekip atıyor gibi yapıyordu.
22. Kısacası, iki gelin tam ters kıyafet ve davranışları
23. olmasına rağmen çok dost ve birbirini destekleyerek
24. yaşadılar bugüne dek.

25. kayenagasin ise Zeytüne munnan bérniçe el ilek wa-
26. fat bulgan kayenata urınına küre idé. Ana karata ta-
27. tar hatinnarnın buringıdan kilgen yulası –tel
28. yaşerü kebegrek münesebet saklıy idé ul. Her süzen
29. zurlap kanul ite, suraganıña tügél cawap bire. anıñ
30. adlında yuk –bar süyleşmi, her daim zurlawın sizde-
31. rep tura idé.
32. Kewseriya Timarbulatnın tunın saldıra başladı:
33. __ İn kaderle kunagım mène şuşı inde minem!
34. alar üs kiyemneren salıp içke ütege, Ezher aşığıp
35. kiyane başladı, karakul yakalı paltusın inene gene
36. saldı da, büregen kulına tutkan kileş, çıgıp ta
37. kitté.
38. Kewseriya tabın urtasındağı ayaklı pıyala sawıttan
39. alma alıp Timerbulatka suzdı:
40. __ Me, ulım, aşıy tur! Erçep biresenme elle, ki-
41. lendeş?
42. Sawıttın iké yagında iké şeşe –arakı belen
43. kunyak tura. “Benzen üçen ezerlengen tabın tügél”, --
44. dip uyladı Zeytüne munı kürgeç: Alar üçen bulsa, ara-
45. kı gına turır idé __ Enwer belen Ezhernen Kunyak dip

179, 1-45

1. islere kitmi. Zewıgı bilgesez keşeler üçen, yatlar üçen
2. ezerlengen tabın idé bu.:
3. Kewseriya, anıñ küzê ne turı kararga kıyensıngan-
4. day artıgın kawdarlanıp kuhnya belen iké arada yüri
5. başladı. Ene, tabın urtasınnan telinkelerne çitke-
6. rek iterde de taba belen şulpalı beleş kitêrep utırtı-
7. tı. Anan temle is taralıp , üyne tağın da yamlenderep
8. ciberde. Gadette kunak cıyganda beleş tabıngar baş-
9. ta uk kuyelmıy, aştan suñ gına kitêrele. Yurt başı
10. Ezher anı ayagüre basıp, izge yula başkarganday

25. Ezher'i ise birkaç sene evvel vefat eden
26. kayınpederinin yerine koyuyor. Onun karşısında
27. eskilerden beri gelen geleneği- gelinlerin dil
28. saklama geleneğini koruyordu. Her dediğini
29. dikkatle dinliyor, sorduklarına tam ve net cevaplar veriyor, onunla
30. boş şeyler konuşmuyor, her zaman ona saygısını
31. belli ediyordu.
32. Kevseriye Timerbulat'ın üstündeki kürkü çıkarmaya başladı:
33. -İşte bu benim en değerli misafirim!
34. Onlar paltolarını çıkarıp içeri geçince, Ezher acele
35. üstünü giyindi, karakül(bir kürk çeşidi) yakalı platosunu
36. düğmelerini bile düğmelemeden dışarı
37. çıktı.
38. Kevseriye sofradaki vazodan elma alıp
39. Timerbulat'a uzattı:
40. -Al yavrum bunu ye şimdilik! Zeytüne, kabuğunu soymadan mı
41. veriyorsun elmayı?
42. Vazonun iki kenarında iki şişe: votka ile
43. kanyak duruyordu. "Bizim için değil bu sofradır"
44. diye düşünde Zeytüne.onlar için olursa, sadece
45. votka olurdu masada- Enver ve Ezher kanyak

179/1-45

- 1 sevmezler. Zevki belirsiz, yabancı insanlar
- 2 içindi bu sofradır.
- 3 Kevseriye, onun gözüne dik bakmaktan utanıyor
- 4 gibi mutfakla iki arada koşmaya
- 5 başladı. İşte o sofradaki tabakları kenara itip
- 6 ortaya tavası ile beliş getirdi.
- 7 Ondan gelen güzel koku, tüm eve dağılıp, güzel ortamı daha da
- 8 güzelleştirdi. Normalde misafirler davet ederken,
- 9 beliş sofraya hemen verilmiyor, sadece çorbadan sonra geliyordu.
- 10 Ev reisi Ezher onu ayağa kalkarak kutsal bir geleneği yerine getiriyor gibi

11. megne belen aç a idè. Bu yulı ise Kewseriyanen kıla-
12. nışınnan, bez munda üzebez gène, başka bérkemne de
13. kütmibez, diyase kilgène sizelep tura idè.
14. İšek açılğanı išetelde, cılı kurtkasının izü-
15. en açıp cibergen Enwer kilép kerde.
16. Sin kayan munda kilép kerden ele? __didè ul
17. Zeytünenenğ yüzene karap ekrentawış belen. Lekin bu
18. tawışta içke bér yarsu sizele idè. Zeytüne anı –munı
19. anlap ülgergençe, araga Kewseriya kèrèp bastı:
20. __Kilendeşnen mina süze bar ,ken yakın itèp kil-
21. gen,__Didè ul gamsez tawış belen.
22. Enwer anıñ yanınnan içke, Zeytünege taba üzdi.
23. __Yu –uk, sinèn yanga kilmegen ul, mine izlep yüri!
24. üze barası cirene maşına belen çaptırıp kına ba-
25. rıp kayta da, anarı minem arttan şımçılık iterge
26. kereşe. Kün dimi, tün dimi, mine izerlekli! Hiç kutı-
27. lır çara yuk!
28. Zeytüne un kulu belen T,merbulatnı kuçkan kileş,
29. başın tagın da yugırırak kütèrep, irenen yüzene te-
30. kelde. Tukta, ireme suñ bu anıñ? Bu şul nur şewlese-
31. ne tin Enwerme, kerfegennen güller tamgan süygèneme
32. anıñ? Bu karangı, usal, şul uk wakıtta kurkıngan uç-
33. raşlı keşene Zeytüne, belki, Bügèn bèrèncè tapkır
34. küreder?
35. Kem üzgertken Enwerne bu rewèşle, kem kitèrgen
36. anı şuşı helge, kem kaçırğan anıñ yüz nurın?
37. __Ni süylisen sin? Elle inde keşenen kilendeşe
38. yunına kilwe de gayepme? Sin munda elle kemnerne alıp
39. kiler, digen uy kayan kilsen anıñ başına? –didè Kew-
40. seriya.
41. Zeytünenenğ bütèn küñelgeyèn yaşen kèbèk sızıp şundıy
42. uylar uzdı. Mène nindi ikèn alarnın münesebete: ke-

11 açıyordu. Bu sefer Kevseriye'nin yaptıklarından,
12 biz buradayız, başka hiç kimseyi beklemiyoruz,
13 kendi kendimize iş yaparız demek istediği anlaşılıyordu.
14 Kapı açıldı, oradan sıcak montunun düğmelerini
15 açmış Enver girdi.
16 -Sen nereden geldin bu raya?-dedi o
17 Zeytüne'nin yüzüne bakıp alçak sesle. Ama
18 onun sesinde nefret ve gerginlik vardı. Zeytüne ne
19 olduğunu anlamadan aralarına Kevseriye girip bastı:
20 -Bana birkaç sözü varmış, yakın edip konuşmak
21 için gelmiş yanıma,- dedi o gamsız bir tonla.
22 Enver onun yanından geçip içeriye, Zeytüne'ye doğru geldi.
23 -Yook, senin yanına gelmemiş o! Beni arıyor!
24 Kendisi istediği yerine araba ile gidip geldikten
25 sonra peşime takılıp, beni gözetliyor!
26 Gece-gündüz demeden peşimi bırakmıyor! Kurtulacak
27 çare de yok!
28 Zeytüne sağ eli ile Timerbulat'ı tutmuş
29 başını daha yukarıya kaldırıp kocasının yüzüne
30 baktı. Durun, bu muydu onun kocası? Bu muydu o nur gölgesi
31 olan Enver, kirpiğinden güller damlayan
32 sevgilisi? Bu karanlık, kızgın, aynı zamanda korkak
33 yüzlü adamı, Zeytüne belki hayatında ilk kez
34 görüyordur?
35 Kim değiştirmiş Enver'i bu şekilde, kim onu
36 Bu duruma getirmiş, kim kaçırmış yüzündeki nuru?
37 -Ne dediğinin farkında mısın sen? İnsanın akrabasının
38 yanına gelmesinde ne var? Senin buraya bilmem kimleri
39 getireceğini o nereden bilsin?-dedi
40 Kevseriye.
41 Zeytüne'nin aklını şimşek gibi çizip böyle
42 fikirler geçti. İşte nasılmış onların ilişkisi:

43. şenen yüzen karalta ,anı şefkatsez ite turgan his.
44. beyli ikèn alarnı! Mehebbet, çın mehebbet şındıy
45. bulamını? Zeytünene yarıktan çağında, hatının yüz-
180, 1-45
1. lerene nur sirpep karagannan suñ, bër niçe adım kitü-
  2. ge, ikènçe bèrewge şuşı rewêşle karalıp, yarsıp, üç-
  3. lenep karawı mümkiñ idème suñ Enwernen? Tugannarın,
  4. yakınnarın, balasın şuşılay artık kürüye, çit itüye
  5. mümkiñ idème?
  6. Çınnan da Enwerme suñ bu? Zeytüne anı niçək te
  7. bulsa tınıçlandırırğa, anıñ yüzennen bu usal yarsu-
  8. nı sürtep alırğa telegendeyy üze de süzmesten kulın
  9. küterde. Enwer kisek arkta taypıldı. Ul Zeytünene
  10. üzene sugarga kizende dip uyladı, ahrısı. Ul hetta
  11. şındıy helne de mümkiñ dip sanıy idè, çünki bu mi-
  12. nutta üzenen haksızlığın, tübenlekke tüşkènen anlıy
  13. idè. Lekıñ bireşerge telemi idè ele, kul belen bulma-
  14. sa, süz belen kizende, Zeytünenenñ begırene kadarlık
  15. itèp kizende Enwer:
  16. __Sulış alır cay kalmadı, __didè külmek izüyen
  17. çişep. __Şunda minem arttan çapkanda tramway da
  18. basmıy içmasam üzene!
  19. Bu çınnan da ayaktan egarlık itèp sugu idè. Eger
  20. şunda ayagına terelep baksan Timerbulat bulmasa,
  21. Zeytüne çınnan da egılğan bulır idè. Ul iyelep, bala-
  22. sının yüzene karadı. Timerbulatnın yüze agarıngan,
  23. emma küzlere kup –kurı idè. elèBügèn irten gène etise
  24. artınnan elap kalğan bala bu minutta citdi itèp ka-
  25. rap tura idè.
  26. iş etawdan uzgan idè şul. Zeytüne kerfegen de kak-
  27. madı, ul Enwernen nursız kalğan kara upkın kèbèk
  28. küzlè renen tüben kürerge telegendey tübep karadı. Eye,

43 insanın yüzünü karartıyor, onu şefkatsiz yapan
44 his bağılıymuş onları! Aşk, gerçek aşk böyle olur
45 mu hiç? Zeytüne'yi sevdiği zamanlarda, karısının yüzüne

180/1-45

1 nur serpip baktığında, birkaç adım gidince
2 başka birine böyle kinle, nefretle bakması
3 mümkün müydü onun acaba? Akrabalarını,
4 yakınlarını, çocuğunu böyle sevmemesi mümkün
5 müydü onun?
6 Gerçekten de, Enver mi bu adam? Zeytüne onu nasıl olsa
7 da sakinleştirmek, onun yüzünden bu kinli ifadeyi
8 silmek ister gibi, kendisi de farkında olmadan elini
9 kaldırdı. Enver birden geri çekildi. O Zeytüne'yi
10 kendine vuracak zannetti herhalde. O hatta
11 böyle şeyi de mümkün diye düşünüyor, çünkü bu dakikada
12 kendisinin haksız olduğunu, başkalarının gözü önünde alçaldığını
13 anlıyordu. Ama teslim olma yerine, eli ile değil de, dili ile
14 vurdu o Zeytüne'ye. Onun kalbine deecek sözle
15 bıçakladı Enver:
16 -Nefes alacak imkan bile bırakmadın,- dedi o gömleğinin
17 düğmelerini çözerek.-Keşke benim peşimden koşarken tramvay
18 ezseydi kendini!
19 Gerçekten de, ayaktan yığacak kadar sert bir vuruştı bu.
20 Eğer ayağının yanında duran Timerbulat olmazsa,
21 orada düşmüş te olabilirdi Zeytüne. O eğilip çocuğunun
22 yüzüne baktı. Timerbulat'ın yüzü beyazlamış,
23 ama gözleri kuruydu. Daha bugün sabah babasının
24 peşinden ağlayan bebek bu anda ciddi bir ifade ile
25 babasına bakıyordu.
26 İş ağlamaktan geçmişti. Zeytüne kirpiğini bile
27 kımıldatmadan Enver'in nursuz kalmış derin uçurum
28 gibi gözlerinin dibini görmek ister gibi onlara bakıyordu. Evet,

29. ul anıñ küz tüplerende talpıngan in yaşeren uyların
30. kürgendey buldı: bu minutta Enwer hatınına bik zur
31. gayep taşlap aklanırğa tırıışsa da, üzenen haksız-
32. lıgın, hıyanetçe ikänen, tübenlekke tüşkänen bik yahşı
33. anlıy idè. Sızlanuday bër gelengen wücdanıñ kürde
34. Zeytüne anıñ küz tüplerende.
35. Bülmede nerseder üzgerde, bütenesene de uyat bulıp
36. kittè: Enwer artında Ezher tura ikèn, ul kisek inese
37. karşına çıgıp bastı da:
38. __Citteme sina, yukmı! __didè. __Kemne kargıy-
39. sın sin? Kemge behetsezlek telisen? Mène sinèn gumer-
40. leke dip saylap alğan helet hatının, mène helel ba-
41. lan! Munnan arı minem alda Zeytünege awır süz eyte-
42. se bulma!
43. Ul hetta butinkası belen idenge tibep kuydı. En-
44. wer kırt burılıp çıgıp kittè.
45. __Bar –bar, kenteyen karşında dula, munda kilèp
181, 1-45
1. tabının yamen ciberep yürme! –dip kaldı anıñ ar-
2. tınan Kewseriya.
3. __E sin nesre awızınıñ erdın, bik kızıkını el-
4. le? __didè ana Ezher.
5. __Kızık şul! Külebez! Namusıbiz çitsa. Pıçran-
6. gannar elasın! Şulay bit, kilendeş!
7. Ezher kulın seltep çıgıp kittè. Anada uyat, anıñ
8. da kilene karşında basıp turası kimli idè.
9. __Kara sin anı! __dip baş selkep kaldı Kewse-
10. riya. __Ayerılışabız dip minem buzawnı tamam işan-
11. dırıp betergen bit sinèn tilen. İmeş, iş sudta, kü-
12. nen gène kütese kalğan. Hezer bezge kileler de yareşü
13. kiçese siman nesre ütkereler, yanese. Kimli tursın-
14. nar ele! Cıyen kenteyge aşatırğa artık rızıgım yuk.

29 onun gözlerinin içindeki en saklı düşüncelerini görmüş
30 gibi oldu: bu dakikada Enver karısını suçlayıp
31 kendisini aklamaya çalışsa da, o kendisinin haksızlığını,
32 ihanet ettiğini, alçaldığını çok iyi
33 anlıyordu. Sızlamadan ne yapacağını bilmeyen vicdanını
34 gördü Zeytüne onun gözlerinin dibinde.
35 Odada bir şeyler değişti: herkesi utanç
36 duygusu sardı. Enver'in arkasında Ezher duruyormuş o birden
37 kardeşinin karşısına geçti:
38 -Tamam yeter artık sana!-dedi.- Kimi lanetliyorsun
39 sen? Kime kötülük istiyorsun? İşte senin burada ömrünün
40 sonuna kadar seçtiğin helal eşin, işte helal
41 çocuğun! Bundan sonra Zeytüne'ye benin yanımda ağır sözler
42 söylediğini duymayım!
43 O sinirinden ayakkabısı ile yere vurdu.
44 Enver bir şey demeden dönüp çıktı.
45 -Yürü-yürü, fahişenin yanına gidip kudur, sofranın

181/1-45

1. güzelliğini bozup buraya gelme!- diye seslendi onun arkasından
2. Kevseriye.
3. -Sen niye gülüyorsun çok mu komikti?-dedi
4. ona Ezher.
5. Komik! Gülüyoruz çünkü vicdanımız temiz. Kirlenenler
6. ağlasın. Öyle değil mi, Zeytüne?
7. Ezher bir şey demeden dışarı çıktı. O da utanıyor,
8. gelininin önünde duramıyordu.
9. Bak sen şu işe!- dedi Kevseriye.-
10. Boşanıyoruz diye benim ineğin kafasını
11. tamamen karıştırmış senin delin. İşiniz mahkemedeymiş
12. te, sadece beklemek gerekiyormuş. Şimdi ise bize gelip
13. nişanlanma yapacaklarmış. Ben de çok bekliyordum
14. onları! Fahişelere yedirecek rızkım yok benim!

15. Tapkan! İrlernen asıllarına asılınalar üzlere,
16. ber de kuyma yanın da awnagan artık –purtıkka kara-
17. mıylar!
18. Ul Zeytünege şiklenep karadı: elamıymı, bik be-
19. tereşmime, yanese. Kilendeşenen balasın tezene alıp
20. üstel yanına utırganıñ kürgeç, ciñeleyp:
21. __Eyde, kilendeş, rehetlenep aşyık ele, __di-
22. de. __Aşawnın tengе men de bér şıfası bar bit anıñ.
23. sèznèñ meditsina ni süyli bu ħakta?
24. Zeytüne üzentiniç tawış belen süylerge mecbür
25. itte:
26. __Başkasın belmim, sin peşergen beleşnen şı-
27. fası bik zur bula!
28. __Çınnan da şulay bit, kilendeş, dip küterep
29. aldı Kewseriya bu uyennı. __Min peşergen beleşler
30. Çırayga tüs kerte. Mène karalıp kaytıp kergen bula
31. inde Ezher işenen. Zawudta masternın nerwısın
32. ikè yaklap aşylar bit anıñ:: Bér yaktan citekçese,
33. ikènçe yaktan işçese. Eydele, kilen, uymak hetle gène
34. bererne ciberik ele! Alarga açı bulsın, bezge tatlı
35. bulsın!
36. Kaya Tatlı bulsın! Süygen yarın sina ulem tele-
37. wennen de açırak nesre barmı bu dünyada!
38. Bu uy Zeytünenèñ yüregen pıçak kèbèk telep uzdı.
39. Lekin ul sızlawın basarga tırıştı. Küreş bara,
40. sinè __tul, balanı yatim iterge tırışalar, e sin ce-
41. rehetlennen sızlanıp yatarsınmı? Sizmeske tiyeş sin
42. anı bu minutta!
43. __Mundıy çakta bik faydalı bér dewası bar
44. anıñ, __didè Kewseriya, Pyumkadagı kunyaknı kabıp
45. kuygaç. __Eybet kène, iple gène, süykemle gène bér

182, 1-45

15. Şuna bak! Erkeklerin hakikilerine asılıyorlar kendileri,
16. hiç te duvar yanında sarhoş uyuyanlarına
17. değil!
18. O kuşku ile Zeytüne'ye baktı: ağlıyor mu,
19. şoku atlatabildi mi acaba? Onun çocuğunu eline alıp
20. masa yanındaki sandalyeye oturduğunu görünce rahat nefes aldı:
21. -Şimdi güzelce yemeğimizi yiyelim,- dedi.
22. Yemeğin vücuda bin bir çeşit faydası varmış.
23. Sizin tıp ne diyor bu hakta?
24. Zeytüne kendini zorlayıp sakın sesle
25. konuştu:
26. Başkasını bilmiyorum ama senin pişirdiklerin
27. mutlaka çok faydalı!
28. Gerçekten de öyle, Zeytüne,- diye destekledi
29. Kevseriye bu oyunu. Benim pişirdiğim belişler
30. insanın yüzüne nur veriyor. İşte yüzü kararmış işinden dönüyor
31. benim Ezher: fabrikada ustanın sinirlerini
32. iki taraftan da kemiriyorlar: bir taraftan yönetici,
33. diğer taraftan işçiler. Neyse gelin, sadece
34. yarım kadeh turalım! Onlara acı, bize tatlı
35. olsun!
36. Nereden gelip tatlı olsun? Sevdiğin insanın sana ölüm
37. dilemesinden daha acı şey var mı acaba dünyada?
38. Bu Zeytüne'nin kalbini bıçak gibi çizip geçti.
39. Ama o sızısını yatıştırmaya çalıştı. Güreş devam
40. ediyor, seni-dul, çocuğunu yetim bırakmak istiyorlar,
41. ama sen sızının acısına teslim olmuş yatağa mı düşersin?
42. Hissetmemelisin sen böyle anlarda onu!
43. -Böyle durumlarda çok faydalı bir tarafı
44. var,- dedi Kevseriye birer kadeh kanyak
45. içince.- Sessiz, sempatik, iyi huylu biri

1. keşe belen süyleşkelep yürü yahşı. Keşe –kara belme-
2. sen, ğzen gêne bel . zere yuata. Şıfası bik zur.
3. Zeytüne, anıñ süzlerennen çırkanganday, tetrenep
4. kuydı.
5. __Ay alla, min sina eşekelenep yürerge kuşmıym
6. labasa, __didè Kewseriya, anıñ bu hereketen kürep.—
7. Üzenen tüşep kalgannardan tüğel ikênlegende beler
8. üçen gêne. Derecene üsteler üçen gêne, tüşenkelekke
9. birelmes üçen gêne!
10. __Yuk andıy keşe! __didè Zeytüne Kewseriyannen sü-
11. zennen de bigrek ire taşlagan gayepke karşı.
12. __Ey yuknı süylemesene! Şundıy yaş, ciber, ta-
13. lantlı, akıllı, yağımlı hatın üçen ut yutıp yürgen ke-
14. şe bulmıymını!
15. ul pyumkasın Zeytüne karşında turgan uzun ayaklı
16. bukalgı kitèrep bedre de, başın kırın salıp, bellür-
17. nen çının tınlap turdı, e üze kerfeklere arasınnan.,
18. centeklep kilendeşen küzè tte.
19. Zeytünenen küz aldınnan Müderrisenen başın kı-
20. rıp salıp, kıyensınıp karap turgan çağı, tezende Ti-
21. merbulatnı uynatıp, maşınada utırgan çağı çağılıp
22. uzganday buldı.
23. Eye, bu minutta Zeytünene yaralap, anıñ dewleten
24. basıp aldılar. Lekin ul küreşecek ele. Bu küreşte
25. Müderrisne üzene suyuzlaş ite alamı ul?...
26. Tuktai tuktai aşırırğa yaramıy, aaana küçen tuplar-
27. ga, hel cıyarga kirék, e bu tiz gêne birelmeyäcek.
28. __Kewseriya, heterlisenme, sin mina bér hatınnı
29. cibergen idèn? İlzirek isemle? __dip suradı Zeytü-
30. ne kiñet. __Kızı tujan idè bit anıñ. Niçegrek üse
31. ikèn?
32. Kewseriya anıñ cıya almıyça ana karap utırdı.

1. ile dertleşmen iyi olur bu durumlarda. Kimse bilmesin,
2. sadece kendin bil. İnsanı çok iyi sakinleştiriyor, faydası çok.
3. Zeytüne'nin onun bu sözlerinden pislik görmüş
4. gibi irkildi.
5. -Ben sana kötülük yap demiyorum
6. ki,- dedi Kevseriye onun durumunu fark edip.
7. -Sadece bizim de geri kalmış olmadığımızı
8. göstermek için. Derecenı yükseltmek, moralini
9. toplamak için!
10. -Yok öyle biri!- dedi Zeytüne onun sözünden
11. daha çok kocasının attığı suçlamayı düşünerek.
12. -Tamam numara yapma! Böyle genç, güzel,
13. akıllı, yetenekli, sempatik birinden hoşlanan
14. biri mi yok?
15. O kadehini Zeytüne'nin karşısındaki uzun ayaklı
16. vazoya çarpıp, camın çınlamasını
17. dinledi. Kirpikleri arasından
18. ise gelinini seyretti.
19. Zeytüne'nin gözü önünden Müderis'in başını eğip,
20. ona baktığı zamanları, dizinde
21. Timerbulatı oynatıp arabada oturduğu
22. vakti geçti.
23. Evet, bu anda Zeytüne'yi yaralayıp, onun devletini
24. işgal ettiler. Ama savaştacak o daha. Bu savaşta
25. Müderis'i kendine müttefik yapabilir mi acaba?
26. Dur,dur, acele etmemek lazım. Onun gücünü toplaması,
27. sakinleşmesi lazım, ama bu hemen olacak bir şey değil.
28. -Kevseriye, hatırlıyor musun, bana bir kadını
29. yollamıştın. Adı İlzirek'ti?-diye sordu
30. Zeytüne birden.-Onun kızı doğmuştu, nasıl oldu acaba
31. durumu?
32. Kevseriye şaşkınlıktan kendini toparlayamayıp bir an oturduktan sonra,

33. Anarı urınınnan turdı da yanığa kilép :
34. __ Zeytüne, kilendeşem, begrem, mundiı minut-
35. larda niçék iséne tüşere alasin sin anı? __ didé. __
36. Terekümeş kébék kıızı, tegerepler üsep kile! Hezer.
37. ikênçesene kursaklı inde ilzirek, anısın bik ciñel
38. küterde, tabar çağı citkender inde! İh, izge can bit
39. sin, Zeytünekey, nindi siher belen tumaladılar. ikên
40. Enwernen küzé n şunu kürmeske! Ahmaklar bu irler
41. Zeytüne! Niler géne kürsetmede mineke de!
42. Kewseriya, awır gewdese belen anıñ inbaşına sa-
43. rılıp, elap ciberde.
44. Zeytüne ise bér kuli belen balasın kuçıp, ikênçe-
45. se belen kilendeşenen inennen sıylap, tınıç utırdı.

183, 1-42

1. Kaytırga çıkkaç, ul başın küterep küzlé ren yum-
2. dı. Ak kübelekler yumşak, salkın kanatları belen
3. kızgan mahgaynı, kipşengen irennerne sıypadılar,
4. güyaki yuatırğa teledeler. İh, şuşı karlar arasında
5. İröp yukka çıksan idé de, büten bér kayçan da küzlé -
6. renne açmasan idé!
7. Lekinj Timerbulat kuldand tarta, nerseder bitil-
8. diy. İşegaldınnan çıgıp kitkende, Zeytüne kiñet
9. tuktap kaldı. Üy büyendagi tebenek kuyma artında ka-
10. rasu -kügelçem, nık çibıklarda tezeleşep... tal bi-
11. bilere, kükrep utıra idé. Zeytüne, küzlé rene ıñan-
12. mıyça, kuyma aşa ürelde: eye, bu çınnan da tal bi-
13. bilere, yumşak, nazlı, cılı büreler idé. Buzlanıp
14. kaktan cir üstende, ak dawıl urtasında yaşeyeş tanta-
15. nası, yaz selame bulıp kalıkkannar ,de alar.
16. bala tudıru yurtlarının gadi bulnitsalardan bik
17. zur ayerması bar. Başka bulnitsalarda awırular yata,
18. e munda __ selamet keşeler: Alar birege tabigat

33. gelininin yanına geldi:
34. -Zeytüne, canım benim, böyle dakikalarda
35. nasıl da öyle şeyleri hatırlayabiliyorsun?- dedi.
36. - Cıva gibi kızı, büyüyor güzelce. Şimdi
37. ise ikinciye hamile İlzirek. Onu da kolay geçti,
38. artık doğurma zamanı geliyor herhalde. Sen kutsal canlı
39. birisin, Zeytünekey, hangi sihirle kapattılar
40. acaba Enver'in gözünü bunu da göremiyor? Aptallar bu erkekler,
41. Zeytüne! Benimki de neler çekti!
42. O ağır vücudunu Zeytüne'nin omzuna
43. yaslayıp ağlamaya başladı.
44. Zeytüne ise bir eli ile bebeğini kucaklamış, diğer eli
45. ile Kevseriye'nin omuzlarından okşayarak sakince oturmaya devam etti.

183/1-42

- 1 Eve dünmek için dışarı çıkınca, o başını yukarı kaldırıp gözlerini
2 kapadı. Beyaz kelebekler yumuşak, serin kanatları ile
3 sıcak alnını, kurumuş dudaklarını okşadılar,
4 sanki onun acılarını dindirmek istiyorlardı. Keşke bu karların arasında
5 eriyip kaybolsan ve hiçbir zaman daha gözlerini
6 açmazsan ne güzel olurdu!
7 Ama Timerbulat elini çekiyor, bir şeyler
8 söylüyordu. Avludan çıkarken, Zeytüne birden
9 durdu. Evin yanındaki alçak duvarın
10 arkasında siyah-mavi dallara dizilmiş söğüt
11 tomurcukları görüldü. Zeytüne gözlerine inanamayıp
12 daha yakına gelip baktı: gerçekten de söğüt tomurcukları,
13 yumuşak, nazlı, sıcak tomurcuklardı. Buzlu
14 toprak üstünde, beyaz fırtına içinde yaşamın
15 tantanası, baharın selamı olarak çıkmışlardı onlar.
16 Doğumevinin diğer hastanelerden çok
17 büyük farkı var. Diğer hastanelerde hastalar yatıyor,
18 burada ise- sağlıklı insanlar. Onlar buraya hayatın

19. birgen izge wazifanı ütew üçen __yana turmışını baş-
20. lap ciberü üçen kergenner.
21. munda başka bulnitsalarda bulmıy turgan küte-
22. renke, şatlıklılı ruh hükem süre, süzler de çir –çur,
23. darular hakkında tügël, selamet turmışka has süzler:
24. bala terbiyalew, mehebbet tugannar belen münesebet,
25. kiyenü –yasanu turında.
26. Munda irtenge biştep alıp tünge segat berge ka-
27. der –sabıylarını suñğı tapkır imezep yatkırğançı
28. ıgı –zıgı tınmıy.
29. Barı tik Altınçeç kene bu kıwanıçlı meşekatler-
30. den çitte kala. Ul ulı, taza bér gailenen ayaktan egı-
31. lıp yatkan hastası kébék munda. Kuridurda ütep –sütep
32. yürgen hatınnarınnı açk işekten karap nidér pı-
33. şıldeşkanarınnan uk bu ayerimlik sizelep tura.
34. Tere çakta, Altınçeçne huşsız helende kiterép sal-
35. gaç, balanı anıñ ruhsetennen başka taptırgannar.
36. __Ulin bik tere, tugaç ta çuprek aşá barmagın
37. izlep tabıp, awızına kaptı, __didé suñınnan külep
38. wraç.
39. __Susagannan ul, __didé Altınçeç. Suñğı atna-
40. larda ana sıyeklikni tewlegene nibarısı dürt sta-
41. kan gına içerge rühset itteler, şuna Altınçeç gel su-
42. sap yaşegen idé. Mesken balada şulay intekken ikén!

184, 1-45

1. başka enilerge bér tewlekten suñ bebileren kite-
2. reler. İn ilek şefkat tutaşı yaşel kleynkadan te-
3. gelgen kapçık kertep, karawat başına asıp kuya. Kap-
4. çık içende çista kleynka kisege, ak kıyekça, bitke bey-
5. li turgan bitlek. Sabıynı bitlek kiyep, mender üstene
6. çista kleynka ceyep karşı alırğa kirék. Yaşel kap-
7. çıkknın karawat başına asıp kuyelwı –her ana üçen

19 verdiği kutsal vazifeyi yerine getirmek için- yeni
20 hayata başlangıç vermek için girmişler.
21 Burada başka hastanelerde olmayan
22 yüksek moral, sevinç hükmediyor, konuşmalar da hastalık
23 hakkında değil, sağlıklı hayat hakkında:
24 çocuk terbiyesi, aşk, akrabalarla ilişkiler,
25 moda-makyaj hakkında buradaki konuşmalar.
26 Burada saat sabah beşten gece bire
27 kadar –bebekleri son kez emzirip yatırana kadar
28 canlılık devam ediyor.
29 Sadece Altınçeç bu canlılığın
30 dışında kalıyor. O büyük, sağlam bir ailenin yatağa
31 düşmüş hastası gibi burada. Koridordan geçen
32 kadınların bakıp bir şeyler fısıldamasından
33 bile bu farkın olması anlaşılıyor.
34 O zaman, Altınçeç bayılıp buraya getirildiğinde,
35 doğum onun izini olmadan yaptırılmış.
36 -Oğlun çok diri, doğunca hemen parmağını
37 bulup emmeye başladı,- diye gülererek anlatmıştı sonradan
38 doktor.
39 -Susadığından o,- dedi Altınçeç. Son haftalarda
40 günlük sadece dört bardak sıvı içmesine
41 izin veriyorlardı. Bu yüzden de hep içmek istiyordu Altınçeç son
42 günleri. Zavallı bebek te öyle zorlanmış herhalde susuzluktan!

184/1-45

1. Başka annelere bir gün geçince bebeklerini getiriyorlardı.
2. İlk önce hemşire yeşil muşambadan dikilmiş
3. küçük paketi getirip, yatağın ucuna bırakıyor. Paketin
4. içinde temiz muşamba parçası, üçgen şeklinde baş örtüsü, yüz maskesi.
5. Bebeği maskeyi takıp, yastık üzerine
6. temiz muşambayı serip karşılamak gerek. Yeşil paketin
7. yatağın ucuna asılması her anne için

8. zur süyeneç. Lekin Altınçeçke ul süyeneçne kürege tiz
9. gene nasıyp bulmas inde. İrte belen wraç: “başta sez-
10. nen üzegeze selametlenerge, nıgırğa kirék ele”,-
11. didé. “Elle minem selametlenmewem de ihtimamlı?”—
12. dip suradı Altınçeç.”Hezer bez üçew: sez, min hem
13. çir. Eger de sez minem yaklı bulıp, çirge karşı kü-
14. reşsegez, bez iké bez cinerbez, albette. Eger de sez
15. çirge bireşsegez, min bér üzém nişli alam? Eylegez,
16. bergelep küreşik!”
17. Altınçeç anıñ yüzen tumanı gına küre idé. Egıl-
18. ganda anıñ küzlé ge watılğan, küz adlında büten nesre
19. açıklığın cuyğan, ul üzenen baş awırtwın da şun-
20. nan küre idé.
21. wraç kişeşen tutıp, ul küzlé ren yumdı, küñelgele
22. nerseler hakkında uylarga tırıştı. Altınçeç –su-
23. gış çurı balası. Abıysı Zakir belen yaş ayerması
24. zur bulganga, ul yalgız bala kebegrek üste. Ul belekey
25. çalkarda basulardan başak cıyu bar idé. Ukuda al-
26. dıngı Altınçeç başak ayuda da bérénçelekne bir-
27. meske tırışa idé. Basuga kiltüge, üzene bér burazna
28. saylap ala da, başın iyep, şunun buylap bara. Bik
29. tırışıp izli ul, lekin başak sirek uçrıy. İpteşle-
30. re siké rgelep –yügergelep elle kaylarga kitép baralar.
31. Uynap kına yüriler kébék , e ukıtuçı yanıña kilép
32. cıyğan başakların ülçi başlasalar, ikişewr –üçer
33. kilo tarta. Bér Altınçeç kene iké yüz gram belen
34. kala. Şul çakta da anıñ naçar kürgänen bérkem bel-
35. mede!
36. Anarı anı kiç belen kötüden kaytmagan mallarını
37. izlerge cibereleler idé. “Sin, kızım, alarını uram
38. buylap izlep yörme, ene ındır artındagı ürge gene
39. mênep kara, benzen bér sarık kara bitle bit, elle ka-

8. büyük sevinç. Ama Altınçeç'in o sevinci görmesi yakın
9. zamanda nasip değil herhalde: sabah ona doktor "İlk önce kendi
10. sağlığını düşünmeli, güçlenmelisiniz"
11. dedi. "Benim iyileşmem de mümkün mü yoksa?"
12. diye sordu Altınçeç. "Şimdi biz üçümüz: siz, ben ve
13. hastalık. Eğer benim tarafıma geçip hastalığa karşı birlikte
14. savaşırsak, biz ikimiz kazanırız tabii ki. ama siz
15. hastalığa teslim olursanız, ben ne yapabilirim tek başıma?
16. Haydi birlikte savaşalım onunla." Altınçeç
17. onun yüzünü sadece sis içinde gölgesini görebiliyordu. Düşerken
18. onun gözlüğü kırılmış, göz önündeki her şey
19. netliğini kaybetmiş, o başının ağrımalarını da
20. buna bağlıyordu.
21. Doktorun tavsiyesine uyararak, o gözlerini kapatıp neşeli
22. şeyler hakkında düşünmeye çalıştı. Altınçeç- savaş
23. vakti çocuğuydu. Abisi Zakir ile yaş farkı
24. büyük olduğundan, yalnız çocuk gibi büyüdü o. O küçükken
25. tarlalardan başak toplama vardı. Okulda önde
26. gelen Altınçeç başak toplamada da birinciliği kaptırmamaya
27. çalışıyordu. Tarlaya gelince, kendine bir yol
28. seçiyor, o yoldan çıkmadan başını eğip gidiyordu. Çok
29. arıyor, ama başak çok nadir bulunuyordu. Arkadaşları
30. koşmaca falan oynayarak uzaklara gidiyorlar.
31. Sadece oynuyorlar gibi, ama öğretmen yanına gelince,
32. topladıkları başak iki-üç kilodan eksik
33. olmuyordu. Altınçeç ise iki yüz gramdan fazla toplayamıyordu.
34. O zaman kimse onun gözlerinin iyi göremediği hakkında düşünmemişti
35. bile!
36. Sonra akşamleyin onu sürüden dönmemiş hayvanları
37. aramaya gönderiyorlardı. "Sen kızım onları yakınlarda
38. arama, nehrin arkasındaki dağa çıkıp
39. bak bizim koyun siyah kafalı kendisi beyaz, uzaktan

40. yan kürène”, __di turgan idè enise. Ul da üz balasının
  41. Helen anlamıy idè!
  42. Kiç balalar belen bulınga sıyep saklarga çıkkaç
  43. uyen belen mawıgıp, malların taralışıp betkènen
  44. kürmi de kalalar idè. Anarı karangı tüşkeç, basu
  45. buylap sıyep izlerge taralışalar. Altınçeç bérersene
- 185, 1-45

1. iyarep yüri. Ul keşe sıyerin kwışıp kayta, üzeneke
2. elle kayda kala. İrtin yaktırğaç enise sıyerni bérer-
3. senen indırınnan tabıp kayta.
4. turmuş buylap citeklep yüri turgan keşege bala
5. çaktan uk muhtac idè Altınçeç.
6. Bu hellerne iséne tüşergeç, anıñ küzlè rene yaş
7. kildè . Tukta, elarga yaramas. Küñelgele nerseler uylar-
8. ga kirék.
9. Altınçeç bér wakıt “Kızıl galstuk” digen spek-
10. taklde uynarga tiyeş idè. İnde küne çitkeç kène awı-
11. rıp kittè. Eş awırıy idè ul bala çakta. Ukıtuçı,
12. Meryam apa Helen belerge kilgen idè. “Sinèn rulne
13. Leylege birèrge turı kiler, ahrısı”, __didè ul
14. “Üzèm, üzèm”, __didè Altınçeç. Spektaklne yaħşı uy-
15. nadı ul süzleren eybet yatlagan idè. Tik suñınnan ma-
16. laylar: “Altınçeçnen artına ger askannar idè bugay,
17. gel utıru yagın gına çamaladı”, __dip süylep yürde-
18. ler.
19. Altınçeçnen tagın küñelgeyè tuldı.
20. İşekten uzınça ak şewle bulıp cıyeştıruçı apa
21. kilèp kerde de tayak başına uralgan çüprek belen
22. idène sürte başladı.
23. __Ni kayguların bar, nik elıysın? __dip suradı
24. ul:
25. __Balanı imezerge birmiler, __didè Altınçeç.

40. görebilirsin” derdi annesi. O da kendi çocuğunun
  41. durumunu anlamıyordu!
  42. Akşam çocuklar ovaya inekleri otlatmaya çıkınca
  43. oynarken mallar hepsi dağıldığını fark etmiyorlardı bile.
  44. Hava karardıktan sonra tarlalardan
  45. ineklerini aramaya dağılıyorlardı. Altınçeç biri ile
- 185/1-45

1. birlikte arıyordu. O başkasının ineğini kovalayıp evine götürüyor,
2. kendi ineği ise tarlada kalıyordu. Sabah annesi ineği ya birinin
3. tarlasından, ya bahçesinden buluyordu.
4. Hayat boyunca elinden tutacak insana çocukluğundan
5. beri muhtaçtı Altınçeç.
6. Bunları hatırlayınca, onun gözleri yaşardı.
7. Dur ağlamamalı. Neşeli şeyler düşünmek
8. gerek.
9. Altınçeç bir defa “Kırmızı kurdele” diye tiyatro
10. oyununa katılmıştı. Günü gelince hastalandı.
11. O zamanlar çok sık hastalanırdı. Öğretmen
12. Meryem ablası onu ziyarete gelmişti. “Senin rolünü
13. başka birisine vereceğiz herhalde Leyle’ye” dedi o.
14. “Hayır ben gelirim, kendim oynarım” demişti Altınçeç. Rolünü iyi yaptı,
15. sözlerini de iyi ezberlemişti. Ama sonra sınıfındaki
16. çocuklar “Altınçeç’e yük asmışlardı herhalde
17. hep oturmaya baktı” iye konuşmuş-
18. lardı.
19. Altınçeç yine duygulandı.
20. apıdan uzun beyaz gölge gibi temizlikçi kadın
21. girip elindeki ip süpürge ile
22. yerleri temizlemeye başladı.
23. -Ne derdin var neden ağlıyorsun?- diye sordu
24. o.
25. -Çocuğumu emzirmeye vermiyorlar,-dedi Altınçeç.

26. Apanıj bér yumşak süze buanı açıp cibergendey it-
27. te, yaş tamçıları bit uçların peşerep aga başladı.
28. __İ canı -ıy! __dip suzı apa. __Sakla küz yaş-
29. lerenne! Balan üskeç bik küp tügeseleren bulır ele!
30. Apadan suñ dejur wraç kèrèp , Altınçeç yanında
31. şaktıy utırıp çıktı.
32. __İrtege sezne başka bulnitsaga küçererbez, mü-
33. gayen, __didè ul. __Anda bik yahşı belgeçler, mène di-
34. gen aparatlar bar. E bez üz wazifabaznı ütedek,
35. bebine kulga aldık bit inde.
36. __Balanı küresèm kile, __didè Altınçeç.
37. __İrtege hel iterbez. Tınıç kına yuklarga tı-
38. rışıgız.
39. Anan suñ şefkat tutaşı kèrèp ukul yasadı da,
40. tınıç yukitelep, utnı sünderep çıgıp kittè. Yarıy
41. ele işekne yapmadı. Hawa kesren, alay -bulay tawış
42. birse, işetelep tursın, dipter inde.
43. Kikçe segat unikè de, balalarını suñğı tapkır ime-
44. zerge taratkanda, Altınçeçnen küñelgeyè bik te yarsıy
45. başladı. Mène balalarının elagan tawışları yakı-

186, 1-44

1. naydı, kuridurda çaj -çuj ayak tawışlar işetelde.
2. Mène mengele tınlık urnaştı: cir yüzende mükat-
3. des bér iş -turmışnı, yaşeyeşne dewam ite turgan,
4. benzen kan kaynarlığın kileçekke ilte turgan iş baş-
5. landı.
6. Başkalar üçen başlandı... E mène Altınçeçnen
7. ulı, sabıye kuridurnın argı başındağı işek artında
8. yalgızı kalgandır. Şefkat tutaşları balalarını
9. tarata, e ul nişli? Yatim itèp sizmi m ikèn üzen?
10. Yatim... Yatim...
11. Altınçeç urınınnan kalkına tüşèp kıkırıp ci-

26. Temizlikçi kadının sözleri kanalı açmış gibi,
27. gözyaşları yüzünün iki tarafını yakarak akmaya başladılar.
28. -Hey canım!-dedi kadın.-Sakla gözyaşlarını
29. çocuğun büyüyünce çok lazım olur.
30. Ondan sonra nöbetçi doktor gelip Altınçeç'in yanında
31. uzun bir süre kaldı.
32. -Büyük ihtimal sizi yarın başka hastaneye nakledeceğiz-
33. dedi o.- Orada daha iyi uzmanlar, daha
34. iyi makinalar var. Biz ise kendi vazifemizi yaptık,
35. çocuğu sağlam doğurduk.
36. -Bebeğimi görmek istiyorum,- dedi Altınçeç.
37. -Onu yarın hallederiz. Bugün ise sakince uyumaya
38. çalışın.
39. Sonra hemşire gelip iğne yaptı,
40. iyi uykular dileyip ışığı kapatıp dışarı çıktı. İyi ki
41. kapıyı kapatmadı. Hava alsın, bir şey olursa,
42. seslendiği de duyulsun dedi herhalde.
43. Akşam onikide, bebekleri son defa emzirirken
44. Altınçeç rahatsızlanmaya başladı.
45. Koridorda çocukların ağlaması,

186/1-44

- 1 hemşirenin ayak sesleri duyuldu.
2 İşte manalı sessizlik yerleşti: yeryüzünde mukaddes
3 bir işi- hayatı, yaşamayı devam eden,
4 kan sıcaklığımızı geleceğe ileten
5 iş başladı.
6 Başkalar için başladı... Ama Altınçeç'in oğlu
7 koridorun öbür ucundaki kapının arkasında
8 yalnız kalmıştır. Hemşireler bebekleri
9 dağıtırken, o ne yapıyor? Kendini yetim hissetmiyor mudur?
10 Yetim...Yetim...
11 Altınçeç yerinden kalkıp hemşireye

12. bedre:
13. __Sestra! Sestra!
14. Ut kabındı.
15. __Ni buldı? __dip suradı işekten kergen yaş
16. kız.
17. __Balanı kiteregez mina!
18. __Wraçnın rühsete yuk bit.
19. __Minem balam! Üzém cawap birem! Kiteregez!
20. __Anı aşatalar bit! İmezemdip nik şul hetle
21. üzgelenez?
22. Sabıylarça neçke tawış belen eytelgen bu süzde
23. taş bütaraflığı sizelde.
24. __senelem! Eger sin şunı da anlamıysın ikèn,
25. munda işleme. E mina balalar –sestrasın çakır. Ça-
26. kır, yuksa hezer min üzém anı izlep tabam!
27. işekte kiñrek şewle kürëndé –balalar sestrası
28. ülkenrek yaşte idé bulsa kirék, tawışı da kalın
29. idé:
30. __Balanı kiteregez ele, başkalar enilere yanıñ-
31. da, ul anda bér üze.
32. min anı tuyendırıp kuygan idém şul inde, __
33. didé apa.
34. __Yanımda gına yatıp tursın bér az. Bik küresém
35. kile...
36. __İ, açulansalar açulanırlar, kitèrem, __didé
37. apa kiñet tewekkellenep. __Bu wraçlarını da anlamas-
38. sın! Maska ki!
39. Altınçëç kaltırangan kulları belen balanı kü-
40. terep aldı.
41. __Ulm, gazizem, behetem...
42. Ul balanıñ bitene yakın uk iyelde, anıñ çüpregene
43. uçın çak –çak kına tigezep, kulın buyennan –buyga yür-

12 seslendi:
13 -Hemşire! Hemşire!
14 Işık açıldı.
15 -Ne oldu?- diye sordu kapıdan giren genç
16 kız.
17 -Bebeğimi getirin benim!
18 -Doktorun izni yok.
19 -Benim çocuğum! Kendim sorunluyum! Getirin!
20 -Onun karnını doyurdular. Emzireceğim diye neden
21 bu kadar sinirleniyorsunuz?
22 Çocukça ince sesle söylenen bu sözlerde
23 taş soğukluğu hissedildi.
24 -Kardeşim benim! Eğer bir şey anlamıyorsan
25 burada çalışma. Bana çocuk hemşiresini çağır.
26 Hemen çağır yoksa kendim arayıp bulacağım!
27 Kapıda diğer gölge gözüksü- çocuk hemşiresi
28 biraz büyük yaşta olmalı, sesi de biraz
29 kalındı.
30 -Bebeğimi getirir misiniz başkalar anneleri yanında,
31 o ise orada tek başına.
32 -Ben onu zaten doyurmuştum,-
33 dedi hemşire.
34 -Sadece yanımda dursun biraz. Onu çok görmek
35 istiyorum.
36 -Tamam kızarlarsa kızsınlar getiriyorum, -dedi
37 birden karar veren hemşire.- Anlamazsın bu doktorları!
38 Maskeni tak!
39 ..Altınçeç titreyen elleri ile bebeğini ellerine
40 aldı.
41 -Oğlum, azizim, mutluluk çeşmem...
42 O bebeğinin yüzüne eğildi, onun sargısına
43 eli ile hafif dokunarak eli ile başından ayağına kadar her yerini

44. tep çıktı, tepileren tutıp cılıttı.

187, 1-45

1. __Küz nurım, yumşagım, appagım, begır kise-
2. gem...
3. Sabıynın küzlè re yumık, sargıltrak yüzende kaş
4. urınnarı çak kına kalkınıp tura, kerfeklere kü-
5. renmi idè.
6. __Beheten belen üs, balam. Cirde tınıçlık, imin-
7. lek bulsın!
8. Bala tınıç sulıy, e yürece kuş balasınıkılay
9. eş –eş tibe idè. Zegıyf, helsez idè elèbu turmuş,
10. anı yaklaw üçen ana kulu, ana yürece kirèk idè. Altın-
11. çeç anı kuçagına aldı.
12. Ber segat behet bişegende tırbelde ul. Segat buye
13. üzen selamet, külçe his itte.
14. sabıyen şefkat tutaşına birgende:
15. __Bik zur rehmet sezge, balarmı kürsrettegez,--
16. didè. __Min anı elle kürem büten, elle yuk, __dip
17. üstele üze de sizmesten.
18. __Awızınnan cil alsın! Balanı yatim kaldırıp
19. kiteler dimeni! Ananıñ ülerge hakı yuk, şunu belep
20. tur!
21. Ul utnı sünderep çıgıp kitkeç, Altınçeç tınıçlap
22. küzè n yumdı. Anıñ tennen tatlı helsezlek bilep aldı.
23. “Eger minen balanıñ etisen surasalar, ul erak-
24. tan kilgen idè, balanıñ twasın da belmiçe, ülep kit-
25. te, diyarmen. Biyek küperden suga sikè rep helak buldı,
26. dip eytermen”, dip küñelgeyene bër ketep kuydı ul.
27. Bu kiçte ul Linar turında uylarga telemede, anı
28. bütenley iske almadı. Bu tünde ul üzende saflık, iz-
29. gelek tuydı. Eytèrsèn le balanıñ urınıp kına turwı
30. da anıñ kayçandır başka sıymas, günahlı hem ga-

44 okşadı, ayaklarını tutup ısıttı.

187/1-45

1. -Göz nurum, yumuşağım, canımın
2. içi...
3. Bebeğin gözleri kapalı, hafif sarı yüzünde kaş
4. yerleri biraz kalkık, kirpikleri
5. görünmüyordu.
6. Mutlu büyü oğlum.Dünyada barış,
7. emniyet olsun!
8. Bebek sakın nefes alıyor, kalbi ise kuş yavrusu
9. gibi hızla çarpıyordu. Zayıf, halsizdi bu hayat,
10. onu korumak için anne eli, anne kalbine gerek vardı.Altınçeç
11. onu kucağına aldı
12. Bir saat mutluluk beşiğinde sallandı o. Bir saat
13. kendini güçlü, sağlıklı hissetti.
14. Bebeğini hemşireye verdiğiinde:
15. -Çok sağolun,-dedi. -Bebeğimi gösterdiniz.
16. - Onu bir kez daha ya görürüm, ya yok,- diye
17. ekledi kendisi de istemeden.
18. -Ağzından yel alsın! Bebeğini yetim bırakıp
19. gidilir mi? Annenin ölmeye hakkı yok, bil
20. şunu!
21. O ışığı kapatıp dışarı çıkınca Altınçeç rahatlayıp
22. gözünü kapattı. Onun vücuduna tatlı halsizlik hakimdi.
23. “Eğer bebeğin babasını soran olursa, o uzaklardan
24. gelmişti, bebeğin doğacağını bilmeden vefat
25. etti derim, diye düşündü o. Yüksek köprüden suya atlayıp helak oldu
26. derim”,- diye karar verdi.
27. Bu akşam o Linar hakkında düşünmek istemedi. Onu
28. hiç hatırlamadı. Bu gece o kendinde saflık, kutsallık
29. hissetti. Sanki çocuğun sadece dokunması
30. onun bir zamanlar akıl almayacak, günahlı ve azaplı

31. zaplı lezzete yangan tenen bütlenley yarlıkagan, ker
32. len arındırgan idè
33. Altınçeç yaş aralaş elmaygan kileş yukıga tal-
34. dı. Anıñ tüşene laburaturiya kerde. Tereze tüpleren-
35. de laleler, kaktuslar, yarannar barısı bër yulı çe-
36. çek aktan, imeş, e ul gaceplenep kızlarga eyte: “Niş-
37. legenner bular? Kaktus yana el aldınnan çeçek ata
38. bit, e yarannar cey küne laleler ırte yazda çeçekata
39. Niçèk bulay büteneşe bër yulı turı kilgen?” __”Si-
40. nen ulın tuganga şulay turı kitèrgenner alar, __dip
41. küle, imeş, kızlar. __Behetle bulır ulın!” Ul ara-
42. da işekten büdre başın tıgıp. Naciya Nekıypuwna
43. kıkırta, imeş: “Altınçeç! Bar, zawudtan akkan su-
44. ların analizın alıp kil ele.” Altınçeç menzurka
45. alıp çıga hem kül buyena kilèp suga iyele. Esutunık,
188, 1-43

1. túbende yaltırap kuyaş teknelere uynıy, alar arasında
2. kızıl kanatlı ire balıklar yüzep yüri. “Kay arada
3. şuşı kader çıstargan suñ elèbenzen zawudnın sula-
4. rı? __dip gaceplene Altınçeç. __E, minem ulım tu-
5. dı bit, şuna bu, şuna...” Ul suga kulın tıga, e ba-
6. lıklar cim surap anıñ uçuna türteleler. Alarnın
7. burınları yumşak, cılı...
8. Bu tün yazmışnın Altınçeçke birgen suñğı bülege
9. idè.
10. Palataga kuyaş nurı tüşmi –terezeler künbatış-
11. ka karagan. Lekıñ barıber künnen ayazlıgı, maturlı-
12. gı yaktılıgı sizelep tura.
13. Cemile Zakirowna kızına küñelgele itèp , dertlé nep
14. karap yata. elékayçan gına ul sızlagan kul –ayagın kaya
15. kuyarga belmi idè. Bügèn inde ayagına basarga. munnan
16. çıgıp kitèrge umtıla.

31. lezzet içinde yanmış tenini tamamen affetmiş, kirden
32. arındırmıştı.
33. Altınçeç gözyaşı karışık gülümseme ile uykuya
34. daldı. Rüyasında o Laboratuvarı gördü. Pencere kenarındaki
35. laleler, kaktüsler, diğer çiçekler hepsi birlikte çiçek
36. açmıştı. “Ne olmuş bunlara?” diye sordu o kızlara.
37. “Kaktüsler kışın, yılbaşından hemen önce
38. laleler ise erken baharda çiçek açardı
39. neden bunlar hepsi birlikte çiçek açmışlar?”
40. -“Senin oğlun doğdu diye açmışlar!-diye
41. gülüyormuş kızlar.-Mutlu olur oğlun!” O arada
42. kapıdan kıvrıcık saçlı başını içeri sokup Naciye Nakiypovna
43. bağııyormuş: “Altınçeç! Gidip Fabrikadan akan
44. suların testini yapsana!” Altınçeç eline cam kap alıp
45. gölün yanına geliyor ve su almak için eğiliyormuş. Su ise karanlık,

188/1-43

1. dibinde güneş ışıkları parlıyor, onların arasına
2. 2 kırmızı yüzgeçli iri balıklar yüzüyormuş. “Ne zaman
3. bu kadar temizlendi acaba bizim fabrikanın suyu?”
4. diye düşünüyor hayretle Altınçeç.- Tamam benim oğlum doğdu
5. ya!O yüzden bu kadar temizlenmiş!”O elini suya sokuyor, balıklar
6. ise yem isteyip burunları ile onun eline dokunuyorlar. Burunları
7. ise yumuşak, sıcak...
8. Bu gece kaderin Altınçeç’e verdiği en son hediyesi
9. idi.
10. Oda güneş almıyor- pencereler batıya
11. bakıyordu. Ama yine de günün ayazlığı, güzelliği,
12. aydınlığı içeriden de belli oluyordu.
13. Cemile Zakirovna kızına neşe, güç ile
14. bakıyor. Daha yeni o ayak-kollarının sızlamasına zor
15. dayanıyordu. Bugün ise ayağa kalkıp, buradan
16. dışarı çıkmayı düşünüyor.

17. __Uzak yattım inde, turırğa kirék, iş küp bit: __
18. di. __Mübarekne de tizrek ayakka bastırırğa idé.
19. Anıñ küñelge küge ayaz, kuyaşlı. Uzaklamıy anı kara
20. bulıt kaplar –irenen helaketen eyterler. E hezewrge
21. Leyle enisene n kuyaşın uzakkarak saklarga. Tırışa.
22. __Nige suñ Rawil bérde kilép çıkmıy? Ul –bu bul-
23. magandır bit?
24. __Eti yanıñnan institutka yügere, anarı Zawudka.
25. Yana kumpressurların haman küylep cibere almıy-
26. lar bit ele.
27. __İşe bik cawaplı şul, di Cemile Zakiruw-
28. na. __Üzémnen de klinikada kün sayen bulganda gına
29. canım tınıç.
30. Yuk şul, Rawilnen enise yanıña kilmewene sebep iş
31. küp buluda tügél, bütenley başkada! “Yaşere almıym,
32. apa. __di ul, __küzeme bér karaw belen bütenesen size-
33. çek eni”. Çınnan da kuygıga nık bireşte ul: yabık-
34. tı, ulıgaydı, yüze agarıp kitté. “Yaşere almasan kil-
35. me, __di ana Leyle de. __Eni büten yürekne aktarıp
36. karıy”.
37. Leyle süzne başkaga burırğa aşıktı:
38. __Eyde, eni, yaş çagınnı süyle ele!
39. __Minem süzém şul bér inde: etiyen turında.
40. Nerseder sizene idé bugay anıñ küñelgeyè, Mübarek
41. dimi awız da açmıy bu küñnerde.
42. __Wraç bulwım da etiyen arkasında gına bit. Bér-
43. wakit bezge etiyennen dustı kilgen idé. Üylegen, ha-
189, 1-45
1. tını wraç ikén. “Üyde wraç bulu –zur behet inde
2. ul”, __didé etiyen. E minem wètérinariya institutnıñ
3. aspiranturasında ukıp yürgen çak. Etiyennen şul sü-
4. ze küñelgeyeme kérép kaldı bit. Uyladım, uyladım da

-
17. -Uzun süre yattım artık kalkmak gerek, işler de birikmiştir,-
18. diyor. -Mubarek’i de ayağa kaldırmak gerek.
19. Onun gönlü de ayaz, güneşli. Uzun sürmez onu kara
20. bulut örter- kocasının öldüğünü söylerler. Şimdi ise
21. Leyle annesinin güneşini daha uzun süre korumaya çalışıyor.
22. -Neden Ravil hiç uğramıyor? Bir şey
23. olmadı ya?
24. -Babamızın yanından enstitüye koşuyor, oradan da fabrikaya.
25. Yeni kompresörlerini bir türlü ayarlayıp
26. çalıştıramadılar.
27. -Tabii onun işi sorumluluk isteyen bir iş,- diyor Cemile Zakirovna
28. -Kendim de sadece hergün kliniğe uğradığımda
29. canım rahat oluyordu.
30. Yok, Ravil’in buraya gelmeme sebebi işi
31. çok olmada değil, tamamen başka. “Saklayamam,
32. abla!-dedi o.-Annem gözüme ilk bakışta herşeyi hissedecek.”
33. Gerçekten de kaygıdan dolayı çok değişti o: zayıfladı,
34. yaşlandı, yüzü beyazlaştı. “Saklayamıyorsan gelme,-
35. dedi ona Leyle. -Anne tüm kalbimi açıp bakıyor
36. sanki.”
37. Leyle sözü başkaya çevirmeye çalıştı:
38. -Anne gençliğini anlatsana biraz!
39. -Anlatacak tek şeyim var: o da baban hakkında .
40. Birşeyler hissediyordu galiba gönlü, Mubarek
41. demeden ağzını açmıyordu bugünlerde.
42. -Doktor olmam da baban yüzünden oldu. Birgün
43. bize bir arkadaşı gelmişti. Evlenmiş,
189/1-45

1. hanımı da doktormuş. “Evde doktor olması büyük
2. mutluluk” demişti baban Ben ise veterinerlik enstitüsünde
3. yüksek lisans yapıyordum o sıralar.Babanın bu sözü
4. aklımda kaldı.Düşündüm, düşündüm ve

5. meditsina institutnıñ ikênçe kursına kerdem.
6. Leyle ana yumşak kına karşı tüştè:
7. __Yuk, eni, alay gına tügél. Keşelerne yaratı ki-
8. tergen sinè bu ülkege. Şulay bit?
9. __Belekey çakta mina maimaylar, awırğan çebi-
10. ler, betiler kızganiç tuyela idè. Bèr wakıt benzen ür-
11. dek bebkelere burçak aşagannar. Annarısı buyem tüş-
12. kenner. elède küz adlımda: Bèr bebke tamam kübengen,
13. hele kikten, e üze haman tamçı –tamçı su kaba. Tele
14. yuk, zarlana da almıy. Eni anıñ büksezen tişep, bur-
15. çalkarın alıp ta karagan idè, barıber ülde biçara.
16. E alarga su birmeske, abzarda gına yabıp tutarga ki-
17. rek bulgan ikèn. Suñınnan munı beldem de heyran
18. kaldım. Gedi gène çara belen de yardım itèp bulası
19. ikèn mesken bebkelerge!
20. __Şularaga yardım itü telege sinè weterineriya in-
21. stitutına kitèrgen...
22. __Yaşı turgaç, min adem balaların tagın da
23. kızganiçrak bulgannarın hem yardımge muhtac çalka-
24. rın kürdem.
25. __Mène şulay şul, __didè Leyle. __E sin eti ar-
26. kasında disen.
27. __Keşelerge mehebbet ul ata –anannı, irene, ba-
28. lalarını yaratudan başlana. Ata –analarına durfa
29. bulgan, irlenen danıñ saktan, balaların retlep ka-
30. ramagan keşelernen yahşı wraç bulwı mümkün tügél.
31. Cemile Zakirowna süzleren nıgıtırğa telegendey,
32. yarım utırıp turgan urınınnan kalkınıp kuydı. Kay-
33. ber meselelerde üte de katgıy Leylenen enise!
34. __İrlernen türlese bula, kabıngan mehebbetne de
35. sündere kayberewler, __dip yumşak kına karşı tüştè
36. Leyle.

5. tıp fakültesinin ikinci sınıfında okumaya başladım.
6. Leyle ona hafiften karşı geldi:
7. Yok anne öyle değil! İnsanları sevmen itmiş
8. seni bu alana. Öyle değil mi?
9. Küçükken köpek yavrularına, hasta civcivlere,
10. kuzulara acırdım. Bir sefer bizim ördek
11. yavruları bezelye yemişler. Sonra da nehre
12. gitmişler. Hala gözlerimin önünde: birisi tamamen şişmiş
13. patlayacak gibi olmuş ama hala damla-damla su içiyor. Dili
14. yok ki, söyleyemiyor. Anne sonunda onun midesini delip bezelyeleri
15. de çıkardı ama sonunda öldü zavallı ördek. Ama
16. basit bir çaresi varmış onları kurtarmanın: sadece su vermemek, ahıra
17. kilitleyip biryere çıkarmamak gerekiyormuş! Sonradan öğrenip hayran
18. kaldım! Basit bir çare ile kurtarmak mümkünmüş
19. zavallı yavruları!
20. -Onlara yardım etme isteği seni veterinerlik enstitüsüne
21. getirmiş te...
22. -Yaşamaya devam ettikçe, insan oğullarının daha da
23. acınacak durumda olduklarını ve yardıma daha fazla muhtaç ü
24. oldukları durumları gördüm.
25. -İşte böyle,- dedi Leyle.- Sen ise babam
26. yüzünden diyorsun.
27. -İnsanları sevme o anne-babanı, kocanı,
28. çocuklarını sevmeden başlıyor. Anne-babalarına kaba
29. olan, kocasının dedikodusunu yapan, çocuklarına iyi
30. bakmayan birinin iyi doktor olması imkansız zaten.
31. Cemile Zakirovna sözlerini desteklercesine
32. yerinden biraz kalkmış gibi yaptı. Bazı
33. meselelerde çok sert Leyle'nin annesi!
34. -Kocaların da farklısı oluyor, yanan aşkı da
35. söndürüyorlar bazıları,- diye yine karşı geldi
36. Leyle.

37. Cemile Zakirowna nın rizaşızlığı yüzene çıktı.
38. __İnde üzen saylap ir itken keşeden de küñelgeyèn
39. swına turgan bulgaç, çit keşelerne niçek küñelge birèp
40. kararsın! Awırunun türlese bar: kartı, yamseze, küy-
41. seze... Barısı üçen de yanıp –küyep tursan gınadewalaw
42. şifa bire.
43. İşek şakıdılar. Leyle yalt itèp artına burıldı.
44. Kem ikèn bu? İşeknen tışkı yağına ire herefler be-
45. len: “Tukta! Bu bülmege kergençe Awırunun yakınıarı
- 190, 1-45
1. belen kiñeş!” __digen yazu ilengen ilenüyen, lekiñ
2. berersenen yakıp turmıyça da kilèp kèrü ye ihtimal
3. bit.
4. __Eye, eye, keregez! __didè Cemile Zakirowna , tü-
5. zemsezlenep.
6. Aşarga kitèrgemer ikèn.
7. __Hezer, eni, eybetlep aşıybız, __didè Leyle,
8. ciñèl sulap.
9. __Minem aşıysım kimli.
10. __Bèznèñ hakka, eni! Minem üçen bèrne kap, Rawil
11. üçen tagın bèrne. Üzen benze şulay aşata ,den bit
12. ele.
13. Tabın ezerlegende hem aşaganda Cemile Zakiru-
14. na üzelgen süzen dewam itte.
15. __Urınım kem kileren uylaganda , min ul yağın
16. da karıym, belème, ustalığı, talantı üztene namuslı
17. da bulsın, gailesinde de matur yaşı belsen idè, dim.
18. __Sin, eni, üz balaların yaratmagan keşe awıru-
19. larını da yarata almıy, disen. Lekin üzen alar hakına
20. benzen yanan eş kitèp tura idèn. Alarnı artıgrak
21. kürgen çalkarın küp buldı bit.
22. Leyle şayargan bulıp tırıssa da, anıñ tawışın-

37. Cemile Zakirovna'nın kanaatsizliği yüzünden okunuyordu.
  38. -Kendin koca olarak seçtiğin insandan da gönlün
  39. soğuyacaksa yabancı kişileri nasıl da isteyerek
  40. bakarsın? Hastaların hepsi farklı: yaşlısı var, çirkini,
  41. moralsizi... Hepsini eşit olarak sevdiğin takdirde onlara yaptığın tedavi
  42. şifa veriyor.
  43. Kapıyı çaldılar. Leyle dönüp kapıya baktı.
  44. Kimmiş bu acaba? Kapının dışında büyük harflerle:
  45. "Dur! İçeri girmeden hastanın yakınlarından
- 190/1-45

1. izin al!" diye yazı asılı asılmasına
2. ama birisinin bu yazıyı okumadan içeri girme ihtimali
3. de var..
4. -Evet, evet, girin!- dedi Cemile Zakirovna
5. sabırsızlanıp.
6. Yemek getirmişler.
7. -Şimdi anne, iyice yemek yiyeceğiz,-dedi Leyle
8. rahat nefes alıp.
9. -Ben yemek İstemiyorum.
10. -Bizim hakkımıza,anne! Benim için bir kaşık al, Ravil
11. için biri. Kendin böyle yediriyordun
12. bizi .
13. Sofrayı hazırlarken ve yemek yerken Cemile Zakirovna
14. kesilmiş sözünü devam etti.
15. -Benim yerime kim gelecek diye düşünürken, ben o tarafını da düşünüy
16. : yorum ilimi, ustalığı, yeteneği eksik olmasın, üstelik namuslu biri
17. olsun diyorum. Ailesi ile de güzel yaşayan biri olsaydı diyorum.
18. -Sen anne kendi çocuklarını sevmeyen biri hastaları
19. da sevemiyor diyorsun. Ama kendin onlar için
20. yanımızdan çok ayrılıyordun. Onları daha fazla
21. düşündüğün zamanlar da oldu.
22. Leyle şaka yapmak istese de, onun sesinde

23. da hezer de uzmagan upke, içke bër sızlanu işetelgen-
24. dey buldı. Cemile Zakirowna , kaşığın kuyep, ana
25. tekelde:
26. __Sezden min keşelerne awır helden kutkaru üçen
27. gène kite idëm, kızım.
28. Leyle kuzgalıp, çınayaklarga çey yasadı.
29. __Keçkeneden min telefonnu yaratmadım. Çünkü
30. ul siné bezden alıp kite idé.
31. __Bik kirék çalkarda gına...
32. Leyle nidér izlegen bulıp tumbuçkaga iyelde.
33. Tünneren telefon trubkasın etise ala idé. “He-
34. zer, __di idé ul trubkanı uçı belen kaplap. __Ma-
35. şına ciberegez”. Anarı turıp kiyene de çıgıp kite.
36. Üstel lampası yatqısında tawışsız hareketlene, işek-
37. ne sak kına açá. Uramga maşınanı karşı alırğa çı-
38. ga ul. Anarı yanadan kere, iyelep hatınının mangayen-
39. nan sıypıy. “Niçe tapkır eyttem bit inde min sina,
40. Mübarek, şaltıratu belen uyat, dip”. __”Ez bulsa da
41. yuklasın, Didëm”. __”Minutı kaderle bit!” Cemile
42. Zakirowna siké rep tura da urındık arkasında ilenep
43. turgan külmegen ala.
44. “Kem şulay saklar sinén yukını, eniyem, kem man-
45. gayen sıypap uyatır?”

191, 1-45

1. __Leylük, ni izlisen anda? __dip suradı Cemi-
2. le Zakirowna .
3. __E, mène , taptım. Küçteneç kunfétını izli idëm.
4. Eye, eni, kara duşmanımız idé ul benzen kara tele-
5. fun heterlisenme, mina un yaş idé: yana el kiçende
6. karnawal yasarga ezerlendek. Eti –han malaye, sin__
7. han kızı, min __kuyan, Rawil –surı büre... E segate
8. citkeç kène tagın telefon şaltıradı.

23. hala geçmemiş küsme, iç bir sızı duyuluyor
24. gibi oldu. Cemile Zakirovna, kaşığına bırakıp ona
25. baktı:
26. -Ben yanınızdan ağır durumdaki insanları kurtarmak için
27. gidiyordum, kızım.
28. Leyle yerinden kalkıp bardaklara çay doldurdu.
29. -Küçüklüğümden beri telefonu sevmezdim. Çünkü
30. eni bizden ayırıyordu o.
31. -Sadece çok gerekli olduğum zamanlarda...
32. Leyle birşeyler arar gibi sehpanın altına eğildi.
33. Geceleri telefonu babası alıyordu. "Bir
34. dakika,- derdi o ahizeyi eli ile kapatıp.-Araba
35. yollayın". Sonra üstünü giyinip dışarı çıkıyordu.
36. Masa lambasının ışığında sessizce hareket ediyor, kapıyı
37. sessizce açıyordu. Dışarıya arabayı karşılamaya çıkıyor
38. o. Sonra yeniden girip, eşini alından
39. okşuyor. "Kaç defa söyledim ki sana
40. Mubarek, telefon gelince hemen uyandır diye"- "Az olsa
41. da uyusun dedim"- "Dakikası bile değerli zamanın!" Cemile
42. Zakirovna ayağa kalkıp sandalye arkasında asılı
43. duran gömleğini giyiyor.
44. "Kim böyle korur senin uykunu, annem, kim alından
45. okşayarak uyandırır?"

191/1-45

1. Leyleciğim, ne arıyorsun orada?- diye sordu Cemile
2. Zakirovna.
3. -İşte buldum. Getirdikleri şekerlemeleri arıyordum.
4. Evet, anne kara düşmanımızdı o kara telefon.
5. Hatırlıyor musun, ben on yaşımıdaydım: yılbaşı gecesinde
6. karnaval yapmaya hazırlanmıştık. Babam- padişah oğlu, sen-
7. padişah kızı, ben-tavşan, Ravil- kurt olacaktı... tam saati
8. gelince o telefon çaldı.

9. __Eye şul, balık bistesene sanitar samulèt be-
10. len uçarga turı kildé , __didé Cemile Zakirowna .
11. __Matur beyrem itegez, min baru belen sezne kut-
12. lap, şaltıratırmin, dip kikten idén. Beyremnen yame
13. kitté, sinéz uyennın rete kalmadı. Etige urlarga han
14. kızı yuk idé şul. Bez haman sinén şaltıratkannı
15. küttek. E telefon üç itkendey tıp –tıp idé.
16. __Ul tüne yanımda gına telefon yuk idé şul,-
17. didé Cemile Zakirowna aklanganday.
18. __Radiodan dan –dun itép segat un ikéne suga baş-
19. lagaç, min elle nişlep kittém. Çırşı karşına
20. bastım da, kullarımın kükregeme kuyep: “Min wraç
21. bulmayaçakmın! Min bér kayçan da wraç bulmayaçak
22. mın!” __dip ant ittem.
23. Cemile Zakirowna küzlé ren zur açıp kızına ka-
24. rap turdı.
25. Ul tüne samulèt bilgelengen wakıtta barıp cite
26. almadı, motor kişet sünep, alar yalan urtasına tüşep
27. utırdılar.
28. __Min isen –saw eylenep kayttım bit, kızım,__
29. didé ul. __Awıru yanıña wakıtında barıp citép . yar-
30. dem de kursete aldım hetta.
31. __Lekiñ sinén şunda helak bulwın, benze yatım
32. itüyen ihtimal idé.
33. __Tewekkellemi gène keşelerge yahşılık kılıp
34. bulmıy şul...
35. Yuki enisen bu hakta yukkagına süylep taşladı
36. bugay Leyle. C.nelçe gène süyleşerge telegen idé
37. bit ul, bu hellerne bér kızık itép kène iske alırga
38. uylagan idé. E enisene n yüzennen elmayu yatkısın ka-
39. çırdı.
40. Leyle süzne üz kafedrasındagı hellerge yuneltte.

9. Evet ambulans uçakla Balık Bistes'i'ne
10. uçmak zorunda kalmıştım,- dedi Cemile Zakirovna.
11. -Güzelce bayram yapın, ben gidince sizi
12. kutlamak için ararım demiştin. Bayramın tüm güzelliği
13. kayboldu. Babama çalmak için padişah
14. kızı yoktu ki. Biz hala senin aramanı
15. bekledik. Telefon ise dalga geçer gibi sessizdi.
16. -O gece aramak için yanımda telefon yoktu,-
17. dedi Cemile Zakirovna suçludan kurtulmak isteyen sesle.
18. -Radyodan saat dan-dan diye onikiyi vurmaya başlayınca
19. ben ne yapacağımı şaşırdım. Çamın karşısına
20. geçip ellerimi göğsüme koydum ve"Ben doktor
21. olmayacağım! Ben hiçbir zaman doktor
22. olmayacağım!" diye yemin ettim.
23. Cemile Zakirovna Gözlerini büyük açıp kızına
24. baktı.
25. O gece uçak önceden belirledikleri zaman yerine
26. varamadı, motoru durup onlar tarla ortasına
27. inmişlerdi.
28. -Ben sapasağlam döndüm ki kızım,-
29. dedi o.- Hasta yanına gidip,
30. yardım da ettim hatta.
31. Ama sen orada ölebilir, bizi yetim
32. bırakabilirdin.
33. -Zora karar vermeden insanlara yardım etmek
34. olmaz zaten...
35. Yok, bu şeyleri yok yere anlattı galiba
36. annesine Leyle. Yoksa şakadan birşeyler konuşmak,
37. bu vakaları sadece hatırlamak için anlatmayı
38. düşünmüştü o. Ama annesinin yüzünden gülümsemeyi
39. kaçırdı.
40. Leyle sözü bölümdeki hallere çevirdi.

41. enisène n yüzene tüşken külegene kwarga tırıştı.
42. Şefkat tutaşı kérép ukul kadagaç, enisen yal
43. iterge yaktırıp, işene barıp kilerge çıktı ul.
44. İke kat pıyala aşā karaganda gına kuyaş cılı tuyel-
45. gan ikèn, uramda çıçı cil ise, ayak astı buzlanıp, tay-
192, 1-42
1. gakanıp kaktan idè. Leyle baskıçtan atlawga tayep
2. kite yazdı, yalangaç kulları belen kıtırşı, salkın
3. baganaga tutındı. Başın küterepkaradı: aksıl re-
4. şe içende cansız hem bitaraf tügerek bulıp kuyaş
5. ilenep tura idè.
6. Leyle etisène n: “Sez, balalar, benze gafu itegez
7. inde, bezden suñ dünyada bik küp caysızlıklar kala”, __
8. digènen isène tüşerde. “Niçèk sezden suñ?” __dip sa-
9. gayep suradı ul çakta Rawil. “Nu... bez kiterbez...ey-
10. tik pensiyage. Eniyen de, min de cirde sugış afete de,
11. çir –çur da kalmasın dip bik tırışık yugıyse, buldı-
12. rıp betere almadık. Sez inde üz balalarığızga cir-
13. ne yañşırtıbrak kaldırırsız”.
14. Bu süzlernen çın megnesen, zurlıgın, cawaplı-
15. lıgın Leyle mène hezer gène tüşene başladı. Etise
16. kittè, enisène n de hele ikè le. İlekkeçe nık itèp ayagı-
17. na basa alırmı ul, kirè kafedraga kayta alırmı?
18. Munarçı Leyle baganaga tutınıp turgan sabıy
19. helende yaşegen ikèn. Ni/gène kılsa da, kaya gına bar-
20. sa da, ana yuneleş birüçese, bar işen gadel bizmenge
21. salıp beyalewçese, artında zur küç bulıp biyagayep, turu-
22. çısı, küç birüçese bulgan ikèn anıñ. Dünyanıñ bütèn
23. turışı üçen anıñ karşında cawap birüçese bulgan.
24. Hezer bu zur cawaplık tulısı belen Leylenen
25. üz cilkesene tüşte.
26. Elarga, yumşap tüşerge hakı yuk idè anıñ. Ul yal-

41. Annesinin yüzündeki gölgeyi kovmaya çalıştı.
42. Hemşire girip iğne yapınca, annesini dinlenmeye
43. bırakıp işine gidip gelmeye karar verdi o.
44. Sadece iki kat camın arkasından sıcak duyuluyormuş
45. hava. Dışarıda soğuk rüzgar esiyor, yerleri buz tutup, kayganlaşmıştı.

192/1-42

1. Leyle merdivenlerden inerken ayağı kayıp,
2. az kalsın düşecekti. Çıplak elleri ile soğuk demir direğe
3. yapıştı. Başını kaldırıp yukarı baktı: beyaz sis
4. içinde cansız ve bitaraf bir şekilde yukarıda güneş
5. asılı duruyordu.
6. Leyle babasının: “Siz, çocuklar, bizi affedin,
7. dünyada bizden sonra daha çok zorluklar kalıyor”
8. dediğini hatırladı. “Nasil sizden sonra?” diye
9. sordu Ravil o zaman.”Şey... biz ayrılırız...
10. diyelim emekliliğe. Ben de, annen de bu dünyada savaş afeti de,
11. hastalık-falan da kalmasın diye çok uğraştık
12. ama hepsini yapamadık. Siz artık kendi çocuklarınıza dünyayı
13. daha iyi bir şekilde bırakırsınız.”
14. Bu sözlerin gerçek manasını, büyüklüğünü, sorumluluğunu
15. daha şimdi anlamaya başladı Leyle. Babası
16. gitti, annesinin de durumu zor. Eskisi gibi ayağına kalkabilir
17. mi, geri bölümüne dönebilir mi acaba?
18. Buna kadar Leyle direğe tutunmuş çocuk
19. durumunda yaşamışmış. Ne yapsa da, nereye gitse de
20. onan yön verici, tüm işlerini adil tartıda
21. tartıcısı, arkasında büyük güçle onu destekleyicisi,
22. güç vericisi varmış onun.Dünyanın tüm
23. durumu için onun karşısında cevap vericisi varmış.
24. Şimdi ise bu sorumluluk tamamen Leyle'nin kendi
25. omuzlarına kaldı.
26. Ağlama, yumuşamaya hakkı yok onun. O parlak

27. tırawık yuldan nık basarga tırışıp atlap kittè.
  28. Rezeda Ferituwnanıñ irten ufıktan küterélèp kit-
  29. gen kuyaş tüslè tğerek, alsu yüzene bu küñnerde bulıt
  30. külegese tüşkeney buldı. Tabigate belen yumşak hem
  31. merhemetle bu hatın Cemile Zakirowna nın keçkène,
  32. lekiñ nık gewdesene ıñıklanıbrak yaşerge küñekken
  33. hem gumere buye anıñ kanatı astında işlerge ümetle-
  34. nep yürı idè.
  35. Lekıñ kütelmegen heller anıñ kiñ, emma yumşak
  36. innerene zur awırlık saldılar.
  37. Klinikada, profèssor kayta almas inde, digen süz-
  38. ler yürı başladı. Nek şul küñnerde sirek bula
  39. turganawır hel kilèp çıktı.
  40. İrtenge kunferentsiyade pruffessor İlyasowa urı-
  41. nına utırgan Wiktor Efımuwiçka Rezele Ferituwna
  42. unaysızlanıp, nerseder ümet itkewndey karadı. Lekıñ
- 193, 1-45

1. başka tüşken belane bèrkem kimete almıy idè. Tü-
2. nen altınçı bulnıtada, Altınçeç yanında dejur tu-
3. rıp ütbergen Rezada Ferituwna karlıkkan tawış be-
4. len:
5. __Tan aldınnan Wafına ulde... __didè.
6. Sunğı küñnerde her irtene Altınçeç hakındağı
7. süz belen başlap ciberüge barısı da küñekkenner
8. idè inde. Ul üze de, sabıye da küñélgelerge ayerça yakın
9. bulıp betkenge, Bügén ge heber begırge awır taş bu-
10. lıp kilèp tüşte. Başka çakta, bér-ber hel çıkan
11. sayen: “E heterlisezme, tege çakta...” yaki: “Felen elni
12. ber hatın kergen idè bit ele...” . __dip şuna uh şaşlı
13. wakiygalarnı iske alırğa kereşeler idè. Bu yulı süz-
14. ne yalgap kitüçe bulmadı. Ni eytesen? Bulay da ul wa-
15. fina hakkında küp süyleşegen hem tagın küp süyle-

27. yoldan güçlü adımlar atmaya çalışıp ileri yürüdü.
  28. Rezeda Feritovan'nın sabahleyin ufuktan kalkan
  29. güneş gibi nurlu,yuvarlak yüzünü bugünlerde bulut
  30. gölgesi örtmüş gibi oldu. Tabiatı ile yumuşak ve
  31. merhametli bu kadın Cemile Zakirovna'nın küçük
  32. ama güçlü bedenine sığınarak yaşamaya alışmış
  33. ve ömür boyu onun kanadı altında yaşama umudu
  34. ile yaşıyordu.
  35. Ama beklenmedik olaylar onun geniş ama yumuşak
  36. omuzlarına büyük ağırlık astılar.
  37. Klinikte, profesör dönemeyecekmiş diye dedikodular
  38. gezmeye başladı. Tam o günlerde çok nadir
  39. olan olaylardan biri yaşandı.
  40. Sabah konferansında profesör İlyasova'nın
  41. yerine oturmuş Viktor Efimoviç'a Rezeda Feritovna
  42. çekinerek, bir şeyler umut eder gibi baktı. Ama
- 193/1-45

1. başına düşmüş belayı kimse azaltamıyordu. Gecesini
2. altıncı odada, Altınçeç yanında nöbette
3. geçiren Rezeda Feritovna değişmiş
4. sesle:
5. -Şafak öncesi Vafina öldü....- dedi.
6. Son zamanlar her sabah konuşmaya Altınçeç hakkında
7. birşeyler söyleyerek başlamaya hepsi
8. alışkındılar. O kendisi de, bebeği de gönüllere ayrıca yakın
9. olduğuna göre, bugünkü bu haber gönüllere taş gibi
10. düştü. Başka zamanlar böyle bir farklı durum ortaya çıktığında,
11. "hatırlıyormusunuz, o zaman..." ya da "Şu senesinde
12. bir kadın gelmişti ya" gibi buna benzer
13. olayları hatırlamaya başlıyorlardı. Bu sefer
14. ise konuşan olmadı. Ne diyeceksin? Zaten Vafina
15. hakkında çok konuşulmuş ve daha çok konuşmalar

16. şüler bulaçak bit ele. Hezèrgè wakıtta hatınnarın
17. bala tabulan ülüye bik sirek bula, andıy her uçrak
18. rèspublika külemende küñelgesez wakıyga bulıp sanala
19. hem ministrlik tüzegen mahsus kumissiya tarafın-
20. nan centeklep tikşerele.
21. __Tege çakta anı çıgarası kalmagan, __didè, n,-
22. hayat, bér tawış. Zeytüne idè bu.
23. __Kem belgen bit anı. Bik nerwılangan idè. Mun-
24. da küçlep tutıp bulmıy bit. Anan fayda da bulmas,
25. didèk. Anarı Larisa Süngatuwnanıñ zaklyuçeniyeşe...
26. İşek yanında utırgan Larisa, Prujinası tartıl-
27. gan uyençik kèbèk , kiñet sikè rep turdı:
28. __Niştyak! Min anı çıgarıpcibererge dip za-
29. klyuçeniye birmedem de! Min kan sustawın gına bilge-
30. lewçe, e neticelerne başkalar yasadı.
31. Wiktor Efimowiç başın çaykap kuydı:
32. __Bez munda gayeplene izlemibez bit ele, Larisa
33. Süngatuwna. Mundıy hel büten kabatlanmasın üçen,
34. üzebezge sabak alırğa tırışabız.
35. __Hatalangan keşe sabagın da alsın, neticesen
36. de yasasın. Gayepne başkaga yagarga mataşmasın.
37. Rezeda Ferituwna Larisaga gacepsenep karadı:
38. elle ızgış –talaş çıgarırğa mataşa inde bu hatın!
39. profèssor barda bér tel –teşe sizelmi idè yugıyse!
40. kara, niçèk tawışı nıgıp kikten! Erken gène, tınıç
41. kına eytep, in sabırsızların da telen tıyarga mec-
42. bür ite turgan Cemile Zakirowna nın yuklıgı turgan
43. sayen nıgrak sizele başladı.
44. Wiktor Efimowiç süzne başka awırularga küçerer-
45. ge aşıktı.

194, 1-45

1. rapurttan çıgura, Rezedan Ferituwnanı yanıp tur-

16. olacaktı. Şimdilerde kadınların
17. doğum yaparken ölmeleri çok nadir bir olay ve böyle her olay
18. Cumhuriyet seviyesinde kötü bir olay olarak hatırlanıyor
19. ve Bakanlık özel araştırma komisyonu oluşturup
20. bu olay sıkıca araştırılıyordu.
21. -O sefer dışarı çıkmasına izin verilmemeliymiş,- dedi sonunda bir ses.
22. Zeytüne idi.
23. -Kim bilirdi ki. Çok heyecanlıydı. Burada
24. zorla tutamazdık zaten. Ondan da fayda olmazdı.
25. Sonra da Larisa Süngatovna'nın yaptığı sonuç...
26. Kapı yanında oturan Larisa yayı atmış
27. oyuncak gibi yerinden fırladı:
28. -Aferin! Ben onun çıması için izin
29. vermedim! Sadece kan testini yaptım,
30. sonucu başkalar yaptı.
31. Viktor Efimoviç kafasını salladı:
32. -Biz burada suçluyu aramıyoruz daha, Larisa
33. Süngatovna. Böyle bir durum tekrarlanmaması için
34. kendimize ders almaya çalışıyoruz.
35. -Hata yapmış kişi dersini de alsın, sonuç
36. ta çıkarsın. Suçunu başkaya atmaya çalışmasın.
37. Rezeda Feritovna hayretle baktı:
38. bak bu kadına tartışma çıkarmaya çalışıyor!
39. Profesör buradayken ses-sedası yoktu!
40. Bak nasıl çıkıyor sesi! Yavaşça, sakince
41. konuşup en sabırsızların da konuşmasını durdurmaya
42. mecbur bırakabilen Cemile Zakirovna'nın eksikliği kendini
43. fark ettirmeye başladı..
44. Viktor Efimoviç sözü başka hastalara çevirmeye
45. acele etti.

194/1-45

1. Rapordan çıktığında, Rezeda Feritovna'yı yanan

2. gan bitle, ciren çeçlê bër hatın kütep tura idê. Wa-
3. finanıñ citekçese Naciya Nekıypuwna idê bu Reze-
4. da Ferituwna anı professor bülmesene çakırdı. Bu-
5. sagadan atlawga, Naciya Nekıypuwna stenalağı resêm -
6. ge __ tutaş bez sızık belen yasalğan ana belen bala
7. suretene karap aldı. Bügên alar şuşı bütenlek—
8. nen yugalwı turında, yatim kalğan sabıy hakkında süy-
9. leşerge tiyeşler idê.
10. Rezeda Ferituwna professor urınına uzmadı, üs-
11. telge yanı belen utırdı da, kunakka kénéfi tekdim
12. itte. Naciya Nekıypuwna tülke büregen salıp üstelge
13. kuydı, sumkasınnan kulyawlık alıp, tirlegen man-
14. gayen sürte, kabinetka huş is taraldı.
15. __ Wafınanıñ etise __ sugıñ inwalıdı, enise __
16. awırı, __ didê ul. __ Abıysının üz balaları küp ikên.
17. Munı alırga cingese riza bulmastır, mügayen.
18. __ Balanıñ etise de ülgen ikên, __ didê Rezeda
19. Ferituwna.
20. __ Ülmegen, kaya üslen! Altınçeç gumeren de yaşer
21. ele!
22. Rezeda Ferituwna ana gaceplenep karadı:
23. __ Wafına mina üze eytte: balanıñ etise eraktan
24. kilgen keşe idê, suga batıp ülde, didê.
25. Naciya Nekıypuwna, büregen sıpırgalap, yamansu
26. gına élmaydı.
27. __ Gumer buye berge işlep te belep beterep bulmıy
28. ikên keşene. İnde Altınçeç te şuşındıy bulgaç,
29. başkalar hakkında ni demek kirék. Balanıñ etisen
30. suraşıp beldek inde bez. Kızlar berge plyajda yat-
31. kanarın kürep kalgannar ikên, kürşese de kürgen.
32. Nik anıñ isemen, adresın üze eytmede ikên suñ Al-
33. tınçeç biçara?

2. ateş gibi yüzlü, kırmızı,sarı saçlı bir kadın bekliyordu.
3. Vafina'nın patronu Naciye Nekiypovna idi bu. Rezeda
4. Feritovna onu profesörün odasına davet etti. Odaya
5. adım atınca, Naciye Nakiypovna duvardaki resme-
6. tek çizgi ile çizilmiş anne ve çocuk
7. resmine baktı. Bugün onlar bu bütünlüğün
8. kaybolması hakkında, yetim kalmış bebek hakkında
9. konuşacaklardı.
10. Rezeda Feritovna profesörün yerine oturmadı,
11. masanın bu tarafına yan oturdu, misafiri kanepeye
12. davet etti. Naciye Nekiypovna tilki şapkasını çıkarıp, masaya
13. koydu, çantasından mendil çıkarıp terlemiş alnını
14. sildi, odaya hoş koku yayıldı.
15. -Vafinanın babası- savaş engellisi, annesi-
16. hasta,- dedi o.- Abisinin de çocukları çok,
17. bunu almaya yengesi razı olmaz herhalde.
18. -Bebeğin babası da ölmüşmüş,- dedi Rezeda
19. Feritovna.
20. -Ölmemiş, nerede! Daha Altınçeç ömrünü de
21. yaşayacak!
22. Rezeda Feritovna hayretle ona baktı:
23. Vafina kendisi bana dedi: bebeğin babası uzaklardan
24. elmiş birisi idi, suda boğularak öldü, dedi.
25. Naciye Nekiypovna şapkasını düzelterek hüzünle
26. gülümsedi:
27. -Ömür boyu birlikte çalışıp ta, tanıyamamışsın
28. insanı. Altınçeç bile böyle olursa,
29. başkalar hakkında ne düşünmek gerekiyor? Bebeğin babasını
30. sorarak öğrendik biz.Kızlar plajda birlikte
31. görmüşler, komşusu da görmüş.
32. Ama neden ismini-adresini neden söylemedi zavallı
33. Altınçeç acaba?

34. __Min suradım... __didé Rezeda Ferituwna. __Ni-
35. çe tüne berge ütkerdek bit inde. Balanı etise, dip
36. awız açsam, arkası belen burılıp kına yata idé... Ba-
37. lanı ana birderese kilmegender, küresen...
38. __ya tegesenen almayaçagın belgendor, __didé Na-
39. ciya Nekıypuwna katı itép . __İh şul balanı bérer
40. tunganı alsın idé de, kwartırın saklasın idé. Üskeç,
41. üylenep cibererge kwartırı ezer bulır idé. Yatimner
42. yurtına uzatsagız, ya bérersene birsegez, kwartırsız
43. kala inda ul bala!
44. Rezeda Ferituwna ana seyersenep karadı: sabıy,
45. Kwartır... Naciya Nekıypuwnanıñ erak ellarga karap
195, 1-45

1. fiké r yürtüye heyran kalırlık idé. Şulay da, nindi-
2. der çınlık bar idé anıñ süzende, turmısnın nigezen
3. teşkil itken nıklık bar idé.
4. Alarnın süze şunda üzelde, işekne kayırıp açıp,
5. kara kayrı tun çabuların cilbegey cibergen İzail
6. Harisowiç kilép kerde.
7. __Kem huca munda hezer? Kunaknı kem kabul ite?
8. Rezeda Ferituwna Naciya Nekıypuwna belen huş-
9. laşkan arada ul tunın salıp, kénéfige irkénéyep
10. utırdı.
11. __Kafedrada bik küñélgesez heller bulgan ikén, e?
12. Birede berge işlegen çalkarda, Rezeda Ferituwna
13. ana baştarak kızığıp hem suklanıp karıy idé. Le-
14. kiñ tura –bara bu hiske sagayu, şiklenü kilép kuşıl-
15. dı. “Artık şuma, artık ire, __digen idé ul bér wakıt
16. irene anı hakkında. __Elgir salkın. Küzne kızık-
17. tıra, lekiñ canga cılısı yuk”. __”Zamana keşese
18. inde”, __digen idé ana ire.
19. Şunnan suñ şaktıy üzgergen İzail Harisowiç,

34. -Ben sordum...- dedi Rezeda Feritovna.- Kaç
35. geceyi birlikte geçirdik. Bebeğin babası diye
36. ağzını açarsam, sırtını dönüp yatıyordu bana. Bebeği
37. ona vermek istememiştir herhalde...
38. -Ya da adamın almayacağını bilmiştir,- dedi
39. Naciye Nekiypovna sertçe.-Keşke bir akrabası
40. alsaydı da çocuğu, dairesi elinde kalsaydı. Büyüyünce,
41. evlendiğinde dairesi hazır beklerdi. Yetimhaneye
42. gönderirseniz veya birine verirsiniz- dairesiz
43. kalacak o bebek!
44. Rezeda Feritovna ona hayretle baktı: bebek,
45. daire... Naciye Nekiypovna'nın uzaklara bakıp

195/1-45

1. düşünebilmesi hayran bırakacak kadardı. Yine de bir
2. gerçek vardı onun sözünde, hayat esasını
3. oluşturan bir somutluk vardı.
4. Onların sözü burada kesildi. Kapıyı geniş açıp,
5. kürkünün düğmelerini çözmüş İsaıl
6. Harisoviç girdi içeriye.
7. -Kim burada ev sahibi? Misafiri kim kabul ediyor?
8. Rezeda Feritovna Naciye Nekiypovna ile
9. vedalaşırken o kürkünü çıkarıp kanepeye
10. rahatça yerleşti.
11. Bölümde istenmemiş olaylar olmuş, ha?
12. Burada çalıştığı zamanlarda Rezeda Feritovna
13. ona önceleri kıskanarak ve hayranlıkla bakıyordu. Ama
14. bu hayranlığa zamanlar kuşku, dikkat eklendi.
15. "Fazla yağlı, fazla iri biri,-demişti o bir zamanlar
16. kocasına onun hakkında.- Hızlı, soğuk. Gözü çekiyor
17. ama cana ısısı yok."- "Zamana insanı
18. işte"-demişti ona kocası.
19. Bundan sonra bayağı değişmiş İsaıl Harisoviç,

20. tazargan, tagın da şumargan.
  21. __Minem halatlar saklandı m ikèn elémunda? –
  22. dip suradı ul astırtın megne belen. __Bu aralarda
  23. kilèp te bulmadı. İş üstene iş öyaler, burılırga da
  24. cay yuk. Ministrlık mahsus kumissiya tözi ikèn, Bügèn
  25. irten şını citeklerge tekdim itèp şaltıratılar.
  26. Tulu bër kumissiya belen tikşere başlagançı, başta
  27. üzèm gène kilèp helegezne belerge buldım. __Ul üz
  28. itèp èlmaydı.
  29. Rezeda Ferituwna deşmi __tınmıy gına çıgıp kit-
  30. te de, kesesene “A. R. F.” dip üz işitsialları çigel-
  31. gen halat kertep birde. Dutsent Dewletşinin halat
  32. ları saklanmagan ikèn şul, ul üz halatın birèp tu-
  33. ra. Gewdelere bër çama, halat tataman gına ikèn.
  34. Şeherde griptaralgan, klinikada büten keşe
  35. awızın bitlek belen kaplap yüri. İzail Harisowiç
  36. ak başlıknı un kulagina şudırdii bitlegen iyak
  37. astına gına ilep kuydı da tup –turu ginekulugiya bü-
  38. legène yunelda.
  39. Üske kattagı unikişer keşe yata turgan palatalar-
  40. nı karagannan suñ ul:
  41. __Haman şundi y tıgızlık ikèn ele, __didè. __
  42. Fen üçen bu awırularnıñ ni kızığı bar? Anıñ işe-
  43. lerne predpriyatyalernen medsañçastlarına tapşı-
  44. rırga kirèk! Yuksa mund türle wak- tüyak belen wraç
  45. lar üzlere de waklana kayçak. Düresen gène eytegez
- 196, 1-45

1. ele, Rezeda Ferituwna, bez inde küpten tanış keşe-
2. ler törle heller bula bit, eyeme! Yalgan beleşme kü-
3. terep kilgen hatınnar kèrèp yata, kayber wraçlar awı-
4. rularıdan küçteneçler de algalıy.
5. Rezeda Ferituwna bulıt perdese astına kergen

20. şişmanlamış, daha da yağlı görünüyor.
21. -Benim önlüklerim kaldı mı burada daha?-
22. diye sordu o bir iç ima ile.- Bu sıralar
23. bir türlü uğrayamadım. İş üstüne iş yüklüyorlar.
24. Bakanlık özel soruşturma komisyonu toplamış, bugün
25. onun başında olmam için beni aradılar.
26. Tam komisyonla kontrole başlamadan,
27. bir gelip duruma bakayım dedim,- o
28. arkadaşça gülümsedi.
29. Rezeda Feritovna sessizce çıkıp,
30. cebinin üzerine kendi adının baş harfleri A.R.F.
31. nakışlanmış önlük getirdi. Doçent Devletşin'in önlüğü
32. kalmamış, kendi önlüğünü verdi.
33. Bedenleri bir boyda, önlük ise tam bedenine uydu.
34. Şehirde grip salgını yaşıyordu, klinikte herkes
35. yüzünü maske ile örtüyordu. İsaıl Harisoviç
36. beyaz şapkayı sağa yatırdı, maskesini çenesinin
37. altına takıp doğrudan jinekoloji bölümüne
38. doğru yürüdü.
39. Üst kattaki onikişer kişilik odalara
40. bakınca o:
41. -Hala o sıkışıklık varmış,- dedi.-
42. Bilim için bu hastaların ne gereği var? Onun gibileri
43. fabrikaların kendi hastanelerine yatırmak
44. gerek. Yoksa böyle ufak işlerle doktorlar
45. kendileri de küçülüyor bazen. Doğruyu söyleyin.

196/1-45

1. Rezeda Feritovna, biz birbirimizi çoktan tanıyoruz,
2. çeşitli durumlar oluyor, değil mi? Sahte belge
3. ile gelip hastaneye yatan kadınlar oluyor, bazı doktorlar
4. hastalarından hediyeler de alıyor.
5. Rezeda Feritovna bulutların arkasına giren

6. kuyaş kébék allandı.
7. __Kürem, sez kafedradagı heller turında mina
8. karaganda da haberdarrak ikensez, __didé ul.
9. __Klinika üze bér katlawlı urganizm ul, Rezeda
10. Ferituwna. Citekçe __anıñ tabıbı. Ul üz kul astın-
11. dagı keşelernen tışındagın gına tügél, içendegen
12. de kürerge tiyeş!
13. Askı kakta tüşteler. Prutseduralar kabinetında
14. doktor Urazuwa awıru belen süyleşep tura idé. Küt-
15. megende işekne akçan Dewletşinga burılıp, ul kurı
16. gına:
17. __Eger min kirék bulsam, yartı segatten bu-
18. şıym, __didé.
19. Bu anıñ işekne yabıgız, bimazalap yürmegez, di-
20. gänen anlata idé. İzail Harisowiç élmaydı, lekiñ
21. anıñ bu elmaywı açı idé. “Burçılı bulıp kalmam,
22. isepleşerbez”, __digenne anlata idé anıñ karaşı.
23. Tar üsteller hem iskemiyaler tezelep kuyelgan awdı-
24. turiya aşa uzanga, İzail Harisowiç tereze tüpleren-
25. dege bankalarga tıpırçıngan bakalarga karap açı
26. külemserede:
27. __Han zamanıñdagıça munda heller, __didé ul. __
28. Kafedra dip atalabız üzebez!
29. Annarı ire atlap türge uzdı, keçkéne laboratoriya
30. bülmesenen işegen şulay uk hucalarça hareket belen
31. irkén itép açıp “ciberde. Üstel yanında Larisa Sün-
32. gatuwna ştatıwındağı küpşeyér, prubirkalar belen
33. bulaşıp utıra ikén. Ul, rizasızlıgın belderep, ka-
34. şın __küze n cıyerep burılğan idé de İzail Hariso-
35. wiçni kürgeç, kiñet üzgerep kitté, ak teşleren cemel-
36. letep élmaydı. Ul büten kıyafete belen kibetlerde
37. satıla turgan “Wraç” digen kurçaknı heterlete idé.

6. güneş gibi kızardı.
7. -Görüyorum siz bölümdeki olaylardan benden
8. daha fazla haberdarsınız,- dedi o.
9. -Klinik kendisi karışık bir organizma o, Rezeda
10. Feritovna.Yönetici- onun doktoru. O kendi eli
11. altındaki insanların sadece dışındakileri değil, içindekileri
12. de görebilmeli!
13. Onlar alt kata indiler. Prosedür odasında
14. doktor Urazova hasta ile konuşuyordu,
15. kapıyı aniden açan Devletşin'a bakıp kuru bir
16. sesle:
17. -Ben lazım olursam, yarım saat sonra işim biter!-
18. dedi.
19. Bu onun kapıyı kapatın, sizden başka da işim çok
20. dediğini anlatıyordu. İsaıl Harisoviç gülümsedi, ama
21. bu acı gülümseme idi. "Borçlu kalmam,
22. hesaplaşırız" diyordu onun bakışları.
23. Dar masa ve iskemlelerin dizili olduğu salon
24. yanından geçerken, İsaıl Harisoviç pencere kenarındaki
25. kavanozlardaki kurbağalara bakıp
26. gülümsedi:
27. -Burada hala padişah zamanından kalma durummuş,- dedi o.-
28. Üstelik bölüm olarak sayılıyorsunuz kendiniz.
29. Sonra iri adımlarla içeri geçti, küçük laboratuvarın
30. kapısını yine buranın sahibi gibi hareketle
31. genişçe açtı. Masanın yanında Larisa
32. Süngatovna cam şişeler, borularla
33. uğraşıyordu. O rızasızlık bildirip kaşını
34. -gözünü çekip bu tarafa dönmüştü, İsaıl Harisoviç'i
35. görünce aniden değişti, beyaz dişlerini
36. gösterip gülümsedi. O tüm varlığı ile oyuncakçılarda
37. satılan "Doktor" kuklasını hatırlatıyordu.

38. İzail Harisowiçnin yüzene uyençıkka kızıkkın malay
39. elmaywı çıktı.
40. __Doktor Nigmatullina tuksikuznın irte sta-
41. diyasene diagnuz kuyu metodların izli, __didé Rezeda
42. Ferituwna mümkiñ kader kurı tawış belen. Lekin
43. anıñ süzene igtibar itüçe bulmadı. Dutsent belen
44. ordinator arasında minut içinde bér–bersenen urtak-
45. lıgın tuyu hise urnaştı. Alar dissertatsiyanen tema-
197, 1-42

1. sı, kan sustawı, türle matdeler turında süyleşeler,
2. e karaşları, tawış üzgereşlere üzençe anlaşa idé.
3. Bülme cılınıp kitkendey buldı, Rezeda Ferituwna
4. bu iké w arasında üzenen artık ikénen tuydı, anıñ
5. munda basıp turwı, şahit bulwı üze ük ehleksızlık
6. řikéle idé.
7. Lekin Rezeda Ferituwna ıgıp kitmede. Bér leşer-
8. ge aşıkmasınnar ele!
9. __Larisa Süngatuwna, __didé ul. __Sez unıtma-
10. gansızdır bit, Bügén zawudta béznéñ kafedranıñ priyem
11. küne.
12. __Professor yuk iç, __didé Larisa, gaceplenep.
13. __Lekin awırular bar. Aları karap, kunsulta-
14. tsiya birérge kirék.
15. __Nindi priyem, kaysı zawud? __didé İzail Ha-
16. risowiç. __Ul işlerden küpten kutılırga wakıt bit
17. inde! Yaş galim citdi tikşerenüler belen meşgul,
18. e anı gap –gadi wraç başkarırğa tiyeşle işke cige-
19. sez!
20. __Awırularğa yardım kürsetü –berkem üçen de çit
21. iş tügél. Baz bérèncé çiratta awırularnı kaygırtır-
22. ga tiyeş –professor İlyasowa bezne şuna üyrette.
23. İzail Harisowiç, balanıñ ahmaklıgın kiçergen-

38. İsaıl Harisoviç'in yüzüne o kuklayı beğenmiş çocuk
39. ifadesi çıktı.
40. -Doktor Nigmatullina toksikoz'un erken çağında
41. teşhis koyma metotları arıyor,- dedi Rezeda
42. Feritovna olabildiği kadar kuru sesle. Ama
43. onun sözlerini kimse duymadı. Doçent ve
44. ordinator arasında bir an içinde birbirinin ortak
45. noktalarını hissetme duygusu uyanmıştı. Onlar tez konuları,
197/1-42

1. kan testi, farklı maddeler hakkında konuştular,
2. ama bakışları- ses değişiklikleri kendi aralarında anlaşıyordu.
3. Oda ısındı sanki, Rezeda Feritovna
4. bu iki insan arasında kendisinin fazla olduğunu hissetti, onun
5. burada olması, bu olaya şahit olması kendisi ahlaksızlık
6. gibi idi.
7. Ama Rezeda Feritovna çıkmadı. Birleşmek
8. için acele etmesinler daha!
9. -Larisa Süngatovna,- dedi o.- Unuttunuz
10. mu yoksa bugün fabrikada bizim bölümün kabul
11. günü.
12. -Profesör yok ki,- dedi Larisa hayretle.
13. -Ama hastalar var. Onlara bakıp, tavsiyeler
14. vermek gerekiyor.
15. -Ne kabulü, ne fabrikası o?- dedi İsaıl
16. Harisoviç.- O işlerden çoktan kurtulmak
17. gerek. Genç bilim adamı araştırma ile meşgul,
18. siz onu sıradan doktorun yapacağı işe göndermeye
19. çalışıyorsunuz.
20. -Hastalara yardım etmek- kimse için de yabancı
21. iş değil. Biz ilk sırada hastalara yardım etmeliyiz-
22. profesör İlyasova bize bunu öğretti.
23. İsaıl Harisoviç onun aptallığını affeder gibi.

24. dey, başın çaykap kuydı.
25. __Zamanalar üzgere, Rezeda Ferituwna. Bez za-
26. man belen berge barirga tiyeş. İlegrek, wraçlar ci-
27. teşmegende, professor da gadi awırularnı karaga
28. tiyeş bulgan. Hezer gadi wraçlar citerlek bit, galim-
29. ner üzleren citdi işke bağışlıy alalar. Hayer, kar-
30. taygan keşeden iş stilen kiñet üzgertüne talep itép
31. bulmıy inde.
32. __Minem séznëñ belen küptennen kiñeşesem kile
33. idé, __didé Larisa, gacep citdi, tüple itép . __Tik
34. munarçı kıyulıgım gına citmede, İzail Harisowiç.
35. Sez bu ülkede bütün dünya fenenen derecesen yañşı be-
36. lesez. Annarı min bügen ge künde, eyterge kirék, bü-
37. tenley denni citekçesez kaldım bit.
38. __Kulımnan kilgençe yardım itermen. Gumumen,
39. kafedranıñ yuneleşe turında nıklap süyleşese bar
40. ele...
41. Rezeda Ferituwna bu iké keşege karşı tura alma-
42. wına açınıp, içten sızdı.

198, 1-43

1. Künnen in yamansu çağı __ ikende belen aħşam ara-
2. sı, di turgan idé Dininen ebise. Nek şul segatte,
3. kün uzıp barganda küñelgëne mun, sağış basa. “Şuna
4. küre de kiçke taba namaznı eş ukıylar. İrtenge na-
5. maz bërgëne, e kiçkelere üçew: ikende, aħşam yastü”
6. Dine bër wakıt Djek Dundunın “Kadimi şağıyr”
7. isemle eseren ukıgaç, anda da ebisëne n bu fiké re ras-
8. lanwın kürep gaceplengen idé. Cirdege in bërëncë
9. şağıyr de üznen in bërëncë şigiren kuyaş bayegan
10. segatte yazgan ikën: “Kün ütte, yıldızlar kalıktı,
11. ah, mina yamansu, yamansu, yamansu...”
12. Bu halet klinikada da nık sizele. İrtenge segat-

24. kafasını salladı.
25. -Zaman değişiyor, Rezeda Feritovna. Biz de
26. zaman ile birlikte yürümeliyiz. Eskiden, doktorlar eksikken,
27. profesörler de sıradan hastalara bakmak zorunda
28. olmuşlar. Şimdi ise yeterli kadar doktor var, bilim
29. adamları kendilerini ciddi işlere adayabilirler. Neyse,
30. yaşlı insanın iş stilini birden değiştirmesini de
31. beklememek gerek.
32. -Ben sizinle çoktan konuşmak istiyordum,-
33. dedi Larisa çok ciddi, içten konuşarak.- Ama
34. bugüne kadar cesaretim olmadı, İsaıl Harisoviç.
35. Siz bu alanda tüm dünya ilminin derecesini iyi
36. biliyorsunuz. Sonra demek istiyorum ki bu günlerde ben
37. tamamen ilmi danışmansız kaldım.
38. -Elimden geldiği kadar yardım etmeye çalışırım. Aslında
39. bölümün yönü hakkında iyice bir konuşacağız
40. daha...
41. Rezeda Feritovna bu iki kişiye karşı bir şey yapamadığına
42. acıyıp, içten yandı.

198/1-43

1. Günün en hüzünlü zamanı- ikindi ile akşam
2. arası derdi Dine'nin ninesi. Tam o saatte,
3. gün sonun yaklaşırken, gönlü hüzün, dert sarıyor. "O yüzden
4. de geceye doğru namazları daha sık kılıyorlar: sabah tek bir
5. tane namaz var, akşam ise üç tane: ikindi, akşam, yatsı namazları."
6. Dine bir zaman Jack London'un "Kadimi Şair"
7. isimli eserini okuyunca, onun da ninesinin bu fikri ile aynı şeyi
8. görüp şaşırmıştı. Dünyadaki ilk şair de
9. kendisinin ilk şiirini güneşin battığı
10. zaman yazmış: "Gün geçti, yıldızlar kalktı,
11. ah, ben hüzünlüyüm, hüzünlü..."
12. Bu durum klinikte de fark ediliyormuş. Sabah saatleri

13. ler dewalanu, wraçlar belen süyleşü. Yakınnarnın
14. kilegen kötü belen ütep kite. Kiçke taba bu işler
15. bete de yürek türende yaşerenep, posıp yatkaç uylar
16. kalka başlıy.
17. Dinenen heterende tege çakta töşene kergen sabıye
18. canlana. Anıñ yumşak tepilerine basıp, “tfü” di-
19. gène küz aldına kile de. Dinenen yürege ju ite. Tür-
20. le horafatlarga, ırımnarga ıšana turgannardan tü-
21. gel yugıyse. Ukıtuçı bit ul, başkalarga da turmış-
22. ka ayek karaş terbiyalerge tiyeşle keşe. Lekıñ mène
23. şul tüşennen suñ ul, dünyada elébéznëñ akıl ireşep
24. betmegen nerseler de bardır, digen fiké rge kile baş-
25. ladı. Meselen, anıñ üzene dünyagakilëp te ölger-
26. megen şul sabıy kargaşı tüşté. Kargış tüşü bul-
27. masa, Dine başına kilgennerne bütën ni belen anla-
28. tırğa mümkiñ?
29. Yugıyse, bérkemge de naçarlıgı tigène yuk bit
30. anıñ, günahı yuk, namusı çista. Bu zamanda bala tü-
31. şerüne kem günah sanıy? Düres, Müderrisne rencet-
32. te ul. Bérënçé balaları tugaç, süzge kileşken çakla-
33. rında, Dine irene: “Bütën bala tapmayaçakmıy!” __di-
34. geli idé: Müderrisnen kıska kuye kerfeklere tırpaya,
35. yana tugan ay kébék iren çitlere kısıla. Hatının
36. buyga uzganıñ belgeç ul: “eger ana kul tigerese bul-
37. san, menge behillegem yuk!” __didé. Dinene yumalarga,
38. ana yararga tırışkan çakları da bulmadı tügél. Le-
39. kiñ barıber de ahır çitke hatını küñélgeyën kürep kéne
40. yaşı almadı! Zawud, didé, iş, didé, nek Dinege in
41. kirék çaklarında uzak –uzak kumandirowkalarga yürü-
42. ende buldı. E awırlı Dine kayenana belen, kilen
43. işennen gayep tabıp kına tura turgan çaya telle, bize-

13. tedavi, doktorlarla konuşma, yakınların
14. gelmesini bekleme ile geçiyor. Akşamların ise bu işlerin
15. hepsi bitip, kalbin karanlık köşelerine saklanmış,
16. gizlenmiş düşünceler ortaya çıkıyor.
17. Dine'nin aklında o zaman rüyasında gördüğü bebeği
18. canlanıyor. Onun yumuşak ayaklarına basıp karşısına geldiği ve "tü!"
19. dediği göz önüne gelip Dine'nin kalbi titriyor. Farklı
20. hurafelere, batıl inançlara inananlardan deği
21. l yoksa o. Öğretmen ki o, başkaların da hayata
22. düzgün bakmalarını öğretecek olan kişi. Ama o
23. rüyasından sonra o dünyada daha bizim aklımızın anlayamadığı
24. şeylerin de olduğun doğrudur diye karara
25. vardı. Mesele, onun kendisine daha dünyaya gelmemiş
26. bebeğinin laneti düştü. Lanet demezen,
27. Dine'nin başına gelenleri başka türlü nasıl
28. anlatacaksın?
29. Yoksa, hiç kimseye bir kötülük yapmadı o,
30. günahı yok, vicdanı temiz. Bu zamanda kürtaj
31. yapmayı kim günah sayıyor? Doğru, Müderis'i küstürdü
32. o. İlk bebekleri doğunca, tartıştıkları zamanlar
33. Dine kocasına "Başka çocuk doğurmayacağım!"
34. diyordu. Müderis'in kısa koyu kirpikleri düzleşiyor-
35. yeni doğmuş ay gibi dudakları sıkılıyordu. Eşinin
36. hamile kaldığını öğrenince o : "Eğer ona dokunacak
37. olursan seni hiçbir zaman affetmem!" demişti. Dine'yi ikna etmeye,
38. onun dediğine uymaya çalıştığı zamanlar da olmadı değil.
39. Ama sonunda sadece karısı ile
40. yaşayamadı, fabrika dedi, iş dedi, tam Dine'ye
41. gerekli zamanlarda uzun-uzun iş gezilerine çıktı. Hamile
42. Dine ise kaynana ile, gelinin yaptıklarından hep ayıp bulan,
43. konuşmasına dikkat etmeyen, güzel giyinip-

1. nep –yasarıp yürerge yaratkan kayenana belen yaşerge
2. tiyeş idé. “Balanı min gêne karap üsterem!” dip küp-
3. me tenkege tidé ul. “Kitme, bu aylarda üyde tur!” —
4. dip şuna küre yalındı da inde Dine irene. Yunle ir
5. hatanı belen balası hakına işen de, hetta hünere
6. de alıştırı! Lekin Müderrisanı tınlamadı. Poyezd-
7. ga utırdı da kitép bardı. Dinene şul ubırlı kar-
8. çık belen yaşerge kaldırıp kitép bardı ul. Ya huda,
9. kara sin tabigatnen mugcızasın! Üzeklerne üze tur-
10. gan, minut ta küñelgeden kitmi turgan Müderris, dünya-
11. da bérdenber Müderris mène şul süykemsez hatınnan
12. tungan bit, e! Bulay centeknep karagaç, uhşaşlık ta
13. bar bit alararasında, lekin kayenana şul hetle kü-
14. nel kaytargıç, e Müderris şul hetle küñelge yakın!
15. Berse dünyanıñ bütén yamen kaçıra, ikénçesennen baş-
16. ka yaşep bulmıy... E Müderris anıñ helen anlamadı,
17. anlarga telemde.
18. Müderriske bulgan rencü, kayenanaga bulgan açu
19. anıñ bütén içen kazandagı par kébék tutırdı. Tagın
20. da bala bulsa, kayenana anı da awızın şapıldatıp
21. aşarga, süzlernen azagın yutıp süyleşerge üyreter;
22. telen de “enne” dip tügél, “ebbe” dip açtırır, dip
23. uyladı. Hem bulnitsaga kerde.
24. Ul çakta barısı da bik gadi hem anlayeşlı idé:
25. Ul irenneren üç ala, anıñ gazaplanganıñ kürep kiñene,
26. anı akılga utırta. E inde ire Dinege münesebeten
27. üzgertse, aralar yaşırta, bala kiréksenseler, tagın
28. bulır elé–yaş çakları!
29. Lekin çınbarlık aldan küz aldına kitérgençe bu-
30. lıp çıkmadı. Üzenen begire pare –pare telgelengen
31. Dinege irenen kiçereşlere ciñellek kitérmede, e
32. belki anıñ sağışın küçeytte, gêne. Alarnın münesebe-

1. süslenip dolaşmayı seven kaynana ile yaşamalıydı.
2. “Bebeği sadece ben bakıyorum!” diye kaç
3. defa söylüyordu o günde. “Gitme, bu aylarda evde bekle!”
4. diye bu yüzden yalvardı dine kocasına. İyi koca
5. bebeği ve karısı için işini, hatta mesleğini
6. de değiştiriyor! Ama Müderis onu dinlemedi. Trene
7. binip gitti. Dine’yi o cadı ile
8. yaşamaya bırakıp gitti. Ya Allah’ım,
9. bak sen bu tabiat mucizesine! Kalpleri yakan,
10. bir an bile aklından çıkmayan Müderis, dünyadaki
11. tek Müderis bu sevimsiz kadından
12. doğmuş! Aslında iyice incelersen, aralarında benzerlik te
13. var ama kaynana o kadar itici olsa
14. Müderis o kadar cana yakın!
15. Biri dünyanın güzelliğini kaçırıyor, diğerinden başka
16. yaşamak mümkün değil... Müderis ise onun halini anlamadı,
17. anlamak istemedi.
18. Müderise olan tüm küsme, kaynanaya olan tüm kızgınlığı
19. onun içini buhar kazanı gibi doldurdu. Yine
20. çocuk doğarsa, kaynana onu da ağzını hopurdatarak
21. yemek yemeye, sözlerin sonunu yutarak konuşmaya öğretecek,
22. dilini ise “anne” diye değil “nine” diye açtıracak, diye
23. düşündü o ve hastaneye girdi.
24. O zaman her şey basit ve anlaşılırdı: o kocasından
25. intikamını alıyor, onun çektiği azapları görerek seviniyor,
26. ona ders veriyor. Sonunda kocası ona olan ilişkisini
27. düzeltirse, araları iyileşirse, çocuk isterlerse- daha
28. olur, genç onlar daha!
29. Ama gerçek onun beklediği gibi
30. olmadı. Kendi kalbi dilim-dilim doğranmış gibi acıdığından
31. Dine’ye kocasının yaşadıkları rahatlık vermedi,
32. onun hüznünü artırdı sadece. Onların ilişkisindeki

33. tende ük cılılık kimede: Müderrisnen karaşı uk
  34. üzgerde, ul hatınına wakıt –wakıt bik tekelep, anı
  35. üteli kürrerge telegendey sınaş karıy turgan buldı.
  36. Şulay da aradağı bu kiyerenkelekne Aygül kimete,
  37. anıñ lepeldep yürwe üyne yamli, cılıta idé ele.
  38. Her behetsezlekke sebep tabılıp tura. Nek şul
  39. küzne alar parlaşıp Türkiyage barırğa buldılar.
  40. Tikurmas, tıngısız Müderris gumumen yalnı kırın
  41. yatıp uzdıra belmi, Dinege de anıñ yanında şügilsez
  42. turu çiten idé, iké se de bu mümkinlekne huplap karşı
  43. aldılar. Eraklarga barıp karagaç, turmıštağı küy-
  44. sezlekler, ıgı –zıgılar keçereyep kala, küz küreme be-
  45. len berge fikérlew de kiñeya ikén. Çit cirde alar bér-
- 200, 1-45

1. bersene yane yakınayep kitkendey buldılar, student çak-
2. ta kabıngan mehebbet güya yanadan terelde. Kiçlermen
3. berende, kunakhane bülmesenen balkonınaçıgıp, şe-
4. rik kalasının Şaw –şulı hem awar uramına karagaç,
5. Dine, yanında turgan irene burılıp hem ana taba awı-
6. şa tüşep : “Bar ikén maturlık! Ekiyat dünyasına kil-
7. dem bit!” __digen idé.
8. İsse idé çit cirde. Samulét belen bérniçe segat
9. uçkannan suş, tungan yaknın salkınça hawasın kükrek
10. tutırıp sulaw bik rehet bulgan idé. Lekin öyde alar-
11. nı çül issese buganday itte: Aygül ut içende yata idé.
12. Elbette wraçlar barısın da anlattılar, menin-
13. gitnın awır furması, kotkarıp bulırlık tügél, didé __
14. ler. Lekin Dine üze bele: tege sabıyenın kargaşı
15. tüşté anarga. Meyet üze artınnan başkalarnı da tar-
16. ta, diler bit.
17. ...İşek açıldı. Dine, uylarınnan arınıp, mende-
18. rennen başın kalkıttı. Palata wraçı Zeytüne Me-

33. sıcaklık azaldı: Müderis'in bakışı bile
  34. değişti, vakit-vakit o karısına dikilerek, onun
  35. içini görmek istercesine bakıyor oldu.
  36. Onların arasındaki gerginliği Aygöl azaltıyor,
  37. onun tıptış-tıptış yürümesi eve güzellik veriyor, ısıtıyordu.
  38. Her şanssızlığın bir sebebi oluyor. Tam o
  39. sonbahar onlar birlikte Türkiye'ye gitmeye karar verdiler.
  40. Zaten durma bilmez Müderis tatilini yan yatıp
  41. boş geçiremiyordu, Dine'ye de onun yanında işsiz durmak
  42. zordu, ikisi de bu imkanı sevinçle
  43. karşıladılar. Uzaklara gidip bakınca, hayattaki tatsızlıklar,
  44. başka işler küçülüp kalıyordu, görüş mesafesi artınca onunla
  45. birlikte hayal gücü de artıyormuş. Yabancı topraklarda onlar
- 200/1-45

1. birbirine yine yaklaşmış gibi oldular, öğrenciyken
2. başlamış aşık sanki yine canlandı. Bir akşam
3. otelin balkonuna çıkıp, şark kentinin
4. gürültülü ve rengarenk caddesine bakınca,
5. Dine yanında duran kocasına döndü ve ona doğru eğilip:
6. "Ne kadar güzellik! Masal dünyasına geldim
7. herhalde!" demişti.
8. Sıcaktı yabancı topraklarda. Uçakla birkaç saat
9. uçtuktan sonra memleketin serin havasını ciğerlere
10. çekmek ne kadar da zevkliydi. Ama evde
11. çöl sıcağı olmuş gibi oldu: Aygöl ateş içinde yatıyordu.
12. Tabii ki, doktorlar herşeyi anlattılar, meninjitin
13. ağır türü, kurtaracak kadar değil
14. dediler. Ama Dine kendisi biliyordu: o bebeğinin laneti
15. dokunmuştu ona. Ölü kendisi ile başkaları da çekiyor,
16. diyorlar ya.
17. ...Kapı açıldı, dine fikirlerini bir kenara koyup yastıktan
18. başını kaldırdı. Oda doktoru- Zeytüne

19. citowna ikèn. Yaş, söykemle, Bêraz gına munlı şi-
20. kelle. Sarı çeçlê ren artka şumartıp taragangamı,
21. mangayendagı sizeler –sizelmes ikê sırı küréne, un yak
22. iren çitendege tögerek mine –ak yüzene sabıylarça iç-
23. kersezlek tüsmere bire. Gacep, suşı yaş wraç belen
24. Dinenen yulları haman kiseşep tura ele.
25. __Heller yahşımı? __di ul, büten palataga müre-
26. cegat itêp
27. Doktor, mène minem... __türdege ölken yaştege
28. hatın anı üz yanıña çakırıp aldı. Dinenen de söyle-
29. şese kile Zeytüne belen, ni öçender bu wraç belen ur-
30. tak munnarı bar şikêlle tuyela. Lekiy ul mun __zarlar-
31. nı munda, çit hatınnar küz aldında tögep bula turgan
32. tügél. Şuna küre Zeytüne hel –ehwel suraşırkanda da
33. Dine anı –munı eytmede.
34. Ul çıgıp kitkeç, Dine udeyalın kütere töşep, ak
35. külmek belen kaplangan gewdesen küzden kiçerde. Me-
36. ne ul, Dine üye. Küterélêp turgan kükrekler, batı-
37. brak kergen iç, başkalar eytwene karaganda, töz, ma-
38. tur ayaklar. Ul alarnı telegençe hareketlendere ala,
39. alarnın awırtkannın tuya. Lekiy içende ni barın bete
40. almıy. Anısın elégene çıgıp kitken wraç kına bele
41. ala. Ul ak yüzle, sağışın içene yaşerep elmaya belü-
42. çe wraç eytken süz aklanırımı? Dine eni bula alır-
43. mı?
44. Niçek sayer hem gacep bu heller!
45. __Heyrullina, eydegez!

201, 1-45

1. işekten başın tıgıp, şefkat tutaşı deşe. Di-
2. nene fizioterapiya bülmesene çakıra. Bülme ikênçe
3. katta, tudıru bülege belen yaneşe. Eltırıp ap-
4. paratlar belen tulı ul bülmege kün de bër seyahet Di-

19. Mecitovna imiş. Genç, sempatik, birazcık hüznünlü
20. gibi. Sarı saçlarını yatırıp arkaya doğru taradığından mı,
21. alnında iki tane hafif iz fark ediliyor, dudağının
22. sağ kenarındaki yuvarlak beni ise onun yüzüne çocuklara has bir
23. saflık katıyordu. İlginç, ama bu genç doktor ile
24. yolları her zaman kesişiyor Dine'nin.
25. -Nasılsınız?- dedi o tüm odaya
26. seslenerek.
27. -Doktor, işte benim...- diye yaşı oldukça büyük
28. kadın kendi yanına çağırdı onu. Dine de
29. konuşmak istiyordu Zeytüne ile, onların ortak
30. bir şeyleri vardı gibi. Ama o konuşma burada,
31. yabancı kadınların gözü önünde olacak türden
32. değildi. Bu yüzden de Zeytüne durumunu sorduğunda
33. Dine bir şey demedi.
34. O çıkınca, Dine battaniyesini yukarı kaldırıp, beyaz
35. gömlekle kaplı vücuduna baktı. İşte
36. o, Dine kendisi. Kalkık göğüsler, biraz
37. içe doğru çekik mide, diğerlerinin dediğine göre, düz
38. ve güzel ayaklar. O onları istediği gibi hareket ettiriyor,
39. onların acıdığını hissedebiliyor. Ama içinde ne olduğunu
40. bilemiyor. Orasını sadece az önce çıkan doktor
41. bilebiliyor. O beyaz yüzlü, derdini içinde saklayıp
42. gülümseyebilen doktorun dediği doğrulanır mı? Dine anne
43. olabilir mi?
44. Ne kadar da enteresan ve acayip bu durumlar!
45. -Hayrullina, gelin!

201/1-45

1. Kapıdan başını sokup hemşire sesleniyormuş.
2. Dine'yi fizik terapi odasına çağırıyor. Oda ikinci
3. katta, doğum ünitesi ile komşu. Parlayan aletlerle
4. dolu o odaya hergün bir seyahat

5. nenen sızlangan künelgeyene yal bire. Sarı büdre çeçlê ,
6. mülayem şefkat tutaşı Dinene tar yatakka yatkıra da,
7. kulına uzun saplı keçkêne çükeç tüslê pribor tutup,
8. irkelep kêne anıñ iç turın sıypıy. Üze bër tuktawsız
9. süylene. Süze kübrek tudıru bülegendege heller turın-
10. da. Ul ilekke künerde bër hatınnın irsez kursakka
11. uzgan bulwın, tuksikuz belen yatwın süylegen idê. Bü-
12. gen süzen:
13. __Tege wafına tülgen bit! __dip başladı. __Ni ge-
14. ne kılanmadılar wraçlar, tiresende niçe professor
15. büterelep yürde, ecele citken bulgaç, alıp kala al-
16. madılar şul.
17. __E bala? __dip suradı Dine.
18. __Bala kaldı. Mesken, kız kütken idê, Gazize ku-
19. yarwın, digen idê. Malaye tudı. İ sabır idê üze, i tü-
20. zem idê. Küpme hel içende yatıp, bër zarlanmadı. Ül-
21. gende de balasın gına soragan, diler. E bula bit
22. şundıy hatınnar, ez gène sızlanganda da elle ni-
23. ler kılanıp kıçkırılar, bër geleneler. Awırta,
24. imeş. Awırtmıy nişlesen! Tenene yarıp, adem yaral-
25. sın ele!
26. __Balası kaya suñ anıñ? __dip soradı Dine.
27. __Bezde ele. Yurist balalar yurtına cibererge
28. yüri bugay, mène sina keşe yazmışı. Tuganda uk behet-
29. sez, biçara. Yazmışın üz kulında, diler tagın. Bu-
30. lır, kütep tur!
31. ..Ginekologiya bülegende utlarını ırte sündereler.
32. koridorda şefkat tutaşının erle –birle yürgene,
33. şpritslarını şaltıratıp yuganı hem stêrilizatorga
34. salganı işetelep tura. Palata tınp kaldı. Dinenen
35. gène küzê ne yukı kermeye. Tereze artında şere bu-
36. taklar çaykala, sirek kêne ütken maşına faraları-

5. Dine'nin sızlayan gönlüne rahatlık veriyor. Sarı bukleli
6. güzel yüzlü hemşire Dine'yi dar yatağa yatırıp.
7. eline uzun saplı küçük çekiç gibi bir alet alıp,
8. kibarca onun midesinde gezdiriyor. Kendisi durmadan
9. konuşuyor. Söz daha çok doğum ünitesinde olup bitenler hakkında.
10. O daha önce bir evli olmayan bir kadının hamile
11. kaldığını, toksikoz geçirdiğini anlatmıştı. Bugün
12. sözüne:
13. -O Vafina ölmüş!- diye başadı.- Yapmadıkları
14. bir şey kalmadı doktorların, yanında kaç tane profesör
15. uğraştı, ama eceli gelince yardım
16. edemediler.
17. 17 -Bebek ne oldu?- diye sordu Dine.
18. 18 -Bebek kaldı. Zavallı, kız beklemişti, adını Gazize
19. koyacağım demişti. Oğlu oldu. O kadar sabırdı kendisi,
20. dayanıklıydı. Ne kadar zor durumda olsun hiç şikayet etmedi.
21. Öürken de bebeğini sormuş dediler. Bazen oluyor
22. öyle kadınlar, hafif bir ağrıda bile ne
23. yaptıklarını bilmeden bağıyorlar. Acıyormuş.
24. Tabii ki acıyacak, ne olsun! Tenini yırtıp, adam
25. doğuyor ki!
26. -Bebeği nerede onun?- diye sordu Dine.
27. -Bizde daha. Hukukçu onu çocuk yuvasına göndermeye
28. çalışıyordu, işte sana insan kaderi. Doğarken bile
29. şanssızmış, zavallı. Kaderin kendi elinde, diyorlar.
30. Çok beklersin!
31. ...Jinekoloji bölümünde ışıkları erken kapatıyorlar.
32. Koridorda hemşirenin oraya-buraya gidip geldiği,
33. şırıngaları yıkadığı ve sterilize etmek için
34. yerleştirdiği duyuluyor. Oda sessizliğe büründü. Dinenin
35. gözüne ise uyku girmedi. Pencerenin öbür tarafında çıplak
36. dallar sallanıyor, nadiren geçen arabaların far

37. nın yaktısinnan ul butaklardan palata içene tüşken
38. çelterle külege karawat başlarınnan yuklagan ha-
39. tinnarnın üstenen şwıp uza.
40. Yukı kermi Dinenen küzê ne. Kulak salıp tınla-
41. gaç, argı baştan, tudıru yurtı yagınnan üzmi –kuymıy
42. bala eleganı işetelgendey bula. Tege yatim bala elıy-
43. dır. İr bala... Bêrkemge kirêksez, kadersez sabıy...
44. Anıñ belen bêrge tujan balalarını, atlas ceymeler
45. belen bilep, kuçaktan –kuçakka gına alıp, küñelge

202, 1-45

1. cılısı, betmes –tükenmes mehebbet belen üstererge
2. dip küterep kitêrler.
3. Bu sabıynı ise, tamga sukkan kazna yurganıña urap,
4. balalar yurtına iltep tapşırırlar. Anda anıñ ki-
5. leyüne bêrkem süyenmes, barı tik karawçı hatın gına,
6. başka balalardan bêrazga ayerılıp: “E –e, yananı ki-
7. terdelermeni?” __dip kuyar. Düres, anı da kim itmes-
8. ler, yualar, aşatırlar, wakıt citkende başınnan
9. sıypap uzarlar. Lekin ul bêr kayçan da ana nazın
10. tuymas. İr balanıñ içe awırtuçan bula, diler, tünne-
11. ren sızlanıp elasa, anı kem küterep yürer? Egerme-
12. utız balaga bêr karawçı, kaysın gına küterep yürep
13. betersen suñ ul!
14. Kem anıñ bêrênce elmayuwına, bêrênce süzene kwa-
15. nır, kem üçteki iter, tepi atlatır, tait –tait uynatır?
16. Kem ana bişek cırı cırlar? Bişek cırın utız ba-
17. laga bêr yulı cırlap bulmıy, ul her balaga ayerım
18. cırlanırga tiyeş...
19. Balalar yurtında üsken sabıylar yaşteşlerennen
20. suñrak tepi yürep kite, suñarıbrak süyleşe başlıy,
21. azrak şayara, azrak bele. E küñelgelere nişli? Ata –ana
22. nazınnan mehrüm üsken keşelernen küñelgeyênde nindi

37. ışıklarından o dalların içeri düşen
38. gölgesi yataklarda, uyuyan kadınların üstünden
39. kayıp geçiyor.
40. Uyku girmiyor Dine'nin gözüne. Dikkatle
41. dinleyince, öbür taraftan, doğum ünitesi tarafından durmadan
42. ağlayan bebek sesi geliyor. O yeti bebek
43. ağlıyordur. Erkek çocuk... Kimseye lazım olmayan, değersiz bebek...
44. Onunla doğan bebekleri, güzel battaniyelere
45. sarıp, kucaktan kucağa alıp, gönül

202/1-45

1. sıcaklığı, bitmez-tükenmez sevgi ile büyütme için
2. ellerinde götürüyorlardı.
3. Bu bebeği ise mühürlü devlet yorganına sarıp
4. bebek bakımevine bırakacaklar. Orada onun
5. geldiğine kimse sevinmez, sadece bakıcı kadın
6. diğer çocuklardan biraz ayrılıp, "E, yeni birini
7. mi getirdiler?" der. Doğru, onu da bakımsız bırakmazlar,
8. yıkarlar-yedirirler, vakti geldiğinde başından
9. okşarlar. Ama o hiçbir zaman anne nazını
10. hissetmez. Erkek çocukların içi ağrıyor derler, gecelerin
11. sızlamaktan ağlarsa onu kim kucağına alıp gezdirir?
12. Yirmi-otuz çocuğa bir bakıcı, o hangisine
13. yetişsin?
14. Kim onun ilk gülümsemesine, ilk kelimesine sevinir,
15. kim ellerinde gezdirir, yürümeyi öğretir, oynatır?
16. Kim ona ninni söyler? Ninni otuz bebeğe
17. birlikte söylenmez, her bebeğe ayrı
18. söylenir...
19. Çocuk yuvasında yetişen bebekler yaşlılarından
20. daha geç yürümeye başlıyorlar, dilleri de daha geç açılıyor,
21. daha az şakalaşıyor, daha az biliyor. Ama gönülleri ne oluyor acaba?
22. Anne-baba nazından ayrı büyüyen insanların gönlünde hangi

23. hisler tumıy hem üsmi kala ikèn?
24. Yatimlek telese kaysı zamanda da yatimlek şul in-
25. de ul!
26. E, belki, ul yatim bulmas, anı üstererge alırlar.
27. Hezer sabıylarını terbiyage aluçılar küp bit.
28. Tudıru yurtında yatkan bala hezèrgè yazmışının
29. başkalardan ayermalı ikènen belmi ele. Lekin ul
30. başkalar tüslè tügèl inde, ul –yatim. Başkalarının
31. tawışın enilere kulak salıp tınlıy, başkalarını
32. tiyeşle segatte enilere kuçagına iltep salalar, e
33. anı tawışın işetep üzege üzelüçe yuk, anı kütep
34. aluçı yuk.
35. Nige şulay bu yazmış, nige bulay tigezsez bu
36. dünya? Dine mène üz kılğannarının eceren ala, e sa-
37. bıynın ni gayebe bar? Bez kılğannarın, bèznèñ hata-
38. ların cezasın ala sabıylar...
39. Başta tugan uyların uçı –uçka yalğanmıy, kara-
40. watbaşlarınnan, idènnen çelterle külegeler şwıp
41. uza.
42. Bu bulnitsada munlı –zarlı ikè keşe bar: alar
43. Dine de yatim kalgan sabıy. Aların behetsezlege de
44. uşşas: bërse balasın yugalttı, ikènçese –anasın...
45. Tıştı kırı butaklarını tırbeldèrep, idènde küle-

203, 1-43

1. geler şudırıp, kışnın uzın tüne bik yalkaw gına
2. uzıp bara. Dine tün buye kerfek te kakmadı, tün buye,
3. bala elagan tawış işetelmime, dip tınlanıp yattı.
4. İrtèn ubhudka kergeç, Zeytüne:
5. __Dinege ni bulgan bèznèñ ? __dip suradı.
6. __Yuklıy almadım.
7. __Burçılırga sebep yuk. Analizlar yaħşı, dewalaw
8. kursı temamlanıp kile, şuşı arada bez séznèñ be-

23. hisler doğmuyor ve büyümüyormuş?
24. Yetimlik ne zaman olsa da yetimlik
25. ki o!
26. Belki, o yetim büyümez, onu evlat edinirler.
27. Şimdi bebekleri evlat edinen çok insan var.
28. Doğumevinde yatan bu bebek şimdi kaderinin
29. başkalarından farklı olduğunu bilmiyor daha. Ama o
30. başkalar gibi değil, o – yetim. Diğerlerin
31. seslerini anneleri dikkatle dinliyor, diğerlerini
32. gereken saatlerde annelerinin kucağına veriyorlar,
33. onun ise sesini duyup rahatsız olan yok, onu
34. bekleyen yok.
35. Neden böyle bu kader, neden bu kadar eşitsizlikle
36. dolu dünya? Dine ise yaptıklarının ecrini alıyor, ama
37. bebeğin ne suçu var? Bizim yaptıklarımızın, bizim hatalarımızın
38. cezasını çekiyor bebekler...
39. Baştaki fikirler birbirlerini tutmuyorlar,
40. yatak üstlerinden, yerlerden sessizce geçiyor
41. gölgeler.
42. Bu hastanede dertli-kaygılı iki kişi var: onlar
43. Dine ve yetim kalmış bebek. Onların derleri de benziyor:
44. biri annesini kaybetti, biri ise bebeğini...
45. Dışarıda kuru dalları sallayıp, yerden gölgeler

203/1-43

1. geçirip kışın uzun gecesini tembelce
2. geçiyordu. Dine tüm gece gözünü kapatmadı, gece boyunca
3. bebek ağlayan ses duyulmuyor mu diye dinleyerek geçirdi vaktini.
4. Sabah girince, Zeytüne:
5. -Dine'ye ne olmuş bizim? – diye sordu.
6. -Uyuyamadım.
7. -Endişelenmek için sebep yok. Testleriniz iyi, tedavi
8. kursu sona ermek üzere, birazdan sizinle

9. len sawbullaşırga niyatlep turabız.
10. Zeytüne başka hatınnar belen süyleşep betergeç,
11. Dine ana iyarep çıktı da koridor puçmagındagı swıt-
12. kış yanına bastı.
13. __Sez belmisezme, tege balanı alırga surawçı
14. bar m ikén?
15. __Kaysı balanı?
16. Zeytüne anı bérızdan gına anladı. Yuk, balanıñ
17. yazmışı açıklanmagan el. Andıy işler tiz gene iş-
18. lenmi bit ul: dokumentlar cıyası bar, tegese –munısı...
19. __Kürsetegez elémina anı!
20. Alar bér buyda diyarlek, şuna küre küzlé re Bér-
21. bersene bik turı, tekelep karadılar. Dinene küz ka-
22. bakları şeşenke, kızıl. Zeytüne anıñ bu tünde ki-
23. çergenneren süzsez anladı, gaceplenmede.
24. __Tudıru yurtında balalarını çit keşege kürse-
25. tü rühset itelmi.
26. __Eger bérerse anı terbiyage alırga telese?
27. __Ul çakta wraç süze belen gene alalar.
28. __Min anı kürerge tiyeş, __didé Dine katgıy
29. itép .
30. __Kiçke taba, dejur wraç belen süyleşep karasak
31. kına inde, __didé Zeytüne.
32. Kiçke segat altıda, dewalawçı wraçlar kitép , kli-
33. nikada dejur wraçlar gına kalgaç, balalarını imezü
34. segatende Zeytüne Dinene çakırıp çıgardı. Dinege
35. halat, bitlek birde. Başlık tabılmadı, mender tı-
36. şın yawlık itép beylerge turı kildé . Alar deşmi-
37. tınmıy gına uzın koridor buylap ütteler, annarı
38. üske katka kütereldeler.
39. Ülken yaştege apa belegene salıp sarı çüprekke
40. türgen uzınça turgak alıp kerde de, balanı kulında

9. vedalaşmaya niyet ediyoruz.
10. Zeytüne diğer kadınlarla konuşup, dışarı çıktığında
11. Dine de onunla koridora çıkıp köşedeki buzdolabının
12. yanında durdu:
13. -Biliyor musunuz, o bebeği evlat edinmek isteyen
14. var mı acaba?
15. -Hangi bebeği?
16. Zeytüne onu sadece biraz zaman sonra anladı. Yok, bebeğin
17. kaderi açıklanmamıştı daha. Öyle işler hızlı
18. yapılmıyor: evrakların hazırlanması gerek, şu-bu derken...
19. -Bana gösterebilir misiniz onu?
20. Onlar aynı boyda, o yüzden gözleri birbirine
21. doğru, dik baktılar. Dine'nin gözleri
22. şişmiş, kızarmıştı. Zeytüne onun bu gece yaşadıklarını
23. anladı, normal karşıladı.
24. -Doğum evinde bebeklerin başkalarına gösterilmesine
25. izin verilmiyor.
26. -Birisi onu evlat edinmek isterse?
27. -O zaman doktor izni ile oluyor.
28. -Ben onu görmeliyim,- dedi Dine kesin
29. olarak.
30. -Akşama doğru, nöbetçi doktorla konuşup baksak,
31. belki,- dedi Zeytüne.
32. Akşam saat altıda, tedavi eden doktorlar gidip,
33. sadece nöbetçi doktorlar kalınca, bebekleri emzirme
34. saatinde Zeytüne Dine'yi dışarı çağırdı. Dine'ye
35. önlük, maske verdi. Şapka yokmuş, bir yastık
36. örtüsünü başörtüsü gibi kafasına bağlamak zorunda kaldı. Onlar sessizce
37. uzun koridordan geçtiler, sonra
38. üst kata çıktılar.
39. Yaşı oldukça büyük olan abla elinde sarı beze
40. sarmış uzun bir sargıyı içeri getirdi ve bebeği elinden

41. kileş kène Dinege yüze belen burıp kürsette.
42. Dinenen yürege sulkıldap kuydı: bu –ul idè. Te-
43. ge çakta Dinenen tüşene kergen bala idè bu.

204,1-43

1. Müderris üçen in awırı –şuşı ginekulugiya bü-
2. legène kilü idè. Dine munda kèrèp yatkanıñ tanış-
3. beleştèn yaşererge tırıştı, şunlıktan kün sayen di-
4. yarlek Müderriske yürerge turı kildè
5. Bu yolu Dine bik serle kıyafet belen anı artkı
6. işekten kererge çakırdı. Alar klass kèbèk bër bül-
7. mede uçraştılar, ukuçılar kèbèk ikè w yaneşe tar
8. üstel artına utırdılar. Yarıy elèMüderris utırgan
9. idè, yugıyse hatınının süzen işetkeç, egılıp kitüye
10. de ihtimal idè.
11. Keşe balasın terbiyage alırga... Mundıy dwamal
12. uy barı tik Dinenen gène başına kilüye mümkin!
13. E üze irenen yüzendege üzgereşne kürmi de, ahır-
14. sı bumazi halat kesesennen bër bit kegaz çıkarıp,
15. anda yazılğan unikè punktnı ukırga kereşte: zeñger
16. yurgan, zeñger tasma, ikè çüprek... __kiskası balanı
17. tudıru yurtınnan alıp kaytu üçen kirèk bulası ey-
18. berler idè bular. Bu hatın gumer buyena Müderris
19. üçen tabışmak bulıp kalır, mügayen. berge yaşegen
20. keşe belen serleren kileşe, uyların bër bula, diler
21. tağın. “Sin keşe balasın kararga alıngançı, üzenne
22. yahşılap kararga üyren!” __dimekçe buldı Müderris,
23. emma hatının awıru ikènlegen, üzenen bulnitsada
24. ikènlegen isène tüşerep, telen arkılı teşlede.
25. __Zinhar, dokumentların tizrek ezerle, __didè
26. Dine. __Bezden alda bèrerse alıp kite kürmesen!
27. __Ata –anasın beldenme suñ? Çirle tügèl mikèn?
28. __Çirle balanı bigrek te yahşı kararga kirèk tü-

41. bırakmadan Dine'ye yüzü ile çevirip gösterdi.
42. Dinenin kalbi yerinden oynar gibi oldu: bu- o idi. O
43. zaman Dine'nin rüyasına giren bebektir bu.

204/1-43

1. Müderis için en zor olanı- bu jinekoloji bölümüne
2. gelmekti. Dine burada tedavi gördüğünü
3. tanıdıklarından saklamaya çalıştı, o yüzden de her gün
4. Müderis kendisi gelmek zorunda kaldı.
5. Bu sefer Dine gizemli bir yüz ifadesi ile onu arka
6. kapıdan girmeye davet etti. Onlar sınıfa benzer bir odada
7. görüştüler, öğrenciler gibi ikisi birlikte dar
8. bir masanın yanına oturdular. İyi ki Müderis oturmuştu,
9. yoksa eşinin sözlerini duyunca yere
10. düşebilirdi.
11. Başkasının bebeğini evlat edinmek... Böyle çılgınca
12. fikir sadece Dine'nin başına gelebilirdi!
13. Kendisi ise kocasının yüzündeki değişikliği görmüyordu,
14. herhalde, pamuk gömleğinin cebinden bir sayfa kağıt çıkarıp
15. oraya yazılı on iki satırı okumaya başladı: mavi
16. kurdele, mavi yorgan, iki tane bez... Bebeği doğumeviden
17. çıkarmak için gerekli olan eşyaların listesi
18. idi bu. Bu kadın ömür boyu Müderis
19. için bilmece olarak kalır herhalde. Birlikte yaşayan
20. insanla fikirlerin aynı oluyor, sırların ortak oluyor
21. derler üstelik. "Sen başkasının bebeğini evlat edinmektense, kendine
22. iyi bakmayı öğren!" diyecekti ona Müderis.
23. Ama kadının hasta olduğunu , kendisinin ise hastanede
24. olduğunu hatırlayıp, dilini tuttu.
25. -Lütfen, evrakları biraz çabuk hazırla, - dedi
26. Dine.- Birileri bizden önce almasın aman!
27. -Anne-babasını öğrendin mi? Hasta degiller miymiş?
28. -Hasta bebeğin daha iyi bakıma ihtiyacı yok

29. gelmeni? __dip uylamıy eytep saldı Dine. Annarı
30. irenen yüzendege üzgereşne kürep: __Ata –anası sela-
31. metler, beleştem, __dip aşığıp üstede. Bu sezlenen
32. gene işanıçlı yangıramaganıñ anlap, bër az tınıp
33. turdı da, içten sıkrap çıkkın tawış belen: __Ul bez-
34. nen balaga uhşagan, dip üstede. __gel bezneke tüslê!
35. Niçek inde keşe balasın üzenneke belen çağıştı-
36. rırğa mümkün? Lekin Müderris tağın hatınının kü-
37. zene karadı da karşı eyte almadı. Ul anıñ küzlê -
38. rende sızlanudan tuktamagan can cereheten kürgendey
39. buldı. Ni gene bulmasın, sızlanuları urtak idê şıl
40. alarmın!
41. Hatını yanıñnan çıkkaç, ul bulnıtsa karşındağı.
42. keçkêne bakçada erle –birle yürenep temekê tartırğa
43. kereşte. Bulay gına kite almıy, bër akıllı keşe be-
205, 1-45

1. len kiñeşese, sere sıya turgan bër ew belen süyleşese
2. kile idê anıñ.
3. Ene ul keşe: yan yaktağı işekten kilêp çıktı. Ak
4. bürök, ak yaka funında yüze nur çeçep tura şikêlle.
5. Anı kürgeç, Müderrisnen küñelgeyên kızganulı his sı-
6. zıp uzdı.
7. __Sez tağın kilgensez, __didê Zeytüne şeltele
8. tawış belen. __Yağşı tügêl
9. __E min wraç yanıña kildêm. Wraç bularak, séznêñ
10. mina yardım kürsetüden baş tartırğa hakıgız yuk.
11. __Wraçnı uramda awlap yürmiler, kabinatına ke-
12. reler.
13. Zeytüne munı yumşak itêp , upke belenrek eytte.
14. Müderrisnen içene cılı kerde: çit keşege üpkelemi-
15. ler, yakın keşene gene üpkelep bula.
16. __Doktor, minem yüregem sızlıy, __didê müder-

29. sanki?- dedi düşünmeden Dine. Sonra
30. kocasının yüzündeki ifadeyi görünce: -Anne-babası sağlam,
31. öğrendim,-diye ekledi. Bu sözlerin
32. pek inandırıcı olmadığını anlayıp, biraz sustuktan
33. sonra içinden gelen bir sesle:-O bizim
34. bebeğimize benziyor,-diye ekledi.- Hemen-hemen aynı bebek!
35. Nasıl olur da başkasının bebeğini kendi bebeğinle karşılaştırırsın?
36. Ama Müderis yine eşinin gözlerine
37. bakıca karşı bir şey söylemedi.O onun gözlerinde
38. sızısı durmayan can yarasını görmüş gibi
39. oldu. Ne olsa da, onların sızıları
40. ortaktı ki!
41. Eşinin yanından çıkınca, o hastane karşısındaki
42. küçük bahçede oraya-buraya yürüyerek sigara içmeye
43. başladı. Böylece gidemiyor, aklı başında bir insan ile

205/1-45

1. konuşmak, sır saklayabilecek birinden tavsiye almak
2. istiyordu.
3. İşte o insan: yan taraftaki kapıdan dışarı çıktı. Beyaz
4. şapka, beyaz yaka fonunda onun yüzü nur saçıyordu sanki.
5. Onu görünce, Müderis'in içini acıtıp acıma hissi geçti
6. gönlünden.
7. -Siz yine gelmişsiniz,- dedi Zeytüne azarlayan
8. bir sesle.-İyi değil.
9. -Ben doktor yanına geldim. Doktor olarak, siz
10. bana yardım etmek zorundasınız.
11. -Doktorı dışarıda avlamıyorlar, odasına
12. geliyorlar.
13. Zeytüne bunu yumuşakça, hafif küsme ile söyledi.
14. Müderis'in içi ısındı: yabancıya küsmüyorlar,
15. sadece yakın birine küsebiliyorlar.
16. -Doktor, benim kalbim sızlıyor,- dedi

17. ris.
  18. __Eger belgen bulsam, min sezge waleryan tamçı-
  19. ları alıp çıkkın bulır idém.
  20. Müderris temeké kabızdı, deşmede. Bu hatın eyt-
  21. miçe de anlarga tiyeş irlernen helen; in gayretle ir-
  22. égét lernen de barı tik hatın –kızlarga gına süylep
  23. bula turgan iç serlere bula. Alarnın da neçke küñjelge-
  24. le bér zat karşına barıp, yazmışnın şefkatsezle-
  25. gennen zarlanası, kızgandırısı, hem şul zatnın üf
  26. dip ürgen sulışınnan ciñellek tabası kile.
  27. Zeytüne deşmi –tınmıy yaneşe barudan unaysızla-
  28. nıp kitté bulsa kirék, ana burıla tüşép :
  29. __Yürek sızlaganda, elap alu faydalı, di béznêj
  30. professor, elap alıgız bulmasa, __didé.
  31. __Akıllı séznêj professorıgız. Düres eytken.
  32. Lekij üzen gène elawın kızığı yuk bit. Belekey ma-
  33. laylar da küz yaşleren sürtep turıçı keşe bulganda
  34. gına elıylar.
  35. Alar karangı, tıngısız uramnan tramway yulına
  36. kilép çıktılar. Müderris segatene karadı:
  37. __Sez Timerbulatnı alırğa suñarmadıgız mı?
  38. __Anı kürşe hatın ala. Üz kızı belen berge. Min
  39. eş suñarganga, şulay süyleşte.
  40. Müderris kürsenep kuydı: Anıj malaynı kürese
  41. kile idé.
  42. __Belki, béráz ceyaw barırbız? Minem séznêj be-
  43. len süylesesez süz bar idé.
  44. Alar bakça kırınnan trutwar buylap kitteler.
  45. Müderris adımın Zeytüne Atlanwına yaraklaştırdı.
- 206, 1-45
1. __Butalıp kaldım elémin, doktor Zeytüne, __di-
  2. de ul. __Sez inde keşe tenen yahşı belesez, şunın us-

17. Müderis.
18. -Bilmiş olsaydım, size kalp damlası
19. getirirdim.
20. Müderis sigara yaktı, konuşmadı. Bu kadın
21. konuşmadan anlamalı erkeklerin durumunu: en güçlü erkeklerin
22. bile sadece kadınlara anlatabilecek
23. sırları oluyor. Onlar da ince gönüllü
24. bir zatın karşısına gelip, hayatın şefkatsizliğinden
25. şikayet etmek, kendilerine acınılmasını, o zatın “üf”
26. diye üflediği nefesinden rahatlık bulmak istiyorlar.
27. Zeytüne sessizce yan yana yürümekten rahatsız
28. oldu galiba, ona hafifi dönüp:
29. -Kalp sızladığında ağlamak faydalı diyor bizim
30. profesör, ağlayın hiç olmazsa,- dedi.
31. -Akıllı sizin profesörünüz. Doğru demiş.
32. Ama yalnız ağlama pek zevkli değil. Küçük çocuklar
33. da sadece gözyaşlarını silen biri olduğunda
34. ağlıyorlar.
35. Onlar karanlık, kalabalık caddeden tramvay yoluna
36. çıktılar. Müderis saatine baktı:
37. -Siz Timerbulat’ı almak için geç kalmadınız mı?
38. -Onu komşu kadın alacak. Kendi kızı ile birlikte. Ben
39. sıkça geç kaldığımdan, öyle anlaştık.
40. Müderis ağır nefes aldı: o çocuğu görmek
41. istiyordu.
42. -Belki yürüyerek gideriz? Benim sizinle
43. konuşacak birkaç sözüm vardı.
44. Onlar bahçe kenarındaki kaldırımdan gittiler.
45. Müderis Adımlarını Zeytüne’nin adımlarına göre ayarladı.

206/1-45

1. -Kaybolup kaldım ben, doktor Zeytüne,- dedi
2. o.- Siz insan vücudunu iyi biliyorsunuz, onun ustasisınız,

3. taları, e mène hatın –kız küñelgeyèn anlatıp bire al-
4. massızımı? İlek bez bër–berebezne yarata da, anlıy
5. da idék şikèlle. E hezer min anıñ dwamallığına,
6. şefkatsezlegène heyran kalam. Nerse ul heyran kalu
7. gına! Gaciz min bu helden. Uzgan elnı kumandiruwka-
8. dan kaytkaç, min anıñ bulnitsaga kèrèp çıkkanıñ be-
9. lep, bütenley çarasız kaldım. Min gumumen, üzèmnen
10. kayçan da bulsa elaganımnı heterlemi idèm, e bu yulı
11. utırıp eladım ... Min balalar yaratam, cektor Zeytü-
12. ne. Minem in zur hıyalım –un bala buldırı. İşten
13. kaytwıma un balam uralsın idè tiremde. E ul mine
14. ber bürtekten mehrum itte.
15. __Yuk, sez haklı tügèl, ul mehrüm itte, diya al-
16. mıysız!
17. __Barısı da şunın arkasında kilèp çıktı inde!
18. Nı uylaganıñ da, nişlegènen de anlamıy bugay ul.
19. Hezer inde keşe balasın alırğa niyatlegen. Uylaşma-
20. gan, süyleşmegen, bütenesen hel itèp te kuygan. E min
21. anıñ yanında bër peşka gına!
22. Zeytüne bërız tıñp bardı.
23. __E sez ul çakta nige eladıgız? __didè ul, ni-
24. hayat.
25. __Kaygıdan, ernüden, hıyallarım yukka çıgudan!
26. Min ulım bulwın telegen idèm! eger de min hatın-
27. nan başka gına bala buldıra alsam, ana yalınıp ta
28. turmas idèm! E ul üzenen tabigat birgen üstenlegen
29. minem begırame yara salu üçen faydalandı. Şulmı
30. hatın –kız! Şulmı keşeleklelek!
31. __Dimek, sez ul çakta üz –üzegezne kızganıp ela-
32. gansız, __didè Zeytüne, anıñ yüzene burılıp ka-
33. rap. E anıñ helen anladığımızı suñ?
34. __Nerse bulgan anıñ helene? Ul üz işen işlegen

3. ama kadın gönlünü anlatabilir misiniz?
4. acaba? Eskiden biz birbirimiz anlıyor ve seviyor
5. gibiydik. Şimdi ise ben onun şefkatsizliğine,
6. kendi kafasına göre iş yapmasına hayret ediyorum. Ne o hayret
7. etmek? Aciz kaldım ben bu durumda. Geçen sene iş gezisinden
8. dönüp, onun hastaneye girip çıktığını duyunca,
9. tamamen çaresiz kaldım. Ben, normalde, kendimin
10. ne zaman ağladığımı hatırlamıyordum, bu sefer
11. ise oturup ağladım... Ben, aslında, çocukları seviyorum doktor Zeytüne.
12. Benin en büyük hayalim on çocuğumun olmasıydı. İştten
13. dönerken on çocuk etrafımda dönselerdi. O ise beni
14. tek bir çocuğumdan ayırdı.
15. -Yok, siz haklı değilsiniz. O ayırdı
16. diyemezsiniz.
17. -Hepsi onun yüzünden oldu!
18. Ne düşündüğünü , ne yaptığını anlamıyordu galiba o.
19. Şimdi ise başkasının bebeğini evlat edinmek istiyor. Düşünülmemiş,
20. konuşulmamış, o ise her şeye karar vermiş. Ben ise
21. onun yanında piyonum sanki!
22. Zeytüne biraz sessiz yürüdü.
23. -O zaman siz niye ağladınız?- dedi o
24. sonunda.
25. -Kaygıdan, acıdan, hayallerimin yok olmasından dolayı!
26. Ben oğlum olmasını istemiştim! Eğer ondan
27. başka çocuk yapabilme imkanım olsaydı, ona hiç yalvarır
28. mıydım? O ise kendisine tabiatın verdiği üstünlüğü
29. benim kalbimi yaralamak için kullandı. Bu mu
30. kadınlık? Bu mu insanlık?
31. -Demek, siz kendinize acıyarak ağladınız
32. o zaman,- dedi Zeytüne ona dönüp bakıp.
33. – Onun durumunu anladınız mı ki?
34. - Ne olmuş onun durumuna? O kendi işini yapmıştı

35. idé inde!
36. __Ana da ciñél tûgél idé bit! Sez awırlı hatın-
37. nın helen kûz aldına da kitêrmisez! Anıñ süzen tın-
38. lamıyça, kaldırıp kitêp bargansız! Anıñ yaşıse kil-
39. megen minutları bulgandır. Nige anıñ helene kerme-
40. degez, nige yanında turmadıgız?
41. __Min hatın sagında gınavtıra almıym bit in-
42. de. Tsehtagı hellerne üzegez de belesez. Anda da hatın-
43. kızlar işli, sez tsehnı yabarga yürisez.
44. __Barısı da –üzegez telep alğan yük. İké sene de
45. citeşerge kirék... Bu yulı da anı anlarga tırışıp
207, 1-45

1. karagız. Eger ul balanı üz balasına uhşatkan ikên,
2. bu –bik citdi nerse. Eger de sez karşı kilsegez, bu
3. anıñ üçen tagın bér yugaltu bulaçak.
4. __Esez meditsina kazanışları belen maktanasız
5. tagın, __didé Müderris. Lampa yaktısında anıñ bit
6. uçları uyelıp, iren çitlere küterelgêne küréndé. __
7. Bèznêñ ebiler mundıy kaygılarını belmegen. Unar
8. bala tapkannar, selamet kartaygannar. Meditsina zur-
9. rak unışlarga ireşken sayen, bu mesele katlawlana
10. tüşe.
11. Munısına Zeytüne tüzep tura almıy idé inde.
12. Anıñ kıylasına, imanıña –meditsinaga gayep taşlaw
13. idé bu. Ul Müderriske taba burıldı da:
14. __Şulay m ikên? __didé. __Un balanıñ niçesen ge-
15. ne isen –saw üstere alğan suñ ul ebiler? İlek hatın-
16. nar, belesezme, niçêk yaşeren: kursak kütere, bala ime-
17. ze, bala küme, tagın bala taba, imeze, küme... eger de
18. üze isen kalsa. Bala tapkanda küpmese helak bulgan
19. ele alırmın! Hezer hatınnarın hele çınnan da bik
20. nık üzgerde. Alar balanı telegende tabalar da isen-

35. zaten!
36. -Ona da kolay değildi o zaman! Siz hamile kadının
37. durumunu anlayamıyorsunuz! Siz onun sözüne bakmadan
38. bırakıp uzağa gitmişsiniz! Onun yaşamak istemediği
39. dakikaları olmuştur. Neden onun durumunu anlamadınız,
40. yanında durmadınız?
41. Ben karımı koruyarak nöbette bekleyemem ki!
42. Tesisteki durumu kendiniz biliyorsunuz. Orada da kadınlar
43. çalışıyor, siz ise tesisi kapatmaya uğraşıyorsunuz.
44. -Hepsi siz kendiniz isteyerek aldığınız yük. İkisine de
45. yetişmek gerek... Bu sefer de onu anlamaya

207/1-45

1. çalışın. Eğer o bebeği kendi bebeğine benzetmişse,
2. bu- ciddi olay. Eğer siz karşı olursanız, bu
3. onun için yeni bir kaybetme olacak.
4. -Siz ise tıp ilminin ilerlemesi ile övünüyorsunuz
5. üstelik,- dedi Müderis. Lamba ışığı altında onun
6. yüzü gergin, dudakları yuvarlanmış göründü.
7. – bizim nineler böyle kaygıları görmemişler. Onar
8. bebek doğurmuşlar, sağlıklı yaşlanmışlar. Tıp ilerledikçe,
9. bu mesele daha da zorlaşıyor
10. giderek.
11. Buna katlanamıyordu Zeytüne artık.
12. Onun kıblesine, imanına- tıpa suç
13. atmaktı bu. O Müderis'e döndü:
14. -Öyle miymiş?- dedi. – O on bebeğin kaçını
15. sağlam olarak büyütebilmiş acaba o nineler? Eskiden kadınlar,
16. biliyor musun , nasıl yaşamış: hamile kalıyor, bebek
17. emziriyor, bebek gömüyor, yine hamile kalıyor, yine emziriyor,
18. yine gömüyor...Eğer de
19. hayatta kalırsa. Doğum esnasında kaç helak olmuş
20. onların! Şimdi ise kadınların durumu gerçekten

21. saw üstereler. Şuna küre irlerden kalışmıyça işli
  22. alalar, irkên sulış belen yaşı alalar. Bulay yaşewçe
  23. bez ikênçe bwın hatinnar gına ele. Bu meselene hel
  24. itmi turıp, hatın –kızının cemgıyatte tigez hukuklı
  25. bulwı hakkında citdi süz alıp baru da mümkiñ tügél
  26. idé. Eger de hatinnar ilekkeçe bala tabu, anı karaw,
  27. annan suñ bala ülü hesrete géne, şularga küme-
  28. lep kène –yaşese, ul çakta anıñ tigez hukukı turında
  29. süz de alıp barıp bulmas idé. Mène nerse işlede bez-
  30. nen üçen meditsina –ul bezne keşe itte, belesegez kil-
  31. se!
  32. __İşandırdıgız, __didé Müderris içke külemse-
  33. rew belen, emma tawışı citdi idé. __Tik mène hatın-
  34. narnı ul hukuklardan düres faydalanırğa kem üyre-
  35. ter ikên suñ?
  36. __Anısın meditsına gına işli almıy şul.
  37. Alartramwaynın artkı işegennen mène p, in artkı
  38. çıtırğıçlarga utırdılar. Warun buş, alarnın süzene
  39. kulak saluçı yuk idé, lekiñ Müderris Zeytünege sıye-
  40. nıbrak utırdı.
  41. __Tramwayda süyleşü unaylı tügél, lekiñ min sez-
  42. ne başka cirde uçrata almıym, şuna küre eytesemne
  43. eytep kalırğa aşıgam, __didé ul. __Min kayçak tün-
  44. ner buye küñélgeyémnen séznêñ belen süyleşep çıgam. Min
  45. sezge bulay dip eytermen, e sez tegeley dip cawap
- 208, 1-45

1. birersez şikélle. Düres, suñınnan séznêñ süzler bü-
2. tenley başkaça bulıp çıga... Sez min uylagannan da
3. akıllırak, sizgerrek, tirenrek... Gafu itegez, eger
4. bez kün sayen uçaşıp tursak... eger berge bulsak... sez
5. mine anlar idégez kébék tuyela mina...
6. Zeytüne annan çitke taypıldı, sulışı kısıldı.

21. çok değişti. Onlar istedikleri zaman bebek doğuruyorlar
22. ve sapsağlam büyütüyorlar. O yüzden de kocaları gibi
23. çalışabiliyorlar, rahat nefes alıp yaşayabiliyorlar. Böyle yaşayabilen
24. ikinci kuşak kadınlarız biz daha. Bu meseleyi
25. halletmeden kadınların camiada eşit haklara sahip
26. olmaları hakkında konuşmak bile mümkün değildi.
27. Eğer kadınlar eskisi gibi bebek doğurmak, ona bakmak,
28. sonra da ölen bebeğinin hasretine gömölerek yaşarsa,
29. o zaman eşit haklar diye bir
30. şey olamazdı. İşte ne yaptı tıp
31. bizim için- bizi insan yaptı, bilmek
32. isterseniz!
33. -İnanırdınız,- dedi Müderis gizli gülümseme
34. ile, ama sesi ciddi idi.- Ama kadınları
35. kendi haklarından doğru yararlanmaya kim öğretecek acaba?
36. -Orası tıp yapabilecek bir iş değil maalesef.
37. Onlar tramvayın arka kapılarından binip en arkadaki
38. oturaklara oturdular. Vagon boş, onların sesini
39. dinleyen yoktu, ama Müderis Zeytüne'ye
40. sığınarak oturdu.
41. -Tramvayda konuşmak o kadar da rahat değil, ama ben sizi
42. başka yere yakalayamıyorum, o yüzden söyleyeceklerimi
43. söylemeye acele ediyorum,- dedi o.- Ben bazen tüm geceyi
44. içimden sizinle konuşarak geçiriyorum. Ben
45. size böyle derim, siz bana şöyle cevap

208/1-45

1. verirsiniz gibi. Doğru, sonra sizin söyledikleriniz
2. tamamen başka oluyor... Siz düşündüğümde de
3. akıllı, duygusal, daha derin düşünüyorsunuz... Özür dilerim eğer
4. biz her gün görüşürsek... Eğer birlikte olursak... siz
5. beni anlardınız gibi geliyor bana...
6. Zeytüne ondan kenara çekildi, nefes alması zorlaştı.

7. Anıñ bu hareketen sizep, Müderris başın idé de tı-
8. nıp kaldı. Zeytüne de deşmede, buzlanıp katkan te-
9. rezene uçı belen iretep, kıryda çağılıp uzgan şeher
10. utlarına karap bardı.
11. Tramwaydan tüşkeç, alar şulay uk béráz deşmi
12. bardılar. İnde üy yanınğa kilép citkeç, Müderris ku-
13. lı belen anı tuktatırğa telegendey hareket yasadı.
14. __ Tagın bér gène süzémne eytim inde, __ didé ul. __
15. Tukaynın bér şıgıre bar, heterlisezme ikén: “her
16. işetken sürde uglınnı mehebbet sakçısı...” Min bu
17. yullarnı ukıgaç, heyran kaldım. Anıñ hakındağı
18. isteleklerné centeklep ukıp çıktım. Ul hak düresen
19. yazgan ikén bit. Çınnan da, Tukaynı büyek şagıyrge
20. layek derecedege his belen yaratuçı, ana turmışın,
21. yazmışın bağışlawçı keşe bulmagan. Bulmagan an-
22. dıy hatın –kız! Awırğan çaklarında anı terbiyalewçe,
23. anıñ icatına ilham birüçe, yazgannarın bürteklep
24. cıyep baruçı, anı mehebbete belen cılıtuçı, anıñ ka-
25. deren belüçe bulmagan büyek şagıyr Tukay yanında!
26. E şul uk wakıtta cirde ulı canlı küpme güzel kız-
27. lar yaşegender ele! Lekin alar başkalarnı yaratkan-
28. nar, başkalarnı küñelge alısı belen cılıtkannar,
29. başkalarnın sızlanuların ciñeleytkenner. Kenner-
30. ne süygenner ul saf küñelgeler, izge hisleren kem ayak
31. astına salgannar? Uylap karasan ul çırda bézněj ta-
32. tar halkında Tukaydan da mehebbetke layegrak hem
33. muhtacrak başka keşe bulmagandır da bit ele. Mi-
34. nemçe, şındıy izge bér cannın mehebbetene yulıkmaw
35. Tukaynın gumeren irte kiskan sebeplernen bérse bul-
36. gandır da.
37. Zeytüne gaceplenep tınıp kaldı. Anıñ bu haktá
38. mundıy tirenek belen çınnan da uylıy alganı yuk

7. Onun bu durumunu fark eden Müderis başını eğip
8. sessiz kaldı. Zeytüne de konuşmadı, buzlu
9. pencereyi avucu ile eritip, kenardan geçen şehir
10. ışıklarını seyrederek oturdu.
11. Tramvaydan inince, onlar aynı şekilde susarak
12. yürüdüler. Artık ev yanına geldiklerinde, Müderis eli
13. ile onu durdurmak ister gibi hareket yaptı.
14. -Bir şey daha söyleyeyim,- dedi o.
15. - Tukay'ın bir şiiri var hatırlar mısınız?"her
16. kapıdan sürdü aşk bekçisi oğlunu . Ben bu
17. satırları okuyunca hayran kaldım. Onun hakkındaki
18. hatıraları dikkatlice inceledim. O tam doğruyu
19. yazmış. Gerçekten de Tukay'ı büyük şairlere
20. yakışır derecedeki his ile seven, ona hayatını,
21. kaderini adayan biri olmamış. olmamış
22. öyle kadın! Hastalandığı zaman ona bakan,
23. onun icadına ilham verici, yazdıklarını teker teker
24. biriktirici, onu aşkı ile ısıtıcı, onun
25. değerini bilen birisi olmamış büyük şair Tukay yanında!
26. O zamanda kesin ince gönüllü ne kadar güzel kız
27. yaşamıştır dünyada! Ama onlar başkalarını
28. sevmişler, başkalarını gönül sıcaklığı ile ısıtmışlar,
29. başkalarının sızılarını hafifletmişler. Kimleri
30. sevmiş o saf gönüller, kutsal hislerini kimlerin ayak
31. altına sermişler? Düşünürsen, o zaman bizim Tatar
32. milletinin içinde Tukay kadar aşka layık ve
33. muhtaç insan olmamıştır. Bana
34. göre, böyle kutsal canın aşkı ile karşılaşmaması
35. Tukay'ın ömrünü erken kesen sebeplerin biri
36. olmuştur da.
37. Zeytüne hayretle sustu. O bu hakta
38. öyle derin düşünememişti gerçekten

39. idè ele.
40. __Mehebbet hise küñêlgede yahşı keşe uçragan sayen
41. tûgêl, e belki yaratır wakıt citkeç kabına bit ul.
42. E ul çakta sinên yanda zur hiske layek keşenen turı
43. kilmewe de mümkün. Tukayga layek kız ana turı kilme-
44. gen, dimek...__didè ul. __Ul kız anı belmegen.
45. __Niçêk inde ul alay, halıkın küz üstende kaş
209, 1-42

1. kèbêk kürgen şagıyren kızlar belmesen di? Yu –uk,
2. munda nindiler başka bér sebep bar. Hatın –kızın
3. elege de bayagı şul seyerlegennen, turmışnı anlama-
4. wınnan kileder ul. Eytegez ele, sez, hatın –kızlar, ni
5. üçen gaşyık bulasız êgêt lerge? Ni üçen kayçak asıl
6. kızlar hisleren yuk kına keşelerden taptatalar, e
7. üzlerene layek bulgannardan yüz çüyereleler? Nerse mu-
8. nın sebebe?
9. __E sez suñ, êgêt ler, irler, herwakıtta da layek
10. bulgannarnı gına süyasezmeni?
11. Zeytüne munı şulkader açınıp eytte, Müderris
12. ireksezen tınıp kaldı. Bu surawga bik zur megne
13. salıngan idè.
14. Zeytüne üze de artıgrak açılıp kitkènen sizep,
15. artka çiğenep kuydı. Tukta, ul da, belki, hata yasıy-
16. dır? Ul da in izge hisleren tüben keşenen ayak astına
17. salıp taptatadır? Taptıy bit Enwer anıñ mehebbet-
18. ten, ikè ayaklap taptıy! Mène hezer bu keşenen kükre-
19. gène kaplanıp bütèn mun –zarlarını tûgese idè. E anna-
20. rı... annarı, Enwer anıñ helaketen telegen çakta da,
21. Zeytüne üzen üzelep süygen keşenen barlıgın, üzen an-
22. lıy turgan, küñêlge yakın başka bèrewnen barlıgın
23. belep turır idè. Bu __Zeytünenenê hatın –kız bularak
24. ta, keşe bularak ta derecesen küterer, ciñêllek ki-

39. de.
40. -Aşk hissi insan kalbinde iyi insan karşılaştığında
41. değil, belki sevecek vakit geldiğinde doğuyor.
42. O zaman senin yanında büyük hisse layık birinin
43. olmaması mümkün. Tukay'a layık kız onunla karşılaşmamış,
44. demek.-dedi o. –O kız onu tanımamış.
45. -Nasıl oluyor öyle, halkın göz üstünde kaş

209/1-42

1. gibi gören şairini kızlar tanımasın? Yok,
2. burada bazı diğer sebepler var. Kadınları
3. o enteresanlığından, hayatı anlamamasından
4. geliyor bu. Söylesene, siz kadınlar neden
5. aşık oluyorsunuz erkeklere? Neden bazen kıymete
6. değer kızlar hislerini boş insanlardan ezdiriyorlar,
7. kendilerine layık olanlardan yüz çeviriyorlar? Nedir
8. bunu sebebi?
9. -Siz erkekler, yiğitler her zaman layık
10. olanları mı seversiniz?
11. Zeytüne bunu o kadar acı ile söyledi ki Müderis
12. istemeden sessiz kaldı. Bu soruda çok derin bir mana
13. vardı.
14. Zeytüne fazla açık konuştuğunu anlayıp,
15. geri adım attı. Dur, belki o da hata
16. yapıyordur? O da en kutsal hislerini alçak insanların ayak altında
17. ezmelerine izin veriyordur? Eziyor ki onun hislerini Enver,
18. iki ayakla eziyor. İşte şimdi bu insanın göğsüne
19. kapanıp tam dertlerini anlatsan... Sonra...
20. Sonra ise Enver ona kötülük istediğinde de
21. Zeytüne kendini gerçekten seven biri olduğunu, kendisini anlayan,
22. gönle yakın birinin olduğunu
23. biliyor olacaktı. Bu Zeytüne'nin kadın olarak da
24. insan olarak da, derecesini artırır,

25. terer idé...
  26. Şunda küz aldında Enwernen tege çakta Ezher
  27. abıylarında karalıp kilép kergéne çağılıp ütte.
  28. Nursız idé anıñ yüze, kaya kararga belmi idé küzlé re
  29. Zeytüne da anıñ karşında kayçan da bulsa şulay-ı
  30. yüzennen nur kaçkan helde, üzenen hıyanetçe ikénlegen
  31. anlap, üzenen tübenlegen tuyep basıp turırmı?
  32. Yuk –yuk, bu mümkiñ tügél!
  33. Hem ul Müderris belen huşlaşırğa aşıktı.
  34. Mehebbet –izge, büyek his, barça halıkların da-
  35. Hi şağırlere anı yukka gına cırlamagan. Eger
  36. İke wnen küñelgeyende Tıyêlgısız süyu utı kabıngan ikén,
  37. Aların yulına arkılı basarga Bêrkemnen de hakı
  38. yuk. Alar berge bulırğa tiyeşler, hetta sujarıp uç-
  39. raşkan bulsalar da.
  40. Şulay dip uyly Larisa hem bu Karaşını Enwerge
  41. de sendererge tırışa:
  42. Lekıñ nige suñ anıñ belen yürgende Enwer tanış-
- 210, 1-45
1. beleşlernen küzê ne çalınudan kurka, nige üzen keçe-
  2. reyep, waklanıp kitkendey his ite?
  3. Bu his –gayeplelek hem waklanu hise –tege küñne
  4. abıysı Ezherlerde uçraşkannan suñ ayerça küçeyde.
  5. Yüze kara idé Enwernen, bu karalık Larisadan tüşe
  6. idé. Lekıñ şul uk wakıtta ul Larisadan başka yaşı
  7. de almıy, başın iyep, kiç sayen anıñ belen uçraşuga
  8. yunele, Tıyêlgısız bér tartu küçe anı büterçek kébék -
  9. tıgız gewdele, hereketçen hem şat küñelgele hatın yanı-
  10. na alıp kite idé.
  11. Çınnan da, mehebbetnen de üsterek his yuk idé şul,
  12. küresen.
  13. __inde kıyarülgergendor, nige mine sıylamıy-

25. hafiflik verirdi.
26. Aniden göz önünden Enver'in o zaman Ezher
27. abilerde karaya bürünmüş içeri girdiği geçti.
28. Nursuzdu onun yüzü, gözleri ise nereye bakacağını şaşırmişti.
29. Zeytüne de onun önünde bir zamanlar öyle
30. yüzünden nur kaçmış, kendisinin ihanet ettiğini,
31. kendi alçaklığını hissederek duracak mı?
32. Yok yok, bu mümkün değil.
33. Ve o acele Müderisle vedalaştı.
34. Aşk kutsal ,büyük his, tüm halkların dahi
35. şairleri boşuna onu övmemişler. Eğer
36. iki insanın gönlünde dayanamayacak sevgi ateşi yanmaya başlıyorsa,
37. onların yolunu kesmeye kimsenin hakkı
38. yok. Onlar birlikte olmalı, hatta geç kalıp
39. karşılaşmış olsalar bile.
40. Böyle düşünüyordu Larisa ve bu fikrini Enver'e
41. de sindirmeye çalışıyordu.
42. Ama neden acaba Enver onunla birlikte yürürken tanıdıklarına

210/1-45

1. görünmekten korkuyor, neden kendisini
2. ufalmış, küçülmüş hissediyor?
3. Bu his suçluluk ve ufaklık hissi- o gün
4. abisi Ezher'lerde karşılaşınca daha da büyüdü.
5. Yüzü kara idi Enver'in, bu karalık Larisa'dan
6. geçiyordu. Ama aynı zamanda o Larisa'dan başka yaşayamıyor,
7. başını eğip her akşam onunla görüşmeye
8. yöneliyor, yenmesi zor olan bir çekim gücü onu ufak ama
9. hayat dolu, hareketli ve neşeli kadının yanına
10. getiriyordu.
11. Gerçekten de, aşktan daha büyük his yoktu
12. herhalde.
13. -Artık hıyar yetişmiştir, bana neden ikram

14. sın? __dip suradı Larisa.
15. __Alıp kilermen.
16. __E minem sabagınnan üzep aşıysam kile. He-
17. zer teplitsalar urman kébék bulgandır inde, e? Tro-
18. piklardagı şikèlle: isse, bürkü, tastımal –tastımal
19. yaşel yafraklar arasında maymıllar sıman şere
20. hatınnar yürü. İkozotika! Minem de şundiı urmanda
21. adaşasım kile. Sinèn belen berge. Elle barıp adaşa-
22. bızımı?
23. Larisanıñ bu şayarwı Enwernen içen puşıra baş-
24. ladı: kem bele bit bu hatınnın küñelge türende niler
25. yatkanıñ! Elle çınlap turıp adaşası kile anıñ, elle
26. inde Zeytünege, iren tağın teplitsaga çit hatınnar
27. alıp kile, digen gaybet işetterese kile! E belki,
28. anıñ üzene gène rehet kürü ez sıman tuyela turandır,
29. ul elèbaşkalar küñelgeyèn gazaplap ta lezzet tabadır!
30. nerse digen idè elèul: lezzet sızlanu belen berge bu-
31. da, digen ideme?
32. Enwer anı kultıklağan kulın tartıp aludan çak
33. kına Tıyèlıp kaldı. Kulnın şwışkanıñ sizep, Lari-
34. sa anı tersege belen tıgız tenene kitèrep kıstı.
35. __Tamak açtı, kıyar belen gène tuyep bulmas, __di-
36. de Enwer. __Eyde, retoranga kerebez.
37. Tramway kütken arada, Larisa keçkène, tıgız, he-
38. reketçen kulın anıñ belege buylap aska taba şudır-
39. dı,Enwernen büten tenene kaynar dulkın taraldı, bü-
40. ten şikler İrèp yukka çıktı, ikè wlep yaneşe barsıp tu-
41. runın rehetlege gène kaldı.
42. Larisa anıñ küzlè rene süyep, tamam anıkı ikènle-
43. gen anlatıp karadı. Lekin bu karaşta içke bër tan-
44. tana da bar idè. Ul üzende bu üzsüzle, gurur egèt be-
45. len idare iterlek küç bulwına kwana idè.

14. etmiyorsun?- diye sordu Larisa.
15. -Getiririm.
16. -Ben ise sapından koparıp yemek istiyorum.
17. Şimdi seralar orman gibi olmuştur. Tropiklerdeki
18. gibi: sıcak, havasız, masa bezi kadar
19. yapraklar arasında maymunlar gibi çıplak
20. kadınlar dolaşiyor. Egzotik! Ben de böyle ormanda
21. kaybolmak istiyorum. Seninle birlikte. Yoksa gidip kaybolalım
22. mı?
23. Larisa'nın bu şakası Enver'in içini rahatsız etmeye
24. başladı: kim bilir bu kadının kalbinde ne
25. yattığını! Gerçekten kaybolmak mı istiyor,
26. yoksa Zeytüne'ye kocan seraya yabancı kadınlar
27. getiriyor diye gıybet mi duyurmak istiyor? Belki
28. onun kendisinin zevk içinde yüzmesi az geliyordur,
29. o başkaların azap çektiğini görerek zevk alıyordur?
30. Ne demişti o : zevk sızı ile birlikte
31. oluyor mu demişti?
32. Enver onun elinden koluna çekmekten kendini
33. zor alıkoydu. Elin hareket ettiğini fark eden
34. Larisa onu bedenine daha sert sıktı.
35. -Acıktım, sadece hıyarla doyamayız,- dedi
36. Enver.- Haydi lokantaya girelim.
37. Tramvay beklerken Larisa küçük, hareketli
38. elini onun bileğinden aşağı kaydırıldı.
39. Enver'in tüm vücuduna sıcak dalga dağıldı,
40. tüm kuşkuları eriyip yok oldu. Sadece ikisine yan yana
41. durmanın zevki kaldı.
42. Larisa onun gözlerine severek, tamamen ona ait
43. olduğunu belirterek baktı. Ama bu bakışta iç
44. tantana da vardı. O kendinde istediğini yapan, gurur yığidi
45. kontrol edebilecek güç olduğuna seviniyordu.

211, 1-45

1. Tramway baskıçınnan iké w yaneşe basıp menü unay-
2. sız, lekiñ Larisa kulın almadı. Alar wagunnın artkı
3. meydançıgına tereleşep bastılar. Tramwayda halık
4. az, artka karawçı da yuk idé, Enwer bérni uylamıyça,
5. Bügén ge kiçne gène küz aldına kitèrép bardı. Alar-
6. nın elébu kiçte rehetlenep süyleşeselere, bér gelep
7. karangı uramnarnı gizeselere, e annarı bütenkey
8. iké wden –ikéw gène kalasıları bar. Ahıyè çitke, keşe-
9. ler gumernen tatlıminutları hem segatlere hakı-
10. na yaşiler bit, şulay tügélmeni?
11. Cenneten üzende buludan da bigrek, ana ilte tur-
12. gan yullardan baru rehetter.
13. Alar şehir çitendege kečkène, iske restoranga ke-
14. rep utırdılar. Munda tanışlar uçrawdan kurkır-
15. lık tügél idé, lekiñ, saklangannı huday saklar, dip
16. Enwer işekke arkası belen utıru yağın karadı. Kem
17. bele: e belki keşe küzè nnen kaçıp yürüçeler tağın
18. bardır?
19. Restoranda retle wınu da telegen rızıkta yuk idé.
20. it saladı, tsıplyata –tabaka aldılar, kunyak suradı-
21. lar. Bér ryumka içkeç, Larisanıñ bit uçları allanıp
22. çıktı, küzlè re uçkınlanıp kittè. Ul Enwerge bala-
23. larça, yardım suraganday itèp , munayep karadı.
24. __İşler gel artka kitèp tura ale, Anwarçik-
25. didè. __ Tege çakta sin wegdenne ütemegeç, kittè de
26. kittè...
27. __Nu, dorocka, eyttem bit inde, kütelmegen hel
28. kilèp çıktı, dip...
29. __Kütelmegen helleren tura inde béznèñ yazmış-
30. lar, __dip kürsende Larisa, aldındağı telinkege ka-
31. rap. __Bu İlyasowanıñ kütelmegende awariyage yulı-

211/1-45

1 Tramvay basamaklarından yan yana çıkmak
2 kolay değildi, ama Larisa elini almadı. Onlar vagonun arkasındaki
3 boşluğa geçtiler. Tramvayda kişi
4 az, kimse arkaya bakmıyordu. Enver başka hiçbir şey düşünmeden
5 sadece bu akşamı düşündü. Onlar
6 daha bu akşam doyasıya konuşacaklar, birlikte
7 karanlık ormanları gezecekler, sonra da sadece
8 ikisi kalacaklar. Sonuçta insanlar
9 ömrün tatlı zevkli dakikaları ve saatleri için
10 yaşıyorlar, öyle değil mi?
11 Cennetin içinde olmaksansa, oraya götüren
12 yoldan yürümek daha zevklidir.
13 Onlar şehir kenarındaki küçük, eski lokantaya
14 girdiler. Burada tanıdıklar çıkar diye korkmaya
15 gerek yok, ama korunanı Allah korur diye
16 Enver kapıya sırtı dönük oturdu. Kim
17 bilir belki başkalarının gözünden kaçarak buralara gelen başkaları
18 da vardır?
19 Lokantada iyi şarap da, istedikleri yiyecek de yoktu.
20 Et salatası, kızarmış piliç aldılar, kanyak istediler.
21 Birer kadeh içince, Larisa'nın yüzü kızardı,
22 gözlerinde kıvılcımlar göründü. O Enver'e çocukça,
23 yardım ister gibi dolu gözlerle baktı:
24 -İşler her zaman ters gidiyor, Anvarchik,-
25 dedi. -O zaman sözünü tutmayınca,
26 başladı...
27 Şey, Loroçka, dedim ki, beklenmedik durum
28 oldu diye...
29 -İstenmeyen şeylerden oluşuyor bizim hayat,-
30 diye derin nefes aldı Larisa önündeki tabağa
31 bakıp. Bu İlyasova'nın beklemedik bir an kaza

32. gwın eyt... İşne tögéllep kile idém bit inde. Hezer
33. kayta almayaçak inde ul.
34. __Kayta almas m ikènni?
35. __Kaya inde, andıy imgenüden suñ... Kütmege de tu-
36. dıru bülegendege bér hatın ülep kittè. Anı mina sı-
37. larga mataşalar tagın. Min düres analiz birmegen-
38. men, imeş. Bu wakıyga minem metodıma külege tüşe-
39. re, diyarge telewçeler de tabıldı!
40. __Nindi analiz? Sin tudıru bülegende tögél idén
41. bit? –dip hiç kütmege de tüpçene başladı Enwer.
42. Larisanıñ cawabın tınlağaç, ul inde çın –çınlap
43. kızıksınıp kittè:
44. __Niçek alay kilép çıktı suñ ul? Metodın dü-
45. res bulsa, anıñ naçarayer tüyeş tögél bit!

212, 1-43

1. Elle sin de minnen şiklenesen inde? __didè
2. Larisa, yalwarılı elmayep.
3. __Üpkeleme, Dorocka, lekiñ min bu meselege bü-
4. tenley ikènçe yaktan karıym bit. Awıru yagınnan. Ka-
5. rıym min muna, çünki min, bulnitsaga ileksem de,
6. awıru bularak kına ilegem: bèznèñ tèhnikada bulay
7. bit ul: eger bèznèñ işte bèrer nersenen uçı –uçka yal-
8. ganmıy ikèn, bez anı kat –kat tikşerebez, sebeben be-
9. lerge tırışabız. Sina da, belki, inde netice andıy
10. kütelmegençe kilép çıkkan ikèn, ul çakta analizni
11. kat –kat alırğa kirèk bulğandır. E belki, sin bèrer
12. nersene butagansındır, yalgışkansızdır?
13. Larisanıñ yüzene çıkkan alsulık ekren –ekren ki-
14. mep, yüze ak ağaçtan uyelganday bulıp, küzlè re
15. tögereklende.
16. __min de keşe! __didè ul, nihayat. -_yalgışwım
17. ihtimal. Lekıñ min, anı bulnitsadan çıgarıgız, di-

32 geçirmesine bak... İşi bitirmek üzereydim. Şimdi
33 geri dönemeyecek o.
34 -Dönemez mi?
35 -Öyle sakatlanınca, nerede... Üstelik
36 doğum bölümünde bir kadın öldü. Onu da bana
37 atmaya çalışıyorlar. Doğru sonuç vermemişim
38 imiş... Bu olay ile benim metoduma gölge düşürmek
39 isteyenler bile bulundu.
40 -Ne sonucu? Sen doğum bölümünde değildin
41 ki?-diye hiç beklemeden soruşturmaya başladı Enver.
42 Larisa'nın cevabını dinleyince, o gerçekten
43 ilgilenmeye başladı:
44 -Nasıl öyle oldu ki? Senin metodun
45 doğru olursa, onun durumu kötüye gitmemeliydi!

212/1-43

1 -Yoksa benden kuşkuluyor musun?- dedi
2 Larisa yalvarma ile gülümseyip.
3 -Kusura bakma Loroçka, ben bu olaya ters
4 taraftan bakıyorum. Hasta açısından
5 bakıyorum ben bu olaya, çünkü hastaneye girersem
6 sadece hasta olarak gireceğim. Bizim teknik alanda
7 böyle: eğer bir şey çalışmıyorsa,
8 biz onu tekrar tekrar kontrol ediyoruz, sebebini
9 öğrenmeye çalışıyoruz. Sen de sonuç o kadar
10 beklenmedik çıktı ise, o zaman testi
11 tekrar tekrar yapmalıydın. Sen belki bir şeyleri
12 karıştırmışsındır, yanılmışsındır?
13 Larisanın yüzündeki kırmızılık yavaşça azalıp,
14 yüzü beyaz ağaçtan oyarak yapılmış gibi oldu, gözleri
15 yuvarlandı.
16 -Ben de insanım!-dedi o nihayet.-Hata
17 yapabilirim. Ama ben onu hastaneden çıkarın

18. medem. Annarı, çıkkaç, anıñ nindi heller kiçerwe de
19. bilgele tügél, hele kiñet üzgerwe ihtimal! Esin, het-
20. ta sin de minnen şiklensesen? Hala awıraygan her ke-
21. şe üçen wraçların başın aşıy başlasalar, kaya
22. kite ul?
23. __Andıy uçrakta deşmi kalu da yaramıy şul,__
24. didé Enwer.
25. __Niçero, __didé Larisa, kulında ryumkanı eylen-
26. dergelep. __Hezer kafedrada zur üzgereşler bulaçak
27. de. Fenni iş belen şügıllengen yaşlerge yul açı-
28. laçak. __Ul béráz tınıp turdı da, ekren, Lekin katı
29. Tawış belen, kayadır puçmakka karap, taş stenalar,
30. zur uramnar aşa üzenen maksatın kürgendey itép -
31. Başlarına basıp ütermen, barıber üzémneken iter-
32. men! __didé.
33. Bu beladenkutılı, Enwerne kiré ilekke nur şewle-
34. se helene kaytaru çarası da bulgandır. Lekin Zeytū-
35. neandıy çaranı belmi idé. Anıñ küñélgeyende hencer
36. bulıp haman bér uy aykaldı: ul Enwerge kirékmi, ki-
37. rekmi, kirékmi...
38. Yaşewnen megnese süngen kébék bulgan idé. Lekin
39. Zeytūne yumılıpberni kürege telemegen küzlé ren
40. açarga mecbür itte. Ul yaşerge tiyeş idé, ul süyekle
41. ulına kirék, anı kaygırtıp yaşerge tiyeş idé. İşende
42. anı ümet hem suraw tulı karaş belen awırular kar-
43. şı ala. Zeytūne alar üçen yaşerge tiyeş idé.

213, 1-45

1. Hem ul şuşı yşeyeş üçen, şundıy turmış üçen
2. üzene bér meydan buldırdı. Şul meydanda küçen tup-
3. lap, kün ite başladı.
4. Sağışka birelep, mender puçmagın teşlep küz yaşe
5. tügep yaşerge telemede ul. İşte çakta ciñél, kiçle-

18 demedim. Sonra da, onun çıkınca, neler yaşadığı
19 belirsiz, birden durumu değişebilir! Sen, hatta
20 sen benden kuşkulaniyor musun? Durumu ağırlaşan
21 her hasta için doktoru suçlamaya başlarsa,
22 ne olacak?
23 -Böyle durumlarda susmak da olmuyor ki,-
24 dedi Enver.
25 -Sorun değil,- dedi Larisa elindeki kadehi
26 çevirerek.-Şimdi bölümde büyük değişiklikler
27 olacak. Bilimsel iş yapan gençlerin önü
28 açılacak.- O biraz sustuktan sonra, yavaş ama sert
29 bir sesle uzaktaki köşeye bakıp, taş duvar
30 ve geniş caddelerin diğer tarafındaki hedefini görüyor gibi:-
31 Başlarına basıp geçirim, ama yine de istediğimi
32 yaparım!-dedi.
33 Bu beladan kurtulmak, Enver'i eskisi gibi ışık
34 gölgesine dönüştürmenin çaresi olmuştur. Ama Zeytüne
35 öyle çareyi bilmiyordu. Onun gönlünde hançer
36 gibi tek fikir dolaştı: o Enver'e gerekli değildi,
37 gerekli değildi, gerekli değildi...
38 Yaşamamanın manası sönmüş gibi olmuştu. Ama
39 Zeytüne kapanıp hiçbir şey görmek istemeyen gözlerini
40 açılmaya zorladı. O yaşamak zorundaydı, o sevgili
41 oğluna gerekliydi, onun için yaşamalıydı. İşinde
42 onu umut ve soru işaretli bakışları ile hastalar
43 karşılıyordu. Zeytüne onlar için yaşamalıydı.

213/1-45

1 Ve o bu yaşam için, böyle hayat için
2 bir köşe yarattı. O köşede gücünü toparlayıp
3 orada gününü geçirmeye başladı.
4 Hüzne teslim olup, yastık köşesini ısırp gözyaşı
5 dökerek yaşamak istemedi o. Çalışırken rahat, akşamları

6. ren Enwernen kaydadır başka bèrew belen uçraşıp
7. yürgänen uylap utiru awır. Hem Zeytüne hetta uyla-
8. rın da başka maksatla yuneldererge tırıştı.
9. Ul her minutın uylap, üze üçen her kiçke kaygıy
10. plan tüzep kuya turgan buldı. Hem, başka bèrew belen
11. idare itkendey, üzen bu plannı kiçekmiçe üterge mec-
12. bur itte. Kayber gazların keşe organizmına teisire-
13. turındağı neticeleren gıylmi heznet rewêşene ki-
14. terep, tamamıap kuydı. Ul hezer meydanga çıkkan at
15. şikêlle tuktap kalırğa tiyeş tügêl idê. Hem ul zur
16. ber problemaga –tabigattege üzgerêşleren, el fa-
17. sıllarının, kün segatlerenen keşe organizmına,
18. ayerım alganda, organizmınnın türle prepatlarını
19. üzleştewene yugıntısın uyrenüne maksat itêp kuy-
20. dı. Bu –uzak ellar buyena dewam iteçek bik küp
21. küç surayaçak mesele idê.
22. Keşe –tabigat balası hem ul tabigat belen
23. ayerılığsız beylengen. Lekin meditsina praktikası,
24. keşene dewalaganda, tabigattege üzgerêşlerne tiye-
25. şençe isepke alıp betermi ele. Awırularnı kışın-
26. cayen, künen –tünen bér uk darularnı bérük mıkvarda
27. birêp dewalıylar. Eger de tabigattege üzgerêşleren
28. urganizmga yugıntısı nıklap üyrenelse, ul çakta da-
29. rularnı da azrak birêp , ya^hşırak neticege ireşü
30. mümkinleğe twap idê. Bu –bala tabuçı hatınnarga
31. yardım itüde de bik mühim.
32. Zeytüne hezêrgê bu temaga yazılğan fenni hezmet-
33. lerne barlap, alarnı ukıp çıgarga, klinikadağı awı-
34. ru tarihların üyrenerge, meteorologlar belen ilemte
35. buldırıp, alardan meglümatlar alırğa buldı.
36. Kiçleren işten kaytkaç, ul üzene tın alırğa da
37. irek birmi idê. Balanı karap yatkıra, üy işleren

6 ise Enver'in bir yerlerde başka birileri ile görüşerek
7 vakit geçirdiğini düşünerek oturmak zordu. Ve Zeytüne hatta fikirlerini
8 bile başka amaca yönlendirmeye çalıştı.
9 O her dakikasını düşünerek, kendisi için her akşamlik kesin
10 bir plan yapmaya başladı. Ve onu başka birini
11 yönetir gibi, kendisini bu planı yerine getirmeye
12 mecbur etti. Bazı azapların insan vücuduna etkilerini
13 bilimsel çalışma olarak kaydedip, düzenleyip
14 sonuçlandırdı. O şimdi koşu yolundaki at
15 gibi durmamalıydı. Ve o büyük bir
16 soruna- tabiattaki değişimlerin, mevsimlerin,
17 gün saatlerinin insan vücuduna,
18 daha doğrusu insan vücudunun farklı ilaçları
19 kabul etmesine etkisini öğrenmeyi kendine amaç olarak
20 koydu. Bu- uzun seneler devam edecek ve çok
21 güç isteyecek bir mesele idi.
22 İnsan- doğa çocuğu ve o tabiatla
23 ayrılmayacak kadar bağlanmış. Ama tıp uygulamalarında,
24 insan tedavisi yapılırken doğadaki değişimler
25 gerektiği gibi hesaba katılmıyordu. Hastaları kışın-
26 yazın, gece gündüz aynı ilaçları aynı miktarda
27 vererek tedavi ediyorlar. Eğer doğadaki değişikliklerin
28 insan vücuduna etkileri daha iyi öğrenilirse o zaman
29 ilaçları daha az miktarda verip dahi iyi sonuçlara ulaşmak
30 mümkün olabilirdi. Bu doğum yapacak kadınlara yardım etmekte
31 de çok önemliydi.
32 Zeytüne şimdi bu konuda yazılmış bilimsel çalışmaları
33 toparlayıp, okumaya, klinikteki hasta
34 dosyalarını araştırmaya, meteoroloji uzmanları ile bağlantı
35 kurup onlardan bilgi almaya karar verdi.
36 Akşamleyin işten döndüğünde o kendisine nefes alacak
37 zaman bile bırakmıyordu. Çocuğu yatırıyor, ev işlerini

38. barlıy, annarı yaşel lampa yaktısına kèrèp utıra.
39. Kayçandır alar Enwer belen bër gelep utırgan yaşel
40. lampa yaktısına. Lekin ul bu haktı uylamaska tırı-
41. şa, üzen mecbür itèp , kulına kitap, defter ala hem
42. çınnan da bèrazdan yürek türendege yaranıñ sızlawı
43. kimegen kèbèk bula idè.
44. Şulay itèp , alar Enwer belen bër yurtta, lekin
45. şul uk wakıtta bütènley ayerım yaşı başladılar.

214, 1-45

1. Zeytünenen turmışında Enwer üçen bütènley wakıt
2. kalmadı, şılay uk cına bulgan üçlelek te betep kit-
3. kendeı buldı. Alar barı tik bala hakkında gına bër-
4. niçe süz alışalar, başkasına wakıt ta kalmıy idè
5. kèbèk .
6. Anlay da bër tapkır Enwer ayerılışu turında süz
7. kuzgatkan idè, Zeytüne ana tınıç kına burılıp ka-
8. radı da:
9. __Nik aşıgasın, minem belen yalgışkan kèbèk ,
10. tagın yalgışudan kurıkmıysınmını? __didè. __Bulay
11. gına... yaşep karagız. Anısına min kumaçawlamıym
12. bit. Min ulıma eti itèp üzèm sinè sayladım, ul eti-
13. le bulıp kalsın üçen bütènesen işlerge tiyeşmen,-
14. didè. __Sin de anı etisez kaldırırga aşıkma!
15. Gacep, münesebetlerne şuşı rewèşte açıklagan-
16. nan suñ, Enwer üyge irterek hem eşrak kayta turgan
17. bulıp kittè.
18. İşen devam itü üçen Zeytünege Cemile Zakirowna
19. belen kiñşerge kirèk idè. Lekin ul anıñ yanına bër-
20. niçe minutka gına kèrèp çıga aldı. Professor İlyas-
21. suwa yanına dejur turırğa tecribele hem isemle
22. wraçlarını gına bilgelegenner, Zeytüne kèbèk yaşler-
23. ne anda telemiçe gène kerteler idè.

38 yokluyor, sonra yeşil masa lambasının ışığına oturuyordu.
39 Bir zamanlar onlar Enver ile birlikte oturdukları yeşil
40 lamba ışığına. Ama bu konuda düşünmemeye çalışıyor,
41 kendisini zorlayıp, eline kitap defter alıyor, ve
42 gerçekten de kalbinin derinliklerindeki yaraların sızısı
43 azalmış gibi oluyordu.
44 Böylece onlar Enver ile aynı evde, ama
45 aynı zamanda ayrı yaşamaya başladılar.

214/1-45

1 Zeytüne'nin hayatında Enver için tamamen vakit
2 kalmadı, yine de ona olan intikam duygusu da bitmiş
3 gibi oldu. Onlar sadece çocuk hakkında birkaç
4 söz konuşuyorlar, başkası için vakit de kalmıyordu
5 gibi.
6 Yine de bir zaman Enver boşanma hakkında söz
7 açmıştı. Zeytüne ona sakince dönüp
8 baktı da:
9 -Neden acele ediyorsun, benimle hata yaptığın
10 gibi hata yapmaktan korkmuyor musun?- dedi.- Böylece...
11 yaşamayı deneyin. Onu engellemeye çalışmıyorum ki ben.
12 Ben oğluma baba olarak seni seçtim, onun babalı
13 kalması için her şeyi yapmalıyım,-
14 dedi.-Sen de onu babasız bırakmaya acele etme!
15 Hayret ama ilişkiler bu şekilde açıklığa
16 kavuşturulunca, Enver eve daha erken ve daha sık dönmeye
17 başladı.
18 İşini devam edebilmek için Zeytüne Cemile Zakirovna
19 ile konuşmalıydı. Ama onun yanına sadece
20 birkaç dakikalığına girip çıkabildi. Profesör İlyasova'nın
21 yanında nöbetçi olarak çok tecrübeli ve adı duyulmuş
22 doktorları tayin etmişlerdi, Zeytüne gibi gençleri
23 oraya fazla istemeden alıyorlardı.

24. Professornın bu helde yatwı Zeytünege işende
  25. aşırırğa kirèklerden kisetep tura idè: keşe gumere
  26. kıska, e işlise işler şundi küp ikèn!
  27. Ber kiçne, fenni makaleler başına kermi başla-
  28. gaç, baskıçtağı ayak tawışların yürek sızlawı belen
  29. tınlap utırganda, Zeytüne kulına populyar jurnal
  30. alıp, anıñ urta biten açıp ukıy başladı. Anda bu-
  31. ringı mayya hem ink halıklarının gaceyep sengat
  32. eserlere, manaraları, kalaları turında yazılğan idè.
  33. Zur üşeşke ireşkenner bu halıklar, lekiñ mène hik-
  34. met –tegermeçne belmegenner. Gacep. Bèznèñ üçen
  35. gap –gadi bër nerse büyük halıklar üçen ser bulıp kal-
  36. gan. Eger de alar tegermeç te uylap çırgan bulsa-
  37. lar? Ul çakta, belki, tağın da zurrak üşeşke ireş-
  38. ken bulırlar idè! E belki, bez de tegermeç kèbèk ük
  39. gap –gadi nerselerne belmibezder ele.
  40. E belki, Zeytüne de şundi bër nerse aça alır da
  41. ul çakta bik küplerge yaşew, çirden sihetlenü ciğèl-
  42. rek kiler?
  43. bu dünyada Zeytünenenñ barı tik ul gına başkara
  44. alırlık işlere bar ele. Fende keşe keşene alıştı-
  45. ra ala, diler. Düres tügèl, eger şulay bulsa, mayya
- 215, 1- 45

1. halkının tegermeçe bulır idè. Dünyada her kemnen üz
2. urını bar, keşe keşene alıştıra almıy. Zeytünenenñ
3. de bu turmısta üz urını, yaşıyeşenen üz megnese bar.
4. hem ul bu megnene aklarga tiyeş.
5. Ana aşırırğa kirèk idè. Bulay uylaganda, ul het-
6. ta professor İlyasowanıñ ayakka basıp işene çıgwın
7. da kütep tura almıy idè. Alay gına da tügèl, ul Ce-
8. mile Zakirowna nı işke çırga üze mecbur iterge
9. tiyeş, çünki tabıgat belen keşenen bağlanışı tu-

24 Profesör'ün bu durumda yatması Zeytüne'nin işinde
25 acele etmeli olduğunu belirtiyordu: insan ömrü
26 kısa, ama yapacak işler ise o kadar çokmuş!
27 Bir akşam, artık bilimsel makaleleri kafası kaldırmamaya
28 başlayıp, merdivendeki ayak seslerini kalbindeki sızı
29 ile dinleyip oturduğunda, Zeytüne eline popüler bir dergi
30 alıp, onun orta sayfasını açtı ve okumaya başladı. Orada
31 eski maya ve inka halklarının acayip sanat
32 eserleri, minareleri, şehirleri hakkında yazıyordu.
33 Büyük başarılarla ulaşmış bu milletler ama hayret:
34 teker diye bir şeyi bilmemişler. Acayip. Bizim için
35 sıradan bir şey o büyük milletler için sır olarak kalmış.
36 Eğer onlar tekeri bulmuş olsalardı?
37 O zaman, belki, daha da büyük şeyler
38 yapmış olurlardı! Belki, biz de aynı teker gibi
39 basit şeyleri bilmiyoruz?
40 Belki, Zeytüne öyle bir şey bulabilir
41 ve o zaman çoklar için yaşamak, hastalıkların tedavisi
42 daha kolay olur?
43 Bu dünyada Zeytüne'nin sadece o yapabilecek
44 işleri var daha. Doğru, bilimde insan insanı değiştirebiliyor
45 derler. Doğru değil, eğer öyle olsaydı maya

215/1-45

1. halkının tekeri olurdu. Dünyada herkesin kendi
2. yeri var, insan insanı değiştiremiyor. Zeytüne'nin
3. bu dünyada kendine ait bir yeri, yaşamasının kendi manası var.
4. Ve o manayı korumak zorunda.
5. O acele etmeliydi. Böyle düşünürse, hatta
6. Profesör İlyasova'nın ayağa kalkıp işine başlamasını
7. bile bekleyemezdi. Öyle de değil,
8. Cemile Zakirovna'yı o kendisi işe başlamaya zorlamalıydı,
9. çünkü doğa ile insan arasındaki bağlantı

10. rındağı idéyane de professor eytken idé, tik munarçı
11. kafedrada ana alingan keşe gène bulmagan. Yürege
12. tipkende, başı işlep turganda professorın da bi-
13. reşerge hakı yuk idé. Annarı ni awır hesrette de
14. işnen başkalar hakkında uylawnın zur şifa birgänen
15. professor üze de yahşı bele bit!
16. Bu yalı Zeytünene bérkem de tuktata almıy idé in-
17. de. Ul işek tübende turgan apa yanına bargançı uk
18. halatı belen başlıgın kiyep kuydı, “İsenmez” dip
19. baş kına katkı da uzıp kitté hem professor İlyasu-
20. wa yatkan palatanıñ işegen saklık belen, lekiñ şul
21. uk wakıtta nık itép kaktı.
22. __Keregez! __didé içten tanış tawış.
23. Cemile Zakirowna karawatta ayakların salındı-
24. rıp utıra, kırıyga tayak süyap kuyelgan idé. Zeytüne-
25. ne kürgeç, agarıngan, yabıkkın yüzende elmayı balkı-
26. dı. Anıñ küzlé rene karawga, Zeytüne üz küñelge türen-
27. dege sızlanımı kürgendey buldı. “ İre ülgänen eytken-
28. ner ikén!” __dip uyladı ul.
29. İşek yanındadı urındıkta Leyle utıra ikén. Bu
30. yulı ak halattan tügél, gadi külmekten. Zeytüne ker-
31. geç, ul do turıp bastı. Cemile Zakirowna karawat
32. kırıyennan şwışıp tüşté de Zeytünege taba atladı.
33. Ul sul ayagina nık kına aksıy idé. Zeytüne ana hesre-
34. ten urtaklaşwın beldergende, yüzennen teş sızlagan-
35. day kaltıranu uzdı. Professor tizrek süzne ikénçege
36. yuneldererge tırıştı.
37. __Klinika helleren süyle mina, --didé ul. __
38. Açıktan –açık.
39. __Bašta üz helleremne süylim ele, __didé Zeytü-
40. ne. Alar kara –karşı utırıştılar.
41. Zeytüne sumkasınnan kegaz bitleren alıp Cemile

10. hakkındaki fikri de profesör kendisi demişti, ama
11. bugüne kadar bölümde bunu anlayan insan olmamış. Kalbi
12. atıp kafası çalıştığında profesörün teslim
13. olmaya hakkı yoktu. Sonra da en büyük derde
14. de işin, diğerleri hakkında düşünmenin ne kadar büyük şifa verdiğini
15. profesör kendisi de çok iyi biliyordu!
16. Bu sefer Zeytüne'yi kimse durduramayacaktı
17. artık. O kapı yanında duran bayanın yanına gelene
18. kadar beyaz şapkası ile önlüğünü giydi, "Merhaba" diye
19. selam verip yanından geçti ve Profesör İlyasova'nın
20. yattığı odanın kapısını dikkatle, ama aynı anda
21. sert bir şekilde çaldı.
22. -Giriniz!- dedi içeriden tanıdık ses.
23. Cemile Zakirovna yataktan ayaklarını yere uzatmış
24. oturuyordu, yanında ise duvara yaslanmış değnek duruyordu. Zeytüne'yi
25. görünce, zayıflamış, beyaz yüzünde gülümseme
26. parladı. Onun gözlerine bakınca, Zeytüne onun gönül derinliklerindeki
27. sızıları görüyor gibi oldu. "Kocasının öldüğünü söylemişler
28. galiba" diye düşündü o.
29. Kapı yanındaki sandalyede Leyle oturuyormuş. Bu
30. sefer beyaz önlükten değil, sıradan gömlek giymiş. Zeytüne girince
31. o da ayağa kalktı. Cemile Zakirona yataktan
32. kayarak inip Zeytüne'ye doğru adım attı.
33. O sol ayağına bayağı topallıyordu. Zeytüne başsağlığı
34. dileklerini belirtirken, onun yüzünden diş ağrısı gibi titrenme
35. geçti. Profesör sözü başka yöne çevirmeye
36. baktı:
37. -Klinik haberlerini anlat bana,- dedi o.-
38. Açık olarak.
39. -Önce kendi durumumu anlatayım,-dedi Zeytüne.
40. Onlar birbirinin karşısına oturdular.
41. Zeytüne çantasından sayfalar çıkarıp Cemile

42. Zakirownaga suzdi. Bu anıñ gazlar turındağı işe
43. idé.

44. __Buşraq wakıtta ukıp çığarmın, __didé Cemile

45. Zakiowna. __E praktik neticesene niçék suñ?

216, 1-44

1. __Bu helden kutılı çaraların izliler. Lekin min

2. de tuktap tura almıym, min yana temaga kereştem

3. inde mène tikşerenülernen planı.

4. Artta Leylenen tamak kırganı işetelde.

5. __Bézneñ eninen bulniçnından çıkkanı yuk bit

6. ele, __didé ul üpkelegen kébék , lekin anıñ tawışın-

7. da elmayı sizele idé.

8. __Karıym, Karıym, ansın da karıym, e sin Leylük,

9. bezge kumaçawlama. Galimne şekertlerennen cıyerıp

10. tura turgan bulniçniylar yuk dünyada.

11. Cemile Zakiowna planı şunda uk centeklep

12. karap çıktı, bérniçe kiñeş birde. Annarı tagın kli-

13. nika turında suraşa başladı. Munısı turında süy-

14. lerge Zeytüne bik ük telemi idé. Zeytüne Dinege ope-

15. ratsiya hakkında eytkeç, Cemile Zakiowna:

16. __Heyrullınanı küzden ıçkındırma inde hezer,--

17. didé. __tutıngasın ikén, ahırınaça iltep citker.

18. Eger de yalkınsınlarnı buldırmıy kaldıra alsagız

19. e belki çınnan da telegegez turmışka aşar! Gel küzè -

20. tep turırğa kirék anı! Balanı alu meselesen üzlere

21. hel itsenner. Anısına basım yasarga yramıy.

22. Awırını burçırğa kirékmi idé, lekin Cemile Za-

23. kiownadan yaşerep bulamını: Zeytüne ana komissiya

24. tüzelgenen de, İzail Harisowiç kilép yürgönen de

25. eytte.

26. __Maksatıma ireştem, dip, uylyı turgandır, --

27. didé Leyle. __Profesor Bérnardların danı tıngı

42. Zakirovna'ya uzattı. Bu onun gazlar hakkındaki araştırmaları
43. idi.
44. -Boş olduğum zamanlar okurum,- dedi Cemile
45. Zakirovna.- Pratikte sonuçları nasıl oldu?

216/1-43

- 1 -Bu durumdan kurtulma çarelerini arıyorlar. Ama ben
2 de boş duramıyorum, ben yeni konuda çalışmaya
3 başladım bile. İşte araştırmaların planı.
4 Arkada Leyle'nin öksürmesi duyuldu:
5 -Bizim anne daha hasta izninden çıkmadı
6 daha,- dedi o küsmüş gibi, ama sesinde
7 gülümseme fark ediliyordu.
8 -Bakıyorum, bakıyorum, orasını da bakıyorum. Sen, Leyleciğim,
9 bizi durdurmaya alışma. Alimi talebesinden ayıran
10 izinler yok daha dünyada.
11 Cemile Zakirovna planı hemen inceledi,
12 birkaç tavsiyede bulundu. Sonra yine klinikteki
13 durumu sormaya başladı. Bu konuya pek fazla konuşmak
14 istemiyordu Zeytüne. Zeytüne Dine'ye
15 yaptığı ameliyat hakkında söyleyince, Cemile Zakirovna:
16 -Hayrullina'yı bırakma artık sen,-
17 dedi.- Başlamışsan sonuna kadar devam et.
18 Eğer de ateş yükselmesini önleyebilirseniz,
19 belki istediğiniz gerçekleşir. Ama her zaman gözetim
20 altında tutmak gerekiyor onu! Bebeği alma meselesini
21 kendileri halletsinler. Orasını aceleye getirmemek lazım.
22 Hastayı zorlamamak gerekiyordu ama Cemile
23 Zakirovna'dan bir şeyi gizleyemezsin: Zeytüne ona komisyon
24 kurulduğunu, İsa il harisoviç'in ara sıra geldiğini de
25 anlattı.
26 -Amacıma ulaştım diye düşünüyordur herhalde,-
27 dedi Leyle.-Profesör Bernard'ların şöhreti rahat

28. birmi ana. Dünyanı şakkatırırılık operatsiyaler
29. yasap, dan alası kile.
30. Cemile Zakirowna karawattan turıp, tayagina taya-
31. nıp, bülme buylap erle –birle yürep kildé . Sul ayagı-
32. na yanteyep atlagangamı, kızılga ak bizek tüşken buma-
33. zi halattan ul béráz keçereyep kalganday tuyela idé.
34. __Meditzinada kareristlarını tanu ciñél tügél,__
35. didé ul. __Alar kareyaga umtılğanda da keşege yah-
36. şılık işliler __Awırularını dewalıylar bit.
37. Ul Zeytüne taba burıldı da:
38. __Eyde suñ kumissiya üz burıçın ütesen, __didé.__
39. Béznëñ küz nersege künekken, kayber kimçekekler-
40. ne kürep citkermibez. Yana keşe kilgeç, bütenesen
41. yanaça küre. Bezge sabak bulır. Kara duşmannın sü-
42. zende de haklık bula, anı kabul ite belerge gene ki-
43. rek!
44. Zeytüne ustazına gaceplenep karadı: bu arada
- 217, 1-44
1. kürgen hesretler üstene ul yana burçular alırğa, alar-
2. nı kabul iterge ezer idé!
3. __Mène çıgıym gına, gıylmi suwetka kafedranıñü
4. otçetın kuyaçakmın. Nıklap süyleşerge, e belki, kay-
5. ber meselelerde işne yanaça alıp barırğa kirékter.
6. Leylük, sin niçék uylıysın, bérer atnadan aksawım
7. beter m ikén minem? Gıylmi suwet karşına tayakka
8. tayanıp barıp kèrü yaramas bit!
9. __Eni, sin başta kayadır barıp kèrü turında tü-
10. gel, munnan sihetlenep turında uylarga tiyeş!
11. Berazdan Cemile Zakirowna kızına:
12. __Leylük, sin suñarmıysınmı;? __didé.
13. __Hezer, eni. Min sinen yanıña irtege kilermen
14. inde.

28 vermiyor ona. Dünyayı hayrete düşürecek ameliyatlar yapıp
29 şan şöhret kazanmak istiyor.
30 Cemile Zakirovna yataktan kalkıp değneğe yaslanarak
31 odada yürümeye başladı. Sol tarafına
32 biraz eğilip yürüdüğünden mi, kırmızıya beyaz resimli pamuk
33 gömlekle o biraz küçülmüş gibi göründü.
34 -Tıpta kariyecileri ayırt etmek zor,-
35 dedi o. – Onlar kariyere doğru yürürken insanlara
36 iyilik de yapıyorlar- tedavi ediyorlar.
37 O Zeytüne'ye doğru döndü:
38 -Komisyon kendi borcunu yerine getirsin,- dedi.-
39 Bizim gözümüz çok şeye alışmış, bazı eksiklikleri
40 göremiyor hatta. Yeni insan gelince her şeyi
41 farklı görüyor. Biz de dersimizi alırız. Kara düşmanın
42 sözünde gerçek oluyor, onu da kabullenmeyi bilmek
43 gerek!
44 Zeytüne ustasına hayretle baktı: bu arada

217/1-43

1. gördüğü kaygı hasret üstüne o yeni sorunlar almaya, onları
2. kabul etmeye hazırdı!
3. -Buradan bir çıkayım, ilmi kurulun gündemine bölümün
4. raporunu koyacağım. Güzelce konuşmaya, belki
5. bazı meseleleri yeni şekilde yürütmeye gerek vardır.
6. Leyleciğim, baksana, bir haftadan topallamam
7. biter mi acaba? İlmi kurula elimde değnekle
8. gitmek pek iyi olmaz!
9. -Anne sen dahi bir yerlere gitmek değil,
10. buradan iyileşip çıkmayı düşünmelisiné
11. Birazdan Cemile Zakirovna kızına:
12. -Leyleciğim sen geç kalmıyor musun?-dedi.
13. -Şimdi, anne. Ben yanına yarın gelirim artık.
14. O gidince, Cemile Zakirovna'nın yüzü solmuş

15. Ul ıgıp kitkeç, Cemile Zakirownanıŷ yūze sulıp
16. kitkendey buldı. Yuk faciga anıŷ ŷen izsez uzma-
17. gan, ul barı tik ŷzen nık tutarga gına tırıŷa idē.
18. __ Ŗyegezde heller niçēk suŷ, Zeytūne? __ dip sura-
19. dı ul. __ Bala niçēk ŷse?
20. Kaygı perdesē aŷa suradı munı Cemile Zakirow-
21. na. Lekıŷ sūz ŷen gēne tūgēl, çın kŷŷēlgeden suradı
22. hem ana ihlastan cawap birerrge de kirēk idē.
23. __ Ulıbız ŷse ... E etise ... yatlarğa karıy, Ce-
24. mile Zakirowna!
25. __ Kemge ikē ene de belesenme?
26. __ Sez de belesiz anı. Larisa Nigmatullina.
27. Cemile Zakirowna, baŷın iyep, bēraz uylanıp
28. utırdı.
29. __ Sinēn irene awır çir yukkan, dimek. E cirlene
30. gayeplep bulmıy. Niçēk , ni sebepten çirlegēnen açık-
31. larga, dewalarga kirēk anı. Bu çir ana yukmasın
32. ŷen, sin barın da iŷlegen idēnme? Anısın da uyla.
33. Eger de ul terelse, suŷınnan bēr kayçan bu ħakta anıŷ
34. isēne tŷermeske kirēk. Unıtırğa kirēk ul çirne.
35. __ Andıynı unıtıp bulamını, Cemile Zakirowna?
36. __ Bŷten nersene tŷzetep bula, Zeytūne, Ŗlgenne
37. gēne kirē kaytarıp bulmıy. Mehebbetke dewa bar,
38. ecelge çınnan da dewa yuk ikēn. __ Cemile Zakirowna
39. kŷz yaŷlayēren kŷrsetmes ŷen yŷzen terezege burdı. __
40. Ansız yaŷı almam ŷikēlle. Nik isen kaldım ikēn, dim
41. yalgız kalğan çaklarımnda. Kırık eldan artık bērge
42. yaŷep, min anı suŷgı yulına uzata da almadım.
43. Zeytūne, ayak ŷste basıp, anıŷ inenekulın saldı.
44. Hem bērençē mertebe gēne minutka bulsa da ŷzen
218, 1-43
1. ustazın ywartlık, ana kŷç birerlek derecede itēp

15. gibi oldu. Yok, facia onun için iz bırakmadan
16. geçmemiş, o sadece güçlü olmaya çalışıyordu.
17. -Evinizde durum nasıl, Zeytüne?- diye sordu
18. o.- Bebek nasıl büyüyor?
19. Kaygı perdesinin içinden sordu bunu Cemile Zakirovna.
20. Ama sadece rutin bir soru değil, içten sordu
21. bunu ve ona ihlasla cevap vermek gerekirdi.
22. -Oğlumuz büyüyor...ama babası...
23. Babası yabancılara bakıyor,
24. Cemile Zakirovna!
25. -Kim olduğunu biliyor musun?
26. -Siz de biliyorsunuz onu. Larisa Nigmatullina.
27. Cemile Zakirovna başını eğip biraz düşünerek
28. oturdu.
29. -Senin kocan da zor hastalığa yakalanmış demek. Hastayı
30. suçlayamayız. Neden, hangi sebeple bulaşmış hastalık, bunu araştırmak
31. ve tedavi etmek gerek. Bu hastalık ona bulaşmasın
32. diye her şeyi yapmış mıydın sen? Onu da düşün.
33. Eğer o iyileşirse, sonradan hiçbir zaman bu hakta
34. hatırlatmamak gerek. Unutmak gerek o hastalığı.
35. -Böyle şey unutulur mu, Cemile Zakirovna?
36. -Her şey düzeltilebilir, Zeytüne, sadece öleni
37. geri getiremezsin. Aşka deva var
38. ama ecele yokmuş bu dünyada,- Cemile Zakirovna
39. gözyaşlarını göstermemek için pencereye döndü.
40. -Onsuz yaşayamam gibi. Neden hayatta kaldım diyorum
41. yalnız olduğumda. Kırık seneden fazla birlikte
42. yaşayıp, onu son yolculuğuna bile uğurlayamadım.
43. Zeytüne ayağa kalkıp onun omzuna elini koydu.
44. Ve ilk defa ve sadece bir dakikalık olsa da kendini

218/1-43

1 hocasını sakinleştirecek, ona güç verecek gibi

2. tuydı.
3. __Çın tabip bérénçé çıratta yademge muhtac ke-
4. şeler hakkında uylarga tiyeş, dip üyrete idé bezne us-
5. tazıbiz professor İlyasowa, __didé ul.
6. __Eye, eye, işlerge kirék, tın da almıy işlerge.
7. Yaşetse şul iş kène yaşete ala inde mine...
8. Anıñ belen sawbullaşıp çıkkaç, Zeytüne koridor-
9. da İzail Harisowiçni heterene kitêrde. Aşıkkan
10. ikén dutsent Dewletşin, artık aşıkkan ikén. Türkem
11. başındağı kır kazı urının başkalarga birmayeçek
12. ele.
13. Cemile Zakirowna Zeytüne artınnan yamansu gına
14. elmayep karap kaldı. Bu yaş hıatın kérép çıkkaç, bül-
15. me yaktırıp kitkendey buldı ana. “Minem yaşlegem
16. bit bu, minem nıgıp, çınıgıp kına kilgen çağım”, __
17. dip uyladı ul.
18. Sularnın da caysız yuldan akkan çakları bula.
19. Gaile turmışın eytken de yuk. Kúpme parlar üzlerene
20. caysız itép yaşiler! Bulay yaşerge yaramaganıñ da
21. anlıy alar, tik küñélgelerde yatkan taşlar turmış agı-
22. şın eybet küyge salırğa irek birmi. E gumer uza tı-
23. ra, turmış haman caysız bara, küñélgeler bu caysız-
24. lıkka künegep kite, gadetlene hetta.
25. Enwer belen Zeytünenenėj turmışı da şundıy idé.
26. Lekin bulay yaşep beterü mümkün tügel. Nerseder__
27. dawılmı, küçle yantırmı bulır da elganıñ suların
28. taşıtır, küñélgedege awır taşlarını gwıp alıp kitêr,
29. ya bulmasa yanaların kitêrep üster de turmış cayla-
30. nuga ümetlerne bütenleyge yuk itép tüslé idé.
31. Nık bulırğa tırıştı Zeytüne, tik anıñ da sınıp
32. kitken çakları bulmadı tügel. Emma ul alarnı En-
33. werge beldermiçe, sizdermiçe ütkêrep cibere idé.

2 hissetti.
3 -Gerçek tabip ilk sırada yardıma muhtaç
4 insanlar hakkında düşünmeli diye öğretmişti bize
5 üstadımız profesör İlyasova,- dedi o.
6 -Evet, evet, çalışmak gerek, nefes bile almadan çalışmak.
7 Yaşatırsa sadece bu yaşatacak beni...
8 Onunla vedalaşıp dışarı çıkınca, koridorda
9 İsaıl Harisoviç'i hatırladı Zeytüne. Acele etmiş
10 Doçent Devletşin, fazla acele etmiş. Sürü
11 başındaki yabani kaz yerini başkalarına vermeyecek
12 daha.
13 Cemile Zakirovna Zeytüne'nin peşinden hüzünlü
14 gülümseme ile bakıp kaldı. Bu genç kadın girip çıkınca oda
15 aydınlanmış gibi oldu ona. "Benim gençliğim
16 bu, benim güçlendiğim, çevikliğe doğru yürüdüğüm zamanım" diye
17 düşündü o.
18 Sular bile zor yollardan akıyorlar bazen.
19 Aile hayatı hakkında ise konuşmaya bile gerek yok. Kaç çift kendilerini
20 zor duruma koyarak yaşıyor! Böyle yaşamamak gerektiğini
21 biliyor onlar, ama gönüllerinde yatan taşlar onlara hayatlarının a
22 kışını uygun yola sokmalarına engel oluyor. Ömür ise geçiyor,
23 hayat hala zor yürüyor, gönüller bu zorluğa
24 alışıyor, sıradan bir şey olarak kabul ediyormuş.
25 Enver ve Zeytüne'nin hayatı da böyle idi.
26 Ama hayatın sonuna kadar böyle yaşamak imkansızdı. Bir şey-
27 fırtına mı, yağmur mu- nehrin sularını
28 taşırır ve gönüldeki taşları su kendisi ile götürür,
29 ya da yeni taşlar ekleyip hayatın akışının düzelmesine
30 olan umutları tamamen yok eder gibi.
31 Güçlü olmaya çalıştı Zeytüne, ama onun da kırıldığı
32 zamanlar oldu. Ama o onları Enver'e
33 belli etmeden, fark ettirmeden geçirmeye çalıştı.

34. Barı bër tapkır, bër gène yumşaklığın kürde
  35. anıñ Enwer, anısı da Müderris arkasında buldı.
  36. Küne de awır idé şul anıñ. Ul küne tikşerü ku-
  37. missiyase ıgargan neticelerge bağışlangan utırış
  38. uzdı. Cemile Zakirowna küpten tügél bulnitsadan
  39. ıkkın, anıñ yüzende awır uperatsiya kişergen keşe-
  40. lerge bula turgan aklık hem ayeruça yumşaklık, his-
  41. lelek balkıy idé.
  42. Nek şuşı çakta ana bik awır süzler tınlap utı-
  43. rırğa turı kildé . İzail Harisowiç kayadır aşığıç
- 219, 1-45

1. kumandirawkaga kitken ikén, tikşerü neticelere
2. yumşaklaw üçen klinikaga respublikanıñ baş gineko-
3. lağı Taliya Gafarowna kildé . Ul her süzne mümkün
4. kade yumşatıbrak eyterge tırışa, professor üçen
5. de, başka wraçlar üçen de munda utırının awırlıgın
6. anlıy idé. Lekin dotsent Dewletşin kul kuygan da-
7. kumentnı ukımıyça, anda kürsetelgen kimçekelelerne
8. beterü çaraların bilgelemiçe de mümkün tügél idé.
9. Düres, wafınanıñ ülemende kunkret bër keşene
10. gayeplerlek yuk, dip tabılğan ikén. Ordinator.
11. Nigmatullina analiz neticelere yalgıñ birgen
12. diyerge dedelil yuk, awır keşenen kanında, bigrek
13. tetürle darular yagıntısında, segat içende
14. de sizelerlek üzgereşler bulwı ihtimal. Emma komis-
15. siyanen uçlı küze klinikada munnan tısta küp ci-
16. teşsezlekler kürep alğan ikén. İş waktın çitten
17. kilgen keşelerne karawğa sarıf itü, kayber awır-
18. ların, dewalap citkermiçe ıgarılwı arkasında.
19. klinikaga kat –kat kerwe, tiyeşsez keşelerne urınga
20. salu... Bu unaydan Heyrullina familiyase de telge
21. alıngan idé.

34 Sadece bir defa, tek bir yumuşaklığını gördü
35 onun Enver, o da Müderis yüzünden oldu.
36 Günü de çok zordu. O gün denetim
37 komisyonunun sonuçlarının tartışıldığı toplantı
38 olmuştu. Cemile Zakirovna daha yeni hastaneden
39 çıkmış, onun yüzünde sadece zor ameliyat geçirmiş hastalarda
40 olan beyazlık ve aşırı yumuşaklık, duygusallık
41 parlıyordu.
42 Tam o zaman ağır konuşmalar dinlemek
43 zorunda kaldı o. İsaıl Harisoviç bir yerlere acele

219/1-45

1 iş gezisine gitmişti, denetim raporunu sonuçlandırmak
2 için cumhuriyetin baş jinekologu
3 Taliya Gafarovna gelmişti. O her kelimeyi mümkün
4 kadar yumuşatarak söylemeye çalışıyordu, profesör için
5 de, diğer doktorlar için de burada oturmanın zorluğunu
6 anlıyordu. Ama Doçent Devletşin'in imzaladığı
7 evrakları okumadan, orada gösterilen eksiklerin
8 düzeltme çarelerini konuşmadan mümkün değildi.
9 Doğru, Vafina'nın ölümünde kesin olarak belli bir insanı
10 suçlamak mümkün değil, diye karar verilmiş. Yardımcı doktor
11 Nigmatullina test sonuçlarını hatalı verdi
12 demeye delil yok, hasta insanın kanında, özellikle
13 farklı ilaçların etkisi ile, birkaç saat içinde
14 de hissedilebilir değişiklikler olabiliyor. Ama komisyonun
15 keskin gözü bundan hariç de çok eksiklikler
16 görebilmiş. İş zamanını
17 dışarıdan gelen insanları bakmaya kullanmak, bazı hastaların
18 tamamen tedavi olmadan hastaneden çıkarılması sonucu
19 tekrar tekrar geri gelmeleri, gereksiz insanları hastaneye
20 yatırma... bu konuda Hayrullina soyadı
21 dile alınmıştı.

22. Professor İlyasowa bularnı başın iyep, gadette-
23. geçe, awırularnı karar aldınnan yumşatırğa tele-
24. gendey, kulların ugalap tınladı. “Tuktagız, munda
25. Cemile Zakirownanıñ bér gayebe de yuk bit, bu heller
26. ul yugına, ul belmegende buldı!” __dip kıçkırası
27. kildé Zeytünenenñ . Emma professorın ak yüzendege
28. sabır igtıbar anı Tıyélırğa mecbür itte. İlyasowa
29. üz klinikasındagı her iş üçen bérénçé çıratta üzen
30. cawaplı sanıy idé. Düres, komissiya kitérgegen faktlar
31. gına kafedra citekçesen alıştırıu hakkında süz kuz-
32. gatırğa nigez birmiler, professor İlyasowa, elbette,
33. selametlege mümkinlek birse, üz urınında kalaçak
34. idé. Tik ana işne yahşırtırğa kiréklege turında bik
35. nık kisetelgen idé.
36. Balsa idé şuşı cıyelışta ak halatlı keşelerne
37. maktawğa hem keşelernen rehmetene gène kümelgen dip
38. küz aldına kitereçüler! Yabık işek artlarında, mène
39. şuşındıy cıyelışlarda alarnın kazanışları bér
40. gène de telge alınmagan, keçkène gène yalgışı da zur
41. itep , küpertep kürsetelgen çaklarını kürseler idé!
42. Ayawsızlık, gadelsezlek bulıp küréndé bu cıyelış
43. Zeytünege. Emma professor üze munı citdi nıklık
44. belen kiçerde, küresen, keşelerne dewalaw ülkesenen
45. elege Zeytünege bilgesez yakları ana bik tanış idé.

220,1-45

1. Cıyelıştan suñ aynırğa da ölgermedeler, nusilka
2. belen bér hatını kitérdeler, Zeytüne belen fidaya
3. Galimawnaga aşığıç operatsiya yasarga turı kildé .
4. Kiçen klinikadan çıkkanda, Zeytünenenñ cep üzer
5. hele de kalmagan idé. Bakça aşa çıktı da awlagrak
6. uram çatında beton baganaga süyalde ul, salkın taş-
7. tan nıklık alırğa telep, küzlé ren yumdı. Yanıñda

22 Profesör İlyasova bunları başını eğip, normalde
23 hastaları bakmadan önce yumuşatmak ister
24 gibi ellerini ovalayarak dinledi. “Durun, bunların
25 hiçbiri Cemile Zakirovna’nın suçu değil, bunlar hepsi
26 o yokken, onun haberi olmadan oldu!” diye bağırarak
27 istedi Zeytüne. Ama profesörün ak yüzündeki
28 sabır ve dikkatli ifade onu susmaya mecbur etti. İlyasova
29 kendisini kliniğindeki her iş için ilk sırada
30 sorumlu kabul ediyordu. Doğru, komisyonun kaydettiği olaylar
31 bölüm başkanını değiştirme için esas
32 alınmazlar, Profesör İlyasova, elbette,
33 eğer sağlığı izin verirse, kendi yerinde kalacaktı.
34 Ama işi iyileştirme konusunda çok açık ve net
35 uyarılmıştı.
36 Olsaydı bu toplantıda beyaz önlüklü insanları
37 övmeye ve insanların teşekkürlerine gömülü
38 diye düşünenler! Kapalı kapıların arkasında, buna
39 benzer toplantılarda onların kazandıkları hiç
40 dile alınmadığı, ufak hatalarının da şişirilerek
41 büyük gösterildiği zamanları görselerdi!
42 Acımasızlık, adaletsizlik olarak gözüktü bu toplantı
43 Zeytüne’ye. Ama profesör bunu ciddi ve güçlü
44 karşıladı, galiba insanı tedavi etme konusunun
45 daha Zeytüne’ye belli olmayan tarafları da ona çok tanıdıktı.

220/1-45

1 Toplantıdan ayrılmaya zaman kalmadı, sedye
2 ile bir kadını getirdiler. Zeytüne ile Fidaya
3 Galimovna acil ameliyat yapmak zorunda kaldılar.
4 Akşam klinikten çıktığında, Zeytüne’nin ip koparacak
5 gücü bile kalmamıştı. Bahçeden çıkıp, kimsesiz
6 karanlık cadde köşesindeki beton direğe yaslandı o, soğuk
7 taştan güç almak ister gibi gözlerini kapadı. Yanında

8. cıştırdagan tawış işetkeç te, kerfeklaren küter-
9. mede, Kémder kilêp belegennen tutkaç kına, siskênep
10. küzlê ren açtı.
11. __Ni buldı sezge, doktor? __didê Müderris.
12. Anıñ karaşında Zeytüne üzenen yürek sızlawın
13. küprendey buldı hem hislernen bu bër demlege tamam
14. helne aldı.
15. __Sez... Sez... Kem bele suñ séznêñ helne... Bez bit
16. sezge haman üz sırhawları bıznu gına alıp kilebez...
17. Nindi igoistlar bez... __dip süylende Müderris. Ul
18. Zeytünene küterep diyarlek maşınası utırttı.
19. __Hezer... Hezer ... Öygezde darular bardır bit...
20. Yul buye deşmede, baranka üstennen başın algarak
21. suzıp, tizrek Zeytünene iltep citkererge tırıştı.
22. Üy yanınğa tuktagaç, ul terezge küterêlep karap tur-
23. madı, anıñ kulları küçle hem şul wakıtta bik
24. yumşak idê. Alarnın kudrete karşında Zeytüne bü-
25. ten küçen yugalttı.
26. Ul baskıçtan niçêk mengenneren de iskermede.
27. İşekke terelep diyarlek tuktagaç, açkıç izlep, sumka-
28. sını aktarırga kereşte. Anıñ inbaşı, nıklık izlep.
29. Müderrisnen belegene terelgen idê.
30. İşek kiñet açılıp kittê Enwer kürêndê. Ul
31. ber tın hareketsez kaldı, annarı kulların suzıp,
32. Zeytünenêñ Innerennen tuttı da içke tarttı hem katı
33. itêp işekne yabın kuydı. İşek yanagına süyalgen hatı-
34. nının yüzene tekelep karadı da:
35. __Nişleden sin? __didê. __tukta... Annarı ey-
36. tersen... Yale, sal üstenne. Hezer mina tayan...
37. Ul Zeytünene alıp kêrêp diwanga utırttı.
38. __Üzenne üzen şuşı hetle betererge yarıymını?
39. Hezer çey kitêrem min sina. Ballı katı çey...

8 kıpırdayan sesler duyunca da kirpiğini
9 kaldırmadı, sadece birileri elinden tutunca birden
10 kendine geldi.
11 -Ne oldu size, doktor?- dedi Müderis.
12 Onun bakışında Zeytüne'nin kendisinin kalp sızılarını
13 görmüş gibi oldu ve bu duyguların ortaklığı tamamen
14 mecalini aldı.
15 -Siz...Siz.... Kim biliyor ki sizin durumunuzu... Biz size
16 her zaman kendi hastalarımızı getiriyoruz sadece...
17 Ne kadar egoistiz biz...- diye konuştu Müderis. O
18 Zeytüne'yi neredeyse ellerine kaldırarak arabasına aldı.
19 -Şimdi... Şimdi... evinizde ilaçlar vardır herhalde...
20 Yol boyunca bir şey demedi, direksiyon üstünden kafasını ileri
21 uzatıp hızlıca Zeytüne'yi evine getirmeye çalıştı.
22 Eve ulaşınca, o başını kaldırıp pencereye bile bakmadı,
23 onun elleri güçlü ve aynı zamanda
24 yumuşaktı. Onun kudreti karşısında Zeytüne
25 tüm gücünü kaybetti.
26 O merdivenleri nasıl çıktığını hatırlamadı.
27 Kapıya yaslanır gibi durunca, o anahtar arayıp çantasını
28 karıştırmaya başladı. Omuzu dayanacak bir şey arayıp
29 Müderis'e yaslanmıştı.
30 Kapı aniden açıldı, içeride Enver görüldü. O
31 bir an sessiz kaldı. Sonra ellerini uzatıp
32 Zeytüne'nin omuzlarından tuttu, onu içeri çekti ve sertçe
33 kapıyı kapattı. Kapı kenarına yaslanmış karısının
34 yüzüne dik baktı:
35 -Ne yaptın sen?-dedi.- Dur... sonra anlatırsın.
36 Tamam, çıkar paltonu...Şimdi banan yaslan...
37 O Zeytüne'yi salona getirip kanepeye oturttu.
38 -Kendini o kadar neden harcıyorsun?
39 Şimdi çay getireceğim sana...Bal ile demli çay...

40. Kürde m ikèn ul işek túbende basıp kalgan Müder-
41. risne? Munı Enwer bér kayçan da eytemde.
42. E bér niçe künnen Enwerge yat tawışlı bérir keşe
43. telefonnan şaltırattı.
44. Telefonnan yat ir tawışı işetelgeç, Enwernen
45. yürege ju itte.

221, 1-44

1. __Min Zeytüneneněj hezmetteşe, Nail Heydero-
2. wiç, __didè tawış, isenleşkeç. __Şimbe künnen bez-
3. nene kümeş tuyebız bula. Minem ipteşem Zeytüne belen
4. dus. Belki, süylegenter de Süyembikè apasın. Sezne
5. bik üteneç çakırabız.
6. Enwernen tele kipte, ul niçek cawap birgönen üze
7. de tuymadı. Rehmet eytte ahrısı, e rehmet üze riza-
8. lık birü digen süz.
9. Üzenen –üze şulay kilèp çıktı, bilgelengen se-
10. gatte alar, balanı kürşede kaldırıp, parlaşıp ku-
11. nakka kittèler. Kegazge türelgen çeçek beyleme kü-
12. teretep, yarım karangı uram buylap kultıklaşıp bar-
13. ganda, alar artınnan bér hatın –kızın:
14. __Kunakka baralar! __Digène işetelep kaldı. Bu
15. tawışta kızığı yangırigan kèbèk idè.
16. Süyem apaların ulı bülmesende buydan –buyga
17. üsteller kuyep tabın ezerlengen idè. Tabındağı bel-
18. lür sawıtlarda alma –eflisuñ, kunfètlar, kıymmetle
19. grafinnarda içemlekler, ak aşyawlık üstende kümeş
20. kaşıklar –Barısı da yaktı ut astında cemeldi,
21. balkıy. Bu maturlıknı, şullıknı kürep, Zeytüne:
22. __Ay –hay mul ezerlegensez! __dip kuydı.
23. __Hezinede barı inde, mahsus cıygan mal tü-
24. gel, __didè Süyembikè . __Mène bu wazaların tuyebızga
25. bülek itkenner idè, kümeş kaşıklarını bérənçè ulı-

40 Gördü mü acaba o kapının kenarında duran
41 Müderis'i? Bunu Enver hiçbir zaman söylemedi.
42 Birkaç gün sonra Enver'i yabancı sesli bir adam
43 telefonda aradı.
44 Telefonda yabancı erkek sesi gelince, Enver'in
45 kalbi hızla çarpmaya başladı.

221/1-44

1. -Ben Zeytüne'nin meslektaşımı, Nail Haydaroviç,-
2. dedi ses selamlaşınca.- Cumartesi günü bizim
3. gümüş düğünümüz oluyor. Benim eşim Zeytüne'nin
4. arkadaşı. Belki anlatmıştır Süyümbike ablasını. Sizin
5. gelmenizi de çok rica ediyoruz.
6. Enver'in dili kurudu, o ne diye cevapladığını kendisi
7. de hissetmedi. Teşekkür etti, galiba, teşekkür etmek ise
8. evet anlamına geliyor.
9. Kendiliğinden öyle oldu, belli saatte
10. onlar, bebeği komşuya bırakıp, birlikte
11. davete gittiler. Kağıda sarılı çiçek buketi ile
12. yarım karanlık caddeden yürürken
13. onların peşinde bir kadının:
14. -Davete gidiyorlar!- dediği duyuldu. Bu
15. seste kıskançlık da var gibi idi.
16. Süyümbike ablaların büyük odasının bir ucundan diğer ucuna
17. masalar yerleştirilerek sofralar hazırlanmıştı. Sofradaki billur
18. vazolarda elma portakal, şekerlemeler, değerli
19. sürahilerde içecekler, beyaz sofraya bezi üstünde gümüş
20. kaşıklar- hepsi de lamba ışığında parlıyordu.
21. Bunları görüp, Zeytüne:
22. -Ah, şuna bak, ne kadar iyi hazırlanmışsınız!-dedi.
23. -Elimizde olanlar ile, isteyerek topladığımız şeyler değil-
24. dedi Süyümbike.- özellikle diye toplamadık. İşte bu vazoyu düğünümüze
25. hediye etmişlerdi, gümüş kaşıkları ise ilk oğlumuzun

26. bız tugaç kutlap birdeler...
  27. __Şunnan birle sakladığımızı?
  28. __Kaya kitsen suñ alar? Sèznèj kümeş tuyegız bez-
  29. neke işe gène de bulmas, zzamanalar ikènçe hezer, bay
  30. zamana.
  31. Enwer alarnı tınlap betere almadı: zal işegende
  32. Larisa kürèndè. Barlık kunaklar ireksezen şul yak-
  33. ka burıldılar. İdènge tiyep turgan kiñ itekle, uzın
  34. cinle zeñger efek külmek kigen Larisa bér mizgele
  35. gène tuktap kaldı hem işek yanakları arasında ram-
  36. ga alıngan kartinaga uhşap kittè. Eytèrsèj le anı
  37. ressam bik açık buyawlar belen yasagan: kuye ciren
  38. büdreler, kıp –kızıl irenner, kulak uçlarında alka-
  39. lar hem ak muyendagı bér ret mercen zeñger uçkın si-
  40. be. Enwerne kürgeç, ul başın tağın da artkarak taş-
  41. lap içke atladı, itege ayaklarına sılanıp, anıñ sı-
  42. nın ayemaçık kürsete idè. Enwer aşığıp kitap şka-
  43. fina taba burıldı hem andagı hikmetle sawıt –saba-
  44. larnın, şemdel –sınnarnın nindi uçraklar belen bü-
- 222, 1-45

1. lek itelgennere turında süylep turgan Süyemb ikène
2. igtibar belen tınlaganga salıştı.
3. Belepme –belmiçeme, Süyembikè kunaklarını tabınga
4. bik usta urnaştırdı. Türde utırgan Enwerge işek
5. katındağı puçmakka turı kilgen Larisa bütendey
6. diyarlek kürenmi idè. Enwernen sul yagında Zeytüne,
7. annan suñ, üstel başına, yaşlere kırıktan uzgan
8. bulsa da, ıspay kıyafeten, küzè nen yaktısın saklagan
9. şuma çıraylı ir keşe belen yabık bitle hatınını
10. utırttılar.
11. burıngı yulanı saklap, hucalar kunakların ayak
12. üste sıyladılar. Nail Heyderowıç hatının inneren-

26. doğumunu kutlayarak vermişlerdi...
27. -O zamandan beri korudunuz mu?
28. -Nereye gitsin ki onlar? Sizin gümüş düğünüz bizimki
29. gibi olmaz, zaman farklı şimdi, zenginlik
30. zaman...
31. Enver onları dinleyemedi: salon kapısında
32. Larisa göründü. Tüm misafirler istemeden
33. o tarafa döndüler. Yere kadar düşen etekli uzun
34. kollu mavi gömlek giyen Larisa bir anlık
35. durup kaldı ve kapı altında çerçeveye
36. alınmış resme benzedi. Sanki ressam onu
37. açık renklerle çizmiş: koyu kırmızı sarı bukleler,
38. kıpkırmızı dudaklar, kulak uçlarındaki küpeler
39. ve beyaz boynundaki tek sıra mercan kolye kıvılcımlar
40. saçıyordu. Enver'i görünce , o başını arkaya atıp
41. içeri adım attı, eteği ayaklarına yapışmış,
42. onun bedenini apaçık belli ediyordu. Enver acele ile kitaplığa
43. döndü ve oradaki ilginç tabakları,
44. heykel büstlerin ne dolayısı ile hediye edildiğini

222/1-45

1. ayrıntıları ile anlatan Süyümbike'yi
2. dikkatle dinliyor gibi yaptı.
3. Bilerek ya da bilmeden, Süyümbike misafirleri sofraya
4. çok usta yerleştirdi. Odanın derinliğinde oturan Enver'e kapı
5. yanındaki köşeye denk gelen Larisa tamamen
6. görünmüyordu. Enver'in soluna Zeytüne'yi,
7. sonra diğer yanındaki masa başına yaşı kırkı geçmiş
8. olmasına rağmen, bedeninin düzlüğünü, gözlerinin parlaklığını korumuş
9. düz yüzlü adam ile zayıf yüzlü karısını
10. yerleştirdiler.
11. Eski geleneklere sadık kalarak, ev sahipleri misafirleri ayaküstü
12. ağırladılar. Nail Haydaroviç eşini omuzlarından

13. nen kuçtı da:
14. __Çirek gasır uzıp kitken, bér kün kèbék te tuyel-
15. madı, iyeme, karçık, __didè. __Malaylarga karıym da
16. aptırap kitem kayçak.
17. Malaylar digène ufitser kiyemendege yaş ègèt be-
18. len çandır gewdele üsmer idèler. Alar ikè se de işek
19. túbendege urındıklardan etise belen enisène elmaye-
20. şıp karap utıralar idè. Bu elmayuda yaratuda, béráz
21. gına keçereytü, ülkenneren gayepleren garfu iterege
22. ezerlek te bar idè. Turmış dilbegesen elègene kul-
23. larına algan yaki alırga ezerlengen yaşler üzlere
24. üçen kaderle bulgan ülken keşelerge şulay ka-
25. rıylar.
26. Yubilyarlar hem alarnın balaları hürmetene bér-
27. ikè tust kütergennen suş, Zeytüne yanınđa utırgan is-
28. pay ir keşe sikè rep turdı da:
29. __Eydegez, tabındağı yaş parlaga behet telep
30. berne küterik ele, __Didè. Alar da, Süyembikè be-
31. len Naiden ürnək alıp, tatu –tigez gumer itsenner,
32. kümeş tuylarında yannarında buy citken ulları –kız-
33. ları büterelep yürsen! __Suşgısın ul ni üçender
34. Zeytünege karap eytken sıman tuyeldı.
35. Enwer küzlè ren kısa tüşep , elmayep, üzen Nail
36. Heyderowiç urınına kayep karadı. Eye, Timerbulat ul
37. çakta mène şuşı ufitser kèbék , sının nıgıtkan, cil-
38. kelere kiñeygen, karaşı zireklengen ègèt bulır. E
39. Enwer üze kemnen innerene kulın salıp basıp turır
40. suş? Larisagamı? Ul çakta tabın mundıy kürkem bu-
41. la almas, Timerbulatta ana bulay yaratıp karamas.
42. Çünki barı tik ata belen ana yaneşe hem tatu bulgan-
43. da gına balalarının karaşı şuşındıy yaktı –cılı
44. bula ala... Enwer uylarının uçına çıgarga kurıktı,

13. kucakladı:
14. -Çeyrek asır geçmiş, bir gün gibi bile duyulmadı,
15. değil mi karıcığım,- dedi.-Çocuklara bakıp
16. hayrete düşüyorum bazen.
17. Çocuk dediği astsubay elbisesindeki yiğit
18. ile zayıf bedenli gençti. Onlar ikisi de kapı
19. kenarındaki sandalyelerden anne ve babalarına gülümseyerek
20. bakmış oturuyorlardı. Bu gülümsemede sevgi de, biraz
21. küçültme de, büyüklerin hatalarını affetmeye
22. hazırlık da vardı. Hayatın dizginlerini kendi ellerine
23. almış veya almaya hazırlanan gençler kendileri
24. için değerli büyük insanlara böyle
25. bakıyorlar.
26. Ev sahipleri ve çocukları şerefine iki
27. kadeh kaldırıncı, Zeytüne yanındaki adam birden
28. ayağa kalktı:
29. -Haydi, şimdi ise sofradaki genç çiftlerin şerefine
30. kadeh kaldıralım,- dedi. Onlar da Süyümbike ile
31. Nail'i örnek alarak, güzel ve düzgün hayat yaşasınlar,
32. gümüş düğünlerinde ise yanlarında büyümüş kız oğlanları
33. olsun!- Son dediklerini o nedendir
34. Zeytüne'ye bakıp söyledi gibi oldu.
35. Enver gözlerini kapatıp, gülümseyip kendini Nail'in
36. yerinde düşündü. Evet, Timerbulat o
37. zaman tam bu astsubay gibi, güçlü bedenli, geniş omuzlu,
38. kartal bakışlı yiğit olur. Ama
39. Enver kendisi kimi omzundan kucaklar acaba o
40. gün? Larisa'yı mı? O zaman sofraya böyle görkemli
41. olmaz, Timerbulat da ona böyle severek bakmaz.
42. Çünkü sadece baba ve anneleri yanında olan ve onları seven
43. çocukların bakışları böyle sıcak, parlak
44. olabilir...Enver fikrinin sonuna gelmeye korktu,

45. kulındağı bukalın irennerene kitèrerge aşıktı.

223, 1-43

1. Ofitser ègèt bër kulına taburetka, ikènçesene
2. talyanka küteren kerde. Nail Heyderowıç, Urtağa utı-
3. rıp, gamun uynap ciberde. Tamak yalgangan, tustlar-
4. nın in kirèklere eytelgen, meclesen in küñelgele
5. wakıtı __cırlan –biyen küñelge açar segate kitèp cit-
6. ken idè.
7. Gamunçı türle küyler başlap karadı, tabındağı-
8. lar tamakların kırgalap kuydılar, lekiñ bër küyge
9. de şuma gına kuşılıp kite almadılar: cırların
10. süzleren retlep belüçe yuk idè. “Sarman” belen “Şah-
11. ta”nın bër–ikè kunletın cırlap aldılar da tagın
12. tınp kaldılar. Nail Heyderowıç awıl küyen uynap
13. cibergeç, üstelnen argı başındağı bër taza gewdele
14. hatın:
15. Bèznèñ awıl bik zur awıl,
16. Kile kıybladan dawıl,__
17. dip ar başladı. Ana kaysıları kuşılmakçı idè—
18. der de cırnın azagında tutlıgıp tuktalıp kaldı-
19. lar:
20. Belki rehet te kürerbez,
21. Hezèrgèse bik awır...
22. Gasırlar buye heyerçelekten hem hesreten mihnet
23. çikken halıknın bu mun –zarı yaktı bülmede, mul tabın
24. yanında utırgan keşelerge bik seyer bulıp işetelde,
25. küpler tüze almıyça pırhıldap külep ciberdeler.
26. __İ, uylamaganbız, Nail, cır kitabın alıp, süz-
27. leren küplep küçerep kuyası kalgan ikèn, __didè ku-
28. naklar arasına utırgan Süyembikè .
29. __Barsın da uylap beterep bulmıy şul, __didè
30. Nail Heyderowıç.

45. elindeki kadehine acele ile dudaklarını dokundurdu.

223/1-43

1. Astsubay yiğit bir eline sandalye, öbür eline
2. talyan ile odaya döndü. Nail Haydaroviç ortaya oturup
3. çalmaya başladı. Karın doymuş, dileklerin
4. en gereklileri söylenmiş, meclisin en neşeli
5. vakti- müzik çalıp dans ederek eğlenme saati
6. gelmişti.
7. Çalgıcı farklı müzikleri çalmayı denedi, masadakilerin
8. bazıları öksürür gibi yaptılar, ama hiç kimse müziğe
9. katılarak şarkı söyleyemedi: şarkıların
10. sözlerini bilen yokmuş. “Sarman” ile “Şahta”nın
11. birazını söylediler ve yine durdular.
12. Nail Haydaroviç “Avıl köye” nü çalmaya
13. başlayınca masanın öbür ucundaki büyük bedenli
14. kadın:
15. Bizim köyümüz büyük köy
16. Kiblede firtına geliyor-
17. Diye şarkıya başladı. Birileri ona katılmıştı
18. ama şarkının sonunda sözlerini bilmediklerinden susup
19. kaldılar:
20. Belki rahat ederiz,
21. Ama şimdi çok zor...
22. Asırlar boyunca fakirlikten ve hasretten çok
23. çekmiş milletin dertli şarkıları bu aydınlık odada, bol sofranın
24. yanında oturan insanlara biraz komik geldi,
25. bazıları dayanamadan güldü bile.
26. -Düşünememişiz, Nail, keşke kitabı alıp şarkı
27. sözlerini çoğaltmış olsaydık,- dedi
28. misafirler arasında oturan Süyümbike.
29. -Herşeyi düşünemezdik zaten,- dedi
30. Nail Haydaroviç.

31. Zeytüne yanındagı ıspay ir tagın turıp bastı:
  32. __Eydele “Almagaçları”n!
  33. __Munın cırı şaydan bulıp çıktı:
  34. Almagaçnı üstereler,
  35. Alması bulmasa da;
  36. Yar süyulere küñelgele,
  37. Gumerlek bulmasa da.
  38. Cırın ertığı bulmıy, diler tagın. Bula ikên
  39. şul! Yarlarnı gumerlekke süya belgen keşelernen tigez
  40. turmışı hürmetene cıyelgan bu tabında elege süzler
  41. tagın urınsız yangıradı.
  42. Tabındagı halık bër–bersene karaşırğa kıyensı-
  43. nıp, uyalçan elmayep utıra idè. Küñelgede matur hisler
- 224, 1-43

1. taşy, alarnı eytep birese kile, lekiñ eytep birer
2. çarasın belmiler, telsezler helende kalgannar idè
3. alar.
4. Uy –fikè rlerebezne urtaklaşır üçen bezge ata—ba-
5. balarımız tel bülek itèp kaldırgannar, hislerebezne
6. büleşep üçen cırlar miras itkennar. Bu hezinene her
7. zamanıñ talantları üste –üstene bayetıp tura. Ul bay-
8. lıkñı alu herkemnen üzene gène beyle. E bez anı ala
9. belmibezne, elle alırğa telemibezne? Nikader bay-
10. lıktan mehrüm kalabız bit bez şuşı rewêşle!
11. Süyemb ikènen başı iyelgen, şuma kara çeçe lampa
12. yaktısında eltrıy idè. Mène ul yüzen küterep, teş-
13. leren cemeldetep, yalınganday èlmaydı:
14. __Zeytüne, cırlap bir elèbèznèñ hürmetke!
15. Barısı da üstelnen türene tübeldeler. Zeytüne ar-
16. tık kıstatmıy gına turıp bastı. Anıñ üstende ak
17. efek külmege idè, tuyda kigen külmege. Artık tantana-
18. lı kıyafeten kimeter üçen, Zeytüne anıñ tüşene hem

31. Zeytüne yanındaki düz bedenli adam yine ayağa kalktı:
32. -“Almagaçları”nı çalsana!
33. Bunun şarkısı neşeli imiş:
34. Elma ağacını büyütüyorlar
35. Elması olmazsa da,
36. Yar sevmeler keyiflidir
37. Ömürlük olmasa da.
38. Şarkının yırtığı olmaz diyorlar. Oluyormuş!
39. Yarlarını ömürlük seven insanların güzel
40. hayatı hürmetine toplanmış sofrada söylenen bu şarkı sözleri
41. yersiz gibi duyuldu.
42. Sofradaki millet birbirine bakmaya utanarak,
43. çekingen gülümseyerek oturuyordu. Gönüllerde güzel hisler

224/1-43

1. taşıyor, onları söylemek istiyorlar, ama söylemenin
2. çaresini bilmiyorlar, dilsizler durumunda kalmış
3. onlar.
4. Düşünce, fikirlerimizi paylaşmak için anne-babalarımız bize
5. dil hediye etmişler, hislerimizi
6. paylaşmak için şarkıları miras bırakmışlar. Bu mirası her
7. zamanın yetenekleri üst üste zenginleştiriyorlar. Bu zenginlikleri
8. almak herkesin kendine bağlı. Biz onu almayı
9. mı bilmiyoruz, yoksa almak mı istemiyoruz? Ne kadar
10. zenginliklerden mahrum kalıyoruz biz bu şekilde!
11. Süyümbike'nin başı eğilmiş, pürüzsüz siyah saçı lamba
12. ışığında parlıyordu. İşte o yüzünü kaldırıp, dişlerini
13. parlatıp, yalvarır gibi gülümsedi:
14. -Zeytüne, bir şarkı söylesene bizim şerefe!
15. Hepsi en dipteki masaya baktılar. Zeytüne
16. fazla istetmeden ayağa kalktı. Üstündeki beyaz
17. ipek gömlekti, düğününde giydiği gömlek. Sadece fazla tantanalı
18. gözükmesin diye Zeytüne onun göğüs ve

19. cin uçlarına kızıl belen zeñger den çeçekler gene
20. çikte. Bu bizekler külmekne gadileştirebrek ciber-
21. de, şul uk wakıtta ana saflık, samimilek üstede.
22. Sarı çeçen baş artına zur tüyen itép cıyep kuygan,
23. çiğelerende ciñel büdreler büterelgen Zeytüne Büğen
24. çiğüle kufta kiyep kiçke uyenga çıkkawıl kızın he-
25. terlete idé.
26. Mêne ul başın küterde de karşındadı işek üste-
27. ne, e belki üze gene belgen bér yuktaga tübelep, tiren
28. ahenle tawış belen akren gene başlap ciberde:
29. Şam—şerif kalada, duslarım,
30. Kiç uhşamaz kapkalar yabılmıy,
31. Ay –hay, duslarım...
32. Nail Heyderowiçnın kıska barmakları talyan tel-
33. lere buylap biyep ütteler, lekiñ ul. Buringı bu küyne
34. uynıy almasın belep bulsa kirék, awaz çığarmadı,
35. yumrı başın alga tabarak suzıp, gıñıp kaldı. Bül-
36. mede şundiý tınlık urnaştı ki, eytersen le, bér
37. kız yalgızı gına cırlıy, küñelge türendege in yaşeren
38. serne, in tiren sağışnı puçmaktadı zur gülge, tüge-
39. rek ciz telen salmak kına çaykagan segatke gene
40. süyli idé şikelle.
41. Uzgan gumer, kalgan heger, duslarım,
42. Satıp aldıym disen de gabılmıy,
43. Ay –hay, duslarım..

225,1-44

1. Hatını cırlagannı küp tapkırlar tınlaganı bar
2. Enwernen emma mundıyen işetkêne yuk idé ele. Cırçı
3. hünere ne mahsus üyrenmegen keşe gumerende barı tik
4. ber gene tapkır şuşılay üzek üzgeç itép cırlıy ala-
5. dır, mügayen. Anda da hislere, sızlanwı, ernülere
6. yüregene sıya almaslık bulıp taşıp çıkkanda gına.

19. kollarının uçlarına kırmızı ve maviden çiçekler
20. nakışlamıştı. Bu çiçekler gömleği biraz sıradanlaştırdılar,
21. ama aynı anda saflık, samimiyet eklediler.
22. Sarı saçını başının arkasını büyük düğüm olarak toplamış,
23. şakaklarında küçük bukleleri olan Zeytüne bugün
24. nakışlı kazak giyip akşam oyununa çıkmış köylü kızı
25. hatırlatıyordu.
26. İşte o başını kaldırıp kapı üstüne,
27. belki de sadece kendisinin bildiği bir noktaya bakıp, derin
28. ve ahenkli bir sesle yavaşça başladı:
29. Şam şerif denen kalede, dostlarım,
30. Akşam olmadan kapılar kapanmaz,
31. Ah, dostlarım....
32. Nail Haydaroviç'in kısa parmakları armonikanın tuşların
33. hızla dolaştılar, ama o, bu eski parçayı
34. çalamayacağını bilerek olsa gerek, ses çıkarmadı,
35. yuvarlak başını öne uzatıp, sessiz kaldı.
36. Odada öyle bir sessizlik yerleşti ki, sanki bir
37. kız tek başına şarkı söylüyor, gönlünün dibindeki en gizli
38. sırrını, en derin derdini sadece köşedeki büyük çiçeğe,
39. yuvarlak bakır oklarını yavaşça döndüren saate
40. anlatıyor gibiydi.
41. Geçmiş ömür, kalan hatır dostlarım,
42. Satın alıyım dersin de bulunmaz,
43. Ah, dostlarım....

225/1-44

- 1 Karısının şarkı söylediğini çok kez duymuştu
- 2 Enver, ama böylesini daha hiç duymamıştı. Şarkıcı
- 3 mesleğini özel öğrenmemiş kişi sadece ömründe bir
- 4 kere böyle kalpleri titreterek söyleyebiliyordu
- 5 herhalde. Ve sadece hisleri, acıları, sızıları
- 6 kalbine sığmayacak kadar taşıdığı zamanlarda.

7. Anıñ dingezdey sağışlıcırı başkalar küñelgeyene
8. tügële, canga ütep, begırlerne pare –pare telgeli:
9. Uzgan gumer, kalkan heter
10. Satıp almıym disen de tabılmıy...
11. Cır ekreneyde, sağış dingeze erogaydı, lekiñ dul-
12. kınnarın yüreklerde kaldırdı.
13. Berazdan Enwer, kaş astınnan küz sirnep, tabın-
14. dagılarga karadı: barısı da elégene yangıragan mun
15. teisirennen aynıy tın utıralar idè.
16. Mène stena yanıñnan neçke sınılı yaş bér hatın
17. turıp bastı:
18. __Bigrek munlı cırlıysız, Zeytüne Mecitowna!
19. Cırız da bik gıybretle. Lekıñ munayu sezge kileş-
20. mi, Zeytüne Mecitowna! Sezden de behetle keşe yuk
21. bit bu dünyada. Sez bit ... Sez ... bütengerge behet üle-
22. şüçe! İpteşler, tugannar! Zeytüne Mecitowna bezne
23. ullı itte bit! Ul bulmasa isen kalmıy idè bit bez—
24. nen. Şamilbez! İh, kartuçkasın alıp kilmegenbez!
25. Gül kèbèk üsep kile hazer ulıbız, Zeytüne Mecitow-
26. na, bér alıp kilèp kürsetem elèmin anı sezge! Süyem-
27. bikè apa, Nail abıy! Sez gayep itmegez, min Zeytüne
28. Mecitowna hürmetene tust küterem! Anda dewalangan,
29. anıñ cılı süzennen ük şifa alğan yüzlegen hatın-
30. kızlar isemennen rehmet eytem min ana!
31. Kunaknın hucalardan uzdırıp ikènçe bér kunaknı
32. kükke küterep maktawı elep kızasına sıyep betmi idè,
33. bilgele. Tabında Zeytüneden zurrak wraçlar, annan
34. kübrek igelek kılğan keşeler de küp idè. Lekıñ be-
35. rew de rızasızlıgın sizdermede, kirè sençe, Zeytüne-
36. ge burılğan karaşlarda huplaw, yaratı, saklanı ça-
37. gıldı.
38. __Rezile hak eyte, __;de Nail Heyderowıç, urı-

7 Onun deniz gibi hüzünlü şarkısı başkaların gönlüne
8 de giriyor, canın derinliklerine ulaşıp, kalbi dilim dilim diliyordu:
9 Geçmiş ömür, kalan hatır,
10 Satın alıyım dersin de bulunmaz...
11 Şarkı yavaşladı, hüzün denizi uzaklaştı, ama dalgaları
12 kalplerde kaldı.
13 Birazdan Enver, sofradakilere kaş altından baktı: sofradakilerin
14 hepsi az önce duydukları şarkının etkisinden
15 ayılamadan sessizce oturuyorlardı.
16 Şimdi duvar yanındaki masadan ince bedenli bir kadın
17 ayağa kalktı:
18 -Ne kadar da güzel söylüyorsunuz, Zeytüne Mecitovna!
19 Şarkınız da anlamlı. Ama hüzünlenmek
20 size yakışmıyor, Zeytüne Mecitovna! Sizden daha mutlu kimse yok
21 bu dünyada. Siz... Siz.... başkalara mutluluk
22 dağıtıcısınız! Arkadaşlar, akrabalar! Zeytüne Mecitovna bizi
23 erkek çocuk sahibi yaptı ki! O olmazsa hayatta kalmazdı bizim
24 Şamil'imiz! Maalesef fotoğrafını getirmemişim.
25 Gül gibi büyüyor şimdi oğlumuz. Zeytüne Mecitovna,
26 bir getirip göstereceğim ben onu size! Süyümbike
27 abla, Nail ağabey! Siz lütfen kusura bakmayın ben Zeytüne
28 Mecitovna şerefine kadeh kaldırıyorum! Onda tedavi
29 gören, onun sıcak sözlerinden bile şifa bulan yüzlerce kadın
30 adına teşekkür ediyorum ben ona!
31 Misafirim ev sahiplerini geçip başka misafiri
32 övmesi edep çerçevesine sığmıyordu
33 tabii. Sofrada Zeytüne'den daha büyük doktorlar, ondan
34 daha çok iyilik yapan insanlar da çoktu. Ama
35 hiç kimse rızasızlık göstermedi, tam tersine, Zeytüne'ye
36 dönen bakışlarda bunu destekleme, sevgi, hayranlık
37 vardı.
38 -Resile doğru söylüyor,- dedi Nail Haydaroviç,

39. ninnan kürtele tüşep , __Zeytünene huday ulı can-
  40. lı, yaktı küñelgele, talantı itep yaratkan. Mene eytken
  41. idé diyarsez, bik ulı keşe bulaçak eléul. Andıylar
  42. belen işlew bezge de küñelgele!
  43. Zeytüne üze kawşagan, keçereyerge telegendey başın
  44. iyep, inneren küterebrek utıra, lampa yaktısında anıñ
- 226, 1-44

1. çeç bürteklere altınsulanıp cemeldi, küperenke çeçe
2. altın tac bulıp tuyela idé. Ulı barmakların iyak uyemi-
3. na kuydı, annarı üz hereketnen kurıkkanday, kul-
4. ların aska tüşerde.
5. Anıñ helen anlanmı, elle tabınnı tağın da cay-
6. landıru telege belenme, Nail Heyderowıç kunaklarını
7. kürşe bülmege çakırdı. Anda tüşemdege arkılı –tur-
8. kılı suzilgan bawlargı kızılı –zeñger le çırşı ut-
9. ları ilengen, üske ut sünderelegende serle hem beyrem-
10. çe muhit buldırılğan idé. Puçmaktığı üstelde ste-
11. reyumagnıtufun tura. Kunaklar kërü ge üsmer malay za-
12. mança küylerne uynagın ta ciberde.
13. Başkalar bër–bersene karaşıp turgan arada, urta-
14. ga Larisa çıgıp bastı.
15. Eger de bezge derya salkınınnan tamam tuyel, kay-
16. nar kanlı cir egeğenen kündergeç nazına susagan su
17. kızın küz aldına kigererge mümkinlek bulsa, bu mi-
18. nutta Larisa şul su kızı idé. Tüslé lampuçkaların
19. aldawıç yaktısında güzellek, mehebbet, yalwaru tüyene
20. bulıp bütelerde ul. Anıñ külmege de efak tügél, e
21. belki gewdese buylan akkan su agımı gına bulıp kü-
22. rene, sıgılmalı tenénêñ her herekete küzné alırga
23. irek birmi, ımsındıra, mawıktıra, üz yanıña çakıra
24. idé. Biyu anıñ hisleren eytep birü çarası, anıñ küçle
25. kuralı idé. Bërewen de anıñ yanıña urtaga çıgarga

39 yerinden hafif kalkıp.-Zeytüne'yi Allah büyük canlı,
40 parlak gönüllü, yetenekli olarak yaratmış. Demişti dersiniz,
41 büyük insan olacak o daha! Öyle
42 insanlarla çalışmak bile güzel!
43 Zeytüne kendisi şaşırılmış, küçülmek ister gibi başını
44 eğip, omuzlarını kaldırıp oturuyor, lamba ışığı altında onun
226/1-44

1. saç tanecikleri altın renginde parlıyor, kabarık saç
2. altın taç gibi duruyordu. O parmakları ile çenesindeki çukurlara
3. dokundu, sonra da kendi hareketinden korkmuş gibi
4. ellerini aşağı indirdi.
5. Onun durumunu anlayıp mı, yoksa sofrayı biraz daha
6. canlandırmak isteği ile mi Nail Haydaroviç misafirleri
7. yan odaya davet etti. Orada tavanda farklı taraflara çekilmiş
8. iplere kırmızı mavili yılbaşında çama asılan gırlantlar
9. asılmış, ışık kapatıldığından gizemli ve bayram
10. ortamı oluşturulmuştu. Köşedeki masada stereo
11. teyp duruyordu, misafirler girdiğinde genç
12. modern parçalar çalmaya başladı.
13. Diğerler birbirine bakıp dururken.
14. , ortaya Larisa çıktı
15. Eğer de bizim, deryanın soğuk sularından tamamen bıkip
16. sıcakkanlı dünya yağının yakıcı nazına susamış su
17. kızını görebilme imkanımız olsaydı, bu dakikada
18. su kızı Larisa idi. Renkli ışıkların
19. altında güzellik, aşk, yalvarma düğünü
20. olarak döndü o. Onun gömleği de ipek değil, ama
21. bedeninden akan su olarak görünüyor,
22. esnek bedeninin her hareketi gözü almaya
23. izin vermiyor, kendine bağlıyor, ilgi çekiyor, kendi yanına
24. çağırıyordu. Dans onun hislerini söyleme çaresi, onun güçlü
25. silahıydı. Kimse onun yanına ortaya çıkmaya

26. kıyulığı citmede. Barısı da suklanıp karap kaldı-
  27. lar, irennerde seyer elmayu uynadı. Tabındaki tatlı
  28. şerab kébék isertkeç küçke iya idé. Larisanıñ biywe.
  29. Enwer de anıñ siherene birelep, kuzlaga almıy tur-
  30. dı ul anıñ neçke belekleré küçen, tenenen tıgızlı-
  31. gın, irennerenen awırggırıp übüyen ür –yanadan tuygan-
  32. day buldı, tını bwıldı. Kiñet ul siskênep kitté:
  33. biyuçenen mène hezer anıñ kulınnan ilekterep urtaga
  34. tarta çağın, büten tené belen ana sarılaçağın, ihtı-
  35. yarsız itép üz yanında eyelendereçegen, tamam üzeneke
  36. iteçegen sizep aldı ul .Biyu gêne tügél idé bu gıyşık
  37. utında yangan yüreknen can açısı belen üz behete
  38. üçen kureş alıp barwı idé. Hezer, mène su kı-
  39. zı cir égét en üzene alın, cinü tantanasın tire –yun-
  40. ge belderep bütereler. Başkalar da munı anlar, alar-
  41. nın küz karaşlarına ciñeltüçege nefret çağılır.
  42. Bu karaşlar astında kalu derya çungılına batur be-
  43. len bér bulır...
  44. Enwer kisek bur da, artında turgan keşeler-
- 227,1-44

1. ne aralap, artka taypıldı. Baskıç meydançığında te-
2. meke taptıp turgan irler yanına çıgıp, işekne yapkan-
3. da, anıñ kulları kaltırıy idé.
4. Kiré burılıp kergende, ul in ilek Zeytünenenñ aga-
5. rıngan yüzen kürep aldı.
6. Alar başkalargan alda kittéler...
7. __Kızgırlık itép yaşısez, __didé Zeytüne hu-
8. calar belen sawbulaşkanda.
9. __Türle çak buldı inde, haman beyremçe gêne yaş-
10. dek, dip eytsek yalğan bulır idé, __didé Süyembiké .
11. __Gayeplerne unıtsın, karçık, yahşı çaklarını
12. gına iste tut, __Didé Nail Heyderowıç, anıñ inenen

26. cesaret edemedi, hepsi hayranlıkla bakıp durdular,
27. dudaklarda değişik bir gülümseme vardı. Sofradaki tatlı
28. şarap gibi sarhoş edici güce sahipti Larisa'nın dansı.
29. Enver de, onun tılsımına teslim olup, yerinden kımlıdayamadan
30. durdu, o onun ince bileklerinin gücünü, teninin esnekliğini,
31. dudakları acıtıp öpmesini yeniden hisseder
32. gibi oldu, nefesi kesildi. Birden ayıldı:
33. dansçının şimdi onu elinden alıp ortaya
34. çekeceğini, tüm teni ile ona yapışacağını, güçsüz
35. bırakıp yanında döndüreceğini, tamamen kendine ait
36. edeceğini anladı o. Sadece dans değildi bu, aşk
37. ateşinde yanan kalbin can acısı ile kendi mutluluğu
38. için savaşmasıydı. Şimdi, işte şimdi su
39. kızı dünya yiğidini kendine alır, zafer tantanası ile
40. etraftakilere bakıp döner. Diğerleri bunu anlar,
41. bakışlarında kaybedene nefret görülür.
42. Bu bakışlar altında kalmak dibi olmayan nehirde boğulma
43. ile aynı olur...
44. Enver aniden dönüp, arkasında duran insanların

227/1-44

1. içinden geriye yürüdü. Merdivenlerde sigara
2. içen erkeklerin yanına çıkıp, kapıyı kapattığında
3. elleri hala titriyordu.
4. Geri dönüp içeri girdiğinde o ilk önce Zeytüne'nin
5. beyaz yüzünü gördü.
6. Onlar diğerlerden erken çıktılar.
7. -Kıskanılacak gibi yaşıyorsunuz,- dedi Zeytüne
8. ev sahipleri ile vedalaşırken.
9. -Farklı zamanlar oldu, her zaman bayram gibi
10. yaşıyorduk dersek yalan olur,- dedi Süyümbike.
11. -Ayıpları unut, karıcığım, sadece güzel zamanları
12. hatırla,- dedi Nail Haydaroviç karısını omuzlarından

13. kuçıp.
14. Alar uramnan yaneşe barganda da, taksida kaytkan-
15. da da deşmedeler. Zeytüne Timerbulatnı kürşeler-
16. den alıp çıkkan arada, anwer urın saldı, iké men-
17. lerne yaneşe kuydı.
18. Zeytüne küpten inde ire aldında külmegen alış-
19. tırmıy idè. Bu yulı da ul tünge külmegen wanna bül-
20. mesende kıyep çıktı. Ul itege idenge tigen ak külmek-
21. ten karawat yanıña kilép bastı. Alar arası bér adım,
22. emma bu adım tıpsez upkında tin, annan isken buzlı
23. cilne iké se de tuyalar kébék idè. Enwer sak kına ku-
24. lın suzdı, anıñ barmakları tukımaga urındılar.
25. E Zeytüne üzen samulèt kanatında basıp turgan ke-
26. bek his itte. Asta –upkın, kulakta cil şawı, şul
27. şaw aşã katgıy, talepçen süz işetele: “Sikèr! Si-
28. ker!” Lekiñ kullar çıtırdatıp timerge yabışkan, ten
29. upkınga tüşerge telemiçe, kirè kabinaga kererge um-
30. tıla... “Sikè r” Şunda Zeytüne külmege tibrengènen
31. tuydı __ Salkın upkın arkılı güya nurlı sirat küpe-
32. re suzilganday buldı. Zeytüne algarak awıştı, En-
33. wernen kaynar barmakları anıñ yalangaç belegène
34. urındı, hatınnın tene tetrenep cawap birde...
35. Kayçandır bala çakta enise Zeytünege şundıy bér
36. kıyssa süylegen idè. Tahir belen Zühre yaralgançı,
37. ber ewliya alarnın etilerne bér almanı ortalay bü-
38. lep aşaktan, imeş. Kız belen egèt şul bér almadan
39. yaralgannar hem şunlıktan bér–bersennen başka dünya-
40. da yaşı almas bulgannar...
41. Tahir belen Zühre gène Şundiymını? Bez barıbiz
42. da bütèn tügèl, yartı almalardan yaratılğan bit!
43. Kayçak gumer buye izlebez üzebèznèñ yartıbiznı. Gu-
44. mer buye almıybiz. E kayçakta tapkaç tin ikèn-

13. kucaklayıp.
14. Onlar caddede birlikte yürürken de, takside giderken
15. de konuşmadılar. Zeytüne Timerbulat'ı komşulardan
16. aldığı zaman Enver yatağı hazırladı, iki
17. yastığı yan yana koydu.
18. Zeytüne çoktan kocasının önünde gömleğini
19. değiştirmiyordu. Bu sefer de geceliğini banyo
20. odasında giydi. Eteği yere değen beyaz gömlekle
21. yatağın yanına geldi. Onların arası bir adım,
22. ama bu adım dibi olmayan uçurum gibi, oradan esen buz
23. gibi rüzgarı ikisi de hissediyorlardı. Enver dikkatle
24. elini uzattı, eli kumaşla dokundu.
25. Zeytüne ise kendisini uçak kanadında duran biri
26. gibi hissetti. Altta uçurum, kulakta rüzgar sesi, şu
27. rüzgar sesini yırtıp kesin bir ses geliyor: "Atla!
28. Atla!" ama eller var gücüyle demire yapışmış, ten
29. uçuruma düşmek istemeyip geri kabine girmek
30. istiyor... "Atla!" bu anda Zeytüne gömleğinin kıınıldadığını
31. hissetti sanki soğuk uçurum üstüne sırat köprüsü
32. çekildi. Zeytüne biraz ileri adım attı,
33. Enver'in sıcak parmakları onun çıplak bileğine
34. dokundu, kadının teni titreyerek cevap verdi...
35. Çocukluğunda bir zamanlar annesi Zeytüne'ye böyle bir
36. masal anlatmıştı. Tahir ile Zühre doğmadan,
37. bir evliya onların babalarına bir elmayı ikiye
38. bölüp yedirmiş. Kızla yiğit şu bir elmadan
39. oluşmuşlar ve o yüzden birbirinden başka
40. dünyada yaşayamaz olmuşlar...
41. Sadece Tahir ile Zühre mi öyle? Biz hepimiz
42. de tüm değil, yarım elmadan yaratılmışız!
43. Bazen ömür boyu arıyoruz biz kendi yarımızı,
44. ömür boyu bulamıyoruz. Bazen ise bulunca da bizim yarımız

228, 1-40

1. legebezne anlap citkere almıy cefalanbaz. Şul
2. rewêşle nindi gazaplarga duçar itebez bér-bere-
3. bezne!
4. Lekin tinen tapkan keşelernen şunu anlagan se-
5. gate –gumeren in behetle mizgele ul.
6. Ele kayçan gına kış idé, elékayçan gına Müder-
7. ris belen Dine, sabıynı kalın yurganga türep, zeñger
8. tasma belen bilep, tudıru bülegennen alıp kitkender
9. idé.
10. Elle kay arada yaz citte, klinika karşındağı bak-
11. çada Ürengé ler yaşelge türende. Küñelgeñe algışıtıp,
12. butaklarda sıyerçıklar sayraşa. Bakça içennen uzgan-
13. da Zeytünenenñ isene yazgı bér eytem kildé : “Sıyerçık,
14. sıyerçık! Çirem, çık çirem çık” Yazın béréñçé sıyer-
15. çıklarını kürgeç, cirge yatıp, şulay takmaklap awna-
16. san, el buye çirlemisen, imeş. Hezer, suñgarak kalıp
17. awnasan da şıfası times mikén? Yana küterélép kil-
18. gen yumşak çiremde teğerew bik rehet bulır idé yugıy-
19. se...
20. kiñet salkınça cil isepkuyganday buldı: bakça
21. kırıyennan ire –ire atlap kilgen küren mıyeklı bėrew-
22. nēñ Hüseyen ikēnen tanıp aldı Zeytüne Hüseyen de anı
23. kürde, tuktap, bakçadan çıkkaniñ kütep turdı. İke el
24. içende ul tagın da üsep kitken, çın meğnesende nı-
25. gıgan idé.
26. __Sinēn yüzene baganda başına karagan kėbėk ka-
27. rarga turı kile, didé Zeytüne, ana kul birėp kėreş-
28. keç.
29. __Sin de çiberlenep kitkensen, rehet yaşısender,
30. mūgayen.
31. Hüseyēnnen bu sūzlerende kiñaya sizelgendey

228/1-40

1 olduğunu anlayamayıp, cefa çekiyoruz. Bu
2 şekilde nasıl azaplara bırakıyoruz
3 birbirimizi!
4 Ama eşini bulan insanların onu bulduğunu anlama saati-
5 ömrünün en mutlu anı o.
6 Daha az önce kıştı, daha yeni Müderis
7 ile Dine, bebeği kalın mavi yorgana sarıp, mavi
8 kurdele ile bağlayıp doğum bölümünden
9 götürmüşlerdi.
10 Hemen bahar geldi, klinik karşısındaki bahçede
11 kavak ağaçları yeşile büründü. Gönlü sevindirip,
12 dallarda sığırcıklar ötüyor.Bahçe içinden geçerken
13 Zeytüne bir bahar sözünü hatırladı:”Sığırcık,
14 sığırcık, hastalığım,çık! Hastalığım, çık!” Baharda ilk
15 sığırcıkları görünce yere yatıp böyle söylersen,
16 tüm sene hastalanmıyormuşsun.biraz gecikmeli
17 yapmanın faydası var mı acaba? Yoksa yeni çıkmış
18 yeşil ot üzerinde yatmak çok zevkli olurdu
19 yoksa...
20 Birden soğuk rüzgar esmiş gibi oldu: bahçe
21 kenarından iri adımlarla gelen kahverengi bıyıklı birinin
22 Hüseyin olduğunu tanıdı Zeytüne. Hüseyin de onu
23 gördü, durup, bahçeden çıktığını bekledi. İki sene
24 içinde o biraz daha büyümüş, gerçek manasında
25 olgunlaşmıştı.
26 -Senin yüzüne direğe bakar gibi bakmak
27 zorundayım,- dedi Zeytüne onunla el sıkışarak
28 merhabalaşınca.
29 -Sen de güzelleşmişsin, rahat yaşıyorsundur
30 herhalde.
31 Hüseyinin bu sözlerinde gizli mana

32. bulsa da, Zeytüne muni anlamagança salıştı, égètnèñ
33. birede nindi yumış belen yürgènen suraştı. Hüseyn
34. kan sustawındağı üzgerèşlerden kan yugaltunın mik-
35. darın bilgelew ısulın tikşere ikèn. Küzè tülernen
36. neticesen hirurglarga cibergen de, bu metodnın gi-
37. nekologlar üçen de kızıklı bulwın isepke alıp, hi-
38. rurglar anı professor İlyasowa igtibarına tek-
39. dim itkenner. Hüseynnen Cemile Zakirowna belen
40. kiñeşerge kilüye ikèn

229, 1-44

1. Alar ikè se de şul haktı gına süyleşep tuktarga
2. tırıştılar, lekiñ aradağı bèrew hakkında bèr süz
3. eytmi kalu mümkiñ tügèl idè. Hüseye Larisanın ise-
4. men telge alırga aşıkmadı, Zeytüne üze başlarga
5. tiyeşlekne anladı.
6. __Ele min sinèn kilegenne belmegen idèm, __di-
7. de. __Larisa kürşe kafedraga, Dewletşin kül astı-
8. na küçkennen birle, anıñ belen de sirek küreşbez,
9. haman wakıt timi.
10. Hüseyn ana karaşı belen gène cawap birde. Ul be-
11. le idè, barısın da bele idè, lekiñ Zeytünene, arada
12. berni bulmaganday tınıç süylewe, ir belen hatın ara-
13. sın butarga telemewe, üz hesreten üze gène kiçerep be-
14. tererge ezer tunwı üçen, çın küñelgeyènnen ihtiram ite
15. idè.
16. __Bèznèñ yullar ayerıldı inde, __didè Hüseyn yum-
17. şak kına. __Aralar bozılğanda, nindiler bèr kirtege
18. dimme, busagaga dimme kilèp terelesen ikèn. Şul bu-
19. saganı atlap ütmesen, kirè çigènerge, aralarını cay-
20. larga bula ele. Anı atlap çıksan, kirè kaytıp
21. bulmıy ikèn. Min ul busaganı küpten atladım
22. inde.

32 olsa da, Zeytüne bunu anlamamış gibi yaptı, yiğidin
33 buraya ne işle geldiğini sordu. Hüseyin
34 kan içindeki değişikliklerden kan kaybetme miktarını
35 öğrenme metodunu araştırıyormuş. Gözlemlerin
36 sonucunu cerrahlara da yollamış, ve bu metot ile jinekologların
37 da ilgilenebileceğini düşünüp cerrahlar
38 ona Profesör İlyasova ile görüşmeyi tavsiye
39 etmişler. Cemile Zakirovna ile danışmaya
40 geliyormuş.

229/1-44

1. Onlar ikisi de sadece bu konuda konuşmaya
2. çalıştılar, ama aradaki biri hakkında bir kelime
3. bile etmemek olanaksızdı. Hüseyin Larisa'nın adını
4. söylemeye acele etmedi, Zeytüne ise kendisinin söylemesi
5. gerektiğini anladı.
6. -Ben daha senin geldiğini bilmemiştim,- dedi.-
7. Larisa komşu bölüme, Devletşin'in yanına
8. taşındığından beri onunla da nadir görüşüyoruz,
9. vakit yetmiyor.
10. Hüseyin ona sadece bakışları ile cevap verdi. O biliyordu,
11. her şeyi biliyordu, ama Zeytüne'ye arada
12. bir şey olmamış gibi konuşması, koca ile karının
13. arsına girmek istememesi, kendi hasretini sadece kendisi
14. yaşamaya hazır olmasından dolayı en içten saygı
15. duyuyordu.
16. -Bizim yollarımız ayrıldı artık,- dedi Hüseyin
17. yumuşakça.- Aralar bozulduğunda, bir engel
18. mi diyeyim, bir çizgi mi, ona takılıyorsun. Bu engeli
19. geçmezsen, geri dönme, araları
20. düzeltme imkanı oluyor daha. Onu geçersen, geri dönme
21. imkanın olmuyor. Ben ise o çizgiyi çoktan geçtim
22. bile.

23. Kiçen Zeytüne bu uçraşu hakkında Enwerge eytem
24. dip awız açkaç tuktap, Tıyélıp kaldı. Enwer, artına
25. Timerbulatnı bastırıp, kulların tutkan da: “Kük-
26. kü, çıpçık, terezeden uçıp çık...” __dip küylep uyna-
27. tıp utıra, e malay teşleren cemeldetep küle idé. Bu
28. minutta ütkennerne heterletken süzne başlaw urınsız
29. bulır idé. Üz wakitında Zeytüne, Hüseýen eytken biyek
30. kirtene atlap uzarga aşıkmyça, niçék düres işle-
31. gen ikèn!
32. Balanı yatkızip, derdelerne kurıp, yaşel abajur-
33. lı lampa yaktısında utırğaç, Hüseýen hakkında süyle-
34. şü tagın urınsız bulır, üyge salkın cil bèrep ker-
35. gendey iter kèbék tuyeldı.
36. Enwer üstelge alsu kegazen ceyep, gutuwalnyasın
37. açıp kuydı. Kızıl bérhet içende ak timer cezbe, ka-
38. lemner elkıldap yata idé. Enwer ilewaturda işli, an-
39. da aşlık kipterü üçen yana caylanma yasawnı maksat
40. itép kuygan idé.
41. Zeytüne kitabın tutıp üstel yanına kilép utırdı
42. da:
43. __Enwer, sinèn bu maşınan işli başlağaç, bay-
44. ıybız inde bez, eyeme? __didé.

230,1-11

1. __Yananı uylap çıgarıp kemnen bayeranı bar suñ,
2. Zeytüngül! Her zamanda uylap tabuçıların açışlar
3. büldergen gène. Büldergen de keşe külderen. elýarıy,
4. bèznèñ zamanda “muludets” dip cılı süzen eyte bele-
5. ler.
6. Alar küleşeler de, herkaysı üz işene, iyele.
7. E şeher üstene tınıç tünnen zeñger su –kara kanatı
8. ceyelgen. Uramnarda, yullarda, terezelerde keşelernen
9. iminlegen saklap utlar yana, Cirde bezge kaderle

23. Akşam Zeytüne bu karşılaşma hakkında Enver'e söylemek için
24. ağzını açmıştı, ama durdu. Enver, Timerbulat'ı sırtına
25. bastırmış ellerini tutmuş: "Kük kü,
26. serçe, pencereden uç!" diye oynatıyordu,
27. bebek ise dişleri parlayan ağzı ile gülüyordu. Bu
28. dakikada geçmişi hatırlatan şeyleri konuşmak yersiz
29. olurdu. Zamanında Zeytüne, Hüseyin'in söylediği o
30. çizgiyi geçmeden çok doğru
31. yapmış!
32. Bebeği yatırıp, perdeleri kapatıp, yeşil masa lambasının
33. ışığı altında oturunca, Hüseyin hakkında
34. konuşmak yersiz olur, eve soğuk rüzgar
35. girer gibi oldu.
36. Enver masaya pembe kağıt serip, çizim takımlarını
37. açtı. Kırmızı kumaş içinde parlak kalem,
38. pergel yatıyordu. Enver siloda çalışıyor, şimdi
39. ekinleri kurutmak için yeni makine yapmayı amaç
40. edinmişti.
41. Zeytüne elinde kitabı ile masa yanına
42. oturdu:
43. -Enver, senin bu makinan çalışmaya başlayınca, zengin
44. oluruz artık, değil mi?- dedi.

230/1-11

- 1 -Yeni bir şey icat eden kim zengin olmuş bugüne kadar,
- 2 Zeytüğnegöl? Her zaman mucitleri icatları
- 3 daha da fakirleştirmiş. Fakirleştirmiş ve başkaları onlarla dalga geçmişler.
- 4 İyi ki, bizim zamanımızda"Aferin!" diye sıcak söz söylemeyi
- 5 biliyorlar.
- 6 6 Onlar gülüşüp, herkes kendi işine başladı.
- 7 7 Şehir üstüne sakin gecenin mavi karanlık kanadı
- 8 8 örtülmüş.Caddelerde, yollarda, pencerelerde insanların
- 9 emniyetini koruyup ışıklar yanıyor.Dünyada bize kadar

- 10 yaşayanların kutsal mirası gönül ısısı ve ışığı
11 olarak yanıyor onlar.

SONUÇ

1984 yılında Kazan'da Tataristan kitap neşriyatı tarafından yayınlanan bu roman metni modern Tatar Türkçesi edebi dilinin iyi bir örneğidir. Tatar romanları ve bu romanların dili hakkında bilgi verilmektedir. Türk Devletleri ve diğer yörelerdeki Türk topluluklarının iletişimi milli değerlerin ve kültürlerin günden güne yok olduğu günümüzde son derece önem arz etmektedir.

Türkiye Türkçesi ile Tatar Türkçesi, Türk şivelerinin Oğuz ve Kıpçak gruplarının temsilcilerindedir. Bazı Türk şiveleri arasında büyük farklılıklar vardır. Bu çalışmadan hareketle Tatar Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında fonetik ve morfolojik farklılıklar olduğunu söyleyebiliriz. Diğer Türk topluluklarıyla ilişkilerimizin gerçekleştiği bir dönemde böyle bir eserin ilmi mesai konusu yapmak bu sürece uygun ve gereklidir.

Tatar Türkçesinin bir ürünü olan bu eserin başlıca şu hususiyetleri taşıdığı görülmektedir.

1) Türkiye Türkçesindeki ünlülerden farklılık arz eden bir ünlü sistemi olduğu görülmektedir. Bu ünlüler arasında geniş-yuvarlak ünlü bulunmaktadır. Bizden farklı olarak "e-ı-i, o-u, ö-ü" arası ünlüler bulunmaktadır. "e" sesi Türkiye Türkçesindeki "e" den daha açık ve geniş olarak ifade edilmektedir.

2) Birinci hecedeki "e" sesi "i" ye, "ö" sesi "ü" ye dönüşmektedir. Türkiye Türkçesinden farklılık arz eden bu durum diğer Tatar Türkçesi metinlerinde olduğu gibi metnimizde de görülmektedir.

İşkê	"eski"	(11,27)
kunak	"konak-misafir"	(17,16)
küz	"göz"	(17,30)

3) Birinci hecedeki "o,ö,u,ü" seslerini takip eden "u,ü" sesleri metnimizde "ı,i" olmaktadır.

bügên	"bugün"	(3,3)
-------	---------	-------

4) Türkiye Türkçesindeki "u" sesi o (o-u arası) kısa bir ünlü olmaktadır.

kuş	"kuş"	(7,11)
-----	-------	--------

5) Türkçe kelimelerin başındaki "d"ler çoğunlukla "t" dir.

ték	"dik"	(10,24)
-----	-------	---------

6)Kelime başındaki bazı “b”ler “m” olmaktadır.

min “ben” (11,2)

7)Türkçe kelimelerin başındaki “g” lerin metnimizde çoğunlukla “k” ile karşılandığı görülmektedir.

kil- “gelmek” (11,31)

8)Dar, düz ünlülerden önceki “y” ler “c” olmaktadır.

cir “yer” (12,26)

9)Diğer Tatar Türkçesi metinlerinde görüldüğü gibi, metnimizde de Türkiye Türkçesinden farklı olarak Anadolu ağızlarında rastlanan ɲ sesi muhafaza edilmektedir.

anıɲ “onun” (202,14)

10)Türkiye Türkçesinde kaybolan, Arapça asıllı kelimelerde bulunan ayın sesinin “g” olduğu görülmektedir.

gaziz “aziz” (113,45)

11)Ünsüz yutulması dikkat çekicidir.

eyde “haydi” (115,19)

12)Ünlü türemesi görülmektedir.

kırk “kırk” (217,41)

13)Türkiye Türkçesindeki “-yor” eki metnimizde -A şeklindedir.

14)Dative eki +GA, A Accsative eki “nI” şeklindedir.

15)Türkçede participle eki olarak kullanılan –GAN eki, bizde –miş olarak kullanılan eki de karşılamaktadır.

KAYNAKÇA

MALİKOVA, Medine; Şefkat: Roman. Kazan: Tatar Kitap Neşriyatı, 1984

DEVELİ, Hayati; Türkiye Türkçesi ile Tatarca Arasındaki Ses Denklikleri Üzerine,
İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (Ayrı
basım) İstanbul -1997.

DEVELLİOĞLU, Ferit; Osmanlıca Türkçe Sözlük, Aydın Kitabevi Yayınları,
Ankara- 1993

DİLÇİN, Cem; Yeni Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları: 503, Ankara –
1983

ERCİLASUN, Ahmet B.: Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri, Kültür Bakanlığı Yay.,
Ankara – 1996

GABAIN, A. Van; Eski Türkçenin Grameri, Çeviren: Mehmet Akalın, Türk Dil
Kurumu; 532, Ankara – 1988

HACIEMİNOĞLU, Necmettin; Türk Dilinde Edatlar, MEB. Yay İstanbul – 1992

KOMİSYON; Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, Kültür Bakanlığı / 1371,
Kaynak Eserler – 54, Ankara – 1991

KOMİSYON; Tatarca – Türkçe Sözlük, Ahmet Veli Menger Vakfi yardımıyla,
İstanbul – 1997

ÖNER, Mustafa; Bugünkü Kıpçak Türkçesi, Türk Dil Kurumu yay: 708 Ankara –
1998

TUNA, Osman Nedim; Türk Dilbilgisi Ders Notları: 3 İnönü Üniversitesi Eğitim
Fakültesi, Malatya – 1986.

EK 1

SÖZLÜK³

A

Abajur: Abajur	40;18
Abuy: Duvar Kağıdı	118;28
Abzar: Ahır	131;29
Abzıy: Köylü	68;16
Aç-: Açmak	9;36
Açık Kuşgirt: Gri	4;13
Açık: Açık	8;9
Açıklaw: Teşhis	75;15
Açıl-: Açılmak	5;25
Açış: Buluş	83;33
Açkıçka: Anahtarlık	62;36
Açuw: Dargınlık	18;39
Adaşkan-: Kaybolmak	10;36
Adem: İnsan	49;4
Aérmanlık (Ayérmanlık): Farklı	4;4
Agaç: Ağaç	13;37
Agaçlan_: Tahta Gibi Olmak Sertleşmek Katılaşmak	16;21
Agar-: Ağarmak	31;22
Agın: Siyah	51;43
Agula-: Zehirlemek	25;18
Ahır: Ahır,Son	57;31
Airklub: Havacılık Kulübü	119;19
Airudum: Havaalanı	12;11
Ajdaha: Ejderha	128;35
Ak: Beyaz	121;28
Akça: Para	20;34

³ Sözlük hazırlanırken aşağıdaki kaynaklardan yararlanılmıştır: DEVELLİOĞLU,1993, DİLÇİN,1983, KOMİSYON Kültür Bakanlığı,1991, KOMİSYON Ahmet Veli Menger Vakfı,1997

Ak: Beyaz	121;28
Akça: Para	20;34
Akkuş: Kuğu	88;28
Aksıl: Bej	69;3
Aktan: Gelinlik	10;11
Akuşép -Ginékulug: Jinekoloji Uzmanı	23;5
Akuşerlık: Ebelik	54;22
Akuwal: Gündem Aktüel	83;19
Al: Ön	124;14
Al-: Sıgmak	3;2
Alar: Onlar	3;11
Alay Risway Bul-: Rezil Olmak	152;12
Alay: Öyle ,Onun Gibi	5;42
Album: Albüm	52;13
Aldawıç: Yalancı	112;32
Alimént: Nafaka	170;11
Allan-: Kızarmak	177;42
Allı -Güllé: Rengarenk	127;28
Alma: Elma	15;25
Almagaç: Alma Ağacı	20;5
Almaş: Değiş-Tokuş	8;43
Alsu: Pembe	16;8
Amérikança: Amerikan Usulü	51;6
Anatumiya: Anatomi	11;15
Andıy: Onun Gibi	18;2
Anékdut: Fıkra	68;12
Anéstéziulug: Anaetezi Uzmanı	144;19
Angliya: İngiltere	48;27
Ant Bir-: Yemin Etmek	3;3
Ant: Yemin	102;15
Anunimka: Belirsiz	141;5
Anğanlık: İş Bilme Seviyesi	66;16

Apa: Abla	34;18
Ap-Ak: Bembeyaz	7;22
Apparat: Makine	21;14
Arakı: İçki	176;25
Argan: Yorgunluk	71;1
Arış: Çavdar	20;5
Arkılı: Enine, Çapraz ,Aykırı	23;4
Armiya: Asker	62;21
Art: Alt,Arka	28;28
Asıltaş: Mücevher	4;24
Askı: Zemin	56;32
Aspirant: Stajyer	48;7
Aspirantura: Yüksek Lisans	18;14
Assistênt: Asistan	28;33
Ast: Alt	5;27
Aş: Yemek	17;35
Aşa-: Beğenmek	38;27
Aşığa Id- : Acele Etmek	6;23
Aşığıç Yardım Maşınası: Ambulans	127;6
Aşığıç: Acil	160;23
Aşkinuli: Aceleci	7;33
Aşyaw: Sofra	152;39
Aşyawlik: Örtü	35;33
Atınu: Sallanma	13;43
Atlap Bara: Adımlayarak	7;8
Atlêt: Atlet(Sporcu)	7;2
Atna: Hafta	8;3
Atsız Barmağı: Yüzük Parmağı	4;1
Atum: Atom	93;15
Awaz: Ses	4;1
Awıl: Kırsal, Köy	22;4
Awıldaş: Hemşehri	34;7

Awır: Zorluk	28;19
Awırlık: Ağırlık	12;38
Awıru: Hasta	21;13
Awışkan: Eğilmek, Meyilli Olmak	7;3
Awıştır-: Merhabalaşmak	26;33
Awız: Ağız	17;6
Awtor: Yazar, Sanatçı	15;24
Awtumat: Robot	100;5
Ayagure: Ayaküstü	4;27
Ayausız(Ayawsız): Acımasız	6;28
Aydituriya: Sınıf	108;28
Ayu: Ayı	17;1
Azaplan-: Zorlanmak	12;3
Azat Bul_ : Özgür Olmak	5;7
Aηa: Ona	8;15

B

Babakay: Yaşlı Adam	46;7
Bagana: Direk	129;9
Bahadır: Pehlivan	17;37
Bakça: Bahçe	11;5
Bala: Çocuk, Oğul	8;24
Baldak: Halka, Taşsız Yüzük	43;36
Balkaşık: Şeker Kaşığı	52;35
Balkır-: Parlamak	6;1
Bar: Var	6;11
Bar-: Varmak	7;8
Barça: Tamamı, Hepsi	57;36
Baribér: Beraber	17;19
Barısı: Hepsi, Tamamı	84;13
Barışla-: Bağışlamak Adamak	10;13

Barmak: Parmak	100;37
Basar-: Bastırmak	168;13
Basıp Tur-: Ayakta Durmak	27;3
Baskıç: Merdiven	171;9
Bastırık: Kütük	68;22
Baş Wraç: Baş Hekim	21;7
Başkala: Başkent	8;13
Başlig: Başlık	47;22
Başmak: Terlik	82;15
Baştanayak: Baştanaşagi	49;15
Batur: Kahraman	226;42
Baw: Bağ, İp	13;42
Bawır: Karaciğer	22;29
Baylık: Zenginlik	60;16
Bazar: Pazar	18;4
Bebi: Bebek	56;8
Begır: Bağır	25;16
Behet: Baht	228;5
Bel-: Bilmek	229;6
Belderü: Bildirme, İlan, Duyuru	15;15
Bêlém: Bilim	6;34
Belen: İle	62;38
Bêlgêç: Uzmanlık	21;33
Bêlgrud: Belgrad	84;21
Bêr -Bêrsen: Birbirine	8;11
Ber: Bir	113;3
Berara: Bir Ara	58;22
Beraz: Biraz	217;11
Ber-Bersene: Birbirine	45;17
Berel-: Çarpılmak, Verilmek	99;3
Berence: Birinci	144;43
Berengê: Patates	82;22

Berhet: Kadife	83;11
Berkem: Hiç Kimse	101;38
Berket-: Yapışmak	27;3
Berse: Birisi	93;25
Bértigez: Aynı	4;44
Bértüsle: Aynı Renk	4;3
Bérüzé: Tek Başına	12;12
Bet-: Bitmek	18;32
Beyrem: Bayram	10;5
Béz: Biz	17;3
Bigrek Te: Bilhassa, Özellikle	93;7
Bigrek Yahşi: Pekala	8;38
Bihisap: Hesapsız	111;44
Bik: Pek	22;21
Billehi: Billahi (Yemin)	19;42
Bir-: Vermek	9;1
Bireş-: Teslim Olmak	131;45
Biş: Beş	22;5
Bit: Ki, Ne, Ne De Olsa	133;3
Biyék: Büyük	167;23
Biyér: Dans	37;26
Biyuçé: Dansçı	111;1
Bizek: Süs	224;2
Bizekle: Süslü	15;2
Bluknut: Bloknot	44;44
Braksız: Kusursuz	121;3
Bruçka: Broş	64;25
Bucganı: Zincir Halkası	13;26
Buhgaltér: Muhasebeci	69;2
Bular: Bunlar	21;19
Buldıksız: Beceriksiz	21;13
Buldıru: Yakıt	21;15

Bulnlık: Ova	61;34
Bulut: Bulut	60;6
Bulnitsa: Hastahane	10;18
Buma: Astım	171;7
Bur-: Çevirmek	24;4
Buran: Soğuk	21;5
Burçlu: Endişeli	14;11
Burçluga Sanar-: Kulak Asmak	90;16
Burçu: Sorun	53;36
Burıl-: Çevrilmek, Dönmek	27;1
Buringı: Eski, Geçmiş Zaman	132;15
Busunujka: Terlik	12;41
Buşlik: Boşluk	13;15
Butak: Dal	15;1
Butal-: Karışmak	11;42
Butinka: Bot, Ayakkabı	18;9
Butka: Mama	176;5
Buy -Buy: Boy -Boy, Yol Yol	26;25
Buylı Yubka: Etek	21;39
Buysın-: Boyun Eğdirmek, Tabi Etmek	23;38
Buz-: Bozmak	26;5
Buzaw: Buzağı	121;35
Buzgan Bul-: Ağrımak	22;29
Buzlı: Buzlu	19;43
Büdre: Saç Teli	31;2
Bügén: Bugün	34;28
Bükey: Öcü	35;21
Bül-: Bölmek	36;14
Bülek İt-: Hediye Etmek	56;13
Bülme: Bölme, Bölüm	62;19
Bürkel-: Fıskırmak, Püskürmek	98;32
Bürket: Kartal	61;15

Bütenesen: Diğerleri	74;42
Bütenley: Tamamıyla, Tam	16;18
Büter-: Benzemek	80;12
Bütun: Beton	99;32
Byuts: Büst	26;14

C

Can Bir-: Can Vermek	43;35
Canaş: Zavallı	45;29
Canwar: Canavar	68;9
Cayla-: Düzenlemek	120;27
Ceel-(Ceyel-): Serilmek	137;13
Celep İt-: Celbetmek	106;18
Celladlarça: Sadistçe	64;4
Cên: Cin	23;29
Cênsi: Cinsel	22;28
Centekle-: İncelemek	45;17
Cep: İp	220;4
Cey: Yaz	40;14
Ceyme: Battaniye	88;33
Cezbe: Pergel	229;37
Ciber-: Göndermek	3;12
Ciel- (Ciyél-): Toplamak	109;36
Cielış (Ciyeliş): Toplantı	4;27
Cihazla-: Düzenlemek	36;36
Cil: Rüzgar	47;42
Cilbezek Hatın: Hayat Kadını	170;39
Cilek: Portakal	58;21
Cimeş: Yemiş	61;23
Cin: Kol	72;4

Cinlè-: Kazanmak	60;15
Cinü: Galibiyet	226;39
Ciñél: Kolay	12;24
Ciñéleytüçè: Hafifletici	144;18
Cır: Şarki, Türkü	225;2
Cir: Yer, Arazi	226;16
Cır-: Ağlamak	202;16
Cirensu: Kestane Rengine Çalan Renk	194;2
Cit-: Çatmak	4;34
Citdi: Ciddi	197;17
Citekçè: Patron	83;3
Citerlik: Yeterli	197;28
Cıy-: Toplamak	216;9
Cıynak: Tıknaz, Ortaboy	89;35
Ciz: Pirinç, Metal	224;39
Cünséz: Gerizekalı	41;32
Cüy: Dikiş	31;1

Ç

Çabu: Alkış	6;38
Çagıl-: Yansımak	226;41
Çagıla: Çakılı, Kalmış	7;1
Çagılış: Yaratılış	15;14
Çak Kına: Neredeyse	26;14
Çak: Zaman, Çağ, Devir, Vakit	16;5
Çakır-: Çağırarak	35;31
Çakrım: Kilometre	46;21
Çalmag: Sarık	36;43
Çalpar: Pantolon	31;2
Çalşay: Yamultmak, Eğritmek	8;2
Çamala-: Ölçüsünü Tahmin Etmek	15;13

Çan: Tank	100;2
Çatır: Çadır	38;1
Çaykal-: Dalgalanmak	27;36
Çaykala-: Sallamak, Temizlemek, Yıkamak	27;36
Çèbèn: Sinek	59;35
Çebi: Cıvcıv	121;34
Çeç: Saç	32;22
Çeçek: Çiçek	34;2
Çèlterlè: Nakışlı	35;34
Çèmu: Valiz	34;34
Çèmudan: Bavul	31;17
Çey: Çay	14;31
Çeynèk: Çaydanlık	17;29
Çıdamsız: Dayanaksız	57;23
Çıg-: Ünlenmek	35;5
Çıg-: İşlemek	52;12
Çıgar-: Çıkarmak	58;25
Çige: Şakak	153;25
Çıgıncırak: Çıkık	21;3
Çıgü -Tègü: Dikiş, Nakış	71;28
Çık Tamçı: Göz Yaşı	27;15
Çik: Sınır	73;31
Çiklewèk: Ceviz	58;21
Çınbarlık: Gerçek Hayat	41;39
Çınıgu: Sağlamlaşan	8;44
Çıraylı: Yüzlü	12;14
Çiremlèk: Çimlik	13;41
Çişleştir-: Dışlamak	30;44
Çiştà: Temizlik	23;11
Çit İl: Dış Ülke	50;37
Çıtırdat-: Kapamak	13;17
Çitleş-: Çekilmek, Uzaklaşmak	16;27

• Çiya: Kiraz	20;6
Çukrak: Sağır	108;26
Çuyên: Dökme Demir	26;14
Çü-: Susmak	37;1
Çül: Çöl	111;44
Çüyênkê: Kalkık	17;39

D

Damba: Nehir	124;2
Dan: Şöhret	81;37
Daru: İlaç	21;25
Dawıl: Fırtına	60;6
Dawıl-: Dağılmak	17;5
Dejur: Nöbetçi	55;1
Dêlêgatsiya: Delegasyon, Heyet	8;5
Derêslêk: Derslik	30;3
Dêtêktiv: Dedektif	110;38
Dewalan-: Tedavi Görmek	12;17
Dewalaw: Tedavi	23;6
Dêyuntulugiyage: Deontoloji	135;7
Diagnoz: Teşhis	56;34
Dim: Tavsiye	22;5
Diğêz: Deniz	37;4
Diplum: Diploma	54;2
Dirijer: Orkestra Şefi	68;18
Dırkilda-: Titremek	33;21
Dissêrtatsiya: Doktora Ünvanı	18;15
Diste: Deste	108;19
Distillyatur: Distillatör	98;5
Dıwar: Duvar	4;36
Diyarge Bul-: Vesile Olmak	75;22

Diyarlek: Yaklaşık Olarak	45;28
Djinsi: Keten	7;19
Duguwur: Anlaşma	104;13
Dulkın: Dalga	71;35
Durak: Aptal	82;6
Dus: Dost	14;39
Dusè: Dosya	51;17
Duşman: Düşman	6;29
Dutsent: Doçent	74;18
Dürès: Doğru	25;21
Dürt Küz Bèlen Kùzet-: Dört Gözle Beklemek	74;7
Dürtkır: Dörtkenar	26;15
Dürtküz: Dörtgöz	41;19
Düy: Deve	111;45

E

E: Lakin	12;11
Ebugalisina: İbn-İ Sina	21;24
Éfeg: İpek	25;12
Égèrmè: Yirmi	22;5
Égètlerdey: Erkeksi	12;35
El: Diyar	23;11
El: Yıl	31;1
Elan: Yılan	97;44
Elap Ciber-: Ağlayıvermek	176;15
Élaş-: Ağlaşmak	32;3
Ele: Hele	180;13
Élga: Nehir	60;3
Élık: Parlak	4;2
Élkılda-: Parlamak	23;13
Elle: Yoksa, Öyle Mi,Bilmem Ne	9;19

Élmay-: Gülümsemek	15;27
Elmaya Tüş-: Gülümseyerek İnnek	4;16
Elmayu Aşa-: Gülümsemeye Başlamak	5;32
Emma: Ama	10;32
Ene: İşte, Te, Aha	7;19
Eni: Anneanne	10;33
Erak: Uzak	22;5
Erken: Önce	170;9
Ewliya: Evliya	81;43
Eyber -Kara: Tıka Basa	52;17
Eybér: Çocuk Bezi	83;1
Eybet: Elbette	14;12
Eye: Evet, Tamam, Peki	22;36
Eyt-: Konuşmak	26;44
Eytmi Kal-: Söylemeden Kalmak	171;41

F

Fabrik: Fabrika	35;18
Faciga: Facia	67;2
Fakulte: Fakülte	23;6
Familiya: Aile	145;16
Faş It-: Açık Etmek, Belli Etmek	49;19
Fatihamnı Bir-: Razılık Vermek, Dua Etmek	6;15
Faydalı: Faydalı	102;16
Felen: Falan	18;6
Fenni: Fenni	113;39
Fërma: Çiftlik	82;43
Figıl: Fiil	57;22
Frantsiya: Fransa	48;28
Frun्त: Cephe	6;3
Fu: İğrenç	113;26

Funar: Fener	55;32
Furma: Form	100;4
Furmul: Formül	95;2
Fursat: Fırsat	38;34
Futuilektrikalurimetr: Fotoelektrok calorimetre	94;19

G

Gaceplen-: Tereddüt Etmek	94;43
Gadelsezlek: Adaletsizlik	219;43
Gadetlen-: Alışılmak	16;24
Gadette: Kaideli, Uyumlu	28;2
Gadi: Sıradan	51;19
Gaduwt: Kardeoloji	171;31
Gafu İt-: Affetmek	82;35
Galim: Alim	8;16
Galim-Wraç: Alim Doktor	4;12
Galstuk: Krawat	38;37
Gapgadi: Tek Tek, Tane Tane	70;1
Garaj: Bagaj	79;38
Garajdanlık: Vatandaşlık	84;33
Garebstan: Arabistan	53;36
Garep: Batı, Garp	111;45
Garizan: Dilekçe	88;17
Gasır: Asır	222;14
Gayep: Ayıp	222;21
Gayret: Gayret, Çaba	7;32
Gazap: Azap, Sıkıntı	40;31
Gaziz: Aziz	113;45
Gène: Yine, Gene, Tekrar	8;2
Gerebe: Kehribar	72;17
Gèruy: Kahraman	108;32

Gerebe: Kehribar	72;17
Gèruy: Kahraman	108;32
Gesèm: Resim	24;2
Gewde: Gvde	80;19
Gına: Daha, Oldukça Epeyce, Yeteri Kadar	81;3
Gippukrat Ant: Hipokrat Yemini	4;38
Gırlaş-: Horlamak	44;11
Gıyfrit: Ifrit	98;23
Gıyşık: Aşık	5;7
Gladius: Kuzgun-Kılıcı	3;15
Grafik: Grafik, Çizelge	38;43
Grup: Grup	5;39
Gumer: Ömür	6;32
Gurur: Gurur	7;37
Gustinitsa: Misafirhane	79;29
Güber: Kurbağa	54;29
Gülew-: Uğuldamak	124;4
Gümbe: Mantar	67;32
Gürelde-: Gürüldemek	175;37

H

Hakıykat: Hakikat, Gerçek	3;11
Halat: Kaftan Türü Giysi	1;22
Halık: Millet	10;34
Harkutizatur: Anestezi Uzmanı	28;42
Hat: Mektup	18;42
Hata: Hata	45;1
Hatın: Hatun	12;44
Hawa: Hava	13;19
Hazla-: Okşamak	9;31

Hèftçe: Petrolcü	10;43
Hem: Hem De	15;29
Heref: Harf	4;17
Hereketçen: Pek Hareketli	210;9
Hetfe: Kilim	88;34
Hetta: Hatta	6;18
Heylekler: Kurnaz	104;32
Hezer Ük: Şu Anda	139;32
Hezer: Hazır, Şimdi,Hemen, Halen	139;32
Hezerge: Eski Geçmiş	20;25
Hèzmet: Hizmet	35;19
Hiçkayçan: Hiçbir Zaman	13;32
Hiçkem: Hiçbir Kimse	48;26
Himiya: Kimya	62;18
Himlik: Zehirli	104;13
Hirurg: Cerrah	144;2
Hıyallan-: Hayal Kurmak	10;42
Hucalık: Çiftlik	10;41
Hulıklı: Huylu	17;38
Hulıksız: Huysuz	41;29
Huşına Kil-: Ayılmak Kendine Gelmek	195;4
Huşlawıbiz: Vedalaşmak	6;17
Hüner: Meslek	144;21

İ

İçek: Bağırsak	29;34
İçkèçé: Alkolik	176;25
İçkın-: Çözmek, Kopup Gitmek	13;16
İçü: Alkol	22;29
İden: Döşeme	19;3
İderge: Taban	26;25

İffeekt: Sonuç	131;6
İgtibar Belen: Dikkatle	99;12
İh: Ah Ünlemi	20;24
İhlaslık: Samimilik	6;11
İhtiyar: Benlik	11;25
İhtiyarsız: Elinde Olmadan	6;13
İke: İki	72;45
İkêlê -Mikêlê: Belli Belirsiz	83;6
İkew: İkisi Birden	14;18
İkmek: Ekmek	67;8
İl-: Asmak	14;35
İlek: İlk Önce, Geçirmek	18;16
İlek: Delik	33;37
İlekte-: İliklemek	83;2
İlektêr-: Yakalamak	17;23
İlektr Tugı: Elektrik Akımı	58;8
İlektr Yaktısı: Elektrik Lambası	37;32
İlektrun: Elektron	93;22
İlen-: Asılmak	190;1
İlên-: Asmak	9;4
İlle: Elli	21;32
İlpen: Tabaka	126;2
İman: İman	155;33
İmgetêp Kaldır-: Sakat Bırakmak	134;18
İminlêk: İyi, Sağlıklı	14;1
İmtihan: İmtihan, Sınav	6;18
İmutsiya: Duygu	131;43
İncêlê: İncili	42;31
İndê: Şimdi, Bundan Sonra	8;6
İnergiya: Enerji	88;21
İnfêktsiunistka: Enfeksiyon Bölümü	21;37
İnjênêr: Mühendis	10;41

İnstitutı: Enstitü	110;29
İnstruktur: Talimatçı	11;31
İntelligent: Aydın	81;25
İnvalid Bul-: Sakat Kalmak	101;38
İnbaş: Omuz	21;3
İnkülek: Düzlük	124;28
İplé Tıynak: Terbiyeli	41;33
İR: Erkek	16;2
İR-: Ulaşmak	21;9
İre: İri	32;41
İreksezden: İstemeyerek	159;16
İren: Dudak	10;29
İren-: Üşenmek, Erinmek	189;27
Irgıt-: Zıplatmak, Fırlatmak, Atmak	13;16
İrı -Zığı: Kalabalık	37;34
İrtengé: Sabah	24;9
İruditsiya: Engin Bilgi	8;32
İs: Akıl	179;1
İsem: İsim	182;29
İsen: Kendi	13;3
İsetkêç: İnanılmaz	19;11
İske Tüş-: Aklına Gelmek	13;42
İskê: Eski	26;25
İskemiye: İskemle	28;34
İskitkêç: İnanılmaz	44;3
İslémay: Güzel Koku	20;2
İsne-: Koklamak	67;26
İstelekle: Hatıralı, Tesirli	208;18
İş: İş	213;36
İşan-: İnanırmak	42;3
İşaniç: İnanç	10;24
İşare: İşaret	17;9

İşle-: Çalışmak, İşlemek Yapmak	58;41
İşlewçé: Petrolcü	20;31
İşlik: Çalışmak	6;7
İt-: Etmek Yardımcı Fiili	7;23
İtali: İtalya	59;24
İteg: Etek	41;12
İya: Sahip, İye, Özne	44;3
İyar-: İzlemek	46;41
İyun: Haziran	79;25
İzgè: Kutsal	36;44
İzli: İzli	109;21

J

Jaluba: Şikayet	41;3
Jurnal: Dergi	112;3

K

Kabatla-: Bir Kere Daha Yapmak	135;13
Kabatlan-: Acele Etmek	21;11
Kabine: Kabin	12;2
Kabinet: Oda	157;2
Kabül İtü Bülmesé: Danışma	9;12
Kaç-: Kaçmak	159;8
Kader: Kadar	167;29
Kadérlé: Tatlı	14;28
Kafédra Citekçesé: Bölüm Başkanı	53;14
Kagaz: Kağıt	21;44
Kagıl-: Değınmek	83;14
Kai: Havacılık Enstitüsü	63;27
Kakşau-: Gevşemek	5;14

Kağıl-: Değınmek	83;14
Kai: Havacılık Enstitüsü	63;27
Kakşau-: Gevşemek	5;14
Kalem: Kalem	15;6
Kalğan: Kalmış, Artık	15;26
Kalkulık: Yokuş	92;35
Kalkurak: Çene	21;2
Kamaştır-: Kamaştırmak	7;22
Kamil: Tam	5;45
Kan Basımı: Tansiyon	143;34
Kandidatlık: Adaylık	88;1
Kanefër: Karanfil	9;39
Kanetat: Kanaat	22;38
Kanır: Hamur	49;14
Kaprun: Sentetik Kumaş	3;22
Kara -Karşı: Karşı Karşıya	30;7
Kara Küzlék: Güneş Gözlüğü	31;21
Kara-: Bakmak	4;4
Karalé: Baksana Ünlemi	38;11
Karañgi: Karanlık	17;35
Kararak: Kara	7;23
Karaş: Görüş	8;19
Karatut: Esmer	4;29
Karawılçı: Bekçi	116;3
Karçık -Kurçık: Yaşli	22;31
Karlıgaç: Kırlangıç	61;3
Karşı: Karşı	7;24
Kart: Yaşli	34;13
Kartina: Eser	43;29
Karurman: Orman	11;4
Kase: Kase, Kadeh	19;32
Kaş: Kaş	10;29

Kaşaga: Perde	36;35
Katı: Demli	120;17
Katılan-: Sertleşmek	29;37
Katırgı: Karton	9;38
Katnaş-: Katılmak	11;2
Katnaşma: Karışım	97;1
Kawêm: Kavim	72;31
Kaya: Hani, Nerede	11;21
Kayber: Bazı	10;34
Kaybêrewler: Bazıları	12;6
Kayênana: Kaynana	37;3
Kayer-: Kayırmak	195;4
Kayeş: Kayış	13;25
Kaymak: Krema	52;35
Kayna: Kaynamak	14;2
Kaysı: Kimi	17;16
Kayt-: Dönmek	13;23
Kazan: Kazan	18;2
Kêbêk: Gibi	18;42
Kece: Keçi	60;3
Keçerek: Küçücük	62;23
Kegaz: Evrak	24;11
Kegazê: Davetiye	212;42
Kêm: Kim	100;23
Kêndêk: Göbek Kordonu	21;33
Kêne: Ancak, Yalnız, Sadece, Yine	107;2
Kenegat: Kanaat	74;1
Ker-: Girmek	114;7
Kerer: Karar	118;2
Kereş: Giriş	128;1
Kerfek: Kirpik	131;21
Kêrpê: Kirpi	43;4

Kersez: Kirsiz	161;35
Keşe: Kişi	162;1
Keşelek: İnsanlık	206;3
Kiç: Gece	210;7
Kiçer-: Geçirmek	218;39
Kiçkè: Akşam	24;14
Kil-: Gelmek	224;1
Kılanış: Davranış	15;41
Kileçek: Gelecek	7;33
Kileş-: Yakıştırmak	18;45
Kılu: Yapmak Yardımcı Fiili	5;3
Kimçélèk: Eksiklik	25;21
Kimsètèp Kar-: Yukardan Bakmak	50;14
Kına: Ancak, Yalnız, Sadece	7;5
Kinet: Ansızın, Birdenbire	14;3
Kinu: Film	38;6
Kiñ: Geniş	5;27
Kiñaya: Kinaye	15;17
Kiñrek: Büyük	5;24
Kirek: Gerek	8;29
Kırgıy: Yabani	68;9
Kırıs: Sert, Katı, Güçlü	3;8
Kırıyen: Uç, Kenar, Yan	216;32
Kırt: Kısa	50;1
Kıs-: Sıkmak	17;14
Kısan: Dar, Az, Sıkı, Kısık	7;32
Kiseçèk: Parçacık	93;24
Kisek: Kumaş	35;33
Kisel-: Kesilmek	15;1
Kisetü: Uyarı	17;24
Kıska: Kısa	25;13
Kister-: Kestirmek	10;3

Kiyaw: Damat	23;4
Kiy�m: Giyim	222;17
Kiyen: Zor, G��	223;42
Kiyen-: Giyinmek	176;9
Kıyssa: Hikaye	41;36
Kıyu: Cesur, Yiğit, Gözüpek	197;34
Kız: Kız	201;18
Kızgan-: Kıskanmak, Esirgemek, Acıamak	205;5
Kızgani�: Acıklı, Zavallı	5;39
Kızgılt: Kırmızı	24;2
Kızıl: Kızıl	16;9
Klass: Sınıf	41;15
Klawış: Tuş	78;15
Klinika: Klinik	23;5
Kostyum: Kostüm	4;13
K�telmegen: Beklenmedik	117;4
Kran: Vinç	100;3
Kr�styan: Çiftçi	144;8
Kubizm: Kübizm (Pikasso'nun Akımı)	15;13
Ku�akla-: Kucaklamak	33;2
Kufta: Kazak	4;13
Kufta: Bluz	21;4
Kuhnya: Mutfak	17;35
Kul Astında: El Altında	196;1
Kul: Kol, El	197;38
Kulakka Yagımlı Yangır-: Kulağa Hoş Gelmek	5;34
Kulga İyaleş-: Evcilleştirmek	17;43
Kull�ga: Meslektaş	4;33
Kull�ktiiv: Kollektif	28;45
Kull�ktsiya: Koleksiyon	51;4
Kultık: Koltuk	32;25
Kulyawlık: Mendil	28;8

Kulyugiç: Lavobo	27;3
Kumandirowka-: Görevlendirmek, Görevle Gitmek	198;41
Kumissiya: Komisyon	21;43
Kumité: Komite	8;15
Kumlık: Kumsal	37;4
Kumpuzitur: Bestekar	16;15
Kumus: Uzay	24;31
Kunak: Konuk	17;16
Kunfêrêntsiya: Konferans	24;9
Kunfêt: Çikolata	56;44
Kunfêt: Şekerleme	114;42
Kungirt: Kahverengi	47;1
Kunkurêntsiya: Rekabet	83;24
Kuntrabandist: Kabakçı	112;17
Kuntsêrt: Konser	11;2
Kunyak: Konyak	82;25
Kupê: Kompartıman	32;19
Kurab: Gemi	38;21
Kurçak: Kukla	112;32
Kuriç: Çelik	70;3
Kuridur: Koridor	56;21
Kurık-: Korkmak	14;15
Kurku: Korku	12;6
Kurpuz: Bina	101;6
Kuş: Kuş	160;11
Kuş-: Talep Etmek, Emretmek	195;14
Kuşamat: Lakap	41;2
Kuşil-: Birleşmek	223;9
Kutda-: Kutlamak	4;33
Kutıp: Kutup	17;9
Kuy: Koyun	111;44
Kuy-: Koymak, Bırakmak	8;26

Kuşil-: Birleşmek	223;9
Kutda-: Kutlamak	4;33
Kutıp: Kutup	17;9
Kuy: Koyun	111;44
Kuy-: Koymak, Bırakmak	8;26
Kuyaş Tutulganday: Güneş Tutulması	66;2
Kuyaş: Güneş	37;4
Kuye: Koyu	166;21
Kuyel: Göstermek, Ortaya Koymak, Bırakmak	177;35
Kuzgal-: Hareket Etmek	37;17
Kuzgalak: İspanak	82;22
Kübelek: Kelebek	17;23
Kübese: Çoğu	69;4
Kübrek: Çok	63;11
Küç: Güç Kuvvet	66;45
Küçey-: Güçlenmek	67;18
Küç-Hel: Güç Halde	12;39
Küçteneç: Sürpriz	17;8
Kügên: Köken	6;1
Kügerçen: Güvercin	16;38
Küké: Guguk Kuşu	61;44
Kükey: Yumurta	65;41
Kükre-: Kükremek	7;4
Kükrek: Göğüs	34;38
Küksél: Gri	36;4
Kül: Göl	37;44
Kül-: Gülmek	7;22
Külegede Kaldır-: Gölgede Bırakmak	16;4
Külmek: Gömlek	43;27
Kümél-: Gömülmek	6;38
Kümer: Kömür	173;27
Kümés: Gümüş	60;17

Kün: Gün	174;38
Künbatış: Batı	110;11
Künçığış: Şark	110;1
Künder-: Göndermek	226;16
Künê-Ayé: Her Geçen Gün	7;31
Künek-: Alışmak	28;1
Künep: Köprü	91;16
Künleşü: Kıskançlık	8;32
Künyak: Güney	37;39
Küper-: Kabarmak	94;4
Küpêrebek: Kabarık	24;39
Küpten: Çoktan, Çok Önceden	97;4
Küren-: Görünmek	100;7
Kürenep Tur-: Görünüp Durmak	41;45
Küreş: Yarış	68;39
Kürezelék: Falcılık	17;2
Kürgezme: Fuar	108;33
Kürset-: Göstermek	70;24
Kürşé: Komşu	39;16
Küt-: Beklemek, Gözetmek	73;16
Küter-: Yükseltmek, Kaldırmak	75;45
Küydergeç: Yakıcı	96;15
Küyme: Sandal	90;35
Küz Aldıña Kitêr-: Göz Önüne Getirmek	170;33
Küz Sal-: Göz Atmak	117;35
Küz: Göz	98;19
Küzenek: Gözenek, Hücre	48;2
Küzet-: Gözetlemek	101;3
Küzetken: Gözlem	84;18
Küzge: Ayna	10;22
Küzleg: Gözlük	105;26
Kwan-: Sevinmek	210;45

Kwanıç: Kıvanç	6;36
Kwartir: Daire	35;12

L

Laburaturiya: Laboratuvar	44;3
Lampuçka: Lamba	129;9
Lapuçka: Güzelim	170;18
Legen: Leğen, Kap	3;17
Lekin: Lakin	10;24
Lèktsiya: Ders	18;4
Lem: Bataklık	91;2
Lezzetlen-: Lezzetlenmek, Zevk Almak	16;16
Lift: Asansör	101;1
London: Londra	108;22

M

Magnitufun: Kasetçalar	37;23
Maktan-: Övünmek	12;29
Mal -Mülk: Mal Mülk	20;22
Malay: Erkek Çocuk	56;13
Malayên: Yiğit	11;35
Mamık: Pamuk	94;23
Maņa: Alın	21;2
Margantsuwka: Permanganat	4;6
Marihwana: Eroin	112;2
Marş: Marş	174;43
Maska: Maske	41;43
Maskalı: Maskeli	28;35
Maşina: Araba	20;12
Matèrial: Materyal	20;35

Maytır Bul-: Yeterli Olmak	49;32
Meclès: Meclis	10;1
Méditsina Basmaları: Tıp Dergileri	49;3
Méditsina İmbleması: Tıp Amblemi	4;7
Méditsina: Tıp	4;7
Méduçilisè: Hemşirelik	11;1
Meglüm: Malum, Bilinen	76;43
Mèhanik: Makinist	64;38
Mèhanikalaştır-: Otomasyonlaştirmek	101;2
Mehebbet: Muhabbet	92;3
Mehrüm: Mahrum	25;2
Mekal: Atasözü	108;24
Men-: Çıkmak	101;1
Mènder: Minder	17;26
Mene Digen: Çok İyi	8;43
Mene: İşte Şimdi	101;13
Mengele İt-: Manalandırmak	162;25
Mengelek: Ebedilik	71;41
Mengen-: Çıkmak	220;26
Meskew: Moskova	8;14
Meswele: Mesele	8;32
Mètall: Metal	24;2
Metelder-: Takla Attırmak	13;2
Metr: Metre	19;38
Métud: Metot	30;33
Miçigan: Michigan	48;28
Miçlè: Sobalı	35;32
Mıgırdan-: Mırıldanmak	29;44
Mihèrbanlırak: Sıcak	42;3
Mikèn: Midir	10;1
Mikrwinfarkt: Kalp Krizi	171;3
Min: Ben	11;2

Miçlê: Sobalı	35;32
Mıgırdan-: Mırıldanmak	29;44
Mihêrbanlırak: Sıcak	42;3
Mikên: Midir	10;1
Mikrwinfarkt: Kalp Krizi	171;3
Min: Ben	11;2
Ministrлік: Bakanlık	21;44
Minut: Dakika	12;3
Miskıllı: Alaylı	52;3
Mizgêl: An	44;4
Muhit: Muhit, Ortam	67;17
Mulêkul: Molekül	93;15
Muludets: Hastalık	230;4
Munda: Burada	3;3
Munduy: Bunun Gibi	37;28
Munlan-: İç Sıkıntısı Duymak	15;19
Munnan: Bundan	40;19
Muğn: Sır	14;38
Musafir: Misafir	42;27
Muskul: Kas	100;34
Mutur: Motor	96;12
Muyên: Boyun	221;39
Muzıka: Mızıka	43;31
Muzıkant: Müzisyen	78;16
Müdirlek: Müdürlük	83;34
Mukatdes: Mukaddes	4;37
Mümkin: Mümkün	7;15
Mümkinlek: İmkan	9;8
Münesebet: Münasebet	15;15
Mürecegat: Müracaat	86;13
Müstekıyl: Müstakil	145;2

N

Nadanlık: Cehalet	69;3
Naprawlèniyè: Tayin	18;18
Naprawlèniyè: Sevk	135;17
Narat: Çamağacı	88;33
Naz: Naz	148;16
Nazla-: Nazlamak	54;32
Neçke: İnce	70;28
Nek: Tam	29;3
Nemehrem: Namahrem	112;19
Neni: Minik	127;21
Nesèl -Unwı: Doğum Yeri	51;27
Nesre: Şey, Neyse	75;9
Nèwru Patulug: Nevropatoloji Bölümü	56;26
Nezbèrèk: Kaprisli	51;3
Niçèk: Nasıl	75;37
Nider: Nedir	90;3
Nige: Niye	102;23
Nıgıp Cit-: Büluğa Erişmek	176;13
Nıgıt-: Geliştirmek	11;25
Nihayat: Nihayet	189;31
Nık: Sağlam	192;16
Nikader: Ne Kadar	131;43
Nıkla-: Sağlamlaştırmak	197;39
Nindi: Nasıl	202;22
Nişlep: Neden	14;13
Niştıyak: Aferin	85;2
Nukta: Nokta	43;42
Nur: Nur, Işık	205;4
Nusilka: Sedye	75;24
Nuyabr: Kasım Ayı	38;32

O

Ozat-: Uğurlamak	6;33
Örenge: Akağaç	3;6

P

Paltu: Palto	42;31
Par: Çift	43;39
Par: Buhar	54;17
Paraşyut: Paraşüt	13;42
Parfyum: Parfüm	20;1
Parkêt: Parke	26;25
Parnık: Sera	10;41
Passajir: Yolcu	35;4
Patşabike: Kraliçe	17;39
Pêdagugi: Pedagoji	52;44
Pênsiya: Emeklilik Maaşı	111;7
Pênsiyage Çik-: Emekli Olmak	84;2
Pêrçatka: Eldiven	147;9
Pèrrun: Peron	31;14
Peşer-: Pişirmek	17;35
Pianinu: Piyano	78;11
Pıçak: Bıçak	11;43
Pıhılda-: Seslenmek	66;29
Pikassu: Pikasso	14;36
Pinjek: Ceket	44;43
Pışıllda-: Fısıldamak	33;43
Pişwet: Rüşvet	114;41
Piyala: Cam	35;1
Planêta: Gezegen	67;24

Plasç: Yağmurluk	59;33
Plyaj: Plaj	65;2
Prédpiyatiyél: Şirket	104;33
Prèmiya: Prim	114;38
Priyém: Davet	52;25
Prubirka: Şişe	93;4
Prufèssur: Profesör	46;25
Prufil: Profil	35;1
Pruhudnuy: Giriş	107;23
Prupuskı: Giriş Kartı	99;19
Pruwudnitsa: Kondüktör	46;12
Puçmak: Köşe	17;36
Pulitika: Politika	85;12
Pumidur: Domates	115;23
Purtret: Portre	3;7
Puruşugi: Deterjan	83;9
Pusılka: Posta	84;25
Pust: Pozisyon	88;13
Puyéz: Tren	24;14
Pühte: Düzen	23;11

R

Radiu: Radyo	37;14
Rak: Konser	134;14
Raspisaniyè: Programlı	34;18
Raspiska: Taahütname	140;3
Rayun: İlçe	87;1
Réaktsiya: Reaksiyon	93;29
Realizm: Realizm	15;35
Rédaktur: Yayın Evi	48;32
Rehet: Rahat	13;34

Rençës: Hatıra	42;22
Resêm: Resim	194;5
Rèspublika: Cumhuriyet	116;28
Ressam: Ressam	221;37
Ret: Sıra	3;17
Retle-: Sıralamak	223;1
Rewês: Şekil, Biçim, Tarz	59;6
Rewêşlê: İstekli	21;2
Rèyanimatsiya: Yoğun Bakım	145;27
Rèys: Uçuş, Sefer	79;25
Rèzina: Lastik	100;21
Ruh: Ruh	15;18
Rul Tegermeç: Direksiyon Simidi	124;12
Rumantiç: Romantik	116;4
Ruzêtka: Priz	98;1
Rühset İt-: İzin Vermek	12;42

S

Sabak Bul-: Ders Almak	59;5
Sabın: Sabun	72;18
Sabıy: Yeni Doğmuş Bebek	61;15
Sagayu: Kuşku, Korku	195;14
Sagın-: Özlemek	206;41
Sagış: Dert	14;4
Sak Bul-: Dikkat Etmek	17;23
Sak: Özenli, Dikkatli	29;2
Sakallı: Sakallı	3;8
Sal-: Atmak, Dikmek	31;1
Salatka: Salata	37;5
Salin-: Döşenmek	20;14

Sağış: Dert	14;4
Sak Bul-: Dikkat Etmek	17;23
Sak: Özenli, Dikkatli	29;2
Sakallı: Sakallı	3;8
Sal-: Atmak, Dikmek	31;1
Salatka: Salata	37;5
Salin-: Döşenmek	20;14
Salkın: Sağlık	17;29
Sallı: Akalı, Ağır	4;29
Salu: Eğilim, Meyl	15;31
Samulèt: Uçak	12;2
Sanaw: Sayı	13;27
Sandwiç: Sandviç	51;6
Sarayè: Saray	111;45
Satulaşa: Pazarlık	18;4
Sawap: Sevap	82;6
Sawbullaş-: Vedalaşmak	26;4
Sawıtsaba: Bulaşık	82;19
Sawlık: Sağlık	35;18
Saw-Selamat: Sapaşğlam	104;7
Sayen: Her	188;28
Saylaw: Seçim	85;37
Sèbèr: Sibirya	21;5
Sedef: Sedef,Küçük Düğme	100;8
Sèhlar: Üretim Ünitesi	96;5
Sehne: Sahne	3;18
Sekretar: Sekreter	106;25
Selametlek Sakla-: Sağılığını Korumak	120;12
Seletèn: Yetenek	25;2
Seletlé: Yetenekli	50;7
Sengat: Sanat	21;1
Ser: Sır	214;35

Serkes: Koku	20;9
Sèrlè: Sihirli	37;35
Seyer: Tuhaf	194;44
Sibel-: Çıkmak, Yansımak	32;36
Sıganıp Kuy-: Nadırmak	3;29
Sigarèt: Sigara	124;19
Sigez: Sekiz	62;29
Signal: Korna	160;45
Sihèrçè: Büyücü	6;39
Sikèrü: Atlamak	11;3
Sıkranu: İnilti	113;23
Siluit: Resim, Görüntü	108;29
Sıman: Gibi, Öyle, Sanki	16;27
Simfunik: Senfoni	68;17
Simwul: Sembol	95;21
Sın: Heykel	43;29
Sipkel: Çil	25;8
Siskender: Silkindirmek, İrkiltmek	77;29
Sistèm: Sistem	29;35
Sıyèk: Sıvı	100;17
Sıyèşà: Sığmak	153;7
Sıypa-: Okşamak	72;43
Sizel-: Sezilmek	81;31
Sizger: Hassas	78;14
Sızık: Çizgi	177;3
Sızım: Çizim	118;29
Sızlanu: Acı	113;23
Skaf: Dolap	36;39
Skalpèl: Neşter	29;3
Skwer: Yolkenarı	20;5
Söykemle: Sevimli	200;19
Spètsializatsiya: Uzlaşma	21;32

Spirit: Ispirto	153;2
Spug: Süre	99;19
Stanuk: Tezgah	62;33
Stekan: Bardak	42;32
Stena: Duvar	212;29
Sterilizatsiyaluw: Sterilizasyon	147;5
Stil: Stil	15;13
Stipëndiat: Burs	18;11
Student: Öğrenci	69;11
Su Patşalig: Su Altı Krallığı	91;8
Sud Kriminalist: Cinayet Uzmanı	45;16
Sugan: Soğan	117;22
Sugıl-: Uğramak	8;16
Sugış: Savaş	6;22
Sugw: İşaret	38;18
Suklanu: Hayranlık	5;41
Sulfat: Sülfat	94;32
Sulış Al-: Dinlemek	180;16
Sumka: Çanta	31;21
Suñ: Sonra	24;1
Suñarıbrak: Gecikmeli	28;32
Suñı: Sonuncu	183;27
Sur-: Sormak, İstemek	185;23
Suraw: Soru	203;13
Surawlı: Sorulu	8;19
Suret: Görüntü, Resim, Yüz	4;8
Surt: Grup	22;24
Suwet: Sovyet	49;2
Suwış-: Sürünmek	169;45
Suz-: Uzatmak	77;17
Suzıl-: Uzanmak	73;17
Sünder-: Söndürmek	119;5

Swıtıl-: Soğutulmak	37;7
Swıtıkça: Buzdolabı	37;5

Ş

Şagiyr: Şair	49;8
Şahit Bul-: Şahit Olmak	197;5
Şakmak: Kare	72;8
Şakmakli: Kareli	105;18
Şakşilik: Pislik	113;23
Şaktiy: Bayağı	105;1
Şalkan: Turp	41;39
Şampan: Şampanya	37;6
Şap: Balon	100;22
Şarkilda-: Sesli Gülmek	20;17
Şat-: Memnun Olmak	9;18
Şatlik: Sevinç	57;44
Şayaru: Şaka	14;16
Şehir: Şehir	22;38
Şekert: Öğrenci	49;33
Şem: Mum	43;3
Şemehe: Lacivert	34;37
Şeş: Ödem	56;27
Şeşe: Şişe	57;17
Şewle: Gölge	11;37
Şeyêh: Şeyh	111;4
Şigir: Şiir	11;16
Şigirdat-: Şikirdatmak, Gicirdatmak	67;39
Şikêlle: Gibi, Şeklinde, Benzer	85;43
Şiker: Şeker	52;35
Şikke: Tereddüt	74;8
Şipirt: Sessiz, Fısıltı	7;26

Şewle: Gölge	11;37
Şeyh: Şeyh	111;4
Şigir: Şiir	11;16
Şigirdat-: Şikirdatmak, Gicirdatmak	67;39
Şikelle: Gibi, Şeklinde, Benzer	85;43
Şiker: Şeker	52;35
Şikke: Tereddüt	74;8
Şipirt: Sessiz, Fısıltı	7;26
Şitimga: Tomurcuk	71;12
Şpiwn: Ajan	112;7
Şpritsni: Şiringa	70;24
Şugillen-: İlgilenmek	34;4
Şul Uk: Yine Şu, Aynı	9;5
Şulay: Böyle	14;26
Şulpa: Çorba	37;6
Şum: Korku	70;2
Şuma: Dümüz	15;27
Şumlandır-: Endişelendirmek	16;33
Şügil: Hobi	11;24
Şügillen-: Uğraşmak, Meşgul Olmak	212;27

T

Taba: Doğru	215;32
Taba-: Doğurmak	33;34
Tabıgıy: Tabii, Doğal	65;3
Tabın Ezêrle-: Sofra Kurmak	17;17
Tabın: Ziyafet, Çok Kişilik Sofra	77;37
Tabip Bulu: Tabip Olmak	3;13
Tabip: Tabip	4;37
Tac: Tac	43;32
Taganda Atinganday: Salıncakta Sallanır Gibi	13;35

Tagın: Daha, Yine	13;41
Takır: Düz	13;4
Takta: Tahta	19;4
Talantlı: Yetenekli	132;38
Talpın: Kanat Çırpma	7;29
Tamag: Bademcik	12;18
Tamag: Damak, Boğaz	39;13
Tamaşaçı: İzleyici	97;36
Tamçı: Damla	11;3
Tamga Kuy-: İşaretlemek	55;22
Tamır: Damar	70;23
Tamujënnik: Gümrükçü	112;2
Tanılgan: Tanınmış Ünlü Meşhur	15;24
Tanış- Beleş: Tanıdık, Bildik	63;12
Tantanalı: Tören	163;7
Tap: Leke	57;36
Tapkır: Defa	168;2
Tapşir-: Vermek İletmek	178;2
Tar -Mar İt-: Tarumar Etmek	62;7
Tar: Dar	24;41
Tara-: Taramak, Bakmak	27;4
Tarihka: Tarih	32;5
Tarlawı: Kanyon	38;31
Tartım: Benzer	110;1
Tartın-: Çekinmek	50;3
Tartıp Al-: Çekip Çıkarmak	55;15
Tartma: Kutu	64;26
Tartu: Sigara	22;29
Tastımal: Havlu	36;42
Taswir: Tasvir	15;6
Taswirla-: Tasvirlemek	73;15
Taşip Çik-: Sıgmamak	225;6

Tatu: Gelin	37;3
Taw: Dağ	37;44
Tawış: Oy	111;32
Taypıl-: Çekilmek	34;3
Tazart-: Temizlemek	18;6
Tazartıl-: Fırçalamak	113;25
Tebenek: Alçak	28;34
Tecribelê: Tecrübeli	29;35
Tegeler: Ötekiler	90;18
Tegeres-: Yuvarlanmak	68;24
Tegermeç: Tekerlek	89;22
Têhnika: Makine	126;2
Têhnikum: Kurs	69;23
Teimin İt-: Temin Etmek	20;32
Teiminat Mininstri: Çalışma Bakanı	111;6
Tekebbêr: Kendini Beğenmiş	35;8
Tel: Söz, Laf	109;19
Tele-: Dilemek	109;25
Têlêgram: Telgraf	45;27
Telek: Dilek	160;36
Têlekteşlêk: Taraftar	63;16
Teles: Fiyat	20;21
Telesegez: Her İsteğiniz	160;34
Têlêwizur: Televizyon	20;27
Telinke: Tabak, Çanak	179;5
Têlsêz -Têşsêz: Fazla Konuşmayan	41;34
Tem: Meyve	58;2
Tema: Konu, Mevzu	196;45
Temamlan-: Tamamlamak	24;9
Temekê: Nikotin, Sigara	176;25
Temekêçê: Sigaracı	176;25
Ten: Ten	199;33

Teŋke: Işin	7;9
Tèplitsa: Sera	71;15
Tèrapèwt: Terapist	55;9
Tercèmeçè: Tercüman	94;27
Terek: Direk	70;36
Tèrèkümèş: Cıva	11;3
Tereze: Pencere	93;5
Tèrmus: Termos	89;31
Tèz: Diz	15;13
Tıgız: Dolu, Tıkız	13;19
Tik: Tek, Yalnız, Bir	13;36
Tikşèrènü: Araştırma	99;22
Tılsımlı: Tılsımlı	15;7
Timer: Demir	16;1
Tın Kal-: Sessiz, Nefessiz Kalmak	130;1
Tın-: Susmak	4;38
Tıngısız: Endişeli	199;4
Tınıç: Rahat	214;7
Tınıçlan-: Susmak, Rahat Etmek	6;6
Tınla-: Dinlemek	37;17
Tınlı Urkèstr: Mızıkça	3;1
Tınlık: Sessizlik	37;37
Tirbel-: Sallanmak	38;24
Tire -Yun: Etraf, Çevre	21;16
Tiren Sulı: Derin Sulu	177;14
Tirenlèk: Derinlik	13;2
Tırış-: Çok Çalışmak	5;32
Tırna-: Tırmalamak	12;39
Tırnak Cıstartu: Manikür	83;11
Tırnak: Tırnak	81;2
Tırpay-: Kabarmak, Karıştırılmak	137;1
Tiskerè: Negatif	131;43

Truba: Boru	7;3
Trubkan: Ahize	102;4
Tséh: Tesis	98;37
Tsıka: Merkez Komitesi	35;19
Tudır-: Doğurmak	57;21
Tufli: İskarpın	31;19
Tuganay: Dolunay	101;43
Tugız: Dokuz	22;39
Tuk Tawsız: Durmadan	19;21
Tuksikuz: Toksin	83;41
Tuktal-: Kalmak	8;14
Tuktalış: Durak	33;28
Tuktat-: Durdurmak	12;2
Tuh: Dolu	60;17
Tuhm: Saç Örgüsü	10;36
Tumbuç: Sehpa	118;37
Tuñ: Don	167;72
Tupas: Büyük	12;38
Tupaslan-: Kabalaşmak	4;21
Tur: Hak	5;14
Tur-: Durmak	5;23
Tura Turıp: Durup Dururken	16;3
Turak: Yurt	17;34
Turba: Boru	20;15
Turı Kil-: Denk Gelmek	38;32
Turı: Doğru	23;1
Turmuş: Hayat	25;18
Turmuzga: Fen	142;37
Turnikét: Turnike	105;3
Turt: Hasta	56;44
Turudan -Turı: Doğrudan Doğruya	64;45
Tuta -Kaba: Apar Topar	140;8

Tutiş: Hareket	44;2
Tutkâla-: Kalmak, İnmek	97;42
Tuyêl-: Duyulmak, Görünmek, Hissolunmak	11;21
Fuyên: Düğün	10;6
Tuzanlı: Tozlu	13;37
Tübe-: Doğrultmak, Düzeltmek	26;18
Tügel: Değil	27;15
Tügel-: Dökülmek	78;19
Tügerék: Yuvarlak	10;22
Tügerék: Kulüp	11;2
Tün: Gece	78;28
Tünge Külmek: Gecelik	18;25
Tünyak Balkışı: Kutup Yıldızı	81;38
Tünyak: Kuzey	18;17
Tüp: Dip	13;16
Tüpsez: Dipsiz	227;22
Türen: Başköşe	228;11
Türkem: Grup	35;15
Türle: Türlü	50;22
Türt-: Dürtmek	95;27
Tüs: Renk	103;9
Tüş: Düş	20;24
Tüş-: Gülümsemek	4;16
Tüş-: İnmek	50;44
Tüşe-: Döşemek	51;39
Tüşem: Tavan	87;2
Tüşer-: Düşürmek	90;7
Tüşere Yaz-: Azkalsın Düşmek	34;22
Tütên -Sürém: Egzoz	54;16
Tüyên: Düğüm	38;37
Tüyme: Takı	64;25
Tüzéklendêw-: Tamir Etmek	21;15

Turba: Boru	20;15
Turı Kil-: Denk Gelmek	38;32
Turı: Doğru	23;1
Turmuş: Hayat	25;18
Turmuzga: Fen	142;37
Turnikét: Turnike	105;3
Turt: Hasta	56;44
Turudan -Turı: Doğrudan Doğruya	64;45
Tuta -Kaba: Apar Topar	140;8
Tutış: Hareket	44;2
Tutkala-: Kalmak, İnmek	97;42
Tuyel-: Duyulmak, Hissetmek	162;42
Tuyél-: Duyulmak, Görünmek, Hissolunmak	11;21
Tuyèn: Dügün	10;6
Tuzanlı: Tozlu	13;37
Tübe-: Doğrultmak, Düzeltmek	26;18
Tügel: Değil	27;15
Tügel-: Dökülmek	78;19
Tügerək: Yuvarlak	10;22
Tügerək: Kulüp	11;2
Tün: Gece	78;28
Tünge KülmeK: Gecelik	18;25
Tünyak Balkışı: Kutup Yıldızı	81;38
Tünyak: Kuzey	18;17
Tüp: Dip	13;16
Tüpsez: Dipsiz	227;22
Türen: Başköşe	228;11
Türkem: Grup	35;15
Türle: Türlü	50;22
Türt-: Dürtmek	95;27
Tüs: Renk	103;9
Tüş: Düş	20;24

Tüş-: Gülümsemek	4;16
Tüş-: İnmek	50;44
Tüşe-: Döşemek	51;39
Tüşem: Tavan	87;2
Tüşer-: Düşürmek	90;7
Tüşere Yaz-: Azkalsın Düşmek	34;22
Tütén -Sürém: Egzoz	54;16
Tüyén: Dügüm	38;37
Tüyme: Takı	64;25
Tüzéklendêw-: Tamir Etmek	21;15

U

Ubraz: Suret, Hayal, Şekil, Tarz	41;38
Ubrazlı: Değişik	67;36
Uç: Avuç	134;34
Uçak: Ocak	5;44
Uçarga: Göçmen Kuş	7;29
Uçastuk: İlçe	21;35
Uçétka Bas-: Kayıt Yaptırmak	106;18
Uçı: Ucu	34;43
Uçıçı: Pilot	12;35
Uçmu: Uçmak	13;32
Uçkın: Kıvılcım	5;31
Uçrak: Rastlantı	47;1
Uçraş-: Buluşmak	96;17
Uçrıytur: Nadir Bulunmak	12;26
Ufitser: Yüzbeşi	19;18
Ufitsiant: Garson	52;25
Ufuk: Ufuk	192;28
Uhşa-: Akmak, Benzemek	48;18
Uhşa-: Benzemek	36;43

Ukçı: Okçu	60;21
Ukır: Kurs	11;3
Ukıt-: Okutmak	108;14
Ukıtıçı: Öğretmen	184;31
Ukraina: Ukrayna	37;9
Uksfurd: Oksford	48;27
Ul: O	193;5
Ulak: Oluk	15;9
Ulı: Ulu, Büyük	21;17
Ulıla-: Ululamak, Hürmet Göstermek	95;33
Ulısımınrak: Yetişkin	10;31
Ulkın: Çukur	13;16
Umtıl-: Hızla Gitmek, Heves Etmek, Umut Etmek	94;1
Un: Sağ	100;2
Ungan: Verimli, Çlışkan, İşsever	141;31
Unışlı: Başarılı	25;31
Unitıl-: Unutulmak	9;34
Unkulug: Onkolog	134;13
Uñayen: Yön	14;4
Uñış: Başarı	26;45
Upêratsiya: Ameliyat	25;28
Upkın: Derin Çöküntü, Yarık	85;2
Ural-: Sarılmak	92;1
Urala-: Ovalamak	141;13
Uram: Cadde	20;12
Urbanist: Kentli	81;29
Urçık: Sopa	68;22
Urden: Madalya	6;31
Urganizm: Organizma	99;4
Urın: Yer	92;11
Urındık: Sandalye	101;5
Uringa Ürmelerge Mataş-: Yerine Göz Dikmek	49;3

Urınınan Kuzgal-: Yerinden Kalkmak	168;14
Urınsız: Yersiz	223;41
Urınu-: Dokunmak, Değmek	16;2
Urlık: Tohum	71;12
Urnaş-: Yerleşmek	17;16
Urta: Orta	22;24
Urtaklaş-: Paylaşmak	14;39
Urtançı: Ortanca	78;38
Ustaz: Usta, Hoca	26;3
Ut: Ateş	31;34
Utır-: Dikmek	19;39
Utırgıç: Tabure	50;33
Utırt-: Oturtmak	66;9
Utk Pıtka: Kart	45;15
Utlı: Ateşli	119;9
Utpaska: Yıllık İzin	38;42
Utraw: Ada	91;2
Uy: Fikir	119;6
Uyal-: Utanmak	223;43
Uyal-: Çekinmek	16;3
Uyék: Çorap	100;13
Uyél-: Uyulmak	17;41
Uyênçak: Özgür	50;6
Uyêştiruçi: Organizatör	28;45
Uyla-: Fikirleşmek Düşünmek	230;1
Uylan-: Hayal Etmek, Düşünmek	5;5
Uynagan: Çalan	91;11
Uynap Ciber-: Çalmaya Başlamak	223;3
Uz-: Geçmek, Geçişmek	225;9
Uzat-: Uğurlamak	32;14
Uzatuçi: Uğurlayıcı	33;22
Uzdır-: Geçirmek, Zaman Geçirmek	225;31

Uzun: Uzun	3;19
Übüş-: Öpüşmek	38;2
Üçen: İçin	3;14
Ügêt-: Çağırmaq	11;23
Ük: Bile	25;27
Ükçe: Ökçe, Topuk	31;19
Ükênmeslêk: Pişmanlık	44;33
Ülç-: Ölçmek	21;6
Ülêm: Ölüm	56;36
Ülerge Bir-: İzin Vermek	159;3
Ümêtlen-: Ümitlenmek	20;13
Üpke: Öfke	101;23
Üpkeleş-: Küsmek	71;2
ÜR-: Örmek	10;33
Üreŋge: Söğüt	99;27
Üstel: Usta	204;8
Üstel: Masa	7;43
Üşen: Tembel	57;23
Ütker-: Geçirmek	5;4
Üy: Ev	10;17
Üyret-: Öğretmek	4;44
Üz -Üz: Görünüş, Hal -Hareket	4;2
Üz: Kendi	3;1
Üzbek: Özbek	25;12
Üzbekstan: Özbekistan	9;22
Üzek: Merkez	105;32
Üzger-: Ciddileşmek	9;14

W

Wak: Küçük, İnce	3;24
WAK: Akademiler	8;16

Wakit: Vakit	9;24
Wasiyat: Vasiyet	102;9
Watan: Vatan	6;22
Wayem: Meşakkat	24;13
Wentilyatur: Vantilatör	101;19
Weterinariya: Veterinerlik	172;37
Wetnam: Viyetnam	8;8
Wijlaw: Vızıltı	59;35
Winu: Şarap	18;2
Witamin: Vitamin	20;32
Wraç: Doktor	3;3
Wukzal: Gar	34;5
Wücdan: Vicdan	82;9

Y

Yabış-: Yapışmak	13;14
Yafrak: Yaprak	91;5
Yag: Yan	21;3
Yagınlı: Alımlı, Yakışıklı	15;39
Yagnı: Yani	8;12
Yaguhk: Kışlık	21;15
Yak: Taraf	14;33
Yaka: Yaka	52;1
Yaki: Veya	56;44
Yakınrak Tuyel-: Yakınlaşmak	16;2
Yakla-: Desteklemek	96;5
Yaktı: İşik	112;25
Yaktır-: Aydınlanmak	10;1
Yal: İzin	38;32
Yalğan: Yalan	171;41
Yaltır-: Parlamak Yaldızlanmak	188;1

Yam Üstüne Yam: Güzellik Üstüne Güzellik	3;31
Yamansulık: Kederlilik, Mahsunluk	7;1
Yana: Yeni	15;35
Yanbaş: Kalça	43;42
Yangır-: Yankılanmak	43;31
Yağ: Yeni	17;17
Yağalık: Heber	144;3
Yağır: Yağmur	59;21
Yağır-: Çalmak	43;31
Yapa -Yalgız: Yapayalnız	15;2
Yapun: Japon	110;16
Yaratuga Susa-: Sevmeye Susamak	42;1
Yardem: Yardım	9;18
Yareşken Êğêt: Nişanlı	28;15
Yarılıp Yat-: Nasıl Olduğu Çok İyi Görünmek	136;28
Yartı: Yarım	19;38
Yasal-: Yapılmak	144;5
Yasalma Sulış: Suni Solunum	70;42
Yasıy: Yapmak	147;31
Yaş: Genç, Yaş	167;26
Yaşêlçe: Sebze	19;27
Yaşên: Şimşek	60;6
Yaşeren: Gizli Saklı, Üstü Kapalı	180;29
Yat: Yabancı	14;38
Yat-: Yatmak	180;4
Yatıp Kal-: Şehit Olmak	6012
Yatış: Yerine, Uygun, Makbul	3;29
Yatkı: Parlak, Aydınlık, Işık	11;1
Yatkır-: Bekletmek	11;1
Yatlan-: Ezberlenmek	11;16
Yaw: Savaş	60;5
Yawız: Çok Kötü, Merhametsiz	161;32

Yukı: Uyku	27;32
Yukka Çıg-: Kaybolmak, Bitmek, Sona Ermek	13;28
Yukka: Yukarı	30;36
Yukla-: Uyumak	39;17
Yul: Yol	36;5
Yula: Gelenek	10;34
Yuldız: Yıldız	6;1
Yum-: Yummak	220;7
Yumıkıy: Uyuşuk	108;34
Yumış: Görev	228;33
Yunel-: Yönelmek	7;7
Yurt: Yurt, Ev	5;4
Yuzak: Kilit	35;3
Yüklé: Hamile	33;33
Yüregéne Massaj: Kalp Masajı	70;43
Yüz: Yüz	9;35
Yüzek: Yüzük	52;13
Ywaş: Yumuşak	17;38

Z

Zags Yazwı: Evlilik Cüzdanı	54;2
Zakun: Kanun	35;23
Zakunlaştılır-: Resmileştirmek	131;4
Zal: Salon	173;18
Zamşa: Süet	42;31
Zapas: Yedek	114;37
Zarlan-: Şikayet Etmek	22;21
Zatlı: Değerli	11;1
Zawud: İşletme, İşyeri	38;42

Z

Zags Yazwı: Evlilik Cüzdanı	54;2
Zakun: Kanun	35;23
Zakunlaştilir-: Resmileştirmek	131;4
Zal: Salon	173;18
Zamşa: Süt	42;31
Zapas: Yedek	114;37
Zarlan-: Şikayet Etmek	22;21
Zatlı: Değerli	11;1
Zawud: İşletme, İşyeri	38;42
Zegıyf: Zayıf	176;27
Zengerswın: Mavi Vizon	51;42
Zengeldep: Zıngırdap	7;3
Zeņger: Mavi, Gök	7;19
Zepzeņger: Masmavi	37;45
Zıngılđa-: Zangırdamak	16;37
Zirat: Mezarlık	175;18
Zıyan: Zıyan	22;37
Zuntik: Şemsiye	59;4
Zur: Büyük	24;22
Züfaf Kiçe: Düğün Gecesi	78;35

EK 2

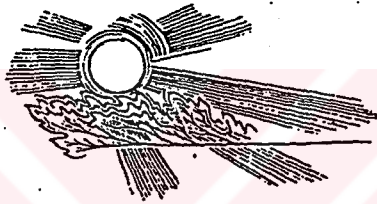
İŞARETLER

<	:Sola doğru olan değişikliği ifade eder
>	:Sağa doğru olan değişikliği ifade eder
-	:Fiillerden sonra gelir
#	:Başta ise kelime başında, sonda ise kelime sonunda olduğunu gösterir.
:	:Ses veya şeklin değişikliğe uğramadığını gösterir
A	: a, e
I ₂	:ı, i
I	: ı, i, u, ü
G	: k, g
V	: Ünlüleri gösterir
K	:Ünsüzleri gösterir
D	:d, t

ЕК 3

МӘДИНӘ
МАЛИКОВА

ШӘФКАТЪ

(Ак дауылда тал бөресе)

РОМАН

КАЗАН
ТАТАРСТАН КИТАП НӘШРИЯТЫ
1984

Беренче бүлек

Тынлы оркестр уйнаган дөртле марш авазы, иркен, биек залга сыеша алмыйча коридорларга ташып чыкты. Бүген монда яшь врачлар ант бирергә жыелганнар иде.

Залның ике ягындагы тар, биек тәрәзәләр артында, саяшьләрнең кузгалган күңеледәй тынгысыз жыл куе ерөңге ботақларын тирбәлдәрә. Тәрәзәлөрдөн өстә, түшәм астында ук диярлек, бөөк табипларның портретлары эленгән. Күбесе сакаллы, кырыс чырайлы, карашларын залдагыларның баш очыннан каядыр еракка өтөбөгәннәр, әйтерсең лә үзләренә генә мөгълүм олы бер хакыйкәт хакында уйлыйлар. Аларның мөгърур кыяфәте Зәйтүнәнең күңелен шомландырып жибәрде: бу даһиларга тинләшү — табиб булу гади адәм баласы өчен мөмкин эш микән?

— Зюсю, карале, нинди гладиолуслар! — дип төртте Зәйтүнәгә уң ягында утырган Лариса.

Ике кыз рәтләр арасынап чөчөклөр тулы ләгән күтөрөп баралар иде. Мөнә алар биек сәхнәгә меңделәр, кызыл бөрхет жөөлгән озын өстәлдәгә савытларга гладиолусларны бүлеп утыртып куйдылар. Лариса, муенын сузып, урыныннан кузгала төшеп, аларны күзәтте. Ул бүген бөтенесен уздырган — капрон халат кигән. Эчтән чөчөклә күлмәк бизәкләре аермачык күренеп тора. Көчкәнә башлыгы жирәнсу вак бөдрөләрә өстендә калдыфак кебек кенә эленеп тора. Гадәттә бик пөхтә, килешле киенә белә Лариса, әмма киemenдә нинди дә булса төгәлсезлек калдыра: я өске сөдөфен элөктерми, я акасын күтөрөп куя. Бүген дә шулай: халат жиннәрен терсөгәнә кадр сызганып куйган. Башка берөүгә ятышып зота бермәс иде, ө мөнә Ларисага мондый төгәлсезлек төямь өстенә ямь генә биреп тора!

Ул озын кызыл тырнаклы бармаклары белән канә-

3703010100 ББК 84.3 Тат

М 70303—
М 132(03)—84

© Татарстан китап нәшрияты. 1984

фер чөчөклөрөн бөтөрө, атсыз бармагындагы балдак елык-елык итө.

Кызлар барысы да бертөслө ак халаттардан, эмма ингиббар белөн караганда, киёмнөрөндө ниндидер аерма-элык та сизелө: Кифаяның эне халат итөгөндө юылып бетмөгөн марганцовка таплары бар, э Вера башыгына кызыл жеп белөн медицина эмблемасын — озын аяк-лы савытка уралган елан сурөтөн чигеп куйган...

Кинөг оркестр тынды, залда тирөн сулышка охшаган «Ош-ш-ш» дигэн аваз ишетелде. Ишектөн пөхтө костюмнар кигэн бер төркөм кеше кереп, сөхнөгө таба юнөлдөлөр. Болар — яшьлөрнең остазлары, галим-врачлар иде. Иң алдан ачык коңгырт костюмы өстөнө аксыл кофта-сының киң якасын чыгарып салган, кыска кискөн күзперенке чөчлө ханым — профессор Ильясова күтөрелде. Елмая төшөп, залга жиңелчө генө баш иде, борылып, янындагы ирлөргө нидер эйтөп алды, тегелер аңа көлөшөп жавап бирделер. Ир-ат арасында, алар белөн бертигез дөрөжөдө озак еллар эшлөгөн хагын-кызлар, ка-логийдө буларак, кыяфөтлөрө белөн дө, үз-үзлөрөн то-тышлары белөн дө тупасланып, кырысланып кителер. Жәмилэ Закировна бу йогынтыга бирешмөгөн иде. Сөх-нөдө, алсу-кызыл гладиолуслар артында, ул, көмөш йө-зөк кашындагы асылташ төслө, бар карашларны үзөнө э-эжөлөп итеп торды. Бу минутта аңа һичкем илле сизез яшь бирмэс иде.

Тантаналы жылыш барсының да аягүрө басып, байрактарны каршы алуынан башланды. Уртача буй-лы, каратут йөзөндө зур күзлөгө һәм саллы ияге күзгө э-эбөрелеп торган ректор, трибунага менеп, йомшак, эмма буйсындыручан тавыш белөн яшьлөрне диплом алып, мөстөкыйль тормышка аяк басулары, үзөнчө эйткөндө, «безнең коллегаларыбыз булуыгыз белөн» котлады.

Нинаять; ант кабул иту минуты килеп житте. Барысы э-эда аягүрө бастылар. Ректорның салмак, тантаналы та-вышы диварларга бөрөлөп янгырый, ерак гасырлардан килгэн, барча табиблар өчен мөкатдөс булган сүзлөр-не — Гиппократ антын биектөгө даһиллар да тын калып тынжыйлар иде шикелле.

«Х Табиб Аполлон, Асклений, Гигия, Панацея белөн ант итэм...» — «Ант итэм...» дил, тыенкы тавыш белөн башкаларга кушылып кабатлады Зөйтүнө. «Ант...» — диделер кебек кырыс даһиллар. «Табиблык сөнгатенө өйрөткөн кешеләрне атам-анам белөн бертигез санар-«Эмын...» Бу сүзлөрне Зөйтүнө сөхнөдө, кызыл гладиолус-

лар артында басып торган профессор Ильясовага карап пышылдады. «Авыруларга һөртөрлө зыян һәм гаделсез-лек кылудан тыелдырмын... гомеремне саф һәм керсез үткөрөрмен... Нинди генө йортка керсәм дө, мин анда Савыруның файдасы өчен керермен, алдан уйланган, га-делсез һәм зарарлы һөрсөлдөрдөн, бигрэк тө хагыннар һәм ирләр белөн гыйшык эшлөрөннөн азат булдырмын...»

Зөйтүнө белө бит индө бу сүзлөрне, күптөн белө, лөкин бүгөн тантаналы яңгыраганда нигө алар күнөлгө «Оутлы күмер булып төште соң элө? Гыйшык булу, мөхөб-бөт утында яну гаеп эшмени?».

«Сер булып сакланырга тиешлө ни генө белсәм дө, — дил яңгырады ант сүзлөрө, — мин аны беркемгө дө фаш итмәм. Бу антымны какшаусыз тоткан өчен миңа тор-«Эмышымда һәм сөнгатемдө кешелөр арасында бөхөт һәм мөңгелөк дан килсен, антын бозган яки ялган ант бир-гөннөргө исэ моның киресе булсын!»

Соңгы сүзлөр дөһшөт белөн яңгырагандай булды.

— Ант итэм! Ант итэм! Ант итэм! — дил гүлөдө зал. «ОУтыргычларны шыгырдагып, урыннарга утырдылар. Остазлар шөкөртлөрөнө соңгы тапкыр телөклөрөн эйтө башладылар.

Доцент Дөүлөгшин торып баскач, залдагыларның башлары тагын да югарырак күтөрелде, күзлөр кинрөк э-эачылды. Изаил Харисович турында студент кызлар ты-ныч кына сөйлөшө дө алмыйлар иде. Аның кара чөчлө-ре астынан агарып күрөнгөн киң йөзөннөн гүяки кыз-ларның күзөнө нур сибелде.

Ул, трибунага менгөч, йөзөн тэрзэөгө таба борды, зал-дагыларга үзө белөн сокланырга мөмкинлеклөр тудырды.

— Сез яшьлөрнең күчелөнө изгө очкын салу өчен без кулдан килгөнчө тырыштык, — дил елмаю аша башлады ул сүзөн. Аның калын тавышы колакка ягымлы яңгы-рашлы һәм шул кадөр көчлө иде ки, артык нык яңгыра-«Эмасын өчен аңа тыелыбрак сөйлөргө туры килө иде ши-келле. Аның бөтөн кыяфөтөннөн үз-үзөнө ышаныч, егет-лек, көч бөркөлөп тора иде.

— Көчлө! — диде Лариса күзлөрөн аннан ала ал-мыйча. — Кыргызаныч; безнең группаны укытмады. Шу-«Олай бит, Зюэю?

Ө доцент залдан күтөрелгөн соклану дулкынын тоеп тора, алай гына да түгел, бу дулкында күчелө белөн лэззәтлөнөп йөзө иде.

— Индө хөзөр бу очкынны уачкака әверелдөрү сез-«Энең үз кулыгызда. Иманым камил: сезнең арадан да ме-

1 Дидина күгөндө йолдыз булып балкырлык кешелер үсөл чыгар!

Кызлар учларын кызганмыйча кул чабарга керештелер. Профессор Ильясовага шул алкышлар астында трибунага күтөрөлөргө туру килде.

Ул залның тынычланганын сабыр гына көттө. Жәмилә Закировна йөзөнө яктылыкның ничек төшкөнөн дө чамаламай, тавышы да доцент Дәүләтшиннан соң артык нечкө, зэгыйфь булып тослды, шыбырдашып утырган яшьләр аның беренче сүзлөрөн ишетми дө калдылар. Ләкин ихласлык, йөрөк түрөнөн чыккан хис бар иде профессор Ильясованың кыяфөтөндө һәм тыныч тавышында. Зал аны ишетү өчен, ихтыярсыздан тынып калды.

15 — ..Студентларга соңгы фатихамны бирген саен, мин үземнең остазымны искө төшерәм. Безнең институт белән хушлалуыбыз бүгөнгө тантанана охшамаган иде. Без хәтта соңгы имтиханны да тапшыра алмадык. Дипломны безгә ансыз гына бирделер:

20 Кифая Ларисага таба сузылып:

— Безгә дө шулай итәселәре калган! — диде.

— Ватан сугышының башланган көннәре, күбөбез фронтка ашыга иде. Безнең карт укытучыбыз трибунага менде дө: «Газизләрем! Мин сезгә бер генә нәрсә телдим!

25 Исэн-сау әйләнеп кайтыгыз!» — диде һәм елап жибәрде. Мин бәхетле, чөнки шәкертләремә андый телөк теләргө туры килгәнө юк. Тыныч дөнъяда эшлик, дим мин сезгә. Без болай да аяусыз көрөштө. Кешелекнең явиз дошманнары белән көрөшнөң алгы сызыгында без. Мин сезгә 30 гә бу фронтта жинүләр телдим! Бөлки, һәр жинү өчен сезнең күкрәкләрегезгә орден да тасмаслар, ләкин һәр жинү — ул кеше томөрө! Врач исеме зур бүлөк. Аталар балаларын озатканда болай диләр: мин сиңа фамилия бирдем, исемиң үзегез яулагыз. Кешеләрнең газаларын 35 врач исемен үзегез яулагыз. Кешеләрнең газаларын жинеләйтүдөн куаныч табып яшөгез, бәхетнең иң зурысы шул.

Зал кул чабуларга күмелде.

— Сихерчел — диде Лариса, соклану катыш көнлөшү

40 белән.

1 Тантана төмамланып, байрактарны озатканда, кисәк сискәндереп, зал артындагы оркестр уйнап жибәрде — зөңгөлдөп жин төлинкөлөр бер-берсенә бөрөлдө, труба-лар күкрөп куйды һәм янө дөртле марш башланды.

2 Профессор, башын чак кына ня төшөп, профессор Ильясовага юд бирде. Жәмилә Закировна зал кырыеннан ишеккө таба юнөлдө, башкалар аңа иярдө.

Ул жинел адым белән атлап бара, тәрәзөдөн төшкөн кояш төңкөлөрө аның чөчөндө ялтырап китте, ә йөзөндө окуаныч катыш ямансулык чагыла иде. Оясыннан балаларын очырган кош ямансулыгы иде бу.

Коридорга чыккач, ул ректорга таба борылып:

— Минем сезгә сүзем бар иде, — диде. — Рәхим итегез, Жәмилә Закировна, теләсегез, хәзер үк сөйләшөргә мөмкин.

Алар тукталып торган арада башка галимнәр ары узып китте, иң соңгы булып доцент Дәүләтшин бара иде. Жәмилә Закировна карашы белән аны озатып калды.

Әнө ул — пөхтө, килешлө зөңгөр джинси костюмы 20 аркылы мускуллары сизелеп торган атлет гөүдөсө белән коридорны ичлөп бара, костюм якасы өстөннөн тар сызык булып күзүнө камаштырылык ап-ак күлмөк якасы чыгып тора, бу сызык аның чөчөн тагын да карарак итеп күрсөтө. Каршы килген студент кызлар, ул узып киткөч, бары юлларын онытып, үзара пышылдашып калалар, аларның шыпырт тавышында, алланган бит очларында соклану, олылау ярылып ята.

40 Сокланмый мөмкин дө түгел доцент Дәүләтшинга! Аның очарга талпынган бөркет шикелле чак кына алга зөавышкан сынында, коңгырт ботинкалар белән паркет идәнгө нык басып баруында ук көч, көнө-ае белән арта барган гайрөт сизелө. Биек, иркен коридорны кысанлап, ашкынулы адым белән килчөк үзө барадыр шикелле.

Аның артынан жинел, тавышсыз гына атлап килгөн 35 жыйнак гөүдөлө профессор Ильясова, үсөп-ныгып жинкөн, утган һәм багыр улына карап куанган ана шикелле, эчкө гөрүрлык хисө жичөрө иде. Адым саен гайрөт арта барган бу егет аның — профессор Ильясованың шөкерте бит!

40 Дәүләтшин баскычка борылганчы, Жәмилә Закировна аның артынан каерылып карап калды.

Кабинетына көргөч, ректор «Г» хөрөфе сыман куелган өстөллөрнең түрдөгөсө артына — үз урынына түгел,

на сер бирмәскә тырышты, әмма ректор аның яшерен ярасына кагылган иде.

Әйе, Дәүләтшин Ильясова кафедрасында үсте, кан-дидатлык диссертациясен аның кул астында яклады.

— Моннан бер ел элек кенә институтның шул ук про-фильдәгә икенче кафедрасына күтче ул. Бу карарын: «Мин сайлаган тема белән ныклап шөгьльләнү өчен анда мөмкинлекләр күбрәк», — дип аялатты. Профес-сорның Дәүләтшинны бер дә жиберәсе килмәгән иде Ююгыйсе...

Ильясова ректор кабинетыннан чыкканда, Изаил Харисович кабул итү бүлмәсендә секретарь кыз белән сөйләшеп тора иде. Башын күтәреп профессорга кара-гач, аның йөзе кинәт үзгәрдә, күзләрендә сагаю чагыл-ды.

— Изаил Харисович, минем сезгә бер авыруны күр-сәтсә килә иде, — диде Жәмилә Закировна.

— Ярдәмем тиярлек булса, бик шатмын, Жәмилә Закировна. Берәр якын кешегезме әллә?

— Юк, миңа беренче килүе. Ярдәм сорап хат язган иде дә, минем жавапны алуға килеп тә житкән. Үзбәк-станнан, Диләрам исемле бик сөйкемле кыз.

— Әгәр теләсәгез, мин сезнең клиникаға килермен. — Мин аның үзен сезгә жиберә алам. Вақытын гы-на әйтсез.

Авыруның диагнозы, очрашу вақыты турында сөй-ләшкәндә, Жәмилә Закировнаның башына һич көтөлмә-гән бер уй килде: икенче кафедраға күчкәннән бирле, доцент Дәүләтшинның бер генә мәртәбә дә ярдәм сорап до профессор Ильясоваға мөрәжәгать иткәне булмаган икән.

* * *

Кемдер аның бит очын назлап сыйпый иде шикелле, Зәйтүнә шул назга елмаеп уялды, берара, керфекләрен күтәргә иренел, назның кабатланганын көтеп ятты. Ниндидер татлы төш күргән кебек иде, тик онытылган, күңелдә сөнечле хис кенә қалган. Ул йөзөнә төшкән қошш нурыннан башын борып, күзләрен ачты. Төше түгел, өнә сөнечле бит аның. Әнә өстәлдә, чәчәкле клеенка өстендә зәйгәр катыргы — диплом ята, аның янындагы пыяла савытта ике канәфер чәчәге. Урындык аркасына Олак күлмәк әләнган, ак туфлиләр иден уртасында тәгәрә-чә шеп яталар. Тулай торакның бер бүлмәсендә узган тан-

ян өстәл кырыена барып басты, ишарә белән Жәмилә Закировнага каршысынан урын күрсәтте.

— Бер атнадан мин китәм бит инде, — диде Жәмилә Закировна, икесе дә утыргач. Аның Совет хатын-кызла-ры комитеты делегациясе составында гарәп иленә ба-рачагын ректор белә иде инде. Гажәлләнерлек нәрсә түгел: профессор чит илләрдә булгалый, моннан ике ел гына элек ул, мәсәлән, Вьетнамда йөреп кайткан иде.

Бүлмәдә беразга тынлык урнашты, ачык тәрәзәдән агаачлар шавы ишетелә башлады.

Алар дистә еллар буге бергә эшлиләр һәм бер-берсен якын ителәр иде. Мондый очрақларда, ягъни Жәмилә Закировна берәр йомыш белән башкалаға барганда — бу юлы да ул ике-өч көнгә Мәскәүгә тукталачак — ректор аңа бик мөһим йомышлар кушып жиберә торган иде: министрлыкка керергә, ВАҚка сугылырга, кайбер галим-нәрне күреп сөйләшәргә... Ахыр чиктә, таныш-белешләр ренә салам күндәрә иде.

Жәмилә Закировна сораулы карашын әңгәмәдәш-төнәк күзлегенә төбәде. Күзлек пыяласында чалшаеп тә-рәзә чагыла иде. Ректор аның тел төбен аңлап, чак кы-на көлемсерәде:

— Атна-ун көннән Мәскәүгә Изаил Харисович та барачак. Аналарның һәм балаларның сәләмәтлеген сак-лау институтына бер-ике атнага командировка сорый. Алар белән үзе алдан сөйләшеп куйган, барысын да жайлаган. Молодец егет сезнең ул шәкертсез, Жәмилә Закировна! Өр-яна өлкәдә эзләнүләр алып бара, һәм, әйтергә кирәк, шактый уңышлы алып бара. Фәнни кон-ференцияләрдә төпле чыгышлар ясы, зур галимнәр бе-лән кыю сөйләшә. Кыяфәт бар, сөйли белә, энергия дә, эрудиция дә житәрлек. Теләсә нинди авыр мәсьәләне ерып чыгарлык егет!

Жәмилә Закировна ректорның әйтми калган сүз-ләрен күңеленнән дөвам итте: «Безнең йомышларны да бик яхшы итеп үти».

Жәмилә Закировна күңелендә ирексездән кузгалган көнләшү хисен басарга тырышты: «Бигрәк яхшы, миңа артык мәшәкать булмас...»

— Ректор безаз тынып торды да, тагын телгә килде:

— Ә шулай да, Дәүләтшинны кафедрадан жиберел, хата эшләдегез, ахрысы, сез, Жәмилә Закировна. Үзе-гезгә менә дигән алмаш булып өлгәрә иде.

— Төрле казанда кайнап чыныгу яшь кешегә файда-лы булыр, дип саныйм мин үзем. — Жәмилә Закиров-

1 тана мөжлесе көн яктыргач кына таралды. Киёмнөрөн урунына рәтлөп куйрга Зәйтүнәнең хәле дә калмаган иде.

2 Була торган зур бәйрәменә шәһит булганнар иде инде — ул туена да шуларны кигән иде. Кызлар чыгарыш кичеләренә дә, туйларга да актан киенәләр. Иң тантаналы, иң истәлекле көннөрдә алар — ап-ак. Ә менә табицлар көн дә актан йериләр. Әллә соң аларның гадәти, (огади көннәре булмый да микән?

3 Актан киенел, ике тапкыр ант бирде Зәйтүнә. Беренчәсендә — гомеремне иремә, туачак балаларыма багышлармын, диди. Икенчесендә — акылымны, сәләтемне, тырышлыгымны кешеләрне авырулардан саклау эшенә бирермен, диди.

4 Ике дөнья өчен бик жаваплы кеше ул хәзер. Аның берсе — Әнвәр — мөхәббәт белән тулы өй, икенчесе — авыруларның зары тулы больница. Беренчесендә ул хатын хәм... ана да булачак бит әле. Ә икенчесендә ул бүтөннән — табил. Бу ике дөнъяны бер күнелгә сыйдыру мөмкин микән?

5 Зәйтүнә торды да стенадагы түгөрәк көзгә каршына килеп басты. Бүтөннән ул — врач, кешеләр аңа өмет хәм ышаныч белән төкөлчәкләр. Ләкин аның кыяфәте ул зәмәетләрне акларлык булып күрәнәме соң?

6 Урта буй, нечкә сын. Ул болай төнге күлмәктән балысмак булып күрәнә, ак халат кигәч кенә житдиләнел китә. Ә менә йөз... түгөрәк, ак йөз, нечкәрәп киткән сары кашлар, зәңгәр күз, турсайган иреннәр. Ирен читендәге зөмиң тагын... Чәчне кистерел, Лариса киңәш иткәнчә бөдрәләтеп жибәрсәң, олысыманрак булып китәр идең инде... Әмма Әнвәр рөхсәт итми. Зәйтүнә үзе дә ир хатынны, әнисе кебек, чәчән толымлап үреп йөрөргә тиеш, диди уйлый. Кайбер халыкларда шундый йола да бар бит? 7 Кызлар бөртөрлө йөртә чәчне, хатыннар икенче төрлө... «Карурманда адашкандай, чәч толымнарында адаштым», — ди ана Әнвәре...

8 Их, ник кенә китте соң әле ул әллә кайларга, ниңә бүгенге көндә шул адашкан хәлендә Зәйтүнәсе янында ютүгел? Ул да ике дөнъяда яши шул. Аның икенче дөнъясы — эше, парниклар хужалыгы. Инженер Уразов ул хужалыкта теплицалар кору турында хыялланып йөри. «Нефтьчеләр торба вәгъдә иттеләр әле, Зәйтүнгөл, тизрәк барып алырга кирәк». — «Тимер-томыр качмас, бер-ике көнгә соңрак барсаң да», — дигән иде ана Зәйтүнә.

1 «Андый затлы малны яткырлармы соң. Электәрә алсаң бик шәп инде. Ике көннән кайтам мин, сагынып көтел тор!»

2 Ниңә кирәк ул тимер торбалар? Карурманнарда адашкан кебек, мөхәббәт бакчаларында адашып кына яшәп булмас идемени, шушундый көннөрдә генә булса да?

3 Ә Зәйтүнә үзе Әнвәрнең күзәнә генә карап торыр иде. Ләкин... медицина дөнъясы булмаса, ул Әнвәрне очурата да алмаган булыр иде. Минзәләдә медучилище төмамлап, авылда өч ел эшләгәч, монда Казанга килмәгән булса... Врач булу теләге монда китерде аны хәм мөхәббәтен дә ул шушында тапты.

4 Уку Зәйтүнәгә жиңел бирелә иде. Башкаларның үзәгенә үткән анатомия, хәтта латин да бер-ике кабатлауга истә кала, шигырь кебек ятлана иде. «Айис inseguendo consupto», — диди кабатларга ярата иде ул борынгы бер табицның сүзләрен. — «Башкаларга якты булсын өчен, янып көл буламын».

5 Фәнни түгәрәкләргә йөрү, концертларда катнашу да аз тоела, күнел каядыр ашкына иде. Аэро клубга парашот белән сикерү түгөрәге барлыгын ишеткәч, башка кызларны да шунда барырга үгетли башлады. «Азабың көчәйгән икән», — диде ана Лариса. «Андый шөгиль ихтыярны ныгыта, ә врачка ихтыяр көче бик кирәк». Лариса Зәйтүнәнең бу сүзләренә кул гына селтәде.

6 Аэро клуб университет каршындагы иске бинада иде. Зәйтүнә анда ят егетләр, ят кызлар арасына ялгызы барып керде.

7 Парашот белән сикерү өчен алдан өч ай укырга кирәк икән. Укытучысы инструктор диди атала, ул укучылары кебек үк студент егет, аны барсы да Әнвәр диди кенә йөртәләр иде. Башта Зәйтүнә аны терекөмеш тамчысына охшаткан иде. Бер аймы, ай ярыммы узгач, бөдрә сәңгелә, үткен коңгырт күзлә бу татар малаеннан күнелгә жылы нур ингәнә сизелә башлады. Шуннан соң Зәйтүнә аны нур шәүләсенә тинли торган булды. Була бит шундый якты тап, әллә каян гына стенага килеп төшә дә, «тог-мине, тог» диди каршында үчекли башлый. Син Оана учыңны сузасың, ә ул читкә тайпыла.

8 Сабакны да үргәтәндәй көлемсәрәп кенә аңлата иде ул. «Парашот баулары буталса, аларны кискендә, пычакны үзегезгә каратып тотмагыз, югыйсә башыгыз алдан төшөп китәр». — «Инде барысы да төрталтә икәнәнә шышангач, жайлап утырыгыз да, туган илнең гүзәлләгенә

1 карап хозурлангыз». Алдан-арттан парашют таккан Зейтүнөнөң зал кырындагы кечкенө самолёт кабинасына кёра алмына азаптанган күзөгөп торганда ул, башкаларга карап: «Күккө менгөч, бик жинел чыгыла эаннан, э керүе тагын да жинелрөк була, — дигән иде. — Кайберәүлөр куркудан ничек кире кереп утырганнарын сизми дө калалар. Дөрес, кызлар арасында монарчы андыйның булганы юк эле», һәм Зейтүнөгө шундый итеп көлемсерәп карап куйды, әйтерсең лә нәкъ менә юаның бу эштә беренче буласына ышана иде.

Угызлап кеше укып йөргөннөр иде, э менә аэродром-га Зейтүнө берүзе барып житте, ченки анысына бик зур үжөтлөк кирөк булып чыкты. Аэроклубның чибөр, әмма чыгык чырайлы врачы Зейтүнөнөң авызын ачтырып карады да:

— Сөзгө күккө менү турунда түгел, жирдө яхшылап дөвалану хақында уйларга кирөк, — диде.

Чыннан да ул чакта Зейтүнөнөң тамагы авыртып йери иде.

20 Ләкин бу каршылык кына Зейтүнөне туктага алмый иде инде. Сикерүнең үзеннөн дө бигрөк, нур шөүлөсенә охшаган егетнең үртәп әйткән сүзләре үжөтлөндөрдө аны.

21 Узе урынына врачка барырга Ларисаны күндөрү жи-22 нел булмады булуын. Зейтүнэ аңа агна буре аш пешереп ашатты, бик сирөк очрый торган китаптар табып бир-де.

— Врач миңа, парашютсыз да сикерэ аласың, дип әйтте, — дип мактанып кайтып керде Лариса.

23 Бу минутта ул үзенен нәрсэ югалтканын белми, Зейтү-нэ дө үзенен ни табачагын аңламый иде эле. Ул бары тик үз ихтиярын чыныктыру, Әнвөр каршында ныклығын исбат итү турунда гына уйлый иде.

24 Әйе, самолеттан сикерү чыннан да бик куркынчы бу-25 лып чыкты. Алгы кабинага утырган оучы — егелөрдөй нык бөдөнлө хатын-кыз иде, ни сәбөптөндөр, ул, Зейтү-нөнө күрүгө, жылдө каралган йөзен чыгып куйды. Күрө-сең, парашютлар авырлыгынан бөгелө төшөп, тупас ботинка башлары белөн чирәмне тырнап көч-хәлгә ат-26 тлап килгән кызың кыяфәте аңа ошамады. (Бу зур бо-27 тинкаларны Зейтүнөгә аэродромда кидерделер, босо-28 ножкалар белөн сикерү рөхсәт ителми иде.)

29 Зейтүнэ кабинага жайлы гына кереп утырды. Юга-30 рыда, оучы хатын зур пыяла күзлеген елттыратып бору-31 лып карагач, кабинадан чыгарга вақыт икәнөн аңлап,

32 моны да жинел эшлөдө. Ләкин менә канатка басып, сы-33 нын турайткач, аяк астында, уккын кебек тирәнлектө агып яткан жирне күргөч, башы әйлөнел китте, бармак-лар кабина кырыена аерып булмаслык итеп чытырдап 34 ябышты, кабинага кире кересе, нык тимер утыргычка берегеп утырасы килө башлады.

Ул артка карап тора, аркадан жыл этә, жан кабина эченө тарга иде. Гөрелте аша кычкырган тавыш ишетел, ул артына борылып карады. Анда гыйфрит күзе төсле юпыяла күз, зур ачылган авыз күренде. Зейтүнэ оучының: 35 «Сикер!» — дип кычкырганын аңлады.

— Сикер! Сикер! Сикер! Сикерергәме? Бумэ сикерү? Бу бит үзенне, һәр күзө-нәге белән самолет тимеренө чытырдап ябышырга ом-36 тылган тәннене ышанычлы терөктөн аерып, бушлыкка, төпсөз уккынга ыргыту дигән сүз!

Ул күзләрен чыгырдагып йомды да, бармакларын көч-хәл-белән каергандай ител, кабина кырыеннан ычкын-дырды. Тыгыз һава аны канаттан йолкып алды, йөзгү-37 бән мөгелдөрдө...

Инструктор аңлатканда, барысы да бик гади иде ши-келле: самолеттан аерылгач та: «Бер-ике-өч», — дип ашыкмыйча гына алтыга кадәр саныйсың, аннары баш-өстенө күтәрелеп карыйсың. Әгәр дө шуңарчы парашю-28 тың ачылмаган булса, күкрөгөңдөгө каешка беркетелгән божраны тартып аласың — запас парашютны ачасың.

Ә монда кая ул санау да кая баш очына күтәрелеп карау! Эреп юкка чыккандай буласың икән. Көмдөр кул-тык астынан тотып, кисәк туктаткандай иткәч кенө, 30 исенә килдө Зейтүнө. Шунда гына күтөрелеп карады: баш очында ак чатыр булып, парашют чайкала иде. Шунда аның күңелен һичкайчан булмаган очыну, рөхәтлөк би-лөп алды, андый рөхәтлөкне очар кошлар гына тоя ала торгандай. Ул киң каешларга рөхәтлөнөп урнашты да, 32 таганда атынгандай чайкалып куйды.

Ул бер урында тирбөлөп тора, бары тик жир генө үзгөрө: офыклар тарая, агачлар зурая, тузаны юл ки-нәя бара иде. Зейтүнэ эле якынаеп килгән аламыкка, эле биегәеп барган күккө карады, бер көлдө, бер жыр-34 тлады. Бары тик урман кырые читкө шуышып, такыр чирәмлек нык ук якынайгач кына, Әнвөрнең тагын бер-кинәшен искө төшерде: ул парашют бауларын тартка-лап, бу атынуны туктатырга тиеш иде ләбаса! Ләкин инде соңарган иде, жир кинөт аңа ташланды, ул, яны бе-35 лән бөрөлмәс өчен, чирәмлеккө таба аякларын сузарга

Чак өлгерде. Катты жир аяк табаннарына килеп бөрөлүгө, ул тэгэрөп китге.

Кинөт авырайган ботинкаларның жайсызлыгын тоеп, бераздан торып басты, жил уцаена сузылган парашют сбауларын тарткалай башлады.

Тапталган чирәмлек буйлап велосипедка утырган берөү киле иде. Зөйтүнө ерактан ук Энвөрне таныды. Егет берничө адым кала ук велосипедыннан төште, сулышына кабып:

Ю — Имилекме? — дип сорады. Аның тавышында борчылу, сизелө иде.

— Эйбөт!

— Нишлөп болай ерак китереп ташлады сон, ул сине?

15 — Ул гаепле түгел... Мин үзем... курыктым.

Энвөр аның бу сүзлөрөн шаяру дип кабул иткөндөй елмайды.

Парашютны икөөлөп жыйгач, алар велосипедка утырып чирәмлек буйлап кителер. Зөйтүнө аркасы белөн өсетнең кайнар күкрөгөн, йөрөк тибешен тоеп барды. Ыич көтмөгөндө болай егет кочагына керу бары тик шушы минутта, очар кошлар кебек күктө талпынып төшкөнөн соң, күнөлнең очынган чагында гына мөмкин иде. Шушы талпынуны, очунуны Зөйтүнө белөн бергө Энвөр 25 күцелө дө кичергөнгө гөңө мөмкин иде бу.

Алар менө шулай йөрөк тибешлөре аша гына, сүзсөз гөңө беренче тапкыр аңлаштылар.

* * *

Кадерле хатиралөрдөн арымаска тырышты Зөйтүнө. Шул беренче сүзсөз аңлашуның яктысында күнөл ныг-30рак жмылысын иде...

Эмма чөй эчөргө утыргач, бу яктылыкны йомшак кына күлөгө каплагандай булды. Өстөл башында утырган-да, бүлмөнөң ике як стөнасындагы ике рөсем бик яхшы күрөнө. Аларның берсен — уң яктагы карават өстендө 25 өленеп торганын, тулай торакта бергө яшөгөн кызлар туй бүлөгө итеп китергөннөр иде. Пикассоның «Мадам Жақлинны. Кара сызыклар белөн гөңө ясалган хатың-кыз рөсеме. Аның йөзөндө тирөн моң, ятлар белөн түгөл, дуслар белөн дө уртаклашып булмый торган яшерен 40 сагыш бар. Агарынган, суырылган ул. Нөрсө изө аның 41 күнөлен, ничек жикелөйтөп була аның сагышын? Лөкин

1 бу хакта уйлаучысы, кайгыртуучысы, хөлөнө керүчесе юк, күрөсөң, Мадам Жақлинның. Ялгыз ул, япа-ялгыз, ял-гызлыгы бөтен кыяфөтенө бөрөп чыккан.

Эмма хислелеге, уйчанлыгы, сагышы белөн матур, 2 сөйкемле үзе... Э менө гөүдөсе... Мадам Жақлинның буй-сынын тасвиралаганда, мөшүр рөссамның калэме бөтен сизерлеген, тылсымлы көчөн кинөт югалткан диярсөң. Хатынның гөүдөсө озынча зур шакмак, аяклар-ры кечөрөк шакмаклар, муены — улак. Аяк бармаклар-юры киселгөн ботак төплөре кебек тырлаешып торалар. Шул шакмакларның берсе янына икенчесе ничек куел-ганга карап кына, хатынның тезлөрөн кочаклап утырга-нын чамаларга була. Нөрсө бу — кубизм дигөн стиль-нең чагылышы гынамы, эллө югыйсэ рөссамның бу об-35 разга үз мөнөсөбөтөн бедерүеме? Нигэ шулай жансыз итеп тасвиралаган ул бу сынны?

Рөсемне бүлөк итеп тапшырганда, Лариса киная бе-лөн: «Зюсю! Нөкь синең рухта инде бу!» — дигөн иде.

Хөзергө кадөр шулар исенө төшкөн саен моңданып, 20 шомланып уйлана Зөйтүнө: нөрсэ эйтмөкчө булды икөн Лариса моның белөн?

Туйдан соң берме-икеме ай үзгач, Энвөр каршы стө-нага тагын бер рөсем алып кайтып элде. Монысы төс-лөр белөн ясалган кыз сурөтө. Авторы да танылганнар-25 дан түгөл. Алмалары пешеп килгөн агач янында бер кыз туктап калган да, башын бора төшөп, кемгөдөр карап елмайган. Аның бизөкле яулыгы шома чөчөннөн шуы-шып, толымнары төбөндө гөңө тогылып тора, гөүдөсө шул кадөр табигый сызыклар нөм төслөр белөн тасви-30ланган ки, сулыш алганда, ачык муснындагы эре гэрэ-бөлөре тибрөлөп куялар шикелле. Рөсемне элгөн, Энвөр мөгънөлө итеп:

— Менө күрөсөңме, хатын-кыз нинди була! — диде.
— Нөр рөссамның үз стөиле, — дип каршы төште 25 Зөйтүнө. — Бу реализм өсөре, ө Пикассо яна методлар эзлөгөн.

— Методны эйтөммени мин? Хикмет күнөлдө, хис-тө, йөрөктөл

40 Аннары башын ия төшөп, төкө маңгае астыннан ягым-гаты өсөре хакында житди суз барганда, аның кылаанышы Зөйтүнөгө бик тө урынсыз тоелды. Ничектер кыен бу-лып китге хөгта.

Хөзер дө, рөсемнөргө күз салган саен, Энвөр ничектер 45 үзгөрөп китө, ул, ике рөсемнөн соң өчөнчөсөнө караган-

дай итеп, хатынына текәлә, ниндидер сораवына жавап эзлн, нәрсәдер көтә кебек. Андый минутларда аның коңгырт күзләренең көйдергеч утынан качасы килә.

Рәсемнәрне күлөгәдә калдырып, кичләрен яшел торшер яктысында икәүдән-икәү утырган чакларда бик рәхәт Зәйтүнәгә.

Торшердан төшкән йомшак яктылык астында Әнвәр өстәлгә алсу кәгазен жая, готавальнясын ача. Аның сизгер, печка, хәрәкәтчән бармаклары готавальняның кызыл юбәрхетә эчендә ялтырап яткан ақ тимер каләмнәргә һәм жәзбәләргә жан өргәндәй итәләр. Һәм кәгазьдә төгәл, пөхтә сызыклар пәйда була.

Өстәл янына китабын тотып Зәйтүнә килеп утыра. Ул әледән эле башын күтәрәп ирен күзәтә. Әнвәр сызымнарны шигыр ызган шагыйрь яки жыр чыгарган композигор кебек ләззәтләнеп сыза.

Әйе, тимергә жан өрә белә аның Әнвәрә.

Тик менә утны бөгәнләй сүндереп, караңгыда калгач, хатыны янында аның бу тылсымлы көчә нигәдер бөбәткәнләй юкка чыга. Иренең кайнар бармаклары оринуга, Зәйтүнәнең тәне агачланып киткәндәй була. Эчтә ут, тышта — агач... Туйдан соңгы беренче төндә үк барлыкка килгән бу тартыну, оялу үтәр дип уйлаган иде Зәйтүнә, күнегермен, гадәтләнермен, дип өметләнгән иде.

25 Ләкин гадәтләнә алмый, киресенчә, торган саен бу тартыну арта гына барган шикелле. Соңгы вакытта бу чигләшү тагын көчәйдә сыман әле. Чөнки алар икәү генә түгел ииде, озакламый өчәү булырга тиешләр. Һәм бу өченчә жан нясе хакына Әнвәр күңелгә тагын да зоякынырак тоелса да, аннан оялу, тартыну хисе тора торып көчәя генә бара.

Хәзәр менә мадам Жаклинның агач гәүдәсен күргән саен, күңелне шомландырып Ларисаның кинаяле сүзләре искә төшә: «Синең рухта инде бу, Зюсю!»

* * *

35 Әнвәр кайткач, утырып чәй эчкән табынны жыеп та өлгермәгәннәр әле, тышкы якта кемнәрнендер күңелле шуалашканы ишетелде, кыңгырау зыңгырдалды.

Ишек ачылуга, очынып, күгәрчендәй гөрелдәп Лариса килеп керде, Зәйтүнәнең муенына асылынды.

40— Зюсю! Беләм бит мин сезнең хәзәр генә нишләп кутырганыгызны!

1 Ул башын борып, кысан коридорга чыга алмый басып торган Әнвәргә карады.

— Безне сагынып, безне сөйләшеп утыра идегез. Шулай бит, Анварчик?

5 Лариса артында Кыфаяның давылдагы кебек тузган чөчкә, зур авызы күренде. Аннары ишекне тугырып зур гәүдәле, төз, нык муенлы Хөсәен килеп керде.

— Менә сезгә күчтәнәч! — диде Лариса очлы бармагы белән аның тарафына ишарәләп. — Котыптан кайткан ак аю! Зюсю, Анварчик! Мине котыбына алып китәргә кайткан бит ул! Алып китәргә дә башкаемны харап итәргә йери! Шулай ук йолып калучы булмас микәнни? Хөсәен аның сүзләренә тыныч кына елмайды, билен бөгә төшәп, сак кына Зәйтүнәнең кулын кысты һәм Әнвәрнең ицнәреннән кочып алды.

Кунаклар кайсы урындыкка, кайсы караватка урнашкан арада, Зәйтүнә янадан табын эзерләргә кереште.

Димәк, Хөсәен Ларисаны алырга кайткан, дип уйланды ул. «Барыбер минсез яши алмаячак!» — дигән иде Лариса, хак икән. Әллә күрәзәлегә бар инде ул Ларисаның! Әнвәр турында әйткәне рас килә күрмәсен тагын! Ничек дигән иде эле ул? «Ах, Зюсю, егетнең асылын әлктөргәнсен, якты утка күбөлөк күп очучан, сак бул!» Бу кисәтүдә кызыгу, хатта кенләшү дә бар иде шикелле.

25 Нәкъ шул вакытта Хөсәен белән аның арасы суыныбрак торган иде. Лариса егетә янына чыкмый, мөндөрәнә капланып, караватында ята, Зәйтүнә Әнвәр белән урамнарда озаклап йөргәннән соң кайтып кәргәч, Лариса сикереп торып, чәйнәктән салкый су эчә. Аның 30 күз карашы Зәйтүнәнең күңеленә шом сала иде. Ярый, берәздән Лариса белән Хөсәеннең аралары жайлашты тагын.

Аралары жайлану өчен мөмкинлекләре күп иде шуларның. Икесе дә тулай торакның бер үк катында яши-35 ләр, бер кухняда аш пешерәләр. Кичләрен караңгы почмакта пар күгәрчендәй гөрелдәшкән тавыш ишетелсә, бүтән булмас, шул Хөсәен белән Лариса булыр. Баһадир гәүдәле, әмма карап торышка тоаш холькклы Хөсәеннең патшабикәсе булды бу кечкенә буйлы, чөөнке борынлы, 40 жүрән бөдрә чәлге Лариса. Ул үзенә агачтан бик нәфис итеп уелгандай бармагы белән кай тарафка ишарәләсә, ягымлы елмайган егет шул тарафка атлап китәр иде. Кулга ияләшкән филмни!

Бөйрәмнәрдә Лариса күңелле мәжлесләр оештырырга 45 ярата. Нәкъ менә ул эзерләгән табыннарда күп кенә

Кызлар, шул исләпән Зәйтүнә дә гомерләрендә беренче тапкыр вино авыз иттеләр. Андый табыннарға егетләр-кызлар акча гына жыялар, калган барысын Лариса әзерли: Хөсәенне ияртеп базарға бара, бик оста сатула-ша, алган бер әйберсен пөхтәләп төреп, егетнең портфеленә сала, салат-фәлән ясаганда, балык тазартканда да егетне янынан жибәрми иде.

Лариса белән душлашкач, егетнең өс-башы чистарды, элек чалшаебрак йери торган ботинка башлары турай-юды. Югыйсә яхшы укуы, фәнни-түгәрәктөгә эшләре белән бөтен институтта дан тоткан, Ленин стипендиаты Нигъмәтуллинның аңарчы көзөгегә карарга да вақыты калмый иде бугай.

Барсы да аны, диплом алгач та аспирантурага керер, ике-өч елдан диссертация яклар, дип уйлаганнар иде. Ә ул, институтны Ларисадан бер ел элек тәмамлап, Төньякка, Сургут каласына направление алды.

Ларисаның үгетләрен, ялваруын, хәтта каһәрләвен тыныч кына елмаеп тыңлады да үзенекен итте:

— Чын врач булайм дисән, тормыш казаньнда кайнарға, мөстәкыйль эшләп карарга кирәк. Үзеңне сынар-га кирәк башта!

Ул көннәрдә Лариса бөтерчәктән борауға әйләнгән, таш күнелне дә тишәр кебек иде югыйсә.

— Хәтердә: бер кичне Лариса түше чигелгән төнге күл-мәген килеп, каравагта чәчен бигүдигә урап утыра иде.

— Ничек соң, чынлап та китәргә булдымы инде Хөсәен? — дип сорады Зәйтүнә.

— Китсә тагын, кендегем берекмәгән әле, — дип жа-зовап кайтарды Лариса. — Мин бит аны аэроклубларга барып, күккә менеп эзләп йөрмәдем! Аякка үзе килеп уралды. Китсә китәр, ил бетмәсә, ир бетмәс, ди иде ми-нем әби.

Ларисаның бу рәвешле ямьсез итеп дустаны тешлә-ве урынсыз һәм аңлаешсыз иде, әмма Зәйтүнә аның авыр сүзен үткәреп жибәрергә тырышты. Кәефсез чагы, ял-гыш ычкындыргандыр, дип юанды.

Айлар узгач, уку елының ахырына таба Ларисаның Хөсәенгә ачуы бераз басыла төште булса кирәк. Ул чак-ота инде Зәйтүнә тулай торактан киткән, лекцияләрдә генә очрашалар иде, шулай да ишетте: Лариса Хөсәен-нең үзе кебек үк сабыр, тыныч, ягымлы язылган хатла-рына жавап бирә башлаган, имеш...

Менә инде Хөсәен Ларисаны алырга кайткан икән. — Тәмам килешкәннәр, димәк.

Зәйтүнә чәйнеген күтәрәп кухнядан бүлмәгә кергән-дә, Әнвәр белән Хөсәен, изүләрен чишәп, идән буйлап үрмәләп йөрмәләр иде. Идән тулы кәгаз, кәгазьләрдә сы-зым, сызымнарда әлегә дә баягы шул телицаалар.

— Мин ул парник хужалыгының исемен үк үзгәрт-терчәккән әле! — ди Әнвәр кайнарланып. — Совхоз итәчәккән мин аны!

Караваг кырына утырган Лариса бөтен гөүдәсә бе-лән аңа таба авышкан, ләкин сызымнарға түгел, аның Юзәенә текәлгән иде.

— Искиткеч, гажәң! — диде үзе Әнвәрнең сүзен хуп-лап.

Кифаяның кичәгә мәжлестән соң йокысы туймаган, ахрысы, кырыйдагы урындыкта иснәштереп утыра. Нигә Сияртәп йери икән аны Лариса? Бер дә пар түгелләр бит югыйсә!

Хәер, чамаларга була. Лариса дөньяны күп күргән кеше, офицер гайләсендә үскәнгә, илне аркылыга-буйга күп гизгән, акыл жыйган, Кифая кебек килешсез киемле Юямысез кыз янында үзенең балкып торганын белә.

— Туктаусыз эше турында сөйләп торган ир белән яшәгән хатынга рәхмәт инде, — диде Кифая өйне яңгы-ратып. — Кунакларны сызым белән сыйлылармы әллә сездә?

— Әнвәр, башын күтәрәп, аңа гажәлләпел карады:

— Әх сез! Үзегез врач әле житмәсә! Кышын-язын яшелчәнең кирәклеген миннән дә бигрәк сез белергә тиеш!

— Анварчик, беләбәз, бик беләбәз! — Лариса тирән сүтеп, йөрәк түре белән көрсетеп куйды. — Әйдәгез әле, дуслар, Әнвәрнең изге хыяллары тормышка ашсын өчен бөрер кәсә күтәрик әле. Гөнап булмас, шулай бит? Әй, ак аю! Сумкадан күчтәнәчне ал! Юзәюнчик, ярдәм итим-мер?

— Юк, сез аңлап бетермисез әле, бетермисез! — диде Әнвәр идәннән сызымнарның жыйганда. — Безнең хужа-лықта эшләүче хатыннарның хәлен белсәгез иде сез! Киндәге метр ярым, тирәнлегә ярты метрлы чокыр тө-бәнә март аенда яшелчә утырга башлыйлар. Парник Юзәенә басарга ярамый, алар чокыр өстенә аркылы так-талар куеп шуларга күкрәкләре белән ятып эшлиләр. Билләһи, андый чакта мин алар янынан узарга оялам, әйләнеп үтәм. Хатын-кыга бозлы такта өстенә күкрәге белән ятып эшләргә ярыммыни? Шуннан соң алар сез-нең яңга йери башлылар инде.

1 — Бэзнец Әнвәр бөтен дөньяны бүген үзгәртеп ко-
рыр иде, әгәр кулымнан килсә, — диде Зәйтүнә иренә
сокланып һәм аның сөерлегенән көлмсерәп. — Ул әйтә,
шәһәрләрдә дә бер генә карыш жир дә әрәм ятмаса тиеш,
законнарға арыш чәчәргә кирәк, ә скверларда алмагач-
лар, чияләр үстөрөгә күптән вақыт, ди. Без эле аның
белән «Арыш чәчәгә» дигән ислемай чыгарганнарын кө-
тәбез!

— Ә иңгә, арыш серкәсеннән дә татлы ис дөньяда
Ююк. Мин шақкатам: парфюмерлар шуны да аңламай
микәнни соң?

— Әнвәр белән без шәһәр урамнарында бер маши-
на да калмаган көннәргә күрәргә өметләнбөз эле, —
дид дәвам итте Зәйтүнә. — Йөкләрне жир астыннан са-
лдыңган торбалар буйлап кына йөргәчкеләр, ә кешеләр
һәрберсе канатлар тагып очып йөриячкеләр.

Бу сүзләрдән Кифая шаркылдап көлөп жиберде, Хө-
сәен үзалдына «хым» дид куйды, Лариса күзләрен ту-
тырып тагын Әнвәргә текәлде.

26 — «Арыш чәчәгә» дигән ислемайның беренче шешә-
сен үзем сатып алачакмын! Теләсә нинди баягә, бөтен
мал-мөлкәтемне биреп булса да. Ә алмагач чәчәкләре-
нә төрөнгән, хуш искә күмелгән шәһәр өстеннән канат
жилпеп очу... Әх, татлы төш кенә шул ул!

25 — Ә иңгә төш кенә! Хәзерге заманда техниканың мо-
на көчә жигәрлек. Алай карасаң, бэзнец бабайларга те-
левизор да төш кебек тоселган! — диде кызып киткән
Әнвәр.

Хөсәен илән уртасында баскан килеш бу бәхәсне тың-
30 лап торды да:

— Анысы шулай, ә менә Төньякта эшләүчеләрне ви-
тамин белән кем тәэмин итәр икән? — дид куйды. — Ан-
да бит чын батырлар эшли. Нефтьчеләр изгә кешеләр,
алар синнән жаннарын да кызганмаячклар. Акчасын
35 да бирерләр, материалын да табарлар, рәхмәтен дә әй-
терләр.

— Әйдә бэзнец белән, Анварчик! — диде кинәт өзәлел
киткән тавыш белән Лариса.

Аның бу сүзләреннән бүлмәдәгеләр тынып калды-
40 лар.

— Туктагыз эле, монда башлаган эшне очлыысы
бар... — диде кызарынып, буталып Әнвәр.

— Әйдәгез эле, табын анына утырык, — диде Зәйтү-
нә бүлмәдәгеләрнең ниләндер кыенсынып калганын кү-
45 реп.

4Өстәл янына утырганда, Хөсәен аның сул ягына ту-
ры килде. Яннан караганда, егетнең маңгае калкурак,
иягә чыгынкырак, иңбашлары киң — гомумән бөтен бә-
дәне тагын да гайрәтләрәк күрәнә икән. Әллә соң Се-
5 бернең жил-бураннары шулай чыныктырганмы аны?

Сүзен дә энә ничек үлчәп кенә, хужаларча нык итеп сөй-
лөшә. Сургутта ул больницаның баш врачы икән. Күрә-
сен, институтта ул үзенә багланган өметләрне аклый ал-
мас, фән юлында уңышка ирешү аңа насып-булмас инде.

Фән сәнгать кебек бит ул: бар гомерне үзенә багышлау-
ны таләп итә, ыгы-зыгы килгәнне, кабаланганны ярат-
мый. Ә баш врачның мәхәкәте куй аның. Иң катлаулы
авыруларны карау, врачларның булдыксызларын эшкә
өйрәтү, рентген, УВЧ аппаратлары артыннан чабу, боль-
ница бинасын төзекләндү, ягулык булдыру эшләре аның
бөтен вақытын, көчен йотар. Тирә-юньдә хөрмәт белән
аны «олы врач» дид атарлар, эмма төшкә генә керердөй
татлы хыяллар белән мавыгырга аның вақыты да, мөм-
кинлөгә дә калмас. Боларны күз алдына китерсәң, Ла-
20 рисаның бу рәвешле алгысавын аңларга да була.

— Мин хыялы канатлы кешеләр хөрмәтенә бокал кү-
тәрәм, — диде ул.

Табын янында врачларның эше хакында сүз китте.

— Бүгенге врачның һәркайсы Әбугалисинадан яхшы-
25 рак дөваларга тиеш, — диде Әнвәр. — Күпме дарулар,
яңа аппаратлар сөзнәң кулда.

— Аппарат кешене үзе тәнә дөвалый алмый шул, —
диде Хөсәен көрсенеп. — Әбугалисина кебекләргә меди-
цина мәңге мохтаж булачак.

30 — Гипократлар, Әбугалисиналар заманы узды иң-
де, — диде килсәк Лариса ачулы тавыш белән. — Хәзер

специализация заманы. Медицина өлкәсендә *Возраст*
төрлө белгеч бар. Йөз иллә төрлө! Кендәк враччы үзгә
35 юк бугай эле. Анысын да булдырырлар, мегаен. Әйтк,

35 менә бэзнец Кифая утасок врачы була инде. Берәрсе
эч авыртып килсә, ул аның өчен үзе баш ватып утыр-
мый, хирургка, инфекционистка я башка берәрсенә жи-
бәрә.

Кифая эңгәр буйлы юбка өстеннән кигән кызыл
40 чөчөклә кофтасын тарткалап куйды. Аның эш хакында
сөйләшсә дә килми иде. Ул шәһәрдә калу өчен эшне
жайлап, бер больницадан чакыру кәгазе дә алып куйган
иде. Эмма яшә белгечләрне эшкә жиберү комиссиясен-
дә министрлыктан килгән ир уртасы кеше ул кәгазине
45 ике бармагы белән генә тотып селеккәләде дә:

1 — Без белгендерне кая жиберергә икәннен үзебез хәл итәбез, — диде. — Халык сезне алты ел укытты, аңа иң кирәк жирдә эшләп күрсәтгез өле.

Шулай итеп, Кифая авыл жиренә, анда да өле район үзәгенә түгел, үзәктән егерме биш чакрым диме ераклыктагы авылга китәчәк. Аның бәхетенә каршы, анда берничә колхоз берләшеп, өч катлы больница салып куйганнар икән.

— Син, Кифая, бер дө аптырама, — диде Лариса دوستын үчөкләй. — Мондагы авыл себер түгел өле ул. Сургутта энә суларга һава да житми, диләр. Син «инол» лас»ны гына онытма.

Хөсәен аңа гажәлләненеп карады:

— Нинди инол»ас ул тагын?

15 — Вр»чка ике «ин»ны, өч «ол»ны, бер «ас»ны истр» тотарга гына кирәк.

Зәйтүнә, Хөсәеннең сагаеп, Әнвәрнең ихлас кызыксынып тыңлаганын күргәч, шаркылдап көлеп жиберүдән чак тыелып утырды.

20 — Авыл врачына кылгән халык күбрәк баш авыртудан я эч авыртудан зарлана, — диди бик жигди дөвам итте Лариса. — Баш авыртканда аспирин я аналгин бирергә кирәк. Ике «ин» булдымы? Эч авыртса — бессалон. Менә сина бер «ол». Урта ышьтөгеләрне ике сортка бүлеп эш иту яхшы. Ирләрнең эче авыртса — аллахол яхшы, хатын-кызларга — норсульфазол.

— Нишлөп андый аерма? — диди сорары Әнвәр.

— Женси аерма! — диде Лариса көлүдән чак тыелып. — Ирләрнең эчү-тарту бавырларын бозган була. 30 Э хатын-кызның үз жөфасы. Эч «ол» булдымы? Ул гына аз тоелса, карчык-корчыкка холосас текъдим иту яхшы. Бик яраталар.

— Ансат икән!

Зәйтүнә сискәнәп куйды. Хөсәеннең мондый кырыс сөйлөшкәнәнен аның моңарчы ишеткәнә юк иде өле.

— Әйе-е, ансат... — диди сузды Әнвәр.

— Зыянсыз да, — диде Кифая. — Аңымыннан канәтәтәт булмаганнарнын шөһөргә озатырга кирәк. Участок врачына кылгәннәрнең уннан тугъзына барыбер берничек 40 Ярдәм итеп булмый. Практикада күрдөм яңдә: анда тезелешеп пенсионер карчыклар утыра. Картлык чиреннән кемне терелткәннәрә бар?

— Әбиләрнең рәхмәте зур була аларнын. Бер йомшак сүздән дә сызлануларын оныталар, бер елмаюдан да 45 Шифа табалар, — диде Зәйтүнә.

1 — Сидә рәхәт, әллә кая китеп, ятлар арасында интегеп йөрисе түгел!

Менә шулай: Зәйтүнәгә авыз ачып сүз әйтергә дө ирек бирмиләр. Ул жайлы кияу электергән дө, Казан-гына үзөндө, клиникада акушер-гинеколог булып жайлыгына урнашып калды янәсә. Дөвалу факультетының теләсә кайсы студентыннан сора син, кем булырга телдесең, диди. Ул я терапевт, я хирург, я акушер-гинеколог буламы, диди. Йөсмнәрә дө, эше дө дөрәжәле ул белгеч-дөрнөк. Ә менә Лариса белән Кифаяга кем булырга туры килер, аңысы билгесез өле. Дөрөс: чиста-пөхтә Лариса турында студентлар: «Наша Лора будет лором», — диди шарышалар иде. Маңгаена елкылдап торган түгөрөк көзгә беркетеп, кешеләрнең ачылган авызына инструментлар белән генә үрелеп утыру аңа чыннан да бик килешчөк иде. Ләкин төньякта алай гына утыру мөмкин булыр микән сон?

Хөсәен, Зәйтүнәгә аркасын куел, Ларисага таба борылды:

20 — Сез нөрсә, институттан шул «инол»ны гына белдеп чыктыгызымы әллә?

— Я индә, ул кадәр аю булма, — диди гөрелдәде Лариса. — Көлүеннә оныттырдылармы әллә? Шаырабыз гына ич без. Анлйысымы, ша-я-ра-быз.

25 — Көшенең сөламәтлөгә белән, әжәл белән шаырмайлар!

— Уф алла, ниңдә әжәл булсын, диди — Лариса аның күкрәгенә сыенып, куллары белән баш артын сыйпалды. — Себер жөннәрә алыштырып жибердемә әллә си-30 не? Пәри алыштырған маңайларны, беләсөемә, нишлөтөләр бөздәттич айдан утырталар. Шуннан сон пәри үз баласын кызганып алып китө. Ә мин сине көлдереп гажизлөндөрдөрмен, кети-кети итәрмен, пәри кызганганчы көлдердөрмен...

35 Зәйтүнәгә Ларисаның егет муенын тырнаштырган очлы бармаклары гына күрөнә иде. Гажөбә шунда: Хөсәеннең горур башы шул бармакларнын хөрөкөтенә буйсынып иелә барды, иелә барды һәм, ниһаят, төмам бөгелеп, Ларисаның күкрәгенә терәлдө. Урыныннан то-40 рып баскан Лариса, егет башы аркылы Зәйтүнәгә горур караш ташлады.

Ләкин ул гына житми иде өле Ларисага. Гайрөтлө егетнең башы иелү генә аз иде аңа. Арыш һәм алмагач исенә төрөнгән гүзәл кала өстендә канат жиплеп очу 45 турында хыяллана иде ул. Ни уйлы, ни сөйли бу үз-

1 Сүзлө себер аюу? Нефтьчеләрне витаминнар белән тәэмин итү, аларның рәхмәте турындамы? Нәрсә белән шөгылләнә ул? Мәңгә бетмәс хасталарның зарларын тыңлау, себер бураннары эчәндә анда-монда йөрү беләнме? Ә башка берәү кошлар кебек очу турында хыяллана.

Беренче итеп канатларны үзеннән кала тагын кемгә куяр ул? /

* * *

Иртәнге конференция тәмамлангач, врачларга соңгы киңешләрне биргәннән соң, Жәмилә Закировна үз булмәсәнә кереп, өстәлдәгә кәгазьләрне караштырды да, жинел сулап куйды. Бетте. Бүгеннән башлап бер-ике атнага ул клиника ваемнарыннан бушанып торачак. Хәзер өйгә кайтырга да юлга жыенырга. Кичке поездга чаклы вакыт бар әле.

Шунда аның йөрәк түрәнә утлы очкын төшеп кәйдәргәндәй итте. Ниләктән бу? Жәмилә Закировна башың күтәрдә һәм сул ягында, ике тәрәзә арасындагы рәсемгә карап, тынып калды.

20 Қызгылт-сары металлга уелган бу рәсемдә сабына нелгән ана сурәтләнә иде: Профессор Ильясовага аны Ереван шәһәрәндә узган зур бер киңәшмәдә бүләк иттеләр. Бик зурлаганнар иде анда Жәмилә Закировна:

25 — Табиғат серләрен ачу юлында тагын бер мөһим адым ясаганыгыз өчен... — дигән сүзләре хәтердә калган.

— Табиғат серләрен ачу! Нинди мөгънәле сүзләр бу! Дөньяга яралганнан бирле кеше үзенек кемлеген 30 һәм ниндилеген белергә тырыша. Ләкин хәзер дә әле галимнәр, без үз-үзебезне космосны белгәннән дә аерак беләбез, диләр. Ә кешенең яшәшәндәгә серләренң иң бөгә — ул безнең якты дөньяга килүебездер, мөгаен.

Қызгылт-сары металлга уеп ясалган бу рәсем шул 35 мөжизаны: тәннән — тән, жаннан жан яралу мөгажизасын искәртә иде. Ана белән бала икесә йомшак, нәфис, сыгыммалы өзәлмәс бер сызык ярдәмендә тасвирланганнар, яшь ананның сабына текәлгән карашындагы һаз жылысыннан күз кабақлары күперәбрәк тора.

40 Қайчакларда, нәрсәне дә булса исенә төшерергә тырышканда янә әһиәне таралганда, Жәмилә Закировна 45 шушы рәсемгә карап уйлана. Ишеккә каршы әленеп тор-

1 гаңга, бүлмәгә-көргәннәрнең дә күзе иң әлек шуңа төшә. Диләрам дә бу картинага игътибар иткән иде.

Диләрам! Жәмилә Закировнаның йөрәгә сулқылдап куйды. Диләрам! Менә кем өчен сыза икән бит. аның кү- 5 нелә!

Әйе, Диләрам сабыен кочкан яшь хатын сурәтенә керфекләрен сирлеп бер күз-салды һәм шундук боегып китте, аның вак сипкеч белән чуарланган өзүнчә каратут йөзә тимгелләнәп кызарды. Урындыкка утыргач, вак 40 Столымнарның берничәсе янагына төште, башын түбән итәнгә, түбәтәе өстендәгә аллы-гөллә чигешнән бөтен бизәкләре күрәндә, ул үзбөк ефөгәннән тегелгән күлмәгенә кыска жиңнәрен озынайтырга теләгәндәй, тарткалап куйды.

15 Башкалар өчен бик гадәти тоелган бу рәсем. Диләрамның бөгәрен телдә, гүя ул аның кешеләрдән кимлеген искәргә иде. Балалар турындагы һәр сүз, жыр яисә рәсем аның тормышын агулай иде — чөнки Диләрамны язмыш һәр хатын-кызга тумыштан бирелә торган та- 20 бигый сәләттән — ана булу сәләтеннән мөхрүм иткән. Дәрәс, бу кимчелек аның тәнән сызландырмый, әмма күңелен һич тындырмый иде: кайсы гына кыз бала го- мерен корыган ағач кебек уздырырга теләсен соң?

Хәсрәтенек ачылыгы, бөтен өметә Жәмилә Заки- 25 ровнада гына икәнән аңлатырга сүзләр таба алмады Диләрам, буталды, толтыкты. Ләкин профессор аның хәлен кыяфәтеннән ук аңлай иде. Безгә килеп дәрәс эш- ләгәнсез, диде ул. Сөзгә ярдәм итәрдәй операцияләренә мин үзем ясамайым ясавын, ләкин бездә ул эшнәң та- 30 нылган остасы бар. Берничә кешегә операция ясады индә, барысы да уңышлы узды, хәзер кызлар кияүгә чык- тылар, әни булдылар.

Жәмилә Закировна Диләрамны Изаил Харисович янына үзе алып барып, аның клиникасына урнаштырды.

35 Бүген Диларамга операция ясачаклар. Изаил Харисовичка ышанып була — кулы оста булу бер хәл, ул авыруларны операциядән соң да күнел биреп карый. Хәтта аларны өстәлдән каталкага да үзе күтәреп сала иде мондый чакта, ул эшнә дә беркөмгә ышанып тап- 40 шырмай иде. Төннәрен үзе теләп клиникада үткөргән чаклары да күп булды.

Ләкин нигә соң йөрәк түрәндәгә утлы очкын һаман көйдәреп тора, нигә Диләрамның чык кунган йөзем жи- 45 меше төслә күзләре күнелдән һич китеп тормый?

45 Язылмаган кагыйдәләр профессорга, башка кафедра-

ның клиникасына барып, андагыларның эшене катнашып йөргөргө кушмыйлар. Ләкин күчелендөгө бу сызлавкыны ерак юлга алып чыгып китсә, кайтып көргәнчә тыңгы белмәзчәк иде Жәмилә Закировна.

— Қапыйдене бозып булса да Дилерам янына кереп чыгарга ниятләде ул. «Өйгә кайтканда юл уңае бит, операция башланды микән, башланса, ничегрәк бара икән, шуны гына белешермен дә китәрмен», — дип үз-үзен ақларга тырышты.

«Икенче клиника Казан каласының яшеллеккә күмөлгән борыңгы урамында, сырлап-бизәп салынган ике катлы борыңгы бинага урнашкан иде.

Трамвайдан төшкәч, Жәмилә Закировна урам ча-тындагы чүен бюст янында адымнарын чак кына акры-лайтты. Атаклы галим Вишневскийның сыны дүрткыр-лы кара баганадан калкып чыккан төсле итеп коелган, ул, үз эченә йомылып, бөтен ихтыярын, рухи көчөн бер ноқтага төбөгән. Кулына перчатка тартып кия — жиг-ди операциягә эзерләне. Жәйге жылы, якты бу ыртөдө, асыары тәлгәшлөрөннөн бал коеп утырган куе юкөлөр шыңгындагы бу сын кешеләргә дөньяда бөхөтсөләр барын, аларга ярдәм кирәген кисәтеп торадыр сыман.

Гинекология бүлеге клиниканың икенче катына ур-нашкан. Аның иркен, биек коридорына сул яктагы тар тәрәзөлөрдән кояш төшөп, иске паркет идәнгә буй-буй сузылып яткан. Изаил Харисович профессорны ерактан ук күрөп алды да каршысына атлады.

— Хәерле ыртә, Жәмилә Закировна! Бик вакытлы килеп життесез! Операциягә эзерләнәбез!
— Остазын күптән көтеп торган диярсен, озын гәүдәсен алгарақ авыштыра төшөп, теллөрөн жемелдөтөп кар-шысына килеп тә басты.

Елмаешып исәнләшкәч, Жәмилә Закировна доцент-ның халатын бүлтәйтөбрәк чыгып торган бил турысына сымлады:

— Үсәбәзе, Изаил Харисович?

— Дөрәжә өчен без анысы да кирәк, Жәмилә За-кировна. Югыйсә авырулар бала-чагага саный.

— Ә мин бер генә минутка. Бүген китәм, шуңа та-аңнышым белән сабуллашырга дип кердем. Аның монда башка беркеме дә юк бит, күңселен күтәрергә кирәк без.

Чыннан да, операция четерекле, Дилерам монда ник килгәнән туганнарына да, якыннарына да әйтмәгән иде.

— Жәмилә Закировна Дәүләтшиңга чын күңелдән уңыш-

лар теләде де, коридорның күлгәлге борылышына, ан-дагы ак ишекләрнең иң ахыргысына таба юнәлдө.

Дилерам кулъяугыч өстенә стенага беркөгөлгән көз-гә каршында чәч тарап тора иде. Жәмилә Закировна с-килеп көргәч, ул кулындагы сөяк тарагын идәнгә төше-реп жиберде, үз күзлөрөнө ышанмыйча, бер тын профес-сорның көзгедөгө чагылышына карап торды, аннары, бу чагылышны югалтудан курыккандый, әкрөн генә бо-рылды.

— Жәмилә Закировна... Жәмилә Закировна! Ә мин сез килмәссез дип курыккан идем! Шул хәтлге курыккан идем, Жәмилә Закировна!

Ул профессорның кочагына ташланудан көчкә тые-лып тора, ләкин аңа якын килүгә кара йөзем-жимеше төсле күзлөрөннән чык-тамчылары түгелә башлаяча-гың да сизә иде.

Мондый чакларда авыруларга төмам жебеп төшөр-гө ирек биру йрамай, Жәмилә Закировна бик тыныч, хәтта без ахыргы тавыш белән:

— Борчылырга беринди сөбәп юк, Дилерам, — ди-де. — Сез авыргуны сизмәячөксез, йоклап кына аласыз, ә торугыгызга бөтенсәз үткән була. Изаил Харисович бу эшкә алынган икән, сөенергә генә кирәк.

Доцентның исемен ишеткәч, Дилерам карашын аска төшөрдө.

— Операциягә сез дә керәссөдер бит, Жәмилә Заки-ровна?

— Мин монда бит инде, Дилерам! Мин монда...

Ашыгып шөфкать туташы килеп керде.

— Ахунова, сез нишлөп басып торасыз? Мин сезгә укол ясагач әйттем бит, ятып торырга кирәк, дип! Егер-ме минуттан сез йокыга китчөксөз!

Дилерам айнып киткөндөй булды, идәннән тарагын алып, чөчөн тарарга кереште. Аның нечкә беләзекле 35 кулы тарагын баш түбөсеннән аска шудырган саен, тез астына кадәр төшкөн чөч агымы чайкалып куя иде. Ме-не ул маңгай турыннан кечкенә бер тотам аерып алды да, тегәржөптөй нечкә итеп үрә башлады.

— Сез нәрсә, кырык үрөм ясарга уйлыйсызмы әл-40 лө? — диде пошаманга төшкөн шөфкать туташы. — Кая-гыз, үзем генә үрөп куям!

Дилерам аны читкә этәрде, хөрөкәтлөрө йокымсыра-ган кешенекә кебек салмаклана башлаган иде аның.

— Ашыктырмагыз, — диде Жәмилә Закировна шөф-45 кать туташына. — Үзе теләгәнчө үрсен.

Дилерамның күнеккән нечкә бармаклары күз ияр-мәс тизлек белән хәрәкәтләнә иде. Ул чечән гадәттәгечә, әнисе, әбисе үргәнчә үрергә тели, гүяки бу аңа жан тынчылыгы, операциянең уңышлы тәмамланачагына ышаныч бирә иде.

Жәмилә Закировна караватларында шым гына утырган биш-алты хатынны күздән кичерде, кырый тумбочка өстендә өелеп яткан кулъяулыкларын күреп алды. Алар ал, яшел, зәңгәр ефәк белән чигләнгән, өстәгесенә өчигәшсә энә кадалып, аннан сары жеп сузылып төшкән иде.

Профессор гажәпләнеп тумбочкага якыңрак килде. — Чигә ул, — диде, шыпырт кына-ияге белән Дилерам тарафына ымлап, янәшә караватта утырган хатын. — Туйга әзерләнә... Ярәшкән егете бар икән...

Дилерам толымнарын үреп бетерде дә, барысын бергә жыеп, башы тирәли кыршау итеп урап куйды, өстеннән ак кыекча бөйләде. Ул арада каталканы тәгәрәтпел керттеләр. Дилерам авырлык белән менеп ятты — аны әстәмам йокы баскан иде инде. Ул үзенең бөтен киләчәген, мэхәббәттен, булачак туен, гомерен — барысын, барысын да башкалар кулына ышанып тапшырган, нинди генә куркыныч янаса да, ни бер хәрәкәт ясап үзән якый алмаячак иде.

Аның сузылып яткан нечкә сынына карагач, Жәмилә Закировнаның күнел түрәндәгә теге очкын төшкән нокта тагын сызлып башлады.

Ул каталка артынан иярде. Операционный туруна жіткөч, кинәт, үзе дә сизмәстән, шөфкать туташына:

— Миңа да чиста халат табылыр бит сездә? — диде. — Кулны да юарга кирәк булыр.

Ул безәс сонарыбрак керде. Изаил Харисович белән ассистент өстәлгә иелгән башларын күтәреп карамадылар, тәбәнәк эскәмияләргә тезелеп баскан ак халатлы, маскалы егетләр-кызларның кайберләре генә профессор тарафына күз сирлеп алды — доцент бу операциясенә дистәгә якын яшь врачны да чакырган иде.

Жәмилә Закировна тавышсыз адымнар белән алардан чак кына читкөрәк, ассистент артына барып басты.

Бер карауда күңеле тынчланып китте аның: операциянең да тәртип, һәркем — операция сестрасы, наркози-зиторлар, хәтта аны-моны жыештырып торучы санитарка да — һәммәсе үз эшләрен белән, төгәл башкаларалар. Яңа урында да сынатмаган иде Дәүләтшин, зур гына кол-лективный оста, бер оештыручысына әверелгән иде...

Үзенең дә хәрәкәтләре пөхтә, житез, һәм — профессор шунысына аеруча игътибар итте — йомшак, сак иде, скальпель нәкъ кирегенчә генә сыза, тамчы да артык яра ясамай. Тыныч, жинел эшли доцент, шул арада битлек астыннан бәрхет кебек ягымлы булып чыккан тавыш белән аңлатма да биреп өлгерә.

Менә операциянең иң төп, иң җаваплы өлеше башланды. Изаил Харисович скальпель белән озын гына итеп сызып жиберде.

Шунда кинәт нидер булды: һава эсселәнеп киттеме, терәзәләрдән төшкән яктылык кимедеме, Жәмилә Закировнаның колагы томаландымы — доцентның тавышы ерагайды, сүзләре аңлашылмый башлады. Нидер үзгәрде, ләкин моны профессордан башка беркем сизми иде.

Жәмилә Закировна ассистент янына ук басты да, битлек астында кызышып киткән иреннәрен авыр хәрәкәтләндереп:

— Изаил Харисович, уң якны күтәреп карагыз дәле, — диде.

Доцентның саргылт перчатка өчендәгә бармаклары калын ярыга юлыктылар. Аның куе кашлары арасына ике буразна уелып керде, ул тураеп басты да, мангаеннан тир тамчыларын сөртеп алырга дип үрелгән операция сестрасының кулын этәреп жиберде.

— Нәрсә карап торасыз? — диде тупас итеп ассистентка. — Хирургларга шалтыратыгыз, хәзер үк берәр-се кереп житсен!

Ассистент, доценттан яше белән шактый өлкән халытлы, ак күлгәгә кебек тавыш-тыңсыз гына операционный-дан чыгып китте.

Хәзер инде операцияне алдан уйлаганча дөвәм итү мөмкин түгел, чөнки калын яры астында ни барлыгын, аның ни сәбәптән хасил булганлыгын белү өчен эчәкләр системасына кагылдыга кирәк, ә моны бары тик тәҗрибәле хирург кына эшли ала иде.

Доцентның бармаклары кинәт агачтай катыланды, ахрысы, алар орынган урынга кан савып, күтүргән тап-лар кала башлады. Ни тыелдыга тырышса да, Жәмилә Закировна:

— Сапрак, — дими булдыра алмады.

Ул арада ассистент борылып керде: күршедәгә хирургия клиникасында операция бара икән, беркем керә алмый, дигәннәр. Изаил Харисович нидер мыгырданды, сүзләре аңлашылмады.

Алар, соңгы жөйне салып баш калкытканда, операциясында доцент юк иде инде.

— Менә күлмө эш ясадыгыз бит сез миңа, хэзер инде көннөн көнөндө авыру янына килеп йөрөргө кала, — диде Евгений Михайлович.

— Сездэй осталарны эшсез тотмалар инде! Мәсәлән, эгөр үземә операция кирәк булса, беркая да бармаячакмын, сезнең больницага гына кереп ятачакмын, — диде шаярып Жәмилә Закировна.
Юри генә әйтелгән бу сүзләрнең ел ярымнан чыңга ашачагын алар берсе дә башларына да китермәделәр, әлбәттә.

* * *

Лариса халык арасында әллә каян күзгә ташланып тора. Вокзал артына, перронга чыгу белән, Зәйтүнә аны күрөп алды да Әнвәргә:

— Әнә, безнекелер! — диде.

Зур-зур чөмоданнарын аяк оңларына куеп, Хөсәен, Кифия, Лариса сөйләшеп торалар иде. Кифия янында Лариса балкып күрәнә. Биек үкчәлә кызыл туфли, кызыл чалбар, зәңгәр ефәк кофта, жирән бөдрәләр, битен яртлаш каплаган кара күзлек. Кояшта янган нәфис, шома тире астында кечкенә калак сөякләре уйнаклап ала, алар арасындагы уенты, билгә таба тирәнәя төшөл, бар карашлары үзәнә тарта иде. Үз мәшәкатләрә белән 5-тыз-быз йөргән кешеләр аның тарафына борылып кайрамыйча үтмиләр. Хөсәен, аны очраклы кешеләрнең карашынан ышыкларга телгәндәй, сумкасын аркасына табарак шулдырды. Лариса борылып карады, Зәйтүнә белән Әнвәргә искереп, күзләге астыннан елмайды:

Ю — Зюсю, Анварчик! Вот молодцы! Без инде килеп житә алмассыз дип куркып торабыз тагын!

Якын дуслар белән сабулалашканда ни сөйләшсәң? Иң мейиме инде күптән әйтелгән, шул ук вакытта күнелне нечкә сагыш уты көйдәрә: дустаның сиңең тормышының бер ямьле өлешен үзе белән алып китәдер сыман. Сөерлеген, безаз жинел уйлавын белсә дә, ярата иде Зәйтүнә шат күнелле, хәрәкәтчән, ачык һәм похтә Ларисаны, аның белән яшәу кызыграк иде.

Алар өлгә янәшә басып торсалар да, бу югалтунуң авырлыгы күнелне изә башлаган, ләкин үзләре моны сиздермәскә тырышалар, күтәрәнке тавыш белән шаярышалар иде.

Жәмилә Закировна чыгып, унбишенче больницага, профессор Петровка шалтыратты. Шөкер, ул урынында булып чыкты.

Ильясова әйләнеп кергәндә, яшь врачлар юк иде инде.

Алар икесе — зур галим врачлар — бер чарасыз кара-каршы басып тордылар — алар арасында ярдәмгә мохтаж Дилерам ята, аның һәр сулыш алуы, йөрәк тибеше Жәмилә Закировнаның чигәсендә сулкылдау булып чагыла иде.

Медицинаның өч дөвалау чарасы бар: сүз, үлән, пычак, диләр. Профессор Евгений Михайлович Петров бу чараларга тагын берне өстәгән иде: кыяфәте белән дә дөвалый иде ул — аның үзен күргәч үк сызланулар кимегәндәй була иде.

Бу юлы да операцияның кияңжилкәле, таза гүлдәле профессор килеп кертгәч, сулыш алулары жинеләеп китте, күнелдәге авыр ташны алып ташладылармыни. Ул өстәл янында басып торган кешеләрне көлемсерәүле карашы белән күздән кичерде дә, гөрелдәп:

— Сез дә безгә эш таптыгызмыни, коллегалар? — диде. — Ну, нәрсә эзерләп куйдыгыз монда миңа?

Ләкин бер минуттан аның йезеннән елмаю галәмәте качкан иде инде.

Сез нәрсә, дуслар, авыруңы тикшерми генә өстәлгә салдыгызмы әллә?

Сюрприз! — диде Изаил Харисович берни булмагандай. — Безнең эштә сюрпризлар булгалап тора шул, Евгений Михайлович!

Дәреслекләрне ешрак укыштырырга кирәк, сюрпризларга сирәгрәк юлгырсыз. Сез бит авыруңы операцияга салганчы ашказаны-эчәк системасын тикшерергә тиеш идегез! Методиканы һаман бозгалап торасыз, кара эшне яратмыйсыз, беләм мин сезне!

Евгений Михайлович моны шаяргандай итеп кенә әйтте, әмма барыбер аның болай әйтүе юкка түгел иде. Күрәсәң, ул доцент Дәүләтшинның ниндидер гөнаһларын белә иде...

Хәер, Жәмилә Закировна ассистент булып басса, Обез бу хәлдән котылу чарасын табарбыз, дип уйлыйм, — диде ул алдагы кинаясен жинеләйткәндәй итеп. Ләкин бу сүзә дә юкка түгел; шушы бер жөмләсә белән ул ансат кына итеп Дәүләтшинны операциядән бөтәндәй чыгарып бер дә куйды.

1 — Миннен ахмак кеше бар микән, Зюю? Кем соң инде үзе теләп себер китә?

Көлешеп, декабрист хатыннарны искә алдылар.
— Без сиңең исемне Волконскаялар, Трубецкаялар

5 белән рәттән тарихка язып куярбыз, — диде Әнвәр.
— Әйе-әйе, анда нәкъ менә Нигъмәтуллина фамилиясе житми иде!

Лариса күзлек астыннан йомрыгына булып күренеп торган сөйкемле борынын жырып келде.

10 Барысы да дәррәү борылып, узып барган Жәмилә Закировна белән баш иеп исәнләштеләр. Профессор аянында урта яшьләрдәге бер хатын белән ир кеше бара иде.

15 — Кемне озатасыз? — диде сорады Жәмилә Закировна. — Мин уңберенче вагонда, — диде аннары Лариса белән Хәсәенгә.

Вагоннарға утыра башладылар. Тар коридор буйлап кысыкланып эчкә уздылар.

20 Купеда кара-каршы бер ир белән хатын утыралар иде. Ишек ачылгач, хатын торып басты. Карап торуга егерме биштән узмаган бу хатынның ике чигәсендәге чеч тотамнары көмеш сыман агарып тора, бу аның елмаядан балкыган яшь чыраена сөөрлек бирә иде.

— Динә! — диде кычкырды кинәт арттан килеп керегән Кифия. — Әллә син берәр кая барасыңмы?

25 Көмеш чигәле хатын сөөненәннән көлеп жибөрдә, Лариса белән Зәйтүнәне читкә этеп, Кифиянең кочагына сыенды.

30 — Исәнме, Кифия! Юк, мин китим, жанкайны озаттам менә! Елашып, хушлашып утырабыз!

Ул көлеп, үртәп, башын иеп утырган ирнең юка аксыл чәчле түбәсенә карады.

— И, сиңме соң инде елый торган кеше! Синә елата алмасылар, шулай бит, Мөдәррис!

35 — Исәнмесез! — диде Мөдәррис, башын күтәрер-күтәрмәс кенә. Маңгаена сибелгән йомшак чәче астыннан аның очлы борыныгына елтырап күренеп китте.

— Ките бирсен, тотмыйбыз! — диде Динә, тагын көлеп. — Гел кайтмаса да, сүзәбез булмагачак. Хөррият

40 Обездә!

— Мөдәррисенә эре борчак ашаттыңмы әллә? Сөйләшсә дә килми, — диде Кифия. Мөдәррис кыска жиндәле шамаккы күлмәге астыннан йомры иңбашынгына сикертәп куйды. Ул купеда купкан ыгы-зыгыга да, хастынының үчкәләп әйткән сүзләренә дә битараф калды.

1 Хушлаша башладылар. Лариса, күзлеген салып, башта Кифияне, Зәйтүнәне кочаклап үпте, аннары Әнвәрнең муенына сарылды. Әнвәр дә башың бормады, авызын Ларисаның иренереннән тартып алды ашыкмады.

5 Зәйтүнә аның күзләрендә күңелне шомландыра торган сөөр елмая кабынганын күреп алды.

Чыгып киткәндә генә искәрдә ул: бу ыгы-зыгыда ир белән хатын иркенләп хушлаша да алмадылар бугай. Мөдәррис һаман түрдә утыра, ә Динә ишек төбәндә калган. Ул «хуш» диде жиндәчә генә кулын селекте дә беренче булып чыгып та китте.

Перронга чыккач, шактый вакыт вагон тәрзәсә каршында басып торырга, паяла аша аңлашылмый торган сүзләр өйтешергә, елмаешырга туры килде. Тыштангылар да, эчтәгеләр дә бер зарыгу кичерә, бу кыенсыну, күзләрен кыса төшәп, юка ирен чигләрен өскә күтәрәп карап торган Мөдәрриснең йөзүндә аеруча нык чагыла иде. Ул әледән-әле бармакларын паялада тыпырдатып нидер аңлаттырга тели, ә Динә аңа көлеп кенә жавап бирерә иде.

Һиһаять, вагоннар дыркылдап алдылар да, алга таба шуыша башладылар. Озатучылар ясалма елмая белән кулларын болтап, берәз янәшә баргач, кайтыр юлга борылдылар.

25 Динә Кифияне култыклап алды да келә-келә нидер сөйли башлады. Читтән карап торганда анекдот сөйләдер диде уйларга була иде аны.

Трамвай тукталышына житерәк, Кифия Зәйтүнәне чакрып алды:

30 — Зәйтүнә, Динәне бер бәләдән коткар әле, зинһар.

Динә, шаяргандай итеп, Кифияне чиккөрәк тартты, аның кин итеп тегелгән жиндәсен юка күлмәге тартылып, сынына сыланч алды. Хатын йөклә иде. «Бу миннән алданрак табачак баласын, — диде уйлады Зәйтүнә. — Биш айлык чамасы булыр».

— Синә бер сүз әйтсән, шул булыр инде, — диде Динә Кифияне жиндәчә шөлгәлгәндәй итеп. — Иллек авыз!
— Кирәкмәгән кешегә сөйләмим бит мин аны! Зәйтүнә клиникада эшли, бөтенесен булдыра ала. Тәжрибәсе зур аның, яшьлегенә карама!

Кифия Әнвәргә карап алды да, Зәйтүнәнең колагына өрәп һәм кытыгын китереп:

— Котылдырып чыгар инде шуны, эшлә бер яхшылык, буш итмәс, — диде пышылдады.

45 — Нәрсәдән котылдырып? Шушы хәленнәнме?

— Хәле шундый булмаса, ул минем белән сиңа ялынып та йөрмәс иде инде!
Зәйтүнә артка тайпылды.

— Мин андый эшләр белән шөгьльәнмим. Нәрсә бул, үз ақылыңдамы сон? Алданрак карасын иде!

— И, кыланмасана! Яхшылыгың кызгана сың инде, шул гына! Кайгырма, авылдаш, Фидая белән сөйләшеп карарбыз. Әйдә, энә дүртенче трамвай килде!

Кифая Зәйтүнә белән төксә генә сабуллашып, Динә Юне трамвай ишегенә таба әйләде. Аларны этә-гөртгә трамвай ишегеннән берсе өлкәнрәк, икенчесе яшьрәк ике хатын чыктылар.

Картрагы Зәйтүнәдән:

— Харьков поезды килмәдеме икән? Белмисеңме? —
— Дип сорады.

— Белмим шул.

— И, ходаем, сонга калдык микән инде! Кайчан шушы поездлар баш катырмый гына. расписание белән йөри башлар!

— Ана няргән яшь хатын кулыңдагы чөчөк бәйләмен баш өстенә күтәргән иде, кемнәндер терсәгенә бөрелеп, күзлеген төшерә язды. Аны кулына алды да, йөгәрә-аг-лай, карт хатын артынан китеп барды.

...Ул кичне Зәйтүнә ире янында гадәттөгедән ныграк оялу сиңде. Әнвәр дә ничектер тынып калган иде, сызымнарнын кулына алмады, йөзөндә теге вагон эчендәгә сәер елмаюны саклаган килеш, тиз генә чишенеп урынына ятты. Нур шөүләсенәң яктысы бүген Зәйтүнәгә түгел, каядыр чиккә, ә бәлки шушы төндә караңгылыкны ерып, шотерәзәләре белән балкып, күңелле тыкылдавы белән тын кырларны, урманнарны уятып, еракка ашкынган поездта юнәлгән иде бугай...

Зәйтүнә беренче тапкыр күңеленә көнләшү ингәннен тойды. Ул караңгыда төнге күлмәген киеп, ире янына Зәйтүтты, бар кыюлыгын, батырлыгын жыеп, аңа елышты.

— Сиңа орыңырга да куркыныч бит хәзер, — диде Әнвәр пышылдап.

— Ул чаклы түгел инде... Өч айлык кына бит әле...
— Юк, барыбер оныгылырга ярамай. Сакланганны оходай саклар, ди безнең әни. Йокла тынычлап. Сиңең хәлдә йокы бик төмле була, диләр.

Һәм ул Зәйтүнәдән читләште. Үзенәң сүзләрен йомшартырга теләгәндәй, учы белән хатынының иңненнән сыйнап куйды, ләкин бу — нур шөүләсенәң шушып үтүе белән булды, аның яктылыгы янә караңгыга, каядыр еракка сикерде.

— Дүртенче трамвайдан кабаланып төшкән карт хатын белән яшь хатын нәкъ минутында килеп життеләр. Харьков поезды туктаган гына, вагоннарның ишеге ачылып, беренче пассажирлар төшә башлаган иде. Карт хатынның тәжрибәсе житәрлек икән, вокзал артына чыгуга:

— Әйдә, Алтынчәч, әйдә, — диди, күзлекле хатынны сулгарак тартты. — Бишенче вагон менә монда ул.

Ләкин Алтынчәч кинәт аягы авырайган сыманрак атлы башлады, кулыңдагы чөчөк бәйләмен себерке шикелле аска төшерде, калын пыялалы күзлек ялтыравында ук аптырау, каушау сизәлде.

— Әйдә инде, — диди ашыктырды аны өлкән хатын. — Әнә, күрәсеңме, вагоннан чыгып килә жанашым! Линар, Линар, без монда!

— Халык төркеме өстеннән йомры башы шактый ук күтәрелеп торган таза гөүдәле ир кеше, чөмөданнын болгал, боларга таба атлады.

— Саумысыз, Мөһимә апа, иминлекме!

— Исәнме, жанашым, сауумы! Менә, Алтынчәч тә рокилде. Сиңе каршы аласыңмы белгәч, өзгөләнде, мин дә барам, диди. Каршы килмәдем, күңеле булсын, дидем.

— Әйбәт, бик яхшы, — диде Линар. Аннары тыгыз телләрен күрсәтел елмайды: — Ну, Алтынчәч, нихәлләр бар?

— Әре адымнар белән барып, буш сул кулы белән Алтынчәчнәң аркасыннан баласыгып кагып куйды. Алтынчәч кызарынды, күтәрелеп бер генә карады да, егетнең телләреннән күзе чагылгандай, башы аска иде.
— С приездом! — диди кулыңдагы чөчөк бәйләмен соуды.

— Кая, бир чөмөданыңны! — диди бөгөрелде Линар тирәсендә Мөһимә. — Юлда арыгансыңдыр!

— Что син, Мөһимә апа! — диди, таза муенын текә генә борды Линар. — Сиңа чөмөдән астырып, үзем ике кул белән тәп барырга кем диди белдең син мине!

— Менә шулай инде безнең Линар! — диди Алтынчәчкә карап, ачык шәмәхә төсле кримплен күлмәгенә көчкә сыяган күкрәкләрен дерелдәтел көлеп алды Мөһимә. — Кешегә салына белми, жанаш!

— Аның иртә сулган киң, майлы битендә Линар белән чиксез горурулану ярылып ята иде.

— Такси алабызмы соң? — диди сорады Линар.

1 — Инде ике адымга такси яллап тормабыз, — диде Мөһимә. — Барасы жирләрөгез булыр әле. Рәхәтләнеп икәү парлашып әйләнәрсез кала урамнарның таксида!

Алар берәр-икешәр катлы агач йортлардан торган, Стар, шау-шулы урам буйлап киттеләр. Юл бие Мөһимәнең ирләрнеке кебек калын тавышы тынып тормады. Аның сузләрән бары тик машина улавы гына күмөл киткән иде дә, Линарның тыныч, төкәббер тавышы бүлгәли иде. Апасынан ким дигәндә егерме биш яшькә керчәк булса да, ул үзен олысымак тота һәм, баланы өйрәткәндәй, Мөһимәне акылга өйрәтә иде.

Суз квартир хакында барды. Мөһимәгә яна квартирны ны кеше белән биреләр, ягъни ике бүлмәле квартирның кече бүлмәсенә күчәргә тәкъдим ителәр икән.

45 — Өйдәш торыр заманнар үтте инде, — диде Мөһимә кызып. — Әйттем әле квартирородагы Михайлов дигән кешегә, атаң малын өлешеп утырмыйсың, дидем. Минәйтәм, гомер бие фабрика эшләп саулыгын югалткан кеше, хезмәт ветераны мин, дидем, цыкага барып 20 жигәрмен, үзәгегезгә үтәрмен, минәйтәм.

— Куркытып тотырма син, апа! Бүкәй белән кемнен котын алмакчы буласың! Син кешенең күңелен күрергә тырыш, кәйләү жаен тап! Закон белән хәзерге заманда дурак кына йери.

25 — Квартир сатып алырлык акчам юк шул минем. Булса да бирмәс идем. Үземә кирәк. Закон белән үзәкләренә үтәм әле мин аларның, хокук дип асларына су йөгертәм!

30 Алар ике катлы агач йортның тар-текә баскычынан күтәрелделәр. Мөһимә өч йозакны бер-бер артлы шалтыр-шолтыр ачты да кунакларны эчкә чакырды. Коридорлы, миңле, ике бүлмәле борынгы квартир иде бу. Өстәлдә ашъяулык, урындыкларда ситсы кисекләренән ясалган корама япмалар, тәрәзәләрдә челтәрле калыңгагалар, түрдә түгәрәк көзге — кыскасы, оста куллы жингиләр жиһазлаган авыл өйләрендә генә була торган рәхәтлек, ямь бар иде бу өйдә һәм мондагы гадилектән күңел иркәнәп китә иде.

40 Алтынчәч шкафтан ваза алып, чәчәк бөйләмен өстәл юртгасына куйды да, ак кофтасы белән күксел юбкасы өстеннән Мөһимәнең ситсы халатын киеп, көлсу бөдрәләренә тастымал урады.

— Чалмага охшаганмы?

45 — Чын изге булгансың, — диде Линар. — Кил, бер үзләп итәм.

1 — Чү! — Алтынчәч, Мөһимә күрмәсен дип, кухня ягына карап куйды.

Алар Мөһимә белән икесе, тату каенана белән килен кебек чөкәрдәшеп, табын әзерләргә керештеләр. Тиз Сөлгерделәр: салатка дигән яшелчә турап суыткычка куелган, шулуна пешкән, токмач киселгән, шампан шәрабы суытылган иде.

Табын янында бу өч кеше тәмам үз булып киттеләр. Мөһимә — Украинада һава хәлләре, Линар Казандагы юбазар баяләре белән кызыксынды. Әмма Линар торган жирен артыграк мактый башлаган саен, Мөһимә авызын бөрештереп, сирәк керфекләрен каккалап, энесенә ниндидер ишарә ясарга азаплана иде.

Мөһимә буявы саргаеп кыршылган радиоланы ачып 15 таттар көйләре уйната башлады. Линар диванга кырын яткан килеш «Сандугач»ны, «Гөлжамал»ны, «Шахта»ны тыңлап-тыңлап торды да, кузгала төшәп:

— Ну, монда дөнья һаман шул килеш икән, — диде. — Искергәнсең икән син дә, апа. Радиолаң да кадимки 20 заманныкы, жырларың да. Кем жырлый да кем тыңлай хәзер моның ишене!

Ул ишек янындагы чөмоданын ачып, аннан магнитофон тартып чыгарды. Шарт-шорт баскалаган иде, аннан карлыккан бер ир тавышы тыгыз ритмлы көйгә жыр-25 лый башлады.

Линар Алтынчәчкә биергә чакырды. Алтынчәч гәүдәсенәң жинел, хәрәкәтләрнең нефис икәнлеген белә, ләкин барыбер хәзерге заманның модный кызлары шикеллеле бөтенләй үк таралып китә алмый, тыенкы кылана. 30 Линар икә биергә оста булмаса да, үзен иркән тоташуна күрә аңа ни кыланса да килешә. Мөһимә, майлы битен электр яктысында елтыратып, яшьләр биергәңә сокланып утырды.

Алар киенеп чыкканда, урамнардагы ыгы-зыгы кинемәгән, шәһәр серле кыяфәт алган иде. Мондый сөгәтләрдә вакыт та үз агышын экренәйткәндер кебек тосла. Алар, бу тынлыкны бозудан курыккандай, әкрән генә атлап киттеләр...

40 — Әйдә, бергәләп көньякка барабыз, — диде Линар. — Анапага. Анда диңгез, комлык, кояш. Аннан Новороссийскига, Абрау-Дюрсога барып була. Абрау-Дюрсода булганың бармы синең?

— Юк.

45 — Тау башындагы күл ул. Суы диңгез кебек әп-пә сәңгәр, ярларында өянкеләр үсә. Өяңкә богаклары жир-

лек нинди сәбәбе булсын? Гаилә хәле үзгәрсә генә инде...

Алар яныннан яшел улты такси машинасы узып бара иде, Линар сызгырып аны туктатты. Машина, буш урамнардан гадәттән тыш тизлек белән чабып, Ленин районындагы биш катлы йорт янына килеп тә туктады. Линар таксистка акча сузганда, Алтынчәч аны туктатмакчы иде:

— Жибәрми тор, шуның белән кайтырсың!

О Ләкин Линар аны ишетмәде кебек, машина кузгалып киткәч, кенә борылып карады.

— Нишләп эле, син мине сагынмадыңмыни?

Алтынчәчнең тамагына улты төен килеп тыгылды. Сагынмаган кая! Ләкин аны менә шушылай гади генә итеп әйтпә буламыни.

— Күршеләрдән оят..

— Йоклылардыр инде. Бөгенесен күрәп тормалар да ярар. Узган юлы берни булмады бит эле.

Соңгысын егет аеруча каты итеп, тавышына шик салып 20әйтте. Алтынчәч аяк очларына басып, аның күзенә туры карарга тырышты, ләкин Линарның карашы баганадагы лампадан төшкән яктылыкны гына чагылдыра, аларда йомшаклык та, кызгану-аңлау да күренми иде.

— Булды... Узтаңында да булды.

25— Ни булды? Кем алар сина? Бик тыкшына башласалар, жибәр син аларны.. ераккарак! Бетмәс монда ханжалар...

Алтынчәчнең тар инбашлары туңып калгандай бөреште, гәүдәсе кечерәеп киткәндәй булды.

30— Аларда түгел хикмәт, миңем үземдә... Яна менә монда, көйдәрә. — Ул, кулларын йомарлап, йодрыкларынан да кечкенәрәк күкрәкләренә кысты. Бу хәрәкәт егетнең карашын ихтыярсыздан аның түшенә жәлел итте.

35— Ну, ярый, иртөгә кайчан килим соң? — диде ул салкын гына.

— Иртөгә шимбә бит эле. Әйдә, Локомотив пляжына барабыз!

40— Әйе. Сәгать унбердә.

— Шунда очрашырбызмы?

Линар каты учы белән аның иннәреннән тотты да авырттырып үптә: «Тагын күзлегемне сала алмадым, — дид уйлады Алтынчәч. — Саңсаң да унайсыз. Әрсезләнел, үпкәнән көткән кебек була... Ә болай келкелдер...» 45 Ул шактый вакыт аның артынан карап калды. «Бо-

да, суда ята. Ботак астына керсәң, чагыр кебек, беркем күрми. Убешергә була рәхәтләнәп!

Ул Алтынчәчне сыңар кулы белән генә күтәрәп алды да каты итеп иреннәреннән үптә. Алтынчәч күзләрен чыстырдатып йомды, тәнән — ялкын, күңелсә оялу хисе кейдерде... Киноларда күргәнә бар, кызлар үбешкәндә күзлекләрен салалар. Болай, күзлек киеп үбешү келкелдер...

Нинаять, Линар аның иреннәреннән аерылды, ләкин Өжиргә бастырмады, күтәрәп инбашына утыртты.

— Карале ныгытып, Абрау-Дюрсо күренмиме?

Чыннан да, бик-бик югарыда итеп хис кылды үзен Алтынчәч. Тын һәм серле шөһәр манзарасы күз алдында киңәйде. Шөһәр өстендә күккә ашкандай калкып торган Кремльнең Спас манарасында нәкъ шул мизгелдә гөлт итеп кызыл ут кабынды. Ул бер кабына, бер сүнә — сәгать унике сукканны белдерә иде. Ә бәлки, бу сәгать сугуы түгелдер, карт диварларның йөрәк тибешедер? Ә бәлки, алай гына да түгелдер: караңгы күк йөзә фондында яктырып-сүнәп торган бу ут — маяктыр! Гүя ул корабларга юл күрсәтә, аларны куркынчытан кисәтә. Ә, бәлки, ул Алтынчәчне кисәтәдер? Юк-юк, бу ут ана юл күрсәтә, бәхет тели. Һәм шул яктыга таба барган кораб кебек тирбәләп бара Алтынчәч.

25 — Күрендеме?

— Күренде. Төнге дингез, маяк...

— Ошадым?

— Ошады.

Линар Алтынчәчне жиргә бастырды.

30 — Барабызмы соң дингезгә, Абрау-Дюрсога — дүрт су тарлавыгына?

— Минем ял ноябрьгә туры килә шул быел, — диде Алтынчәч.

— Соң, сора яхшылап. Мондый форсаг тагын кайчан була?

— Нинди форсаг? Күл урыныннан күчмәс бит?

Линар сул кулы белән галстук төенен бушатып, башын боргалап куйды.

— Путька табу кыен хәзерге заманда. Быел табып 40 була. Ә килчәккә кем белгән?

Алтынчәчнең бармаклары Линар йодрыгы эчендә тыпырчынып куйды. Аларның заводында отпускарларга график ел башында төзелеп куела һәм бик төгәл үтәлә. 45 Ялгыз яшәгән Алтынчәчнең ул графикны үзгәрттерер-

1 рылып кара, борылып бер кара! — дип ялварды ул карашы белән егетнең киң жилкәсен тишәрдәй булып. Ләкин Линар борылмады, ул тизрәк олы юлга чыгып, такси машинасы туктатырга ашыга иде.

2 «Юлдан арып килгән шул...» — дип аны аklarга тырышты Алтынчәч. Линарның бу рәвешле артык ялынмына гына китеп баруына һәм соңгы талкыр үпкәндә сизелгән битарафлыгына хәтерә калган иде аның. Аларның очрашмаганына дүрт ай бит инде. Дүрт ай.

3 Ниләр генә уйлап бетермәде дә ни генә кичермәде бу вақыт эчендә Алтынчәч.

4 Ул, куршеләрен уягмаска тырышып, баскычтан сак кына менде, ишекнең ачкычын бик әкрән генә борды. Жәй көне бишенче катта су булмый интектерә. Төнлә су

5 килгән икән, ул кранны чак кына ачып юнды, аннары үз бүлмәсенә кереп, тумбочка эченнән шыгырдап торган жәймәләрен алды да, диванга урын эзерләде.

6 Алсу абажурлы лампа яктысында жәймәләр бигрәк ак, чиста күрәнәләр. Моннан дүрт ай элек, кышкы бер эстөндә, шушы жәймәләр өстенә шалкан кебек таза, ак, тыгыз төнлә ир-егет яткан иде. Диван-караватны киңәйттеп, иркенләп яткан иде ул монда... Бу күрәнәш исенә төшкәч, Алтынчәч үз-үзеннән оялып, жәймә чите белән йөзән каплады. Аннары утны сүндереп, салкынча, берәз

7 катырак жәймәләр эченә чумды. Башыннан ук каплап, истажкәләрен куарга, онытырга теләде, әмма күзгалган күнел тиз генә тынычлана алмады.

8 Менә дүрт ай инде аның тынгы күргәнә юк, дүрт ай инде күчелен әле утка салган, әле боздай өшеткән той-тогылардан арына алганы юк.

9 Бу уйлану-газалар Мөһимәнә туган көне белән котларга барган кичтән башланды. Барып котларга да, телевизордан фильм башланганчы өенә кире кайтырга иде аның нияте.

10 Ләкин ул кино башланганчы да, ул беткәч тә кузгалып кайтып ките алмады. Нәкъ шул көнне Мөһимәнәң туганнан туган энесе — Линар кайтып төшкән булып чыкты. «Мақтап кына йөрисең икән, иң акын кешеләрем жыйсады бүген», — дип диванга энесе белән янәшә утырты аны Мөһимә, «Эчмәсән, рәнжим, инде минем хөрмәткә дә бер бокал шампан күтәрмәскә», — дип кыстый-кыстый әчерде.

11 Ул көнне «Белгеләр тикшерү алып бара» дигән фильмның чираттагы сериясен күрсәтәләр иде. Кино белән мавыгып киткән Алтынчәч сизми дә калган, бер

12 заман исенә килсә, аның инбашы егетнең беләгенә терелгән һәм үзән бу хәлендә бик рәхәт хис итә икән. Ул кылдай тартылып чигләште, борылып Линарға карады, егет тә ана текәлдә, һәм аларның карашлары якыннан,

13 Бик якыннан очрашты.

14 Шул мизгелдә Алтынчәч гадәттәге кыюсызлыгын онытып жиберде: ул кич буе сизми утырган — егетнең уң кузе пыяла икән ләбаса. Дәрәс, ул шундый матур ясалган һәм оста куелган, нәкъ сул күзә төсле, ләкин барыбер южансыз, нурсыз...

15 Алтынчәч, гажәпләнүен сиздермәс өчен, тизрәк экранга борылды, тетрәнгән бармаклары белән итәген рәгеләштерде һәм бу юлы инде аңлы рәвештә иңбашын егеткә таба авыштырды.

16 Алтынчәч үнеч яшеннән күзлек киде, класста бердәнбер күзлекле кыз булды, яхшы укып, алдан йөрергә, бөтен жирдә алдынгы булырга тырышкан кызга бу кимчелек бик нык комачаулый иде. Гел кимсенә иде ул начар күрүе аркасында, ничә еллар буе «Дүрткүз» дигән докушамат тагып йөрде!

17 Линарның да кимчеләге бар икән... Ул да Алтынчәч кебек үк кимсенеп үскәндер, малайлар-кызлар ана да берәр ямьсез кушамат такканнардыр...

18 Бу уртаклык хисе Алтынчәчнең гадәттәге шикчәнлеген, тарсынуын киметте, шуның өстенә Мөһимә электән ук, тарсынуын тәмәмлаган Алтынчәч аңарда фагирда яшәгән чакта ук, Линарны яратып һәм кызганый бик күп сөйли торган иде. «Бәхетә булмады шул, атасы эчте, анасы хольксызланды, шуның аркасында әллә кая чит сожирләргә чыгып китәргә мәжбүр булды, бәгырь парәсс, аннары күлеп хатыннан уңмады... Менә аерылышалар инде... Менә аерылышканнар инде... Хатыны, жүнсез, бүтәнгә чыгып киткән... Синең кебек ипле-тыйнак, телсез-тешсез бер кызга тап булган булса, гөл эчендә яшә-

19 Стөчәк егет иде югыйсә...»

20 Бу кыйссалардан Алтынчәч күңелендә шулай ук үз язмышына охшаш язмаш — яшьтән кыерсытылган, үскәч үз тинен таба алмаган бер образ туды.

21 Дәрәс, чынбарлыктагы Линар — шалкан кебек тыгыз сак тәңлә, туры, юан муенлы ир-егет ул образга охшамаган иде. Ләкин бу — тышкы кыяфәт бит, дип уйлады Алтынчәч, ә бәлки ул эчкә сызлануларны яшерер өчен махсус киелгән маска гынадыр...

22 Һәм Алтынчәч үзенең хыялый жаны белән, бу масканы астында, башкаларга күрәнми торган нечкә күңелне,

1 Ялғыз, кызгануга һәм яратуга сусаган жанны күрергә тырышты. Тырышты гына түгел, ул аны күрде, шулай инкәллегенә үз-үзен төмәм ышандырды.

2 Төн уртасында, кала урамнары буйлап тыгыз карны шығырдатып жиптәкләшеп барганда, бу ышаныч артканнан артты. Егет үзенек биң жаваллы эштә — зур заводның тээминат бүлегендә эшләвен, командировкаларга еш йөрүен, кала читендә үз йорты белән яшәвен — гомумән гап-гади нәрсәләр турында сөйләп, ә кыз аның кыйсыюасында әйтелмәгәнне — аның яхшылыкка сусавын, үзен аңлаган бер нечкә күнелне гомере буюе эзләп таба алмавын ишеткәндәй булып бара иде.

3 Ул чакта да Линар узып барган машинаны туктаты, ул чакта да Алтынчәчнәң йорты янына кайтып житкән, шоферга акча сузды һәм тураеп басып кызның терсәгеннән тотты.

4 — Ник жиберден? — диде ул чакта да Алтынчәч. — Үзенең кайтырга жайлы булып иде бит.

5 — Ничек инде, шушылай аерылышыйкмыни? — диде 20 сорарды гажәпләненп Линар. Чыннан да, алар иң мөһим сүзләренә бер-берсенә әйтмәгәннәр иде бит әле! Уртак язмыш, балачакның рәнжешләре, күнелләренә ялғызлыгы хакында сөйләшәселәре бар иде әле аларның. Һәм Алтынчәч егет белән төн буюе шөһәр буйлап йөрергә эзәр 25-нде.

Ләкин Линарның уе башкада икән.

3 — Бу салкын төндә мосафирга бер чынаяк чәй дә эчәрмәс иденме әллә? — Ул ялтыравык ботинкалары белән карны каты шыгырдатып таптанды. Харьков тирәсендә кыш миһербанлырак, күрәсәң, аның башында буюк өчен ятышысыз эшләпә, өстендә кыска замша пальто иде. — Бер стакан Идел суын да жәллисеңме әллә миннән?

4 Алтынчәч аның кыяфәтен күздән кичерде дә ишеккә 35 юнәлдә.

5 Кара-каршы утырып, алсу абажур астында шыпырт кына сөйләшкәч, егет чыгып китәр диг уйлаган иде Алтынчәч. Әмма ул кузгалмады, диванга жәеләбрәк утырды, көчле куллары белән Алтынчәчнә тартып ките-40 реп, тезенә утыртты. Әллә нишләде Алтынчәч, әллә ни булды аңа. Күзлек киенүбешкәңгә оялудан, буйсында-ручан гайрәтле кулларның күкрәкләренә пешерүеннән хә-рле китте. Шунның өстенә шаулаудан, тавыш чыгарудан, күршеләренә уягудан курыкты. Я алла, аннан соңгысын 45-сиксә генә төшөргәндә дә бөтен тәнне ялкын чорный.

6 Аннары... Линар торып утырган иде. Ул капланып яткан Алтынчәчнәң аркасыннан сыйлап, колагына иелеп кайнар пышылдады:

7 — Я, керпе, нигә энеләреңне тырпайттың? Кайчан 35 да булса, кем белән дә булса булырга тиеш идең бит инде син! Рәхмәт, мине көткәнсең. Без бәхетле бүген, шулай бит? Намусыбыз да саф, беркемгә дә хыянәт итмәдек! Әйдәле, урынны әйбәтләбрәк жәйик!

8 Алтынчәч торып басуга, ул диванны киңәйтте, ак 40 жәймәләр өстенә аякларын киң ерып чалкан ятты да кзрәп йокыга талды. Алтынчәч ана комачауламас өчен диванның кырыена ук шуышты. Аның уйлары бугалган иде...

9 Әйе, ул чыннан да беркемгә дә хыянәт итмәде. Лә- 45 кин нигә соң йөрәк авырттырып чәнчи, нигә ул вөждан газабына охшаш утта яна? Үз тәнәнә үзе хужа, беркем каршында да йөзе кара буласы юк бит югысә!

10 Ләкин йөзе каралганын сизә иде ул, барыбер сизә 40 иде. Хыянәт итте ул төндә Алтынчәч, башка берәүгә түгел, үз-үзенә, хыялларына хыянәт итте ул. Тормышын-да мондый борылышны ул һич тә бую рәвешле булып диг күз алдына китерми иде.

11 Аның уенча, бу борылышка бик зур эзерлек, танта- 45 на, бәйрәм белән килү тиеш иде. Кичләрен бүлмәсендә 25-ялгызы йокысыз ятканда, аның хыялында мондый кү-ренеш күзаллана иде: ул, аяк очларына төшкән озын ак күлмәк киеп, жан сөйгән яры белән янәшә басып то-ра. Алар биек, иркен биңа эчендә. Биңаның стеналары

30 оста рәссамнарның картиналары, сыңнар белән бизәл-өгән, түбәсе күккә ашкан. Тирә-юньдә биңхисап шәмшәр яна, илаһи музыка яңгырый. Бәйрәмчә киңгән егетләр аларның баш очында энжеле тажлар тотып торалар, 40 укалы киемнәр кигән ыспай агай: «Бәхет килгәндә дә, кайгы-хәсрәт, чир-чор булганда да, гомер иткәндә дә, 35 жан биргәндә дә бергә булыгыз», — диг күнелне шом-ландыра торган тылсымлы сүзләр әйтә һәм балдак алы-шырга, аннары үбешергә куша. Берәздән аларны сал-мак атлатып ярым караңгы биңадан якты ишеккә таба

40 алып китәләр. Биек баскыч төбәндә пар ат жигелгән көй-45 мөлә арба көтә. Атлар аларны ялғыз йортка алып китә. Ә анда эзер табын һәм кардай ақ, йомшак ятак көтә...

5 Хыяллары бую ноктага житкәч, Алтынчәч янбашлары-ның, аякларының кызышып авырайганын тоя, уйлары чуалып аннан да гайрәсән күз алдына китерергә куркып, 45-смендәр почмагын тешли торган иде.

1 Аннан сонгысын хыял белән генә күзәлләү мөмкин дә түгел икән шул.. Башның бөтенләй бушап калуын, тәннең утта януын, ләкин бу януның искиткеч ләззәтле булуын, бер мизгелдә башка берәүнең тәннең эреп бетүенә һәм йөрәгәң туктап, инде башка яшәмәскә дәрәжә берәүнең дәрәжәгә жигүне ничек күз алдына китермәк кирәк?

Менә ул — аны тулысынча үзенә буйсындырган, үзе өчен жан бирер дәрәжәгә жиктергән кеше янәшә ята. 2 Ләкин ниңә соң өлө бу төндә гамьсез йоклап ята? Хәтта жинелчә генә гырлаштырып та жиберә? Күршеләр нишәтсә? Аңлашылмас каршылык иде бу Алтынчәч өчен. Таң атканчы әллә ниләр уйлап бетерде ул.

3 Күршеләр кузгалганчы дип, аннары сагышына да түгәл алмыйча, Линарны бик иртә уятты. Егет киерелеп торды, бүлмә буйлап кулларын селеккәләп йөрөндө. Аның кәефе шәп иде. «Бүгөн кич туры монда килдиме?» — дип сорарды ул гади генә. Ничек кенә текәләп караса да, Алтынчәч аның исән сул күзендә дә, үз-үзенә тотышында да дулкынлану сизмәде.

4 Линар чыгып киткәч, ул башын тотып өстәл янына утырды. Күрше хатын Нәкыя эшкә китешли аның ишеген ачты да:

— Соңга каласың түгелме? — диде. Аннары көлемсерәп өстәл куйды: — Төн бик күнелле узды, ахрысы, сиңең...

6 Шул көннән Алтынчәчнең тормышы да, уйлары да икәгә бүленгәндәй булды. Аның тышкы кабыгы гадәтләнган юл буйлап эшкә барды, иреннәр күнәтелгәнчә эшләсәп, лабораториядәгә кызларга салам бирде, куллар таныш эшпә башкарды. Ә күңелдән ак, тыгыз, кайнар тәнле егет китмәде.

7 Аның төннәре, әле йөрәгә туктаса да үкәнмәслек дәрәжәдәгә ләззәтле минутлары искә төшүдән ялкына чорналып, әле миен көйдәргән шик һәм газәпләрдән кара сагышка уралып уза торган булды.

8 Линар аны шул ике газәп арасында калдырып китеп барды. Шикләреннән дә арындырмады, өметләрен дә сүндермәде, ни яктылыкка чыгармады, ни төнгә кертмәде. «Озакламый киләм миң, көт!» — диде. Алтынчәч аның бу сүзләрен бик мөгънәле итеп, «килгәч бергә булу хакында сөйләшербез», — дип аңлады.

9 Вокзалда сабуллашканда, Линар пинжәк кесәсенән блокнот чыгарып, Алтынчәчнең адресын язып алды. 10 Алтынчәч үрелеп. «Ул. Строетльная» дигән сүзгә күрәп

1 алды. Бер сүздә ничә хата... Дәрәс, Мөһимә аның турында, ата-анасы юнәсез булу аркасында, рәтләп укый да алмады, дип сөйли торган иде. Ләкин «Строетльная» сүзен бишенче класс баласы да дәрәс яза бит инде! 2 Алтынчәч рухына тагын бер газәп өстәлде. «Андый шыр надан белән миңем нинди уртаклыгым булырга мөмкин?» — «Миң аңа үсәргә, белемен арттырырга ярдәм итәрмен, — дип тынычландырды ул үзен. — Бергә генә булайык, бөтенләй башка кеше итәрмен миң аны. 3 Өзгичәнле бит ул, сөйләшкәндә бер дә ялгышмый!»

4 Хатлар көтте Алтынчәч, әмма Линар, киткәннән соң, бер хәбәр дә бирмәде. Түзмәдә Алтынчәч, Мөһимәгә барды. «И, ир загының кайсы хат язарга ярата соң! — диде Мөһимә. — Алай да миңа Беренче Май белән котлап 5 открытка жибергән әнә, сиңа салам күндөргән».

6 Алтынчәч өч тиенлек открытканы суд криминалисту кебек жентекләп тикшерде. Линар хәрефләрен бер-берсенә тыгызлап кысып, тигәсез яза икән. Сүз саен икә өч хата...

7 Шуңа аның өч жылынып китте. Линарның ни сөйләгән хат язмананы билгелә: ул үзенә наданлыгыннан ояла! Язуын күрсәтсә килми!

8 Бичара, юкка кимсәнә ул, бер дә юкка ояла. Менә килсән генә, алар бу хакта жигити сөйләшерләр. Бу эштә 9 аларның мөхәббәтгә ярдәм итәр...

10 Ниһаять, күчә Мөһимә, аның өенә килеп, Линарның телерамасын күрсәтте. «Киләм, каршы алыгыз», — дип хәбәр биргән егет. «Сине чакырган, сез диярлек тагын кеме бар соң жанашымның!» — диде Мөһимә. 11 Гәм Алтынчәчне вокзалга барырга күндөрдә, хәтта базардан чөчөк алырга да ияртеп барды.

12 Инде менә зарыгып көткән очрашу булды. Ләкин Линар Алтынчәч кебек үк түземсезләнеп, янып-көеп көтмәгән ахрысы бу көнне. Югыйсә, болай ансат кына бо- 13 рылып кайтып китмәс иде, болай салкын үпмәс иде. Алтынчәч аның башны миңдәргә, кочагында эретерлек итеп, ялкына чорнап үпкән чакларын бик яхшы хәтерли ләбаса!

14 Хәер, теге чакта ул аның саф кыз икәннән белми кергән иде бит. Хәзер Алтынчәчкә мөнәсәбәтгә яхшырган, ихтирамы арткандыр. Ул аның йөз аклыгын саклай, күршеләр алдында оятлы итәргә теләмидер... Чыннан да, кая ашыгырга? Аларның бөтен гомере алда бит 15 44 өлө...

Кыштырдап торган жөймөлөр арасында, бер кога төшкөндөй, бер кояшка күтөрөлгөндөй тирбөлөп ягты Алтынчөч.

* * *

Жәмиле Закировна Мәскәүгә чаклы кызы Ләйлә белән бергә бара иде. Поезд кузгалуга, Ләйлә юлдашлары белән танышып та өлгөрдө. Алар купесына тагын бер кыз белән бабай тууры килгөн икән. Бабакай өскө киёмнө-рен салып куйган, жылы күлмөк белән киң төплө ак штаннан гына калган килеш, кечкенә өстөл кырыена ка-Одаклап куйгандай ныклап утырган иде. Аның ике аягы арасына озын элмөк булып салынып төшкөн ак бауны күргүч, Ләйлә пырхылдап көлдөн көчкө тыелип, про-водница янына йөгөрдө. Янәшә купеда өч ир-ат арасын-да бер хатын бара икән, Ләйлә аны үзлөрө янына күчө-рөп, бабайны аның урынына озатып куйды.

Жәмилә Закировнаның исә зифене таралган иде, юл мөшөкөтлөрөнө кулы бармады, коридорга, ачык тәрзө-ө янына чыгып басты.

Поезд текелдеп Казаннан ерагая барган саен, аның инендөгө йөк тө жиңелөя бара иде шикелле. Йөгөрөп узган чакрымнар, өйтерсең лө аның борчуларын берәм-берәм йөлкөп алып калалар иде. Бары бер генө уйны алар да оныггыра алмады — ул авыр уй бүгөн иргөн булган хөллөр турында иде. Борчулуы Дилерам өчөн. 25 генө дө түгөл иде профессор Ильясованың — аны карар-лар, клиника врачлары да аңа аеруча игътибар бирер-гө вөгъдө иттелөр. Евгений Михайлович та көп саен ба-рып торыр. Профессор Ильясовага тынгы бирмөгөн ке-ше — доцент Дөүлөтшин, дөрсөргө аның белән опера-циядөн соң булган сөйлөшү иде.

Клиникадан чыгып киткөнчө, Жәмилә Закировна аның бүлмөсенө сугылды. Дөүлөтшин өстөл артында авыру тарихы тутырып утыра иде, профессор кергөч, аягүрө басып, халатын-тарткалады.

35 — Ялыккансыздыр, Жәмилә Закировна. Берер ста-кан чөй китерикме эллө?

Бу минутта ару-талчыгу турында, чөй турында сөй-лөшөргө эзер түгөл иде Жәмилә Закировна. Доцент аңа башка сүзлөр өйтөргө — бүгөнгө аяныч. хөллө ничек тө-Оаңлатырга, авыруның хөллө, операциянен ничек тэмәм-ланганын сорашырга, һич булмаса кызарынып баш ияргө-О тиеш иде шикелле. Ө Ул остазының йөзөнө туп-туры

карап тора, аның агы зөңгөрүланып торган коңгырт күз-лөрө төбөндө борчулу, үкөнү, кыенсыну кебек хислөрөнө, эсәре дө чагылмый иде.

Изаил Харисович профессорның сүзсөз торуын үзөнчө-Саңлады, өстөл артыннан чыкты да, сенлесен юаткандай, өстөн аска карап, иелө төшөп:

— Артык авырга алмагыз инде, Жәмилә Закиров-на, — диде. — Көчкөнө генө хага өчөн сөздөй зур галим-гө кем сүз өйтө ала? Көм белө бит алай буласын, мон-Одөй очрак миллионга бер тууры килө. Евгений Михай-ловичны чакырып бик дөрсө иттегөз, сөзгө мөнөсөбөтө-якшы, сер саклөй белө. Ө мин, үзөгөз белөсөз, сөзнө бер-кайчан подводить итмөячөкмен!

Профессор баштарак доцентның тел төбө кая барга-нын аңлөй алмый торды. Ул үз колакларына үзө ышан-мый иде: Дилерамны тиешенчө тикшерми генө опера-циягө салуда Дөүлөтшин аны — Ильясованы гасепли иде-түгөлме? Өйө шул, бөгөн гаепнө аның өстөнө аудара. Ул-гына да түгөл, профессор Петровны да астыртын ният-Обелөн, хатагызны йөлып калыр өчөн чакырдыгыз, ди-мөкчө була...

Ө доцент һаман сөйли иде элө, ак башлыгын түгөрөк-башына кынгыр салып, бүлмө буйлап йөрөнө-йөрөнө сөй-ли иде:

25 — Сөзнөң бер нөрсөгө игътибар иткөнөгөз юкмы, Жө-милә Закировна? Була шундый авырулар, ни генө кы-ландырсаң да, бөтөн эшөң гөл кирөгө генө китеп тора, бер дөва да шифа бирми. Андыйларны дөвалау ифрат-кыен. Халыкта «кара эчлө» дингөн сүз бар бит элө. Хак-30 сүз ул, минемчө. Андыйларның кара эчлөлегө операция-вакытында да үзөн сиздөрө, бик сиздөрө. Бу... кем элө... Ахунова да шундый түгөл микөн?

— Бөлки, кайберөулөр операциялөрнө кара күзлөк-кнеп ясыдыр, шуна шулай төсөладыр? — диде Жәмилә-35 Закировна.

Изаил Харисович тагын аңа гамьсөз караш ташла-ды. Жәмилә Закировна аның күз төплөрөндө монарчы-сизелмөгөн яман шеш күргөндөй гөтрөнөп китте.

— ...Булды, эни, төнлө тынычланып йөкларбыз, ба-40 бакайның гырылдавыннан котылдык.

Ләйлә өнисө янына чыгып басты да, битен вагон тө-рөзөсөнөн бөргөн жылгө каршы куеп, рөхөтлөктөн күз-лөрөн кысты.

Ө тышта жөйнөң иң ямьлө чагы. Агачлыклар, авыл-45 лар, бөрөңгө кишөрлөклөрө, алмалары тулышып килгөн

1 бақчалар, түгәлләрдәгә гөлләр — һәммәсә кайнар қоиш астында жәйрәл, яшәшнәң һәр күзәнәктән тулып ташыган тантанасы булып күкрәп утыралар. Бер-бер артлы алышынып торган гүзәл манзараларга карап туймаслык **Сиде.**

— Әни, мин синне үземә әсирлеккә алам бүгән, — диде Ләйлә. — Студентларга да, аспирантларга да, авыруларга да бирим. Монда телефон юк, машина белән дә килә алмыйлар. Бүгән син — минем әнием, баштанаяк Обары тик минекә генә! Профессорлыгыңны бүгәнгә онытып тор!

— Бик онытыр идем дә, Ләйлүгем, менә мондагы уйларны кул белән генә алып ташлап булмый шул! — Жәмилә Закировна кулын баш түбәсенә салып күрсәтте.

15 — Уйларыңны миңа сөйлә, үзем таратышырмын.

Дилһрам хакында Ләйлә белә иде инде. Жәмилә Закировна бүгәнгә хәлләрне кыскача гына сөйләп бирде. Ләйләнәң әгисенә охшаган, шәрәк тыбындагы чыгынкырак яңаклы, няк уртасы чоқырлы йөзә, озынча соры сәкәңү, курку, нәфрәт чагылды, коңгырт бөдрәләр белән яргылаш капланган маңгаен вак жмырчыклар сырлады.

Жңңел, хәрәкәтчән, тере гәүдәле Ләйләнә беренче 25 курудә кырыкка житеп килә торган хатындыр бу, кафедра житәкчәседер дип, һичкәм әйтә алмас иде. Хәлбуки, ул — Англиянең Оксфорд университетында, Франциядә, Американың Мичиган университетында беләм алып кайткан зур укытучы. Бу юлы да Мәскәүгә мөһим 30 аш белән бара: техник вузларда инглиз телен укыту буснча өч курс өчен дәреслекләр язган иде ул, шуларны бөтен ил институтлары өчен чыгарып алдыннан редактор белән соңгы тапкыр карап чыгарга кирәк иде.

Ләйләнәң шәрәк кызларына хас булганча кысыбрак 35 уелган үткер күзләре кайбер очрақларда әнисә күрмәгәнне күрәп ала һәм ул профессор Ильясовага һич көтмәгән киңәшләр биреп куя иде.

— Әни, син үзәнә килгән авыруларны юкка Дәүләтшиңга жибәрәсең, — диде ул бу юлы әнисен тыңлап бөтөргәч.

— Бу аның темасы бит, Ләйлүк, аның докторлык диссертациясе. Мин андый операцияләрне үзләштермәдем, ә Дәүләтшин — аларның остасы.

45 — Әни, мин аптырайым, ничек һаман аңламыйсыз сез: куркыныч кеше бит ул Дәүләтшин! Коточкыч кеше. Бу-

1 тәннәр кайгысы юк анда, чөнки ул зур дәрәжәгә ирешү, дан казану, күп итеп акча эшләү турында гына уйлый. Синең урыңга үрмәләргә маташа! Ә сез — элекке буын кешеләре, беркатлы идеалистлар, явыз адәмнәрне чалыш авызлы, тонык күзлә, кара чырайлы итеп күз алдына китерергә күнеккәнсез. Жңиргә яңа буын килдә, яхшылары да, яманнары да яңача хәзәр, әни! Әх, «һәр заманның булла үзәнә күрә сволочы, каһәр суккыры», дип шагыйрь юкка гына әйтмәгән шул! Хәзәрге заман сволочларының 10 бер ише чибәр, тәмлә теллә, уңган, өлгер, елгыр, әни! Үзләренә жай килгәндә, алар яхшылыкны да эшлиләр, тик юлларына аркылы төшәргә генә язмасын. Таптап үткәләр, елмаеп, тәмлә сүз әйтәп, басып сыталар алар, әни! Сезнең Дәүләтшинныгыз шундый камырдан!

15 — Бер хата ясаган өчен кешенә баштанаяк карага буярга ярамый алай, — диде Жәмилә Закировна.

— Хатада түгел бит эш, кешенәң позициясендә! Үз хатасын башкага йөкләвендә! Әни, син бу хәлне болай калдырырга тиеш түгел. Фаш итәргә тиеш син моны, 20 гыйльми советка чыгарырга тиеш!

— Уйлап сөйләсәнме соң син, Ләйлүк, юкмы? Чит кафедраның эшендә казынып, гаеп эшләү булып чыга бит бу!

25 — Кеше үтергәнне көтәргә кирәкмени? Ләйләнәң Дәүләтшинны бу чаклы яратмавы Жәмилә Закировнага аңлашылып житми иде. Хәлбуки, бу фикер Ләйләдә моннан шактый күп еллар элек үк туды.

Заманында студент Дәүләтшин Ләйләнәң инглиз теле дәресләре алып йөргән иде. Булачак галим чит телләрдә чыккан медицина басмалары белән танышып барырга тиеш, ә институт биргән беләм белән генә бу өлкәдә әллә ни майтарып булмый, дип саный иде ул. Жәмилә Закировна, шәкертләре белән фамилияр мөнәсәбәтләргә керергә бик үк яратмаса да, Дәүләтшинның теләген хуплады, егерше Ләйлә белән үзе үк таныштырды.

Ләйлә каршында Дәүләтшин үзенең профессорга мәгълүм булмаган яқлары белән ачылды. Икәүдән-икәү генә калганда, иркәнәбрәк утыра, алдын-артын бик үк уйлап тормыйча сөйләшә, чөнки Ләйләнә үз тине 40 ытебрәк саный иде ул. Дәүләтшинның саксыз ычкынган сүзләре, кинаяләре, мыскыллы итеп яки тәкәббер көлемсерәүләре аның яшерен үзәген, чын асылын ачып бирделәр.

Өстәвенә тагын шунысы: егернең күзләре майлы, 45 күңелә уенчак иде. Ул хәтта үзепнән шактый өлкән,

инде кияүгә чыгып, әни булырга өлгөргән Ләйләгә дә мәгънәле карашы, баллы тавышы белән ниндилер ишарәләр ясаудан тартынмады.

Изаилнең буйдак чагы иде әле. Ул шактый соң — Сутыздан узгач кына бер яшь студентканы алды һәм өйләнгәч тә элеккечә үк уенчак булып калды, ирекле, гамьсез яшәвен дәвам итте. Чит телләргә сәләтле булып чыкты үзе. Сөйләм телен тагын да ныграк чарлауны сылтау итеп, һаман килгәләп йөрөгә теләк белдергән иде Юдә, Ләйлә кырт кисте: «Курс тәмам. Инглиз телендә мөстәкыйль шөгыйль табыгыз. Мәңгелек студентларны яратмыйм мин».

Ир кешенең кемлеге хатын-кызга мөнәсәбәтләндә бик яхшы күренә, әгәр дә хатын-кызга кимсетеп карый, аларны рәнжәтүне егетлеккә саный икән, ул башкаларга да миһербанлы була алмый, дип саный иде Ләйлә, бу карашының хәзергәчә үзгәргәне юк.

— Сабый күнелле шул син, — диде ул кызганулы тавыш белән әнисенә. — Хыянәт итүләренә, астан кисүләренә моңарчы белми яшәгәнсең. Язмыш сине андыйлардан саклап килгән.

— Төрлесе булды инде, Ләйлүгем.. Өметләрем өзәлгән чаклар да, хыялларым алдаган вакытлар да булды. Мәсәлән, бик якын бер кешем, иң якыным... минем өметләремне акламады... Яшьләренә аялап жикермәвем хактыр да, син дәрәс әйтәсеңдер...

Жәмилә Закировна кызына мәгънәле итеп, озақ итеп карады.

— Әни... — Ләйлә кызарынып чыкты. — Әни... Әйдә, жигитди сүзләренә туктатып торыйк әле. Кайткач иркәләп сөйләшербез. Син минем әсирем бит бүген, мин сиңа бары тик сәяхәттең турында гына уйларга әмер бирәм. Утыр әле! — Ләйлә стенага терәп куелган утыргычны жайлап, кулы белән сыпырып алды, үзе дә утырып, әнисенә таба илдә. — Эчкәдәгән тышында синек, әни, ә бу заманда алай беркатлы булып яшәп булмый. Урыны-вакыты белән уйный белергә дә кирәк. Чит илләрдә го-мүмән артык гади булырга ярамый, чөнки анда еш кына гадилекне мескенлеккә саныйлар. Урыны белән төкәб-төбөр булу да киләшә. Килгән-киткән кешегә карап, алар бөтен ил халкы турында фикер йөртәләр, дия торган илдәң бит үзек дә. Мәнә болайрак йөр син анда!

Ләйлә башын артка ташлады да, чокырлы ияген алга чыгарып, күзләрен кыса төшеп, әнисенә горуру караш салды.

1 — Болай ителме? — Жәмилә Закировна як-ягына карап алды да, якындагыларның төрәзегә карап торганын күргәч, Ләйләгә охшатып йөрәп күрсәтте.

2 — Ә син көлмә! — дигән булды Ләйлә. — Ние көлке булсын аның. Мәнә хәзер мин сиңа кофе кайнатам, америкаңча сандвичлар ясым, заграница тормышына күнәгә торырсың.

3 — Чэй пешер, куе итеп чэй яса миңа! — дип, сокла-ның һәм горуруланып карап калды Жәмилә Закировна Ю кызы артынан.

4 Әйе, кая барса да югала торганнардан түгел аның Ләйлүге. Ә кем төрбияләде аны шушындый ител? Әгисе белән әнисе. Хәзер менә ул үзе әнисенә акыл өйрәтә.

5 Өйрәтәргә дә бар шул. Чит илләрдә дә әллә нинди хикмәтләр уйлап чыгарып йөри.

6 Америкада Ләйләләр группасы белән барган ун кешенең унысына да аерым папка — «досье» ачкан булганнар. Укудан бушап торганда, ял көннәрендә аларның һәркайсын аерым бер гайләгә алып китәләр — «гади америкалыларның тормышы белән таныштыралар» икән, ә ул гади гайләдә килсә кунакның кемлеген беләп торсыннар өчен, шул папка — «досье»ны бирә торган булганнар.

7 Бер тапкыр шундый «кунак»ка барганда, тышына 8 «Миссис Манурова» дип язылган папканы үзе алып укыган Ләйлә. Анда бөтенесе төркөлгән: кешенең милләте, нәсел-ыруы, торган жире, белеме, хезмәте... Холык-фигыленә аерым бит бирелгән, ул биткә Ләйлә турында: «Бик бай, кыйммәтле мехлар жыю белән мавыга. Чете-30 рекле, нөзберек», — дип язып куйганнар.

9 Ләйләнең кыйссасы бу-урынга жигкөч, Жәмилә Закировна тыела алмый көлөп жибөргән иде: — Синме четерекле? Синме нөзберек? Нинди мех жыю ул тагын?

10 Ә хикмәт менә нәрсәдә икән: анда баруга, һәр кешедән: «Нинди шөгыйль белән мавыгасыз?» — дип сорап чыкканнар. Дәрәсән генә әйткәндә, Ләйләнең бөтен мавыканы — эше дә гайләсә — ире белән улы. Ләкин алай дисә, дәрәжәсә төшәр иде. Күп уйлап тормаган ул: «Мех-Юлар яратам, затлы мехлар коллекциялим», — дип жавап биргән. «Нинди мех ул?» — «Аеруча чөшкә, мехын яратам. Төрлесең жиям: көмешсыманын, зәңгәрсуын, сорысын, атын». — «Каян аласыз ул чаклы мехны?» — «Күп алар бездә. Безнең Татарстаныбыз затлы мехлары белән бөтен дөньяда дан тотта. Иштәкәңез юкмыш?» —

«Кая куясыз аларны?» — «Бүреклер, туннар, пальто яклары тектерәм, кышкы күлмәкләрәм дә куйдырам».

— Нигә, дорес түгелме әллә? — диде Ләйлә моны әнисенә сөйләгәч. — Якасыз-бүрексез йөргәнәбез юк бит Сәле. Ятларга сер бирмибез!

Һәр илдә йөрүнең үз жае, үз хикмәте бар. Англиядә Ләйләне һаман бер сорау биреп интектергәннәр: «Сез татармын? Әнигез дә татармы? Әтигез дәме? Анда татарларны кырып бетермәделәрмени әле?» Сүз белән Югенә ышандырып булмый, андый сорау бирүчеләрне Ләйлә кунакка чакырган да өчлөчмак, чәкчәк-бәлешләр белән сыйлаган. Чигүле читек-башмаклар, китап-альбомнар, йөзек-беләзекләр һәм башындагы бүреген дә куел, кечкенә генә күргәзмә дә ясаган. Андый эшкә оста бул, ни кирәк буласын алдан чамалап, Казаннан ук бер чөмодан тутырып киткән иде, хәзер менә әнкәсе чөмоданына да никадәр әйбер-кара төяде. «Анда безнең исем-безне шундук онытачаклар, ә менә совет кешесе, татар кызлары икәнәбез хәтерләрендә калачак, — ди ул. — Чит илгә чыккан һәр кеше — үз халкының көзгесе ул. Шуңа күрә, анда баргач, кибетләргә чабып, вак-төяккә мөкиббән киткән кешеләрне жөнәм сөйми!»

Ә ул үзе кайчан нишләргә икәнән төптән уйлап хәл итә, кирәк икән, чөтөрөклә дә, нәзберек тә була бөлә. Америкада, бер прием вакытында официант һәр кешедән: «Ни телсез: кофема, чәймә?» — дип сорашып йөри икән. Безнекеләр гади, ни булса да ярый, дип җавап бирәләр, хужаларга артык мөшәккәт ясымсылары килми, япәсе. «Мин күз кырые белән генә күзәтеп утырам, официантның ирен читләренә мыскыллы көлемсерәү береп чыкты бер заман, — дип сөйләде Ләйлә бу хакта. — Әһә, мин әйтәм, гадиләрне санга сукмыйсыңмы? Каршыма килеп баскан иде, мин моңа эре генә: «Куе кофе пешерегез миңа, — дидем. — Йөз граммына бер балкашк каймак, ике балкашк шикәр салынган булсын!» Күрсәң иде шунда аның ничек ялагайланып бөгелгәннән!

Ләйләнең «чөтөрөклә, нәзберек» дигән даны шул вакыйгадан соң туган да икән инде.

Ю Әйе, Жәмилә Закировна кызының әнисе юлын дөвам итәчәгенә шикләнми дә иде, ул Ләйләдә кечкенәден врач хезмәтенә мөхәббәт уятырга тырышты. Ләкин Ләйлә үз язмышын әнисенә башына да килмәгәнчә хәл итте: мәктәпне тәмамлагач, педагогия институтының чит телләр факультетына керде.

Гомере бие, үзе уйлаганча, кешеләр өчен иң мөһим эшне башкарып килгән Жәмилә Закировна өчен аңлашылмас бер хәл булды бу. Чит тел, ни генә дисәң дә, чит бит инде ул! Дәресләрдә утырганда «инфинитив», «перфект», «герундий»лар кемнең генә үзәгенә үтмәгән дә, мәктәп ишеген ябып чыгуга, кемнең генә башынан очып чыгып китмәгән! Ләйләнең дә бөтен хезмәте шулай жилгә очып барырмы? Ниләктән, ни сәбәптән әнисе хезмәтенән гайрәте чикте соң аның?

Ю Дорес, еллар узгач, Ләйлә үзе сайлаган юлның дөреслеген исбат итте, бу юл аны дөнья кинлекләренә алып чыкты. Ул безнең илдә беренчеләрдән булып чит телләргә тиз арада өйрәтү методын үзләштерде, зур галим булып үсеп жүйте, кафедра жигәкчесе дәрәжәсенә иширште.

Ә шулай да... Әгәр дә менә хәзер Дәүләтшин урынын да үз каны — Ләйлә булса, хәзерге вакытта кафедраның килчәге өчен профессорның жаны тынычрак булыр иде... Дилерам белән дә мондый хәлләр килеп чыкмас иде...

Ю Төрәзә артыннан бер-бер артлы шушып узган манзараларга болыт күлгәсә төште.

— Әни, син мине ишетмисең инде әллә? — Ләйләнең каз канатыдай йомшак учы Жәмилә Закировнаның баш түбәсенә ятты.

Ю — Чәй әзермени, кызым? Йөз граммына ике балкашк шикәр, бер балкашк сөг өсте салып яса миңа! Көлештеләр.

Чәй яшында Жәмилә Закировнаның уйга чумганын күрөп, Ләйлә:

Ю — Әни, син үзең минем янда, ә күңеләң әллә кайларда, — дип куйды. — Гомергә шулай булдың син, миңа иң кирәк чакларында ташый идең дә чыгып китә идең!

Ю Шаюрулы тавыш белән әйтелгән бу сүзләрдә бик тирән яшеренгән үпкә бар иде.

Ю Жәмилә Закировна үзе дә борчуларын Гарәбстанга кадәр алып барырга теләмәгән иде дә бит, ләкин эчкә кереп оялаганнар шул алар, артта калмыйлар.

Ю Башларына исәп төшсә, качып кына котылам димә Ю икән!

Дежур түгөл — «ашыгыч ярдем» авыруларны биреге китермечек. Сестралар бүлмөсөнө кереп, авыру тарихларын кулына алгач, Зейтүнө шуны уйлады.

Хээр... Менэ Хэйруллина бар бит эле. Ике көн элек, Сиртэнге обход вакытында, алтынчы палатада аны күрүгө таныды Зейтүнө — Ларисаны озатканда вокзалда очраган ак чигеле хатын Динэ иде бу. Кифия сүзөндө торган, палата врачы Фидаяны ярамаган эшкө күндөргөн. Дерес, авыру тарихында терапевтның, бала табарга ярамый, дигән белешмөсө бар барын. Йөрөгө таза түгөл, имеш, Хэйруллинианын. Хак микән? Беренче баласын тапкан бит, ул чакта яраган. Бэлки, йөрөк чире шуннан соң белегәндөр? Алай да була.

Зейтүнэ зәңгәрсү куш бит арасына кыстырылган Стагын бер көгәзһне тартып алды. Анда Фидая кулы белән — эре хәрәфләр койма тактасы кебек туры утыртылган — бу кичне Хэйруллинианы дөвалау тәртибе бәйнә-бәйнә язылган иде: ярты сәгать саен укол, иң соңынан — «21 сәг. — йокы». Димәк, шул вакытка Динэ көнотылырга тиеш.

Уколларны Анна Ивановна тиешенчә ясап бара икән инде, берничәсе турына тамга куйган. Урта яшьләрдәге бу шәфкать туташы коридорларны дер селкетеп дыңдың басып йөри, кагы тавыш белән кычкырып сөйләшә, Самма үз эшен яхшы белә, оста, намуслы, кайбер мәсьәләләрдә дипломлы врачларны төп башына утыртырлык тәжрибәсе бар.

Шуны уйлап, Зейтүнэ Хэйруллина янына керергө ашыкмады, кичке обходны өске каттан башлады.

Палатаның ишеге кырындагы караватта ичкә сынды яшь хатын ята. Ябык йөзөндә күзләре генә утырып калган. Ул Зейтүнәнең йөзөн ике фонарь белән яктырткандай итте. Моннан биш ел элек бу хатын да башка хатыннар белән мээк сөйләшеп, көлешеп биредә бер кичен үткөрөп чыккан булган. Бала үстерергә тормышның көежитеп бетми, дип уйлаган ул чакта. Инде менә тормышы көйләнгән, хәзер бала кирәк икән. Бик кирәк... Ләкин теге төнән соң аның ныклығы бетеп калган. Инде карындагы баланы ничек тә саклап калу чарасын күрергә кирәк...

Зейтүнэ карават кырыена утырып, хатынның нечкә беләзеген кулына алды:

— Хәлебез ничек безнең бүген, Рәзилә?

— Искечә инде...

— Тыныч үткән һәр көн безнең файдага, Рәзилә.

— Ну, Зейтүнгөл, без барасы юллар ачык хәзер! Икебезгә ике диплом, бер загс язую. Төп мәсьәләләр хәл ителгән, яшәргә дә эшләргә генә! — Шулай диде Әнвәр беркөн иргән.

Зейтүнэ эшкә күптән күнеккән инде. Медучилище тамамлаганнан соң авылда эшләп килгәнә, ул институт клиникасында еш кына шәфкать туташы вазифаларын башкара иде, операция сестрасы да булды, ашыгыч төнге операцияләр вакытында ассистент булырга да туры оскилде ана.

Башкалар, диплом алгач, ялга таралдылар, ә Зейтүнэ өчен тормыш үзгәрмәде дә шикелле: трамвай аны күнегелгән юл буйлап алып китте дә иске урамнарның берсенә китереп куйды. Зейтүнэ туктаусыз машина йөрөп торган тар урам чатына килеп басты. Монда һәрчак төрелдәү авазы, төген-сөрөм, якын-тирәдәге заводларның биек торбаларынан аксыл-зәңгәрсү пар бөркелеп, сабын-селте исе тарата.

Урамны чыгып, өч катлы, озын фабрика бинасын зузгач, кечкенә генә бакча янына килеп житәсәй. Бакча артында «П» хәрәфе ясап салынган ике катлы иске бина. Бүген Зейтүнә шушында — институтның акушерлык-гинекология клиникасында төнге дежур булачак.

Ул алгы бүлмәдәге зур шкаф янында халат киеп тора

— Төн тыныч үтәчәк икән бүген, — диде Зейтүнэ аның белән исонләшкәч.

— Әйе, шул, аягым жиңел миңем.

— Гөбөрчәкләргез ин хәлдә кала соң?

Сөөмбикә апа үзенә кечкенә лабораториясендә, төрәзә төбәндәге пыяла банкаларда бақалар асрый, аларны назлап «гөбөрчәкләр» дип атый иде.

Гөбөрчәкләр сайраша, тамаклары тук... Ә сиңен улың булачак, Зейтүнэ. Ачы тавышлы, тиктормас малаягыз булыр, әйткән иде, диярсен. Чибөрләнеп, ачылып киткән, йөзөңе тап та чыкмады... Әллә кәфең кырылды инде?.. Икенчегә кыз табарсың, бер дә аптырама. Кыз балага абый белән үсү рәхәт.

Сөөмбикә апа, халатын, ак башлыгын салып, шома Окара чөчен сыпырды да, пальтосын киеп, алтын тешләрен жемелдәтеп, тыныч төн теләде.

Аның очравын чыннан да хәерлегә юрап була иде: Бүген авыр операцияләр булмаган, шәһәр буенча да алар

4леш, бетен тормышны тартып барырга тиеш идемме-
ни?» — дип каршы алырга ниятлэгән иде ул, ике айдан
кайтачак ирен. Һәм аның ачынган күрел кинәнермен,
дип уйлаган иде. Әйе, аның да үзәгенә үтсен әле, ки-
сләчәккә сабак булсын!

Шулай уйлаган иде ул, шул рәвешле үч алып, күне-
лен басарга теләгән иде. Әмма менә хәзер, инде үч
алынгач, рәхәтлек хисе урынына сызлану гына килде.

Кечкенә көзгә каршында чәч толымнарын тарагаң-
Юда, ул үз-үзенә күңел кайтаргыч булып күренде. Аның
чәчләрендәге ак чәч тотамнары — олыгаю яисә хәсрәт
тамгасы түгел, табигать шуклыгы гына: көмеш чәчләр
миңнәрдән үсә. Ләкин электән булмасалар, алар шушы
төн эчендә кичергәннәрдән барыбер агарыр иде, мө-
гаен.

Ул палатадагылар белән тизрәк хушлашырга ашык-
ты. Киену бүлмәсендә кабаланып киенде. Ләкин тиз
генә чыгып китеп булмады, никләтәндер аның белешмә
көгазырән озак бирми тоттылар. Ул кысан. Бүлмәдә
рәутирган арада, көн бозылып китте, ишек ачылганда
салкынча һава береп керә, янгыр шавы ишетелә иде.
Көннең кәефе киткән, ул да елый иде шикелле.

Һиһаять, кирәкле көгазырән алгач, Динә берәз
ишек төбәндә туктап торды. Юка күлмәктән, Италиядә
25 тегелгән матур, әмма юешкә чыдамсыз туфлидан гына
булганга, шуңдук туңып китте, беләкләренә каз төне
береп чыкты. Ләкин күкне салыңкы болыт каплаган,
яңгыр тиз генә үтәр сыман күренми, ә күңел бу йорттан
ераклашырга ашыкна иде.

30 Динә ишек төбәндәгә күлдөвекнең нокъ уртасына
басты. Өйдән чыгып киткәндә, өч көнгә авылга кайтып
киләм, дигән, кайнана ана: «Юл хәлен белеп булмый,
аягыңа жылырак туфли ки, өстенә плащ ал», — дигән
иде диюен. Әмма ул чакта карчыкның янда чуалуы
35 Сата чәбен выжлавы кебек ачуны гына кабартты.

Динә урамнан барганда, җиңел машиналарга кул
күртәре — туктаучы булмады. Ул таныш урамнарны
бутап, адашты, трамвай тукталышына әллә каян урап
килеп чыкты. Вагонга кергәндә, аның өстендә коры жеп
40 бөртөгә юк иде. Плащ киңен, зонтик тоткан кешеләр
ана гажәлләнен карадылар. Ләкин Динә үзен кызган-
мады. «Шул кирәк миңа, шул кирәк!» — дип пышылдый
иде аның күргән иреннәре. Ә күз алдында төшенә
кергән сабый шайләнә, гүяки болытны да ул китергән,
45 Динәне дә янгыр астында ул адаштырып йөрткән иде.

* * *
† Больницада сер сакланмый. Кайчак кешенең бер-
кемгә сиздерергә теләмәгән хәлләре дә врачларга гына
түгел, янәшә яткан хатыннарга да фаш була.

Динә үзен чыннан да авыру дип, бүтән бала табар-
55 га ярамый дип, буйга узганын беренче айларында сиз-
ми йөргән итеп күрсәтергә теләгән иде, сораганнырга
шулай сөйләгән иде. Ләкин аның сүзләре тыңлаучылар-
га, һиндидер трансформатордан узган электр тогы ши-
келле, үзгәрәп барып иреште. Аның ире белән ачуланы-
юшып, ана үч итеп, кинәт монда керергә ниәт иткән
дә, ялган белешмә алганын да, бу эшкә Фидая Гали-
моннаның катнашы барлыгын да беләләр.

Динә берәр сәбәп белән палатадан чыкса, артынан
гаепләп карап калалар, үзе югында гайбәтен саталар,
60 Ул керүгә, кинәт тынып калалар. Кайберәүләр елмаеп
сүз кушкан була, әмма аларның елмаю балы астында,
бөлеш камырына катнашкан әрәм кебек, нәфрәт һәм
кызгану ачысы сизеләп тора.

Ул сер бирмәскә тырыша, идән юучы Хәтимә анага
20 Сакча биреп, базардан тәм-том алып килүен үтәнде,
күршеләренә чикләвек, алма, җиләк өлештә, тик бары-
бер арада күңел жылысы кабынмады. Хатыннарын
яратмавы гүяки врачларга да йокты. Иртәнге обход
вакытында Фидая Галимовна аның янына килгәч сү-
30 реләп киткәндәй булды. Динәнең: «Чыгарыгыз инде
миңе!» — диюенә: «Чыгарырбыз, монда азнап ятуда
ни мәгънә хәзер», — дип куйды. Аның тавышынан
боз суыгы бөргәндәй булды.

Ләкин күңелне иң кыйнаганы Динәнең үз йөрәк тө-
80 бәндәгә сызлану иде. Газаллы төннән соң җиңеләп
киткәч, ана гажәеп төш керде. Бала үлмәгән, исән ту-
ган, имеш. Ул тәпчиләренә басып килде дә Динәнең
йөзүнә төкерде...

Ул шабыр тиргә батып, йокысыннан уяңды.
35 Тизрәк бу төшне онытырга, малай көтеп хыялланган
Мөдәррис белән очрашуны уйламаска иде. Дөрес, мон-
да кереп ятар алдынан Динә барысын да ныклап уй-
лаган кебек иде югыйсә. «Син миңе авыр чакта ташлап
киттең, миңем белән тамчы да исәпләшмәдең. Янмас иде
40 Әле гомер торган заводның Бер-ике ай эчендә генә әллә ни
булмас иде әле гомер буге эшлэгән кешеләргә! Ә мин
45 монда көйсез кайнана белән, яшь бала белән, йөкле ки-

1 маған. Укчылар качакларны күрми читлөгеп үтеп киткөнөр.

Шул елганың ярында Гөлжиһан карлыгач баласы кебек арык һәм кечкенә ир бала тапкан. Аныц зәгыфь Ставышын ишеткәч:

— Бу балам житлекми дөньяга килде, гомерле булмас инде, — дигән.

— Кара төн сиңе канаты белән дошман күзенән качырды, салкын елга ак томаны белән һөлакәтгән һосаклап калды. Син — ана кеше, үз канатың астында баланың саклап кала алмассыңмыни? — дигән ана кендек әбисе. Һәм иңеннән тунун салып, Гөлжиһанның өстенә япкан, сабыйны исә яулыгына урап тун жиңенә тыгып куйган.

15 — Бу сабай канат ярган бөркет булып житешкәнчә, ана төн һәм жан жылыңны бир, — дигән.

— Моның әгисе яуда һөлак булды, үзем дә бик хәл-сезмен, яши дә алмам ахры, — дип зарланган Гөлжиһан.

20 — Син сабыенны тыңла. Аның тавышы сиңа көч бирер, сиңе аякка бастырыр, ул сиңең саклаучың да, яклаучың да булыр, — дигән кендек әбисе. Яшь анага елгадан су алып эчсәргән, якындагы урманнан жимеш-ләр эзеп китсәргән.

25 — Бу суны эч, бу жимешләрне кап, сабыеңа күкрәк сөтеңе имез. Сиңең сөтең аша сабай шушы туфракка берексеп — бу аның туган жиңе, — дигән.

30 — Көннәр, айлар үткән, бала инде тун жиңенә сыймый башлаган, үз вакытында өшсенсәң тезенә менеп утыр-сан, үз вакытында, әнкәсенсәң итәгенә тотынып, елга яры буйлап төпи киткән.

Мене бер язның қояшы көнендә кендек әбисе малайны житекләп, авыл башына алып чыккан.

35 — Тыңла, улым! — дигән. Болыңлык өстендә тургайлар сайрый, аннан ары урманда күке қычыра икән. — Ишеттеңме? — дигән кендек әбисе. — Һәр кошның үз жиңы бар. Алар ул жиңыны ата-аналарынан отып алганнар. Сиңең атаңның да үз жиңы бар инде. Мин аны сиңа өйрәтермен.

40 Һәм малайның тавышы тургайлар жиңына кушылып чәчкәле болың өстендә яңгыраган.

Тағын күпмедер вакытлар узган. Малай егет булып житешкән, аның тавышы шундый көчле икән, ул жиңы башлагач, болыңнарда тургайлар, урманда күкелер сың булып, хәйран калып аны тыңлылар икән.

1 Зәйтүнәгә әнисе Гөлзәйнәп бер қыйсса сөйләгән иде. Зәйтүнә күңелендә, күбөләк турындагы, Гали белән кәжә турындагы шигырьләр кебек, бик нәни чакларның хәтирәсе булып саклана ул қыйсса.

2 ...Илгә яу килгән.

Қара болыттай ишле, давылдай көчле, яшендәй аяусыз дошман явы килгән ил өстенә. Ярсу йөрәклә батыр егетләр, жилдән житез атларына менеп, үткән қылыч болгап, дошманга қаршы чыкканнар. Әмма дә 10 ләкин давылны ярсу ат белән, яшенне қылыч белән туктатып буламыни? Илнең асыл ир-егетләре яу қырында ятып калганнар, аларның аналары, хатыннары, балалары, дәррәу урыннарыннан кубып, дошманнап кәчип киткән.

15 — Жиңдек! — дигән дошман буш калган қалаларга, авылларга басып кәргәч. — Бу байлықлар барсы да безнеке хәзер! — дигән алтын-көмеш тулы қазналарны, көгү-көгү малларны күргәч. — Боларның элекке хужалары жиң йөзеннән юк ителде!

20 Һәм ул қачып киткән хатын-қызларны, бала-чагаларны тәмам юк итәргә шәфқәтсез укчыларын жиң бәргән. Алар шул қадәр аяусыз булганнар, қара төн булып қара төн качакларны қызганган, аларны қиң қанаты астына алып, дошман күзеннән яшергән.

25 — Ерак китә алмаслар! — дигәннәр укчылар. — Иртәңге таң нуры төн қанатын әретеп юк иткәч, без ул качакларның берсен дә қалдырмабыз!

Ә хатын-қыз, бала-чага, ераккарақ китәргә тырышып, төне буге йөгәргән. Таң нуры төн қанатын юкарта 30 башлаганда, яшь хатын Гөлжиһан елга ярына барып егылган.

— Бүтән бер адым да атлай алмыйм, — дигән ул. — Қарынымдагы балам, бу газәпләрдән соң урынынан қузғалып, вакытсыз дөньяга қиләргә талпына.

35 Аның яңына ыруның иң олы әбисе қилгән. — Түз! — дигән ул яшь хатынга. — Адәм баласы дөньяга қилгәндә дә, дөһядан киткәндә дә башқаларга газәп-әрнү китерә. Түз, ыңгырашма.

Шәфәкь нуры көчәя, дошман укчыларының юлын 40 қықтырға бара икән. Ләкин елга үз ярында қан қоелуын теләмәгән, ақ томан пәрдәсен жәеп, качакларны дошман күзеннән яшергән. Гөлжиһан да тавышын чыгар-

Егет өйлөнгөн, аның жиде улы, бер кызы туган. Ул-лары илнең асыл егетлөре булып, кызы илнең сылуы булып житешкөн.

Шул чак дошман, бу халыкның янадан терелеп аякка басканын, мантыганын күрөп, яңо яу белән килгән. Ләкин бу юлы бер урынына жиде батыр ана каршы чыккан. Алар явыз дошманны тар-мар итеп, ата-балаларының жирлөрөн дө аннан азат иткөннөр.

Хәзер ул жирлөрдө Гөлжиһанның батыр иреннән оқалган жыр ялгырай, һәр язда яңа сабыйлар, кендек өбилөрөнөң кулларына тотынып, урман-болыңнарға чыгалар, ата-бабаларының жырларын өйрөнөлөр һәм аларның тавышы тургайлар, сандугачлар жырына кушылып, күклөргә үрелә, ди.

...Менә шундый кыйсса сөйлөгөн иде Зөйтүнөгө әнисе. Әкияткә охшатып сөйлөгөн иде, әмма: ул әкият булса да, бик тә чыңга охшаган үзе.

* * *

Институтта чакта Алтынчөч химиядән бер егеткә ярдәм иткән иде. Бүлмәләш кыз күндөрдө аны бу эшкә: — Химияне синнән әйбәт белгән кеше юк, минем бер танышка булыш әле, — диде. — Армиядән кайткан егет, белемсе саегып киткән.

Бу — озын гүдәсенә караганда кечерек тоелган башын алгарақ иеп йөрн торган, Нәркис исемле егет булып чыкты. Алар атнага ике-өч тапкыр очраша торган булдылар. Нәркис тырыш, дикъкатъле, үзен бик кечелекле тога, ләкин һәрнәрсәне кат-кат аңлатканы яратта иде.

Сигезенче Март бәйрәменә ул Алтынчөчкә гажәеп бүлөк китерде: йодрыкка сыярлык тимер шар матур итеп чөлтөрлөнгөн, аның эчендә шулай ук чөлтөрлө тагын бер шар тәгәрәп йөрн иде.

— Станокта үзем ясадым, — диде Нәркис. — Тогаш тимер кисәгеннән эшлөнгөн ул.

Нәрсәгә ярый соң ул?
— Аңкычка тагарга була. Андый нәрсә бүтөн бер кемдә дө юк!

Егет түгәрәк күзләре белән Алтынчөчнөң йөзөнә тәкөлгән, әллә мактау көтөп, әллә сынап карый иде. Алтынчөч рәхмәт әйтергә ашыкты. Аңкычына андый зур, тавыр әйбер тагып йөрмәс ул йөрүен, ләкин егет тырыш-

кан бит. Аннары колга кебек ир-атның Нәркис исемле булуы Алтынчөчнө сәерсендерә, анда хәтта кызгану хисе тудыра иде. Ул үзе дө гомере бую шулай кыяфәтенә ятышмый торган сәер исем күтөрөп йери бит!

Шул көннән микән, әллә аннан да элегрәкме, алар химиядән тыш бүтөн нәрсәләр хакында да сөйлөшкәли башладылар. Егет китергә жыенып, китап-дәфтәрлөрн бил каешына кыстырып куйгач та — аның бу гадәтен Алтынчөч яратмый, ләкин әйтергә яхшысынмый иде — Оалар тәмләп чөй эчөлөр һәм дөнья хәллөрөнә кереп кит-төлөр иде. Күбрөк кино-китап турында бара иде сүз. Соңрак, ачылып китеп, таныш-белеш, тормыш-көнкүреш турында да сөйлөшкәли башладылар.

Нәркис Алтынчөчнө кинога-мазар чакырмалды, аулакта очрашырга тәкъдим ясамады. Ләкин аның китәсе килмичә озаклап утыруыннан, һәр сүзнә телөктөшлек белән тыңлавыннан гадәти булмаган аңкыңлык сизлек тора иде. Әкрөлөп кыз үз күңеленә дө егетнең бик аңкың булып китүен тоя башлады. Тора-бара ул егетнең сәагына торган булып китте, ул килмөгөн көннөр караңгы булып күрөнде. Ахырда, чын мөхәббәт шушындыый булырга тиеш, дип уйлый башлады Алтынчөч, Нәркисне озатып, чөчен бигудига ураганда һәм йокыга китә алмый яткан сөгәтлөрөндө.

Дөрөс, башкалар ярагуны бүтөнчөрөк аңлый. Әнә, күрше карават һаман буш, Тәслимә тиз генә кермәс өле, ҚАИ егетә Тәфтил белән караңгы почмакта тора-лардыр.

Бер кичне Нәркис чыгып киткәч:

— Алтынчөч, син бик маңыкма, Нәркис сипнөн кө-лө генә, баласыга ул сине, — диде Тәслимә. — Хәзер кая китте дип беләсең син аны? Рамиләсе янына китте ул.

— Булмас! — диде Алтынчөч урыныннан торып. — Булмас! Ул андый түгел!

Ул төнөн Алтынчөч йокысыз үткөрдө. Һәм шунда газаларның иң ачысын кичердем, дип уйлады. Мөхәббәт газаларының ачылардан ачылары барлыгын белми иде өле ул.

Ике көннөн Нәркис килгәч, ул аннан таныш булмаган Рамилә хакында сорамакчы, һич югында кинаялөп кенә булса да берәр сүз әйтмәкче иде. Ләкин Нәркис ана шундыый саф, беркатлы итеп, һәр сүзенә инангандай карап утыра иде ки, Алтынчөч аның гөнаһсызлыгына сүзсез дө ышанды. Мондый карашның алдавы мөмкин

1 түгел иде. Сизэ иде бит ул Алтынчэчнеч күңелендэ ни-
лэр кайнаганы! Әгәр дә башка берәү белән йөри тор-
ган булса, Алтынчэч күңелендә шундый хисләр тудыру-
га нигез бирер идемени ул? Бу бит кешене жәлладлар-
34 ча жезалау булыр иде! Юк, Нәркис күңел жәллады бу-
ла алмый, ул намуслы кеше.

Шулай итеп юатты үзен Алтынчэч.

Ә жәй башында, укулар бетәр алдыннан, кичен, Ал-
тынчэч чәчен бигудига урап азапланганда, сак кына
(Ишек кактылар.

— Алтынчэч! Чык эле, — диде курсташ егет Жәүдэт.

— Чыкмыйм. Сүзенне шуннан гына әйт.

— Чык инде... Алма бирәм... Ишек аркылы сөйлә-
шә торган сүз түгел...

15 Алтынчэч башына яулык урап чыгарга мөжбүр бул-
ды. Баш түбәсенә сыя алмагандай тырпаеп торган куе,
каты чөчлө Жәүдэт, чыгынкы маңгае астыннан сынап
карады, алма сузды һәм:

— Син борчылма, гадәтн хәл дип кабул ит, — ди-
20 оде. — Бүген Нәркис Рамнлэ янына күчеп китте.

Алтынчэч тын гына борылып керде дә урынына ме-
нел ятты.

Мәхәббәт газапларының чыны менә шуннан баш-
ланды.

25 Иргән торгач, ул төймәләрен, брошкаларын саклый
торган тартмасыннан Нәркиснең бүлгән эзләп табып,
икенче каттан тышка ыргытты. Тимер шар асфальтка
барып төшүгә урталай аерылды. Ул кисәкләрдән то-
таштырылган булган икән, Нәркис аны шунда да алда-
30 ган. Әллэ сынавы гына булганмы? Әгәр шулай икән,
таш күңелле кешенә сынавы булган ул!

«Ник алай итсәң?» — дип сорыйсы килде Алтынчэч-
неч. Әмма очрашкан чакларда тән куырыла, юкка чы-
гасы, күзгә күренмәс буласы киле башлай, ул хәтта
35 Нәркис барган трамвайга утырмаска тырыша иде.

Менә хәзер алар икесе бер заводта эшлиләр. Нәр-
кис Нәгыймович Бадамшин зур кеше хәзер, баш меха-
ник. Гәүдәсе тураиды, юанайды, башы йелмәс булды.
Тик Алтынчэчнеч күңеле гөнә шул килеш калды. Кар-
40 ошысына баш механик килеп чыкса, заводның чакрым-
нарга жәелгән майданы кинәт тараеп китә, кереп яше-
рер урын бетә...

Ә бөлки, чыннан да Тәслимә хаклыдыр, егет белән
кыз арасындагы мөнәсәбәт ачык, гади булырга тиеш-
45 тер, барысын да турыдан-туры сөйләшәргә һәм теләгә-

1 иенне эшләргә кирәктер? Ә бөлки, Алтынчэчнеч их-
тыярына каршы килеп булса да, ике арада Линар ур-
наштырган мөнәсәбәт табыгыйдыр, аңа күнегергә генә
кирәктер?

5 Нәркис белән булган хәлләрдән соң күп вакытлар
үтте бит инде, Алтынчэч беркемне дә күңеленә якын
итә алмады. Ниһаять, менә аның тормышына Линар
бөрөп керде...

Аның турында уйлаган чакларында, Алтынчэч Нәр-
60 кисне искә төшерә, алар белән булган мөнәсәбәтләрне
чагыштырып, ике егетнең үзләрен капма-каршы тогу-
лары күрә, бу капма-каршылык киләчәккә өметне
ныгыта иде.

Линарның нияте житди, әлбәттә, монда икеле-мике-
75 лә уйларга урын да юк. Ул хатыны белән аерылышуын
законлаштырыр, йортын сатып, эшеннән чыгып, Казан-
га күчеп килер.

Әгәр дә нияте шундый булмаса, ул монда килеп ат-
налар буге яшәп ятар идемени? Бөтен халык алдында
80 нарлап пляжга йөрер идемени?

Идел буенда, таллар күлгәсәндә утырганда шулар-
ны уйлады Алтынчэч. Линар кул-аякларын таратып
ташлап, комга чалкан яткан да күзләрен йомган. Қояш-
та янып каралуны белмәс ак төне алуланып чыккан,
95 корсагы калкыбрак, сулыш алган саен тирбөлөп тора.
Иезендә гамьсезлек, туклык, күңел тынычлыгы чагыла.
Бары тик жанга якын кеше янында гына үзеңне шулай
гамьсез, рәхәт хис итеп буладыр.

Бар да яхшы, тик менә аның янына куелган магни-
Ютофон гына аңлашылмас телдә өзек-өзек көйләр жыр-
лап ачуны китерә, сөйләшәргә ирек бирми.

Алтынчэч, тезләрен бөгә төшөп, егеткә яны белән
утырган да, кайнар комнан таучыклар ясай, аннары
аларны ишеп ташлай. Уйлары да бер оеша, бер тарала
55 аның.

— Каяле, күзлегенче биреп тор!

Линар жавап көтмичә, Алтынчэчнеч маңгаеннан
күзлеген тартып алды да, башта яткан килеш, аннары
торып утырып, як-ягына каранды.

40 — Күзне авырттыра бит бу! Кара-кара, жирне кү-
кәй кабыгы кебек кабартып күрсәтә үзе! Ә кешеләрне
тукмак хәтлө генә итеп калдыра!

Алтынчэч аннан күзлеген алдыга ашыкты. Ә магни-
44 тофон һаман әллә нәрсә акыра. Нәрсә жебеп утыра

«Соң эле Алтынчеч? Ул үрөлөп клавишка басты да маг-
нифон жырын ярты сүзөндө туктатты.

— Тормыш хөллөрөн сөйлөшк эле, — диде.

Яңадан жээлеп яткан Линар башын күтөрөп ана
гажөплөнөп карады.

— Инен сөйлөшсөң анын?

— Ничек яншисең, нишлөргө уйлайсың?..
Линар кире ятты.

— Менэ кайткач ишегалдына багана утыртам эле.
Шинаповның кемлеген!

— Кем белсен?

— Бөтенесе! Тирэ-күршөдө андый баганалы кеше
юк эле.

5 — Э нигэ кирэк ул?

— Уңганлыкны күрсөтө ул. Уңган кешенең бөтөн
эйберсе югары сортлы була. Быел ишегалдына шундый
түгөллөр ясадым, биллэни, сезнең Йрек майданындагы
төллөрдөн ким түгел!

20 Алтынчеч күз алдында кояш тотылгандай булды.
Багана артынан йери икэн, димэк, нигезенен кузга-
лырга няте юк монын! Алтынчеч уруныннан торып,
суга керде дө, колач салып йезеп китте. Линар берни-
чө сөлтөнүдө аны куып житте.

25 — Нишлөп болай эрелендең эле? Минем яндарак
тор, бата башласам, кем коткарыр?

— Хатының бар бит синең, — диде Алтынчеч чөн-
чөргө тырышып.

Линар бер чумып алды. Аннары пырхылдады да:

30 — Эйдө, көнөң ямен жибөрмик эле, — диде. — Ба-
ла хақында сүз бара, аңлайсыңмы? Кызым бар бит ми-
нем!

Эйе, Алтынчеч моны белө: Линарның жиде яшьлек
кызы бар. Баганасы, гөллөрө дө, моңарчы шул калада
35 яшөп ятуу да кызы хақынадыр... Эгэр дө ул кызының
язмышы турунда уйламыйча, барысын да кинөт кенө
ташлап монда килсө, бу аның кызына карата мөрхө-
мөтсөзлөгө булмас идемени?

Алтынчеч Линар белөн янәшө йезеп китте, кинөт
40 күзе ачылып, кояш нурунда тәңкөлөнөп ялтыраган
Йдел киндлеген күрдө, тәне сунуң салкынча назын
тойды.

Алар күнөллөрө белөн бер-берсен аңлаша ала, Ди-
мөк. Бу аңлашу чын рухи якынлыкка өвөрлөсөн өчен
45 бөтөн көчөн куяр Алтынчеч. Төннөрнөң бер-берсенө ом-

тылып та, күнөллөрнөң аңлашмавы, рухларның каршы-
лыгы — ул мөхөбөт фажиғасе дигән сүз бит! Алтынчеч
бу фажиғагө юл куймас. Ул егетнең рухын, аның беле-
мен үз дөрөжөсөнө күтөрөргө ярдөм итәр.

5 Нәм Алтынчеч бу изге эшне кичекмичө башларга
булды. Ул сумкасына бер шешө «Яблочная» дигән су,
өслөрөнө юка гына сыр кисәклөрө куелган ике телем
арыш икмәгө белөн бергө Антуан Сент-Экзюпериниң
«Нөни шаһзадө» исемлө китабын да салып килгән иде.
10 — Эйдө, әкият укыйбыз, — диде ул китапны алып.
— Валай.

Линар комга калланып яткан иде, шыбырдашкан
тал яфрактарына күз салып алды да, башын куллары-
на салды. Тал күлөгөсө аларны ят күзлөрдөн саклдый,
15 егетнең айсу тәнөнө чөлтөрлө күлөгө төшкөн, саф су исе,
әккелтем яфрак исе килө — гомумөн алар әкиятгөге ке-
бек матур мохитга иделер нәм бу хөл, Алтынчеч фике-
ренчө, әкиятнең тәсирен көтөйтөргө тиеш иде.

«Алгы яшьлек чагымда мин кеше аягы басмаган
20 карурманнар турунда укыган идем», — дип башлады
Алтынчеч хислөнөп. Егет дөшми, кыймылдамай, йөзө
күрөмсө дө, кыяфөтенө караганда, бик иңгибар бе-
лөн тындылй иде.

— «Мян шундый бер планета белөм. Анда кызыл
25 чырайлы бер кеше яши. Ул гомере буена бер тапкыр да
чөчкө иснөмөгөн. Бер мөртөбө дө йолдызга карамаган.
Бервакытта да беркөмнө дө яратмаган. Беркайчан да
берни эшлөмөгөн. Аның бердөнбер шөгылө — саннар
кушу. Иртэдөн кичкө хөглө ул нэкь синең шикеллө һа-
30 ман бер үк сүзне кабатлй: «Мин житди кеше! Мин
житди кеше!» Горуранудан шардай кабара. Э чышы-
да исе кеше түгел, гөмбө ул!»

Алтынчеч шушы урунда туктап сулыш алды. Линар
өйлөнөп чалкан ятты да, иснөп:
35 — Әкият шундый буламыни! — диде.
— Лөкин бик образлы бит, шигъри, хислө... Тирән
мөгънөлө...

Алтынчеч, бу сүзлөрөнөң егет зйһенәнө барып жит-
мичө, тал яфрактарын шыбырдаткан акрын жилдө оч-
40 кандай юкка чыкканын тосөп, тынып калды.

— Санамыйча яшөп булмай... Чөчкө иснөп, йолдыз
саңап кына яшөр иде һөркөм дө... Әлсерәттө әле, тамак
кибеп китте...

Алтынчеч кабаланып сумкасыннан шешө белөн ипи
45 телемнөрөн чыгарды.

— Шушы гынамыни? — диде гажәпләнәп Линар.

— Минем эһесе килми... Азмыни?

Алтынчәнен үзенә бу ризык көндәгә дә, кичкә дә житә иде.

— Ир туйдырган кешә түгел шул сик, — диде Линар аның гаебен гафу иткәндәй. Ул шешә капкачын таза тешә белән генә каерып алды да, башын артка ташлап, голт-голт эчә башлады. Бу рәвешендә ул зур һәм гайрәтле кыргый жанварны хәтерләтә иде.

— Алтынчәч нәрсәгәдер оялып, күлдәгән киеп куйды. Алай да бирешергә исәбе юк иде әле аның.

— Анекдот сөйләшәбезме соң әллә? — диде ул.

— Әйдә, сөйләп жибер! Синең белән бер дә анекдотлар травить иткән юк бит әле.

— Линар жанланьп китте.

— Бер заман авылдан шәһәргә бер абзый килгән, ди. Моны симфоник оркестр концертына алып барганнар. Абзый дирижерны күрәп «Бу кешегә шушы рәвешле орчык изәп торган өчен күпме түлиләр?» — дип сорарган. «Биш йөзләп бардыр», — дип җавап биргәннәр ана. «Кит аннан, — дигән абзый исе кител. — Ул хакка мин орчык түгел, бастырык болгап торыр идем!»

Лабораториядә сөйләгәндә бу анекдот бик кызык булып тоелган иде, кызлар төгәрәшп көлделәр. Ләкин 25 бу юлы Алтынчәнен ирененә кунган елмаю курыккандай юкка чыкты, чөнки Линар житди калды.

— Гади халыктан көлгәнне яратмыйм мин, — диде ул аксыл кашларын җыерып. — Орчык селкеп торган дирижерлар түгел, бастырык белән эш иткән абзыйлар туендыра халыкны!

Шундый үргәләп әйтте ки, әйтәрсен, үзе дә халыкны туендыручы иде!

— Алайса, үзең сөйлә!

— Бер заманлы Чапаев янына Петька йөгереп килди бу, — дип башлады Линар. — «Василий Иванович, —

— Ә мин Чапаев кебек изге кешеләр турында анекдот сөйләгәнне яратмыйм, — диде Алтынчәч үчлелек белән. — Гади халык арасынан күтәрелеп, изге көрәшкә җанын биргән кешедән көләргә ярыймыни?

Линар: «Әле син тешли дә беләсеңмени?» — дигәндәй ана гажәпләнәп карады.

— Сөйләшер сүз беткән иде.

— Алар Әнәр белән кич театрға барырга сөйләшкәннәр иде. Ләкин Зәйтүнә эштән вакытында китә алмады, янына кеше килде. Гамьсез карашлы, аксыл керфекле бу яшь хатынны Зәйтүнәгә киләндәшә Көүсәрия жибергән иде.

Гадәти хәл: һәр врачка үзенә тиешле авырулардан тыш, таныш-белеш, туган-тумачасын, танышларының туганнарын һәм туганнарының танышларын да карарга туры килә.

— Хатын Илзирәк исемле икән, Зәйтүнә аны арткы ишектән кертеп, студентлар укый торган бүлмәдә тар өстәл артына утыртты да хәлен сораша башлады.

Хатынның сөйләгәннәре — заманның елдан-ел еш-рак очрый торган зары иде. Биш тапкыр балага узган, 45 берсен дә ахырынача күтәрел бетерә алмаган, инде мәнә алтынчысын йөргә. Моңысына да ышаныч зур. Тугел... Сораша торгач, Зәйтүнә Илзирәк исемле бу хатынның шушы хәлдә үзен ничек тотарга, нидән сакланарга кирәклекне бөтенләй белмәвен ачыклады.

— Сез мәнә, бухгалтер булып эшлим, дидегез, укыгансыздыр инде? — дип сорарды Зәйтүнә.

— Хәзерге заманда андый җаваплы эшкә дипломсыз алырлар, бар. Техникум тәмамладым.

— Ә ани булар өчен нәрселәр укыдыгыз?

— Илзирәкнең моңарчы ваемсыз күрәнгән йөзе жигдиләнде, күзләре түгәрәкләнде.

— Аның өчен... уку кирәкмени?

— Ә сез ничек уйлайсыз? Сапнарны кушу, тапкырлау өчен техникум белеме кирәк, ә ана булу, кеше үстөрү өчен наданлык та ярыймы?

— И, Зәйтүнә Мәжитовна! Андый эшне дипломсыз да бөтен кеше булдыра лабаса. Беренчәсе без түгел, ата-баба һөнәре.

— Ләкин мәнә наданлыкның зыяны тигән бит әле! 35 Гади генә нәрселәрне белсәгез дә, мөгаен, мондый хәлгә төшмәгән булар идегез!

— Һәм Зәйтүнә ана мондый хәлдә нәрселәрне истә тотарга кирәклеген бәйнә-бәйнә аңлатырга кереште. Илзирәк күзләрен зур ачып тынды, ләкин, клиника ише-40 сөн ябып чыгуга, врач сөйләгәннәрнең күбесе аның түгәрәк башынан чыгып жылга очачагы көн кебек ачык 41 иде.

иде. Зейтүнө бөтөн арганнардын оныгып, ашыгып кайтып керде, бусагадан атлауга, Өнвөргө бүгөнгө хөйлөр турунда сөйлөргө дип авызын ачкан иде, анын каралган йөзөн күргөч, сүзлөрө тамак төбөнө утырып калды.

Шунда гына исенэ төште Зейтүнөнөң: алар театрга сонга калганнар иде.

Бу көннө алар беренче тапкыр сүзгө килделер. «Син үзеңнең кемлегенне бөтөнлөй онытып жибөрөсөн кайчакта, — диде Өнвөр каты итеп. — Ойдо сиңең ирең көтөп тора, йортың бар, жыл куып кына яшөп булмый ул!» Зейтүнө бүгөн бер кешеге тормыш биргөнөң, орлыкның — шытымга, беренөң чөчөккө эверелергө ярдем иткөнөн өйтергө телөгөн иде. «Больницада син гене түгел, башка врачлар да бар», — диде Өнвөр. Зейтүнө үзөшө белөн мавыгып Өнвөрнөң дө теллицалардан кайта алмый ятуын искө төшерде. «Семьяда берөү эше белөн мавыкса бик жйткөн, — диде Өнвөр. — Миңа нөкь үзем төсле кеше кирөкми. Хатын кирөк миңа! Эгөр юньле итеп яшисең килө икөн, жайлырак эшкө күч!»

О Кыскасы, бик каты үпкөлөштөлөр алар. Зейтүнө беренче тапкыр сүзлөрөнөң ире күчөлөнө барып житмөвөн, барып жйткөн кадрөсөнөң дө ачу, нөфрөт кенө кузгатканын күрөп, аптырады, рөңжеде, куррыкты.

Иртөгөсөн ял кене иде. Эмма Өнвөр дөшми-тынмый кийнде дө чөй дө эчми чыгып китте.

Борчулы чакларында күчөлөн тынычландыра торган бер чарасы бар иде Зейтүнөнөң — ул да булса кул эше. Бу шөгьль врач өчен бик тө кирөк — чигү-тегү бармактарның ныклыгын, сизгерлеген арттыра, Зейтүнө бөби өчөн күлмөк-башлыклар чигөргө утырды. Кызыл төс — кыз балага, эңгөр төс — ир балага, дилор. Ишилди жөн сайларга икөн Зейтүнөгө? Кемне алыр икөн ул кулларына? Зейтүнө жайлап утырды да күзлөрөн йомды, булчак сабыен күз алдына китерергө тырышты. Кинөт Зейтүнө бөтөн төнөнө лөзөтлө дулкын йөгөрдө, ул карынындагы бала тибенгөнөн тойды.

Без барыбыз да кайчан да булса дөньядан китгөчөк без һәм моны белеп яшисеб. Лөкин кешенөң гомерендө үзөн мөңгөлөк итеп хис кылган минутлар да була. Сөй-чөгөнө белөн кавышканда һәм карынында бала тибенгөн дө үзөн мөңгөлөк дип хис итө адәм баласы. Мөңгө яңарып, мөңгө яшөрөп торган табигать нөкь менө шушынды минутларда безнең рухыбызда үзөн аеруча чынык сиздерөдөр, ахрысы.

Зейтүнө аңа һөр хатын-кыз белергө тиешле гап-гади кагыйдөлөрне аңлата. Лөкин ни өчен соң эле боларны врач һөр аерым кешегө сөйлөп утырырга тиеш? Менө хөзөр кул астында бөтенесе бөйнө-бөйнө, ачык һәм аң-слаешлы итеп язылган китап булсын иде дө, Илизирөккө шуны гына биреп жибөрөсө иде. Ул аның үзөнө кирөк битен телөгөн вакытында ачып, кат-кат укый алыр иде...

Авылда эшлөгөндө дө, монда яш хатыннарны караганда да бу уй бик еш килө иде Зейтүнөнөң башына. Китап кирөк, аны һөркөмгө таратырга кирөк. Югыйсә, күпмө гене тырышсан да, бер утыруда телөгөнөңне аңлатып бөгөрөп булмый.

Шул вакыт, эчке яктан ишек ачылып, куркынган алавыш:

— Зейтүнө Мөжитовна, сезне уникенче палагага чакыралар! — диде.

Зейтүнө, Илизирөккө ике айдан тагын килергө кушып, ашыгып өске катка менеп китте. Ишекке ачуга, аның ашарашы Рөзилөнөң шом баскан зур күзлөрө белөн очрашты. Аның караваты янына Анна Ивановна тээлөнгөн иде.

— Зейтүнө Мөжитовна, кан тамырына элөгө алмыйм, — диде ул кулындагы шприцны күрсөтөп.

— Ни булды, Рөзилө?

— Эчөм, эчөм...

Зейтүнө шөфкать туташыннан шприцны алды да, бармактарын Рөзилөнөң нечкө белөзөгө буйлап шудырды. Бармак битлөрө белөн тиресен үтөли күргөндөй булды, корыч энө өйтерсең лө бармактарының дөвамына эверелде, тамырга бик жиңөл керде.

Иренең телөгө кабул булды, Рөзилө бийлөй хөтлө генө диярлек бөби тапты. Ир бала.

— Ник еламый ул, ник еламый? — дип үрсөлөндө Рөзилө.

Бөби тереклек иясенөң иң йомшак чагында — шытымның үсентегө, беренөң чөчөккө эверелгөн чорында иде. Инде тырыша торгач, жан керткөннөр иде аңа, сабылар бүлөгөнө илтергө дип күтөргөч, тагын сулышы чөсизелми башлады. Зейтүнө аның аңа тире белөн өртөлгөн нөни күкрөгөнө учын куеп, маска белөн каплаган авызын иреннөрөнө терөдө. Ясалма сулыш биреп, йөрөгөнө массааж ясау озак дөвам иткөндөй тоелды. Нияят, баланың йөрөк тибеше янө сизелө башлады.

Ул урамга чыкканда, жиргө эңгер-менгер иңгөн иде

...Күпмедер шулай оныгылып торганнан соң, Зейгү-
нә кемнелдер карашын тойгандай булып, кинәт айнып
китте. Сискәнен күзләрен ачты һәм стенада эленеп тор-
ган кыз рәсемен күрдә. Жан иңгән диярсен, томрап ка-
брап тора...

Зейгүненә әнисе Гөлзәйнәп өйдә эленеп торган ике
рәсем турында бик кызык кына сүзләр өйткән иде.

— Кара кайгыга баткан бу шакмак гәүдәле ха-
тын, — диде ул мадам Жақлинны күргәч. — Тәнең агач
булып, иренә хажәтең калмаса, нибуч каралыр чыраең!
— Нишләп алай дисен, әни? Нишләп иренә хажәте
калмасын аның?

— Ир кеше ясаган монны, хатын-кыз болай сурәтли
алмый. Гәм белеп ясаган, яратмыйча, үчләнеп ясаган.
Дрык балта сабы шикелле, үзен утларга атардай бул-
ган бу, бичара!

Аннары гәрәбәле кыз каршына килеп басты да:

— Гөлжиһан сабыннарның тышына ясыя торган-
нар иде мондый киленнәрне, — диде. — Эштәң арып
кайткан иренә сабын-сөлге биргәндә шушылай елмая
торганнар иде безнең заманның яшь киленнәр... Бер
елмаю белән дөньяны яқтырга беләләр иде шул!

Гөлжиһан... Бу исем Зейгүненә хәтерендә балачак
истәлекләрән уягты.

— Әни, хәтерлисәнме, син миңа жиде айдан туган
ир бала турында сөйли торган иден. Аның да әнисен
Гөлжиһан дия идең... Бик борынгы кыйсса, ди торган
идең. Ул чакта ук Гөлжиһан дигән исем булды ми-
кәнни?

— Гөлжиһан иде инде, Гөлжиһан. Югары оч Шакир
кавемәннән...

— Ничек инде югары оч булсын... Кайсы югары оч...

— Соң, аның малае Жаңтимерне мин үзем белә
идем бит әле! Анасы Гөлжиһан булган. Шундый баһа-
дир адәм иде, ул, мин сина әйтәм, печән жыйганда хи-
бән башларынан жырлап жиберсә, эллә кайларга
ишетелә иде. Урманда жиләк жыйганда адашсаң, аның
тавышыннан болын ягын чамалый торган идең. Минем
әби әйтә торган иде, шул Жаңтимер жиде айлык булып
отуды, үзем кабул итеп алдым, тун жиңенә тыгып куй-
дым, ди торган иде. Жиде улы, бер кызы үсте шул
Жаңтимер абзыйның, сигезен дә аерата безнең әби
ярага иде, урамда күргән саен башларынан сыйлап
үтә иде. Жиде егет бер йорттан сугышка киттеләр.
Икесе әле дә исән.

— Ә син миңа әкият итеп сөйләгән иден, — диде
Зейгүнә чак кына үпкәләгән сыман итеп.

— Соң андый хәл борынгыда да булып торган инде
ул. Минем үземә аны әби сөйләгән, ана да әбисе сөйлә-
гән. Шул Жаңтимер абзый хакында, әкиятгәдәй бул-
ды бу хәл, ди торган иде үзе дә. Бөтен хикмәт тун жи-
ңендә. Житлекми туса, байаны тун жиңендә генә то-
тарга кирәк. Сөз белеп бетермисез әле борынгы гыйлем-
лекләрен: Менә бер заман берәр галим тун жиңенә
сабыяга шифасы турында китап язар да, бала тудыру
йортларында гел шуны фыйдалана башларсыз әле...

— Юк, хикмәт тун жиңендә генә түгел. Хикмәт Гөл-
жиһанда, аның мөңгелек булуында.

Күрәсен, рәссам бу хакыйкатыне аңлаган. Әнә ни-
чәк тасвирлаган бит ул яшь хатынны. Инеңә шуып төш-
көн яулыкны тотарга дип күтәрелгән куулы яргы юлда
туктап алга сузылган. Өзелеп сөйгән ярына каршы ат-
лаган назлы хатын бу!

Кинәт Зейгүненә күңелен бер уй көйдереп узды:
Даның беркайчан да Әнвәргә болай елмайганы, ана та-
ба бөтен барлыгы белән талпынып болай атлаганы юк
бит әле! Дәрес, ул ирен ярага, аның белән бергә чакта
үзен тыныч, рәхәт хис итә. Әмма Гөлжиһандагыча
балку, андагыча ялыкын аларның мөнәсәбәтен моңарчы
Заятырганы, жылытканы юк бит әле.

Әнвәрнең кичгә сүзләре төбөндә, аның күз кара-
шында ниндидер Зейгүнәгә аңлашылмас эчке бер мөгъ-
нә бар иде шикелле. Хәзер бу мөгънә кинәт ачылды.
Театрга соңга калган өчен генә түгел иде Әнвәрнең үп-
кәләве. Алың төбөндә, мөгаен, башка нәрсә ята...

* * *

Стенадагы рәсемдә ана сабыена элеккече, чиксез
наз белән текәлгән иде. Бүлмәгә кергәч, Диләрам ана
карамаска тырышты, Ильясова каршына килеп, урын-
дыкка жайсыз итеп, яны белән утырды.

— Операцияне жинел кичерде Диләрам, тиз терелде.
Инде хәзер аңа өенә кайтып китсә дә була, алты-жиде
айдан килер, яңадан операция ясарлар.

Шулай диде Жәмилә Закировна Диләрамга. Бары
тик Дәүләтшинның кирәксезгә ясаган ярасы турында
сөзгәнә дөшми калды. Ә ул яра булчак операцияне шак-
кәт гый катлауландырырга мөмкин...

А тутын сорады. Мондый операцияларне анда да ясьлар, профессор Ильясовага белемен үстерергә шунда барырга кирәк булачак.

Яңа төр операцияларне үзлөштөрү — тиз генә эшләнми. Дилерам әйләнен килгәнче, анатомия кафедрасына да, бик күп әдәбият укырга, физиология кафедрасына йөрергә һәм, әлбәттә, доцент Дәүләтшинның операцияларен карап торырга да кирәк булачак. Әйе-әйе, остаз үзенең шәкертнен сабак алып, әгәр бу нәрсә авыруны үтерелтер өчен кирәк икән, мин-минлек белән санашып торып булмый.

Боларны уйлагач, авыр сулап куйды Жәмилә Закировна. Аның күп еллардан бирле эшләп килгән фәнни өлкәсе бар, ул авыруларны башланган чорында ук ачык-аңлау һәм дөвәләү юнәлешендә эшли. Нигездә шушы юнәлештән тайчымаска тырыша, башка мөһим темалар белән шәкертләрне кызыксындырырга һәм мавыктырырга омытты.

Яшырәк чагында аңа төрле темаларга тотынырга туры килде, чөнки фәнни эшләрне ул үзе сайлап алмады, эше сайларга мөжбүр итте. Гомумән, фән юлына Жәмиләне авырулар этәрел кертте, дияргә була.

Хәтерендә: тудыру йортында ул дежур торган бер төндә, носилкага салып, яшь хатынны китерделәр. Аңа күз салуга Жәмилә куркынып китте: хатынның йөзө күтәрел чыккан, сулышы әллә каян ишетелеп тора иде. Ул күзләрен көчкә ачып, өзек-өзек:

— Доктор... — диде. — Баланы... баланы... коткарыгыз. Әгәр ул исән булмаса, барыбер... яшәү юк миңа...

Хатынның тулгагы башланган, ә үзенең керфекен күтерәлек тә хәле юк иде. Мондый очракларда врач беренчә чиратта хатынның үзен коткарып калу чарасын күрергә тиеш. Баланы корбан итү бәрәберенә булса да... Медицина кагыйдәләре шулай куша.

Ләкин бу хатын яңадан күзен ачкач, «балаң юк инде», — дип ни йөзә белән әйтер аңа Жәмилә, күзенә ничек карар? Бу сүзләр ул хатынны һәлак итү булмасы?

Өендә ике сабые көтеп утыра иде Жәмиләнен, бала Югалтунның нинди ачы хәсрәт икәнән фараз итеп кенә булса да күз алдына китерә ала иде ул. Юк, баланы һәлак итәргә кулы бармады аның. Ләкин нишләргә соң?

Хәзерге кебек, телефоннан, шалтыратып кына берәр профессорны чакыргып китереп булмый. Гәркем үз жиндәшкәсенә төшкән авырлыкны үзе күтәргән чак — сугыш

! — Иң мөһиме, — син борчулы уйлар уйламаска тырыш, үзеңне сау-сәламәт, гамьсез бер кыз дип хис ит. Миңа хат язып тор.

Беркатлы снн, эчендәге тышында, ди Ләйлә энисенә. Эмма авырулар анында хисләрән бик яшерә белә Жәмилә Закировна. Авыру кеше врачның йөзөндәге, күзендәгә һәр үзгәрешне дүрт күз белән күзәтеп тора, азына борчулы сизсә дә бик зур шиккә төшә. Врач — күпмедер дәрәжәдә артист та була белергә тиеш. Жәмилә Закировна Дилерамга бик шат һәм канәгать кыяфәттә карап утыра иде.

— Их, Жәмилә Закировна, ничек борчылмыйсың. Тагын операциягә керәсе исемә төшкән саң, Изаил Харисович күз алдыма килә дә жаннарым өшәп китә. Әллә ничек караңгы чырайлы булып күренде ул миңа, артык кырыс булып тоелды.

— Сннә бу операцияне ясамый булмый иде, Дилерам. Доцент дәрәс эшләде.

— Ике айдан туй буласы иде, монда отпускыга дип оокенә килгән кеше бит мин. Ни йөзем белән күренермен инде хәзер аның күзенә, ни әйтермен?

Дилерам, чигүле түбәтәен салып, тиз генә күз яшен сөртеп алды.

Аны ничек кирәк алай юатып озатты Жәмилә Закировна, эмма үз күнелендәгә шомны таратып бетерә алмады. Әгәр авыру кеше врачка — кара эчле булып, врач авыруга кара чырайлы булып күренә икән, дөвәләудән өмет көтмә. Үзе ышанган врачта дөвәләү гына шифа бирә кешегә.

Кабинетка кешеләр кереп-чыгып тордылар, профессор аларга кнәшән бирде, авыруларны карарга вагьдә итте, иртгәсә көнгә операция билгеләде, ләкин күнел түренән һаман да Дилерамның чык кунган йөзем жиндәш төсле күзләре китмәде.

Нишләргә?

Дилерамны икенче тапкырында Дәүләтшинга алып барырга ярамый. Башка кешегә дә кушып булмый, чөнки Казанда андый операцияләр ясаучы бүтән кеше беләнләй юк. Хәер, булса да, Жәмилә Закировна Дилерамны башка берәүгә ышанып тапшыра алмас иде. Ул аны дөвәләүны үз кулына алды бит инде, операция вақытында ук бөтенесен үзенчә хәл итте, хирургның ассистенты булды...

Ялгъзы гына калган арада, ул телефонны алып, Мәскәүгә, аналар һәм балалар сәламәтлеген саклау инсти-

вакыты иде бу. Жәмиләнең ире Мөбарәк фронтта иде, бу хатынның да ире, мөгаен, шунда булгандыр. Хатынның һәм туачак баласын явыз дошманнан саклап, ул эчләрәне кертгәндер ул, ә монда алар врачның көчсез-белеге аркасында һәлак булсыннармын?

Булырга тиеш аларны коткару чарасы, булырга тиеш! Һәм Жәмилә тәвәккәлләде, мондый очрактарда әлегә кадәр кулланылмаган чараны кулланды. Бу даруны башка максатларда кулланганы бар иде инде, зыян (окигермәсенә ышанып эшләде ул моны.

Бер укол — бары бер укол! — ясарга кирәк булды, калганна акусерка белән икесе ярдәм иттеләр, һәм бала исән-сау туды.

Иртәгесен күзен ачкач, яшь хатынның беренче сүз итеп сабыен сорады. Жәмилә ана баланы үзе алып кереп күрсәтте. Хатынның тыныч мыслаган борынына, йомык күзләренә, йокы аралаш имгәндәй мимылдаган авызына карады да елмаеп жибәрде. Һәм шул карашын Жәмиләгә күчәрде.

20 Ул хатынның төсен-кыяфәтен үткән еллар, аккан сулар күптән инде хәтердән юып алып киттеләр. Ләкин теге чактагы елмаюу күнел түрәндә һаман саклана. Яңа ачылган гөл чәчәгенә сафлыгы, чисталыгы, матурлыгы, яшәү тантанасы һәм чиксез бәхет бар иде ул кайрашта.

Мондый елмаюу яңа туган сабына караган һәр анын йөзәндә балкый, һәм, шул карашның үзенә дә сирпелгәнән тойган саен, Жәмилә Закированың күчеленә куаныч дулкыны бәрәп керә. Бу караш аның өчен иң зур сәфәт сүзләренән, иң олы бүләкләрдән дә кадерлерәк.

Ә теге хатынның кызы туган иде. Кайларда, ничекләр яши икән хәзер? Кырыкка житеп килә торгандыр, үзенең балалары үсеп житкәндер инде. Үзенең бу сәдәһияга исән-сау тууы белән яшь врач Жәмиләне фән юлына этәргәннән белә микән ул?

Каян белсен! Ул төндә Жәмилә үзе дә моны башына китермәгән иде әле. Авыр хәлдәге хатыннар бала тудыру йортына килгәләп торды, Жәмилә ул чараны тагын да (окулланмый булдыра алмады. Ул даруны кайчан, күпме микъдарда кулланырга икәнлеген ачыкларга кирәк иде. Жәмилә әлегә дару хакында китал-журналларда булган бар мөгълүматны белергә, аның кеше организмна йогынтысын жентекләп өйрәнергә, клиник күзәтүләр (салаып барырга тиеш булды.

Бу — зур проблеманы ачуга әйләнде, соңыннан аның докторлык диссертациясенә нигез булып ятты.

Хәзерге вакытта бу чараны кулланың төлле методикасы эшләнгән, ул «профессор Ильясова методы» дип атала һәм күп кенә больницаalarda, клиникаларда кулланыла.

Профессор Ильясованың медицина әдәбиятына керткән тагын берничә методы һәм ысулы бар. Алары да үлем чигенә килеп житкән хатыннарга ярдәм итү теләгеннән тудылар. Аналар, сабыйларына карап, яңа ачылган гөл чәчәге кебек елмайсын өчен булдырылды ул чаралар.

Кичкә таба Жәмилә Закировна кызына шалтыратты.

— Эштән туры бегае кайт әле, Ләйлүк. 15 Ә үзе, юл уңаенда китапханәгә кереп, ике кулына ике төргәк китап күтәрәп кайтып керде. Берсен ишек ачкан Ләйләгә сузды:

— Болары сиңа, кызым. Мин билгеләгән урыннарын төржемә итеп бирерсен.

20 — Нигә бу чаклы күп соң болар, эни?

— Яңадан сабакка утырам мин, кызым. Үзең беләсең бит инде, безнең эштә ансыз мөмкин түгел, врачның надалыгы кеше үтерә. Әйдәле, минем яңа курс башлавымны бәйрәм итеп, өпчотмак пешерик.

25 Әниләре белән бергәләп пешеренү Ләйлә белән Равил өчен һәрчак күнелле бәйрәм була иде. Кызганычка каршы, балалар кечкенә вакытта андый бәйрәмнәр эш эләкмәде: иркәләп эшкә тотынгач кына, алгы бүлмә стенасына әлеп куелган кара телефон сискәндереп зыңгырды, әниләре, камыр баскан янса ит тураган жиреннән аерылып, ашыгып кулына юарга керешә, аннары калбанып киенгән арада балаларга нәрсә эшләргә икәннән өйрәтә иде.

Хәзер инде профессор Ильясованы еш борчымыйлар — шәкертләре үсеп, остарып жите, әмма өйдә бергәләпеш пешеренүләр барыбер сирәк элгә — Ләйләнең дә, Равилдин дә үз тормышы, үз гаиләсе. Бүгенге табынында кызлары булу Мөбарәк Таирович белән Жәмилә Закировна өчен күңелле вакыйга иде. Эштәге борчулар турында күп сөйләшмәскә тырыштылар, Мөбарәк Таирович — танылган галим, хатыны айтмешли, «яшь-жилкенчәкләр кызүе элөктергән» — «Жигули» машинасы сатып алган, хәзер машина йөрткәргә өйрәтү курсларна йөри.

булган рух байлыгына тулысынча ачылырга мөмкинлек булган.

Соңгы елларда Жәмилә Закированың уенында һәм жырларында ямансулык көчәя барган шикелле тоелды Ләйләгә. Қызын озата чыккач та ул ниңектер ямансу елмайды:

— Нигәдер вақыт-вақыт күнелем тынычсызлана минем, Ләйлүк. Тормышым шулкадәр түгәрәк, менә бу ягы үзгөрсен иде, дип теләрлек тә түгел. Ә тормыш үзгөреш-сөз булмый бит. Бер-бер хәл булыр дип куркам. — Ул боларны елмаеп әйтте, ямансулавы да бәхет аралаш, жинелчә иде аның.

Ләйләгә әнисе кечерәп киткәндәй тоелды. Қайчан гына әле ул, әнисенәң итәгенә сарылып, юату яки наз әкетеп; күзләренә карый иде. Хәзер, менә әнисе аннан күнел тынычландырырлык сүзләр көтә. Ләйлә аны иң-нәреңнән кочты.

— Әни, без әле бик озақ, бик күп еллар нәкъ менә шушылай яшәрбез. Болай гына түгел, куанычлар күп булуыр әле безнең. Синең яңадаң сабакка утыруың, яңа әшкә тотынуың да юкка түгелдер бит?

Жәмилә Закировна башын күтәрел, қызы белән тигезләнергә теләгәндәй, тураабрак басты.

Икенче бүлек

«Уникенче июньдә 425 рейс белән Сургуттан очам, Лариса», — диелгән иде телеграммада. Қаршы алыгыз, димәгән, ләкин анысы сүзсез дә аялашыла иде.

Қышын килгән хатларының соңгысында ул: «Жәй башында Казанга кайтам, гостиницада урын алып куя алмассызмы?» — дип сораган иде. Зәйтүнә: «Кил, үзә-сөбездә торырсың», — дип язып жиберде.

Инде менә қаршы алырга да кирәк икән. Жайсызрак чакта килә килүен. Яшь бала, Гөлзәйнәп қарчык, үзләре икәү — бер бүлмәле квартирда қысаңрак булачак инде. — Күнелең киң булсын! — диде бу хәлләрне белгәп, «картайган йөзәндә яшь, нуры күзләрен балқытып Гөлзәйнәп қарчык.

Багажны бирми торғаннармы, машина таба алмағаннармы, — Лариса белән Әнвәр аэропорттан төнге бердә генә кайтып керделәр.

«ОДөньяга житлөгеп туган, сәләмәт Тимербулат нинди»

— Уқырга керде әтиңең, «өчлеләр алып кайта, — диде Жәмилә Закировна.

— Мин гаепле түгел, юл кагыйдәләре гаепле, — диде Мөбарәк Таирович аларның үз итеп көлемсерәүләренә. — Юл тамгалары югарыга әленгән, ә аста — юлда кешеләр йөри. Қайсына қарарга тиеш соң мин? Аска да, өскә дә берьюлы қарап булмый бит!

— Шофер булу — галим булу гына түгел ул сиңа! Табынны жыеп алгач, Жәмилә Закировна иске қара опнианноны ачты да әйләнмәле утырғычка утырды. Лагы тоныкланган бу пианино Ләйлә өчен туган йортның ямьле бер бизәге булып күренә, балачак истәлекләрен саклай иде.

Жәмилә Закированың йомшак һәм сизгер бармаклары клавишлар буйлап сак қына йөгереп уады. Бик күп музыкантларны тыңлаганы бар Ләйләнең, әмма әнисен тыңлагандагы шикелле хисләнгенә бик сирәк. Музыка коралында уйнау бармақларның хәрәкәтчәнлеген, төгәллеген арттыра, ди әнисе. Шуны исәлләп, үзләренән уйнарга өйрәнгән ул, һәм әше бик тыгыз чакларда да, азага гына булса да, пианино янына утырып уйнап алырга һәрвақыт өлгәрә иде.

Ләйләдә ул нәни чактан ук халык жырларына мәхәбәт уягты.

«Менә хәзер дә Жәмилә Закировна таныш жыр башлады:

Қара да гынай урман,
Қараңгы төн,
Яхшы атлар кирәк лә узарга...

«Еллар үткән саен, Ләйләнең әнисенә соклануы арга бара. Қаян килгән аңа мондый олы күнел, ихтыяр көче, талант? Гади семьяда үскән қыз бит ул. Ләйләнең әбисе яза да белмәгән, бабасы үзлегеннән генә укырга өйрәнгән. Алар борынғыча яшәгәннәр, борынғыча туй иткәннәр: көләш үзенәң қиявен зәфаф қичендә беренче тапқыр күргән. Әмма тагу гомер иткәннәр, биш бала үстергәннәр.

Жәмилә — уртанчысы. Қаян килгән аңа мондый моң, музыка мәхәтәпләрендә укып та өйрәнәп булмый торған борылышлар, хислелек?

Борынғыдан, қаяндыр бик ерақтан, әби-бабалардан күчкән моң-хисләрдер бу. Жәмилә күнелендә алардан күчкән байлык, алардан күчкән талант яши. Тик әлекке «буыннарда ачыла гына алмаған ул, бары тик Жәмиләдә»

дер билгесез сөбөлтөн сыны катып елей, бер тогынса, сөгатылар бую туктый алмый иде. Бала күтөрөл, ишеклетүрле Зейтүнө йөрөнө; анын артыннан, нишлөргө белми, әнисе ияргән.

5 Ниһаять, бала тынып, ана белән кыз хәлдән тәел, кайсы кая хәл алырга дип ятканнар гына иде, тышкы ишекнең ачылып ябылганы, гажәп көр, дулкынланган тавыш белән сөйлөшкән авазлар ишетелде, кыңгырау шалтырады.

10 Лариса ишектән төньякның тыннарны куыра торган салкын, саф жиле кебек ургылып килеп керде. Килеп тә керде, Зейтүнәне кочагына бөтереп тә алды, иреңнәреннән суырып та үптә.

Зейтүнә кухня ягында чәй яңарткан арада, кунак, 5 ваннага кереп, су шыбырдатырга кереште, табын эзер булуга, кызарынып, кайнарланып килеп тә чыкты. Аның өстендә йөнтәс туқымадан тегелгән буйлы халат, кин жиле эченнән куллары терсәккә кадәр чыгып тора, озын билбау гәүдәсенен сылулыгын күрсәтә иде. Ул артсыз 10 урундыкка утырганда, итәге ачылып, ак, тыгыз ботлары ялтырап куйды. Лариса аларны калламады. Ул инде жирән бөдрөләрен юеш килеш тәртипкә салган, калку яшькелт күзләре сөөнеч, тынгысызлык бөркиләр иде.

Зейтүнә берничә тапкыр бүлмәдә әби белән бәби 5 йоклаганын әйтп караса да, Лариса вақыт-вақыт дөньясын онытып кычкырып сөйләшә башлай. Моңа табын уртасына утырган шәраб та сәбәп булды. Лариса берәр рюмка эчәргә Зейтүнәне дә кыстый башлады, аның бала имезгәнен белгәч:

30 — Ништәк! — дип кычкырып жибәрде. Бу — аның төньяктан өйрәнел кайткан яңа сүзе иде. — Гамаң имезсәңмени әле? Жиде айлык дисәңме? Бу заманда кем инде баланы шул хәтле имезә? Аер син аны, Зюзю! Замана баласына кибет сәте ярамаган тагын! Үзәнне 35 сакла! Ирләр алар таза-сәләмәт хатыннарны ярата, бөтен сүлен баласына биреп, үзе корып калганнарны түгел!

Үзе шундый шаярып та, үртәп тә, якын итеп тә карый 5 Эңвәргә, һич кенә дә ачуланырлык түгел! Чыннан да 40 Үзәнекен итте бит, кыстый торгач, Зейтүнәгә бер рюмка шәраб эчерде. Гәм шунда ук Зейтүнәне йокы басты.

Ларисаның исә күзләре торган сәен кичрәк ачыла, очкынлана барды, ул иркенәп, табынны үзәнчә көйләргә кереште. Ак күмәчне юка теләмнәргә турап, аңа май 45 Бягып, өстенә төче торма теләмнәре, яшел суган салды

да, «фирменный бутерброд» дип, өстәл аша Эңвәргә сүздәди. Эңвәр аның тырлап торган, кызыл тырнаклы чәнтәти бармагына карап сәер елмайган иде. Аларның икесе арасында күзгә күренмәс жең сузылгандай булды, 5 йокымсырап утырган Зейтүнә артык һәм чит тосла башлады.

Лариса юлда кичергәннәрен кызык итеп сөйләде. Ничек Свердловскида озак торганын, каршы алмашлар 10 дип борчылганын, аннары Эңвәр белән аймылыш булганнарын кат-кат кабатлады.

— Инде китәм дип аэропорттан чыккач, кире кердем дә таныдым бит мин моны! Чәчен кыскартып кискәңгәдер инде, караңгыда гел бүтән булып күрүгән! Минем күнел төшкән иде ийде. Ништәк, мин әйтәм, дуслар оныткан мине! Шуннан соң күрәп алгач, сөөнечемнән нишләгәнәмне белмәдем. Бер заман исемә килсәм, мин моның муенында асылынып торам. Син, Зюзю, ачуланма, гәһәң дип уйлама, ялгыш кына килеп чыкты бу. Минем кебек ел бую сөргәндә булсаң, хәлемне аңлар идең...

Зейтүнә кинәт бастырыла башлагандай сискәнәп куйды, урыныннан торып, бүлмәгә чыкты, жәелмәле яткакка урын эзерләргә кереште.

Ә кухняда Лариса аның сәен жанланып сөйли иде; 25 — Бишенче буын интеллигент бит мин. Зюзю сиңа сөйләгәндер инде. — «Кайчан һәм ник сөйләргә тиешидем икән мин ул хакта ирәмә?» — дип уйлады Зейтүнә. — Безнең нәсел борын-борыннан зур калаларда гомер сөргән. Урбанист каны ага миндә.

30 — Кан калата тарта, димәк, — Эңвәрнең тавышында көлемсерәү сизелә, әмма бу яратып, үз итеп көлемсерәү иде.

— Кан үзәнекен итә ул, аны бернишләтеп булмый! — Э Хөсәеннең каны ничек соң?

35 — Анда саф татар каны. Татар ул борын-борыннан кайда тели, шунда яши. Кайда әжәл күренсә, аны шунда тарталар. Доктор Нигъмәтуллинның даны анда төньяк балкышыннан яктырак яна.

— Нигә бергә кайтмадыгыз соң? Ял итеп китәр 40 иде, — диде Зейтүнә алар янына кереп һәм пышылдап кына. Ул ничек тә булса Ларисаны әкрәңрәк сөйләштерергә тырыша иде. Баланы уята күрмәсен тагын!

— Әулия ялга чыгамыңи! Әулиягә отпуск юк ана. Акыллы башлар жәй жигү белән көньякка, диңгез бую 45 Яна кача, әулияләр алар салган камытны кнеп төньякта

каала. Доктор Нингэмэтуллин хасталарын ташлап китеме соң?

— Синде дә даваланучы кешеләр бардыр бит? — дип соралды Зэйтүнә сак кына.

— Бер семьяга ике әулия күбрәккә китмәсме? Хөсән жыйган савап икебезгә дә жигәр әле. Дурак ул! Әллә кемнәрнең ирләрән-хатыннарын күз-колаксыз калдыра алмый, ә менә үз хатынын ялгыз жибәрә ала! Анысына вөждәны каршы килми! — дип ул, хуплауны көтөп, Әнвәргә текәлдә.

...Ул килгәч, өйдә тормыш шау-шулырак, ыгы-зыгылырак булып китте. Лариса бүләк иткән уенчыклар белән идән тулды, ул тараткан хуш истән баш әйләнде. Иртән ванна бүлмәсеннән прическа ясап, инник сөргөп, һак мех белән бизәлгән йомшак башмакларын киеп чыга, «А-а, батыр!» — дип, Тимербулагны күтөрәп ала. «Яхшы йокладыңмы, апа!» — дип, Гөлзәйнәп карчыкның хәлен белешә, аны тыңлап та бетермичә, кухняга кереп, савыт-саба шалтырата башлый. Аның артынан бала — гүлөл, докарчык елмаеп кала.

Кич Зэйтүнә кайтуга өйдә ят ризыклар пешкән була: я кузгалак ашы, я гөмбә белән бәрәңгә. «Аша, апа, аша, урман жимеше, гөнаһы юк», — дип, ул гөмере буге гөмбә капмаган Гөлзәйнәпне дә кыстап ашага алды.

— Вазадан — чәчәкләр, шкафтан коньяк өзәлмәс булды.

Табын эерләгәч, Лариса белән Әнвәр шкаф янында мыштым гына берәр рюмка эчеп куйалар, аннары гына карчыкны ашарга чакыралар. Ә кайчакта берәр рюмка турына житеп бетми, берәмләп бүлмәгә чыгып керергә тагы килә, бу кыска саяхәттән соң Ларисаның тавышы тагы да көрәя, аызы ырыла. Беркатлы карчык берничә көннән генә: «Синен бу кунагың әллә төшергәләп тә ала инде?» — дип куйды.

— Башкаларга гафу ителмәслек кимчелек — кызмача булу да Ларисага килешеп тора, хәтта шуи хәлендә дә ул күнелне кайтармый иде.

Ә бер кичне ул әби белән бәбине урамга чыгарып жибәрде.

— Свежий һава кирәк, апа! Олыга да, көчегә дә кирәк!

— Фу, кулларым, — диде Зэйтүнәгә алар чыгып киткөч. — Фермада эшлисеңмени! Син врач һәм зур кеше хатыны. Чөчәнә прическа ясалган, тырнак төпләрен тазартылган булсын! Яле, утыр!

Ул бала әйберләрен юарга дип ванна бүлмәсенә юнәлгән Зэйтүнәнең кулынан электереп алды. да өстәл янына утыртты.

— Син менә хәзер киенеп-ясаып куй да, иреңне биел, көлеп каршы ал. Тамагын туйдыр. Шуннан соң ул ничек итеп ванна бүлмәсенә кереп киткәнән, ничек итеп бала әйберләрен юып атканын сизми дә калыр!

Ул кухнядан жамаяк белән кайнар су алып чыкты да, кер порошогы салып, Зэйтүнәнең бармакларын бастырды. Чөмоданнан күн савыт алып ачты. Анда кызыл бәрхет өстендә ялтырап тырнак чистарту өчен кирәк-ярак ята иде. Алар Әнвәрнең сызым эсбапларын искә төшерделәр.

— Синәң белән бер мәсьәлә турында киңәшәсе бар иде бит әле, Зюсю. Беләсеңме, мин китмәскә кайттым бит.

— Ничек китмәскә?

— Кафедрага урнашасы иде. Мин зур гына фәнни эш башладым. Бик актуаль темага.

— Зэйтүнәгә бу гажәп тоелды. Институтта чакта Лариса фәнни эш белән бөтенләй кызыксынмый торган иде. — Шул арадамы? — дип соралды Зэйтүнә.

— Ну, андагы мөмкинлекләргә моннан торып күз алдына китереп тә булмый. Анда конкуренция юк. Мондагы шикелле, нишлим икән, нәрсә белән шакакатырым икән, дип баш ватасы түгел. — Шушы рәвешле нич кетмәгәндә чөнчеп куя торган гадете бар Ларисаның. Зэйтүнә аның бу сүзен үткәреп жибөрергә булды.

— Миңа хәзер тәжрибәле галим кул астында эшне өстәлләп куярга гына калды. Абрыйлы жиктөкче кирәк. Үзең беләсең, хәзерге заманда күкрәге белән алдан юл ярып барыр кешең булмаса, әжәлдән дару уйлап чыгарсаң да, бар дип тә белмәчәкләр. Ачыш ясаганыңны зур кеше авызыннан әйттерү мөһим.

— Нинди тема соң ул? — Зэйтүнәнең күңелендә көнләшү тойгысы уялды. Ул үзе студент чагынан бирле бер заводта һавага бүленеп чыга торган матдәләрнең хатын-кыз организмна тәсирен өйрәнүдә катнашса. Ләкин мөстәкыйль эш белән үзен күрсәтә алганы юк бәле.

— Токсикозларның өйрәнәм мин, — диде Лариса Зэйтүнәнең сул кулын жамаяктан алып, йомшак сөлтге белән сөрткөндә. — Токсикозларның көчән кан составына карап билгеләү методдын.

— Нинди токсикозлар?

1 — Соңгы токсикозлар. Канда аларның билгеләре биҫ иргә белене.

Зәйтүнәнең сыны тураиды. Ул, бала тудыру йортында күптән эшләгән кеше, бу мәсәләгә мөһимлеген биҫ яхшы белә иде. Элек-электән бала тапканда һалак булган хатыннарын үлемгә һәк менә шул соңгы токсикозлар сәбәп булган да инде. Дәресе, хәзерге вақытта үлемгә үк житкәримлә, андый очрак биҫ сирәк була, шулай да токсикозларны вақытында дөвалау мөмкинлегә ачыла, күп бәхәтсәлеклә булдырмый калыныр иде.

— Миндә материал житәрлек, — диде Лариса гади генә итеп. — Йөзләргә авыру тарихлары. Барысының каннары даими тикшереп торылган, нәтижеләре жентекләп азылган.

15 — Бер ел эчендә йөзләргә токсикоз күзәттеңме?

— Қызык син, Зюсю. Беләсең бит инде, фәнни нәтижеләре галимнәр үзләре күзәткәннән генә китереп чыгармыйлар. Утыз ел эшләгән бер гинеколог белән дуслаштым мин анда. Хәзер ул пенсиягә чықты да Белгородка китеп барды. Жыйган материалларын мина биреп калдырды. Болай алар барыбер файдасыз юкка чыгачак, мин үзем фәнни эшләргә белән шөгьльләнергә соңардым инде, ди. Син яшь әле, очлап чыгарсың, кешеләргә файдасы тияр, бәлки, ди. Посылка белән салдым мин аларны монда. Сигез килодан артык булды, почтада алмыйбыз дип карышып маташтылар. Минә хәзер бер галим ярдәмдә аларны эшкәртеп, гыйльми хезмәт рәвешенә китерергә генә кирәк... Зюсю, сезнең клиникага уриашып булмас микән? Белеш әле, ә? — Лариса аңа күтәреп, ялварып карады.

30 — Ә эшеңнән жиберәләрме соң?

— Жиберерлә! Мин үземнең граждандык бурчымын үтәдем дип саныйм. һәрберегез берәр ел шунда барып эшләп карагыз әле!

35 Зәйтүнә монысын да күнеленә якын алмаска тырышты.

— Ә Хәсәен?

40 — Ул декабрист түгел, мин декабрист хатыны түгел. Ярагуы һак булса, үзе минем арттан кайтсын.

45 Зәйтүнә Ларисаның жирән бөдрәле йомры башына карады. Моңарчы ул дустаның жорлыгын, уңганлыгын, пөхтәлеген генә күрә иде, хәзер менә яна яклары белән ачылып киткәндәй булды. Беренче карашка таулар да шулай карлы түбәләре белән яқтырып, күнелне ымсын-

дырып, ялтырап тора, якынрак килгәч кенә алар арасындагы упкыннарны күрәсең. Ниләр ята икән Ларисаның күңел упкыннарында? Эремәс бозлармы? Салкын таш өемнәреме?

5 — Балагыз да булмаган икән, — дип куйды Зәйтүнә. — Болай икеле-микеле яшәп ятканда ниҫек бала булдырасың!

— Бала дөньяны бөтенләй үзгәртә бит ул. Беләсеңме, Лариса, Тимәрбулат туганнан бирле мин киләчәк йотурында биҫ борчылып уйлы башладым әле. Илләр арасында дөгьва чыкканын ишеткән саен, күңелне шом баса. Әлгерәк мин политикага биҫ үк әһәмият бирми идем. Хәзер менә дөньяда булган һәр яңалык минем тормышыма килеп кагыла кебек. Мин аңа тормыш бирдем, мин үземне аның киләчәгә өчен дә жавалы саңыйм. Шундый уйлар белән борчылып, тән йокламый чыккан чакларым була. Бала үзгәргә икән кешене, бөтенләй башка карашлы итә икән.

Лариса аңа гажәпләнеп карады:

20 — Ништяк! Тапкансың хәсрәтләнер нәрсә! Сугышның булырын-булмасын синнән сорап тормыйлар инде! Әниләр безне тапкан бит әле, еллар жиңел булмаган. Ләкин менә яшибез! Начар яшибез дип булмый.

— Ләкин син үзең үк менә киләчәк өчен тырыша-сың бит. Әләнәсең, ачыш ясарга омтыласың...

— Син миңа шуны әйт: Ильясова белән сөйләшүдән мөгьнә бармы? Кайчан барсам жайлырак булыр?

Зәйтүнә дустаны гажәпләнеп карады.

— Мин белешермен. Ләкин...

30 — Ул миңе жайлы вақытта кабул итсең, — диде Лариса тагың аны бүлеп. — Қалганын мин үзем карармын.

* * *

Галимнәрнең үзләренә аерым бишьеллыклары бар: биш елдан биш елга кафедра мөдирлегенә конкурс бушылып тора.

Узган юлы сайлангач, Жәмилә Закировна, бу соңгы булыр-инде, дип уйлаган иде. Қиләсе сайлауга кадәр гомер биҫ озын булып тоселган иде аңа.

40 Хәзер менә артка борылып карагач, аның кай арада бузганына хәйран каласың. Олыгайган саен, елларның йөгьреше кызулана бара: чылык — бер ел узган, чылык — икенчесе... Ул арада сиңең тормышында берни үзгәрмәгән дә шикелле...

1 Хәер, кайберәүләр өчен бу еллар мөгънәле булды, доцент Дәүләтшин өчен, мәсәлән. Күзгә күренеп үсте ул. Моңы Казанда гына түгел, Мәскәүдә дә беләләр икән. Узган елны аналарның һәм балаларның сәламәт-леген саклау институтына тәжрибә уртаклашырга баргач, профессор Ильясовага моңы бик ачык сиздер-деләр:

— Сөз Казананмыни? Изаил Харисовичны беләсез-дер инде алайса? О-о, менә дигән специалист, зур галим булгач!

Профессор Ильясованың нинди проблема белән кы-зыксынганын белгәч, барысы да гажәпкә жалдылар:

— Ә нигә Изаил Харисовичка мәрәжәгать итмәде-гез? Ул барлык яңалыклардан хәбәрдар тора һәм опе-рацияләренә дә бик яхшы ясай.

Арада, тырнак астынан кер эзләп йөрмиме бу, диди, профессорга шикләнеп һәм өнәмичә караганнар да булмады түгел:

— Сезнең анда талантлы яшьләренә үстерергә бик 20 тырышмыйлар булса кирәк, — диде сары чәчле, чыра-кебек ябык озын буйлы яшь бер галимә. — Изаил Хари-сович булып ул да һаман әле профессор түгел икән!

Бу сүзләренә ул профессор Ильясовага шөхсән үпкәсе бар сыман әйтте. Доцент Дәүләтшин фән юлынан гына 25 түгел, яшәшнән башка сукмакларыннан да жинчүле-адымнар белән бара иде, күрәсен. Сары чәчле галимә-нең аууын аңлап та була, чыннан да, дөньяда шундый остазлар да очрап тора бит: башта мактый-мактый үстергән шәкертләре үзләрен узып китә башласалар, 30 түбәләрен төяргә керешәләр.

Хәлбуки, Дәүләтшин профессор Ильясовадан үзе китте, һич көтмәгәндә китеп барды, һәм моңы Жәмилә Закировна үз вакытында шактый авыр кичерде, моңың сәбәпләре турында да кат-кат уйланды. Кайта-кайта 35 уйлана торгач, Изаил Харисовичның электән үк кил-гән сәерлекләре искә төште: ул, мәсәлән, заводларга барырга яратмый, шөфлык эшенә катнашмаска тырыша иде. Төннәрен клиникадан шалтыратсалар, ул беркай-чан да телефонын алмый, соңыннан, өйдә юк идем, диди 40 Саклана иде.

Дерес, үз темасына туры килгән авыруларны зур игъ-тибар белән карый, эмма, аның карашынча, гадәтиләрен башкаларга авыштырырга тырыша иде.

— Урамнан килеп кертгән һәр кешенә дәвалап кына 45 Серак китеп булмый, — дигән иде ул бервакыт. — Алай

ваклансан, район врачы дәрәжәсеннән күтәрелә алмас-сың. Галимнәр теләе керерлек эш башкарырга кирәк!

Телгә керү, исем казану турында уйлы иде доцент Дәүләтшин. Шуңа күрә аңа беренче кафедраның тот-5 кан юнәлеше гомумән ошамый иде.

Авырулар турында онытып жиберә иде ул кайчакта. Шуңа күрә Жәмилә Закировна аңа Дилерамны икенче тапкыр жиберә алмады. Яргы елдан соң яңа операция-не ул Дилерамга үзе ясады.

30 Хәзер Дилерам аңа рәхмәтләр укып хатлар язып тора, кияүгә чыкты, әни булырга уйласа, тагын Казанга килергә тиеш.

Бер авыруның язмышын ышанып тапшыра алмаган-ны, тулы бер кафедраның килчәген Дәүләтшинга ыша-нып тапшыра ала идеме соң профессор Ильясова?

35 Ә Дәүләтшинга профессор булу бик кирәк, нәкъ менә Казанда, илгә даны таралган медицина үзәгендә про-фессор булу кирәк иде аңа. Мәскәү институтының урам кебек озын, иркен коридорларында йөргәндә, идәннән 20 түшәмгәчә дөньядагы иң яхшы приборлар һәм аппа-ратлар белән жиһазланган лабораторияләренә кер-гәндә, ниһаять, андагы кешеләрнең туктаусыз чит ил галимнәрен телгә алып сөйләшүләрен тыңлаганда, Жә-милә Закировна Дәүләтшинның бу теләген бик яхшы 25 аңлады. Аңа профессор булу шушы институтка үрмәләү, апары, бәлки, дөньякүләм аренага омытылу өчен ки-рәктер дә.

Ә Дәүләтшинның баш өстендә, икенче кафедрада иллә яшәндәгә кеше утыра, ул әле тиз генә китмәячәк, шулай 30 ител, Дәүләтшинның бөтен өмете профессор Ильясова урындыгында иде.

Жәмилә Закировна исә зиһенә ачык, көче житәрлек чакта, житәкчелек мөһпәкатылареннән арынып, күп еллар элек башлаган фәнни хезмәтен тәмамлау турында хыял-35 лана иде.

Эмма ул хәзер үз эшеннән китсә, кафедра башына Дәүләтшин менеп утырачак, башка беркемгә дә юл куй-маячак.

Бу турыда ныклап уйлагач, Жәмилә Закировна кат-40 ый бер карарга килергә тиеш булды. Гаризалар кабул итүнең соңгы көнендә ул ректор янына керде.

Бу юлы ректор аны «Г» хәрәфе ясап куелган өстәл-дәрнең түрдәгесе артына басып каршы алды. Жәмилә Закировна аңа яны беләнрәк утырды да, сүзен турыдан 45 башлады:

1 Безнең авыл тирәсендәге болынар, эрәмәлекләр сагынып сөйлөргә генә калды. Мондый сахраларны күрсәң шул кала тирәсендә генә күрәсен.

Ул арада Лариса сарафанның нарат төбөнә салып 5 ташлады да ачык бизәклә коену костюмынан гына калды. Әнвәр дә чишенеп ташлаган, зәңгәр трустиктан гына, тик кыенсына бугай, читтәрәк тулгана. Әнә ул агачлар арасында күренеп торган яшел будкага таба китте. Зәйтүнә аңа сокланып карап калды: Әнвәр, буйга уртача 10 уына булса да, гәүдәсе төз, шоматиресе астында мускуллары уйнап тора. Әнә ул жинел адымнар белән кире килә, нарат ябалдашлары аша төшкән нур аның йөзөндә уйный. Ерактан ук:

— Су велосипеды бар, әйдә йөзәбез! — дп.

15 Зәйтүнә Тимербулатны күтөрөп баскан иде, әнисе:

— Баланы нишләтмәкче буласыз тагын? — диде. — Су чәчрәр, салкын тияр, ялгыш күлгә чумдырырсыз, алла сакласын. Үзегез генә йөрегез! — һәм ул Тимербулатны елатып диярлек алып калды.

20 Әнвәр белән Зәйтүнә күл уртасыннан бер әйләнеп килделәр.

Кызык үзе: су чәчри, тәгәрмәчләр әйләнә, ләкин Зәйтүнә минут саен артына әйләнеп карамый түзә алмады. Анда бала әгисе белән әнисенә таба талшына, әбисе 25 аны таярга азалана, ә читтәрәк Лариса кулларын жәеп, кызынып ята иде. Интегә иде Гөлзәйнәп, жаны кыйнала иде аның: ул чишенгән кешегә карарга ояла, пляжларны «шурәле оясы» дип атый, шәһәр халкының бу кыланышын кыргыҗлык дип саный иде.

30 Зәйтүнә тизрәк ярга чыгарга ашыкты.

— Әйдә, әни, чэй эчик, — дип, термостан чэй салды. — Ә син кунакны йөртеп кил, — диде Әнвәргә. — Миңа чыланьрга ярамый.

35 Әнә алар икесе янәшә утырып йөзеп тә киттеләр. Лариса жыйнак гәүдәсен артка каерыбрак утырган, тыгыз, йомры балгырлары тамчылар арасынан елтырап, педальләргә кызу әйләндерә, алар Әнвәр белән ярышып, йөрешне тизләттеләр, көлешкән, шаярышкан тавышлары гына ишетелеп калды.

40 Аргы ярга житәрәк, велосипед янтаеп китте, алар икәүләп суга сикерделәр һәм узыша-узыша йөзә башладылар. Гөлзәйнәп аларга аркасы белән борылып утырды, озақ кына итеп каршындагы наратка карады, аннары шул наратка текәлгән килеш:

45 — Үзлөрән генә... жиһәрмәскә иде, — диде.

1 — Кафедра мөдирлегенә мин тагын үз кандидатураны куярга ниятләп торам эле.

Ул, текәлеп, ректорның шамаклай ясалган кара кысалы күзлегенә карады, әмма калын пыяла күз алмаларын зурайттып күрсәткәнгә, алар һәрвакыттагыча га- 5 жәлләнгән кебек тоелалар, асылда ректорның ни уйлаганын белеп булмый иде.

— Олыгаябыз, Жәмилә Закировна, — диде ул. — Сезне эле яңа гына сайлаган идек.

10 Ректор фикерен әйтергә ашыкмады. Хәлбуки, бу гадәти вакыйга түгел иде. Институт тарихында Ильясова яшәндәгә хатын-кызының мондый урынга сайланганы юк иде эле. Шунның өстенә, ректор үзе дә жавалпы постларга ирләрне куюны хуп күрә, ул хәтта институтка да 15 20 Сәгетләргә күбрәк алу кирәклегә хақында трибуналардан кычкырып әйтә иде.

— Гаризамны тапшырганчы, бу хакта сезнең фикерне беләсе килгән иде, — диде Жәмилә Закировна.

20 — Кафедраның эше моңарчы яхшы бөяләнеп килде бит, Жәмилә Закировна. Дәрәс Дәүләтшин да гариза бирде, әмма гыйльми совет сезнең көчегезне, энергиягезне исләпкә алмый калмас.

Гадәттә, эшен яхшы алып барган житәкчеләргә тора салып урыныннан күзгәтмәйләр, гыйльми советның 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70 75 80 85 90 95 100 105 110 115 120 125 130 135 140 145 150 155 160 165 170 175 180 185 190 195 200 205 210 215 220 225 230 235 240 245 250 255 260 265 270 275 280 285 290 295 300 305 310 315 320 325 330 335 340 345 350 355 360 365 370 375 380 385 390 395 400 405 410 415 420 425 430 435 440 445 450 455 460 465 470 475 480 485 490 495 500 505 510 515 520 525 530 535 540 545 550 555 560 565 570 575 580 585 590 595 600 605 610 615 620 625 630 635 640 645 650 655 660 665 670 675 680 685 690 695 700 705 710 715 720 725 730 735 740 745 750 755 760 765 770 775 780 785 790 795 800 805 810 815 820 825 830 835 840 845 850 855 860 865 870 875 880 885 890 895 900 905 910 915 920 925 930 935 940 945 950 955 960 965 970 975 980 985 990 995 1000

Әмма профессор Ильясова кем юлына аркылы басканын анлап бәтерми иде эле.

* * *

Ял көнне, барысы бергә жыелышып, Аккош күленә киттеләр. Зәйтүнә белән Тимербулат, Гөлзәйнәп кар- 30 35 40 45 50 55 60 65 70 75 80 85 90 95 100 105 110 115 120 125 130 135 140 145 150 155 160 165 170 175 180 185 190 195 200 205 210 215 220 225 230 235 240 245 250 255 260 265 270 275 280 285 290 295 300 305 310 315 320 325 330 335 340 345 350 355 360 365 370 375 380 385 390 395 400 405 410 415 420 425 430 435 440 445 450 455 460 465 470 475 480 485 490 495 500 505 510 515 520 525 530 535 540 545 550 555 560 565 570 575 580 585 590 595 600 605 610 615 620 625 630 635 640 645 650 655 660 665 670 675 680 685 690 695 700 705 710 715 720 725 730 735 740 745 750 755 760 765 770 775 780 785 790 795 800 805 810 815 820 825 830 835 840 845 850 855 860 865 870 875 880 885 890 895 900 905 910 915 920 925 930 935 940 945 950 955 960 965 970 975 980 985 990 995 1000

30 35 40 45 50 55 60 65 70 75 80 85 90 95 100 105 110 115 120 125 130 135 140 145 150 155 160 165 170 175 180 185 190 195 200 205 210 215 220 225 230 235 240 245 250 255 260 265 270 275 280 285 290 295 300 305 310 315 320 325 330 335 340 345 350 355 360 365 370 375 380 385 390 395 400 405 410 415 420 425 430 435 440 445 450 455 460 465 470 475 480 485 490 495 500 505 510 515 520 525 530 535 540 545 550 555 560 565 570 575 580 585 590 595 600 605 610 615 620 625 630 635 640 645 650 655 660 665 670 675 680 685 690 695 700 705 710 715 720 725 730 735 740 745 750 755 760 765 770 775 780 785 790 795 800 805 810 815 820 825 830 835 840 845 850 855 860 865 870 875 880 885 890 895 900 905 910 915 920 925 930 935 940 945 950 955 960 965 970 975 980 985 990 995 1000

40 45 50 55 60 65 70 75 80 85 90 95 100 105 110 115 120 125 130 135 140 145 150 155 160 165 170 175 180 185 190 195 200 205 210 215 220 225 230 235 240 245 250 255 260 265 270 275 280 285 290 295 300 305 310 315 320 325 330 335 340 345 350 355 360 365 370 375 380 385 390 395 400 405 410 415 420 425 430 435 440 445 450 455 460 465 470 475 480 485 490 495 500 505 510 515 520 525 530 535 540 545 550 555 560 565 570 575 580 585 590 595 600 605 610 615 620 625 630 635 640 645 650 655 660 665 670 675 680 685 690 695 700 705 710 715 720 725 730 735 740 745 750 755 760 765 770 775 780 785 790 795 800 805 810 815 820 825 830 835 840 845 850 855 860 865 870 875 880 885 890 895 900 905 910 915 920 925 930 935 940 945 950 955 960 965 970 975 980 985 990 995 1000

45 50 55 60 65 70 75 80 85 90 95 100 105 110 115 120 125 130 135 140 145 150 155 160 165 170 175 180 185 190 195 200 205 210 215 220 225 230 235 240 245 250 255 260 265 270 275 280 285 290 295 300 305 310 315 320 325 330 335 340 345 350 355 360 365 370 375 380 385 390 395 400 405 410 415 420 425 430 435 440 445 450 455 460 465 470 475 480 485 490 495 500 505 510 515 520 525 530 535 540 545 550 555 560 565 570 575 580 585 590 595 600 605 610 615 620 625 630 635 640 645 650 655 660 665 670 675 680 685 690 695 700 705 710 715 720 725 730 735 740 745 750 755 760 765 770 775 780 785 790 795 800 805 810 815 820 825 830 835 840 845 850 855 860 865 870 875 880 885 890 895 900 905 910 915 920 925 930 935 940 945 950 955 960 965 970 975 980 985 990 995 1000

Шешене бушатып, зелпе куагы астына яшергеч, Өн-
вэр: — Өйдөгөз, мин сезгэ мэхэббэт агачы күрсөтөм, —
диде.

Жавап та көтмичэ, очынып, каршыдагы калкулыкка
менеп киттэ.

Мэхэббэт агачы дигэнэ калкулык өстендөгө ачык-
лыкта икэн. Ике яшь агач — каен белэн усак — бер та-
мырдан чыккандай, бер-берсенэ сарылып үскөннөр. Хээр,
Оусудэн бигрэк, уралышканнар алар, эйтерсең лэ кемдер,
юри аларны бау урынына чөбөлөгөн. Бу чөбөлөнү шун-
дый тыгыз ки, кайсынык кэүсэсе-богагы кайда икэнен
белерлек тэ түгөл. Аларнык тамырларынан күтөрөлгөн
дым да адашып берсеннен икенчесенэ күчөдөр сыман
тоела. Урыны-урыны белэн ботаklar кулларны-аяк-
ларны хэтерлэтэ, игътибар белэн караганда, бу ике те-
рлекк янсенэ жан иңгэндер дэ, аларда мэхэббэт хисе
кабынандыр хэм алар, кавышып, бер-берсенэ бирелгөн
мизгелдэ оеп калганнардыр кебек тоела. Бу хис шул-
Окалар көчлө булган ки, алар хэтта барча үсемлеклэр-
нең изге кагыйдэсен — кояшка таба үрелеп үсэргэ ки-
реклеген дэ онытканнар, башларын түбэн игэннөр.

Өнвэр агачларны кат-кат эйлөнөп чыкты, аның күз-
лэре гадэттэн тыш ялтырый, йезе тимгеллөнөп чыккан,
Хэрэкэтлэре артык иркен хэм бу рөвешендэ ул ямьсез-
лөнөп киткэн иде.

— Бу яктан карагыз эле! Нэрсэнэ хэтерлэтэ, э? —
дип сорады ул. — Сезгэ, медикларга гына күрсөтөп була
моның ишене!

Дариса агачларны экрэн генэ эйлөнөп чыкты да су-
зып: «Ништя-ак! — диде. — Инде агач булып агачлар
болай кыланышкач, төнөндэ кайнар кан аккан адэм ба-
ласы ничек түзэргэ тиеш!»

Өнвэр белэн Зэйтүнэ күлгэ еш килэлэр, лэкин бер-
гэнчан да бу калкулыкка менгөннөрө, бу агачны күр-
гәннөрө булмады. Кайчан күргөн Өнвэр бу агачны, кем
белэн эзлөп тапкан хэм ни өчен нэкъ менэ бүгөн аны
күрсөтэргэ булган?

Оятсыз лэззэттэн башы илгэндэй бөгелеп төшкөн
Каенның кэүсэсе гадэттэгечэ ак түгөл, күгөлжем иде.
Аның каен икэнен дэ яфракларыннан гына белеп була.

Аклыгын югалткан иде каен.

* * *

Лабораториядэ һәркемнең урыны киштэлэр белэн бү-
ленеп куелган. Алтынчөчөң өстөлэ — ишектэн кэргеч тэ
сулда, түр почмакта. Ак пластик белэн капланган озын
өстөл, ялтырап торган пыяла пробиркалар, төрлө при-
борлар, киң төрөзө төбөндө чэчэк атып утырган яран-
нар хэм милеушөлэр, болыңицаларга хас чисталык хэм
фенол исе, бигрэк тэ урынның аулаклыгы — барысы кү-
нелгэ күлтөн якын. Монда килеп, өс киёмнэреңне алыш-
тыргач, ак халат белэн башлыгыңны киеп куясың да
Отормышың калган ваемнарыннан арынып торасың, күз-
гэ күренми торган, үзгөрүчөн хэм катлаулы дөньяга, —
табитатнең иң вак кискөчкеллэре дөньясына үтеп кер-
гэндэй буласың. Бу дөнья үзөнөң төзөклөгө, законна-
рының тайпылышсыз хэм төгөл булуы белэн соклан-
дыра Алтынчөчөң. Атомнар, молекулалар үз законна-
рына, табигатларенэ һэрвакыт тутры булып калалар,
беркайчан да алдамыйлар, алар ышанычлы хэм гадел.
Дусларың кёбек, икейөзлөлөнүнэ белмилэр. Табигать
үзөнөң чын асылында законнарына тутрылыклы хэм
Ойхлас, э алдау-ялганны, икейөзлөлөккө кешелэр уйлап
чыгарганнар. Начар кешелэр... Линар. кебеклэр...

Молекулалар хэм атом-электроннар дөньясында рэ-
хэт Алтынчөчкэ. Ул күзгэ күремэс жисемнен пробир-
калардагы катлаулы хэрэкөтөн, кискөчкелрнең бер-
берсенэ тартылышын хэм бер-берсеннэн читкэ этэрел-
шен күңелэ белэн тоя шикелле. Аның кечкенэ, эмма нык,
сөйкөчел куллары бу хэрэкөтне үзөнэ буйсындыра белэ.

Химиклар арасында «куллары яхшы» дигэн суз бар.
Хэрэкэтлэрне төгөл ясыи, реакциялэрне пөхтэ үти, дигэн
Суз генэ түгөл бу. Химикның лабораториядэ эше — ул
музыкаканның пианинода уйваны кебек. Берэу, бөлки,
клавншларга тиешлэ төртитэ дэ баса торгандыр, ул
уйнаган нэрсэ көйтэ дэ охшыи торгандыр, лэкин ул көй-
нең моңы юк. күңеллэрне төгрөндөргөч көчө юк. Көйне
Змонлы иту, кеше күңеллэрэнэ житкеру өчен үзөнэ аерым
талант, йөрөк хисе кирэк. Химиядэ дэ шулай. Кайберэу-
лэр матдэлэрне тиешлэ микъдарда улчи ала, тамчы-
ларны нэкъ кирегенчэ тамыза, лэкин матдэлэрнең вак
кискөчкелэре ул кушканны үтэргэ телэми. Реакция бар-
Омый. Син аны телэсэ нишлэт, бармый.

Андый чакларда гадэттэ Алтынчөчөңне ярдэмгэ чакы-
ралар. Лаборатория начальнигы Нажиэ Нэкыйловна
аның алтын куллы икэнлегенэ ышанган. Өнэ ул ишекне
Чачты да:

1 — Алтынчеч! — диде. — Бүгөн телевидениеден килелер! Шаакатырлык прибор эерлөп куй эле!
Алтынчеч борылып караганда, ул инде ишекке ябып маташа иде, күпереп торган кызгылт чөлөр гөнө күрө-
5 неп калды. Катгый сөйлөшө житакче — сүзөн айтте, жа-
ванны тындап тормады.

Моннан берничө ай элек, Нажия Нөкыйповна нөкь менө шушылай ишектөн башын тыгып:

— Алтынчеч! Инглизлөр янына барып кил эле! Эш-
10 лөрө бармый, — дип кычырган иде.

Сэгать биш жите иде инде. Алтынчеч халатын салып, икенче каттан өченчөгө, чит илдөн килгөн белгечлөр өчен махсус жиһазланган бүлмөгө менеп китте. Өстөл янына жыелган берничө ир кеше аңа гажәллөнөп кара-
15 дылар: кечкенө буйлы, калын күзлекле бу хатын-кыз аларга ошап бетмөдө булса кирек. Алтынчеч русча сө-
лам биреп, аларга карамыйгына алга узды.

— Никароши прибор! — диде шунда нечкө бармагы белөн өстөлдөгө фотоэлектрориметрга күрсөтөп,
20 оозын буйлы, арык гөүдөле егет.

— Нишлөп никароши булсын! — Алтынчеч аның ябык ак йөзөнө шелтө белөн карады. Егеткең изүе чишелгән, кыска халаты таушалган, мамык кебек йомшак, юка чөчө чуалган — гомумән, ул тышкы кыяфәтенө эллө ни
25 игътибар бирмөгөндөй күрөнө иде. Э. зөңгөр күзлөрө эңкерсез карый.

Тәржемәче китеп өлгөргән икән инде, Алтынчеч прибор өстенө иелде. Ул чит иллөрдө, шул исаптөн Англия-
дө эшлөнө торган шундый ук приборлардан төзелеше
30 белөн бер аз аерылса да, бер дө алардан ким түгөл иде. Э-э, менө хикмәт нәрсәдө икән. Бу егет ясалма катнаш-
мада сульфат микъдарын ачыклай, заводтан чыккан суларның составын тикшерү буенча эшли, күрөсөң. Мон-
дый очракта приборга өстәмә светофильтр куярга кирек,
35 э ул аны оныткан.

Алтынчеч, прибор астындагы кюветны — озынча са-
витны алырга үрөлдө. Аны алгач, светофильтрны кую бик ансат. Ләкин ислөргө кирек. Э ул бүгөн үч иткөн-
дөй изүе ачык күлмөгөн кигән иде. Йелгөч, ул тагың да
40 оныграк ачылачак, э арттан бу кешелөр карап тора... Ул, борылды да, кулы белөн изәп:

— Китеп торыгыз! Китегез! Кит! — диде. Өч ир-ат, гажәплөнгөннөрөн белдереп, аптырап, арткарак чиген-
45 делер. Алтынчеч тиз гөнө светофильтрны урнаштырды.

7 Күтөрөлөп караса, арык егет аның артына килеп тә бас-
кан. Алтынчеч кызарынып чыкты.

Ләкин егет житди, ул Алтынчечнең нәрсә эшлөгөнөн аңларга тырыша иде.

5 — Менө болай...

Алтынчеч кулы белөн сузылып, светофильтрны күр-
сәтте.

Егет эчкө сузылды, ләкин зур кулы анда сыймый
иде.

10 Ул елмаеп, сорау белөн күтөрөлөп карады...

— Син алай булдыра алмыйсың. Син а өске капка-
чын ачып куярга кирек иде.

Егет аңлаганын белдереп, рәжмәт хисе белөн башын
каккалады. Кюветны кире урынына куеп, титрованиене
15 башладылар. Алтынчеч өстөлдөн көгәзь-каләм алды да:
«— ВаС1-0, 001?» — дип язды.

— Да, да! — дип башын иде егет.

Акыл белөн, йөрөк хислөрө белөн аңлашу өчен тел-
лөрнең төрлөлөгө дө комачуаулий алмый. Кеше үзөнөн
20 сакыл казанышларын уртакташканда формулалар, сим-
воллар белөн аңлаша. Хис-тойгыларын авазлар, нота-
лар, төслөр белөн, елмаю, хәрәкәтлөр белөн аңлата.

Алтынчеч титрованиенең ничек барганын бер аз кү-
зөтөп торды да ишеккө юнөлдө. Прибор яхшы эшли иде.
25 Эмма ябык егет аның артынан килеп, сак кына иценө
тотынды. Алтынчеч борылып карагач:

— Оливер! — дип үзөнө күкрөгөнө төртте.

— Алтынчеч, — дип башын жиңелчө гөнө иде кыз.

— Алтынчеч, — дип кабатлады егет үзе өчен ят
30 жисемне. — Алтынчеч! — диде зур ихтирам нәм соклану
белөн.

Дересен гөнө айткөндө, моңарчы Алтынчечнең исе-
мен болай олылап нәм сокланып караган кеше юк иде
эле. Кем белөн гөнө танышсан да, иң элек башыңа ка-
35 рыйлар. Э Алтынчечнең чөчө — көл төсле, юка, кыска.
Карый кеше, көлөмсери. «Туганда минем чөчөм сап-
сары булган, эти белөн эни сөөклө кызларына беркем-
дө юк исем кушарга тырышканнар», — дип кеше саен
аңлагып йөрөп булмый бит инде!

40 Шуннан сок, атнага ике булмаса да, бер тапкыр
Нажия Нөкыйповна ишекке ачып:

— Алтынчеч! Сине инглизлөр чакыра! — дип ярып
сала торган булды. Чакыручы гадәттө Оливер була. Кай-
дадыр бик еракта, дингезлөр, таулар артында, күз күр-
45 мөгөн илдө туып-үскөн, ят телдө сөйлөшө торган бу егет

1 үз һөнәрән Алтынчәч кебек үк ярата һәм, иң мөһиме, бу эштә осталыкны, талантны бөяли белә иде.

2 Аңарчы Алтынчәч завод территориясендә эчке бер сагау белән йөри торган иде. Чөнки лабораториядән цехларга барганда, киң асфальт юлны ике яклап ышыклап торган агачлык артыннан берәр борылышта баш механик Бадамшинның озын гөүдәсе килеп чыгуы ихтимал. Ул синең яныңнан узып киткәнче, куак булып торасы, яки сукмак читендәгә төлгә әвереләсе, я күбөләктәй очып китәсе — кыскасы, юк буласы килә, ләкин син юк була алмыйсың, кире борылып йөгерергә аяклар ирек бирми, алар, ниндидер мотор ярдәмендә хәрәкәткә китерелгәндәй, алга таба аглый бирәләр. Алтынчәч бик төбәкөлөп асфальттагы ярыкларга карый, ә үзе баш түбәсендә Нәркисенчә көйдергеч карашын тбя. Мондый очрашулардан калган хис атна буюе йөрәкне сызландыра, бу сызлану икенче очрашуга кадәр житә иде.

3 Бигрәк тә Линар белән танышканнан соң йөзе кара итеп тоя башлады ул үзен. Теге чакта, тулай торақта, оетеге белән үбешеп йөргән өчен Тәслимәне ничек гаепли иде бит ул! Ә хәзер үзе дә шундый булып чыкмадымыни? Аның йөз каралыгы тиздән бөтен заводка фаш булалачак, очрашканда, баш механик аның баш түбәсенә генә түгел, гөүдәсенә текәләчәк. Чөнки киләсе кышка 4.5 ана булчак Алтынчәч, һәм, мөгаен, бу сүз алдына «ялгыз» дигәнә дә өстәләчәк. «Ялгыз ана Алтынчәч Вафина» булчак ул киләсе кышка.

5 Бу хәле аны ике төрле хис арасында йөртә. Бер яктан ул горулана: менә бит, мин башкалардан ким түгел, ана булчакмын! Икенче яктан кимсенә: ул бүтән нәрдән ким, чөнки кешечә гаилә корып, баласын әгилә итә белмәдә. Шулай да бу кимсенүе киметә торган бер өмет яши күңелдә. Ә бәлки, сабый әгисез калмас әле. Мөһиме һаман юатгып тора, Линар ялгыз, ди, тик менә 3.5 урынныңнан кубып, бөтенләйтә күчеп килергә жае гына чыкмый, ди. Андый эш дәррәү генә эшләнми бит ул, диде куя. Менә баланы күргәч, жаны түзмәс, килер, аллаһы боерса, диде юата. Линарның таш бөгьрьле булуы мөмкин түгел. Кызы бар бит аның, ә кыз баласы булган ир-көләр хатын-кызын хәлен аңларга тиешләр, чөнки башкаларның язмышын үз кызларына үлчәп карамый булдыра алмаслар...

6 Алтынчәч, уйларын шунда бүлөп, телевидение кешеләре килүгә әзерләнгән башлады. Катлаулы эш башкара 4.5 торган прибор әзерләргә кирәк. Әйтик, менә дефлегма-

7 тор. Катнашмадагы матдәләргә инфрат яхшы аера. Тыштан караганда колбага тоташкан пыяла көпшә кебек кенә үзе...

8 Лабораториядәгә кызлар Алтынчәчнәң хәлен күптән 9.5 сизәләр инде, тик тел белән сорарга гына кыймыйлар. Ә менә Оливер аның кыяфәтенә бер дә игътибар белән карамый иде, ул бары тик «алтын куллар»ның осталыгын, сәнгәтен, жырын отып алырга гына тырыша иде. Мөнәсәбәтләренә гади һәм эшлекле булуы, бер-берсенә окупәлләренә тирән керергә омытлмау кешеләренә чын бәһасен белергә мөмкинлек бирә икән. Инглиз инженерының ихтирамы Алтынчәчнәң дәрәжәсен үстөрәп жиберде. Бу чорда Алтынчәч заводта иркәнәеп йөри башлады, хәтта Бадамшиннан да элеккечә коты очып 10.5 тормый иде инде.

11 Моннан бер ай элек, инглизләр, эшләрен тәмамлап, үз илләренә кайтып киттеләр. Әллә шул да берәз сәбәп булды инде, әллә хәле үзгәрә баргангамы, Алтынчәчнәң пошунуы соңгы вақытта аеруча көчәйдә...

12 Ишек артында шау-шу, дөпелдәгән, кычкырып сөйләшкән тавышлар ишетелде, бүлмәгә, сакал-мыеклы яшы кеше ияргел, Нажия Нәкыйповна килеп керде.

13 — Менә безнең тәжрибәле инженерыбыз Алтынчәч Вафина. Әзерме, Алтынчәч?

14 — Биш минутлык кадр ясайбыз. Телевидение өчен бу бик күп,— диде сакаллы калын тавыш белән. Әллә каян сизеләп тора: күп төрле халык арасында айкалып, ул инде тарсынунын, оялуның иң икәнәен дә оныткан, аягы кая басса, шунда үзен өендәгә кебек хис итәргә күчкәкәп иде.

15 — Шушымы?— диде соралы ул дефлегматорга төр-төп. — Эшләтәп күрсәтегез.

16 — Ул эшләп тора,— диде Алтынчәч кырку гына. Бу кеше прибордан да бигрәк Алтынчәчнәң кыяфәтеннән 17.5 канәгать-түгел иде, ахрысы, карашыңнан шул сизелде.

18 — Бумы эшләп тора? Без тамашачыга нәрсә күрсәтербез соң? Бер пыяла колбамы?

19 — Әгәр беләсез килсә, бу колба үзе бер завод калдар эш башкара.

20 — Карагыз әле, безнең вақыт санаулы. Хәзер камераларны кертәбез дө...

21 Ишектән озын тимер тоткаларга беркетелгән софитларны сөйрәп кергә башлаганнар иде инде. Алар артыңнан кара елан булып резин көпшәләп идәнгә сузылып 22.5 ятты.

4 — Кая монда розетка? — дид як-гына каранды таза гәүдәле ир кеше.
Лабораториядә моңарчы берқайчан булмаган ыгызыгы куйты.

5 — Алтынчәч, син аларга су өчен дистиллятор куй! — диде Нажия Нәкыйповна.

— Дистиллятор? Кеше алдында оят бит, Нажия Нәкыйповна. Химиклар күрер!

Начальник кул гына селтәде.
10 — Акыллы химик күрсә дә көләр дә бетерер, ә тилегә барыбер түгелмени!

Чыннан да шул тиле өчен булса гына инде. Дистиллятор — зур колба, астына спиртовка куеп, шуның эчендә су кайнатасын. Тизрәк кайнасын өчен аңа калий перманганаты, ягъни марганцовка да өстиләр. Карап торышка гел харап була инде: пыяла савыт эчендә үрлекырлы сикереп ачык шәмәхә төстәге сыекча кайный! Чыннан да режиссерның йөзе ачылып китте:

— Менә ичмасам, бу чыннан да зур химияне күз 20 алдына китерә!

— Химия түгел бу, физика, — диде Алтынчәч.

Ләкин аның сүзенә колак салучы булмады, чөнки өстәл янында, гыйфрит күзе кебек объективларын акайтып, телевидение камерасы шуышып йөри иде, режиссер операторга күрсәтмәләр бирә башлады.

Алар урамга чыккач, Алтынчәч, тәрәзә төбөндөгә гел чүлмәкләрен кырыйгарак шудырып, ишек алдына карады. Камераны асфальтка жайлап куйганнар, завод күрешен төшереп маташалар. Аннан иш күренә соң? 300, градирнялар! Чыннан да харап бит кыяфәтләр, биния зур чүлмәк рәвешендә үзләре, өсләреннән төрле тарафка пар бөркелә...

Тыштан караганда заводның иң шаккатыргыч корылмалары булып төела алар. Ә чынында исә бары тик 35 пар жыйгычлар гына ул. Алар парны суга әйләндереләр.

Заводның төп эшен башкара торган колонналарның исә кыяфәте тыштан караганда бик гади. Алар цехлар эчендә тавыш-тынсыз гына үзләренең катлаулы һәм бик мөһим вазифаларын үтиләп.

40 Алтынчәч чая режиссерның мәгънәсезлегенә көлемсерәде. Ләкин шунда ук житдиләнеп: «Мин үзем дә шундый түгелмени? — дид уйлап куйды. — Кешенең чын асылын күрүм, шул градирня кебек кәпрәп пар бөргәненеренә кызыгам түгелме мин дә? Күзне кызыкты- 45 ра, алдый белә шул алар!»

4 Институтта укыганда Зәйтүнә бер завод поликлиникасындагы врачлар белән берлектә фәнни тикшеренүләр алып баруда катнашкан иде. Ул һавага бүленеп чыга торган газ катнашмасының хатын-кыз организмына тәэсирен өйрәнүдә катнашты.

Бу эш белән профессор Ильясова житәктелек итте, завод врачлары аны клиника белән бергәләп башкардылар. Шуңа күрә Зәйтүнә заводта да үз кеше булып беткән иде инде.

10 Ләкин менә Тимербулат белән өйдә утырган арада ул бу эшләрдән чигтә калды. Тикшеренүләрнең нәтижәсе югары оешмаларга житкерелгән, бер цехта тулысынча реконструкция ясалганын ишетсә дә, барып күрә алганы юк иде өле.

15 Цехта һаваның чистаруына ирешә алдылармы икән? Зәйтүнәнең моны үз күзләре белән күрсә килә иде. Бер көнне клиникада эше тәмамланганнан соң, ул заводка сугылырга булды.

Элекке пропускысының срогы чыккан икән. Ул завод 20 поликлиникасына шалтыратты. Әмма поликлиникада да кабул итү сәгатъләре беткән, врачлар киткән иде. Зәйтүнә цехка шалтыратты. Анда да начальник алышырган икән, нечкәрәк кенә ят тавыш жавап бирде, Зәйтүнәнең кемлеген аңлап житкөрмәсә дә, пропуск яздырырга 25 вәгъдә итте.

Завод ишегалдында да көз үзен-сиздерә. Сукмак кырыларындагы өрәңгеләрнең яфрактары яшел өле, ләкин ныкларак карасаң, алар да төс сала башлаганнар, коңгыртланганнар, катыланганнар, салкынча жыл килеп 30 бөрелгән, йомшак кына лепердәшмиләр, калайдан ясалгандай каты бөрелешеп кыштырдылар. Әнә, цехның бетон тартманы хәтерлөткән яна бинасы каршындагы түтәлләрдә дә жәйге гөлләр шйнгән инде, бары тик кашкарылар, кызгылт-сары бөрхет гөлләр генә балкып 35 утыра.

Бинага якын килгән саен, ят ис — тәмсез газ иссе күрелә ныграк тия башлады. Зәйтүнә чөчөкләргә үрелде. Кашкарылар иссез була, ә менә бөрхет гөлнең иссе, якын килсәң, хәтта шул тәмсез исне дә күмеп ките ала 40 кән.

Ләкин бу — иелгән мизгелдә генә, тураеп басуга борынны ярып, тагын күнелне болгандыра торган ис аң- 45 кыды.

1 Эйе, цехны бөгөнлэй өр-янадан эшлэгэннэр икэн. Эче иркен, биек. Уц якта идэндэ тезелеп торган чаннар өстеннэн шуышп краннар йери, алар үзлөрөнө беркелтлгөн формаларны чаннарга чумдырып кына алалар — стөп эшне шул рөвешле автоматлар башкара. Сулдагы өстөл янында ике хатын сөйлөшөп утыралар иде — цехта бүтөн кеше күрөнмөдө. Зөйтүнэ эчкө керүгэ, саргылт плащының сөдөфлөрөн ычкындарды: биредэ жылы, теге хатыннар да кыска жипле күлмөклөрдөн, ялан бал-ютырлы иделер.

Килеп керүгэ төмсөз ис күнөл кайтаргыч булып тоелса да, безраднан күнөгөсөң икэн, шуца күрө хатыннарның да ана исе китми, калын оеклар, озын жипле күлмөклөр кияргө киреклеген дө онытып жибөргөннөр. Меңэ алар-кының берсе кранның түрдөгө чан янына шуышканын күрел, ашыкмыйча гына шунда таба китте, чан эчендөгө сыеклык өстенө утырган элпене таяк белөн сыдырып алып, кырыйдагы савытка ташлады. Тәмсөз ис тагын да көчөйдө, кран түбөнөп, зур тукмактай бүлтөөн торган доформаларны чан эченө чумдырды...

Формаларга резина ябышып чыга, кран артка чигенган арада ул резина кибеп, шар хасил була...

Зөйтүнэ боларны күзөтөп торганда, артында кемдер:

— Ничек соң, врач иптэш, ошыймы? — дип соралды.

2 Зөйтүнэ сискәнеп борылды һәм кара диагональдән тегелгән костюмлы кеше белөн кара-каршы басып калды.

— Исәнмесез. Сөз кем буласыз?

3 Цех начальнигы Хөйруллин булам.

4 Начальник өчеп Хөйруллин яшьрәк күрөнө иде, бирок то элекке начальник Галиулла абзый белөн чагыштырганда. Житмәсә балалар шикелле борынын тартып, жипчелчө гөнө иңбашларын сикертөп куйды тагын. Әмма иңбашлары таза, киң, жипчө эчендө нык мускуллар уйнаганы сизелеп тора.

5 Мин клиникадан. Зөйтүнэ Мәжитовна, — дип кулын сузды ана Зөйтүнэ. Хөйруллин аның бармакларын элөктөрөп алып, кискөк кенә кысты да:

6 Мөдәррис Сәләхович, — диде. — Әйдөгез, өскө мөчөнөп сөйлөшк.

7 Үзе жавап та көгмичө борылды да, эре һәм нык басып, ишеккө юнөлдө. Ул, жипчөлөрөн алгарак авыштырып, тәжрибәле өлкән кеше кебек атларга тырыша, ә йомшак чөч белөн капланган йомры башы малай-шалай-кыны хөгерлөгө иде.

8 Лифтка утырып, өченчө катка сөйлөшмичө гөнө мөндөлөр. Цех начальнигының кечкенә гөнө бүлмәсендә тагын ике хатын-кыз утыра икән. Хөйруллин түр тәрәзө буендагы өстөл артына керөп утырды да, Зөйтүнөгә каршысындагы урындыкны күрсөттө.

9 Тәрәзөдөн завод корпуслары, торбалардан чыгып жип унаена авышкан сыек төтен тасмалары күрөнөп тора. «Күпме һаваны агулыйлар!» Зөйтүнэ аркасы белөн хатыннарның карашын тоеп, тартынып утырды.

10 — Мин бу цех һавасындагы зарарлы матдөлөрнөң хатын-кызлар организмына йогынтысын тикшерүдө катнашкан идем, — дип аңлагга башлады ул начальнигкка. — Шактый көч куелды бу эшкө. Мөнә реконструкция-ясалып беткөн икән... Житөкчөлөр безне, реконструкция-дөн соң хөл тамырдан үзгөрчөк, дип ышандырганнар иде.

11 — Ну, без вөгъдө биргөн хөтлөсөн эшлөдөк анысы, — дип аның сүзөн төксе гөнө бүлдердө Хөйруллин. — Цех бинасы иркенәйтелдө, вентиляторлар эшли, производ-ство мөмкин булганча механикалаштырылды.

12 — Лөкин һава! Һавада үзгөрөш сизелми бит! Ничек алай булды соң?

13 Зөйтүнэ бу сүзлөрнө һич тө Хөйруллинга үпкө рөвешендө әйтөргө теләмөдө, ул бары тик врачларның, инженерларның шушылай бергөлөп тырышуы нәтижәсез калуга гажәллөнгөн, бары тик шушы аяныч хөлнөң серенә гөнө төшенергө тели иде. Лөкин начальнигкның кырыс карашы аны каушатып жибөрөдө, шунлыктан соравы дорфарақ чыкты, ахрысы. Өстөвенө ул артган ике хатынның көлөмсерөп күзөтөп утырганын һамап тосп тора иде.

14 — Һава! Һава! Без кулдан килгөнөн эшлөдөк. Әгәр дө хатын-кызга бездө эшлөү зыянлы икән, китсеннәр! Башка, зыянсыз эшкө урнаштырабыз, пожалуйста! Мөнә шулай дип карагыз эле сөз аларга, авыз ачарга да ирек бирмиләр. Утызар ел шушында эшлиләр. Эш хакы яхшы, пенсиягө иртө чыгалар. Сөз, врачлар, үзөгөз үк беркемнен дө монда эшлөгөннөн инвалид булганы юк, дисөз бит.

15 Гөл карап, дөваләп торганга шулай иде ул.

16 — Ансы сезнөң эң. Бөгөнөгөз дө безнөң кебек биргөн сүзөн үтөп торсын иде әле!... Начальник бу сүзлөрнө аеруча үчөклөп, иреннөрөн яңа туган ай рөвешенө китөрөп әйтө башлаган иде, өстөлдөгө кара телефон зыңгылдады. — Хөйруллин тыңлай, — диде ул трубканы алып.

1 Бу юлы аның фамилиясе бик таныш булып ишетелде. Кайда күрдө соң эле бу кешене Зәйтүнә? Йөзө дә бик таныш шикелле бит!

Трубканы куйгач, Хәйруллин Зәйтүнәгә астан карап, С күзләрен бозлы су кебек елтыратып:

— Шул ук сөзнөң клиникадагылар монда килеп күр-сөтмә биреп йөрергә иренмиләр, ә үз бурьчларың йөр-вакытта намус белән үти белмиләр. Нәрсә ди эле Гиппо-крат? Ничек эле аның беренче васыяте? — диде.

2 Зәйтүнә Хәйруллинның тел төбе кая барганын аң-лаудан гажиз иде. Житмәсә, арттан ике тамашачы ка-рап, могаен, авыз ерып утыра!

— Зыян китермә, дигән Гиппократ, шулай бит? — диде начальник надан укучыга сабагын искәрткән уку-чы тавышы белән. — Сез кешегә зыян китермәскә ант-иткән кешеләр. Ә соң клиникагызда гел файдалы эш кенә башкарасымы сез? Бер дә зыян китермисезме?

Зәйтүнә күзләрен зур ачып, шаккатып ана карап утырды. Бу Хәйруллин... теге былтыр клиникада яткан 2 Хәйруллинаның ире бит! Шул үзе! Зәйтүнә аларның икесен бергә поездда, Ларисаларны озатканда күргән иде.

Ләкин ниңә рәнжи ул Зәйтүнәгә, ни өчен гаепли? Теге газаплы төндө аның дежур торганын белә ми- 3 кәнни?

— Берәүнең эшеннән гаеп табу икенченең гаепләрен акламый эле, — диде ул. — Кимчелегебезне күргәнсез икән, турысын гына әйттегез. Ләкин цехтагы һаваның да бу хәлдә калуына без ризалашып торырга тиеш түгел.

4 Ул каушаганын сиздермәскә тырышып, кул куярга дип пропускысын Хәйруллинга таба шудырды.

Икенче кенне клиникага эшкә килү белән, ул алтын-чы палата врачы Фидая Галимовнадан Динә хакында сорады.

5 Фидая Галимовна, сөйкемле, озынча чырайлы, дул-кынланып торган кара чөчлө, утызлар тирәсендәгә ха-тын:

— Ай, ул Хәйруллина белән әвэрә булып беттек бит бөз, — диде. — Син декретта чакта тагын керде бит ул 6 Обезгә. Носилка белән китерделәр. Тырнаклары күгөрөп чыккан иде. Бик авыр операция булды. Аның эшләре бөтенләй кире киткән, дип ишеттем эле мин. Баласы да үлгән икән.

— Баласы үлгәнмени?

7 — Әйе, бер килсә килә бит ул. Операциядән соңгы

8 чорны бик авыр кичерде. Алай да йөрөгә таза икән.

Жәмилә Закировна үзе карады.

Жәмилә Закировна йөрәк-кан тамырлары система-сын кайсыбер терапевтлардан да яхшырак белә иде.

9 — Ә шулай да зарланмады, — диде Фидая Галимов-на. — Бер дә чыраен сыйтмады, көлө дә шаяра үзе.

Зәйтүнә аның теге төндө сызлану аша елмайганын исенә төшереп, тетрәнел куйды.

* * *

Оста кул белән ясалган һәм ачык төсләргә буюлган 10 агач уенчык төсле бу кыз студент чакта ук профессор Ильясовада яхшы тәэсир калдырган иде. Сайлап алган темасы бик мөһим, кыска гына вакыт эчендә үзе дә шак-тый материал туплаган, башкаларның тәжрибәсе белән дә танышырга өлгергән.

11 Кыскасы, Жәмилә Закировна Лариса Сөнгатовнаның эшенә өметле дип карый иде.

Зур заводның поликлиникасында аена бер тап-кыр профессор Ильясова авыруларны кабул итә. Шундый бер кенне график буенча аның белән бергә 12 Нигъмәтулина барырга тиеш булгач, Жәмилә Закиров-на аны бу эштә дә сынап карарга мөмкинлек туганын уйлап куйды.

Бу зур завод ерак, каланың бөтенләй икенче чигендә, ә профессорның махус машинасы юк. Алар башта 13 трамвайда, аннары троллейбуста бардылар. Жәмилә Закировна утырган, Лариса аның янына баскан, икесе дә тәрзәздән яңгыр чылаткан урамнарны, көзгә кырау-лардан көйгөн агачларны сүзсез күзәтә, һәркайсы үз уйларына чумган иде.

14 Менә ун ел инде ай саен бу озын юлны уза Жәмилә Закировна. Шушы еллар эчендә кала бик нык үзгәрде. Менә бу урында Казан елгасы аша салынган дамбаны үтүгә, тәрзәләрәнә кадәр жиргә сеңгән йортлар тезелеп утыра иде. Аларны сүтеп урынын сөрделәр дә, үлән чә- 15 чәч, агач утырттылар, калку итеп чөчөк түтәлләре яса-дылар. Эчтөрәк фонтан атып утыра, аннан да арырак.

Яшьләр үзәгенә соры бетон бинасы. Уңда исә тезелеп киткән тәрзәләрә белән унөч катлы нәшрийт бинасы калыккан. Урам киң, күз хүреме иркен, биек биналар 16 Обер-берсеннән ерак утыртылган.

Әйе, дөнья бик нык үзгәрде, тик Жәмилә Закировна үзе гена үзгәрмәгән шикелле. Заводка ул һаман элек- 17 кечә теләп бара, аңа аякынайган саен кәефе үк яхшыра.

Элек-электан профессор янына авырулар үзлөре киле торган булганнар. Тамам сабырлыгы төкәнгәч, башка өмәте калмагач кына килгән адәм баласы галим табиб янына һәм еш кына аның бу килүе инде соң булган.

Ә менә профессор Ильясова үзе кешеләр янына бара. Сау-сәламәт дип саналган, станокларда дөбердәтел эшләп торган хатын-кызлар белән очрашырга бара ул. Баштарак аның бу нияте кайберәүләргә сәер тоелган (Оиде. Кафедра бер заводта профилактик эш алып бара иде бит инде. Хәлбуки профессор Ильясованың бу заводка килеп йөрүе очраклы түгел иде, анда хатын-кызлар күп эшли, алар химик матдәләр белән эш итәләр һәм, естәвенә, директор Лукьянов Мөбарәк Таһировичның күптәнге танышы иде.

Инде өлкәнәп килүенә карамастан, яшьлек елгырлыгын саклаган, заводтагы хатын-кызларның ким дигәндә яртсын мөхәббәт утында яндырган Лукьянов та баштарак сәерсәнеп куйды.

— Безнең заводның поликлиникасы бик яхшы бит, бөтен белгечләр бар, — диде.

— Алар авырган кешеләрне дәвалыйлар, ә без авырмамынар өчен тырышчакбыз.

— Ярый, сез бездә махсус кабинет ачасыз, ди, ә бездән шуның өчен ни сорыйсыз?

Директорның тирән акыл чагылган күзләрендә хәйләкәр көлемсерәү кабынды.

— Сез договор белән безгә акча түләрсез.

— Күпме?

— Байлыгыгызга карап.

Директор көлеп жибәрде:

— Хәйләкәр сез!

Завод шәһәрдәге иң бай предприятиеләрнең берсе иде.

— Ә без ул акчага клиника өчен яңа жиһазлар алачакбыз, — диде Жәмилә Закировна.

Ә яргы елдан, бер мәжлестә очрашкач, Лукьянов Жәмилә Закировнага шаяртып бармак янады:

— Сез мина авыруларны киметергә вәгдә биргән Фидегез, ә үзегез дистәләгән эшчене больницага салгансыз. Алай план үтәп булмый бит!

— Әгәр дә сез еллар буге ремонтламаган станокларыгызны берьюлы ремонтлый башласагыз, планыгыз нишләп иде сон? Әллә кешеләрнең бөтенләй ватылганын күз көтөп торыйкмы?

Чыннан да баштарак алар шактый кешене эштән азат иттеләр, чөнки аларда башланып килгән авырулар таптылар. Ә бер елдан соң больницага чыгучы хатын-кызларның саны бик нык кимеде. Профессор Ильясовага моның өчен күз яше түгеп рәхмәт укучы да, кочак-кочак чәчәк китерүче дә булмады. Ләкин нәкъ менә шушы казанышы — бик күпләрне авыр чирдән, куркынчы операцияләрдән саклап калуы Жәмилә Закировнага иң зур куаныч бирә дө инде. Ул һәр авыр операцияне авырчларның эшләп житкәргәү нәтижәсе дип саный иде. Киләчәктә авыр операцияләр сирәк вакыйга булып калачак, чөнки кешеләр үзләрен үзләре карый белергә өйрәнәчәкләр.

Яшь врачларны да эшненәк нәкъ менә шушы юнәлешенә өйрәтәргә кирәк.

Жәмилә Закировна күз кырые белән генә Ларисага карап алды. Бил турынан гына торган кара күн пинжәк, эре шамаклары кин, озын юбка, бөйләгән берет кирәк, муенына салган шарф очлары тезенә төшә торган. Троллейбустагыларның күбесе ана текәлгән. Лариса — модный киёмнәрне иң беренчеләрдән булып кийгә күнеккән.

Полиликниканың медсестрасы, яшь, оялчан Вәсилә аларны проходнойның ишек төбәндә үк көтөп тора иде. Алар эчкә кереп, ян коридорга борылгач, яннан кузлекле яшь хатын узып китте, аның күтәрәнке йөзе сагышлы иде.

— Кем бу? — дип сорады Жәмилә Закировна Вәсиләдән.

— Ю. — Бумы? — Вәсилә турникетка кергән хатынга борылып карады.

— Ә-ә, Алтынчәч апа. Үзәк лабораториядән. «Алтын куллы лаборант» ярышларында гел комиссиядә утыра, кызлар аннан куркып тәтрәп торалар.

— Ул сөзгә үчәкка баскандыр инде, әйеме? — Кемнәндер күзгә күрәнмәс кулы Вәсиләнән йөзен алга мангандай итте.

— Ю-ук, — диде кыз сузып. — Алтынчәч апаның бу айларда безгә килгәне юк. Ну... ул ялгыз бит. Шуңа 40 киломи торгандыр, дибез. Үзәбез барып әйтергә яхшы түгел.

Вәсилә, ялгыш сүз йчкындыргандай куркынып, профессорның йөзенә текәлдә.

— Менә нәрсә, Вәсилә, син Алтынчәч апаның минем аяңга чакыр әле. Прием бөгүгә керсә, яхшы булыр иде.

1 ...Ул ишектэн алга таба авышыбрак, кыюсыз гына керде. Бусага янында ук тукталып, калын күзлек аша профессорнын йезенә керфек тә какмый текәлдә, әйтерсең лә карашы белән: «Йөземә кара, йөземә генә, гәүдәмә күзеңне төшермә», — дип ялвара иде.

2 — Утырыгыз, — диде профессор каршындагы урындыкка ишарәләп.

3 Алтынчәч өстәлнең икенче башында язып утырган Ларисага аркасы белән урнашырга тырышты. Профессор бер хакыйкатъне аңлады: бу хатынның күңелендә шеш булып сагыш утыра, кисеп жибермичә, ягъни авырттырмыйча гына ул шешне дөвәләп булмый. Ә жаны сизгер, күңеле нечкә, сабырсыз, анестезия чаралары айда бирмәчәк. Иң яхшысы — кискен хәрәкәт белән шешне ярып жиберү. Һәм Жәмилә Закировна скальпель белән кисәк сызгандай итеп:

4 — Сез авырлы, — диде. — Бу хөләгездә сез врачның игътибарын жәлпән итәсез. Учетка бастыгызмы әле?

5 — Өлгерермен әле, ашыгыч түгел... — Алтынчәч бо-20 рылып, жилкәсе аша Ларисага сагаюлу караш ташлады, аның баш күтәрәп карап торганын күргәч, куырылып килгәндәй булды. Профессор аның хәлен аңлады.

6 — Лариса Сөңгатовна; онытып торам икән, минем 25 директорны күрәсем бар иде. Секретарьдан белешегез әле, монда микән? Булмаса, кайчан килә.

7 Лариса профессорга мәгънәле караш ташлап, кабинеттан чыгып ките.

8 — Сезнең өчен хәзер иң мөһиме, балашың нормаль 30 үсеше, шулай бит? — диде Жәмилә Закировна Алтынчәчкә. — Аның өчен беренче чиратта сәзнец сәламәт һәм шат булуыгыз кирәк. Күңелегез бик төшенкә күрәнә, эштә бер-бер хәл булдымы әллә?

9 Алтынчәч юк дигәнне аңлатып башын селкеде.

10 — Ананың кәефе балага бик нык тәэсир итә, — дип дөвәм итте Жәмилә Закировна. — Сезнең мондый хәлдә йөрүгез аның файдасына түгел. Әйттегез әле, нинди борчуыгыз бар? Бәлки, мин ярдәм итә алырмын?

11 Алтынчәч башын иеп:

12 — Дөньяда бәхетсез мэхәббәт дигән нәрсә дә бар бит, — диде. — Әйтик, кыз егетне ярата, ә егет икенче бер кызга гашыйк...

13 — Була андый хәлләр. Ләкин андый мэхәббәт өченче берәүнең яралуына нигез була алмый бит әле, — диде Жәмилә Закировна сак кына.

14 — Аны салкын акыл белән сөйләү жиңел. Ә янган йөрәк нигезен-ниен тикшереп торамыни? Егет башка берәүгә өйләнә, ыракка китеп бара...

15 Алтынчәч, бутала-бутала, араларның мәңгегә өзел-Сгәнен аңлатырга тырышты. Жәмилә Закировна аны булдырмайча тыңлады. Ул инде скальпельнең өстән генә шуып үткән, хәсрәт шешен төбенәчә яра алмаганын аңлаган иде. Бусы — өстәрәк ятканы, сөйләп була торганый. Иң эчкә серен Алтынчәч, бәлки, беркемгә дә ачмастыр.

16 — Сөйкемле сөягез бар, димәк, бер караш, бер ел-маю белән кешеләрнең күңелен эретә аласыз.

17 Профессорның шушы бер жылы сүзе дә Алтынчәч-нең йезенә жан керте. Йөзеннән үк күренеп тора — са-18 ламәтлеге бик шәйтән түгел иде бу хатынның. Ләкин куркытырга ярамый, Жәмилә Закировна бик саклык белән генә аны тикшерелгә, кирәксә дөвәләпкә күңел-рәргә тырышты.

19 Лариса — зирәк хатын икән. Алтынчәч чыгып киткәч 20 кенә керде.

21 — Директор иртгә генә була, диделәр, — диде ул мәгънәле итеп.

22 Алар киенеп чыкканда, прохондойда Алтынчәч тора иде. Ул кулындагы кәгазьгә стенадагы игъланнан нидер 25 күчәрә иде. «Инглиз сөйләм телен тиз арада үзләштерү буенча курс... Чит ил белгечләре белән эшләүче барлык инженер-техник персоналга мәжбүри... Институт бинасында... доцент Мансурова...» дип укыды Жәмилә Закировна узып барышлыгы гына. Лариса игълан каршында да тукталып калды. Жәмилә Закировнаы урамда гына куып жите.

26 — Жәмилә Закировна, безнең кафедрада да шундый курслар оештырылмас микән?

27 — Планда андый нәрсә юк иде әле.

28 — Жәмилә Закировна, сез ничек уйлайсыз, әгәр мин Ләйлә Мөбарәковнага барып, мине шушундый бер курска язудың үтенсәм, каршы килмәс микән? Нинди-рәк ул, бик кырыс түгелме?

29 — Минем аның студенты булганым юк бит әле, — диде бу сүзләргә шаяруга борып Жәмилә Закировна.

30 — Артта калабыз бит, Жәмилә Закировна, бу заман-да инглизчә сөйләшә белмәү бик зур наданлык билгесе.

31 Әгәр мин үзем кызыгыз янына барып сөйләшсәм, сез 32 ачуланмассызмы?

— Ник ачуланыйм? Узара килешсез икэн, бик яхшы.

Жәмилә Закированың уйлары бөтенләй башкада иде.

* * *

Уенны балалар гына яратамыны? Юк, уенны кеше жиглеккөч тә, олыгайгач та ярата. Ләкин еллар узган саен, без уйнарга ояла башлайбыз, аннары аның рәтен бөтенләй онытабыз. Өлкәннәрнең уен дигәне дә житди эшкә охшап кала. Без һәр кылганыбызны тырышып, ю көчнөп башкарырга омытлабыз.

Халбуки, күп кенә очракларда безгә уйнау хәерле булур иде. Уйнап кына эшләнгән эш жинел бирелә, рәхәт башкарыла.

Ләйләнең укыту методы нингездә уснга корылган.

Монда ул үзе «Леди Ләйлә», аның тирәсендөгеләр — шаһлар, министрлар, атаклы артистлар, сәяхәтчеләр. Монда гади кеше юк.

Курсларны Леди Ләйлә үз кафедрасында алып барырга ярата. Биредә аның ике дистә елга якын эш дөверендә булдырган үз дөньясы, үз рухы. Коридорга керү белән үзенне яңа бер дөньяда итеп тоясың. Стенга зур стенд ясалган: уртада Лондонның Темза елгасы аша салынган күпере, анда, бер-берсенә сыенгы, егет белән кыз басып тора. Ә тирәли инглиз мәкальләре:

«Яхшы ирне кулга төшерер өчен хатын суқыр булырга тиеш», «Телсез хатын белән чукрак ир генә яхшы пар була алалар...» Дөнья халыклары шаяра белә!

Аудитория стенасына Вестминстер сарас, Зур Бел манарасы ясалган. Һәркемгә таныш бу сүлүэтларда мәчкә бер мөгънә, сагыш һәм өмет бардыр шикелле, якынак килсәң, андагы күгелжем томан артында Шекспир һәм Вальтер Скотт геройларын күрерсез кебек.

Бу рәсемнәр, стендлар, күргәзмә эсбаплар барысы да студентлар кулы белән ясалган. Кайчак йомыкый гына күрүнгән студентлар да ачылып китеп, шундый бер рәр хикмәтле әйбер эшләп куялар.

Бүген укытучының да күнеле асруча күтәрәнке: Мәскәүдән аның өченче дәрәслеген жиберделәр. Димәк, зур эш тормышка ашкан, китаплар өчесе дә дөнья күргән, 40 дигән сүз.

Мондагы аудиторияләрдә урындык-өстәлләр галәт-тәге тәртиптә тезелеп тормыйлар, дәрәс саен урыннан

4 Аурынга күчәреләләр.

4 Ләйлә беренче тапкыр очрашканда ук үз укучыларына шулай аңлатып куя.

— Беренче курсны тәмамлагач, сезне бик еракларга илттеп ташларга була, сез инде адашып йөрмәячәксез, Бачтан үлмәячәксез. Ипи-тоз сорап алырлык, юл сорарлык сүзләр беләчәксез...

Һәр уку елының программасы шул рәвешле ачык итеп куела.

— Шуның өстенә без сезнең белән ул халыкларның юфикерләү үзгәчлекләрен аңларга тырышачакбыз. Төрле телдә сөйләшкән халыклар бер-берсеннән аермалы фикер дә йөртәләр бит.

Алай да доцент Мансурова үзенә төп максатын әйттеп бетерми. Ул яшьләргә тел өйрәтү белән генә чикләнел калмый, моны тәрбия чарасы итәргә, яшьләрне уңган, кин карашлы, олы йөрәкле итеп үстерү чарасы итәргә омыттыла.

Заманында беренче тапкыр кафедрага укытырга килгәч, ул, чит тел дәрәсләренең ялыктыргыч һәм авыр икәнән күрел, бик борчылган иде. Ул дәрәсләрне жанлырак, күнелләрек, нәтижәләрек итү чараларын эзли башлады. Студентлар күбрәк сөйләшсәнәр, теле ачылып килгән бала шикелле, ялгышчалар да оялмасынар, ницек тә үз фикерләрен аңлатырга тырышсыннар. Баланың теле бер ел эчендә ачылып бегә дыярлек. Ә ниңә соң зинһене үткер, акыллы, житлеккән яшьләр чит телне унар ел тукуп та өйрәнә алмыйлар? Сабый чактагы сәләт кешедә елдан-ел кими бара, шуңа, дин аңлата кайберәуләр. Юк, хикмәт анда түгел, унжилде-егерме яшьтә телгә сәләт ике-өч яшьлектән ким булмый, бары тик телгә өйрәнү методларының уңышсыз булуына гына күрсәтә бу хәл.

Ләйләнең методы чит телдә сөйләшүгә тиз вакыт эчендә өйрәтү курслары өчен дә бик яхшы булып чыкты.

Бүген Ләйлә яңа жыелган шундый группа белән дүртенче дәрәсен үткәрә. Ул аудиториягә килеп кергәч, барысы да елмаештылар, тик Вафина Алтынчөч дигән хатын гына житди калды.

40 Ләйлә уртага басты да, кулын өч тапкыр чөбөкләп: — Башлайбыз! — диде.

Шул чак ишек ачылып, Нигъмәтуллина килеп керде. Үзе генә түгел, бер ир кеше белән.

— Леди Ләйлә, мин сезгә тагын бер шәкерт алып килдем.

Бу әңгәмә бетүгә, ул чигтәрәк торырга тырышкан Вафинаны уртага чакырды.

Егетләр аның каршына өстәл китереп куйдылар, дәрәжәләр күрсенен өчен, Ләйлә өстәлгә үзенең яңа чыккан китабын китереп салды.

— Сөз тәминат министры. Ә сез, леди Лариса, аннан пенсия сорарга киләсез.

— Пенсия өчен мин яшырәк әле, — диде Лариса русча чалап.

— Ә сез — биочә. Жиде яштың башлап, унбиш ел биедә, закон минем якта, диегез. Сезнең эшләми генә акча аласыгыз килә, яки кияүгә чыгарга жыенасыз!

— Ну инде, без егермедән узган кешеләрне дә жемгятыт жылкәсендә асрый башласак, — дип вата-жимерә синглизчә каршы төште Алтынчә.

— Леди Вафина! Нөркәмгә түгел, миңа гына! Мин бөгөн илгә бер! Мин әле тагын биермен, тик менә бәби кирәк бит. Ансыз да булмый, ә ирләргә ышаныч, үзегез беләсез...

— Лариса киная белән бәдрә башлы инженерга күз салды.

— Балки, Англия ирләрә мондый кинаяне күтәрмидер? — диде кемдер кырыдан.

— Ките галәттөгәчә бәхәс, шаяру, көлү.

— Лариса үзсүзлә иде, ләкин министр да каты торды, ниһаять, сүзәне төмамлаганын аңлатып, урыныннан торып басты.

— Гафу итегез, леди Нигъмәтуллина, минем кабул итү сәгатем төмамланды. Тагын егерме елдан рәхим итегез!

— Сез әле егерме ел шушы урында утырмакчымы? Мин сезгә каршы тавыш бирәчәкмен!

— Карале, Ләйлә Вафинаны йомыкыйга санап йери иде, минуты жйтсә, кыяфәте нинди горуру була ала икән. Ларисаның соңгы сүзләрен санга сукмаганын белдереп, ияген күтәрел, күзлек пыялаларын гына елтыратып куйды. Йезе нурланды, сәләмәт кыяфәт алды.

— Шәп министр бу, моңа ышанырга була! — диештеләр тирә-якта. Ләйлә Ларисаны чакырды.

— Сез менә бу шәехнең дүрт хатыны арасынан иң сөеклесе. — Ул Әнвәрне ишарәләп чакырды. — Ул сезне үзе белән чит илгә сәяхәткә алып бара. Шәех өфәнде, сезнең Гарәбстанда тагын өч хатыныгыз, алардан туган шактый күп балаларыгыз, чүлләрдә бихисап куй һәм

— Дәя көгүләрәгез, берничә сараегыз бар. Гарәп шәехе —

— Леди синглизчә генә аңлай. Сезнең юлдашыгыз леди белән ничек сөйләшәргә уйлый соң? Сез миңа чакырылмаган килеш приемига килгәнсез. Ягез әле, үзегезне бу хәлдә ничек тотарга тиешсез?

— Тирә-юндәгеләр бәдрә чәчле, урта буйлы, эчтән яктырып торгандай ачык йөзле ир кешегә елмаешып карайдылар. Ә Ләйлә ана горуру карап басып тора, аның сыны мәгърур, шоколад төсендәгә күлмәгә гөүдәсенә бирик килешле. Эре итеп бөдрәләткән чечә пөхтә, ләкин югади. Көнчыгыш хатын-кызларына тартым йөзәндә гадилек белән бергә үз дәрәжәсен белү, көнбатыш кешеләренә хас үзен иркен тоту да сизелә.

— Әйдәгез, алып килгәнсез икән, аны миңа тиешенчә тәкъдим итегез, — диде ул Ларисага борылып.

— О, мәрхәмәтле леди!

— Гадирәк. Бәзгә, синглизләргә, япон этикетгына хас төчәлек килешми.

— Хөрмәтле леди... рөхсәт итегез... минем юлдашым...

— Инженер Уразов, — дип башын иде ир кеше һәм вәкарь белән генә килеп лединың кулын үптә.

— Әйдәгез, гомуми әңгәмәгә катнашыгыз, — диде Ләйлә. Ул уртага ике егетне чакырып, аларга химик элементлар хакында әңгәмә корырга тәкъдим иттә.

— Бу дәнъяда кызыклы нәрселәр шул кадәр күп, аларны беләргә ун гомер житмәс. Кеше акылы ирешкән нәрселәр һәр өлкәдә таң калдыра. Химия белән кызыксына башлагач, Ләйлә моңа тагын бер тапкыр хәйран калды. Аларның институты химик-инженерлар эзерли, шуңа күрә ул дәрәсләренә шушы фән буенча текстлар кертте. Моңың өчен институт кытапханәсендә тезе белән шуушып шактый күп йөрдә, чөнки синглиз телендәгә химия китаплары аскы киштәләргә төзелгән иде. Аларны укый торгач, Ләйлә бу фәнгә шәрәк кайнарлыгы белән гашык булды. Менделеев таблицасы гына да «Мең дәрәжә бер кичә» кебек икән, һәр элемент турында әкият, поэма, кыйсса язып була. Химиядәгә ачышларның тарихлары үзләре бер детектив роман шикелле.

— Ләйлә ул китаплардагы тарихлардан чит тел дәрәсләрендә уйнау өчен әңгәмәләр тезәде. Ике егет шул әңгәмәләрен берсен уйныйлар. Берсе химиягә гашык кешене, икенчесе — битарафны. Ләйлә рольләренә капма-каршы рухтагы кешеләргә тапшыра. Оялчаннан — чаяны, дәрәсләрдән — сабырны уйната ул. Алай кызыграк, кешенең холкы да тәрбияләне.

1 Бик бай һәм горуур кеше. Сөзөң хатыныгыз... ай-й, гәрәп шәехе хатынын болай йөртәмә? Жиң сәдәфләрән каптырырга, түшне капларга кирәк булур. Ә башыгызга пәрәнжә киңез. Яулык бөркәнсәгез дә ярап тозыр...

— Хатын шәп, шәехнең зәвыгы бар икән, — диде шактың ишеттереп кемдәр.

Ларисаның башына яулык бөркәделәр, бер егет алар каршына басып:

20 — Ә бу кем? Ни өчен ул чик аша яшеренеп узмакчы була? Йөзен ачып күрсәтсен! Мин кем узганын белгәргә тиеш! — диде.

Инженер Уразов әле берничә талкыр гына булганга, рольләргә кереп бәтә алмаган, сүзләрдә бутала иде:

25 — Ноу, ярамай... Минем хатын...

— Ә мин каян беләм? Ә бәлки сез хатын дип берәр шпион я контрабандист алып кермәкчедер? — Егет Ларисаның яулыгына кулын сүзды.

— Ярамай... Нәмэхрәм! — диде аптырагач Әнвәр.

30 — Марижуана! — диде таможенник ролен уйнаган егет.

Шундый уен-көлкә белән дәрәс сизелми дә үтте китте.

* * *

— Каралә миңа, каралә!
25 Лариса биләнә таянып, урам фонаре яктысына кереп басты.

— Ныгытып кара!

30 Гәүдәсен кысып торган күн пинжәк, киң итәк, йөнтәс берет киңәп Лариса әле генә мода журналынан сикереп төшкән кебек күрәнә иде. Яшь, чибәр, чая! Урам фонарының алдавыч яктысы аны курчак кебек күрсәтә иде.

— Әйт, минем кай жирем аннан ким?

— Кемнән, Лорочка?

35 — Леди Ләйләдән кимме мин?

— Ну, Лора, таптың чагыштырыр кеше... Ул бит... Ул бит...

— Нәрсә, ул хатын-кыз түгелме әллә?

40 — Ул бит бөтенләй икенче дөнья кешесе! Бу инде өдешкән жир жиләген... ничек дип әйтим... — Әнвәр яктына каранды, — ну, тулган ай белән чагыштырган шикелле.

45 — Ә мин кем сиңеңчә? Жиләкме, аймы?

1 Әнвәр тамак төбә белән генә көлеп куйды.

— Әйдә, аныклап бетермик әле. Минем өчен син тулган ай да, татлы жиләк тә. Мин сиңе беркем белән дә чагыштырырга жыенмайым.

5 — Мин аннан ким түгел, шулай бит?

— Юк инде, юк инде, — дип шаярып аның аркасыннан сыйпады Әнвәр.

10 — Ә нишләп миңекә һаман тушикка килеп терәлә икән да, нишләп миңекә һаман тушикка килеп терәлә икән соң?

— Ну, Лорочка! Инде син дә зарлансаң! Егетләрнең менә дигәннәре сөя үзәнне, сайлап ал. Күпме кешеләр керергә хыялланып та керә алмаган институтта укыдың, нинди мактаулы профессор кул астында эшлисән.

15 Канәгать була белергә кирәк!

— Ништяк! Инде син дә минем хакта болай уйлагач, кемгә зарымны сөйләрмен! Иргә чыктым — ялгыштым... Үзең беләсең бит инде... Һөнәр сайладым — ялгыштым! Профессорда — анысында да ялгыштым!

20 — Нигә? Кешеләрне дөваләу ошамыймыни? Аларның газаларын-жиңеләйтү канәгатьлек бирмимени?

— Үз ихтыярын белән гомереңне хасталар арасында уздырасың инде, шул! Сызлану, сыкруану, шакшылык! Кайберсенәң янына барасы килми. Тир исе аңкый, тешләр тазартылмаган, чөчләрә тузган, халатлары шакшы! Үзеңнән һәрвакыт больница исе килә! Фу!

Алар урамнан баралар иде. Бу сүзләренә әйткәндә, фонарь турысыннан узып киткәнгә, Ларисаның йөзе күлгәдә калды. Әнвәр аптырап аңа карады, сүз табалмый 30 берничә адым атлады. Аннары гажәлләнүче бик үк сиздермәскә тырышып:

— Ә миңа... врачлардан бөтенләй башка сүз иштергә туры килә, — диде.

35 — Шул бер-ягы бар инде: хасталар арасында айкалып кайткач, яшәүнең кадерең ныграк белә башлыйсың. Бер йотым су эчү дә олы бәхет булып тоела. Бу Ильясова да бик вакчыл кеше булып чыкты. Инде бөтен нәрсә ачык бит югыйсә, ә ул янадан яңа тикшеренүләр таләп итә, фәнни эшнә дөньяга чыгарырга рөхсәт 40 бирми, әллә кая заводларга барып йөрергә мәжбүрмен.

— Бала табарга кирәк сиңа, — диде кинәт Әнвәр. — Э-э... — ул безаз тотлыгың торды, — врачлар әйтә... ана булгач, кешеләргә мөнәсәбәт бөтенләй икенчеләнә, ди. 45 — Авыруларны үз балаң кебек күрә башлайсың икән. Бала җуниңди хәлендә дә күңелгә газиз бит.

1 — Санын жыя алмаган карт, ямьсез хатыннарны балаң итеп күрү өчен акылдан шашкан булырга кирек! Кем эйтте сиңа ул сүзнө? Ә-ә, Зейтүнә, әлбәттә!

— Кем булыр идең соң син? — дип ашыгып аның сүзөн бүлдө Әнвәр.

— Хәзерге акылым булсамы? Чит телләр институтына керер идем. Тәржемәчә булып китәр идем. Я ма-некениңица. Матур киенеп, чибөр кешеләр арасында бөгөн дөнья гизеп йөрер идем рәхәтләнеп. Әллә булдыра оалмас идемме?

Лариса, башын күтөрөп, аның каршына чыгып басты. Фонарьларның күзнә алмаштыра торган яктысында күнелне иләсләндерә торган дөрт, хис бөркелә иде аның йөзөннән.

3 — Әнвәрнең иреннәре кипшенде.

— Төрлө милләт егетләренең йөрәкләре түшөлгән юлдан гына йөрер идең, — диде ул.

— Әйт әле, Анварчик, әйт әле дөресен генә, нигә берүүләрнең бәхетә аягына уралган да, нигә минем 10 тормыш һаман чалыш-чолыш бара? Балачагымда әти белән әни икесе ике якка китеп, мине эле әбиемә кай-тарып ташлап, эле үзләренә алып башымны катырдылар. Анда кайсына карарга белми идем. Ә бу Ләйлә ага-анасын да үзе сайлап алган диярсен. Агасы профессор, 2 — анасы профессор. Ильясова да хәйләкәр, медицина ягына тартмаган, күренекле һөнәр сайлаткан кызына!

— Жаны теләгәнне үзе сайлагандыр, әнисе авызына карап тормагандыр, бәлки, — дип Ләйләне яклады Әнвәр. — Һөнәрдә түгел хикмәт, минемчә, кешенен 30 үзүндә!

Әнвәр сүзнә икенчегә борырга тырышты:

— Бир әле сумкаңны, иңеңне баса. Нишләп бу хәт-ле авыр, таш тутырдыңмы әллә?

— Әйе, яши белә кешеләр! Акыл белән яшиләр!

3 — Әнвәр йомшак сумканы капшап, шешә барлыгын ча-малады.

— Занас белән йөрисең икән.

— Премия ул миңа, яхшы эшләгән өчен, — диде Ла-риса.

40 — Сизгә премияне натуралага бирәләрмени?

— Акчалга алмыйбыз, ришвәт була. Ә мондың — чәчәк, конфет ишесе гөнаһ түгел.

— Күпме вакыт врач белән яшәп, андый премия бирелгәнне белми идем.

45 — Нәрсә, беләсез соң сез? Ни беләсез?

1 — Алар трамвай тукталышына килеп чыктылар. Ике-сенә бер якка барасы, ченки Зейтүнә Ларисага квартал-ны каршы йорттан табып биргән иде. Бер студент кыз белән кечкенә генә бүлмәдә яши Лариса. Баш тыгар сурыны бар, әмма шунысы жайсыз, теләгән кунагын алып кереп кенә булмый.

Әнвәр, трамвайдан төшмичә, арырак китәргә булды. — Мин сиңең белән шушында хушлашам инде, Ло-рочка. Моннан үзең генә кайтырга курыкмассың бит? 2 — Ә син кая?

— Теллициаларга жылыны бүтсн генә жибердек. Тор-балар чыдармы, карап кайтырга кирәк. Төнлә төрлө хәл булуы ихтимал. Үзе юкның күзе юк.

Лариса үпкәләгәндәй итте:

3 — Минем сыйдан баш тартасыңмыни?

Ул сумканы алып, озын бавын иңенә киде.

— Башка вакытта, Лорочка.

— Анварчик, мин сиңе үзем белән чакырдым бит бүтсн, нинди күңелле дәрәскә алып бардым. Әйдә, син 40 дө мине чакыр.

— Кая?

— Теллицига. Минем гомеремдә бер тапкыр да тел-лица күргәнәм юк. Ә күрәсе килә. Кыяр-помидорлар ниңек үсә икән анда?

35 — Хәзер анда кыяр да, помидор да юк эле. Утыр-тырга эзерләнәбез генә.

— Минем белән күңелсез булыр, дип куркасың инде. — Әйдә алайса, — дип әйтеп ташлады Әнвәр үзе дө сизмәстән.

30 Лариса иңе белән аның күкрәгенә сынды. Аның бу хәрәкәтеннән тән эсселәнеп китте. Әнвәр кеше-кара кү-зеннән яшеренергә теләгәндәй, куртка капшонын кү-зенә төшерерәк киде. Ул күзе майлы елтыраганын, эчке мәгънә белән елмаеп барганын үзе дө сизә, моны 35 — Трамвайдагылар да күрәләр дип шомлана, ләкин кара-шын да, елмаюын да үзгәргә алмый иде. Үзе теләмәсә дө, тәне Ларисага тартылып эсселәнә иде аның.

Трамвайдан соң троллейбуска күчеп утырдылар. Шәһәр читенә чыккач, ниһаять, ул кап-караңгы бер төш-40 — туктады. Уң якта жирдән шактый күтәртеп сузылган юан-юан торбалар, шәйләнә, алда завод ултары же-мелди.

Әнвәр Ларисаның тунып киткән кулын каты итеп кысты да, сулга, биек коймага таба алып китте. Капка 45 — каршыда гына иде, шактый озақ шакыганнан соң, эчке

Аякта лаштыр-лоштыр аяк тавышлары, аннары карт кешенец: «Кем анда?» — дип сораганы ишетелде.

Капка ачкан каравылчы юлга аркылы басып, жен-текләп Ларисага текәлде.

— Мин теллициаларны карап чыгам әле, — диде Әнвәр һәм карттан ышыкларак Ларисаны эчкә үткәрдә. Алар караңгыда агарып күрәнгән озын корылмага таба киттеләр. Теллица ишеге төбенә житкәч, Әнвәр корыгына:

— Аягыңны сөртеп кер, — диде. — Безнең мастерлар гомумән чит кешеләрне теллициаларга кертмиләр.

— Алайса, кермәм.

Әнвәр аны көйләп маташмады, моны сизгән Лариса аягыңныклар сөртте.

15 Гөлт итеп ут кабынгат, ул безне күзләрен чөлт-чөлт йомды да, як-ягына каранды. Теллицаның эче ямьсез, күңелсез булып күрәнде. Полиэтилен түшәм, пыяла стөналар, ике яктан сузылган торбалар, баганалар, кара жип. Житмәсә эссе, бөркү, бер миңгелдә куллар, бит 10 һәм кара күн пинжәк суга манчылгандай дымланып чыкты.

— Шушымыни инде синең жан атып йөргән теллицаң?

— Син аны март айларында күрсәң иде. Кара урман 25 кебек була ул. Яфрак арасында качкын ятарлык. Сабаклардан озын-озын кыярлар асылынып тора. Менә былтыр, уртага бер рәт булып райком секретарьлары тезеләп баскан иде. Республика житкәчеләре аларны ишләр бер күңешмә вакытында монда экскурсиягә 30 алып килделәр. Күзләре дүрт булды начальник абыйларның... Рельса абына күрмә. Шуннан... теге абыйларга бер кыяр өзеп алырга да рөхсәт иттек. Балаларына күчтәнәчкә.

— Нигә берәрне генә?

35 — Житкән. Мастерлар аны беләсәнме күпме хезмәт куеп үстөрәләр. Һәр үсемлекке сабай караган кебек тәрбияләнләр.

Теллица хақында сөйли башлагач, Әнвәр тынычланып, дөртләнеп китте.

40 — Романтично. Тик бөркү генә. Тагын да безнең торсаң, мин төмам пешеп житкәчкән, син мине шул килеш тогып ашып алачаксың.

— Әйе шул, бөркүрәк, — диде күңелсезленбөрәк Әнвәр. — Үсемлекләргә дым кирәк, жылы кирәк. Нишли- 45 сәң, мастерлар чিশенеп эшлеләр.

— Егетләргә күзләргә жайлыдыр инде.

— Юк, әйтәм ич, монда куелык, берни күрәнгәнми. Алар ишекке эчтән бикләп куялар. Былтыр кышкы салкыннарда күзгә йокы кермәде инде. Әгәр шуңда утыртып кан әйбәрләребез эшесә, хур була идек. Ике көн карыйбыз, өч көн — жылы! Пыяла астында суганнар өшөп бетте, мондагылар калды. Шундый көннәр өчөн генә булса да дөньяда яшәргә була, Лорочка.

Әнвәр аның икнәрәннән кочып күкрәгенә кысты. Лариса аяк очларына басты да, аның иреннәрәнә үрелде. Вокзаллардагы ише генә түгел, каты итеп, озаң итеп, тынны буып үпте ул бу юлы.

— Узган елны жиңуең бөдән котлап, — диде аннары тирән сулыш алып.

15 Әнвәр аңа жавап бирә алмады, тизрәк чыгу ягын карады. Икенче бүлемнең ишеге янында ут кабызып кына карады ул, өченчелен янында тынып кына торды, башкалары янына бармады.

— Ярый, сине алыктырып йөрмим инде, — диде. — 20 Ул-бу булса сизеләр әле.

— Алар барсы да шушылай бушмы?

— Суган утырттың инде. Озаңламый тишеләп чыгач. Суганга да иртәрәк әле, бер өлеше генә тишеләп чыга, калганы уянып житмәгән була. Аларны кире алып 25 япадан утыртырга туры килә. Андыйны недогоң диләр.

— Уялмаган? — Ларисаның тавышында зур кызыксыну ишетелде. — Суганның да уянганы, уялмаганы бу- ламыны?

— Була шул.

30 — Суган да шулай булгач, кешегә ни кала, — дип көрсенде Лариса. — Суган башың да һәркайсының үз жылылыгы, үз вакыты, димәк. Алар өчөн дә төгөл генә кагылде юк. Ә кешеләр өчөн закон куелган! Кызлар уны сизгәдән алда кияүгә чыкмасын, аннары ирен генә сөйбигәте андый законга туры киләме? Ә бәлки минем ирәгем шундый недогоң шикелле уялмагандыр әле! 35 Ә бәлки мине иртә утыртканнардыр! Хәзер генә вакытым житкәндер минем!

40 Әнвәрнәрсәдән шундый бер көтелмәгән нәтижә чыгара белә Лариса, кеше башына килмәс рәвешле уйлый. Чыннан да шулай бит. Зәйтүнә белән Әнвәрнең мөнәсәбәтендә дә шундый недогоң кебергәк нәрсә бар. Житлекмәгән аларның мэхәббәте, жанланмаган. Уялмаган әле 45 Зәйтүнә... Шулай да... Шулай да Әнвәр аның уяначагы-

на ышана. Менэ аның да язы шаулап килер нэм гөрлө-
веклөр булып гайлэ тормышына бөрөп керер. Сабыр
итэргэ кирек Энвэргэ. Күнелне кузгата торган, кара-
шыңны кешелөрдөн оялырлык дөрөжөдө үзгөртөл, ирен-
нөрөңдө йт елмаю тудыра торган бу хатыннан чигтэрөк
булырга кирек. Хыяңтөкө барырга ярамай. Эле дө соң
түгөл, капка төбөнө чыгарга да троллейбуска утырырга,
өөнэ озатып сабуллашырга... Капкадан гына чыгарга
кирөк, калганы үзөннөн-үзе эшлөнер...

10— Бу шешене кая куябыз соң? — диде Лариса.—
Кире ташып йөрмөбөз бит инде. Синең теплицада үскөн
уңышың өчөн бокал күтөрөсөм килэ минем. Дөрес, за-
кусканы эзерлөп куймагансың икэн.

Бу жигити сөбөл иде. Энвэр кайнарланган мие белөн
шуну уйлады. Закуска юк, э Лариса кебек нечкө таби-
гатыле хатын закускасыз гына, урам уртасында шешө
авызыннан шөраб эчмэс.

— Янымда син булганда, закускага аптырамабыз,—
диде Лариса.— Баш инженерның монда бер почмагы
20 бардыр бит инде.

— Бар,— диде Энвэрнең иреннөре ихтыярсыз.— Ни-
чек булмасын, бар, элбөттө.

Моңу ул баш инженер буларак дөрөжөмнө күтэрәм,
шунуң өчөн генэ эйттем, дип акланырга тырышты. Лә-
25 жин йөрөк шашып тибэ, йөрөк моңуң ни өчөн эйтелгөнөн
яхшы белэ, ул алданмый иде.

Кечкөнө бүлмөнөң стеналарына ямьсез яшькөлт-соры
обой ябыштырылган, естэл кыршылып беткөн; анда тәр-
типсез равештэ сызым битлэре, кәгазьлөр аунап ята.
30 Энвэр беренче тапкыр бүлмәсенөң күңелсезлеген күрөп
оялды, ләкин Лариса стенага түгөл, ян-яктагы иске ди-
ванга караган иде.

— Начар түгөл,— диде ул.— Жылы, ләкин тегендөгө
ише бөркү түгөл. Эйтсө дө юк, начальство яхшы яши
35 инде ул!

Ул сумкасыннан биш йолдызлы коңьяк тартып чы-
гарды. Энвэр почмактагы тумбочка өстөннөн стакан,
яртылаш су салынган графин алды. Графин күпгөн
юылмаган, стакан тапты иде, эмма Лариса борынын
40 оҗмырмады, кәгазь сорап алды да, аны чылатып, стакан-
ны ялтыратып та куйды.

— Бокаллар тогарга кирек, иптәш баш инженер.
Зур начальниклар килэ үзегезгә, каршыгыда пионерлар
кебек тезелеп райком секретарьлары басып тора, э сез
45 аларны кунак та итмисезмени соң?

1 — Кирөк булса, күнел ачарга моннан яхшырак урын
табарлар.

Энвэр стаканга яргылаш коңьяк салды.

— Тугырып! — диде Лариса.— Икебөзгө дө житәр-
5 лек булсын. Утны да сүндөрөргө вакыт. Әллэ син караң-
гыда мие тапмам дип куркасыңмы? Качыш-качыш уй-
нарбыз, кызык булыр. Я, менэ яныма диванга утыр.

Коңьяк ачы булып тоелды. Эмма закуска — Лариса-
ның иреннөре татлы да, утлы да иде. Алай да Энвэрнең
10 аңы бөтенлөй үк томаланмаган иде эле.

— Тешләмэ... — дип пышылдады ул.

— Чын ләззәт сызлану белөн була,— диде Лариса
нәм каршы эйтергә ирек бирмичө, янэ авызын сулышы
белөн томалады. Энвэрнең күз алдында һаман эле Зей-
15 түнө белөн Тимербулат шөйләнэ: «Китэргө кирек, эле
соң түгөл».— дигән уй айкала иде.

Лариса аның иненэ йомшак кына сыеңды да, бөтен-
лөй моңарчы булмаганча итеп:

— Энвэр, эйт эле, теге чакта аэроklubка Зөйтүнө бе-
20 лөн мин дө килгөн булсам, син безнең кайсыбызны сай-
лаган булыр идең? — диде.— Ул мине үзе белөн чакыр-
ган иде бит. Соңыннан мин аның өчөн белешмэ дө алып
йөрдөм эле. Хөтерлисөңме? Их, шунда ник кенэ барма-
дым икән соң мин? Бөхөтөңне кайчан табасыңны бел-
25 сәң икән! Белмөдем шул мин, белмөдем! Хөзөр шунуң
газабын күрөм инде менә!

Энвэр аның бөдрөлөрөң сыйлап кулын аска шудыр-
ган иде, бармаклары яшькө чыланды. Лариса елый иде.

— Соңрак та бу хатаны төзөтөп була иде, э син ту-
30 лай торакка килгөн чакларыңда да мине күрмөгөңдөй
кылана идең. Ничек газаладың син мине, Энвэр, нинди
утларда яндырдың! Син минем бөрдөнберем идең бит!
Төмерлеккө шулай булачак идең! — Лариса аның муе-

ныннан кочып алды да, күкрөгөнө ятып үкси башла-
35 ды.— Хөзөр син мине бер бозык хатын дип уйлайсын-
дыр инде. Минем башка чарам юк бит, Энвэрәм, йолды-
зым! Син мине үзөң чакырмый идең бит. Эбием эйтө

торган иде, Энвэр йолдыз дигән сүз ул дип. Минем Эн-
вэр исемле кардөшем бар иде авылда. Син шул минем
40 буй житмэс йолдызым булып калырсың микәнни инде?
Ерак йолдызым булырсыңмы? Синең белөн болай бер

утыру өчөн башларымны жүлөргө салырга туры килде
бит мина.— Ул кинөт башын күтөрдө дө, Энвөрне инне-
реннөн тотып селекте.— Нишлөп утырасың инде болай!
45 Куып чыгар мине! Тотып сугып жибер! Гайрөтемне чи-

Агерерлек берер нәрсе эшлэ ичмасам! Гомер буге бу утларда яна алмыйм бит инде мин!

Моңа кадәргесенә Әнвәр түзә иде эле. Моңысы соңгы тамчы булды. Әнвәр аны қочагына алды да бөтен дөньясың онытты.

* * *

— Күзенә ни булды сиңең? — диди сорады Зәйтүнә иртә белән.

— Ә, бумы? — Әнвәр тышкы ишек янына беркетелгән көзгегә карады. Чыннан да, аның күзләре қызарып чыккан иде. — Бу соң салкын тию беләсе инде. Теллица бик әссә бит.

— Син ул теллицаларыңны сәламәтлек чығанагы диди мактанган идең бит әле.

— Мастерларга чыннан да шулай. Алар бер бергәч ычкымый эшлиләр. Ә миңа керәң-чыгып йөрергә туры килә. Бер әссә, бер салкын.

— Қатың чәй белән юып жибәр, — диде Зәйтүнә. — Әнә, чәйнәктән салып ал үзең.

Ул инде иртәрәк торып киенеп куйган, хәзер Тимербулатны киендерә иде. Иртәнге ситезгә баланы яслегә илтәп житкерергә кирәк, ә ясле ерак, трамвай белән барасы.

— Гаман шул теллица да теллица, — диде Зәйтүнә. — Миңа да жинел түгел бит. Баланы яследән алыр идең Сичмасам.

Аның ире белән сөйләшер сүзе күп иде. Ләкин Әнвәр төнлә соң кайта. Теллицаларны жайлап эшләгәндә ул былтыр да шулай көнне-төнгә ялгап эшләгән иде. Ул кайтканда Зәйтүнә йоклаган була. Ә сөйләшәсе килгәндә бер-ике сүз белән генә әйтәп бетерерлек түгел. Берничә көн инде авырып йөри ул. Өченче көнне дә эштән кайтканда температурасы утыз тугыздан арткан иде. Дарулар эчәп ятқач, тән әссә иртәнгә беткән иде. Жынып эшкә китте. Ләкин йөткәргәләп торыу бетмәде. Зәйтүнәнәң сөйләсе килгәнә — аны бик зур начарлыкта, антына хыянәттә гаепләуләрә.

— Миңа бик зур гаеп ташладылар бит әле, — диде ул, көйсәлзәңгән Тимербулатның пальто төймәләрен электерегә тырышып. — Бер авыру хатынны сөйләгән Сидем бит әле узган елны? Биш айлык баласын төшердең?

— Андый хәлләр сездә булгалап тора инде, — диде Әнвәр. Аның башы авырта иде. — Улым! Улым! Кил әле миңа!

— Шуның ире әйтә, сөз, ди, авыруларга зыян китерәсез, ди.

— Браксыз эш буламыни хәзергә заманда? Жыен ахмакның сүзен тыңласаң, башың қатар. Тынлама син Сандыйларны. Минем улым тү-тү бара... Бөбиләр янына, тәтиләр белән уйнарга. Қочакла әле, улым, әтиеңне. Менә шулай, менә шулай...

Әнвәр белән аңлашып булмады.

— Кая китер, соңга калабыз, — диде Зәйтүнә. Көзгегә ялт қына қарап, шома чөчен артка таба сыпырып қуеп, беретына толымын тугырып киде дә, сарғылт плащын бала ботинкаларынан сакларга тырышыбрак, улын қулына алды. — Бөлки, син алырсың Тимербулатны?

— Үзең беләсең бит, Зәйтүнә, торбаларның бер жөө генә ярылса да күпме хезмәт юкка чығачак.

— Қайтып ашап китерсен.

— Алай итсәң була. Сау бул, улым. Хуш-хуш, диген. Менә шулай, менә шулай...

Ю Яследә Тимербулат тагын елап қалды. Зәйтүнә чыгып киткәндә, аның бөтен битен авызы гына тәшқил итә иде шикелле. Бичара сабай. Нихәл итәсең, әбиең авылга кайтып китте шул. Өч ай эчендә оныңын бик күп һөнәрләргә өйрәтәп китте: диванга менәргә, қул-аягын күрсә-стергә, чүлмәккә утырырга, қулын чөбөкләргә. Тагын да күп нәрсәгә өйрәткән булар иде әле. Тик менә көзгә таба шөһәрдә карчықлар өчен тормыш күңелсезләнә. Инде ишегалдындагы әскәмияләрдә ақ яулык бәйләгән карчықлар тезеләшәп утырмый. Гөлзәйнәп карчык шун-30дый карчықлар янына батыраеп барып утыра иде дә дөнья хәлләрен, узган гомерләрне сөйләшәп керә иде. Инде хәзер бала белән озақлап тышта йөрәп булмый — суытты, яңгырлар башланды. «Авылда мин ичмасам ишегалдына чыгып чебиләрем белән сөйләшәм, қазлар-35га сәлам бирәм, боһа муенынан сыйпыйм», — диди, авы-лын сагына башлады карчык. «Бер генә күзәңгемнең дә монда торасы қилми», — диде ул бер көнне. Шуның өстенә қилене Мөңирәдән, чөгәндер алырга йөри баш-ладык, дигән хәбәр дә қиләп төшкәч, көнендә қызды-40рып қайтып та китте. Алар анда минсез яши алмыйлар, диде.

Тимербулатны яслегә урнаштырырга туры килде. Житмештән узган карчык эшнең иң қызу жиренә ашқына, әле қызына, әле улына ярдәм итәргә ашы-45га иде.

Зейтүнө эшкө бер трамвайдан икеничсене күчөл бар. Көн болытлы, явып тормаса да, күчөлгө авыр, жил-ле, салкынча. Тагын Хэйруллиннар искө төште.

Энвөргө, игътибарга алма, дип айтергө жинел. Ләкин Хэйруллинның сүзөндө хаклык та бар. Чынан да, Зейтүнө зыян китерде. Дөрес, бу эшне ул башкалар их-тырына буйсынып кына кылды. Эгэр Динэ үзе монь теләмәсә, Кифая ана ялган белешмә табуда булышма-са, Фидая палатасына салып, иң каты чараларны күрә са, Фидая палатасына салып, иң каты чараларны күрә са, Фидая палатасына салып, иң каты чараларны күрә мас иде. Ләкин болар да аның гаебен акламый. Динэ не палатага салгач та күрде бит. Аның хата эшлөвөн дө снзде. Нигә соң шул чакта ук аның белән ныгытып сөйләшмәде? Нигә үгетләмәде, ниятеннөн ваз кичтермәде? (Бу уйларның ачысы менә ничө көн инде тынгы бир-ми Зейтүнәгә. «Үткән эш кайтмый, үкөн сиң, ул, ела»,— ди шагыйрь. Ләкин киләчөк бар бит өле. Киләчөк шулай ук бик ышанычлы түгел. Хэйруллинга бер операция ясап, гомерен көчкө саклап калганнар бит инде. Янада тагын бер шундый ук операция ясарга туры килсә — э андый хәлләр булгалый, больницага бер кергән кеше һаман эйләненп кайтучан була! — ул чакта аның ана булуга сонгы өмөте дө өзөлчөк.

Мондый үкенечле уйлар һәр врачның башына килгәннен дә белә Зейтүнә. Табиблар хаталарның тагын да аянычларын кичерәләр өле. Кайсы гына табип, эгәр башкача эшлөгән булсам, бөлки мондый хәл булмас иде, дигән газаллы уйлар белән башын иеп, табут янын-да басып тормаган!

30 Мондый үкенечләрнең үз башына да төшчөгөн белә иде ул, ләкин монның белән һич тә ризалашырга теләми иде. Аның нидер эшлесе, ничек тә гаебен йоласы килә иде.

Нишли ала ул хәзер? Динәне чакырып китерергә, сәләмәтлегең ныклап тикшерергә, кирәк булса, дөвалау чараларын күрергә кирәк. Менә шуны эшли ала Зейтүнә! Бу — аз түгел.

Ире аша чакырттырга да китерергә. Авыр эш түгел. Зейтүнә бүген үк заводка, Хэйруллинга шалтыратырга болды.

Ләкин кич житкәч, шалтырату белән генә чикләнмәскә, үзе барып килергә кирәк тапты. Цехтагы хәлләр хакында да сөйләшсә бар иде бит өле.

Проходнойга керүгә, турникеттан аның каршына Хэйруллин үзе килеп чыкты. Мангаен күксел эшләп

белән каплап куйганга, очлы борыны элтырап күренә, ирен чигләре, үргәгәндәй, ескә күтөрелгән.

— Исәнмесез, доктор. Тагын безгәме?

— Әйе, сезгә.

— Онытмыйсыз безне, э? Хәзер айтермен, пропуск язарлар.

Ул, жавап та кетеп тормыйча, тар коридорга таба борылды.

— Минем сезнең белән сөйләшсә бар иде,— диде Зейтүнә, аның артыннан куып житеп.

— Мин китәм шул инде.

Хэйруллин коры сөйләшә иде. Зейтүнә ник килгәнненә үкенә башлады. Бу кеше аны аңламас, көлөр генә, мөгаен.

— Алайса, миңа да пропуск кирәкми, мәшәкатьләнмәгез.

Зейтүнә тышкы ишеккә борылды. Бу юлы Хэйруллин аны үзе куып житте.

— Сез кая кайтасыз?

— Барыбер түгелмени?

— Әйдегез, мин сезне озатып куям.

Тышта, бетон баскычка борыны белән төртелеп диярлек, чия төсле «Москвич» тора иде.

Хэйруллин кыска күн пальтосы кескәннен бер бәй-мәм ачкыч чыгарды.

Ул машинаны хәтәр кызу йөртә икән. Шулай да әңгәмәнен жебен өзми үзе, салмак сөйләшә.

— Сез тагын шул мәсьәлә хакында сөйләшмәкче идегез инде, билгеле,— диде ул.— Цех һавасында газоның микъдарын киметүгә ирешергә, эшчеләргә респираторлар кигезергә.

— Юк, мин сездән гафу үтәнергә теләгән идем,— диде Зейтүнә нык тавыш белән.

— Гафу? Нәрсә өчен?

— Сез үзегез теге чакта миңа айттегез бит. Бик зур гаеп ташладыгыз миңа. Ул төнне мин дежур идем. Бу хәл минем күз алдымда булды.

— Инди хәл? — дид, Тукай почмагында машинасын кискәк туктатты Хэйруллин. Ул Зейтүнәгә зур гаеп ташлаганын, аңа бәгырь ярасы ясаганын гүяки бөгәләй. оныткан иде!

Ләкин Зейтүнә сүзен ахырынача дөвам итергә булды:

— Без барысын да тиешенчә эшләдек,— диде ул.

Мөдәррис Сәләховичның күзләре күк, керфекләре кыска булса да куе икән, һәм эгәр дө үчкөлөгәндәй ескә

1 күтөрөлгөн юка ирен чиглөрөнө карамасаң, карашы беркатлы икән.

— Хатыныгыз тиешле белешмөлөр алып көргөн иде, формаль яктан караганда без аңа нөкъ шушындыгый яр-
2 дам күрсөтөргө тиеш идек. Ләкин шулай да мин Динэ белән ачыктан-ачык сөйлөшөргө, аны ниятеннән ваз кичтерергә тиеш идем.

Хәйруллин аңа гажәпләнөп карады:

— Ах, сез менә нәрсә хакында сөйлөшмөкчө икәнсез!
10 Ул машинасын сак кына кузгатты да каршыга кил-
гән трамвайны уздырып жиберде. Аның карап торуга ук каты, эмма жыйнак куллары руль тәгәрмөчөн йом-
шаграк тота башлады, машина йөрөшөн әкрөнәйтте.
— Кызык,— диде ул алга караган килеш.— Мин дә
15 сезне искә алгаладым бу арада, доктор Зәйтүнә. Сезгә нисемеге белән геңә дөшөргә ярыймы? Ә миңа Мөдәррис кенә диегез. Яшькә бер чама бит без.

Ул тынып калды. Рөхсәт тә сорамыйча, сынар кулы белән кесәсеннән сигарет алып капты, машинадан ка-
20 бызгыч алып кабызды. Машина дамба буйлап бара башлады. Аны узгач, Яшьләр үзөгөнә таба борылды да, хәзер инде судан бушап калган, күңелсезләнгән бассейн янында туктады.

— Инде без икебез бер нәрсә хакында берничө көн
25 буге уйланганбыз икән, әйдөгөз тынычлап кына сөйлөшөп алыяк.

Ул машинаның ишеген ачып куйды.

Сул якта — елга ярындагы иңкүлектә агачлар шәрә-
30 лөп калган, саргайган яфрактар да анда-санда гына күрүнә. Улдагы гөл түтәлләре кап-кара итеп казып таш-
ланган. Өстән соры болыт юрганы күңелне басып тора, тирә-юнь ямансу иде. Бары тик Яшьләр үзөгөнә күксел бетон бинасы янына утыртылган зәңгәр чыршылар гы-
35 на, ел фасылларына бирешмичә, үзлөрөнө гадәти төсөн саклаганнар иде.

Зәйтүнә күптәннән инде үзенең шушындыгый бер ау-
лаграк урында тукталып, уйланып, кем белән булса да тыныч кына сөйлөшөп торганы юклығын уйлап куйды.
40 Аның барлык борчулары урын өстенде, караңгы бүлмә-
дә, күзенә йокы кермичә, талчыккан аяклары гүләвен тышлап ятканда кичерелә.

Ә табигать шундый мәнәбәт, тыныч һәм шушындыгый сулып барган чагында да күңелне иркәнәйттеп жиберер-
44 лек матур.

1 — Доктор Зәйтүнә, Зәйтүнә,— диде Мөдәррис, аңа таба борылып.— Сез гафу итегез мине. Теге чакта үргә-
гәнем өчен гафу итегез.

Зәйтүнә аның үткөн якты күзлөрөнә тутырып кара-
5 ды. Әйе, бу кеше аны бирегә алып кереп, азга гына бул-
са да тормыш ыгы-зыгысыннан аерып, безгә ял итте-
рергә уйлаган икән, сүзенең дә-ул көтелмәгәннән һәм кү-
нелгә жиңеллек китерә торганын әйтергә тиеш иде, әл-
баттә...

10 — Сез хаклы, доктор, мин сезне үчөкләргә тиеш тү-
гел идем. Цехта һава зарарлы, бигрәк тә хатын-кызлар-
га. Ләкин бит ул менә ничек килеп чыга. Бу шарларны
ясау ысулын тапканыч, аның төгәл технологиясен бул-
дырганчы, инженерлар мең төрлө катлаулы мөсьәләне
15 чиншөргә тиеш булганнар. Латекс нык булсын, сузыла
торган булсын, күпләп эшләрлек булсын, арзанга төш-
сен. Бу мөсьәләләрнең барысын да хәл итеп бетергәнчә,
инженерлар үзләре ул сыек латекста баштанаяк коенып
эшлөгәннәр инде, билгеле. Сәләмәтлөгөбезгә зыян килә,
20 зарар күргәч кенә ачыклана бит. Кюри-Склодовская бе-
лән Жолио-Кюри сукурайгач кына атом нурларының
зарарлы икәнлеген беләнгән.

— Нәр яхшылыкның бер начар ягы була, димәкчө
25 әллә сез?

— Медицинадагы шикелле, һәр дару бер яктан фай-
да бирсә, икенче яктан зыян китерә, диләр бит.

— Күпкә китсә.

30 — Күпкә китмәсә, сез аның зыянлы икәнлеп үзсегез
одо белмисез, шулай бит?

— Мин сезне аңладым,— диде Зәйтүнә.— Нәрсә-
нең дә булса зыянлы икәннән без зыян күргәч кенә бе-
ләбез.

35 — Хәзер, тулы заводларны эшләтә башлагач, кыен
шул инде,— диде Мөдәррис.— Мин бу хакта күп баш
ваттым, төрлө заводларда да булдым. Яңа чаралар уй-
лап табарга кирәк. Без күргән чаралар файда бирми.
— Ә сез ул чаннарны каплап тора торган итегез,—
диде Зәйтүнә.

40 — Башыгыз йомры икән! — Мөдәррис көлеп куй-
ды.— Булмый шул, капкач астында да элпә хасил була,
аны барыбер сыдырып аларга кирәк, шунсыз форманы
манчып булмый. Элләне алганда газ нык бүленеп чыга.
Нөкъ шул моментта, безгә үч иткәндәй, сез килеп һава-
45 ның анализын аласыз да инде.

Ул күнөлсөз генә көлөп куйды.
— Соң ул элләне техника сыдырсын, кеше якын кил-
мәсен!

Мөдәррис машина ишеген япты.
5 — Рэхәт сезнең белән, доктор Зәйтүнә. Әллә үзем-
нең булачак рацтәкъдимнең соаторы итеп аласы инде
сезне. Мин дә нәкъ шул хакта баш ватып йөрим бит.
Ләкин аның бер кыенлыгы бар: чандагы сыеклыкның
күләме, ягъни биеклегә үзгәрәп тора.

10 — Үзгәрми торган итегез!
— Сезнең ирегез инженермы әллә?
— Инженер,— диде Зәйтүнә көлөп.— Тик башка
өлкәдә. Теплицалар кора.

— Ну ул инде гел зыянсыз ачышлар гына ясый тор-
гандыр.

15 — Алай ук түгел шул. Элек андагы эшчеләр салкын-
нан жәфалана иде, хәзер, теплица коргач, эсседән ин-
тегәләр.

— Мәнә күрдегезме? Һәрнәрсә ике яклы була шул.
10 Хәзер кая барабыз?

— Сез мине тыңлап бетермәдегез бит әле. Динә без-
гә килсен иде. Киңәшләшсәгә, карарга кирәк аны.
— Динәне сез генә тыңлата торганмы соң? Пси-
хиатрга жиберергә кирәк аны!

25 Иреннәрен кысыл, каты итеп әйтте бу сүзләргә Мө-
дәррис. Зәйтүнәнән жанына боз тиеп киткәндәй булды.
Иренең багырен шушы хәтлә катырып ечен нишләргә
тиеш икән хатын-кыз? Зәйтүнә Динәнәң теге төндә ки-
чергәннәрен хәтеренә китерде.

30 — Ул да үз хатасы өчен мең жәзасың алды инде,—
диде.— Сез, ирләр, хатыннарның хәлен аңламыйсыз
гына.

— Ә сез, сез аңлайсызмы соң? — диде Мөдәррис,
шактый ук кычкырып. Зәйтүнә артка чайкалып куйды.

35 — Гафу итегез.— Мөдәррис эшләпсән салып маң-
гаң уды. Аның маңгаенда эшләп кырының эзе кыза-
рып тора, ул хәсрәт сызгы булып тоела иде.— Гафу
итегез. Мин сөзгә тагын кеше гаебен йөклим. Бөлки, бар-
лык хатыннар да андый түгелдер. Бөлки, сез андый тү-
гелдер.

40 — Зәйтүнә, чыгарга теләп, машина тоткасын тартка-
лады.

— Мин сезне илтәп куям,— диде, аның кулыннан ка-
ты итеп тотты Мөдәррис. Аның бармаклары калтырана
45 иде.— Хәзер илтәп куям...

1 Алтынчәч кич укуга бармады, Болай да ул анда кү-
нел күтәрү өчен генә йөри иде. Аның хәзер инглизчә
сөйләшүе кемгә кирәк?

Инглиз теле кайгысы китте эле Алтынчәчтән. Аку-
шер-гинеколог аңа бүтөн үк больницага ятарга кушты.
Кабинетыннан да чыгармыйча, ашыгыч ярдәм машина-
сы белән үк озатмакчы иде. Андый чакта акушерлар
күп сөйләшәп тормыйлар. Алтынчәч аның кулыннан чак
кына котылды. «Ванна коенмыйча кермим больница-
10 га,— диде.— Теләсә нишләтегез, бу килеш кермим. Анда
бүтөн юыну мөмкинлеге әллә була, әллә юк. Беләм мин
больница хәлләрен». Шундук кулыннан язу да язып
бирде: «Бүтөн үк профессор Ильясова клиникасына ба-
рып ятам».

15 — Әлбәттә, коенуда түгел иде сәбәп. Анда кереп яткан-
чы, Алтынчәчнән Мөһимәнә күрәп сөйләшсә килә иде.
Линардан берәр хәбәр юк микән. Ул больницада чакта
килеп, күрешми китмәсен тагын...

Мөһимәнәң төрөзләрендә үт юк иде. Урамда көтөп
10 йөрергә Алтынчәчнән сабырлыгы житмәде, ул вокзал
янындагы кибеттән әйләнәп чыкты. Нәниләр кирәк-яра-
гы сата торган бүлек анында озак басып торды. Кайбер
әйберләргә врачлар алдан ук алып, юып, үтүкләп ку-
ярга кушалар. Ләкин шул ук вакытта халык арасында
25 ырым бар: алдан әйбер-кара эзерләп күю хәерлеге бул-
мый, имеш. Дәрәс ырым түгелдер, мөгаен, кайсы гына
хатын бәби көткәндә нәни күлмәк-башлыклар текмәгән
дә кайсы гына аларга аллы-гөлле бизәкләр чикмәгән.
Тик мәнә Алтынчәч бу ләззәттән үзен мөхрүм итә, ырым-

30 нарга ышанмаса да, ә бөлки туры килер дә, соңыннан
үкәнермен, чигүле нәни күлмәкләр өстенә күз яше тү-
гәргә туры килмәгәе, диде юк-юк та шикләнәп куя. «Ба-
ла исән-сау туса, ялангач йөртмәм эле, лаборатория
кызлары булса да эзерләп китерерләр»,— диде юатты
35 ул үзен бу юлы да.

— Бик яхшы күлмәкләр бар мәнә, мондый жылы-
йомшаклары ялан булып тормый,— диде ана сагучы
хатын.

40 — Куркам,— диде Алтынчәч ачыктан-ачык.— Алдан
Фәзерләргә кушмыйлар.

— Ана карап тормый халык, эзерли. Үкәнгән күр-
гән юк эле. Хәзер сабылларны бик карыйлар бит. Исән
45 калмаганнарны бик сирәк.

1 Алай да Алтынчөч эйбер-кара алмады. Нэни күлмәк-лөргә сокланып карап торды да экрен генә атлап китеп барды.

Мөһимәнәң уты кабынган иде. Өй эче бу юлы бөтен-лөй башкача булып күренде: бүлмәләрдән ташландык ис килә, э корамә япмалар ялгыз кешенең бушка вакыт уздыру чарасы гына булып тоела иде.

Мөһимә дә бу юлы Алтынчөчкә күлүенә артык сөенмәде шикелле. Дөрөс, чөй куйды куюын, әмма аның 10 хөлән сорашмады, үз зарын түгөргә кереште. Йортка кертән улыннан, киленән зарланды, хәзерге заман яшләрнен игелексезлеген, мәнсезлеген каргады.

Табын да шактый ярлы иде: чөй янына май белән сыр гына куелды. Алтынчөч Линар хақында сүз башларга вакытның жайсызлыгын чамалый, э Мөһимә исә әнесен бөтенләй оныткан сыман кылана иде. Инде Алтынчөч ике чынаяк чөй эчте, хэлбуки, ана сыеклек эчүдән тыелырга кирәк, бер чынаяктан артыкны эчөргә һич ярамый иде. Табын янында чөйдән соң да шактый 10 утырдылар, киленен каргый-каргый Мөһимәнәң тамагы карлыкты. Э кирәк темага алар бөтенләй якынлашмаганнар да иде эле. Мөһимә төсен жуйган иске халат төймәсен ялгыш электергән, шуңа күрә ул жыерылып тора. Аның чече тузгыган, крем сөрткән бите майлы 20 коймак кебек ялтырый иде.

Сорамаска кирәк иде Алтынчөчкә Линар турында. Ләкин сорамый да булдыра алмады.

— Линар кайчанрак килер икән? — диде ул аяк өсте баскач.

30 — Белмим шул, бер дә бу арада гына килер сыман күренми. Э хат килгән иде, минне кунакка чакырганнар. Хатыны язган.

— Хатыны? — диде Алтынчөч.

— Ие шул, кайткан, мәртәт. Тәмам башын катырды шулар ашыи инде асыл ирләрнен башын! Бернишли алмый безнеке дә, кызын би́к ярата шул, бәгырь парәсе, ансыз яши алмый.

Шундый шартлагып сөйли, әйтерсең лә Алтынчөчне 4 Монда чакырып китереп Линар белән үзе таныштырмаган, әйтерсең лә хәзерге минутта Алтынчөчкә кыяфәтен күрми, аның хәлен бөтенләй белми!

— Минем аны күреп сөйләшәсе бар иде, — диде Алтынчөч.

45 — Би́к сөйләшәр идең дә, ничек күрерсең икән соң?

4 Белмим шул инде, белмим. Килеп чыгар бер килүен дә, тик кайчан икәнә генә билгесез. Хатка да язып булмый. Хатыны ачып укыса, көн күрсәтмәс үзенә. Начар хатын белән бөйләнгән ирнең көн күрәсе юк инде!

5 Бусы инде Алтынчөчкә дә бөрелде. «Чыннан да, мин хәзер үземне дә рәгле кеше дип саный аламмыни?» — дид уйлады Алтынчөч караңгы урамга чыккач. Трамвайдагы кешеләр, урамда аның яныннан узучылар, хәт-та багана башларында янган лампочкалар да аның начар хатын икәнән, кеше иреннән корсак күтөргәнән бөлеләрдәр сыман тоелды.

Аның күршесе, озын, арык буйлы Нәкыя соңгы вақытта гадәттөгедән дә катырак басып йөри, зур кулларында савыт-сабаны аеруча нык шалтырата иде. 6 Баштарак ул Алтынчөчкә ир кеше белән танышуын хуплагандай күренде. Әгәр дә Алтынчөч кияүгә чыгып куйса, бу тар, кысан бүлмәдә мәңге яшәмәсләр, ничек тә булса аулаграк квартир табу жаен карарлар, дип уйлаган иде ул. Ләкин егет айлар буге күренми торгач, ә 7 Алтынчөчкә гөүдәс күзгә күренеп калынайгач, күршенең мәнсәбәте үзгәрде. Яшь балалы ялгыз хатын белән бер квартирада яшәү кемгә рәхәт?

Алтынчөч өстен алыштырды да урынга ятты. Аның күршесен түгел, үз-үзен дә күрәсе килми иде.

8 Әгәр дә мондый хәлләр башка берәр кыз башына килсә, Алтынчөч, мөгаен, аны гаепләр иде. Үзеңе тик булмаган, хатынлы, балалы ир белән ничек шулай бозылып йөрү мөмкин? Башка кызы Алтынчөч гаепләр иде, э үзен ул гаепләр кенә калмый, үз тәненнән үзе 90 нәфрәтләнә!

Яратмый иде бит ул Линарны! Алар арасында ул көткән, ул белгән мэхәббәт кабынырга вакыт та булмады, булса да ул Линар кебек ярлы күнелле, бар хыялы — ишегалдына би́ек багана куеп, шуның башына 35 Урам лампасы асу булган, Экзюперини аңламый торган, хәтта рәгле анекдоттан көлә дә белмәгән кешене ярату мөмкинмени?

Нигә соң Алтынчөч аның белән очрашты? Очрашкач та беренче карауда кемлеген танымады. Ярый, анысы 40 Шулай да булсын, ди. Бер ташкыр очрашып, ялгышканын аңлагач, нигә соң ул аның белән тагын күрешергә риза булды, нигә?

Менә шушы тәне, кайнар тәне, аның рухына буйсынмады. Кирәкми, бармыйм, дияргә тиеш булган иреннәр 45 Сакылны тыңламадылар, куллар, Линарның кулларын

1 этесе урынга, аның учында йомарланып тын калды, иренер аның каты иренеренә орынып сызлануы түземсезлек белән көтелер. Аның тәне Линар кочагында эреп бетергә һәм шул минутта юк булырга риза иде.

2 Әгәр мойларчы кем дә булса Алтынчәчкә мондый хәлнең — рух белән тәннең бер-берсенә каршы халәттә булуын сөйләгән булса, ул ышанмас иде. Моңа ышану мөмкин түгел. Кеше болай бер төрле уйлап, икенче төрле яши алмый!

3 Аакылга буйсынмаганы өчен, зифенне томалап ләззәт ялкышында янганы өчен күрәлмый Алтынчәч үзен. Аның тәне мондый гөнаһ белән жирдә яшәргә хаклы түгел. Ләкин ул хәзер изге бер жанга, гөнаһсыз жанга кабык булып хезмәт итә. Бары тик шушы вазифаны үтәр өчен 4 Гөнә яшәргә хокукы бар аның якты дөнъяда.

5 Энә ул тәнне тибрәндереп тибенә. Алтынчәчнең газапларын оныттырып, иренерен елмаерга мәжбүр итә, күңелне баскан ташның авырлыгын оныттыра. Ул кыз булып, әнненән сафрақ яшәр. Кызы бөхетле, сәламәт, 6 үссен өчен, ул мондый газәпларга дучар булмасын өчен, бөгөнәсен эшләр Алтынчәч.

Иртүк профессор Ильясова янына барыр ул.

Иртәнге рапорт вақытында Фидая Галимовна кесенән хат чыгарып Зәйтүнәгә бирде. Адресы ят кул 2 Сбелән язылган, фамилиясе куелмаган. Врачларга сирәк кенә булса да рәхмәт хатлары килгәли. Зәйтүнә конверттагы штемпельгә күз салды: хат Казаннан иде. Ул, рапорттан соң ачып укырмын диип, конвертны кесәсенә тыгып куйды.

30 Бүген Вафина Алтынчәч дияхән хатын турында шактый озақ сүз булды. Утыз биш яшендә беренче тапкыр булга узган, йөклелеге егерме туғыз атна, аманнезы нарчар. Хәзер йөклелекнең соңгы чорында була торган токсикозның авыр формасы белән ята. Врачларның киңешна 35 үгетләренә жавабы һаман бер: «Баланың исән тууына гарантия бирә аласызмы?» Андый гарантияне мондый орактан ходай үзе дә бирә алмас!

Лариса, аягүрә басып, Вафинаның канындагы үзгәрешләренә бәйнә-бәйнә сөйләде. Сүзе нигезле, төгәл, 40 ышанычлы иде. Профессор Ильясованың күз карашынан доктор Нигъмәтуллинаны хуплавы сизелеп тора иде.

— Вафинаның ире килсә, миңа чакырыгыз әле, үзем 44 сөйләшеп карармын,— диде Жәмилә Закировна.

1 Аңа Вафинаның ире әлегә кадәр бер дә күзгә күренмәгән әйттелер.

Лариса, тагын урыныннан калкына төшеп:

— Аларның никахлары законлаштырылмаган. Вафинаның хәленә тискәре кичерешләр бик зур йогынты асы, шуңлыктан дөвәлау көтелгән эффектны бирми,— диип куйды.

Бу хакта сүзне йомгаклап, тагын нинди чаралар күрергә мөмкинлеген аныклагач, профессор:

2 Ю — Биредә сүз авыр кичерешләр турында барды,— диде.— Бүгенге әңгемәнә темасы — тискәре кичерешләр.

Профессор һәр чәршәмбе көнне иртәнге рапорттан соң яргы сөгәтлек әңгәмә үткәрә иде.

3 Б — Беркемнен дә тормышы тигез генә бармый, төрлесең кичерергә туры килә,— диип башлады ул бүгенге сүзен.— Кәефсезләнү, кайгы-хәсрәт, көнләшү, ару-талу организмга бик нык тәәсир итә.

4 Зәйтүнә уң ягында утырган Ларисага карады. Лариса, дикъхәтен профессорга юнәлтәргә тырышып, күзләрен зур ачкан, ләкин керфекләре авыраеп, әледән-әле йомылалар, Жәмилә Закированың сүзләре аның зифенә барып житә алмый иде. Аның күз алмалары Сөембикә апаның банкларда асрый торган бакаларын хәтерләтте. Бу чагыштыруыннан Зәйтүнә үзе үк куркып китте: «Нишләвем бу? Ни өчен болай яратмый башладың әле мин аны? Эше уңышлы барганга көнләшәмме?»

— Бервакыт Әбугалисина мондый тәжрибә ясаган: ике кәжәне ике абзарга ябып куйган да, берсенек каршошына почмакка бүре бөйләгән. Ике кәжәне дә бер үк төрле караган, ашатып торган ул. Буш абзардагы кәжә күзгә күренеп көрәйгән, ә каршысында бүре торганы тиз арада ябыккан, хәлсезләнгән, озакламый егылып үлгән. Йөрәкне яндырып, бөгьрыне талаган кайгы-сагыш, ярсулар нәкъ менә шул каршыбызда тешен шыгырдагып торган бүре кебек тәәсир итәләр дә инде... Алар йогынтысында канга күп микъдарда адреналин бүленеп чыга...

5 Зәйтүнә тагын Ларисага карады. Тәмам оеп-оеп китә Оүтеге, төнен йоксыз узыдырган, ахрысы. «Менә мин аңа карадым да, каныма адреналин бүленеп чыкты инде»,— диип уйлады Зәйтүнә.

— Тискәре эмоцияләр никадәр көчле булса, аларның зарары да шул кадәр зуррак. Шуңа күрә үз-үзеңне 45 тыярга, кайгы-хәсрәткә бирешмәскә кирәк. Тыгызлап

Ябып су кайнатсаң, чуен казан да шартлы. Ачуымнан шартлы ядым, дигән сүз халыкта да бар. Кайберәүләр кешеләрдән үч алып, башкаларны борчуга, хәсрәткә, газапка салып, үз күчелен бушата.

Бу сүзләргә профессор Зәйтүнәгә махсус карап әйтте кебек. Зәйтүнә кызарынып чыкканын тойды. Ул да, Ларисага ачуланып, үз борчуларын жинцеләйтергә магаша түгелме соң?

— Кайгы-хәсрәт килгәндә, күнел сызланганда ниш-өләргә соң? — дип, тыңлаучыларга күз йөргөп чыкты Жәмилә Закировна. Жәвап көткөндәй, безаз тынып торды да: — Иң элек хәрәкәтләнү жәен карарга кирәк, — дип дәвам итте. — Саф һавада йөрөп керсәң, баскычтан йөгөрөп менеп төшсәң, кеше арасына чыксаң, йөрәк ярсуы басыла төшө. Борынгыдан халык моны аңлаган, кешеләргә күрсәтми генә, мөндәрәнә капланып күз яше түккән кызларны гаепләмәгән. Кайчак яшерен генә елап алу да файдалы.

Лариса сискәнәп, тураеп китте, авыр керфекләрен күтәрәп, профессорның йөзенә текәлдә.

— Ачулану, күнел сызлау — гомерне кыскарта, — дип сүзен йомгаклады профессор. — Сөөнеч, шатлыклар, ихлас күнелдән көлү сәләмәтлекне ныгыта. Жыр-бию, магур картиналар карау, моңлы көйләр тыңлау, башкалар кылган яхшылыкка соклану күнел яраларына шифа бирә.

«Көлү шифалы, димәк, — дип уйлады Зәйтүнә. — Менә мин, Әнвәр соң кайтты дип, тавыш кунтармыйм, аның күчелен жәрәхәтләмәскә тырышам. Елмаеп-көлеп Окарышы алган чаклар да була. Ләкин күнел сызлауның аннан гына жиңеләйгәнә юк шул».

Ашыкмый гына таралыша башладылар. Жәмилә Закировна тудыру бүлегенә, Вафина янына менеп китте Лариса Зәйтүнәгә иярде:

— Синең палатада бер хатын токсикоз белән ята, шуны икәү бергә карыйк әле.

Алар коридор буйлап янәшә атлап киттеләр.

— Фән өлкәсендә талантлы бөзәң профессор, ләкин тормыш мәсьәләләрендә артгарак калып бара, бигрәк Оберкатлы, — диде Лариса. — Хәзергә заман кешесе кәжә түгел, аны бүрә белән генә куркытып булмый! Хәзер өр-лөннәр заманы. Шөһәр халкы өендә өрлән асрый, белә ул үзенең кем белән уртаклыгын!

Нишләптер аның һәр сүзе Зәйтүнәнең ачуын кабарта иде. Ләкин ул бу халәттен сиздермәскә тырышты. Зәйтүнә

түнә нервланып халат кесәсенә кулын тыкты һәм андагы кәгазьне йомарлады. Нәрсә бу? Ә, хат! Иртән хат бирделәр бит, ә ул аны һаман укымаган. Ул туктап конвертны ертты, Лариса аның жылкәсе аша хатны укырга сүрелде:

— Менә хәзер синең гомерең озая инде. Рәхмәт хаты укыйсын бит.

«Кадерле Зәйтүнә Мәжитовна! — дип язылган иде почмагына чәчөк төшкөн ак кәгазь битенә карандаш бөлән. — Без, сезнең элекке авыруларыгыз, хәзер инде сәләмәт хатыннар, сезгә мең рәхмәтләр укыйбыз».

— Әйттем ич! — Лариса алгарак китте. Аның өчен хатның кызыгы беткән иде инде.

Тагын берничә врачкә һәм шөфакать туташларына Рәхмәт сүзләреннән соң хатта: «Сез кешеләргә бик күп яхшылыклар эшлисез, без сезнең үзегезнең дә бөхәтле булуыгызны, тормышыгызның тигез-имин булуын теллибөз, — диделән иде. — Шушы хис безне кулыбызга каләм алырга мәжбүр итте дә инде». — Зәйтүнәнең күңеле 20 сыза башлады. Профессорның киңөшләре бүген үк кирәк булмагач! «Сезнең гәиләгезнең иминлеген чагарга уыгын чыгарган елан шуыша, Зәйтүнә Мәжитовна! Сезгә меңгә төзәлмәслек йөрәк ярасы салырга, балагызны әтисеннән аерырга, бөхәтегезне тартып алырга омытыла 25 ул елан. Уяу булыгыз, Зәйтүнә Мәжитовна, ирегезне ул еланның сихереннән коткарыгыз! Ә сез беркатлылыгыгыз белән һаман аны үз яныгызга сөендирәсәз. Иңчек инде сез, башкаларның сызлануына шул кадәр сизгәр була торып, үзегезгә янаган куркынычны сизмисез? 30 Иңде һаман да белә алмасагыз, без аның нишцалларың куюбыз: ЛСН». «Лариса Сөгәтовна Нигәмәтулина, — дип өстәде Зәйтүнә үзеннән. — Минне белми дип уйладылар микәнни?»

— Әйдә инде, рәхмәт сүзеннән хәлең киттеме әллә? — диде коридорның аргы башында, баскыч астындагы капыңгылыкта туктаган Лариса.

«Йөрәгемә кан сауды», — дип кем беренче итеп әйтте икән? Сез хаклы түгел, Жәмилә Закировна, канга адреналин бүленеп чыгу гына түгел бу, — нәрсә ул адреналин! — бу нәкъ менә шул йөрәккә кан саву. Инди киңөшләр бирдәгез әле сез бүген, шөһрәтле профессор иптәш? Нишләргә тиеш инде Зәйтүнә шушы минутта? Икәнчә катка йөгөрөп менеп төшәргәме? Ләкин аякларың аялар хәле юк. Жырлап жибергә яки биеп китәргәме? Ләкин тамактан тавыш чыгарлык түгел, төер ты-

Гылган. Мендер почмагын тешлел, тавышсыз гына елар-
гамы? Лекин күздө — яшь, янда мендер юк. Ах, Жәмилә
Закировна, сез сөйлөгөндө барысы да шул хәтле аң-
лаешлы иде, үз башыңа төшкөч, бер чарасыз каласың
Сикән лә!

Ярый эле, коридорның бу башында төрөзә юк, бас-
кыч астыннан узганда, йөзңөң агарганы күренми, тез
буыннарының йомшаганы сизелми.

— Чыңлап торып ярдәм күргөн кеше рәхмәтне сирәк
Ояйт ул, — диде Лариса аны көтөп алгач. — Авырулар
сәер халык, сикхәтләнсә, мин врачсыз да терелер идем,
дип исәлли, дөвалауның файдасы тимәсә, врачлар ялгыш
дару биргән, дип уйлый. Беләсенме, бер онколог миңа
нәрсә сөйләде. Күкрөгөнә операция ясап, рактан котыл-
ган бер хатын аңа бәйрәм саен откыртка жибереп тора
икән. Наман бер төрле сүз яза ди: «Миндә беринди рак
булмаган, сез миңа операцияне ялгышып ясадыгыз, мине
гомәрлөккә ингәтеп калдырдыгыз. Ачы каргышым төш-
сен сезгә!» Уң ел буе шундый откыртка алып кара эле-
син! Яңа елга да, Сигезенче мартка да, Май бәйрәменә
дә. Әгәр теге врач операция ясап интекмәгән булса, үз
башына мондый каргыш алмаган булыр иде.

— Ченки ул хатын күптән кабердә булыр-иде инде, —
диде Зейтүнә.

— Анысы инде хатынның үз еше!

— Ул врач андый откыртканы алган саен куаныр-
га тиеш. Рактан терелгән пациентның ун елдан артык
яшәсен әле! Бу үзә зур бәхет бит!

«Минем белән күзгә-күз карашып тынып калмас өчен
шуншылай такылдый бит бу», — дип уйлады ул Лариса
турында.

— Ништяк! Сине өзми-куймый каргасыннар да, син
бөхәтле бул, имеш!

— Зейтүнә Мөжитовна! — дип кычкырды коридорның
аргы башыннан шөфкать туташы Анна Иванова. — Сез-
не сорыйлар.

Аның янында кызыл күлмәкле хатын-кыз күренде.

Ул, башын кырын салыбрак, елмаеп басып тора иде.
Зейтүнә ерактан ук аның ике чигәсеннән сузылып кит-
кән көмеш тасмаларны күреп алды.

— Сагындыгызмы? Тагын кунакка килдем менә! Ча-
кырмаган кунак шундый була ул!

— Әле үзем чакырырга тора идем, — диде Зейтүнә.
— Күнелем сиздә бит менә.

— Динә Зейтүнәгә түгел, аның жилкәсә аша караган,
134

Иреннәре елмаерга тырыша, әмма түгәрәкләпеп килгән
күзләрендә кисәтүле сагаю чагыла иде. Ларисадан шик-
ләнә, аның алдында сөйләшсә килми иде аның.

— Лариса Сәнгатовна, гафу итегез! Без теге авыру-
ны бездән карарбыз инде, — диде Зейтүнә, башын
артка бора төшебрәк. Ул авыру яныннан үзенең кол-
легасын куа, бу деонтологиягә — врачларның һәм авы-
руларның узара мөгамәлә итү кагыйдәләренә берничек
тә сыймый иде. Коллеганың авыру каршында кимсетү
Юиде бу! Зейтүнә эчкә бер үчләнү белән Ларисаның күз-
ләрендәгә гажәпләнүнә күзәтте.

— Авыру белән икәүдән-икәү генә сөйләшә торган
сүзсөз бар, — дип кабатлады Зейтүнә.

— Менә ничек! Сер, димәк?

5 — Сер!
Һәм Зейтүнә аңа аркасы белән борылды.

— Мин сезгә направление белән килдем, — диде
Динә. Һәм Зейтүнәгә кечкенә генә көгәз кәсәгә сузды.
Учка сыярлык бу зәңгәрсү көгәзгә хәтәр сүз язылган:

20 участок врач Динәдән шеш тапкан икән.
Зейтүнәнең аяк астында идән чайкалып киткәндәй
булды.

Ләкин бездән ул үзе дә участок врачының мон-
дый диагноз куярга сәбәбе барлыгына ышанды. Алай
да Динәгә үзенең борчылуын сиздермәскә, күтәрәккә
күңелле булып күрәнергә тырышты.

— Хәзер, өсләрегезне алышыгыз да, палатага кереп,
тыныч кына ял итегез. Бүген үк мин сезне профессорга
күрсәтергә тырышымын, анализлар алырбыз, аннан
Юсоң нишләргә икәнән хәл итәрбөз.

Тизрәк Жәмилә Закировнаңы табарга кирәк иде. Зей-
түнә тудыру бүлегенә китте. Коридорда аңа Сәембикә
апа очрады.

— Сәембикә апа, бишенче палатадан Хәйруллинага
33 анализ ясагыз эле, — диде Зейтүнә. Мондый анализ ясау
Динәгә бөтенләй кирәк тө түгел иде югыйсә, Зейтүнә
моны үзе дә көтмәгәндә әйтәп куйды.

— Минем төбөрчәкләрәм пионер кебек, һәрвакыт
өзер, — диде Сәембикә апа.

40 Зейтүнә тудыру бүлегенә керүгә, каршы ишектән ак
халатлы ике кыз килеп чыкты. Икесе дә, терсәкләрен
бөгеп, озынча төргәкләр тотканнар. Яңа туган сабый-
ларны балалар бүлегенә илгүче акушеркалар иде болар.

44 Зейтүнә аларга юл биреп, стенага сөялдә. Мондый хәл-
135

1 Не күп күргөн булса да, гаять мөһим вакыйганың шайгы булганын төсөп, басып торды.

2 Менә тагын жирдә дүрт кешенең гомер юлы сызыла башлады. Тын, буш коридорда басып торган Зәйтүнәдән башка беркем бу бөөк вакыйганы күрмәде. Шулай да акушерка кызлар, меңнәрнең карашы астында баргандай, башларын югары тотып, мөһабәт атлылар, чөнки үзләре башкарган вазифаның изгелеген аңдыйлар иде.

3 Без гомер юлыбызның башын да, ахырын да кеше кулларында узабыз. Әйе, адәм баласы үзенең гомер юлын башкалар кулында башый, башкалар кулында тәмамый.

4 Никадәр мәрхәмәтле, рөхим-шөфкатъле булырга тиеш без бер-беребезгә!

* * *

1 Балаларны имезергә иркен арбалар белән тараталар. Арбаларга, бер-берсенә терәп, озынча сары төргәкләр салынган. Аларның күбесе тын гына ята, кайсылары кыймылдаша, елмый.

2 Кайберәүләр яна туган сабылларны бертөсле дип күз алдына китерә. Гич юк. Туганда ук һәр адәм баласының үз кыяфәте, үз холкы. — Берсе чырылдап елмый, икенчесе калып тавыш белән таләпчән итеп кычкыра, өченчесе пых-пых итеп бөгөрләнә, ләкин еламый! Кайсының бите озынча, кайсының түгәрәк. Кайсы кара керфекле, кайсының керфеке бөтенләй үсмәгән. Берсе аскы иренен бүлтәйткән, икенчесенең өске ирене чыгып тора. Чагыштырып карасан, һәрберсендә ата-анасының чалымнары ярылып ята.

3 Ә бер кырыйдарак хәрәкәтләнми-тавышланмый гына Окечерәк өч төргәк ята, аларның бите чүпрәк почмагы белән капланган.

4 Нишләп болай капладыгыз? — дип сорады Алтынчөч балаларны эңиләрәнә өләшеп йөрүче яшь кенә шөфкатъ туташыннан.

5 Алар иртәрәк туган, — диде кыз йомшак кына итеп, иркәләгән тавыш белән. «Житлекми туган», димәде, «иртә туган», — дип, матурлап әйтте.

6 Шуңа карамастан, Алтынчөч башкалардан шактый кенкәнә, бөтенләй жансыз тоелган ул төргәкләргә тегрәккә карады. Юк-юк, аның сабые, аның кызчыгы, аның Газизәсе болай булып тумас! Әнә, калын тавыш белән кычкыра торган, кашлары сызылып киткән, керфекләре

1 тырпаеп торган шушы зур кызыл авызлы бала кебек булыр бу! Әйе, шундый житлеккән, хәрәкәтчән булыр, томрап торыр аның баласы. Ана карынында тиешенчә яткан, житлеккән балалар гына каш-керфек, куче чөч белән туа. Алтынчөчнөң сабые каш-керфек үстөрөп туа.

2 Менә шушундый булып... Алтынчөч түшенә «Зыяле клеенка кисеге тагылган сабылга озаклап карап тора, кырыйдагы бите ябулы төргәкләргә ялгыш та күз төрмәскә тырыша. Менә шөфкатъ туташы аны читкәрәк әгте дә, баланы алып, палатада, каравагта ята торган хатынга кертеп бирде. Хатын битлек кигән булса да, ақ, шома маңгаеннан, күзләренән ук бик яшь икәнлегә күренеп тора. Ул сабыен мөндәр өстенә жөөлгән клеенкага салды да халат түшен чиште, йомры күкрөгән чыгарып, күкрәк уртасында күтелжемленеп торган теймәренә орынганын тойгандай, күзләрен йомды.

3 — Сезгә монда йөрергә ярамый, — дигән тавышка күзән ачты ул. Шөфкатъ туташы палата ишеген ябып Окуйган иде. — Сезгә үз палатагызда ятарга кирәк, — диде кыз.

4 Алтынчөч теләр-теләмәс кенә коридорның аргы башындагы палатасына китте. Бала тудыру йортында өч сөгәт саен кабатланып тора торган илаи тынлык урнашты. Бу тынлык олы, бөөк мөгънәгә ия, ул үзе бер тайгана булып яңгырлы иде шикелле: бу сөгәтгә эңиләр бөбилерен имезәләр иде.

5 Алтынчөч, палатага кереп, каравагына утырды да мөндәрөн сыйпады. Аның саф, бөхетле дөвамы ятар бер Ожөнне бу мөндөрдә. Алтынчөч ана гади һәм халыкчан, олы мөгънәле һәм балачакта да, олыгайгач та килешә торган, аның кадерең арттыра торган исем бирер — Газизә дип атар һәм беркайчан да беркемнән дә ул исемне бөздүрүп әйттермәс, беркем дә ул исемне ишеткәч көлемсерәмәс.

6 Аның шушы уйларын раслагандай, карынында баласы тибенә башлады. Врачлар:

7 — Балаңның йөрәк тибеше бик яхшы ишетелә, — дип мактыйлар, тик менә малай булырмы, кызмы икәннән Оҗөнә ачык әйтмиләр. Хәер, алар каан белсен! Алтынчөч үзе белә, үзе кыз булуын тели!

8 Дөрес, врачлар төрле хәл булуы ихтимал, диләр. Ләкин аларның ялгышканы азымы? Әнә кичләрен, коридорда жыелышып утырганда, хатыннар ниләр генә сөйләми.

1 Бар төрлө бөхөтсөзлек Алтынчөккө генә килмәс инде! Ул врачларның кушканын жиренә житкерең үти, биргән даруларын эчә, күз алларында ята. Кәефе начар түгел, бер жире дә сызланмый, башы әйләнгән чак сирәк. Ә йөрәк кагу, тын бетү ишесе мондый чакта һәркемдә була.

Әнә, коридорда арба кирега, балалар бүлгәненә таба тәгәрәп китте, тынлыкны көр сабый тавышы ярып салды. Алтынчөч коридорга чыкты.

— Утыз бишенче, тагын шул утыз бишенче!— диештеләр анда хатыннар. Аннары теге шома маңгайлы яшы хатынга:

— Балаң туймый бит!— диделәр.

— Нишлә-әп? Туктаусыз суыра югыйсә!

— Ә йотамы соң? Йотамы?

15 — Аның йотканын-йотмаганын каан беләсең инде? Сөтең житмидер синең!

Һәм хатыннар яшы әнине әйрәтергә керештеләр.

Юк, Алтынчөч мондый булмас, ул күп итеп сөт эчәр, сабыеның тамагын туйдырыр!

20 Тудыру бүлгәненә беркемне дә кертмиләр. Бары тик Алтынчөккө генә бер-ике тапкыр лабораториядә бергә эшләүче кызлар белән очрашып сөйләшәргә мөмкинлек бирелде.

Менә бүген дә, балаларны жыеп алгач, аны өлкән шәфкать туташы бүлмәсенә чакырып керттеләр. Анда ак халат кигән Мөһимә басып тора иде. Алтынчөккө күчтәнәчләр тутырылган полиэтилен капчык сузып:

— Ни хәлләрең бар? Күрергә килдем. Әле менә, — диде ул.

30 Алтынчөч яшерен өмет белән карады, ләкин Мөһимәнең кечкенә күзләре аңа туры карамай, читкә төбәлгән иде.

Алар янәшә урындыкларга утырдылар. Алтынчөч, соңгы баруында кимсенгәннен исендә тотып, Линар хакында туры бәрәп сорашудан тыела иде. Ә шуннан башка Мөһимә белән ни сөйләшсән соң ул? Мөһимәнең исә телә тик тормый, хәл-әхвәлне сораша. Аннары ул Алтынчөккә кайнар сулышын өреп, акыңрак иелә төште дә:

— Уз кызым кебек акын кешем бит син минем, — диде. — Күңелдән бер дә чыкмыйсың. Әле менә врачлар белән дә сөйләштем. Алар әйтә, сузүне тыңламый, һаман үзенекен итә, бу хәлдә без аның исәнлеген өчен жавап бирмидең, диләр. Нишләп без аның каршы килсәң, Алтынчөч? Алар галим кеше, белми әйтмәсләр. Гомерле 45 булып туса, бала да яшәр...

1 — Минем хәлем әйбәт, — диде Алтынчөч аның сүзен бүлөп. Аның эче поша башлаган иде. Бу хатын һаман шул бер үк сүзгә тәкрарлар өчен генә килде микәнни монда?— Үзем өчен үзем жавап бирәм мин.

2 — Токсикоз бик астыртын нәрсә, ди профессор. Аның кайчан аяккан егарын без дә әйтә алмыйбыз, кеше үзе дә белми, ди.

— Белеләр. Көн саен тикшереп торалар.

Алтынчөч кузгала башлады.

10 — Тукта әле, — диде Мөһимә. — И, мин үзем дә ана кеше бит, йөрәк түрләремнән китмисең! Әйтмәскә дә булгандыр инде, шулай да күңелем түзми: Линар килә бит, Алтынчөч! Тагын заводыннан командировкага жибергәннәр. Бик сөйләшсәң киләдерие бугай, менә 15 килә үзе. Тик монда, больниска килә алырмы, анысынгына алдан әйтә алмыйм инде. Эш кешесе бит. Сөйләшсәң, үзегез хәл итәр иегез тагын! Күрешсәң, мин әйтте димәссең инде, яме.

— Рәхмәт, Мөһимә апа, — диде Алтынчөч аның кулына орынып. Ул шундук аңа булган бөтен үпкәләрен 20 онытты.

Линар килә, димәк. Бик яхшы. Дәрәс, ул хәзер Алтынчөчтән читләшә, аның белән араны бөтенләй өзәргә ниятли булса кирәк. Ләкин балаңның атасы бит ул! 25 Кызын ярата, бу баласын да бөтенләй үк чит итмәс. Әгәр дә Алтынчөч белән бер-бер хәл була калса, бала ятим калмас. Ни булса да сабыйга ата кирәк, исем өчен генә булса да кирәк бит.

— Кайчан килә соң ул?

30 — Бүген кич килеп житергә тиеш... — диде Мөһимә, инк әйткәнәнә үксәнгән сымашрак итеп.

— Алайса китми тор, мин хәзер үк сиңең белән чыгам. Няня китеп өлгергән булса, кием-салымны бирмәсләр, син миңа пальтоңны биреп торырсың я такси 35 чакырырсың. Шушы халат белән генә кайтырмын. — Ай аял, ул хәтле кая кабаланасың? Бүген кире китмәс әле! Иртгә дә соң түгел!

Ләкин Алтынчөч, аны тыңламыйча, бүлмәдән чыгып китте. Ул шундук Резеда Фәритовнаны күрүп алды. 40 Тудыру бүлгәненә мөдире каядыр ашыгып, борчулы кыяфәт белән үтәп бара иде. Ул шактый вакыт фикерен жыйа алмыйча, Алтынчөчкә сүзен аңламайча торды.

— Мөһим мәсәлә бу, Вафина, — диде, ниһаять. — 44 Аны болай ашык-пошык кына хәл итеп булмый. Сезне

врач күзөгү астыннан чыгарырга ярамай, аңлагыз шуны!

— Мин расписка бирәм, сезнең мине көчлөп тогарга хакагыз юк!

5 Алтынчечнең ахыр чиккә житеп дулкынланганын, теләсе нинди төвәккәлләккә эзер икәнөн күрөп, Резеда Феритовна да йомшарды.

— Хәзер тотак-каба чыгып китү — баланы куркыныч астына кую дигән сүз. Әйдәгез, без болай итик: иртөгә иртән сезгә кирәкле даруларны табып бирерләр, нишләргә икәнөн яхшылап аңлатырбыз. Яңадан бер тапкыр анализ ясарбыз. Ә хәзер тынычландыгыз, әйбәтлөп йоклагыз. Сезне бу хәлдә чыгарган өчен без дә жавап бирергә тиеш булчакбыз бит! Аңлагыз шуны!

5 Тынычландыгыз!
Ул ашыгып китмәкче иде, Алтынчеч аның артыннан иярде:

— Ә сез сүзегездә торырсызмы? Иртөгә чыгарырсызмы мине?

20 — Һәрхәлдә, мин сезгә ярдәм итәргә тырышармын. Алтынчеч шуннан артыгына ирешә алмасын, ниһаять, аңлап, кире борылды. Аның хәзер генә чыкма-сын белгәч, Мөһимә, жиңел сулап, сабууллашырга ашыкты.

* * *

25 Профессор кабинетында республиканың баш акушер-гинекологы утыра иде. Мәскәү өчен отчетлар эзәр-ли, кичешергә килгән. Гадәттә алар институтта очраша торган иделәр, бу юлы Талия Гафаровнаның бирегә килүе профессорны безаз сагайтты.

30 Шиге юкка булмаган икән. Отчетлар турында сүз тәмамлангач, Талия Гафаровна стенадагы ана белән бала расеменә карап көрсенеп куйды. Чал чече, сулган йөзе аны олыгайтып күрсәтә, шуңа күрә ул профессор Ильясовага безаз гына олыларчарак карый иде.

35 — Әйтәсе килми килүен дә, әйтми-дә булмый, Жәмилә Закировна. Сезне Мәскәү һаман расламады бит әле!

40 Әйе, чыннан да, Гыйльми советның Ильясованы кафедра мөдире итеп янадан сайлаганына шактый вакыт узды инде, ә Мәскәүдән һаман раслау килгәнә юк әле. Шулай да, моңа житди сәбәп бардыр, дип уйламый иде 45 Жәмилә Закировна.

1 — Житәкчеләрнең эше күп була, житешә алмыйлардыр, — диде ул жиңел генә итеп.

— Сезнең өстөн жалоба ята анда, Жәмилә Закировна. Бик житди һәм озын жалоба.

5 — Анонимкадыр инде?
— Авторы кулын куйган.

«Дәүләтшин», — дип нечкә бер тамыр сулкулдап куйды Ильясованың күңел түрөндә. Ләкин бу исемне кычкырып әйтсәргә теле бармады. Остазына кул күтәр-10 гән шәкерт... Мөмкин эшме бу?

— Дәүләтшин, — диде Талия Гафаровна. Жәмилә Закировна, жылытырга теләгәндәй итеп, кулларын угалады.

— Миңа шундый зур үпкәсе бар микәнни?

15 — Кафедрада яшьләргә үсәргә мөмкинлек юк, чөнки Ильясова берәүне дә үзеннән уздырырга теләми, дигән. Яшьләр кафедрадан китә, дип мисаллар китергән. Үзен... Мине...

— Сезне дөмөни?

20 Заманында Талия Гафаровна шушы кафедрада аспирантура тәмамлаган иде. Ләкин диссертациясен яклай алмады, чөнки кияүгә чыкты, бала тапты, өч ел буе урын өстендә яткан ирен тәрбияләргә тиеш булды. Квартирны аларга Ленин районнан биргәннәр иде, 25 Талия Гафаровна өенә якынарак урынга эшкә күчәргә мөжбүр булды. Еллар узып, баласы үсеп, ире аякка басканда, аның фөнни эшкә омтылышы сүнгән иде инде. «Язу-сызудан. Болай да гарык, кәгазьдән күзгә кү-төрөп, авыруларга карарга да вакыт юк», — ди ул. Халы-30 тып-кызның гадәти язмышы, нишлисен. Дәрәс, Талия Гафаровна уңган һәм кешелекле врач, югалып калмады, абруй қазанды, республиканың баш акушер-гинекологы дәрәжәсенә житте.

35 Хәзер менә аның, үсәргә зур мөмкинлекләре булган аңлатып кара инде сини!

— Үземне кагылган кадәресең мин үзем жавап бирермен бирүен, — дип дөвам итте Талия Гафаровна. — 40 Ә менә Дәүләтшин, Ильясова мине эзәрлекләвен һаман дөвам итә, дип бара. Авторитетымны төшерү өчен, минем авыруларны үзегә ала, дип язган, Ахунова фамилиясен телгә алган.

— Анысы хақ, — диде Жәмилә Закировна. — Ахунованы мин аннан алдым.

45 — Сез алай димәгез инде, Жәмилә Закировна! Мәс-

көүдө Дөүлөтшин турында бик яхшы фикер яши, белгеч буларак та мактылар, сүзе дө үтө.
Жәмилә Закировна Мәскәүдөгө очрашуларны күз алдына китереп көлөмсөрдө:

3 — Беләм, беләм.

— Көлмөгөз эле сөз, Жәмилә Закировна. Монда бик житди итеп, төптөн уйлап бирергә, туры килчөк жавапны. Анда эле кафедра клиникасында тәртип юк, днелгән, тиеш булмаган кешеләрне урынга салу очрактары китерелгән. Алары чеп-чи ялган, мөгәен!

— Ю-ук, Изаил Харисович бер дө юкны язмастыр,— дип Жәмилә Закировна көлөмсөрөп башын чайкады. — Аны алай ансат кына каптыра алмасың! Тикшереп карарга кирәк.

15 — Жәмилә Закировна, сөз ни сөйлөсөз!

Профессор Ильясованың бу рөвешле үз-үзеңнән көлгөндөй сөйлөшөп утыруу Талия Гафаровнаның башына сыймый иде. Ул һаман мәсәләнең житдилеген, йөз аклыгы өчен көрөшөргө кирәклеген аңлатырга тырышты.

Аны озатканда да, киенеп урамга чыкканда да, Жәмилә Закировнаның йөзө шат, адымнары жинчел иде.

Бакча кырында зөңгөрсү машинасында аны Мөбарәк Таһирович көтеп тора, алар аэропортка барып, бер танкышларын каршы-алырга тиешләр иде.

Жәмилә Закировна машина иштеген ачкач, Мөбарәк Таһирович гажөплөнөп:

— Ни булды сина? — дип сорайды.

— Ә нәрсә?

10 — Төсөң качкан.

— Болай гына... Безнең эштө була инде. Алтынчы ролдомга сугылып чыгык эле. Бер генә минутка.

— Беләм мин синең минутларыңны, — диде Мөбарәк Таһирович канәгатьсез тавыш белән.

15 — Тиз генә чыкмасам, үзең генә барырсың. Татарстан урамына борылгач, Мөбарәк Таһирович кисек кенә тормозга басты.

— Әнә, Изаил Харисович килә, — диде. — Аны да алык, бөлк, юл унаедыр.

10 Дөүлөтшин аларның өсөн килеп йөргөн чактан ук, Мөбарәк Таһирович бу ачык, тырыш егегне яратып калган иде. Жәмилә Закировна үзенең шикләре туранда йомшак, сак кына өйтөп караса да, Мөбарәк Таһирович аларны зурга алмады. Диләрам белән булган хәл турында ишеткөч тө, бөндө хатадан хали түгел, ди-

1 де. Кафедра мөдирлегенә Дөүлөтшинның да гариза бирүенә дө исе китмәдө: яшь кеше, үсөргә теләвө бик табытмай, ә син эшеңне аннан ким башкармасыңа ышансаң гына урыңыңда кал, диде, мондый хөлне тормышшының гадәти каршылыгы дип аңлатты.

Мөнәсәбәтләрнең чын асылы аның өчен караңгы булып калды, лөкин моңы Дөүлөтшин үзе яхшы белә, ул, өлбөттө инде, машинаны читләтөп үтөргө тиеш иде.

20 Әмма ул аларны күрмөмөшкө салышырга теләмәдө. Ерактан ук елмаеп, адымнарын кызулатып килдө, тәрзөгә иелөп, галәттөгөчө ачык чырай белән сөләм бирдө. Аннары ишекне үзе ачып, арткы утыргычка утырды.

30 Ирләр һава хөллөрөн, юлларның начарлыгын сөйлөштөлөр, лөкин сүзлөрө Жәмилә Закировнаның эиһенө бик томанлы гына барып життө. Каршыдагы көзгөдөн ул доцентның түгөрөк, шома, үз-үзеңнән канегать йөзөн, агы зөңгөрсүланып торган коңгырт күзлөрөн, яна төр жөнлөккө карагандай, дикъкаты белән 20 кат-кат күзлөн кичердө. Изаил Харисовичның бөген кыяфөтеннән вөждән сафлыгы бөркөлө идө.

35 Шунда Жәмилә Закировнаның күңелендө яшен яшнөгөндөй булды: бу кеше профессор Ильясова каршында, остазы каршында үзөн тамчы да гаеплө дип санамаймы иде. Оялу да, кыенсыну да, бу миңа үпкөлөмәдө минкөн, дигөн шик эсәрө дө юк иде бугай анда. Мөнө ул. машинаны туктатуны сорайды, рөхмөт өйтөп китөп барды. Аның артынан ишекне яхшылап ябарга үрөлгөн. Мөбарәк Таһирович тагың борчылып:

40 — Карале, Жәмилә, авырайсың түгөлмө син? — дидө. — Авырғаннан түгөл ул...

— Ә нәрсөдөн? Үзеңне дө карарга кирәк берәз. Мөнө хөзөр барука кан басымыңны үлчөтөп кара өлө.

45 Алар Профсоюз урамына керделөр. Алда урам чарты, кырайдагы йортның почмагына, жирдөн ике метр чамасы биөктөрөк, зур түгөрөк көзгө бөркетелгән, аркылы урамнан килгөн машиналар шуннан күрөнө идө. Жәмилә Закировна көзгөдө күксел «Волга»ның чагы-40 шышын күрөп алды, ул зурайганнан-зурай иде. Ә Мөбарәк Таһирович борчылып хатынына карый.

— Туктат... — дияргө теләдө Жәмилә Закировна. Лөкин өйтөргө өлгердөмө, юкмы, анысын белми калды, дөнья караңгылыкка чумды...

мага керә торган йөздөн ике очракның берседер? Әгәр ялгышмасалар?

— Тагын тикшертеп карыйсызмы әллә, Сөембикә апа?

— Анысын эшлибез инде, гадәттәгечә.

Ул чыгып киткәч, Наил Хәйдәрович уфылдап урыныннан кузгалды.

— Алайса, мин авыру белән танышып чыгым эле. Әгәр операция ясарга ниятләсәгез, төнгә калдыруда мөһим булмас. Шулай бит?

Мондый очракларны профессор үзенә хәбәр итәргә куша. Ул алтынчы бала тудыру йортына киткән икән, Зәйтүнә моны бая ук белгән иде. Димәк, шунда шалтыратырга кирәк. Зәйтүнә трубканы алды. Телефонны «Стеге башта тиз генә алмадылар, ә инде профессор Ильясованың фамилиясен ишеткәч, шуңдук трубканы кире куйдылар. Зәйтүнә янадан шалтыратып, баш врачны сорады. Анысы Зәйтүнәнең кемлеген, профессорны нинди максат белән эзләгәннән белешкәч кенә, көрсенеп: «Бу мәсьәләне сезгә мөстәкыйль хәл итәргә туры килер, — диде. — Жәмилә Закировна авыр хәлдә унбишенче больницада ята». — «Ничек алай булсын! Ул әле иртән генә монда рапортта булды! Сез башка берәү белән бугыйсыздыр!» Баш врач тагын тынып торды: «Аннары тавышын әкрәнәйтә төшеп: «Сездән эле генә шалтыратып белештеләр бит инде, — диде. — Авариягә эләкте ул. Ире үлгән, үзе реанимациядә».

Бу — тиз генә башка сый торган япалык түгел иде. Шуннан соңгысы томан эчендәгә кебек эшләнде. Врачлар, шәфкать туташлары ах итештеләр.

Тудыру бүлгә мөдире Резеда Фәритовна шунда киткән икән. Доцент Виктор Ефимович: «Барыбыз да анда кител, авыруларны калдыра алмыйбыз бит инде!» — диде. — Анда мөмкин булганны бездән башка да эшләрләр. Хәйруллина турында ишеткәч, ул да Наил Хәйдәровичның фикерен кабатлады: әгәр чыннан да чигтә урнашкан яралгы икән, операцияне кичекмәстән ясарга кирәк. Югыйса эчкә кан савуы бар.

Коридордагы кечкенә өстәлдә, кайнар сулы каспәтүрьдә «мунча» ясап, каннарның катнашу-катнашмавын тикшереп торганда, Фидая:

— Бәлки, бу — миллионга бер очрый торган үзәнчөләк очрактыр? — дип сөйләнде. — Бер кагылдәгә бу да буйсынмыйдыр? Бер анализ белән дә беленмидер?

Наил Хәйдәрович килеп кертәндә, Зәйтүнә авыру тарихларын тудырып утыра иде.

— Яңалыклар бармы, Зәйтүнә Мәжитовна?

Беренче карашка Наил Хәйдәровичны йич кенә дә врач дип уйламассын. Аның шакмаклап ясалгандай кин, билсез, тәбәнәк гәүдәсендә, кыска муен, йомры башында, мичтә пешкән ак күмәч кебек түгәрәк ачык чыраенда ныклык, крестьян сабырлыгы ярылып ята, йомшак тавышында күңел кинләгә сизелә. Әйтерсәң лә юл монда очраклыгын кеше, терелеп килгән хатынның сөенчелә хәбәр китергән, бу бүлмәгә исә ак башлыгы түгәрәк баш түбәсенә кырын гына салып, халат төймәләрен элктәрәп төрмәйчә, врачларга рәхмәт әйтәргә генә кәргән. Аны күргә, күңелне шомландырып торган «нәрсәләр кечерәеп киткәндәй була, яшәүнең күңелле яклары күзгә ныграк күренә башлый. Врачларның да, авыруларның да кәефен күтәрә белә ул. Хәер, аның һөнәр шул — операция вакытында сызлануларны жинеләйтүчә, кешенең жан сагында торучы — анестезиолог Наил Хәйдәрович. Сугыш вакытында хирург булган, ә тынычта үзенә яна һөнәр сайлаган.

Зәйтүнә ана борылып ямансу гына елмайды.

— Менә яңа авыру керде бит, Наил Хәйдәрович. Шеш белән.

— Каяла, авыру тарихын бирегез эле.

Зәйтүнә коридордагы шкафттан Динәнең элек ятканда тудырылган тарихын табып алды. Наил Хәйдәрович урындыкка береккәндәй жайлап утырды да зәңгәрсу когазы өстенә иелде.

— Син мондамыни эле? — дип, ишекне ачып сорады Сөембикә. Ул Наил Хәйдәровичның хатыны иде. — Кайтканда ипи ал, димәкче идем.

— Туктале, карчык, зийенне таратасың.

Сөембикә эчкәрәк, Зәйтүнә утырган өстәл янынарак узды.

— Анализ булды, Зәйтүнә Мәжитовна. Минем гөберчәк Хәйруллинаны йөклә ител күрсәгә.

— Йөклә ител? Ялгышмыйсызмы?

Сөембикәнең тиз үпкәли торган гадәте юк, шулай булса елмай яктысы кимедә. Кабан күлендә һәм Болак буенда үскән гөберчәкләр беркайчан да ялгышмый. Һәрхәлдә, андый очракның моңарчы булганы юк. Ә бәлки, бу аларның беренче ялгышуыдыр, бу метод та нор-

1 Операцияга салмасаң — соңга калуң бар, салып та диагноз расланмаса, юкка кисүек ихтимал...
— Ә шулай да син Хэйруллинга икенче тапкыр операция ясаудан котыла алмассын, ахрысы, — диде Зэйтүнә.

— Минме? Хэйруллинаның янына бару түгел, исемен генә ишетсәм дә кулымнан эйбер төшөп китә мимен.

2 Доцент Виктор Ефимович тудыру бүлегенән китә алмый икән.

— Үзегезне сынап карагыз, Зэйтүнә Мәжитовна, — диде ул тыныч кына. — Тәжрибегез житерлек, кулыгыз бу эшкә ятып тора. Мин сезнең мемкилекләрне беләм бит инде! — Доцент Зэйтүнәне операцияләрдә ассистент булып торган чакларында элек тә мактый иде. — Ул-бу килеп чыкса, мине чакырырсыз!

Мондый ышанычны яшь врачның теләсе кайсы куанып кабул итәр, Үз язмышында зур борылыш дип санар иде. Зэйтүнә моны аңлый иде, әлбәттә. Ләкин көнө, көне нинди бит! Ниләр генә кичерергә туры килмәде аңа бүген!

Наил Хәйдәрович белән сөйләшкәннән соң, Динә дә тынычланып киткән иде инде. Елмаерга тырыша, ирен-нәре ерылган, эмма барыбер күзләре түгәрәк күл келәткә мөлдәрәмә.

— Бик күп мәшәкәтләдем инде мин сезне, доктор. Гаепләмәгез, бусы, мөгаен, соңгысы булып. Миңа хәзер барыбер инде, — диде ул ачы елмаеп.

3 Тавышында шундый зар ишетелде ки, Тимербулатның елаганын ишеткәндәге кебек, Зэйтүнә эчке сыкрану белән ана таба иелде:

— Чыкмаган жанда өмет бар, Динә. Ышаныч белән, өмет белән тотынык без бу эшкә.

Зэйтүнә Динә яныннан чыгуга, Анна Ивановна юкка — стакан белән куе чөй кертеп бирде:

— Операция алдыннан хәл алыгыз, доктор!

4 Шактый күп операцияләрдә катнашканы булды Зэйтүнәнең. Операция сестрасы булып та, ассистент булып та. Ләкин беркайчан да ул бу бөлмәгә тыныч кына керә алмады. Бүген исе бусаганы аеруча дулкынландырып атлады.

Операция ясаучы врачларны гадәттә шикәрдәй ак киёмнән дип күз алдына китерәләр. Авыруның баш очында, сулыш аппараты һәм кан салу жайланмасы янында басып торучы Наил Хәйдәрович белән наркоти-

логия сестрасы Анна Ивановнаның халатлары чыннан да чөм-ак. Ә менә хирургларның киеме қарап торуга килмәсез һәм күргән салам төслә ямьсез. Идәннән сөйләп торган халат, башларында күз туры гына уелган сөбәркәнчек. Бу киёмнәр стерилизацияләудән шулай ямьсез тәскә керәләр. Операция вакытында хирургның киёме матур булу ул чаклы мөһим түгел, эмма хатын-кыз күңелә мондый ямьсезлек белән барыбер ризалашмый, тән жайсызлык тойа. Резин перчаткалар эчендә кул тирюли. Махсус лампалар эсселекне арттырып, сулыш алуны кыенлаштыра. Ләкин барыннан да бигрәк Зэйтүнәне эчке дулкынлану яндыра иде: алар куйган диагноз дәресмер Зэйтүнә барысын да тиешенчә башкарып чыга алдырмы? Аның кулындагы скальпель тәңгә бер генә миллиметр да артык жәрәхәт ясарга тиеш түгел, шул ук вакытта зарарланган күзәнәкләр дә калырга тиеш түгел.

Башта сүзсез генә эшләделәр. Иркән бөлмәдә барытик сулыш аппаратының тигез ритм белән эшләгәне, Зэйтүнә куйганда, инструментларның бер-берсенә берлеп чыңлаганы гына ишетелә торды. Хирургия сестраның кирәкле коралны үзе биреп тора, Фидая Галимовна иде. Ниһаять, бар сорауларга ачык жавап бирер мизгел эшкитте.

— Менә ул!

Фидая Галимовна күтәрелеп Зэйтүнәгә карады. Саргылт тукума арасынан аның күзләре шатлыклы елмая иде. Алар ялгышмадылар: Динәдә чыннан да шеш түгел иде. Диагнозы да дөрес куйдылар, операцияне дә нәкъ вакытында ясыйлар, әгәр арга гына кичеккән булсалар да, Динәнең хәле тагын да авырайган булыр иде.

Зэйтүнә белән Фидая сөенчләрән күз карашы белән сөгенә аңлаштылар да янә аска иелделәр.

Хәзер инде тыныч күңел белән операцияне мөгълүм методика буенча дөвам итәргә була иде.

Ләкин скальпельне күтәргәч, Зэйтүнәнең кулы үзкән-үзе туктап калды. Ул Динәнең: «Миңа барыбер бөлән карап ятканын күз алдына китердә. Ницек барыбер булсын! Менә хәзер Зэйтүнә аның соңгы өметен юкка чыгарачак. Галим врачлар төкьдим иткән мето-

4 дика зарарланган тукумаларны кисеп алганда, алар

1) тирәсәндәге тукумаларны да безаз алырга куша. Һәм күпме алырга икәнлеген дә күрсәтә.

Эмма бу очрак китапта күрсәтелгәннән үзгәрәк. Әгәр дә зарарланган урынны бик төгөл, пөхтә итеп кенә алсаң, ул чакта аз гына булса да өмөтне калдырырга мөмкин булыр иде. Ана булу өмөтөн...

Зәйтүнәнең скальпеле тәнгә якын килүгә, Фидая Галимовна аның ниятен аңлап алды, куркынып:

— Әгәр бер-бер хәл булса? Методиканы бозганыбыз өчөн... — диде.

— Жавабын үзем бирермен, — диде Зәйтүнә һәм операция сестрасына борылымый гына: — Тампон! — диде өстәдә.

Марля төене кыстырылган тимер кыскыч аның бучында иде инде. Фидая Галимовна житез хәрәкәтләр белән кан тамырларын байли иде. Зәйтүнә назлы итеп мангаен сөртеп алганнарын тойды. Динәнең баш очынан Наил Хәйдәровичның тыныч тавышы ишетелде:

— Безнең хәлләр әйбәт, йөрәк тибеше дә, сулыш та нормада.

Бүлмәдәге киеренкелек кимедә, барысы да үз эшләрән жинел итеп, күңел күтөрөнкелегә белән башкардылар. Зәйтүнә сонгы жөйлөрне пөхтә, тигез итеп салырга тырышты. Узган операциядән соң, Фидая Галимовна Динәнең тәнен бик пөхтә теккән, ул жөй сул якта, нәфис тәнне әллә ни бозмый да диярлек. Матур булсын Динәнең тәне, ә бәлки, аңа эле эни булырга да туры килер.

Нинаять, Зәйтүнә сынын турайтып, гомерендә беренче тапкыр изге сүзләргә өйтте:

— Операция тәмам. Барыгыз да бик зур рәхмәт. Бөтенесе елмаешып алдылар. Операция сестрасы зур ак эмаль таза шалтыратып инструментларны тугыра башлады. Анна Ивановна Динәнең өстенә жөймә сыяпты да, баш очына килеп, битенә суккалады:

— Диночка, Диночка, уян инде! Курыккан идең, менә котылдың да.

«Котылды микән?» — диде уйлады Зәйтүнә. Операциянең чын нәтижәсе шактый вакытлар узгач кына бөләнчәк иде өле.

1) Зәйтүнә киенеп, тышкы ишектән чыгуга, каршысына ир кеше очралды.

— Хәерле кич, Зәйтүнә. Әйдәгез, мин сезне илтәп куям.

2) Бу Мөдәррис иде. Аның башын иеп, күзен кыса төшеп каравында электән таныш соклану һәм ялвару күрәп, Зәйтүнә гажәлләнәп куйды. Бүген бөтен дөнья үзгәрмәдемени соң? Анда эле кичгәчә яшәүчеләр бармыни? Бу кеше бүгенге хәлләрне белмәгәнгә генә шушылай саташып карыйдыр!

— Сез мине илтәп йөри алмассыз инде бүген. Хатыныгыз янына керсәгез яхшырак булыр иде. Төнне аның янында үткәрсәгез бигрәк тә әйбәт.

— Хатын-кыз больницасындамы?

3) Аның Динә хәлен сорамыйча, хатын-кыз больницасына керергә куркуы Зәйтүнәне тагын бер тапкыр сискәндереп жиберде. Хәер, ир кешеләрнең күңелен аңлап жиктермидер ул, шуңа гына сәерсенәдер. Динә янында шөфкать туташы да бар, әлбәттә. Ләкин ул күзен ачканда янында ирен күрсә, кәефе күтәрелер иде. Мондый авыр чакта хатыны янында булу Мөдәрриснен үзе өчен дә файдага гына булыр, диде уйлады Зәйтүнә.

— Сез борчылмагыз, — диде ул Мөдәррискә. — Операция яхшы узды, бөтенесе әйбәт. Хәзер аны яхшылап карарга кирәк.

— Нинди операция? Тагын шундый операцияме?

— Шундый ук.

— Өмөт беткән икән инде алайса...

4) Мөдәррис башын иеп, эшләпсә астында кечерәеп окалгандай булды.

— Йсән калганына шөкер итәргә кирәк, — диде Зәйтүнә, Динә өчен үртәдел. — Төрле хәлләр була. Ә өмөтне өзәргә ашыкмагыз өле.

5) Ләкин Мөдәррис аның сүзләрен ишетми дә иде булгый, һаман шулай башын иеп басып торуында булды. Кечкенә, көчсез, чарасыз булып тоелды ул бу минутта. Зәйтүнә үрелеп аның каты салкын бармакларын тотып алды.

— Кич ашадыгызмы соң өле сез?

6) — Бер кире китсә китә инде ул. Бәхетсезлек ялгыз йөрми, диләр.

7) — Хәзер без болай итәбез. Сез ашап килгез, аннары тәрзәә чиртерсез дә дежур сестра сезне арткы ишек-

1 тән генә кертер. Мин сестрага әйтермен. Арткы ишекке беләсезме? Әйдәгез, күрсәгем.

Ул Мөдәрриснең кулыннан тартты, ә тегесе кире май шикелле артка тайпылды.

3 — Болай ярамый, — дип үгетләргә кереште | аны Зәйтүнә. — Хатынның күзен ачып, сезнең мондый чыраегызны күрсә, өр-яңадан һушыннан язачак. Бүген сөз — аның врачы, ә врач аз гына булса да арткы ул!

Мөдәрриснең һаман кузгалмаганын күргәч, Зәйтүнә — оң сабырлыгы төкәнә башлады:

— Ир кешеме сез, юкмы? Нәрсә жебеп төштегез? Мин дә монда сезнең белән тән куна алмыйм, ясләдә балам көтә!

Мөдәррис кинәг аның бармакларын шундый каты итеп кысты, Зәйтүнә ыңгырашып куйды.

— Аның янында кеше бармы?

— Наркология сестрасы утыра дидем бит. Эштән соң калып!

— Тагын бер сәгатькә генә түзәр эле. Әйдәгез!

20 Мөдәррис көч белән аны урам ягына тартты.

— Сез дежур сестраны күрмәдегез бит эле. Ишекке кем ачар? — диде Зәйтүнә.

— Үзем керәсе ишәкләрне сездән ачтырган юк бит эле монарчы, табармын!

25 Нәм Мөдәррис аны жиктәләп бакча аша алып китте, аяк астында карга каткан яфраклар гына шыгырдап калды.

* * *

Авыруларга күчтәнәчләр, кирәк-ярак бирү, аларның хәлен белү өчен билгеләнгән вакыт бетеп килә, сәгать 30 алтынчы киткән иде инде. Шулай да, «П» хәрефе ясап салынган иске бинаның урта өлешендә, тудыру бүлеге каршында кеше һаман өзелми иде эле. Берсе китте исә, аның урынына башкасы килеп баса, башын күтәреп, икенче катка текәлә. Ә анда, уг балкыган тәрәзәләрдә, 35 бумази халат кигән хатыннар бер-берсен алыштырып тора, алар, учлары белән яктылыктан ышыкланып, тыштагыларга елмаялар, иреннәрен өкрән хәрәкәтлән-дереп нилер әйтәләр, әмма пыяла аркылы сүзләре аңлашылмый иде.

40 Унда, «П» хәрефенең бер терәген хасил иткән өлештә, гинекология бүлегенә керә торган ишек, аның өстенә йөз иллелә лампа асылган. Ир-ат халкы ул ишектән 45 башын иеп, бөрешеп килеп чыга һәм, як-якка карамый,

1 тиз-тиз атлап урам караңгылыгына ашыга. Кечкенә бакчада, шәрә агачларның күзгә аялдый торган күлгәсендә басып торган Әнвәр, кыйгачлап салынган сукмактан, карга каткан яфракларны кыштырдагып бер-берсе узган саен, койма янына елыша иде. Аңа гинекология бүлегенә арткы ишеге янына үтәргә кирәк, ләкин ул күлгәдән чыгыйм дигәндә генә ишектә янә кеше күрәнә иде.

Болай йөресе калмаган, дип уйлады ул, Лариса белән башка урында очрашасы калган. Ләкин бүген вақытны тәгаен билгеләү кыен булды шул. Әнвәрнең укытучы булып эшләүче бер танышы мәктәп теллиңасы корырга ниятләгән икән дә, бик үтенеп кинәшкә чакырган иде. Мәктәп шушы тирәдә. Телефоннан Лариса белән сөйләшкәндә, Әнвәр, бушагач сине үзем кереп алырмын, дип вагъдә биргән иде. Зәйтүнәнең эше биштә үк бетә, эчтә дежур врач белән сестра гына қала, ә Лариса көтеп торачак.

Нинаять, ишегалды уртасында басып торучылар 20 бетте, тәрәзәдән карап торган хатыннар да күздән күралды, уңдагы ишек тә ачылмый башлады. Ләкин Әнвәр агач ышыгынан чыгам дигәндә генә, бакча янына кышы «Москвич» килеп туктады. Эшләпәле ир кеше, машина ишеген шартлагып ябып, кызу атлап ян ишектә 25 таба юнәлдә һәм каршына килеп чыккан хатын-кыз белән бөрелешә язды. Алар кызып-кызып нилер сөйләштеләр, әмма сүзләре Әнвәргә килеп жиктми иде.

Ак якалы кара пальто, ак бүрек кигән бу хатынның Зәйтүнә иканәгә Әнвәрнең башына берәздән гына 30 барып жикте. Ул гажәлләнүсннің саклыкны да онытып, баскан, урынында хәрәкәтсез калды. Менә Зәйтүнә теге кешенәң кулына ябышты, артына борылып, үзе белән алып китмәкче булды. Тегесе, ана карышып, арткарак қаерылды. Алар тагын бәхәсләштеләр, ахры, нинаять, 35 ир кеше, Зәйтүнәнең кулын ычкындырмыйча, мәжбүр итеп диярлек, машинага таба алып китте. Алар, агач төбәндә басып торган Әнвәрнең күлгәсен таптап, сукмактан ашыгып уздылар һәм «Москвичка» утырып киттеп тә бардылар. Машинаның кызыл утлары Әнвәрне 40 мыскыллап жемелдәштеләр һәм олы урам борылышын да эреп юкка чыктылар.

Әнвәрнең зийне таралып китте: бу ни дигән сүз? Зәйтүнә баланы ясләдән алып, өйгә кайткан булырга тиеш бит инде...

45 Мөгаен, ул соңгарандыр да, шушы кешедән машин-

Ана белән илтәп куяын үтәнгәндәр. Ләкин... ник соң Зәйтүнә аны бинага таба тартты, ә тегесе ана карышып диярлек, машинасы янына әйдәде? Кыланмышлары да би́к якын кешеләр шикелле иде...

— Бакчада Әнвәрнең гәүдәсе генә басып калды, күңелә исә машина артыннан ашкынды. Беләсе иде: ни сөйләшәләр, кая баралар икән...

Әллә соң берәр машина тотып, артларыннан куа чыгаргамы? Ги, бу сәгатьтә Казан урамында машина талкаңчы, алар инде әллә кайлардан урап килә алалар. Қала буйлап хатынын эзләп чапкан ирдән дә көлке һәм көчсез адәм дөньяда бар микән? Алай рисвай булудан ни мөгәнә?

Әнвәр бакча почмагынан кире борылды да, сак булуырга кирәклеген дә онытып, бина артына чыкты. Түрләрәк кечкенә болдыр шөйләнә, тәрәзәдә тонык кына ут яна иде. Әнвәр, перчаткасын салып, учын пыялага куйды. Пәрде ачылып, Лариса күрәнде, ул борынын пыялага терәп елмайды да кире чигенде — ишек ачарга юккитте.

Әнвәр бусаганы атлауга, Лариса аның кочагына кереп, күкрәгенә сенде. Аннары бармакларыннан кысып тотып, бүлмәгә алып керде, Әнвәрнең куртка сәдәфләрен ыкындырыганда, муенын кыткылап алды:

— Туңыл беткәнсең бит, йолдызым! Жылынырга кирәк сиңа. Жылытырга кирәк сиңе!

Әнвәр курткасын аның кулына биреп, артсыз урындыкка утырды. Тимер абажурлы тәбәнәк өстәл лампасы гына янганга, бүлмә иркен, күлгәлә почмаклар артында булып күрәнә иде. Әнвәр озын, тар өстәлнең караңгыда калган аргы очына, анда шөйләнгән штагивларга, пыяла савытларга шикләнеп карады. Бу башка, яктыга ниләрдер куелып, өстенә ак кәгаз ябылган, кырыярақ шомә стаканда кызгылт-сары һәм ачык-сары кипкән чәчәкләр тора иде. Шушы кечкенә генә мөйдәндә да да Лариса күзгә ямь бирә, күңелне кузгата торган дөнья булдыра алган иде.

— Йом күзенне, йолдызым! Хәзер мөгжиза ясым!

Тылсымлы ашъяулык, жәел

— Әнвәр күзен ачканда, өстәлдән кәгазь алынган, жыйнак кына табынның өсте ачылган иде. Қолбаса юка итеп турап тезелгән, сыр кисәкләреннән чөчкә ясап куелган, кара ипи телемнәре, нәфис итеп киселгән гә, күзәнәкләре белән ымсындырып, авыздан сулар кичтерә иде. Ә уртада, ут яктысында тылсымлы балкып,

үтә күрәнмәле сыеклык тулы кечкенә колба утыра.

Спирт, дип уйлады Әнвәр.

— Тагын авырулар премия бирдеме?

— Кеше биргәнне генә көтеп тормайбыз, үзәбез дә таба беләбез!

Лариса өстәлнең арты башыннан йезәр грамм гына сыешлы ике шомә стакан алып килде.

— Анализ ала торган савытлармы бу сиңең?

— Болары яна, куллануда булмаганнар.

— Лариса яртылаш кына итеп стаканнарға спирт салды, графин белән су алып килде.

— Син басып торасыңмыни? — дип сорады Әнвәр.

— Монда урындык бер генә шул. Әйдә, мин йола буенча кадрлә кунагымыны аяк өсте сыйлармын.

— Утыр монда. — Әнвәр тезенә күрсәттә.

— Авыр булмаммы соң?

— Моннан авырракларын салдың инде син миңа!

— Чын сөю жинел булмый шул ул, йолдызым! Син әле аның чын газаларын күз алдына да китермисең!

— Лариса жинел, хислә хәрәкәт белән аның тезенә мәнәп утырды. Ул бүтән би́к тыйнак киенгән: кара свитер, күксел юбка. Бу киеме аның буй-сынынң исерткеч сылуыгын аеруча күзгә ташландырып күрсәтә иде. Ул янагын Әнвәрнең башына терәде, аның алкасы егетнең чигәсен сыдыргалады, әмма бу да би́к рәхәт иде.

— Беләсеңме, Анварчик, минем үз гомеремдә брудершафт эчкәнәм юк бит әле.

Лариса кулындагы стаканны ут яктысынарак сузып әйләндергәләде.

— Тәкъдим итүчеләр булмадымыни?

— Хәтерләсим... Тәкъдим итсәләр дә, эчмәгән булыр идем. Ә менә хәзер...

Әнвәр аның нечкә беләгеннән тотып, үзенә таба тартты.

— Спирт анкауны өгте, уйларны чуалтып жи́берде. Әнвәр Ларисаның иреннәрәне үрелде, шул чак аның күз алдын кызыл тап томалады, ул тап машина рәвешен алды. Брудершафтны аны машина эчендә дә эчеп була... Кызыл «Москвич»га да... Әнвәр аңына килергә тырышып, башын чайкалды: Зәйтүнәгә тагын! Болай кайнарланып, бер йомарлам май кебек куенда эреп бегә аламыни соң ул, бетенләй сиңекә була аламыни?

Әнвәр, сыр алырга үрелгән булып, Ларисаның тар аркасыннан учын алды да, хатынны аз гына үзеннән

ичитләттә.

на белән илтеп куюын үтенгәндер. Ләкин... ник соң Зәйтүнә аны бинага таба тартты, ә тегесе аңа карышып диярлек, машинасы янына әйдәде? Кыланмышлары да бик якын кешеләр шикелле иде...

— Бақчада Әнвәрнең гөүдәсе генә басып калды, күнеле исе машина артынан ашкынды. Беләсе иде: ни сөйләшөләр, кая баралар икән...

Әллә соң берәр машина тотып, артларынан куа чыгартамы? Ии, бу сәгатгә Казан урамында машина тапканчы, алар инде әллә кайлардан урап килә алалар. Қала буйлап хатынын эсләп чапкан ирдән дә көлке һәм көчсез адәм дөньяда бар микән? Алай рисвай булудан ни мөгһнә?

Әнвәр бақча почмагынан кире борылды да, сак булырга кирәклеген дә оныгып, бина артына чыкты. Түрдәрәк кечкенә болдыр шөйләнә, тәрәзәдә тонык кына ут яна иде. Әнвәр, перчаткасын салып, учын пъялага куйды. Пәрдә ачылып, Лариса күрәнде, ул борынын пъялага терәп елмайды да кире чигенде — ишек ачарга юкитте.

Әнвәр бусаганы атлауга, Лариса анын кочагына кереп, күкрөгөнә сенде. Аннары бармакларынан кысып тотып, бүлмәгә алып керде, Әнвәрнең куртка сәдәфләрен ычкындырганда, муенын кытыклап алды:

— Туңып беткәнсең бит, йолдызым! Жымынырга кирәк сиңа. Жылытырга кирәк сиңе!

Әнвәр курткасын аның кулына биреп, артсыз урындыкка утырды. Тимер абажурлы төбәнәк өстәл лампасы гына янганга, бүлмә иркен, күлөгәлә почмаклар серле булып күрәнә иде. Әнвәр озын, тар өстәлнең караңгыда калган аргы очына, анда шөйләнгән штативларга, пъяла савытларга шикләнеп карады. Бу башка, яктыга ниләрдер куелып, өстенә ак көгәзь ябылган, кырыдарак шомә стаканда кызгылт-сары һәм ачык-сары киңкән чәчәкләр тора иде. Шушы кечкенә генә мөйдәндә да Лариса күзгә ямь бирә, күңелне кузгата торган дөнья булдыра алган иде.

— Йом күзеңне, йолдызым! Хәзер мөгжиза ясым!

Тылсымлы ашъяулык, жәел!

— Әнвәр күзән ачканда, өстәлдән көгәзь алынган, жыйнак кына табынның өсте ачылган иде. Колбаса юка итеп турап тезелгән, сыр кисәкләренән чәчкә ясап куелган, кара иши телемнәре, нәфис итеп киселгән гә, күзәнәкләре белән ымсындырып, авыздан сулар килгән.

— Стәрә иде. Ә уртада, ут яктысында тылсымлы балкып,

үтә күрәнмәле сыеклык тулы кечкенә колба утыра. Спирт, дип уйлады Әнвәр.

— Тагын авырулар премия бирдемә?

— Кеше бирәнне генә көтеп тормайбыз, үзөбез дә таба беләбез!

Лариса өстәлнең аргы башынан йөзәр грамм гына сыешлы ике шомә стакан алып килде.

— Анализ ала торган савытлармы бу сиңең?

— Болары яңа, кулландуа булмаганнары.

— Лариса яргылаш кына итеп стаканнарға спирт салды, графин белән су алып килде.

— Син басып торасыңмыни? — дип сорады Әнвәр.

— Монда урындык бер генә шул. Әйдә, мин йола буенча кадрле кунагымны аяк өсте сыйлармын.

— Утыр монда. — Әнвәр тезенә күрсәтте.

— Авыр булмамы соң?

— Моннан авырракларын салдың инде син миңа!

— Чын сөү жинәл булмый шул ул, йолдызым! Син әле аның чын газалларын күз алдыңа да китермисең!

— Лариса жинәл, хислә хәрәкәт белән аның тезенә мөһнәп утырды. Ул бүген бик тыйнак киенгән: кара свитер, күксәл юбка. Бу киеме аның буй-сынынң исерткәч сыйлуыгын аеруча күзгә ташландырып күрсәтә иде. Ул янагың Әнвәрнең башына терәде, аның алкасы егегнең чигәсен сыдыргалады, әмма бу да бик рәхәт иде.

— Беләсеңме, Анварчик, минем үз гомеремдә брудершарт эчкәнем юк бит әле.

Лариса кулындагы стаканны ут яктысынарак сузып әйләндергәләде.

— Тәкъдим итүчеләр булмадымыни?

— Хәтерләим... Тәкъдим итсәләр дә, эчмәгән булыр идем. Ә менә хәзер...

Әнвәр аның һечкә беләгеннән тотып, үзенә таба тартты.

— Спирт анкауны өгте, уйларны чуалтып жибәрде. Әнвәр Ларисаның иреннәренә үрелде, шул чак аның күз алдын кызыл тап томалады, ул тап машина рәвешен алды. Брудершартны аны машина өчендә дә эчеп була... Кызыл «Москвич»га да... Әнвәр аңына килергә тырышып, башын чайкады: Зәйтүнәгә тагын! Болай кайнарланып, бер йомарлам май кебек куенда эреп бетә аламыни соң ул, бөтенләй сиңеке була аламыни?

— Әнвәр, сыр алырга үрелгән булып, Ларисаның тар аркасынан учын алды да, хатынны аз гына үзәннән аңитләтте.

1 — Лорочка, сезнең врачлар арасында кызыл «Москвич»лы кеше бармы?

Лариса, неле төшөп, аның йезенә текәлдә:

— «Москвич»? Кызыл? Ә нәрсә?

— Мин сораганга жавап бир син башта.

— Ильясовлар машина алган, дигәннәр иде. «Жигули» алганнар. Әйе, зәңгәрсү «Жигули». Ә «Москвич»... Күргән юк. Ай-һай, булыр микән. Врачның хезмәт хакына машина алып булмый... Кайда күрдөң син аны?

10 — Әнвәр эйтергәме-юкмы дип икеләнеп торды да төвкәлләдә:

— Әле генә минем хатынны кызыл «Москвичка» утыртып алып киттеләр.

— Ә-ә...

15 Лариса егетнең тезеннән төшөп, бүлмәнә аргы башыңнан, күлөгәдә тонык кына шәйләнгән пыяла савытлар яныннан әйләнәп килдә.

— Шуңа синен эчәң бик пошты инде, ә?

— Уйлап кара: әгәр Хөсәен шулай эшләрсе?

10 — Таптың чагыштырыр нәрсә! Әгәр Зәйтүнә риза булса, мин сезне бүтөн үк алыштырам! Эх, бар булган нәрсәмне өстәп бирер идем әле! Син үзәң әйтсәң бит, ул мине абыйсы кебек күрә, дип. Абый янына башка берәү сыя: Синен күнеленә мин сыйам бит әле!

25 — Лариса!

— Алайса сорама миннән! Ялганлы белним, дөресен әйтсәм, юри сөйли диярсен...

Шул чак колак төбөндә диярлек кайнап калгандай йәт тавыш яңгырады, Әнвәр урыныннан сикереп торып, аргы баштагы пыяла савытларга текәлдә: аларга жан кәргән шикелле тоелды. Тавыш тагын кабатланды: «Бака-ка-ка, ба-кака-ка!» Стена артында гына бака кычкыра иде. Лариса авызын каплап, тавышын чыгармаска тырышып, Әнвәрнең кыяфәтеннән көлөп жибәрде.

35 — Ни ул? — диде Әнвәр.

— Бака... Гап-гади бака!

— Каян килгән ул монда?

— Безнең бер тилемсә лаборант бар, шул асрый.

Калын тавышлы беренче бакага нечкәрәк тавыш тырышып, өстәлдәге колбага үрелдә:

— Шушыңдыкый жирдә дә ирләр белән очрашу жаен табасыз, ә?

— Әгәр дә син яхшырак урын тапсаң, без монда кыгутирмас идек.

1 Лариса моны йомшак итеп, әрнү белән әйтте. Әнвәр аны кыстамыйча, стаканыннан спирт кабып куйды, йөзән жырды.

— Син «Доктор Франсуаза Гайан» дигән фильمنى караган идеңме? — дип сорады Лариса.

Әнвәр ул фильمنى Зәйтүнә белән бергә караган иде. Франсуаза Зәйтүнәгә ошамады: «Ул Гиппократ аныгына хыянаң итә, врач үзенең пациентлары белән гыйшык-мыйшык уйнарга тиеш түгел», — диде Зәйтүнә.

10 — Франсуаза бик сөйкемле хатын һәм әйбәт кеше, шулай бит? — диде Лариса.

— Аның безгә ни катнашы бар? Сез хатын-кызларны гына дөвалыйсыз бит!

— Монда аларның ирләр дә килгәли шул!

15 Кирәкми иде Ларисага һаман бер ноктага бөрергә! Болай итеп, Зәйтүнәне каралтудан да бигрәк, үзенең күлөгә төшәрә иде ләбаса ул! Житмәсә, бу туктый белмәгән бакалары тагын! Әнвәр маңгай астыннан карап:

20 — Сиңа да киләләрме? — дип сорады. Лариса аңа таба бер адым атлады, ләкин бөтенләй үк якын килергә кыймады, ике йодрыгын күкрәгенә куеп:

— Анварчик, йолдызым, нигә син минем бәгыремне парә-парә телгәләп, һаман аны сөйләп утырасың? — диде. — Ни генә булмасың, ул минем дустан бит! Миңа жинчел дип беләсәңме әллә? Беләм, ярамый сине яратырга, ярамый, тик яратам, нишләр! Ялгыштык без, Анварчик, ялгыштык! Теге чакта минем үземә сиңең яныңа килергә кирәк булгандыр! Ә мин кыймадым!

30 Инде ул да бу хатаны аңлайдыр, бәлки...

Ул күңел түреннән актарылган тавыш белән сөйләп, бу рәвешендә ул изге рух, мэхәббәтне раслаучы, аңа иман китерергә өндәүчә фәрештә булып күренә иде.

— Мин гасплә, Анварчик, ләкин, үз ихтыярыңда түгел бит миң! Мин сиңең колың, син минем жирем, күгем, кояшым, аем, йөрәк тибешем! Син минем йөземне каралта да, агарта да аласың!

Лариса, сыңан тал кебек биләннән сыгылып, Әнвәрнең коचाгына ауды.

40 — Кайчанга хәтле болай газаларсың син мине? Гомер буге шушылай өчәүләп яшәрбезмени инде? Мин генә життим, сиңа ул да кирәкмени? Сиңең миннән башка берәү белән яшәвәң үзе бозыклык, әхлаксызлык, чәчәкки мэхәббәт юк сезнең арагызда! Ул сиңең сәңелен

булып кала бирсен, ләкин ярың, хатыңың, бердәнберен мин генә! Мин генә!

Кипкән чәчәк таждлары Әнвәрнең күз алдында ал, кызыл, сары таплар булып биештеләр.

— Ә Тимербулат? — диде ул суга батканда саламга тогынган шикелле.

— Бала үз урынында булыр. Ул синеке булып калыр. Зәйтүнә ата белән бала арасын бозмаячак, ул кин күңелле. Иртәгә үк мэхәббәтебезне бөгәнсенә фаш оңтәбез дө бергә яши башлайбыз. — Лариса идәнәгә тезләп, астан үрелеп Әнвәрнең күзләренә карады, ике яңабыннан кысыл тотты да:

— Вәгдәме? — диде.

Аның күзләренә карау авыр, ләкин ул карашны үзәннән жиһәрми, тылсымлы кодрәг белән тога иде.

— Вәгдәме?

Ул Әнвәрнең кочагында утлы кисәү булып бөтерелде. Мэхәббәт утында рухы янып көл булган беренчегет Әнвәрмени? Шундый бер риваять тө бар бит: бер юсеткә мәгъшукасы: «Сөең хак булса, әниңнең йөрәген китереп бир!» — дигән һәм егет аның теләген үтәгән.

— Вәгдә, ял көнне абылларга кунакка барырбыз, — диде Әнвәр саташкан кеше сыман. Бу минутта ул Зәйтүнәне күз алдына китереп кинәнде: аның да үзәге өзәлсен әле!

Кинәт тышкы яктан бик каты итеп ишек шакый башладылар. Икесе дә шым булдылар. Эчке яктан ишек ачылды, кемдер тышкы ишектә таба узды:

— Хәйруллина янынамы?

Тышкы яктан саңгыраулаңып ирләр тавышы ишетелде. Лабораториянең ишеген тартып карадылар, аннары калын хатың-кыз тавышы:

— Лариса Сәнгатовна, ишек ачкычын бирегез әле, авыру янына дежур торырга килгәннәр, — диде.

Лариса, Әнвәрне тар аркасы белән ышыкларга тырышып, ишек ярыгынан гына ачкычны сузды. Әнвәр бөрешеп утырды, аның бу минутта бөтенләй юк буласы килә иде. Оят, әйтеп бетергесез оят иде ана. Якында гына, Сәстена артында кемдер үлем белән көрәшә, ә алар монда... Нинди эшкә этәрә аны Лариса? Менә алар — хатыннар! Берсенә дә ышанырлык түгел, берсенә дә!

Ул ашыгып ишек янындагы кадактан курткасын алды.

— Хәзер, хәзер! — диде Лариса естәлне қаппал. Ак

кәгазь кырында кызыл, ал, сары чәчәкләр генә жемелдәп калды. Кипкән чәчәкләр! Алар тышкы ишекне ябып чыкканда калканһәләп көлгәндәй бакалар бакылдавы ишетелде.

— Әнвәр ашыгып алдан атлай, Лариса аның артынан килә иде. Бакча янында кызыл «Москвич»ны күргәч, Әнвәрнең ечен кайнар шыры сызып үтте: бу шул, Зәйтүнә утырып киткән машина иде.

Лариса йомшак кына итеп Әнвәрнең терсәгеннән тотып алды. Әнвәр карышмады.

* * *

Авызың тулы кан булса да, кеше алдында төкермә, ди халык. Ләкин һәр очракта да ярый торган кагыйдә түгел бу. Врач янына килгән сырхау авыз әчендәген генә түгел, йөрәк түрендәген дә яшермәскә тиеш.

— Югыйсә аны ничек дәвалыйсың?

— Әмма врачларның үзләре ечен дәрес бу кагыйдә. Алар тән сызлануларын да, жан газалларын да яшерә белергә тиешләр.

— Кара син аларның эш урынында чакларын, ак хатлап киеп кабинетларда утырганын, авыру кеше өстенә иелгән минутларын, хәтта коридор буйлап узган чакларын гына кара. Алар башкалардан гәүдәләерәк, биерәк булып төсла, бүтәннәр белмәгәнне алар белә, башкалар күрмәгәнне алар күрә, аларның йөзеннән үзена бер шәфкәтә нуры сирпеләдер шикелле. Яшәү белән үлем арасында эш йөртә торган бу кешеләргә бүтәннәргә гафу ителгән кимчеләкләр, ялгыш-хаталар кичерелми, гадәти тормышта була торган вакчыллык, урыныз шаярулар, уйламый әйткән сүзләр аларга килешми, чөчкәк без аларга ялаһи затка караган кебек карыйбыз.

— «Кешеләрнең таләпчәнлеген без адым саен истә тотарга тиешбез, больницада, авырулар караганда гына түгел, урамда да, кунакта да, ял иткәндә без үзебезне ак хатлап килгәндәй тотарга тиешбез», — дип кабатларга ярашта иде Жәмилә Закировна.

Табиб үзенең табиплыгын беркайчан да онытмаска тиеш. Ләкин халатың салып, дөһьяга чыккач, белмәгән кешеләр арасында ул күлләрнең берсе булып кала. Трамайда аның аягына басалар, кибет чиратында, мин монда тора идем, дип этә-төртә аның алдына керәләр, сатучыларның дорфалары, күзек, чыкканмы әллә, сез монда күп, мин бер генә, дип тиргәп жиһәрәләр. Андый

1 — Рәхмәт, бабай!

Баланың йөзеннән Мөдәрриснең чыраена да нур күчтә, ул да иреннәрән урак-ай кебек түгәрәкләндерел, бит оңларын чокырайтып елмайды, Тимербулат рульгә сүрелгән: «Әһә, шофер буласың киләмәни, дәрәс, егет әше!» — дип сөйләнде. Машина әченә тутган хәсрәт-борчулар, сабай сулышыннан курыккандай, ярыклардан чыгып качты, караңгы урамнарда калды.

Зәйтүнәнең соңгы борчуын да таратасы килә иде.

10 — Унбишенчә больницага барып килик әле, — диде ул.

Больницаның биш катлы зур биначы шәһәр кватталарыннан чигтәрәк, зур бакча әченә салынган. Ул аермачык булып, зураеп, калкып тора, аның янына килгәндә, дүрткырлы биек баганалар арасынан узып, авыр ишекне ачканда, кеше ирекседән шомлану катыш дулкынлану кичерә иде. Көн саен больницага барып күнеккән Зәйтүнәгә дә тәәсир итте бу халәт.

Менә хәзәр ул Жәмилә Закировна янына кереп, аның бохален тәгаен белер. Инде аңына килгәндер, дип үзен юатырга тырышты ул. Андый чакта авыруның хәле бер сәгатә әчендә дә яхшыруы ихтимал.

Якты вестибюльдә басып торучы ак халатлы, йомшак чүәкләр кигән апаның тыныч тавышы аның бу өмәстән тагын да ныгытты:

— Рәхим итегез, профессор икенчә катта, уналтынчы палатада, — диде ул Зәйтүнә кемлеген әйткәч. Апаңың тавышы тыныч иде.

— Ничек соң, хәле бик авыр түгелме?

20 — Монда исән кәргән кешегә үлөргә бирмәсләр. Янында врачлар күп бит. Барыгыз, күңелегезне тынычландырып чыгыгыз.

Уналтынчы палата аргы башта ук икән. Әкрән генә шақыган тавышка әчтән халатлы бер хагын-кыз чыкты. 25 Ул ишеккә аркылы басты да сүзсез генә Зәйтүнәнең ни әйткәнен көттә. Аның кемлеген белгәч:

— Монда ул кафедрадан кешеләр бар бит инде, — диде. — Сөз гафу итегез, бүлмә кечкенә, анда тиешле ярдәм күрсәтелә, хәл белү әчен генә кереп торунуң кирәккә бар микән? Кушына килмәде әле ул...

Шунда гына Зәйтүнә Жәмилә Закировнаң кызы Ләйләнә танып алды. Артык дулкынланданмы, әллә коридор ярым караңгы булгангамы, алар бер-берсен танымыйрак тордылар. Хәер, алар нык аралашкан кешеләр дә түгел бит!

10 чакта нишләргә врач кешегә? Халаты белән бергә үзенең абруен да әчендә калдырып, үз дәрәжәсен онытып, әтешергә, төртешергә, тиргәшергә-әрләшергәме? Әллә тын гына чигенергәме?

25 Андый очракларда Зәйтүнә дорфа-тупас кешеләргә дә авыруларга карата булган сабырлык белән кызганып карый, бу аның үзенә дә жинеллек бирә, кызып китеп, дуамаллык эшләүдән саклай иде.

30 Ләкин менә Мөдәррис мәжбүри диярлек машинага утырткач, ул үзен ничегрәк тотарга белми югалып калды. Рульгә ике куллап ябышкан, ирен читеннән төтен бөркеп барган бу кеше каршында кем ул хәзергә минутта? Врачмы, әллә арган-талган, бер көн әчендә бер кеше гомеренә житәрлекне кичергән хагынмы?

35 Чын врач үз горурулығын-дәрәжәсен саклау белән генә чикләнми, ихтыярына башкаларны буйсындыра, башкалар белән идарә итә. Бу минутта Зәйтүнәнең аңың көчә калмаган, врач буласы да килми, хагын-кыз, бары тик хагын-кыз гына буласы килә иде аның. Жан-бара якын һәм көчле берәүнең киң күкрәгенә сыенып, бөтенәсен дә: иртән килгән, хагын, гомерендә беренчә мөстакыйль операцияне, үзенең башка сыймас тәвәккәлләгән, Жәмилә Закировнаң фажигага юлыгуын сөйләссе, күз яше түгеп зарланасы килә иде.

40 Мөдәрриснең дә хәсрәте зур, ул да өметләре киселгән дип белә. Моңлы-зарлы ике кеше, машинаны тутатып, бер-берсенә елышып, хәсрәтләрен бушатсалар, икесенә дә жинел булыр иде, мөгаен.

45 Ләкин туктарга ярамый. Яследә сабай көтеп тора. Авызын ачса хәсрәт буасы ачылар, дип ахрысы, Мөдәррис тә ясләгә барып житкәнчә бер сүз дә дөшмәде. Алар икесе дә, бер-берсенә хәлләрен сүзсез аңлап, бердәмлек тоеп бардылар.

50 Ясләнең аслы-өсле ике тәрәзәсендә генә уг яна, тәрәзәчеләр китеп беткән иде инде. Тимербулат коридорда каравылчы карт янында утыра иде. Бүреген кырын салган бабай аның кулына шырып кабы тоттырган, нидер сөйләштергән була, ә сабайның йөзе бик монсу иде. Бары тик ваемсыз, гамьсез, үз бурычын оныткан ата-анаңның баласы гына шушы рәвешле боегыл утыра аладыр!

— Бөбекәчәем!

Зәйтүнә аны күтәрел күкрәгенә кысты.

— Гафу ит, улым! Упкәләмә, бөгърем!

55 — Балалар китеп беткәч, елап алды беравык, — диде каравылчы. — Аннары нишләсен, тыелды инде!

Зәйтүнә аның көнчыгыш кызларына хас уем белән кыйгачлап усуган күзләренә, ак йезенә карап торды. Бу хатын өстенә төшкән авырлыкны ныклык белән күтәрү, сыгылып төшмәү мөмкин хәлме?

Ләкин Ләйләнең күзләре коры, иреннәре кысылган, йезе кырыс, сыны тартылган иде. Бу минутта ул бөтен барлыгы белән бары бер максатка — әнисе гөмере өчен көрәшкә генә багышланган иде.

Коридорда аяк тавышлары ишетеп, алар икесе дә борылып карадылар. Аргы баштан, халат итәкләрен жилбөгәй жибереп, очып барган кош кебек жинел адым белән мәнәбәт гәүдәле ир кеше килә иде. Зәйтүнә ерактан ук Изаил Харисовичны танып алды. Шундый талпынып, атлыгып килә иде доцент, әйтерсең лә барлык сызлаулардан, хәсрәтләрдән қотылу чарасын китерә иде.

— Ләйлә Мөбарәковна! — диде ул ерактан ук гөрелдек тавыш белән. Аның бөтен кыяфәтендә үзен көтө-көтө көтек булганнарына һәм ул килгәч сөөнчәкләренә шиксез ышану ярылып ята иде. — Ишеткәч тә килә алмадым, кичерегез! Кайгыгызны чын йөрөгемнен уртаклашам! — Ул озын бармакны, эре, матур куллары күкрәгенә куйды. — Ашыгыч операция! Беркемгә ышанып тапшыра торган түгел! Хәзер генә бушадым. Инде менә төн буена мин сезнең карамакта.

— Исәнмесез, — диде Ләйлә. — Хәзергә эни янында реаниматорлар тора. Аннан башка да энинең коллегалары дежур торунуң чиратын төзеп куйдылар инде.

Изаил Харисовичның ишек тоткасына сузылган куллы һавада асылынып калды, йезендә сәер елмаю кабынды. Ләйлә ана юл бирергә уйламый иде.

Зәйтүнә, Ләйләне коткарырга теләп:

— Изаил Харисович! — диде. — Мин машина белән.

Әгәр кайтырга теләсәгез...

Ләкин доцент аның сүзләрен ишетмәде. Ул хәрбиләрчә үкчәләрендә борылып китеп барды. Зәйтүнә теләктәшлек һәм кайгысын уртаклашуын белдереп, Ләйләнең кулын кысты. Бу минутта ул Жәмилә Закировнаң хәлен жинеләйтү өчен бөтенесен бирергә, Ләйләне басқан авыр хәсрәтне күтәрергә эзер иде. Аһ, теләк булган һәр очракта ярдәм итеп булса икән! Шушындый минутларда чарасызлыгы жаннарны кыйный бит аның!

Тышта өзек-өзек итеп машина кычыртканы ишетелде. Тимербулат күкрәге белән рульгә яткан да, сигналга

басып уйный, ә Мөдәррис радиодан соңгы хәбәрләр тыңларга тырыша икән.

Зәйтүнә улын кулына алды.

— Ничек соң? — диде Мөдәррис, машинаны кузгаткан.

Зәйтүнәнең күз алдына Ләйләнең агарынган, ләкин сабыр йезе килеп басты. Аның хәсрәтен башкаларга ансаг кына сөйләп ташларга мөмкинме?

— Аңына килмәгән әле, — диде Зәйтүнә.
Хәбәрче шомлы тавыш белән шәрхк илләрендәге тынгысызлык, дөньяның төрле тарафларындагы канлы бәрелешләр, кешеләрнең һөләкәте турында сөйли иде.

— Бер уйласан, башка сыймый, — диде, радио музыка ка тапшыра башлагач, Зәйтүнә. — Кешенең гөмере шул хәтле-кыска, гөмер азагы шундый аянычлы, хәсрәтле, аннан қотылу чарасы да юк. Барыбыз да бу жиргә вақытлыча гына килгәнбез. Нигә без, кешеләр, тыныч кына яши белмибез, нигә бер-беребезгә хәсрәт артыннан хәсрәт китерәбез, нигә? Кешекнең уртақ дошманнары да күп бит әле югысә: чир-чор, картлык, үлем... Жир тетрәүлер, туфан, давыллар, корылык... Шулардан қотылу өчен бергәләп тырышырга, үлемне чигендерү, яшьлекне озайту турында уйларга тиеш бит әдәм балалары! Кемнәрнендер сугыш ачарга тырышуы, кешеләрне үтерү кораллары ясавы минем башыма сыймый! Меңнәрчә еллар бугә гәделлек, дуслык, мәрхәмәт-шәфкать турында сөйли кешелек, ә шулай да бу хакыйкатны барча балаларына сеңдерә алмый...

О — Чөнки кеше — дөнья кебек катлаулы һәм каршылыклы, — диде уйчан тавыш белән Мөдәррис. — Аның күңелендә яхшылык та бар, явызлык та житәрлек. — Гәркемдә дөмә?

— Бу дөньяда нәрсенә тигез бүленгәнә бар соң? — Бар аның кара явызлары, бар керсез күңелле изге кешеләр. — Мөдәррис иреннәрен кысып тынып торды да, һич көтмәгәндә, тавышын әкрәнәйттеп: — Сезнең кебекләре, — дип өстәде. — Изге һәм бөхетелеләре.

Аның тавышында көңләшү сезелде.

— Сез шулай уйлайсызмы?

— Қоचाгында баласы тыпырчынып утырган ана бөхтсез була алмый.

Алар Зәйтүнәләр турына кайтып житкәннәр иде инде. Мөдәррис үрелеп, караңгы тәрәзәгә карады. Аның

соңгы сүзләре, әле дә өенә кайтмаган; авыр көшпәрендә

— Курькма, бәбием, әниң янында чакта бер нәрсәдән дә курькма!

Сабый жылы йомгак булып аның кочагына сьенды. Ә тышта жил тынып калган, чалт аяз күк йөзөнә эре йолдызлар сибелгән, аларның кыйпылчыгы кебек, урам бағаналарындагы утлар турында жемелдәп сыкы коела иде. Тын иде төн; тантаналы, мәңгелек кебек мәнәбәт һәм кодрәтле иде. Жемелдәгән эре йолдызлар, каядыр ашкынган кометалар, галактикалар арасынан жир шагаләм уртасында ул яшәешнең жылы чаткысын алып бара, үзәндәге барлык сабыйларның уртак бишеге булып тирбәлә иде.

* * *

Тынык шартлап ярылды — тышкы ишек ачылып сыбылды. Кемдер, Зәйтүнәнең чигәләренә баскандай дөпелдәп, баскычтан менә башлады. Менә аяк тавышлары ишек турына жигте, менә алар узып, өскә менеп китте. Йөрәк, хәлсезләнел, тибешен әкрәһәйтте.

Зәйтүнә, сак кына кузгалып, Тимербулатны үз урынына салды.

Тормыштан беркая да качып булмый икән. Янган йөрәкне кисеп ташлардай буласың! Нигә кирәк иде ана дәрәслекне. Белү? Үлем түшәгендә ятучыга тиздән бу дөнъядан китчөгән әйтергә ярамаган кебек, кешегә сөйгән ярының хыянәтен әйтергә дә кирәкмиңдер, мөгаен. Дәрәс, башгарак Зәйтүнә үзе үк хакыйкатыне белергә тырыша иде. Теплицага шалтыраткан чаклары да булгаларды, ләкин андагы телефон йөрәкне өшетә торган салкын һәм сузынкы тавыш белән: «Ю-у-ук, ю-у-у-дук», — дип кенә жавап бирә. Әнвәр кайткач, сорасан: «Нишләп телефон саклап утырым мин анда? — дип кенә жибәрә. — Теллициаларны карап йөрим лә мин. Хәтерлисезме, узган елны бер торба тишелеп, кыяр тамырларын кайнар су пешерде. Күпме хезмәт әрәм булды. Мастерлар утырып елардай булдылар». Бүгән дә шулай дияр микән?

Мондый кичләр бөтенләй хәлен ала Зәйтүнәнен. Үрмәләп йөрисең килә башлы; алай жинелдер, сабыйлар юкка гына дүрт аяклап йөрмиләрдер... Суларга һава 40 жигми, урамга чыгасы килә.

Якын кешенең газапларын күңел ерактан сизә, диләр. Әнвәр аны якын итми, күрәсәң, югыһисә бу хәлгә 41 ничек түзәр иде?

1 дә хатынына ярдәм итми торган кеше — Әнвәр турында иде.

Зәйтүнә аның белән хушлаларга ашыкты. Каян белгән бу кеше караңгы тәрәзәле, караңгы өйгә кайтып керүнең шушы хәтле чиген икән? Әнисе монда чакта бик бәхетле булган икән Зәйтүнә.

Арылган, кулларның хәле юк, күкрәк эченә кайнар ком кәргән шикелле, нәрсәдер авырттырып кырып тора. Ләкин ятып торырга вакыт юк, өйдә мең төрле эш көтә. 10 Барысы да күнәселгән чират белән: баланы чишәндерергә, су бирергә, кулына берәр төрле ризык тоттырырга, итне вак кына турап шулла куярга... Ипи алып булмады инде, ярап, токмачлы ашны иписез дә ашап була... Кухня иләнен сөртәп алырга, аннары бала әйберләрен 15 юарга.

Ләкин соңгысына чаклы тагын бер эш бар әле — анысы иң рәхәтә, тәнне-жанны ял иттерә торганы.

Зәйтүнә улын караватка сала да, култыксата беләген куеп, тәнәндә иркәлек, жанында тынычлык тоеп, сабыенә на таба иелә. Тормышның бөтен кәре-карасы — көңчәлек, чир, хыянәт, үлем — барысы, барысы еракташа, торшерның яшел абажурынан төшкән яктылык дөнъясында ана белән бала икәүдән-икәү гәнә калалар. Ак мөңдәрдән елмаеп Зәйтүнәнең үз жылысы, килчөгә, 25 мөңгәсеге карап ята.

Әлли-бәлли ит, балам,
Сине йокыга салам,
Син йокыга киткәнче
Үзем янында калам, —

30 дил әйтәп бетермәслек наз белән әкрән генә жырлыг Зәйтүнә. Күпгән, бик бәхетле көннәрендә ишегән назлы тавышны, таныш жырны кабатлыг ул. Әнисе жырны өр-янадан кабатлыг ул бу минутларда.

35 Сабыйның сулышы салмаклана, керфекләре йомыла башлыг. Аны инде йокы баскан, ләкин ул әледән-әле күз кабакларын күтәрәп куя, әнкәсенәң янәшәдә икәнәнә тагын бер тапкыр ышанасы, тавышын тагы бер тапкыр ишетәсе килә аның.

40 Кисәк ул нәрсәдәндер сискәнәп китте. Күзләрен зур аочып, куркынып түшәмгә карады, иреннәрен турсайтты. Бөдрә башын мөңдәрдән күтәрә төшәп, нәни кулларын әнисенә сузды.

— Кил, бәбием, кил миңа. Нидән курыктың болай? Зәйтүнә аны кочагына алып, аркасын терәп караватка 45 ка утырды.

Зөйтүнө ашык-пошык киенеп тышка чыкты.

Ө тышта — төн, каты жүр өстөнө галем салкынлыгын сипкөндөй, газал-януларга битараф ай карап тора, аныц нурын эжөткө алган урам фонарьларының күз яшедөй буулып, аксыл сымкы коела.

Трамвай тукталышы ягынан икөү узып китте, егет кызы иңненөн кочып алган. Тунмыйлар, ашыкмыйлар, алар кеше бөхетен таптап бармыйлар, жаннары тыныч, рехат аларга!

10Өнө тагын икөү килю, болары да парлы... Хээр... Зөйтүнө арткарак, ай нурыннан читкө, өй күлөгөсенө чигенде. Буйга калкурак, капюшонлы куртка киген кешенец. Энвөр икөнен таныды ул. Адымы, йөреше аныкы иде. Менө алар экрен генө атлап килген жирлөрөннөн бөтен-15лөй туктадылар, менө ике урынына бер кара шөүлөгө айленделер; кочаклашып үбештелер. Менө аерылышып икесе ике якка юнөделер: Энвөр Зөйтүнөгө таба, Лариса, — кыеклап каршыга. Лөккин ул да түгел, Лариса берылды. «Тукта!» — дип кычкырды. Һәм, ике кулын канат итеп жөеп, Энвөргө таба йөгөрдө. Йөгөреп килген унайга Энвөргө беректе, сенде. Зөйтүнө чыгырдагып күзлөрен йомды.

Энвөр Зөйтүнөне, кире килгөч, ишекне ачканда гына күрөп алды. Бу минутта ул югалып, каушап калыр, ак-25лана башлар дип уйлаган иде Зөйтүнө. Лөккин Энвөрнец тавышы бик тыныч яцгырады:

— Нөрсө, кунагыңны озаткач, керсец килми йөри-сеңме өллө?

— Нинди кунакны?

30— Сине кем китереп куйды соң? Һәм берешце ташкыргына да түгел!

— Ул бит... Ул бит...

Лөккин Энвөр аныц сүзен тыцлап тормады, ишекне ачып, эчкө узды, Зөйтүнө гаепле бала шикелле аныц 35артынан иярде. Шунда ул бик зур мөмкинлекне ычкындырганын аңлады: ул иренец гаебен сиздереп, анда вөждан газабы унта алмады һәм шуца күрө Энвөрнец хыянате табигый, нормаль бер хэл сыманрак килеп чыкты. Һәрхөлдө, Энвөр моны шулай итеп куйды.

40Өнө ул торшер яктысында рөхөтленеп чишенө, гаепле кеше итеп түгел, гаеплөүче итеп тота үзен! Ул хатынының сүзен юньлөп тынламый да, гүяки баштан ук аныц 45өйтөсен дө, бу сүзлөрнец арзанлыгын да белеп тора. Зөйтүнө ачыргаланып айткөн сүзлөрөнөц, жил. очырган

50 кибөк кебек, ире колагына элөкмичө очканын күрөп, ты-

нып калды. Я хола, синец белөн бер бүлмөдө яшөгөн кешенец, синец белөн тормышын бер иткөн кешенец бу кардөр чит һәм шөфкатсыз булуы мөмкинме?

Зөйтүнөнец өйне дер селкетөсө, күк күкрөгөсө, яшен 55яшьнөгөсө, иренец йөзендөгө гамьсезлекке йодрыклары белөн төеп куасы килде.

Өмма ул бу хөлдөн алай чыгып булмаганын аңдый иде. Тыелырга кирөк иде, сабыр итүдөн башка чара юк иде..

* * *

10 Билгесезлектән дө авыр нөрсө дөньяда юктыр. Ал-тынчөч төн үткөнөн көтө-көтө төмам гажиз булды. Чыгарырлармы аны, юкмы? Линарны күрөргө насыйл бу-лырмы, күрсө, күңелен йомшарта алырмы?

Ул ана нилөр өйтөсен кат-кат күңеленнөн кичереп, 15 сүзлөр эзлөп чыкты. Аныц йөрөк түрөннөн кайнап чыккан сүзлөр ташны да эретер кебек иде!

Төннөрөн больницада вакыт үзе тукталып йоклап ала дип белерсең. Нилөр генө уйлап бетермөдө Алтын-чөч! Лөккин бер нөрсө — кылганнарына үкенү аныц күңө-20лен кыйнамады бу юлы. Эгөр ул гөнаһка бармаса, карышында бала яралмаган булыр иде, жирдө яшөгөчөк бер кешенец гөмере башланмас иде. Моноң өчен ул үзен гаепли аламыңи? Лөккин эгөр дө баласының хакын ахыр-гача хаклай алмаса, Линарны үз сүзлөрөнө ышандыра 25 алмаса, менө шунда булачак инде аныц иң зур гөнаһы һәм йолып булмаслык гаебе!

Шунца күрө бу очрашуга Алтынчөч бик ныклап эер-лөндө. Иртөн ул хөтта сабыйлары карарга коридорга да чыкмады. Авыз эчешнөн гөшө Линарга өйтөсө сүзлө-30 рен кабатлады.

Менө, ниһаять, бүлмөгө аныц зарыгып көткөнө — Лариса Сөнгатовна килеп керде. Ул барында, палата ик-чектер үзгөреп киткөндөй була, аныц пөхтө кыяфөтенән, керсец халаты белөн ак башлыгы астыннан бүселеп 35 чыккан жирөн бөдрөрөннөн, нечкө үкчөле туфиллөрөнән үзенө бер жиңеллек сирлөлө, дару ислөрөн затлы хушбуй исе күмөл ките, авыруларның йөзөндө жилбөзөк елмая кабына торган иде. Эйтөрсөң лө кеефсезлө-нөп яткан сабыйларга матур уецчык күрсөтөп юаталар. 40 Ул үзе дө кешенец саулыгына, гөмерөнө бөйле мөһим эш башкарып түгел, ө бөлки бала-чага уены гына корып йөри сыман тоела, больницаның бөтен житдилеге юкка 45 чыга иде.

1 Хатыннар аны бу уены өчен гаепләмиләр, эмма үзләре аңа катнашырга бик омтылып тормыйлар: чөнки Лариса Сөнгатовнаның кулы каты икәнлеген, кан алганда авырттырып чөчөгәннен яхшы беләләр. Давалау эшендә кул яту дигән нәрсә бар бит: бер шәфкать туташы уколны сиздерми ясың белә, икенчесе исә шөпшө тешлэгәннән дә болайрак итә, бер врач тәнгә ыркәләп кенә орына, икенчесе авыртмаган жирне сызландыра. Лариса Сөнгатовна шул икенчеләреннән иде. Аның күтәрәнке тавыш белән барысына берьюлы: «Ну, назлыкайлар, һаман ыркәләнеп ятасызмы әле, ирләрөгез янына кайтасыз килмиме?» — дигән соравына шаярышып жавап бирәләр, эмма башка врачларга сөйләгән шикелле аңа тормыш хәлләрен ачылып сөйләргә ашыкмыйлар иде.

2 Бу юлы да ул Алтынчөчнөң караваты янына килеп утыргач, палатада тынлык урнашты. Ул кулындагы штативны тумбочкага куйды да ялтырап торган кечкенә пәке алды. Алтынчөч бармак бите авыртканын бөтенләй тоймады. Мәнә Лариса аның жәрәхәтенә пыяла көпшә очың якын китерде, аның буенча өскә таба кызыл кара йөгәргәндәй булды. Мәнә ул көпшә штативка куелды. Ни әйтер андагы кызыл кара? Алтынчөчнө Линар белән очраштырырга-ярый, диярме, юкмы? Я алла, безнең язмышларынннди юк нәрсәгә бөйлә кайчакта!

3 Алтынчөч врачның йөзөнә текәләп карады. Лариса Сөнгатовнаның чырае караңгы, күз төпләре күгөрәп чыккан, төп йокламаган, исәллә кеше кебек күренә иде ул бүген. Ул көпшөләрне штативка чирканган кыяфәт белән куйды, һөнә-пәкесен идәнгә төшереп жибәрде, аны ала алмый шактый азапланды. Таркау иде бүген Лариса Сөнгатовна. Алтынчөч аның белән ныгытып киңәшәргә дә уйлаган иде бер мөлнә, ни дисәң дә алар элек курсларда очрашкан кешеләр бит, ләкин врачның шушы караңгы чырае бу нияттән ваз кичерде.

4 «Һич булмаса, дөгвәлалашып, расписка биреп булса да чыгармын», — дип уйлады Алтынчөч. Врач чыгып киткәч, палатадагы дүрт хатын бергә жыелышып, больница хәлләрен, дөресрәгә — гайбәт сөйләшә башладылар. Лариса Сөнгатовна кереп чыкса, ни сәбәптәндер хатыннар үз хәлләрен онытыпрак торалар, башкаларның хәл-эхвәле белән кызыксына башлайлар иде.

5 Алтынчөч бүген сүзгә катнашмады, түзәмсезләнеп аңа анализ нәтижәсен көттө.

6 Берәр сөгәтгән палатага, зәңгәр штемпельле кәгазь кисегә тотып, Резеда Фәритовна килеп керде. — Анализыгыз ярысы бүген, — диде ул кәгазьдән күзән алмыйча. Аның йөзүндә шикләнү ярылып ята иде. — Озак дөвалауның нәтижәсе кинәт сизелгән очрактар була булуын. Шулай да ашыкмаска иде, тагын бер көн булса да сабыр итәргә, анализны тагын бер кат кабатларга иде.

7 Ләкин Алтынчөч нык торды: ана бүген, менә хәзер юк чыгарга кирәк: бик мөһим мәсьәләне хәл итсә бар. Ахырда Резеда Фәритовна киңешләрен бирә башлады: борчылмаска, даруларны үз вакытында эчәргә, азгына үзгәреш сизелсә, тизрәк монда килергә, һич булмаса телефоннан шалтыратырга. Ләкин Алтынчөч аны бәртләп тыңламады, күңелендә сулкулдап бер үк сүз кабатланды: «Чыгам! Чыгам! Бүген барысы да хәл ителә!»

8 Урамда чыннан да бөтен дөнья өр-яңача күренде. Аяз, рәхәт, сулыш алуы жинел, күз күрмә иркен! Бина эчендә чакта борчулар да стеналарга бөргәленеп зурап сикән, монда алар аз булса да таралып киткәндәй булдылар. Больница каршындагы кечкенә бакчаның шөрәләнгән агачлары, туң жирне каплап та бетермичә керләп өлгәргән кар, биек фабрика биналары — барысы да жанга якын булып тоелды.

9 Трамвайда аңа шундук торып урын бирделәр, ә төшкәндә яш кенә бер егет, кулын сузып, йөзүнә кайгыртучан кыяфәт чыгарып, бик кадерләп ярдәм иттө. Аннары кызу-кызу атлап китеп тә барды. Алтынчөчнөң күзүнә яш килде. Аның әле беркайчан да мондый кадер-хөрмәт тәп йөргәнә юк иде. Көзгегә караса, ул үзенең ямьсезлеген күрә, ләкин менә кешеләрнөң йөз аңа караган яктырып киткәнөн сизә иде. «Хатыннарның бөтен матурлыгы, бөтен күркө — ана булуда», — дигәндә шагыйрь ана буласы хатынның тышкы кыяфәтен күз алдына китермәгәндер, ул моны аналарга булган шушы якты бөтләрне пакыйла торган бу хис аналар янында һәр игелекле кешенәң карашында кабына.

10 Алтынчөч шушы якты хисне Линарда да кабызырга тыиш иде. Яшь егетнөң юл уңаенда гына күрсәткән кайгыртучанлыгы Алтынчөчнөң бөтен рухын яңартып жи-бөргәндәй иттө.

11 Күршеләр эштә иде, Алтынчөч өйдә тулы хужа булып йөрдө. Ванна коенды, чөчләрөн бигуддига урады, ял-дөитә-итә бүлмә идәнөн юып чыгарды, хәтта ванналарны,

кухняларны таартты. Ә бәлки Линар килер? Нигә килмәсен? Килер, әлбәттә! Алар Мөһимә каршында түгел, икәүдәй-икәү генә калып сөйләшәргә тиешләр бит инде. «Кичкә кадәр генә булса да өмәт белән яшим әле!» — диди, Алтынчәч үз күңеленнән бөтен шикләрен куды.

Ул, Мөһимәнәң ишеге йозаклы икәнән күрсә, күңелә биң төшәсен белә иде, шуңа күрә кич кенә барды. Ишекне Мөһимә ачты. Өйдә ят телдә өзеп-өзеп жырлаган та-вышлардан ук Линарның килгәне беленеп тора иде. Әнә шул диванда иркенәл, кырын ятып тора, ишек ачылгач та башын борып карамады.

— Кунак килде, кунак! — дип шактый кычкырып дөште Мөһимә, магнитофон тавышын басарга тырышып. Шуннан соң гына Линар урыныннан кузгалды, саргылт <S> күлмәгенәң чалбар өстеннән чыгарып салган итәген тарткалап куйды. Аның йөзәндә сөенү дө, каушау да сизелми, ике күзе дө тонык елтырый, кайсы күзе пыяла икәнән дө белерлек түгел иде.

Әлбәттә, үзе өчен булса, Алтынчәч бу өйнең бусага-20сын гомерендә башка бер тапкыр да атлап кермәгән булыр иде. Үлсә үләр иде, килмәс иде ул монда! Ләкин бала! Хәзерге минутта тибенеп, әнисенә хәл кертеп куйган бала! Аңа әтн кирәк. Инде әти булмаса исемә генә булса да кирәк. Ул зинадан туган булырга тиеш түгел. <S> Ул тумыштан ук башкалардан ким булырга тиеш түгел. Шуның хакына Алтынчәч ике күзеннән ук төбәгән-дәй — йөрәккә яралый торган ук төбәгәндәй! — карап торган кешенәң, бөтенләй чит-ят кешенәң каршына ел-маеп бара. Аның күңелен йомшартырга кирәк. Ул бала-20га исемән бирсен, фамилиясен генә бирсен ул ана, атасы дигән графага исемән генә яздырсын. Калганын берни дө сорамайчак аннан Алтынчәч, сабыйны үзе төбияли-чәк. Ләкин ул чакта бала — ата баласы булачак!

Линар аның хәлен сорашуны кирәк тапмады. Аякларын жәеп, диванга урнашты. Аның бу кыяфәтен утырды дип тә, ятты дип тә әйтергә була иде. Ул Алтынчәчкә санга сукмавын, ихтирам итмәвен күрсәтү өчен шулай утырадыр сыман тосла иде.

Мөһимә кухняга кереп киткән иде. Алтынчәч, паль-40тосын чөйгә элеп, аның янына узды. Мөһимә:

— Юк, юк, үзем карыйм, син рәтен белмәссең, — дип, аны бер нәрсәгә дө якын жибәрмәде. Алтынчәч залга чыгып, диванның икенче башына утырды. Линар сүз башламады.

<S> Чөйләр элел, инде эш беткәч, Мөһимә тыр-тыр йөрел

табын жыя башлагач, бер яктан магнитофон уйнагып, икенче яктан телевизорда хоккейчыларның ары-бире чалканың караштырып, диванда корсагын бүлтәйтел яткан Линарга карагач, Алтынчәч сөйләшер өчен шун-3нан да жайлырак вакытның булмасын аңлады. Линар аны озатмайчак, үзе сүз башламайчак — бу көн кебек ачык иде.

— Минем сиңең белән сөйләшәсе бар иде, — диде Алтынчәч.

Ю— Да, лапочка, тыңдыйм, сөйләш.

— Икебез генә.

— Монда башка кеше юк бит. Чыннан да, Мөһимә кухняда савыт-саба шалтырата иде.

<S>— Монда өй тулы кеше. — диде Алтынчәч, идәндәге магнитофонга һәм түрдәге телевизорга ишарәләп.

— Син аларга игътибар итмә. Мин сиңе тыңдыйм бит.

Алай да үзе янтая төшеп, магнитофон тавышын әк-40ренәйтте. Телевизорга караган килеш:

— Тыңдыйм, — диде.

Шул рәвешле, бала язмышын, кеше язмышын хәл итә торган, Алтынчәч айлар буе хыялланып йөргөн сөйләшүне «адыю, адыю, адыю» дип көрсенеп һәм астыргын <S> бер мәгънә белән жырланган сүзләр фоннда һәм теле-визор экранында әвәре килгән таза егетләр каршында башларга туры килде.

Ләкин Алтынчәч анысына да риза иде. Бала хакына дигәндә ул үзенәң горурулыгын, кешелеген, гомерен шу-20шы адәмнең аяк астына салырга, борышы белән жир сө-рәргә, теләсә нинди кимсетелүгә әзер иде.

— Озакламый безнең балабыз булачак, — диде ул үзе дө бу сүзләрнең мәгънәсезлеген аңлаган хәлдә. Хыя-лында ул бу сөйләшүне бөтенләй башкача башларга <S> ниятләп куйган иде югыңса. Ул Линарга сыенып уты-рырга, аның сирәк аксыл чөчен сыйпарга, иңнәренәң ныклығын тоярга һәм: «Ни исемле куярбыз икән?» — дияргә тиеш иде.

Ләкин Линарга якынлашып булмый, әйтерсәң лә ул <S> ниндидер акыл ирешмәс кодрәт белән үзеннән читкә әтәреп тора. Һәм хәтта шул хәлдә дө Алтынчәч аны бөтенләй чит итә алмый, ул аның өчен бердәнбер кеше булып калган иде.

Алтынчәч сүзнең асылын әйтергә кирәген аңлады.

<S>— Линар, — диде ул аның янынарак шуушып. — Ме-

10 нә Мәһимә апа әйтте, син монда күчеп килергә ниятләнмисең икән инде.

Ул егетнең күңелен ничек тә йомшартырга омытылып, аның иңбашына орынды. Ләкин Линарның иңе кигәвен шешлэгәндәй читкә тайпылды.

— Курыкма, миңа синнән берни кирәкми, — диде Алтынчәч. — Мин синнән бер генә нәрсе үтенәм: балага исемеңне бир, ул әтиле булсын. Синек балаң бит ул!

Линар әкрән генә башын борып, салкын тавыш белән:

— Алимент аласың киләмәни? — дип сорарды.

Алтынчәчнең сулышы кысылды:

— Юк, ант итәм, акча сорамам! Бирсән дә алмас идем мин аны! — дип кинәт кычкырып куйды ул. Анна-сыры үз-үзен кулга алырга, йомшак сөйләшәргә тырышып: — Бала атасыз булмасын, — дип өстәде. — Син бала кадерен белә торган кеше бит!

— Ну, лапочка, миңем хәлине дә аңларга кирәк. Мин монда бик сирәк булам. Үзеңне миңем урынга куеп кара! Без икеме-өчме тапкыр очрашканбыз икән, аннан мондый житди нәтижә чыгару кыен бит әле. — Линар башын телевизорга борды да эчендә кайнаганын әйтп салды. — Юк нәрсе аркасында башны гомерлек камытка тыгарга син миңе ахмак дип белдеңме әллә?

Алтынчәч тынсыз калды. Ә Линарның сүзе бетмәгән иде әле:

— Син үзең дә сабый түгел. Алданрак уйларга кирәк иде. Ирләр кулынан килми торган эшләр бар бу дөньяда. Врачка синек урынга мин бара алмыйм!

Алтынчәч соңгысын — төннәрен башына килеп тә Линарга әйтмәм дигән авыр сүзне — аныц йөзенә бөрөп әйтте:

— Синек кызың бар. Күз алдыңа китер: әгәр дә ул буй житкәч синек шикелле берәүгә юлыкса? Миңем хәл-сәгә калса? Ни диярсәң ул чакта?

Линар кинәт пружинадай тартылып сикереп торды. Алтынчәккә аның күзләре ике көпшәле мылтык булып күренде, алардан ут чечелгәндәй булды:

— Житер сиңа. Жыен жилбәзәк хатын миңем кызым булар авыз чайкамай торсын әле!

Алтынчәчнең дөньясы сүнде, ул кинәт юкка чыккандай булды. Диван култыкчасына яны белән бөрелеп иденгә шуып төшкән хатынның авызыннан күбек килә, башы өстәл аягына бөргәленә иде.

Апа! — дип кычкырды Линар. — Апа!

170

Кухнядан йөгереп чыккан Мәһимә өстәлдән кашык алып Алтынчәчнең теш арасына кыстырды.

— Бар, йөгер, «скорый» чакыр!

— Моннан ярар микән? Урамнан озатсаң, яхшыырак булмасмы? — диде Линар.

— Син күрәнмәссен, үзем озатырмын.

— Ну, апа, рәхмәт сиңа! Син миңем башны бума хатыңга бөйләргә йөргәнсең икән әле!

Линар ишекке дыңк итеп ябып, баскычны дер селәкәтпән чыгып китте. Өйдә магнитофонның ирләр тавышы белән чинап жырлаганы гына ишетелеп калды.

***

Анына килеп, карашы яктыргач, ул кызын күрәп елмайды, аннары күз алмаларын йөртеп кенә, тирә-ягына карады.

15 — Ә Мөбарәк? Әтиң кайда?

Ләйлә аңа таба иелде.

— Хәлең ничек, әнием?

— Ни булды миңа? Кайда мин? Әтиң ник юк?

— Сез машинага бөрелдегез бит, әни. Хәтерлисәңме? 20 — Машина? — Жәмилә. Закировна күзен йомып, бер раз анын жыеп ятты. — Юк, берни хәтерләмим. Әтиң кайда соң?

— Борчылма, әни. Син ике тәүлек һушысыз яттың бит. Ике тәүлек.

25 Жәмилә Закировнаның йөзүндә канәгатьсезлек чакта гылды. Ул Ләйләдән әгисе турында сүз көтә иде. Күңеле сизә иде, күрәсен.

— Машина син утырган яктаң бөргән, әни. Әтиңгә бөтенләй диярлек зыян тимәгән. Тик аның йөрөгә генә... 30 Юк, юк... син әйтпә бетергәнне көт. Микроинфаркт булган аңа. Гидуфта ята. Ул да сине гел сораштырып кына тора. Тик үзе килә алмый, торырга рөхсәт итмиләр.

— Яңында кеше бармы соң?

— Равил гел шунда утыра инде. Ул — аңа, мин — 35 синек яңда. Үзәбез шулай яхшыырак булыр дидек.

— Бар, тизрәк шалтырат, миңем хәл яхшыырганна әйт. Борчылып ята күрмәсен!

— Хәзер, әни.

Ләйлә бүлмәдән чыккач, берәз стенага терәлеп, хәл 40 алып торды. Аның гомерендә бер тапкыр да әнисенә ялган сүз сөйләгәне юк иде әле. Әйтми калган серләре 45 булды, андыйлар булмау мөмкин түгел, ләкин күзенә

171

Акарап ялганлаганы булмады. Хәзер менә елмаеп, шат кыяфәт белән әнисен алдавы ифрат авыр аңа. Үзенә жиңеллек китерү өчен ул моны беркайчан да эшли алмас иде, ләкин сүз әнисе турында бара, аның исәнлеген саклап калу хакында бара!

Ләйлә әнисен шиккә салмас өчен, коридор буйлап читкәрәк китте. Бераздан әйләнеп килде. Әнисе аның аяк тавышларын ишетсен. Көргәндә йөз бик тыныч булсын, сөйләгәндә керфек тә тибрәнмәсен. Бигрәк сизгәр, күз чарашы аша жанны күрә Ләйләнең әнисе.

— Әти үзе телефон янына килә алмый әле, әни. Равилне чакырып сөйләштем. Әти үзен яхшы хис итә, инде сиңең хәлең яхшырганмы белгәч, күңеле күтәрелер.

Жәмилә Закировна кызының күзенә текәлеп карады, аны-моны сизенмәде, тынычланып, мөндәрәнә башын жайлабрак салды. Ире өчен борчуы кимегәч, ул үз тәненең сызлауларын сизә башлады ахрысы, маңгае жырчыкланып чыкты.

— Сул янбашым бик сызлы, — диде ул. — Ничек абаякка басармын соң мин?

— Врачлар, сөякләр исән, диләр. Аңына килсә, тиз тереләчәк, диделәр сиңе.

— Тиз кирәк шул. Әтиңне беркем дә минем кебек карый алмый. Аның янына барырга кирәк.

— Ә аның өчен сиңа күнел тынычлыгы кирәк, шулай бит. Снн үзең әйтә идең бит: жан тынычлыгы бик шифалы, күңелле уйлар уйларга кирәк, дип. Шулай түгелме?

— Снн бар әле, әтиң янына үзең барып кил. Минем юсызланганшы әйтмә, хәле бик әйбәт, диген.

Ләйлә дежур шәфкать туташын чакырып кертте дә, әнисен елмаюлы карашы белән юатып, чыгып китәргә жыенды. Жәмилә Закированың сөйләшерлек хәле калмаган иде, ак жәймә өстендә үтә күрәнмәле булып тоелган бармакларын тибрәтеп кенә ишарә ясады: «Бар тизрәк!»

Ләйләнең барыр юлы ерак түгел, ветеринария институтының ак бинасы янәшәдә, бөс сарган, тезлән карга чумып утырган агачлык артында гына. Дөнья шундый аңак, пакь, оеп, тирбәлел ябалак кар ява, акындагы тимер юлдан, тәрәзәләрне тонык кына елкылдатып, яшел поезд йөгереп узды. Урамнарда машиналарның каядыр өлкөсез ашыкканы күренә, ө сирәк узгынчылар, якаларына, бүрекләренә кар мамыгы жыеп, салмак кына атлыйлар.

Июкысыз узган төннәр Ләйләнең хәлен алган, соңгы

минутларда әнисе янында шат, хәрәкәтчән, ваемсыз булырга тырышудан жаны-тәне талчыккан иде. Хәзер менә әнисенең дә, башкаларның да карашыннан читләшкәч, аңа бөтенесе төш кебек тоела башлады. Зиһене ярым-стоманланып, хыялый дөньяда итеп сиздә ул үзен. Мин-герәйгән хәлдә, агачлык арасынан салынган сукмак буйлап узды. Институтның ишегалдына көргәч, ныклыгың кайтарырга теләп, иелеп учына кар алды, яңакларың, маңгаен ышкыды, салкын дымны теленә тидерде. «Кайчан ашаган иде соң әле ул? Шәфкәтә туташы чәй керткән иде бит ана, тамагыңнан үтмәде.

Актлар залыңнан урындыкларны алганнар, уртгасына биек ятак ясап, аңа табут куйганнар. Табут кырыялары бихисап веноклар белән уратылган, ә аларны һаман күбер-бер артлы көртә торалар. Зал тулы халык, әкрән тавыш белән сөйләшү дә тоташ гөжләү булып ишетелә. Бу гөжелдәүгә микрофоннан килгән үзәк өзгеч скрипка моңы килеп кушыла.

Ләйлә залдагы төркемгә күз йөгертөп чыкты, бер-экемне танымады. Көмнәрдер аның кулын кыса, кайгылы тавыш белән нидер әйтә, ләкин зиһендә аларның йөзләре дә, сүзләре дә тоткарланмый, баштагы томанга уралып шуңдук юкка чыга иде.

Табутның дүрт ягында почетлы караवल тора. Ләйлә чөчөкләр арасынан үрелеп әтисенең йөзенә карады. Ул тыныч, ләкин хәлсез булып күренде. Шушы хәлдә аны жиңгә илтөп күмөргәмә? Ләкин бу ул — әти бит! Бите, чөчләре, кашлары, борыны шул хәглә газиз, тик күзләре генә йомык, тик иреннәре генә күгөргән. Ә бәлки, әниңе һушына китөргөн шикелле, аны да бу хәленнән айнытып буладыр! Мөмкиндер андый эш, тик кешеләр бу чараны моңарчы тапмаганнардыр гына. Әгәр дә Ләйлә врач булса, ул шундый чараны эзләп иде. Табар иде ул андый чараны. Бөтен гөмерен шул эшкә куяр иде, барыбер табар иде!

Шунда ул ишек янында бүреген кулына тотып басып торган Равилне күрөп алды. Маңгай турынан чөчө нык сирәкләнгән башын түбән игән, аркасы белән ишек яңагына сөялгән, менә-менә егылыр шикелле. Ләйлә кинет чө айнып киткөндәй булды, әнесе янына ашыкты.

— Равил, нык бул, без дә егылсак, әни ничек түзәр! Равил гөүдәсә белән апасына таба авыша төштө, аның күзеннән ике бөртек яшь төгөрөп чыкты. Күпгөн инде елаганы юк иде аның. Кайчан күрдө соң әле Ләйлә? Әнәсенең күз яшен? Бакчага йөргән чагында бугай, урам-

дагы явыз малайлар башын тишеп керткөч. Лэйлөнөң шул чактагы кебек аның башын күкрөгөнө кысасы, «Хезер мин явызларның кирэген бирәм!» — дип йөгөрөп киттесе килде.

Лөкин үлемне куып житеп үчнө алып булмый шул. Лэйлө өчөн чарасыздыктан да авыррак хэл юк иде.

— Адәм баласының башына гомер өчөндө киле торган хэсрэт бит, ни хэл итэсен. Мин дө күптөн түгел эгемне жирлөдем...

ЮКем сөйли бу сүзнө?

Алар янына Изаил Харисович килеп баскан икөн. Лэйлө аңа каршы сүз эйтергө авызын ачты. Ни сөйли ул? Лэйлөнөң этисе көтмөгөндө һөлак булды, вакытсыз, очраклы рөвештә!

Ю— Минем эти дө кинөт үлде. Яшь иде эле.

Изаил Харисовичның гадэттө елтырап торган күзлөре тирәннөн, йөрөк түрөндөгө ярасын ачып карыйлар, алардан чын-чынлап олы хэсрэт чагыла иде. Лэйлө аның үзлөрөнө килеп йөргөн чакларын исенө төшерде. Ничек эсоккланып, зурлап, кызыгып карый иде бу кеше профессор Ильясовка! Аның белән сөйлөшөп утырырга, ничек эшлөгөнөн, нинди ачышлар ясаганын, чит киллөрдөгө галимнәр белән ни рөвешле элемтө тотканын сорашырга ярата иде. Ихлас иде андый чакларда Изаил Харисович эһәм бүген дө бу югалтуны ул чын йөргөтө белән кичерө иде.

Дөрес, шул ук вакытта бу фажига ана юлны ача иде. Лэйлө бер гөнө минутка: йөрөк түрөндө сөөнөчлө жиңелю кичерө микән бу кеше, дип үз-үзеннөн сорап куйды. ЮЛөкин бу сорау жавапсыз юкка чыкты. Хэзер ашысы ул хөтле үк мөһим түгел кебек тоелды. Изаил Харисовичның сул жиңенө кызыл тасма бөйлөп почетлы каравылда торуына да, мөрүмнөн якыны яки хезмөттөшө булмавына карамастан, аның барлык галимнәр өчөн якты эһүрнөк булуы хакында сүз эйтүенө дө, табутны алып чыкканда күтөрөшүенө дө рөнжи алмады Лэйлө.

Урамга чыккан, оркестрны күрөп, Лэйлө сискенеп куйды. Болытлы көндө дө елтырап торган торбалар, ба-рабанныр хэзер аның хэсрөтөн бөтөн калага игылан итэчөккләр, якын-тирөдөгө һөммө кешенөң күңеленө шом сачачаклар. Бу хэсрөтлө моң агачлык артындагы зур болыница бинасына да барып ирешчөк бит! Әнилөрө тетрөнөп күзөн ачар: «Нинди тавыш бу? Матәм маршымы? Кемне күмөлөр? Қайда?» Аларның әнисе һөрнөрсөнөң эһөбөнө төшмичө туктамай, сөбөбөн белмичө тыныч-

ланмай. «Якын-тирөдө уйный бу оркестр,— дип уйлар ул.— Ә монда зур йорглар юк. Институт кына... Кемне күмөлөр анда шундый зур тантана белән?»

Лэйлө баскычтан агылып төштө дө оркестрга эмер эһбирү өчөн кулын күтөргөн офицер каршына барып басты.

Офицер аңа гажөллөнөп карады.

— Монда уйнарга ярамай. Әнием ишетө. Анлатыгыз эле шуңа! — диде ул артына борылып. Изаил Харисович офицер янына килеп, аның белән сөйлөшө башлады.

Лэйлө, башын күтөрөп, йөзөн кар бөртеклөрөнө каршы куйды да күзлөрөн йомды. Карлар жиргө явар, эрер, агачлар бөсен коел, яфрак ярыр, жир яшөрөр, күктөн кояш көлөр. Тик аның эгисе гөнө булмас... Ансыз дөнъя эһбула ала микәнни соң?

ЮК-юк, бу хакта күп уйларга ярамай Лэйлөгө. Күзлөрө кызарып, иреннөрө шешенсө, әнисе шикленөр...

Зирааттан Лэйлө туры больницага кайтты. Проценту-ралар бүлмөсенө керде дө:

Ю— Миңа хэл кергө торган укол ясагыз эле,— диде.— Көчлөрөгөн!

Врач белән шөфкать туташының йөзе аның күз алдында ак тап булып кына шөйлөнө иде.

«Эгөр үзем врач булсам, даруның көчлөрөгөн сай-эһлар идем,— дип уйлады Лэйлө.— Эгөр врач булсам, әнигө дө ныграк ярдөм итө алган булыр идем. Эгөр врач булсам...»

Берничө минуттан аңа әнисе янына дөрглө адымнар белән, шат кыяфөттө, елмаеп барып керергө кирөк иде.

* * *

ЮИртөн тэрэзө пөрдөлөрөн ачкач, ишегалдына шактый карап торды Зөйтүнө. Тышта оеп йомшак кар ява, көн соңарып, бик өкрөн килө, дөнъя серлө һәм пахь иде. Мондый көннөрдө яшь күңеллөрдө дөрт кузгала, картларны сагыш баса, авыруларның хастасы көчөз.

ЮЯмансу да, ярсу да Зөйтүнөнөн күңелө. Аның артында Әнвөр Тимербулагны түшөмгө чөеп уйнага, баланың көлгөнө, гөрөлдөгөнө ишетелө. Бүген ял, Әнвөр өйдө булыр, шулай бала белән гөнө сөйлөшөп, узара дөшөшмичө, бер-берсенө карамаска тырышып узар микән көн-кө нөрө?

Алай да тышка карап, ямансулап озак торырга яра-к-мый. Ял көнөнө мең эш жыелган була. Яңа килгөн ме-

дицина журналын укыйсы, күптөн башланган фэнни хез-мәтне төгәлләп, мәкалә рәвешендә язып бетерәсе, житешә алса, кыз балалар өчен махсус яза башлаган китапчыгын дөвам итәсе бар. Барсына да өлгерергә кирәк! Зәйтүнә кухняга чыгып, балага ботка пешерде, чәй куйды. Әнвәр аның белән сөйләшми, ләкин Зәйтүнә таш атканга таш атып жавап бирү ягында түгел: өстәлгә өч чынаяк куйды.

Әмма ул борылып караса, Әнвәр киенеп тә куйган, 10 Тиммербулатка: «Сау бул, сау бул!» — дип кул болгады да чыгып та китте.

Бала башгарак аны уйный гына дип, менә-менә кире керер дип ишеккә карап көтте, аннары ныгып житмәгән тәпиләре белән ишек янына талпынды, абынып 15 егылды да елап жибәрде. Башка чактагыча иркәленеп, юри кычырып түгел, бер чарасыз калгандай нечкә итеп, әкрән генә елый, ике бит очыннан мөддәр-мөддәр яшь бөртекләре төгәри. Зәйтүнә аны күргәнә алып кысты: «Елама, бәбкәчәем, елама. Әтиң хәзер кайта, мәми 20 алып кайта...»

Үзеннең иң якын кешеләреңне газалы яшь коярга мәжбүр итәрлек сәбәп булырга мөмкин. Бу хәсрәтне акларлык сәбәпнең булуы мөмкинме? Нинди көч алып чыгып китте Әнвәрне өеннән?

25 Әчкеченә — аракыга, тәмәкеченә — тәмәкегә, бозык гашыйкны сөяркәсенә тарта торган көч иде бу һәм баланың эгыйфь кулларында да, Зәйтүнәнең үпкә белән әйтелгән сүзләрендә дә аны жиңгәлек кодрәт юк иде.

Барыбер бала кочып, яшь түгеп утырырга ярамый. 30 Әчкәдә ут янса да елмай, көл, баланың уйнат, эшсизче кара. Ана эшләр йөргәндә, сабый үзен тыныч хис итә, уен белән мавыга, гамьсез була. Жәмилә Закировна хаклы: хәрәкәтләнсәң, кайгы жиңгәлрәк кичерелә. Гел уйланып кына утырсаң, пыскып янган кисәү кебек сым-35 зарсың. Ярый әле эш күл, кер юарга, өйне жыярга, кибеткә барырга, бала белән йөрәп керергә. Аннары кит-тал-дөфтәр алып утырырга. Үзенә тын алырга да бир-мәскә кирәк!

И, оеп та ява соң ябалак карлар, шуларны ерып, 40 Садашкан адемдәй, кая китте. икән Зәйтүнәнең Ән-вәр?

Кинәт телефон шалтырады. Зәйтүнәнең киләдәше Кәүсәрия икән.

— Нишлисәң әле син?

45 — Юам, жыям, тазартам.

1 — Бар эшеңне ташла, матур итеп бизән, баланны курчак итеп киендер дә хәзер үк безгә кил.

— Хәзер генә бара алмыйм бит, Кәүсәрия. Эш бик күй.

5 Зәйтүнәнең бу хәләндә кеше күзенә күрәнен йөрисе килми иде.

— Өйдә эш бетмәс, үлгәндә дә өч көнлек кала ди ул. Ә менә шушы минутта безгә килмәсән, гомерлек үкенең булачак. Ишеттеңме: гомер буге үкәнәчәксен. Идә-10 неңне юарсын, китабыңны укырсын, ә бу көнне кайтара алмассың, бел аны!

Кәүсәрия бераз тынып торды да, Зәйтүнә аны-моны дөшмәгәч:

— Гөл итеп киенегез дә елмаешып килеп керезез, — 15 диде. — Тик мин чакырды димәссен, хәл белергә килдем, диярсен.

Шушы сүзләре белән ул Зәйтүнәне сәерсендерде дә, ышандырды да. Тормышны көйләп алып бару мәсьәләсендә Кәүсәрия профессор иде. Өстәвенә киләдәшен 20 йарата, ихтирам итә, ана яхшылык теләп яши. Инде болай чакыра икән, житиди сәбәбе бар, димәк. Ә бәлки, кунаклар килгәндер дә Зәйтүнәнең күнелен ачарга теләдер.

Тышта дөнья бөтенләй икенче икән. Ябалак кар аяк 25 астына мамык булып түшәлә, тире-юндә күбөлөк булып бөтерелә иде. Оеп яуган бу пакылектән бар мохит чистарган, сихри халәткә кергән, ак давыл күзнә алыштыра, авыр уйларны тарата иде.

Ишекке Әнвәрнең абыйсы Әнәр ачты. Ул кыяфәте, 30 йөз сызыклары белән Әнвәргә охшаган, тик бераз юантыграк, тәбәнәрәк, чәче дә сирәгәйгән, йөзеннән жылы нур да ул хәтле яктырып сирпелми. Зәйтүнәне күргәч, ул кыенсынып киткәндәй булды, арткарак чигенде:

— Ә-ә, килен, синмени әле бу? — дип, сызганып 35 Скулган жиннәрен төшерә башлады. Зәйтүнә, аның иң башы аша үрелеп, эчкә карады: зал уртасында табын эзерләнгән иде.

— Вақытсызрак килдек мөллә? — диде ул, каенага-40 сын кыен хәлдән чыгарырга теләп. Ул арада кухнядан Скузыллы-зәңгәрле альяпкыч бәйләгән, бөдрәләткән кара чәчен шундый ук кыекча белән жыеп куйган, түгәрәк бит очлары алланган Кәүсәрия килеп чыкты:

— И-и, кетелмәгән тансык кунаклар килгән икән! Мактан йөрисез, бәхетле авызлар, мичтән бөлеш чыгуга 45 өлгердегез! Әйдә, чишен, түргә уз, киләдәш!

— Кунак көтөсөз, ахрысы. Без белмөдөк, хөл белер-гә дип кенә килгән идек, — диде Зәйтүнә, үзөнө тапшырылган рольне ышандырырлык итеп башкарырга тырышып.

— Ләкин Әһәр аны рәтлөп тыңламый, кая басарга белмәгәндәй, ишек төбөндө таптана, күлмөк жиңгә бер күтәрә, бер төшөрә иде. Кысан коридорга Кәүсәрия чыгып, ирен эчкарәк этте:

— Бар әле, кереп тор. Кунакларны чишендерик.
10 Кәүсәрияне беренче карашка чибәр димәссен: кыска буйлы, зур башлы, чөчөн күптөртөп йөргөнгө башы тагын да зуррак күрөнә. Киң йөзөндә киң борын, калын иреннәр. Ак битендә су чөчөгөннән калган нәни уемнар бар. Таза тормыш һәм ваемсыз холык аны тагын да түгәткәнләр беренче күрүгә иде. Ләкин ул бер карауда үзөнә мөхәббәт тудыра, чөнки башын артка ташлап, тигез төшләрне жемелдәтәп, кычырыбрак сөйлөшүеннән үк гадилегә, эчкерсезлегә, ярдәмчеллегә күрөнөп тора иде. Ул тормыштагы һәртөрлө көйсөзлөкләргә жинчәп үткәрә, 20 башкаларның хәсрәтен дә күпереп торган кыска бармаклары юмшак куллары белән таратып ташлагандай итә иде. Кыскасы, килгәнләр капма-каршы кыяфәтле һәм фиғыльле булуларына карамастан, ә бөлкү шуның аркасындадыр, баштан ук килеңеп ишәделәр.

25 Каенагасын исә Зәйтүнә моннан берничә ел элек вәфат булган каената урынына күрә иде. Аңа карата таттар хатыннарның борынгыдан килгән йоласы — тел яшерү кебегрәк мөнәсәбәт саклай иде ул. Һәр сүзән зурлап кабул итә, сораганына төгөл жавап бирә, аның 30 алдында юк-бар сөйлөшми, һәрдаим зурлавын сиздереп тора иде.

Кәүсәрия Тимербулатның тунын салдыра башлады:

— Иң кадерле кунагым мәнә шушы инде минем! Алар өс киёмнәрен салып эчкә үтүгә, Әһәр ашыгып 35 килнә башлады, каракул якалы пальтосын иңенә генә салды да, бүрегән кулына тоткан килеш, чыгып та китте.

Кәүсәрия табын уртасындагы аяклы пыяла савыттан алма алып Тимербулатка сузды:

40 — Мә, улым, ашың тор! Әрчеп бирсәңме әллә, киләдеш?

Савытның ике ягында ике шешә — аракы белән коньяк тора. «Безнең өчен әзерләнган табын түгел», — диди уйлады Зәйтүнә моны күргән. Алар өчен булса, ара-45 кы гына торыр иде — Әһәр белән Әһәрнең коньяк диди

1 Исләрә китми. Зөвгы билгесез кешеләр өчен, ятлар өчен әзерләнган табын иде бу...

Кәүсәрия, аның күзөнә туры карарга кыенсынгандай, артыгың каударланып кухня белән ике арада йөри башлады. Әнә, табын уртасыннан телинкәләрне чыгарып эгәрдә дә таба белән шулпалы бөлеш китереп утырты. Аннан тәмле ис таралып, өйне тагын да ямьлөндөргә жиберде. Гадәттә кунак жыйганда бөлеш табынга башта ук куелмый, аштан соң гына китерелә. Йорт башы 10 Әһәр аны, аягың басып, изгә йола башкаргандай мөгәнә белән ача иде. Бу юлы исә Кәүсәриянең кылапыннан, без монда үзөбөз генә, башка беркемне дә көтмөбөз, диясе килгәнә сизелеп тора иде.

Ишек ачылган ишетелде, жылы курткасының изү-15 ен ачып жибергән Әһәр килеп керде.

— Син каен монда килеп кердең әле? — диде ул Зәйтүнәнең йөзөнә карап әкрән тавыш белән. Ләкин бу тавышта эчкә бер ярсу сизелә иде. Зәйтүнә аны-моны аңлап өлгергәнчә, арага Кәүсәрия кереп басты:

20 — Килгәннең миңа сүзе бар икән, якын итеп килгән, — диде ул гамьсез тавыш белән.

Әһәр аның яныннан эчкә, Зәйтүнәгә таба узды.

— Ю-ук, синең янга килмәгән ул, мине эзлөп йөр! Үзе барасы жиренә машина белән чаптырып кына ба-25 рып кайта да, аннары минем арттан шымчылык итәргә керешә. Көн дими, төн дими, мине эзәрлекли! Иңч котылыр чара юк!

Зәйтүнә уң кулы белән Тимербулатны кочкан килеш, башын тагын да югарырак күтәрәп, иренең йөзөнә те-30 кәлдә. Тукта, иреме соң бу аның? Бу шул нур шөлүсә-нә тиң Әһәрме, керфегеннән гөлләр тамган сөйгәнәме аның? Бу караңгы, усал, шул ук вакытта куркынган чырайлы кешене Зәйтүнә, бөлкү, бүгөн беренче тапкыр күрәдер?

35 Кем үзгәрткән Әһәрне бу рәвешле, кем китергән аны шушы хәлгә, кем качырган аның йөз нурын?

— Ни сөйләсәң син? Әллә инде кешенең килгәндәше янына килүе дә гаепме? Син монда әллә кемнәрне алып килер, дигән уй каен килсән аның башына? — диде Кәү-40 сәрия.

Зәйтүнәнең бөтен күңелен яшен кебек сызып шундый уйлар узды. Мәнә нинди икән аларның мөнәсәбәте: кешенең йөзөн каралта, аны шәфкатьсез итә торган хис бөйли икән аларны! Мөхәббәт, чын мөхәббәт шундый 45 буламыни? Зәйтүнәне яраткан чагында, хатынның йөз-

лөрөнө нур сирлеп караганнан соң, берничө адым китүгә, икенче берүгә шушы рәвешле каралды, ярылып, үчләнелп караваы мөмкин идеме соң Әнвәрнең? Туганнарын, якыннарын, баласын шушылай артык күрүе, чит итүе мөмкин идеме?

Чыннан да Әнвәрме соң бу? Зәйтүнә аны ничек тә булса тынычландырырга, аның йөзөнөн бу усал ярсуны сөртөп алырга теләгәндәй, үзе дә сизмәстән кулын күтәрде. Әнвәр кисәк артка тайпылды. Ул Зәйтүнәне үзене сугарга кизәнде дип уйлады, ахрысы. Ул хәтта шундый хәлне дә мөмкин дип саный иде, чөнки бу минутта үзенең хаксызлыгын, түбәнлеккә төшкәнөн аңлай иде. Ләкин бирешергә теләми иде эле, кул белән булма-са, сүз белән кизәнде, Зәйтүнәнең бәгыренә кадарлык итеп кизәнде Әнвәр:

— Сулыш алыр жай калмады,— диде күлмәк изүен чишеп. — Шунда минем арттан чапканда трамвай да басмый ичмасам үзеңне!

Бу чыннан да аяктан егарлык итеп сугу иде. Әгәр 20 шунда аягына терәлеп баскан Тимербулат. Булмаса, Зәйтүнә чыннан да егылган булыр иде. Ул, иелеп, баласының йөзөнә карады. Тимербулатның йөзе агарынган, әмма күзләре коң-коры иде. Эле бүген иргән генә өгисе артынан елап калган бала бу минутта житди итеп карап тора иде.

Эң елаудан узган иде шул. Зәйтүнә керфекен дә какмады, ул Әнвәрнең нурсыз калган кара улкын кебек күзләренең төбен күрергә теләгәндәй төбөп карады. Әйе, ул аның күз төлләрендә талпынган иң яшерен уйларын 30 күргәндәй булды: бу минутта Әнвәр хатынына бик зур гаепләр ташлап акланарга тырышса да, үзенең хаксызлыгын, хыянәтче икәнөн, түбәнлеккә төшкәнөн бик яхшы аңлай иде. Сызланудан бөргәләнгән вөжданын күрдө Зәйтүнә аның күз төлләрендә.

35 Бүлмәдә нәрсәдер үзгәрдә, бөтенесенә дә оят булып китте: Әнвәр артында Әнвәр тора икән, ул кисәк әнесе каршына чыгып басты да:

— Життеме сиңа, юкмы! — диде. — Кемне каргыйсың син? Кемгә бәхетсезлек телисең? Менә сиңең гомер-40 леккә дип сайлап алган хәллә хатының, менә хәллә балаң! Моннан ары минем алда Зәйтүнәгә авыр сүз әйтәсе булма!

Ул хәтта ботинкасы белән идәнгә тибеп куйды. Әнвәр кырт борылып чыгып китте.

45 — Бар-бар, кәнтәең каршында дула, монда килеп

4 табынның ямен жибереп йөрмә! — дип калды аның артынан Кәүсәрия.

— Ә син нәрсә авызыңның ердың, бик кызыкмы эләр? — диде ана Әзһәр.

5 — Кызык шул! Көләбес! Намусыбыз чиста. Пычранганнар еласың! Шулай бит, килендәш!

Әзһәр кулын селтәп чыгып китте. Ана да оят, аның да килене каршында басып торасы килми иде.

— Кара син аны! — дип баш селкеп калды Кәүсәрия. — Аерылышабыз дип минем бозауны тәмам ышандырып бетергән бит сиңең-тилең. Имеш, эш судта, көннен генә кетгәсе калган. Хәзәр безгә киләләр дә ярәшу кичесе сыман нәрсә үткөрәләр, янәсе. Қилми торсыннар эле! Жыен кәнтәйгә ашатырга артык ризыгым юк. 15 Тапкан! Ирләрнең асылларына асылыналар үзләре, бер дә койма янында аунатан артык-портыкка карамыйлар!

Ул Зәйтүнәгә шикленеп карады: еламыймы, бик бертерешиме, янәсе. Килендәшенең баласын тезенә алып 20 өстәл янына утырганын күргәч, жиңеләп:

— Әйдә, килендәш, рәхәтләнеп ашык эле, — диде. — Ашауның тәңгә мең дә бер шифасы бар бит аның. Сезнең медицина ни сөйли бу хакта?

Зәйтүнә үзен тыныч тавыш белән сөйләргә мәжбүр 25 итте:

— Башкасын белмим, син пешергән бөлешнең шифасы бик зур була!

— Чыннан да шулай бит, килендәш, — дип күтәрел алды Кәүсәрия бу уенны. — Мин пешергән бөлешләр 30 чырайга төс кертә. Менә каралып кайтып кергәп була инде Әзһәр әшеннән. Заводта мастерның нервасын ике яклап ашыялар бит аның: бер яктан житәкчесе, икенче яктан эшчесе. Әйдәле, килең, уймак хәтле генә берәрне жиберик эле! Аларга ачы булсын, безгә татлы 35 булсын!

Кая татлы булсын! Сөйгән ярның сиңа үлем теләвеннән дә атырак нәрсә бармы бу дөньяда!

Бу уй Зәйтүнәнең йөрәген пычак кебек телеп узды. Ләкин ул сызлавын басарга тырышты. Көрәш бара, 40 сиңе — тол, баланы ятим итәргә тырышалар, ә син жәрәхәтләнән сызланып ятарсыңмы? Сизмәскә тиеш син аны бу минутта!

— Мондый чакта бик файдалы бер дөвәсы бар аның, — диде Кәүсәрия, рюмкадагы коньякны кабыл 45 куйгач. — Әйбәт кенә, ипле генә, сөйкемле генә бер

1 Қайтырға чыккач, ул башын күтәрел күзләрән йомды. Ак күбөләкләр йомшак, салкын канатлары белән кызган маңгайны, кишкенгән иреннәрне сыйпадылар, гүяки юатырға теләделәр. Их, шушы карлар арасында Зәрәп юкка чыксаң иде дә, бүтән беркайчан да күзләренне ачмасаң иде!

Ләкин Тимербулат кулдан тарта, нәрсәдер бытылды. Ишегалдыннан чыгып киткәндә, Зәйтүнә кинәт туктап калды. Өй буендагы тәбәнәк койма артында кәпәсү-күгелжем, нык чыбыкларда тезелешеп... тал биләре күкрәп утыра иде. Зәйтүнә, күзләренә ышанмыйча, койма аша үредә: әйе, бу чыннан да тал биләре, йомшак, назлы, жылы бөреләр иде. Бозланып каткан жир өстендә, ак давыл уртасында яшәеш танта-15 насы, яз сәләме булып калыкканнар иде алар.

* * *

Бала тудыру йортларының гади больницаалардан бик зур аермасы бар. Башка больницааларда авырулар яга, ә монда — сәләмәт кешеләр. Алар бирегә табигатъ биргән изге вазифаны үтәү өчен — яңа тормышны башлап жиберү өчен кертәнер.

Монда башка больницааларда булмый торган күтәрәккә, шатлыклы рух хөкөм сәрә, сүзләр дә чир-чор, дарулар хақында түгел, сәләмәт тормышка хас сүзләр: бала тәрбияләү, мэхәббәт, туганнар белән мөнәсәбәт, киенү-ясану турында.

Монда иртәнге биштән алып төнге сәгатъ бергә кадәр — сабыйларны соңгы тапкыр имзәп яткыргачы агы-зыгы тынмый.

Бары тик Алтынчәк кенә бу куанычлы мәшәкатләр-дәләп чигтә кала. Ул олы, таза бер гайләнең аяктан егылып яткан хастасы кебек монда. Коридорда үтел-сүтел йөргән хатыннарның ачык ишектән карап нидер пышылдашканнарыннан ук бу аерымлык сизелеп тора. Теге чакта, Алтынчәкне һушыз хәлендә китереп сал-15 гач, баланы аның рөхсәтеннән башка таптырганнар.

— Улың бик тере, тугач та чүпрәк аша бармагын әзләп табып, авызына капты, — диде соңыннан көлөп врач.

— Сусаганнан ул, — диде Алтынчәк. Соңгы агна-ларда аңа сыеклыкны тәүлегенә нибарысы дүрт ста-кан гына эчәргә рөхсәт иттеләр, шуңа Алтынчәк гел су-15 сап яшәгән иде. Мескен бала да шулай интеккән икән!

1 Кеше белән сөйләшкәләп йөрү яхшы. Кеше-кара белмәсен, үзәң генә бел. Зәрә юата. Шифасы бик зур. Зәйтүнә, аның сүзләреннән чиркангандай, тегрәнен куйды.

5 — Ай алла, мин сиңа әшәкеләнеп йөрәргә кушымым лабаса, — диде Кәүсәрия, аның бу хәрәкәттен күрел. — Үзәңнең төшөп калганнардан түгел икәнлегенә белер өчен генә. Дәрәжәңне үстәрер өчен генә, төшәнкелеккә бирелмәс өчен генә!

10 — Юк андый кеше! — диде Зәйтүнә Кәүсәриянең сү-веннән дә бигрәк ире ташлаган гаепкә каршы.

— Әй, юкны сөйләмәсенә! Шундый яшь, чибәр, та-лантлы, акыллы, ягымлы хатын өчен уг йотып йөргән ке-ше булмыймыни!

15 Ул рюмкасын Зәйтүнә каршында торган озын аяклы бокалга китереп бәрде дә, башын кырын салып, бөллү-рнең чыңын тыңлап торды, ә үзе керфекләре арасынан жентекләп киләдәшәң күзәттә.

Зәйтүнәнең күз алдынан Мөдәрриснең башын кы-20 рын салып, кыенсынып карап торган чагы, тезендә Ти-мербулатны уйнатып, машинада утырган чагы чагылып узгандай булды.

Әйе, бу минутта Зәйтүнәне яралап, аның дәүләтен басып алдылар. Ләкин ул көрәшчәк әле. Бу көрәштә 25 Мөдәррисне үзәнә союздаш итә аламы ул?

Тукта, тукта, ашыгырга ярамый, аңа көчән туллар-га, хәл жыйрга кирәк, ә бу тиз генә бирелмәчәк.

— Кәүсәрия, хәтерлисезме, син миңа бер хатынны жибергән идең? Илзирәк исемле? — дип сорады Зәйтү-30 нә кинәт. — Кызы туган иде бит аның. Ничегрәк үсә икән?

Кәүсәрия аңын жый алмыйча ана карап утырды. Аннары урыныннан торды да янына килеп:

— Зәйтүнә, киләдәшәм, бәгърем, мондый минут-35 ларда ничек исеңә төшәрә аласың син аны? — диде. — Терекемеш кебек кызы, тәгәрәпләр үсеп килә! Хәзер икенчесенә корсаклы инде Илзирәк, анысын бик жиңел-күтәрде, табар чагы житкәндер инде! Их, изге жан бит син, Зәйтүнәкәй, нинди сихер белән томаладылар икән 40 Әнвәрнең күзән шуны күрмәскә! Ахмаклар бу ирләр, Зәйтүнә! Ниләр генә күрсәтмәде минекә дә!

Кәүсәрия, авыр гәүдәсе белән аның иңбашына са-рылып, елап жиберде. Зәйтүнә исә бер кулы белән баласын кочып, икене-45 се белән киләдәшәненә иненнән сыйлап, тыныч утырды.

Башка эннлэргә бер тәүлектән соң бәбиләрен китереләр. Иң элек шәфкать туташы яшел клеенкадан тегелгән капчык кертәп, карават башына асып куя. Капчык эчендә чиста клеенка кисәгә, ак кыякча, биткә бәйләнгән торган битлек. Сабыйны битлек киеп, мөндәр өслөнә чиста клеенка жәеп каршы алырга кирәк. Яшел капчыкны карават башына асып куелуы — һәр ана өчен зур сөнеч. Ләкин Алтынчәккә ул сөнечне күрергә тиз генә насып булмас инде. Ирәтә белән врач: «Башта сез-Онең үзегезгә саламәтләнәргә, ныгырга кирәк эле», — диде. «Әллә минем саламәтләнмәм дә ихтималмы?» — дин сорады Алтынчәк. «Хәзер без өчәү: сез, мин һәм чир. Әгәр дә сез минем яклы булып, чиргә каршы көрәшсәгез, без икебез жинәрбез, әлбәттә. Әгәр дә сез чиргә бирешсәгез, мин берүзем нишли алам? Әйдәгез, бергәләп көрәшиң!»

Алтынчәк аның йөзен томанлы гына күрә иде. Егылганда аның күзлегә ватылган, күз алдында бөтен нәрсә ачыклыгын жуйган, ул үзенә баш авыртуын да шуннан күрә иде.

Врач кинәшен тотып, ул күзләрен йомды, күңелле нәрсәләр хақында уйларга тырышты. Алтынчәк — сугыш чоры баласы. Абыйсы Закир белән яшь аермасы зур булганга, ул ялгыз бала кебегрәк үстә. Ул бөләкәй чакларда басулардан башка жыю бар иде. Укуда алдыгы Алтынчәк башка жыюда да беренчелекне бирмәскә тырыша иде. Басуга килүгә, үзенә бер буразна сайлап ала да, башын иеп, шуның буйлап бара. Бик тырышып элли ул, локин башка сирәк очрый. Иптәшләрә сикергәләп-йөгергәләп элли кайларга китеп баралар. Уйнап кына йериләр кебек, ә укытучы янына килеп жыйган башакларын үлчи башласалар, икешәр-өчәр кило тарта. Бер Алтынчәк кенә ике йөз грамм белән кала. Шул чакта да аның начар күргәнән беркем белән мөдә!

Аннары аны кич белән көтүдән кайтмаган малларны эзләргә жиберәләр иде. «Син, кызым, аларны урам буйлап эзләп йөрмә, энә ындыр артындагы үргә генә менеп кара, беенең бер сарык кара битле бит, элли каян күренә», — ди торган иде әнисе. Ул да үз баласының хәлен аңламый иде!

Кич балалар белән болынга сыер сакларга чыккач, уен белән мавыгып, малларның таралышып беткәнән күрми дә калалар иде. Аннары караңгы төшкәч, басу буйлап сыер эзләргә таралышалар. Алтынчәк берерсенә

ияреп йөри. Ул кеше сыерын куышып кайта, үзенекә эллә кайда кала. Ирән яктыргач әнисе сыерыны берерсенә ындырыннан табып кайта.

Тормыш буйлап житекләп йөри торган кешегә бала чактан ук мохтаж иде Алтынчәк.

Бу хәлләрне исенә төшергән, аның күзләренә яшь килде. Тукта, еларга ярамас. Күңелле нәрсәләр уйларга кирәк.

Алтынчәк бервакыт «Кызыл галстук» дигән спектакльдә уйнарга тиеш иде. Инде кенә житекчә кенә авырып китте. Еш авырый иде ул бала чакта. Укытучы Мәриям апа хәлән белергә килгән иде. «Синне рольне Ләйләгә бирергә туры килер, ахрысы», — диде ул. «Үзем, үзем», — диде Алтынчәк. Спектакльне яхшы уйнады ул, сүзләрен әйбәт ятлаган иде. Тик соңыннан малайлар: «Алтынчәкнең артына гер асканнар иде бугай, гел утыру ягын гына чамалады», — дип сөйләп йөрдөләр.

Алтынчәкнең тагын күңеле тулды.

20 Ишектән озынча ак шәүлә булып жыештыручы апа килеп керде дә таяк башына уралган чүпрәк белән идәнне сөртә башлады.

— Ни кайгыларың бар, ник елыйсың? — дип сорады ул.

25 — Баланы имезергә бирмиләр, — диде Алтынчәк. Апаның бер йомшак сүзе буаны ачып жибергәндәй итте, яшь тамчылары бит очларын пешереп ага башлады. — И жаны-ый! — дип сузды апа. — Сакла күз яшьлөрәңне! Балаң үскәч бик күп түгәселәрәң булыр әле! 30 Апалаң соң дежур врач кереп, Алтынчәк яшында шактый утырып чыкты.

— Ирәтә сезне башка больницага күчерербез, мөгаен, — диде ул. — Анда бик яхшы белгечләр, менә дигән аппаратлар бар. Ә без үз вазифабызны үтәдек, 35 бәбине кулга алдык бит инде.

— Баланы күрәсем килә, — диде Алтынчәк. — Ирәтәгә хәл итербез. Тыныч кына йокларга тырышыгыз.

40 Аннаң соң шәфкать туташы кереп укол ясады да. 45 Тыныч йокы теләп, утны сүндереп чыгып китте. Ярый әле ишекне япмады. Гава керсен, алай-болай тавыш бирсә, ишетелеп торсын, дигер инде.

Кичке сәгатъ уникадә, балаларны соңгы тапкыр имезергә таратканда, Алтынчәкнең күңеле бик тә ярсып башлады. Менә балаларның елаган тавышлары якы-

1 найды, коридорда чаж-чож аяк тавышлары ишетелде. Менә мөгънәле тынлык урнашты: жир йөзөндә мөкәт-дәс бер эш — тормышны, яшәешне дөвәм итә торган, беҙнең кан кайнарлығын киләчәккә илтә торган эш башланды.

Башкалар өчен башланды... Ә менә Алтынчәңнен улы, сабые коридорның аргы башындагы ишек артында ялгыз калгандыр. Шәфкать туташлары балаларны тарата, ә ул нишли? Ятим итеп сизми микән үзен?

10 Ятим... Ятим...
Алтынчәч урыныннан калкына төшөп кычкырып жи-
бәрде:

— Сестра! Сестра!

Ут кабынды.

15 — Ни булды? — дип сорады ишектән кәргән яшь кыз.

— Баланы китергез миңа!

— Врачның рөхсәте юк бит.

— Минем балам! Үзем жавап бирәм! Китергез!

20 — Аны ашаталар бит! Имезәм дип ник шул хәглә өзгәленәсез?

Сабыйларча нечкә тавыш белән әйтәлгән бу сүздә таш битарафлығы сизелде.

25 — Сеңелем! Әгәр син шуны да аңламыйсың икән, монда эшләмә. Ә миңа балалар сестрасын чакыр. Ча-
кыр, юкса хәзер мин үзем аны эзләп табам!

Ишектә киңрәк шәүлә күренде — балалар сестрасы өлкәнрәк яшьтә иде булса кирәк, тавышы да калын иде.

30 — Баланы китергез әле, башкалар эңилләре янын-
да, ул анда берүзе.

— Мин аны туендырып куйган идем шул инде, —
диде апа.

35 — Янымда гына ятып торсын берәз. Бик күрәсем
килә...

— И, ачулансалар ачуланырлар, китерәм, — диде
апа кинәт төвәккәлләп. — Бу врачларны да аңламас-
сың! Мaska ки!

40 Алтынчәч калтыранган куллары белән баланы кү-
тәрәп алды.

— Улым, газизем, бөхетем...

Ул баланың битенә якын ук иелде, аның чүпрәгенә
уцын чак-чак кына тигезеп, кулын буеннан-буйга йөр-
45 тәп чыкты, тәпиләрен тотып жылытты.

1 — Күз нурым, йомшагым, апагым, бәгырь кисә-
гем...

Сабыйның күзләре йомык, саргылтрак йөзөндә каш
урыннары чак кына калкынып тора, керфекләре кү-
2 ренми иде.

— Бөхетәң белән үс, балам. Жирдә тынычлык, имин-
лек булсын!

Бала тыныч сулай, ә йөрәге кош баласыныкыдай
еш-еш тибә иде. Зәгыйфь, хәлсез иде әле бу тормыш,
30 Саны яклау өчен ана кулы, ана йөрәге кирәк иде. Алтын-
чәч аны кочагына алды.

Бер сәгәт бөхет бишегендә тирбәлдә ул. Сәгәт буе
үзен сәламәт, көчле хис итте.

Сабыен шәфкать туташына биргәндә:

35 — Бик зур рәхмәт сезгә, баламны күрсәттегез, —
диде. — Мин аны әллә күрәм бүтән, әллә юк, — дип
өстәдә үзе дә сизмәстән.

— Авызыңнан жил алсын! Баланы ятим калдырып
кителәр димени! Ананың үлөргә хақы юк, шуны белеп
40 тор!

Ул угны сүндереп чыгып киткән, Алтынчәч тынычлап
күзөн йомды. Аның төнен татлы хәлсезлек биләп алды.
«Әгәр миннән баланың әтисен сорасалар, ул ерак-
5 таң килгән иде, баланың туасын да белмичә, үлеп кит-
тә, диярмен. Биек күпердән суга сикереп һөлак булды,
дип әйтермен», — дип күңеленә беркетеп куйды ул.

Бу кичтә ул Линар турында уйларга теләмәде, аны
бөтенләй искә алмады. Бу төндә ул үзөндә сафлык, из-
гелек тойды. Әйтерсең лә баланың орынып кына торуы
30 да ашың кайчандыр башка сыймас, гөнаһлы һәм га-
заплы ләззәтгә янган тәнән бөтенләй ярлыкаган, кер-
дән арындырган иде.

Алтынчәч яшь аралаш елмайган килеш йокыга тал-
ды. Аның төшенә лаборатория кәрде. Тәрәзә төпләрен-
35 дә лаләләр, кактуслар, яраннар барысы берьюлы чә-
чәк аткан, имеш, ә ул гажәпләнәп кызларга әйтә: «Ниш-
лөгәннәр болар? Кактус яна ел алдыннан чәчәк ата
бит, ә яраннар жәй көне, лаләләр иртә язда чәчәк ата.
40 Ницек болай бөгәнесе берьюлы туры килгән?» — «Си-
ңең улың туганга шулай туры китергәннәр алар, — дип
көлә, имеш, кызлар. — Бөхетле булыр улың!» Ул ара-
да ишектән ббдрә башын тыгып. Наҗия Нәкыйповна
кычкыра, имеш: «Алтынчәч! Бар, заводтан аккан су-
ларның анализын алып кил әле». Алтынчәч мензурка
45 Салып чыга һәм күл буена килеп суга иелә. Ә су тонык,

тебөндө ялтырап кояш тәңкөлөрө уйный, алар арасында кызыл канатлы эре балыклар йөзөп йөри. «Кай арада шушы кадр чистарган соң эле безнең заводның сулары? — дип гажәпләнә Алтынчәч. — Ә, минем ултым туды бит, шуна бу, шуна...» Ул суга кууын тыга, ә балыклар жим сорап аның учына төртөлөлөр. Аларның борыннары йомшак, жылы...

Бу төн язмышның Алтынчәчкә биргән соңгы бүлөгө иде.

* * *

Палатага кояш нуры төшми — тәрәзөләр көнбатышка караган. Ләкин барыбер көннең аязлыгы, матурлыгы, яктылыгы сизелеп тора.

Жәмилә Закировна кызына күңелле итеп, дөртләнеп карап ята. Эле кайчан гына ул сызлаган кул-аягын кая куярга белми иде. Бүген инде аягына басарга, моннан чыгып китергә омтыла.

— Озак ягтым инде, торырга кирәк, эш күп бит, — ди. — Мөбарәкне дә тизрәк аякка бастырырга иде.

Аның күңел күгә аяз, кояшлы. Озакламый аны кара болыт каплар — иренең һөлакәтгәң әйтерләр. Ә хәзергә Ләйлә әнисенең кояшын озаккарак сакларга тырыша.

— Нигә соң Равил бер дә килеп чыкмый? Ул-бу булмагандыр бит?

— Әти яныннан институтка йөгерә, аннары заводка. Яңа компрессорларын һаман көйләп жиберә алмыйлар бит әле.

— Эше бик жаваплы шул, — ди Жәмилә Закировна. — Үземнең дә клиникада көп сасен булганда гына жаным тыныч.

Юк шул, Равилнең әнисе янына килмәвенә сәбәп эш күп булуда түгел, бөтенләй башкада! «Яшерә алмыйм, ана, — ди ул, — күзәмә бер карау белән бөтенесен сизәчәк эми». Чыннан да, кайгыга нык биреште ул: ябыкты, олыгайды, йөзе агарып китте. «Яшерә алмасаң килмә, — ди ана Ләйлә. — Әни бөтен йөрәкне актартып карый».

Ләйлә сүзне башкага борырга ашыкты:

— Әйдә, эми, яшь чагыңны сөйлә әле!

— Минем сүзем шул бер инде: әтиңең турында.

Нәрсәдер сизенә иде бугай аның күңеле, Мөбарәк дими авыз да ачмый бу көннәрдә.

— Врач булуым да әтиңең аркасында гына бит. Бервакыт безгә әтиңнең дустаны килгән иде. Өйләнгән, ха-

тыны врач икән. «Әйдә врач булу — зур бәхет инде ул», — диде әтиңең. Ә минем ветеринария институтының аспирантурасында укып йөргән чак. Әтиңнең шул сүзе күңелемә кереп калды бит. Уйладым, уйладым да медицина институтының икенче курсына кердем.

Ләйлә аңа йомшак кына каршы төште:

— Юк, эми, алай гына түгел. Кешеләрне ярату киртәгән сине бу өлкәгә. Шулай бит?

— Бөләкәй чакта миңа маэмайлар, авырган чеби-Оләр, бәтиләр кызганыч тоела иде. Бервакыт безнең үрдәк бөбкәләре борчак ашаганнар. Аннары су буена төшкәннәр. Эле дә күз алдымда: бер бөбкә тәмам күбәнгән, халә киткән, ә үзе һаман тамчы-тамчы су каба. Теле юк, зарлана да алмый. Әни аның бүксәсен тишеп, борчакларын алып та караган иде, барыбер үлде бичара. Ә аларга су бирмәскә, абзарда гына ябып тотарга кирәк булган икән. Соңыннан моны белдем дә хәйран калдым. Гади генә чара белән дә ярдәм итеп буласы икән мескен бөбкәләргә!

— Шуларга ярдәм итү теләге сине ветеринария институтына китергән...

— Яши торгач, мин адәм балаларының тагын да кызганычрак булганнарын һәм ярдәмгә мохтаж чакларың күрдәм.

— Менә шулай шул, — диде Ләйлә. — Ә син әти аркасында дисең.

— Кешеләргә мөхәббәт ул ата-анаңны, иренне, балаларыңны, яратудан башлана. Ата-аналарына дорфа булган, ирләренәң данын саткан, балаларын рәтләп карамаган кешеләрнең яхшы врач булуы мөмкин түгел.

Жәмилә Закировна сүзләрен пыгытырга теләгәндәй, ярым утырып торган урыныннан калкынып куйды. Кайбер мәсьәләләрдә үтә дә катгый Ләйләнең әнисе!

— Ирләренәң төрлесе була, кабынган мөхәббәтне дә сүндерә кайберәүләр, — дип йомшак кына каршы төште Ләйлә.

Жәмилә Закированың ризасызлыгы йөзәнә чыкты.

— Инде үзең сайлап ир иткән кешедән дә күңелен суына торган булгач, чит кешеләрне ничек күңел биреп карарсың! Авыруның төрлесе бар: каргы, ямьсезе, көйсезе... Барысы өчен дә янып-көеп торсаң гына дөвалау шифа бирә.

Ишек шақкыдылар. Ләйлә ялт итеп артына борылды. Кем икән бу? Ишекнең тышкы ягына эре хәрәфләр белән: «Тукта! Бу бүлмәгә кергәнче авыруның якынары

1 белән киңәш!» — дигән язу эленгән эленүен, ләкин берәрсенә укып тормыйча да килеп керүе ихтимал бит.

3 земсәләп.
— Әйе, әйе, кереgez! — диде Жәмилә Закировна, тү-

Ашарга китергәннәр икән.

— Хәзер, әни, әйбәтләп ашыйбыз, — диде Ләйлә, жинел сулап.

— Минем ашыйсым килми.

10 — Безнең хакка, әни! Минем өчен берне кап, Равил өчен тагын берне. Үзең безне шулай ашага идең бит әле.

Табын әзерләгәндә һәм ашаганда Жәмилә Закировна өзәлгән сүзен дәвам итте.

15 — Урыныма кем килерен уйлаганда, мин ул ягын да карыйм, белеме, осталыгы, таланты өстенә намуслы да булсын, гаиләсендә дә матур яши белсен иде, дим.

— Син, әни, үз балаларын яратмаган кеше авыруларны да ярата алмый, дисең. Ләкин үзең алар хакына 20 безнең яннан еш китеп тора идек. Аларны артыграк күргән чакларын күп булды бит.

Ләйлә шаярган булып тырышса да, аның тавышын да хәзер дә узмаган үпкә, эчкә бер сызлану ишетелгәндәй булды. Жәмилә Закировна, кашыгын куеп, ана 25 текәлдә:

— Сездән мин кешеләрне авыр хәлдән коткару өчен генә китә идем, кызым.

Ләйлә кузгалып, чынаякларга чәй ясады.

— Кечкенәдән мин телефонны яратмадым. Чөнки

30 ул сине бездән алып китә иде.

— Бик кирәк чакларда гына...

Ләйлә нидер эзләгән булып тумбочкага иелде.

Төннөрөн телефон трубкасын әтисе ала иде. «Хә-

зер, — ди иде ул трубканы учы белән каплап. — Ма-

35 шина жибәрегез». Аннары торып киенә дә чыгып ките.

Өстәл лампасы яктысында тавышсыз хәрәкәтләнә, ишек-ге сак кына ача. Урамга машинаны каршы алырга чы-

га ул. Аннары яңадан керә, иелеп хатынының маңгаенан сыйлый. «Ниңә тапкыр әйттем бит инде мин сине,

40 Мөбарәк, шалтырату белән уят, дим». — «Әз булса да йокласын, дидем». — «Минуты кадерле бит!» Жәмилә Закировна сикереп тора да урындык аркасында эленеп торган күлмәген ала.

«Кем шулай саклар синең йокынны, әнием, кем ман-

45 гаеңнан сыйпап уятыр?»

1 — Ләйлүк, ни эзлисез анда? — дип сорады Жәмилә Закировна.

— Ә, менә, таптым. Күчтәнеч конфетны эзли идем.

Әйе, әни, кара дошманбыз иде ул безнең кара телефон. Хәтерлисезме, миңа ун яшь иде: Яңа ел кичендә

5 карнавал ясарга әзерләндек. Әти — хан мәлае, син — хан кызы, мин — куян, Равил — соры бүре... Ә сәгәте

житкәч кенә тагын телефон шалтырады.

— Әйе шул, Балык Бистәсенә санитар самолет бе-

10 лән очарга туры килде, — диде Жәмилә Закировна.

— Матур бөйрәм итегез, мин бару белән сезне кот-лап, шалтыратырмын, дип киткән идең. Бөйрәмнең яме

китте, синсез уенның рәте калмады. Әтигә урларга хан кызы юк иде шул. Без һаман синең шалтыратканынны

15 скөттек. Ә телефон үч иткәндәй тып-тын иде.

— Ул төнне янымда гына телефон юк иде шул, —

диде Жәмилә Закировна аклангандай.

— Радиодан дан-доң итеп сәгәтә уникене суга баш-лагач, мин әллә нишләп киттем. Чыршы каршына

20 обастым да, кулларымны күкрәгемә куеп: «Мин врач булмаячакмын! Мин беркайчан да врач булмаячакмын!» — дип ант иттем.

Жәмилә Закировна күзләрен зур ачып кызына ка-

рап торды.

25 Ул төнне самолет билгеләнгән вакытка барып житә алмады, мотор кинәт сүнел, алар ялан уртасына төшеп утырдылар.

— Мин исән-сау әйләнел кайттым бит, кызым, — диде ул. — Авыру янына вакытында барып жител, яр-

30 дәм дә күрсәтә алдым хәтта.

— Ләкин синең шунда һәлак булуын, безне ягым итүең ихтимал иде.

— Төвәккәлләми генә кешеләргә яхшылык кылып булмый шул...

35 Юк, әнисенә бу хакта юкка гына сөйләп ташлады бугай Ләйлә. Жинелчә генә сөйләшкәргә теләгән . иде бит ул, бу хәлләрне бер кызык итеп кенә искә алырга уйлаган иде. Ә әнисенең йөзеннән елмаю яктысын ка-

чырды.

40 Ләйлә сүзне үз кафедрасындагы хәлләргә юнәлтте, әнисенең йөзенә төшкән күлгәне куарга тырышты.

Шөфкать тугашы кереп укол кадагач, әнисен ял итергә яткырып, эшенә барып килергә чыкты ул.

Йке кат пыяла аша караганда гына кош жылы төс-45 ган икән, урамда ачы жил исә, аяк асты бозланып, тай-

Гакланып каткан иде. Ләйлә баскычтан атлауга таеп китә язды, ялангач куллары белән кытыршы, салкын баганага тотынды. Башын күтәрәп карады: аксыл рәшә эчендә жансыз һәм битараф түгәрәк булып қояш әленеп тора иде.

Ләйлә әгнәсенә: «Сез, балалар, безне гафу итегез инде, бездән соң дөньяда бик күп жайсызлыklar кала», — дигән әненә исенә төшерде. «Ничек сездән соң?» — диди сагаеп сорады ул чакта Равил. «Ну... без китәрбес... әйтүтик, пенсиягә. Әниң дә, мин дә жирдә сугыш афәте дә, чыр-чор да калмасын диди бик тырыштык югыһса, булдырып бетерә алмадык. Сез инде үз балаларыгызга жирне яхшыртыбрак калдырырсыз».

Бу сүзләренә чын мәгънәсен, зурлыгын, жаваплылыгын Ләйлә менә хәзер генә төшенә башлады. Әтисе китте, әнисенәк дә хәле икеле. Элеккечә нык итеп аягына баса алырмы ул, кире кафедрага кайта алырмы?

Моңарчы Ләйлә баганага тотынып торган сабый хәлендә яшәгән икән. Ни генә кылса да, кая гына барса да, ана юнәлеш бирүчәсе, бар эшен гадел бизмәнгә салып бәяләүчәсе, артында зур көч булып биәгәп торучысы, көч бирүчәсе булган икән аның. Дөнъяның бөтен торышы өчен аның каршында жавап бирүчәсе булган.

Хәзер бу зур жаваплылык тулысы белән Ләйләнең үз жилкәсенә төштә.

Еларга, йомшап төшәргә хақы юк иде аның. Ул ял тыравык юлдап нык басарга тырышып атлап китте.

* * *

Резеда Фәритовнаның иртән офыктан күтәреләп килгән қояш төсле түгәрәк, алсу йөзене бу көннәрдә болыт күлгәсе төшкәндәй булды. Табиғәте белән йомшақ һәм мәрхәмәтле бу хатын Жәмилә Закировнаның кечкенә, ләкин нык гәүдәсенә ышыкланыбрак яшәргә күнеккән һәм гомере бую аның канаты астында эшләргә өметләнеп йөри иде.

Жәмилә көгелмәгән хәлләр аның киң, әмма йомшақ иңнәренә зур авырлык салдылар.

Клиникада, профессор кайта алмас инде, дигән сүзләр йөри башлады. Нәкъ шул көннәрдә сирәк була торган авыр хәл килеп чыкты.

ЮИртгәне конференциядә профессор Ильясова урынына утырган Виктор Ефимовичка Резеда Фәритовна уңайсызланып, нәрсәдер өмет иткәндәй карады. Ләкин

(башка төшкән белән беркем киметә алмый иде. Төнен алтынчы больницада, Алтынчәк янында дежур торуып үткәргән Резеда Фәритовна карлыккан тавыш белән:

— Таң алдыннан Вафина үлдә... — диде.

Соңгы көннәрдә һәр иртәнә Алтынчәк хақындагы сүз белән башлап жиберүгә барысы да күнеккәннәр иде инде. Ул үзе дә, сабые да күнелләргә әеруча аякын булып беккәнгә, бүгенгә хәбәр бәгырьгә авыр таш булып килеп төштә. Башка чакта, бер-бер хәл чыккан саен: «Ә хәтерлисезме, теге чакта...» яки: «Фәлән елны бер хатын кергән иде бит әле...» — диди шуңа охшашлы вакыйгаларны искә алырга керешеләр иде. Бу юлы сүзнене ялгап китүчә булмады. Ни әйтәсең? Болай да ул Вафина хақында күп сөйләшкән һәм тагын күп сөйләшүләр булчак бит әле. Хәзергә вақытта хатыннарның бала табудан үлүе бик сирәк була, андый һәр очрак республика күләмендә күнелсез вакыйга булып санала һәм министрлык төзегән махсус комиссия тарафыннан жентекләп тикшерелә.

— Теге чакта аны чыгарасы калмаган, — диде, ниһаять, бер тавыш. Зәйтүнә иде бу.

— Кем белгән бит аны. Бик нервланган иде. Монда да көнләп тотып булмый бит. Аннан файда да булмас, дидек. Аннары Лариса Сәнгатовнаның заклучениесе...

Ишек янында утырган Лариса, пружинасы тартылган усенчык кебек, кинәт сикереп торды:

— Ништяк! Мин аны чыгарып жиберәргә диди заклучение бирмәдем лә! Мин кан составын гына билгеләүчә, ә нәтижеләрне башкалар ясады.

Виктор Ефимович башын чайкап куйды:

— Без монда гаепленә эзләмибез бит әле, Лариса Сәнгатовна. Мондый хәл бүтән кабатланмасын өчен, үзбездә сабак алырга тырышабыз.

— Хаталанган кеше сабагын да алсын, нәтижәсен дә ясасын. Гаепне башкага ягарга маташмасын.

Резеда Фәритовна Ларисага гажәпсәненеп карады: әллә ызгыш-талаш чыгарырга маташа инде бу хатын! Профессор барда бер тел-теше сизелми иде югыһса! Южара, ничек тавышы ныгып киткән! Әкрән генә, тыныч кына әйтел, иң сабырсызларның да телен тыярга мөмкин бура итә торган Жәмилә Закировнаның юклығы торган саен ныграк сизелә башлады.

Виктор Ефимович сүзненә башка авыруларга күчәреләргә ашыкты.

Фикер йөргүе хайран калырлык иде. Шулай да, нинди-дер чынык бар иде аның сүзөндө, тормышның нигезен тәшкил иткән ныктык бар иде.

Аларның сүзө шунда өзөлдө, ишекне каерып ачып, 5кара кайры тун чабуларын жылбөгөй. Жибөргөн Изаил Харисович килеп керде.

— Кем хужа монда хөзер? Кунакны кем кабул итэ? Резеда Фэритовна Нахия Нэкыйповна белән хуш-лашкан арада ул, тунун салып, кенәфигэ иркөнөп 10утырды.

— Кафедрада бик күчелсез хэллэр булган икән, э? Биредэ бергэ эшлэгән чакларда, Резеда Фэритовна аңа баштарак кызыгып һәм сокланып карый иде. Ләкин тора-бара бу хискэ сагаю, шиклөнү килеп кушылды. «Артык шома, артык эре, — дигән иде ул бервакыт иренэ аның хақында. — Елгыр, салкын. Күзүне кызыктыра, ләкин жанга жылысы юк». — «Замана кешесе инде», — дигән иде аңа ире.

Шуннан соң шактый үзгөргөн Изаил Харисович, 20отазарган, тагын да шомарган.

— Мижнем халатлар сакланды микән эле монда? — дил сорады ул астыртын мөгънэ белән. — Бу араларда килеп тэ булмады. Эш өстөнэ эш өялэр, борылырга да жай юк. Министрлык махсус комиссия тэзи икән, бүгөн 25биртөн шуны життөлкөргэ тэкъдим итеп шалтыраттылар. Тулы бер комиссия белән тикшерэ башлаганчы, башта үзем генэ килеп хөлөгезне белергэ булдым. — Ул үз итеп елмайды.

Резеда Фэритовна дөшми-тымый гына чыгып китте дэ, кесэсенэ «А. Р. Ф.» дил үз инициаллары чигелгән халат кертеп бирде. Доцент Дөүлэгшинның халатлары сакланмаган икән шул, ул үз халатын биреп тора. Гөүдөлэр бер чама, халат та таман гына икән.

Шөһөрдэ грипп таралган, клиникада бөтөн кеше 35авызын битлек белән каплап йөри. Изаил Харисович ак башлыкны уң колагына шудырды, битлеген ияк астына гына элөп куйды да тул-туры гинекология бүлегенэ юнөлдө.

Өске каттагы уникашөр кеше ята торган палаталар-40ны карагнан соң ул:

— Наман шундый тыгызлык икән эле, — диде. — Фөн өчен бу авыруларның ни кызыгы бар? Аның ишелрнең предпритиялэрнең медсанчастьларына ташырырга кирэки! Юкса монда төрлө вак-төяк белән врач-45лар үзлэрэ дэ, ваклана кайчак. Дөресен генэ әйтгез

1 Рапорттан чыгуга, Резеда Фэритовнаны янып торган битле, жирән чөчлө бер хатын көтөп тора иде. Вафинаның житкөчтөсө Нахия Нэкыйповна иде бу. Резеда Фэритовна аны профессор бүлмөсөнө чакырды. Бу сагалдан атлауга, Нахия Нэкыйповна стенадагы рөсемгэ — тоташ без сызык белән ясалган аңа белән бала сүрөгөнэ карап алды. Бүгөн алар шушы бөтөнлек-нең югалуы турынды, ятим калган сабий хақында сөйлөшөргэ тиешлэр иде.

10Резеда Фэритовна профессор урынына узмады, өстөлтгэ яны белән утырды да, куңакка кенәфи тэкъдим итте. Нахия Нэкыйповна төлке бүреген салып өстөлгэ куйды, сумкасыннан кулъяулык алып, тирлөгөн маңгаен сөртте, кабинетка хуш ис таралды.

15 — Вафинаның өтисе — сугыш инвалиды, әнисе — авыру, — диде ул. — Абыйсының үз балалары күп икән. Моны алырга жингөсө риза булмастыр, мөгъаен.

— Баланың өтисе дэ үлгөн икән, — диде Резеда Фэритовна.

20 — Үлмөгән, кая үлсән! Алтынчөч гомерен дэ яшэр эле!

Резеда Фэритовна аңа гажөплөнөп карады:

— Вафина миңа үзе әйтте: баланың өтисе ерактан килгән кеше иде, суга батып үлдө, диде.

25 Нахия Нэкыйповна, бүреген сыпыргалап, ямансу гына елмайды.

— Гомер бую бергэ эшлөп тэ белөп бетерөп булмый икән кешене. Инде Алтынчөч тэ шушындыый булгач, башкалар хақында ин димэк кирөк. Баланың өтисен 30сорашып белдек инде без. Кызлар бергэ пляжда ятканнарын күрөп калганнар икән, күршөсө дэ күргән. Ник аның исемен, адресын үзе әйтмөдө икән соң Алтынчөч бичара?

— Миң сорадым... — диде Резеда Фэритовна. — Ни-35чө төнне бергэ үткөрдөк бит инде. Баланың өтисе, дил авыз ачсам, аркасы белән борылып кына ята иде... Баланы аңа бирдерөсө килмөгөндөр, күршөсө...

40 — Я тегесенөң алмаячагын белгөндөр, — диде Нахия Нэкыйповна каты итеп. — Их, шул баланы берэр туттаны алсын иде дэ, квартирын сакласын иде. Ускөч, өйлөнөп жибөрөргө квартиры эзер булыр иде. Ятимнэр йортына озатсагыз, я берөрсенө бирсөгөз, квартирсыз кала инде ул бала!

Резеда Фэритовна аңа сөерсенөп карады: сабий, 45 квартир... Нахия Нэкыйповнаның ерак елларга карап

Әле, Резеда Фэритовна, без инде күптөн таныш кешелер, төрле хэлләр була бит, әйеме! Ялган белешмә күтәреп килгән хатыннар кереп ята, кайбер врачлар авырулардан күчтәнәчләр дә алгалый.

Резеда Фэритовна болыт пәрдәсе астына кәргән кояш кебек алланды.

— Күрәм, сез кафедрадагы хәлләр турында миңа караганда да хәбәрдаррак икәнсез, — диде ул.

— Клиника үзе бер катлаулы организм ул, Резеда Фэритовна. Житәкче — аның табибы. Ул үз кул астындагы кешеләрнең тышындагы гына түгел, эчендәгән дә күрергә тиеш!

Аскы катка төштеләр. Процедуралар кабинетында доктор Уразова авыру белән сөйләшеп тора иде. Көтмәгәндә ишекке ачкан Дәүләтшинга борылып, ул корыгына:

— Әгәр мин кирәк булсам, ярты сәгатътән бушыйм, — диде.

Бу аның ишекне ябыгыз, бимазалап йөрмәгез, дигәннен аңлата иде. Изаил Харисович елмайды, ләкин аның бу елмаюу ачы иде. «Бурчылы булып калмам, исәпләшербез», — дигәнне аңлата иде аның карашы.

Тар өстәлләр һәм эскәмияләр тезелеп куелган аудитория аша узганда, Изаил Харисович тәрәзә төпләрендәге банкларда тыпырчынган бакаларга карап ачы көлемсерәде:

— Хан заманындагыча монда хәлләр, — диде ул. — Кафедра дип аталабыз үзәбез!

Аннары эре атлап түргә узды, кечкенә лаборатория бүлмәсенә ишеген шулай ук хужаларча хәрәкәт белән иркен итеп ачып жиберде. Өстәл янында Лариса Сәнгатовна штативындагы көпшөләр, пробиркалар белән булалып утыра икән. Ул, ризасызлыгын белдереп, кашын-күзен жыерып борылган иде дә, Изаил Харисовичны күргәч, кинәт үзгәрәп китте, ак телләрен жемеләтәп елмайды. Ул бөтен кыяфәте белән киберләрдә сатыла торган «Врач» дигән курчакны хәгерләгә иде.

Изаил Харисовичның йөзүнә уенчыкка кызыккан малай елмаюу чыкты.

40 — Доктор Нигъмәтуллина токсикозның иртә стадиясенә диагноз кую методларын эзли, — диде Резеда Фэритовна мөмкин кадәр коры тавыш белән. Ләкин аның сүзенә игътибар итүче булмады. Доцент белән ординатор арасында минут эчендә бер-берсенә уртаклыгын тою хисе урнашты. Алар диссертациянең тема-

сы, кан составы, төрле матдәләр турында сөйләшөләр, ә карашлары, тавыш үзгәрешләре үзенчә аңлаша иде. Бүлмә жылынып киткәндәй булды, Резеда Фэритовна бу икәү арасында үзенең артык икәннән тойды, аның эмонда басып торуы, шаһит булуы үзе үк әхлаксызлык шикелле иде.

Ләкин Резеда Фэритовна чыгып китмәде. Берләшергә ашыкмасыннар әле!

— Лариса Сәнгатовна, — диде ул. — Сез онытмаюгансыздыр бит, бүген заводта безнең кафедраның прием көне.

— Профессор юк ич, — диде Лариса, гажәлләнел. — Ләкин авырулар бар. Аларны карап, консультация бирергә кирәк.

15 — Ниңди прием, кайсы завод? — диде Изаил Харисович. — Ул эшләрдән күптән котылырга вакыт бит инде! Яшь галим жигди тикшеренүләр белән мәшгуль, ә аны гап-гади врач башкарырга тиешле эшкә жигәсез!

20 — Авыруларга ярдәм күрсәтү — беркем өчен дә чит эш түгел. Без беренче чиратта авыруларны кайгыртарга тиеш — профессор Ильясова безне шуңа өйрәтте.

Изаил Харисович, баланың ахмаклығын кичергәндәй, башын чайкап куйды.

25 — Заманалар үзгәрә, Резеда Фэритовна. Без заман белән бергә барырга тиеш. Элегрәк, врачлар жигәтешмәгәндә, профессор да гади авыруларны карарга тиеш булган. Хәзер гади врачлар жигәтлек бит, галимнәр үзләрен жигди эшкә багышлый алалар. Хәер, картайган кешедән эш стилиен кинәт үзгәртүне таләп итеп булмый инде.

30 — Минем сезнең белән күптәннән киңәшәсем килә иде, — диде Лариса, гажәп жигди, төплә итеп. — Тик монарчы кыюлыгым гына жигмәде, Изаил Харисович. 35 Сез бу өлкәдә бөтен дөнья фәннең дәрәжәсен яхшы беләсез. Аннары мин бүгенге көндә, әйтергә кирәк, бөтенләй фәнни жигәткәсез калдым бит.

— Кулымнан килгәнчә ярдәм итәрмен. Гомумән, кафедраның юнелеше турында ныклап сөйләшәсе бар әле...

Резеда Фэритовна бу ике кешегә каршы тора алмавына ачынын, эчтән сызды.

Көннең иң ямансу чагы — икенде белән ахшам ара-сы, ди торган иде Динәнең әбисе. Нәкъ шул сәгатъгә, көн узып барганда күңелне моң, сагыш баса. «Шуңа күрә дә кичкә таба намазны еш укыйлар. Иртэнге намаз бер генә, ә кичкеләре өчәү: икенде, ахшам, ястү».

Динә бервакыт Джек Лондонның «Кадими шагыйрь» исемле әсәрлең укыгач, анда да әбисенең бу фикере раслануын күреп гажәлләнгән иде. Жирдәге иң беренче шагыйрь дә үзенең иң беренче шигырен кояш басган сәгатъгә язган икән: «Көн үттә, йолдызлар калыкты, аһ, миңа ямансу, ямансу, ямансу...»

Бу халәт клиникада да нык сизелә. Иртэнге сәгатъләр дөвалану, врачлар белән сөйләшү, якыннарның килгәннен көтү белән үтеп китә. Кичкә таба бу эшләр бәтә дә йөрәк түрәндә яшеренеп, посып яткан уйлар калка башлай.

Динәнең хәтерендә теге чакта төшенә кертән сабые жанлана. Аның, йомшак төпилеренә басып, «тфу» дигәнә күз алдына килә дә, Динәнең йөрәге жу итә. Төрле хорафатларга, ырымнарга ышана торганнардан түгел югыйсы. Укытучы бит ул, башкаларда да тормышка аек караш төбияләргә тиешле кеше. Ләкин менә шул төшеннән соң ул, дөньяда әле безнең акыл ирешеп бетмәгән нәрсәләр дә бардыр, дигән фикергә килә башлады. Мәсәлән, аның үзенә дөньяга килеп тә өлгермәгән шул сабын каргышы төште. Каргыш төшү булмаса, Динә башына килгәннәрен бүтөн иң белән алмаштырса мөмкин?

Югыйсы, беркемгә дә начарлыгы тигәнә юк бит Зоданың, гөнаһы юк, намусы чиста. Бу заманда бала төшерүне кем гөнаһ саный? Дөрәс, Мөдәррисне рәнжәтте ул. Беренче балалары тугач, сүзгә килешкән чакларында, Динә ирәнә: «Бүтән бала тапмаячакмын!» — дигәли иде. Мөдәрриснең кыска куе керфекләре тырпая, Зәяңа туган ай кебек ирән чигләре кысыла. Хатынының буйга узганын белгәч ул: «Әгәр ана кул тигерәсе булсаң, мәңге бәхилләгем юк!» — диде. Динәне юмаларга, аңа ярарга тырышкан чаклары да булмады түгел. Ләкин барыбер дә ахыр чиктә хатыны күңелен күреп кенә ю яши алмады! Завод, диде, эш, диде, нәкъ Динәгә иң кирәк чакларында озак-озак командиронкаларга йөрүендә булды. Ә апырлы Динә каенана белән, килеп әшәеннән гаеп табып кына тора торган чая телле, бизә-

Анеп-ясанып йөрергә яраткан каенана белән ашәргә тиеш иде. «Баланы мин генә карап үстерәм!» — дид күпме теңкәгә тиде ул. «Китмә, бу айларда өйдә тор!» — дид шуңа күрә ялынды да инде Динә ирәнә. Юньле ир хатыны белән баласы хакына эшен дә, хәтта һөнәрен дә алыштыра! Ләкин Мөдәррис аны тыңламады. Поездга утырды да китеп барды. Динә шул убырлы карчык белән ашәргә калдырып китеп барды ул. Я хода, кара син табигатыңның мөжизасын! Үзәкләрне өзә торюган, минут та күңелдән китми торган Мөдәррис, дөньяда бердәнбер Мөдәррис менә шул сөйкәмсез хатыннан туган бит, ә! Болай жентекләп карагач, охшашлык та бар бит алар арасында, ләкин каенана шул хәтле күңел кайтаргыч, ә Мөдәррис шул хәтле күңелгә якын! Берсе дөньяның бөтен ямен качыра, икенчесеннән башка яшәп булмый... Ә Мөдәррис аның хәлен аңламады, аңларга теләмәде.

Мөдәррискә булган рәнжү, каенанага булган ачу аның бөтен эчен казандагы пар кебек тутырды. Тагын Зода бала булса, каенана аны да авызын шапылдагып ашарга, сүзләренең азагын йотып сөйләшәргә өйрәтер, телен дә «әннә» дид түгел, «әббә» дид ачтырып, дид уйлады. Һәм больницага керде.

Ул чакта барысы да бик гади һәм аңлаешлы иде: Зул ирәннән үч ала, аның газалланганын күреп кинәнә, аны акылга утырта. Ә инде ире Динәгә мөнәсәбәтән үзгәртсә, аралар яхшырса, бала кирәксезсәләр, тагын булыр әле — яшь чаклары!

Ләкин чынбарлык алдан күз алдына китергәнчә булып чыкмады. Үзенең бәгыре парә-парә телгәләнгән Динәгә ирәнең кичерешләре жинеллек китермәде, ә бәлки аның сагышын көңәйтте генә. Аларның мөнәсәбәттендә үк жылылык кимеде: Мөдәрриснең карашы ук үзгәрдә, ул хатынына вақыт-вақыт бик текәләп, аны Зүтәли күрергә теләгәндәй сынап карый торган булды.

Шулай да аралагы бу киеренкелекне Айгөл киметә, аның лепелдәп йөрүе өйне ямьли, жылыга иде әле.

Һәр бәхәтсезлеккә сәбәп табылып тора. Нәкъ шул көзне алар парлашып Төркиягә барырга булдылар. «Сиктормас, тынгысыз Мөдәррис гомүмән ялны кырын ятып уздыра белми, Динәгә дә аның янында шөгыйльсез тору читен-иде, икесе дә бу мөмкинлекне хуулап каршы алдылар. Еракларга барып карагач, тормыштагы көй-сезлекләр, ыгы-зыгылар кетерәп кала, күз күреме белән бергә фикерләү дә киңәя икән. Чит жирдә алар бер-

{ Ишектән башын тыгып, шәфкать туташы дөшә. Динәне физиотерапия бүлмәсенә чакыра. Бүлмә икенче катта, тудыру бүлгеге белән янәшә. Елтырап торган апаратлар белән тулы ул бүлмәгә көн дә бер сәяхәт Динәненә сызылган күңеленә ял бирә. Сары бөдрә чөчкә, мөлаем шәфкать туташы Динәне тар ятакка яткыра да, кулына озын саплы кечкенә чүпчәк төслә прибор тотып, иркәләп кенә аның эч турын сыйпый. Үзе бертуктаусыз сөйләнә. Сүзе күбрәк тудыру бүлгегендәгә хәлләр турында. Ул элекке көннәрдә бер хатынның ирсез корсакка узган булуын, токсикоз белән ятуын сөйләгән иде. Бүген сүзен:

— Теге Вафина үлгән бит! — дип башлады. — Нигенә кыланмадылар врачлар, тирәсендә ничә профессор бөгөрелеп йөрдә, әжәле житкән булгач, алып кала алмадылар шул.

— Ә бала? — дип сорады Динә.

— Бала калды. Мескен, кыз көткән иде, Газизә куярмын, дигән иде. Малае туды. И сабыр иде үзе, и түзем иде. Күпме хәл эчендә ятып, бер зарланмады. Үлгәндә дә баласын гына сораган, диләр. Ә була бит шундый хатыннар, өз генә сызылганда да әллә ниләр кыланып кычкыралар, бөргәләнеләр. Авырта, имеш. Авыртмый нишләсен! Тәнеңне ярып, адәм яралсын әле!

— Баласы кая соң аның? — дип сорады Динә.

— Бездә эле. Юрист балалар йортына жиһазларга йери бугай, менә сиңа кеше язмышы. Туганда ук бөхетсез, бичара. Язмышың үз кулыңда, диләр тагын. Булыр, көтел тор!

...Гинекология бүлгегендә утларны иртә сүндерәләр. Коридорда шәфкать туташының әрле-бирле йөргәнә, шприцларны шалтыратып юганы һәм стерилизаторга салганы ишетелеп тора. Палата тынып калды. Динәненә күзенә йокы кермәде. Тәрәзә артында шәрә боҗалар чайкала, сирәк кенә үткән машина фараларының яктысыннан ул боҗалардан палата эченә төшкән чөтәрләр күлгә каравайт башларынан, йоклаган хатыннарның өстеннән шуып уза.

{Йокы керми Динәненә күзенә. Колак салып тынлагач, аргы баштан, тудыру йорты ягынан өзми-куймый бала елаганы ишетелгәндәй була. Теге ятим бала елмидыр. Ир бала... Беркемгә кирәксез, кадерсез сабый... Аның белән бергә тутан балаларны, атлас жәймәләр белән биләп, кочактан-кочакка гына алып, күңел

{ берсенә янә якынаеп киткәндәй булдылар, студент чакта кабынган мөхәббәт гүя япадан терелде. Киткәненә берендә, кунакханә бүлмәсенә балкониңа чыгып, шәрәк каласының шау-шулы һәм чуар урамына карагач, Динә, анында торган иренә борылып һәм аңа таба авыша төшә: «Бар икән матурлык! Әкият денъясына килдем бит!» — дигән иде.

Эссе иде чит жирдә. Самолет белән берничә сәгать очканнан соң, туган якның салкынча һавасын күкрәккә тутырып сулау бик рәхәт булган иде. Ләкин өйдә аларны чүл эссесе бугандай итте: Айгөл ут эчендә ята иде. Әлбәттә, врачлар барысын да аңлаттылар, менингитның авыр формасы, коткарып булалык түгел, диделәр. Ләкин Динә үзе белә: теге сабының каргышы төштә анарга. Мәет үзе артынан башкаларны да тарта, диләр бит.

...Ишек ачылды. Динә, уйларынан арынып, мөңдәреннән башын калкытты. Палата врачы - Зәйтүнә Мәжитовна икән. Яшь, сөйкемле, берәз гына моңлы шикелле. Сары чөчкәрен артка шомартып тарагангамы, маңгаендагы сизелер-сизелмәс ике сыры күренә, уң як ирен читендәгә түгәрәк миңә-ак йөзенә сабыларча эчкерсезлек төсмере бирә. Гажәп, шушы яшь врач белән Динәненә юллары һаман кисешеп тора эле.

{Хәлләр яхшымы? — ди ул, бөтен палатага мөрәжәгать итсә.

— Доктор, менә миңем... — түрдәгә өлкән яшьтәгә хатын аны үз янына чакырып алды. Динәненә дә сөйләшсә килә Зәйтүнә белән, иһ өчендер бу врач белән ур-стак моңнары бар шикелле тоела. Ләкин ул моң-зарларны монда, чит хатыннар күз алдында түгеп була торган түгел. Шуңа күрә Зәйтүнә хәл-әхвәл сорашканда да Динә аны-моны әйтмәде.

Ул чыгып киткәч, Динә одеялын күтәрә төшә, ак күлмәк белән капланган гәүдәсен күздән-кичердә. Мәненә ул, Динә үзе. Күтәрелеп торган күкрәкләр, багыбрак кәргән эч, башкалар әйтүенә караганда, төз, матур аяклар. Ул аларны теләгәнчә хөрәкәтләндерә ала, аларның авыртканын тоя. Ләкин эчендә ни барын белә алмый. Анысын әле генә чыгып киткән врач жына белә ала. Ул ак йөзле, сагышын эченә яшереп елмая белүче врач әйткән сүз акланармы? Динә әни була алырмы?

Ничек сәер һәм гажәп бу хәлләр!

{Хәйруллина, өйдәгез!

1 жылысы, бетмәс-төкәнмәс мэхәббәт белән үстәргә дип күтәрәп китәрләр.

Бу сабынны исә, тамга суккан казна юрганына урап, балалар йортына илтәп тапшырырлар. Анда аның килүенә беркем сөөнмәс, бары тик караучы хатын гына, башка балалардан берәзгә аерылып: «Ә-ә, яңаны килтерделәрмени?» — дип куяр. Дәрәс, аны да ким итмәсләр, юарлар, ашатырлар, вакыт житкәндә башыннан сыйпап узарлар. Ләкин ул беркайчан да ана назын җотоймас. Ир баланың эче авыртучан була, диләр, төннәрән сызланап еласа, аны кем күтәрәп йөрер? Егермерен утыз балага бер караучы, кайсын гына күтәрәп йөрәп бетерсен соң ул!

Кем аның беренче елмаюына, беренче сүзенә куаңныр, кем үчтеки итәр, тәпи атлатыр, тайт-тайт уйнатыр? Кем аңа бишек жыры жырлар? Бишек жырын утыз балага берьюлы жырлап булмый, ул һәр балага аерым жырланарга тиеш...

Балалар йортында үскән сабыйлар яшьтәшләреннән соңрак тәпи йөрәп китә, соңарыбрак сөйләшә башый, азрак шаяра, азрак белә. Ә күнелләре нишли? Ата-ана назынан мәхрум үскән кешеләрнең күңелендә нинди хисләр тумый һәм үсми кала икән?

Ятимлек теләсә кайсы заманда да ятимлек шул индә ул!

Ә, бәлки, ул ятим булмас, аны үстәргә алырлар. Хәзер сабыйларны тәрбиягә алучылар күп бит.

Тудыру йортында яткан бала хәзергә язмышының башкалардан аермалы икәнәп белми әле. Ләкин ул башкалар төслә түгел инде, ул — ятим. Башкаларның тавышын әңилләре колак салып тыңлый, башкаларны тиешлә сәгатәтә әңилләре кочагына илтәп салалар, ә аның тавышын ишетеп үзәгә өзәлүчә юк, аны көтәп алучы юк.

Нигә шулай бу язмыш, нигә болай тигезсез бу дөнья? Динә менә үз кылганнарының әжерен ала, ә сабынның ни гаебе бар? Без кылганнарын, безнең хаталарның жәзасын ала сабыйлар...

Башта туган уйларның очы-очка ялганмый, карават башларыннан, идәннән чөлтәрлә күлөгәләр шуып уаа.

Бу больницада моңлы-зарлы ике кеше бар: алар: Динә дә ятим калган сабый. Аларның бәхетсезлегә дә охшаш: берсе баласын югалтты, икенчесе — анасын... 15 Тышта коры ботакларны тирбәлдәрәп, идәндә күлә-

4 гәләр шудырып, кышның озын төне бик ялкау гына узып бара. Динә төн буге керфек тә какмады, төн буге, бала елаган тавыш ишетелмиме, дип тыңланып ятты.

Иртән обходка кергәч, Зәйтүнә:

5 — Динәгә ни булган безнең? — дип сорады.

— Йоклай алмадым.

— Борчылырга сәбәп юк. Анализлар яхшы, дөвалала курсы тәмамланып килә, шушы арада без сезнең белән саубуллашырга ниятләп торабыз.

6 Зәйтүнә башка хатыннар белән сөйләшәп бетергәч, Динә аңа иярәп чыкты да коридор почмагындагы суыткыч янына басты.

— Сез белмисезме, теге баланы алырга сораучы бар микән?

15 — Кайсы баланы?

Зәйтүнә аны бераздан гына аңлады. Юк, баланың язмышы ачыкланмаган әле. Андый эшләр тиз генә эшләнми бит ул: документлар жыйса бар, тегесе-монысы...

— Күрсәтәгез әле миңа аны!

16 Алар бер буйда диярлек, шуңа күрә күзләре берберсенә бик туры, төхәләп карадылар. Динәнең күз кабаклары шешенкә, кызыл. Зәйтүнә аның бу төндә киргәннәрен сүзсез аңлады, гажәлләнмәде.

— Тудыру йортында балаларны чит кешегә күрсәтү рәхсәт ителми.

— Әгәр берәрсе аны тәрбиягә алырга теләсә?

— Ул чакта врач сүзә белән генә алалар.

— Мин аны күргәгә тиеш, — диде Динә катгый итеп.

20 — Кичкә таба, дежур врач белән сөйләшәп карасак кына инде, — диде Зәйтүнә.

Кичкә сәгатә алгыда, дөваллаучы врачлар китеп, клиникада дежур врачлар гына калгач, балаларны имезү сәгатендә Зәйтүнә Динәне чакырып чыгарды. Динәгә 30 халап, битлек бирде. Башлык табылмады, мөндәр тышын яулык итеп бөйләргә туры килде. Алар дәрмиштинмый гына озын коридор буйлап үттәләр, аннары өске катка күтәрелделәр.

Өлкән яшьтәгә апа беләгенә салып сары чүпрәккә сүртәргән озынча төргәк алып керде дә, баланы кулында килеш кенә Динәгә йөзә белән борып күрсәтте.

Динәнең йөрәгә сулкулдап куйды: бу — ул иде. Теге чакта Динәнең төшенә кәргән бала иде бу.

Медэррис өчен иң авыры — шушы гинекология бүлегенә килү иде. Динә монда кереп ятканын таныш-белештән яшерергә тырышты, шунлыктан көн саен диярлек Медэррискә йөрергә туры килде.

Бу юлы Динә бик серле кыяфәт белән аны аркы ишектән керергә чакырды. Алар класс кебек бер бүлмәдә очраштылар, укучылар кебек икәү янәшә тара өстөл артына утырдылар. Ярый эле Медэррис утырган иде, югысә хатынның сүзен ишеткәч, егылып китүе дә ихтимал иде.

Кеше баласын тәрбиягә алырга... Мондый дуамал уй бары тик Динәнең генә башына килүе мөмкин!

Ә үзе иренеп йөзөндәгә үзгәрешне күрми дә, ахырысы, бумази халат кесәсеннән бер бит кәгазь чыгарып, анда язылган унике пунктны укырга кереште: зәңгәр юрган, зәңгәр тасма, ике чүпрәк... — кыскасы баланы тудыру йортынан алып кайту өчен кирәк буласы әйберләр иде болар. Бу хатын томер буена Медэррис өчен табышмак булып калыр, мөгаен. Бергә яшәгән өлкеше белән серләрең килешә, уйларың бер була, диләр тагын. «Син кеше баласын карарга алынганчы, үзеңне яхшылап карарга өйрән!» — димәкче булды Медэррис, әмма хатынның авыру икәнлеген, үзенең больницада икәнлеген исенә төшереп, телен аркылы тешләде.

25 — Зинһар, документларың тизрәк әзерлә, — диде Динә. — Бездән алда берәрсе алып китә күрмәсен!

— Ата-анасын белдеңме соң? Чирле түгел микән? — Чирле баланы бигрәк тә яхшы карарга кирәк түгелмиңи? — дип уйламый әйтеп салды Динә. Аншары соңиренең йөзөндәгә үзгәрешне күрә: — Ата-анасы сәламәтләр, белештем, — дип ашыгып өстәде. Бу сүзләренең генә ышанычлы яңгырамаганын аңлап, берәз тынып торды да, эчтән сыкрап чыккан тавыш белән: — Ул безнең балага охшаган, — дип өстәде. — Гел безнеке төсле!

35 Ничек инде кеше баласын үзеңнеке белән чагыштырырга мөмкин? Ләкин Медэррис тагын хатынның күзенең карады да каршы әйтә алмады. Ул аның күзләрендә сызмандан туктамаган жан жәрәхәт күргәндөй булды. Ни генә булмасын, сызланулары уртақ иде шул саларның!

Хатыны яныннан чыккач, ул больница каршындагы кечкенә бакчада әрле-бирле йөрөнөп төмәкә тартырга кереште. Болай гына китә алмый, бер акыллы кеше бе-

лән кичәшәсе, сере сыя торган берәү белән сөйләшәсе килә иде аның.

Энә ул кеше: ян яктагы ишектән килеп чыкты. Ак бүрек, ак яка фоннда йөзә нур чәчеп тора шикелле. Аны күргәч, Медэрриснең күңелен кызганулы хис сызып узды.

— Сез тагын килгәнсез, — диде Зәйтүнә шелтәле тавыш белән. — Яхшы түгел.

— Ә мин врач янына килдем. Врач буларак, сезнең юмينا ярдәм күрсәтүдән баш тартырга хакыгыз юк.

— Врачны урамда аулап йөрмиләр, кабинетгына керәләр.

Зәйтүнә моны йомшак итеп, үпкә беләнрәк әйтте. Медэрриснең өченә жылы керде: чит кешегә үпкәләмиңизләр, якын кешегә генә үпкәләп була.

— Доктор, минем йөрөгем сызлы, — диде Медэррис.

— Әгәр белгән булсам, мин сезгә валерьян тамчылары алып чыккан булыр идем.

40 Медэррис төмәкә кабызды, дөшмәде. Бу хатын әйтмичә дә аңларга тиеш ирләренә хәлән; иң гайрәтле иргетләренә дә бары тик хатын-кызларга гына сөйләп була торган эч серләре була. Аларның да нечкә күңелле бер зат каршына барып, язмышның шәфкатсезлеләреннән зарланасы, кызгандырасы, һәм шул затның өфдип өргән сулышынан жиңеллек табасы килә.

Зәйтүнә дөшми-тынмый янәшә барудан уңайсызлашып ките булса кирәк, аңа борыла төшеп:

— Йөрәк сызлаганда, елап алу файдалы, ди безнең профессор, елап алыгыз булмаса, — диде.

— Акыллы сезнең профессорыгыз. Дөрәс әйткөн. Ләкин үзең генә елауның кызыгы юк бигрәк. Бөләкәй малайлар да күз яшьләрен сөртеп торучы кеше булганда гына елайлар.

35 Алар карангы, тынгысыз урамнан трамвай юлына килеп чыктылар. Медэррис сәгатенә карады:

— Сез Тимербулатны алырга соңармадыңызмы? — Аны күрше хатын ала. Уз кызы белән бергә. Мин еш соңарганга, шулай сөйләштек.

40 Медэррис көрсенеп куйды: аның малайны күрәсе килә иде.

— Бөлки, берәз жәяү барырбыз? Минем сезнең белән сөйләшәсе сүз бар иде.

Алар бакча кырынан тротуар буйлап киттеләр. 45 Медэррис адымын Зәйтүнә атлавына яраклаштырды.

1 — Буталып калдым эле мин, доктор Зейтүнө, — диде ул. — Сез инде кеше төнөн яхшы белэсез, шуның ослалары, э менэ хатын-кыз күчөлен аңлатып бирэ алмассызмы? Элек без бер-беребезне ярата да, аңлый да идек шикелле. Э хэзер мин аның дуамаллыгына, шэфкатысезлегенэ хэйран калам. Нэрсэ ул хэйран калу гына! Гажиэ мин бу хэлдэн. Узган елны командировкадан кайткач, мин аның больницага кереп чыкканын белеп, бөтенлэй чарасыз калдым. Мин, гомумэн, үземнең юкайчан да булса елаганымны хэтерлэми идем, э бу юлы утырып еладым... Мин балалар яратам, доктор Зейтүнэ. Минем ин зур хыялым — ун бала булдыру. Эштэн кайтуыма ун балам уралсын иде тирэмдэ. Э ул мине бер бөртектэн мэхрүм итте.

15 — Юк, сез хаклы түгел, ул мэхрүм итте, дия алмыйсыз!

— Барысы да шуның аркасында килеп чыкты инде! Ни уйлаганын да, нишлэгәнэн дэ аңламый бугай ул. Хэзер инде кеше баласын алырга ниятлэгән. Уйлашма-20ган, сөйлөшмөгән, бетенесен хэл итеп тэ куйган. Э мин аның янында бер пешка гына!

Зейтүнэ без тыннып барды.

— Э сез ул чакта нигэ еладыгыз? — диде ул, нинаят.

25 — Кайгыдан, өрнүдөн, хыялларым юкка чыгудан! Мин улым булуын телэгән идем! Эгер дэ мин хатын-наң башка гына бала булдыра алсам, аңа ялынып та тормаc идем! Э ул үзенең табигать биргән естелеген минем бөгчиремэ яра салу өчен айдаланды. Шулмы 30 хатын-кыз! Шулмы кешелеклек!

— Димэк, сез ул чакта үз-үзегезне кызганып елагансыз, — диде Зейтүнэ, аның йөзөнө борылып калрап. — Э аның хэлен аңладыгызмы соң?

— Нэрсэ булган аның хэленэ? Ул үз эшен эшлэгән 35 иде инде!

— Ана да жинел түгел иде бит! Сез авырлы хатын-ның хэлен күз алдына да китермисе! Аның сүзен тыңламынча, калдырып китеп баргансыз! Аның яшице килмэгән минутлары булгандыр. Нигэ аның хэленэ кермэ-40 дегез, нигэ янында тормадыгыз?

— Мин хатын сагында гына утыра алмыйм бит инде. Цехтагы хэллэрне үзегез дэ белэсез. Анда да хатын-кызлар эшли, сез цехны ябарга йөрисез.

— Барсы да — үзегез телэп алган йөк. Икесенэ дэ 45 житешергэ кирек... Бу юлы да аны аңларга тырышып

карагыз. Эгер ул баланы үз баласына охшаткан икэн, бу — бик житди нэрсэ. Эгер дэ сез каршы килсегез, бу аның өчен тагын бер югалту булачак.

— Э сез медицина казанышлары белөн мактанасыз стагын, — диде Мөдэррис. Лампа яктысында аның бит очлары уелып, ирен чиглэре күтөрелгәнэ күренде. — Безнең эбилэр мондый кайгыларны белмөгән. Унар бала тапканнар, селамэт картайганнар. Медицина зур-рак унышларга ирешкөн саен, бу мөсьэлэ катлаулана ютөшө.

Монысына Зейтүнэ түзеп тора алмый иде инде. Аның кыйбласына, иманына — медицинага гаеп ташлау иде бу. Ул Мөдэррискэ таба борылды да:

— Шулай микэн? — диде. — Ун баланың ничесен гелэнэ исән-сау үстэрэ алган соң ул эбилэр? Элек хатын-нар, белэсезме, ничек яшэгән: корсак күтэрэ, бала име-зэ, бала күмэ, тагын бала таба, имезэ, күмэ... Эгер дэ үзэ исән калса. Бала тапканда күтмесе һэлак булган эле аларнын! Хэзер хатыннарнын хэле чыннан да бик 20 онык үзгэрде. Алар баланы телэгэндэ табалар да исән-сау үстэрэлэр. Шуна күрө ирлөрдөн калышмыйча эшли

алалар, иркен сулыш белөн яши алалар. Болай яшэүче без икенче буын хатыннар гына эле. Бу мөсьэлэне хэл итми торып, хатын-кызнын жэмгыятэ тигез хокуклы 25 булуы хакында житди сүз алып бару да мөмкин түгел иде. Эгер дэ хатыннар элеккечэ бала табу, аны карау,

аңнан соң бала үлү хэсрэгэ белөн генэ, шуларга күмэ-леп кенэ яшэсэ, ул чакта аның тигез хокукы турында сүз дэ алып барып булмас иде. Менэ нэрсэ эшлэдэ без- 30 нең өчөп медицина — ул безне кеше итте, белэсегез кил-

сэл — Ышандырдыгыз, — диде Мөдэррис эчке көлөмсерау белөн, эмма тавышы житди иде. — Тик менэ хатын-нарны ул хокуклардан дөрес айдаланырга кем өйрө- 35 тер икэн соң?

— Анысын медицина гына эшли алмый шул. Алар трамвайнын арткы ишегеннен менеп, ин арткы утыргычларга утырдылар. Вагон буш, аларнын сүзөнэ колак салучы юк иде, лэкин Мөдэррис Зейтүнэгэ сые- 40 ныбрак утырды.

— Трамвайда сөйлөшү уңайлы түгел, лэкин мин сезне башка жирдэ очрата алмыйм, шуна күрө эйтэсемне 45 эйтеп калырга ашыгам, — диде ул. — Мин кайчак төн-нэр буге күчөлөмнөн сезнең белөн сөйлөшөп чыгам. Мин 45 сезгэ болай дил эйтермен, э сез тегелэй дил жавап

Акебек күргөн шагйрен кызлар белмәсен ди? Ю-ук, монда ниндидер башка бер сәбәп бар. Хатын-кызның әлеге дә баягы шул сәерлегеннән, тормышны аңлама-выннан киләдер ул. Әйтгез әле, сез, хатын-кызлар, ни сөчөн гашыйк буласыз егетләргә? Ни өчөн кайчак асыл кызлар хисләрен юк кына кешеләрдән таптаталар, ә үзләренә лаек булганнардан йөз чөөрәләр? Нәрсә монның сәбәбе?

— Ә сез соң, егетләр, ирләр, һәрвакытта да лаек булганнарны гына сөясемени?

Зәйтүнә моны шулкадәр ачынып әйтте, Мөдәррис ирексөздән тынып калды. Бу сорауга бик зур мөгънә салынган иде.

Зәйтүнә үзе дә артыграк ачылып киткәнән сизел, сартка чигенеп куйды. Тукта, ул да, бөлки, хата ясындыр? Ул да ни изге хисләрен түбән кешенең аяк астына салып таптатадыр? Таптый бит Әнвәр аның мөхәббәтен, ике аяклап таптый! Менә хәзер бу кешенең күкрәгенә капланып бөген моң-зарларны түгәсе иде. Ә анна-оры... аннары, Әнвәр аның һөлакәтен теләгән чакта да, Зәйтүнә үзен өзелеп сөйгән кешенең барлыгын, үзен аңлай торган, күңелгә якын башка берәүнен барлыгын белеп торыр иде. Бу — Зәйтүнә хатын-кыз буларак та, кеше буларак та дәрәжәсен күтәрер, жиңеллек китәрер иде.

Шунда күз алдында Әнвәрнең теге чакта Әнвәр абыяларында каралып килеп кәргәнә чагылып үтте. Нурсыз иде аның йөзе, кая карарга белми иде күзләре. Зәйтүнә да аның каршында кайчан да булса шулай, Зәйтүнә нур качкан хәлдә, үзенең хыянәтче икәнлеген аңлап, үзенең түбәнлеген тосп басып торырмы?

Юк-юк, бу мөмкин түгел!
Һәм ул Мөдәррис белән хушлашырга ашыкты.

* * *

Мөхәббәт — изге, бөөк хис, барча халыкларның да-ыһи шагйрьләре аны юкка гына жырламаган. Әгәр икәүнең күңелендә тыелгысыз сөю уты кабынган икән, аларның юлына аркылы басарга беркемнең дә хакы юк. Алар бергә булырга тиешләр, хәтта соңарып очрашкан булсалар да.

Шулай дип уйлый Лариса һәм бу карашын Әнвәргә дә сөңдерергә тырыша.

Ләкин нигә соң аның белән йөргөндә Әнвәр таныш-

бирерсез шикелле. Дөрес, соңыннан сезнең сүзләр бөтенләй башкача булып чыга... Сез мин уйлаганнан да акыллырак, сизгеррәк, тирәнрәк... Гафу итегез, әгәр без көн саен очрашып торсак... әгәр бергә булсак... сез мине аңлар идегез кебек тоела миңа...

Зәйтүнә аннан чиктә тайпылды, сулышы кысылды. Аның бу хәрәкәтен сизеп, Мөдәррис башын иде дә тынып калды. Зәйтүнә дә дөшмәдә, бозланып каткан тәрәзнә учы белән эретел, кырыйда чагылып узган шөһәр сутларына карап барды.

Трамвайдан төшкәч, алар шулай ук берәз дөшми бардылар. Инде өй янына килеп жиктәч, Мөдәррис кулы белән аны туктатырга теләгәндәй хәрәкәт ясады.

— Тагын бер генә сүземне әйтм инде, — диде ул. — Тукайның бер шигыре бар, хәтерлисезме икән: «Һәр ишектән сөрдә углыңны мөхәббәт сакчысы...» Мин бу юлларны укыгач, хәйран калдым. Аның хакындагы истәлекләренә жентекләп укып чыктым. Ул хак дөресен язган икән бит. Чыннан да, Тукайны бөөк шагйрьгә лаек дәрәжәдәге хис белән яратучы, аңа тормышын, язмышын багышлауы кеше булмаган. Булмаган аңдый хатын-кыз! Авырган чакларында аны тәрбияләүче, аның ижатына илһам бирүче, язганнарын бөртекләп жыеп баруучы, аны мөхәббәте белән жылытуучы, аның кәдәрен белүче булмаган бөөк шагйрь Тукай анында! Ә шул ук вакытта жирдә олы жанлы күпме гүзәл кызлар яшәгәндер әле! Ләкин алар башкаларны яратканнар, башкаларны күңел жылысы белән жылытканнар, башкаларның сызлануларын жиңеләйткәннәр. Кемнәр-не сөйгәннәр ул саф күңелләр, изге хисләрен кем аяк астына салганнар? Уйлап карасаң, ул чорда безнең татар халкында Тукайдан да мөхәббәткә лаеграк һәм мохтажрак башка кеше булмагандыр да бит әле. Миңемчә, шундый изге бер жанның мөхәббәтенә юлыкмау Тукайның гомерен иртә кискән сәбәпләрнең берсе булгандыр да.

Зәйтүнә гажәпләнен тынып калды. Аның бу хакта мондый тирәнлек белән чыннан да уйлый алганы юк иде әле.

Мөхәббәт хисе күңелдә яхшы кеше очраган саен түгел, ә бөлки яратыр вакыт жиктәч кабына бит ул. Ә ул чакта сиңең янда зур хискә лаек кешенең туры килмәве дә мөмкин. Тукайга лаек кыз аңа туры килмәгән, димәк... — диде ул. — Ул кыз аны белмәгән.

Ничек инде ул алай, халыкның күз өстендә каш

белешләрнең күзенә чалынудан курка, ниңә үзен кечерәд, вакланып киткәндәй хис итә?

Бу хис — гаеплелек һәм ваклану хисе — теге көнне абыйсы Әһәрләрдә очрашканнан соң аеруча көчәйдә.
Мөезе кара иде Әнвәрнең, бу каралык Ларисадан төшә иде. Ләкин шул ук вакытта ул Ларисадан башка яши дә алмый, башын иеп, кич саен аның белән очрашуға юнәлгән, тыелгысыз бер тарту көче аны бөтерчек кебек тыгыз гәүдәлә, хәрәкәтчән һәм шат күңелле хатын янына алып китә иде.

Чыннан да, мэхәббәттән дә өстенрәк хис юк иде шул, күрәсен.

— Инде кыяр өлгәргәндер, ниңә мине сыйламыйсың? — дил сорады Лариса.

— Алып килермен.

— Ә минем сабагыңнан өзеп ашыйсым килә. Хәзер теллиңалар урман кебек булгандыр инде, ә? Тропиклардагы шикелле: эссе, бөркү, тастымал-тастымал яшел яфрактар арасында маймыллар сыман шәрә хохатыннар йөри. Экзотика! Минем дә шундый урманда адашасым килә. Синнең белән бергә. Әллә барып адашабызмы?

Ларисаның бу шаяруы Әнвәрнең эчен пошыра башлады: кем белә бит бу хатынның күңел түрәдә ниләр айтканың! Әллә чыллап торып адашасы килә аның, әллә инде Зәйтүнәгә, ирең тагып теллиңага чит хатыннар алып килә, дигән гайбәт ишеттерәсе килә! Ә бәлки, аның үзенә генә рәхәт күрү эз сыман тоела торгандыр, ул эле башкалар күңелен газаллап та ләззәт табалдыр! Дәрәсә дигән иде эле ул: ләззәт сызлану белән бергә була, дигән идемә?

Әнвәр аны култыклаган кулын тартып алудан чак кына тыелып калды. Кулның шуышканын сизеп, Лариса аны терсәгә белән тыгыз тәнәнә китереп кысты.

— Тамак ачты, кыяр белән генә туеп булмас, — диде Әнвәр. — Әйдә, ресторанга керәбез.

Трамвай көткән арада, Лариса кечкенә, тыгыз, хәрәкәтчән кулын аның беләгә буйлап аска таба шулдырды, Әнвәрнең бөтен тәнәнә кайнар дүлкын таралды, бөтен шикләр эреп юкка чыкты, икәүләп янәшә басып торуның рәхәтлегә генә калды.

Лариса аның күзләренә сөеп, тамам аныкы икәнлеген аңлатып карады. Ләкин бу карашта эчке бер тана да бар иде. Ул үзәндә бу үзсүзле, горур егет белән идарә итәрлек көч булуына куана иде.

Трамвай баскычыннан икәү янәшә басып мену уңайсыз, ләкин Лариса кулын алмады. Алар вагонның арткы майданчына терәлешеп бастылар. Трамвайда халык аз, артка караучы да юк иде, Әнвәр берни уйламыйча, бүгенге кичне генә күз алдына китереп барды. Аларның эле бу кичтә рәхәтләнеп сөйләшәселәре, бергәләп караңгы урамнарны гизәселәре, ә аннары бөтенләй икәүдән-икәү генә каласылары бар. Ахыр чиктә, кешеләр гомернең татлы минутлары һәм сәгатьләре хақына яшиләр бит, шулай түгелмени?

Жәннәтнең үзәндә булудан да бигрәк, аңа илтә торган юллардан бару рәхәттер.

Алар шөләр чигендәгә кечкенә, иске ресторанга кереп утырдылар. Монда танышлар очраудан куркырлык түгел иде, ләкин, сакланганны ходай саклар, дил Әнвәр ишеккә аркасы белән утыру ягын карады. Кем белә: ә бәлки кеше күзеннән качып йөрүчеләр тагын бардыр?

Ресторанда рәтле вино да, теләгән ризык та юк иде. Ит салаты, цыпьята-табака алдылар, коньяк сорадылар. Бер рюмка эчкәч, Ларисаның бит очлары алланып чыкты, күзләре очкынланып китте. Ул Әнвәргә балаларча, ярдәм сорагандай итеп, моңаеп карады.

— Эшләр гел артка китеп тора эле, Анварчик, — диде. — Теге чакта син вәгдәңне үтәмәгәч, китте дә китте...

— Ну, Лорочка, әйттем бит инде, көтелмәгән хәл килеп чыкты, дил...

— Көтелмәгән хәлләрдән тора инде безнең язмышлар. — Бу Ильясованың көтелмәгәндә авариягә юлыгуын әйт... Эшне тегәлләп килә идем бит инде. Хәзер кайта алмаячак инде ул.

— Кайта алмас микәнни?
— Кая инде, андый имгәндән соң... Көтмәгәндә тудыру бүлегендәге бер хатын үлеп китте. Аны миңа сыларга маташалар тагын. Мин дәрәсә анализ бирмәгәнмен, имеш. Бу вакыйга минем методыма күлгә төшә, дияргә теләүчеләр дә табылды!

— Нинди анализ? Син тудыру бүлегендә түгел идек бит? — дил һич көтмәгәндә төпчәнә башлады Әнвәр.

Ларисаның жавабын тыңлагач, ул инде чын-чынлап кызыксынып китте:

— Ничек алай килеп чыкты соң ул? Методын дәрәсә булса, аның хәле начараерга тиеш түгел бит!

— Әллә син дә миннән шикләнсәң инде? — диде Лариса, ялварулы елмаеп.

— Үпкәләмә, Лорочка, ләкин мин бу мәсьәләгә бөтенләй икенче яктан карыйм бит. Авыру ягыннан карыйм мин моңа, чөнки мин, больницага әлэксәм дә, авыру буларак кына әлэгәм. Безнең техникада болай бит ул: әгәр безнең эштә берәр нәрсәнең очы-очка ялганмый икән, без аны кат-кат тикшерәбез, сөбәбен белгәргә тырышабыз. Сиңа да, бөлки, инде нәтижә андый юзәтмәгәнчә килеп чыккан икән, ул чакта анализны кат-кат алырга кирәк булгандыр. Ә бөлки, син берәр нәрсәне бутагансыңдыр, ялгышкансыңдыр?

Ларисаның йөзенә чыккан алсулык әкрән-әкрән кимеп, йөзе ак агачтан уелгандай булып калды, күзләре йәткүрәкләнде.

— Мин дә кеше! — диде ул, ниһаять. — Ялгышуым ихтимал. Ләкин мин, аны больницадан чыгарыгыз, димәм. Аннары, чыккач, аның нинди хәлләр кичерүе дә билгеле түгел, хәле кинәт үзгәрүе ихтимал! Ә син, хәт-тә син дә миннән шикләнсәң? Хәле авырайган һәр кеше өчен врачларның башын ашы башласалар, кая китә ул?

— Андый очракта дөшми калу да ярамый шул, — диде Әнвәр.

— Ниңгә, — диде Лариса, кулында рюмканы әйләндергәләп. — Хәзер кафедрада зур үзгәрешләр булачак эле. Фәһини эш белән шөгьльләнгән яшьләргә юл ачылачак. — Ул без танып торды да, әкрән, ләкин каты тавыш белән, каядыр почмакка карап, таш стенаһар, зур урамнар аша үзенең максатын күргәндәй итеп: — Башларына басып үтәрмен, барыбер үземнекен итәрмен! — диде.

* * *

Бу бәләдән котылу, Әнвәрне кире әлекке нур шәүләсе хәленә кайтару чарасы да булгандыр. Ләкин Зәйтүнә андый чараны белми иде. Аның күңелендә хәнжәр булып һаман бер уй айкалды: ул Әнвәргә кирәкми, кирәкми, кирәкми...

Яшәүнең мәгънәсе сүнгән кебек булган иде. Ләкин Зәйтүнә йомылып берни күрергә теләмәгән күзләрен чаңарга мәжбүр итте. Ул яшәргә тиеш иде, ул сөекле улына кирәк, аны кайгыртып яшәргә тиеш иде. Эшендә аны өмет һәм сорау тулы караш белән авырулар карашы ала. Зәйтүнә алар өчен яшәргә тиеш иде.

Һәм ул шушы яшәеш өчен, шундый тормыш өчен үзенә бер майдан булдырды. Шул майданда көчен туплап, көн итә башлады.

Сагышка бирелел, мөндәр почмагын тешләп күз яше түгел яшәргә теләмәде ул. Эштә чакта жиңел, кичләрен Әнвәрнең кайдадыр башка берәу белән очрашып йөргәнен уйлап утыру авыр. Һәм Зәйтүнә хәтта уйларына да башка максатка юнәлдерергә тырышты.

Ул һәр минутын уйлап, үзе өчен һәр кичкә катгый юллан тәзел куя торган булды. Һәм, башка берәу белән идарә иткәндәй, үзен бу планны кичекмичә үтәргә мәжбүр итте. Кайбер газларның кеше организмна тәэсире турындагы нәтижеләрен гыйльми хезмәт рәвешенә кичтерел, тәмамлап куйды. Ул хәзер майданга чыккан ат Кшикелле туктап калырга тиеш түгел иде. Һәм ул зур бер проблемага — табигатьгә үзгәрешләренә, ел фаһыларының, көн сәгатъләренә кеше организмна, аерым алганда, организмның төрле препаратларны үзләштерүенә йогынтысын өйрәнүне максат итеп куйды. Бу — озак еллар буена дәвам итәчәк һәм бик күп көч сораячак мәсьәлә иде.

Кеше — табигать баласы һәм ул табигать белән аерылганыз бәйләнгән. Ләкин медицина практикасы, кешене дөвалаганда, табигатьгә үзгәрешләренә тиешенчә исәпкә алып бетерми эле. Авыруларны кышын-жәен, көнен-төнен бер үк даруларны бер үк микъдарда биреп дөвалыйлар. Әгәр дә табигатьгә үзгәрешләренә организмга йогынтысы ныклап өйрәнелсә, ул чакта даруларны да азрак биреп, яхшырак нәтижәгә ирешү мөмкинлегә туар иде. Бу — бала табучы хатыннарга ярдәм итүдә дә бик мөһим.

Зәйтүнә хәзәргә бу темага язылган фәһини хезмәтләренә барлап, аларны укып чыгарга, клиникадагы авыру тарихларын өйрәнәргә, метеорологлар белән элемтә булдырып, алардан мөгълүматлар алырга булды.

Кичләрен эштән кайткач, ул үзенә тын алырга да ирек бирми иде. Баланы карап яткыра, өй эшләрен барлый, аннары яшел лампа яктысына кереп утыра. Кайчандыр алар Әнвәр белән бергәләп утырган яшел лампа яктысына. Ләкин ул бу чакта уйламаска тырышма, үзен мәжбүр итеп, кулына китап, дөфтәр ала һәм чыннан да безадан йөрәк түрәндәге яраның сызлавы кимегән кебек була иде.

Шулай итеп, алар Әнвәр белән бер йортта, ләкин Һшул ук вакытта бөтенләй аерым яши башладылар.

Зәйтүнәнең тормышында Әнвәр өчен бөтенләй вакыт калмады, шулай ук аңа булган үчлелек тә бетеп киткәндәй булды. Алар бары тик бала хақында гына бер-инчә сүз алышсалар, башкасына вакыт та калмый иде Кебек.

Алай да бер тапкыр Әнвәр аерылышу турында сүз кузгаткан иде, Зәйтүнә аңа тыныч кына борылып калды да:

— Ник ашыгасың, минем белән ялгышкан кебек, ютагын ялгышудан курыкмыйсыңмыни? — диде. — Болай гына... яшәп карагыз. Анысына мин комачауламыйм бит. Мин улыма әти итеп үзем сине сайладым, ул әти-ле булып калсын өчен бөтенесен эшләргә тиешмен, — диде. — Син дә аны әтисез калдырырга ашыкма!

Гажәп, мөнәсәбәтләргә шушы рәвештә ачыклаганнан соң, Әнвәр өйгә иртәрәк һәм ешрак кайта торган булып китте.

Эшен дөвам итү өчен Зәйтүнәгә Жәмилә Закировна белән кинәшкә кирәк иде. Ләкин ул аның янына берничә минутка гына кереп чыга алды. Профессор Ильясова янында дежур торырга бик тәҗрибәле һәм һәмме врачларны гына билгеләгәннәр, Зәйтүнә кебек яшьләрне аңда теләмичә генә кертәләр иде.

Профессорның бу хәлдә ятуы Зәйтүнәгә эшендә ашыгырга кирәклеген күсәтәп тора иде: кеше гомере кыска, ә эшлесе эшләр шундый күп икән!

Бер кичне, фәнни мәкаләләр башына керми башлагач, баскычтагы аяк тавышларын йөрәк сызлавы белән тыңлап утырганда, Зәйтүнә кумына популяр журнал алып, аның урта битен ачып укый башлады. Анда борынгы майя һәм инк халыкларының гажәеп сәнгать әсәрләре, манаралары, калалары турында язылган иде. Зур үсешкә ирешкәннәр бу халыклар, ләкин менә хикмәт — тәгәрмәчне белмәгәннәр. Гажәп. Безнең өчен калган-гади бер нәрсә бөек халыклар өчен сер булып калалар? Әгәр дә алар тәгәрмәч тә уйлап чыгарган булса кен булырлар иде! Ә бәлки, тагын да зуррак үсешкә ирешкән-гади нәрсәләргә белмибездер әле.

Өз бәлки, Зәйтүнә дә шундый бер нәрсә ача алыр да ул чакта бик күпләргә яшәү, чирдән сикхәтләнү жиңелрәк килер?

Бу дөньяда Зәйтүнәнең бары тик ул гына башкара алырлык эшләре бар әле. Фәндә кеше кешене алыштыра ала, диләр. Дөрес түгел, әгәр шулай булса, майя

халкының тәгәрмәче булыр иде. Дөньяда һәркемнең үз урыны бар, кеше кешене алыштыра алмый. Зәйтүнәнең дә бу тормышта үз урыны, яшәшенең үз мәгънәсе бар. Һәм ул бу мәгънәне акларга тиеш.

Аңа ашыгырга кирәк иде. Болай уйлаганда, ул хәтә профессор Ильясованың аякка басып эшенә чыгуын да көтел тора алмый иде. Алай гына да түгел, ул Жәмилә Закировнаны эшкә чыгарга үзе мәжбүр итәргә тиеш, чөнки табигать белән кешенең багланышы туфрыдагы идеяне дә профессор айткән иде, тик монарчы кафедрда аңа алынган кеше генә булмаган. Йөрәгә тиккәндә, башы эшләп торганда профессорның да бирешкәргә хақы юк иде. Аннары ни авыр хәсрәттә дә эшенә, башкалар хақында уйлауның зур шифа биргәннән профессор үзе дә яхшы белә бит!

Бу юлы Зәйтүнәне беркем дә туктата алмый иде инде. Ул ишек төбәндә торган апа янына барганчы ук халаты белән башлыгын киеп куйды, «Исәнмесез» дип баш кына какты да узып китте һәм профессор Ильясованың алынганын ишеген саклык белән, ләкин шул ук вакытта нык итеп какты.

— Керезез! — диде эчтән таныш тавыш.

Жәмилә Закировна караватта аякларын салындырып утыра, кырыйга таяк сөяп куелган иде. Зәйтүнәне күргәч, агарынган, ябыккан йөзәндә елмаю балкыды. Аның күзләренә карауга, Зәйтүнә үз күңел түрәндәгә сызлануны күргәндәй булды. «Ирс үлгәннән айткәннәр икән!» — дип уйлады ул.

Ишек янындагы урындагы Ләйлә утыра икән. Бу 30 юлы ак халаттан түгел, гади күлмәктән. Зәйтүнә кергәч, ул да торып басты. Жәмилә Закировна карават кырыеннан шушылып төштә дә Зәйтүнәгә таба атлады. Ул сул аягына нык кына акый иде. Зәйтүнә аңа хәсрәттен уртаклашуын белдергәндә, йөзәннән теш сызлаган-гади калгырану узды. Профессор тизрәк сүзне икенчегә юнәлдәргә тырышты.

— Клиника хәлләрен сөйлә миңа, — диде ул. — Ачыктан-ачык.

— Башта үз хәлләремне сөйлим әле, — диде Зәйтүнә. Алар кара-каршы утырыштылар.

Зәйтүнә сумкасынан кәгазь битләрен алып Жәмилә Закировнага -сузды. Бу аның газлар турындагы эше иде.

— Бушрак вакытта укып чыгармын, — диде Жәмилә Закировна. — Ә практик нәтижәсе ничек соң?

1 — Бу хэлдэн котылу чараларын эзиллэр. Лэкин мин дэ туктап тора алмыйм, мин яна темага керештем инде. Менэ тикшеренүүлөрнең планы.

Арта Лэйләнең тамак кырганы ишетеде.
2 — Безнең энинең больничнийдан чыкканы юк бит эле, — диде ул үпкөлөгән кебек, лэкин аның тавышын-да елмаю сизелэ иде.

— Карыйм, карыйм, ансын да карыйм, э син, Лэйлук, безгә қомачаулама. Галимне шәкертләрненән аерып ютора торган больничнийләр юк дөньяда.

Жәмилә Закировна планны шунда ук жентекләп карап чыкты, берничә киңеш бирде. Аннары тагын клиника турында сораша башлады. Моньсы турында сөйләргә Зәйтүнә бик үк теләми иде. Зәйтүнә Динегә операция хакында әйткөч, Жәмилә Закировна:

— Хәйруллинаны күздән ычкындырма инде хәзер, — диде. — Тотынгансың икән, ахырынача илтеп житкер. Әгәр дә ялкынсылуларны булдырмый калдыра алсагыз, э бәлки чыннан да теләгегез тормышка ашар! Гел күзәртөп торырга кирәк аны! Баланы алу мәсьәләсен үзләре хәл итсеннәр. Анысына басым ясарга ярамай.

Авыруны борчырга кирәкми иде, лэкин Жәмилә Закировнадан яшереп буламыни: Зәйтүнә аңа комиссия төзелгәнән дә, Изаил Харисович килеп йөргәнән дә 3 Зәйтүте.

— Максатыма ирештем, дип уйлый торгандыр, — диде Лэйлэ. — Профессор Бернардларның даны тыңгыр бирми аңа. Дөнъяны шаккатырлык операцияләр ясаң, дан аласы килә.

20 Жәмилә Закировна караваттан торып, таягына таянып, бүлмә буйлап әрлө-бирлө йөрөп килде. Сул аягына янтаеп атлагангамы, кызылга ак бизәк төшкән бумази халаттан ул безаз кечерөеп калгандай тоела иде.

— Медицинада карьеристларны тану жинел түгел, — диде ул. — Алар карьерага омтылганда да кешегә яхшылык эшлиләр — авыруларны дөвалыйлар бит. Ул Зәйтүнәгә таба борылды да:

— Әйдә соң комиссия үз бурычын үтәсен, — диде. — Безнең күз күп нәрсәгә күнеккән, кайбер кимчелекләрне күреп житкермибез. Яңа кеше килгәч, бөтенесен яңача күрә. Безгә сабак булыр. Кара дошманның сүзендә дә хаклык була, аны кабул итә, белергә генә кирәк!

44 Зәйтүнә остазына гажәпләнөп карады: бу арада

1 күргән хәсрәтләр өстенә ул яна борчулар алырга, аларны кабул итәргә эзәр иде!

— Менә чыгым гына, гыйльми советка кафедраның отчетын куячакмын. Ныклап сөйләшөргә, э бәлки, кайбер мәсьәләләрдә эшне яңача алып барырга кирәктер. Лэйлук, син ничек уйлайсың, берер атнадан аксавым бөстөр микән минем? Гыйльми совет каршына таякка таянып барып жерү ярамас бит!

— Әни, син башта каядыр барып керү турында түгел, моннан сикәтләнөп чыгу турында уйларга тиеш!

Бераздан Жәмилә Закировна кызына:

— Лэйлук, син соңармыйсыңмы? — диде.
— Хәзер, әни. Мин сиңең яныңа иртгәгә килермен инде.

15 Ул чыгып киткөч, Жәмилә Закировнаның йөзе сулып киткөндөй булды. Юк, фажига аның өчен эзсез узмаган, ул бары тик үзек нык тотарга гына тырыша иде.

— Өгездә хәлләр ничек соң, Зәйтүнә? — дип соралды ул. — Бала ничек үсә?

20 Кайгы пөрдөсе аша соралды моны Жәмилә Закировна. Лэкин сүз өчен генә түгел, чын күңелдән соралды һәм ана ихластан жавап бирергә дә кирәк иде.

— Улыбыз үсә... Э әгисе... әгисе ятларга карый, Жәмилә Закировна!

25 — Көмгә икөнән дә беләсөңме?

— Сез дә беләсөз аны. Лариса Нигъмәтуллина. Жәмилә Закировна, башын иеп, безаз уйланып утырды.

30 — Сиңең иреңә авыр чир йоккан, димөк. Э чирлене жогаеплөп булмый. Ничек, син сөбөптөп чирлөгөнөп ачыкларга, дөваларга кирәк аны. Бу чир аңа йокмасын өчен, син барын да эшлөгән иденме? Анысын да уйла. Әгәр дә ул терелсә, соңыннан беркайчан бу хакта аның исенә төшермөскә кирәк. Онытырга кирәк ул чирне.

35 — Андыйны оныгып буламыни, Жәмилә Закировна? — Бөтен нәрсәне төзөтөп була, Зәйтүнә, үлгәнне генә кире кайтарып булмый. Мәхәббәткә дөва бар, әжәлгә чыннан да дөва юк икән. — Жәмилә Закировна күз яшылөрөн күрсөтмәс өчен йөзөн тәрәзөгә борды. — Ансыз яши алмам шикелле. Ник исән калдым икән, дим ялгыз калган чакларымда. Кырык елдан артык бергә яшәп, мин аңы соңгы юлына озата да алмадым.

44 Зәйтүнә, аяк өсте басып, аның иңенә кулын салды. 44 һәм беренче мәртәбә бер генә минутка булса да үзен

остазын юатырлык, ана көч бирерлек дәрәжәдә итеп тойды.

— Чын табиб беренче чиратта ярдәмгә мохтаж кешеләр хакында уйларга тиеш, дип өйрәтә иде безне остазыбыз профессор Ильясова, — диде ул.

— Әйе, әйе, эшләргә кирәк, тын да алмый эшләргә. Яшәтсә шул эш кенә яшәтә ала инде мине...

Аның белән сабуллагып чыккач, Зөйтүнә коридорда Изаил Харисовичны хәтеренә китерде. Ашыккан юнкән доцент Дәүләтшин, артык ашыккан икән. Төркем башындагы кыр казы урынын башкаларга бирмәчәк әле.

Жәмилә Закировна Зөйтүнә артыннан ямансу гына елмаеп карап калды. Бу яшь хатын кереп чыккач, булмаз яктырып киткәндәй булды аңа. «Минем яшьлегем бит бу, минем ныгыл, чыныгып кына килгән чагым», — дип уйлады ул.

* * *

Суларның да жайсыз юлдан аккан чаклары була. Ганлә тормышын әйткән дә юк. Күпме парлар үзләренә ожайсыз итеп яшилер! Болай яшәргә ярамаганын да алмый алар, тик күнелләрдә яткан ташлар тормыш агышын әйбәт көйгә салырга ирек бирми. Ә гомер уза тора, тормышы һаман жайсыз бара, күчелләр бу жайсызлыкка күнегеп китә, гадәтләнгән хәтта.

Әнвәр белән Зөйтүнәнең тормышы да шулдый иде. Ләкин болай яшәп бетерү мөмкин түгел. Нөрсәдер — давылмы, көчле яңгырмы булыр да елганың сулары ташытыр, күчелдәгә авыр ташлары юлып алып китәр, я булмаса яңгаларын китереп өстәр дә тормышы жайлануга өметләргә бөтенләйгә юк итәр төсле иде.

Нык булырга тырышты Зөйтүнә, тик аның да сынып киткән чаклары булмады түгел. Әмма ул аларны Әнвәргә белдермичә, сиздермичә үткөрәп жибәрә иде.

Бары бер генә тапкыр, бер генә йомшаклыгын күрдә санан Әнвәр, анысы да Мөдәррис аркасында булды.

Көнә дә авыр иде шул анык. Ул көнне тикшерү комиссиясе чыгарган нәтижеләргә багышланган утырыш узды. Жәмилә Закировна күптән түгел больницадан чыккан, аның йөзгә авыр операция кичергән кешеләрдә була торган аклык һәм аеруча йомшаклык, хислелек балкый иде.

Нәкъ шушы чакта аңа бик авыр сүзләр тынлап утырырга туры килде. Изаил Харисович каядыр ашыгыч

командировкага киткән икән, тикшерү нәтижеләрен йомгаллау өчен клиникага республиканың баш гинекологы Талия Гафаровна килде. Ул һәр сүзгә мөмкин кадәр йомшартып әйтәргә тырыша, профессор өчен Сдә, башка врачлар өчен дә монда утыруның авырлыгын аңлый иде. Ләкин доцент Дәүләтшин кул куйган документны укымыйча, аңа күрсәтелгән кимчелекләрне бетерү чараларын билгеләмичә дә мөмкин түгел иде.

Дерес, Вафинаның үлемендә конкрет бер кешене гаепләрлек нигез юк, дип табылган икән. Ординатор Нигъмәтуллина анализ нәтижеләрен ялгыш биргән дияргә дә дәлил юк, авыру кешенең канында, биргән төрле дарулар йогынтысында, берничә сәгать эчкәндә дә сизелерлек үзгәрешләр булуы ихтимал. Әмма комиссиянең очлы күзә клиникада моннан тыш та күп життешсезлекләр күрәп алган икән. Эш вакытын чыткән килгән кешеләрне карауга сарыф итү, кайбер авыруларның, дөвалап житкермичә чыгарылуы аркасында, клиникага кат-кат керүе, тиешсез кешеләрне урынга оосу... Бу уңайдан Хәйруллина фамилиясе дә телгә алынган иде.

Профессор Ильясова боларны башын ңел, гадәтгә генә, авыруларны карар алдыннан йомшартырга теләгәндәй, кулларын угалап тыңлады. «Туктагыз, монда Жәмилә Закировнаның бер гаебе дә юк бит, бу хәлләр ул югында, ул белмәгәндә булды!» — дип кычыкасы килде Зөйтүнәнең. Әмма профессорның ак йөзгә сабыр иттибар аны тыелырга мәжбүр итте. Ильясова үз клиникасындагы һәр эш өчен беренче чиратта үзән үз клиникасындагы һәр эш өчен беренче чиратта үзән гына кафедра житкәсәсен алыштыру хакында сүз кузгатырга нигез бирмиләр, профессор Ильясова, әлбәттә, сәләмәтлөгә мөмкинлек бирсә, үз урынында калачак иде. Тик аңа эшне яхшыртырга кирәклегә турында бик нык кисәтелгән иде.

Булса иде шушы жылышта ак халатлы кешеләрне мактауга һәм кешеләрнең рәхмәтенә генә күмелгән дип күз алдына китерүчеләр! Ябык ишек артларында, менә шушындый жылышларда аларның казанышлары бер үгән дә телгә алынмаган, кечкенә генә ялгышы да зур ител, күптертеп күрсәтелгән чакларны күрсәләр иде! Аяусызлык, гадәлсезлек булып күрәндә бу жылыш Зөйтүнәгә. Әмма профессор үзе моны житди ныклык белән кичерде, күрәсәң, кешеләрне дөвалау өлкәсендә өлегә Зөйтүнәгә билгесез яклары аңа бик таныш иде.

Жылыштан соң айнырга да өлгермөдөлөр, носилка белен бер хатынны китерделер, Зэйтүнә белән Фидая Галимовнага ашыгыч операция ясарга туры килде.

Кичен клиникадан чыкканда, Зэйтүнәнең жеп өзөрүк Схәле дә калмаган иде. Бакча аша чыкты да аулаграк урам чатында бетон баганага сөялде ул, салкын таштан ныккык алырга теләп, күзлөрөн йомды. Янында чыштырдаган тавыш ишеткөч тә, керфеклөрөн күтөрмәде, кемдер килеп беләгеннән тоткач кына, сискәнәп юкүзлөрөн ачты.

— Ни булды сезгә, доктор? — диде Мөдәррис.

Аның карашында Зэйтүнә үзенең йөрөк сызлавын күргәндәй булды һәм хисләрнең бу бердәмлеге төмам хәлне алды.

45 — Сез... Сез... Кем белә соң сезнең хәлне... Без бит сезгә һаман үз сырхауларыбызны гына алып киләбез... Нинди эгоистлар без... — дип сөйләнде Мөдәррис. Ул Зэйтүнәне күтәрәп диярлек машинасына утыртты.

100 — Хәзер... Хәзер... Өгездә дарулар бардыр бит... Юл буе дәшмәде, баранка өстеннән башын алгарак сузып, тизрәк Зэйтүнәне илтәп житкөрергә тырышты. Өй анында туктагач, ул төрөзөгә күтөреләп карап тормады, аның куллары көчлө һәм шул ул вакытта бик йомшак иде. Аларның кодрәте каршында Зэйтүнә бө-25төн көчән югалтты.

Ул баскычтан иңчек менгәншәрен дә искәрмәде. Ишеккә терәләп диярлек туктагач, ачкыч эзләп, сумкасын актартырга кереште. Аның иңбашы, ныклык эзләп, Мөдәрриснең белөгәнә терәлгән иде.

30 — Ишек киңәт ачылып китте, эчтә Өнвөр күрәнде. Ул бер тын хәрәкәтсез калды, аннары кулларын сузып, Зэйтүнәнең иңнәрәннән тотты да эчкә тартты һәм каты итеп ишекне ябып куйды. Ишек яңагына сөялгән хатынның йөзөнә текәләп карады да:

35 — Нишләдең син? — диде. — Тукта... Аннары әйтерсең... Яле, сал өстенне. Хәзер миңа таян...

Ул Зэйтүнәне алып кереп диванга утыртты.

— Үзәнне үзәң шушы хәтлө бетерергә ярыймыни? Хәзер чәй китерәм мин сиңа. Баллы каты чәй...

40 — Күрде микән ул ишек төбәндә басып калган Мөдәррисне? Моңы Өнвөр беркайчан да әйтмәде.

Ә берничә көннән Өнвәргә ят тавышлы бер ир кеше телефоннан шалтыратты.

45 — Телефоннан ят ир тавышы ишетелгәч, Өнвөрнең Схәйерәгә жу итте.

6 — Мин Зэйтүнәнең хезмәттәше, Наил Хәйдәрович, — диде тавыш, исәнләшкәч. — Шимбә көнне безнең көмеш туебыз була. Минем илтәшем Зэйтүнә белән дус. Бәлки, сөйләгәндер дә Сөембикә апасын. Сезне Сбик үтәнеп чакырабыз.

Өнвөрнең теле китпә, ул ничек жавап биргәнән үзә дә тоймады. Рәхмәт әйтте ахрысы, ә рәхмәт үзә ризалык биру дигән сүз.

100 — Үзәннән-үзә шулай килеп чыкты, билгеләнгән сә-югәтәгә алар, баланы күршәде калдырып, парлашып ку-накка кителәр. Кәгазьгә төрелгән чөчөк бәйләмә кү-төрәп, ярым караңгы урам буйлап култыккылашып бар-ганда, алар артыннан бер хатын-кызнын:

105 — Кунакка баралар! — дигәнә ишетеләп калды. Бу Сөембикә кызыгу яңгыраган кебек иде.

Сөембикә апаларнын олы бүлмәсендә буйдан-буйга өстәлләр куеп табын эерләнгән иде. Табындагы бәл-лур савытларда алма-эфлисун, конфетлар, кыйммәтле графиннарда эчәмлекләр, ак ашъяулык өстендә көмеш 20 кашыклар — барысы да якты ут астында жемелди, балкый. Бу матурлыкны, муллыкны күрел, Зэйтүнә:

— Ай-һай мул эерләгәнсез! — дип куйды.

— Хәзинәдә бары инде, махсус жыйган мал тү-гел, — диде Сөембикә. — Менә бу вазаларны туебызга 25 бүлөк иткәннәр иде, көмеш кашыкларны беренче улы-быз тугач котлап бирделәр...

— Шуннан бирле сакладымызмы?

— Кая китсен соң алар? Сезнең көмеш туегыз без-неке ише генә дә булмас, заманалар икенче хәзер, бай 30 замана.

Өнвөр аларны тыңлап бетерә алмады: зал ишегендә Лариса күрәнде. Барлык кунаклар ирексәздән шул як-ка борылдылар. Идәнгә тиеп торган киң итәклә, озын жиндә зәңгәр ефәк күлмәк кигән Лариса бер мизгелгә 35 генә туктап калды һәм ишек яңаклары арасында рам-га алынган картинага охшап китте. Әйтерсең лә аны рөссам бик ачык буяулар белән ясаган: куе жирән бөдрәләп, кыл-кызыл иреннәр, колак очларында алка-лар һәм ак муендагы бер рәт мәржән зәңгәр очкын си-40 бә. Өнвөрне күргәч, ул башын тагын да арткарак таш-лап эчкә атлады, итәгә аякларына сыланып, аның сы-нын аермачык күрсәгә иде. Өнвөр ашыгып китап шка-фына таба борылды һәм андагы хикмәтле савыт-саба-44 ларның, шәмдәл-сыннарның нинди очраklar белән бу-

1) Лөк ителгөннөре турунда сөйлөп торган Сөөмбиккәне иштибар белен тыгланганга салышты.

Белемме-белмичөме, Сөөмбиккэ кунакларны табынга бик оста урнаштырды. Түрдө утырган Энвөргө ишек $\leq$ катындагы почмакка туры килген Лариса бөгенлөй диярлек күрөмми иде. Энвөрнең сул ягында Зейтүнө, аннан соң, өстөл башына, яшьлөре кырыктан узган булса да, ыспай кыяфөтөн, күзөнең яктысын саклаган шөма чырайлы ир кеше белен ябык битле хатынны (Сутырттылар.

Борынгы йоланы саклап, хужалар кунакларын аяк өсте сыйладылар. Наил Хөйдөрөвич хатынын ичнөрөн-нөн кочты да:

1) Чирек гасыр узып киткэн, бер көн кебек тэ тоел-мады, неме, карчык, — диде. — Малайларга карыйм да аптырап китгэм кайчак.

Малайлар дигэне офицер киemenдөгө яшь егет белен чандыр гөүдөлө үсмер иделер. Алар икесе дө ишек төбөндөгө урындыклардан этисе белен энисенэ елмае-шын карап утыралар иде. Бу елмаюуда ярату да, безаз гына кечерайту, өлкөнөрнең гаеплөрөн гафу итөргө эзерлек тэ бар иде. Тормыш дилбегөсен эле генэ кулларына алган яки алырга эзерлөнгөн яшьлөр үзлөре өчөн кадерле булган өлкөн кешелөргэ шулай ка-
2) рыйлар.

Юбиярлар һәм аларның балалары хөрмөтөнө бер-ике тост күтөргөннөн соң, Зейтүнө яшында утырган ыс-пай ир кеше сикереп торды да:

3) Эйдөгөз, табындагы яшь парларга бөхөт төлөп берис күтүрник эле, — диде. — Алар да, Сөөмбиккэ белен Наилдөн үрнөк алып, тату-тигез гомер итсеннөр, көмөш туйларында январында буй житкэн уллары-кызлары бөтөрөлөп йөрсен! — Соңгысын ул ни өчөндөр Зейтүнөгө карап эйткэн сыман тоелды.

4) Энвөр күзлөрөн кыса төшөп, елмаеп, үзөн Наил Хөйдөрөвич урунына куеп карады. Эйе, Тимербулат ул чакта менэ шушы офицер кебек, сынын ныгыткан, жыл-көлөрө киңейткэн, карашы зирөклөнгөн егет булып. Э Энвөр үзе кемнең ичнөрөнө кулын салып басып торыр 4) сон? Ларисагамы? Ул чакта табын мондый күркөм бу-ла алмас, Тимербулат та ана болай яратып карамас. Ченки бары тик ата белен ана янэшө һәм тату булган-да гына балаларның карашы шушундый якты-жылы була ала... Энвөр Уйларының очына чыгарга курыкты,
4) кулуындагы бокалын иреннөрөнө китерергө ашыкты.

1) Офицер егет бер кулына табуретка, икенчесенэ тальянка күтөрөп керде. Наил Хөйдөрөвич, уртага уты-рып, гармуң уйнап жибөрдө. Тамак ялганган, тостлар-ның иң кирөккөлөрө эйтөлгөн, мәжлеснең иң күнөлле $\leq$ вакыты — жырылап-биел күңел ачар сөгәте килеп жит-көн иде.

Гармуңчы төрле көйлөр башлап карады, табындагы-лар тамакларын кыргалап куйдылар, лөкнн бер көйгэ дө шөма гына кушылып китэ алмадылар: жырларның (Сүзлөрөн рөтлөп белүче юк иде. «Сарман» белен «Шах-та»ның бер-ике куплетың жырылап алдылар да тагын тынып калдылар. Наил Хөйдөрөвич авыл көөн уйнап жибөргөч, өстөлнең аргы башындагы бер таза гөүдөлө хатын:

1) Бөенең авыл бик зур авыл,
Килө кыйбладан давил, —

дил жыр башлады. Ана кайсылары кушылмакчы иде-лөр дө жырның азагында тотлыгып тукталып калды-лар:

2) Белки рөхәт тэ күрөбез,
Хөзөргөсө бик авыр...

Гасырлар бую хөрчелектөн һәм хөсрөттөн миһнөт чиккөн халыкның бу моң-зары якты бүлмөдө, мул табын янында утырган кешелөргө бик сээр булып ишетелде, 2) күплөр түзө алмыйча пырхылдап көлөп жибөрдөлөр.

— И, уйламаганбыз, Наил, жыр китабын алып, сүз-лөрөн күлөп күчөреп куясы калган икөн, — диде ку-наклар арасына утырган Сөөмбиккэ.

3) Барсын да уйлап бетереп булмый шул, — диде Наил Хөйдөрөвич.

Зейтүнө янындагы ыспай ир тагын торып басты:

— Эйдөлө «Алмагачларың!»

Моның жыры шаян булып чыкты:

Алмагачны үстөрөлөр,
3) Алмасы булмаса да;
Яр сөкүлөрө күңелле,
Гомерлек булмаса да.

Жырның ертыгы булмый, дилөр тагын. Була икөн шул Ярларын гомерлеккө сөя белгөн кешелөрнең тигез 4) отормышы хөрмөтенэ жыелган бу табында әлеге сүзлөр тагын урынсыз яңгырады.

4) Табындагы халык бер-берсенэ карашырга кыенсы-нып, оялчан елмаеп утыра иде. Күнөлдө магур хислөр

ташый, аларны эйтел биресе киле, лэкин эйтел бирер чарасын белмилер, телсезлэр хэлэндэ калганнар иде алар.

Уй-фикерлэребезне уртаклашыр өчен безгэ ата-бабаларыбыз тел бүлөк ител калдырганнар, хислэребезне бүлешер өчен жырлар мирас иткэннэр. Бу хезинене һәр заманның талантлары өсте-өстенэ бастып тора. Ул байлыкны алу һәркемнең үзенэ генэ бэйле. Ө без аны ала белмибезме, эллэ алырга теләмибезме? Никадәр байлыктан мэхрум калабыз бит без шушы рәвешле!

Сөөмбикәнеч башы иелгән, шома кара чөче лампа яктысында елтүрәтәп, ялынгандай елмайды:

— Зэйтүнэ, жырлап бир элэ безнең хөрмәткә!

Барысы да өстөлнең түренэ төбәделер. Зэйтүнэ артык кыстатмый гына торып басты. Аның өстендэ ак ефәк күлмәк иде, туйда кигән күлмәгә. Артык тантаналы кыяфәтен киметер өчен, Зэйтүнэ аның түшенэ һәм жинч очларына кызыл белән зәңгәрдән чөчөкләр генэ чикте. Бу бизәкләр күлмәкне гадиләштербрөк жиберде, шул ук вакытта аңа сафлык, самимилек өстәде. Сары чөчен баш артына зур төөн ител жыеп куйган, чигәләрендэ жиңел бөдрәләр бөтерелгән Зэйтүнэ бүгән чигүле кофта кнеп кичке уенга чыккан авыл кызын хәтерлөгә иде.

Менә ул башын күтәрде дә каршындагы ишек өстөнә, ә бәлки үзе генә белгән бер ноктага төбәлеп, тирән аһәңле тавыш белән әкрел генә башлап жиберде:

Шам-шәриф дигән калада, дусларым,

Кич охшамсыз капкалар ябылмый,

Ай-һай, дусларым...

Наил Хәйдәровичның кыска бармаклары тальян телләре буйлап биеп үттеләр, ләкин ул, борынгы бу көйне уйный алмасын белеп булса кирәк, аваз чыгармады, йомры башын алга табарак сузып, тынып калды. Бул мәдә шундый тынлык урнашты ки, әйтерсең лә, бер кыз ялгызы гына жырлый, күңел түрендөгә иң яшерен серне, иң тирән сагышны почмактагы зур гөлгә, түгәрәк жиз телен салмак кына чайкаган сөгәткә генә сөйли иде шикелле.

Узган гомер, калган хәтер, дусларым,

Сатып алыым дисәң дә табылмый,

Ай-һай, дусларым...

Хатыны жырлаганны күп тапкырлар тынлаганы бар Әнвәрнең, әмма мондыен ишеткәнә юк иде эле. Жырыч һөнәренә махсус өйрәнмәгән кеше гомердә бары тик бер генә тапкыр шушылай үзәк өзгеч ител жырлый аладыр, мөгаен. Анда да хисләре, сыалануы, әрнүләре йөрәгенә сыя алмаслык булып ташып чыкканда гына. Аның дигездәй сагышлы жыры башкалар күңеленә түгелә, жанга үтел, бәгырьләрне парә-парә телгәли:

Узган гомер, калган хәтер

Сатып алыым дисәң дә табылмый...

Жыр әкрәнәйде, сагыш дигезе ерагайды, ләкин дулкыннарын йөрәкләрдә калдырды.

Бераздан Әнвәр, каш астыннан күз сирлеп, табындагыларга карады: барысы да эле генә яңгыраган моң тәэсиренән айный алмый тын утыралар иде.

Менә стена яныннан нечкә сынлы яшь бер хатын торып басты:

— Бигрәк моңлы жырлайсыз, Зэйтүнә Мәжитовна! Жырыгыз да бик гыйбрәтле. Ләкин моңаю сезгә килеш-Юми, Зэйтүнә Мәжитовна! Сездән дә бәхетле кеше юк бит бу дөньяда. Сез бит... Сез... бүтәннәргә бәхет өләншүчә! Иптәшләр, туганнар! Зэйтүнә Мәжитовна безне уллы итте бит! Ул булмаса исән калмый иде бит безнең Шамилебез! Их, карточкасын алып килмәгәнбез! Гөл кебек үсеп киле хәзер улыбыз, Зэйтүнә Мәжитовна, бер алып килеп күрсәтәм эле мин аны сезгә! Сөембикә апа, Наил абый! Сез гаеп итмәгез, мин Зэйтүнә Мәжитовна хөрмәтенә тост күтәрәм! Анда дөвалапкан, аның жылы сүзеннән үк шифа алган йөзлөгән хатын-кызлар исемнән рәхмәт әйтәм мин аңа!

Кунакның хужалардан уздырып икенче бер кунакны күккә күтәрәп мактавы әдәп кысасына сыеп бетми иде, билгеле. Табында Зэйтүнәдән зуррак врачлар, аннан күбрәк игелек кылган кешеләр дә күп иде. Ләкин берсрәү дә ризасызлыгын сиздермәде, киресенчә, Зэйтүнәгә борылган карашларда хуллау, ярату, соклану чагылды.

— Рәзилә хак әйтә, — иде Наил Хәйдәрович, урыннан күтәрелә төшеп, — Зэйтүнәне ходай олы жанлы, якты күңелле, талантлы ител яраткан. Менә эйткән иде диярсең, бик олы кеше булачак эле ул. Андыйлар белән эшләү безгә дә күңелле!

Зэйтүнә үзе каушаган, кечерәргә теләгәндәй башын аңдел, иңнәрен күтәрбрөк утыра, лампа яктысында аның

чөч бөрткөлөрө алтынсуланып жемелди, күперенке чөчө алтын таж булып тоела иде. Ул бармакларың ияк уемына куйды, аннары үз хөрөктөнөн курыккандай, куларын аска төшерде.

Аның хэлен ацлапмы, эллэ табынны тагын да жанландыру телеге беләнме, Наил Хэйдэрович кунакларны күрше бүлмэгэ чакырды. Анда түшөмдөгө аркылы-торкылы сузылган бауларга кызыллы-зөңгөрлө чыршы утары эленгән, өске ут сүндөрөлгөнгө серле һәм бэйрәмчө мохит булдырылган иде. Почмактагы өстөлдө стереомагнитофон тора, кунаклар керүгө үсмөр малай заманча көйлөрне уйнатып та жибәрде.

Башкалар бер-берсенә карашып торган арада, уртага Лариса чыгып басты.

Әгәр дө безгә, дөрья салкыннан тэмам туеп, кайнар канлы жир егетенең көйдөргөч назына сусатан су кызын күз алдына китергө мөмкинлек булса, бу минутта Лариса шул су кызы иде. Төсле лампочкаларның алдавыч яктысында гүзөллөк, мөхөббөт, ялвару төенө бөлүк бөтөрөлдө ул. Аның күлмөгө дө ефөк түгөл, э бөлүк гөүдәсе буйлап аккан су агымы гына булып күрөнө, сыгылмалы төненең һәр хөрөктө күзнө алырга ирек бирми, ымсындыра, мавыктыра, үз янына чакыра иде. Бино аның хислөрөн өйтөп биру чарасы, аның көчлө

коралы иде. Берүнең дө аның янына уртага чыгарга кыюлыгы житмөдө, барысы да соклашып карап калдылар, иреннөрдө сөөр елмаю уйнады. Табылдагы татлы шөрөб кебек исерткөч көчкө ня иде Ларисаның бпос. Әнвэр дө, аның сихерсөнө бирелеп, кузгала алмый торгуды, ул аның пейкө белөклэрс көчөн, төленең тыгызлыгың, иреннөрөнөң авырттырып үбүен өр-янадан тойгандай булды, тыны буылды. Кинөт ул сиксөнөп китте: бююченең менө хөзөр аның кулыннан элөктөрөп уртага тартачагың, бөтөн тәне белөн аңа сарылачагың, ихтыярсыз итеп үз янында өйлөндөрөчөгөн, тэмам үзөнеке итөнөгөн сизеп алды ул. Бино гөнө түгөл иде бу, гыйшык утында янган йөрөкнөң жан ачысы белөн үз бөхөтө өчөн көрөш алып баруы иде. Хөзөр, менө хөзөр су кызы жир егетен үзөнө алып, жиңү тантанасын тирө-юньгө белдереп бөтөрөлөр. Башкалар да моны аңлар, аларның күз карашларында жиңөлүчөгө нөфрөт чагылыр. Бу карашлар астында калу дөрья чоңгылына бату белөн бер булыр...

Әнвэр кисөк борылды да, артында торган кешелер-

не аралап, артка тайпылды. Баскыч мөйданчыгында төмөкө тартып торган ирлөр янына чыгып, ишекне япканда, аның куллары калтырый иде.

Кире борылып көргөндө, ул иң элек Зөйтүнөнөң агазырыңан йөзөн күрөп алды.

Алар башкалардан алда киттелер.

— Кызыгырлык итеп яшисез, — диде Зөйтүнө хужалар белөн сабуулашканда.

— Төрлө чак булды инде, һаман бэйрәмчө гөнө яшөдөк, дип өйтсөк ялган булыр иде, — диде Сөөмбикө.

— Гаеплөрне оныт сии, карчык, яхшы чакларны гына истө тот, — диде Наил Хэйдэрович, аның иценнөн кочып.

Алар урамнан янөшө барганда да, таксида кайткандан дө дөшмөделөр. Зөйтүнө Тимербулатны күршөлөрдөн алып чыккан арада, Әнвэр урын салды, ике мөндөрне янөшө куйды.

Зөйтүнө күптөн инде ире алдында күлмөгөн алыштырмый иде. Бу юлы да ул төнге күлмөгөн ванна бүлмөсөндө киел чыкты. Ул итөгө идөнгө тигән ак күлмөктөн карават янына киелөп басты. Алар арасы бер адым, өмма бу адым төпсөз үпкыңга тий, аннан искөн бозлы жиңне икесе дө тоялар кебек иде. Әнвэр сак кына куллың сузды, аның бармаклары тукумага орындылар.

Зөйтүнө үзөн самолөт канатында басып торган кебек хис итте. Аста — упкын, колакка жил шавы, шушау аша катгый, талөпчөп сүз шшөгөлө: «Сикер! Сикер!» Лөкин куллар чыгырдагып тимергө ябышкан, тән упкыңга төшөргө телөмичө, кире кабинага керергө өмөттыла... «Сикер!» Шуңда Зөйтүнө күлмөгө тирөңгөнөп тойды — салкын упкын аркылы гүя нурак сират күперө сузылгандай булды. Зөйтүнө алгарак авышты, Әнвөрнөң кайнар бармаклары аның ялангач белөгенө орынды, хатынның тәне тетрөнөп жавап бирде...

Кайчандыр бала чакта өнисе Зөйтүнөгө шундый бер кыйсса сөйлөгөн иде. Таһир белөн Зөһрө яралганчы, бер әулия аларның өгилөрөнө бер алманы урталай бүлөп ашаткан, имеш. Кыз белөн егет шул бер алмадан яралганнар һәм шунлыктан бер-берсеннөн башка дөньяда яши алмас булганнар...

Таһир белөн Зөһрө гөнө шундыймыни? Без барыбыз да бөгөн түгөл, ярты алмалардан гына яратылган бит! Кайчак гомөр буге эзлибез без үзөбезнең яртыбызны, гомөмер буге таба алмыйбыз. Ә кайчакта тапкач та тиң икөн-

1/ легобезне анлап җиткерә алмый жәфаланабыз. Шулу рөвешле нинди газапларга дучар итәбез без бер-березне!

2/ Ләкин тинен тапкан кешеләрнең шуны аңлаган сәгате — гомернең иң бөхетле мизгеле ул.

* * *

Әле кайчан гына кыш иде, әле кайчан гына Мөдәррис белән Динә, сабынны калын юрганга төреп, зәңгәр тасма белән биләп, тудыру бүлегеннән алып киткәннәр иде.

3/ Әллә кай арада яз җитте, клиника каршындагы бакчада өрәңгеләр яшелгә төренде. Күңелне алгысытып, ботакларда сыерчыклар сайраша. Бакча эченнән узганда, Зәйтүнәнең исенә язгы бер әйтәм килде: «Сыерчык, сыерчык! Чирем, чык, чирем, чык!» Язын беренче сыерчыкларны күргәч, жиргә ятып, шулай такмаклар алуна саң, ел буге чирләмисең, имеш. Хәзер, соңгарак калып алунасаң да шифасы тимәс миңә? Яна күтәрелеп килгән йомшак чирәмдә тәгәрәү бик рәхәт булыр иде югыйсә...

4/ Кинәт салкынча җил исеп куйгандай булды: бакча кырыеннан эре-эре атлап килгән көрән мысклы берүнең Хөсәен икән танып алды Зәйтүнә. Хөсәен дә аны күрдә, туктап, бакчадан чыкканын көтеп торды. Ике ел эчендә ул тагын да үсеп киткән, чын мәгънәсендә ныгыган иде.

5/ — Синең йөзегә багана башына караган кебек карарга туры килә, — диде Зәйтүнә, ана кул биреп күрешкән.

6/ — Син дә чибөрләнеп киткәнсең, рәхәт яшисендер, 50 мегаен.

7/ Хөсәеннең бу сүзләрендә яшерен киная сизелгәндәй булса да, Зәйтүнә моны аңламаганга салышты, егетнең биредә нинди йомыш белән йөргәннен сорашты. Хөсәен кан составындагы үзгөрешләрдән кан югалтуның микъдарын билгеләү ысулын тикшерә икән. Күзәтүләреннән нәтижәсен хирургларга җибәргән дә, бу методның гинекологлар өчен дә кызыклы булуын исәпкә алып, хирурглар аны профессор Ильясова игътибарына тәкъдим иткәннәр. Хөсәеннең Жәмилә Закировна белән

8/ Окинәшәргә килүе икән.

9/ Алар икесе дә шулу хакта гына сөйләшеп туктарга тырыштылар, ләкин арадагы берүе хакында бер сүз әйтми калу мөмкин түгел иде. Хөсәен Ларисаның исемен телгә алырга ашыкмады, Зәйтүнә үзе башларга 5/ тиешлекне аңлады.

6/ — Әле мин синең килгәннең белмәгән идем, — диде. — Лариса күрше кафедрага, Дәүләтшин кул астына күчкәннән бирле, аның белән дә сирәк күрешәбез, һаман вакыт тими.

7/ Хөсәен аңа карашы белән генә жавап бирде. Ул белә иде, барысын да белә иде, ләкин Зәйтүнәне, арада берни булмагандай тыныч сөйләве, ир белән хатын арасын бугарга теләмәве, үз хәсрәтен үзе генә кичереп бертергә эзер торуы өчен, чын күңеленнән ихтирам итә иде.

8/ — Безнең юллар аерылды инде, — диде Хөсәен йомшак кына. — Аралар бозылганда, ниндилер бер киртгә димме, бусагага димме килеп төреләсәң икән. Шулу бусаганы атлап үтмәсәң, кире чигенергә, араларны җайларга була әле. Аны атлап чыксаң, кире кайтып булмый икән. Мин ул бусаганы күптән аңладым инде.

9/ Кичен Зәйтүнә бу очрашу хакында Әнвәргә әйтәм дип авыз ачкач туктап, тыелып калды. Әнвәр, артына 25/ Тимербулагны бастырып, кулларын тоткан да: «Күңүкү, чыпчык, тәрәздән очып чык...» — дип көйләп уйнатып утыра, ә малай тешләрен җемелдәтеп көлө иде. Бу минутта үткәннәрне хәтерләткән сүзгә башлау урыныз булыр иде. Үз вакытында Зәйтүнә, Хөсәен әйткән биек 3/ киртгәне атлап узарга ашыкмыйча, ничек дәрәс эшләгән икән!

4/ Баланы яткызып, пәрдәләргә кереп, яшел абажурлы лампа яктысына утыргач, Хөсәен хакында сөйләшү тагын урынсыз булып, өйгә салкын җил бәрәп кереп 35/ гәндәй итәр кебек тоелды.

5/ Әнвәр естәлгә алсу кәгазен җәеп, готавальнясын ачып куйды. Кызыл бәрхет эчендә ак тимер җәзбә, каләмнәр елкылдап ята иде. Әнвәр элеваторда эшли, анда ашлык кигерү өчен яңа җайланма ясауны максат 40/ итеп куйган иде.

6/ Зәйтүнә китабын тотып естәл янына килеп утырды да:

7/ — Әнвәр, синең бу машинаң эшли башлагач, бай 44/ ыйбыз инде без, әйме? — диде.

1 — Яңаны уйлап чыгарып кемнең баеганы бар соң,
Зөйтүнгөл! Һәр заманда уйлап табучыларны ачышлар
бөлдөргән генә. Бөлдөргән дә кеше көлдөргән. Әле ярый,
безнең заманда «молодец» дип жылы сүзен әйтә белә-
ләр.

Алар көлешөләр дә, һәркайсы үз эшенә иелә.

Ә шәһәр өстенә тыныч төннең зәңгәрсү-кара канаты
жәелгән. Урамнарда, юлларда, тәрәзөлөрдә кешеләрнең
иминлеген саклап утлар яна, Җүрдә безгә кадәрле
10 яшәгәннәрнең изге мирасы — күнел жылысы һәм якты-
11 сы булып яналар алар.

Маликова М. Г.
М 19 Шэфкагы: Роман. Казан: Тат. кит. нәшр. 1984.
232 бит.

Романга совет врачларының фидакарь хезмәтләре суретлана.

М 70303—74—84
М 192(03)—84 3703010100 ББК 84.3 Тат

ÖZGEÇMİŞ

Gülsemin KAP 1978 yılında Adapazarında doğdu.

İlköğretimini 1988’de, ortaöğrenimini 1995 yılında Adapazarı ‘nda bitirdi. 1996 yılında Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde öğrenimine başladı. Buradan 2000 yılında mezun olarak Özel eğitim kurumlarında göreve başladı.Halen bu görevine devam etmektedir.

